శ్రీరస్తు.

శ్రీరామదేవో జయతు.

గోపీనాథ రామాయణము

(ప్రథమ సంపుటము.)

శ్రీ గోపీనాథము. వేంకటకవిచంద్రునిచే

ప్రణీతము.

ప్రాజ్ఞశ్రీ

వేదలువాడ. సుందరరామశాస్త్రులవారిచే

పరిష్కృతము.

శ్రీ వేంకటగిరి సంస్థానాధిపతుల

యనుమతిని

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1916

V. Ramaswamy Sastrulu & Sons, Madras

వి ష య సూ చి క.

పీ ఠి క.

A

విషయము.		పుట.
సీతాదేవి రావణునిఁ దృణీకరించి పలుకుట	...	576
రావణుండు సీతాదేవికిఁ దనపరాక్రమాతిశయముఁ దెల్పుట	...	578
రావణుఁడు సీతాదేవి నెత్తికొని పోవుట	...	581
సీతాదేవి రావణహృత యై రామలక్ష్మణులం దలంచి విలపించుట	...	,,
జటాయువు రావణునికి హితోపదేశముఁ జేయుట	...	582
జటాయువు రావణునితో యుద్ధము సేయుట	...	585
జటాయువుచేత రావణుఁడు విరథుఁ డగుట	...	,,
రావణుఁడు జటాయువుయొక్క పక్షపాదంబుల ఖండించుట	...	587
సీతాదేవి జటాయువును జూచి విలపించుట	...	588
సీతాదేవి ధరించియున్న పుష్పాభరణాదులు పుడమిం బడుట	...	589
సీతాదేవి తన్ను బలాత్కారముగా నెత్తికొనిపోవు రావణుని దూఱుట	...	590
సీతాదేవి యాభరణంబుల మూటఁగాఁ గట్టి వానరులయొద్ద వైచుట	...	592
రావణుఁడు సీత నెత్తికొని తన యంతఃపురమున కరుగుట	...	,,
రావణుం డెనమండ్రు రాక్షసుల జనస్థానంబునకుఁ బంపుట	...	593
రావణుఁడు జానకికిఁ దనభాగ్యముఁ జూపుట	...	594
సీతాదేవి రావణుని నిరసించుట	...	596
రావణుండు సంవత్సరములోపలఁ దన మాటకొడఁబడకున్నఁ జంపింతు నని సీతను బెదరించుట.		598
రామునికి దుర్నిమిత్తము లగపడుట	...	599
రాముఁడు తనకడకేతెంచులక్ష్మణుఁ జూచి దుఃఖితుండై సీతాక్షేమం బడుగుట	...	600
లక్ష్మణుఁడు రామునికిఁ దాను సీతను విడిచి వచ్చుటకుఁ గారణంబుఁ దెల్పుట	...	602
రాముఁడు లక్ష్మణుని దూఱుట	...	603
రాముఁడు నిజాశ్రమమునందు జానకిం గానక పరితపించుట	...	604
రాముఁడు వనవృక్షాదులను జానకి పోయినతెరు వడుగుట	...	,,
రాముఁడు సీతావృత్తాంతమును గోదావరి నడుగుట	...	613
లక్ష్మణుఁడు రామునికి మృగంబులు సీత జాడఁ దెల్పుటను జెప్పుట	...	614
రామలక్ష్మణులు మృగసూచితమార్గమున సీతను వెదకుట	...	,,
రాముఁడు జటాయువుచేత భగ్నంబైన రావణరథంబుఁ గని వితర్కించుట	...	615
రాముఁడు క్రోధం బవలంబించి త్రైలోక్యసంహారంబుఁ జేసెద ననుట	...	617
లక్ష్మణుఁడు రాముని మృదూక్తుల ననునయించుట	...	618
రాముఁడు ఖండితపక్షపాదుఁడై పడియున్న జటాయువుం గనుట	...	620
రాముఁడు జటాయువు పాటెఱింగి దుఃఖించుట	...	621
జటాయువు రామునకు రావణుఁడు సీత నెత్తికొని పోయిన తెఱంగెఱింగించుట	...	622
జటాయువు మృతుం డగుట	...	,,
రాముఁడు జటాయువునకు దహనాది సంస్కారంబులఁ గావించుట	...	623
లక్ష్మణుండు తన్ను మోహించినరాక్షసి కర్ణనాసికాస్తనముల ఖండించుట	...	624

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః.

గోపీనాథ

రామాయణము

పీఠిక.

మీఱ న్వనజాసనాదికులు ప్రా•ర్థింపన్ ఖలశ్రేణి సం
గ్రామక్షోణి జయించి సాధుజనులన్ • రక్షించి భూభారము
ద్దామప్రీతి హరించి ధర్మమును సం•స్థాపింపఁ గృష్ణాకృతిన్
భూమానందముతో జనించినకృపా•పూర్ణున్ హరిం గొల్చెదన్. 1

చ. కలశపయోధిపుత్త్రి యల•కాంచనగర్భునిఁగన్నతల్లి క
ల్వలదొరతోఁడఁబుట్టు హరి•వల్లభ లేములఁబాపులేమ సొం
పలరఁగఁ బద్మషండముల•యందు వసించెడుతన్వి లచ్చి నా
కెలిమి సమస్తసంపదల • నిచ్చి కృతార్థునిఁ జేయుఁ గావుతన్. 2

సీ. కరటిచర్మముఁ దాను • గట్టి భక్తులకు సు,వర్ణచేలంబు లె•వ్వాఁ డొసంగె
ఫణిహారములు దాను•బైఁదాల్చియెవ్వాఁడు, మణిహారములు దాస•గణమునకిడెఁ
గాలకూటముఁ దాను • గబళించి సేవక,తతుల కెవ్వాఁ డమృ•తం బొసంగెఁ
దాను గపాలంబు • ధరియించి యెవ్వాఁడు,మితిలేనిభాగ్య మా•శ్రితుల కిచ్చె
తే. నట్టిపరమదయాశాలి • నబ్జమౌళి, నఖిలలోకేశు భూతేశు • నభ్రకేశుఁ
బ్రమథగణనాథు వినతసు•పర్వనాథుఁ, బార్వతీనాథు మదిలోనఁ•బ్రస్తుతింతు.

మ. పతిసామేన వసించి భారతియు లో•పాముద్రయున్ లక్ష్మియున్
సతతంబున్ భజియింప భూరికరుణా•చంచత్కటాక్షంబులన్
బతికన్నన్నతకోటి కెక్కుడుగ సం•పద్భోగసౌభాగ్యముల్
చతురత్వంబున నిచ్చుగౌరి నను వా•త్సల్యంబునన్ బ్రోవుతన్. 4

మ. హరినాభీకమలంబునం బొడమిభా•షాబ్జేక్షణం బల్మిఁగాఁ
గర మర్థిం గొని తత్సమేతముగ వే•దవ్రాత బద్మపీఠస్థుఁడై
పరమప్రీతి సనందనాదులు భజిం•పన్ నేర్పు మీఱన్ ద్రయీ
సరణిన్ ముజ్జగముల్ సృజించిన జగ•త్స్రష్ట న్విధిన్ గొల్చెదన్. 5

శా. వీణాపుస్తకపాణి షట్పదలస•ద్వేణిన్ బృహత్సైకత
శ్రోణిన్ బద్మజురాణి సర్వసుగుణ•శ్రేణిన్ బురాణి న్నతేం
ద్రాణి న్నేత్రజితైణిఁ బాదగతగీ•ర్వాణిన్ బ్రవృద్ధాశ్రిత
శ్రేణి న్వాణి నభీష్టసిద్ధికి మదిన్ • సేవింతు నశ్రాంతమున్. 6

పంచచామరము. అజాదిదేవబృంద మేమ•హాత్ము భక్తి నాత్మలో
నజస్రము న్భజించి వాంఛి•తార్థసిద్ధిఁ గాంచు నా
గజాస్యు సర్వదేవతాగ్ర•గణ్యుఁ గార్తికేయపూ
ర్వజున్ గణాధిపుం ద్రిలోక•వందితున్ భజించెదన్. 7

సీ. రామనామాంకిత•రత్నముద్రిక యిచ్చి, జనకజప్రాణ మే•ఘనుఁడు నిలిపె
మైథిలీవరశిరో•మాణిక్య మర్పించి, కడిమి నెవ్వాఁడు రా•ఘవుని బ్రోచె
బ్రతికించె నెవ్వాఁడు • పరమదివ్యౌషధీ, దానంబుచే సుమి•త్రాతనూజుఁ
బూని యెవ్వాఁడు రా•మునిరాక యెఱిఁగించి, భరతశత్రుఘ్నుల•బ్రతుకఁ జేసె

తే. సమరమున మూర్ఛ నొందిన•సకలకపులఁ
బ్రాణము లొసంగి యేమహా•బలుఁడు మనిచె
నట్టిపరమోపకారి జి•తాఖిలారి
నద్భుతవిహారి సామీరి • నభినుతింతు. 8

చ. సరసిజగర్భనిర్మిత•లసచ్ఛతకోటివిశాలరాఘవే
శ్వరచరితంబు లోకహిత•సంగతి నిర్వదినాల్గువేలుగా
వరుస రచించినట్టి ముని•వల్లభు నాదికవీంద్రు యోగవి
స్ఫురితు విరించనాంశభవుఁ • బుణ్యుఁ బ్రచేతసుపుత్త్రుఁ గొల్చెదన్. 9

చ. తొలుత జగద్ధితంబుగ శ్రు•తుల్ విభజించి తదర్థయుక్తిచే
నెలమిఁ బురాణము ల్పదియు • నెన్మిదియున్ రచియించి సన్మతిన్
బలువుగ భారతం బనెడు•పంచమవేదముఁ జేసినట్టి ని
ర్మలుని ద్రివిక్రమాంశజుఁ బ•రాశరపుత్త్రుని సన్నుతించెదన్. 10

సీ. వేదకృతో న్నెద్దాని • వినినఁ బఠించినఁ, గర మర్థి భోగమో•క్షము లొసంగు
నరుదార నెద్దిగా•యత్ర్యాఖ్యసత్స్వర, బ్రహ్మనివాసమై • పరఁగుచుండు
రత్నాఢ్య మగుసము•ద్రముభంగి సత్కథా, విస్తీర్ణమై యెద్ది • వినుతి కెక్కు
నొక్కపాదంబైన • నొక్కపదంబైన, నెద్దానిఁ బఠియింప • నిచ్చుఁ బరము

తే. శ్రుతిమనోహర మెద్ది వి•శ్రుతపురాణ, మునిరచిత మెద్ది సత్కావ్య•ముఖ్య మెద్ది.

యట్టిబుధసేవ్య మైన రామాయణమున, కాదికావ్యంబునకు నతులాచరింతు.

ఉ. శంకర పంకజాక్ష గిరిజా హనుమన్ముఖ దేవతానుకం
పాంకకటాక్షలబ్ధ కవితా కరులై బహుకావ్యనాటకా
లంకృతు లాచరించి విపులం బగువిశ్రుతిఁ గన్నయట్టిని
ష్పంకులఁ గాళిదాసముఖసత్కవుల న్మది సన్నుతించెదన్. 12

ఉ. భారతరామసచ్చరితభాగవతాదిమహాపురాణము
ల్గోరి తెనుంగున న్నిఖిలలోకహితంబుగఁ జేసినట్టియా
ధీరుల నన్నపార్య కవితిక్కన భాస్కర పోతనాదులన్
సూరివరేణ్యులం బరమశుద్ధులఁ జిత్తమునం దలంచెదన్. 13

చ. సరసపదార్థసంగతులఁ జారుతరంబుగ సత్ప్రబంధము
ల్వరుస రచించి ప్రీతి మధువైరి కొసంగి కృతార్థులై రహిం
బరరచితప్రబంధములు బాగుగఁ గన్గొని యాదరించుచున్
బరఁగెడు వర్తమానకవివర్యుల నార్యులఁ బ్రస్తుతించెదన్. 14

మ. ఇల సర్వజ్ఞుఁడు దేవదేవుఁడు రమాధీశుండు లేఁ డన్యుఁ డే
నెలమిన్ నేర్చినభంగిఁ జెప్పితి శుభం బీరామచారిత్రమున్
బలుమాఱిందులఁ దప్పు లుండిన గణింపన్ బోక సద్భక్తితోఁ
దిలకింపం దగు భావిసత్కవు లమందీభూతచేతస్కులై. 15

ఉ. కొంచెపువిద్యల న్గడుపుకూటికి నన్యులయొద్దఁ జేరి తా
రించుక పారమార్థికము నెంచక యన్నియు నేర్చినట్లు గ
ర్వించి కృతుల్ రచించుటకుఁ బెల్కుటి సత్కవులన్ గుయుక్తులన్
వంచన సేయు దుష్కవుల వారక బుద్ధి నిరాకరించెదన్. 16

చ. నృపతుల వేఁడినన్ గరుణ నిచ్చిన నిత్తురు దంతివాజిర
త్నపటధనాగ్రహారములు దప్పక యన్నియు నస్థిరంబు లా
విపులకృపాపయోధి యదువీరుని వేఁడినఁ బ్రీతి నిచ్చు ని
త్యపదము నట్టివానిఁ గొనియాడక యన్యుల వేఁడ నేటికిన్. 17

చ. స్థిరమతి మాధవాంకితముఁ జేసి రచింపఁగఁ బోలు సత్కృతు
ల్సరసత నందుఁ జెప్పఁబడులక్షణదోషము లెన్ని యున్న నా
హరికరుణావిశేషమున నన్నియుఁ జాలగుణంబులై చనున్
బరుసువు సోఁక లోహము ధ్రువంబుగఁ గాంచన మైనకైవడిన్. 18

చ. చతురత మీఱఁ బాకములు శయ్యలు రీతు లలంకృతుల్ ధ్వనుల్
వితతరసంబులున్ మఱియు వృత్తులు దోషములున్ గుణంబు లు
న్నతిఁ బరికించి సత్కృతి యొనర్చినఁ దత్కృతి లోకపూజ్యమై
యతులితభంగి వృద్ధిఁ గను నావిధుభాస్కరతారమై భువిన్. 19

చ. అరుదుగ నాణిముత్తెముల • హారము గూర్చినమాడ్కి లో వెలిఁ
సరి మెఱుఁగుల్ సెలంగుపద • జాలము గూర్చి రసార్థగౌరవ
స్ఫురణ దలిర్ప సత్కృతులు • పూని రచించినసత్కవిత్వముల్
సరసకవిత్వ మంద్రు కవి • సత్తము లన్యకృతు ల్గణింతు రే. 20

వ. అని యివ్విధంబున నభీష్టదేవతాప్రార్థనంబును సుకవిజనబహూకరణంబును కుకవిజననిరాకరణంబును సత్కృతి ప్రస్తుతియునుం గావించి మద్వృత్తాంతంబు వివరించెద నేను బదియాఱువత్సరంబులవాఁడనై యుండుతఱి నొక్కనాఁడు సింహపురంబునుండి నృసింహదేవ కల్యాణోత్సవసమాలోకన కుతూహలాతిరేకంబున వేదశైలంబునకుంజని యందొక్కమహాయోగివలన నొక్కవిద్య వడసి తత్ప్రసాదలబ్ధకవిత్వవిద్యావిశేషుండనై యుదంచితమందారకుసుమబృందనిష్యందమకరంద బిందుసందోహపేశలసుధామయమంజులశబ్దప్రపంచంబును నవరసోచిత చాతుర్య సౌకర్య నిగూఢార్థ సంగ్రహ సాహిత్య సాధ్య నానాలంకారసంగ్రహంబును ధర్మార్థ కామమోక్ష ప్రదంబును బురాణమునికథితంబును సకల విద్వజ్జనసేవ్యంబును నగునొక్కమహాకావ్యంబు భగవత్ప్రీతికొఱకుం గవిజనానుమతంబున రచియింపం దలంచి యట్టిమహాకావ్యం బెయ్యది యామహాప్రబంధరాజంబునకు నాయకరత్నం బెవ్వండొకో యని విచారించు చున్న సమయంబున. 21

సీ. రమ్యహాసమువాఁడు • రతిరాజు ఋతురాజు, వలపించురహి మించు • చెలువువాఁడు
మొగులువన్నియవాఁడు • మురిపెంపుమురిపెంపు, దొలఁగించు చక్కని • గలమువాఁడు
కౌమరుప్రాయమువాఁడు • కమలారికొమరొలిఁ, బురుణించుసొబగైన • మోమువాఁ
వలుఁదచెక్కులవాఁడు • బంగారుపొంగారు, వలిపెంపు జిగిమించు • వలువవాఁడు[డు
తే. చారుకోటీరకేయూర • సారహీర, హారకుండలధాళధ • ళ్యములవాఁడు
బర్హిబర్హావతంసుండు • పరమపురుషుఁ, డొకఁడు కలలోనఁ జూపట్టె • నుత్సుకమున.

ఉ. మీఱినవేడ్క నవ్వనద • మేచకదేహమువానిఁ గాంతి పె
ల్లూరెడుతమ్మిఱేకు లన • నొప్పెడుకన్నులవానిఁ బూర్ణిమాం
భోరుహవైరిమండలవి • భూతిఁ గనం దగుమోమువాని సొం
పారెడువానిఁ గాంచి మది • నద్భుతము న్ముద మంకురింపఁగన్. 23

తే. కువలయానందరస మొన • గూర్చువిధున
కలరుపద్మానుమోదియై • వెలయుహరికి
మహితసుమనఃప్రబోధియై • మలయుమాధ
వునకు నిట్లంటి వినయోక్తి • ననుపమముగ. 24

తే. అనఘపూర్ణకళానిధి • యనఁగ లోక
బాంధవుఁ డనంగఁ జతురాస్య • భవ్యుఁ డనఁగ

మాధవుఁ డనంగ సర్వజ్ఞ•మహిముఁ డనఁగ
వఱలు నీవెవ్వరయ్య యో•పరమపురుష. 25

క. హరుఁడవొ మధుకైటభసం,హరుఁడవొ పలుకులవెలంది•యగు వాణిమనో
హరుఁడవొ ఘనశంబరసం,హరుఁడవొ శితకరుఁడవో మ•హాత్మ తెలుపవే. 26

ఆ. దివ్యపురుష నీదు•తేజంబు పొడగన, విమలవృత్తి నాదు•తమము విరిసెఁ
బొసఁగఁ దెలివిఁ దాల్చె•బుద్ధిప్రపంచంబు, చిత్తపంకజంబు•చెలువు మీఱె.

క. అనవుడు నద్దేవుఁడు మెల్లన వదనసరోజగంధ•లహరీలుబ్ధా
ళినిచయముకరణి మోమున, ఘనాలకము లలరఁ బలికె•ఘననాదమునన్. 28

తే. ఏను గృష్ణుండ యుష్మద•హీనభక్తి, కలరి యీపుట్టువునకు న•త్యంతకీర్తి
సౌఖ్యములనంతరంబ మో•క్షంబొసంగఁ, దలఁచి సాక్షాత్కరించితిఁ•దపముకలిమి.

ఆ. నన్ను మున్ను నెన్ను•చున్నకతంబున, నతజనావనము గు•ణమ్ము గాన
నిన్ను మెచ్చి కడుఁ బ్ర•సన్నుఁడ నైతి లే, కున్నఁ గాన వశమె•నన్నుఁ గుఱ్ఱ.

క. వచ్చితి వర మిచ్చితి ని, న్మెచ్చితి నీభాగ్య మెన్న•నేర్తురె యొరు లో
సచ్చరిత సకలదోషస, ముచ్చయములఁ బాసితివి స•మున్నతిఁ బుత్రా. 31

వ. వత్సా నీవు పవిత్రంబు లైనమదీయ దివ్యావతార చరిత్రంబులలో నీ కభీష్ట మెయ్యది దాని మదంకితంబుగా నాంధ్రభాష రచింపు మక్కావ్యంబు నిర్విఘ్నంబుగాఁ బరిసమాప్తి నొందించునట్టిభారం బేను బూనెద నీకును నీవు రచించినకావ్యంబునకు నభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధి యగునట్లుగా ననుగ్రహించెద నీ కీజన్మంబు దక్క నొండు జన్మంబు లే దేతజ్జన్మాంతంబునఁ బునరావృత్తిరహితం బైన పరమపదంబుఁ బ్రాపించెదవు. 32

క. అని యాకమలాక్షుఁడు న, న్నని యుపదేశం బొసంగి•ఘనకరుణాసం
జనితానందమున వెసం, జనెఁ దా నందమున నంద•సంభవుఁ డంతన్. 33

వ. ఏను మేలుకాంచి మేలుకాంచితి నని యనంతసంతోషకలితస్వాంతుండ నగుచుఁ దదుదంతం బంతయు నార్యుల కెఱింగించితిఁ దదనుమతంబునఁ బురాతన పుణ్యశ్లోకబ్రహ్మర్షి విరచితంబును ననేకార్థప్రతిపాదకంబును నానావిధవిచిత్రమధురశబ్దప్రపంచంబును వివిధాలంకారభూషితంబును గాయత్రీబీజసమ్మితంబునగుటం జేసి వేదతుల్యంబును సకలరత్నంబులకు సముద్రంబునుంబోలె బహువిధేతిహాసంబులకుఁ దానకంబును నాదికావ్యంబును సమస్తసురమునిగణసేవ్యంబును వక్తృశ్రోతలకు భవ్యంబును బురుషార్థంబులకు నివాసస్థానంబు నగు రామావతారచరిత్రంబు భగవంతుం డగువాల్మీకి సెప్పిన క్రమంబునఁ జతుర్వింశతి సహస్రపరిమిత గ్రంథములోనం ద్రయోవింశత్యుత్తర సప్తశతవింశతి సహస్రపరిమితం బైన బాలకాండప్రభృతిషట్కాండకథాప్రపంచం బంతయు సమగ్రంబుగా నంధ్రభాష రచియింప నిశ్చయించి. 34

శా. వ్యాప్తిన్ రామకథాసుధార్ణవము •నిత్యంబు న్దమిం గ్రోలియుం
దృప్తిం జెందనిపుణ్యు నాదిమకవిన్ • దివ్యప్రభావాఢ్యునిన్
సప్తార్చిఃప్రతిమానపింగళజటా•సందోహు నుద్యత్తప
స్తప్తుం గొల్చెద నిష్టసిద్ధికి మరు•త్సంపూజ్యుఁ బ్రాచేతసున్. 35

క. అని యమ్మునిఁ బ్రార్థించినఁ, బనిగొని ముద మలర నాకుఁ • బ్రత్యక్షుండై
తన కజుఁ డొసఁగిన తెల్విని, ఘనముగ నా కొసఁగి చనియెఁ • గారుణ్యమునన్.

వ. ఇట్లమ్మహాముని యంతర్ధానంబు సేసిన నేను బహుజన్మకృతసుకృతపరిపాకంబున నిమ్మహాకావ్యరాజంబు దొరకొనియెఁ గదా యని సంతసిల్లి రామాయణకథాప్రపంచవిరచనాదక్షుండనై యాభిముఖ్యంబు నొందితి. 37

ఉ. మున్నలభాస్కరాదికవి•ముఖ్యులు ప్రీతి రచించి రీకథం
జెన్నుగ నీవు గ్రమ్మఱ ర•చించుట కెయ్యది హేతు వంచు మీ
రన్న బుధేంద్రులార వినుఁ • డారఘునాథచరిత్ర మెంద ఱె
క్లెన్నిన నన్నిరూపుల న•హీనగతిన్ దగి యుండు నుర్వరన్. 38

వ. అదియునుంగాక తిక్కనసోమయాజి హరిహరనాథునిం గృతినాథునిం జేసి భారతంబు సాంగోపాంగంబుగా రచించెఁ బోతనామాత్యుండు సీతాపతిం గృతిపతిం జేసి భాగవతంబు రచించెఁ గంకంటిపాపరాజప్రధానుండు రుక్మిణీశ్వరుం గృతీశ్వరుం జేసి యుత్తరరామాయణంబు రచించె నాదికావ్యంబును మహామునిప్రణీతంబును షట్కాండకథాప్రపంచసంచితంబైన యీపూర్వరామాయణంబు భాస్కరాదు లొక్కమర్త్యునిం గృతినాథునిం జేసి రచించి రిది సమీచీనంబు గా దిమ్మహాకావ్యంబునకు రమానాథుండె కృతినాథుం డైనఁ బదియాఱువన్నె బంగారునకు మాణిక్యంబుతోడి సంపర్కంబు గలిగిన చందంబున నధికోదయంబై యుండుఁ గదా యని తలంచి యీరామాయణకావ్యంబు తొలుతం గుశలవులవలన రామరూపధరుం డైననారాయణుండె వినియెఁ గావున నేనును దత్క్రమంబున శ్రీకృష్ణరూపధరుం డైన రమావల్లభునిం గృతినాథునిం జేసి యీపుణ్యకావ్యంబు రచింప నిశ్చయించితి నీరామాయణరహస్యార్థతత్త్వంబు దెలియుటకు నామలూరుతనయుం డొక్కండు దక్క నన్యు లెవ్వరును సమర్థులు గా రైనను నాయెఱింగినంతఁ దేటపఱచెద నత్యాదరంబున నంగీకరింపవలయు నింక మదీయవంశావతారం బభివర్ణించెద. 39

గ్రంథకర్తృ వంశావతార వర్ణనము.

చ. జలజభవాన్వయాటవివ•సంతుఁడు పావనగోపినాథస
త్కులకలశాబ్ధికైరవహి•తుండు కళాఢ్యుఁడు లోకబాంధవుం
డలఘుపదార్థకర్త చతు•రాస్యుఁడు కామహరుండు నిమ్మహీ
స్థలి సుమనోవిభూతిఁ దగు • సాధుఁడు వేంకటశాస్త్రి ధీరుఁడై. 40

తే. అట్టిసర్వజ్ఞునకు గౌరి • యనఁగ నార్య, యనఁగ శ్యామ యనఁగ శివ • యనఁగ సర్వ
మంగళ యనంగ సతియన • మహితభద్ర, యగుచుఁ గామాక్షి దేవి య • ర్ధాంగియయ్యె.

క. ఆయిరువుర కుదయించిరి, పాయక భగవంతుఁ డైన • భగవంతుఁడు సు
శ్రీయుతుఁడు బుచ్చనార్యుం, డాయతసత్ప్రథగు లగుచు • నర్యమసములై. 42

తే. అంత భగవంతుపరిణ యా • నంతరమున, నతనికూరిమితమ్ముఁ డ • ద్భుతుఁడు బుచ్చ
నార్యుఁ డారీతి ననసూయ • నత్రి వోలెఁ, బ్రేమఁ గోనమాంబను • బెండ్లియయ్యె.

క. ఆమిథునమునకుఁ గల్గిరి, ధీమహితులు నారసింహ • ధృతిశాలి యశో
ధాముఁడు రామాగ్రజను, త్రాముఁడు విభవాభిరామ • రామానుతులై. 44

క. అందగ్రజుండు విప్రపు, రందరుఁ డనఁ బొగడు గనెఁ బు • రందరకరిస
త్కుందేందు శారదాంబుద, చందనయశుఁ డగుచు నరస • శాస్త్రి వసుధలోన్.

తే. ఆనరసశాస్త్రిసతి వెంక • మాంబ పతికి, భోగసౌభాగ్యనిత్యవి • భూతు లొసఁగుఁ
దనువు సగముగ నొనరించి • ధవుని బికిర, మెత్తఁ జేసిన గిరిపుత్రి • నీసడించి.

ఉ. ఆమహనీయమూర్తికి స • ముంచితకీర్తికి వెంకమాంబయం
దీమహిఁ బద్మనాభుఁ డన • నెంతయు నొప్పెడుపద్మనాభుఁడున్
సోమనిభుండు బుచ్చనయు • సొం పలరన్ నరసుండు భూరివి
ద్యామహిమాఢ్యుఁ డీతఁ డన • నాభగవంతుఁడు గల్గి రిమ్ముగన్. 47

క. వారలలో నగ్రజుఁ డగు, నారాయణసముఁడు పద్మ • నాభుఁడు వెలసెన్
హారాంబుజహీరాంబుజ, వైరిపటీరహరహార • వర్ధితయశుఁడై. 48

తే. నయవిశారదుఁ డగు పద్మ • నాభునకుఁ బు
రంధ్రి వేంకటలక్ష్మ్యంబ • రహిఁ వహించెఁ
గలిమిజవ్వని యన నెల్ల • కడల సిరులు
పరఁగ వెదచల్లు జలజాత • పాణి యగుచు. 49

క. హరునకు నుమ కైటభసం, హరునకు రమ పద్మయోని • కలవాణి నిశా
కరునకు రోహిణిక్రియ నా, సరసున కద్దేవి ధర్మ • చారిణి యయ్యెన్. 50

ఆ. చంద్రశేఖరునకు • శైలజ కెనయగు, పద్మనాభునకును • బరఁగ లక్ష్మి
కొనర వేంకటాఖ్య • నుదయించితిఁ గుమార, ముదనుఁ డనఁగ నేను • మహిమ వెలసి.

సీ. చిత్తంబు హరిగుణ • చింతనంబులయందు, శయములు విష్ణుపూ • జనములందుఁ
బాదంబులు రమాధి • పతి భజనమునందు, వీనులు విభుకథ • ల్వినుటయందు
శిరము కైటభదైత్య • హరనమస్కృతులందు, రసన గోవిందకీ • ర్తనమునందుఁ
జక్షువు ల్హరిరూప • సందర్శనమునందుఁ, గాయంబు శౌరికైం • కర్యమందు

తే. సంతతము గీలుకొల్పి ప్ర • సన్నబుద్ధి, నన్యమేమియు నెఱుఁగక • యవ్విభుండె
శరణమని నమ్మి కొలుచుచు • ధరఁ శరీర, యాత్ర సలుపుదు సన్మార్గ • మధిగమించి.

మ. జననం బాదిగ రామపాదయుగళీ • సంసక్తచిత్తుండనై
జనితోత్సాహమునం దదీయకరుణా•సంలబ్ధనానాకళా
ఖనినై తద్గుణవైభవప్రచురమై • కన్పట్టురామాయణం
బనువొంద న్విరచింతుఁ బ్రౌఢకవితా•వ్యాపార మేపారఁగన్. 53

గ్రంథకర్త తనగ్రంథము ప్రసిద్ధి కెక్కిన చందం బెఱింగించుట.

వ. మఱియు నిమ్మహాకావ్యంబు ధర్మార్థకామమోక్షప్రదంబై పుత్రపౌత్ర ప్రవర్ధనంబై యాయుఃకీర్తికరంబై కల్పద్రుమంబు చందంబున నందంబై యుండు నని యిట్లు మద్వృత్తాంతంబును రామాయణకావ్యకరణసామర్థ్యంబు గలుగుటకుం దగినయుపపత్తియు శ్రీకృష్ణదేవునిం గృతినాథునింజేసి రచించుటకుం దగినకారణంబును మద్వంశక్రమంబును వివరించి నాచేత రచియింపంబడిన యీరామాయణంబు లోకంబునం బ్రసిద్ధి కెక్కినచందంబుఁ దేటపఱిచెద నేను శ్రీకృష్ణదేవాంకితంబుఁజేసి తదనుగ్రహాబలవిశేషంబున నిరంతరాయంబుగా నిమ్మహాపుణ్యకావ్యంబు వక్ష్యమాణక్రమంబున సాంగోపాంగంబుగా రచియించి దీని లోకంబునం గలపండితసభలయందు విస్తరిల్లం జేయుటకుం దగినశ్రద్ధాభక్తులు గలమహీపతు లెవ్వరొకో యని వితర్కించునట్టికాలంబున. 54

శ్రీవేంకటగిరిపురవర్ణనము.

సీ. కమలాప్తబింబంబుఁ • గలశంబుగాఁజేసి, కొనఁజాలుపడగలఁ • దనరురథము
లటు కరంబులు సాఁచి•యమరధునీసరో, జములఁ ద్రుంపగఁ జాలు•సామజములు
హరి తేరిబాబాల • కర్ధపులాయిత, క్రమముఁ జెప్పఁగఁ జాలు•ఘనహయములు
పిడికిటిపోటుల • బిరుదుకొండల నైనఁ, బిండి సేయఁగ నోపు • వీరభటులు
తే. కనకరౌప్యవినిర్మిత • గగనచుంబి, మేరుకైలాససన్నిభా•గారములును
నందనోపమోద్యానవ•నములు గలిగి, పొలుచు వేంకటగిరినామ•పురవరంబు.
క. సిరి కిరవై కవిశేఖర, పరిశోభితమై యనంత•వైభవయుతమై
నిరుపాధికసుఖమై య, ప్పురి మలవైకుంఠపురము•పోలికి నమరున్. 56

శ్రీవేంకటగిరిపురాధిరాజవంశావతారవర్ణనము.

సీ. యద్వంశకర్తయై • యలరెఁ బరాక్రమ, ఘనుఁడు రుద్రాదిత్య•జనవిభుండు
ఆచంద్రతారార్క • మైయుండ సప్తస, ప్తతిగోత్రముల నుర్విఁ • బాదుకొల్పి
కోరి యేకాదశ•గోత్రంబు లొక్కొక్క, గణముగా విభజించి•క్రమముతోడ
నాగతాళంబులు • నయముతో వృషభంబు, పంచవర్ణంబు సం•మంచితముగ
రమ్యభేరుండవ•రాహఖడ్గంబులు, వానికిఁ బడగలు•గా నొనర్చి
ఖడ్గనారాయణ•ఖ్యాతి సంపాదించి, వారలచేతఁ గ•ప్పములు వడసి
పరఁగునయ్యనపోత•నరనాథతిలకుఁ డే, పుణ్యవంశంబునఁ • బుట్టి మెసఁగె
జగతిలో శ్రీరంగ•జంబుకేశ్వరపుర, సీమాపరిచ్ఛేద•శీలి యగుచుఁ

బాండ్యకిరీటంబు • బలిమిచేఁ గొన్నమా,ధవభూధవుం డెందు • నవతరించెఁ
బటుశక్తి శింగభూ•పాలీయ మనెడియ,లంకారశాస్త్రంబు • లలి రచించి
యరుదారరాయ వే•శ్యాభుజంగుండన, బిరుదుఁగాంచియుదార•చరితుఁడగుచుఁ
జెలువొందుసర్వజ్ఞ•శింగభూపాలుఁ డే, యమలాన్వయంబున • నవతరించె
తే. నట్టివెలుగోటివంశమం • దవతరించి, వెలయ రేచర్లగోత్రప•విత్రుఁ డగుచు
వీరవర్యుండువిద్వత్కు•మారయాచ, జనవిభుం డప్పురం బేలెఁ•జతురుఁ డగుచు.

తే. విశ్వనాథప్రతిష్ఠఁ గా•వించి వెలసి
నట్టిపుణ్యుండు బంగారు•యాచవిభుఁడు
తనయుఁడై పుట్టె నతని కా•ధరణివిభుఁడు
విమలునిఁ గుమారయాచభూ•విభునిఁ గాంచె. 58

తే. ధన్యుఁ డగు రాజమౌళికిఁ • దనయుఁ డగుట
విబుధగణములఁ బ్రోచువి•వేకి యగుట
సొనఁగఁ దారకహారయశః•స్ఫూర్తిఁ గనుట
యామహీనేతకుఁ గుమార•నామ మమరె. 59

చ. వెలయఁగ నన్నరేశ్వరుఁడు • విష్ణుపురాణము నాంధ్రభాష నిం
పలర రచింపఁ జేసి దను•జారికృపాప్తికిఁ బాత్రభూతుఁడై
చెలఁగి జగంబులం గడుప్ర•సిద్ధికి నెక్కఁగ విశ్వనాథు ని
శ్చలవిభవంబులం దనిపి • చక్కఁగఁ దత్కృపఁ గాంచె నుర్వరన్. 60

తే. ఆమహారాజునకుఁ బుత్త్రుఁ • డతిపవిత్రుఁ, డాదిరాజనిభుండు ది•వ్యప్రభుండు
దానమానధనుండు వి•ద్యాఘనుండు, నఱలు బంగారుయాచభూ•పాలమౌళి.

చ. అరులకుఁ గాలదండ మఖి•లార్థులకు న్సురశాఖిశాఖ భూ
భరము ధరింప భోగి జయ•పద్మకుఁ జక్కని జీవగఱ్ఱయై
పరఁగు జయాభిరాముఁ డగు•బంగరుయాచమహీవరేణ్యును
స్థిరతరబాహుదండ మని • ధీవరు లెన్నఁ జెలంగు చిమ్మహిన్. 62

శ్రీవెలుగోటిసర్వజ్ఞకుమారయాచేంద్ర భూపాలప్రశంస.

ఉ. ఆజ్ఞకు బద్ధులై నృపతు • లందఱు గొల్వఁగఁ బెక్కు వర్షముల్
విజ్ఞులు మెచ్చ ధాత్రి నతి•విశ్రుతవైఖరి నేలె నమ్మహా
ప్రాజ్ఞున కుద్భవించె నిర•పాయమహావిభవోన్నతుండు స
ర్వజ్ఞకుమారయాచనర•పాలుఁ డమేయగుణాభిరాముఁడై. 63

మ. గణనాతీతగుణోన్నతుండును ద్రిలో•కఖ్యాత చారిత్రుఁడుం
బ్రణుతప్రాభవుఁ డివ్విభుండు ధ్రువుఁడో • ప్రహ్లాదుఁడో యావిభీ
షణుఁడో యంచు బుధు ల్నుతింప భగవ•త్సంసేవనాసక్తవీ
క్షణచిత్తంబులకుం బ్రియుం డగుచు నా•త్మోర్భర్త ప్రోచు న్మహిన్. 64

మ. అనిశంబున్ ద్విజకోటిచే మఖము లుద్యత్ప్రీతిఁ జేయించి యో
దనదానంబున మర్త్యులన్ బహుమహార్ధానంబులన్ వేల్పులం
దనియం జేసి మహీసుపర్వులకు నందం బొప్ప భూవస్త్రగో
ధనదానంబు లొసంగి మించె శుచియై ధన్యాత్ముఁడై యుర్వరన్. 65

సీ. అలతర్కశాస్త్రయుక్తు లుపన్యసించుచోఁ, గణుతింప రెండవగౌతముండు
బహువిధశబ్దనిష్పత్తిఁ గావించుచోఁ, దలపోయ నపరపతంజలి యగు
నఖిలవేదాంతశాస్త్రార్థతత్త్వవిచార, మందు సాక్షాజ్జనకాధిపుఁ డగు
లలిఁ గావ్యనాటకాలంకారకవితాప్ర, ముఖవిద్యలం దన్యభోజనృపతి [నుఁ

తే. యుత్తరోత్తరయుక్తి నొండొకసురేజ్యుఁ, డతులగాంధర్వవిద్యయం దనుపమా
డనుచు జనములు దనుఁగొనియాడ వాసి, కెక్కె సర్వజ్ఞ యాచమహీవరుండు.

తే. ధరణి నెవ్వానికీర్తిప్రతాపరుచులు, వరుస నిఖిలదిశాంగనావక్షములకు
సరసచందనకాశ్మీరచర్చ లయ్యె, నన్నరేంద్రునిఁ గీర్తింప నలవి యగునె.

వ. ఇట్లనన్యసామాన్యప్రభావుండై రాజ్యంబుఁ జేయుచు నా రాజన్యశేఖరుండు భారత భాగవత రామాయణ ప్రముఖ నిఖిల పురాణంబులఁ బరిశోధించి భాస్కరాదులు రచించిన యాంధ్రరామాయణంబులందు వాల్మీకివిరచిత శ్రీమద్రామాయణంబునం గలయర్థం బంతయు సమగ్రంబుగాఁ గథితం బైనయది గా దనియు భగవదంకితంబు గా కున్న వనియుఁ దలంచి యిమ్మహాకావ్యంబు గీర్వాణంబున కన్యూనానతిరిక్తంబుగా భగవదంకితంబుఁ జేసి యాంధ్రభాష రచియింప సమర్థుం డగుపండితుం డెవ్వండో యని విచారించుచు నే నిక్కావ్యంబు గీర్వాణంబున కనురూపంబుగాఁ బద్యప్రబంధంబుఁ గావించుట యంతయు విని ప్రీతిపూర్వకంబుగా నన్ను రావించి యొక్కనాఁడు సువర్ణ మణిగణ స్థగితంబై సుధర్మకు సాటి సేయం దగినసభామండపంబున నగణితమణిగణప్రభా పటల జటిలంబైన భద్రపీఠంబున సుఖాసీనుండై యుదయ మహీధర శిఖరోపరిస్థితుండైన లోకబాంధవునిభంగి వెలుంగుచు సకల విద్వజ్జనంబులు పరివేష్టింప బృందారకపరివృతుం డగు సహస్రాక్షునిచందంబున నందం బగుచు మద్విరచితం బైన యాంధ్రరామాయణకావ్యం బంతయు సమగ్రంబుగా నత్యాదరంబున నాకర్ణించి యిది మదీయాభిప్రాయప్రకారంబున గీర్వాణంబున కనురూపంబై శ్రీకృష్ణాంకితంబై యున్న దని బహూకరించి పరమానందభరితాంతఃకరణుండై చారు చామీకరకటకాంగుళీయక హారాగ్రహారాధిప్రదానంబుల నన్ను సత్కరించి పరమభాగవతోత్తముండును శ్రీరామచంద్రచరణసేవాసంసక్తచిత్తుండును గావున లోకహితార్థంబుగా నిమ్మహాపుణ్యకావ్యంబు జగంబునందు విస్తరిల్లం జేసి శ్రీరామభద్రుని యపారం బైన కృపారసంబునకుఁ బాత్రభూతుం డయ్యె. 68

చ. వెలయఁగ నీకథ న్జగతి • విశ్రుతి కెక్కఁగఁ జేసి పుణ్యుఁడై
వెలసిన యిమ్మహీపతికి • వేడ్క ననంతయశంబు నాయువుం
బొలుపుగ వంశవృద్ధియును • భోగసమృద్ధియు రాజ్యవృద్ధియుం
దొలఁగక యిచ్చి సత్కరుణ • తోఁ గృతినాథుఁడు ప్రోచు నిత్యమున్. 69

షష్ఠ్యంతములు.

క. శ్రీవల్లభునకు బుధసం, భావితునకు భావుకప్ర • భావునకు విభా
ప్రావీణ్యహాసితకోటివి, భావసునకు భక్తలోక • పరతంత్రునకున్. 70

క. హీరామృత చందన శశి, హారాయిత కీర్తిఘృణికి • నదితిజమణికిఁ
వీరాగ్రణికి జగన్నుత, సూరిమరున్మణికి యోగి • చూడామణికిన్. 71

క. వ్రజయువతినయనకుముద, ద్విజరాజున కఖిలలోక • విశ్రుతునకు నం
డజరాజగమనునకు బుధ, భజనానందునకు హరికి • భద్రాత్మునకున్. 72

క. సనకాదియోగినుతునకు, వనమాలాకనకచేల • వరకౌస్తుభభా
సురపాంచజన్యధరునకు, నిరుపమవిభవునకు రుక్మి • ణీనాథునకున్. 73

క. గోపాలనందనునకు ధ, రాపాలకిరీటరత్న • రంజితదివ్య
శ్రీపాదపద్మునకు నత, గోపాలావళికి మదన • గోపాలునకున్. 74

శ్రీః

బా ల కాం డ ము.

క థా ప్రా రం భ ము.

నారదమహర్షి వాల్మీకికడకేతెంచుట.

వ. శ్రీకృష్ణదేవునకు సమర్పితంబుగా నాయొనర్పం బూనిన శ్రీమద్రామాయణంబునకుఁ గథాప్రారంభం బెట్టి దనిన శతకోటిప్రవిస్తరంబై బ్రహ్మలోకంబునందు సుప్రసిద్ధం బైనరామచరితంబు భూలోకవర్తులయిన నాలుగువర్ణంబులవారికిఁ దాపత్రయవిమోచనంబుకొఱకు సంక్షేపించి రచియింప నుద్యుక్తుండై పరమకారుణికుం డైనపరమేష్ఠి వాల్మీకిరూపంబున విశ్వంభరయం దవతరించె నట్టి బ్రహ్మాంశ సంభూతుండైన వాల్మీకి తనచేతఁ జికీర్షితంబైన రామచరితంబు గురుముఖంబువలన వినం గోరి భగవత్కథోపదేశంబునందు సర్వగురుండైన నారదుం బ్రతీక్షించుచుండ నొక్కనాఁడు భగవంతుం డైన యన్నారదుండు బ్రహ్మనియోగంబున వాల్మీకికడకుం జనుదెంచిన నత్తపస్వివర్యుండు తపస్స్వాధ్యాయనిరతుండును వాగ్విశారదుండును దేవమునిశ్రేష్ఠుండు నైననారదు నవలోకించి పూజించి మునీంద్రా యిప్పు డీలోకంబున దృష్టగుణవ్యతిరిక్తప్రశస్త గుణవంతుండును దా నజితుం డగుచుఁ బరులజయించు వీర్యవంతుండును సామాన్య విశేషరూప ధర్మజ్ఞుండును దనకొఱకుఁ గావింపఁబడిన యుపకారం బల్పం బైనను బహుత్వంబున నెఱుంగు నట్టి కృతజ్ఞుండును సర్వావస్థలయందును సత్యవచన శీలుండును ఫల పర్యంతంబు సమారబ్ధంబైన వ్రతంబు విడువనట్టి స్వభావంబు గల దృఢవ్రతుండును వంశక్రమాగతాచార యుక్తుండును నపరాధంబు గావించినవారియం దైనను హితంబుఁ జేయునట్టి శీలంబు గలవాఁడును విదితసకలవేద్యపదార్థుండును నన్యులకు నిర్వహింపం గూడనికార్యంబు నిర్వహించుటకు సమర్థుండును నద్వితీయ ప్రియదర్శనుండును నసమానసర్వాంగసుందరుండును నాత్మవంతుండును విధేయకోపుండును జితారిషడ్వర్గుండును ద్యుతిమంతుండును ననసూయారహితుండును నగుపురుషుం డెవ్వఁడు సంయుగంబునందు జాతరోషుం డగునప్పు డెవ్వానికి సురాసురాదులు దలంకుదు రట్టివాని వినం గుతూహలంబగు చున్న దట్టి పురుషశ్రేష్ఠు నెఱుంగ నీవె సమర్థుండవు కృపామతి నెఱింగింపు మని యభ్యర్థించినఁ ద్రిలోకగోచరజ్ఞానుం డయిన నారదుం డవ్వాల్మీకిప్రశ్నజాతంబు విని యమ్మునిశ్రేష్ఠు నేకాగ్రసిద్ధికొఱకు నభి

ముఖుం గావించి యీప్రశ్న సకలగుణవిశిష్ట సార్వభౌమ విషయకంబై యున్న దైనను సార్వభౌమ మాత్రంబునందు నీయడుగంబడిన ప్రశస్తగుణసంపత్తి యంతయు సంభవింపనేరదు సకలజగద్రక్షణార్థంబు మనుష్యరూపంబున నవతీర్ణుండైన పరమపురుషునందు సులభం బగు దైవయోగంబునఁ దద్గుణకీర్తనంబు లబ్ధం బయ్యె నని ప్రహృష్టుండై ప్రాచేతసు నవలోకించి నీచేతఁ గీర్తితంబు లైన యీ వీర్యాదిగుణంబు లన్నియు దుర్లభంబు లేతాదృశ ప్రశస్త సమస్త గుణవిశిష్టుండైన మహాపురుషు నిశ్చయించి చెప్పెద నట్టిపురుషు నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 75

నారదుఁడు వాల్మీకికి శ్రీరామకథ నెఱింగించుట.

మ. మతిమంతుండును నీతిమంతుఁడును శ్రీ•మంతుండు సర్వజ్ఞుఁడున్
ధృతిమంతుండును వాగ్మియున్ వశియు ష•డ్విడ్వర్గసంహర్తయుం
ద్యుతిమంతుండు గుణోన్నతుండు నియతా•త్ముండు మ్మహావీర్యుఁడున్
హితుఁడు న్రాముఁ డనంగఁ జెన్నలరు న•య్యిక్ష్వాకువంశంబునన్. 76

సీ. వెడఁదకన్నులవాఁడు • విపులాంసములవాఁడు, రాకేందుబింబవ•క్త్రంబువాఁడు
కంబుకంఠమువాఁడు•ఘనలలాటమువాఁడు, రమణీయమృదుకపో•లములవాఁడు
పీనవక్షమువాఁడు • పృథునితంబమువాఁడు, సముదగ్రచారుమ•స్తకమువాఁడు
దివ్యదేహమువాఁడు • దీర్ఘబాహులవాఁడు, కమనీయశుభలక్ష•ణములవాఁడు
తే. ప్రబలచాపంబు మూఁపునఁ•బరఁగువాఁడు, శ్యామవర్ణంబువాఁడు ప్ర•శస్తగూఢ
జత్రుదేశంబు గలవాఁడు•సమవిభక్త, సముచితమనోజ్ఞసుందరాం•గములవాఁడు.

వ. మఱియు వృత్తపీవరబాహుండును గామాది వికార రహితుండును గజసింహ గతిసదృశ గమనుండును షణ్ణవత్యంగుళ విగ్రహుండును నిర్జితేంద్ర నీలవర్ణుండును శ్రవణ మాత్రంబున శత్రు హృదయ విదారకత్వంబుచేతఁ బ్రశస్త పౌరుషుండును సర్వోత్తరావయవసౌభాగ్యయుక్తుండును సాముద్రికశాస్త్రోక్తమంగళాయతనసర్వలక్షణలక్షితుండును శరణాగతరక్షణరూపధర్మజ్ఞుండును సత్యప్రతిజ్ఞుండును బ్రజాహితకరణతత్పరుండును నాశ్రితరక్షణముఖ్యయశుండును సర్వవిషయజ్ఞానశీలుండును బాహ్యాభ్యంతరశుద్ధియుక్తుండును నాశ్రిత పరతంత్రుండును బిత్రాచార్య వినీతుండును నాశ్రిత రక్షణచింతాభిరతుండును జగద్రక్షణార్థంబు ప్రజాపతితుల్యత్వంబును నవతీర్ణుండును నఖండితైశ్వర్య సంపన్నుండును సకలలోకసముద్ధరణపరిపోషణశక్తియుక్తుండును నాశ్రితజన విరోధి నిషూదనుండును బ్రజల కరిష్టనిరసనపూర్వకంబుగా నభీష్టప్రాపణకర్తయు వర్ణాశ్రమధర్మపరిపాలకుండును శరణాగతపరిపాలనరూపస్వధర్మరక్షకుండును యజనాధ్యయనదానాదిస్వధర్మపరిపాలకుండును నాశ్రితబాంధవాదిజీవలోకంబులకు

రక్షితయు ఋగ్యజుషాదిచతుర్వేదపదార్థ విదుండును శిక్షాదిషడంగపారగుం
డును ధనుర్వేదనిష్ఠితుండును సాంఖ్యయోగతర్క వైశేషికపూర్వోత్తర మీ
మాంసా వ్యాకరణధర్మశాస్త్రాదిశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞుండును విజ్ఞాతార్థవిషయంబు
నందు సదావిస్మరణలేశరహితుండును బ్రతిభానవంతుండును సర్వలోకప్రియుం
డును నపకారులయందైన నుపకారశీలుండును వ్యసనపరంపరలయందైన నక్షు
భితాంతఃకరణుండును నతిగంభీరప్రకృతియుక్తుండును దత్తత్కాలకర్తవ్య చతు
రుండును నై ప్రకాశించు నదియునుం గాక. 78

క. సింధువులతోడఁ గూడిన, సింధువుచందాన గుణవిశిష్టుఁడు కరుణా
సింధువు రాముఁడు ప్రజ్ఞా, సింధువులగు బుధులఁగూడి చెలఁగు ననిశమున్. 79

తే. అనుదినంబు సర్వావస్థలందు సారె, సారెకవలోకితుం డయ్యు జనులచేతఁ
బరఁగ మున్నెప్పుడును జూడఁబడనివాని, యట్ల విస్మయదర్శనుం డైనవాఁడు.

క. అలఘుచరిత్రుఁడు పూజ్యుఁడు, సలలితచిత్తుండు మిత్రశత్రూదాసీ
నులయం దవిషమభావము, గలవాఁ డానందకరుఁడు కౌసల్య కొగిన్. 81

సీ. గాంభీర్యమందు సాగరముఁబోలినవాఁడు, ధైర్యంబుచే మహీధరనిభుండు
వీర్యసంపదచేత విష్ణుతుల్యుఁడు శశ, ధరుని కైవడిఁ బ్రియదర్శనుండు
కరము క్రోధమునందుఁ గాలాగ్ని కెనయగు, క్షమచేతఁ బృథివికిఁ సాటివచ్చుఁ
ద్యాగంబునందు ధనాధిపసదృశుండు, నపరధర్ముండు సత్యంబునందు

తే. భూరివిజ్ఞానరమకుఁ దాఁ బుట్టినిల్లు, దానదాక్షిణ్యదయలకుఁ దావకంబు
నీతిసత్యధర్మములకు నిలయ మతఁడు, లలితసద్గుణసందోహములకుఁ బేటి. 82

వ. అని యిట్లు నారదుండు సాక్షాద్భగవదవతారంబైన రామభద్రునందలి సకలా
నంతకల్యాణగుణంబు లన్నియు వక్కాణించి యిక్ష్వాకువంశప్రభవుం డను
శబ్దంబున రామావతారకథనంబును శత్రునిబర్హణుఁ డనుశబ్దంబునఁ దాటకాది
వధంబును మహావీర్యుం డనుశబ్దంబున సర్వాస్త్రశస్త్రగ్రహణంబును లక్ష్మీవం
తుం డనుశబ్దంబున సీతాపరిణయంబును సత్యపరాక్రముం డనుశబ్దంబునఁ బరశు
రామభంగంబును మొదలుగాఁగల బాలకాండకథ యంతయు సంక్షేపంబు
గా సూచింపంజేసి యయోధ్యాకాండకథాక్రమణిక నెఱింగించువాఁడై వెం
డియు వాల్మీకి నవలోకించి యిట్లనియె నిట్టిసమస్తసద్గుణగరిష్ఠుండును బురుష
శ్రేష్ఠుండును రాజ్యాభిషేకసముచిత విశిష్టగుణపరిష్ఠుండును నమోఘపరాక్రమ
వంతులలోన నతిశ్రేష్ఠుండును బ్రకృతిజనేష్టుండును గుమారజ్యేష్ఠుండు నైన
కల్యాణగుణాభిరాము రామునిం జూచి తండ్రియగు దశరథుండు పరమానంద
భరితాంతఃకరణుండై సకలజనంబులకు హితంబు సంపాదింపఁ దలంచి యౌవరా
జ్యంబున కభిషిక్తునిం జేయ సమకట్టినఁ దదభిషేకార్థసంభృతదధ్యాదిమంగళద్ర
వ్యవిశేషంబుల విలోకించి దశరథునికొండొకభార్య కైకయనునది మంథరా

వాక్యచోదితయై తొల్లి దేవాసురయుద్ధంబునందు వల్లభునిచేత దత్తవరయైనది గావున నాసమయంబునఁ గ్టఁడితనంబున దిట్టయై రామునకు వివాసనంబును నిజపుత్రుండైన భరతునకు రాజ్యాభిషేకంబునుం గోరిన నమ్మహీరమణుండు సత్యవాదిగావున ధర్మమయపాశనిబద్ధుండై విడినడసనుగ్గుంషుగాక ప్రియపుత్రుఁడైనను రాముని వనంబునకుం బనిచిన నవ్వీరోత్తముండు కైకేయీప్రీతినిమిత్తంబు పితృవచననియోగంబువలనఁ దద్వచనపరిపాలనవిషయస్వకృతప్రతిజ్ఞను బరిపాలించుచు వనంబునకుం జనిన నన్మహాత్మునితమ్ముండు సుమిత్రానందవర్ధనుండగు లక్ష్మణుండు సహజప్రీతిమంతుండును నిష్ఠుంషును గావున వినయసంపన్నుండై సౌభ్రాత్రంబుఁ జూపుచు స్నేహంబువలన ననురూపం బగువ్రతం బంగీకరించి యన్నవెంట నరణ్యంబునకుం జనియె. 83

ఉ. ఆరఘునాథుభార్య జన•కాలయజాత సమస్తలక్షణ
శ్రీరమణీయరూప హిత•శీల సతీతిలకంబు నిందిరా
కారయు సాధ్వి ప్రాణములు•కంటె గరీయసియైన సీత సొం
పారఁ బతిన్ భజించి చనె • నప్పుడు రోహిణి చంద్రునిం బలెన్. 84

క. పౌరులచే జనకునిచే, దూరం బారాముఁ డనుగ•తుం డగుచు రయం
బారఁగ ననుజుఁడు సీతయు, వారక తనతోడ రాఁగ • వనమున కరిగెన్. 85

తే. ఈతెఱంగునఁ జని జాహ్న•వీతటమున, శృంగిబేరాఖ్యపట్టణ • మేలువానిఁ
బరమసఖుని నిషాదాధి•పతిని గుహునిఁ, జేరి సూతునిఁ గ్రమ్మఱ • నూరికనిచి.

ఆ. అట నిషాదనాథుఁ•డైన యాగుహునితోఁ, నలఘుయశుఁడు చాలఁ•జెలిమిఁ జేసి
వానియనుమతమున • జానకీలక్ష్మణా, కలితుఁ డగుచు వేగ • గంగ దాఁటె. 87

క. భూవల్లభుండు రాముఁడు, తేవనముల వనము సొచ్చి • ధీరత్వమునం
ద్రోవ నవవారిపూరిత, పావననదు లుత్తరించి • పరమప్రీతిన్. 88

తే. చతురుఁ డగుభరద్వాజుని•శాసనమునఁ
జిత్రకూటాద్రిఁ జేరి త•చ్ఛిఖరిమీఁద
వేడ్కతోఁ బర్ణశాలఁ గా•వించి యందు
నిండుసుఖగోష్ఠి వసియించి • యుండె నంత. 89

వ. దేవగంధర్వసంకాశులైనసీతారామలక్ష్మణులు ముప్వురు చిత్రకూటోపాంతవనంబునందు గమమాణులై సుఖంబుగా నివసించి యుండి రిట సాకేతపురంబున. 90

క. ఆరఘువర్యుఁడు శైలముఁ, జేరుట విని పుత్రశోక•చింతార్దితుఁడై
దారుణగతి విలపించుచు, భూరమణుఁడు మేను విడిచి • పోయె దివికిన్. 91

వ. దశరథమరణానంతరంబున మహాబలుం డగుభరతుంషు వసిష్ఠప్రముఖమహర్షులచేత రాజ్యంబునందు నియుజ్యమానుండయ్యును దాని నంగీకరింపక చతురంగ

బలంబులతోఁగూడి రామపాదప్రసాదకుండై వనంబునకుం జని యార్యభావ పురస్కృతుండై మహాత్ముండును సత్యపరాక్రముండును నభిరామదర్శనుండును నగురామునిం జేరి మహాత్మా నీవు సర్వగుణశ్రేష్ఠుండైనను కనిష్ఠునకు రాజ్యార్హత్వంబు లేమియెఱింగినధర్మజ్ఞుండవు గావున నీవె రాజ వని పలికిన సర్వస్వరూప గుణంబులచేత నాశ్రితచిత్తరంజకస్వభావుండయ్యును వనీపకాభీష్టప్రదానతత్పరుండయ్యును యాచకజనలాభంబుచేతఁ బ్రసన్నవదనుండును మహాయశుం డయ్యును నేకసాయకవిమోచనమాత్రంబున సమస్తదానవహననసమర్థుం డయ్యును రాముండు పితృవచనగౌరవంబున రాజ్యం బంగీకరింపక రాజ్యంబు సేయుటకహల్యాదృష్టవైభవపాదసంస్పృష్టంబులైనపాదుకలు న్యాసరూపంబున భరతున కొసంగి బహువిధసాంత్వవచనంబుల సారెసారెకు నతనిఁ గ్రమ్మఱించిన నాభరతుం డభిషేకార్థంబు రామప్రత్యాగమనలక్షణమనోరథంబు నొందక నందిగ్రామంబునం దనుదినంబును రామపాదుకలకు నమస్కరించుచు రామాగమనకాంక్షుండై రాజ్యంబుఁ బాలించుచుండె నంత సర్వాతిశయకాంతిమంతుండును సత్యప్రతిజ్ఞుండును రాజ్యభోగలౌల్యరహితుండునగు రాముండు భరతుండాదిగాఁగల పురజను లందఱు వెండియుఁ జిత్రకూటంబునకుం జనుదెంతురని తలంచి పితృవచన పరిపాలనంబునం దేకాగ్రచిత్తుండై దండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించె నని యిట్లయోధ్యాకాండకథ యంతయు సంక్షేపంబుగా నెఱింగించి యద్దేవమునిశ్రేష్ఠుం డారణ్యకాండకథాక్రమం బెఱింగించువాఁడై వెండియు నిట్లనియె నట్లు రాజీవలోచనుండగు రాముండు మహారణ్యంబగుదండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి యపూర్వసంస్థాన వన విలోకనజనిత కుతూహలంబు చేతను మహావన ప్రవేశసంభావిత రాక్షస రణారంభోర్జితహర్షంబుచేతను వికసిత లోచనారవిందుండై. 92

తే. మునివిరోధి విరాధుని • మొనసి చంపి
మాననీయాంగు • శరభంగు మౌనిఁ జూచి
ఘను సుతీక్ష్ణ మహామునిఁ • గని యగస్త్య
ననుజుఁ జూచి యగస్త్యునిఁ • గని ముదమున. 93

తే. ఆయగస్త్యమహామునియనుమతమున, నైంద్ర మగు కార్ముకంబు మహాసిపత్రి
దారుణాక్షయబాణతూణీరములును, రిపు వినిగ్రహార్థంబు పరిగ్రహించె. 94

వ. ఇట్లు జగదేకవీరుం డగురాముండు స్వవీర్యసదృశ వరాయుధలాభంబు నొంది పరమ ప్రీతుండై శరభంగవనంబున నివసించియుండ నప్పు డచ్చటి మహర్షులు చిత్రకూట పంపావన నివాసులయిన వానప్రస్థులం గూడి యసురరాక్షసవధాకాంక్షులై రాముని సమీపంబునకుం జనుదెంచి రాక్షసబాధ నెఱింగించిన

నారఘుపుంగవుండు రాక్షసావాసభూతం బైనవనంబునందు నమ్మహామునుల
ప్రార్థనావచనం బంగీకరించి. 95

ఆ. దహనకల్పు లైన•దండకారణ్యని, వాసిమునుల మ్రోల • వరుసతోడ
సంగరమున నింక • సకలరాక్షసుల వ,ధించువాఁడ నని ప్ర•తిజ్ఞఁ జేసి. 96

క. అనఘుఁడు రాఘవుఁ డక్కా,ననమున నివసించి తగ జ•నస్థాననివా
సిని యగుశూర్పణఖను గ్ర,క్కునఁ బట్టి విరూపఁ జేసె • ఘోరాసిహతిన్.97

వ. ఇట్లు కామరూపిణియైన శూర్పణఖను గర్ణనాసికాచ్ఛేదంబున విరూపిణిం జేసి.

క. శూర్పణఖాప్రేరితుఁ డై, దర్పంబున సమరమునకుఁ • దఱిసినఖరుని
న్నేర్పున వధించె రాముఁడు, సర్పాభీలోగ్రతీవ్ర•శాతశరములన్. 99

వ. ఇట్లు రాక్షససేనాధ్యక్షుం డైన ఖరునిం బరిమార్చి తదనుచరు లైనదూషణ త్రిశిరుల వధించి పదంపడి చతుర్దశసహస్రసంఖ్యాకప్రధానరాక్షసుల నాజిరంగంబున నంతంబు నొందించి తదనుచరు లైనయామినీచరుల నందఱ నిశ్శేషంబుగా రూపుమాపె నంత నకంపనశూర్పణఖలవలన జ్ఞాతివధం బంతయు విని రావణుండు క్రోధమూర్ఛితుం డై సీతాహరణకార్యంబునందు మారీచుం డను రాక్షసుని సహాయునిఁగా వరించి బలవంతుం డైనయారామునితోడివిరోధంబు యుక్తంబుగా దుతుగు మని బహుప్రకారంబుల నమ్మారీచునిచేత నివార్యమాణుం డయ్యును వానివచనం బనాదరణంబు చేసి కాలచోదితుం డై మారీచసహితంబుగా రామునియాశ్రమస్థానంబునకుం జనుదెంచి. 100

శా. మారీచుం డొకమాయఁ బన్ని యలరా•మత్ముఁవరున్ లక్ష్మణున్
దూరంబు న్గొనిపోయినప్పు డదయున్ • దోషాచరాధీశ్వరుం
డారామామణి సీత నెత్తికొని ఘో•రాకారుఁ బక్షీంద్రు దో
స్సారోదారు జటాయువుం దునిమి భా•స్వల్లీల నేగె న్వడిన్. 101

తే. అంత రాముండు దైత్యశి•తాసిలూన, పత్రపాదుఁ డై పడియున్న•పక్షినాథుఁ
గనిమహీపుత్రిహృత యాట•విని దురంత,గాఢతరదుఃఖభరమున•గాసిపడుచు.

క. చలితేంద్రియుఁ డై మిక్కిలి, పలవించుచు రామవిభుఁడు • పక్షీంద్రునకు
న్విలసిత శాశ్వతసౌఖ్యము, గలుగఁగ సంస్కారవిధులఁ • గావించి వెసన్.103

క. వనమున జానకి వెదకుచుఁ, జనిచని యొకచోటఁ గాంచె • సత్త్వోద్రేకం
బున జగము మ్రింగఁ జాలెడు, ఘనరూపుని ఘోరవికృత•కాయుఁ గబంధున్.

వ. కనుంగొని వాని భుజంబులు రెండును నిశాతఖడ్గంబుల ఖండించి పంచత్వంబు నొందించి తత్కళేబరంబు దహించిన వాఁడు స్వర్గగమనయోగ్యం బగుస్వకీయం బైనగంధర్వరూపంబు నొంది రామునిం జూచి మహాత్మా నీవు శ్రవణకీర్తనాదిభగవద్ధర్మాచరణశీలయు సామాన్యవిశేషధర్మనిపుణయుఁ జతుర్థాశ్రమప్రాప్తజితేంద్రియత్వపూర్వకమోక్షోపయుక్తాచారనిష్ఠయు నైనశబరిఁ గానం

జను మని పలికి దినంబునకుం జనిన నారఘువల్లభుండు తద్వచనప్రకారంబున శబరిం గానం జని దానిచేత నర్ఘ్యాదిఫలసమర్పణాంతోపచారంబున నర్చితుం డయ్యె నని యిట్లు సత్యప్రతిజ్ఞత్వప్రధానం బైనయారణ్యకాండచరిత్ర సంక్షేపంబుగా సూచించి మిత్రకార్యనిర్వాహకత్వపరం బైనకిష్కింధాకాండ కథావృత్తాంతం బెఱింగించువాఁడై వెండియు వల్మీకజన్ము నవలోకించి యిట్లనియె మునీంద్రా యిట్లు రాముండు శబరిచేతం బూజితుం డై పంపాసరోవర తీరవనంబునందు హనుమత్సమాగమంబుఁ జేసి హనూమద్వచనంబున సుగ్రీవునితోడ సాచివ్యంబుఁజేసి మహాబలుం డగురాముండు జన్మప్రభృతిస్వవృత్తాంతంబును రావణహృతత్వాదిసీతావృత్తాంతంబును సర్వంబును సుగ్రీవునకుం జెప్పిన నా సుగ్రీవుండు రామసంబంధి యైనతత్సర్వంబును విని సమానదుఃఖ మహాబలసంబంధంబు గలుగుటకు సుప్రీతుం డయి రామునితోడ వహ్నిసాక్షికంబుగా సఖ్యంబుఁ జేసి సుహృత్సన్నిధియందు స్వకృతదుఃఖుం డై తనకును వాలికిం గల వైరం బంతయు సాకల్యంబుగాఁ బ్రణయంబువలన నెఱింగించిన నారఘుసత్తముండు వైరవృత్తాంతంబు విని వాలిం బరిమార్చెద నని ప్రతిజ్ఞఁ జేసిన సుగ్రీవుండు రామున కుత్సాహవర్ధనార్థంబు వాలిపౌరుషం బంతయు నెఱింగించి రామునకు వాలిహననసామర్థ్యంబు గలదో లేదో యని శంకించి బలపరిజ్ఞానార్థంబు తొల్లి వాలిచేత నిహతుం డైనదుందుభి యను రాక్షసుని కళేబరంబు మహాపర్వతసంకాశం బైనదాని రామునకుం జూపి యీరాక్షసకళేబరంబు వాలిచేత నింతదూరంబు విక్షిప్తం బైనదని పలికిన విని నఖాగ్రంబున లోకవిరోధిసకలదానవదైత్యాదిహననశక్తియుక్తుండును నపరిచ్ఛేద్యబలుండు నగు రాముం డుదారబలోత్సాహవికసితాననుం డై యస్థినిచయరూపం బైన రాక్షసశరీరంబుఁ జూచి దాని దశయోజనపరిమితమాత్రంబు దవ్వులం బడఁ బాదాంగుష్ఠంబునం జిమ్మి తచ్ఛరీరంబు తొల్లి యార్ద్రం బిప్పుడు శుష్కం బై యున్న దనియెడుసుగ్రీవునియభిప్రాయంబు విమర్శించి వెండియు విశ్వాసంబుం బుట్టించుచు సప్తసాలవృక్షంబులును దత్సమీపశైలంబును రసాతలంబు నొక్కసాయకంబున భేదించిన నవ్విధం బాలోకించి సుగ్రీవుండు సర్వప్రకారంబుల రాముండు దర్శనమాత్రంబున వాలిని వధింపం గలఁ డని విశ్వాసంబు నొంది కపిరాజ్యంబు శీఘ్రంబునఁ గరగతం బగు నని హర్షించి. 105

క. భూవరుననుమతమున సు, గ్రీవుఁడు కిష్కింధ కేగి • కీశాధీశున్
దేవేంద్రసుతుని వాలిని, గావరమున ననికిఁ బిలిచె • ఘననాదమునన్. 106

క. పిలిచిన వాలి రయంబున, నలవ దుడుగు మనుచుఁ దార • వారించినఁ దా
నిలువక వచ్చి భుజాబల, మలర రవిజు దాఁకె నాతఁ • డాతనిఁ దాఁకెన్. 107

క. ఇత్తెఱఁగునఁ దలపడి కపి, సత్తము లుగ్రగతిఁ బోరు • సమయంబున రా
జోత్తముఁ డొకబాణమున వి,యత్తల మద్రువంగ వాలి • ననిఁ బడ నేసెన్.

మ. అటు వాలిం బరిమార్చి రాముఁడు తదీ•యం బైనసామ్రాజ్య మం
తట సుగ్రీవున కిచ్చినం గొని సము•ద్యత్ప్రీతితో నాతఁ డం
తట నద్రిక్కుల కమ్మెయిం బనిచి సీ•తం జూచి రం డంచు ను
త్కటవేగోద్ధతులన్ వలీముఖుల నం•దం బొప్పఁ బంచెన్ వడిన్. 109

వ. అని యిట్లు కిష్కింధాకాండకథాసంగ్రహం బెఱింగించి వెండియు నిట్లనియె నంత బలవంతుం డగు హనుమంతుండు దక్షిణదిక్కునకుం జని సంపాతివచనంబున శతయోజనవిస్తీర్ణం బైనసముద్రంబు దాఁటి లంకాపురంబు సొచ్చి యం దశోకవనికాఖ్యం బైనరావణుప్రమదావనంబున. 110

తే. ఒనర రామునిఁ జింతించు•చున్నదాని, సీతఁ గనుఁగొని ప్రమదంబు•సెలఁగ విభుని
కుశల మెఱిఁగించిముద్రిక•గుఱుతొసంగి, మానితంబైనతచ్ఛిరో•మణి గ్రహించి.

ఆ. వనము సెఱుసేసి • వనపాలకులఁ ద్రుంచి, సప్తమంత్రిసుతుల • సంహరించి
పంచసైన్యపతులఁ • బంచత్వ మందించి, యసమసమరదక్షు • నక్షుఁ దునిమి.

ఆ. శక్రజిత్ప్రయుక్త•చటులలోకేశాస్త్ర, పాశమున రణోర్వి • బద్ధుఁ డయ్యు
విధివరంబుకలిమి • వేగ విముక్తుఁ డై, దేవరిపులయువమ•తికి సహించి. 113

ఆ. పరఁగఁ దనకుఁ దానె • బద్ధుఁడై రాక్షస, వరునిపాలి కేగి • వానితోడ
నవనివిభునిమహిమ • లన్నియుఁ బ్రకటించి, చుట్ల నున్నరాక్ష•సుల వధించి.

మ. ఘనవాలాగ్నిశిఖాపరంపరల లం•కాపట్టణం బంతయుం
దను శక్రాదులు మెచ్చ నొక్క త్రుటిలో • దగ్ధంబు గావించి గ్ర
ద్దన భూపుత్రికిఁ జెప్పి రామునకు సీ•తాక్షేమముం దెల్పఁగా
వనధిం గ్రమ్మఱ దాఁటి వచ్చె విజయ•వ్యాపారధౌరేయుఁ డై. 115

వ. ఇట్లు చనుదెంచి మహాత్ముం డగురామునకుఁ బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి యమేయాత్ముం డగు హనుమంతుండు తనచేత సందృష్టయయ్యె సీత యని యెఱింగించె నని యిట్లు సుందరకాండవృత్తాంతంబు సంక్షేపంబుగా నెఱింగించి క్రమ్మఱ నిట్లనియె నట్లు సీతావృత్తాంతం బెఱింగించిన విని రాముండు సుగ్రీవసహితంబుగాఁ గదలి మహోదధిదక్షిణతీరంబుఁ జేరి సంతరణోపాయం బెఱింగించుటకు సముద్రునిం బ్రార్థించి యతండు పొడసూప కున్న నలిగి. 116

క. ఇనకిరణనిభశరంబుల, వననిధి శోషిల్లఁ జేయ • వారిధి భీతిం
జనుదెంచి రాఘవునిముఖ, వనజము వీక్షించి మధుర•వైఖరిఁ బలికెన్. 117

వ. మహాత్మా యిన్నలుండు సేతువుఁ గావించుంగాక యని యరిగిన నా రఘుపుంగవుని శాసనంబున సముద్రవచనప్రకారంబున నలుండు సేతువుఁ గావించె నంత రాముండు నలవిరచితసేతుమార్గంబున శరనిధిం దాఁటి లంకమీఁదికిం జని.

క. దురమున దశకంఠుని శిత, శరముల వధియించి పుచ్చి • జనకకుమారిం
బరమపతివ్రతఁ గనుఁగొని, నరపతి వ్రీడాభరమున • నతవదనుం డై. 119

వ. వానరరాక్షససభామధ్యంబునఁ బరుషంబు లాడిన నద్దేవి పాతివ్రత్యవిషయసంశయవచనంబు సహింపక వహ్నిప్రవేశంబుఁ జేసిన నయ్యగ్నిదేవుం డద్దేవి కతిశీతలుండై రామునకుం బొడసూపి సీత నర్పించి మహాత్మా విశుద్ధభావ యగు సీతం బరిగ్రహింపు మని పలికిన నారాముం డగ్నివచనంబువలన జానకిని విగతకల్మషఁ గా నెఱింగి సీతాదేవిం జేకొని సంప్రహృష్టుండై దేవతలచేత నర్చితుండై ప్రకాశించె నప్పు డయ్యద్భుతకర్మంబుఁ జూచి చరాచరాత్మకం బైన త్రైలోక్యం బంతయు సంతోషంబు నొందె నంత రాముండు విభీషణుని లంకారాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేసి కృతకృత్యుండును విగతమనస్తాపుండును నై జగత్కంటకుం డైన రావణుని వధించుటవలనం బొడమిన హర్షవశంబునం దన్ను విలోకింపం జనుదెంచిన శంకరహిరణ్యగర్భమహేంద్రప్రముఖబృందారకులచేత దుర్లభంబులైన వరంబులు వడసి రాక్షసులచేత నిహతులైన వానరుల నందఱఁ బునస్సంజీవితులం జేసి సీతాలక్ష్మణహనుమత్సుగ్రీవాంగదవిభీషణాదులం గూడి పుష్పకవిమానం బారోహించి యయోధ్యాపురంబునకుఁ బోవుచు భరద్వాజాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి నిజాగమనబోధనంబుకొఱకు హనుమంతుని భరతునిపాలికిం బనిచి యతం డెదుర్కొని తోడ్కొని పోవ సీతకుం బూర్వవృత్తాంతం బెఱింగించుచుం జనిచని నందిగ్రామంబుఁ జేరి యందు భ్రాతృసహితంబుగా మునివేషంబు విడిచి చతుర్విధాలంకారంబులఁ గైసేసి సీతాసాదృశ్యంబు నొంది క్రమ్మఱ నయోధ్యాపట్టణసింహాసనాధ్యక్షుం డయ్యె నని యిట్లు యుద్ధకాండకథాప్రపంచంబు సంగ్రహంబుగా నెఱింగించి వెండియు నిట్లనియె నట్లు సామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుం డై మహాత్ముం డగు రాముండు రాజ్యపరిపాలనంబు సేయునప్పుడు సర్వజనంబు సంజాతరోమాంచం బై ముదితాంతఃకరణం బై సర్వకామలాభజనితప్రీతియుక్తం బై రామసంశ్లేషణపరిపుష్టసర్వాంగం బై యిష్టదేవతానమస్కారాదిరూపధర్మఫలలాభసమన్వితం బై మనఃపీడారహితం బై వ్యాధిరహితం బై దుర్భిక్షభయవర్జితం బై యలరెఁ బురుషు లొకానొకప్పు డైన నొక్కింతైనఁ బుత్రమరణంబు లేక సుఖించుచుండిరి యువతులు వైధవ్యం బెట్టిదో యెఱుఁగక పతివ్రతలై సుఖించుచుండిరి జలాగ్నివాతజ్వరతస్కరక్షుత్పిపాసాప్రముఖాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికబాధలం బొరయక జనంబు లానందించుచుండిరి నగరంబులు రాష్ట్రంబులు ధనధాన్యోపేతంబు లై ప్రహృష్టజనాకీర్ణంబు లై నిత్యోత్సవయుక్తంబు లై కృతయుగంబు నందుం బోలె ప్రముదితంబు లై యొప్పె రాముండు బహుసువర్ణాఖ్యయాగవిశేషంబుల నశ్వమేధశతంబుల దేవతలం దృప్తి నొందించి

రాజవంశంబుల శతగుణితంబులఁ బ్రత్యేకంబుగా రాజ్యదానంబున సంస్థాపించి యసంఖ్యేయం బగుధనంబును గోకోటిసహస్రంబులను బ్రాహ్మణుల కొసంగి యీలోకంబునందు నాల్గువర్ణంబులవారిని స్వస్వధర్మనిరతులం జేసి పదునొకొండువేలవత్సరంబులు రాజ్యంబుఁ జేసి స్వలోకం బైనవైకుంఠంబునకు వేంచేయఁగలండు. 120

క. అనఘము శ్రుతినిభము శుభం, బనుపమసేవ్యంబు దురిత•హర మగునీరా
మునిచరితముఁ బఠియించినఁ, జనుఁ డఘములఁ బాసి పొందు•శాశ్వతసుఖమున్.

క. ఆయుష్యం బగు నీరా, మాయణముఁ బఠించు మనుజుఁ•డైహికసౌఖ్య
శ్రీయుతుఁడై సుతపౌత్రస, హాయుక్తుం డై యమర్త్యుఁ•డగు నటమీఁదన్.

ఉ. భోగము మోక్ష మిచ్చు రఘు•పుంగవ దోశ్చరితప్రబంధమున్
బాగుగ విన్న విప్రనర•పాలకవిట్పదజు లక్రమంబున
న్వాగ్వృషభత్వమున్ క్షితిధ•వత్వముఁ బుణ్యఫలత్వము న్సము
ద్యోగమహత్త్వముం గలిగి•యొప్పుదు రెంతయు వీతశోకులై. 123

వ. అని యిట్లుత్తరకాండకథాసమన్వితంబుగా సప్తకాండకథావృత్తాంతం బంతయు సంక్షేపంబుగా నెఱింగించిన వాక్యవిశేషజ్ఞుండును ధర్మాత్ముండును మహామునియు నగువాల్మీకి యన్నారదుని సంపూర్ణార్థప్రతిపాదకపదసమూహరూపం బైనతత్ప్రశ్నానురూపోత్తరవాక్యంబు విని శిష్యసహితుం డై యద్దేవర్షివర్యుం బూజించిన నన్నారదుం డవ్వాల్మీకిచేత యథార్హంబుగాఁ బూజితుం డై యామంత్రణంబు వడసి యాకాశంబున కుద్గమించి స్వల్పకాలంబులోన బ్రహ్మలోకంబునకుం జనియె. 124

వాల్మీకి స్నానార్థము తమసానది కరుగుదెంచుట.

ఉ. ఆజటినాథుఁడుం జనిన•యవ్వల నమ్ముని స్నానకాంక్షి యై
యోజ దలిర్ప డెందమున•నూరెడుభక్తిరసంబుతో భర
ద్వాజుఁడు వెంట రా వికచ•తామరసోత్పలభూరిసౌరభ
భ్రాజితదివ్యగంధవహ•బంధుర యాతమసాస్రవంతికిన్. 125

క. చని తత్తటినీమహిమకు, జనితప్రమదాభియోగ•సంభ్రమమతి యై
ఘనసుజనావనపావన, వనగాహన మాచరింప•వడిఁ దివురు చెదన్. 126

తే. తగ నకర్దమ మైనయ•త్తటినితీర్థ
మది విలోకించి తనక్రేవ•నతివినీత
చిత్తుఁ డై యున్నయమ్ముఖ్య•శిష్యునిఁ గని
యింపు దళుకొత్త మధురోక్తి•నిట్టు లనియె. 127

ఆ. అనఘ కంటె రమ్య•మై నిష్కళంక మై, స్వాదుయుక్త మై ప్ర•సన్నసలిల
మై నుతింప నయ్యె•నీనదితీర్థంబు, సాధుపురుషమాన•సంబుకరణి. 128

క. కలశం బచ్చటఁ బెట్టుము, తలఁగక వల్కలముఁ దెమ్ము • తమసాతటినీ
జలమజ్జన మొనరించెద, మలఘుగుణా సాంధ్యకృత్య • మది దీర్చుటకున్. 129

క. అని పలుక భరద్వాజుఁడు, ఘనముగ వల్కల మొసంగఁ • గైకొని ఘనుఁ డ
మ్ముని తత్తీరవనంబున, వినుతతపోధనుఁడు వేడ్క • వీక్షించు నెడన్. 130

మ. హరిదశ్మస్ఫుటవర్ణతుల్యనవదూ • ర్వాంకూరకాంతిచ్ఛటా
భరితస్ఫీతవిశాలశాద్వలచర • త్సంచాస్త్రకేళీవినో
దరసోన్మత్తమనోజ్ఞనాదశకున • ద్వంద్వంబు క్రీడింపఁగాఁ
దరులం బొంచి నిషాదుఁ డొక్కఁ డలుకన్ • దర్పాంధుఁ డై క్రుక్కునన్.

క. మించిన వేడ్క రమించెడు, క్రౌంచంబుల రెంటిలోనఁ • గనుఁగొని పురుష
క్రౌంచమును జంపె నురవడి, వంచించి నిషాదుఁ డెంత • పాపాత్ముఁడో. 132

వ. అప్పుడు శోణితపరీతగాత్రంబుతో విచేష్టమానుండై నేలం బడి యున్న నిజ
వల్లభుం జూచి భర్తృమరణశోకాక్రాంత యై సహచరి యగు క్రౌంచాంగన దీన
స్వనంబునఁ గరుణంబుగా విలపించిన. 133

వాల్మీకిమహర్షి క్రౌంచమును వధించిననిషాదుని శపించుట.

ఉ. ఆరవ మాలకించి ముని • యద్దెస ఘోరనిషాదపాతితుం
డై రస వ్రాలి యున్న విహ • గాధిపు రక్తపరీతశీర్షుని
న్వారక గాంచి భూరికరు • ణన్మధురోక్తి ననూనయించి యా
కౌర యధర్మ మింత తగు • నా యని బుద్ధిఁ దలంచి యి ట్లనున్. 134

శ్లో. మా నిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వ మగమ శ్శాశ్వతీ స్సమాః,
యత్క్రౌంచమిథునా దేక మవధీః కామమోహితమ్.

మ. అని యిట్లా మునిరాజు వల్కఁ దదీ • యాలాపముల్ శ్లోక మై
తనరం గ్రౌంచవిధంబుఁ గాంచి వగచే • తం దూలునాచేతఁ జ
య్యన నీలక్షణయుక్తపద్య మెటు లా • హా వ్యాహృతం బయ్యె నేఁ
డని చింతించుచు శిష్యునిం బిలిచి నె • య్యం బొప్పఁగా నిట్లనున్. 135

వ. క్రౌంచీశోకార్తుండ నై యిప్పు డేను నిషాదుని శపించిన శాపోక్తి చతుష్పాద
యుక్తం బై సమాక్షరపదం బై లక్షణోపేతం బై యనేకార్థప్రతిపాదకం బై తం
త్రీలయసమన్వితం బై శ్లోకరూపం బయ్యె శ్లోకంబుకంటె నన్యం బైన కేవల
పదసందర్భంబు గాదు వింటివే యని పలికిన నా భరద్వాజుండు వాల్మీకివచ
నంబు విని హృష్టచిత్తుం డై బహుప్రకారంబుల ననుత్తమం బైన యా శ్లోకరా
జంబుఁ బఠించిన సంతుష్టాంతరంగుం డై. 136

తే. సత్వరంబుగ వాల్మీకి • సంయమీంద్రుఁ, డన్నదీపుణ్యజలమున • నర్హభంగి
స్నానమొనరించి యుదితమం • త్రంబు గాఁగ, నచలభక్తిజపించుచు • నచటు వాసి.

మ. తనవెంటం జలకుండిఁ గైకొని భర•ద్వాజుండు సంతోషి యై
చను దేరంగ ననేకవైఖరుల భా•స్వత్పద్యభావంబు శి
ష్యునకుం జెప్పుచు నాశ్రమంబునకుఁ బు•ణ్యోదారుఁ డేతెంచి తా
ననిశధ్యాతతదర్థవర్ణపదుఁ డై • యాసీనుఁ డై యుండఁగన్. 138

వాల్మీకిమహర్షికడకు పరమేష్ఠి యేతెంచుట.

ఉ. బంగరుటంచతేజిపయి • బాగుగ నెక్కి సనందనాదులుం
బొంగుచు వెంట రాఁగ నలు•మోముల వేదరవంబు లుప్పతి
ల్లం గమలాసనుండు ముని•రాజును బుణ్యచరిత్రుఁ గన్గొనన్
సంగతి మీఱి వచ్చె సుర•సాధ్యులు మ్రోల జోహారు సేయఁగన్. 139

ఉ. వచ్చినధాతఁ గాంచి ముని•వర్యుఁడు దిగ్గన లేచి యాత్మలో
నొచ్చెము లేనిభక్తిరస • మూరఁ బ్రదక్షిణముం బ్రణామము
న్మెచ్చుగ నాచరించి తమి • మించి యథావిధిఁ బూజ లిచ్చి తా
నచ్చుగ ఫాలభాగఘటి•తాంజలి యై గురుబుద్ధి నుండఁగన్. 140

క. వనజాసనుండు ముదమునఁ, బనిగొని వాల్మీకిదత్త•పరమాసనముం
దనువుగ నాసీనుం డై, మునిపతిఁ గూర్చుండఁ బనిచె • మునుకొని ప్రేమన్. 141

వ. ఇట్లు బ్రహ్మచేత ననుజ్ఞాతుం డై వామలూరుతనయుం డుచితనిజాసనంబునం గూర్చుండి క్రౌంచగతం బైనచిత్తంబున ధ్యానంబుఁ బూని యెవ్వండు చారురవం బైనతాదృశక్రౌంచంబు నకారణంబుగా వధించె నట్టినిషాదుం డెంత పాపాత్ముం డెంత వైరగ్రహణబుద్ధి యయ్యె నని సారెసారెకుఁ గ్రౌంచాంగన నుద్దేశించి దుఃఖించుచు హృద్గతావశోత్పన్నశ్లోకార్థంబునందు నివేశితచిత్తుం డై సాక్షాల్లోకపితామహుం డైన పరమేష్ఠి కిట్లనియె. 142

మ. కలుషాత్ముండు నిషాదుఁ డొక్కఁ డలుకం • గ్రౌంచంబు హింసింపఁగాఁ
గలఁక న్భర్తృవియోగదుఃఖమున నా•క్రందించుక్రౌంచాంగన
న్బలుచం గన్గొని యేను శోకమున వా•నిం దిట్టితిం దిట్ట న
ప్పలుకుల్ విశ్లోకపద్య మై తనరె శుం•భల్లక్షణోపేత మై. 143

వ. అని పలికి యాశ్లోకంబుఁ బఠించి దేవా యిది యేమి కారణంబున నుత్పన్నం బయ్యె నాశ్చర్యరసావిష్టచిత్తుండ నై యున్నవాఁడ నెఱింగింపవే యని యభ్యర్థించిన నాకర్ణించి విరించి యుదంచితకరుణాకటాక్షవీక్షణంబుల నిరీక్షించి మదాజ్ఞానుసారంబున నవతీర్ణ యైనసరస్వతి నెఱుంగఁ డయ్యె నని మందహాసంబుఁ జేసి యిట్లనియె. 144

తే. తాపసోత్తమ మత్ప్రసాదమునఁ జేసి, భారతీదేవి నీజిహ్వఁ • బాదుకొనియె
నట్లు గాకున్న నీచేత • ననఘ నేఁడు, పరఁగ నీశ్లోక మిభ్భంగి • బద్ధ మగునె. 145

తే. అనఘ నీమీఁది కూర్మిచే • నమరమౌని, నారదుఁడు సర్వలోకవి•శారదుండు

తెలిపి పోయిన రాముని • దివ్యచరిత, మఖిలము సవిస్తరంబుగా • నర్థిఁ జెపుమ.

క. శ్రీమంతుఁడు గుణవంతుఁడు, ధీమంతుఁడు ధార్మికుండు • ధీరుం డగునా
రామునిచరితముఁ జెప్పుట, ప్రామాణ్యము పుట్టువునకు • ఫల మగుఁ జుమ్మీ.

ఉ. ఉత్తమవిక్రముం డగురఘూత్తముసచ్చరితంబు జానకీ
వృత్తము సర్వరాక్షసులవృత్తము లక్ష్మణువృత్త మంతయుం
జిత్తముఁ జేరి యున్నయవి • సేరక యున్నవి నేఁడు పూర్ణవి
ద్వత్తమ మత్ప్రసాదమునఁ • దప్పక తోఁచెడు నీకు సర్వముల్. 148

క. దురితహరంబును జేతో, హర మీదృక్శ్లోకబద్ధ • మగు రామునిస
చ్చరితముఁ జేయుము నీపలు, కరయఁగ నొకకైన సన్నుత•మై యుండ దొగిన్.

మ. క్షితి నెందాఁకఁ గులాచలంబులు రహిం • జెల్వొందుఁ బుణ్యాపగా
తతి యెందాఁకఁ జరించు నర్ణవము లెం•దాఁకం జెలంగు న్భవ
త్కృతరామాయణకావ్య మందనుక సూ•రిస్తుత్యమై యుండు స
మ్మతి నందాఁక సుఖించె దీవు తగ న•స్మల్లోకసంవాసి వై. 150

మ. అని దీవించి విరించి సమ్మదరస•వ్యాకోచచిత్తాబ్జుఁ డై
చనియెం బిమ్మటఁ దాపసోత్తముఁడు చం•చత్ప్రీతి నాశ్లోకముం
బనిగా శిష్యులు సారెసారెకుఁ బఠిం•పన్వేడ్కనాలించి త
ద్ఘనరామాయణపుణ్యకావ్యరచనా•కౌతూహలోల్లాసి యై. 151

వ. మఱియుఁ గ్రౌంచాంగనాదీనస్వరసమాకర్ణనసంజాతశోకంబు సమాక్షరచతుష్పాదగీతం బైనశ్లోకం బయ్యె సింక నాశీర్నమస్క్రియావస్తునిర్దేశముఖంబును నితిహాసకథాసంయుక్తంబును నితరద్వారసంశ్రయంబును జతుర్వర్గఫలప్రదంబును జతురోదాత్తనాయకంబును నగరసముద్రశైలర్తుచంద్రసూర్యోదయోద్యానజలక్రీడామధుపానోత్సవవిప్రలంభవివాహకుమారోదయమంత్రకరణదురోదరప్రయాణరణనాయకాభ్యుదయవర్ణనంబులచేత సమలంకృతంబును ససంక్షిప్తంబును రసభావనిరంతరంబును సుసంధిశ్రావ్యవృత్తానతివిస్తీర్ణసర్గోపేతంబును లోకరంజనంబును నగు యశస్విరామచరితరూపమహాకావ్యంబు వృత్త్యాశ్రయంబు లైనశృంగారాదిరసంబులును నర్థాశ్రయంబు లైనద్రాక్షాపాకనారికేళపాకరసాలపాకంబులలో బహిరంతర్వ్యాప్తరసం బైనద్రాక్షాపాకంబును బదాశ్రయంబు లైనశయ్యలును వైదర్భిగౌడీపాంచాలీప్రముఖరీతులలోన బంధపారుష్యశబ్దకాఠిన్యాతిదీర్ఘసమాసవర్జితం బైనవైదర్భరీతియందు విషమాక్షరవృత్తరాహిత్యంబును శబ్దార్థాశ్రయంబు లైనయనుప్రాసోపమాద్యలంకారజాతంబును శబ్దావయవాశ్రయంబు లైనగుణంబులును గైశిక్యాదివృత్తులును దేఁటపడునట్లుగా రచించెద సమాసదోషసంధిదోషపదదోషాదిసమస్తదోషపరివర్జితం బగుదాని నన్యూనాతిరిక్తమహా

నం బైకరసోపనతవాక్యబద్ధం బగుదాని మద్విరచితం బగుదాని రావణవధం బధికరించి కావింపంబడినదాని సీతాచరితంబు సమాహితచిత్తులరై వినుం డని శిష్యులతోడం బలికి కీర్తిమంతుండును నుదారబుద్ధియు నగు నమ్మునిశ్రేష్ఠుండు ప్రక్షాళితపాణిపాదుం డై ప్రాచీనాగ్రదర్భాసనంబున నుపవిష్టుం డై యంజలి ఘటించి విరించనోక్తప్రకారంబున నచలసమాధియోగంబుఁ బూని నారదోక్తం బైనరామచరితవస్తుతత్త్వంబు వ్యక్తం బగునట్లు కథారహస్యంబు లన్వేషింప నప్పుడు చతుర్ముఖప్రసాదబలంబున దశరథునివృత్తంబును సీతారామలక్ష్మణులయోధ్యయందు నివసించునప్పు డేవృత్తంబు సంజాతం బయ్యెఁ దద్వృత్తంబును వారలహసితభాషితగతిచేష్టితంబులును సాకేతపురనిర్గమనానంతరంబున వనవాసంబునం దెయ్యది సంజాతం బయ్యె నట్టివృత్తంబును సత్యసంధుం డగు రామునిచేత రచింపంబడినకార్యంబు లన్నియుఁ గరతలగతామలకంబునుం బోలె నిరీక్షించి. 152

వాల్మీకిమహర్షి రామాయణమహాకావ్య మొనరించుట.

తే. అఖిలధర్మార్థగుణయుక్త • మైనదాని, రమ్యకామార్థగుణవిస్త•రంబు నైన
దాని నీరధిఁబోలె ర•త్ననిభలలిత, మానితపదార్థసంపూర్ణ • మైనదాని. 153

సీ. షడ్జాదికస్వర•సంబంధికాంతాది, కాఖిలశ్రుతిహృద్య • మైనదాని
వేడ్కతో వినువారి • వీనులఁ జిత్తంబు, నభిముఖంబుగఁ జేయు•నట్టి దాని
సర్వోపనిషదర్థ • సారసంభూతాశి, యప్రతిపాదకం • బయినదాని
సరసురగంధర్వ•పరమర్షియక్షవి, హంగకిన్నరసేవ్య • మయినదాని

తే. నర్కకులమున నవతీర్ణుఁ•డైన పరమ, పురుషుఁ డగురామభద్రుని•పుణ్యచరిత
నమరమునినారదుండు సెప్పి•నట్టిఫణితి, నంతయును గావ్యమొనరింప•నాత్మఁదలఁచి.

వ. రామునిజన్మంబును దన్మహావీర్యంబును సర్వానుకూలత్వంబును సర్వప్రియత్వంబును క్షాంతియు నిరతిశయప్రియదర్శనత్వంబును సత్యశీలత్వంబును విశ్వామిత్రసమాగమంబును నానావిచిత్రకథలును జానకీవివాహంబును ధనుర్విభేదనంబును రామరామవివాదంబును దాశరథిగుణానుకీర్తనంబును రామాభిషేకసమారంభంబును గైకేయీదుష్టభావంబును నభిషేకవ్యాఘాతంబును రామవివాసనంబును దశరథశోకవిలాపంబును దశరథునిపరలోకగమనంబును బ్రకృతివిషాదంబును బ్రకృతివిసర్జనంబును నిషాదాధిపసంవాదంబును సుమంత్రోపావర్తనంబును గంగానదీతరణంబును భరద్వాజదర్శనంబును భరద్వాజుని శాసనంబునఁ జిత్రకూటప్రవేశంబును జిత్రకూటంబునందు గృహనిర్మాణంబును బర్ణశాలావస్థానంబును భరతాగమనంబును రామపాదప్రసాదనంబును దశరథునకు సలిలప్రదానంబును బాదుకాగ్ర్యాభిషేకంబును నందిగ్రామంబునందు భరతనివాసంబును బాదుకాస్థాపనంబును ననసూయాసందర్శనంబును నంగ

రాగసమర్పణంబును దండకారణ్యగమనంబును విరాధవధంబును శరభంగదర్శనంబును సుతీక్ష్ణసమాగమంబును నగస్త్యదర్శనంబును జటాయువుతో సమాగమంబును బంచవటీగమనంబును శూర్పణఖం జూచుటయు శూర్పణఖాసంవాదంబును విరూపకరణంబును ఖరాదివధంబును రావణునిజానకీహరణోద్యోగంబును మారీచవధంబును వైదేహీహరణంబును రామునివిలాపంబును జటాయుర్నిబర్హణంబును గబంధదర్శనంబును బంపాదర్శనంబును శబరీదర్శనంబును హనుమద్దర్శనంబును ఋశ్యమూకగమనంబును సుగ్రీవసమాగమంబును సాలభేదనంబున సుగ్రీవునకు విశ్వాసంబుఁబుట్టించుటయు సుగ్రీవునితోడిసఖ్యంబును వాలిసుగ్రీవులయుద్ధంబును వాలిప్రమథనంబును సుగ్రీవరాజ్యసంస్థాపనంబును దారావిలాపంబును రామసుగ్రీవులసంకేతంబును వర్షరాత్రనివాసంబును రామునికోపంబును వానరులపరస్పరమేళనంబును హరిత్ప్రస్థాపనంబును సుగ్రీవునిచేత వానరుల నుద్దేశించి పృథివీసంస్థానకథనంబును నంగుళీయకదానంబును బిలదర్శనంబును బ్రాయోపవేశనంబును సంపాతిదర్శనంబును బర్వతారోహణంబును సముద్రలంఘనంబును సముద్రునివచనంబున మైనాకదర్శనంబును సింహికానిధనంబును లంకాద్వీపగతమలయగిరిదర్శనంబును నేకాంతవిచింతనంబును రాత్రియందు లంకాప్రవేశంబును రావణదర్శనంబును బుష్పకదర్శనంబును నాపానభూమిగమనంబును నవరోధదర్శనంబును నశోకవనికాయానంబును సీతాదర్శనంబును రావణాగమనంబును రాక్షసీతర్జనంబును ద్రిజటాస్వప్నదర్శనంబును నంగుళీయకప్రదానంబును సీతాసంభాషణంబును సీతామణిప్రదానంబును వృక్షభంగంబును రాక్షసీవిద్రవంబును గింకరనిబర్హణంబును వాయుసూనుగ్రహణంబును లంకాదాహాభిగర్జనంబును బ్రతిప్లవనంబును మధుహరణంబును రాఘవాశ్వాసనంబును మణినిర్యాతనంబును విభీషణసంసర్గంబును వధోపాయనివేదనంబును సముద్రసంగమంబును సేతుబంధనంబును సముద్రతరణంబును రాత్రియందు లంకావరోధంబును గుంభకర్ణనిధనంబును మేఘనాదనిబర్హణంబును రావణవినాశంబును నరిపురంబున సీతావాప్తియు విభీషణాభిషేకంబును బుష్పకదర్శనంబును నయోధ్యాగమనంబును భరతసమాగమంబును రామాభిషేకోత్సవంబును సర్వసైన్యవిసర్జనంబు నివి యన్నియు విచిత్ర పదార్థంబు లగు యిరువదియొక్క వేయుం బదియుఁ దొమ్మిదిశ్లోకంబులను నేనూటముప్పదియేడు సర్గలను నాఱుకాండంబులను జేసి యాత్మవంతుండును భగవంతుండును మహార్షియు నైనవాల్మీకివిచిత్రపదంబును రామచారిత్రప్రతిపాదకంబును నైన కావ్యంబుగా రాముండు సంప్రాప్తసామ్రాజ్యుం డై యుండునప్పుడు లోకహితార్థంబు రచించి స్వరాష్ట్రరంజనంబును సీతావిసర్జనంబును బ్రాహ్మణపుత్రజీవనాశ్వమేధాదిభవిష్యత్కథలును నుత్తరకాండంబుగా రచించె నుత్తరకాండం

బుతోఁ గూడ నీరామాయణంబునం దిప్పుడు యార్నూట నలువదియేడుసర్గ
లును నిరువదినాల్గువేలయిన్నూటయేఁబదిమూఁడు శ్లోకంబులును గలిగి
యుండు నందుబాలకాడంబునందు డెబ్బదియేడుసర్గలును రెండువేలయి
న్నూటయేఁబదియాఱు శ్లోకంబులును నయోధ్యాకాండంబునందు నూటపం
దొమ్మిదిసర్గలును నాలుగువేలనన్నూటపదియేను శ్లోకంబులును నారణ్యకాం
డంబునందు డెబ్బదియయిదు సర్గలును రెండువేలయేడ్నూటముప్పదిరెండుశ్లో
కంబులును గిష్కింధాకాండంబునం దఱువదియేడుసర్గలును రెండువేలయా
ర్నూటయిరువదిశ్లోకంబులును సుందరకాండంబునం దఱువదియెనిమిదిసర్గలును
మూఁడువేలయాఱు శ్లోకంబులును యుద్ధకాండంబునందు నూటముప్పది
యొక్క సర్గలును నయిదువేలతొమ్మన్నూటతొమ్మిది శ్లోకంబులును నుత్తర
కాడంబునందు నూటపది సర్గలును మూఁడువేలయిన్నూటముప్పదినాల్గు
శ్లోకంబులునుం గలిగి యుండు మహర్షి యగువాల్మీకి చతుర్వింశతిసహస్రశ్లోక
పరిమితంబుఁ జేసి యిమ్మహాకావ్యంబు రచించెఁ గావునఁ దక్కిన యిన్నూట
యేఁబదిమూఁడుశ్లోకంబులు జగతీచ్ఛందం బాదిగాఁ గల ఛందంబులవలనం
బుట్టినవృత్తంబులయక్షరాధిక్యంబున నుత్పన్నంబులయ్యె నని కొంద ఱందురు
బహుయుగంబు లతీతంబు లగుటవలన వాల్మీకిప్రతిజ్ఞాతసంఖ్యకు వ్యత్యయంబు
గలుగుట యుక్తం బని కొంద ఱందురు వాల్మీకిమహర్షివరుం డిరువదినాల్గు
వేలశ్లోకంబులు పరిమితంబు చేసి గ్రంథంబు రచించె ననియెడు నది వాల్మీకి
సంకల్పమాత్రంబే కాని పరిసమాప్తిదశయందు గ్రంథపరిపూర్తికొఱకు నీశ్లో
కంబులు కథితంబులై యుండఁ బోలు నని కొందఱు వక్కాణింతురు చతుర్విం
శతిసహస్రశ్లోకనిర్ణయంబు కావ్యంబుకొఱకు నన్యూనాభిప్రాయంబె కాని
యనతిరిక్తాభిప్రాయంబు కా దని కొందఱు వచింతు రిరువదినాల్గువేలశ్లోకంబుల
మీఁద నల్పసంఖ్యాతంబులైన యిన్నూటయేఁబదిమూఁడుశ్లోకంబు లధికంబు
లైయుండు టది వ్యత్యయంబుగా దెట్లనిన విరించికి మహాయుగంబులు వేయుఁ
జనిన నొక్కపగ లనియు నాపగటికిఁ బదునలుగురు మనువులు చనుదు రని
యు మనుకాలంబు డెబ్బదియొక్క మహాయుగంబు లనియుఁ బురాణంబు
లందు వినంబడు వేయుమహాయుగంబులఁ బదునాల్గు మనువులకు విభాగించిన
డెబ్బదియొక్క మహాయుగంబులకంటె నించుక కాలం బధికం బై కానఁ
బడిన నది యెట్లు వ్యత్యయంబుగా గణింపంబడ కుండు నట్టుల యయ్యల్పం
బై నయాధిక్యంబు పరిగణితంబు గా నేరదు భగవంతుం డగు ప్రాచేతసుండు
చతుర్వింశత్యక్షరసంఖ్యాకగాయత్రీవర్ణంబు శ్రీరామాయణంబునందు వేయి
శ్లోకంబుల కొక్కొక్క యక్షరంబు శ్లోకఘటితంబుగాఁ జేసి బాలకాం
డంబునందు మూఁ డక్షరంబులును నయోధ్యాకాండంబునందు నాల్గక్ష

రంబులును నరణ్యకాండమునందు రెం డక్షరంబులును గిష్కింధాకాండము
నందు రెండక్షరంబులును సుందరకాండంబునందు మూఁ డక్షరంబులును యుద్ధ
కాండమునం దా అక్షరంబులును నుత్తరకాండంబునందు నా ల్గక్షరంబులును
సంస్థాపించి రచించె నిక్కావ్యంబు చతుర్వింశత్యక్షరాత్మక గాయత్త్రీవ్యాఖ్యాపర
బ్రహ్మనివాసం బై యుండు నుత్తరకాండంబునందు సమస్తజనులకు భగవంతు
నితోఁ గూడఁ దల్లోకప్రాప్తి యతిశయం బై యుండుటం జేసి యిక్కావ్యంబు
ప్రాచుర్యంబుగాఁ బరత్వాభివ్యక్తి కలిగి యుండు దానం జేసి సర్వోత్తరత్వంబు
వలన నిది యుత్తరకాండం బనం బరఁగె నివ్విధంబున రామాయణంబు సమ
గ్రంబుగా రచియించి. 155

క. మునిపతి కృతార్థుఁ డై తా, నొనరించిన రామచరిత • మొప్పారఁగ నె
వ్వనిచేఁ జదివించెదనో, యని మదిఁ దలపోయు చుండ • నాసమయమునన్.

వాల్మీకిమహర్షి శ్రీరామాయణ మహాకావ్యముఁ గుశలవుల కుపదేశించుట.

సీ. రూపవంతులు తుల్య•రూపులు తుల్యవ,యస్కులు ధర్మకా•మార్థవిదులు
సుకుమారమూర్తులు • సుందరాంగులు యశ,స్కరులన్నదమ్ములు•చారుముఖులు
లలితలక్షణలక్షి•తులు మధురస్వర,భాషులు గంధర్వ • వేషధరులు
శ్రుతినిష్ఠితులు బహు • శ్రుతులు మేధావులు, మునివేషధరులు సం•పూర్ణతేజు
తే. లఖిలగాంధర్వతత్త్వజ్ఞు • లఖిలశాస్త్ర, విదులు మూర్ఛనాస్థానకో•విదులు రాజ
నందనులు స్వరసంపన్ను • లిందుసదృశ, లపనులుకుశీలవులుకుశ•లవులు వచ్చి.
తే. భక్తి వాల్మీకిమునినాథు•పాదములకు, వందనముఁ జేసి పేశల•వాగ్విభూతి
మమ్ముఁ జదివింపుఁ డనవుడు • మౌనివిభుఁడు, కరుణ దళుకొత్త వారల•గారవించి.
తే. పరఁగ రామదేహాఖ్యబిం•బంబువలన, సముదితము లై నయపరబిం•బములరీతి
నమరువారి మనోజ్ఞవే•షములవారి, నక్కుమారోత్తములఁ జాల • నాదరించి.
మ. సమతంత్రీలయయుక్త మై మధుర మై • సప్తస్వరోపేత మై
రమణీయామృతకల్ప మై నవరస•ప్రాగల్భ్య మై సన్మనో
రమ మై యొప్పెడు రామచంద్రచరిత • ప్రత్యగ్రకావ్యంబు స
ర్వము సార్థంబుగ నక్కుమారులకు న•వ్వాల్మీకి సెప్పె న్రహిన్. 160
తే. చెప్పినఁ గుశీలవులు ముదఁ • మొప్ప మౌని
కరుణ నక్కావ్య మంతయు • వరుసఁ జదివి
రమణ సర్వంబు వాగ్విధే•యముగఁ జేసి
తాపసకులోత్తమునిప్రసా•దంబు వడసి. 161
మ. మదనాకారులు రాజనందనులు స • మ్యగ్గానవిద్యారహ
స్యధురీణు ల్మధురస్వరు ల్లవలు చం•చన్మూర్ఛనాస్థానకో
విదు లై రామకథాప్రబంధము లసం•ద్వీణానుకూలంబుగా

ముద మొప్ప న్మునినేతయొద్ద సతతం♦బు న్బాడి రిం పొందఁగన్. 162

తే. మఱియుఁ గడువేడ్కఁ నమ్ముని ♦ వరుని కడకు
వరుస మానులు సాధులు ♦ వచ్చినపుడు
వారిమ్రోల నప్పార్థివ♦వరతనయులు
గాన మొనరించి రమ్మహా♦కావ్యకథను. 163

కుశలవులు శ్రీరామయజ్ఞవాటములో శ్రీరామాయణ గానముఁ జేయుట.

వ. మఱియు నిసర్గమధురశబ్దప్రపంచసంచితంబైనయకావ్యంబు దదీయమధురస్వరవాగ్విధేయంబై పరిమళోపేతంబైనకుందనంబుచందంబున నందంబై యొప్పె నంత నొక్కనాఁడు సర్వాంగసుందరు లగునారాజనందనులు మునిపతిచేత ననుజ్ఞ వడసి మునివేషంబులు ధరించి సాకేతపురంబున కరిగి రామభద్రుం డశ్వమేధయాగంబుఁ జేయుచుండ నయ్యజ్ఞవాటంబుఁ బ్రవేశించి మునిసభామధ్యంబున విపంచిక లలవరించి రంగు రక్తులు గులుకఁ గవ గూడి జంత్రగాత్రంబు లొక్కటియై మధురంబుగా మ్రోయఁ జేతనాచేతనత్వనిరూపణంబు లేర్పడకుండ సమాక్షరపాదవిచిత్రపదార్థవ్యక్తంబగుదాని స్వరూపోచ్చారణమాత్రంబునందును స్వరవిశేషసమన్వితగానంబునందును మధురంబగుదానిఁ ద్య్రశ్రచతురశ్రమిశ్రసంజ్ఞకద్రుతమధ్యవిలంబితగానధ్వనిపరిచ్ఛేదకాన్వితంబగుదాని షాడ్జీనైషాదీధైవతీపాంచమీమాధ్యమీగాంధర్వ్యార్షభీసంజ్ఞకసప్తజాతిబంధంబగుదాని వీణాతంత్రియం దధిరోపించి తాలవేణుమృదంగాదివాద్యంబులతోఁ గూడ నభివ్యక్తంబుగాఁ బాడం దగినదాని శృంగారకారుణ్యహాస్యవీరభయానకరౌద్రబీభత్సాద్భుతశాంతరస సహితంబగు దాని నుద్దీపనాలంబనాదివిభావయుక్తంబగుదాని సంభోగవిప్రలంభసంజ్ఞకద్వివిధశృంగారరసోపేతంబగుదాని సీతాచరితపౌలస్త్యవధరామశోకప్రతిపాదకంబగుటం జేసి శృంగారవీరశోకరసప్రధానంబగుదాని సర్వాలంకారపూర్ణంబగుదాని వేదార్థవ్యక్తీకరణంబుకొఱకు వాల్మీకిచేతఁ గథితంబైనదాని సీతాచరితరావణవధప్రతిపాదకంబైనదాని రామాయణకథాప్రబంధంబు మునిపతియభిప్రాయంబు మనంబున నిడికొని శృంగారాదిరసావిర్భావం బెట్లగు నట్లు మధురంబును రంజనంబును సమీచీనరాగయుక్తంబునుం గాఁ బాడిన. 164

శా. ఆశ్లోకప్రచురత్వ మామధురశ♦బ్దార్థోపమానోపమే
యశ్లేషాదికసౌష్ఠవంబు ఘనరీ♦తౌదార్య మాలించి పు
ణ్యశ్లోకు ల్మునిపుంగవు ల్భువనవి♦ఖ్యాతుల్ ప్రశస్తప్రభా
వశ్లాఘ్యు ల్పరమాద్భుతంబు ముదమున్ ♦ వైదుష్య మేపారఁగన్. 165

శా. ఆహా! యెంత విచిత్ర మంచుఁ గనులన్ ♦ హర్షాశ్రువార్బిందుసం
దోహంబుల్ చినుకం గుమారకుల న♦స్తోకప్రభావాఢ్యుల

స్నిహారాంశుసమానవక్త్రిల రహిం • న్వీక్షించి కారుణ్య ము
త్సాహంబుం జెలంగ న్నుతించి రతిచి•త్రప్రౌఢివాగ్వైఖరిన్. 166

వ. మఱియు నీరామచరితంబు బహుకాలనిష్పన్నం బైనను బాలివిశేషంబునఁ బ్రత్యక్షంబుగా ననుభూయమానం బైనపగిది దర్శితం బగుచున్న దని యిట్లు ప్రశంసించి. 167

కుశలవులకు మునీశ్వరులు బహుమతు లొసంగుట.

సీ. ఒకమౌని వల్కలం•బకలంకమతి నిచ్చెఁ, గరుణతో నొకమౌని • కలశ మొసఁగెఁ
దపసియొక్కఁడు గూర్మి•జపమాల దయచేసెఁ, బ్రీతితో నొకమౌని•బృసినొసంగె
నొకసంయమీంద్రుఁడా•యుష్యంబుఁగృపనిచ్చె,యతియొక్కఁడిచ్చెఁ•గృష్ణాజినంబు
మునిపతియొకఁడిచ్చె•ముంజియుదండంబు, మఱియొక్కఁడిచ్చెఁగ•మండలువును
తే. దపసి యొక్కఁడు యజ్ఞసూ•త్రం బొసంగె
మఱియుఁ బెక్కండ్రు మునులు క్ర•మంబుతోడఁ
దమకుఁ గలిగిన వస్తువుల్ • దయ దలిర్ప
నొసఁగి రవ్వేళ నక్కుమా•రోత్తములకు. 168

వ. ఇట్లు రామాయణకథాశ్రవణసంజాతపరమానందానుభవపరవశు లై మునీంద్రు లుచితసత్కారంబుల నారాజపుత్త్రులఁ బ్రీతచేతస్కులం జేసి మహాత్మం డగు వాల్మీకిచేత నిర్కావ్యంబు కల్పితం బయ్యె నీయాఖ్యానం బింక సమస్తకవుల కాధారం బయి సర్వగీతంబులయం దుత్తమగీతం బై సర్వశ్రుతిమనోహరం బయి మహాభ్యుదయకారణం బై యాయుష్కరం బై యద్భుతం బయి ప్రాశస్త్యంబు వహించుఁ గాక యని పలికి రంత నక్కుమారు లొక్కనాఁ డయోధ్యానగర రాజమార్గంబులందు సుధామధుర పేశలసమాక్షరపాదవిచిత్రపదార్థభవ్యం బైన యకావ్యంబుఁ గాంతాప్రభావతీప్రభృతిసర్వశ్రుతిమనోహరం బగునట్లుగా గానంబు చేసిన. 169

క. కలరవ మై జితకోకిల, కులరవమై యారవం బ•కుంఠితగతి వీ
నులవిం దై యమృతపుసో,నలపొందై పురమునిండ • నలువుగ మ్రోసెన్. 170

ఉ. మ్రోసిన నాలకించి రఘు•ముఖ్యుఁడు రాముఁడు భూరిసమ్మదో
ల్లాసవిలాసి యై తపన•రాజులకై వడిఁ గ్రాలువారిఁ బే
రాసఁ గనుంగొన న్నిజగృ•హంబునకుం బిలిపించి మించి సీ
తాసుభగుండు పేశలసు•ధామధురోక్తి బహూకరించుచున్. 171

శ్రీరాముండు కుశలవులం దనగృహంబునకు రావించుట.

వ. సచివసామంతభ్రాతృసమన్వితంబుగా నొక్కకమనీయకాంచనకమ్రకిరణసముజ్జ్వలదివ్యసింహాసనంబున నాసీనుం డయి యుదయమహీధరోపరిభాగసముజ్జ్వల

పుండరీకవనబంధుండునుంబోలెఁ దేజరిల్లుచు లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నుల నవలోకించి. 172

ఉ. వీరిమనోజ్ఞవేషములు • వీరివచోరచనాచమత్కృతుల్
వీరివిలాసవైఖరులు • వీరిమృదుస్వరకల్పనంబులున్
వీరికళాకలాపములు • వీరిసముంచితగానసాహితుల్
చారుతరంబులై ముద మొసంగుచు నున్నవి మీరు వింటిరే. 173

చ. సరసవిచిత్రశబ్దపద•సంగతమై కడు విశ్రుతార్థమై
సురుచిరరక్తిఁ దంత్రిలయ•శోభితమై మధురాంచితాయత
స్వరమయి పొల్చుమామకర•సస్ఫుటదోశ్చరితప్రబంధముం
గర మనురక్తిఁ బాడెదరు • కంటిరె యీసుకుమారసుందరుల్. 174

క. మానసహరమై కర్ణపు, టానందంబై సుధాభ•మై మధురంబై
యీనవ్యకథాగానం, బానందబ్రహ్మమయ్యె • నాలించితిరే. 175

వ. అని పలికి యమందానందకందాయమానమానసుండై రాముండు ముఖారవిందంబునకు మందహాసంబు చెలువొసంగ సుమిత్రానందనాదు లభినందింపఁ దత్కథాశ్రవణకుతూహలపరుండై మెల్లన సింహాసనంబు డిగ్గి సభామధ్యంబున నాసీనుండై తత్సభాసదనంబు నెల్ల నలంకరింపం జేయుచు. 176

చ. సురుచిరమూర్తుల న్భువన•సుందరుల న్మునివేషధారులన్
వరనృపలక్షణాఢ్యుల దివాకరతేజుల దివ్యబోధసు
స్థిరుల సమానరూపులఁ గు•శీలవులం గని మాకు వేడ్కనన్
న్నిరుపమకావ్యరాజకథ • నేర్పలర న్వినిపింపుఁ డింపుగన్. 177

వ. అని పలికి సభాసదుల నందఱ విలోకించి మహానుభావు లగుసీకుమారులు పార్థివలక్షణలక్షితు లయ్యు మును లై కుశీలవులయ్యు మహాతపస్వు లై యొప్పుచున్నవారు వీరివలన శ్రేయస్కరం బైనమదీయచరితంబు వినుం డని పలికె నంత నారాజనందనులు సభామధ్యంబున విపంచిక లలవరించి ఘనరక్తిరాగంబు లెఱింగి కాలంబు వీక్షించి మధురస్వరజాతు లేర్పఱిచి సార్వత్రికం బైనమార్గంబును గ్వాచిత్కం బైన దేశీయంబునుం దెలిసి మధురంబును మనోహరంబును రంజనంబును స్వేచ్ఛానురూపస్వరాయామంబును దంత్రీలయవంతంబును బ్రసిద్ధార్థంబును మనస్సంహ్లాదజనకంబును శ్రోత్రేంద్రియసుఖకరంబును సకలవిద్వజ్జనసేవ్యంబు నగు శ్రీమద్రామాయణమహాకావ్యంబు గానంబు సేయ నుపక్రమించి కావ్యముఖంబునం దాశీర్నమస్క్రియావస్తునిర్దేశంబు లావశ్యకంబు లని యాలంకారికోక్తి గలుగుటం జేసి రామరూపవస్తునిర్దేశపూర్వకంబుగా నిట్లని చదువం దొడంగిరి. 178

⊶ శ్రీరాముని సభయందుఁ గుశలవులు రామాయణంబు గానము సేయుట. ⊷

సీ. తొల్లి యావైవస్వ•తుఁడు మొదల్గాఁ గొని, యేవంశమున వారి•దీధరిత్రి
యేవంశమునఁ బుట్టె • నృపలోకవిద్వేషి, సమవర్తి సగరాఖ్య•చక్రవర్తి
వారిధు లేపుణ్య•వంశమువారిచే, నటు ద్రవ్వఁబడి సాగ•రాఖ్య నొందె
నేవంశమునఁ బుట్టె • నిలకు మందాకినిఁ, గోరి తెచ్చినయాభ•గీరథుండు.
తే. నట్టి యిక్ష్వాకువంశంబు•నందు శుభద, మైనరామాయణాఖ్యమ•హాప్రబంధ
మంచితంబుగ నుత్పన్న•మయ్యె నదియు, ధర్మకామార్థసహిత మై•తనరుచుండు.
క. ఈయాఖ్యానము సర్వ మ,నూయారహితాత్ము లగుచు • సూరిజను లుపా
దేయంబుగఁ గొని వినఁదగుఁ, బాయక వినకున్నఁ బ్రత్య•వాయము గల్గున్.
క. స్ఫీతం బై ధనధాన్యో, పేతం బై ముదిత మై యు•పేతదురిత మై
ఖ్యాతిగ సరయూనామన,దీతటమునఁ గోసలాఖ్య• దేశం బలరున్. 181
సీ. శ్లాఘ్యమానానంత•లక్ష్మీవిలాస మై, పొలుపారు వైకుంఠ•పురముభంగి
రాణించుఁ జతురాస్య•వాణీసుహృద్య మై, కమనీయసత్యలో•కంబుకరణి
గురుసుధర్మామోఘ•సురభిశతక్రతు, కలిత మై స్వర్గలో•కంబుకరణి
ధననాథవరపుణ్య•జనసమాకీర్ణ మై, రాజిల్లు నలకాపు•రంబురీతి
తే. వీరభద్రగణేశకు•మారసహిత, మై నగాధీశుపురముచఁ•దానఁ దనరుఁ
గనకకలశితదినమధ్య•గతమనోజ్ఞ, ధామనిధిగోపురం బయో•ధ్యాపురంబు.
ఉ. ఆనగరంబు తొల్లి మను • వానఁగ రానిమనోరథంబుతో
శ్రీ నలువందఁగా సరయు•చెంగట ద్వాదశయోజనాయతం
బౌ నిడుపుం ద్రియోజనము•నంత తనర్పును గల్గునట్లుగా
దాని రచించె నేర్పలర • ధారుణిఁ గోసలదేశమండలిన్. 183
క. ముక్తాప్రసూనకలికా, యుక్తం బై శీతపరిమ•ళోపేతపయ
స్సిక్తం బై తనరెడునువి, భక్తమహాపథము చేత•వఱలుచు నుండున్. 184
తే. చారుశిల్పవిశేషంబు•సర్వశస్త్ర, యంత్రములు సువిభక్తాంత•రాపణములు
హాటకవిచిత్రసౌధక•వాటగోపు,రములు గలిగి చెలంగు నా•రాజధాని. 185
క. అతులప్రభ మై సుశ్రీ, యుత మై యట్టాలకధ్వ•జోపేతం బై
వితతశతఘ్నీశతపరి,వృత మై యప్పురము వఱలు • విశ్రుతభంగిన్. 186
తే. సూతమాగధయుక్త మై•సురుచిరామ్ర, వణమహోద్యానరచిత మై•వరణదామ
కలిత మై కామినీనాట•కప్రకీర్ణ, మై యనారత మప్పురి • యలరుచుండు. 187
క. కరిహరిరథోష్ట్రగోఖర, పరివృత మై ఘనగభీర•పరిఖావృత మై
పరులకు దురాసదం బై, కర మద్భుతభంగిఁ బురము • గ్రాలుచు నుండున్. 188
సీ. బలిదాతృసామంత•పార్థివసంఘంబు, వివిధదేశాగత•విజ్జనంబు
రత్ననిర్మితబహు•ప్రాసాదపఙ్క్తు, లత్యున్నతక్రీడా•శైలోచ్చయములు

మహనీయకూటాఖ్యమందిరశ్రేణులు, హృద్యమృదంగాదివాద్యములును
నలు వొప్ప వరనరనారీగణంబులు, నిత్యకాండరసస్వదృక్షజలము
తే. సర్వరత్నంబులు విమానసమగృహములు
శాలితండులములు చిత్రశాల లఖల
మణినిబద్ధభూములు హేమమండపములు
గలిగి యప్పురి భువనవిఖ్యాతి వడయు. 189
తే. అనుపమాష్టాపదాకార మై విచిత్ర, మై యవిచ్ఛిద్ర మై రమ్య మై దివమున
సిద్ధులు దపంబుచే వడసినవిమాన, మట్లు సురుచిరగతి నొప్పునప్పురంబు. 190
సీ. వరసతీక్రీడావిభవభంగ మాటచే, జగతిఁ గామ్యవనంబు శప్త మయ్యె
వసుమతీజార్తిసంపాదక మగుటచేఁ, దగ నశోకవన మున్ఖ్యాత మయ్యె
నజరభుజంగభోగాస్పదం బగుటఁ, బుణ్యాజనశూన్యం బయ్యె నందనంబు
కౌశికాధీన మై క్రాలుచుండుటఁ జేసి, ధరణి ఖాండవవని దగ్ధ మయ్యె
తే. ననుచు పీని నన్నింటిని యపహసించి, రాజరాజసేవ్యము లౌట రమణ చైత్ర
రథములౌట నొక్కింత చైత్రరథమీఁదు, సేయఁదగి యొప్పునుద్యానసీమలందు.
ఉ. పాఱెడువానిఁ గైదువులఁ బట్టనివాని వివిక్తునిం గులా
ధారుని భీరుఁ గాంచి రణధాత్రి మహాలఘుహస్తు లయ్యు సొం
పారఁగ యుద్ధధర్మవిధమంత నెఱింగి వధింప రెంతయున్
వారలఁ గాంచి వుచ్చుదురు వారక పీటిమహారథోత్తముల్. 192
చ. నిరుపమబాహుసత్త్వమున నేర్పున వ్యాఘ్రవరాహభల్లకే
సరిముఖవన్యసత్త్వములసాహస మొప్పఁగఁ గాననంబులోఁ
గరమునఁ బట్టి వాఁడి గలఖడ్గముచేతఁ దలల్ గలుక్కనన్
నఱికెడునట్టిసాహసజనం బొకకోటి వసించు నప్పురిన్. 193
చ. అనఘులు బ్రహ్మకల్పులు మహాత్ములు వేదషడంగపారగుల్
మునిసము లాహితాగ్ను లతిపూజ్యులు శాస్త్రవిశారదుల్ తపో
ధనులు సహస్రదు ల్సుగుణధాములు సత్యరతు ల్జితేంద్రియుల్
దనరుదు రందు భూసురులు దామరసప్రియతుల్యతేజులై. 194
సీ. రమణీయచారుసరస్వతీకలితులై, చతురాస్యు లనఁగ విశ్రుతి వహించి
యగుణప్రభామనోహరసారసహితులై, లోకబాంధవుల నారూఢి మెఱసి
సమధికాక్షరసమస్తపదార్థకర్తలై, పుణ్యజనేశ్వరస్ఫూర్తిఁ గాంచి
సమవర్తిగురుదత్తసత్కళావాసులై, ద్విజరాజు లనఁ జాల వినుతి కెక్కి
తే. ధర శతానందులును ద్రయీతను లనంగ
ధనదు లనఁగ జైవాతృకు లనఁగఁ జాలఁ

బాగడు వడసి సర్వజ్ఞతాస్ఫురణ నెగడి
వఱలుదురు విప్రు లప్పురవరమునందు. 195

చ. అతులితదివ్యశక్తిధరు లైనకుమారులు జన్యదుర్ధరా
హితబలహంత లై తగుమహేంద్రులు రాత్రిచరైకశిక్షణో
ద్ధతు లగునారసింహులు మహాహవదీక్షితదక్షభంజనో
ద్యతు లగువీరభద్రులు జితశ్రము లప్పురి రాజనందనుల్. 196

మ. తనమిత్త్రుం డొగి భైక్షవృత్తి నటు నిత్యంబుం బ్రవర్తింపఁగాఁ
గని వారింపని శ్రీదుఁ డెం తని రహిన్ గర్వించి సన్మిత్త్రులన్
ఘననానావిధకామదానముల వేడ్కం దృప్తి నొందించి మిం
చి నుతిం గాంచెద రప్పురీవరమునం దె ల్లొందువైశ్యోత్తముల్. 197

మ. వల నొప్పన్ హలముం ధరించి కుజనవ్రాతంబులం ద్రుంచె నా
బలభద్రుం డది యేఘనంబు ముద మొప్ప న్నేము తత్సీరముం
బోలు పారం గొని నిత్యముం గుజనులం బోషింతు మీ మౌనె ని
స్తులతం బేర్కొనుమాకు నాముసలి యంచున్ బోల్తు రప్పాదజుల్. 198

తే. లలి నదీజవనాయుజారట్టజములు, చీనబాహ్లీకకాంభోజసింధువిషయ
సంభవంబులు హరిహయసన్నిభంబు, లగుహయంబులచే నొప్పు నప్పురంబు.

చ. అనుపమసార్వభౌమకుముదాభ్రమువల్లభరమ్యవామనాం
జనవరసుప్రతీకకులసంభవము ల్గిరితుల్యము ల్దురం
తనిబిడభూరిసత్త్వకలితంబులు నైనమదేభసంఘము
ల్ఘనతరబృంహితధ్వని సెలంగ రహి న్విహరించు నప్పురిన్. 200

తే. భద్రమంద్రమృగంబులు భద్రములును
మంద్రములు మృగములు భద్రమంద్రములును
బరఁగ మృగమంద్రములు మృగభద్రములును
మదరసకటంబు లై యొప్పుమత్తకరులు. 201

వ. మఱియు నప్పురంబునం దల్పసన్నిచయుండును నసిద్ధార్థుండును గామైకపరుం డును గదర్యుండును నృశంసుండును నవిద్వాంసుండును నాస్తికుండును నకుం డలియు నమకుటియు నస్రగ్వియు నల్పభోగవంతుండును ననిర్మలశరీరుండును నననులిప్తాంగుండును నసుగంధుండును నమృష్టభోజియు నవదాన్యుండును ననం గదనిష్కుండును హస్తాభరణరహితుండును ననాత్మవంతుండును ననాహితా గ్నియు యాగరహితుండును క్షుద్రుండును దస్కరుండును వర్ణసంకరుండును ననృతవాదియు నబహుశ్రుతుండును ననూయకుండును నసమర్థుండును నష డంగవిదుండును నపండితుండును నవ్రతుండును నసహస్రప్రదుండును దీనుం డును విక్షిప్తచిత్తుండును వ్యాధితుండును నరూపవంతుండును నరాజభక్తి

మంతుండును నొక్కండైన లేడు బ్రాహ్మణజనంబులు ధర్మాత్ములును ముదితులును బహుశ్రుతులును సత్యవాదులును త్యాగశీలురును గుటుంబవంతులును గవాశ్వధనధాన్యవంతులును సుసంయుతులును శీలవంతులును వృత్తసంపన్నులును మహర్షికల్పులును స్వకర్మనిరతులును విజితేంద్రియులును దానాధ్యయనశీలురును బ్రతిగ్రహంబునందు సంయతులును నై ప్రకాశించుచుండుదురు క్షత్త్రియులును వైశ్యులును జఘన్యజులును నీమూఁడువర్ణంబులవారు కృతజ్ఞులై శూరులై వదాన్యులై విక్రమసంయుతులై యలరుచుండుదురు మఱియు నప్పురంబునం గలసర్వజనంబులు దీర్ఘాయుష్మంతులై సత్యధర్మరతులై పుత్రపౌత్రసహితులై కళత్రవంతులై వఱలుదురు మఱియును. 202

క. ద్విజుల భజింతురు నృపతులు, ద్విజనృపుల భజింతు రేపుడు • వీటికిరాటుల్
ద్విజనృపవైశ్యుల నిత్యము, భజియింతురు పాదజనులు • పరమప్రీతిన్. 203

శా. హర్యక్షప్రతిమాన శౌర్యులు మహా•హంకారులుం గాంచనా
హార్యాభస్ఫుటధైర్యు లుగ్రసమర•వ్యాపారులుఀ విక్రమా
దార్యస్ఫీతమతు ల్మహామహులు యో•ధగ్రామణుల్ నిత్యముఀ
హార్యక్షంబులు వోలె దిమ్మరుదు రు•ద్యత్ప్రీతితో నప్పురిన్. 204

సీ. రంభ యీడను లెట్లు • లలితోరుకాండము, ల్వరికించి సిగ్గున • శిరము వంప
హరిణి జోడను టెట్లు • స్ఫురితేక్షణవిలాస, మది కాంచి నంతనె • బెదరి పఱచు
నలతిలోత్తమ సాటి • యను టెట్లు నాసికా, కృతిఁ గనుంగొని తల • క్రిందు గాఁగ
శశిరేఖ సరి సేయఁ • జను టెట్లు నెన్నొసల్, ల్వసఁ గాంచి కళలకుఁ • బాసి పోవ

తే. హేమ యెన యగు టెట్లు య•హీనగాత్ర, కాంతిఁ జూచినమాత్రనె • కరఁగి పోవ
నఖిలభువనమనోజ్ఞరూ•పాఢ్య లగుచుఁ, దనరుచవ్వీటివారకాం•తామణులకు.

తే. అలఘుతరతారకాహృద్య•మైయ మేయ,వసువిశాలమై యుచ్ఛ్రిత•ధ్వజమునగుచు
రాజమార్గంబుకరణి నా•రాజధాని, రాజమార్గంబు శోభిల్లు • రమ్య మగుచు.

తే. ఎలమి శక్రుండు సురలోక • మేలినట్లు, శ్రీదుఁ డలకాపురంబు ర•క్షించినట్లు
ధరణి రాజోత్తముం డైన•దశరథుండు,లీలతో నప్పురంబుఁ బా•లించుచుండు.

చ. అలఘుతరప్రతాపమున • నారయ శీతలచిత్తవృత్తి కిం
పలరఁగ నామసామ్యమున • నయ్యినరాజులె సాక్షిగాఁ జతు
ర్జలనిధు లెన్ని చూడ వరు•స న్బొలిమేరలుగా సమస్తభూ
తలగురుభారవాహి యయి • తద్దయు నొప్పె నతండు ధారుణిన్. 208

వ. మఱియు నచ్చట నివసించి దశరథుండు జగంబుఁ బరిపాలించుచుండు నట్టి యోజనత్రయవిస్తారం బైనసాకేతపురమధ్యంబునందు యోజనద్వయమాత్రప్రదేశంబున నయోధ్య యనెడునామంబు సత్యనామం బై యుండునట్టిమహారాజధానిఁ బరిపాలించుచు నమ్మహారాజశేఖరుండు సర్వవిదుండును సర్వసంగ్ర

హుండును దీర్ఘదర్శియు మహాతేజుండును పౌరజానపదప్రియుండును నిక్ష్వాకు
శ్రేష్ఠుండును యోగశీలుండును ధర్మరతుండును నియతేంద్రియుండును మహర్షి
కల్పుండును రాజర్షిముఖ్యుండును త్రిలోకవిశ్రుతుండును బలవంతుండును జితా
మిత్రుండును సుమిత్రవంతుండును విజితేంద్రియుండును శక్రవైశ్రవణసంకాశుం
డును నై ప్రసిద్ధి వహించినవాఁడు మఱియును. 209

క. అనిమిషపతి సురలోకం, బనువుగఁ బాలించుభంగి • నన్నరపతి మే
దినిఁ బాలించుచు నుండును, మను విక్ష్వాకుండువోలె • మంజులఫణితిన్. 210

తే. ఆమహారాజమౌళి క•ర్ధాంగు లగుచు, గరిమతో సర్వమంగళా•ఖ్యాతి వడసి
వరసతీత్వవిశేషవి•స్ఫురణఁ బొల్చు, రెలమి మున్నూటయేఁబండ్రు•జలజముఖులు.

తే. మించి కౌసల్య కైక సు•మిత్ర యనఁగ, హంసగతి సతీజలజాత•హస్తలగ్ర
సతులు గల రందు మువ్వు రా•సకలలోక,ధవున కా రాజమౌళి కా•దశరథునకు.

క. ఆరాజవరున కభిమత, కారులు ఋత్విజులు మునులు • గల రిరువురు సొం
పారఁగ వసిష్ఠుఁ డనఁగా, ధీరోదారుండు వామ•దేవుం డనఁగన్. 213

చ. వినయపరు ల్వివేకగుణ•విశ్రుతిధన్యులు మంత్రకోవిదుల్
జనపతికార్యసాధనవి•చారసమర్థులు శత్రుమర్మభే
దనసదుపాయధుర్యు లతి•ధార్మికు లుత్తము లష్టమంత్రు లా
ర్యనుతులు సత్యవాదులు మ•హామహులుం గల రాజితారికిన్. 214

తే. అర్థసాధకవిజయసి•ద్ధార్థదృష్టి, మంత్రపాలకాశోకసు•మంత్రులును జ
యంతుఁ డను పేర్ల నొప్పగు•నట్టివారు, ధన్యులు సునీతిపరులు ప్ర•ధానవరులు.

తే. క్రోధమున నైనఁ గామంబు•కొఱకు నైన, నర్థకారణమున నైన • ననృత మాడ
రన్యులం దైన స్వజనులం•దైన వారి, కవిదితం బైనకార్య మిం•తైన లేదు.

తే. సంతతముఁ జారముఖమున • సర్వరాష్ట్ర
కృత్యము లెఱింగి హితశత్రు•వృత్తిఁ దెలిసి
పరులకలిమియు లేమియు • నరసి యుభయ
మొనఁగి వ్యవహారకుశలు లై • యుందు రెపుడు. 217

తే. తప్పు గలిగినవేళ నం•దనుల నైనఁ, గూర్మి విడిచి దండింతురు • ధర్మభీతిఁ
దప్పు లేనిచో నరి నైన•నొప్పు విడిచి, కడిమి దండింప రెంతయుఁ • గలుషభీతి.

క. సతతంబు విషయవాసుల, వ్రతశీలుర శుచుల నరసి • రక్షించుచు దు
ర్మతుల వెదకి శిక్షించుచు, క్షితిపతికోశాభివృద్ధిఁ • జేయుదు రెలమిన్. 219

చ. పురుషబలాబలం బెఱిఁగి • పొందు ఘటించుచు వర్ణధర్మముల్
దఱుఁగక యుండునట్లు సత•తంబును బ్రోచుచు నేకబుద్ధులన్
వెరవరులం దగం బనుల•వెంటఁ జరింపఁగఁ బంపుచున్ మహీ
వరునకుఁ గీర్తిలాభవిభ•వంబులఁ దా రొనఁగూర్తు రెంతయున్. 220

క. పురమందు రాష్ట్రమందును, బరదారరతుండు కల్లఁ • బలికెడువాఁడుఁ
గురుదూషకుండు ఖలుఁడో, క్రూరుఁడైనం గలుగకుండఁ • గాతురు మిగులన్.

క. పతిహితముకొఱకు ననిశము, చతురత నయలోచనమున • జాగ్రన్మతులై
సతతంబు నఖిలకార్యము, లతులితముగఁ దీర్చుచుందు • రధికప్రీతిన్. 222

క. మతినిశ్చయంబువలనను, వితతపరాక్రమమువలన • వీర్యమువలనన్
ధృతిపెంపునఁ బరవిషయ, ప్రతతులయందైనఁ బొగడు•వడయుదు రెంతున్.

క. ప్రకృతివినీతులు జితరిపు, లకలంకులు గపటరహితు • లద్భుతశీలుల్
సకలజ్ఞులు ఘనబృందా, రకగురుసన్నిభులు వరక•ళాశాలు రిలన్. 224

వ. మఱియు మంత్రజ్ఞులును ముఖవికాసాదిచిహ్నంబులచేతఁ బరాభిప్రాయవిదులును బ్రియహితరతులును విద్యావినీతులును నియతేంద్రియులును హ్రీమంతులును బరస్పరానురక్తులును నీతిమంతులును బహుశ్రుతులును శ్రీమంతులును మహాత్ములును శాస్త్రజ్ఞులును దృఢవిక్రములును గీర్తిమంతులును సర్వకార్యంబులయందు సావధానులును నానాస్త్రప్రయోగప్రతిపాదకధనుర్వేదవిదులును యుక్తవచనకారులును దేజఃక్షమాయశోయుక్తులును స్మితపూర్వాభిభాషులును వీరులును సువాసులును సువేషులును సుశీలురును విఖ్యాతపరాక్రములును గుణదోషవిశారదులును సర్వాభిజ్ఞులును మంత్రరక్షణంబునందు యుక్తులును సూక్ష్మార్థవిషయనిశ్చయంబునందు శక్తులును నీతిశాస్త్రవిశేషజ్ఞులును బ్రియవాదులును భృత్యానురక్తులును సమర్థులును నై యొప్పుచుండు రిట్టిమంత్రులచేత నద్దశరథుండు పరాభిభవసామర్థ్యప్రచురమయూఖసహస్రంబులచేత నుదితార్కుండునుం బోలె దీప్తి నొంది సర్వగుణంబులకు మూలంబై చారముఖంబువలన స్వపరరాష్ట్రకృత్యంబు లెఱింగి ధర్మంబునఁ బ్రజల రక్షించుచు లోకత్రయంబునందుఁ బ్రసిద్ధి వహించి తనకు సమానునిఁ దనకంటె నధికునిం గానక ప్రతాపనిహతకంటకుండై వశీకృతసామంతుండై మిత్త్రవంతుండై శక్రుండు స్వారాజ్యంబునుంబోలె స్వరాజ్యంబుఁ బెద్దకాలంబుఁ బరిపాలించుచుండె. 225

ఆ. నీతిధర్మవిదున • కేతాదృశప్రభా, వునకు సుతనిమిత్త • మనవరతముఁ
దపము సలుపునట్టి • దశరథునకు వంశ, కరుఁడు నందనుండు • గలుగఁ డయ్యె.

క. ఘనముగఁ జింతించెడునా, మనుజవిభుని కిన్నినాళ్లు • మఱి యే నేలా
తనయార్థ మశ్వమేధ, మ్మొనరింపఁగ నైతి ననుచు • నొకమతి వొడమెన్. 227

ఉ. మానుగ నమ్మహీవిభుఁడు • మంత్రుల నందఱఁ గూడి యాగముం
బూనికిఁ జేయు వాఁడ నని • మోదముతో మది నిశ్చయించి తా
మానక మంత్రిసత్తము సు•మంత్రునిఁ గన్గొని నీవు సర్వవి
ద్యానిధులైన మద్గురుల • నందఱఁ దోడ్కొని రమ్ము నావుడున్. 228

వ. రయంబునం జని పురోహితుం డగువసిష్ఠుని వేదపారగు లైనసుయజ్ఞవామ
దేవజాబాలికాశ్యపులను మఱియుం దక్కనబ్రాహ్మణోత్తముల రాజప్రియ
చికీర్షుల రాజసకాశంబునకుం దోడ్కొని వచ్చిన నద్దశరథుం డమ్మహాత్ముల
నుచితసత్కారంబులఁ బ్రీతులం జేసి మృదుపూర్వకంబుగా ధర్మార్థసహితం బగు
వాక్యంబున నిట్లనియె. 229

దశరథుండు పుత్రార్థ మశ్వమేధచికీర్షుఁడై వసిష్ఠాదులతో నాలోచించుట.

తే. వరసుతార్థము పెక్కను•వ్రతము లేను
జాలఁ జేసియు వడయంగఁ • జాల నైతి
ననఘమతులార యిపుడు మీ•యనుమతమునఁ
బూని హయమేధ మొనరింప • బుద్ధి వొడమె. 230

క. కావున హయమేధం బేఁ, గావించెద శాస్త్రదృష్ట•కర్మంబున నా
కేవిధిఁ దనయుని వడయం, గా వలనగు నట్టితెఱఁగు • ఘటియింపుఁ డిఁకన్. 231

చ. అని జనభర్త వల్కుటయు • నమ్మునినాథులు తన్ముఖేరితం
బును బరమార్థసాధన మ•మూల్యము నైనతదుక్తిఁ గౌశలం
బును విని కౌతుకంబు ముద•ముం జెలువార బహూకరించుచున్
మనుజవరేణ్యుతో ననిరి • మానుగ వెండియు మంజులోక్తులన్. 232

చ. క్షితివర నీతలంపు పరి•కింపఁగ మంచిది దీన నీదువాం
ఛితము ఫలించు నిక్కముగఁ • జెప్పెడి దే మిఁకఁ దత్ప్రయత్నముం
జతురతఁ జేయు మశ్వమును • సత్వరత న్విడిపింపు మాప్తసం
యుతముగ యజ్ఞశాల సర•యూత్తరమందు రచింపు మింపుగన్. 233

చ. అన విని భూమిభర్త ముద • మంది యమాత్యులఁ జూచి వారి కి
ట్లను గురువాక్యపద్ధతి మ•ఖాశ్వము నుగ్రబలాన్వితంబుగా
నొనరిచి చెచ్చెర న్విడువుఁ • డొప్పుగ నాసరయూతటంబునన్
ఘనతరశాస్త్రసమ్మతము•గా రచియింపుఁడు యజ్ఞవాటికన్. 234

వ. మఱియుఁ గల్పోక్తప్రకారంబున యథాశాస్త్రంబుగా యజ్ఞవిఘ్ననివారకకర్మం
బులు నిర్వహింపుఁడీయజ్ఞంబునందు మంత్రలోపక్రియాలోపాద్యపరాధంబులు
గలుగకుండెనేని యీయజ్ఞంబు సర్వమహీపతులచేతఁ బ్రాపించుటకు శక్యం బై
యుండు విద్వాంసులు బ్రహ్మమునుం బోలె విద్వాంసు లగుబ్రహ్మరాక్షసు లిందు
ఛిద్రం బన్వేషించు చుండుదురు వారివలన యజ్ఞంబు నిహతం బయ్యె నేని
యజ్ఞకర్త నశించు మీరు సమర్థులరు గావున నట్టివిఘ్నంబు లెవ్వియుఁ గలుగ
కుండు శాస్త్రదృష్టవిధానంబున యజ్ఞంబుఁ బరిసమాప్తి నొందించునట్టి
భారంబుఁ బూనవలయు నని పలికిన నయ్యమాత్యులు మహీరమణుని వచ
నంబుల కలరి దేవా భవత్ప్రసాదంబున నెల్ల పనులు గొఱంత వడకుండ నిర్వ

ర్తించెద మని పలికి యతనిచేత ననుజ్ఞాతులై నిజనివాసంబులకుం జనిరి వసిష్ఠాది మహర్షులు యుక్తప్రకారంబున దశరథునిచేతఁ బూజితులై యాశీర్వదించి యనుజ్ఞ వడసి తమతమనిడుదులకుం జని రంత నమ్మహీకాంతుండు సచివుల నంద ఱ నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి తాను నభ్యంతరమందిరంబునకుం జని మనోహారిణు లగునిజపత్నులం జూచి యేను సుతార్థంబు హయమేధయాగంబుఁ జేసెద మీరు దీక్ష వహింపుం డనిన వారు మనోహరం బైనపతివచనంబు విని హిమాత్యయంబునందలిపద్మంబులుం బోలె ముఖపద్మంబు లత్యంతకాంతి సౌకుమార్యంబునం దనరఁ బరమానందభరితహృదయ లై యుండి రప్పు డేకాంతంబున సూతుం డంజలి ఘటించి దశరథున కి ట్లనియె. 235

సుమంత్రుండు దశరథునకు సనత్కుమారోక్తరహస్యముం జెప్పుట.

తే. నరవరోత్తమ తొల్లి సనత్కుమార, మౌనివర్యుండు మునిసభామధ్యమందుఁ
బొసఁగ మీకుఁ గుమారులు వుట్టునట్టి, విధము దెలియంగఁ బలికె సవిస్తరముగ.

మ. అది యేను న్విని యున్నవాఁడఁ దగ నయ్యర్థంబు మీ కర్థిఁ దె
ల్పెద నాలింపుము కాశ్యపాత్మజుఁడు సంక్లిష్టస్వభావుండు ని
ర్మదుఁ డార్యుండు విభాండకుం డనఁగ విప్రశ్రేష్ఠుఁ డుద్యద్గుణా
స్పదుఁ డొక్కండు గలండు నిశ్చలతపస్సంపన్నుఁ డమ్మౌనికిన్. 237

చ. ఘనమతి ఋశ్యశృంగుఁ డనఁగా నొకపుత్త్రుఁడు గల్గు నాతఁ డా
వనమున నిత్యముం బెరిగి వారక పిత్రనువర్తనంబుచే
ననవరతంబుఁ గాననమునం దె చరించుచు నుంటఁ జేసి తా
మనమున నించుకైనఁ బరమర్త్యులెఱుంగక యుండు నెంతయున్. 238

క. ధీవరుఁ డగునమ్మౌనికిఁ, బావనలోకప్రసిద్ధ పరమర్షికృతం
బై వఱలు బ్రహ్మచర్య, ద్వైవిధ్యము గలుగు నధికతాత్పర్యమునన్. 239

క. పితృశుశ్రూష యొనర్చుచు, సతతముఁ బావకునిసేవ సలుపుచు యోగా
న్వితుఁడై యాగతి నిత్య,వ్రతుఁడై మునిసుతుఁడు గాన వర్తించు నెడన్. 240

రోమపాదమహారాజవృత్తాంతము.

చ. అనఘవిచారుఁ డంగవిభుఁ డద్భుతవీర్యుఁడు రోమపాదుఁ డ
త్యనుపమలీల లోకనుతుఁ డై బుధసమ్మతుఁ డై యరాతిసూ
దనుఁ డయి రాజధర్మ మది దప్పక రాజ్యము సేయుచుండుఁ జం
దనశశికుందపాదరసధామవిడంబియశోభిరాముఁ డై. 241

వ. అమ్మహీపతివిధినిషేధోల్లంఘనంబున. 242

తే. అఖిలభూతక్షయావహం బై సుఘోర, మై సుదారుణ మై లోక మబ్జదళస
లిలముగతిఁ దల్లడిల ననావృష్టి దోఁచె, నమ్మహీపతి సేయురాజ్యంబునందు.

తే. అట్టికాలవిపర్యాస మంతిఁ జూచి, ధారుణీభర్త శోకసంతప్తుఁ డగుచు

వేదవేదాంగవిదులైన • విప్రవరులఁ, బిలువ నంపించి యిట్లని • పలుకు నపుడు.

క. మునివర్యులార మీ రెఱుఁగ,గనియర్థ మొకింత లేదు • కద ముల్లోకం
బున నేయుపాయ మొనరిం,చిన వానలు గురియు దానిఁ • జెప్పుఁడు మీరల్.

వ. అని యడిగిన నమ్మునీంద్రు లన్నరేంద్రునిం జూచి యీయనావృష్టి వాయుటకుం
దగినయుపాయం బెఱింగించెదము వినుము. 246

క. ఘనుని విభాండకతనయునిఁ, బ్రణుతగుణుని ఋశ్యశృంగు • రావించి భవ
త్తనయను శాంత నొసఁగి మిం,చినయనురాగమునఁ బెండ్లి • సేయుము ప్రీతిన్.

తే. ఈయుపాయంబుఁ దక్క నెం • డేయుపాయ
మునఁ జనదు యీయనావృష్టి • యని మునీంద్రు
లానతిచ్చిన విని విభుఁ • డామునీంద్రుఁ
డిచటికరుదెంచుట కుపాయ • మెద్ది యొక్కొ. 248

వ. అని బహుప్రకారంబులం దలపోసి నిశ్చయించి. 249

క. తనమంత్రులను బురోహితుఁ, గనుఁగొని మునినాథునిం ద•గం దోడ్కొని రం
డని పలికిన వారు మనం,బున నెక్కుడు భయము గదుర • భూపతితోడన్. 250

క. మోమున దైన్యం బడరఁగ, నే మామునిసుతునిపాలి • కేగఁగ లే మో
భూమీశ యనుచు వేఁడిన, నామనుజవిభుండు చిత్త•మందుఁ దలఁకుచున్. 251

వ. ఇంక నెయ్యది కార్యం బని విచారించుచున్నంత. 252

రోమపాదుండు వేశ్యలచే ఋశ్యశృంగుఁ దోడి తెప్పించుట.

క. లలితసుకుమారయౌవన, కలితాంగులు రూపవతులు • గణికలు నృపు ముం
గల నిల్చిరి నయమున నం,జలిఁ జేసి మృదూక్తు లలరఁ • జతురత మెఱయన్.

క. జనవర యే మామునిసుతు, ననుపమచాతుర్య మొప్ప • నతిరయమునఁ దో
డ్కొని వచ్చెద మిప్పురమున,కనువుము మము మా కసాధ్య • మవనిం గలదే.

వ. అని పలికి యమ్మహీపతిచే ననుజ్ఞాత లై యవ్వారకాంతలు వనంబునకుం జని
వివిధోపాయంబుల నమ్మునిసుతునిచిత్తంబు లోఁ గొని పురంబునకుం దోడ్తేరఁ
గల రట్లు దోడ్కొని వచ్చిన. 255

క. మునిపతి వచ్చినమాత్రనె, తనివి సన వృష్టి గురియు • ధరణీవిభుఁ డా
యన సత్కరించి గ్రక్కునఁ, దనకూఁతును శాంత నొసఁగుఁ•దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

తే. రోమపాదునిజామాత • లోకనుతుఁడు
ఋశ్యశృంగుఁడు మీకు సం•ప్రీతినుతుల
నిచ్చు నని పల్కె తొల్లి ము•నీంద్రుఁ డాస
నత్కుమారుఁడు మునులు వి•నంగ నధిప. 257

వ. ఏ నత్తెఱంగు సంక్షేపంబుగా మీకుం జెప్పితి నని విన్నవించిన విని యద్దశర

ఘుండు సంతుష్టాంతరంగుండై సుమంత్రుతో ఋశ్యశృంగుండు గణికలచేత నెత్తెఱంగున నానీతుండయ్యె దాని సవిస్తరంబుగా వినవలతుం జెప్పుమని యడిగిన నతండు సనత్కుమారోక్తప్రకారంబున మహీరమణున కిట్లనియె.

సుమంత్రుఁడు దశరథునకు ఋశ్యశృంగానయనవిధంబుఁ దెల్పుట.

ఆ. అధిప రోమపాదుఁ • డాఋశ్యశృంగుఁ డిం, కెవ్విధమున నిచటి • కేగుదెంచు
ననుచు తలంచుచుండ • నాసమయమునఁ బు, రోహితుండు వలికె • నూహఁ జేసి.

తే. మాకుశక్యంబు గాదు య • మ్మౌనిసుతునిఁ, దోడి తెచ్చుటకాత్మఁ దో • చినంత
పాటినిరపాయ మైనయు • పాయ మొకటి, యేను జెప్పెద వినుము మ • హీశవర్య.

ఉ. ఆమునినందనుం డుదయ • మాదిగఁ గానల నుంటఁ జేసి తాఁ
గామినిరూపయౌవనవి • కాసము నింద్రియసౌఖ్యసౌష్ఠవం
బేమి యెఱుంగఁ డించుకయు • నెప్పుడు నన్యులతోడిపొత్తుఁ గై
కోమి గుణప్రభూత మగు • కోపముఁ గైకొన కుండుఁ గావునన్. 261

వ. ఇప్పుడు రూపయౌవనసంపన్న లగువారకాంతలు బహువిధాలంకారంబులం గైసేసి మునిపాలికిం జని మనోరమాభిమతేంద్రియార్థంబులచేత నతనిచిత్తంబు వడసి నానావిధోపాయంబుల నిచ్చటికిం గొనితెచ్చెదరు శీఘ్రంబున నట్టివారి నేర్పఱించి పంపు మనిన నమ్మహీరమణుండు రూపయౌవనవిలాసతిరస్కృతాప్సరఃకాంత లగువారకాంతల నమ్మునిపుత్రుపాలికిం జనుం డని. 262

చ. పనిచిన వేడ్కతోఁ దపసి • భవ్యతరాశ్రమభూమి కేఁగి రా
వనరుహగంధు లందమున • వారక గంధవహోస్యపుష్పనూ
తనశుకశారికాభినము • దాయమరాళమయూరపఙ్క్తు లో
య్యన నయిదోడుగా నడువ • నవ్వల రాయనితూపులో యనన్. 263

వ. ఇట్లు తదాశ్రమసమీపంబునకుం జని. 264

తే. వనచరుఁడు ధీరుఁ డాశ్రమ • వాసిపురుష, మానినీతారతమ్య మిం • తైన నెఱుఁగఁ
డమ్మునికుమారుఁ జూచు టె • ట్లతనితోడఁ, బలుకు టెట్లు తచ్చిత్తంబు • వడయు టెట్లు.

క. పితృపూజాతత్పరుఁ డై, సతతతపోయుక్తి నాత్మ • సంతుష్టుం డై
చతురత నొప్పెడు నమ్ముని, పతి యెట్లాశ్రమము విడిచి • పఱతెంచు నొకో.

తే. జనన మాదిగ నమ్మహా • మునిసుతుండు, పురమునందు రాష్ట్రమునందుఁ • బుట్టినట్టి
పురుషునైన ననుసతినైన • మఱియునన్య, మెద్దియేనియు నెఱుఁగఁ డో • కించుకైన.

క. అనుచుఁ దలపోయునెడ న, మ్మునిపుత్రుఁడు దైవయోగ • మునఁ జేసి తనం
తనె తాను వారియొద్దకుఁ, జనుదెంచినఁ జూచి చెలులు • సంభ్రమ మలరన్.

చ. సలలితచిత్రకంచుకము • చాటునఁ గుల్కమిటారిగబ్బిగు
బ్బ లొరయఁగా హిరణ్మయవి • పంచికలం ధరియించి వారకాం
తలు మునిపుత్రుకట్టెదుటఁ • దంత్రులు మీటుచు రాగసంపద

ల్డలకొనఁ బాడి రందు సుక•ల స్వరముల్ సరవిం జెలంగఁగన్. 269

వ. ఇట్లు సుస్వరంబుగా గానంబుఁ జేయుచు నమ్మునిచెంత నిలిచి యతనితో ని
ట్లనిరి. 270

క. ధరణీసుర నీ వెవ్వఁడ, వరయఁగ నతిఘోర విపామ•హాగహనమునన్
జరియించె దేల యొంటిగఁ, దిరముగ నీకల తెఱంగుఁ • దెలియం జెప్పుమా.

ఆ. అనుచు వార లడుగ • నమ్మునితనయుండు, హృష్టచిత్తుఁ డై య•దృష్టపూర్వ
లగుటఁ జేసి మిగుల•హార్దంబువలన న, య్యిందుముఖులఁ జూచి•యిట్టు లనియె.

తే. బ్రహ్మసముఁడు మాతండ్రి వి•భాండకాఖ్యుఁ, డతని కౌరసపుత్త్రుండ•నాదు నేను
బృథివి నానామ మదిఋశ్య•శృంగుఁ డనఁగ, నధికవిశ్రుత మైయొప్పు•ననుదినంబు.

వ. ఇది మదీయాశ్రమంబు మీ కందఱికి విధిపూర్వకంబుగా నతిథిసత్కారంబుఁ
గావించెదఁ బ్రతిగ్రహింపుం డని పలికిన నతనిపలుకుల కలరి యవ్వేలందులు
పర్ణశాలలోనికిం జనిన. 274

క. మునినందనుండు వారికిఁ, బనిగొని యుచితాసనార్ఘ్య•పాద్యంబులు నూ
తనమూలఫలంబులు స, య్యన నొసఁగి కృపన్ గ్రహింపుఁ • డని వేఁడుటయున్.

క. వారంద ఱుత్సుకంబున, గౌరవమునఁ దపసిపూజఁ • గైకొని మరలన్
శైరీషకుసుమపేశల, సారామృతకల్పసూక్తి • సంయమితోడన్. 276

ఆ. మునికుమార నీకు • ముఖ్యఫలంబులు, దివిరి కాన్కగాఁగఁ • దెచ్చినార
మివె పరిగ్రహింపు • మిప్పుడె భక్షింపు, మలఘుతేజ శుభము•గలుగు నింక.

చ. అని నయ మారఁ బల్కి చెలు•లందఱు కౌతుక ముప్పతిల్లఁగా
మునిసుతుఁ గౌఁగిలించుకొని • మోద మెలర్పఁగ మోదకాదినూ
తనబహుభవ్యభక్ష్యము లు•దారత నిచ్చిన నారగించెఁ బా
వనగుణమూర్తి నిక్కముగ • వన్యఫలంబు లటంచు నెంచుచున్. 278

వ. అంత నక్కాంతలు మునివలనిభయంబున వ్రతచర్యోపదేశంబు నతనికిం జెప్పి
యరిగిన నవ్విభాండకనందనుం డస్వస్థహృదయుం డై తద్వియోగజనితదుఃఖం
బునం బెటలిపడుచు నారేయి గడిపి మరునాఁడు తదాశ్రమసమీపంబున విహ
రించు నెడ నెప్పటియట్ల యలంకృత లై వెలయాండ్రమ్మునికిం బొడసూపి తగు
తెఱంగున నుపసర్పించి తచ్చిత్తం బాత్మాయత్తం బయ్యె నని హర్షించి యతని
కిట్లనిరి. 279

చ. అనఘచరిత్ర తాపసకు•లాంబుధిపూర్ణశశాంక మీతపో
వనమున కేగుదెంచితిమి • వారక మే మిఁక మీరు మాతపో
వనమున కర్థి రావలయు • వంచన సేయక యంచుఁ బల్క న
మ్మునిసుతుఁ డట్ల కాక యని • మోద మెలర్పఁగ సమ్మతించినన్. 280

చ, తరుణులు నత్తపస్విని ము•దంబున గ్రుచ్చి కవుంగిలించి చ

చ్చెర నధరంబు నాని తమిఁ • జెక్కులు నొక్కి యురం బురంబునం
గర మనురక్తి హత్తి జత • నంబున హస్తముఁ బట్టి యిమ్మెయి
న్వరఁకులఁ బెట్టి తెచ్చిరి య • వార్యరతిన్ నృపవర్యువీటికిన్. 281

క. ఈకరణి మునికుమారుం, డాకమలాసనసమానుఁ • డప్పురమునకున్
వీఁకఁ జనుదేర నప్పుడె, ప్రాకటముగ వృష్టి గురిసె • పర్జన్యుఁ డిలన్. 282

మ. జననాథుం డెదు రేగుదెంచి మదిలో • సంతోష మేపారఁగాఁ
బ్రణతుం డై పురవాసు లందఱు నుతిం • పన్ వైభవాడంబరం
బున నత్తాపసపుత్త్రుఁ డచ్చెరువుతో • మోదింప సద్మాంతరం
బునకుం దోడ్కొని వచ్చి యర్ఘ్యవిధులం • బూజించి యత్యున్నతిన్. 283

మ. తనకూఁతుం దరలేక్షణం దతకటిం • దారుణ్యపాథోనిధిన్
ఘనవేణిన్ నతనాభి నిందువదనం • గళ్యాణి శాంతన్ మహా
మునిరాజానుమతంబునం దపసి కా • మోదంబుతో నిచ్చి య
జ్జననాథాగ్రణి పెండ్లిఁ జేసె నృపు లెం • చ న్మంచిలగ్నంబునన్. 284

క. ఈసరణిం దనపుత్త్రిక, నాసంయమి కొసఁగఁ గూఁతు • రల్లుఁడు నింటం
భాసిల్లు చుండఁగాఁ ద, ద్దేశం బతిసుఖద మయ్యెఁ • దేజం బెసఁగన్. 285

వ. ఇట్లు ఋశ్యశృంగుండు శాంతావశంగతమానసుం డై యంగపతిగృహంబున నభీష్టవినోదంబులం దేలుచుండు. 286

సీ. అత్తఱి భానువం • శాంభోధిచంద్రుండు, దశరథుం డనియెడు • ధరణివిభుఁడు
సత్యప్రతిశ్రవుం • డత్యంతశౌర్యుండు, గొడుకులఁ బడయంగఁ • గోరి క్రతువుఁ
గావింపఁ దలఁచి యం • గక్షితీశ్వరుఁ డైన, రోమపాదునితోడ • రూఢి మెఱయ
సాచివ్య మొనరించి • చతురత నాతని, యనుమతి వడసి మ • హాత్ముఁ డైన

తే. ఋశ్యశృంగునిఁ బత్నీస • హితునిఁ జేసి, వేడ్కఁ గొని వచ్చి యమ్మహా • ద్విజవరేణ్యు
నధ్వరప్రజాస్వర్గార్థ • మటు వరించి, శిష్టసమ్మతి జన్నంబు • సేయఁ గలఁడు. 287

వ. మఱియు నమ్మునిపుత్త్రుని ప్రసాదంబున నిమ్మహీపతికి వంశప్రతిష్ఠాపకరులును సకలలోకవిశ్రుతులును వీర్యవిక్రమసంపన్నులు నగుకుమారులు నలుగు రుదయింతు రని భగవంతుండును దేవప్రవరుండు నగుసనత్కుమారుండు మున్నెఱింగించెఁ గావున. 288

చ. పురుషవరేణ్య నీ విపుడు • పొందుగ సర్వబలాన్వితుండ వై
గురుమతి నమ్మునీంద్రు కడ • కుం జని సత్కృతిఁ జేసి వీఁకతో
నరుదుగఁ గోరి తెచ్చి తగ • నాయనచే హయమేధయాగముం
జిరశుభలీల సాంగముగఁ • జేసితి వేని జనింతు రాత్మజుల్. 289

క. అని యాసచివాగ్రణి యా, యనతో మునిపుత్త్రుచరిత • మంతయుఁ జెప్ప
న్విని సంతోషము గుతుకము, జనియింపఁగ దశరథుండు • సంభ్రమపరుఁ డై.

క. ఆవేళనే వసిష్ఠుని, రావించి యమాత్యవరుల • రావించి సతుల్
గావించి చాల మన్ననఁ, గావించి యనుజ్ఞ వడసి • గమనోన్ముఖుఁ డై. 291

దశరథుఁడు ఋశ్యశృంగమహామునిఁ దోడితెచ్చుట.

తే. మంత్రిబాంధవసచివస•మన్వితముగఁ
గదలి వనములు నదములు • నదులుఁ గడచి
విషయములు గొన్ని దాఁటి య•వ్విభుఁడు ఋశ్య
శృంగముని యున్న దేశంబుఁ • జేరఁ బోయి. 292

క. అలరుమఖాయతనంబున, విలసిల్లెడుదీప్తవహ్ని•విధమున నిత్యం
బలరోమపాదుగృహమున, నలరారెడుఋశ్యశృంగు•నర్మిలిఁ గాంచెన్. 293

క. కని వినయవిధేయుం డై, జననాథకులోత్తముండు • సముచితగతి న
మ్మునివంశశిఖామణి కా,సనార్ఘ్యపాద్యాదిపూజ • సలిపి ముదమునన్. 294

వ. నానావిధనయవాక్యంబులం బ్రస్తుతించి యున్నంత. 295

క. ఆరోమపాదుఁ డల్లుని,తో రమణీయార్కవంశ • తోయధిచంద్రుం
డీరాజు దశరథుం డను,పేరఁ బిలసిల్లువాఁడు • పృథుబలుఁ డుర్విన్. 296

ఆ. అనుచుఁ దెలిపి యంగ•జనపతి దశరథ, జనవరేణ్యుఁ బ్రీతి • సత్కరించి
ప్రాభవమునఁ జాలఁ • బ్రార్థింపఁ బదియైదు, దినము లుండి యొక్క•దినమునందు.

వ. రోమపాదున కిట్లనియె. 298

క. జనవర నీపుత్త్రిని శాం,తను గాంతోపేతఁ జేసి • దయ మత్పురికిం
బనుపంగ వలయు మాకొక, పని గల దమ్మానివలనఁ • బరికింపంగన్. 299

ఉ. నా విని రోమపాదుఁడు మ•నంబున సంతస మంది యల్లునిం
ధీవరుఁ గాంచి యీమనుజ• దేవునివెంట సతీయుతంబుగాఁ
బోవలె నన్న నాజటిల•పుంగవుఁ డట్లగుఁ గాక యంచు నా
క్ష్మావరువెంట నేఁగెఁ గుతు•కం బలరన్ వనితాయుతంబుగన్. 300

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వసుమతీవల్లభుండు రోమపాదునిచేత సంభావితుం డై య తనిఁ దగినతెఱంగున సంభాషించి యతం డుచితసత్కారంబులఁ బ్రీతునిం జేసి యనుప శాంతాసమేతుం డైనఋశ్యశృంగునిం దోడ్కొని పరమా నందంబున మగిడి తనపురంబునకుం జనుదెంచుచుఁ బురం బలంకరించు వారు గాఁ బౌరుల నియోగింపుం డని శీఘ్రగమను లగుదూతల నయో ధ్యకుం బనిచిన వార లతిత్వరితగమనంబునం బఱచి రాజాగమనం బెఱిం గించి పురం బలంకరింపుం డని యాజ్ఞాపించిన వారును సమ్మదాయత్త చిత్తు లై తత్తఱంబున సిక్తసమ్మార్జితపథంబును సముచ్ఛ్రితధ్వజపతాకాశోభి తంబును నానావిధసుగంధద్రవ్యవాసనావాసితంబునుం గా నగరం బలం కృతంబుఁ గావించి రంత నమ్మహీకాంతుండు శంఖదుందుభినిర్ఘోషపూ

ర్వకంబుగా ఋశ్యశృంగునిం బురస్కరించికొని పురంబుఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జని పురజను లమందానందంబున నభినందింప సుముహూర్తంబున నంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి వివిధప్రకారంబుల నమ్మహర్షినందనుం బూజించి తన్నుఁ గృతకృత్యునిం గాఁ దలంచుకొనుచు సుఖంబుండె నంతఃపురకాంతలెల్ల శాంతామహాదేవి నర్హవిధులఁ బూజించి యుపసర్పించి వివిధోపచారంబుల సంప్రీతం జేసి రిట్లు ఋశ్యశృంగుండు సత్కారసత్కృతుం డై శాంతం గూడి పరమానందంబున నభీష్టోపభోగంబు లనుభవించుచు సుఖంబుండు నంత నొక్కింతకాలమునకు సకలజగన్మనఃకాంతం బై నవసంతంబు వనాంతంబుల నలంకరించిన నమ్మేదినీకాంతుండు స్వాంతంబున మఖంబుఁ జేయం దలంచి శాంతాకాంతుని రావించి నమస్కరించి ప్రసన్నుం గావించుకొని కులసంతానంబుకొఱకు హయమేధంబుఁ గావింప నిశ్చయించితి సాంగ్రహాణేష్టి గావించుటకు మొదల బ్రహ్మత్వంబున ఋత్విగ్వరణంబుఁ గావించెద నంగీకరింపవలయు నని ప్రార్థించిన. 301

క. నా విని యామునిపుత్త్రుఁడు, భూవరుతో మంచిపనియె • పూనితి వింకన్
నీ వాయత్నము సేయుము, పావనగుణ విను వింక • భద్రహయంబున్. 302

క. అని పలుక నతనియనుమతిఁ, గొని భూరమణుండు మంత్ర • కోవిదుని సుమంత్త్రునిఁ గని యస్మద్గురులం, గొని తె మ్మనవుడు నతండు • కుతుకం బెసఁగన్. 303

చ. రయమున నేగి కోసలధ • రావరునానతిఁ బుణ్యకర్ములన్
నియతుల వేదపారగుల • నిత్యతపోధనులన్ మహాత్ములన్
నయవిదులన్ వసిష్ఠముని • నాథముఖాఖిలసంయమీంద్రులం
బయనముఁ జేసి భూవిభుని • పాలికి గ్రక్కునఁ దోడి తెచ్చినన్. 304

క. భూవిభుఁడు వారినెల్ల య, థావిధిఁ బూజించి వినయ • తత్పరమతి యై
భావించి భక్తి నంజలిఁ, గావించి ముదం బెలర్పఁ • గా నిట్లనియెన్. 305

దశరథుఁడు ఋశ్యశృంగమునియనుమతంబున నశ్వమేధంబుఁ జేయఁ బూనుట.

తే. వరసుతార్థము పెక్కుసు • వ్రతము లేను
జాలఁ జేసియు వడయంగఁ • జాల నైతి
ననఘమతులార యిపుడు మీ • యనుమతమునఁ
బూని హయమేధ మొనరింప • బుద్ధి వొడమె. 306

క. కావున హయమేధం బేఁ, గావించెద శాస్త్రదృష్ట • కర్మంబున నీ
పావనుఁ డగుమునిపుత్త్రుప్ర, భావంబున నిష్టసిద్ధి • వడసెద నింకన్. 307

చ. అని జనభర్త వల్కుటయు • నమ్మునినాథుఁడు దన్ముఖేరితం
బును సకలార్థసాధన మ • మూల్యము నైన తదుక్తిఁ గౌశలం
బును విని కౌతుకంబు ముద • మ్ముం జెలు వార బహూకరించుచున్

మనుజవరేణ్యుతో ననియె • మానుగ వెండియు మంజులోక్తులన్. 308

చ. క్షితివర నీతలంపు కడు • సిద్ధము యాగ మొనర్ప నీదువాం
ఛితము ఫలించు నిక్కముగఁ • జెప్పెడి దే మిఁకఁ దత్ప్రయత్నముల్
జతురతఁ జేయు మశ్వమును • సత్వరతన్ విడిపింపు మంగసం
యుతముగ యజ్ఞశాల సర • యూత్తరమందు రచింపు మింపుగన్. 309

తే. ధారుణీనాథ నీ విల్లు • ధర్మసహిత, మైనయీబుద్ధి జనియించి • నందువలన
భూరివీర్యుల నల్వురఁ • బుత్రవరుల, నెల్లభంగులఁ బడసెద • విది నిజంబు. 310

చ. అన విని భూమిభర్త ముద • మార నమాత్యులఁ జూచి వారి కి
ట్లను గురువాక్యపద్ధతి మ • ఖాశ్వము నుగ్రబలాన్వితంబుగా
నొనరిచి చెచ్చెరన్ విడువుఁ • డొప్పుగ నాసరయూతటంబునన్
ఘనతరశాస్త్రసమ్మతము • గా రచియింపుఁడు యజ్ఞవాటికన్. 311

వ. మఱియుఁ గల్పోక్తప్రకారంబున విధిపూర్వకంబుగా శాంతిక్రియలు నిర్వర్తింపుఁ డిమ్మహాయజ్ఞం బెల్లనృపులకు దుర్లభంబు గావున నిం దొక్కింతైన నపరాధంబు గలుగకుండ నిర్వర్తింపుఁడు విద్వాంసులగుబ్రహ్మరాక్షసు లిందు ఛిద్రంబు లన్వేషించుచుందురు వారివలన యజ్ఞంబునకు విఘ్నంబు గలిగెనేని యజ్ఞకర్త నశించుం గావున నట్లు గాకుండ మీరు సమర్థులై యిమ్మఖంబు శాస్త్రదృష్టవిధానంబున నిర్విఘ్నంబుగాఁ బరిసమాప్తి నొందించునట్టిభారంబుఁ బూనవలయు నని చెప్పిన నయ్యమాత్యులు మహీరమణునిపలుకుల కలరి భవత్ప్రసాదంబున నెల్లపనులు గొఱంత వడకుండ నిర్వర్తించెద మని పలికి యతనిచేత ననుజ్ఞాతులై నిజనివాసంబులకుం జనిరి వసిష్ఠాదిమహర్షులును యథోచితవిధానంబుల నద్దశరథునిచేత నభీష్టపూజలు వడసి యతనిననురూపవాక్యంబులం బ్రశంసించి యతనిచేత ననుజ్ఞ వడసి తమతమవిడుదులకుం జనిరంత నమ్మహీకాంతుండు సచివుల నందఱ నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి తాను నభ్యంతరమందిరంబునకుం జని ప్రథమవసంత చిత్రాపౌర్ణమాస్యయందు సాంగ్రహణేష్టిఁ గావించి రెండవనాఁడు బ్రాహ్మోదనంబును నుత్తమాశ్వబంధనప్రోక్షణవిమోచనాదికంబునుం గావించి ప్రతిదినంబును సావిత్రాదికర్మంబులు సలుపుచుండ సంవత్సరంబు పూర్ణం బగుటయు రెండవవసంతకాలంబు సంప్రాప్తం బయ్యెఁ బ్రథమసంవత్సరాంతిమామావాస్యయందుఁ గావింపం దగినయుఖాసంభరణ త్రైధాతవీయదీక్షణీయాదికంబులు నైన దేవయజనంబులు నిర్వర్తించి చిత్రాపౌర్ణమాస్యయందు సంతానార్థం బశ్వమేధయాగంబుఁ గావింప నుద్యుక్తుం డై యధ్వర్యుత్వంబున వరింపంబడినవసిష్ఠు నవలోకించి నమస్కరించి పూజించి వినయంబున ని ట్లనియె. 312

సీ. అనఘాత్మ నీవు మా • కనిశంబు సఖుఁడవు, గోప్తవు శాస్తవు • గురుఁడ వట్లు

గాన నే నొనరింపఁ • బూనినయిమ్మహా, క్రతుభారమున నీవు • కరుణఁ దాల్చి
విఘ్నంబు గాకుండ • విధియుక్తి నాచేతఁ, జేయించి నాదువాం • ఛితముఁ దీర్పు
మనవుడు నమ్మహా • మునినేత నీచెప్పి, నట్లు సర్వముఁ దీర్తు • ననుచుఁ బలికి
తే. యజ్ఞకర్మసునిష్ఠితు • లయినద్విజుల, ఖనకకర్తాంతికుల శిల్పి • కరుల నటుల
నర్తకుల గణకుల మఖ • న్యాయవిదుల, వేదవిప్రుల నెల్ల రా • వించి పలికె. 313
వ. మీరు రాజశాసనంబున యాగకార్యంబుల నన్నియు నిర్వర్తింపుం డిష్టకాసహస్రంబులు శీఘ్రింబునం దెం డౌన్నత్యవిశాలత్వాదిబహువిధగుణసమన్వితంబు లైనరాజగృహంబులు రచింపుండు బహువిధభక్ష్యాన్నపానసమేతంబులుగా వృష్టివాతంబులచేత నప్రకంప్యంబులుగా శుభంబు లైన బ్రాహ్మణగృహంబులు నిర్మింపుం డట్లు పౌరజనంబునకు బహుభక్ష్యంబు లయి సర్వకామసమన్వితంబు లై యుండునట్లుగా ననేకనివాసంబులు గల్పింపుం డట్లు జానపదజనంబునకు సుచితనివాసంబులు గల్పించి సత్కరించి సరసపదార్థసంపన్నం బైనయన్నంబు యథేష్టంబుగాఁ గుడువం బెట్టుఁడు వారల నవజ్ఞ సేయ వలదు చతుర్విధవర్ణంబులవారి నత్యాదరంబున నుచితసత్కారసత్కృతులం జేయుండు కామక్రోధవశంబువలన నైన నవజ్ఞ సేయ వలదు మఱియు యజ్ఞకర్మంబునందు పరినిష్ఠితులగుపురుషుల విశేషించి వసుభోజనాదిదానంబుల సత్కృతులం జేయ వలయు మఱియు నెల్లపనులకుం జాలనేర్పరు లయి వర్తింప వలయు నని పలికిన వారలం దఱు వసిష్ఠుండు చెప్పినక్రమంబున సర్వంబు నిర్వహించుటకుం జాలి యర్హాకృత్యంబులు నల్పు చుండి రంత వసిష్ఠుండు సుమంత్రుని రావించి యి ట్లనియె. 314
మ. ధరణీచక్రమునందుఁ గల్గిననమ • స్తక్ష్మాతలాధీశులన్
మఱియుం దక్కినదేశవాసు లగుబ్ర • హ్మక్షత్రవిట్ఛూద్రులన్
నరనాథాగ్రణిశాసనంబున వెస • న్సన్నంబు వీక్షింపఁగా
నరుదారం దగఁ బిల్వ నంపుము సమ • స్తాశావకాశస్థులన్. 315
మ. మిథిలాధీశుని సత్యసంగరుని సం • న్మిత్రున్ మనీషాంబుధిన్
విధిసంకాశుని శాస్త్రనిష్ఠితుఁ జతు • ర్వేదజ్ఞు నుద్యన్మతిన్
బ్రధనోత్సాహు విదేహరాజు జనకే • లానాథుఁ దోడ్తెమ్ము శౌ
ర్యధురీణుం డతఁ డీమహావిభుని క • త్యంతప్రియుం డారయన్. 316
క. సతతప్రియవాదిని రణ, చతురుని సద్వృత్తు దేవ • సన్నిభుఁ గాశీ
పతిని జగన్నుతశీలుని, నతిరయమునఁ దోడి తెమ్ము • యజ్ఞముఁ జూడన్. 317
క. నృపశార్దూలుని మామను, విపులపరాక్రమునిఁ బరమ • వృద్ధుని ధర్మా
ధిపునిన్ గేకయరాజును, జపలమ్మునఁ దోడితెమ్ము • జన్నముఁ జూడన్. 318
క. అంగేశ్వరుని మహాగుణ, సంగుని నలరోమపాద • జననాథుని మి
త్రుం గాంచనగిరిధైర్యుని, సంగతిగాఁ దోడి తెమ్ము • సవనముఁ జూడన్. 319

మ. పరమోదారులు దాక్షిణాత్యులు కురుల్ • పాశ్చాత్యకోదీచ్యకు
ల్వరుసం బ్రాచ్యులు సింధుమాత్స్యకులు సౌ•రాష్ట్రీయసౌవీరకుల్
మఱియుం దక్కన దేశనాథులు జగ•న్మాన్యుల్ బలోపేతులై
తఱుచై వీటికి వచ్చువారలుగ సూ•తా సేయు ముద్యన్మతిన్. 320

ఉ. నా విని సూతుఁ డాజటిల•నాథుఁడు చెప్పినయట్ల సర్వథా
శ్రీవరులన్ మహామహుల • ధీరులఁ జారులచేత గొందఱిం
గోవిదుఁ డౌటఁ దానె పని • గొందఱి నందఱి నంద మొందఁగా
క్ష్మావిభుమాటఁ దెల్పి వరు•స న్వెసఁ దోడ్కొని వచ్చె వీటికిన్. 321

క. అంత భవచ్ఛాసనమునఁ, బంతంబున వలయునట్టి•పను లన్నియు నే
మింతయుఁ దీర్చితి మని క,ర్మాంతికు లరుదెంచి పలికి • రమ్మునితోడన్. 322

చ. పలికిన నాలకించి ముని•పాలుఁడు వారి బహూకరించి సొం
పలరఁగ నిమ్మహామఖము•నం దపరాధము గల్గె నేనియు
న్దలఁగక యజ్ఞకర్తకు వి•నాశము సేకుఱు నట్లు గాన మీ
రలు దగ నిర్వహింపుఁ డప•రాధ మొకింతయుఁ గల్గకుండఁగన్. 323

అశ్వమేధయాగంబునకు నానాదేశములనుండి రాజు లేతెంచుట.

వ. అని పలికి బహుప్రయత్నంబుల నప్రమాదులై యుండుం డని యందఱ నయ్యై
పనుల వెంటం బంచి తానును దగినచందంబునం బ్రవర్తించుచుండు నంతఁ
గొన్నివాసరంబు యాగోత్సవసమాలోకనకౌతుకోల్లాసంబున నానాధనరత్న
సంచయంబు లుపాయనంబులుగాఁ గొని నానా దేశాధీశు లందఱుఁ జతురంగ
బలపరివృతులై యయోధ్యకుం బఱతెంచిన వారి నందఱ నుచితసత్కారం
బులం బ్రీతులం జేసి యథార్హస్థానంబుల విడియ నియమించి మునిశ్రేష్ఠుం
డగువసిష్ఠుండు దశరథున కిట్లనియె. 324

క. నరవర నీశాసనమున, నరపతు లందఱును వచ్చి•నారలు వారిం
బరమప్రీతులఁ జేసితి, సరసత్వముతో యథార్హ•సత్కారములన్. 325

క. క్షితివర సరయూతటమునఁ, జతురత శాస్త్రోక్తభంగిఁ • జక్కఁగ యజ్ఞా
యతనము రచించినారము, వితతంబుగ నెల్లపనులు • వేడుక నయ్యెన్. 326

చ. నృపవర జాగు సేయ నిఁక • నేటికి సన్మఖదీక్షితుండవై
నిపుణుల వేదపారగుల•నిర్మలచిత్తులఁ గూడి వేడ్కతో
నుపహృతసర్వకామముల • నొప్పగు నధ్వరశాల సొచ్చి ని
ద్దపుఁదమి యజ్ఞకర్మము య•థావిధిగా నొనరింపు మిత్తరిన్. 327

శ్రీమదశ్వమేధయాగప్రారంభము.

వ. అని పలికిన నమ్మహీరమణుండు వసిష్ఠానుమతంబున ఋశ్యశృంగుం బురస్కరిం
చుకొని వసిష్ఠవామదేవాదిమహర్షిసమేతుండై సునక్షత్రంబైనయొక్క శుభదినం

బున నానావిధమంగళవాద్యఘోష స్వస్తివాదపూర్వకంబుగా సరయూతటవిరచితం బైనయజ్ఞవాటంబుఁ బ్రవేశించి శాస్త్రంబు నతిక్రమింపక కల్పసూత్రానుసారంబుగా యజ్ఞకర్మారంభంబుఁ గావించి హయాగమనంబుఁ గోరుచుండ సంవత్సరంబు పరిపూర్ణం బగుటయు నయ్యుత్తమాశ్వంబు సనుదెంచె నంత వసిష్ఠాదిమహర్షులు ఋశ్యశృంగుం బురస్కరించుకొని కల్పసూత్రప్రకారంబున మఖకర్మం బాచరింప నుపక్రమించి శాస్త్రోక్తభంగిఁ బ్రవర్గ్యంబు నుపసదంబునుం గావించి యుపదేశశాస్త్రంబునకంటె నధికం బైనకర్మం బంతయు నిర్వర్తించి బహిష్పవమానాదులచేతఁ దత్తత్కర్మదేవతలఁ బూజించి ప్రాతస్సవనంబుఁ గావించి పదంపడి యింద్రగ్రహనిష్ఠం బైనసోమాంశంబు విధ్యుక్తంబుగా నింద్రునకొసంగి పాపనివర్తకుం డైనసోమరాజును స్తోత్రశస్త్రంబులచేత నభినుతించి యథాక్రమంబుగా మాధ్యందినసవనంబును దృతీయసవనంబునుం గావించి పాత్రాదిస్ఖలనప్రభృతిదోషంబు లెవ్వియుం గలుగకుండ సర్వంబును మంత్రవంతంబుగా నిర్విఘ్నంబుగా నిర్వర్తించి. 328

తే. పరగ నయ్యజ్ఞమునఁ గల • పాఱులందు, నార్తుఁ డశతానుచరుఁడు క్షు • ధాతురుండు
శ్రాంతుఁ డపరీక్షితుఁడు విద్య • రానిమూర్ఖుఁ, డరసిచూచిన లేఁ డొక్కఁ • డైనఁ గాని.

చ. వరమును లగ్రజుల్ నృపులు • వైశ్యులు పాదజను లక్రమంబునం
దరుణులు బాలవృద్ధులును • దత్క్రతురాజమహోత్సవస్థితిన్
సురుచిరభంగిఁ బ్రత్యహముఁ • జూచియు స్వాదురసోచితాన్నముం
జిరశుభలీల నిత్యము భు • జించుచుఁ దృప్తి వహింతు రెంతయున్. 330

శా. అశ్రాంతంబును మ్రోయు నమ్మఖమునం • దాలించినన్ దట్టమై
యశ్రాంతస్ఫుటయాజకోక్త మగుస్వా • హానాద మాశ్రావయా
స్తుశ్రౌషణ్ణినదంబు తీవ్రముగ వా • సోదీయతాం దీయతాం
చశ్రాణౌదన మన్రవంబు కృపయా • భుంక్తవ్య మన్నాదమున్. 331

ఆ. అన్నపర్వతంబు • లాజ్యప్రవాహముల్, భవ్యసూపశాక • భక్ష్యరాసు
లేమి చెప్ప వచ్చు • నేకోత్తరశతంబు, లగుచుఁ జూడ నయ్యె • ననుదినంబు.

శా. నానాదేశనివాసు లైనపురుషు • ల్నారీమణు ల్నాగరుల్
నానాభంగుల నన్నపానవసువి • న్యాసంబులం దృప్తు లై
యానందంబున భద్ర మస్తు నృపతే • యంచు న్నుతింపం గరం
బానాదంబు వినంగ నయ్యెఁ బతి కిం • పారంగ నశ్రాంతమున్. 333

తే. విప్రవరుల కలంకృత • వేషు లైన, జనము లిష్టపదార్థము • ల్వాల నొసఁగి
రందుఁ గుండలశోభితు • లైనకొంద, అనుసరించిరి వారిసా • హాయ్యమునకు.

మ. అనిశంబు న్మఖమందు విప్రులు సువే • షాఢ్యు లకృతాలంకృతు
లకనదుద్యన్మణికుండలస్ఫురితు లై • కర్మాంతరంబాదుఁ బా

యనివై దుష్యమునం బరస్పరజిగీ•షాయుక్తచేతస్కు లై
ఘనయుక్తిఁ బహుహేతువాదము లొగి • న్గావింతు రత్యున్నతిన్. 335

క. ధరణీసుర లమ్మఖమున, నొరవుగ నానాఁటికిం బ్ర•యోగకుశలు లై
గురుమతిఁ గర్మము లన్నియుఁ, గర మరుదుగ యుక్తభంగిఁ • గావించి రొగిన్.

తే. వెలయ నయ్యజ్ఞమునఁ గల•విప్రులందు
నవ్రతుఁ డవాదరతుఁ డమ•డంగకోవి
దుం డగుణవంతుఁ డబహుశ్రు•తుం డయోగ్యుఁ
డననులిప్తాంగుఁ డొక్కరుఁ • డైన లేఁడు 337

వ. ఇట్లభినవవిభవవిశేషంబున నయ్యాగంబు సెల్లుచుండ నప్పు డయ్యాగశాస్త్రజ్ఞు లగుఋత్విజులు ప్రయోగకుశలు లై యజ్ఞవేదియందు నడుమ యొక్కశ్లేష్మాతకయూపంబు సంస్థాపించి దానిదక్షిణోత్తరపార్శ్వంబుల బాహుద్వయమాత్రంబుదవ్వుల రెండు దేవదారుయూపంబులును దానిదక్షిణోత్తరపార్శ్వంబుల నంతియదూరంబున నాఱు బిల్వయూపంబులును దానిదక్షిణోత్తరభాగంబుల నంతియదూరంబున నాఱు ఖాదిరయూపంబులును దానిదక్షిణోత్తరపార్శ్వంబుల నంతియదూరంబున నాఱుపాలాశయూపంబులుగా నిట్లేకవింశత్యరత్నిప్రమాణంబు లైనయేకవింశతియూపంబులు శాస్త్రోక్తక్రమంబున సంస్థాపించి శోభార్థంబు నొక్కొక్కయూపంబు నొక్కొక్కచేలంబుచేత నాచ్ఛాదించి గంధపుష్పంబులచేత నలంకరించిన నమ్మహాయూపంబు లన్యూనాతిరిక్తంబు లై సుషిరాదిదోషవర్జితంబు లై యష్టాశ్రయుక్తంబు లై సుస్నిగ్ధంబు లై దివియందు దీప్తిమంతు లైనసప్తర్షులచందంబునఁ బ్రకాశించుచుండె నిత్తెఱంగున యూపోచ్ఛ్రయంబుఁ గావించి శుల్బకర్మంబులయందు నిపుణు లైనబ్రాహ్మణోత్తములు యూపసంస్థాపనంబుకంటెఁ బూర్వంబె కావింపందగినచయనంబుఁ గావింప సమకట్టి యథాశాస్త్రంబుగాఁ బ్రమాణవిశిష్టంబు లైనయిష్టకల నగ్న్యగారవేదియం దుపధానంబు సేసిన నది స్వర్ణగర్భపక్షం బై యధోగతవీక్షణం బై ప్రాఙ్ముఖం బై యష్టాదశప్రస్తారాత్మకం బై గరుడాకారంబుగా నొప్పుచుండె నంతఁ బూర్వోక్తయూపంబులందు శాస్త్రానుసారంబుగా నింద్రాదిదేవతల నుద్దేశించి గ్రామ్యపశువులం బంధించి యూరోకంబులందు సూకరపన్నగపతత్త్రిప్రముఖారణ్యపశువులం బంధించి వేదోక్తప్రకారంబునఁ బర్యగ్నికృతంబు లైనయారణ్యపశువుల విసర్జించి శామిత్రస్థానంబునందు యాగీయం బైనహయంబును గూర్మాదిజలచరంబులను దదన్యం బైనగ్రామ్యపశుజాతంబును విశసనార్థంబు సంగ్రహించి రిట్లు యూపనిబద్ధంబు లైనమున్నూఱుప్రధానపశువులను సర్వరత్నవిభూషితం బైనహయరత్నంబును విశసించి రంతఁ గౌసల్యాదిరాజపత్నులు శామిత్రస్థానంబునందు మృతం బైనహయంబుకడకుం

జని సవ్యాపసవ్యంబుగాఁ బరిచరించి నిరవధికశ్రద్ధచేత సువర్ణముఖం బైనసూచీ
త్రయంబున నయ్యశ్వశ్రేష్ఠంబున కసిపథంబులఁ గల్పించి రంతఁ గౌసల్య ధర్మసిద్ధి
వడయం గోరి మృతహయకళేబరస్పర్శనిందారహితచిత్త యై యయ్యశ్వంబు
తోఁ గూడ యొక్కరాత్రి నివసించె నప్పుడు తత్కాలదక్షిణార్థంబు దశర
థునివలన బ్రహ్మ మహిషిని హోత వావాతను నుద్గాత పరివృత్తిని నధ్వర్యుండు
పాలాకలినిఁ గ్రమంబునఁ బ్రతిగ్రహించి భర్తలుం బోలె హస్తగ్రహ
ణంబుఁ గావించి యద్దశరథునివలనఁ దత్ప్రీతినిధిద్రవ్యంబుఁ గొని వారలఁ
గ్రమ్మఱ నతని కొసంగి రంత నధ్వర్యుండు తురంగమవప నాకర్షించి నియతేంద్రి
యుం డై వహ్నియందు శ్రపణంబుఁ గావించి శాస్త్రోక్తప్రకారంబున హోమం
బుఁ జేసె నప్పుడు. 338

తే. ధన్యచారిత్రుఁ డైనయాదశరథేంద్రుఁ
డొప్పు మీఱంగ నవ్వపాహోమధూమ
గంధ మాస్వాదనము సేసి కలుషనిచయ
మంతయును బాసి మిగులఁ గృతార్థుఁ డయ్యె. 339

క. పదియార్వురు ఋత్విజు లిం,పొదవ హయాంగములు పచన మొనరించి ముదం
బెదుగ శిఖియందు వేల్చి, పదపడి తచ్ఛేష మర్థిఁ బ్రాశించి రొగిన్. 340

తే. వసుధలో నన్యపశువుల వపను బ్లక్ష
శాఖయం దిడి వేల్తురు శాస్త్రఫణితిఁ
బరఁగ హయమేధమఖమందు వైతసంబు
మీఁద నిడి హోమ మొనరింతు రాదరమున. 341

వ. మఱియు నయ్యశ్వమేధంబునకుఁ జతుష్టోమాత్మకం బైనజ్యోతిష్టోమంబు ప్రథ
మాహం బనియు నుక్థ్యంబు ద్వితీయాహం బనియు నతిరాత్రంబు తృతీయా
హం బనియు నిట్లు కల్పసూత్రంబుచేతను దన్మూలభూతము లైనబ్రాహ్మణముల
చేతను బలుకంబడుటవలనఁ దన్మహాయజ్ఞంబు త్ర్యహం బనంబడు నిట్లుక్త
ప్రకారంబున నశ్వమేధంబుఁ గావించి తదంగభూతంబు లైనజ్యోతిష్టోమాయు
రతిరాత్రద్వయాప్తోర్యామాభిజిద్విశ్వజిత్ప్రభృతిబహుయజ్ఞంబులఁ గావించె
నిత్తెఱంగునఁ దొల్లి బ్రహ్మనిర్మితం బైననమ్మహాయజ్ఞంబు సాంగంబుగాఁ బరి
సమాప్తి నొందించి. 342

సీ. హోతకుఁ బ్రాగ్దేశ ముద్గాత కుత్తరం బరుదార బ్రహ్మకు యామ్యదేశ
మధ్వర్యునకు వేడ్క నపరదేశంబును యాగదక్షిణ గాఁగ నర్థి నొసఁగె
నొసఁగిన వారు తాపసుల మై వనమున వర్తించుమాకు నీవసుధ యేల
మనుజేంద్ర నీకుఁ గ్రమ్మఱ విక్రయించెద మావుల స్వర్ణరత్నాదికముల

తే. నిచ్చి కైకొని సంప్రీతి నేలు మనినఁ, గోటిగోవుల మఱి దశకోటిమణులఁ

గాంచనం బొకశతకోటి•గరిమ నొసఁగి, ధాత్రిఁ గ్రమ్మఱఁ గొనియె న•ద్దశరథుండు.

వ. అంత నా ఋత్విజు లందఱు యాగదక్షిణార్థంబు లబ్ధం బైనధనం బంతయు వసిష్ఠఋశ్యశృంగులకు సమర్పించిన నమ్మహాత్ములు యథాశాస్త్రంబుగా విభాగించి ఋత్విజుల కందఱికి వేర్వేఱ యొసంగినఁ బ్రతిగ్రహించి యేమందఱము సంతుష్టాంతరంగుల మైతి మని పలికి యమ్మునిపుంగవులం గొనియాడి రంత నమ్మహీరమణుండు యజ్ఞదర్శనార్థంబు సమాగతు లైనబ్రాహ్మణులకు జంబూనదీప్రభవం బైనహిరణ్యం బొక్కకోటి యొసంగి హస్తాభరణంబులఁ గోరినదరిద్రు లైనయాచకులకు హస్తాభరణంబు లొసంగి వార లందఱు సంప్రీతు లగుచుండఁ దానును హర్షపర్యాకులేక్షణుం డై భక్తిపూర్వకంబుగా నందఱికి దండప్రణామంబుఁ జేసిన. 344

ఆ. అభిమతార్థసిద్ధి • రస్తు తే భూపతే, రాజశేఖరాయ • రాఘవాయ
యనుచుఁ బెక్కుగతుల • నాశీర్వదించి రా, ధరణిదివిజు లెల్లఁ • గరుణ నృపుని.

ఆ. దురితహరము కీర్తి•కర మన్యరాజదు, ష్కరము స్వర్గసౌఖ్య•కరము నైన
మఖముఁ జేసి రాజు • మహనీయచరితుఁ డా, ఋశ్యశృంగమౌని•కిట్టు లనియె.

క. అనఘాత్మ మీ ప్రసాదం, బున యజ్ఞము పరిసమాప్తిఁ • బొందె నిఁక ముదం
బున వంశవర్ధనుం డై, తనరా రెడునట్టిసుతుని • దయ సేయు మొగిన్. 347

ఋశ్యశృంగముని పుత్రకామేష్టిఁ జేయ నారంభించుట.

ఉ. నా విని యత్తపస్వికుల•నాథుఁ డొకించుక సేపు ధ్యానని
ష్ఠావశుఁ డై పదంపడి ర•సాపతి కిట్లను నీమనంబునం
భూవర చింత సేయకుము • పుత్రచతుష్టయ ముద్భవించు నీ
కావిధ మంతఁ గాంచితిఁ ద•దర్థముగా నొకయిష్టిఁ జేసెదన్. 348

వ. అని పలికి సమాహితచిత్తుం డై యతీంద్రియార్థదర్శి యగు నమ్మునిపుంగవుండు వహ్నిప్రతిష్ఠాపనంబుఁ జేసి యథర్వణోక్తప్రకారంబున మంత్రప్రకాశితకర్మంబగుహోమంబుఁ గావింపఁ దొడంగిన నప్పుడు భాగప్రతిగ్రహార్థంబు దేవర్షిగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరాదు లచ్చటికిం జనుదెంచి యంతకు మున్న మౌనిమంత్రబలాహూయమానుం డై చనుదెంచి యున్నలోకకర్త యగువిరించి నవలోకించి యిట్లనిరి. 349

పుత్రకామేష్టియం దాహూతు లగుదేవతలు బ్రహ్మతో మొఱ లిడుట.

సీ. వాణీమనోనాథ • వాసవవందిత, లోకనాయక భక్త•లోకవరద
మును మీ రొసంగిన•ఘనవరంబునఁ జేసి, రావణుం డనియెడు•రాక్షసుండు
మత్తుఁ డై ఘనబలో•ద్వృత్తుఁ డై నిత్యంబు, లోకత్రయంబుఁ • జీకాకుఁ జేసి
శక్రాదిసకలది•క్పాలకులఁ దోలి, గంధర్వయక్షుల • గాసి పరచి
తే. ద్విజుల హింసించి తపసుల•వెదకి చంపి, సురల బాధించి జన్నము•ల్జెఱచి సిద్ధ

సాధ్యవిద్యాధరాదుల•సమయుఁ జేసి, కన్నుఁ గానక వర్తించు•చున్నవాఁడు.

చ. పవనుఁడు వీవ నోడె సిత•భానుఁడు వెన్నెల గాయ నోడె నా
రవి తపియింప నోడె జల•రాసులు పొంగి చెలంగ నోడె మృ
త్యువు దలఁ జూప నోడె విభ•వోన్నతిఁ జూపఁగ నోడె శక్రుఁడుర్
భువనభయంకరస్ఫురణఁ • బొల్చెదు రింత దశాస్యఘాటికిన్. 351

చ. అసురులచేత బాధితుల•మై పను లన్నియు మాని రేఁబవ
ల్దెస చెడి భీతిఁ జేయునది•లేక తపించుచు నున్నవార మో
యసురవిరోధినందన ద•యాహృదయా మము నాదరించి వాఁ
డనువులకుం దొలంగి చను•నట్టియుపాయముఁ జింత సేయవే. 352

మ. అని యిట్లాసురకోటి వల్కఁ ననుకం•పాయత్తచేతస్కుఁడై
వనజాతాసనుఁ డంతఁ గొంతవడి భా•వంబందుఁ జింతించి య
మ్మనుజాంధగ్రప్రభుఁ డీల్గునట్టివిధముం • బాటించి యూహించి ప
ర్వినమోదంబున వారి కిట్లనియెఁ బ్రా•వృట్కాలమేఘార్భటిన్. 353

మ. వినుఁడో నిర్జరులార మున్నతఁ డొగిం • బెక్కేండ్లు నగ్నార్చి కా
ననభూమిం గడుఘోరనిష్ఠఁ దపముం • గావించి మెప్పించి చ
య్యన గంధర్వవిహంగచారణమరు•ద్యక్షోరగశ్రేణిచే
ననిలో నాశము నొంద కుండ వర మొ•య్యం గొన్నవాఁ డెంతయున్. 354

ఉ. కావున రావణుం గెలువఁ•గా సమకూడదు మీ కతండు నా
చే వర మందినాఁడు మఱి•చెన్నరవానరజాతిచే ననిం
జావనియవ్వరం బడుగ • సభ్రముఁడై యటు గాన వాఁ డికం
జేవ దలిర్చుమానవుని•చేతనుగాని యడంగఁ డెంతయున్. 355

క. ఇంతటి పని సాధింప న,లంతులచే నగునె శరధ • రాజకుమారీ
కాంతునకుఁ గాక మన కిఁక, నింత విచారం బిదేల • హితనుతులారా. 356

క. కరుణాకరు శరణాగత, భరణోచితు నఖలభువన•పాలనదీక్షా
చరణోద్ధతు దనుజాహితు, శరణముఁ గొని మనుట యొప్పుఁ•జాలఁ దలంపన్.

బ్రహ్మాదిదేవతలకు శ్రీనారాయణుండు పొడసూపుట.

వ. అని పలుకుచున్నసమయంబున. 358

సీ. బుధజనకులవనం•బులు పల్లవింపఁ జే,యుటఁ జేసి మాధవ•సూక్తి గాంచి
కొమరొప్ప నతలోక•తమముఁ బాయఁగఁ జేయు,కతన విధుం డన•ఖ్యాతి వడసి
సాధుమానససరో•జము వికసింపఁ జే,యుటఁ జేసి హరి యన • నొప్పు మీఱి
భూరివిశ్వంభరా•భారంబు దాల్చుట, వలన ననంతాఖ్య•వాసి కెక్కి

తే. గదయు శంఖంబు చక్రంబు• గౌస్తుభంబు, లక్ష్మి నందకశ్రీవత్స•లాంఛనములు
శార్ఙ్గవనమాలికలు హైమ•చారుపటము, మేన దీపింప భార్గవీ•జాని దోఁచె.

దేవతలు శ్రీనారాయణునికి తమబాధల నెఱింగించుట.

క. ఈవిధమునఁ బొడసూపిన, శ్రీవల్లభుఁ గాంచి వినతిఁ • జేసి ప్రమోదం
బావహిల్ల శక్రవిధిముఖ, దేవత లిట్లనిరి ఫాల • దీప్తాంజలులై. 360

శా. దుష్టాత్ముం డగురావణుం డనెడునా • దోషాచరాధీశ్వరుం
డష్టాశేంద్రులఁ బాఱఁ దోలి దివిష • ద్యక్షోరగాదుల్ కటా
కష్టం బంచుఁ దపించుచుం బఱవ ను • గ్రస్ఫారదోస్సారుఁడై
శిష్టాచారవిహీనుఁడై జగములం • జీకాకుఁ జేసె న్రహిన్. 361

సీ. రమణీయనందనా • రామదేశంబుల విహరింప మఱచిరి • వేల్పుచెలులు
పస మీఱు మిన్నేటి • యిసుకతిన్నెల వేడ్కఁ గ్రీడింప వెఱచిరి • కింపురుషులు
సధ్వరంబులయందు • సర్వభాగంబులఁ గైకొన వెఱచిరి • నాకివరులు
చటులమణిప్రభో • జ్జ్వలవిమానము లెక్కి తిరుగంగ వెఱచిరి • పరమసిద్ధు
తే. లఖిలదిగధీశ్వరులు భీతి • యావహిల్లఁ, గవిరి పురములవాకిళ్లఁ • దెఱవ వెఱచి
రేమిఁ జెప్పుదు మయ్య ర • మేశ మీకు, దానవేంద్రునిరాఘాట • ధాటిఁ జూచి.

మ. వనజాక్షా మును మీరు సత్కరుణ న • స్వప్నత్వముల్ సంతతం
బనిమేషత్వ మొసంగినందున మహా • త్మా రేఁబవ ల్వానిరా
క నిరీక్షించి మొఱంగి పాఱి చని వీఁ • క న్మంటి మబ్భంగి మా
కను వై తోడ్పడ కుండినం గలదె దే • వా ప్రాణ మిన్నాళ్లోగిన్. 363

శా. సామాన్యేతరభంగిఁ బేర్చి యనిలోఁ • జంపంగ నీ వోపితే
నేమో కాని దురంతదుస్సహఘనా • హీనస్ఫురద్ఘోరసం
గ్రామప్రస్ఫుటబాహుశౌర్యమున లీ • లం గ్రాలువాని న్సమి
ద్భూమి న్నేము వధింపఁ జాల మసురేం • ద్రున్ మాట లింకేటికిన్. 364

క. అనిశంబు మేలు మే లని, సనకాదులు వొగడ రాత్రి • చరవిభుని దశా
స్యునిఁ దునిమి ముజ్జగంబులఁ, బ్రణుతగుణా కరుణ వెలయ • రక్షింపఁ గదే.

దేవతలు శ్రీనారాయణునికి రావణవధోపాయంబుఁ దెల్పుట.

చ. అని సుర లాడిన న్విని ర • మాధిపుఁ డిట్లను సాధురక్షణం
బును మఱి దుష్టశిక్షణముఁ • బొల్పుగ మాకు నిసర్గధర్మ మిం
తనఁ బని లేదు మీరు సుగు • ణాకరులార రణంబునన్ దశా
ననుని వధించి మీకు భువ • నంబులకుం గడు మేలు సేసెదన్. 366

క. సందియము విడిచి రణమున, నందముగా వానిఁ జంపు • నట్టియుపాయం
బందఱు చింతించి రహిన్, డెందము రంజిల్ల మాకుఁ • దెలియం జెప్పుఁడీ. 367

చ. అన విని నిర్జరప్రవరు • లామధువైరికి విన్నవించి రో
ప్రణుతగుణా సుదర్శనధ • రా సకలజ్ఞుఁడ వీవు మమ్ముఁ జ
య్యన నదుపాయముం దెలుపుఁ • డంచు వచించుట చాలఁ జిత్రమై

నను మదిఁ దోఁచినంతయు ఘ•నంబుగఁ దెల్పెద మాలకింపవే. 368

శా. దేవా తొల్లి విరించిఁ గూర్చి హర ము•ద్దీపింపఁ బెక్కేండ్లు
దేవారాతి దపంబు సల్పుటయు న•ద్దేవుండు తా వచ్చి త
త్ప్రావీణ్యంబున కిచ్చ మెచ్చి కృప సొం•పార న్వరం బిచ్చెద
న్నావాక్యం బెద నమ్మి ఘోరతపముల్ • దైత్యేంద్ర చాలింపుమా. 369

వ. అని పలికిన నద్దశముఖుండు సుధారసోపమం బైనయరవిందగర్భునివచనంబుల కలరి తపంబు సాలించి నమస్కారంబుఁ గావించి యంజలిఁ గీలించి యాగమసూక్తులం బ్రస్తుతించి మహాత్మా నాయందుఁ గృప గల దేని మనుష్యుల వలనం దక్కఁ దక్కినసమస్తభూతంబులవలనం జావు లేకుండ వరంబుఁ గృప సేయు మని యడిగిన నప్పరమేష్ఠి యట్ల యగుం గాక యని పలికి యంతర్ధానంబుఁ జేసె నిత్తెఱంగున నద్దైతేయవల్లభుండు మనుజులు హీనబలు లని తలంచి సరకుగొనక వారి నిరాకరించి తక్కినవారివలన మృత్యువు లేకుండ వరంబు వడసి వీర్యదర్పితుం డై యవక్రపరాక్రమంబున ముల్లోకంబుల నాక్రమించి సమస్తభూతంబుల బాధించుచు విశేషించి కామవ్యసనంబునఁ బాపం బని తలంపక పుణ్యాంగనలం జెఱపట్టుచున్నవాఁ డప్పాపాత్ముని మనుష్యావతారంబునం గాని తక్కినయవతారంబులచేత వధింపఁ గూడదు కావున మీరు మనుష్యరూపంబున నవతరించి రావణుని వధించి లోకంబులకుఁ బరమకల్యాణంబు సంపాదింపవలయు నీవే గతి యని శరణాగతుల మై మొఱలిడుచున్నమమ్ము రక్షింపవే యని యభ్యర్థించిన నవ్విరించిగురుం డుదంచితకరుణాకటాక్షవీక్షణంబుల నిరీక్షించి వారి కిట్లనియె. 370

శ్రీనారాయణుఁడు దేవతల కభయదానం బొసంగుట.

చ. అనిమిషులార మీర లిపు • డాడినక్రైవడి మానుషాకృతిన్
దనుజునిఁ జంపి మీకుఁ బ్రము•దం బొనఁగూర్చెద నెందుఁ బుట్టుదుం
జనకునిఁ గాఁగ నెవ్వనిఁ బ్ర•సన్నమతి న్వరియింతు నేక్రియం
దనరుదు నెన్నిరూపములు • దాల్చుదు నింత యెఱుంగఁ బల్కుఁడీ. 371

ఉ. నా విని నిర్జరుల్ కమల•నాభుని కిట్లని రయ్య సర్వగో
త్రావరమౌళిరత్నరుచి•రంజితపాదసరోరుహుం డయో
ధ్యావిభుఁ డాఢ్యుఁ డాదశర•థావనినాథుఁడు పుత్రకాముఁ డై
వావిరి దీక్షఁ గైకొని హ•యం బొనరించుచు నున్నవాఁ డిలన్. 372

శా. సుశ్రావ్యస్ఫుటవీరశబ్దధరుఁ డై • శోభిల్లు నాఱేనికిన్
హ్రీశ్రీకీర్త్యుపమాన లై కలరు నా•రీరత్నముల్ మువ్వు ర
గ్రశ్రోతవ్యలు వారియందుఁ జతురా•కారంబులం బుట్టి దై
త్యశ్రేష్ఠు న్వధియించి సత్కరుణ దే•వా మమ్ము రక్షింపవే. 373

వ. అని విన్నవించిన విని సర్వలోకనమస్కృతుం డగునాసుదర్శనధరుండు సంపూర్ణ
మనోరథుం డై కరుణాతరంగితాపాంగవీక్షణంబు లొలయఁ బురందరాదిబృందా
రకులం జూచి మీరు వెఱవ వలదు మీ చెప్పినక్రమంబున నిద్దశరథునకు నాల్గు
రూపంబుల నవతరించి యొక్క రూపంబున సబాంధవుం డైనరావణుని నొక్క
రూపంబున నింద్రజిత్తు నొక్క రూపంబున గంధర్వుని నొక్క రూపంబున లవణుని
సంగ్రామరంగంబునం బరిమార్చి లోకంబున కత్యంతసంతోషంబు సంపాదించి
పదనొకండు వేలసంవత్సరంబులు రాజ్యంబుఁ జేసి కృతార్థుండ నై క్రమ్మఱ మ
దీయదివ్యస్థానంబునకుం జనియెద నని యభయదానం బొసంగి బృందారకసం
దోహవంద్యమానుండును గంధర్వగీయమానుండును సనందనాదిమహాయోగి
సేవ్యమానుండును నై యప్పరమపురుషుం డంతర్ధానంబుఁ జేసె నంత మహేం
ద్రప్రభృతిబృందారకులు యాగభాగంబులం బరితుష్టు లై రావణునివలని
భయంబు వదలి పితామహుం గొల్చి నిజనివాసంబునకుం జని రంత. 374

ప్రాజాపత్యపురుషుండు దివ్యపాయసంబు దశరథున కొసంగుట.

తే. పుత్రకాముఁ డై దశరథ•భూవిభుండు, ఋశ్యశృంగుండు చెప్పిన•రీతి నియతి
క్రాలఁ దగుభంగి వేదమం•త్రములచేతఁ, దవిలిహోమంబుఁ గావించు•నవసరమున.
సీ. కంజాతసఖసమా•కారంబుగలవాఁడు జ్వలితాగ్నిశిఖభంగిఁ • జెలఁగువాఁడు
రమణీయతరకృష్ణ•రక్తాంబరమువాఁడు తామ్రమయూఖవ•క్త్రంబువాఁడు
సముదగ్రదివ్యభూ•షావిశేషమువాఁడు కమనీయశుభలక్ష•ణములవాఁడు
శైలశృంగముమాడ్కిఁ•జాల నొప్పగువాఁడు ప్రబలశార్దూలవి•క్రమమువాఁడు
తే. బలము వీర్యంబు తేజంబు • గలుగువాఁడు, దివ్యరూపంబువాఁడు ప్ర•దీప్తకనక
వర్ణములవాఁడు దుందుభి•స్వనమువాఁడు, చారుసుస్నిగ్ధఘనశిరో•జములవాఁడు.
తే. నిరుపమానప్రభావుఁడు • పురుషుఁ డొకఁడు, దివ్యపాయససంపూర్ణ • దీప్తకనక
రాజితాంతఃపరిచ్ఛద•రమ్యపాత్రఁ, గాంతనుంబలె బాహులఁ • గదియఁ బట్టి.
క. ఘనయాగదీక్షఁ గైకొని, తనయులఁ బడయంగఁ గోరి • తప్పక హోమం
బొనరించు చున్ననరపతిఁ, గని ప్రాజాపత్యపురుషుఁ • గా ననుఁ గనుమా. 378
క. అన విని యద్భుతరూపం,బునఁ గ్రాలెడుయజ్ఞపురుషుఁ • బొడగని నృపుఁ డి
ట్లనుఁ గేలు మొగిచి దేవా, పని యెయ్యది నాకు ఘనకృ•పం దెలుపఁ గదే.
వ. అనిన ప్రాజాపత్యనరుండు గ్రమ్మఱ నమ్మహీపతి కిట్లనియె. 380
ఉ. భూవర నీ వొనర్చుఘన•పూజలు గూర్మిఁ బ్రతిగ్రహించి యా
దేవత లెల్ల మెచ్చి తమి•దీరఁగ నీకు నొసంగు మంచు నా
చే వరదివ్యపాయసముఁ • జెచ్చెరఁ బంపఁగఁ దెచ్చినాఁడ సొం
పావహిలం బ్రజాకరము • నయ్యెఁడు దీనిఁ బ్రతిగ్రహింపుమా. 381
తే. ధన్యమారోగ్యవర్ధన • మన్యదుర్ల, భంబు నగుదీని నీకూర్మి•పత్నులకు నొ

సంగు మహైన వారు కాం•క్షఁ గొని మెసవి
కడుముదంబునఁ గొడుకులఁ • గాంతు రనఘ. 382

వ. అని పలికి యద్దివ్యపురుషుండు దేవాన్నసంపూర్ణం బైనహిరణ్మయకలశం బొసంగినం గైకొని యద్దశరథుండు నిర్ధనుండు ధనంబు నొందినచందంబున పరమానందభరితచేతస్కుం డై ప్రియదర్శనం బైనయయ్యద్భుతభూతంబునకు భక్తిపూర్వకంబుగాఁ బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబునుం గావించి తన్నుఁ గృతార్థునింగాఁ దలంచుకొనుచుఁ దనయనుమతంబున నమ్మహాభూతం బంతర్ధానంబుఁ జేసినయనంతరంబ యజ్ఞకర్మంబు సాంగంబుగా నిర్వర్తించి సాదరంబుగ నప్పాయసకలశంబు శిరంబున నిడికొని పత్నీసమేతంబుగా నంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి శారదాభిరాముం డగుచంద్రుండు నిజకరంబులచేత నభంబునుం బోలె నిజానందరశ్ములచేత నయ్యంతఃపురంబును బ్రకాశింపఁ జేయుచు దేవదత్తం బై యమృతోపమానం బైనయమ్మహనీయపాయసాన్నంబు దైవచోదితబుద్ధిం జేసి ప్రత్యేకంబుగా విభాగించి. 383

దశరథుం డాదివ్యపాయసంబు విభజించి భార్యల కొసంగుట.

తే. సగముఁ గౌసల్య కొసఁగి యా•సగములోన
సగ మలసుమిత్ర కొసఁగి యా•సగములోన
సగముఁ గైకేయి కొసఁగి ప్ర•సన్నదృష్టి
మిగిలినసగంబు మరల సు•మిత్ర కొసఁగె. 384

క. ఒసఁగిన నయ్యమృతాన్నము, మెసవి మిసిమి పసలు పొసఁగ • మెల్లనఁ దగ నా
కిసలయపాణులు మువ్వురు, వెసఁ దాల్చిరి గర్భములఁ బ్ర•వీణత మెఱయన్.

ఉ. ఆరఘువంశవర్యుఁ డపు • డమ్మెలనాగలగర్భచిహ్నముల్
వారక చూచి చిత్తమున • వారనికౌతుకహర్షరాగముల్
గూరఁగ నన్యకార్యములఁ • గూడక రేఁ బవ లొక్కరీతి నా
దారలఁ గూడి చెన్నలరెఁ • దారలఁ గూడినరాజుకై వడిన్. 386

వ. మఱియు నారూఢగర్భ లై యారాజపత్నులు వాలుతొశనాదిత్యసమానతేజు లై యభూతపూర్వశోభావిశేషంబున నలరి రాదశరథుండు సురేంద్రసిద్ధర్షిగణాభిపూజితుం డైనహరిచందంబునం దేజరిల్లు చుండె. 387

తే. ఇట్లు నారాయణుఁడు దేవ•హితముకొఱకు
నుర్వివిభున కపత్యత్వ • మొందు చుండె
సకలలోకేశ్వరుం డైన • జలజగర్భుఁ
డఖిలదివిజులఁ గూర్చి యి • ట్లనుచుఁ బలికె. 388

బ్రహ్మ దేవతలను వనచరయోనులఁ బుట్ట నియోగించుట.

చ. మనకు హితంబు సేయుటకు • మాధవుఁ డుర్వి జనించు చున్నవాఁ
డనిమిషులార యవ్విభున • కాజిని సాయ మొనర్పఁగా రహిం
మనమును ధాత్రిఁ బుట్ట నగు • మానక ఋక్షవనాటయోనులం
దనువుగ వీర్యవంతు లగు • నట్టివలీముఖులన్ సృజింపుఁడీ. 389

వ. మఱియు బలవంతులును గామరూపులును మాయావిదులును గరుడానిలతుల్య వేగులును శూరులును నయజ్ఞులును బుద్ధిసంపన్నులును విష్ణుతుల్యపరాక్రములును నుపాయజ్ఞులును దివ్యదేహాయుక్తులును దుర్జయులును సర్వాస్త్రసంయోగసంహారాదిగుణయుక్తులును నమృతప్రాశనులు నగుభల్లూకగోలాంగూల వానరుల యక్షగంధర్వపన్నగసిద్ధవిద్యాధరకిన్నరాప్సరఃకాంతలయందు మీ మీయంశంబుల వేఱ్వేఱ సృజింపుండు. 390

తే. సృష్టి నింతకు మున్నె నా•చేత సృష్టుఁ
డయ్యె జాంబవంతుండు ఋ•క్షాధినాథుఁ
డతఁడు కడు జృంభమాణుండ • నైననాదు
ముఖమువలన జనించె స•ముత్సుకతను. 391

దేవతలు వనచరయోనులఁ దత్తన్నామంబుల నవతరించుట.

చ. అని నయ మారఁ బద్మభవుఁ • డాడిన నట్లొనరింతు మంచు న
య్యనిమిషవర్యు లందఱు ని•జాంశములన్ సృజియించి రాఢ్యులన్
ఘనతరసింహవిక్రముల • గ్రావసమానుల నాత్మతుల్యులన్
వనచరవీరులన్ బలవి•వర్ధనులన్ భువనప్రసిద్ధులన్. 392

చ. పొలుపుగ శక్రునంశమునఁ • బుట్టెఁ బ్రతాపజితాంశుమాలి దో
ర్బలపరిపాలితాగచర•పాళి దురంతనితాంతవిద్విష
త్కులవనకీలి హైమశత•తోయజమాలి యనారతాజిని
శ్చలజయశీలి వాలి దివి•షద్గుణసన్నుతశౌర్యశాలి యై. 393

క. ఉగ్రకరునంశమున విభు,లగ్రీవుఁడు లోకభీక•రస్ఫురితపువం
శగ్రావఘనశతారుఁడు, సుగ్రీవుఁడు పుట్టెఁ బూర్ణ•సోమునిభంగిన్. 394

క. ధీరుఁడు శూరుఁడు వీరుఁడు, తారుఁడు కీర్తిజితవిమల•తారుఁడు సుగుణో
దారుఁడు నరాతిలోచన, ఘోరుఁడు జన్మించె దేవ•గురునంశమునన్. 395

ఆ. అవనిఁ గిన్నరేశు • నంశంబున జనించె, జగము లోకభంగి • సన్నుతింప
దైత్యసూదనుండు • ధైర్యనిర్జితగంధ, మాదనుండు గంధ•మాదనుండు.

తే. విశ్వకర్మాంశమునఁ బుట్టె • వీరలోక
నుతబలుఁడు భూరిశౌర్యని•ర్జితబలుండు

సంతతౌదార్యముఖగుణో • జ్జ్వలుఁడు కీశ
కులుఁడు రిపువంశవనదవా • నలుఁడు నలుఁడు. 397

క. వాలాయము వినుతమహా, కాలుఁడు దుర్మదవిపక్ష • కాలుఁడు ఘనవా
గ్జాలుఁడు జగదభినుతరణ, శీలుఁడు నీలుఁడు జనించె • శిఖియంశమునన్. 398

క. బృందారకకులవైద్యులు, పొందుగఁ దమయంశములను • బుట్టించిరి య
స్పందపరాక్రమవంతుల, మైందద్వివిదు లనువారి • మర్కటవరులన్. 399

తే. ఘనబలుఁడుసింధుపతియంశ • మున జనించె, నలసుషేణుఁడు వనచర • కులవరుండు
జవవినిర్జితశరభుండు • శరభుఁ డనెడు, వనచరవరుండు పర్జన్యు • వలనఁ గలిగె.

ఉ. అంతఁ బ్రభంజనాంశమున • నద్భుతభంగి సమిన్నయాకర
స్వాంతుఁడు నీతిమంతుఁ డతి • శాంతుఁడు వైరికృతాంతుఁడుగ్ సుధీ
మంతుఁడు వీర్యవంతుఁడు స • మంచితవిక్రమవంతుఁ డాహనూ
మంతుఁడు గల్గె సర్వసుర • మానితచర్యులనార్యధుర్యుఁ డై. 401

క. సురగంధర్వభుజగఖే, చరకిన్నరసిద్ధసాధ్య • చారణవిద్యా
ధరమరుదంశంబులఁ గ,ల్గిరి పెక్కండ్రు ఘనబలులు • కీశశ్రేష్ఠుల్. 402

తే. ఋక్షగోపుచ్ఛవానర • స్త్రీత్వ మొంది, నట్టిగంధర్వచారణ • యక్షసిద్ధ
పుణ్యసతులందుఁ గీశగో • పుచ్ఛభల్ల, వరులఁ బుట్టించి రఖిలదే • వతలు ప్రీతి.

క. ఏవేల్పున కేరూపం, బేవేషం బెట్టిశౌర్య • మెసఁగఁ బొసఁగు నా
దేవునితనయుల కలవడె, నావేషం బట్టిరూప • మాశౌర్యంబుల్. 404

తే. సమదగజశైలసంకాశు • లమితబలులు
వీర్యధనులు విక్రాంతులు • వేగవంతు
లనఘులు ప్రతాపవంతులు • ఘనులు వలయు
నట్టిరూపంబుఁ గొన నేర్చు • నట్టివారు. 405

క. ఇతరేతరానురక్తులు, చతురులు సకలజ్ఞు లాజి • సంసక్తులు ను
ద్ధతి రిపుల నొడువ శక్తులు, మతియుక్తులు మంజుమధుర • మానితసూక్తుల్.

సీ. శరధినాథుని దాఁటఁ • జాలుదు రతిజవగరిమచే గాంభీర్య • గరిమచేత
బెఱుకుకొండల నైనఁ • బెకలింప నేర్తురు బలముచే ధీరత్వ • బలముచేత
మిహికాంశుధరు నైన • నొప్పింపఁ గలరు దోశ్శక్తిచే ఘనతప • శ్శక్తిచేత
హరి నైన మీఱ నే • ర్తురు భూరిలాఘవమహిమచే ఘనదీప్తి • మహిమచేత

తే. రూపవంతులు చటులప్ర • తాపనిధులు, వృక్షపాషాణనఖదంత • హేతు లుగ్రు
లఖిలదివ్యాస్త్రకోవిదు • లమితయశులు, మేఘగంభీరఘోషు ల • మోఘబలులు.

వ. మఱియు నప్రమేయపరాక్రములును బహువిధసంస్థానవ్యంజనలక్షణోపేతులును
మేఘబృందాచలకూటకల్పులును యుద్ధకర్మవిశారదులును దుర్గకాంతారద్వీప
సంభవులును శతసహస్రాయుతనియుతప్రయుతార్బుదసంఖ్యాతులును నై పుడమి

యీనిన తెఱంగున నిఖిలజలధివలయితమహీమండలం బెల్ల నిండి మెండుకొని
ప్రచండపరాక్రమంబునం గ్రాలుచు. 408

ఉ. కొందఱు శక్రనందనునిఁ • గొందఱు పంకజమిత్రపుత్రునిం
గొందఱు మారుతాత్మజునిఁ • గొందఱు నీలునిఁ గొంద ఱానలుం
గొందఱు తారముఖ్యులను • గొల్చి హిమాచలమందుఁ గొందఱుం
గొందఱు మేరుముఖ్యగిరి•కూటముల న్వసియించి రెంతయున్. 409

తే. ఋక్షగోపుచ్ఛవానర•శ్రేణికెల్ల, నాథుఁడై నిర్జరకులేంద్ర•నందనుండు
వాలితనతండ్రి గీర్వాణ•పాళిఁ బోలె, మించి భుజగర్వగరిమఁ బా•లించుచుండె.

వ. అంత నిక్కడ నయోధ్యాపురంబునందుఁ బూర్వోక్తప్రకారంబున హయమేధంబు పరిసమాప్తి నొందు చుండ దేవత లందు హవిర్భాగంబుఁ గొని నిజనివాసంబులకుం జనినయనంతరంబ యద్దశరథుండు సమాప్తదీక్షానియముండై సుహృదమాత్యబాంధవబలవాహనంబులఁ గూడి పత్నీగణసమేతంబుగాఁ బురంబుఁ బ్రవేశించి యజ్ఞదర్శనార్థం బానీతులైననానాదేశాధిరాజుల నెల్ల యథార్హసత్కారంబులం బూజించిన వారు సంతుష్టులై వసిష్ఠునకు నమస్కరించి తమయట్ల వస్త్రాదిదానంబులచేత సంతుష్టు లయినబలంబులం గూడి నిజదేశంబులకుఁ జనిరి యనంతరంబ యమ్మహీరమణుండు శాంతాసహితుం డైనఋశ్యశృంగుని బహువిధపూజలం దనిపిన నమ్మహర్షిపుంగవుండు సంతుష్టాంతరంగుం డై యంగపతి యైనరోమపాదునిచేత నాహూయమానుం డై పత్నీసమేతంబుగా నతనివెంటం జనియె నిత్తెఱంగున సర్వజనంబుల యథార్హసత్కారంబులఁ బ్రీతచేతస్కులం జేసి స్వదేశంబులకుం బనిచి దశరథుండు పుత్రోదయంబుఁ గాంక్షించుచు సుఖం బుండె నంత. 411

క. పంతంబున దశరథభూ, కాంతుని కాంతామణులకు • గర్భంబులు నం
తంతకుఁ గర మెదుగఁగ నా, వంతసదుము లెంత బటువు • లై తనరారెన్.

సీ. నాగేంద్రయానల•నడలు మందము లయ్యెఁ బదపడి రుచికోర్కి•బహుళమయ్యె
గండరేఖలు పాండు • డిండీరరుచిఁ బొల్చెఁ గమ్మనిట్టూర్పులు • గ్రమ్మ సాగె
లలిముద్దుమోములఁ•గళలయింపులు దేఱెఁ దెలివాలుకనుడాలు• తేఁటమెసఁగె
ముదమారఁ జూచుకం•బుల నల్పు రెట్టించె వళులు నానాఁటికి • వన్నెకెక్కె

తే. రుచిరమేచకరుచిఁ బొల్చె•రోమరాజి, నాదమంతంత కెలమి మం•దత వహించెఁ
బేదకౌనులమొలనూలు•బిగువుఁ జెందెఁ, బలుచమేనుల కొకవింత•పసలు గలిగె.

తే. పూర్ణగర్భిణు లగుచు నా•పుష్పగంధు, లతివిశదకాంతి నలరారి • రద్భుతముగఁ
గలువపూఁతేనిగర్భంబు•నలరఁ దాల్చి, వఱలుప్రాచీదిశాంగన• యొఱపుఁ దెగడి.

శ్రీరామావతారఘట్టము.

క. నెల లంతంతకు డగ్గఱ, నలసటలుం దఱచు నిగుడ • నభినవగతి నా

పొలఁతుకలకు నానాఁటికి, నలవడ నీళ్లాడఁ బ్రొద్దు • లయ్యె న్నిగులన్. 415

ఉ. మేటిగఁ జైత్రశుద్ధనవ • మీబుధవారపునర్వసూడుక
ర్కాటకలగ్నమందు గురు • రాజులు నొక్కటఁ గూడి పర్వ స
య్యాటముతోఁ శుభగ్రహము • లైదు సముచ్చగతిం జరింప నా
ఖేటవిభుండు మింటినడు • క్రేవ సముజ్జ్వలుఁడై వెలుంగఁగన్. 416

వ. ఇట్టిశుభసమయంబున. 417

సీ. మొలకనవ్వులవాని • వలరాజు నలరాజు వలపింపునవకంపుఁ • జెలువువాని
నరచందురునియంద • మిరవొంద నను వొందు పసమీఱుమిసిమినె • న్నొసలవాని
నలతమ్మివిరియిమ్ము • లవిసొమ్ముగాఁగొన్న గరువంపుఁ దెలిసోఁగ • కనులవాని
నెలమావినన కావి • చెలువులోఁగొని చాల మురుపుఁగాంచినముద్దు • మోవివానిఁ

తే. జాగులక్షణశుభవిలా • సములవాని
నచ్యుతార్ధాంశ మగువాని • నరివిరాము
సకలగుణధాము రాముఁ గౌ • సల్య గనియెఁ
గలువదొరఁ బూర్వదిక్సతి • గన్నయట్లు. 418

క. ఘనతేజుఁ డైన యానం, దనుచేఁ గౌసల్య పుడమిఁ • దద్దయు నొప్పెన్
అనిమిషలోకవిభుం డై, యనువందెడువజ్రిచేత • నదితియుఁ బోలెన్. 419

భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులు కైకేయీసుమిత్రలయం దుదయించుట.

చ. అలికులవేణి కైక గనె • నాదశమీగురుతారయందు సొం
పలరఁగ మీనలగ్నమున • నబ్జముఖున్ సుముఖున్ జగత్సుఖు
న్గులగిరిధైర్యు సజ్జనమ • నోహరుఁ బద్మవిశాలనేత్రునిన్
లలితగుణాఢ్యునిన్ సుజన • లాభరతు న్భరతు న్ముదంబునన్. 420

మ. ఘనకర్కాటకలగ్నమందు ఫణిన • క్షత్రంబున న్భూరిశో
భనవిస్ఫూర్తి సుమిత్ర గాంచె సుతులం • బంచాంబకాకారుల
న్మనువంశాఢ్యుల దీర్ఘబాహుల మహా • నందాత్ముల న్వంశవ
ర్ధనుల న్లక్ష్మణునిన్ జగన్నుతకళా • ధౌరేయు శత్రుఘ్నునిన్. 421

తే. వరకుమారునిఁ గన్నపా • ర్వతివిధమునఁ, జంద్రుఁ గాంచినపూర్వది • క్సతిపొబగున
హరిహయునివామనునిఁ గన్న • యదితికరణి, మెఱసెఁ గౌసల్యకైకసు • మిత్రమిగుల.

వ. ఇట్లు కౌసల్యాదేవియందు నారాయణార్ధాంశంబున రాముండును సుమిత్రయం దుఁ దచ్చతుర్థాంశంబున లక్ష్మణుండును దదష్టాంశంబున శత్రుఘ్నుండును గైకే యియందుఁ దదష్టాంశంబున భరతుండును నవతరించి దశరథుని కనురూ పులై గుణవంతులై నిజద్యుతులచేతఁ బ్రోష్ఠపదోపమానులై యొప్పి రపుడు.

క. మొఱసెను సురదుందుభు లటు, కురిసె న్మందారకల్ప • కోమలసుమము
ల్మొఱసెం గిన్నరగీతో, త్కరము లెసఁగె నిర్జరవని • తానటనంబుల్. 424

సీ. సకలామరశ్రేణి • చటులాపదలు దీఱె దివిజారిగుండెల • దిగులు సేరెఁ
బాపసంతతులు ప•టాపంచ లై పాఱె విమలచిత్తులమన• స్తమము జాఱె
లతితాంబుధులఁ బుష్క•రములు దేటలఁ దేఱె దఙ్ముఖంబుల వింత• తెలుపులూరె
రవిశశధరమండ•లములఁ గాంతులు మీఱె వసుధా చకోరాక్షి • వగపు దీఱె
తే. మహితతాపససందోహ•మానసాంబు, జములు వికసించి తనరారె • సకలలోక
ములకుఁ గళ్యాణసుఖములు• మొలకలెత్తె, నచ్యుతుఁడు రాముఁ డై పుట్టి•నట్టివేళ.
వ. అప్పు డప్పురవరంబు నటన ర్తకగాయకవాదకజనసంకులరాజమార్గం బై యు
త్సవనృత్యంబు సేయుచుండె నంత నద్దశరథుండు పుత్త్రు లుదయించుట విని
పరమానందభరితహృదయారవిందుం డై తత్ప్రియాఖ్యాయులకు రత్నాంబర
భూషణాదు లొసంగి బ్రాహ్మణులకు ధనంబును ధేనువులు నొసంగె నంతఁ బద
నొకొండవదినంబున మహర్షిశ్రేష్ఠుం డగువసిష్ఠుండు. 426

వసిష్ఠమహర్షి రామాదులకు నామకరణంబుఁ జేయుట.

తే. క్రమముగా నగ్రసుతునకు • రాముఁ డనఁగఁ
బరఁగఁ గైకేయిసుతునకు • భరతుఁ డనఁగ
మఱి సుమిత్రాత్మజునకు ల•క్ష్మణుఁ డనంగ
రమణ శత్రుఘ్నుఁ డనఁగఁ బే • ళ్లమర నిడియె. 427

వ. ఇట్లు నామకరణంబుఁ జేసి జాతకర్మాదిశుభకర్మంబు లన్నియు నిర్వర్తించి బ్రాహ్మ
ణులకుఁ బుష్కలంబుగా నన్నంబుఁ బెట్టించి యథేష్టంబుగా మణిసువర్ణవస్త్రా
దికంబు లొసంగి యమందానందంబునం బొదలుచుండె నంత నారాజనంద
నులు పూర్వపక్షశశాంకునిపోలికి దినదినప్రవర్ధమాను లై జననీజనకులకు
ముదంబు రెట్టింప బాల్యంబు వీడి సకలజగన్మోహనం బైనయౌవనంబు నొంది
శాస్త్రంబులయందుఁ బరిచయంబు గలిగి నీతులయం దభిరతు లై ధర్మశాస్త్రం
బులయందుఁబరిజ్ఞాత లై కోదండపాండిత్యంబులం దారితేఱి గజహయాధిరో
హంబులయందు జితశ్రము లై పరిపంథిమర్మభేదనవ్యూహద్వంద్వయుద్ధచిత్ర
శస్త్రాస్త్రనైపుణ్యంబులం బ్రవీణతగలిగి చతుర్విధోపాయంబులం బ్రసిద్ధు లై
గర్భైకాదశవర్షంబుల నుపనీతు లై వేదాధ్యయనంబు సేసి కళంకరహిత
శశాంకుపొంకంబున నతనుత్వరహితకుసుమశరుపోలికి సకలజగన్మోహనాకార
లీలావిహారచాతుర్యంబుల నిఖిలజనమనోహరు లగుచు వినోదించుచుండి రందు.
క. జ్యేష్ఠుం డగు రాముఁడు లో, కేష్టుం డై దశరథునకు • హితుఁ డై పురుష
శ్రేష్ఠుం డై విధికై వడి, శిష్టుం డై చంద్రుభంగిఁ • జెలువు వహించెన్. 429
క. ధీరుం డై ఘనసుగుణో, దారుం డై కీర్తివిజిత•తారుం డై గం
భీరుం డై ధీరుం డై, శూరుం డై యొప్పె నతఁడు • సురుచిరభంగిన్. 430
క. పితృశుశ్రూషణరతుఁ డై, శ్రుతివిదుఁ డై చాపవేద•శోధకుఁ డై సు

వ్రతుఁడై యతిరథుఁడై బుధ, హితుఁడై తనరారె నాతఁ • డెంతయుఁ బ్రీతిన్.
మ. ఘనుఁడున్ స్నిగ్ధుఁడు లక్ష్మివర్ధనుఁ డమో•ఘప్రేముఁ డాలక్ష్మణుం
డనఘుం డన్నయు లోకరాముఁడు హిత•వ్యాపారుఁ డారామభ
ద్రునకున్ దక్షిణబాహువై ప్రియుఁడునై • తోడై సదాభూరిశో
భనసందాయకుఁడై రహిం దగె బహిః•ప్రాణంబు చందంబునన్. 432
క. సొంపార రామభద్రుఁడు, నింపుగ లక్ష్మణుని విడిచి • యించుకయు న్ని
ద్రింపఁడు సరసాన్నము భుజి, యింపఁడు క్రీడారతిఁ జరి•యింపఁడు నెపుడున్.
క. ఆరామవిభుఁడు చటులా, శ్వారూఢుం డగుచు వేఁట • కరిగెడుతఱిఁ ద
ద్భూరిశరాసనధరుఁడై, వీరుఁడు లక్ష్మణుఁడు పోవు • వెనుకొని ప్రీతిన్. 434
తే. ఇంపు సొంపార లక్ష్మణుం • డెల్లప్రొద్దుఁ, బూని రాముని కతిహితుం • డైనభంగిఁ
బరఁగ శత్రుఘ్నుఁడును జాల•భరతునకును, బ్రీతి నెప్పుడు కడుహితుం•డై తనర్చె.
తే. మఱియు దశరథధారుణీ•మండలేంద్రుఁ, డక్కుమారోత్తములచేత•ననవరతము
సేవ్యమానుఁడై మిక్కిలి•చెలఁగుచుండె, ననిమిషులచేతఁ బంకజా•సనుఁడు వోలె.
వ. ఇట్లు దశరథుండు నందనులచేత నుపాస్యమానుం డై యక్కుమారు లారూఢ
యౌవను లగుటఁ దలపోసి తగినకన్యలం దెచ్చి వివాహంబులు సేయుటకు
నుపాధ్యాయబాంధవసహితంబుగా విచారించుచున్న సమయంబున. 437

విశ్వామిత్రమహర్షి దశరథమహారాజుకడ కేతెంచుట.

సీ. అలవసిష్ఠునితోడఁ • గలహించి యెవ్వాఁడు సదమలబ్రహ్మర్షి•పదము వడసె
సురలపై నలిగి భూ•వరునకై యెవ్వాఁడు ప్రతినాక మొనరించె • వితతమహిమ
ఘనతపంబునకు వి•ఘ్నము సేయ వచ్చిన రంభ నెవ్వాఁడు దిట్టి • రాయిగాఁగఁ
బరఁగ నెవ్వఁడు యాగ•పశువు గాఁ గొనిపోవు ద్విజపుత్త్రుఁ బ్రతికించె•విపులకరుణ
తే. నట్టితాపసకులవర్యుఁ • డమితతేజుఁ, డంబురుహగర్భసముఁడు మ•హామహుండు
గాధినందనుఁ డమ్మహీ•కాంతుఁ జూడ, నక్కజంబుగఁ జనుదెంచె•నొక్కనాఁడు.
తే. వచ్చి వాకిట నిలిచి దౌ•వారికులను, గాంచి మారాక యానృపా•గ్రణికిఁ దెలుపు
మనుడు రయమున నొకఫణి•హారుఁ డరిగి, నరవరాగ్రణి కొలువున్న•నగరుసొచ్చి.
ఉ. ఏలికఁ గాంచి కేలు ఘటి•యించి నృపాలమణీ పరాకు నా
యేలినసామి కౌశికము•నీంద్రుఁ డుపాత్తలసన్మహాతప
శ్శీలుఁడు వచ్చి సంభ్రమము•చేఁ దలవాకిట నున్నవాఁడు తే
జోలసితుండు నావు డల•సూర్యకులేంద్రుఁడు హృష్టచిత్తుఁడై. 440
క. గురుసహితుఁడై మహేంద్రుఁడు, వరచతురాననున కెదురు • వచ్చిన భంగిన్
గురుసహితుఁడై మహీంద్రుఁడు, కర మద్భుతభక్తి నెదురు•గాఁ జనుదెంచెన్.
తే. అట్లు చనుదెంచి ప్రజ్వలి•తాగ్నిమాడ్కిఁ
గ్రాలు మునినాథు సంశ్రిత•వ్రతునిఁ గాంచి

భక్తిఁ దత్పదాబ్జములకుఁ • బ్రణతిఁ జేసి
యర్ఘ్యపాద్యప్రముఖపూజ • లాచరించి. 442

వ. వినయంబున గృహంబులోనికిం దోడ్కొని చని కాంచనాసనంబున నాసీనుం జేసి శాస్త్రదృష్టవిధానంబున నర్చించిన నప్పరమతపస్వి తత్పూజనంబుఁ బ్రతిగ్రహించి పురరాష్ట్రకోశజనపదబాంధవసుహృజ్జనంబులయందుఁ గుశలంబడిగి.

తే. అనఘ పగతులు నిర్జితు • లైరె మంత్రి, వరులు వశవర్తులై చరిం•తురె సమస్త
నృపులు సన్నుతు లగుదురె•నీకుఁ జేయఁ, గంటివే దైవమానుష•కర్మచయము.

వ. అని పలికి పదంపడి వసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠునిం జూచి సగౌరవంబును సస్నేహంబును సవినయంబునుం గా సేమం బరసి తక్కినమహర్షుల నందఱ నయ్యైతెఱంగుల సంభావించి వారిచేత నుపాస్యమానుం డై నిజతేజోజాలంబులఁ దత్సభాంతరం బెల్ల వెలుంగం జేయుచు సుఖాసీనుం డై యుండె నప్పు డద్దశరథుండు విశ్వామిత్రు నవలోకించి వినయంబున ని ట్లనియె. 445

ఆ. అమృతకలశ మబ్బి•న ట్లనూదకమందు, నీరు సెందినట్లు • నిర్ధనునకు
నఖిలధనము దొరికి • నటుగాదె మీరాక, నేఁడు మాకు గాధి•నృపకుమార.

ఆ. ధర్మపత్నులందుఁ • దనయులఁ బడసిన, నాఁటికంటె మౌని•నాథ నేఁడు
యినుమడించె నాదు•హృదయమందుఁ బ్రమోద,లాభ మనఘ నీదు•రాకవలన.

క. మునినాథ దైవికంబునఁ, జను దెంచితి వీవు నాదు•సదనంబునకుం
బను లన్నియు సమకూడెను, పనివడి మీకృపకుఁ జాలఁ•బాత్రుఁడ నైతిన్. 448

తే. సంయమీశ్వర ఘోరసం•సారజలధి, మగ్నమాదృశనరపాల•మండలంబు
నుద్ధరింపంగ సదుపాయ•మెందుఁ గలదె, యుష్మదీయకృపాపోత•మొకటిదక్క.

మ. అనఘం బై సుపవిత్ర మై శుభకరం • బై యొప్పుమీదర్శనం
బున నాజన్మము సార్థ మయ్యె యశము • న్పొల్పొందె బల్నిష్ఠఁ జే
సినపుణ్యంబు ఫలించె నిత్యశుభము • ల్సేకూడె నోగాధినం
దన వెయ్యేటికి సాధుభూపతులలో • ధన్యుండ నై మించితిన్. 450

తే. మొదల రాజర్షివై చాలఁ•బొగడువడసి, పిదపఁ దపమున బ్రహ్మర్షి•పదముగాంచి
మున్ను భువనప్రసిద్ధిఁ గై•కొన్ననీదు, మహిమ లెఱిఁగి నుతింపంగ•మాకువశమె.

క. గురుఁడవు దైవతమవు శుభ, కరుఁడవు బలదాయకుఁడవు • కర్తవు సంప
త్కరుఁడవు దైవతమవు సుఖ, కరుఁడవు మా కెపుడు నీవ•కావె మహాత్మా. 452

వ. మునీంద్రా మిముబోఁటి పరమసిద్ధులకు మ మ్మడుగ వలసినకార్యం బొక్కిం తైనఁ గలుగమి నిక్కువం బై నను నడుగ వలసి యడిగెద నేమిఁ దలంచి విజయంబు సేసితిరి నా కెయ్యది కర్తవ్యం బానతిండు పాత్రభూతుండ వగుటం జేసి భవత్కామితంబుఁ దీర్చెద మహానుభావుం డైననీవు మద్గృహంబున కరుదెంచుట నాయందుం గలవాత్సల్యాతిశయంబునం గదా యని శ్రవణసుఖంబుగాఁ బల్కిన

నప్పలుకుల కలరి నిజతేజోధరీకృతశతపత్రమిత్రుం డగువిశ్వామిత్రుండు హర్ష
పులకితగాత్రుం డై యజరాజపుత్రున కి ట్లనియె. 453

చ. మనుకులసంభవుండ వసి•మానవసిష్ఠకృతోపదేశసం
జనితలసద్వివేకుఁడవు • సాధువిధేయుఁడ వన్వయోచిత
ప్రణయవిదుండ వీవగిదిఁ • బల్కుట నీ కనురూపమే కదా
మనుజవరేణ్య నీ వనిన•మాట కసత్యము గల్గ దెన్నఁడున్. 454

క. హితమతి నన్నానన, గతకార్యం బెఱుకపఱతు • గ్రక్కున దానిం
జతురత నొనర్చి సత్య, ప్రతిశ్రవుఁడ వగుము నీవు • పార్థివముఖ్యా. 455

వ. అని బహూకరించి వెండియు. 456

చ. అనఘచరిత్ర యే నొకమ•హాధ్వరకర్మ మొనర్పఁ బూని మ
ద్వనమున దీక్షఁ గైకొని య•థావిధి హోమము సేయు చుండఁగా
దనుజవరేణ్యు లిద్ద ఱతి•దర్పితు లుగ్రులు కామరూపు లై
వెనుకొని వచ్చి యెంతయును • విఘ్న మొనర్తురు సారెసారెకున్. 457

క. ఏ నెన్నిమార్లు సేయం, బూనిన వా రన్నిమార్లు • పూని చలమునన్
నానావిధవిఘ్నంబుల, దానిం గొనసాగనీరు • దశరథనృపతీ. 458

ఉ. నెత్తురు వహ్నికుండముల • నించుచుఁ బావనయజ్ఞవేదిపైఁ
గుత్తుకబంటిమాంసమును • ఘోరముగా దివినుండి వైచుచుం
దత్తఱపాటుతో మునులఁ • దద్దయుఁ గాఱియపెట్టుచుం గడుం
జిత్తము గంది నత్తపముఁ • జెల్లఁగనీ రిఁక నేమి జెప్పుదున్. 459

చ. పెనుకినుక న్నిశాటుల శ•పింపఁ గడంగియు దీక్షితుండ నై
మనమున నల్కఁ బూనిన స•ముంచితయాగఫలంబు వ్యర్థ మై
చను ననియుం జిరార్జితవి•శాలతపంబున కర్థి హాని గ
ల్గు ననియుఁ దాల్మిచేత మదిఁ•గూరినకిన్క నడంతు సారెకున్. 460

విశ్వామిత్రుఁడు యాగరక్షణార్థమై రాముని దన కొసంగఁ గోరుట.

తే. వారు సుందోపసుందకు•మారు లమిత
విక్రములు కామరూపులు • వీరకర్మ
విదులు మాయావులు దశాస్య•వీరభటులు
జనవర సుబాహుమారీచు • లనెడివారు. 461

చ. జవయుతుల న్నిశాటుల వె•సం దునుమ న్భవదగ్రనందనున్
భువనమనోహరు న్బలరి•పుప్రతిమున్ సుగుణాభిరామునిన్
రవికులవార్ధిసోముని న•రాతివిరాముని రాము నెంతయు
న్నవరణ మీఱఁ దోడ్కొని చ•నం జనుదెంచినవాఁడ వేడుకన్. 462

క. భూమీశతిలక సుగుణో, ద్దాముని ఘనకాకపక్ష•ధరుని న్మారున్

భీమసమానపరాక్రము, రాముని నాకొసఁగు మిపు డ•రాతుల నోడువన్.

క. ఇతఁ డెంతయు నాచేఁ బాలితుఁడై యాత్మీయదివ్య•పృథుతేజమునన్
దితిజుల వినాశనమునం, దతులితగుణధుర్యశక్తుఁ•డై తనరారున్. 464

క. ఎద్దానివలన నీతఁడు, దద్దయు ముజ్జగములందు • ధన్యుం డనఁగాఁ
బెద్దయు విఖ్యాతి వడయు, నద్దివ్యానేకరూప•యశము నొసఁగెదన్. 465

దశరథుఁడు రామునివెంటఁ దన్నును దోడ్కొని పొమ్మనుట.

క. రామునిముంగల నిలువఁగ, నామనుజాశనులు చాల • రనిలో వారిన్
రాముండు దక్క నన్యుం, డీమహిలోఁ దునుమఁ జాలఁ • డినకులతిలకా. 466

తే. అధిప బలవీర్యదర్పితు • లగుటఁ జేసి, ప్రాప్తులై కాలపాశని•బద్ధు లగుచు
నున్నవా రన్నిశాటులు • యుద్ధమందు, ఘనబలుండైనరామునిఁ • గడువలేరు.

క. విమలాత్మక పుత్రస్నేహము విడువుము నీదుభావ • మంత యెఱుఁగుదున్
సమరమున దానవుల నిక్కము రామశరాభిహతులఁ • గా నెఱుఁగు మొగిన్.

తే. రామభద్రుఁడు సత్యవి•క్రముఁడు లోక
హితుఁడును మహాత్ముఁ డని మది • నే నెఱుఁగుదు
నీవసిష్ఠమహాముని • యెఱుఁగు మఱియు
నితరతాపసు లెఱుఁగుదు • రితనిమహిమ. 469

తే. శాశ్వతంబైనయశమును • సర్వధర్మ, లాభము నఖండభూరిక•ల్యాణలాభ
మును వడయఁగోరితేని యో•భూతలేంద్ర, చంద్ర రాముని నాకునొసంగుమిపుడు.

తే. అధిప నావెంటఁ బంపుట•కఖిలమంత్రి, వరులును వసిష్ఠముఖముని•వరులు సమ్మ
తించి యున్నారు నీవు సం•దియము దక్కి, నాకొసంగుము రాముని•లోకనుతుని.

వ. మహాత్మా యే నొనర్పం బూనినదశరాత్రయాగకాలం బతీతంబు గాకుండ శీఘ్రంబున భవత్కుమారకుం డైనరాముని నాపిఱుందం బంపి సత్యప్రతిశ్రవుండవు గమ్మైన నీకు శుభంబు గలుగు నని ధర్మార్థసహితంబు లగుపలుకులఁ బలికి క్రమ్మఱ నతం డిచ్చుసదుత్తరంబు వినువాఁడై యూరకున్న నావిశ్వామిత్రునివచనంబులు విని యద్దశరథుండు వ్యధితమనస్కుండై తీవ్రశోకంబున నొక్కింతసేపు మైమఱచి యుండి క్రమ్మఱ లబ్ధసంజ్ఞుండై మొగంబున దైన్యంబు దోఁప నిరుద్ధబాష్పోదయసన్నకంఠుండై యిట్లనియె. 472

తే. అనఘ రాజీవలోచనుం•డైనరాముఁ, డూనషోడశవర్షుండు • వీని కాజి
నసురుల నెదిర్చి పోరాడు•నట్టిభూరి, కర్కశం బైనభుజశక్తిఁ • గాన మిపుడు.

ఉ. బాలుఁడు ధీరుఁడై రిపుల•పాళి నెదిర్చి రణం బొనర్పఁగాఁ
జాలఁడు యస్త్రశస్త్రముల•చంద మొకింత యెఱుంగఁ డాజివి
ద్యాలసితుండు గాఁ డరిబ•లాబలయుక్తు లెఱుంగఁ డుగ్రదై
త్యారి నెదిర్చి పోర నకృ•తాస్త్రుని రాముని బంపఁ జెల్లునే. 474

తే. నిన్న మొన్నటి వాఁడె యీ • చిన్నకుఱ్ఱఁ, డకట రాఘవుఁ డెక్కఁడ • యసురు లేడ
సమరమున వారి నీతఁడు • సంపు టేడ, యింత చింతింపవలదె మీ • రేమి చెప్ప.

మ. సుతులం గానక పెద్దకాలము మదిన్ • శోకించి పెక్కేండ్లకీ
సుతులం గంటిఁ గృపన్ భవాదృశజటీ • శుల్ సేయునాశీర్వరో
న్నతి మద్భాగ్యవిశేషమున్ భవదధీ • నంబే కదా యీజగ
ద్ధితునిం దైత్యులతోడఁ బోరుటకు నే • నేలాగు పుత్తెంచెదన్. 476

చ. ఘనగుణశాలి ప్రాణముల • కంటెఁ బ్రియుం డగు రామచంద్రునిన్
జననుతు నొంటిఁ బంపి నిమి • షం బయినన్ మనఁ జాల వంశవ
ర్ధనుఁ డగు నట్టి యీతలిరు • ప్రాయపు ముద్దులకుఱ్ఱఁ డేల నీ
యనుమతి నేనె వచ్చెద సు • రారులఁ జంపి మఖంబుఁ గావఁగన్. 477

దశరథుఁడు విశ్వామిత్రుని సుబాహుమారీచాదుల సమాచారం బడుగుట.

వ. మహాత్మా మిముబోఁటి మహాత్ముల యనుగ్రహవిశేషంబున నా కక్షౌహిణీపరిపూర్ణం బైన సైన్యంబు గొఱంతపడకుండఁ గలిగి యున్నది మఱియు సర్వాస్త్రకుశలు లగు వీరులు దండనాథు లనేకు లున్నవారు వీ రందఱు భవత్ప్రసాదంబున రక్షోగణనిగ్రహంబునందు దక్షు లై యుండుదు రట్టి వీరభటకోలాహలసంకులం బైన బలంబునుం గూడి ధనుర్ధరుఁ డై నయేను జనుదెంచి రణంబున నసురుల నెదిర్చి ప్రాణంబులు దాఁపక సాయకపరంపరల నిశ్శేషంబుగా రూపుమాపి భవద్వ్రతచర్య నిర్విఘ్నంబుగా సమాప్తి నొందించి వచ్చెద రాముని దోడ్కొనిపోవ నిశ్చయించితి రేని చతురంగబలోపేతుం జేసి మత్సహితంబుగాఁ దోడ్కొని చనుఁడు నాకు నల్వురు పుత్త్రులు గల రైనను వారిలోన రాముండు జ్యేష్ఠుండును ధర్మప్రధానుండు గావున నితనియందు మిక్కిలిఁ బ్రీతి గలిగి యుండు నద్దనుజు లెట్టివా రెవ్వనికొడుకు లెవ్వనిచేత రక్షితు లగుదు రెట్టి పరిమాణంబు గలవారు నాకును రామునకు నా బలంబునకు నెత్తెఱంగునఁ బ్రవర్తింపవలయు నేయుపాయంబునఁ బరిమార్పవచ్చు నెచ్చటనుండి చనుదెంతు రేచందంబునం జరింతు రింతయు నెఱింగింపుం డనిన మునిగ్రామణి నృపగ్రామణికి ని ట్లనియె. 478

సీ. జననాథ యలపుల • స్త్యబ్రహ్మ మనుమఁడు రావణుం డనియెడు • రాక్షసుండు
విధిదత్తవరజాత • వీర్యగర్వంబున మత్తుఁ డై తనయట్ల • మత్తు లైన
దుష్టనిశాటుల • తోఁ గూడి యనిశంబు ఘనబలప్రౌఢి లో • కముల నెల్లఁ
బ్రతిహతద్యుతులుగా • బాధించు చున్నవాఁ డనుమాట మన మెల్ల • నాలకించి

తే. నదియె కద యద్దశాస్యుఁడు • యక్షనాథు, ననుజుఁ డలవిశ్రవునిపుత్త్రుఁ • డధికసత్త్వుఁ
డయ్యె జగతి నాసురభావుఁ • డగుటవలన, గహ్వరీనాథ మఖవిఘ్న • కర్త యయ్యె.

శా. ఆరక్షఃపతిపంపునన్ ఘనమహో • గ్రాకారు లుద్యద్బలుల్

శూరుల్ దుష్టులు గామరూపధరులుఁ • సుందోపసుందాత్మజు
ల్మారీచుండు సుబాహుఁడన్ సురరిపు • ల్దైరోద్ధతుల్ క్రవ్యభు
గ్వీరుల్ సారెకు వత్తు రాసవనముఁ • విఘ్నంబు గావింపఁగన్. 480

దశరథుఁడు రాక్షసులబలంబువిని వెఱచి రాముని బంప నొల్లననుట.

క. అని పలికినమునినాథువ,చనముఁ విని యొల్లఁ బోయి • జననాథుఁడు నె
మ్మనమున భీతి గదుర నా,ననమున దైన్యంబు దోఁప • నమ్రుం డగుచున్. 481

వ. అంజలిఁ గీలించి యి ట్లనియె. 482

చ. మునివర రావణుం డనఁగ • ము న్నసహాయతఁ బెక్కుమాఱు ల
య్యనిమిషదైత్యసంగరము•లందు దిగీశులతోడఁ బోరువాఁ
డనుపమవిక్రమాప్తి బిరు • దందినమేటిమగండు వానితో
నని నెదిరించి పోర దివి•జాధిపముఖ్యుల కైనఁ జెల్లునే. 483

తే. అంతలంతటివేల్పు లట్లగుచు నుండ,దానవుని తేజము సహింప • మానినాథ
మనుజులనెంతవారలు•మనుజులఁదిను,వారిమనుజులువధియింపఁ • గోరుటెట్లు.

క. ఆరావణుండు సమరజి,త్తైరావణుఁ డనఁగ వినమె • యాతనితోడన్
మా ఱొడ్డి సంగరంబునఁ, బోరఁగ నాతరమె మానిపుంగవ తలఁపన్. 485

వ. మఱియు సుందోపసుందనందను లగుమారీచసుబాహులు వీర్యగర్వంబున నెవ్వరి మెచ్చక మాయాబలవిశేషంబునఁ బురందరాదిబృందారకుల లెక్క సేయక యుక్కునం గ్రాలుచు యజ్ఞవిఘ్నకరులై ప్రవర్తింతు రనునది జగత్ప్రసిద్ధంబై మ్రోయు చుండు నే నెట్టిజెట్టిజోదుల నైన బిట్టెదిరించి కట్టల్కం గట్టితనంబుఁ జూపి యిట్టట్టు సుడి వెట్ట నోపుదుం గాని కాలాంతకయమోపము లగు నమ్మారీచసుబాహుల నోర్వం జాల ననేకసంగ్రామంబుల నారితేఱి వేరు గొన్న నాయట్టిశూరునకుం దీర్పరానికార్యంబు బాలుండును నకృతాస్త్రుండు నగు రాముఁ డెత్తెఱంగునం దీర్పువాఁడు నీవు సర్వజ్ఞుండవు గురుండవు నాకు దైవమవు కావున మందభాగ్యుండ నైననన్నుం గరుణించి రామునియందుఁ బ్రసాదంబు సేయుము. 486

విశ్వామిత్రుఁడు దశరథవచనంబు విని క్రుద్ధుఁ డగుట.

మ. అని ధాత్రీవరమౌళి పల్క ముని వి•శ్వామిత్రుఁ డత్యాగ్రహం
బున యజ్ఞాయతనంబునందు విలస•త్పూతాజ్యసిక్తాగ్నిభం
గి నితాంతద్యుతితో సుదీర్ఘ మగుచుఁ • గెంజాయ రంజిల్లులో
చనకోణంబుల రాజుఁ జూచి పలికెఁ • శస్త్రోపమానోక్తులన్. 487

ఉ. అచ్చుపడంగ మే మడిగి • నప్పుడె లే దని పల్కు టొప్పు గా
కిచ్చెద నంచుఁ బల్కి తుది • నీగతి బొంకుట రాజనీతియే
రచ్చల నీవలెఁ రఘుకు•లంబునఁ బుట్టినరాజు లెన్నఁడుం

బాచ్చెము లాడ రన్వయ మ॥పుణ్యము జేసితి వేమి చెప్పుదున్. 488
శా. ఎంతో గౌరవ మింత యయ్యె నయితే॥ నేమాయె గానిమ్ము మా
కింతే చాలు గొంత యేమి పను లిం॥ కేరీతిచే నైన నో
క్కింతైనం దుది ముట్టవే పలుకు లిం॥ కేలా మృషావాది వై
సంతోషంబున నుండు మీవు సుఖి వై॥ క్ష్మానాథ యే బోయెదన్. 489
వ. అని పలికిన నవ్విశ్వామిత్రుని దుర్నివారక్రోధరసోదీర్ణం బైనరూపలక్షణం బుపలక్షించి. 490
క. ధర దిరిగెం గులశైలము, లొరగెఁ దిగ్భిత్తు లడరె॥ నుడుపతి రాలెన్ శరనిధు లింకెన్ భూతము, లతిమతి వడవడ వడంకె॥ హరివరుఁ డడరెన్.

వసిష్ఠుఁడు రాముని విశ్వామిత్రున కొసంగు మని దశరథునకు బోధించుట.

శా. అంతం గొంత వసిష్ఠుఁ డాజటిలుకో॥పాటోపముం జూచి లో
వంతం జింతిలి కోర్కిఁ దీర్తు నని ముం॥ వాక్రుచ్చి యిప్పుడిసీ
కాంతుం డీనికతంబునం దపసి శం॥కం జాలఁ గోపించినాఁ
డెంతో మోసము వచ్చె నంచు వెసఁ బృ॥థ్వీశేంద్రుతో ని ట్లనున్. 492
మ. జననాథా సుపవిత్ర మైనమనువం॥శంబందు జన్మించి స
జ్జనమాన్యుం డన సువ్రతుం డనఁగ సా॥క్షాద్ధర్మతుల్యుం డనా
వినుతప్రజ్ఞుఁ డనా మహాద్యుతి యనా॥ విఖ్యాతి వాటించి నేఁ
డనుమానింపక వంశధర్మ మెడ సే॥యం బూనఁగాఁ జెల్లునే. 493
చ. ఇనకులవర్య తాఁ దొలుత॥ నిచ్చెద నంచు వచించి వేఁడఁ బో
యినఁ గడులోభబుద్ధిఁ దుది॥ నీక పెనంగిన యాగపూర్తముల్
పనిచెడి పోవు నంచు మును॥ పల్కిరి కాన నధర్మవృత్తిఁ గై
కొనక స్వధర్మ మూఁది రఘు॥కుంజర రాముని బంపు మిత్తఱిన్. 494
తే. అధిప యకృతాస్త్రుఁ డైనఁ గృ॥తాస్త్రుఁ డైన, నేమి కౌశికగుప్తుఁ డై॥యెసఁగునట్టి
రాము వీక్షింపఁ గా లేరు॥ రాత్రిచరులు, దారుణానలగుప్తామృ॥తమునుబోలె.
ఉ. ఈమునివంశశేఖరు న॥హీనమహత్త్వము లెన్నఁ జిత్రముల్
భూమివరాగ్రగణ్యకుల॥భూమణ పూర్వ మఖండచండని
ష్ఠామహిమంబుచేఁ దపము॥ సల్పి తదద్భుతశక్తియోగవి
ద్యామహిమాధికుం డనఁగ॥ నద్భుతశీలముఁ గన్నవాఁ డిలన్. 496
మ. ఘనుఁ డీసంయమినేత దివ్యశరశి॥క్షాశాలి మార్తాండవ
హ్నినిభుం డుగ్రతపంబునన్ మును భవా॥నీనాథు మెప్పించి యా
యనచేఁ బెక్కునిశాతసాయకము లు॥ద్యత్ప్రీతిఁ జేకొన్నవాఁ
డెనయే యీయన కెవ్వ రైన విపులా॥హిస్వర్గలోకంబులన్. 497
చ. వెలయఁగ నిమ్మునిప్రభుఁడు॥ విగ్రహవంతుఁడు ధర్మశీలుఁడున్

బలరిపుతుల్యవిక్రముఁడు • పావనమూర్తి తపఃపరాయణుం
డలఘుయశుండు సద్భుతవిహారుఁడు బుద్ధ్యధికుండు ముజ్జగం
బులఁ గలదారుణాస్త్రచయ•ముఁ సకలంబు నెఱుంగు భూవరా. 498

వ. మహీంద్రా నీకుమారుం డైనరాముండు సువిగ్రహవంతుఁడును సహజవీర్యుం డును సహజజ్ఞానశక్తియుక్తుండును దపంబునకుఁ బరమప్రాప్యంబును నై యుం డు మఱియు నతండు చరాచరాత్మకత్రిలోకస్థసమస్తాస్త్రశస్త్రంబుల నెఱుంగు నతనిప్రభావం బెవ్వ రెఱుంగరు శక్రాదిదిగీశు లైన నతనికి సములు గా రది యట్లుండనిమ్ము తొల్లి భృశాశ్వుండు తనుమధ్య లగుదక్షకన్యల జయసుప్రభ లనువారి నిద్దఱఁ బరిణయం బై యక్కాంతలయందు రాక్షసవధార్థంబు క్రమంబున నస్త్రశస్త్రస్వరూపులఁ బరమభాస్వరుల నతిధార్మికుల నానావర్ణ రూపుల మహావీర్యుల దీప్తిమంతుల జయశీలుర నప్రమేయప్రభావుల నప్రతి హతతేజులఁ గామరూపుల దురాధర్షుల బలవంతుల వేవురఁ బుత్రులం బడసె శంకరుం డితనితపంబునకు మెచ్చి యయ్యస్త్రశస్త్రంబుల నన్నింటి నిమ్మునీం ద్రునకొసంగె దానంజేసి యితండు సర్వాస్త్రశస్త్రకుశలుం డై యస్త్రవిదు లలో నుత్తముం డై త్రిలోకప్రసిద్ధుం డై యుండుఁ జరాచరాత్మకంబు లైన జగంబులం దిమ్మునీంద్రుం డెఱుంగనియర్థం బొకిం తైన లేమి నిక్కవంబు మహావీర్యుండును మహాతేజుండును మహానుభావుండు నగునితండు రాక్షస వినాశంబునందుఁ దాను శక్తుం డయ్యును భవన్నందనుం డైనరామున కమేయ కల్యాణం బొసంగం దలంచి కృపావిశేషంబునఁ జనుదెంచినాఁడు కావున నీవు సందియంబు వదలి పరమానందంబున రాము నిమ్మునిరాజున కొసంగు మని బోధించిన సద్గురువచనంబు విని యన్నరశార్దూలుండు ప్రసన్నచిత్తుం డై యానందించి మహాత్ముం డగువిశ్వామిత్రునకు రాము నొసంగెద నని నిశ్చయించి. 499

దశరథుఁడు రామలక్ష్మణుల విశ్వామిత్రునివెంటఁ బంపుట.

ఉ. ఆమనుజాధిపుండు ముద • మారఁగ సూతునిఁ జూచి రాజసు
త్రాముని రాఘవాన్వయల•లామునిఁ గోమలనీలనీరద
శ్యామునిఁ బూర్ణకాముని సు•మంచితచారుగుణైకధామునిఁ
రాముని వేడ్కఁ దోడుకొని • రమ్మిటు లక్ష్మణసంయుతంబుగన్. 500

చ. అనిన మహాప్రసాద మని • యాతఁడు గ్రక్కున నేగి మానినా
థునిమది కింపుగా నటకుఁ • దోడ్కొని వచ్చెఁ బ్రతాపసాంద్రునిఁ
జననుతరూపనిర్జితవ•సంతజయంతరతీంద్రచంద్రున
త్యనుపమభోగభాగ్యవిజి•తానిమిషేంద్రుని రామచంద్రునిన్. 501

ఉ. వచ్చినపుత్త్రుఁ గాంచి జన•పర్యుఁడు చాలముదంబుఁ బొంది తా

గ్రుచ్చి కవుంగిలించి వెసఁ • గూఁకటి దువ్వి నిజాంకపీఠిపై
ముచ్చట నుంచి తచ్ఛిరము • మూర్కొని చెక్కిలి ముద్దుఁ గొంచి లో
హెచ్చినకూర్మి నివ్వటిల • నిట్లని పల్కె సుధామయోక్తులన్. 502

ఆ. నన్నుఁ గన్నతండ్రి • నాముద్దులయ్య నా, చిన్నియన్న నిన్నుఁ • జెన్నుమీఱఁ
గుశికసుతుఁడు దోడు•కొని పోవ వచ్చెనాఁ, దరుగు మితనివెంట • ననుజుఁ గూడి.

వ. అని పలికి యద్దశరథుండు ప్రీతచేతస్కుం డై ప్రాస్థానికం బగుస్వస్త్యయనంబుఁ
బ్రయోగించి ప్రియనందనుం డైనరాముని విశ్వామిత్రుని కొసంగెన. 504

తే. తల్లులకు మ్రొక్కి పతికి వం•దనముఁ జేసి
మునివరునకుఁ బ్రణమిల్లి • మంగళాభి
మంత్రితుం డయి గాధేయ • మునివెంట
హర్ష మిగురొత్త నరుగున•య్యవసరమున. 505

క. మందారవృష్టి గురిసెను, బృందారకబృందదుందు•భిస్వను లెసఁగెన్
మందానిలంబు వీచెను, గ్రందుగ వడి మొఱసె శంఖ•కాహళరవముల్.

చ. నిరుపమదివ్యమౌక్తికమ•ణీముకుళీకృతకాకపక్షుఁ డై
సురుచిరదివ్యహారపరి•శోభితరమ్యవిశాలవక్షుఁ డై
శరములు గార్ముకం బసిని•షంగములుం గొని మునివెంటఁ దా
నరిగెఁ బినాకివెంట ముద•మారఁగ నేగుకుమారుఁడో యనన్. 507

క. రాము నెడఁబాయ కప్పుడు, భీమశరాసనశరాస•పృథుతూణము లు
ద్దామగతిఁ దాల్చి వెంటనె, సౌమిత్రికుతూహలం బె•సంగం జనియెన్. 508

శా. రాణింప న్రఘువర్యు లీక్రియఁ దను•త్రాణుల్ గృపాణుల్ ధను
ర్బాణుల్ శౌర్యధురీణు లద్భుతులు భా•స్వద్బద్ధగోధాంగుళీ
త్రాణుల్ తాపసరాజువెంటఁ జని రం•దం బొప్ప లీలారతిన్
వాణీనాథునివెంట నశ్వులు విభా•స్వల్లీలఁ బోవుఁగతిన్. 509

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తరణికులగ్రామణులు నిజతేజోజాలంబుల దశదిశల వెలుంగం
జేయుచు ద్రిశీర్షంబు లగుపన్నగంబులకరణి నలగుచు విశ్వామిత్రుని వెనుకొని
యెడనెడఁ జనవుఁ గఱపుచు మందాంచితగమనంబునం బోవునప్పు డమ్మునీం
ద్రుండు లబ్ధమనోరథుం డై యక్కుమారులతో లీలావినోదంబులం దగిలి
దయార్ద్రస్నేహభూయిష్ఠం బైనచిత్తంబునందు హర్షంబు పల్లవింపఁ జనిచని
సార్ధయోజనమాత్రంబుదవ్వులం గలసరయూనదిదక్షిణతీరంబుఁ జేరంబోయి
రామా యని మధురంబుగాఁ బేర్కొని యిట్లనియె. 510

విశ్వామిత్రమహర్షి రామునకు బలాతిబల లనెడు మంత్రంబుల నుపదేశించుట.

చ. అనఘ మహానుభావ సుకృ•తాత్ములచిత్తముభంగి రమ్య మై
తనరుచు నున్న దీతటిని • దప్పక నీవిపు డీజలంబు గ్ర

క్కునఁ దగ సంస్పృశించి బలు • కోరికతోఁ జను దెమ్ము సజ్జనా
వనగుణధుర్య నీ కిట ధ్రు•వంబుగ విద్యలు రెండొసంగెదన్. 511

సీ. చతురత నెద్దాని • జపియింప రుజయును జరయు నాఁకలి దప్పి • పొరయ కుండు
నెద్దానిఁ జేర్కొన్న • నెట్టియవస్థలందైన దైత్యుల బాధ • లన్ని దొలఁగు
నెద్దానిఁ దలఁచిన • నీ రేడుజగములం దసమానతేజుఁ డై • యలరు చుండు
భక్తితో నెద్దానిఁ • బఠియింప రణములం దనుపమజయశాలి • యై తనర్చు
తే. నవని నెద్దానిఁ గొనియాడ•నమితసత్త్వ, మాయురారోగ్యములును స•ర్వార్థసిద్ధి
గలుగు నట్టిబలయు నతి•బలయు ననెడు, విద్యలత్యంతకృప నిత్తు• వేడ్కఁగొనుము.

వ. మఱియు నమ్మహావిద్యలు లోకకర్త యగుపరమేష్ఠివలన సృజింపంబడినయవి యేను దపఃప్రభావంబునం బడసితి నమ్మంత్రంబులు వీర్యతేజసమన్వితంబు లై సర్వజ్ఞానప్రదీపనంబు లై యుండు వాని నభ్యసింప నీవ యర్హుండవు తత్ప్రభావంబునం జేసి సౌభాగ్యదాక్షిణ్యజ్ఞానబుద్ధినిశ్చయోత్తరప్రతివక్తవ్యంబులందు నీకు సమానుండు లేక యుండు దానం జేసి యతులం బైనయశోలాభంబు గలుగు నానావిధంబు లగుగుణంబు లన్నియు నీయందు సన్నివిష్టంబు లై యుండు బహురూపంబు లంగీకరించి వలసినకార్యంబు లన్నియు సాధించుచుండు సమాహితమనస్కుండ వై ప్రతిగ్రహింపు మని పలికిన నారఘూత్తముండు ప్రహృష్టవదనుం డై జలంబు లుపస్పృశించి శుచి యై వినయపూర్వకంబుగా నుపసర్పించిన నవ్విశ్వామిత్రుండు గురుణావిధేయుం డై యమ్మహావిద్య నుపదేశించిన నది బాలసూర్యమండలంబువలన నిర్గమించినపరమద్యుతి స్ఫురత్పద్మంబుఁ బ్రవేశించినపగిది నమ్మహర్షివదనంబువలన నిర్గమించి రామునిముఖంబు ప్రవేశించె నంత నారాముండు విద్యాసముదితుం డై శరత్కాలంబునందలి సహస్రరశ్మి యగుదివాకరుండునుం బోలె నభిరాముం డై పాదోపసంగ్రహణాదిగురుకార్యంబు లన్నియు నిర్వర్తించి. 513

చ. అనఘపవిత్రుఁ డారఘుకు•లాగ్రణి రాముఁడు పర్ణశయ్యపై
మునిపతిచే నమేయగతిఁ • బుణ్యకథాశ్రవణంబుఁ జేయుచు
ఘనముగ నన్నదీతటము•నన్ సుఖలీల వసించె నాఁటిరే
యనుజునితోడఁ గూడి శిశి•రానిలముం బయి వీఁచు చుండఁగన్. 514

క. ఘను నాఁ డరుణోదయమున, గురుమతి గౌశికుఁడు మేలు•కొని మృదుతృణసం
స్తరమందుఁ బవ్వళించిన, తరణికులోత్తమునిఁ జూచి • తగ నిట్లనియెన్. 515

క. కౌసల్యాసుత రాఘవ, భాసురముగఁ బూర్వసంధ్య • పరఁగెడు నిఁక ను
ల్లాసమున నిద్ర లెమ్ము సు, ధీసన్నుత యాహ్నికంబుఁ • దీర్పుము ప్రీతిన్. 516

చ. అని మునిరాజు వల్కు విని • యారఘువీరులు మేలుకాంచి చ
య్యన సరయూనదీప్రవిమ•లాంబువుల న్వడిఁ జల్లు లాడి నె

మ్మనమున భక్తి మీఱఁ బర•మం బగుమంత్ర మొగిం జపించి య
మ్మునికి నమస్కరించి కడు•మోదమునం గృతకార్యసిద్ధులై. 517

తే. తపసియనుమతి వడసి త•త్సహితు లగుచు, నచటు వాసి రయంబున • నవల నరిగి
మహితసరయూనదీసంగ•మంబునందు,భువనపావని యైనజా•హ్నవిని గాంచి.

చ. అనుపమవృక్షశోభితత•దంతికకాననసీమయందు మిం
చిననియమంబునం దపముఁ • జేసెడువారి నమేయదీప్తిచేఁ
దనరెడువారి మౌనుల నుఁ•దారతఁ గాంచి మునీంద్రుతోడ మె
ల్లన వినయంబుతోఁ బలికె • రాఘవరాముఁ డమోఘధాముఁ డై. 519

క. ఈపుణ్యాశ్రమ మెవ్వరి, దేపుణ్యచరిత్రుఁ డిప్పు • డిచ్చట నుండుఁ
గోపాలవనముఁ బోలెడుఁ, దాపసకులవర్య మాకు • దయఁ దెల్పఁ గదే. 520

క. నా విని కౌశికుఁ డిట్లను, భూవరనందనునితోడఁ • బొలుపుగ విను మీ
పావనతపోవనోత్తమ, మేవిధమునఁ గలిగె దాని • నెఱిఁగింతుఁ దగన్. 521

వ. తొల్లి భగవంతుం డగుశశాంకశేఖరుం డుద్వాహానంతరంబునఁ బార్వతీసహి
తంబుగా సమాహితమనస్కుండై యిచ్చట నఖండచండనిష్ఠాసౌష్ఠవం బేర్పడఁ
దపంబుఁ జేయుచుండ నప్పుడు సురప్రార్థితుండై కందర్పుండు దర్పం బేర్పడ
నహంకరించి దర్పించిన నద్దేవదేవుండు కినుక పొడమినచిత్తంబున మూఁడవ
కన్నువిచ్చి చిచ్చరలం జూచి హుంకరించినఁ దదీయనేత్రానలజ్వాలాజాలదం
దహ్యమానశరీరుం డై యకామ్ముఁడు నాటంగోలె యనంగుఁ డనం బరఁగె
నిచ్చట మదనుం డంగవిమోచనంబుఁ జేసెం గావున నీవిషయం బంగవిష
యం బన విశ్రుతి వహించె నీయాశ్రమం బాదికాలంబున శంకరస్థానం బనం
బరఁగు నిప్పు డయ్యాదిదేవునిశిష్యులు పరమఋషులు ధర్మపరు లిచ్చట
నున్నవా రిచ్చట వసించువారికిఁ బాపంబు లే దని శివునివచనంబు గలదు
కావున. 522

తే. నరవరకుమార యీ రెండు•నదులనడుమఁ, బొల్చుపావన మైనత•పోవనమున
నేఁటిరాత్రి ముదంబున•నిలిచి యెల్లి,మిహిరుఁ డుదయించునంతకు•మేలుకాంచి.

తే. స్నాన మొనరించి జపియించి • సముచితముగ
వహ్నికార్యంబు సలిపి యు•వ్వల స్రవంతి
దాఁటి తాపసాశ్రమము లం•దంద చూచి
కొనుచు మాయాశ్రమమునకుఁ • జనుద మనఘ. 524

వ. అని పలికి యవ్విశ్వామిత్రుండు తదనుమతంబున మనోజ్ఞం బైనగంగాసరయూ
మధ్యప్రదేశంబున నివసించి యుండ నప్పుడు. 525

ఉ. అచ్చటఁ దాపసప్రవరు • లద్భుతశీలుని గాధినందనుం
వచ్చినవానిఁగా నెఱిఁగి • వన్యఫలంబులు సంగ్రహించి తా

రచ్చుపడంగ నమ్మదర•సాతిశవీకృతమానసాబ్జు లై
చెచ్చెర వచ్చి యుక్తవిధి•చే నిడి రాసన మర్ఘ్యపాద్యముల్. 526
తే. అంచితంబుగ నిట్లు పూ•జించి భక్తి, ఫలము లర్పించి పదపడి • భానువంశ
శేఖరులకు యథావిధిఁ • జేసి రపుడు, తాపసోత్తము లతిథిస•త్కారములను.
వ. ఇట్లుచితసత్కారంబులఁ గావించి. 528
ఆ. మరల వారు సేయు • మహితసత్కారంబు, లందికొని సమాహి•తాత్ము లగుచు
సముచితముగ మునులు • సంధ్య నుపాసించి, పుణ్యకథలఁ గొంత•ప్రొద్దుఁ బుచ్చి.
క. ప్రియమున వారలఁ దోడ్కొని, రయమున నుటజముల కేగి•రమణీయకథా
ధ్యయనముఁ జేయుచు నాపుణ్యయుతులు నాఁ డచట నుండి • రతిసుఖలీలన్.
క. మునిపతి విశ్వామిత్రుఁడు, ఘనకృప నెఱిఁగించుఁ బుణ్య•కథలు వినుచు నా
జననాథతనయు లానిశ, ననుపమపుణ్యనిశఁ జేసి • రద్భుతభంగిన్. 531
వ. ఇట్లారఘుపుంగవులు శీతవాతసీతవన్యపరిమళాఘ్రాణంబుఁ జేయుచు నుచిత
కథావినోదంబుల నారాత్రిఁ గడపి మఱునాఁడు ప్రభాతకాలంబున లేచి యా
హ్నికక్రియలు నిర్వర్తించి విశ్వామిత్రసహితు లై యచ్చటిమునులు గఱపిన
తెఱంగున యోడ నెక్కి వారలు సంప్రీతితో నొసంగుబహువిధాశీర్వాదం
బులఁ గైకొని యమ్మహాత్ముల నానావిధపూజనంబులఁ బరితుష్టులం జేసి య
నుజ్ఞఁగొని యమ్మహానదీమధ్యంబునం బోవుచుఁ బ్రావృట్కాలధారాధరగర్జా
సముజ్జృంభితం బైనయొక్కనిర్ఘోషంబు వినవచ్చిన నాలించి రాముండు విశ్వా
మిత్రు నవలోకించి మహాత్తా యొక్కగంభీరశబ్దంబు దుములం బై వినంబడియె
నిది యేమికారణంబున నుత్పన్నం బయ్యె నెఱింగింపవే యనియడిగిన సకలగు
ణాభిరాముం డగురామునకు జగత్పవిత్రచరిత్రుం డగువిశ్వామిత్రుం డి ట్లనియె.
మ. మనువంశాంబుధిపూర్ణసోమ రఘురా•మా రాజసుత్రామ పా
వన కైలాసనగంబున న్మును జగ•ద్వంద్యుండు లోకేశ్వరుం
డనఘుం బైనమనంబుచే నొకసరం•బారూఢి నిర్మించె నొ
య్యనఁ గీర్తింతురు దాని మానససరం • బంచుఁ సురగ్రామణుల్. 533
క. ఆసరసియందు సముదిత, యై సరయు వనంగ నొకమ•హానది పుణ్య
శ్రీసంతతులకు నెల వై, భాసురముగ నలరు భువన•పావని యగుచున్. 534
తే. పరఁగ నన్నది సాకేత•పురముఁ దిరిగి, వచ్చి జాహ్నవీనదిలో న•వార్యభంగిఁ
గలసె నచ్చటఁ బొడమిన•ఘనతరంగ, ఘట్టనోద్భూతరవ మిది • కంటె వత్స.
క. వసుధేశతనయ నీ వ, ద్దెసకుం బ్రణమిల్లు మనిన • ధీరుఁడు రాముం
డసమానతేజుఁ డా దెస, కసదృశగతి వినతిఁ జేసె • ననుజయుతముగాన్. 536
వ. ఇట్లు కృతప్రణాముండై యమ్మహానది నుత్తరించి యవ్వలం బోవుచు రవికిరణం
బులకుం జొరవ యీక సాంద్రతరువిటపపలాశపటలపరిచ్ఛన్నం బైనయొక్క

వనంబు విలోకించి విశ్వామిత్రునిం జూచి మహాత్మా యిమ్మహాగహనంబు మత్తవేదండశుండాదండకాండాభిహతమహానోకహమండలం బై సింహవ్యాఘ్రవరాహభైరవనిర్ఘోషభీషణం బై మృగేంద్రనఖవిదళితమత్తమాతంగకుంభపరిపతితనూతనముక్తాఫలవిరాజితవనాంతం బై దారుణారావనానాపతత్త్రికంఠకుహూకారం బై ఝిల్లికాగణనాదితం బై గంభీరస్వనశ్వాపదసంపూర్ణం బై ధవాశ్వకర్ణకకుభబిల్వతిందుకపాటలబదరీసంకీర్ణం బై దుష్ప్రవేశం బై యున్నయది దీని తెఱం గెఱింగింపవే యని యభ్యర్థించిన నమ్మునిమండలాఖండలుండు రఘువంశపద్మినీమార్తాండున కిట్లనియె. 537

శా. కాలాంభోధరతుల్యమూర్తి గిరిసంకాశుండు వృత్రుండు శౌ
ర్యాలంకారుఁడు దొల్లి ఘోరతప ముద్యత్ప్రీతిఁ గావింపఁగా
నాలోకించి బలాంతకుం డలుకతో నాభీలవజ్రాహతిన్
వేలోపాంతనితాంతకాననమునన్ వే ద్రుంచెఁ దన్మార్థమున్. 538

ఉ. త్రుంచిన యంతలో హరికిఁ దోడనె గ్రక్కున బ్రహ్మహత్య ప్రా
ప్తించినఁ జూచి తాపసులు దేవతలున్ వగ గూర నాత్మఁ జిం
తించి యఘాపనోదనవిధం దగుభంగిఁ బ్రబుద్ధు లై విచా
రించి బలారి నీడకు నిలింపులు దోడ్కొని వచ్చి సమ్మతిన్. 539

తే. కలశతటినీజలంబు లంగమునఁ జిలికి, బాధకం బైననిర్జరనాథగాత్ర
కలితమలముఁ గరూశంబు నలఘుభంగి,నిచట విడిపించి ప్రీతు లై రెల్లవారు.

ఆ. అటుల నిర్మలాత్ముఁ డై నిష్కరూశుఁ డై, పాకశాసనుండు భవ్యుఁ డగుచు
మునులు దేవతలును మోదింప భాసిల్లె, హిమము విరియ వెలుఁగు నినునికరణి.

వ. ఇట్లు కృతార్థుం డై మహేంద్రుండు మదీయాంగమలకరూశంబుల ధరించిన చోట నీజనపదంబులు మలదకరూశనామంబులం బ్రసిద్ధికి నెక్కుం గాక యని యుద్దేశంబునకు వరం బొసంగిన. 542

చ. అనిమిషు లవ్విధంబు విని హర్షము మీఱఁగ నాబలాంతకుం
బనిగొని సాధువాక్యములఁ బ్రస్తుతిఁ జేసి సురాధినాథ నీ
వనిన తెఱంగున న్శుభము లై ధనధాన్యసమృద్ధి నిమ్మహా
జనపదముల్ సమస్తగుణసంపదలం జెలువారు నిత్యమున్. 543

విశ్వామిత్రుఁడు రామునికిఁ దాటకావృత్తాంతంబుఁ దెల్పి దానిఁ జంప నియోగించుట.

వ. అని పలికి బృందారకబృందంబు పురందరసహితం బై దివంబునకుం జనియె నంతఁ గొంతకాలంబునకు సుందుం డనువానిభార్య తాటక యనునొక్కయక్షి కామరూపిణి యై వేయుమదపుటేనుంగులకుం గలబలంబు గలిగి తన పుత్రుండగు మారీచుం డనురాక్షసుని శక్రతుల్యపరాక్రముని మహాబాహుని గిరిసంకాశదేహుని విపులాంసుని మహాశీర్షునిం గూడి మలదకరూశ

సంజ్ఞలం గల యీజనపదంబుల రెంటి నాక్రమించి నిత్యంబు వినాశంబు నొందిం
చుచుఁ దపోధనుల హింసించుచు దుష్టచారిణి యై సార్ధయోజనమాత్రంబు
దవ్వుల కాంతారమార్గంబు నిరోధించి యున్న దీయక్షి చేత విజనీకృతం బైన
యీగహనంబు విడిచి దేశోపప్లవంబుకంటె మున్ను నివసించి యున్నజనం
బిప్పటికిని మరలం బ్రవేశింప కున్నది గావున. 544

సీ. మనుజేంద్రనందన • మన్నియోగంబున, నాత్మీయభుజబలం • బాశ్రయించి
యీదుష్టచారిణి • నీయక్షి వధియించి, నేఁడె యీ దేశంబు • నిర్భయంబుఁ
గాఁ జేయు మిమ్మహా•కాంతారమును జొర, వెఱతు రింద్రాదిది•గ్వరులు దీని
వలనిభయంబున • వాఁడి దీపింపంగ, దీని నోర్చెదునట్టి • ధీరు నెందుఁ

తే. గాన మంబకహాతి దీనిఁ•గడపి పుచ్చి, పుడమి నత్యంతవిఖ్యాతి • వడయు మయ్య
తెలియఁ జెప్పితి నీకు నీ• దేశవిధము, రమ్యగుణసాంద్ర రాజేంద్ర•రామచంద్ర.

క. అని యప్రమేయుఁ డగున, మ్మునిపతి వల్క విని రాజ•పుత్త్రుఁడు రాముం
డనియెం గ్రమ్మఱ మానికి, ఘనవిస్మయ మాత్మలోన • గడలుకొనంగన్. 546

తే. అనఘ యక్షులు ధాత్రిలో • నల్పసత్త్వ
లనఁగ విని యుందు మబల క • ట్లనుపమాన
మదకరిసహస్రసత్త్వ మే• మాడ్కిఁ గలిగెఁ
గరుణ దళుకొత్తఁ దెల్పుము • గాధితనయ. 547

వ. అని యడిగిన విదితాత్ముం డగురాముని వచనంబు విని విశ్వామిత్రుం డిది
యొక్కవరప్రభావంబునం గలిగిన సత్త్వం బత్తెఱం గెఱింగించెద వినుమని
యి ట్లనియె. 548

చ. అలఘుయశుండు ధార్మికుఁడు • యక్షవరుండు సుకేతునామకుం
డలరు నొకం డతండు తన•యార్థముగా నతిఘోరనిష్ఠతో
జలజభవుం గుఱించి మును • సంయమి యై బహువర్షముల్ దమం
బలవడ సాంద్రదుర్గగహ•నాంతరసీమఁ దపంబుఁ జేయఁగన్. 549

ఉ. మెచ్చి పయోజసంభవుఁ డ•మేయకృపాకలితాంతరంగుఁ డై
వచ్చి కుమారు నీక వెస • వానికిఁ బుత్త్రిక నిచ్చి సమ్మదం
బచ్చుపడంగ దానికి స•హస్రమదావళసత్త్వ మిచ్చి తా
మెచ్చుగఁ దాటకాఖ్య నిడి • మెల్లన నేఁగె సుపర్వయుక్తుఁ డై. 550

వ. అంత సుకేతుండు రూపయౌవనశాలి యగుతనపుత్త్రికను దాటకను ఝర్ఝ
పుత్త్రుం డగుసుందునకుఁ బత్నిగా నొసంగినంతఁ గొండొకకాలంబునకు నయ్యక్షి
మారీచుం డనువాని నొక్క కొడుకుం బడసి సుందుండు నిహతుం డైనయనం
తరంబ పుత్త్రసహిత యై వనంబునం జరించుచు నొక్కనాఁడు జాతసంరంభ యై
గర్జించుచు భిక్షార్థం బగస్త్యమునీంద్రునిపైఁ గవిసిన నమ్మహానుభావుండు. 551

మ. కడకన్నెత్తఁగఁ జేసి రాక్షసుఁడవుం ♦ గన్మంచు మారీచునిం
గడునల్కన్ శపియించి తోడనె జగ♦త్కల్యాణుఁ డత్తాటకం
గడిమిన్ దారుణవక్త్రి వై వికటరా♦క్షస్యాకృతిం దాల్చి కా
ఱడవిన్ మర్త్యులఁ దించు నుండు మని కో♦పాటోపుఁ డై తిట్టినన్. 552

క. ఆపాపయక్షి యీగతి, శాపకృతామర్ష యగుచు జల మడరఁగఁ ద
త్తాపసవరచరితం బగు, నీపావనవనమునన్ ర♦హిం జరియించున్. 553

క. క్షితివరసుత నీ వీదు, ర్మతిని దురాధర్ష దుష్ట♦రాక్షసిని మహో
ద్ధతసత్త్వను గోబ్రాహ్మణ, హితార్థము వధింపు మయ్య ♦ యినకులతిలకా.

తే. అనఘ శాపసంస్పృష్టమై♦నట్టి దీనిఁ, జంప ముల్లోకములయందుఁ ♦ జాలినట్టి
ఘనుఁడు పురుషుఁడొక్కరుఁడైనఁ♦గానఁబడఁడు, లోకసన్నుత నీవొక్క♦రుఁడవు

మ. వనితం జంపుట నీతి గా దనుచు భా♦వంబందు రాజేంద్ర నీ [దక్క.
వనుమానించెద వేమొ ధాత్రిజనర♦క్షాదక్షుఁ డౌ తేనికి
న్ననిగా దోష్ట్యము గల్గుచోఁ బురుషు నై♦నం గాంత నైనం దగన్
ఘనవర్ణాశ్రమరక్షణార్థము వడిన్ ♦ ఖండింప ధర్మంబగున్. 556

చ. వెదకి దురాత్ములం దునిమి ♦ వీరత సాధులఁ బ్రోచు టెంతయు
న్మదనసమానసుందర స♦నాతనధర్మము రాజమౌళికి
న్నదమలకీర్తి గల్గు వృజి♦నంబు ఘటిల్లదు కావునం బటు
ప్రదరహతిన్ జగంబు లల♦రన్ వడిఁ ద్రుంపుము దీని నుద్ధతిన్. 557

చ. మును పృథివిన్ వడిం జెఱుపఁ♦బూనినదాని విరోచనాఖ్యనం
దని నలమందరం దునుమఁ♦డా మఘవుండు జగం బపాకసూ
దనముగఁ జేయఁ బూనినయ♦ధర్మవిచారిణి గావ్యమాత ప
ద్మనయనుచే రహిం దెగదె ♦ దాశరథీ వినమే తదర్థముల్. 558

వ. మఱియు ధర్మపరిపాలనతత్పరు లగుమహాత్ములు మహీపతులు పెక్కండ్రధర్మనిరతు లగుయువతులఁ బెక్కండ్ర వధించిరి కావున నీవును సంశయంబు వదలి దుష్టచారిణి యగుదీనిం జంపి లోకంబులకుఁ బరమకల్యాణంబు సంపాదించి కీర్తి వడయు మని పలికిన నక్లిబం బగుమునివచనంబు విని దృఢవ్రతుండగు రాఘవుండు ప్రాంజలి యై వెండియు ని ట్లనియె. 559

ఉ. తాపసరాజుమాట జవ♦దాఁటక చేయుము రామ యం చయో
ధ్యాపురమందు సద్గురుస♦భాంతరమందు మహాత్ముఁ డైనథా
త్రీపతిచేత నేను నుప♦దిష్టుఁడ నైతిని వచ్చువేళ భూ
పాపతితుల్య యప్పలుకు ♦ సత్యము మీఱఁగ రాదు నా కిఁకన్. 560

ఉ. కావున మద్గురుం డనిన♦కై వడి నీదగుశాసనంబునం
గావర మెత్తి లోకములఁ ♦ గాఱియపెట్టుచు నున్నతాటకన్

వే వధియించి గోవులకు • విష్టపపఙ్క్తికి విప్రకోటికిన్
ధీవర మేలుఁ జేసి జగతిన్ మహనీయయశంబుఁ గాంచెదన్. 561

శ్రీరాముఁడు తాటకను సంహరించుట.

వ. అని పలికి యరిందముం డగు రాముండు మహనీయశరాసనంబు లీలం గేల నందుకొని ముష్టి నలవరించి తీవ్రంబుగా గుణప్రణాదంబుఁ జేసిన. 562

శా. ఘోరం బైనతదీయనాదము కులక్షోణీధ్రభాస్వద్గుహా
ద్వారోద్యత్ప్రతిశబ్దముల్ దళితదిగ్దంతావళాఘోషముల్
దోరం బై కుహరంబునిండఁ బరవం • దోర్దండ నభోభూదిశా
పారావారవిహారజంతువులు విభ్రాంతాత్ము లై రందఱున్. 563

క. ఆరావము వీనులకుఁ గ,ఠోరం బై యురమునకుఁ బటుప్రహారిని యై
కారింప మదవిఘూర్ణిత, ఘోరానన యగుచు యక్షి • క్రోధవివశ యై. 564

మ. ఎలమిం బాదయుగాహతిన్ క్షితితలం • బిట్టట్టు నల్లాడఁగాఁ
బ్రళయాబ్దంబువిధంబునన్ భయదశుంభద్భూరిగర్జాధ్వనుల్
సెలఁగన్ మార్వినినాద మెందుఁ బొడమన్ • శీఘ్రింబ యుచ్చోటికిన్
గులశైలాకృతి నేగుదెంచెఁ గనులన్ • ఘోరాగ్నికీలల్ వడన్. 565

ఉ. భూరినిశాతఖడ్గములపోలిక నొప్పుమహోగ్రదంష్ట్రలున్
దారుణభంగి నూతులవిధంబునఁ గ్రాలెడువృత్తనేత్రముల్
ఘోరనినాదముల్ సెలఁగఁ • గోపమునన్ దనపైకి వచ్చుదు
శ్చారిణి యక్షిఁ జూచి రఘుచంద్రుఁడు లక్ష్మణుతోడ ని ట్లనున్. 566

క. కనుఁగొంటె లక్ష్మణా యీ, దనుజిని ఘోరమగుమేనుఁ • దప్పక దీనిన్
ఘనభీషణవక్త్రను గనుఁ,గొనినంతనె యలఁతివారిగుండె లవియువే. 567

మ. గఱితం జంపుట పాడి గాదు జగముల్ • గైవారముల్ సేయ భీ
కరఖడ్గంబున దీనిముక్కు సెవులన్ • ఖండించి తోడ్తోడ దు
ర్భరసత్త్వంబును దేజమున్ గతియు శౌర్యంబున్ హరింతున్ దివా
కరవంశోత్తమ చూడు మిప్పుడు సమగ్రం బైనమద్వీర్యమున్. 568

వ. అని రాముండు వల్కుచుండ నప్పుడు నిశాటి యగు తాటక క్రోధమూర్ఛిత యై యాటోపంబున భుజంబు లెత్తి గర్జించుచు నారఘుపుంగవుని డాయ వచ్చిన త్తెఱంగు విలోకించి బ్రహ్మర్షిపుంగవుం డగువిశ్వామిత్రుండు దానిహుంకారంబున నదల్చి రాఘవులకు స్వస్తి యగుఁ గాక విజయంబు గల్గుంగాక యని పల్కునంత నయ్యక్షి యక్షీణబలంబున సాంద్రరజోవృష్టి ఘోరంబుగా నారాఘవులం బొదివి యొక్కముహూర్తంబు నిరంతరరజోమేఘంబున దెగడుపఱచి పదంపడి మాయఁ బన్ని నీరంధ్రంబు నాశిలావర్షంబుఁ గురిసినం గోపించి.569

క. రాముఁడు శరవర్షంబున, భీమశిలావృష్టి మాన్చి • పృథుకాండములన్

యామవతీచరిభుజములు, భూమిఁ దునిసి పడఁగ నేసె • మునిపతి మెచ్చన్.

ఉ. తోడనె లక్ష్మణుండు ముది•తుం డయి రాక్షసికర్ణనాసముల్
వాడిఁ జెలంగుఖడ్గమున • వారక గాధిసుతుండు మెచ్చ తా
నోడక నంటఁ గోసి రయ•మొప్ప విరూపిణిఁ జేసె మింటిపై
వేడుక మీఱ నిర్జరులు • వేయుముఖంబుల సన్నుతింపఁగన్. 571

సీ. అంతఁ దాటకకోప • మగ్గలమై పర్వఁ గామరూపము లనే•కములఁ దాల్చి
మింటిపై కెగసి భ్ర•మించుచుఁ దనమేను గన్పడకుండంగ • గాఢభంగి
జీఁకట్లు సేయుచు•శిలలు పై బువ్వుచు రజము రేఁపుచు సాంద్ర • రక్తవృష్టి
గురియుచు మేఘంబు•కరణి గర్జించుచు, నట్టహాసముఁ జేయ • నవుడు తెలిసి

తే. యశ్మవృష్టివికీర్యమా•ణాంగులైన, మనుజపతినందనులఁ జూచి • మునికులాబ్ధి
హరిణధరుఁడువిశ్వామిత్రుఁ•డమితయశుఁడు,హితముదీపింప•మెల్లననిట్టులనియె.

చ. ఇనకులసార్వభౌమ తడ•వేల దినేంద్రుఁడు గ్రుంకుచున్నవాఁ
డనుపమసంధ్య వచ్చె నసు•రాలికి రాత్రులయందు సత్వముల్
ఘనతరతేజ మెక్కుడగుఁ • గావున వే దెగఁ జూడు దీని స
జ్జనులకు బాధఁ జేసెడుని•శాచరిపైఁ గృపఁ గూర్ప నేటికిన్. 573

క. ఈయక్షి మునివరేణ్యులు, సేయుమఖంబులకుఁ గీడు • సేయుచు నుండున్
వే యేల లోకహితమిది, పాయక తెగఁ జూడు దీని • భద్రము గలుగున్.

వ. అని పలికిన నవ్విశ్వామిత్రుని వచనంబు విని సంశయంబు వదలి తీవ్రం బగు వీర్యం బంగీకరించి శబ్దవేధిత్వంబుఁ జూపుచు సాంద్రంబుగా శిలావర్షంబు గురిసెడుతాటకమీఁద సాయకపరంపరలఁ బరఁగించి యవరోధించిన నది శరజాలపరీతయై మాయాబలవిశేషంబునం దెరల్చుకొని గర్జించుచు నశనికరణి శీఘ్రజవంబున రామలక్ష్మణులం బట్టుకొనం గమకించిన దానిం జూచి రాముండు రయంబున నొక్కశిలీముఖంబు దానియురంబు గాడ నేసిన నయ్యమ్ముతాఁకున కోర్వక యక్షి తత్క్షణంబ రోఁజుచుఁ బుడమిం ద్రెళ్లి విగతప్రాణయయ్యె నయ్యద్భుతకర్మంబు విలోకించి పురందరుండు బృందారకసందోహసహితుండై సాధువాక్యంబుల నభినందించుచు నచ్చటికిం జనుదెంచి రామలక్ష్మణుల నుచితభంగిం బూజించి పదంపడి విశ్వామిత్రునర్హావిధంబునం బూజించి మందమధురాలాపంబులం బ్రస్తుతించి పరమప్రీతుండై యిట్లనియె. 575

—॥ దేవేంద్రుఁడు ప్రీతుఁడై కౌశికునితో భృశాశ్వపుత్రుల రామునకొసంగు మనుట. ॥—

సీ. మునినాథ నీమహా•ద్భుతదివ్యచారిత్రమహిమ నుతింపంగ • మాతరంబె
యీరాఘవునిచేత • నేపారుతాటకఁ జంపించి కరుణ ము•జ్జగములకును
మేలుఁ గావించితి • మే మందఱము నిర్భయానందపరులమై • యలరఁ గంటి
మితఁడు నిర్జరులకు•హితముఁ జేయఁగఁ బుట్టినట్టిమహామహుం • డట్లు గాన

తే. మున్ను నీవు తపోబలం•బునఁ బడసిన
ధన్యుల భృశాశ్వకూర్మినం•దనుల నస్త్ర
శస్త్రగాత్రుల సముదగ్ర•శౌర్యనిధుల
నితని కొసఁగుము వేర్వేఱ • యింపు మెఱయ. 576

క. అని పలికి గాధితనయుని, వినుతించి తగఁ రఘుప్ర•వీరుం డగురా
ముని వినుతించుచు సురపతి, చనియె న్సురకలితుఁ డగుచు • సమ్మోదమునన్.

తే. అంతఁ దాటకావనవాసు • లైనమునులు
భక్తిఁ జనుదెంచి కౌశికుఁ • బ్రస్తుతించి
రాము నాశీర్వదించి య•శ్రాంత మింకఁ
దపములు ఫలించె నని పల్కి • తలఁగి చనిరి. 578

వ. అంత విశ్వామిత్త్రుండు తాటకావధతోషితుం డై జగత్పవిత్త్రుం డగుకౌసల్యా
పుత్త్రుని బాహువులం బరిరంభించి శిరంబు మూర్కొని మందమధురాలాపం
బుల ని ట్లనియె. 579

తే. అమరదూషిణి యైనయీ • యక్షిఁ జంపి
రవికులోత్తమ నీవు త్రి•భువనమునకు
నేఁడు మితి లేనిప్రమదంబు • నించినాఁడ
వింక నీ కుర్వర నసాధ్య • మెద్ది లేదు. 580

ఆ. ఇనుఁడు గ్రుంకె సంధ్య • యేతెంచె నీరాత్రి, నిచట నధివసించి • యెల్లి గదలి
పోద మస్మదీయ • పుణ్యాశ్రమమునకు, నచటిమౌను లెల్ల • హర్ష మొంద.

క. నా విని సంతోషము మది, నావిర్భవ మంద రాముఁ • డయ్యామినియం
దావిపినమున వసించెను, ధీరుం డగులక్ష్మణుండు • ధృతి సేవింపన్. 582

తే. దేవతల కైనఁ జొరరాని•యీవనంబు, ముక్తశాప మై వరమృగ•మునివరులకు
సులభ మై చాల నవ్వేళఁ•జూడ నొప్పె, రమ్యతర మైన యలచైత్ర•రథముకరణి.

వ. ఇత్తెఱంగున నారఘుసత్తముండు తాటకం బరిమార్చి సురసిద్ధసంఘంబులచేతఁ
బ్రశస్యమానుం డై విశ్వామిత్త్రలక్ష్మణసహితంబుగా నారాత్రి యచ్చట సుఖ
లీల నిద్రించి మఱునాఁడు ప్రభాతకాలంబున మేలుకాంచె నంతకు మున్న
మేల్కొని గాధేయుండు కరుణావిధేయుం డై రామభద్రు నవలోకించి మధురా
క్షరవ్యక్తంబుగా ని ట్లనియె. 584

విశ్వామిత్త్రుఁడు శ్రీరామునకు భృశాశ్వాపత్యంబు లగుసమస్తాస్త్రంబుల నొసంగుట.

ఉ. తామరసారితుల్యశుభ•దర్శన దారుణశత్త్రుకర్శనా
రామ దినేశ్వరాన్వయల•లామ భవన్మహనీయవిక్రమం
బే మని చెప్ప వచ్చు మది• కిం పొనరించెఁ గృపాప్తి నీ కిఁకం
బ్రేమ నొసంగెదం గొనుము • పెం పలరంగ భృశాశ్వపుత్త్రులన్. 585

చ. నరసురయక్షకింపురుష • నాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యఖే
చరగరుడాసురాద్యరుల • సంగరరంగమునం జయించి స్వ,
స్థిరజయలక్ష్మిఁ జేకొనఁగఁ • జేయు ప్రభావము గల్గునట్టిభీ
కరనిఖిలాస్త్రశస్త్రములఁ • గైకొను మిచ్చెద నిష్టసిద్ధికిన్. 586

వ. అని పలికి జలంబు లుపస్పృశించి ప్రసన్నవదనుం డై నియమంబున సర్వాస్త్ర మంత్రంబులు సంస్మరించుచుఁ దనయట్ల ప్రక్షాళిత పాణిపాదుం డై శుచి యై చనుదెంచినరామభద్రునిఁ బ్రాఙ్ముఖంబుగా నాసీనుంజేసి క్రమక్రమంబున దండచక్రంబును ధర్మచక్రంబును గాలచక్రంబును విష్ణుచక్రంబును నైంద్రాస్త్రంబును వజ్రంబును శైవం బగుశూలంబును బ్రహ్మశిరంబును నిషీకంబును బ్రహ్మాస్త్రంబును మోదకీశిఖరీనామకం బైనగదాయుగ్మంబును ధర్మపాశంబును గాలపాశంబును వరుణపాశంబును శుష్కార్ద్రానామకం బైనయశనిద్వయంబును బైనాకం బైనయస్త్రంబును నారాయణాస్త్రంబును నాగ్నేయాస్త్రంబును శిఖరంబును వాయవ్యాస్త్రంబును బ్రథనంబును హయశిరంబును గ్రౌంచాస్త్రంబును విష్ణుశక్తి రుద్రశక్తి నామకశక్తిద్వయంబును మఱియు నసురులు ధరించునట్టికంకాళముసలకాపాలకంకణంబులును వైద్యాధరాస్త్రంబును నందనాస్త్రంబును నసిరత్నంబును గంధర్వాస్త్రంబును మానవంబును బ్రస్వాపన ప్రశమనంబులును సౌర్యాస్త్రంబును దర్పణంబును శోషణంబును సంతాపన విలాపనంబులును మదనంబును బైశాచాస్త్రంబును మోహనంబును సౌమనంబును తామసంబును సంవర్ధనంబును మౌసలంబును సత్యాస్త్రంబును మాయాధరంబును దేజఃప్రభంబును బరతేజోపకర్షణం బగుసోమాస్త్రంబును శిశిరాస్త్రంబును ద్వష్టృదేవతాకం బైనయస్త్రంబును సుదామనంబును దారుణం బగుభగాస్త్రంబును శితేషువును మానవాస్త్రంబును మొదలుగాఁ గల యనేకదివ్యాస్త్రశస్త్రంబు లుపదేశించి యమ్మునిపుంగవుం డమ్మహాస్త్రంబు లన్నియు రామాధీనంబులు గావించుటకుఁ గ్రమ్మఱ సంస్మరించి మంత్రగ్రామం బంతయు జపియించిన నవి యన్నియు నవ్విశ్వామిత్రునిచేత ననుమతి వడసి భీమముఖంబులును విజయసంపాదనంబులును దంష్ట్రాకరాళవక్త్రంబులును జ్వలనజ్వాలాభీలంబులును విస్ఫులింగపటలీసంచారఘోరంబులును జైత్రంబులును భీషణప్రతాపదుర్నిరీక్షంబులును బ్రచండతేజోకలితంబులును భయంకరాకారంబులును నానావర్ణరూపంబులును నై రాముని ముంగలం బొడసూపి కేలు మోడ్చి ఫాలంబునం జేర్చి యి ట్లనియె. 587

క. ఏపగిదిఁ జరింతుము మే, మేపగతునిమీఁదఁ జనుదు • మెయ్యది పని మా
కీపట్ల నతసమస్తా,ర్వాపా నీకింకరులము • కృప నేలు మిఁకన్. 588

క. అన విని రాముఁడు వానిని, దనకరమున సంస్పృశించి • తప్పక మిమ్ముం
బని గలయప్పుడు చిత్తం,బునఁ దలఁచెద నపుడు రం డి• పుడు పొండు రహిన్.
క. నా విని యయ్యస్త్రంబులు, భావంబునఁ బొంగి రాము • పాదంబులకుం
గేవలభక్తి నమస్కృతిఁ, గావించి యథేచ్ఛఁ జనియెఁ • గౌతుక మలరన్. 590
తే. అంత రఘుపతిముఖమున • హర్ష రేఖ, గనుపడ మునీశ్వరుని పాద•కమలములకు
వందనముఁ జేసి పేశల•వాగ్విభూతి, వెలయు మధురోక్తి • నిట్లని విన్నవించె.
తే. అనఘ సర్వాస్త్రకుశలుండ•నైతి నీదు,కరుణ ముల్లోకములయందు • నిరుపమాన
మహిమ వడసితి నింక సం•మంచితముగ, నస్త్రముల కుపసంహార • మానతీవె.
మ. అపు డిట్లా రఘునేత వల్క విని బ్ర•హ్మర్షిఘుండు గాధేయుఁ డో
నృపవంశోత్తమ యస్త్రకోటికి సయం • బేపార జన్మంబులం
దుపసంహార మెఱింగికొం౦ టె యను నై • యొప్పారుసంప్రీతితో
నపురూపంబుగ నిచ్చెదం గొనుము సం•హారాస్త్రముల్ చెచ్చెరన్. 593
వ. అని పలికి ధారణశక్తియుక్తుండును సువ్రతుండును శుచియు నగు విశ్వామిత్రుండు సత్యవంతంబును సత్యకీర్తియు ధృష్టంబును రభసంబును బ్రతిహారతరంబును బరాఙ్ముఖంబును నవాఙ్ముఖంబును లక్ష్యాలక్ష్యవిషమంబులును దృఢనాభసునాభ పద్మనాభమహానాభదుందునాభంబులును దశాక్షశతవక్త్రదశశీర్షశతోదరంబులును జ్యోతిషంబును గృశనంబును నైరాశ్యంబును విమలంబును యోగంధరంబును హారిద్రంబును దైత్యప్రశమనంబులును సార్చిర్మాలియు ధృతిర్మాలియు వృత్తిమంతంబును రుచిరంబును బిత్ర్యసౌమనసంబును విధూతమకరంబులును గరవీరకరంబును ధనధాన్యంబులును గామరూపంబును గామరుచియు మోహంబును నావరణంబును జృంభకంబును సర్వనాభంబును సంతానవరణంబులు మొదలుగాఁ గలపరమభాస్వరులఁ గామరూపుల భృశాశ్వతనయుల దివ్యదేహుల నొసంగి యి ట్లనియె. 594
తే. అమలగుణ పాత్రభూతుండ•వగుటఁ జేసి, నీకు నొసఁగితి నీయస్త్ర•నిచయ మెల్ల
సమ్మతిఁ బ్రతిగ్రహింపుము•సంతతంబు,శుభము వీర్యంబు తేజంబు•సుఖము గలుగు.
క. అని పలుక నపుడు రాముఁడు, మునిదత్తభృశాశ్వసుతుల•మునుకొని మోదం
బునఁ గైకొని ఘన తేజం,బునఁ జూడఁగ నొప్పె నుదిత•పూషునిభంగిన్. 596
సీ. ప్రళయకాలాభీల• పావకార్చులభంగిఁ గమలమిత్రుని మయూ•ఖములమాడ్కిఁ
గమనీయరాకేందుఃకరముల క్రై వడి దీప్తఖద్యోతదీ•ధితులరీతి
లలితక్షణప్రభా•లతికలసొబగున గాఢాంధకారసం•ఘములకరణి
భీషణాంగారకా•భీలరోచులయట్లు సముదగ్రధూమజా•లములపగిదిఁ
తే. జతురమునిదత్తదివ్యాస్త్ర•శస్త్రములటు
మూర్తిమంతంబు లై రామ•మూర్తి మ్రోల

నిలచె సేవాంజలులఁ జేసి • నిరుపమాన
లలితసుమమంజులోక్తులఁ • బలికె నపుడు. 597

వ. దేవా యేము భవదీయశాసనంబు శిరంబున నిడికొని యెద్ది పంచినఁ జేయం గలవార మానతిం డనిన నారఘునందనుండు మునిపతిమంత్రప్రభావంబున కచ్చెరు వొందుచుఁ బని గలయప్పుడు మిమ్ముం దలంచెద నప్పుడ వచ్చి యభిమతార్థసిద్ధిఁ జేయుం డని పలికి బహుమానపురస్సరంబుగా ననిచిన నయ్యస్త్రంబులు రామున కభివాదనంబుఁ జేసి యతనిచేత ననుజ్ఞఁ గొని యట్ల చేసెద మని పల్కి యథేచ్ఛం జనియె నంత నారాముండు తనకు విశ్వామిత్రుండు కృప నొసంగిన శస్త్రాస్త్రంబు లన్నియు లక్ష్మణున కుపదేశించి లక్ష్మణోపేతుండై విశ్వామిత్రసహితంబుగా నచ్చోటుఁ బాసి యవ్వల రమ్యంబులైన తాపసాశ్రమంబులు విలోకించుచుం జని చని యొక్కచోట సుమనోవిరాజితంబై పుణ్యజనసమాకీర్ణంబై ఖగసంచారక్షమంబై యనంతలక్ష్మీవిరాజమానంబై మునీంద్రవాణీవిలాసంబై స్వర్గలోకంబుభంగిఁ జైత్రరథంబుమాడ్కి వియన్మార్గంబుకరణి వైకుంఠంబుకైవడి సత్యలోకంబుచందంబున మనోరమంబై దివ్యంబై భవ్యంబై సేవ్యంబై దర్శనీయంబై దూరవాసితాపసప్రవేశసంకులంబై యొక్క పర్వతసమీపంబున నొప్పునొక్కమహనీయతపోవనంబు విలోకించి విశ్వామిత్రున కిట్లనియె. 598

చ. అనఘ మహానుభావ కరు•ణాభరణా మునివంశవర్య యీ
వనమునఁ గల్గుపక్షిమృగ•వర్గ మనర్గళభంగి నొప్పెడుఁ
ఘనతరవేదమంత్రముల • గానముఁ జేయుచు నున్న వేతపో
ధనుఁడు వసించుయాశ్రమప•దం బిది దీని తెఱంగుఁ జెప్పవే. 599

సీ. అనఘాత్మ నీదు ది•వ్యాశ్రమం బెయ్యది యలరారు నెచ్చోట • యజ్ఞవాటి
యజ్ఞవిఘ్న మొనర్చు • నట్టిపాపాత్ములు దితిపుత్రులు వసించు • దేశ మెద్ది
యెచ్చోటనుండి వా • రేతెంతు రిచటికి నెవ్విధంబునఁ జరి•యించువారు
సవనంబుఁ జేయించు • సంయము లెవ్వార లిచ్చటి కాదేశ • మెంత దవ్వు
తే. నిర్జరారుల వధియించి • నీమఖంబు
కడను పడకుండఁ గాచు టో • గాధితనయ
నాకు వలసినకార్యంబు • నయ మెలర్ప
నన్నియును మాకుఁ గృప మీఱ • నెన్ని చెప్పుమ. 600

విశ్వామిత్రుఁడు రామునకుఁ దనదగు సిద్ధాశ్రమముయొక్క ప్రభావం బెఱింగించుట.

క. అని యడిగిన నద్దశరథ, జననాథకుమారుఁ జూచి • సమ్మోదమున
న్మునికులశేఖరుఁ డిట్లని, వినిపింపఁ దొడంగె నపుడు • విపినక్రమమున్. 601

చ. అనఘ రమాధినాథుఁ డగు • నచ్యుతుఁ డీవిపినంబునందు న

త్యనుపమఘోరనిష్ఠ చెలు♦వార సమస్తజగద్ధితంబుగా
మును బహుదివ్యవర్షము ల♦మోఘతపం బొనరించె రాజనం
దన యిది వామనాశ్రమ మ♦నంగ రహిం దనరారు నుర్వరన్. 602

ఆ. రామ యిచటఁ దొల్లి ♦ రాజీవనేత్రుండు, విపులనిష్ఠ ఘోర♦తపముఁ జేసి
సిద్ధుఁ డయ్యెఁ గాన ♦ సిద్ధాశ్రమ మనంగఁ, బిదపఁ బేరు వడసెఁ ♦ బృథివియందు.

చ. చెలువుగ నీగతిఁ జపము ♦ సేయుచు మాధవుఁ డున్నవేళ దో
ర్బలమహిమాధికుండు బలి♦రాక్షసభర్త విరోచనాత్మజుం
డలఘుయశుండు శక్రుని సు♦రాలి రణంబునఁ దోలి ముజ్జగం
బులఁ గడుమేటి యై త్రిదివ♦ము న్బహుళద్యుతి నేలుచున్నెడన్. 604

వ. దేవత లందఱు వహ్నిపురోగము లై యిచ్చటఁ దపంబుఁ జేయుచున్న విష్ణు
కడకుం జనుదెంచి దేవా విరోచననందనుం డైన బలి యజ్ఞంబుఁ జేయుచు వనీప
కు లెద్ది గోరిన దాని నెల్ల నొసంగుచున్నవాఁ డయ్యజ్ఞంబు సమాప్తి నొందిం
పకమున్నె నీవు దేవహితార్థంబుకొఱకు మాయాయోగబలంబున వామ
నత్వం బంగీకరించి దేవతాకార్యంబుఁ దీర్చి యుత్తముం బైన కల్యాణంబుఁ
జేయుము. 605

ఆ. అనుచు సురలు వేఁడ ♦ నపుడు జితారి యై, కాంత నదితిఁ గూడి ♦ కశ్యపుండు
వ్రతముఁ బూని దివ్య♦వర్షసహస్రంబు, దపము సల్పుటయును ♦ దయ దలిర్ప.

తే. కమలలోచనుఁ డపుడు సా♦క్షాత్కరింప
నలరి కశ్యపుఁ డతిభక్తి ♦ సెలఁగ మ్రొక్కి
నిగమసూక్తుల వినుతించి ♦ నిరుపమాన
పేశలసుధామయోక్తులఁ ♦ బిదప ననియె. 607

వ. దేవా నీవు తపోమయుండవు తపోరాశివి తపోమూర్తివి తపస్స్వభావుండ వట్టి
నిన్ను దుస్తరం బైన తపంబుచేతం గంటిఁ బురుషోత్తముండ వైన నీశరీరంబునం
దుఁ జరాచరాత్మకం బైన జగంబంతయుఁ గానంబడుచున్నది కుక్షినిక్షిప్తా
ఖిలలోకుండ వైన నీ వాదిమధ్యాంతరహితుండ వనియు ననిర్దేశ్యుండ వనియును
శ్రుతులు నొడువు నట్టి నిన్ను శరణంబు నొందెద. 608

క. అని నానానూనోక్తుల, వినుతించిన నాత్మ మెచ్చి ♦ విష్ణుం డను నో
యనఘ వరార్హుఁడ వైతివి, కొను మిచ్చెద వరము నీకుఁ ♦ గుతుకం బెసఁగన్.

చ. అన విని కశ్యపుం డనియె ♦ నంజలిఁ జేసి మహాత్మ నాకు నీ
యనిమిషకోటి కీయదితి ♦ కంచితభంగి వరం బొసంగు నా
కనుపమబుద్ధి నీ యదితి♦యందుఁ గుమారుఁడ వై బలారి క
ట్లనుజుఁడ వై జనించి పర♦మార్థుల వేల్పుల నుద్ధరింపుమీ. 610

వ. మహాత్మా యిచ్చటఁ దపంబు సిద్ధించుటం జేసి యీదేశంబు సిద్ధాశ్రమం బనం

బడు నని కశ్యపుండు ప్రార్థించిన మహాతేజం డగువిష్ణుండు భక్తసులభుండు గావునఁ గశ్యపుండు గోరిన తెఱంగునఁ దత్తేజంబున నదితిగర్భంబునందు వామన రూపంబున నవతరించి యాగదీక్షుం డైన వైరోచనికడకు భిక్షురూపంబునం జని యతని నడిగి పదత్రయమాత్రంబు ధాత్రిఁ గొని త్రివిక్రమరూపంబున జగత్త్రయంబు నాక్రమించి బలిని రసాతలంబున నుండ నియమించి క్రమ్మఱ ముల్లోకంబు లింద్రున కొసంగిన నతండు పూర్వప్రకారంబునఁ ద్రివిష్టపరాజ్యంబుఁ బరిపాలించు చుండె. 611

తే. మొదల వామనాశ్రమ మనఁ • బొగడుఁగాంచి, పిదపసిద్ధాశ్రమంబనఁ • బేరువడసె ననఘచారిత్ర నాఁడు నీ • యాశ్రమంబె, నేఁడునీయాశ్రమంబెయా • నెలవుదలఁప.

మ. దితిజారాతి దపంబు సల్పి తగ సిద్ధిం గాంచి జంభారికి
న్హితముం జేయఁగఁ జన్న పిమ్మట ముదం • బేపారఁ గొన్నాళ్లు కే
వలనిష్ఠం దప మిచ్చట న్సలిపి పం • క్త్యాధీశుచందాన ను
స్థితి సిద్ధిం గని క్రొత్తఁ జేసితి సుమీ • సిద్ధాశ్రమత్వం బొగిన్. 613

మ. రవివంశోత్తమ యేను దీక్షితుఁడనై • ప్రారంభ మేపారఁగా
సవనం బుద్ధతిఁ జేయఁ బూనిన దురా • చారాఢ్యులై సారెకు
న్దివిమత్కంటకు లేగుదెంచి నడుమ • న్విఘ్నంబుఁ గావింతు రా
ర్జవ మొప్పారఁగ వారిఁ ద్రుంచి మఖము • న్సాఫల్య మొందింపవే. 614

విశ్వామిత్రుండు రామలక్ష్మణులతోడ స్వకీయాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించుట.

చ. ఇదియె మదాశ్రమంబు మను • జేశ్వరనందన రమ్ము పోద మ
భ్యుదయము గల్గు నంచు ముని • పూజ్యుఁడు గాధిసుతుండు రామునిం
బదమలచిత్తు లక్ష్మణుని • సమ్మతిఁ దోడ్కొని యాశ్రమోర్వి కిం
పొదవఁ జనె న్పునర్వసుయు • తోజ్జ్వలచంద్రుసిభంగి నొప్పుచున్. 615

వ. ఇట్లు నిజాశ్రమపదంబుఁ బ్రవేశించినయనంతరంబ. 616

చ. పొరుగిరుగాశ్రమంబులత • పోధను లారఘువర్యుల న్మునీ
శ్వరుఁ గనువేడ్క డెందముల • సందడిపెట్టఁగ నేగుదెంచి శం
కరనిభు దివ్యబోధఘను • గాధిసుతుం దగ సత్కరించి సుం
దరు లగురామలక్ష్మణులఁ • దద్దయుఁ బ్రీతి భజించి రెంతయున్. 617

ఆ. అంత నొకముహూర్త • మచ్చోట వసియించి, రాజమౌళిసుతు లరాతిదమను లారఘుప్రవీరు • లమ్మునిశార్దూలు,తోడ ననిరి కేలు • దోయి మొగిచి. 618

క. ఇప్పుడె దీక్ష వహింపుఁడు, చెప్పెడిదే మింక మీరు • సెప్పినకరణిం
దప్పక యీసిద్ధాశ్రమ, మిప్పుడు సిద్ధ మగుఁ గాక • హీనగుణాఢ్యా. 619

విశ్వామిత్రుఁడు యాగారంభముఁ జేయుట.

మ. అన నొగా కని మౌనిరాజు కుతుక • వ్యాకోచచిత్తాబ్జుఁ డై

మునుల నమ్మని చీరఁ బంచి నియమంబుం గ్రాలఁగా యాగదీ
క్ష నితాంతస్పృహఁ దాల్చి మౌనియుతుఁడై • సంపూర్ణయజ్ఞాంగపా
వన మై యొప్పెడుయజ్ఞవేదిపయి భాస్వన్మూర్తి యై యుండఁగన్. 620
వ. రఘునందనులు సమాహితమనస్కులై యారాత్రిఁ గడపి మఱునాఁడు ప్రభాత కాలంబున లేచి జలంబు లుపస్పృశించి పూర్వసంధ్య నుపాసించి శుచులై నియమంబునం గ్రాలుచు హుతాగ్నిహోత్రుండై రెండవవైశ్వానరుండునుం బోలె వెలుంగుచు వేదిమధ్యంబున నాసీనుండై యున్నవిశ్వామిత్రునకు నమస్కరించి దేశకాలతత్త్వజ్ఞులును వచనకోవిదులును దివ్యాయుధపరిష్కృతులును బరిపంథిశిక్షాచతురు లగురామలక్ష్మణులు నమ్మహాత్మున కిట్లనిరి. 621
క. దానవు లెక్కాలంబున, మానక చనుదెంతు రిటకు • మా కేకరణిం
బూని చరియింపఁగాఁ దగు, మౌనికులాధీశ యింత • మాకుం జెపుమా. 622
క. అని రాజతనయు లడిగిన, విని యచ్చటిమౌను లెల్ల • వేమఱు వారిం
గొనియాడి మౌనిచందము, వినుఁ డని యిట్లనిరి వాక్ప్రవీణత మెఱయన్.
క. అక్షీణమహిముఁ డీముని, దక్షత నేఁ డాదిగాఁగ • దగ నాఱు నిశ
లీక్షఁ గొని పలుక కుండును, రక్షింపఁగ వలయు నన్ని • రాత్రులు మీరల్. 624
ఉ. నా విని రాజపుత్రులు మనంబున నుత్సుక మంకురింప సు
శ్రీ విలసిల్లుభీకరశిలీముఖకార్ముకము ల్ధరించి ర
క్షావిధిఁ గంటికి న్నిదురఁ • గానక రేపవ లొక్కరీతిగాఁ
గేవల నిష్ఠఁ గాచిరి జిగీషులు వర్మనిషంగధారులై. 625
ఉ. ఆరయ యాగ మీకరణి • నైదు దినంబులు సెల్లె నంత న
య్యాఱవనాఁడు రాముఁడు మహామతి లక్ష్మణుఁ జూచి రాక్షసు
ల్వారక జన్నముం జెఱుప • నత్తరు నేఁ డటు గాన నీవు సాం
పారఁగఁ గాచి యుండవలె • నంచు వచించి సమాహితాత్ముఁడై. 626
క. దానవులఁ దునిమి సవనము, మానక రక్షించి భువి సమంచితకీర్తి
న్మానుగఁ బడసెదఁ గా కని, యానృపమణి గాచి యుండె • ననుజయుతుండై.
క. సోపాధ్యాయపురోహిత, మై పావనకుశసమిల్ల • తాంతోచ్చయ మై
యేపారు మౌనియుత మై, చూపఱులకు యాగవేది • సొంపై యలరెన్. 628
వ. ఇట్లు కల్పసూక్తప్రకారంబున మంత్రవంతం బై యాగంబు చెల్లుచున్నసమయంబున. 629
సీ. తొలుదొల్తఁ గల్పాంత • తోయదధ్వనిభంగి వినువీధి దారుణ • స్వనము లెసఁగె
నటుమీఁదఁ బద్మసీ • విటుఁడు గన్పడకుండ సాంద్రరజోమేఘ • జాల మడరెఁ
దరువాతఁ జూపఱు • ల్దల యెత్త రాకుండ వితతంబుగా శిలా • వృష్టి గురిసెఁ
బదపడి మఖశాల • పై గహనంబుపై వేదిపై శోణిత • వృష్టి గురిసె

తే. నసురసేనాసమేతులై • యంబరమునఁ, బన్ని దుష్టాత్ముఁ డైనను • బాహుఁడును దు
రంతసత్త్వుఁడు మారీచుఁ • డనెడువాఁడు, పాయకురుశక్తిఁ గావించు • మాయవలన.

ఉ. అంత దినేశవంశవరుఁ • డత్తఱిఁ గంతయుఁ జూచి యాత్మలో
నెంతయు గిన్క పర్వఁగ న • హీనబలంబున మింటనుండి య
త్యంతరయంబునం బఱచు • నట్టినిశాటులఁ బోలఁ జూచి కా
లాంతకుమాడ్కిఁ గ్రాలుచు మ • హాద్యుతి లక్ష్మణుతోడ నిట్లనున్. 631

శ్రీరాముఁడు మానవాస్త్రంబున మారీచుని సముద్రంబునం బడవైచుట.

వ. వత్సా దుష్టాత్ములగు పిశితాశను లంబరంబునం బన్ని మాయాబలవిశేషం
బున యజ్ఞవిఘ్నంబుఁ గావించుచున్నవారు సమీరణంబుచేత ఘనంబులం
బోలె వీరి నందఱ మానవాస్త్రసముద్ధూతులం జేసెదఁ జూడుమని పల్కి
సమాహితుం డై చాపంబు సారించి మౌర్వి మ్రోయించి పరమసంక్రుద్ధుం డై
పరమభాస్వరంబును బరమోదారంబును మహావేగంబు నగుమానవాస్త్రంబు
సంధించి మారీచునియురంబుఁ దాఁక నేసిన నారాక్షసుండు శితేషుబలతాడి
తుం డై మై మఱచి యాక్రందనంబుఁ జేయుచు వజ్రప్రహారంబున ఱెక్కలు
విఱిగి మహామహీధరంబు సాగరంబునఁ బడినతెఱంగున శతయోజనమాత్రంబు
దవ్వుల సముద్రజలంబులం గూలిన నవ్విధంబు విలోకించి రాముండు
లక్ష్మణున కిట్లనియె. 632

మ. అవలోకించితె లక్ష్మణా చటులదీ • వ్యన్మానవాస్త్రప్రభా
వవిశేషంబు దురాత్ముఁ డైనదనుజు • న్వంచించి కొంపోయి య
ర్ణవతోయంబుల వైచెఁ గాని వెసఁ బ్రా • ణంబుం గొనం జూడ దెం
త విచిత్రంబు మహాత్ముఁ డైనమునిమం • త్రం బిట్టి దై యొప్పఁగన్. 633

శ్రీరాముఁ డాగ్నేయవాయవ్యాస్త్రంబులచే సుబాహుతత్సైన్యంబులఁ గూల్చుట.

క. ఘోరాకారుల దుష్టవి,హారుల నిర్ఘృణుల ఖలుల • యజ్ఞఘ్నుల దే
వారుల రుధిరాహారుల, దారుణకర్ముల వధింతుఁ • దడయక యింకన్. 634

వ. అనిపలికి. 635

శా. శోణభ్రాజితనేత్రుఁ డై రఘుకులే • శుం డుద్ధతి న్సర్వగీ
ర్వాణవ్రాతము మెచ్చి చూడ ననలా • స్త్రప్రోద్ధతిం బూర్వగీ
ర్వాణశ్రేష్ఠు సుబాహుఁ ద్రుంచి పటురౌ • ద్రస్ఫూర్తి వెంట న్మరు
ద్బాణంబు న్నిగుడించి కూల్చె నిఖిలేం • ద్రద్వేషుల న్వ్రేల్మిడిన్. 636

వ. ఇత్తెఱంగున నారఘుసత్తముండు యజ్ఞవిఘ్నకరు లగురాక్షసుల నందఱ నిశ్శే
షంబుగా రూపుమాపి తొల్లి రాక్షసజయంబునందు శక్రుండునుం బోలె సమస్త
మునిగణపూజితుం డై యొప్పె నప్పుడు. 637

ఉ. అంత శ్రుతీరితస్థితిని • నమ్ముని యమ్మఖ మొక్కఁ డైన గో
రంత గొఱంత లేక తుది • నంతఁగ జేసి కృతార్థుఁ డై సుధీ
మంతుఁడు యాగనిష్ఠ మగు•మౌనము వీడి నిరీతిక ల్దిశల్
సంతస మంకురింపఁ గని • చయ్యన రామునితోడ నిట్లనున్. 638

క. గురుకార్యముఁ జెల్లించితిఁ, బరఁగఁ గృతార్థుండ నైతిఁ • బార్థివతనయా
గుఱుతుగ నీయాశ్రమమున, కరుదుగ సిద్ధాశ్రమత్వ • మది నిజ మయ్యెన్.

వ. అని పలికె నంత నారామలక్ష్మణులు గృతకృత్యు లై యారాత్రి సుఖలీల వసియించి మఱునాఁడు ప్రభాతకాలంబున మేల్కని కాల్యకరణీయంబులఁ దీర్చి బరమానందరసపూరితహృదయు లై పావకునిచందంబునం దేజరిల్లుచున్న విశ్వామిత్రునిచరణంబుల కభివాదనంబుఁ జేసి తక్కినమునులకు నమస్కరించి విశ్వామిత్రు నవలోకించి మధురోదారం బగువాక్యంబున నిట్లనిరి. 640

తే. అనఘ నీ కింకరులము ద•యార్ద్రవీక్ష, ణముల వీక్షింపుమిఁక మాకొ•నర్ప వలసి
నట్టిపని యెద్ది తెలియంగ • నానతిమ్ము, కడిమిఁ దీర్చెద మెంతటి•కార్య మైన.

విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణుల జనకయాగముఁ జూడరా నియోగించుట.

క. అని పలికిన నద్దశరథ, తనయుల వాక్యముల కలరి • తాపసవర్యు
ల్మునిపతి యగువిశ్వామి,త్రుని మున్నిడుకొని రఘుపతి•తో ననిరి తగన్. 642

చ. అలమిథిలేంద్రుఁ డైన జన•కాధిపుఁ డుత్తమధర్మశీలుఁ డిం
పలరఁగ నద్భుతంబుగ మ•హాధ్వర మొక్కటి సేయుచున్నవాఁ
డలయక యమ్మఖంబుఁ గన • నచ్చటి కేగెద మేము విక్రమో
జ్జ్వల మముఁ గూడి నీవును బ్ర•సన్నమతిం జనుదెమ్ము చెచ్చెరన్. 643

వ. అదియునుం గాక. 644

ఉ. ఆనృపమౌళిమందిరము•నం దొకవిల్లు సుమేరుసార మై
మానుగ నొప్పి యుండుఁ బుర•మర్దనువి ల్లది తొల్లి ప్రీతు లై
దానవవైరు లిచ్చిరి ము•దంబునఁ దన్మహనీయమౌర్వీసం
ధాన మొనర్ప నీవు వసు•ధావర యోగ్యుఁడ వెన్ని చూడఁగన్. 645

క. సురగరుడోరగనరఖే,చరకిన్నరసిద్ధసాధ్య • చారణయక్షా
సురు లాదివ్యశరాసన,వర మెక్కిడఁ జాల రమర • వరసమతేజా. 646

క. జననాథు లనేకులు ద,ద్ఘనకార్ముకశక్తి దెలియఁ•గా వచ్చి బలం
బున దానిసమారోపణ, మొనరింపఁగ లేక చనిరి • యొదవినలజ్జన్. 647

క. జనవరసుర మాతోడను, జనుదె మ్మచ్చటికి జనక • జనపతిచాంప
బును సముదితయజ్ఞంబును, గనవచ్చును దాన నీకుఁ • గలుగు శుభంబుల్.

విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణులఁ దోడ్కొని మిథిలాపురంబున కరుగుట.

వ. మఱియు నయ్యుత్తమశరాసనంబు దేవతలవలనం బడసి వైదేహుండు దాని

యజ్ఞఫలంబునుఁగా సంభావించుచుఁ దనగృహంబున నిడికొని నిత్యంబును గంధపుష్పధూపదీపంబులచేత నర్చించుచు ధనురుత్సవంబునందుఁ బ్రాధాన్యంబునఁ బూజించుచున్నవాఁ డని పలికిన నవ్విశ్వామిత్రుండు రామలక్ష్మణులం దోడ్కొని మునిసహితుం డై యాసిద్ధాశ్రమంబు విడిచి జాహ్నవీనదియుత్తరతీరంబున నున్నహిమవంతంబునకుం జనియెద మీకు స్వస్తి యగుం గాక యని యచ్చటి వనదేవతలకుం జెప్పి యప్పుడ కదలి యయ్యాశ్రమంబునకుఁ బ్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి యుత్తరాభిముఖుం డై మిథిలానగరమార్గంబుఁ బట్టి చనియె నప్పు డమ్మహానీయాశ్రమంబున నున్నబ్రహ్మవాదు లైన మహర్షులయగ్నిహోత్రసంభారంబులచేతఁ బరిపూర్ణం బై నశకటీశతమాత్రం బమ్మహాత్ముని వెనుకొని యరిగె మఱియు నయ్యాశ్రమంబునం గలమృగపక్షిగణంబులు భక్త్యతిశయంబున నవ్విశ్వామిత్రుని వెంటం గొండొక దూరం బరిగి యతనిచేత ననుజ్ఞ వడసి మరలి నిజనివాసంబులకుం జనియె నంత గాధినందనుండు గొంతదూరంబు సని సూర్యుండు గ్రుంకువేళకు మునిసహితంబుగా శోణనదీసమీపంబుఁ జేరి యన్నదీపుణ్యతీర్థంబులం గ్రుంకి యగ్నిసమారాధనంబుఁ జేసి విశ్వామిత్రుండు దత్తీరవనంబున నివసించె నంత రాముండు లక్ష్మణసమేతంబుగా సంధ్య నుపాసించి మునుల నభివాదనంబుఁ జేసి మునిసభామధ్యంబున విశ్వామిత్రున కభిముఖంబుగా సుఖోపవిష్టుం డై మృదుమధురవాక్యంబున నమ్మహాత్మున కి ట్లనియె. 649

విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణులకుఁ దనదువంశక్రమంబుఁ దెల్పుట.

తే. అనఘ యీ దేశ మతిరమ్య • మై తనర్చె
మంజులవనాంతజాతసం • పదలచేత
ననిశ మేపుణ్యుఁడు వసించు • నట్టి నెలవు
దీనివిధ మెల్లఁ గృపతోడఁ • దెలియఁ జెపుమ. 650

క. అని యడిగిన గాధేయుఁడు, దనమనమునఁ బొంగి రాజ • తనయునితోఁ ద
ద్ఘనదేశక్రమ మెల్లను, వినిపింపఁ దొడంగె వాక్ప్రి • వీణత మెఱయన్. 651

తే. దశరథకుమార బ్రహ్మకుఁ • గుశుఁ డనంగ, నొక్కతనయుండు గలఁడు గు • ణోత్తముండు
నిత్యధర్మజ్ఞతావ్రత • నియతిమహిమ, నలరె నాతండు రెండవ • నలువకరణి. 652

శా. ఆపుణ్యుండు విదర్భరాజసుత సు • ద్యత్ప్రీతితోఁ బెండ్లి యై
యాపద్మాననయందు నందనుల సా • రాచారులం ధీరుల
న్భూపాలోత్తములన్ గుణోత్తరుల సం • పూర్ణప్రభావాఢ్యులన్
శ్రీపుత్రాకృతుల న్సుధీరతులఁ గాం • చె న్నల్వుర న్వేడుకన్. 653

తే. నరవర కుశాంబుఁ డనఁ గుశ • నాభుఁ డనఁగ, వసువ నధూర్తరజుఁ డన • వఱలువారు
వారిజవనప్రియాభు లై • వాలువారు, వాసవసమాను లై క్రాలు • వారు వారు. 654

క. వారి విలోకించి గుశో, దారుఁడు గుశుఁ డిట్టు లనియె • ధర్మచికీర్ష
స్మీరం దఱు ధారుణి నయ, మారఁగఁ బంచికొని కుడువుఁ • డనురాగమునన్.

వ. అని నియమించి కుశుండు మహీమండలం బంతయుఁ జతుఃఖండంబుగా విభాగించి యిచ్చినం గైకొని యన్నలువురు ధర్మపరు లై లోకసమ్మతంబుగా రాజ్యంబుఁ జేయుచు. 656

తే. అంబురుహమిత్రతేజ కు•శాంబుఁ డనెడు
ఘనుఁడు దనపేరఁ గౌశాంబి • యనెడుపురము
మహిమ నిర్మించి యందు ధ•ర్మంబుకలిమి
శిష్టసమ్మతి రాజ్యంబుఁ • జేయుచుండె. 657

తే. శక్రతుల్యుండు కుశనాభ•జనవిభుండు
పొలుపుగ మహోదయం బను • పురవరంబు
వేడ్కఁ గావించి యందుఁ బ్రా•వీణ్య మొదవ
నింపు సొంపారఁ బ్రజలఁ బా•లించుచుండె. 658

క. అనఘుఁ డధూర్తరజుం డను, ధననాధనిభుండు ప్రీతి • ధర్మారణ్యం
బనుపురముఁ జేరి యచ్చట, నినవంశోత్తమ ధరిత్రి • నేలుచు నుండెన్. 659

క. వసు వనువాఁడు పయోజా, క్షసమద్యుతి యై గిరివ్ర•జం బనుపురముం
బెస నిర్మించి ముదంబున, వసుమతిఁ బాలించె నం ద•వార్యప్రౌఢిన్. 660

ఉ. మనుజవరేణ్య యీధరణి • మానుగ నవ్వసురాజమౌళి యే
లినయది గ్రాలుచున్నయది • క్రేవ మహీధ్రము లైదు గంటె నూ
తనసితపుష్పమాలికవి•ధంబున మాగధి యీనగాంతరం
బున విలసిల్లుచున్నయది • పొల్పలర న్నగధాత్రిజాత యై. 661

వ. మఱియు నిమ్మహానది ప్రత్యగ్వాహిని యై యుండు నిచ్చటి వసుంధర వసురాజధర్మమహిమం జేసి మాగధీనదీసలిలస్పర్శంబున సంపూర్ణసస్యశాలిని యై సుక్షేత్ర యై యుండు. 662

తే. తవిలికుశనాభనృపతిఘృ•తాచియ నెడు, నచ్చరను బెండ్లియై దాని•యందుఁ గాంచె
రూపసౌందర్యమహిమచే•రూఢిఁ గన్న, యట్టితనయల నూర్వుర•నతిముదమున.

ఉ. ఆనరనాథమౌళిసుత • లంచితరూపవిలాసయౌవన
శ్రీ నిరవద్య హారమృదు•చేలములం గయిసేసి మంజులో
ద్యానముఁ జేరి యందు ముద•మారఁగ వాద మొనర్చుచు న్రహిం
గానముఁ జేయుచుం శిఖుల•కై వడి నృత్యము లాచరించుచున్. 664

క. ఘనమధ్యస్థితశంపల, యనువున గగనగతతార•లట్ల వెలుఁగుచు
న్వనమధ్యస్థిత లై నృప, తనయలు విహరించి రద్భు•తక్రమ మెసఁగన్. 665

ఉ. వారిమనోజ్ఞవేషములు • వారివచోరచనాచమత్కృతుల్

వారివిలాసవైఖరులు • వారిసముంచితరూపసంపద
ల్వారివిహారచాతురియు • వారియపాంగదృగంచలంబు లిం
పారఁగఁ జూచి మన్మథశ•రాతురుఁ డై పవనుండు చెచ్చెరన్. 666

తే. కన్నులారంగ నయ్యళి•కచలచెలువుఁ
బొలుపలరఁ గాంచి తమి మించి • వలపు నించి
ధృతిఁ దొలంగించి విచలిత•హృదయుఁ డగుచుఁ
జేర నేతెంచి పలికె స•మీరణుండు. 667

చ. జలజదళాక్షులార నవ• చంపకనాసికలార యేను మీ
చెలువముఁ జూచి మేలుపడి • చేకొన వచ్చితి నాకు భార్యలై
కలసి రమింపుఁ డుత్తమసు•ఖంబులు సేకురు మానుషత్వముం
దలఁగు శుభోదయం బెసఁగుఁ • దప్పక కల్గుఁ జిరాయురున్నతుల్. 668

క. మనుజాంగనలకు జవ్వన, మనిత్య మమరులకు నిత్య • మటుగావున నీ
మనుజత్వ ముడిగి మీ రిఁక, ననిమేషత్వమున సుఖము • నందఁగ రాదే. 669

వ. అని పలికిన నక్లిష్టకర్ముం డగుసదాగతివచనంబు విని యుపహసించుచుఁ గన్యా
శతం బతని కిట్లనియె. 670

తే. అమరవర్య సమస్తభూ•తముల కీవు, పరఁగ నంతశ్చరం బైన • ప్రాణ మగుట
నలువ నీకు జగత్ప్రాణ•నామ మిడియె, నరయ నీయట్టిపూజ్యుఁ డి•ట్లాడ నగునె.

క. అనిలా మముఁ గుశనాభుని, తనయుల మని యెఱుఁగవే ప•దభ్రష్టునిఁగా
నినుఁ దిట్టఁగ జాలుదు మైనను సైఁచితి మిటు తపోవి•నాశ నశంకన్. 672

ఆ. సత్యవాది యైన • జనకున కచమతిఁ, గూర్చి తుచ్ఛసుఖముఁ • గోరుకంటె
మానవతుల కుర్వి • మరణ మభ్యుదయంబు, గాదె పల్కఁ దేల • గాన కిట్లు.

క. సురవర్య మాకు దండ్రియె, పరమం బగుదైవతంబు • ప్రభు వటు గానక్
గుఱుఁ డెవ్వని కొసఁగిన న, ప్పురమోదారుండె మాకు • భర్త దలంపన్. 674

తే. అనఘ మజ్జనకుండు నీ•కరయ నంత, కుండు గాకుండుఁ గాక యా•కోవిదునకు
నవమతియొనర్పకుముధర్మ•మాశ్రయించి,ధవునివరియింపఁగోరియు•న్నార మేము.

క. అని కుశనాభమహీపతి, తనయులు వల్కఁ విని గాడ్పు • దవశిఖమాడ్కిఁ
న్గనలుచుఁ బ్రభంజనత్వము, దనరఁగ భంజించె వేగ • తద్గాత్రంబుల్. 676

క. జననాథతనయ లీగతి, ననిలునిచే భగ్నగాత్ర•లై ఘనలజ్జా
వనతాననలై గ్రక్కున, జని రింటికిఁ గనుల బాష్ప•జలములు చినుకన్. 677

వ. ఇట్లు చనుదెంచినకన్యలం జూచి సంభ్రాంతచేతస్కుం డై కుశనాభుం
డి ట్లనియె. 678

ఉ. కన్నియలార మీకుఁ గను • గానక యెవ్వఁడు గీడుఁ జేసె నా
పన్నత నొంటె తొల్లిటి జ•వాకుసుమద్యుతి పీడి కుబ్జలై

కన్నుల నశ్రుబిందువులు • గాఱఁగ నేడ్చెద రేల మీరు మా
కున్నది యున్నయట్లు రయ • మొప్పఁగఁ జెప్పుఁడు దాఁచ నేటికిన్. 679

తే. అని యడిగి దీర్ఘనిశ్వాస • మడర నూర
కున్న జనకునిఁ గాంచి యు•య్యువతు లెల్ల
చరణములు ముందలలు సోఁక • సాగి మ్రొక్కి
హస్తములు మోడ్చి యిట్లని • రడలు గదుర. 680

మ. మనయుద్యానవనంబునందు విహరిం•పన్ దుర్మదుం డై ప్రభం
జనుఁ డచ్చోటికి నేగుదెంచి యశుభా•చారస్థుఁ డై ధర్మమా
ర్గనిరూఢస్థితి వీడి రాగవశుఁ డై • కామాస్త్రసంవిద్ధుఁ డై
తనకుం బత్నులు గం డటంచు మము వే•తన్యాయుఁ డై వేఁడినన్. 681

తే. వెలఁదులు స్వతంత్రులేధర్మ•విధియెఱుఁగవె,కోర్కెగల దేనినీవుమ•గురునినడుగు
మాన వేంద్రుఁడు నీకిచ్చె•నేని ప్రీతి, నిను వరించెద మిందఱ • మనఘచరిత.682

క. అని యేము నలుక విన క, య్యనిలుఁడు గోపించి చిత్త • మలమటఁ జెందం
బనిగొని మదంగములు గ్ర, క్కున నఁ గుదియం బట్టి మమ్ముఁ • గుబ్జలఁ జేసెన్.

వ. అని విన్నవించిన విని పరమధార్మికుం డైనకుశనాభుండు గన్యాశతంబున కిట్ల
నియె. 684

సీ. ఆత్మజలార మీ • రైకమత్యము నొంది వంశధర్మస్థితి • వదల కుండ
సైరణఁ గావించి • చనుదెంచితిరి క్షమా•వంతుల కేమి గొ•ఱంత లేదు
లోకత్రయమునందు • మీకుఁ బోలినతాల్మి పరికింప మఱియు నె•వ్వరికి లేదు
సురలయం దైన దు•ష్కర మిట్టిశాంతంబు పురుషుల కైనఁ బూఁ•బోండ్లకైన

ఆ. క్షమయె భూషణంబు•క్షమయె దానంబు య, జ్ఞంబు సత్యమార్గ•వంబు యశము
తపము శీల మధిక•ధర్మంబు క్షమయుండె, నిలిచి యుండుఁ జూడ•నిఖిలజగము.

క. అని పలికి సుతలఁ బోవం, బనిచి మహీవిభుఁడు మంత్రి•బాంధవయుతుఁ డై
తనయుల నెవ్వరి కిచ్చెద, ననుచు విచారించు చుండ • నానమయమునన్. 686

చ. ఘనుఁడు జితేంద్రియుండు విధి•కల్పుఁ డనల్పతపుండు చూళి నాఁ
దనరుతపస్వి బ్రాహ్మసమ•దగ్రతపం బొనరించు చుండఁగా
ననిమిషలోకకాంత యగు•నట్టిది యూర్మిళముద్దుకూఁతు రా
ననజితసోమ సోమద యు•నం దగుయచ్చరమిన్న చెచ్చెరన్. 687

క. మునివంశవార్ధిచంద్రునిఁ, గనఁ జని తచ్చరణములకు • ఘనతరభక్తి
న్వినతి యొనరించి నిత్యం, బును సేవ యొనర్చు చుండెఁ • బుత్రార్థిని యై.688

తే. అంతఁ గొంతకాలంబున•కమ్మునీంద్రుఁ, డాత్మ సంతుష్టుఁ డై మెచ్చి• యన్నెలంతఁ
జూచి నీకిష్టమెద్దియో•సుదతి దాని, నడుగు మిచ్చెద ననిన న•ప్పడఁతి యలరి.

క. పలుకుల నమృతపుసోనలు, చిలుకఁగ మధురస్వరంబు•చే ని ట్లనియెన్

జలరుహగర్భసమానున, కలచూళికి ఫాలకీలితాంజలి యగుచున్. 690

వ. మహాత్మా యేను బుత్రార్థిని నై మిమ్ము భజించితి నే నింతకు మున్న పతినై యిప్పు డన్యునిం గోరక నైష్ఠికబ్రహ్మచారిణి నై యున్నదాన నీవు బ్రహ్మతేజోనముదితుండవు బ్రహ్మభూతుండవు తపస్సంపన్నుండవు నాయందుఁ గృప గల దేని శరణాగత నైన నాకుఁ దపోమహిమచే బ్రాహ్మణశక్తియోగయుక్తుం డైనపుత్త్రుం బ్రసాదింపు మని యభ్యర్థించిన నప్పరమతపస్వి దయాళుం డై యాగంధర్వి కోరినయట్లు పరమధార్మికుం డైనపుత్త్రు నొసంగిన నతండు బ్రహ్మదత్తుం డనాఁ బరఁగె నట్టి చూళిమానసపుత్త్రుం డైన బ్రహ్మదత్తుండు శక్రుం డమరావతీపురంబు నుంబోలె కాంపిల్యానామనగరంబుఁ బరిపాలించుచు మహాసంపద్యుక్తుం డై యుండె నట్టి బ్రహ్మదత్తుని రావించి కుశనాభుఁడు ప్రీతచేతస్కుం డై సమస్తలోకసమ్మతంబుగాఁ గన్యాశతంబు నొసంగిన నాబ్రహ్మదత్తుం డక్కన్యల యథాక్రమంబుగాఁ బాణిగ్రహణంబుఁ జేసిన. 691

క. వరుని ప్రసాదంబున న, త్తరుణులు కుబ్జత్వ ముడిగి • తత్క్షణమె మనో
హరగాత్ర లై తనర్చిరి, యరు దారఁగ మరుని మోహనాస్త్రములక్రియన్.

ఆ. పీతకుబ్జభావ • లై తారకలమాడ్కి, వెలుఁగుచున్నసుతలఁ • గలయఁ జూచి
యద్భుతంబు నొంది • యా కుశనాభుండు, గాఢహర్ష మాత్మఁ • గడలుకొనఁగ.

చ. తనయల నల్లుని న్బహువి • ధంబులఁ గామితముల్ ఘటించి మిం
చినయనురక్తి దివ్యమణి • చేలసువర్ణము లిచ్చి యాదరం
బునఁ దగ వీడుకొల్పినఁ బ్ర • మోదమునం జని రగ్రభాగమం
దనుపమహృద్యవాద్యనిన • దార్భటు లంబరవీధి నిండఁగన్. 694

క. తనయునిఁ గోడండ్రను గనుఁ, గొని సోమద హర్షమొంది • కుశనాభమహీం
ద్రునిఁ గొనియాడుచు వారల, ననుపమగతి గారవించె • నధికప్రీతిన్. 695

వ. ఇట్లు బ్రహ్మదత్తుండు గాంపిల్యానగరంబుఁ బ్రవేశించి పత్నీసహితుం డై శక్రుండు త్రిదివంబునందుం బోలె సుఖించుచుండె. 696

తే. అంతఁ గుశనాభరాజు పు • త్త్రార్థ మొక్క, యిష్టిఁ గావింప నాపృథ • వీశుకడకుఁ
గోర్కెతో బ్రహ్మపుత్త్రుండు • గుశుఁడువచ్చి, యింపుసొంపారమధురోక్తి • నిట్టులనియె.

క. తనయా నీకు సమానుఁడు, తనయుఁడు గాధి యనువాఁడు • ధార్మికుఁడు యశో
ధనుఁడు జనియించు ధర న, య్యనఘునిచే నీ కనంత • యశముం గలుగున్. 698

క. అని పలికి కుశుఁడు ముదమునఁ, దనయుని నాశీర్వదించి • తపనునిచందం
బున నుజ్జ్వలుఁ డగుచు సనా, తన మగువిధిలోకమునకుఁ • దడయక చనియెన్.

ఉ. అంతటఁ గొంతకాలమున • నద్భుతతేజుఁడు పుత్త్రుఁ డామహీ
కాంతుని గర్భవార్ధిమిహి • కాద్యుతి యై జనియించె మంజుల
స్వాంతుఁడు గాధిరా జనుప్ర • సన్నకళాకలితాత్ముఁ డమ్మహా

స్వాంతున కే జనించితి రసాపురుహూతునకుం రఘూత్తమా. 700
సీ. అవనీశ కుశవంశ•మందుఁ బుట్టుటఁ జేసి కౌశికనామంబు• గలిగె నాకు
సరసాత్మ మాయక్క • సత్యవతీదేవి దివ్యగుణాఢ్య స•తీలలామ
వెనుకొని తనప్రాణ•విభుఁ డైనఋచికుతోఁ గూడి శరీరంబు•తోడ నాక
లోకంబునకుఁ బోయి • లోకహితంబుగా నీలోకమునఁ బర్వ•తేంద్రుఁ డనఁగ
తే. బరఁగు ప్రాలేయపర్వత•ప్రాంతమందుఁ, జెలఁగి కౌశికి యను పేర • నలరుదివ్య
నిర్ఝరిణి యయ్యె నయ్యమ•నిత్యమమ్మ, హైతటిని చెంత వసియింతు • నయ్య నేను.
వ. పదంపడి నేను యోగనియమంబున హిమవంతంబు విడిచి సిద్ధాశ్రమంబుఁ జేరి భవత్తేజంబునఁ దపస్సిద్ధుండ నైతి మద్భగిని యగుసత్యవతి మహానదీస్వరూపంబున లోకపావని యై సజ్జనులదురితంబుఁ దొలంగం ద్రోయుచుండు రఘువరా మదీయవంశక్రమంబును దచ్చరిత్రంబును నీదేశవిశేషవిధంబును బ్రస్ఫుటంబుగా నెఱింగించితిఁ గదా యని పలికి హర్షపులకితగాత్రుం డై విశ్వామిత్రుండు వెండియు నిట్లనియె. 702
మ. అవనీశాత్మజ పూర్వరాత్రిసమయం • బయ్యెం దమోజాలము
ల్భువి నీరంధ్రముగాఁగఁ బర్వెఁ దఱుచై • భూరిద్యుతిం దారక
ల్దివిపై నుజ్జ్వలభంగిఁ బొల్చె సురవి•ద్వేషుల్బలోద్రేకు లై
దవధూమాకృతి సంచరించెదరు నం•దం బొప్ప వీక్షించితే. 703
క. గిరిగుహలయందుఁ దరుకో,టరములయం దావగాత•టంబులయందుం
దరులందు ఖగమృగంబులు, నెఱి సెడి లీనంబు లయ్యె • నిద్రాసక్తిన్. 704
చ. తొవలకుఁ బ్రేమఁ జూపి యల • తోయరుహంబకు నిద్ర లేపి ప
ద్మవనము కాంతి మాపి సుర•మండలికి న్సుధఁ జేపి చాల న
ర్ణవమున కుబ్బు దాపి రఘు•నాయక తావకకీర్తిమూర్తి నొం
ది వెడలెనాఁగ నిష్ఠు హిమ•దీధితి యొప్పెడిఁ గంటె ప్రాగ్గిరిన్. 705
వ. రాజనందనా రాత్రివిశేషకాలం బయ్యె మేల్కొని యుండుటవలన నెల్లి జాగరజనితపరిశ్రాంతివలన మార్గవిఘ్నంబు సంభవించుం గావున నింక సుఖనిద్ర సల్పుము. 706
చ. అన విని తోడివారనివరు • లామునికి ట్లని రోమహాతపో
ధనవర తావకాన్వయవి•ధంబు యథావిధిగా వినం బడె
న్ననఘులు బ్రహ్మతుల్యులు మ•హాత్ములు తావకవంశజాతుల
ట్ల నియుతభూరిదివ్య పృథు•లద్యుతి వై తనరారితీ విలన్. 707
తే. నృపుఁడ వై పుట్టి పదపడి • విపులతపము, కలిమి బ్రహ్మర్షిపదమును•గన్నవాఁడ
వీవు నీయంతవాఁడవు•నీవె కాక, జగతి వేఱొక్కఁడును నీకు• సాటి గలఁడె. 708
వ. మహాత్మా భవత్సహోదరి యైనసత్యవతి గౌశికి యనుపేరం దనరుదివ్యనది యై

భువనపావని యై కులోద్యోతకరి యై ప్రకాశించుచున్న యది యని బహుప్రకారంబుల నత్తాపసులు విశ్వామిత్రునిం బ్రశంసించిన నమ్మునిశ్రేష్ఠుం డుల్లంబు పల్లవింప సస్మితవదనారవిందుం డై వారి నందఱఁ దగినతెఱంగున నభినందించి వారలుం దానును మంజుకిసలయకుసుమవిరచితశయ్యాతలంబుల నధివసించి యొక్కింతసేపు పుణ్యకథావినోదంబులం బ్రొద్దుఁ బుచ్చి పదంపడి సుఖనిద్రఁ జేసి రారఘుప్రవరులును విశ్వామిత్రుని సేవించి యమ్మహాత్మునివలన నిష్టకథాశ్రవణంబుఁ జేయుచు మృదుతల్పంబులం బవ్వళించి సుఖనిద్రఁ గావించిరి తదనంతరంబ. 709

క. శతపత్రకుట్మలబహి, ర్గతమదమధుపాంగనాళి • కాయరవంబు
ల్జత గూడి కేవలాదం,భత మీఱఁ బ్రభాతకాల • మహిమం దెలిపెన్. 710

తే. అంతఁ గౌశికముని యంతి • కావనీరు, హాగ్రసంగతపారావ • తారవములు
మేలుకొలుపులు పాడంగ • మేలుకాంచి, సరసమతిఁ దోడిమునుల కె • చ్చరికఁ జేసి.

చ. చెలువుగ రామలక్ష్మణులఁ • జీఱి రఘూత్తములార మేలుకొం
డలతపనోదయావసర • మయ్యె నటంచు సుధామయోక్తి మే
ల్కొలిపిన నిద్ర లేచి రఘు • కుంజరు లాహ్నికకృత్యము ల్నయం
బలరఁగఁ దీర్చి రత్తఱి నృ • పాగ్రణి గౌశికుతోడ ని ట్లనున్. 712

తే. కంటె యీశోణనదిమహా • గాధ మగుచుఁ, బులినమండితమై శుభ • సలిలపూర్ణ
మగుచునొప్పెడు మనము సొం • పారనెద్ది, మార్గమున దాఁటిపోదము • మౌనివర్య.

క. అన విని గాధేయుఁడు రా, మున కిట్లనుఁ దాపసోత్త • ములు దాఁటెడు రే
వున దాఁటి పోద మని గృ,ద్ధన నన్నది దాఁటె మౌని • తతియుతుఁ డగుచున్.

విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణసహితుం డై గంగానదిఁ జేర నరుగుట.

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తపోధనగ్రామణి రామలక్ష్మణసహితుం డై తాపసులం గూడి శోణనది నుత్తరించి తత్తీరవనంబులు విలోకింపుచు దూరం బరిగి యినుండు నభోమధ్యగతుం డగునంతకు సమస్తమునినిషేవితం బగుదాని హంససారసనాదితం బగుదానిఁ బుణ్యోదకం బైనదాని గంగానది డాసి యమ్మహానదియందు సుస్నాతులై పితృతర్పణంబుఁ గావించి కృతాగ్నిహోత్రులై యమృతతుల్యం బైనహవిశ్శేషంబు భక్షించి యమ్మహానదితీరంబున నొక్కరమ్యప్రదేశంబున నావాసపరిగ్రహణంబుఁ జేసి పరమానందభరితాంతఃకరణులై రచ్చట సమస్తమునిపరివృతుం డై విశ్వామిత్రుండు నివసించె నంత నారాముండు విశ్వామిత్రుని కభిముఖంబుగా నాసీనుం డై యమ్మహాత్మున కి ట్లనియె. 715

విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునికి గంగాపర్ణలసంభవప్రకారంబుఁ దెల్పుట.

క. తాపస యీదివ్యాపగ, యేపగిది జనించె జగము • లేక్రియ నిండెన్
యేపగిది జలధిఁ గలసెను, నాపైఁ గృపఁ జేసి యంత • నయముగఁ జెపుమా.

క. అనవుడు రఘువరముఖసం,జనితవచోమృతముఁ జెవులఁ • జవిగొని స్మేరా
ననుఁ డై సుమనోగతి న,మ్మునిరా జిట్లనియెఁ గుతుక•ముం దళుకొత్తన్. 717

క. కల దొకయళిచికుర సురా, చలపుత్త్రి మెఱుంగుదీఁగె • శశికళ మఱుఁగ
జ్జెలఁగుఱ్ఱ మఖిలసురరమ,ణుల చూడాభూషణము మ•నోరమ యనఁగన్. 718

చ. హిమవదహార్యరాజు మది • హెచ్చినకోరిక నివ్వటిల్లఁగాఁ
బ్రమద మెలర్ప నక్కులువ•రాయని రేకఁ దృణీకరించు న
య్యుమను యథావిధిం బరిణ•యం బయి తత్సతియందుఁ గాంచె నా
సుమహితరూపయౌవనను•శోభితగాత్రులఁ గూఁతు లిద్దఱన్. 719

తే. సురలు దేవహితార్థ మా•సుతలలోనఁ, బెద్దకూఁతురు గంగ య•న్పేర నలరు
దాని నిమ్మని హిమధరా•ధరుని నెయ్య,మెసఁగ నడిగిరి త్రైలోక్య•హితముపొంటె.

క. అడిగిన నక్కుధరేంద్రుఁడు, పడఁతుకఁ దనపుత్త్రి భువన•పావని గంగ
న్గడువేడ్క లోకహితముగఁ, దడయక దేవతల కిచ్చెఁ • దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 721

క. ఇచ్చినఁ గైకొని నిర్జరు, లిచ్చ నలరి లోకములకు • హిత మొనరింపం
జెచ్చెర గంగను దోడ్కొని, యచ్చపడఁగ నాకమునకు • నరిగిరి పెలుచన్.

వ. ఇట్లు స్వచ్ఛందపథగామిని యైనగంగ సురలచేత నాహూయమాన యై దివంబు నకుం జని మహానదీరూపంబున సురగరుడోరగమునిసేవిత యై యెల్లవారలఁ బవిత్రులం జేయుచుండె నంత రెండవకూఁతు రుమాదేవి యుగ్రం బైనవ్రతం బంగీకరించి శైలసానుకందరంబులఁ దపంబుఁ జేయుచుండ నాహిమవంతుం డక్కన్యకుం దగినవరుని విచారించి సకలలోకనమస్కృతుం డైనరుద్రున కొసంగె నిది త్రిభువనాభివంద్యలైనగంగాపర్ణలసంభవప్రకారం బంతుఁ ద్రిపథగ యైనగంగానది మొదలఁ ద్రివిష్టపంబు నధిగమించి యందు మహానదీస్వరూపిణి యై స్వర్లోకంబునం బ్రవహించినచందంబు నెఱింగించితి నని పలికిన నారామలక్ష్మణు లిరువురు ప్రీతిసంహృష్టసర్వాంగు లై విశ్వామిత్త్రు నవలోకించి మహాత్మా ధర్మయుక్తం బైనయీగంగాఖ్యానంబు సంక్షేపంబుగా మీచేతఁ గథితం బయ్యె నీవు దివ్యమానుషసంభవప్రకారం బంతయు సవిస్తరంబుగా నెఱిఁగిన మహానుభావుండవు శైలపుత్త్రి యైనగంగాదేవి మహానదీస్వరూపిణి యై ముల్లోకంబులం బ్రవర్తించుటకుఁ గారణం బెయ్యది యేకర్మంబులం గూడి ముల్లోకంబులయందు విశ్రుతి వహించె నేకారణంబున మార్గత్రయగామిని యయ్యెఁ దత్ప్రకారం బంతయు సవిస్తరంబుగా నెఱింగింప నీవే యర్హుండ వనిన ఋషిసభామధ్యగతుం డైనవిశ్వామిత్త్రుండు హర్షపులకితగాత్రుం డై యి ట్లనియె. 723

విశ్వామిత్త్రుఁడు శ్రీరామునికిఁ బార్వతీవృత్తాంతంబుఁ దెలుపుట.

చ. ఎలమి శశాంకమౌళి కుధ•రేశ్వరనందన నిట్లు పెండ్లి యై
చెలువుగఁ బుష్పితావిగతిఁ • జిత్తము లొక్కటిగాఁ బరస్పరం

బలఘుముదంబుతో సహార♦హం బెడఁ బాయక సౌఖ్యసంపదం
దలకొని పొల్చి రెంతయు స♦నాతనదంపతు లై జగంబులన్. 724

వ. అంత. 725

చ. మృడుఁ డొకనాఁడు వేడుక న♦మేయభుజాబలశాలిపుత్త్రునిం
బడయఁగఁ గోరి యత్తుహిన♦పర్వతరాజకుమారిఁ గూడ సొం
పడరఁగ నూఱువర్షము ల♦హర్నిశము ల్పరమానురక్తిచే
నెడఁ బడ కుండ నిత్యము ర♦హి న్సురతం బొనరించు చుండఁగన్. 726

చ. జలజభవాద్యశేషసుర♦సత్తము లొక్కటఁ గుంపుఁ గూడి యా
యలికవిలోచనుండు తుహి♦నాచలనందనితోడఁ గూడి మి
క్కిలి సురతం బొనర్పఁ దొడఁ♦గెం దగ వారల తేజ మేఘనుం
డిల సహియింప నోపు మన♦మిత్తఱి నవ్విధి మాన్పఁగాఁ దగున్. 727

మ. అని చింతించి సురల్కుతూహలముతో ♦ నచ్చోటి కేతెంచి యం
దు నిరూఢేచ్ఛ నఖండత న్సురత మిం♦తో వేడ్కఁ గావించులో
కనిదానం బగుశంకరుం గని నమ♦స్కారంబుఁ గావించి ఫా
లనిబద్ధాంజలు లై నుతించిరి శుభా♦లాపంబుల న్భక్తితోన్. 728

తే. దేవదేవ మహాదేవ ♦ దేవవినుత, లోకనాయక నతభక్త♦లోకవరద
శర్వ శంకర యీశాన ♦ చంద్రమౌళి, నీకు మ్రొక్కెద మాలింపు ♦ నిర్మలాత్మ.

తే. ఈశ యేపారు నీతేజ ♦ మెవరు దాల్ప
నోపువా రిట్టిరతికృత్య ♦ ముడుగ వలయు
బ్రహ్మచర్యవ్రతంబునఁ ♦ బరఁగ వలయు
నివ్వరము మాకిఁక ననుగ్ర♦హింప వలయు. 730

వ. దేవా యమోఘం బైనభవత్తేజంబు సహింప జగంబు లోపవు కావునఁ దేజంబు నీయందు ధరింపుము లోకహితార్థంబు దేవీసహితుండ వై తపంబుఁ గావింపు మని ప్రార్థించిన దేవతలవచనంబు విని దయాళుం డై సర్వలోకమహేశ్వరుం డగుపార్వతీశ్వరుండు వేల్పులం జూచి మీచెప్పినట్ల మదీయం బైనతేజంబు నాయందె నిలిపెద స్వస్థచిత్తులరు గం డిప్పు డనుత్తమం బైనమద్వీర్యంబు రేతస్స్థానహృదయసంపుటసంక్షుభితం బయ్యె దీని నెవ్వాఁడు ధరించువాఁ డెఱింగింపుం డనిన నయ్యాదిత్యులు వృషభధ్వజున కి ట్లనిరి. 731

క. విడువుము తావకతేజముఁ, దడయక తాల్పంగ నోపు ♦ ధాత్రి యటన్నన్
మృడుఁ డోఁగా కని గ్రక్కునఁ, బుడమిం గావించెఁ దద్వి♦మోచన మనఘా.

వ. ఇట్లు విసర్జించిన నమ్మహాతేజంబు శైలకాననసహిత యైనమహి యెల్ల నిండె నప్పుడు. 733

తే. అమరు లనలునిఁ గనుఁగొని • యనిలుఁ గూడి
చెలఁగి నీవిందుఁ దగఁ బ్రవేశింపు మనిన
విని యతం డట్ల కావించె • జనవరేణ్య
యవని శ్వేతాద్రి యన నొప్పె • నచటినెలవు. 734

వ. మఱియు రౌద్రం బైన తేజం బెచ్చోట విసృష్టం బయ్యె నది కార్తికేయజన్మస్థానం బైనదివ్యశరణం బై పావకాదిత్యసన్నిభం బై విలసిల్లె నంత దేవతలు సమస్తమునిగణసమేతంబుగా నయ్యుమామహేశ్వరులం బూజించి రప్పుడు.

క. కట్టడితనమున వేల్పులు, గట్టిగఁ దన కప్రియంబుఁ • గావించుటకుం
గట్టలుకఁ దత్ఫలంబును, గట్టి కుడుచుట ట్లొనర్తుఁ • గా కని యుమయున్. 736

క. కనుఁగొనలఁ దామ్రదీధితి, దనరారఁగ మేను దీప్త • దవశిఖచందం
బున నలరఁ గ్రోధ మది పై, కొనఁగా దోయిట జలంబుఁ • గొని యిట్లనియెన్.

చ. కొడుకును గోరి ప్రాణవిభుఁ • గూడి సుఖించెదునాకు నిమ్మెయిన్
విడువక దుష్టు లై నడుమ • విఘ్న మొనర్చితి రిట్లు గాన నిం
పడరఁగ వేల్పులార యిది • యాదిగఁ బత్నులయందు మీ కికం
గొడుకులు పుట్ట కుండెదరు • కోరి శపించితి నిక్క మింతయున్. 738

వ. అని పలికి వెండియు. 739

తే. ఇలను వీక్షించి క్రుద్ధయై • యేను దాల్పఁ
దగినయీ తేజ మీ వెట్లు • దాల్చితి విది
మొదలు బహునాయకత్వంబుఁ • బొందు మనుచు
శాప మిచ్చెఁ బదంపడి • శైలతనయ. 740

వ. మఱియు వసుంధర నుద్దేశించి యూషరత్వాదినానావిధరూపిణి వై మచ్ఛాపక్రోధవిపర్యస్తప్రకృతి వై పుత్రకృతప్రీతి నొందకుండు మని యిట్లు కఠోరంబుగా శపించె నంత దేవతలు పార్వతిచేత శప్తులై మొగంబుల లజ్జావిషాదంబులు వొడమ నిజనివాసంబులకుం జనిరి శంభుఁడు దేవీసహితుం డై యచ్చోటు విడిచి తుషారగిరియుత్తరభాగంబునకుం జని తదీయం బైనయొక్కమహోన్నతశృంగంబుమీఁదఁ దపంబుఁ జేయు చుండె నిది పార్వతీవృత్తాంతం బింక గంగావృత్తాంతం బెఱింగించెద వినుము. 741

విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునికి గంగావృత్తాంతంబుఁ దెల్పుట.

సీ. అమరు లందఱును మహర్షిసమేతు లై కడువేడ్క బ్రహ్మను • గానఁ బోయి
వినయంబు భక్తివి • వేకంబు లేర్పడఁ దత్పాదములకు వం • దనముఁ జేసి
నలువ మా కొకఁడు సే • నానాయకుఁడు లేమిఁ జేసి దైత్యులచేతఁ • జిక్కువడితి
మష్టమూర్తికిఁ బుట్టి • నట్టివానిఁ గ్రహింతు మని యున్న నదియు నా • డట్ల యయ్యె
తే. దామరసగర్భ మాకింకఁ • దగినకార్య, మెద్ది యోచించి త్రైలోక్య • హితముఁ బొంద

నానతిమ్ము సమస్తవిఀధానవిదుఁడ, వీవు మా కందఱకు దిక్కుఀనీవ కావె. 742

వ. దేవా తొల్లి మాకు భగవంతునిచేత నెవ్వఁడు సేనాధిపతిగా దత్తం బయ్యె నమ్మహాత్ముఁ డిప్పు డుమానహితంబుగాఁ దపంబుఁ జేయు చున్నవాఁ డింక వేఱొక్కని నిర్దేశింపుము. 743

క. అని సురలు విన్నవించిన, విని వేలుపుపెద్ద వారిఀ వీక్షించి కృపా
జనితానురాగమున ని, ట్లనియెం బలుకులు సుధామఀయము లై యుండన్.

చ. పరమసతీలలామ యగుఀపార్వతి వల్కినభంగి నింక మీ
గఱితలయందు నందనులుఀ గల్గుట చొప్పడ దింత నిక్కువం
బఱమర లేదు పావకునిఀయందు సమున్నత మైనశూలభృ
త్పరమపవిత్ర తేజ మది ఀ భాసిలు చున్నది హేమరూప మై. 745

తే. శాంభవం బైనదివ్యతేఀజంబుచేతఁ, జిత్రభానుండు కడువేడ్క ఀ శీతశైల
పుత్రి యగుగంగయందు సఀత్పుత్రు నొకనిఁ, బూనికలిగించుమీకు సేఀనానిగాఁగ.

వ. మఱియు నాగంగాదేవి హిమవంతంబునకుం బెద్దకూఁతురు గావున నుమాదేవి ధరింపం దగినశైవం బగుతేజంబు దా నశ్రమంబునం దాల్పనోపు నవ్విధం బయ్యుమకును బహుమతం బై యుండు నని పితామహుం డాన తిచ్చిన నిలింపులు కృతార్థుల మైతి మని సంతసిల్లి యమ్మహాత్మునిం బూజించి యనుజ్ఞ వడసి బహుధాతుమండితం బైనకైలాసనగంబునకుం జని సర్వదేవపురోహితుఁ డైనపావకునిం జూచి మహాత్మా నీయందు నిక్షేపించి యున్నమాహేశ్వరం బగుతేజంబు పుత్రార్థంబుగా శైలపుత్రి యగుగంగయందుఁ జేర్చి దేవతలకు హితంబుఁ జేయు మని నియోగించిన నప్పావకుండు గంగకడకుం జని సర్వదేవతాహితార్థంబు గర్భంబు ధరింపు మని పలికిన నద్దేవి దివ్యస్త్రీరూపధారిణి యై పొడసూపినఁ దదీయసౌందర్యాతిశయంబు విలోకించి మోహితుం డై పావకుండు దనయందు వ్యాప్తం బైనతేజంబు సర్వావయవంబులవలన విసర్జించి గంగాదేవి సర్వావయవంబులయందుఁ బ్రసరింపం జేసిన నద్దివ్యతేజంబు ముఖనాసాదిసర్వావయవంబులయందు నిండిన నద్దేవి ప్రవ్యధితచేతన యై పావకుం జూచి యి ట్లనియె. 747

క. అమరపురోహిత నీతేఁ, జముఁ దాల్పఁగ నోప నైతిఀ జాంబూనదశై
లముభంగిఁ జాల వ్రేఁ గై, విమలలయాగ్నిశిఖమాడ్కిఀ వెలిఁగెడుఁ గంటే.

క. అని పలికిన నద్దేవికి, ననలుం డి ట్లనియె నపుడుఀ హైమవతీ శం
భునితేజ మిది సుతార్థము, పనిగొని నీయందు నుంపఁఀ బడె నాచేతన్. 749

ఆ. మోయఁ జాల వేనిఀ మునుకొని నీ వతి, గారవంబు గలుగుఀ గర్భము హిమ
శిఖరిపాదమందుఁఀ జేర్పుము గ్రక్కున, ననిన నట్ల చేసెఀ నమరతటిని. 750

వ. ఇట్లు గంగాదేవి తనయందుఁ జేర్చిన యద్దివ్యతేజంబు వహ్నివ్యాప్తశ్వేత

శైలీకృతశివతేజోరాశియందు విసర్జించినఁ దద్గర్భనిక్షేపమాత్రంబునఁ దత్తే
జంబుచేత నభిరంజితం బై పూర్వోక్తశ్వేతపర్వతసహితం బైనశరవణంబు
సర్వంబును గాంచనమయం బయ్యె నందు భాస్వరతరదివ్యదేహుండును జిత్ర
భానుసమప్రభుండును నగుకుమారుండు జన్మించెఁ దచ్ఛోణితాధిక్యంబువల
నఁ దప్తజాంబూనదప్రభం బైనకాంచనంబును నిర్మలం బైనరజతంబును బొడమి
యచ్చట మేదినియందు వ్యాపించెఁ దత్క్షారగుణంబువలనఁ దామ్రకృష్ణాయ
సంబులు దన్మలంబువలనఁ ద్రపుసీసకంబులునుం బుట్టెఁ దద్దివ్యతేజఃప్రభావం
బున నచ్చటి తరుగుల్మలతాప్రతానంబు లన్నియు సువర్ణమయంబు లై తేజ
రిల్లె నచ్చటినెలవు నానాధాతుమండితం బై యొప్పె నాఁటంగోలె సువర్ణం
బునకు జాతరూపవిఖ్యాతియు వైశ్వానరసమప్రభయునుం గలిగె. 751

చ. రయమున నక్కుమారునకుఁ • గ్రమ్మఱ క్షీరము లిచ్చి పెంపఁగాఁ
బ్రియమున వేల్పు లందఱును • గృత్తికల న్నియమింప వార లెం
తయుఁ గృప మీఱఁగాఁ దమకు • నందనుఁ డంచుఁ దలంచి యాతని
న్బ్రియమున జన్నుపా లొసఁగి • పెంచిరి లోకహితార్థ మత్తఱిన్. 752

తే. కృత్తికాస్తన్యపానప్ర•వృద్ధుఁ డగుట, వలన నిక్కుమారుండు సొం•పలరఁగా ర్తి
కేయుఁ డనముజ్జగంబులఁ•గీర్తితుఁడగు,ననుచు సంప్రీతితో వేల్పు•లాడి రపుడు.

క. ఇందుధరునిఘనరేత, స్స్కందంబున జనన మౌట•కతమున నతనిన్
బృందారకసందోహము, స్కందుం డని పొగడె నపుడు • కౌతుక మలరన్.

తే. గరిమ గర్భోదకంబందు•స్కన్న మగుచు, నధికకాంతిచే దీప్యమా•నాగ్నిభంగి
వెలుఁగుపుత్రునిఁ గని కృత్తి•కలు చెలంగి, స్నపన మొనరించి రప్పుడు•సంతసమున.

తే. అరయఁ గృత్తిక లట్లార్వు • రగుటవలన
నాఱుమోములఁ దాల్చి సొం • పార నొక్క
దివసమున వారిచనుపాలు • దవిలి త్రావి
మిగుల సుకుమారదేహుఁ డై • పొగడుఁ గాంచె. 756

తే. సముదితం బైనదివ్యతే•జంబుచేత, సురబలాధీశుఁ డై రాక్ష•సుల వధించె
నందువలన నతండు ష•డాస్యుఁ డనఁగ,గరిమ సేనాని యనఁగ వి•ఖ్యాతిఁ గనియె.

చ. అమరసమానగంగవిధ • మద్భుత మైనకుమారసంభవ
క్రమమును సర్వముం దెలియఁ•గా వినిపించితిఁ గార్తికేయునం
దమలినభక్తిఁ జేయునరుఁ • డాయువు గల్గి సపుత్రపౌత్రుఁ డై
క్షమ సుఖియై చరించి తుదిఁ • గాంచు సమంచితతత్సలోకతన్. 758

వ. అని పలికి విశ్వామిత్రుండు వెండియు రామభద్రు నవలోకించి యి ట్లనియె. 759

విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునకు సగరచక్రవర్తికథఁ దెల్పుట.

చ. అలరు భవత్కులాంబుధిహి•మాంశుఁ డనా సగరావనీశ్వరుం

డలఘుతర ప్రతాపమున • నాతఁడు సాగరవేష్టితావనీ
తల మనిశంబు ధర్మగతిఁ • దప్పక యేలుచుఁ జక్రవర్తియై
బలరిపువైభవస్ఫురణ • భాసిలుచుండు నమానుషప్రభన్. 760
తే. దశరథకుమార వినుము విదర్భరాజ, తనయ ధర్మిష్ఠ సత్యవాదిని పతివ్ర
తాగ్రగణనీయ కేశిని • యనెడుసాధ్వి, యగ్రగేహిని యయ్యె నయ్యవనిపతికి.
తే. మఱియు నారాజమౌళికి • గరుడభగిని
కామునిజయాస్త్రము యరిష్ట • నేమిదుహిత
సుమతి యనుపేర నొప్పారు • సుందరాంగి
నేయ మెసఁగ ద్వితీయ ద్వితీయ యయ్యె. 762
క. ఆయిరువురు పత్నులు తన, కాయతసౌఖ్యం బొసంగ • నభినవవిభవ
శ్రీయుతుఁడై బహుకాలము, పాయక యిలయేలె నానృపాలుఁడు ప్రీతిన్.
వ ఇట్లు రాజ్యంబుఁ జేయుచు. 764
క. తనయులు లేమికి వగ నెక్కొనఁ బత్నీయుతముగా భృగుప్రస్రవణం
బను శైలమందు నేమము, దనరారఁగ నుగ్రభంగిఁ • దప మొనరించెన్. 765
వ. అంత. 766
క. నూతేండ్లు సనిన వెన్క ను, రారాధ్యుం డై సభృగుమహాముని కరుణో
దారుఁడు ప్రత్యక్షుం బై, కూరిమితో నిట్లు లనియెఁ • గువలయపతికిన్. 767
చ. అలఘుచరిత్ర నీకు సముదంచిత మై తగుపుత్రలాభముం
గలుగు ననంతవైభవ మఖండయశంబును వృద్ధిఁ బొందు నీ
యలికచలందు నొక్కతెకు • నఱువదివేలసుతుల్ జనింతు రిం
పలర నొకర్తె కొక్కఁ డగు • నాధ్యుఁడు వంశకరుండు గల్గెడున్. 768
క. అని మునిపతి వర మిచ్చిన, విని నరపతిసుత లతనికి • వినత లయి ముదం
బున వినయవాక్యముల ని, ట్లని రప్పుడు ఫాలకీలి • తాంజలిపుట లై. 769
తే. నీపలుకు నిక్క మగుఁ గాక • తాపసేంద్ర
పరఁగఁ బెక్కండ్రసుతుల నేతరుణి గాంచు
నొక్కసుతుఁ డేమృగాక్షికి • నుద్భవించుఁ
గరుణ దళుకొత్త నింతయు • నెఱుఁగఁ జెపుమ. 770
క. ఆరామల వచనము విని, సారసగర్భాత్మజుండు • నంయమి వలికెన్
మీ రెవ్వ రెట్లు గోరిన, నారీతి జనింతు రిది యథార్థము చుండీ. 771
క. ఒక్కఁడు వంశకరుం డగుఁ, బెక్కండ్రు సుతుల్ ధరిత్రిఁ • బృథుబలయుక్తిన్
మిక్కిలిఁ గీర్తి వహింతురు, నిక్కము నావచన మింక • నృపసుతలారా. 772
ఆ. అనిన నగ్రపత్ని • యగు కేశిని కుమార, వరునిఁ గోరె నొకని • వంశకరునిఁ
దక్కినట్టిసుదతి • తనయులఁ బెక్కండ్ర, నధికబలులఁ గోరె • నద్భుతముగ.773

వ. అమ్మునీంద్రుం డక్కాంతలు గోరిన వరంబు లొసంగె నారాజశేఖరుండు లబ్ధ
మనోరథుం డై భృగువునకుఁ బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబునుం గావించి యతని
చేత ననుజ్ఞ వడసి పత్నీసమేతుం డై నిజపురంబునకుఁ జను దెంచి పుత్త్రోదయంబుఁ
గోరు చున్నంతఁ గొంతకాలంబు సనిన యనంతరంబ. 774

క. జనవిభుని యగ్రసతి కేశిని గాంచె సమస్తసాధు•శిక్షారతునిన్
జనకంటకు నసమంజుం, డనుపుత్త్రుని వంశకరు మ•హాబలు నొకనిన్. 775

ఆ. అంత సుమతియనెడు•కాంతగర్భంబునఁ, దుంబ మొకటి పుట్టెఁ•దొలుత నదియు
విరియఁ దోఁకుతోడ • నఱువదివేవురు, సుతులు వుట్టి రందు • సురుచిరముగ.

ఆ. వారి నెల్ల దాదు • లారూఢిగా నాజ్య, పూర్ణఘటములందుఁ • బొసఁగ నునిచి
సంతతంబుఁ బెనుపఁ • గొంతకాలమునకు, శైశవంబు వీడి • సంభ్రమమున. 777

చ. భువనమనోహరస్ఫురణఁ • బొల్చుసమంచితయౌవనప్రభా
సువిహితరూపు లై మిగుల • సొంపును బెంపును గల్గి తేజమున్
జవమును విక్రమంబు భుజ•సత్త్వముఁ గ్రాల జగత్త్రయైకసం
స్తవమున నొప్పి రెంతయును • దండ్రికిఁ జాల ముదం బెలర్పఁగన్. 778

ఉ. ఆయసమంజుఁ డెంతయు దు•రాత్మకుఁ డై బహుళావలేపతం
బాయక సంతతంబు బుధ•పాళికి బాధ యొనర్చుచున్ రహిన్
డాయుచు బాలురన్ బహువి•ధంబుల నొక్కటఁ జిక్కఁ బట్టుకు
య్యో యని తల్లడిల్ల సర•యూనదిలోఁ బడవైచు నుగ్రతన్. 779

వ. ఇట్లు పాపసమాచారుండును సజ్జనప్రతిబాధకుండు నై వర్తించు చుండ నంతఁ
గొంతకాలంబున నయ్యసమంజునకుఁ దేజోజితాంశుమంతుం డై యంశు
మంతుం డనుకుమారుం డుదయించి సర్వజనులకును బ్రియంవదుం డై సర్వ
లోకసమ్మతుం డై యొప్పుచుండఁ దద్గుణంబులకు సంతసిల్లుచు సగరుండు గొడుకు
వలని మోహంబు విడిచి యతనిదుశ్చారిత్రంబులు విన రామికి రోయుచు సకలజ
నానురాగంబుగా నసమంజుఁ బురంబు వెడల ననిచి కొంతకాలమునకు ఋత్వి
క్పురోహితుల విచారించి నిశ్చయించి సకలమహీనాయకత్వంబు సార్థకము
గా నొక్క-యశ్వమేధయాగంబుఁ గావించె నని పలికిన విశ్వామిత్రునిపలు
కుల కలరి రాముం డమ్మహాత్ము నవలోకించి మునీంద్రా మదన్వయంబునం
బుట్టిన పూర్వకులచరిత్రంబు విన వలఁతు సగరునియజ్ఞం బెత్తెఱంగునం
బ్రవర్తిల్లె సవిస్తరంబుగా నెఱింగింపవే యని యభ్యర్థించిన నమ్మునిస్వామి
రఘుస్వామి కి ట్లనియె. 780

మ. హిమవింధ్యాచలమధ్యదేశమున ధా•త్రీశుండు చిత్తంబునం
బ్రమదం బొప్పఁ దురంగమేధ మొనరిం•పం బూని కావించుచో
రమణీయుం డగునంశుమంతుఁడు దద•ర్థం బైనయశ్వంబు న

య్యమరారుల్ గొని పోవ కుండఁగ సము♦ద్యచ్ఛక్తి రక్షింపఁగన్. 781

ఇంద్రుఁడు వంచనచే సగరునియాగీయాశ్వమును గొనిపోవుట.

చ. అనిమిషనాథుఁ డొక్క కుహ♦నాసురవేషముఁ దాల్చి యంశుమం
తుని వెస డాఁగుఱించి కుపి♦తుం డయి పర్వమునందు నశ్వముం
గొని ఫణిరాజలోకమున♦కుం జని యం దతిగుహ్యమైనయా
ఘనకపిలాశ్రమంబువెను♦కన్ వడి దాఁచి చనెన్ రయంబునన్. 782

సీ. అంత ఋత్విగ్వరు♦లధ్వరాశ్వము పోవు టెఱిఁగి మహీపతి ♦ కిట్టు లనిరి
పార్థివోత్తమ యాగ♦పశువు హృతం బయ్యె వెస నశ్వచోరుని ♦ వెదకి చంపి
హయమును దెప్పింపు ♦ మధ్వరంబునకు ఛిద్రము గల్గె నేని యు♦దప్ప కిపుడు
మన కందఱకును న♦మంగళం బొనఁగూడు నట్లు గాకుండ నీ♦యధ్వరంబు
తే. సాంగముగఁ జేయు మనవుడు ♦ జనవిభుండు
చాల మనమునఁ జింతించి ♦ సభకు వేగ
యమితసత్వుల షష్టిస♦హస్రసుతుల
నపుడె రావించి వారి కి♦ట్లనుచుఁ బలికె. 783

ఉ. పుత్రకులార యేవలనఁ ♦ బూర్వసుపర్వులు చూడఁగాన మీ
సత్రము శాస్త్రదృష్టవిధి ♦ సాగుచు నున్నది యధ్వరక్రియా
సూత్రవిదుల్ మహామునులు ♦ సూచు సదస్యులు నేలకో మహా
చిత్రముగా మహాశ్వ మది ♦ చెచ్చెర సంహృత మయ్యె నీయెడన్. 784

ఉ. మీరు మదాజ్ఞచే రయము ♦ మీఱఁగ నేగి పయోధిచేత నొ
ప్పారెడుమేదినీజగము ♦ నారసి యశ్వము లేక యున్న న
ట్లూరక ధారుణీతలము ♦ నొక్కొకఁ డొక్కకయోజనంబు సొం
పారఁగఁ ద్రవ్వఁ డధ్వరహ♦యుం బది గన్పఁడు దాఁక నుద్ధతిన్. 785

తే. భుజబలంబును నిభ్భంగి ♦ భుజగజగము
దాఁక వడి నంటఁ ద్రవ్వి య♦స్తోకమహిమ
నందు శోధించి హయచోరు ♦ నరసి చంపి
నవనహయమును గొని తెండు ♦ సత్వరముగ. 786

వ. ఏను దురంగదర్శనం బగునందాఁకఁ బౌత్రకుం డైనయంశుమంతునిం గూడి యుపాధ్యాయగణసహితుండ నై దీక్ష వహించి యిచ్చట నుండువాఁడ. 787

సగరపుత్రులు భూమి యంతయుఁ ద్రవ్వ నారంభించుట.

చ. అనిన మహాప్రసాద మని ♦ యాసగరుల్ ప్రళయావసానసం
జనితపయోధరారవము ♦ చాడ్పున నింగి చెలంగ నార్చి యే
ర్చినబడబాగ్నికీలలవి♦శేషము దోఁపఁ బ్రదీప్తమూర్తులై
చనిరి మఖాశ్వము న్వెదక ♦ శక్తిగదాప్రముఖాయుధాఢ్యులై. 788

వ. ఇత్తెఱంగునఁ జని గురూపదేశక్రమంబునఁ దూర్పుదెస మొదలుగా
జంబూద్వీపంబు చుట్టురాఁ దిఱుగ నొక్కొక్కఁ డొక్కొక్క యోజనంబుఁ
ద్రవ్వెద మని వజ్రస్పర్శసమంబు లైననఖంబుల నశనికల్పంబు లైనశూలం
బుల దారుణంబు లైనహలంబుల మహీతలంబు భేదింపం దొడంగిన నప్పుడు
భిద్యమానమహీనినాదంబును వధ్యమాననాగాసురనానాసత్త్వనిర్ఘోషంబును
సగరులకోలాహలంబును సాంద్రంబుగా నొక్కటి యై భూనభోంతరాళంబు
నిండి చెలంగె. 789

చ. నిరుపమభంగి నిట్లు ధరణీతలముం భుజశక్తియుక్తిచే
నఱువదివేలయోజనము లద్భుతవైఖరిఁ ద్రవ్వి రాన రే
శ్వరసుతు లంత సిద్ధమునిసాధ్యసురుల్ భయ మంది భారతీ
శ్వరు కడ కేగి తచ్చరణవారిరుహద్వయికిం వినమ్రు లై. 790

దేవతులు సగరపుత్రభీతులై బ్రహ్మతో మొఱలిడుట.

క. పటుతరభంగి సపర్యలు, ఘటియించి హృదంతరమునఁ గౌతుక మలరం
నిటలతటన్యస్తాంజలి, పుటు లై యి ట్లనిరి కడుఁ బ్రబుద్ధత వెలయన్. 791

చ. వెలయఁగ మీకుఁ దెల్ప నొకవిన్నప మున్నది చిత్తగింపు మో
జలరుహగర్భ యాసగరసంభవు లుర్విఁ బ్రదక్షిణంబుగాఁ
జలమున ముష్టిముద్గరకశానఖసీరముఖంబులం రసా
తలభువనంబు దాఁకఁ జనఁ ద్రవ్విరి భూరిభుజాబలంబునన్. 792

ఉ వీఁడె మఖాశ్వచోరకుఁడు వీఁడె దురాత్ముఁడు వీఁడె వైరి పో
వీఁడె సుమీ తలంప మఖవిఘ్నకరుండు వధింపుఁ డంచు నె
గ్గాడుచు వీఁడు వాఁ డనక నత్తులకుం గనఁబడ్డవారి మో
మోడక త్రుంచి రింకఁ గమలోద్భవ తద్విధి వేగ మాన్పవే. 793

మ. అని యావేల్పులు విన్నవించుటయు భాషాధీశుఁ డవ్వేల్పులం
గని యోనిర్జరులార శౌరి కపిలాఖ్యన్ముని యై యున్నవాఁ
డనిశం బామహనీయమూర్తి ఘనకోపాగ్న్యర్చులం గాలి చ
య్యనఁ బంచత్వము నొందఁగాఁ గలరు మీ కత్యంతహర్షంబుగన్. 794

(తే. క్షితివిభేదనంబున దీర్ఘజీవు లైన, సగరపుత్త్రులనాశంబు స్వర్గులార
నిశ్చితమవశ్యభావులు నియతివలన, నగవవలవదు దీనికి స్వస్థుల రయి.)

క. మీమీనెలవులకుం జనుఁ, డీ మనమున నమ్మి మీరు ధృతి వదలక మా
కీమీఁద శుభము గలిగెడు, నామాధవుకరుణఁ జేసి యనిమిషులారా. 795

క. అని ద్రుహిణుఁ డానతిచ్చినఁ, జని రయ్యాదిత్యు లాత్మసదనంబులకుం
వినయమున మ్రొక్కి వీడ్కొని, ఘనతరసంతోషకుతుకకలితహృదయు లై.

వ. అంత నిక్కడ. 797

ఉ. ఆసగరావనీంద్రసుతు • లయ్యహిలోకముదాఁకఁ ద్రవ్వి య
చ్చో సవనాశ్వమున్ జనిన•చొప్పు గనుంగొన లేక మిక్కిలి
న్వేసరి తండ్రిచక్కటికి • వెండియు వచ్చి నమస్కరించి యు
ల్లాసము లేనిమానసము•ల న్వచియించిరి దీనవక్త్రులై. 798

ఉ. అయ్య ధరిత్రి యంతయు ర•యంబునఁ ద్రవ్వితి మెందు నశ్వముం
జయ్యన నశ్వచోరుఁ బెలు•చం గన నైతిమి దోర్బలంబుచే
నయ్యెడ యక్షదైత్యపత•గాదులఁ జంపితి మింకమీఁద మా
కెయ్యది కార్య మన్న వసు•ధేశ్వరుఁ డిట్లనుఁ జండకోపుఁడై. 799

ఉ. క్రమ్మఱ నేగి మీరలు ధ•రాతలము న్వడిఁ ద్రవ్వి లోకముల్
ద్రిమ్మరి యశ్వచోరకుని•దేకువఁ గన్గొని వేకృతార్థులై
సమ్మతి రండు పొం డనినఁ • జయ్యన వారు రసాతలప్రదే
శమ్మున కేగి రొక్కమొగి • సత్వరతన్ జవయుక్తి వెండియున్. 800

క. ఈగతి భుజావలేప, శ్రీగరిమ దలిర్ప భుజగ•సీమకుఁ జని యెం
తో గాఢకుతూహలమునఁ, బ్రాగాశకుఁ జనిరి మొదలఁ•బ్రాభవ మొప్పన్. 801

వ. ఇవ్విధంబునఁ జని యందు సర్వకాలంబునం దెయ్యది భూభారవాహనజనిత
ఖేదంబున నొక్కింత విశ్రమార్థంబు శిరంబుఁ జలింపంజేసి దాన భూకంపంబుఁ
గలుగం జేయునట్టిదానిఁ బర్వతారణ్యసహితం బైనమహీతలం బంతయు శిరం
బున మోచికొని యున్నదాని మహాపర్వతసన్నికాశం బైనదాని విరూపాక్ష
నామకం బైనదిగ్గజంబు విలోకించి సమ్మానించి దానికిం బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి
యచ్చోటుఁ బాసి యామ్యదిశకుం జని యందు. 802

ఆ. అఖిలభువనభార•మంతయు శిరమునఁ, దాల్చి హేమపర్వ•తంబుకరణి
నలరుదాని యలమ•హాపద్మమనుదిశా,గజముఁ గాంచి యురుదు•గడలుకొనఁగ.

తే. దాని వలగొని యవ్వల•మానితముగఁ, బశ్చిమాశకుఁ జని యందు•పర్వతంబు
మాడ్కి నొప్పెడుదాని సౌ•మనసమనెడు,సామజంబును గని దాని•సేమ మరసి.

తే. దానికిఁ బ్రదక్షిణముఁ జేసి•ధరణి యెల్లఁ, ద్రవ్వుకొనుచు బలప్రౌఢి • నివ్వటిల్ల
నరిగి తుహినాద్రిభూషితం•బైనయుత్త,రాశఁ జేరి నృపాత్మజు•లంద యచట.

క. హిమశైలపాండురం బై, క్షమాభరము నెల్ల భద్ర•గాత్రముచేన
శ్రమమునఁ దాల్చి యలరునా, గముఁ గాంచిరి భద్రనామ•కం బగుదానిన్. 806

వ. ఇత్తెఱంగున విలోకించి దాని నభినందించి ప్రదక్షిణంబుఁ గావించి యచ్చోటుఁ
బాసి మహీతలంబు భేదించుకొనుచు నీశాన్యదిక్కునకుం జని యం దొక్క
చోటఁ దపంబుఁ గావించుచున్నకాపిలరూపధరుం డగువాసుదేవునిం జూచి
తత్పరిసరంబునం జరించుచున్నహయంబు నవలోకించి సంప్రహృష్టచిత్తు లై
యమ్మహాత్ముని హయచోరకుంగాఁ దలంచి ఖనిత్రలాంగలశిలాపాదపంబులు

ధరించి క్రోధపర్యాకులేక్షణు లై యమ్మహాత్ముని డాయం జని. 807

కపిలమహర్షి క్రోధానలంబున సగరపుత్రులు దగ్ధులగుట.

తే. ఔర దుష్టాత్మ నిలు నిలు•మస్మదీయ, తురగమును గొని తెచ్చిన•దొంగ వీవు
మమ్ము సగరపుత్రులను గా•మది నెఱుంగు, మనుచుఁ బలికిన నమ్ముని•కినుకఁ బూని.

తే. ఘోరహుంకార మొనరింప•వార లమ్మ, హాత్ముకోపాగ్ని దగ్ధు లై•యద్భుతగతి
క్షోణిపై భస్మరాసు లై • కూలిరపుడు, దైవకృత మెవ్వరికి నైన • దాఁటవశమె.

వ. అంతఁ జిరవిప్రోషితు లైనపుత్రులం దలంచుకొని సగరుండు. 810

ఉ. అచ్చుపడంగఁ బుత్రులు మ•హాధ్వరసైంధవరాజముల్ వెసం
దెచ్చెద మంచుఁ బోయి రతి•తీవ్రగతిన్ బహుకాల మయ్యె రా
రచ్చటి కేగిరో మదికి • నెంతయు నెవ్వగ నివ్వటిల్లెడుం
జెచ్చెర వారల న్ముదముఁ • జెందఁగ నెన్నఁడు చూడఁగల్గునో. 811

సగరుఁడు దనపుత్రులజాడఁ గనుంగొనుట కంశుమంతుఁ బుత్తెంచుట.

చ. అని తలపోసి యమ్మనుకు•లాఢ్యుఁడు పౌత్రకు నంశుమంతుఁ గ
న్గొని యను వత్స నీదుజన•కుల్ సవనాశ్వముఁ దెత్తు మంచుఁ జ
య్యనఁ జని రారు పెక్కుహాము • లయ్యె నహంకృతి నెందుఁ బోయిరో
జనకులజాడఁ గాంచి మఖ•సైంధవముం గొని తెమ్ము నీ విఁకన్. 812

వ. మఱియు నీవు శూరుండవు కృతవీర్యుండవు కృతవిద్యుండవు పూర్వరాజసంకాశుండవు గావున నీకుం జెప్పవలసినవిశేషం బెద్దియు లే దాంతర్భౌమంబు లగు మహాసత్వంబులు వీర్యవంతంబు లై యుండు నీవు నిరాయుధుండ వై పోవం జనదు కార్ముకఖడ్గంబులు ధరియించి యిపుడ కదలి పెద్ద లగువారి సమ్మానించుచు విఘ్నకరు లగువారి వధియించుచు నప్రమాదుండ వై యరిగి సిద్ధార్థుండ వై క్రమ్మఱం జనుదెమ్ము యజ్ఞపారగుండవు గమ్మనిపల్కి యనిచిన నయ్యంశుమంతుండు పితామహునిశాసనంబునఁ జాపఖడ్గంబులు ధరియించి పితృఖాతం బైనయంతర్భౌమమార్గంబునం జని దైత్యదానవరక్షఃపిశాచపతంగోరగంబులచేతఁ బూజ్యమానుం డగుచు దిగ్గజంబుకడకుం జని ప్రదక్షిణంబుఁ జేసి పితృహయవార్త నెఱింగింపు మని యడిగిన నద్దంతావళరాజంబు పరమానందంబున ని ట్లనియె.

తే. రాజనందన నీవు శీ•ఘ్రింబె సవన, తురగమును వెంటఁగొని కృతా•ర్థుండ వగుచు
నరుగుదెంచెదవిదినిక్క•మరుగుమనిన, నతఁడుమనమునహర్షించి•యవలఁబోయి.

ఆ. దాని నడిగినట్లు • తక్కినదిక్పాల, సామజముల నడుగఁ • బ్రేమ నవియు
నభ్రగజము సెప్పి•నట్లు చెప్పినఁ బ్రీతి, నంశుమంతుఁ డవల•నరిగి యరిగి. 815

అంశుమంతుఁడు కపిలాశ్రమంబున నశ్వమును భస్మీకృతజనకులనుం గాంచుట.

వ. మహోన్నతం బైనకపిలునిదివ్యాశ్రమంబునకుం జని యందు. 816

చ. తురగముఁ గాంచి సంతసిల్లి • తోడనె యమ్మునినాథుచెంగటన్

గుఱుతుగ భస్మరాసు లయి ♦ కూలినతండ్రులఁ గాంచి భూరిశో
కరసనిమగ్నచిత్తుఁ డయి ♦ గాసిలి పెక్కువిధంబులం గడుం
దఱలుచుఁ గొంతసేపునకుఁ ♦ దద్దయు ధైర్యబలావలంబి యై. 817
క. జనకులకు నుదకతర్పణ, మొనరింపఁ దలంచి యచట ♦ నుదక మరసి యెం
దును గానక నద్దెస ల, త్యనుపమగతిఁ జూచు చుండ ♦ నాసమయమునన్. 818

గరుడుఁ డంశుమంతునికిఁ బొడసూపి తజ్జనకులకు సద్గతి గలుగునుపాయం బెఱిఁగించుట.

ఉ. ఆయతపక్షవాతచలి ♦ తాచలుఁ డై ఖగవంశనాయకుం
డాయెడ కేగుదెంచినమ ♦ హాత్ముని తండ్రులమేనమామనుం
బాయక కాంచి యంఘ్రులకు ♦ భక్తి నమస్కృతి యాచరించి కే
ల్దోయి ఘటించి చాల వినుతుల్ పచరించి భజించి యుండఁగన్. 819
వ. మనుమనిం గని సాంత్వవచనంబుల ననునయించి యి ట్లనియె. 820
మ. అనఘా నీజనకుల్ వడిం గపిలుకో ♦ పాగ్న్యర్చులన్ భస్మమై
చని రీ వింకిట వారికై వగుచు లే ♦ సాధించుకార్యంబు గ్ర
న్నన నెవ్వారికి నైన దైవకృతముం ♦ దప్పింపఁగా వచ్చునే
విను కర్మంబులు గాలచోదితము లై ♦ వెన్నాడి వర్తింపవే. 821
తే. జనవరకుమార వీరల ♦ చావు లోక, సమ్మతము దీని కింత శో ♦ కమ్ము వలదు
కపిలు కోపానలంబునఁ ♦ గాలి నిరయ, గతికిఁ జని యున్నవారు సా ♦ గరులు వీరు.
క. కావున నీజలదానముఁ, గావించిన ఫలము లేదు ♦ ఘనముగ వీరల్
ధీవర్య వినుము శుచు లై, దేవత్వము నొందునట్టి ♦ తెరు వెఱిఁగింతున్. 823
క. జగతీశతనయ హిమవ, న్నగపతియగ్రసుత గంగ ♦ నాఁ గల దయ్యా
పగయందుఁ దండ్రులకుఁ జ,క్కఁగ నుదకక్రియ యొనర్పఁ ♦ గలుగు శుభగతుల్.
వ. మఱియు నమ్మహానది లోకపావని గావునఁ దద్విమలజలంబుల నీభస్మరాసులఁ దడిపితి వేని పరిశుద్ధు లై యూర్ధ్వలోకంబునకుం జనియెద రిప్పు డిచ్చట మసలక శీఘ్రంబున హయంబునుం గొని చని పితామహునిచేత యజ్ఞంబు సాంగంబుగాఁ జేయింపు మనిన నాసుపర్ణుని వచనంబు విని వీర్యవంతుం డగునంశుమంతుండు హయంబును రయంబునం గొని దీక్షితుం డైనసగరునియొద్దకుఁ గ్రమ్మఱం జని యశ్వోత్తమంబు సమర్పించి తండ్రులపోక యెఱింగించి సుపర్ణునివచనంబు విన్నవించిన విని యమ్మహీరమణుండు దుఃఖితుం డై కొండొకధైర్యంబున నమ్మహాయజ్ఞంబు సమాప్తి నొందించి నిజపురంబునకుం జనుదెంచి స్వర్గంగను బుడమికిం దెచ్చుటకుఁ దగినయుపాయంబుఁ జింతించి నిశ్చయింపం జాలక ముప్పదివేలవత్సరంబులు రాజ్యంబుఁ జేసి కాలధర్మంబు నొందె నంత. 825
తే. మంత్రులయ్యంశుమంతుని ♦ మహితరాజ్య, మందు నభిషిక్తుఁ గావించి ♦ రన్నరేంద్ర
వరుఁ డలదిలీపుఁ బుత్త్రుఁగాఁ ♦ బడసి యతనిఁ, జెలఁగి సామ్రాజ్యమం దభి ♦ షిక్తుఁ జేసి.

తే. గరిమతోఁ దుహినాద్రిశృం•గంబు మీఁదఁ
ప్రీతి మెఱయంగ ముప్పది•రెండు వేల
యేండ్లు దపముఁ గావించి య•భీష్టసిద్ధిఁ
గాంచఁ జాలక యతఁడు నా•కమున కరిగె. 827

సీ. అంత దిలీపభూ•పాగ్రణి తాతలమరణంబు విని చాల • మనములోన
దుఃఖించి హిమశైల•దుహిత యాగంగ యెబ్భంగి ధాత్రికి వచ్చుఁ•బరఁగ సలిల
తర్పణం బెట్టు లో•నర్పంగఁ జేకురు నొనర వారల నెట్లు • నుద్ధరింతు
ననుచుఁ జింతాపరుం•డై నిశ్చయింపంగఁ జాలక ముప్పది•వేలయేండ్లు

తే. రాజ్య మొనరించి బహుళాధ్వ•రములఁ జేసి
రమణ ధార్మికుఁ డగుభగీ•రథుని ఘనుని
సుతునిఁ గాఁ గని యతని భూ•పతినిఁ జేసి
వ్యాధిపీడితుఁ డై దివి • కరిగె నతఁడు. 828

భగీరథుఁడు గంగావతరణమునకుఁ గాఁ దప మొనర్చుట.

ఉ. ఆనరరాజసూనుఁడు మ•హాద్భుతవీర్యుఁడు వంశపావనుం
డైనభగీరథుండు నిఖి•లావని నేలుచు నుండి ధాత్రికిన్
మానుగ గంగఁ దెత్తు నని • మంత్రుల రాజ్యమునందు నిల్పి లో
నానినకౌతుకంబు సెలు•వారఁ దపంబున కేగెఁ బ్రీతితోన్. 829

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహీమహీకాంతుండు గోకర్ణాశ్రమంబునకుం జని యందు.

సీ. కుడికాలు పెనువ్రేలు • పుడమిపై మోపి డాపలికాలు గుడికాలు•పై ఘటించి
చేదోయిఁ బెనువ్రేల•నూఁది మీఁదికిఁ జాఁపి జగతిఁ జూడక యేగు•మొగముఁ జేసి
కటికి వేసవియందు•ఘనచతుర్వహ్ని మధ్యమున నిల్చి మహోగ్ర•హంసమండ
లంబుఁ గన్గొనుచు వ•ర్షాకాలమున వారి నడుమ నిల్చుచు నిట్లు•కడు సమాధి

తే. నచలనిష్ఠ మాసాహారుఁ•డై యమోఘ, ఘనతపోవహ్ని శిఖలు లో•కములఁ బర్వి
ప్రళయకాలాగ్ని హేతుల•పగిది నేర్చుఁ, దవిలి యబ్దసహస్రముల్ • దప మొనర్చె.

భగీరథునకు బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై గంగాపాతము సహించుటకై యీశ్వరుని బ్రార్థింపు మనుట.

ఉ. అంత సమస్తలోకగురుఁ • డంబుజగర్భుఁడు వేల్పుపెద్ద వా
క్కాంతుఁడు మెచ్చి నిర్జరని•కాయసమన్వితుఁ డై రయంబునం
బంతముతో నమేయగతి • భవ్యతపం బొనరించుచున్న భూ
కాంతునిఁ జేర వచ్చి కుతు•కం బలర న్మధురోక్తి నిట్లనున్. 832

ఉ. మెచ్చితి ధారుణీరమణ • మించిన వేడ్క వరం బొసంగఁగా
వచ్చితి నీతపం బుడిగి • వాకొని యిష్టము దెల్పు మన్న నా
సచ్చరితుండు దచ్చరణ•సారసముల్ దల సోఁక మ్రొక్కి లో
హెచ్చినభక్తి దేటపడ • నింపుగ నంజలిఁ జేసి యిట్లనున్. 833

క. నిక్కముగ నీకు నాపై, మక్కువ గలదేని దేవ • మాతాతలు పెం
పెక్కఁగ నాచే సలిలము, గ్రక్కునఁ గొనువారు గాఁగ•ఘటియింపఁగదే. 834

వ. మఱియు నాతపం బమోఘం బేని భస్మ రాసులు గంగాసలిలక్లిన్నంబు లగుచుం డ సాగరు లూర్ధ్వగతికిం జనువారు గాఁ బ్రసాదింప వలయు నదియునుం గాక ఘోరం బైనయనపత్యతాదోషంబున సౌమనస్యంబుఁ గానక శోకించు చున్న నాకు వంశకర్త లగుపుత్రుల ననుగ్రహింప వలయు నని యడిగిన సర్వలోకపితామహుం డగువిరించి యుదంచితకరుణాకటాక్షవీక్షణంబుల భగీరథు నిరీక్షించి మంజుమధు రాక్షరవ్యక్తంబుగా ని ట్లనియె. 835

తే. అనఘచారిత్ర నీకోరి•నట్ల యగును, డెందమున నింక సందియ • మందవలదు
వితతమతి నీకు నింకొక•హితముఁ జెప్పె, దను సమాహితబుద్ధివై •వినఁగవలయు.

చ. హిమగిరిపుత్రి గంగ నొగి • ని మ్మని పల్కితి వట్ల యిచ్చితిన్
విమలగుణాఢ్య తత్పతన•వేగము ధాత్రి సహింపఁ జాల దా
ప్రమథగణాధినాథుఁ డగు•రాజకిరీటుఁడు దాల్పఁగా వలెం
బ్రవిమలతేజ నవ్విభునిఁ • బ్రార్థన సేయు మమోఘనిష్ఠతోన్. 837

వ. మఱియు నాగంగానది హిమవంతునకు జ్యేష్ఠపుత్రిక గావున దాని ధరింప నీశ్వరుం డెయర్హుం డగు నమ్మహాత్ముండు దక్క నన్యుండు గంగాపతనవేగంబు సహించుటకు శక్తుండు గాఁ డద్దేవదేవు నారాధింపుము. 838

చ. అని యిటు లానతిచ్చి యజుఁ • డానృపమౌళికి వంశకర్తలం
దనయుల నిచ్చి క్రమ్మఱ ము•దంబున గంగను బిల్చి యామహా
త్మునివెనువెంట నేగుము స•ముద్ధతిఁ గోరినయప్పు డంచుఁ జ
య్యన నియమించి యాత్మనిల•యంబునకుం జనియెన్ సలేఖుఁ డై. 839

→ భగీరథునికిఁ బరమేశ్వరుండు పొడసూపి గంగను శిరంబున వహింతు నని కరుణించుట. ←

ఉ. అంత సరస్వతీరమణు • నానతి నమ్మహికాంతుఁ డద్రిజా
కాంతునిఁ గూర్చి వత్సరము • గ్రక్కునఁ బాదతలాగ్ర మూర్విపై
నెంతయు మోపి బాహుయుగ • మెత్తి నిరాశ్రయుఁ డై చలింప క
భ్యంతరసిద్ధి నొంది పవ•నాశనుఁడై తప మాచరించినన్. 840

వ. అంత సంవత్సరంబు పరిపూర్ణం బగుటయుఁ దత్ప్రణామంబుఁ జూచి కరుణించి సర్వలోకనమస్కృతుం డైనయుమావల్లభుండు క్ష్మావల్లభునకుం బొడసూపి యిట్లనియె. 841

క. నరనాయక నీనిష్ఠకు, నిరుపమసంతోష మొదవె • నీకుఁ బ్రియముగా
గిరిరాజపుత్రి గంగను, శిరమున ధరియింతుఁ దెమ్ము • చెచ్చెర దానిన్. 842

క. అని రాజమౌళి పల్కిన, జననాయకుఁ డుల్లసిల్లి • చతురతచే న
య్యనిమేషధునిని వేఁడుట,యును దయ నప్పావ నాప•గోత్తమ యంతన్. 843

తే. సంగతాభంగరంగత•రంగసంగ
ఘట్టనోద్భూతరవము లో•కత్రయంబుఁ
బగులఁ జేయంగ సకలది•గ్భాసమాన
యగుచు మిన్నేఱు గగనంబు • దిగియె నపుడు. 844

గంగావలేపంబునకుఁ గ్రుద్ధుఁడై పరమేశ్వరుఁడు దనజటాజూటంబుఁ బెంచుట.

వ. ఇట్లు దుర్వారవేగంబునం బఱతెంచి శివం బగుశివశిరంబునం బడి యంత నిలువక మదీయస్రోతోవేగంబున శంకరుం బరిగ్రహించి పాతాళలోకంబుఁ బ్రవేశించెదఁ గాక యని సరభసంబుగాఁ బఱవం దొడంగిన నయ్యాదిదేవుండు దానియవలేపనం బెఱింగి క్రుద్ధుండై యొక్కింత గర్వవిమోచనంబుఁ జేయుదుఁ గాక యని తలంచి వాటంబుగా జటాజూటంబుఁ బెంచిన నయ్యే ఱయ్యుమావల్లభునిజటామండలగహ్వరమధ్యంబునఁ దుషారకణమాత్రం బై చిక్కువడి తన శక్తికొలంది మహీతలంబున కవతరింప నతిప్రయత్నంబుఁ జేసి మరల వెడలు తెఱం గెఱుంగక యనేకవత్సరంబులు దిరుగుడు వడుచుండె నంత. 845

భగీరథుఁడు శివశిరంబునఁ బడినగంగం గానక తపం బొనరింప శివుండు కరుణించుట.

ఉ. ఆమనుజేంద్రచంద్రుఁడు వి•యన్నదిఁ గానక యెందుఁ బోయెనో
నామదిఁ జూడఁ గౌరి గణ•నాథు శిరంబున నెందు డాగెనే
యేమి యొనర్చువాఁడ నిఁక • నెయ్యది కర్జ మటంచుఁ గ్రమ్మఱం
గామహరుం గుఱించి కుతు•కంబున ఘోరతపం బొనర్చినన్. 846

క. మేటిగ నతఁ డొనరించెడు, గాటపుఁదపమునకుఁ గరుణ•గదుర నిజజటా
జూటంబువలన శంభుఁడు, వాటముగా విడిచె దేవ•వాహిని నంతన్. 847

వ. ఇట్లు హిమవన్నందని యైనగంగ సర్వలోకనమస్కృతుం డైనపినాకధరుని జటాజూటంబువలన నిర్గమించి బిందుసరోవరంబునం బడి సప్తప్రవాహ యయ్యె నందు హ్లాదినీపావనీనలినీసంజ్ఞంబు లగుమూఁడు ప్రవాహంబులు దూర్పుదెసకుం జనియె సితాసింధుసుచక్షుసంజ్ఞలు గల మూఁడు ప్రవాహంబులు పశ్చిమదిక్కునకుం జనియె మఱియును. 848

సీ. దివి కేగ మదిలోనఁ • దివురుభూజనులకు నిశ్రేణు లన నూర్మి • నికరములును
జెలిమిఁ దారలతోడఁ • జేయంగఁ జనుమాడ్కి వినువీధి కెగయుజీ•వనకణములు
ధర్మాత్ము లగువారి • నిర్మలకీర్తులకరణి నొప్పెడు ఫేన•ఖండతతులు
నీరీతిఁ ద్రిప్పుదు • నెల్లదోసము లంచు దెల్పుచందంబునఁ • దిరుగు సుళ్లు
తే. వెలయ వినువీధి శరదభ్ర• విభ్రమంబు, గలిగి యొకదివ్యవాహిని•యలభగీర
థావనీనాథువెనువెంట•నంటియఘస,మూహములఁ బాపభూలోక•మునకువచ్చె.

వ. అది మఱియు శంకరజటాజూటతటాధివాసుం డగుహిమకరునికిరణముల న్నియు సర్వతోముఖత్వంబు మాని యేకీభవించి యక్కురంగలాంఛనుని

శరీరంబుననుండి దీఁగె సాగి వఱ లెంచు చున్న చందంబున నందం బై, యుల్లోల కల్లోలమాలికాడోలికాకలితరథాంగ బాలికాత ను చ్ఛాయా వి లా స ం బు లు దదీయస్రోతో వేగబాహుళ్యంబున గగనంబున నుండఁ జాలక పుడమిం బడ నడరు ధారాధరమండలంబువలన నెడ తెగక పడునీరమ్ముదలసంపదసొంపు సంపాదింప, నిలింపులు దమకు నిరంతరజీవనం బైనమిన్నేఱు పుడమికి దిగుటకుఁ జిరకాలసం స్తవంబుననొర్వక బాష్పధారాపూరవ్యాజంబున వగవఁగ రకినలయంబులు సాఁచి మంజువాక్యంబుల వారి ననునయించు చున్నదో యన నంబరచుంబిసముత్తుంగ రంగ త్తరంగంబులు ఘుమఘుమారావంబులతో నొండొంటిం దాఁక, భవద్వి షయకృతాపచారదోషవిశేషంబుగా నిరయగతికింజనిన సగరధరణీతరుణీపురం దరనందనసందోహంబు సద్గతినొందింపం బూని యనుజ్ఞ వడయుటకు మదుత్పత్తి స్థానం బైనభవదీయచరణమూలంబులు సేవింప వచ్చు చున్నదాన మద్వాంఛి తంబు ఫలింపం జేయవే యని కపిలమహామునిం బ్రార్థించుటకుఁ గరంబులు తిరంబుగా మొగిచెనో యని యుపమింప సొం పై నతదీయవిమలసంవర్ధిత జాంబూనదారవిందకుట్మలంబులు నయనానందకరంబు లై యలర, నమృతర సాధిదేవత సమస్తభువనజీవనం బై నతనజీవనంబునకు ననవరతనర్వతో ముఖతావిచ్ఛేదకత్వంబు సంపాదింపం దలంచి జగన్మాత నావహింపం జేసి పరి పూర్ణ పరికీర్ణ పరాగపటలపరిలేపనంబు సంఘటించి వినూతన కేసరవిసరహారిద్రా క్షతంబులు సమర్పించి రంజన్మకరందబిందుబృందపాద్యం బొసంగి సముంచితరం జత్కిఁజల్కపుంజచ్ఛాయదీపాంకురంబు,లిడి మకరందపానమత్తమధుకరమధుర గానమంత్రంబు లుచ్చరించుచు ముహుర్ముహుర్లుఠదభంగతరంగమృదంగనిస్వ నంబు సెలంగ నర్చించిననంపూర్ణ సుధాపూర్ణకనత్కనకకలశంబుల చెలువున నలరువినూతనచారుచామీకరసారసకోరకంబులఁ గలంచి బిసఖండఖాండం బులు మెసవి తదీయమధురమధుపానవశంబున మదించినయంచతండంబుల పక్షవిక్షేపణసంజాతసముద్ధూతశీతలజలబిందుబృందంబులు వాయువశంబున మింటికెగసి తత్ప్రతనచాతురీసమాలోకనకౌతుకాతిరేకంబున విమానారూఢు లై చనుదెంచి తదుపరిప్రదేశంబునఁ జాలుగొని యున్నసిద్ధవిద్యాధరాంగనల గొప్పకప్పుకొప్పులకుం జుట్టినదట్టంపుఁ గ్రొత్తముత్తియంపుసరుల మొత్తంబుల గతి నతిరమణీయంబు లై చూపఱులచూడ్కులకు వేడ్కఁ జేయఁ బెక్కుకాలం బుననుండి హిరణ్యగర్భుండు కమలంబున నివసించినకారణంబున నతనిమేని జిగి సోఁకి కుందనపుఁజాయల నలరుకేసరవిసరంబులనడుమ వాసంబుఁ జేయు టం జేసి నిజమాలిన్యంబు దొఱంగి పుటపాకశోభితకార్తస్వరకలికానుమ హాభిరామంబు లై నచందంబున నందంబు లగుకమలపరాగపటలపిశంగీకృత పుష్పంధయసముదయంబులు సరోజపరిమళరసాస్వాదనంబునం దనివి సనక

మిన్నునం జాలుగొని యున్నకిన్నరాంగనలచికురబంధంబులం జుట్టినసంతాన
కుసుమవాసన లాఘ్రాణింప మింటి కెగసి జంట గూడి ఝూంకరణంబులు
సేయుచుం దదీయమధురగానంబున కనురూపం బైనశ్రుతినాదవిలసనంబు
హత్తింప, నాచార్యదారపరిగ్రహదోషవిశేషంబున దోషాకరుండు పవిత్రం
బైనసర్వజ్ఞునిశిరంబున నుండ నర్హుండు గాక యద్దేవదేవునిచేత వెలువరింపం
బడి ప్రవాహంబువెంటం బఱతేరం దుమ్రైనతచ్ఛకలంబులభంగి నిండు
కొని యున్నజలబుద్బుదంబులు గలిగి సగరమహీమండలాఖండలతనుజాతసమా
జాతాఘవ్రాతంబుల నత్తెఱంగున నుడిం బెట్టెద నింక సందియంబునొందకు మని
యమ్మహానది భగీరథనరేంద్రచంద్రునకు సాంద్రానందంబుగాం దెల్పిన ట్లుల్లసి
ల్లుసుళ్ల పెల్లునకుం దల్లడిల్లుచు నుత్ఫుల్లసల్లలితహల్లకాంతర్బహిర్గతమత్తమధు
వ్రతవ్రాతంబులు సుడివడి మునుంగ నిత్తెఱంగున మదీయపావనజీవనంబులం
గనుంగొనినవారిమునింగినవారికలుషవ్రాతంబుల వారింతు నని యుత్తరంగి
ణీమణి యెల్లవారి కెఱింగించె నని యుపమింపం దగి యులర, నద్దివ్యవాహినీ
రత్నంబు దనకుం గలమహిమాతిరేకం బితరతరంగిణులకు లే దని యుభయ
తటనటత్కారండవపటలస్వనమిషంబున నాడుచు నవ్వినచిఱునవ్వుచందం
బున నందం బగుపాండురడిండీరఖండకాండంబులు గాండంబులపై మెండుగ
నిండుకొని నిండువేడుక నెఱప, భగీరథమహీపాలునిపైం బాడమినరుద్రదే
వునికరుణారసంబు వాహినీరూపంబు నొంది సితశతపత్రాతపత్రంబులతోం
గాశచామరంబులతోం రంగద్భృంగసంగీతనాదంబులతోం రథాంగదంపతినిర్ఘోష
సాహోనినాదంబులతోం దరంగపాళీకేళీకలితమరాళీగణంబులు మంజులశబ్దంబుల
జోహారు సేయం గల్లోలమాలికాపరస్పరసంఘటనసంజాతబహుళస్వనంబులు
మంగళతూర్యనిస్వనంబులం దెలుపం జలిమలనుండి భగీరథమహీమండలాఖం
డలునివెంట భూలోకంబుం బావనంబు సేయుటకు మీఱిన కోరికతో నూరే
గుచుం జనుదెంచు చున్నదో యని యుత్ప్రేక్షింపం దగి పట్టరానివేగంబున
మట్టు మీఱి యిట్టట్టు గదల్ప రాక యెదురు దట్టించినబెట్టిదంబు లగుపెనుగ
ట్టుల నెల్ల బట్టబయలు సేయుడు భగీరథునిమనోరథంబు సఫలంబుం జేయు
టకు దుర్వారవేగంబున నరుగుదెంచు చుండె నప్పుడు. 851

క. ఎడ తెగక మింటివలనం, బడియెడుఘనమత్స్యకచ్ఛ•పంబులచేతన్
వడిం బాఱుజలముచేతను, బుడమి కడువిచిత్రభంగిం • బొలుపై యొప్పెన్.

క. దితిజారులచే విలస, ద్వితతతదీయావతంస•దీధితిచేతన్
గతతోయద మగు గగనము, శతాంకమయిన క్రియ నలరె • సాంద్రద్యుతి యై.

తే. చంచలము లైనమత్స్యక•చ్ఛపవిహంగ, శింశుమారగణంబుల•చేత నపుడు
గగన మొప్పారె మఱియు భా•స్కరకులాబ్ధి, శీతకరదీప్తశంపల•చేతం బోలె.

తే. మఱియు గగనంబు సంకీర్ణ•మానవిమల
ఘనవనోత్పీడహంససం•ఘములచేతఁ
బరివృతం బయి శారదా•భ్రములచేతఁ
బరివృతం బైనకరణి నం•చ్చెరు వొనర్చె. 855
క. రొదసేయుచు సుడి దిరుగుచు, నెదు రేగుచు గగనమునకు • నెగయుచు వడితోఁ
బడపడి ధరపై వ్రాలుచు, ముదమునఁ జనుదెంచె గంగ • భూపతివెంటన్. 856
క. ఏమార్గమున భగీరథ, భూమీశలలామ మరిగెఁ • బొలుపుగ నదియుం
బ్రేమ దళుకొత్త రయమున, నామార్గముఁ బట్టి చనియె • నాతనివెంటన్.
వ. అప్పుడు. 858
చ. సరసిజగర్భుఁ డాది యగు•సర్వదివౌకసు లమ్మహాపగన్
సరసతఁ జూచు వేడుకఁ బ్ర•సన్నమణీమయహారచేలనూ
పురమకుటాంగదాదివర•భూషణముల్ ధరియించి మించి యు
ప్పరమున నిల్చి మ్రొక్కి బహు•భంగుల నంజలిఁ జేసి యింపునన్. 859
చ. అతులితభక్తియుక్తు లయి • యన్నది నందఱు వేయునోళ్లఁ బ్ర
స్తుతు లొనరించి నేర్పుమెయిఁ • దోరపువేడుక గట్లఁ జూడ నం
చితగతి డిగ్గి తద్విమల•శీకరపఙ్క్తులు మీఁద వ్రాలఁగాఁ
జతురతఁ బుణ్యతీర్థముల • స్నానముఁ జేసి జపించి రెంతయున్. 860
శా. ఆనందంబునఁ గూడి యాడిరి పద•వ్యక్తంబుగా నచ్చరల్
నానాసూనవితానమాలికల నం•దం బొప్ప నర్పించి రా
మానిశ్రేష్ఠులు మ్రొసె నొర పటుశుం•భత్తూర్యనిర్ఘోషముల్
గానం బున్నతి సల్పి రశ్వవదనుల్ • గల్యాణభావంబునన్. 861
క. సురసిద్ధసాధ్యకిన్నర, గరుడోరగయక్షదైత్య•గంధర్వాదుల్
బఱతెంచుచుండి రప్పుడు, ధరణీపతిరథము వెంటఁ • దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 862
జహ్నుమహాముని గంగానది యంతయు మ్రింగుట.
క. తనపావనజీవనములఁ, గనువారిము నుంగు వారి•కలుషౌఘంబుల్
మునుముట్టఁ గొట్టిపెట్టుచు, ననిమిషనది నృపునివెంట • నరుదెంచె రహిన్.
మ. అను వందం దగ జహ్ను వయ్యెడ మఖం • బారాధిఁ గావింపఁ ద
ద్ఘనయజ్ఞాయతనంబు వారిమయముం • గావించినన్ దానిఁ జ
య్యన నీక్షించి బళా యఁటంచుఁ గుపితుం • డై యమ్మహాపుణ్యుఁ డా
ననగోళంబుఁ దెరల్చి మాను లరుదం•ద న్మ్రింగె నవ్వాహినిన్. 864
ఉ. ఆమహిమంబుఁ గన్గొని మ•హర్షులు లేఖవరుల్ భగీరథ
క్ష్మావరనేతయున్ వివిధ•మార్గములం దను సన్నుతింపఁగా
నామునిఁ వెండి తా నుమిసి • యన్నది నెంగిలి సేయ నొల్ల కెం

తో ముద మొప్పఁగా విడిచెఁ • దోడన కర్ణబిలంబులన్ రహిన్. 865

వ. అప్పు డమ్మహానదిం జూచి దేవతలు జాహ్నవి యని పొగడి రిట్లు జహ్నుకర్ణబిలంబువలన నిర్గమించి మరల నెప్పటియట్ల నప్పుడమితేనిరథంబు వెనుకొని మహామహిమాతిశయంబునం జని సాగరంబునం గలసి కడ లెత్తి నిండి వెల్లిగొని రసాతలంబునకు డిగ్గి భగీరథునిమహాప్రయత్నంబు సార్థకంబుగా నమ్మహానది భస్మరాశీకృతు లై యున్న సాగరులమీఁదం బ్రవహించినఁ దత్క్షణం బా సాగరులు వీతకల్మషు లై త్రిదివంబునకుం జని రప్పు డచ్చటికిం జనుదెంచి.

—॥ బ్రహ్మ భగీరథునిఁ బ్రశంసించి వరంబు లొసంగుట. ॥—

ఉ. అంబుజసంభవుండు ముద • మంది భగీరథుఁ గాంచి పల్కు నో
యంబుజమిత్త్రవంశకల • శాంబుధిచంద్ర మహీవరేంద్ర యీ
యంబుధియందు నెందనుక • నప్పులు భాసిలు నంతదాఁక ని
క్కంబుగ నీదుతాతలు సు • ఖంబులఁ గాంతురు నాకమం దొగిన్. 867

వ. మఱియును. 868

సీ. దివ్యభూషణములు • దివ్యాంబరంబులు దివ్యమాల్యంబులు • దివ్యగంధ
ములఁ దాల్చి ఘనదివ్య • మూర్తులఁ గైకొని దివ్యభోగముల వ • ర్తింతు రింక
నినవంశ యిది మొద • లీనది నీపేర భాగీరథి యనంగఁ • బ్రణుతి కెక్కు
నదిగాక త్రిపథగ • యనఁగ సరిద్వర యనఁగ జాహ్నవి యన • నలరుఁ ధాత్రిఁ

తే. దవిలి యీధునిలోన నీ • తాతలకు స
మంచితంబుగఁ దర్పణ • మాచరించి
కోర్కె తోడఁ బిత్రృణము • క్తుఁడవు గమ్ము
జనవరేంద్ర సత్యప్రతి • శ్రవుఁడ వగుచు. 869

తే ధర్మవంతులలోన ను • త్తముఁ డనంగ, భూరియశుఁ డన నత్యంత • శూరుఁ డనఁగ
ఖ్యాతి వడసిననీదుము • త్తాత యైన, సగరుఁ డిప్పని సాధింపఁ • జాలఁ డయ్యె.

తే. అంశుమంతునిచందాన • నధిక తేజుఁ
డంశుమంతుఁడు మీతాత • యమరతటినిఁ
దెత్తు నని యత్న మొనరించి • తెచ్చుటకు ను
పాయ మెంతయు నెఱుఁగక • పోయె నతఁడు. 871

తే. అనఘ రాజర్షి ఘనుఁడు మ • హర్షి తేజుఁ, డమితతపమున మత్సముం • డగుదిలీప
నృపుఁడు మీతండ్రి గంగ నం • ర్థించి వడయఁ, జాలక దివంబునకు నేగె • జనవరేణ్య.

మ. మును మీపెద్దలు గాఢనిష్ఠురతపం • బుల్ సేసి సాధింపఁజా
లనియిక్కార్యము నేఁడు నీవలన సా • ర్థం బయ్యె నీయంతధ
న్యుని నెవ్వాని నెఱుంగ ముజ్జగమునన్ • భూమీశ గంగానదీ
కనదుత్తుంగతరంగమంగళసమా • ఖ్యం బొందు మిం పారఁగన్. 873

చ. అరయ సమస్తసద్గుణగ • ణాకరులై నిజవంశకర్తలై
పరమపవిత్రులై జగతి • భాసిలుపుత్రులఁ గాంచు మింక ని
ద్దఱ నొగి సర్వధర్మసుకృ • తంబులకుం దగ నాలవాలమై
వఱలితి విందుఁ గ్రుంకి నర • వర్య కృతార్థత నొందు మెంతయున్. 874
మ. అని దీవించి విరించి సమ్మదరస • వ్యాకోచచిత్తాబ్జుఁడై
చనియెం బిమ్మట నాతఁ డాతటినిలో • స్నానంబుఁ గావించి గొ
బ్బున సిద్ధాత్మకుఁడై పితామహులకుం • బుణ్యోదకం బిచ్చి మిం
చినప్రీతిం గృతకృత్యుఁడై మరల వ • చ్చె స్వీటి కింపారఁగన్. 875
క. వచ్చిన నరపతిఁ గనుఁగొని, చెచ్చెరఁ బురజనులు ముదముఁ • జెందిరి మేనం
జొచ్చినప్రాణముఁ గనుఁగొని, క్రచ్చఱ నలరారుసర్వ • కరణముల క్రియన్. 876
వ. ఇట్లు పురంబుఁ బ్రవేశించి సకలప్రజానురాగంబుగా రాజ్యంబుఁ బరిపాలించుచుండె నని చెప్పి వెండియు విశ్వామిత్రుం డిట్లనియె రాజనందనా పరమశుభంబై నయీగంగావతరణోపాఖ్యానం బవ్యగ్రుండై యెవ్వండు విను నతండు సర్వపాపవిముక్తుండై సర్వకామంబులంబొంది యాయుఃకీర్తిలాభంబు వడయు దేవతాపితృగణంబు లతనికొఱకు సంతోషింతురు మఱియు నిది ధన్యంబును యశస్యంబును స్వర్గ్యంబును నాయుష్యంబునై యొప్పు. 877
క. అని మునిపతి గంగాకథ, వినిపించినఁ జిత్త మలర • విని క్రమ్మఱ న
మ్మునిపరిబృఢునిఁ గనుంగొని, యినకులవర్ధనుఁడు రాముఁ • డిట్లని పలికెన్. 878
మ. ఘనకీర్త్యన్విత నేఁడు మీవలన నీ • గంగాప్రభావంబుఁ బ
ర్వినమోదంబున నానుపూర్విని దగన్ • వింటిం గృతార్థుండనై
తిని మీ కీయఖిలప్రపంచకథ లెం • తేఁ బాణిసీరంబుగా
యని యగ్గించుచు రాజపుత్రులు ప్రభూ • తాశ్చర్యులై రత్తఱిన్. 879
వ. ఇట్లు పరమానందంబు నొంది. 880
మ. అను వందం దగ మందసుందరసమీ • రాందోళితైలానుగం
ధనికుంజాంతమునం దమందముద మం • దం గూర్కి యారాత్రి వే
గిన మర్నాఁడు ప్రభాతకాలమునఁ ద • త్తీరంబులం గ్రుంకి గొ
బ్బునఁ బూర్వాహ్ణికకృత్యముల్ సలిపి సం • పూర్ణప్రభావంబునన్. 881
చ. మునిపతిఁ గాంచి మ్రొక్కి రఘు • పుంగవుఁ డంజలిఁ జేసి పల్కె నో
యనఘ భవన్ముఖేరితసు • మగ్రవియత్తటినీప్రభావమున్
వినుటకతంబునం గరము • వేడుక నీనిశ స్వల్పకాలమై
చనియె జగత్ప్రశస్తగుణ • చాతురి ధన్యుఁడ నైతి నీకృపన్. 882
వ. మునీంద్రా హిరణ్యగర్భసమానుండవై సమీరాక యెఱింగి మహర్షులారోహింపం దగినరమణీయపోతం బానన్నంబై యున్నది దీని నారోహించి భాగీరథి

ను త్తరించి యవ్వలం బోద మనిన నమ్మహర్షి శ్రేష్ఠుం డట్ల కాక యని యాయు
కొని మునిసమేతుం డై రామలక్ష్మణసహితంబుగా నావ యెక్కి యమ్మహానది
ను త్తరించి తదు త్తరతీరంబుఁ జేరి యచ్చటిమునిగణంబులం బూజించి యచ్చట
నొక్కింతసేపు విశ్రమించి కొంచెకదూరం బరిగి. 883

శా. భూకాంతామణిఫాలభూషణ మనాఁ • బొల్పొంది నానావిధా
స్తోకశ్రీకర మై కనుంగవకు నెంతో వేడ్కఁ బుట్టించుచుం
బ్రాకారావృత మైనయొక్కపురముం • భాన్వన్వయాంభోధిరా
డ్రాకాబ్జుండు రఘూత్తముండు గని యుల్లంబందు నుల్లాసి యై. 884

చ. కరములు మోడ్చి మంజుగతి • గాధికుమారునిఁ జూచి పల్కె నో
పరమమునీంద్ర మ్రోల నొక•పట్టణ మాసురలోకతుల్య మై
గురుతరపుణ్యసంపదలఁ•కుం గని యై తనరారుచున్న దె
వ్వరిపుర మెద్ది నామము ధ్రు•వంబుగ నా కెఱిఁగింపు మింతయున్. 885

విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునికి సముద్రమథనవృత్తాంతం బెఱింగించుట.

వ. అని యడిగిన గాధేయుండు కృపావిధేయుం డై యప్పురివృత్తాంతంబు శక్ర
కథాపూర్వకంబుగా నిట్లని చెప్పం దొడంగె. 886

చ. విడువక యాదికాలమున • వేల్పులు దైత్యులు మైత్రితో సుధం
బడయుద మంచు మాధవుని • పంపున వాసుకిఁ ద్రాడుఁ జేసి యె
క్కుడుతమి మందరాచలము • గొబ్బునఁ గవ్వముఁ జేసి యుగ్రు లై
కడువడి దోర్బలంబు లెసఁ•గం గలశాంబుధిఁ ద్రచ్చి రుద్ధతిన్. 887

వ. ఇ ట్లపారబలసంపన్ను లై రాక్షసులు ఫణంబులును దేవతలు పుచ్ఛంబును
బట్టి సవ్యాపసవ్యపరిగ్రహణవిశేషంబు లేర్పడఁ బెక్కుసంవత్సరంబులు దరువఁ
దరిత్రా డై నవాసుకిశిరంబులు మహోన్నతంబు లై నగండశైలంబులఁ గఱ
చుచు హాలాహలవిషంబునుం గ్రక్కిన నది కాలాగ్నిసదృశం బై దేవాసుర
మనుష్య సహితం బై నజగం బంతయు దహింపం దొణంగిన దాని సహింపం
జాలక. 888

శివుండు దేవతలచేఁ బ్రార్థితుఁ డై విష్ణునానతి హాలాహలంబును మ్రింగుట.

క. శరణార్థు లై దివౌకసు, లరు దారఁగ రక్ష రక్ష • యనుచు నుమాధీ
శ్వరుకడకుం జని భక్తిం, గరములు ముకుళించి వినుతిఁ • గావించి రొగిన్.

ఉ. అత్తఱి శంఖచక్రధరుఁ • డై నరమాపతి సర్వదేవతా
సత్తముఁ డీశ్వరుం డటకుఁ • జయ్యన వచ్చి యుమాధినాథు న
త్యుత్తమశూలధారి దివి•జోత్తముఁ గన్గొని భూరిసమ్మదా
యత్తమనస్కుఁ డై పలికె • నాస్యమునం జిఱునవ్వు దోఁపఁగన్. 890

చ. వినుము సురేశ నీ వఖిల•వేల్పులలోఁ గడుఁ బెద్ద గావునం

బనివడి నిర్జరాసురులు•పట్టి మథించెడువార్ధిలోపలన్
మునుకొని బల్విడిన్ మొదలఁ • బుట్టినయావిష మగ్రపూజగా
మనమున నెంచి కైకొని సమస్తజగంబుల నుద్ధరింపవే. 891
వ. అని పలికి వాసుదేవుం డంతర్ధానంబుఁ జేసిన. 892
తే. సురల కొదవినభయమును • జూచి శౌరి. వాక్య మాలించి యలభగ•వంతుఁడైన
హరుఁడు హాలాహలవిషంబు•నమృతకబళ, మట్లుమ్రింగియంతర్హితుం•డయ్యె నపుడు.

—— మందరగిరిని విష్ణువు కూర్మరూపంబున వీఁపుమీఁద ధరించుట. ——

వ. అంత దేవాసురులు వెండియు సముద్రంబు మథింపం దొడంగిన. 894
ఆ. మొనసి మందరాద్రి • వనరాశినిర్మగ్న, మై రసాతలంబుఁ • జేర నపుడు
దానిఁ జూచి సురలు • దైత్యాంతకుం డైన, విధుని శరణ మొంది•వినుతిఁ జేసి.
వ. దేవా నీవు సమస్తభూతంబులకుఁ బరమగతి వందు విశేషించి మాకు శరణ్యుం
డవు గావున జలరాశిలోన మునింగినమంథానశైలంబుఁ గ్రమ్మఱ నుద్ధరించి
మమ్ము రక్షింపు మని ప్రార్థించిన. 896
తే. వారిమొఱ విని భార్గవీ•వల్లభుండు, కమఠరూపంబుఁ గైకొని • కంధిలోన
మునిఁగి శైలంబుఁ బైకెత్తి•మూఁపుమీఁదఁ,బరఁగనిడికొని జలధిపైఁ•బవ్వళించె.
వ. ఇట్లు రమావల్లభుండు మందరశైలంబుఁ గమఠాకారుండై తనవీఁపునందు
ధరించి దానియగ్రంబు కరంబులం బట్టికొని దేవతామధ్యంబుననుండి య
పారబలంబునఁ బెక్కువర్షంబులు మథించిన నందు మొదల దండకమండలు
హస్తుండై ధన్వంతరి పుట్టెఁ బదంపడి రూపయౌవనసంపన్ను లయినయువ
తులు పెక్కండ్రు పొడమిరి నిర్మథనంబువలన నప్పులం బొడమినకారణంబుల
నయ్యంగన లప్సరస లనం బరఁగిరి వారలలోన నఱువదికోట్లయప్సరసలు ప్రధా
నభూత లైరి వారిపరిచారికాజనం బసంఖ్యుం బై యుండు వారి దేవదానవులు
ప్రతిగ్రహింపమిం జేసి వారు సాధారణ లైరి వెండియుం దరువ నందు వరుణ
కన్య యైనవారుణి యనుసురాధిదేవత పొడమి పరిగ్రహవిచారంబుఁ జేయు
చున్న దాని రాక్షసులు గైకొన రోసి విడిచిన దేవతలు పరిగ్రహించిరి
నాఁటంగోలె సురాపరిగ్రహణంబున దేవతలు సుర లైరి మఱియుం దరువ ను
చ్చైశ్శ్రవం బనుహయశ్రేష్ఠంబును మణిరత్నం బగుకౌస్తుభంబును నుత్త
మం బగునమృతంబునుం బుట్టిన నయ్యశ్వంబును శక్రుండు గైకొనియెఁ గౌస్తు
భంబు విష్ణువక్షంబున వెలింగె నయ్యమృతంబు నసురులు చేకొనిన సహింపక.
మ. అనిమేషు ల్కడు నుగ్రులై చటులనా•నా మోఘహేతిద్యుతు
ల్వినువీథిం గడుఁ జిత్రభంగి మెఱయ • న్వీరాంకులై దానవా
రినికాయంబులఁ దాఁక వారు నటువా•రిం దాఁకఁ ద్రైలోక్యమో
హనసంగ్రామము సెల్లె నయ్యుభయసై•న్యశ్రేణికి న్రాఘవా. 899

విష్ణువు మోహినీవేషంబున నమృతంబు సురలకుఁ బంచిపెట్టుట.

మ. అప్పు డానందకపాణి రమ్య మగుమా • యామోహినీరూపముం
గపటత్వంబునఁ దాల్చి దైత్యవరుల • న్వంచించి పీయూషము
న్నిపుణత్వంబునఁ గ్రమ్మఱం గొని వెసన్ • దేవాళి కందీయ వా
రపురూపంబుగఁ గ్రోలఁ జూచి ఘనకో • పాటోపు లై రాక్షసుల్. 900

చ. అమరులఁ దాఁకి దారుణవ • రాయుధదీప్తులు నింగి ముట్టఁగా
సమర మొనర్ప వేల్పులు ప్ర • సన్నసుధారసపానజోగ్రతే
జమున నసాధ్యు లై హరిల • సత్కృపఁ దోడ్పడి విక్రమింపఁగా
నమరవిరోధులం దునిమి • రాజి నఖండపరాక్రమంబునన్. 901

వ. ఇట్లు నిలింపులు రణంబున నసురుల నందఱ నిశ్శేషంబుగాఁ బరిమార్చిన నిలింప
వల్లభుండు విజయలక్ష్మీవిరాజమానుం డై దేవర్షిగంధర్వచారణసహితంబుగా
నమరావతికిం జని జగత్త్రయంబుఁ బరిపాలించు చుండె నంత. 902

మ. తనపుత్త్రు లమరంబులో నవతిసం • తానంబుచేఁ జచ్చినా
రని విన్నంతనె పుత్త్రమోహమున శో • కాక్రాంత యై వ్రాలి దూ
లినధైర్యంబున నొక్కనాఁడు దితి యు • ద్రేకంబునం బ్రాణనా
థునితో ని ట్లనె శోకపావకశిఖా • దోధూయమానాంగి యై. 903

దితికిఁ గశ్యపుం డింద్రుని జయించుఁ బుత్త్రునిఁ బడయ వరం బొసంగుట.

శా. దేవా వేల్పులు మించి ఘోరరణవీ • థి న్మత్కుమారావళిం
బ్రావీణ్యంబున విష్ణుదేవుకరుణ • న్మర్దించి రిం కేమి నీ
సేవ ల్సేయుచుఁ బుత్త్రహీన నగుచున్ • జీవించు దోశ్శక్తిచే
దేవేంద్రుం బరిమార్చుపుత్త్రునిఁ గృపా • దృష్టి న్ప్రసాదింపవే 904

తే. అనవు డనుకంప గదురఁ గ • శ్యపుఁడు పలికె
నబల వ్రతనిష్ఠ శుచి వై స • హస్రవర్ష
ములు గడుప నట్టితనయుండు • గలుగు ననుచు
వర మొసఁగి యమ్మహాముని • వరుఁడు ప్రీతి. 905

వ. తనహస్తంబున నమ్మహాదేవియుదరంబు సంస్పృశించి పుత్త్రోత్పత్తిరూపం బైన
శుభంబు గలుగుఁగాక యని యనుగ్రహించి తపంబునకుం జనియె నిట్లు కశ్య
పుండు సనినయసంతరంబ యద్దేవి బలవంతుండును మహేష్వాసుండును
స్థితిజ్ఞుండును సమదర్శనుండు నైనకొడుకుం బడయుదు నని కశ్యపోక్తప్రకారం
బున వ్రతం బంగీకరించి కుశప్లవనంబునందు దారుణక్రమంబునఁ దపంబుఁ
జేయు చుండె. 906

ఇంద్రుఁడు కపటంబునఁ బరిచరించుచు దితిగర్భంబును ఖండించుట.

ఉ. అంత నెఱింగి దంభవిన • యం బెసఁగన్ దితిపాలి కేగి జం

భ్రాంతకుఁ డించు కైనఁ దన•వ్యాజము గన్పడ కుండ మాటి యు
క్కాంతమనం బెఱింగి యతి•గౌరవ మొప్పఁగ భక్తియుక్తుఁ డై
సంతస మంకురింపఁ బరి•చర్య లొనర్చుచు నుండె నిష్ఠ మై. 907

వ. ఇట్లు శ్రమాపనయనంబు లగుగాత్రసంవాహనంబులు జలాగ్నికుశకాష్ఠఫల
మూలప్రదానంబుల నిత్యంబును దితికిఁ బరిచర్యఁ జేయుచుండె నంతఁ దొమ్మ
న్నూటతొంబదియబ్దంబులు సనినయనంతరంబ. 908

చ. అవు డొకనాఁడు మానిని ర•హస్యము దాఁచఁగ లేక భూమిభృ
ద్రిపుఁ డొనరించుసేవకు మ•దిం గడు సంతస మొంది మోమునం
గృప దళుకొత్త నయ్యనిమి•షేంద్రునిఁ గన్గొని పల్కె నక్కటా
కృపణమనస్కులం దెలియ • లేరు గదా యువతుల్ రఘూత్తమా. 909

సీ. వాసవ వినుము భ•వత్సమానుని నొక్క-కొడుకును బడయంగఁ • గోరి యేను
గశ్యపుఁ బ్రార్థింపఁ • గరుణతో వెయ్యేండ్లు వితతంబుగా దృఢ•వ్రతము సల్పి
తేనియుఁ గల్గునం•చానతి యొసఁగెఁ గావున నింకఁ బదియేండ్ల•కనఘమూర్తి
యనుఁగుఁదమ్ముండు నీ•కవతార మందెడుఁ గడఁగి మీఁదిరువురు•కత్వ మొంది

తే. మొనసి క్షీరోదకన్యాయ•మునఁ దనర్చి
మూఁడు లోకంబు లొక్కట • భూరిసత్త్వ
మహిమ రక్షింపుఁ డన్యోన్య•మైత్రి గలిగి
యనుచు నిర్వ్యాజముగఁ బల్కె • నాలకించి. 910

క. తరుణియుదరస్థుఁ డగువాఁ, డరయఁగఁ దన కరి యటంచు • నతని వధింప
న్వెర వెఱుఁగక తతి నరయుచు, స్థిరమతి నింద్రుండు సేవఁ • జేయుచు నుండెన్.

వ. అంత నొక్కనాఁ డత్తలోదరి పులోమజాకాంతుం డొనరించు బహువిధోపచా
రంబులు దనహృదయంబునకు ముదావహంబులై తనర శారీరసుఖంబులు మరిగి
వ్రతదీక్షాసమయభంగం బెఱుంగక కాలచోదిత యై మధ్యాహ్నసమయమున
మఱచి కాల్గడ తలయంపిగా సుఖసుప్తి వహించిన. 912

చ. ఇది సమయం బటంచు దివి•జేశ్వరుఁ డుల్లము పల్లవింపఁగా
భిదురముఁ గేలఁ బూని జలి•పించుచు ధీరత యోగశక్తిచే
నుదరములోనఁ జొచ్చి రయ•మొప్పఁగ దిత్యుదరస్థబాలకుః
గదురుచు సప్తఖండములు•గా నరికెం దనకోర్కి దీరఁగన్. 913

ఆ. రాజ్యకాంక్షఁ జేసి • రాజులు సతి నైన, బాలు నైనఁ జంపఁ • బాలుపడుదు
రఘభయంబు వారి • కనిశంబు నది దోష, మనఁగ వినమె రఘుకు•లాబ్ధిచంద్ర.

వ. ఇట్లు బలారాతిచేత వ్రేటు వడి దితిగర్భంబు యెలుంగెత్తి బిట్టేడ్చిన నదరిపడి
దితి మేల్కాంచె నప్పు డమ్మఘవుండు మారుద మారుద యనుచు లఘురీతిం
బలికి వృథాగర్భం బేల వధించెదవు చాలుఁ జాలుడుగు మని పలుకుదితివాక్యం

శాకర్ణించి రయంబునఁ దద్గర్భంబు నిర్గమించి వచ్చి తనచేసినయపకారంబునకుఁ గినుకఁ బూని శపించునో యని శంకించి యొడలు వడంకఁ బ్రదక్షిణపూర్వకంబుగాఁ బ్రణామంబుఁ గావించి నిటలతటఘటితకరపుటుం డై గుణవతీమతల్లి యగుతల్లిమ్రోల నిలిచి యి ట్లనియె. 915

క. వ్రతనిష్ఠాభంగం బది, మతిఁ దలఁపక సుప్తభంగి • మానక నిద్రిం చితి వాదోషంబున నీ, గతి నాచే లూన మయ్యె • గర్భము తల్లీ. 916

వ. అదియునుం గాక. 917

క. తఱి యెఱిఁగి రిపు వధించుట, నిరుపమధర్మంబు గాన • నీయుదరమునం బెరిఁగెడుబాలుఁడు మది నా, కరి యని ఖండించినాఁడ • నలుగకు మింకన్.

క. నా విని గర్భము వ్యర్థ మ్మై, పోవుటకు దురంతదుఃఖ•పూరితమతి యై దేవేంద్రునిఁ గని యపు డ, ద్దేవి మది న్గినుక విడిచి • ధీరతఁ బలికెన్. 919

క. సురలోకనాథ నీయం, దరయఁగ దోషంబుఁ గాన • మరు దారఁగ మ ద్దురితమున నయ్యె నింతయు, దురితహరుని నిన్ను దూఱ • దోసము వచ్చున్.

వ. స్వయంకృతాపరాధంబున నైనకార్యంబునకు వగవం బని లేదు నిరపరాధి వైననీ కపరాధంబు సేయం బూనిన దైవంబు సమకూర నిచ్చునే యింక నీసప్తఖండంబులు నీచేత మారుద యని పలుకంబడినవి గావున మారుత సంజ్ఞకంబు లై యుండు నదియునుం గాక యావహ ప్రవహసంవహోద్వహవివహాపరివహాపరావహాఖ్యలం గలసప్తవాతాభిమానదేవతలం దొక్కటి బ్రహ్మలోకంబునందును నొక్కటి యింద్రలోకంబునందును నొక్కటి యంతరిక్షంబునందును దక్కిననాలుగు నాలుగుదిక్కులయందును బ్రవర్తిల్లుచుండు నట్టి సప్తవాతస్కంధంబులకు నాయకులం జేసి సప్తఖండంబు లైనమత్పుత్రుల రక్షింపు మనిన నతం డట్ల కావించి య ద్దేవిచేత ననుజ్ఞాతుం డై నాకంబునకుం జనియె నీదేశమందున నాఖండలుండు దితికి శుశ్రూషఁ గావించె నని పల్కి విశ్వామిత్రుండు వెండియు రామచంద్రున కి ట్లనియె. 921

తే. పొసఁగ నిక్ష్వాకునకు నలం•బుసకు మున్ను
పుట్టినట్టివిశాలుఁ డ•నూ్యపమాళి
పుడమి యేలి విశాల యం•న్పుర మొనర్చె
నిచట రాజేంద్ర తనపేర • నింపు మీఱ. 922

తే. ఆవిశాలునిపుత్త్రకుం • డైనహేమ
చంద్రునకుఁ బుట్టె ఘనుఁడు సు•చంద్రుఁ డతఁడు
పరగ ధూమ్రాశ్వు నతఁడు సృం•జయునిఁ గాంచె
నతఁడు సహదేవు నతఁడు కు•శాశ్వుఁ గాంచె. 923

తే. ఆకుశాశ్వుఁడు సోమద•త్తాఖ్యుఁ గనియె
నతఁడు కాకుత్స్థుఁ గాంచె న•య్యవనివిభుఁడు
సుమతి యనువానిఁ గనియె నా•సుమతి యిప్పు
డీవిశాలపురం బేలు • నిద్ధయశుఁడు. 924
వ. మఱియు నిక్ష్వాకుప్రసాదంబున నీ రందఱు వైశాలికు లనం బ్రసిద్ధి కెక్కి దీర్ఘాయువులును మహాత్ములును వీర్యవంతులును బరమధార్మికులును నై యుందు రీరాత్రి యిచ్చట వసియించి యెల్లి మిథిలకుం బోద మని పలుకు చున్న సమయంబున. 925

సుమతి యనురాజు విశ్వామిత్రుని బూజించుట.

చ. ఘనతరసుప్రభావుఁ డగు•కౌశికసంయమినాథురాక యి
న్విని సుమతిక్షమాపతి న•వీనముదంబుధిపూరమగ్నుఁ డై
తనదుపురోహితు ల్హితులు • దాసులుఁ జుట్టలు వెంట రా రయం
బునఁ జని కాంచి యమ్మునికి • మ్రొక్కి సపర్య లొనర్చి యి ట్లనున్. 926
మ. అనిశంబు న్హృదయప్రపంచము సము•ద్యద్భూరి తేజంబుచే
నను వై మించెను లోచనాంబురుహముల్ • వ్యాకోచతం జెందెఁ జ
య్యన దట్టంపుఁ దమచ్ఛట ల్విరిసె వ•స్త్వావాప్తి చేకూరె నేఁ
డను వయ్యెం గద యిన్ని మా కిచట వి•శ్వామిత్ర మీరాకచేన్. 927
క. మాన్యుఁడ వగుమీకృపచే, ధన్యుండను బేరు గలవ•దాన్యుండను రా
జన్యులలో మాన్యుఁడ సౌ,జన్యయుతుఁడ నైతి నేఁడు • సంయమివర్యా. 928
వ. అని బహుప్రకారంబుల సన్నుతించి యొండొరులకుశలప్రసంగంబులు గడపిన యనంతరంబ విశ్వామిత్రునియిరుగెలంకుల నలంకృతు లై సూర్యసోముల చందంబున నింద్రోపేంద్రుల కై వడి యశ్వినీదేవతలపోండున మనోహరాకారంబులం దేజరిల్లు చున్న రామలక్ష్మణులం జూచి కౌశికున కి ట్లనియె. 929
సీ. గజసింహగమనులు • ఖడ్గతూణీధనుర్ధరులు శార్దూలవి•క్రములు రాజ
సింహులు గుణరూప•చేష్టితంబులఁ బరస్పరసమానులు చారు•చంద్రముఖులు
రమణీయమూర్తులు • కమలపత్త్రవిశాలనయనులు సుగభువ•నంబు విడిచి
ధరణికి వచ్చిన•సురలకై వడిఁ గ్రాలువారు దస్రులభంగి • వఱలువారు
తే. రాజభానులగతి దివ్య• తేజమున హ, రిన్నికాయము వెలిఁగించు • చున్నవారు
ధీవరేణ్య వీ రెవ్వరు • తేవనమున, నేల చనుదెంచి రిచటికి • నింత చెపుమ. 930
క. మునినాథ నీతపంబును, ఘనకీర్తియుఁ దనువు లిట్లు • గైకొని వెంటం
జనుదెంచె నొక్కొ హరిహరు, లన నొప్పెడువీరిచంద • మానతి యీవే. 931
క. అన విని మునిపతి సుమతిం, గనుఁగొని యిట్లనియె వీరు • కాకుత్స్థవరు
ల్ఘనమతులు రామలక్ష్మణు, లనువారలు దశరథాధి•పాత్మజు లనఘా. 932

సీ. రాజేంద్ర నాచేతఁ బ్రార్థితు లై వేడ్క జంటగా నావెనువెంట వచ్చి
తాటక యనుఘోరదానవి ఖండించి పరఁగ మారీచసుబాహు లనెడు
దైత్యుల సంగ్రామతలమున భంజించి కరుణతో నాదుయాగంబుఁ గాచి
జనకుజన్నముఁ జూడఁ జను చున్నవారలు ఘనులు పాపౌఘులంఘనులు శౌర్య
ఆ. ధనులు పుణ్యఘనులు నన విని సుమతి య,చ్చెరువు గదురఁ బూజఁ జేసియుఁ దన
యింట నాఁటిరాత్రి యెలమితో నిడుకొని, వేఁగుటయును భక్తి వినయ మెసఁగ.
తే. అతిథిసత్కారము లొనర్చి యనుప నతని
వీడ్కొని రఘూత్తములు మునివితతి వెంట
రా విదేహక్షమాపతి రాజధాని
కరుగు తెరువునఁ గౌశికుఁ డరిగె నపుడు. 934
వ. ఇట్లు చని దవ్వుల నతిరమణీయకాంచనప్రాకారశోభితం బైనదాని నంబర
చుంబిశిఖరరేఖామయూఖపుంజరంజితశర్మదభర్మహర్మ్యం బైనదాని కుసుమ
కిసలయఫలభరితవిటపివాటికావిహరమాణమత్తమధుకరకీరశారికాకలకంఠమధు
రశబ్దాయమానమంజులోద్యానపరివృతం బైనదాని మిథిలాపురంబుఁ గనుం
గొని తదీయసుషమావిశేషంబున కిచ్చ మెచ్చుచుఁ దదుపవనంబునందుఁ
బురాణం బై రమ్యం బై నిర్జనం బై యున్నయొక్క మహనీయాశ్రమంబు
విలోకించి. 935
మ. జలజాతాకరతీరరాజదవనీజాతావళీయుక్తశీ
తలమార్గం బటు పట్టి పోవునెడ నందం బొప్పఁగా భానువం
శలలాముం డగురామచంద్రుఁడు మునిస్వామి న్విలోకించి సాం
పలరం బల్కె గిరీశమౌళిగళదుద్యద్దోవ్యఘుగంగార్భటిన్. 936

విశ్వామిత్త్రుఁడు రామునికహల్యావృత్తాంతంబుఁ దెల్పుట.

మ. అనఘాత్మా రమణీయ మై సురుచిరం బై శ్లాఘ్య మై యొప్పునీ
వన మిట్లేలకొ నిర్జనం బయి యసేవ్యం బయ్యె ము న్నీడ నే
ముని యుండెం గృప నింత నాకుఁ దెలియ న్మోదంబుతోఁ దెల్పవే
యని ప్రార్థించినఁ జెప్పఁ గాఁ దొడఁగె విశ్వామిత్త్రుఁ డుద్యన్మతిన్. 937
తే. అనఘ మున్నీవనంబు మహాత్ముఁ డైన, గౌతమునియాశ్రమం బన ఘనతకెక్కి
నది సకలదేవపూజితం బిది సురేంద్ర,నందనోపమ మై యొప్పు నయచరిత్ర.
చ. లలనలలోఁ ద్రిలోకనుతలక్షణ యైనయహల్యతోడుతం
గలసి సుఖాత్ముఁ డై యిచట గౌతమమౌని దపంబు సేయఁగా
నలరి బలాంతకుం డలయహల్యవయోవిభవాతిరేకముం
దొలఁగక చూచి యవ్వెలఁదితో సుఖియింపఁగఁ గోర్కి పుట్టినన్. 939
వ. ఒక్కనాఁ డమ్మునివల్లభుండు స్నానార్థి యై యరిగిన నప్పు డెడఁ గని పురంద

రుండు మునివేషధరుం డై యహల్యకడ కరుగు దెంచి యి ట్లనియె. 940

తే. అంబుజేక్షణ కామభో•గార్థు లైన, పురుషు లెప్పుడు ఋతుకాల•మరయుచుందు
రట్లు గావున నీతోడ • నతనుసౌఖ్య, మనుభవింపంగఁ గోరితి • నబ్జవదన. 941

తే. అనిన నమ్మాయతపసివా•క్యములపటిమ
మొగముఁ జాయయుఁ గాంచి నా•మగని కింత
సరస మేడది శక్రుఁ డి•క్కరణి నాదు
వలనిమోహంబుచే నిట • వచ్చె ననుచు. 942

వ. తలంచి యతనిం గూడి కందర్పక్రీడానందరసం బనుభవించి వెండియు నహల్య శక్రునిం జూచి యేను నీవలనఁ గృతార్థ నైతి నింక నిచట మసల వలవదు నన్నును నిన్నును రక్షించుకొనుచు శీఘ్రంబునం జను మనిన నయ్యింద్రుండు నీవలనఁ బరితుష్టుండ నైతి నింక రయంబునం జనియెద నని యద్దేవిచే ననుజ్ఞాతుం డై యప్పర్ణశాల నిర్గమించి గౌతమాగమనంబు శంకించుచు ససంభ్రముం డై రయంబునం బోవుచు. 943

చ. అనిమిషలోకనాథుఁడు ని•జాశ్రమవాటికి నేఁగుదెంచున
మ్మునిపతి దీప్తపావకని•భుం బరమేష్ఠిసముం దపోధను
న్ననుశిఖవేల్పునెచ్చెలి స•మిత్కుశహస్తుఁ గృతాభిషేకునిం
గనుఁగొని సాంద్రభీతిపరి•కంపితుఁ డై చనుదెంచు చుండఁగన్. 944

గౌతముఁడు దేవేంద్రుని శపించుట.

చ. తనుఁ గని భీతుఁ డై మొగము • దద్దయు వెల్వెలఁ బాఱఁ గ్రమ్మఱం
జనియెడువజ్రిఁ గన్గొని ని•శాసమయంబున నిట్లదేలకో
యనిమిషనేత వచ్చె నని • యంతయు గ్రక్కున యోగదృష్టిచేఁ
గనుఁగొని రోషశోణితవి•కంపితలోచనుఁ డై రయంబునన్. 945

వ. పరుషవాక్యంబున ని ట్లనియె. 946

ఉ. ఓరి దురాత్మ యోరి శఠ • యోరి మదాంధుఁడ శక్ర మానికాం
తారతి దూషితం బని మ•నంబున నించుక గొంక కిట్లు మ
న్నారిని వంచనం గపట•తాపసతన్ రమియించి తీ విదే
కారణమై యముష్కుఁడవు • గ మ్మని శాప మొసంగె నుద్ధతిన్. 947

వ. ఇట్లు నిష్ఠురంబుగా శపియించినఁ దత్క్షణంబు వజ్రప్రహారంబునఁ దునిసిపడినచందంబున నింద్రునివృషణంబులు దెగి ధరణిం బడియె నంత నమ్మునివరుండు. 948

తే. పర్ణశాలకుఁ బోయి వి•శీర్ణకేశ, పాశ యై డస్సి సురతవి•భ్రమముఁ దెలుపు
చున్నయన్నారిఁ గనుఁగొని • కన్నుఁగవకుఁ, గెంపు సొంపార • నిట్లని కెరలి పలికె.

గౌతముఁ డహల్యను శపించుట.

తే. నీవు నిజవంశధర్మంబు • నీఱుఁ జేసి, ఘుష్పఃశిఖార్థ వై పర•పురుషరక్తి

బయిసి మాలి నీవిటువంటి•పను లొనర్చి, మాకుఁ దలవంపుఁ జేసితి• మగువనేఁడు.

ఉ. ఈయటవీప్రదేశమున • నెవ్వరుఁ జూడక యుండ నిత్యమున్
వాయువు నారగించుచుఁ బ్ర•భాతజభూరిరజఃపరీత వై
పాయక పెక్కువర్షములు • పాపవశంబున నుండు మంచు వా
జ్ఞాయకతుల్యదర్శనుఁడు • గౌతముఁ డాలి శపించె నుద్ధతిన్. 951

వ. ఇట్లు శప్త యై యహల్య భయంబున వడంకుచు గౌతమునియంఘ్రిలం బడి లేచి మహాత్మా కృతాపరాధ నైననన్ను శపించుట నాయందులం గలదయాతిశయంబున నిష్కళంకఁ గాఁ జేయుటకే కదా యీనిష్ఠురశాపంబునకుఁ దుది యెయ్యది తన్మోక్షణప్రకారం బాన తిమ్మని ప్రార్థించినఁ బ్రియురాలికడంకకు మెచ్చి యతీతానాగతవర్తమానవిశారదుం డగుగౌతముం డి ట్లనియె. 952

తే. అతివ దశరథనందనుం • డైనరాముఁ, డెప్పు డీఘోరవనమున • కేగుదెంచి
యంఘ్రివిన్యాస మొనరించు • నవుడు తత్పదాబ్జరేణువుచేఁ బూత•వయ్యెదీవు.

తే. అమ్మహాత్మున కాతిథ్య•మాచరించి, యపగతాఘ వై లోభమో•హములు విడిచి
మత్సకాశంబునందుస•మంచితముగ, ధన్య వై పూర్వరూపంబుఁ • దాల్చె దీవు.

వ. అని యిట్లు గౌతముం డహల్యకు శాపం బిచ్చి పదంపడి తన్మోక్షణప్రకారం బెఱింగించి యచ్చోటుఁ బాసి సిద్ధచారణసేవితం బయినహిమవంతంబునకుం జని యందుఁ దపంబుఁ జేయుచుండు. 955

చ. అట బలవైరి శప్తుఁ డయి • యారని నెవ్వగ వేల్పువీటికిం
జటుకున నేగి శోకపరి•తాపమునం గడు డస్సి లజ్జ న
క్కట పరకాంత నిట్లు కను • గానక పొందఁగ నేల దానిచే
నిటు సమకూరనేల విధి • యెంతటిపా టొనరించె నియ్యెడన్. 956

వ. అని విచారగ్రస్తమాననుం డై దేవతల నందఱ రావించి గౌతముండు సర్వదేవతాపదచ్యవనకారణం బైనతపంబుఁ గావించు చుండ నేనాతపంబు విఘ్నంబు సేయుటకు నమకట్టి క్రోధంబుఁ బుట్టించినం గాని తపోభంగంబు గా దని నిశ్చయించి క్రోధోత్పాదనంబుకొఱ కమ్మహామునిపత్ని యగుయహల్యతోడం గ్రీడించిన నమ్మునిపుంగవుం డలిగి మదీయవృషణంబులు దునిసి పడ నన్ను శపించి పదంపడి తనపత్నికి శాపం బొసంగె నే నాకారణంబున విఫలుండ నైతి. 957

—॥ దేవేంద్రుఁడు మేషవృషణుఁ డగుట. ॥—

ఆ. వేల్పులార యిట్లు • విఫలుండ నై యేను, భువనజాల మెట్లు • బ్రోచువాఁడ
హితముఁ గోరి మీర • లిందఱు యోచించి, దేవకార్య మిపుడు • తీర్పవలయు.

వ. అని పురందరుండు పలికిన బృందారకు లందఱు పితృదేవతలకడకుం జని శక్రునకుం బాటిల్లినవైఫల్యం బెఱింగించి యిప్పుడు యజ్ఞంబునందు మీకొఱకు నిజ్యమానం బైనయీమేషవృషణంబు లింద్రున కొసంగుఁ డిమ్మేషంబు వృషణ

రహితం బయినను మీకుఁ బరమతుష్టి నొసంగుం గాక యనియు నేమానవులు భవత్ప్రియంబుకొఱకు నముష్కం బైనమేషంబు నొసంగుదు రట్టి దాతలకు ఫలలోపంబు గాకుండ సంపూర్ణఫలం బొసంగుం గాక యనియు ననుగ్రహింతు మని పలికిన నగ్నిపురోగము లైనదేవతలవచనంబు విని పితృదేవతలు యూపనిబద్ధం బైనమేషవృషణంబు లుత్పాటించి తెచ్చి సహస్రాక్షునకు సంఘటించిరి నాఁటంగోలె పితృదేవతలు తత్సజాతీయంబు లగుటం జేసి యవృషణంబు లైనమేషంబుల భుజించుచు దాతలకు సవృషణమేషదానఫలంబు లొసంగు చుందురు. 959

తే. అనఘచారిత్ర వినుము నాఁ • డాదిగాఁగ
సరసిజాసనతుల్యుండు • సకలమౌని
వర్యుఁ డగుగౌతమునిప్రభా • వంబువలన
వృత్రదైత్యాంతకుఁడు మేష • వృషణుఁ డయ్యె. 960

చ. అనిశము తావకాగమన • మాత్మఁ దలంచుచు నాఁటఁ గోలె యీ
ఘనవని ఘోరశాపమున • గౌతమపత్ని యహల్య యేరికిం
గనుపడకుండ నున్నయది • గ్రక్కున నాశ్రమభూమి సొచ్చి నీ
వనుపమసత్కృపాగరిమ • నమ్మునిగేహిని నుద్ధరింపుమా. 961

క. అని యిటు కౌశికుఁ డాడిన, ఘనుఁ డారాముండు కౌశి • కపురస్కృతుఁ డై
యనుజన్మయుతంబుగ న, వ్వనముఁ బ్రవేశించె దీప్త • పరతేజుం డై. 962

రామపాదరజస్స్పర్శంబున నహల్య శాపవిముక్త యగుట.

వ. ఇట్లు గౌతమాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి యందు వాయుభక్షణాదితపంబుచేతఁ బ్రద్యోతితప్రభ యగుటంజేసి సురాసురమనుష్యులకు దుర్నిరీక్ష యగుదాని విరించిచేత నతిప్రయత్నంబున నిర్మింపంబడినయతిమానుషరూప యగుమాయపగిది నలరుదాని వృక్షలతాపుష్పపటలపరిచ్ఛన్న యగుటం జేసి తుషారాభ్రపటలపరిచ్ఛన్న యైనపూర్ణచంద్రప్రభ సొబగున నొప్పుదాని యక్రూరత్వదుర్నిరీక్షత్వాదులచేత నుదకమధ్యంబునం బ్రతిబింబించినప్రదీప్తభాస్కరప్రభచందంబున నందం బగుదాని యహల్య నవలోకించె నప్పు డద్దేవి గౌతమశాపంబున రామసమాగమపర్యంతంబు త్రైలోక్యంబున కదృశ్య యై యుండి యప్పుడు శాపాంతంబు నొంది యెప్పటిశరీరంబు తోడఁ జూపట్టె నిట్లు సందృష్ట యైనయహల్యచరణంబులకు లక్ష్మణసహితంబుగా రాముండు నమస్కారంబుఁ గావించె నప్పు డద్దేవి గౌతమవాక్యంబుఁ దలంచి వారి నిరువుర నాదరించి యర్ఘ్యపాద్యాదికంబు లర్పించి యాతిథ్యం బొసంగినఁ బ్రతిగ్రహించి రంత. 963

క. మొఱసెన్ సురదుందుభు లటు, గురిసెన్ మందారవృష్టి • గోమలఫణితిన్

వరగంధర్వులు పాడిరి, యురుదారఁగ మేనకాదు • లాడిరి వరుసన్. 964
తే. అప్పు డచటికి సురసిద్ధు • లమరమునులు, గరుడగంధర్వకిన్నరు • లరుగుదెంచి
రాఘవు ననేకభంగులఁ • బ్రస్తుతించి, యలయహల్యను బూజించి • రతిముదమున.
తే. అంతలో గౌతముం డట • కరుగుదెంచి, పొలుపుమీఱంగ రాముని • బూజచేసి
ఘనతపోబలపరిశుద్ధ • గాత్రి యైన, వెలఁదితోఁ గూడి తపముఁ గా • వించుచుండె.

విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణసహితుఁడై జనకునియజ్ఞవాటంబుఁ జేరుట.

వ. అంత నారాముండు లక్ష్మణసహాయుం డై విశ్వామిత్రునిం గూడి యప్పుణ్యాశ్రమంబుఁ బాసి యీశాన్యదిగ్భాగంబుఁ బట్టి యొక్కింత దూరం బరిగి పావనం బైనజనకునియజ్ఞవాటంబుఁ జేరి మునిశార్దూలుం డైనవిశ్వామిత్రు నవలోకించి యిట్లనియె. 967
చ. అనఘ మహాత్ముఁ డైనజన • కాధిపుయజ్ఞసమృద్ధి సాధ్వి యై
తనరెడు పుణ్యమూర్తు లతి • ధన్యులు వేదషడంగపారగుల్
దినకరతేజులు౯ సకల • దేశనివాసులు సత్తపఃపరా
యణు లగుబ్రాహ్మణుల్ బహుస • హస్రము లిచ్చట నున్నవా రొగిన్. 968
క. శకటీశతసంకుల మై, ప్రకటితమునినిలయరాజి • రాజిల్లెడు నిం
దొకచోట మనకు వాసం, బకలుషధిషణా విధింపుఁ • డనుపమభంగిన్. 969
క. అన విని విశ్వామిత్రుఁడు, ఘనతరసలిలాయుతంబు • గమనీయతరం
బనుపమము వివిక్తం బగు, ఘనదేశమునందు వసతిఁ • గావించె రహిన్. 970
సీ. జనకుండు గాధిపు • త్రునిరాక విని శీఘ్రమున శతానందుని • మున్నిడుకొని
ఋత్విజుల్ గొందఱు • ప్రీతితో నర్ఘ్యంబుఁ బాద్యంబుఁ గొని వెంటఁ • బరఁగు దేర
వినయముతో నెదు • రొక్కని సమంత్రకముగా నర్ఘ్యంబు విమలపా • ద్యం బొసంగ
జనకుండొసంగుపూ • జనమంతయు గ్రహించిహావనిరామయముఁద • చ్ఛివమునరసి
తే. కూర్మి మెఱయ శతానందుఁ • గుశల మడిగి
ప్రీతిఁ బూజించినట్టి • ఋత్విజులసేమ
మది విచారించి పిదప వా • రడుగఁ దనదు
కుశల మంతయు నెఱిఁగించెఁ • గుశికసుతుఁడు. 971
వ. ఇట్లు పరస్పరనివేదితకుశలవృత్తాంతు లయినయనంతరంబ జనకమహీనాథుండు గాధేయు నవలోకించి మహాత్మా యీయాసనంబులయందు మునిసమేతంబుగా నాసీనుండవు గ మ్మని ప్రార్థించిన నమ్మునిపుంగవుండు జనకోక్తప్రకారంబున నుచితాసనంబున నాసీనుం డయ్యెఁ దక్కినమునులు యథార్హపీఠంబులయం దాసీను లై రంత జనకుండు విశ్వామిత్రునియనుమతంబున సకలమంత్రిబాంధవసహితంబుగా నర్హపీఠంబున నాసీనుం డై యమ్మహాత్మున కి ట్లనియె. 972
సీ. నేఁడుగా నా కనిం • దితయజ్ఞఫలవృద్ధి సఫలించె మీరాక • సంయమీంద్ర

నేఁడుగా నాకు మా•నితజన్మసంసిద్ధి గలిగె మీకరుణచే • గాధితనయ
నేఁడుగా నేను భూ•నేతలలోఁ జాల మాన్యుండ నైతి నో•మౌనివర్య
నేఁడుగా నాకు ని•న్నియు సమకూరె నీయాలోకనమునఁ బ•ద్మాప్తతేజ
తే. బ్రహ్మతుల్యుండ వైన నీ•పాదరజము, సోఁక నాయజ్ఞసదన మ•స్తోకభంగిఁ
గడుఁ బవిత్రమై తనరారె• కల్మషంబు, లడఁగె మిక్కిలి ధన్యుండ•నైతి నేఁడు.
తే. వినుము యజ్ఞంబు పండ్రెండు•దినము లింకఁ
గొదవ యున్న దటంచుఁ గో•విదులు పలికి
రంత భాగార్థులై వేల్పు • లరుగుదేరఁ
గలరు వారలఁ జూచి పో•వలయు మీరు. 974
వ. అని పలికి తత్పరిసరంబున. 975
సీ. గజసింహగమనుల • ఖడ్గతూణీధనుర్ధరుల శార్దూలవి•క్రముల రాజ
సింహుల గుణరూప•చేష్టితంబులఁ బరస్పరసమానులఁ జారు•చంద్రముఖుల
రమణీయమూర్తులఁ • గమలపత్రవిశాలనయనుల సురభవ•నంబు విడిచి
ధరణికి వచ్చిన•సురలకై వడిఁ గ్రాలువారి దస్రులభంగి • వఱలువారి
తే. రాజభానులక్రియ దివ్య• తేజమున హ,రిన్నికాయము వెలిఁగించు•చున్నవారిఁ
గమ్రతరకాకపక్షముల్ • గలుగువారి, మహితకీర్తుల రామల•క్ష్మణులఁ జూచి.
ఉ. వారిమనోజ్ఞవేషములు • వారివచోరచనాచమత్కృతుల్
వారివిలాసవైఖరులు • వారిపరస్పరబద్ధభావముల్
వారక చూచి మెచ్చుచు న•వారితసమ్మద మంకురింప నా
భూరమణీపురందరుఁడు • పొల్పుగఁ గౌశికుతోడ నిట్లనున్. 977

విశ్వామిత్రుఁడు జనకునికి రామలక్ష్మణులవృత్తాంతంబుఁ దెల్పుట.

ఉ. ఈశరచాపఖడ్గధరు • లీసుకుమారకు లీకుమారకుల్
ఈశుభమూర్తు లీచతురు • లెవ్వరివా రిట కేల వచ్చినా
రీసుమబాణకోటిసము • లింతయు నా కెఱిఁగింపు మన్న న
క్కౌశికుఁ డిట్లు పల్కు జన•కక్షితినాథునితో ముదంబునన్. 978
సీ. అనఘాత్మ దశరథ•జననాథతనయులు రామలక్ష్మణు లని • నామధేయ
మమితవిక్రములు ధ•ర్మాత్ము లుదారులు శూరులు ధీరులు • వీరు బాహు
శక్తిచే మద్యాగ•సంరక్షణముఁ జేసి పరఁగ నహల్యాశా•పంబు మాన్చి
నిరుపమలీలతో • నీయింటఁ బొలుపొందు పంచాస్త్రవైరిచా•పంబుఁ జూడ
తే. నరుగుదెంచినవా రన • నప్పుడు గౌత
మాత్మజుండు శతానందుఁ • డధికహర్ష
మలర రోమాంచకంచుకి• తాంగుఁ డగుచుఁ
గనుల నానందబాష్పముల్ • గ్రమ్ముదేర. 979

తే. విమలపీఠంబుల సుఖోప•విష్టు లయిన, దాశరథులముఖారవిం•దములఁ గనుల
కఱవు దీరంగఁ గనుఁగొని• కౌశికునకు,నింపుసొంపార మధురోక్తి•నిట్టు లనియె.

శతానందుఁడు విశ్వామిత్రుని రామునిం బ్రశంసించుట.

సీ. మునినాథ మాతల్లి • మునుకొని మీచేత దర్శింపఁ బడియెనే • దాశరథిని
నతిభక్తి నర్ఘ్యపా•ద్యములచే నద్దేవి పూజించెనే మహా•పురుషమణిని
దేవేంద్రకృత్య మా•దిగఁ బూర్వవృత్తంబు నెఱిఁగించితివె సర్వ • మినకులునకు
మనువంశ్యుఁ గన్నపి•మ్మట నహల్యాదేవి రహిఁ గూడుకొనియెనే • ప్రాణవిభుని
తే. ఘనుని రామునిఁ జూచెనే•గౌతముండు, పూజలొనరించెనేభక్తి•పూర్వకముగఁ
బత్నితోఁ గూడి చేసెనే•పటుతపంబు, ధన్య యయ్యెనె మాతల్లి•తాపసేంద్ర.
క. నా విని కౌశికుఁ డి ట్లనుఁ, గావింపఁగఁ బడియె నిన్ని • గౌతముఁ గూడెన్
వావిరి నహల్య రేణుక, కోవిద జమదగ్నితోడఁ • గూడినమాడ్కిన్. 982
వ. అని పలికిన నిజప్రభావతిరస్కృతశతానందుం డగుశతానందుండు పరమా
నందరసపూరితహృదయారవిందుం డై కౌసల్యానందనునివదనారవిందం బుప
లక్షించి మందమధురవాక్యంబున ని ట్లనియె. 983
సీ. దశరథసుత నీవు • దైవయోగంబున వచ్చితి విటకు నేఁ • డచ్చుపడఁగ
ననఘ మజ్జననియ•హల్యపాపము నేఁడు కడిగె యుష్మత్పాద•కమలరజము
గౌతమశాపదు•ర్గము నిస్తరించె వెండియు భర్తతోఁ గూడ • నేఁటి కధిప
రాఘవ నీపాద•రాజీవమహిమంబు నెఱిఁగి నుతింపంగ • నెవ్వఁ డోపుఁ
తే. గనకగర్భసమానుఁ డీ•కౌశికుండు, రక్షకుం డఁట నీకుఁ గొం•ఱంత యేమి
విమలచారిత్ర నీకంటె•వేఱొకండు, ఘనుఁడుధన్యుండులేఁడుజ•గత్త్రియమున.
వ. మహాత్ముం డైనయీవిశ్వామిత్రుండు జగత్పవిత్రచరిత్రుం డై నినన్ను దో
డ్కొని వచ్చి మ మ్మందఱఁ గృతార్థులం జేసె నిట్టిమహోపకారి జగత్త్రియంబు
నం దెవ్వం డైనఁ గలఁడే యని పలికి యంత కంతకుఁ బ్రసంగవశంబున విశ్వామి
త్రునిప్రభావంబు లన్నియు విస్పష్టంబుగా నెఱింగించువాఁ డై శతానందుండు
రామచంద్రున కి ట్లనియె. 985

శతానందుఁడు రామునికి విశ్వామిత్రువృత్తాంతంబుఁ దెల్పుట.

క. అతులప్రభుఁ డపరాజితుఁ, డతర్క్యకర్ముం డమర్షి • యగుకౌశికు ది
వ్యతరప్రభావములఁ బ్రస్తుతి సేయఁగ మాకు వశమె • సుగుణోదారా. 986
క. దశరథకుమార బ్రహ్మకుఁ, గుశుఁ డన నొకరాజు పుట్టెఁ • గుశునకు సుతుఁ డై
కుశనాభుఁ డమరె నాతఁడు, వెస గాధిని గాధి యితని • వేడుకఁ గాంచెన్.
చ. ఇతఁ డతిధర్మనిష్ఠ నిల • నేలె ననేకసహస్రవర్షముల్
చతురత నెల్లలోకములు • సంతతముం దను సన్నుతింపఁగా
నతులితవైభవం బెసఁగ • నం దొకనాఁడు చమూసమేతుఁ డై

క్షితిఁ గలశైలదుర్గవన • సిద్ధతపోవనముల్ చరించుచున్. 988

వ. చనిచని యొక్కచోట. 989

సీ. కలితనానావిహం • గమసంఘములు లసత్కృతిపురాణార్థసం • తతులు దెలుప
నెలమావిమ్రానికొ • మ్మల శుకసంతతుల్ జత గూడి శ్రుతులలో • జటలు చదువ
సరసకాసారసం • జద్రాజహంసలు చటులవేదాంతముల్ • చర్చ సేయఁ
బరపుష్టములు మనో • హరమాధురీనిస్వనముల శాస్త్రప్రసం • గములు సలుప
తే. జాతివైరంబు లుడిగి మా • ర్జాలమూషి, కోరగశిఖండిగణము ల • న్యోన్యమైత్రి
నెఱప నిరుపమతరులతో • త్కరముగలిగి, రాజిలువసిష్ఠమునివరా • శ్రమముఁగనియె.

వ. మఱియు బాహ్యేంద్రియవ్యాపారంబులు వర్జించి రాగద్వేషంబు లుడిగి ఫల
మూలంబు లుపయోగించి జపహోమార్చనపరాయణు లై పెద్దకాలంబు
ఘోరతపంబుఁ జేసి సిద్ధి వడసి వహ్నులుం బోలె వెలుంగుచు సాక్షాత్పితా
మహునకు సాటి సేయం దగిన దేవర్షిబ్రహ్మర్షిమహర్షివాలఖిల్యవైఖానసులుం
గలిగి దేవదానవగరుడగంధర్వకిన్నరకింపురుషసిద్ధచారణుల కాశ్రయం బై ప్ర
శాంతసింహవ్యాఘ్రవరాహభల్లూకప్రముఖనిఖిలమృగంబుల కాటపట్టై రెండవ
బ్రహ్మలోకంబుకరణి నందం బగుచున్న వసిష్ఠునిదివ్యాశ్రమంబుఁ జూచి యచ్చె
రు వందుచుఁ దన్మధ్యదేశంబునం జని యొక్కచోట. 991

విశ్వామిత్రుఁడు వసిష్ఠాశ్రమముఁ జేరుట.

సీ. ఒకనాఁడు జలపాన • మొనరించి వెయ్యేండ్లు తపముఁ గావించిన • ధన్యమతులు
నొకనాఁడు గాడ్పుఁ గ్రో • లి కలంతకాలంబు నిష్ఠ సల్పినమహా • నీయమూర్తు
లొకనాఁడు జీర్ణప • ర్ణోపయోగ మొనర్చి పెక్కేండ్లు తపము సా • ల్పినమహాత్ము
లాహారవర్జితు • లై కల్పకాలంబు నచలయోగ మొనర్చి • నట్టిఘనులు
తే. సమరసాధ్యాత్మవిద్యాప్ర • సంగవశత, బలసి తనుఁ గొల్వ వారికిఁ • బ్రకటితార్థ
బోధ సేయుచు దీప్తాగ్నిఁ • బోలెఁ దేజ,రిల్లుచున్న వసిష్ఠు ను • త్ఫుల్లయశుని. 992

ఉ. కాంచి తదంఘ్రిమూలములు • గ్రక్కున ఫాలము సోఁక మ్రొక్కి దీ
వించి మునీశ్వరుం డుచిత • విష్టరమందు వసింపఁ బంచి పూ
జించి ఫలంబు లిచ్చిన వి • శేషమతిం దగ సంగ్రహించి య
భ్యంచితభక్తిఁ గేల్మొగిచి • యానృపుఁ డమ్మునినేత కి ట్లనున్. 993

మ. అనఘా సేమమె మీకు మీఘనతపం • బవ్యాహతంబే తపో
ధను లై శిష్యులు గొల్తురే దనుజబా • ధల్ లేవుగా నంతతం
బనలోపాసన సెల్లునే ద్రుహిణపు • త్రాగ్రేసరా యన్న నా
యన సేమంబున నున్నవార మని వి • శ్వామిత్రుతో ని ట్లనున్. 994

సీ. పార్థివోత్తమ నీవు • ప్రజలఁ బాలింతువే తండ్రికైవడిఁ బాడి • దప్పకుండ

నవనీశ సంభృతు • లై భృత్యగణములు చరియింతురే నీదు•శాసనమున
బలకోశమిత్ర నం•పత్పుత్రపౌత్రులం దరయుదే కుశల మ•హార్నిశంబు
మనుజేంద్ర రాజధ•ర్మప్రకారంబునఁ బగతుల గెలుతువే• ప్రాభవమున
తే. సాధుజనుల రక్షింతువే • నవనకలన
వేలుపులఁ దృప్తినొందింతు•వే యటన్న
కుశకులుఁడు పల్కె సర్వత్ర • కుశల మనుచు
వినయ మిగు రొత్త నమ్ముని•విభునితోడ. 995
వ. ఇట్లు ధర్మిష్ఠు లగువసిష్ఠవిశ్వామిత్రులు పరమసంతుష్టు లై పరస్పరప్రియాలాపం
బుల నొక్కింతసేపు కుశలకథాప్రసంగంబులు సలిపి బద్ధానురాగు లై యు
న్నంతఁ గథాంతంబున భగవంతుం డగువసిష్ఠుండు విశ్వామిత్రుతో నిట్లనియె.

వసిష్ఠుఁడు విశ్వామిత్రుని చమూయుతముగఁ బూజఁ గైకొనఁ గోరుట.

మత్తకోకిల. రాజశేఖర నీవు ధాత్రికి • రాజ వౌటకతంబునం
బూజనీయుఁడ వెల్లభంగులఁ • బుణ్యమూర్తివి నీకు నేఁ
బూజఁ జేసెద నర్హభంగిఁ జ•మూయుతంబుగ నేఁడు మ
త్పూజనంబుఁ బ్రతిగ్రహింపు మ•భూతపూర్వసుఖంబుగాన్. 997
తే. మనుజనాయక యీవేళ•మాగృహమున, నంచితంబుగ విం దారగించి మొల్లి
చనవలె నటంచుఁ బలికె నా•జనవిభుండు, నింపు సొంపార నమ్మౌని•కిట్టులనియె.
చ. అనఘచరిత్ర మీరు దయ•నానతి యిచ్చినమాటకంటె భో
జన మది యెక్కుడే సెల వొ•సంగినఁ బోయెద నంచుఁ బల్క న
ట్లనవల దంచు సారెకును • బ్రార్థనఁ జేసిన మీరు పల్కిన
ట్లు నడచు గాక యంచు మను•జాధిపుఁ డెంతయు సమ్మతించినన్. 999
సీ. మునినాథుఁ డప్పుడు • తనహోమధేనువు నూనుగా రప్పించి • దాని కనియె
నందిని వినుమ యీ•నరనాథునకు బలంబునకు విం దొనరింపఁ • బూనినాఁడ
మచ్చాసనమున నీ•మహిమ తేఁటపడంగ వలయువస్తువులు న•వ్వారి గాఁగఁ
దృటిలోన నిచ్చట • సృజియింపు మని పల్క మీఱినభక్తి నా•సౌరభేయి
తే. షడ్రసమన్వితములుగా • స్వాదుసంగ
తములుగాఁ బరిపాకభే•దములుగాఁగ
రుచ్యములుగాఁగ నమ్ముని•లోకవిభుఁడు
హర్ష మొందఁ బదార్థంబు • లపుడు కురిసె. 1000

నందినీధేనువు విందుకు వలయువస్తువులు సర్జించుట.

వ. మఱియుఁ బర్వతోపమంబు లగునిష్టకించిదుష్ణాన్నరాసులును సూపంబులును
సద్యోఘృతకూపంబులును దధికుల్యంబులును నిక్షురసమధుమైరేయవరాసవం
బులును మహార్హంబు లగుపానంబులును నుచ్చావచంబు లగుభక్ష్యంబులును

సహ్యంబు లైనలేహ్యంబులును దూష్యంబులు గానిచోష్యంబులును పా
డబంబు లగునానాస్వాదురసంబులును గుడపూర్ణంబులును బరమాద్భుత
ప్రకారంబుగ ననంతంబుగా సృజియించిన సత్తెఱంగు విలోకించి యద్భుతంబు
నొంది బ్రాహ్మణపురోహితామాత్యమంత్రిసుభృత్యసహితుం డై. 1001

చ. కడు ముద మంది రాజు ముని • కాంతుని భూరితపోవిభూతి కిం
పడరఁగ హోమధేనువును • హోమహిమంబున కిచ్చ మెచ్చుచున్
దృఢమతి వేయుభంగుల నుతించుచుఁ గాంచనభాజనంబునన్
గడి యొకమాడగాఁ గుడిచెఁ • గాంక్షలు దీర యథాక్రమంబునన్. 1002

క. మఱియుం దక్షిణవారలు, వరుసన్ దమ కిచ్చు వలయు • వస్తువు లెల్లం
గర మరుదుగ భుజియించిరి, పరమానందాత్ము లగుచు • భానుకులేశా. 1003

విశ్వామిత్రుఁడు నందినిధేనువును గ్రహింప నిచ్ఛయించుట.

చ. జనపతి దృష్టి నొంది ముని • చంద్రుని హోమగవిన్ గ్రహింప నె
మ్మనమునఁ గోరి యమ్మునికి • మానుగ నిట్లనె లక్షగుఱ్ఱము
ల్ఘనముగ లక్షధేనువులు • లక్షమణుల్ మఱి లక్షకాంచనం
బెనయఁగ నిత్తు నోయనఘ • యీమొదవుం గృప నిమ్ము నా కొగిన్. 1004

క. మునివర గోరత్నం బిది, యసిశము పార్థివుఁడు రత్న • హారియుఁ గాన
వినుము పరికింప నిది నా, ధన మొసఁగుము దీని నాకు • ధర్మము పేర్మిన్.

సీ. అనుచు విశ్వామిత్రుఁ • డాడిన నమ్మాట విని వసిష్ఠుఁడు చాల • విహ్వలించి
ధరణీశ మా కేల • కరులు హయంబులు మణిరత్నములు ధేను • మండలములు
హవ్యకవ్యములకు • నాధార యగు దానిఁ బ్రాణయాత్రకు మూల • మయినదాని
స్వాహావషట్కార • సర్వమంత్రక్రియావిద్యలనిలయ మై • వెలయుదాని

తే. నగ్నిబలిహోమసాధనం • బైనదాని, నాత్మవంతునికీర్తియు • ల్లనవరతము
నాశనము లేనిదాని సం • తసమొసంగు, దాని నీదివ్యశబళ నీఁ • దగదు నీకు.

ఆ. విడువఁదగనిదాని • విడువుమ యని నీకుఁ, బలుక ధర్మమగునె • పార్థివేంద్ర
గోసువర్ణవాజి • కోటులు వే యైన, సురభి కెనయె గాధి • వరకుమార. 1007

వ. అని పలికిన విశ్వామిత్రుండు సంరంభవిజృంభితుం డై వసిష్ఠు నవలోకించి మహా
త్మా హైరణ్యకక్ష్యగ్రైవేయతోమరాంకుశభూషితంబు లగుపదునాల్గువేల
మత్తకుంజరంబులును గింకిణీజాలవిభూషితంబులును వేగవంతంబులును గాం
భోజసింధుదేశసంభవంబు లగుపదివేలహయంబులును శ్వేతాశ్వకలితంబులు
చతురశ్వయుతంబు లగునెనమన్నూఱు కాంచనరథంబులును నానావర్ణవిభ
క్తంబు లగుకోటి పాడిమొదవులును మఱియు యథేష్టంబుగా మణిసువర్ణం
బు లిచ్చెదఁ బ్రతిగ్రహించి యీకల్మాషి నొసంగు మనిన నవ్వసిష్ఠుం డిట్లనియె.

ఉ. రాజవరేణ్య మా కిదియె • రత్నసువర్ణధనాదికంబులున్

వాజులు ధేనుసంతతులు • వారణముల్ రథముల్ మఖక్రియల్
జేజెలు మెచ్చుజన్నములు • జీవిత మాత్రతపఃఫలంబు వి
ద్యాజయశీలవృత్తగుణ•ధర్మములుం గృతకార్యసిద్ధియున్. 1009
వ. కావున. 1010
ఉ. ఎంత బహూకరించిన న•హీనజవాశ్వము లెన్ని యిచ్చినం
బంతముతోడ ధేనువులు • భద్రకరుల్ పదివేలకోట్లు కొం
డంతధనం బొసంగిన జ•నాధిప ధేనువు నీను నీకు నేఁ
డింత దురాశ యేల జని•యించె వచింపక పొమ్ము నెమ్మదిన్. 1011

విశ్వామిత్రుఁడు నందినీధేనువును బలాత్కారముగాఁ గొనిపోవుట.

చ. అనవుడు గాధినందనుఁ డ•హంకృతి నీతని నింత వేఁడఁగా
మన కిఁక నేల మాని బలు • మానిసిచంద మెఱుంగ నేర్చునే
వనముల నాకలంబు దిని • వాడుట యొక్కటిగాక యంచుఁ జ
య్యన శబళిం గ్రహించి చతు•రంగయుతంబుగఁ బోవు చున్నడన్. 1012
తే. మనుజనాథునిచే ప్రియ•మాణయగుచుఁ, జాలదుఃఖితయై మాని•శబళ యపుడు
దారుణధ్వని నేడ్చుచుఁ • దనమనమున, నిట్లని కడంకఁ జింతించె • నినకులేశ.
చ. తనహృదయం బెఱింగి సత•తంబు మెలంగుచు వాఙ్మనోగతుల్
దనపయిఁ జేర్చి భక్త నయి • తద్దయుఁ గొల్చెదునన్నుఁ గావరం
బున నిపు డిట్లు బల్మిఁ గొని • పోవఁగఁ జూచి వసిష్ఠుఁ డేలకో
కనల కుపేక్షఁ జేసె నప•కార మొకింత యెఱుంగ నక్కటా. 1014

విశ్వామిత్రగృహీత యై నందిని వసిష్ఠునియొద్దకు వచ్చి మొఱ లిడుట.

వ. అని బహుప్రకారంబులం దలపోసి నిట్టూర్పు నిగుడించి. 1015
ఉ. వారిని జీఱికిం గొనక • వందర చిందర లాడి కొమ్ములం
జీరి నఖమ్ములం జదిపి • చిక్కక చిక్కులఁ బెట్టి బెట్టుహూం
కారముతో నదల్చుచు ర•యంబున బాఁటి మునీంద్రచంద్రునిం
జేరఁగఁ బోయి యిట్లనె వ•సిష్ఠుపదంబుల వ్రాలి దీన యై. 1016
మ. నను బల్మిం గొని భూవరుం డరుగు చు•న్నాఁ డీవు వారింప కి
ట్లునికిం బాడియె నీకు న న్నతని కి • ట్లొప్పింపఁగాఁ జెల్లునే
యనఘా నే నపరాధి గా నకట యి • ట్లన్యాయపుంగృత్యముల్
గని మీ రూరకె యుండుట ల్కృప దొలం•గం ద్రోచు టింతే కదా. 1017
వ. అని పెక్కువిధంబుల భగినియుం బోలె విలపించుచుఁ గన్నీరు మున్నీరుగా రోదనంబుఁ జేసిన నమ్మొదవుదృఢభక్తివినయములకు మెచ్చి సస్నేహంబును సగౌరవంబునుం గా నిట్లనియె. 1018
ఉ. ఏటికి నిన్ను నే విడుతు • నెంతయు నీతఁడు దోర్బలంబునం

బోటరి యాచు నిన్నుఁ గొని • పోయెదుఁగాని పయోధిసంఘముల్
ధాటికి మేర మీఱినవి•ధంబున రాజులు న్యాయహీను లై
పాటి దొఱంగి వచ్చినను • బ్రాహ్మణు లెంతటివారు చెప్పుమా. 1019
క. ఈక్షోణికి విభుఁ డీతం, డక్షౌహిణ్యన్వితుండు • నది గాక యితం
డక్షీణసమరదోహలుఁ, డీక్షితిపతి నెట్లు గడతు • నింతయుఁ జెపుమా. 1020
ఉ. నా విని వేల్పుటావు ముని•నాథుని కిట్లను బ్రహ్మతేజమున్
క్ష్మావరభూరితేజము•నకంటెను మిక్కిలిగా నెఱుంగుదుం
గావున నీప్రతాపమున•కంటె నృపాలుని తేజ మెక్కు డౌ
నావసుధేశుసైన్యముల • నామ మణంచెదఁ బంపు మన్ననన్. 1021
వ. అని పలికిన యానందినివచనంబు విని వసిష్ఠుండు దాని నవలోకించి శత్రు
బలంబుల నాశంబు నొందించునట్టిసైన్యంబు సృజింపు మని యాజ్ఞాపించిన నా
సురభి బ్రహ్మతేజోసంభృత యై హుంకారంబుఁ గావించిన నమ్మహారవంబువల
నఁ బప్లవు లనేకులు జనించి విశ్వామిత్రునిసర్వసైన్యంబు నాశనంబు నొందిం
చిన నతండు కోపించి రథంబుఁ దోలించి యాక్రమించి. 1022
క. కడువడి లోచనములఁ గెంప, వడరఁగ నుచ్చావచంబు • లగుశస్త్రములన్
విడక యరాతుల నందఱఁ, బొడిపొడి గావించె భూరి•భుజబల మలరన్. 1023
తే. మానవేంద్రశస్త్రార్దితు • లైనవారిఁ, బప్లవులఁ జూచి శబళ కో•పంబు గదుర
యవనపప్లవమిశ్రితు • లైన శకుల, నపుడు పుట్టించెఁ గ్రమ్మఱ • నద్భుతముగ.
వ. ఇట్లు సృజించిన వారు దీర్ఘాసిపట్టిసప్రాసపాణులును హేమకింజల్కసన్నిభు
లును గాంచనవర్ణాంబరావృతులును మహాప్రభావసంపన్నులు నై పుడమి
నాచ్ఛాదించి పావకశిఖలు శుష్కారణ్యంబు నేర్చువిధంబున విశ్వామిత్రుని
బలంబు నెల్ల నిర్దగ్ధంబుఁ గావించినం గినిసి. 1025
క. మానవపతి శరజాలము, జానుగఁ బరఁగింప యవన•శకబల మెల్లన్
మీనక్షోభప్రచలిత, మైనమహాహ్రదముభంగి • నాకుల మయ్యెన్. 1026
క. నరపతిచేతను సైన్యము, గరువలిచేఁ బండుటాకు • గతి సుడి వడినన్
బరికించి తపసి ధేనువు, నరుదుగ బలముల సృజింపు • మని పురికొల్పెన్. 1027
వ. ఇట్లు వసిష్ఠచోదిత యై యక్కామదోహిని దత్క్షణంబ హుంకారరవంబుల
వలన రవిసన్నిభు లగుకాంభోజులను బొదుఁగు వలన నానాస్త్రశస్త్రపాణు
లగుపప్లవులను యోనిదేశంబువలన భీషణాకారు లగుయవనులను శకృద్దేశం
బువలన నంతకరూపు లగుశకులను రోమకూపంబులవలన దంష్ట్రాకరాళవక్త్రు
లగుకిరాతులం బుట్టించిన నబ్బలంబులు విశ్వామిత్రబలంబులపయిం గవిసి
శతాంగమాతంగతురంగభటాంగంబుల నాజిరంగంబునఁ గసి మసంగి పొడ
వడంగించిన. 1028

చ. తనబల మంతయుఁ జని యుదారతపోబలసంపదఁ జెడ
న్గనుఁగొని మానవేంద్రుఁడు మనంబున నచ్చెరు వొంది చూడఁ ద
త్తనయులు నూర్గు రుద్ధతు లుదగ్రులు రోషవిభీషణాంగు లై
మునిపతి డాసి బిట్టవియ మొత్తుద మంచుఁ గడంగి శూరతన్. 1029

వసిష్ఠునికోపంబున విశ్వామిత్రునిసైన్యంబులు హతము లగుట.

తే. గిట్టి బెట్టుగ నమ్మౌని జుట్టు ముట్టి, యట్టహాసంబు సేసిన నట్టె గినిసి
యట్టె కన్నులమిడుఁగుఱులుట్టిపడఁగ, గట్టితనమునఁ జెడుఁడంచుఁ దిట్టుటయును.
క. వా రామునికోపంబున, వీరత్వము శూరతయు వివేకము నెడగా
నీఱై చనిరి మునుల కప, చారంబు లొనర్చునట్టి శఠులు మడియరే. 1031
వ. ఇట్లు బలంబును గుమారులును నిశ్శేషంబుగా వసిష్ఠునిదివ్యప్రభావంబున హతు లైనం జూచి విశ్వామిత్రుండు వ్రీడితుం డై నిర్వేగం బగుసముద్రంబు చందంబున భగ్నదంష్ట్రిం బగుభుజంగంబు కై వడి నుపరక్తుం డగుభాస్కరుని భంగి లూనపక్షం బగువిహంగమంబుచాడ్పున హతపుత్రుండును హతబలుండును హతదర్పుండును హతోత్సాహుండును బరమనిర్వేదనపరుండు నై నిష్ప్రభత్వంబు నొంది. 1032
ఉ. కొడుకులపాటుఁ జూచి నృపకుంజరుఁ డెంతయు దుఃఖరోషముల్
వొడమఁగఁ బట్టణంబునకుఁ బోయి యుదారుఁ గుమారు నొక్కనిన్
బుడమికి రాజుఁ జేసి చలమున్ మెఱయన్ హిమశైలమందు లో
నడరినభక్తి మీఱ నలికాక్షునిఁ గూర్చి తపం బొనర్పఁగన్. 1033

విశ్వామిత్రుఁడు శివునివలన సమస్తాస్త్రంబులు వడయుట.

క. జనవరుఁ డొనరించుతపం, బున కెంతయు మెచ్చి భుజగభూషణుఁడు రయం
బునఁ బ్రత్యక్షం బై నెమ్మనమునఁ గృప గదురఁ బలికె మధుమధురోక్తిన్. 1034
క. నరవర ఘోరతపం బిటు, కర మరుదుగ నేమి గోరి కావించెదవో
వర మొసఁగ వచ్చినాఁడను, గురుమతి నిష్ట మగుదానిఁ గోరు మొసఁగెదన్.
క. నా విని విశ్వామిత్రుఁడు, భావంబునఁ బొంగి శివునిపాదంబులకుం
గేవలభక్తి నమస్కృతిఁ, గావించి వచించె ఫాలకలితాంజలి యై. 1036
మ. కృప నాపైఁ గల దేని శంకరధనుర్విద్యారహస్యంబు య
క్షపతంగోరగసిద్ధచారణమరుత్క్రవ్యాదశస్త్రాస్త్రముల్
విపులప్రక్రియ సర్వముం దెలియఁగా వేవేఱ సాంగంబుగా
నుపదేశింపు మటంచు శత్రుమదనప్రోత్సాహి యై వేఁడినన్. 1037
క. మెచ్చి వచించిన వన్నియు, నిచ్చితి నరపాల యని మహేశ్వరుఁడు ముదం
బచ్చుపడ వెండికొండకు, విచ్చలవిడి నరిగె దేవవితతులు గొల్వన్. 1038
వ. అంత. 1039

క. అన్నరవిభుఁ డివ్విధమున, నన్నగకార్ముకునిచేత • నఖిలజగములం
దెన్ని గల వన్ని బాణము, లున్నతగతిఁ బడసి సంగ•రోత్సాహమునన్. 1040

శా. శుంభల్లీల మహోగ్రుఁ డై కుపితుఁ డై • సాంపొందుకల్పాంతకృ
చ్ఛంభుండో యన దుస్సహప్రకటదో•స్సారంబు దీపింపఁగా
నంభోధిక్రియ నింగిఁ బొంగి సమర•వ్యాపారలీలాకళా
రంభం బొప్ప వసిష్ఠునాశ్రమము సే•రం బోయి యత్యుద్ధతిన్. 1041

విశ్వామిత్రుఁడు మహాస్త్రంబుల వసిష్ఠు నాశ్రమముమీఁదఁ బ్రయోగించుట.

మ. నియతిన్ ఘోర శరంబు లేసిన మహా•గ్నిజ్వాలికామాలికల్
వియదాగారము భూశధాత్రియు దిశల్ • భీమాకృతి న్నిండఁగన్
భయదప్రక్రియ విస్ఫులింగచయశ•బ్దంబుల్ రహి న్మ్రోయఁగ
న్రయ మొప్పారఁ బొగల్ మహీస్థలము నం•ధత్వంబు నొందింపఁగన్. 1042

వ. అమ్మహనీయదివ్యాస్త్రంబులు రభసాతిశయంబునం బఱతెంచి వసిష్ఠముని
యాశ్రమవనంబుఁ జుట్టు ముట్టి దహింపం దొడంగినఁ దదీయభీషణజ్వాలా
సంతప్తంబు లై ఖగమృగంబులును వసిష్ఠశిష్యులునుం దక్కినమునులును భయ
భీతు లై విరావంబులు సేయుచు దశదిక్కులకుం బఱచిరి తదీయాశ్రమం
బొక్కముహూర్తం బిరిణసన్నిభం బై యుండె నప్పు డక్కలకలం బాలించి
యది విశ్వామిత్రునికృత్యం బని యెఱింగి భాస్కరుండు నీహారంబునుం బోలె
గాధేయు నిప్పుడ నాశంబు నొందించెద నోడకుండుం డని వారి కందఱ కభ
యంబుఁ దెల్పి పాదవిన్యాసంబునఁ బుడమి గ్రక్కదల బ్రహ్మదండంబు మహో
ద్దండదండధరకాలదండంబుకరణిఁ బ్రచండలీలం గేలం గ్రాల విధూమకాలాగ్ని
యుం బోలె మండుచు రౌద్రరసోల్లాసమూర్తి యై శీఘ్రంబునం బఱతెంచి నిజ
కోపాగ్నిజ్వాలాజాలదహ్యమానవిశ్వామిత్రప్రయుక్తవిశిఖశిఖాపరంపరుం
డగుచు విశ్వామిత్రునాలోకించి ప్రళయజీమూతసంఘాతసంజాతగర్జాసముజ్జృం
భణగంభీరభాషణంబుల నిట్లనియె. 1043

తే. వినుము మూఢాత్మ చిరపరి•వృద్ధ మైన
యాశ్రమము దగ్ధ మొనరించి • తెందువలనఁ
గడు దురాచారపరుఁడవు • కలుషబుద్ధి
వైతి వింక నశించెదు • నీతిదూర. 1044

వ. అని పలికిన నవ్విశ్వామిత్రుండు గోపించి చాపంబునం దాగ్నేయాస్త్రంబును
సంధించి నిలు నిలు మని యదల్చిన నవ్వసిష్ఠుండు కాలదండంబుఁ బోని బ్రహ్మ
దండం బెత్తి పరమసంక్రుద్ధుం డై విశ్వామిత్రున కిట్లనియె. 1045

తే. ఓరి రాజ్యమదాంధుఁడ • యోరి శఠుఁడ, కడఁగి పుణ్యాశ్రమము లిట్లు • కాల్పఁదగునె
యింత కేనేడ నీవేడ • నట్టిపాప, కార్యము లొనర్పఁ బాడియె • కలుషబుద్ధి.

ఉ. బ్రహ్మబలం బెఱుంగక నృ•పాలుఁడ నంచు మదాభిమాని వై
బ్రహ్మసమాను నన్ను నడి • బాములఁ బెట్టఁగ వచ్చి తీవు మ
ద్బ్రహ్మబలంబున న్నిను శ•రంబుల వ్రేల్మిడి గీ టణంచెదన్
బ్రహ్మవిరోధి నీదగుబ•లం బది సర్వముఁ జూపు మిత్తఱిన్. 1047

→ వసిష్ఠుఁడు బ్రహ్మదండమున విశ్వామిత్రునియస్త్రముల నన్నియు మడియఁ జేయుట. ←

వ. అనిపలికి కాలదండంబుం బోని బ్రహ్మదండంబుచే విశ్వామిత్రునియాగ్నేయాస్త్రంబును సలిలంబున వహ్ని వేగంబుం బోలె శాంతి నొందించినఁ గనలి విశ్వామిత్రుండు క్రమంబున రౌద్రంబును నైంద్రంబును బాశుపతంబును నైషీకంబును మానవంబును మోహనంబును గాంధర్వంబును స్వాపనంబును జృంభణంబును సంతాపంబును విలాసంబును శోషణంబును మార్గణంబును సుదుర్జయం బగువజ్రంబును బ్రహ్మపాశంబును గాలపాశంబును వరుణపాశంబును బినాకాస్త్రంబును శుష్కార్ద్రనామకం బైనయశనిద్వయంబును దండాస్త్రంబును బైశాచంబును గ్రౌంచంబును ధర్మచక్రంబును గాలచక్రంబును విష్ణుచక్రంబును వాయవ్యాస్త్రంబును మథనంబును హయశిరంబును శక్తిద్వయంబును గంకాళంబును గాపాలంబును గంకణంబును ముసలంబును వైద్యాధరాస్త్రంబును గాలాస్త్రంబును దారుణం బగుత్రిశూలంబును మొదలుగా ననేకాస్త్రశస్త్రపరంపరలు పరఁగించిన. 1048

చ. ఇటు కుశవంశజుం డడరి • యేయుమహోగ్రశితాస్త్రశస్త్రముల్
చటులరవంబులన్ భువన•జాలములన్ సుడిఁ బెట్టఁ గాని యా
జటి నొక టేని నొంచుటకుఁ • జాలదు తత్ప్రభుశక్తి యెట్టిదో
కుటిలులు సేయుకృత్యములు • కోరి మహాత్ములచెంతఁ జేరునే. 1049

ఉ. అప్పుడు బ్రహ్మదండమున • నమ్మునిశేఖరుఁ డుప్పరంబునం
దెప్పర మై తనర్చి పఱ•తెంచునరేంద్రునియస్త్రపఙ్క్తి నే
ర్పొప్పఁగఁ ద్రుంచి యొప్పెసఁగె • యోగివరేణ్యుఁడు తత్త్వబోధచేఁ
గప్పినయింద్రియస్ఫురణ • గ్రక్కున మాన్చి చెలంగు కైవడిన్. 1050

శా. బ్రహ్మణ్యుం డగుమానిచే దనశర•వ్రాతంబు లిట్లౌటకున్
బ్రహ్మణ్యుం డితఁ డన్యసాధనములన్ • బంచత్వ మొందం డిఁకన్
బ్రహ్మాండం బటు తల్లడిల్లఁగఁ జతు•ర్వారాసు లింకన్ దగన్
బ్రహ్మాస్త్రం బడరింతు నంచుఁ జల మొ•ప్పం గౌశికుం డుద్ధతిన్. 1051

మ. తగ నయ్యస్త్రము మార్వితో నియమమం•త్రస్ఫూర్తి సంధించినన్
బగిలెన్ మిన్ను కులాద్రు లొడ్డగిలెఁ గం•పం బొంది వ్రాసెన్ దిశ
ల్ఖగరాజుల్ గతి దప్పి రంబునిధిక•ల్లోలంబు లింకెన్ గజో
రగముల్ మ్రొగ్గె జగంబు ఘూర్ణిలెఁ బరి•త్రస్తాత్ము లై రందఱున్. 1052

వ. ఇట్లు సముచితంబుగా సంధించి విశ్వామిత్రుఁ డమ్మహనీయాస్త్రంబు లోక
క్షోభంబుగాఁ దిగిచి విడిచిన. 1053

మ. చటులస్ఫూర్తి మిడుంగురుల్ సెదర ది•క్చక్రంబునందుం జట
చ్ఛటశబ్దంబులు పెల్లు రేఁగి దివియుం • వ్యోమభాగముం నిండ ను
త్కటవేగంబున లోకజాలములు మ్రిం•గం వచ్చుమాడ్కిం మహో
త్కటమై మండుచు బ్రహ్మదండమును గి•న్కం దాఁటి యే తేరఁగన్. 1054

చ. కనుఁగొని మాని మున్నలయు•గస్త్యమునీశ్వరుఁ డబ్ధిపూరముం
ఘనముగ నొక్కగ్రుక్కఁ గొను•కైవడి గ్రుక్కన వక్త్రగహ్వరం
బనువుగ విచ్చి మ్రింగె నవు• డస్త్రము తాపసుగర్భమందుఁ జ
య్యన వెలిఁగెం మహార్ణవము•నందు వెలింగెడుబాడబం బనన్. 1055

వ. అప్పు డత్తేజోమూర్తిదివ్యరూపంబు త్రైలోక్యమోహనం బై రౌద్రం బై
దారుణప్రకారంబునం బొలిసె మఱియు. 1056

ఉ. ఆరయ నిట్టు లమ్మునికు•లాగ్రణితత్ప్రథితాస్త్రరాజము
న్వారక మ్రింగి భాస్కరుని•వైఖరి శోభిలె నంత నమ్మహో
దారుని యంగరోమసము•దాయములం శిఖ లుప్పతిల్లి బల్
దారుణభంగి లోకములఁ • దద్దయు నేర్వఁ దొడంగె నయ్యెడన్. 1057

వ. ఇట్లు భువనభయంకరుండై ప్రళయకాలమార్తాండుండువోలె దుర్నిరీక్షుండై
వెలుంగుచున్నవసిష్ఠునిం జూచి భయంబుఁ గొని దేవర్షిగణంబు లచ్చటికిం
జనుదెంచి ప్రస్తుతించుచు ని ట్లనిరి. 1058

ఉ. మానవభర్త బల్ దురభి•మానమునం జెనకంగ వచ్చి నీ
చే నిగృహీతుఁ డయ్యె ముని•శేఖర నిన్గని లోకముల్ భయ
స్థానము లయ్యె నింకిటఁ బ్ర•సన్నుఁడవై కృపఁ బూని భూతముల్
దీనత వీడ నీదుఘన•తేజము తేజమునం ధరింపుమా. 1069

క. అని ప్రార్థించిన మునిపతి, తనరౌద్రత విడిచి సౌమ్య•దర్శనుఁ డయ్యెం
మునులు తెలివొంది రనిమిషు, లనుపమహర్షాబ్ధి నోల•లాడిరి వరుసన్. 1060

విశ్వామిత్రుఁడు వసిష్ఠుచే నవమానితుండై తపంబుఁ జేయ బోవుట.

వ. అంత నవ్విశ్వామిత్రుండు పరాభవంబునొంది సారెసారెకు నిట్టూర్పులు
పుచ్చుచు నమ్మునీంద్రుం డొక్క బ్రహ్మదండంబున మదీయదివ్యబాణంబు లన్నియు
నాశంబు నొందించె బ్రహ్మతేజోబలంబే బలంబుగాక క్షత్రియబలం బేటి
బలం బని నిందించి ప్రసన్నేంద్రియమానసుండనై తపంబుచేసి బ్రహ్మత్వంబు
వడసెదఁ గా కని నిశ్చయించి వసిష్ఠుతోడఁ గృతవైరుండై భార్యాసమన్వి
తంబుగా దక్షిణదిక్కునకుం బోయి యం దొక్కతపోవనంబున ఫలమూలాశ
నుండై మానసేంద్రియంబులు జయించి ఘోరతపంబు సేయుచు హవిష్యంద

మధుష్యంద దృఢనేత్ర మహారథు లనుసత్యధర్మపరాయణుల నల్వురఁ బుత్రు
లఁ బడసి. 1061

—॥ బ్రహ్మ విశ్వామిత్రునకుఁ బ్రత్యక్షమై రాజర్షిత్వం బొసంగుట. ॥—

మ. చలముల్ డింపక గాధినందనుఁడు ని•ష్ఠాభక్తియుక్తంబుగా
జలజాతప్రభవుంగుఱించి బహువ•ర్షంబుల్ తపం బుద్ధతిన్
జలుపన్ మెచ్చి విరించి వచ్చి వసుధే•శా నీతపఃప్రౌఢి కిం
పలరన్ మెచ్చితి సంస్తుతిన్ బడయు మ•య్యా యింక రాజర్షివై. 1062

మ. అని రాజర్షిపదం బొసంగి ద్రుహిణుం • డంతర్హితుం డైన న
య్యనఘుం డింత తపంబుఁ జేసియును బ్ర•హ్మర్షిత్వముం గాంచ నై
తిని రాజర్షిపదం బిదేల యనుచున్ • దీవ్రవ్రతప్రక్రియన్
ఘనకౌతూహలుఁడై యఖండతపముం • గావించుచుండెన్ రహిన్. 1063

—॥ త్రిశంకుమహారాజు సదేహముగా స్వర్గముఁ బొందఁ గోరుట. ॥—

సీ. అప్పు డిక్ష్వాకువం•శాంభోధిచంద్రుండు వినుతకీర్తి త్రిశంకు•జనవిభుండు
తనువుతోడనె గూడి•తా నాకలోకంబునకుఁ బోవఁ దగుజన్న•మొకటి సేయఁ
బూని భక్తి వసిష్ఠ•మునిపాలి కేతెంచి యుచితసపర్యల • నుపచరించి
యనఘ యిక్ష్వాకువం•శాధీశులకు నెల్ల నిఖిలకామదుఁడవు • నీవె కావె
తే. మిగుల మీకృప గలవారి • కగునె కొఱఁత
లమరలోకంబునకు స్వదే•హంబుతోడ
నరుగఁ దగినట్టియొక యాగ • మర్థితోడ
నమర నాచేతఁ జేయింపు • మయ్య యనిన. 1064

చ. ఘనుఁడు వసిష్ఠుఁ డిట్లనియె • గాత్రముతో సురరాజువీటికిన్
జనఁగ నసాధ్య మెవ్వరికి • క్ష్మావర మున్నిటువంటియాగ మే
జనపతులైనఁ జేసిరె వి•చారము సేయక యిట్టియధ్వరం
బొనరుపఁ బూను టిట్టు లిటు • లొప్పనికార్యము కాదు పొమ్మికన్. 1065

—॥ త్రిశంకుఁడు వసిష్ఠుచేతఁ దిరస్కృతుండై వసిష్ఠపుత్రులపాలి కరుగుట. ॥—

వ. అని పలికిన నమ్మహీరమణుండు వసిష్ఠుని చేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతుం డై లజ్జావనత
వదనుం డగుచు దక్షిణంబునకుం జని యందు సంశితవ్రతులై తపంబు సేయు
చున్నవారి సూర్యసంకాశుల వసిష్ఠపుత్రుల నూర్వురం గని యానుపూర్విగా
నగ్గురుకుమారులకు నమస్కరించి కృతాంజలిపుటుం డై యిట్లనియె. 1066

సీ. అనఘాత్ములార యే • నంగంబుతోఁ గూడ దివి కేగఁ దగునట్టి•సవన మొకటి
సేయంగఁ బూని వ•సిష్ఠునికడ కేగి ప్రార్థింపఁ గాదు పొ • మ్మనియె నింక
మీకన్న నెవ్వారు • నాకు శరణ్యులు గురుసుతులకు మీకు • శిరముతోడ
నభివాదనముఁ జేసి • యాచించెదఁ గృపాప్తియాజకులై మీర • లట్టిక్రతువు

తే. తవిలి నాచేతఁ జేయింపుఁ • డవనిపతులు
గురువుల ప్రసాదమునఁ గాదె • కోర్కె వడయు
టెల్ల మీకృప నయ్యాగ • మెలమిఁ జేసి
నేను జరితవ్రతుండనై • నెగడ వలదె. 1067

వ. అని పలికినఁ ద్రిశంకునివచనంబులు విని క్రుద్ధులై వసిష్ఠపుత్రు లతని కిట్లనిరి.

మ. భువి నిక్ష్వాకుల కెల్ల నొజ్జ త్రిజగ • త్పూజ్యుండు సత్యవ్రతి
శ్రవుఁ డస్మద్గురుఁ డత్తపస్విపలుకుల్ • దాఁటంగ లే రెవ్వ రా
రవితుల్యుండు గురుండు కా దనినఁ గా • ర్యం బట్టె వోసీక భూ
ధవ శాఖాంతర మొంది తీవు తగునే • ధర్మంబుఁ దప్పింపఁగన్. 1069

వ. భగవంతుం డగువసిష్ఠుం డశక్యం బన్న దాని నే మెట్లుసాధింపనేర్తు మతం డాడిన మాట సత్యం బగుంగాని రిత్త యగునే నీవు బాలిశుండ వగుటంజేసి మ మ్మడుగ వచ్చితి వమ్మహానుభావున కవమానంబు సేయుటకు సహింపం జాలము నీ వీ దుర్విచారంబు విడిచి పురంబునకుం బొ మ్మని పలికినఁ గ్రోధపర్యాకులాక్షరం బగువాసిష్ఠుల వచనంబు విని వెండియుఁ ద్రిశంకుం డిట్లనియె. 1070

తే. తొలుత మీతండ్రిచే నట్లు • త్రోయఁబడితిఁ
బిదప మీచేత నిటు లైతిఁ • బెద్దసేయఁ
జనునె మి మ్మింక నే నన్య • శరణ మొంద
నరిగెద శుభంబు గలుగుఁగా • కరయ మీకు. 1071

వసిష్ఠపుత్రులు త్రిశంకునిఁ జండాలుఁడవు గమ్మని శపించుట.

వ. అనిన ఘోరాభిసంహితం బగునమ్మహీపతివచనంబు విని. 1072

క. మండిపడి మునికుమారు ల,ఖండతపోమహిమ వెలయ • ఖ్యాతలవిభునిం
జండాలుండవు గమ్మని, చండతరక్రోధ మలర • శపియించి రొగిన్. 1073

వ. ఇట్లు శపించి మునిపుత్రులు నిజాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి రంత నారాత్రిచనిన మఱునాఁడు. 1074

క. దండిసెడి మునికుమారక, చండతరక్రోధజనిత • శాపంబున భూ
మండలపతి కష్టం బగు, చండాలత్వము వహించె • జనవరతనయా. 1075

సీ. అపుడు వాసిష్ఠకో • పాగ్ని తేజంబున నలిఁ గాలెనన మేను • నల్లనయ్యె
నెఱిమించుపైఁడివ • న్నియ సన్న మగుపట్టుకమ్మిచీరయు మేచ • కత్వ మొందెఁ
బ్రణుతకాంతిస్ఫూర్తిఁ • బరఁగెడుసౌవర్ణ మణిహారములు లోహ • మయములయ్యె
వీడినశిఖతోడఁ • బోడిమిసెడి నీచనామోక్తిభేదంబు • లాముకొనియె

తే. నరయఁ దజ్జాతి కనురూప • మైనవేష, మంతయును దాల్చి కన్న వా • రంత నంతఁ
బరవఁ గేవలచండాల • భావుఁ డగుచుఁ, బురమునకువచ్చె నంత నా • భూవిభుండు.

తే. అతనిచండాలరూపంబు • నరసిచూచి, పౌరులు నమాత్యభృత్యులు • బంధుజనులు

నతనివర్జించి రంత న॰య్యవనినాథుఁ, డార్తిఁ గుందుచు నేకాకి॰యై రయమున.

-॰- త్రిశంకుఁడు విశ్వామిత్రుకడ కేగుట. -॰-

క. జనములఁ జూచిన నోదుఁగుచుఁ, దనదురవస్థకును జాలఁ • దలఁకుచు మదిలో
మునిసుతులచేఁత కులుకుచు, ఘనుఁ డగు నగ్గాధిసుతుని॰కడకుం జనియెన్.

క. తనపాలికిఁ జనుదెంచిన, జననాథవరేణ్యు మేని • చండాలతయుం
గని కరము విస్మయంబునఁ, గనికర మొదఁ బొదవ ననియెఁ • గౌశికుఁ డంతన్.

చ. నరవర సర్వధారుణికి • నాథుఁడవై నయధర్మశాలివై
వఱలెడునీకు నిట్టిదుర॰వస్థపురూప మిదేలవచ్చె నా
కెఱుకపడంగఁ జెప్పు మన • నెంతయు నానృపమౌళి దీనుఁడై
కరములు మోడ్చి సిగ్గుగొని • గద్గదికం దలవాంచి యిట్లనున్. 1080

చ. ఎలమిగ మేనితోడ దివి • కేగఁగఁజాలిన యొక్కయాగముం
బొలుపుగ నే నొనర్ప మదిఁ • బూని వసిష్ఠునితోడఁ జెప్ప ని
వ్వలవనిజోలి యేటి కటు॰వంటిమఖం బొనరింపఁబోల దం
చలవడఁ జెప్పెఁ జెప్పుటయు • నమ్మునిసూనులఁ జేరి వారితోన్. 1081

వ. యే నిట్లంటి. 1082

తే. దేహయుక్తుఁడనై యేను • దివిజలోక, మునకుఁ బోవుట కధ్వర॰వనము సేయఁ
బూనితిని దానినాచేత • మానితముగ,నర్థిఁ జేయింపుఁ డనినఁ గా • దనిరి వారు.

ఉ. అంతటఁ గొన్నినిష్ఠురము • లాడిన నమ్మునినాథపుత్రుల
త్యంతదురంతరోషయుతు • లై నను మాలవు గమ్మటంచు న
శ్రాంతి శపించి రప్పు డది • కారణ మే నిటు లౌట నో మహీ
కాంతశిఖావతంస తన॰కర్మఫలంబులు రిత్తవోవునే. 1084

ఆ. పెక్కుధర్మములును • బెక్కుదానంబులుఁ, బెక్కుజన్నములును • బెంపుతోడఁ
జేసి గురుల కర్చఁ • జేసితి గురువుల, కరుణలేమి నిట్టి॰కార్య మయ్యె. 1085

తే. అనఘ నావచనము కల॰నైన బొంకు
గాదు నేఁ డిట్టిమునిశాప॰కారణమున
నధ్వర మొనర్తు ననుమాట • యనృతమయ్యె
ననుచు నామది వొక్కెడు • నహరహంబు. 1086

తే. ఇట్టియాపదలం దైన • నింకమీఁదఁ, బట్టి సత్యంబు పాలింతుఁ • బరమనిష్ఠ
నీదుగాథానుకంపచే • నోదయాబ్ధి, దైవ మై ననుఁ జేపట్టి • ప్రోవుమయ్య.1087

క. దైవం బెక్కుడు పౌరుష, మేవంక నిరర్థకం బ॰హీనగుణాఢ్యా
దైవాధీనము సర్వము, దైవమె పరమగతి యనుచుఁ • దలఁచెద బుద్ధిన్.1088

తే. అట్టిదైవంబుచే నుప॰హతుఁడ నైన, నాకు నీకంటె శరణ మ॰న్యంబు లేదు
పురుషకారంబుచే దైవ॰మును గడంగి, క్రమ్మఱింపంగఁ దగు దీవు • గాధితనయ.

విశ్వామిత్రుఁడు త్రిశంకుయాగమునకై ఋషుల నందఱఁ బిల్వఁబంపుట.

చ. అనిన దయాళుఁడై కుశకు•లాగ్రణి యిట్లను నోడకుండు మో
జనవర దీనుని న్నినుఁ బ్ర•సన్నతఁ బ్రోచితి నింక మానుల
ఘ్నసముగఁ బిల్వ నంపి సవ•నం బొనరించి వపుర్యుతంబుగా
ననిమిషనాథు లోకమున • కంపెద నీవచనంబు చెల్లఁగన్. 1090

క. అనఘాత్మ శరణ్యుఁడ నగు, నను శరణము నొందినకతఁ•నం దగ నీకుఁ
మునుకొని నిర్జరలోకం, బనిశముఁ గరకలితమైన • దనుచుఁ దలఁచెదన్. 1091

వ. అని యూఱడిలం బలికి విశ్వామిత్రుండు తనపుత్త్రుల మహాప్రాజ్ఞుల హావిష్యం
దాదుల నవలోకించి మీరు యజ్ఞసంభారంబు లన్నియు నొనగూర్పుం డని
నియమించి శిష్యులం బిలిచి మీ రతిత్వరితగమనంబునం జని మదీయశాస
నంబుఁ దెలిపి బ్రహ్మవాదులును బహుశ్రుతులు నగు మహర్షుల నందఱ శిష్య
సుహృత్సహితంబుగా మత్సకాశంబునకుఁ దోడ్కొని రండు మద్వాక్యబలచో
దితుండై యెవ్వండు రాక నిరాకరించి నిందావాక్యంబుఁ బలుకు నతనిచేత
నుక్తం బైన దాని నంతయు నా కెఱింగింపుఁ డని పలికిన వారలు శీఘ్రంబున
దశదిక్కులకుం జని విశ్వామిత్రునివచనంబుఁ దెలిపి సమస్తసంయములం దో
డ్కొని వచ్చి విశ్వామిత్రు నుచితభంగి సందర్శించి కేల్మోగిచి యిట్లనిరి. 1092

ఉ. వీరె సమస్తసంయములు • వేగమె వచ్చినవార లెంతయు
న్నారు వసిష్ఠునాశ్రమము•నం గలమానులు వారుదక్క నీ
ధారుణిలోపలం గలుగు•తాపసు లందఱు నేగుదెంచి రిం
కారయ నవ్వసిష్ఠసుతు • లాడినపల్కులు చిత్తగింపుఁడీ. 1093

సీ. చతురత వాటించి • జన్నంబు సేయించువాఁడు రా జఁట మాల•వాఁడు సేయు
నఁట వానిమఖమున • నఖిలసంయమివర్య లుండి భుజింతురే • యుక్తిఁ జేసి
యచటి కెవ్విధమున•నరుదెంచెదరు హావిర్భాగంబుఁ గొన సర్వ•యాగభుజులు
చెలఁగి గాధేయుఁ ర•క్షితుఁడైనవాఁ డెట్లు సురవిష్టపమునకు • నరుగఁగలఁడు

తే. వినవిన విచిత్ర మిమ్మాట • యనుచు వార
లమహోదయసంయుతు • లగుచుఁ జాల
నేత్రముల రక్తిమ చెలంగ • నిష్ఠురముగఁ
గనలి దూషించి రనవుడు • గాధిసుతుఁడు. 1094

విశ్వామిత్రుఁడు వాసిష్ఠమహోదయుల శపించుట.

క. కటము లదర లోచనములఁ, జిటచిటఁ బావకకణములు • సెదరఁగ రోషో
త్కటమున మేను వడఁక మి,క్కుటముగఁ గలుషించి పండ్లు•గొఱుకుచుఁ బలికెన్.

వ. అదూష్యుండ నైననన్ను దూషించినదురాత్ము లగువాసిష్ఠులు భస్మీభూతులై
కాలపాశంబునం గట్టువడి నిస్సంశయంబుగా నిప్పుడ యమసదనంబునకుం జని

యందు నానావిధనరకంబు లనుభవించి పదంపడి స ప్తశతజన్మంబులు నీచజాతు లం బుట్టి నిర్ఘృణులై వికృతులై విరూపులై మృతశునకమాంసభక్షకులై భూలోకంబున వర్తింతురుగాక మఱియు నన్ను దూషించినదుర్బుద్ధి యగు మహోదయుండు సర్వలోకదూషితుండై నిషాదత్వంబు నొంది ప్రాణాతిపాత నిరతుండై నిరనుక్రోశత్వమతోఁ గ్రోధంబువలన దీర్ఘకాలంబు దుర్గతినొందుంగాక యని యిట్లు మహాతేజుం డగువిశ్వామిత్రుండు మహోదయసహితులై నవసిష్ఠ పుత్రులఁ దపోబలనిహతులం గావించి ఋషిమధ్యంబున నొక్కింతసే పూరకుండి తనచుట్ల నున్నమహర్షుల నందఱ విలోకించి యిట్లనియె. 1096

మ. మునులారా వినుఁ డింక నీమనుజరాణ్ముఖ్యుం ద్రిశంకుం సుశీ
లుని ధర్మజ్ఞుని సత్యసంధునిఁ గృపాలోలుం మహావైభవుం
ఘనపుణ్యుం గరుణార్ద్రదృష్టిఁ గని యీగాత్రంబుతో జంభసూ
దనులోకంబున కేగు నట్టిమఖ ముద్యత్ప్రీతిఁ గావింపరే. 1097

వ. అని విశ్వామిత్రుం డాజ్ఞాపించిన నమ్మును లొక్కింత తమలో విచారించి యీ విశ్వామిత్రుండు పరమకోపనుం డితండు చెప్పినకార్యంబు ధర్మసహితంబు గా దంటిమేని రోషితుండై దంభోళికఠోరఘోరవాక్యంబున శపించుం గావున నితండు గఱపినమార్గంబున నిమ్మహీరమణుండు సశరీరుండై విశ్వామిత్రుని తేజంబున దివంబునకుం జను నట్టిమహాధ్వరంబు సేయించుట కర్తవ్యం బని నిశ్చయించి మంత్రకోవిదు లగుమహర్షులు యాగకర్మకౌశలంబు మెఱయఁ గల్పోక్త ప్రకారంబున సర్వకర్మంబులు నిర్వర్తించుచుండి రప్పుడు. 1098

విశ్వామిత్రుఁడు తనతపోమహిమచేఁ ద్రిశంకుని స్వర్గమునకుఁ బంపుట.

క. ఆగాధిసుతుఁడు యాజకుఁ, డై గీర్వాణాధిపతుల • హవద త్తహవి
ర్భాగముఁ గొనఁ బిల్చిన వా, రాగతి రా మనుచుఁ బలికి • రంబరవీథిన్. 1099

క. అన విని రోషము మదిలోఁ, బెనఁగొనఁ గౌశికుఁడు కుశప•విత్రము కేలం
దనర స్రువ మెత్తికొని య, జ్జననాథునితోడ ననియె • సమ్మతితోడన్. 1100

మ. జగతీనాయక చింత సేయవల దశ్రాంతంబు నే సత్యవా
క్యగరిష్ఠుండన యేని ఘోరతప ముద్యన్నిష్ఠఁ గైకోర మా
దిగఁ గావింపుదు నేని నాకమున కీదేహంబుతోఁ గూడఁ బో
యి గరీయస్థితి నుండు మొ మ్మనిన ధాత్రీశుండు సోల్లాసుఁడై. 1101

క. అచ్చటిమును లందఱు కర, మచ్చెరువడి సూచుచుండ • నపు డంగముతోఁ
జెచ్చెర దుర్లభ మయినవి,యచ్చరలోకమున కరిగె • నద్భుతభంగిన్. 1102

వ. ఇట్లు త్రిశంకుండు దివంబునకుం జనినఁ బురందరుండు బృందారకులతోడ నాలోకించి. 1103

క. చండాలుండవు నీ విం, దుండఁగఁ దగ దనుచు శక్రుఁ • డాగ్రహ ద్రోయింపం

బెండుసెడి శిరము క్రిందై, మండలపతి వచ్చుచుండె • మానము దూలన్.

వ. ఇట్లంతరిక్షంబున నుండి తలక్రిందుగా మహావాతపతితం బైనకల్పద్రుమంబుచం
దంబున విశ్వామిత్రా రక్షరక్ష యనుచు విలాపంబునం బ్రలాపించుచు వచ్చు
చున్న త్రిశంకుం జూచి కరుణావిధేయుం డగుగాధేయుండు నిలునిలు మని పలికి
తీవ్రరోషపరీతుండై సాక్షాత్ప్రజాపతియునుం బోలె ఋషిమధ్యంబున వెలుం
గుచుఁ దనతపఃప్రభావంబున. 1105

విశ్వామిత్రుఁడు త్రిశంకునకై యన్యస్వర్గంబు సృజియించుట.

క. ఆక్షణమున నలుక సహ, స్రాక్షునితోఁ జలము మెఱసి • యన్యస్వర్గం
బాక్షణమున సృజియించెను, దక్షుండై సకలభూత•తతి వెఱఁ గందన్. 1106

తే. ఇట్లు ప్రతినాక మొనరించి•యెలమిఁ దార,కలను సప్తర్షులను వేఱె•కలుగఁ జేసి
వేఱె సురలను వజ్రికి • వేఱె వజ్రి, నిపుడె కల్పింతు నని పల్కు • నంతలోన.

సీ. పరమసంభ్రాంతులై • సురసిద్ధచారణగరుడగంధర్వకి•న్నరులు మునులుఁ
గౌశికుపాలికిఁ • గడురయంబున వచ్చి సానునయోక్తి ని•ట్లనుచుఁ బలికి
రనఘాత్మ యీనృపుఁ•డరయంగ గురుశాపహతుఁ డయ్యెఁ గావున•నమరపదముఁ
బడయ నర్హుఁడు గాఁడు • పరికింప కిట్లు కోపింప నీ కవునె శ•మింప వయ్య

ఆ. యనిన గాధితనయుఁ•డమరులఁ జూచి యీ, నృపుని మేనితోడఁ•ద్రిదివమునకు
నర్థిఁ బంపువాఁడ • నని ప్రతిజ్ఞ యొనర్చి, యింకఁ గాదు పలుకు • బొంకు సేయ.

సీ. ఎందాఁక భూలోక • మెందాఁక మీలోక మందాఁక నీలోక•మందు నిలిచి
కడఁగి పావకవీథి•కంటెఁ బై కుడుగక దివ్యతేజోజాల•దీప్తుఁ డగుచు
నంబుజారిస్ఫూర్తి • నలరుచు దేవత్వగతి నొప్పి తలక్రిందు • గాఁగ నీతఁ
డీతారకలఁ గూడి • యెలమి వాటించుచుఁ గృతపుణ్యుఁడై భూరి•కీర్తికలితుఁ

తే. డగుచు వెలుఁగొందుఁగా కని • యమ్మునీంద్రుఁ, డాన తిచ్చిన దేవత•లట్ల గాక
యనుచుఁ బలికి విశ్వామిత్రు•నభినుతించి, చనిరి యజ్ఞాంతమం దాత్మ•సదనములకు.

వ. అంత విశ్వామిత్రుండు త్రిశంకునకు శాశ్వతంబైన దివ్యస్థానం బొసంగి కృతకృ
త్యుండై యచ్చటి మహర్షుల నవలోకించి యిట్లనియె. 1110

విశ్వామిత్రుఁడు పశ్చిమదిక్కునకరుగుట.

తే. ఇమ్ము లే దిందు మనకుఁ ద•పమ్ము సేయ
మిక్కుటంబుగ విఘ్న మో•ప్రక్కఁ గలిగె
గాన మన మింక నొండొక•కడకుఁ బోద
మనుచు వారలతోఁ గూడ • యచటువాసి. 1111

వ. విశాలతపోవనోపేతం బైనపశ్చిమదిక్కునకుం జని యందుఁ బుష్కరతీరంబు
లందు మూలఫలాశనుండై యత్యుగ్రతపంబుఁ గావించుచుండె నాసమయంబున.

చ. కలఁ డొకఁ డిందుకుందశశి•కంఠపురందరనాగవాహసం

కలితయశుండు సూర్యకుల • కంధిశశాంకుఁడు కోసలేంద్రుఁ డ
త్యలఘుఁడు నంబరీషుఁ డన • నవ్విభుఁ డొక్క-మఖంబు సేయుచో
దలకొని పాకశాసనుఁడు • తత్పశువుం గొనిపోయి డాఁచినన్. 1113

క. అతనిపురోహితుఁ డిట్లను, నతనికి నృప నీదుదుర్న • యమునఁ బశు వోగిఁ
హృత మయ్యె నరక్షిత యగు, క్షితివిభు హింసించు నాత్మ • కృతదోషంబుల్.

క. జనవర ప్రాయశ్చిత్తం, బొనరింపఁగ వలయు నిక్క • మొగి నరపశువుం
గొని తెమ్ము యజ్ఞకర్మం, బనుపమగతిఁ జెల్లుచుండు • నంతటిలోనన్. 1115

క. నావినిమానవనాథుఁడు, గోవుల నొకలక్ష వెంటఁ • గొని రయమున నా
నావనజనపదనగరశ, పోవనవిషయములు నెమకి • వోవుచు నొకచోన్. 1116

క. భృగుతుంగమునకుఁ జని య, చ్చుగ నచ్చటఁ బేద యగుచు • సువ్రతనియతిం
దగి యున్నఋచీకుం డను, జగతీసురవర్యుఁ గాంచి • సమ్మద మొదవన్. 1117

తే. తపము పెంపున రెండవ • తపనుమాడ్కిఁ
దనరుమునివర్యుపదములు • తనశిరంబు
సోఁకఁ బ్రణమిల్లి పూజించి • సువినయోక్తి
నిట్లనియెఁ గేలు మోడ్చి మ • హీవరుండు. 1118

వ. మహాత్మా యే నొక్కజన్నంబు సేయుచుఁ బ్రమాదంబున యాగపశువుం
గోల్పడి ప్రాయశ్చిత్తంబున కుపాధ్యాయుండు చెప్పిన తెఱంగున నానాదేశంబుల
నరపశు వరయుచు నెందుం బడయఁ జాలక నీకడకుం జనుదెంచితి లక్షధేను
వుల నొసంగెదఁ బ్రతిగ్రహించి పశ్వర్థంబుగా నీకొడుకుల నొక్కని దయ
సేయు మని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 1119

చ. మనుజవరేణ్య నీపలుకు • మంచిది నిత్యముఁ బెద్దవానిపై
ఘనముగ వేడ్క-సేయుదును • కావున వాని నొసంగ నన్న నా
తనిసతి పిన్నవానిపయిఁ • దద్దయుఁ గూర్మి నొనర్తుఁ గానఁ ద
త్తనయు నొసంగ నన్నఁ దలి • దండ్రులమాటల కుమ్మలించుచున్. 1120

ఆ. వారిలోన నడిమి • వాఁడు శునశ్శేఫుఁ, డవనివిభున కనియె • నగ్రసుతునిఁ
దండ్రి ప్రోచుఁ బిన్న • తనయు జనని ప్రోచు, వార లెట్లు నీకు • వత్తురయ్య. 1121

క. జనయిత్రీజనకులచే, తను విడువంబడితి నేను • దగ నీవెంటం
జనుదెంచెద వారలకుం, గొనకొని వెస నిమ్ము లక్ష • గోధేనువులన్. 1122

చ. అనిన ధరాధినాథుఁడు ర • యంబున నట్లొనరించి తేరిపై
మునివరపుత్త్రు నుంచుకొని • మోద మెలర్పఁగఁ బుష్కరాశ్రమం
బున కటువోయి యప్పటికి • మూఁడవకాలము డాయ వచ్చినం
బనివడి విశ్రమించె నర • భర్త పథిశ్రమ వాయ నచ్చటన్. 1123

మ. అపు డచ్చోటఁ దపంబు సేయుచు జితా • హంకారుఁ డై యున్నలో

కపవిత్రుం దపనాభ తేజు ననఘుఁ • గాధేయు నుద్యన్మతిన్
విపులశ్రేయుని బ్రహ్మతుల్యుని జగ•ద్విఖ్యాతచారిత్రుఁ జూ
చి పరోద్వేజితుఁ డైన బాలుఁడు శున•శ్శేపుండు శోకార్తుఁ డై. 1124

శునశ్శేపుఁడు విశ్వామిత్రుని శరణము నొందుట.

క. తనమేనమామ గావున, ఘనముగ నే మరల బ్రతుకఁ • గంటి ననుచుఁ జ
య్యన మునిపదములపైఁ బడి, తనమోమున దైన్య మడరఁ • దా నిట్లనియెన్.
క. ఓ తాపసవంశోత్తమ, మాతల్లియుఁ దండ్రియు నను • మఖపశువుంగా
భూతలనాథున కిచ్చిరి, గోతతి నొకలక్ష నీకు • గొని ముద మలరన్. 1126
ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుఁ గురువు • దైవము దాతవు బాంధవవ్రజం
బుల్లమునం దలంప జటి•లోత్తమ నాకిఁక నీవె సుమ్ము మే
నల్లుని దీనుని న్నను ద•యామతివై బ్రతికించి యీమహీ
వల్లభు జన్న మింక నని•వార్యముగా ఫలియింపఁ జేయవే. 1127
సీ. అనిన విశ్వామిత్రుఁ • డతిదయాకలితుఁడై తనతనూభవుల నం•దఱకు ననియె
సుతులార పరలోక•సుఖమున కే కదా సుతులఁ గోరుట యెల్లసుతులు•మఱియు
జనకుని కోర్కులు • సఫలంబు సేయుట కే కదా యిది సర్వ•లోకధర్మ
మదిగాన మాపాలి • కిదె పరలోకంబు శరణంబు నొందె నీ•సత్యశాలి
తే. మీరు పుణ్యులు ధర్మవి•చారపరులు
ప్రాణమాత్రంబుచే నాకుఁ • బరమనిష్ఠఁ
బ్రియ మొనర్పుఁడు తండ్రికిఁ • బ్రియ మొనర్చు
కంటె సుతులకు వేఱొక్క•ఘనత లేదు. 1128
వ. కావున మీయం దొక్కరుండు మహీపతియాగపశుత్వంబున కొడంబడి బా
లుం డగుశునశ్శేపుని బ్రతికించి దేవతలఁ దృప్తి నొందించి యంబరీషునకు
యాగఫలం బొసంగి నావచనం బమోఘంబు సేయుం డనిన మధుష్యందాదులు
సాభిమానంబుగా నిట్లనిరి. 1129
క. తనసుతుల విడిచి యన్యుని, తనయుని రక్షింప నీవు • దలఁచితి వది భో
జనమందు నిందితం బగు, శునకపిశితమట్లు లిపుడు • చూచెద మనఘా. 1130
క. నావిని విశ్వామిత్రుఁడు, భావంబున నుమ్మలించి • పటురోషమునన్
దావాగ్నిమాడ్కి మండుచుఁ, గేవలకఠినోక్తి ననియెఁ • గెరలి సుతులకున్.
వ. నావచనం బతిక్రమించి పితృవచనభయరహితంబును ధర్మవిగర్హితంబును
దారుణంబును రోమహర్షణంబు నైన యీవాక్యంబు పలికితిరి గావున మీ రింక
వసిష్ఠపుత్రులభంగి ముష్టికజాతులం బుట్టి శునకమాంసభక్షకులై భూలోకంబున
వేయి సంవత్సరంబులు వర్తింపుఁ డని శపియించి యార్తుం డైనశునశ్శేపునకు

నిరామయుం బగు నట్లు మంత్రితభస్మధూళ్యాదిప్రక్షేపరూపం బైన రక్షఁ
గావించి యి ట్లనియె. 1132

→ శునశ్శేఫుఁడు విశ్వామిత్రప్రభావంబున నింద్రోపేంద్రుల యనుగ్రహంబు వడయుట. ←

ఉ. ఇంపుగ నీకొసంగెద మ•హీసురనందన రెండు మంత్రముల్
దెంపున నిన్ను యాజకు ల•తిస్ఫుటయూపమునందుఁ గట్టి హిం
సింపఁ గడంగు నప్పుడు వి•శేషమతిన్ జపియించు చగ్నిఁ గీ
ర్తింపుము శక్రముఖ్యు లరు•దెంచి కృపన్ నినుఁ గాతు రత్తఱిన్. 1133

వ. అని పలికి యింద్రోపేంద్రదేవతాకంబు లైనయద్దివ్యమంత్రంబు లుపదేశించినం
బ్రతిగ్రహించి శునశ్శేఫుండు ధీరుం డై యతనిచేత ననుజ్ఞాతుం డై యంబ
రీషుం గనుంగొని మహీంద్రా యింక నిచ్చటఁ దడవు సేయ నేల శీఘ్రింబుగం
జని యజ్ఞకర్మంబు లన్నియు నిర్వర్తింపు మనిన నతనిపలుకుల కలరి యంబరీ
షుండు రయంబున యజ్ఞవాటంబునకుం జని యాజకానుమతంబున రక్తమా
ల్యాంబరానులేపనంబుల శునశ్శేఫుని యాగపశువుఁగా నలంకరించి పవిత్రపాశం
బుల వైష్ణవం బగుయూపంబున బంధించె నిట్లు బద్ధుం డై యతండు వహ్నికభి
ముఖుం డై విశ్వామిత్రుం డుపదేశించినదివ్యమంత్రద్వయంబు రహస్యంబుగా
నచలనిష్ఠ జపించి యింద్రోపేంద్రుల స్తుతించిన స్తుతితర్పితుం డై తత్క్షణంబ సహ
స్రాక్షుండు పరమానందంబున నచ్చటికిం జనుదెంచి శునశ్శేఫుని బంధవిముక్తు
నిం జేసి దీర్ఘాయు వొసంగి యంబరీషునకు బహుగుణంబుగా యాగఫలం
బొసంగి నిజనివాసంబునకుం జనియె నమ్మహీవిభుండును గృతార్థుం డై నిజపురం
బునకుం జనియె. 1134

→ బ్రహ్మ విశ్వామిత్రునకు ఋషిత్వం బొసంగుట. ←

తే. అంతఁ గౌశికుఁ డచట స•హస్రవత్స, రంబు లత్యుగ్రతపము స•ల్పఁగ విరించి
వచ్చి కుశికవంశజ నీవు • వరఋషిత్వ, మొందితని చెప్పి చనియె న•మందగతిని.

క. తనివి సనక గాధేయుం, డనిశముఁ బరమేష్ఠిఁ గూర్చి • యద్భుతభంగిన్
ఘననిష్ఠాతిశయంబున, సునిశితగతిఁ దపము సేయు•చుం దనరునెడన్. 1136

క. సురసంప్రేషితయై య, చ్చరమేనక యచటికర్థిఁ • జనుదెంచి మనో
హరవేష యగుచుఁ దగఁ బుష్కరజలములు మజ్జనంబు • సలుపుచు నుండెన్.

→ మేనక విశ్వామిత్రుతపంబునకు విఘ్నముఁ జేయుట. ←

క. ఘనుఁడు మహాతేజుం డగు, మునిపతి కౌశికుఁ డతుల్య•మోహనరూపన్
ఘనమధ్యస్థితపౌదా, మినిగతిఁ దనరారుదాని • మేనకఁ గనియెన్. 1138

క. కని దానితోడ నిట్లను, వనిత మదాశ్రమమునందు • వసియింపుము మిం
చిన యనురాగంబున న, న్ననంగమోహితునిఁ బ్రోవు • మనుపమబుద్ధిన్.

వ. అని నిజాభిప్రాయంబు తేటపడ నెఱింగించి యొప్పులకుప్ప యగు నప్పువ్వుఁ
బోఁడి నొడంబఱచి. 1140

ఆ. కేళివనములందు • గిరులందు నదులందుఁ, గొలఁకులందుఁ గుంజ•తలములందు
నన్నెలంతఁ గూడి • యబ్దంబు లొకపది, యతను కేళిఁ దేలె • నమితగతుల.

ఉ. అంత వివేకియై కుశకు•లాగ్రణి యెంతటిమోస మయ్యె ని
శ్చాంతకతంబునన్ సకల•కల్మషముల్ వొదలెం దపోధనం
బంతయు వీటఁబోయె దివి•జాధిపుకృత్య మెఱుంగ నక్కటా
యెంతవివేకు లైన భువి • నీశ్వరుమాయఁ దలంప నేర్తురే. 1142

చ. అని యిటు చింత నొంది ముని • యాదట మేనక నింద్రుపాలికి
ట్లనిచి గడంగి కామవిజ•యం బొనరించెద నం చుదీచికి
న్జని హిమపర్వతాంతికము•నం దగఁ గౌశికిచెంతఁ జేరి ని
ష్ఠను దప మాచరించెఁ బ్రక•టంబుగఁ దాను సహస్రవర్షముల్. 1143

బ్రహ్మ విశ్వామిత్రునకు మహర్షిత్వ మొసఁగుట.

వ. అమ్మహాతపంబునకు భయంబుఁ గొని వేల్పులు మహర్షిసమేతులై బ్రహ్మ కడకుం జని విశ్వామిత్రునకు మహర్షిశబ్దం బొసంగుం డని ప్రార్థించిన నవ్విరించి దేవతాసమన్వితంబుగాఁ గౌశికుకడకుం జనుదెంచి మునీంద్రా యేను భవత్తపంబునకు సంతోషించితి నీకు మహర్షిశబ్దం బొసంగెదఁ జాలింపు మని పలికిన నవ్విశ్వామిత్రుండు విషణ్ణుండును సంతుష్టుండునుంగాక సర్వలోకేశ్వరుం డైనయప్పితామహునకుఁ బ్రణతుండై యంజలిఁ గీలించి స్వార్జితంబు లైన శుభకర్మంబులచేత నసమానం బైనమహర్షిశబ్దంబు నీచేత దత్తం బయ్యేనేని యవ్వల నేను జితేంద్రియుండనే కదా యని యడిగిన నప్పరమేష్ఠి యతని వాక్యంబు విని మునీంద్రా వికారకారణవస్తుసన్నిధానంబునం దైన నెంతకాలంబు వికారంబు గలుగకుండు నంతకాలంబు నీకు జితేంద్రియత్వసిద్ధి గలుగ నేరదు గావున నీవు తావత్కాలపర్యంతంబు తపంబుఁ గావింపు మని పలికి యంతర్ధానంబు నొందె. ఉత్కటం = అధికమైన 1144

క. అట విశ్వామిత్త్రుఁడు నుత్కటనిష్ఠామహిమఁ దపముఁ • గావించుచు నా
దట బ్రహ్మర్షిస్థానముఁ, బటుతరముగఁ గాంతు ననుచుఁ • బ్రజ్ఞాన్వితుఁడై.

ఉ. ఊరువు పుచ్చు కట్లు తగ • నూర్ధ్వకరుం డయి మారుతాశియై ఊరుప్ర.
వారక మండు వేసవిని • వహ్నుల మధ్యమునందు నిల్చి సొం
పారఁగఁ బుండువంటివలి•యందు జలంబుల నిల్చి వృష్టియం
దూరక మింట నిల్చి కడు • నుగ్రతపం బొనరించె ధీరతన్. 1146

ఇంద్రుఁడు విశ్వామిత్రునితపము మాన్ప రంభను నియోగించుట.

ఉ. అంత బలాంతకుం డదరి • యాతనియుగ్రతపంబు మాన్ప న
త్యంతరయంబునం గువల•యాక్షిని రంభను జేరి పల్కె నో
కాంత కుశాన్వయోత్తముని•గాఢతపోగతి మాన్చి మా కిఁకన్

సంతతసౌఖ్యసంపద లొసంగుము వేగమ సొమ్ము నావుడున్. 1147
ఉ. అక్కలకంఠి యిట్లనియె నక్కట వహ్నియుఁ బోలె నుగ్రుఁడై
యుక్కున ఘోరనిష్ఠఁ దప ముద్ధతి సల్పెడువాఁడు కౌశికుం
డక్కడ నుండు నన్నుఁ గనినంతనె యల్గి శపించుఁ గాక న
న్నక్కడి కంప వల్వదు సురాధిప నీపద మాశ్రయించెదన్. 1148
చ. అన విని శక్రుఁ డిట్లనియె నంగన యింత భయింబ దేల నా
పనుపునఁ గీరశారికలు బాలసమీరుఁడుఁ దోడు వత్తు రే
ననుపమలీల మన్మథసహాయుఁడనై వెనువెంట వచ్చెదం
బ్రణుతవిలాసరూప మలరం జని తన్మనముఁ హారింపవే. 1149
వ. అని నియోగించిన నట్టకేలకు నియ్యకొని సకలజగన్మోహనం బైనరూపంబుఁ దాల్చి. 1150
చ. మలయసమీరపుష్పశర మాధవకోకిలకీరశారికల్
మలయుచు వెంట రాఁ గదలి మౌనివనంబున కేగి యచ్చటన్
సొలయక లాస్యముల్ సలుపుచున్ లలితంబుగఁ బాట వాడుచుం
గలయఁ జరించె రంభ యల కౌశికుమ్రోల ననేకభంగులన్. 1151
చ. చిలుకలు రద్దిసేయుటయుఁ జెంగటఁ గోవెల కూయుటల్ తిరుల్
దలముగఁ బల్లవించుటయుఁ దప్పక వెంటనె రంభ వచ్చుటల్
గలయఁగఁ జూచి చిత్తమున గాధికుమారుఁడు సంశయించి యీ
బలరిపుకృత్య మింత యని భావమునం దలపోసి కోపియై. 1152

విశ్వామిత్రుండు రంభను శపించుట.

చ. మెలపున శక్రుఁ డంప మును మేనక వచ్చి కలంచినట్లుగా
వెలయఁగ మత్తపంబునకు విఘ్నము సేయఁగ నేఁడు వచ్చితే
పలుమఱు మోసపోవుటకు బాలుఁడనే యది చెల్ల దింక నో
యలికులవేణి యుండు మిట నశ్మమవై పదివేలవర్షముల్. 1153
వ. అని యిట్లు పట్టరానికోపంబున విశ్వామిత్రుండు వేల్పువెలయాలిని దిట్టి పదంపడి దయాళుండై తపస్స్వాధ్యాయసంపన్నుండైనవసిష్ఠువలన శాపమోక్షణం బగు నని యనుగ్రహించిన నారంభ తత్క్షణంబ పాషాణం బయ్యె మీనకేతనుండు భీతుండై పాఱె నంత విశ్వామిత్రుండు తనతపం బొక్కింతదఱుఁగుటకుఁ బరమనిర్వేదనపరుండై స్వార్జితం బైనతపంబంతయు మొదలఁ గామంబునకుఁ బదంపడి క్రోధంబునకును సమర్పించితి నింకఁ గామక్రోధంబులు జయించి జితేంద్రియుండనై యాహారంబు వర్జించి యూర్పు పుచ్చక శరీరంబు శోషింపం జేసి తపస్సమార్జితం బైనబ్రాహ్మణ్యంబు లభించునందాఁకఁ బెక్కుసంవత్సరంబు లచలనిష్ఠ ఘోరతపంబుఁ గావించెదఁ దపస్సంతప్తుండ నైనయుచ్ఛరీరావయ

వంబులు క్షయంబు నొందకుండుఁ గాక యని యిట్లు నిష్ఠురంబుగాఁ బ్రతిజ్ఞఁ
జేసి దీక్షితుండై. 1154

ఉ. అక్కడనుండి యక్కుశికుఁ•లాంబుధిపూర్ణశశాంకుఁ డంతఁ బ్రా
గ్దిక్కున కేగి వాసవుఁడు • కిన్క నొనర్చుచు విఘ్నకోట్లకుం
జిక్కక నక్కడక్కడఁ బ్ర•సిద్ధపదంబులఁ బెక్కువర్షము
ల్మిక్కిలి ఘోరనిష్ఠ నచ•లీకృతభక్తిఁ దపం బొనర్చుచున్. 1155

ఇంద్రుఁడు వృద్ధబ్రాహ్మణరూపుఁడై విశ్వామిత్రుకడ కరుగుట.

తే. అంత సిద్ధాశ్రమంబున • కరుగుదెంచి
యందు బ్రహ్మర్షి ననిపించు•కొందు ననుచుఁ
దలఁచి వర్షసహస్రంబు • తపము సల్పి
తవిలి పారణ సేయంగఁ • దలఁచునపుడు. 1156

వ. ఆఖండలుం డొక్కముదిపాఱుండై చనుదెంచి సిద్ధాన్నం బొసంగు మని
యభ్యర్థించిన నక్కౌశికుం డయ్యన్నం బొసఁగిన నమ్మాయావిప్రుండు దాని
నంతయు నిరవశేషంబుగా భుజించినం జూచి నిర్వికారుండై యేమిబలుకక
వెండియు విశ్వామిత్రుండు పూర్వప్రకారంబున మౌనంబుఁ బూని యూర్పు
వుచ్చక వేయిసంవత్సరంబు లత్యుగ్రతపంబు సేసిన. 1157

ఉ. ఆముని యౌదలం బొడమి • యద్భుతధూమము లష్టదిక్కులన్
భూమియు నాకముం బవన•భోజనలోకము నెల్ల నిండినన్
భూమి వడంకె దిక్కరులు • మ్రొగ్గె నగంబులు గ్రుంగెఁ దారకా
స్తోమము వ్రాలె దూలె రవి•తోయధు లింకెను బర్వెఁ జీఁకటుల్. 1158

తే. అపుడు నిస్తేజులై వేల్పు • లమరమునులుఁ
గశ్మలోపహతాత్ములై • కమలయోని
కడకుఁ జని భక్తిఁ దత్పాద•కమలములకు
మ్రొక్కి యిట్లని రటు కరం•బులు మొగిడ్చి. 1159

ఉ. వారిజగర్భ కౌశికుఁ డ•వార్యతపం బొనరించుచున్నవాఁ
డారయఁ దన్మనోరథము • నర్థి నొసంగి తపంబు మాన్ప కి
ట్లూరకయున్న నీజగము • లొక్కట దిక్కఱి తత్తపోగ్నివి
స్ఫారశిఖాపరంపరల • దగ్ధములై చనుఁ గాక దక్కునే. 1160

వ. మహాత్మా యితండు కామక్రోధంబులు వర్జించి గాఢనిష్ఠఁ దపంబు సేయుచున్న
వాఁ డతనియందు వృజినం బించుకేని లే దమ్మహాత్మునితపంబునకుఁ బ్రతి
విధానం బెద్దియుఁ గాన మైతి మఖిలజగత్సంక్షోభవశంబువలన జనం బంతయుఁ
గర్మానుష్ఠానశూన్యంబై యున్నది త్రైలోక్యంబు సంక్షుభితమానసం బయ్యె
మఱియు మహాద్యుతి యగునతండు సాక్షాద్వైశ్వానరుండుం బోలె వెలుంగు

చున్నవాఁడు నిజతపోవహ్నిశిఖాపరంపరల లోకంబుల నన్నిఁటి నొక్క-
పెట్ట భస్మంబు సేయక మున్నె యనుగ్రహింపవలయు. 1161

చ. తపము ఫలించు టొండె వితతంబుగ ఘోరతపోగ్నిహేతిచేఁ
గృపణత లోకజాలము దహించుట యొండె నటంచు నిష్ఠతోఁ
దప మొనరింపఁగాఁ దొడఁగె ధాత యతండు సురాధిపత్యము
ట్లిపుడ యొసంగు మన్న మన కీయక తీరదు మాటలేటికిన్. 1162

—— బ్రహ్మ విశ్వామిత్రునికి బ్రహ్మర్షిత్వ మొసఁగుట. ——

సీ. అని విన్నవించుడు నమరులవాక్యంబు విని పద్మభవుఁడు మన్నన యెలర్ప
వారెల్లఁ దనుఁ గొల్వ వరదుఁడై రాయంచ నెక్కి- కౌశికుపాలి కేగుదెంచి
వినుము కౌశిక యింత విపరీతతపమేల మానుము మాకు సమ్మద మొసంగెఁ
బ్రబలతపంబున బ్రహ్మర్షివైతివి దీర్ఘాయువును బ్రహ్మతేజ మేను

తే. దయ నొసంగితి నీకు భద్రంబు గలుగు
నింక సుఖలీల వలసిన యెల్లలోక
ములఁ జరింపు మటన్న నమ్మునివరుండు
మ్రొక్కి కమలభక్రిఁ గరములు మోడ్చి పలికె. 1163

వ. దేవా నాకు భవత్ప్రసాదంబున బ్రాహ్మణ్యంబును దీర్ఘాయువును సంప్రాప్తం
బగుట నిక్కంబేని యోంకారంబును వషట్కారంబును వేదంబులును నన్ను
వరించుం గాక యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1164

తే. బ్రాహ్మణక్షత్రవేదసంపన్నుఁడైన
యల వసిష్ఠుండు బ్రహ్మర్షి వైతి వనుచుఁ
బలికె నేనియు నమ్మెదఁ బలుక కున్న
నమ్మఁగాఁ జాల నిదియును నాతలంపు. 1165

క. అని పలికిన విని ద్రుహిణుం, డనిమిషులును బిల్వ వచ్చి యమ్ముని సత్యం
బనుపమతపోబలంబున, ననఘా బ్రహ్మర్షి వైతి వని పల్కుటయున్. 1166

వ. విశ్వామిత్త్రుండును బరమానందకందళితహృదయారవిందుండై వసిష్ఠుని నానా
విధ పూజావిధానంబులఁ దృప్తి నొందించె నంత విరించనాదిబృందారకులు
విశ్వామిత్త్రుని దీవించి తత్ప్రభావంబుఁ గొనియాడుచు నిజనివాసంబులకుం జనిరి
వసిష్ఠుండును విశ్వామిత్త్రునితో సఖ్యంబుఁ జేసి నిజాశ్రమంబునకుం జనియె
విశ్వామిత్త్రుండు ప్రాప్తకాముండై బ్రహ్మతేజంబున దిశలు వెలింగించుచు యథా
సుఖంబుగా విహరించె నీవిశ్వామిత్త్రుండు దివ్యతపఃప్రభావవిశేషంబున బ్రహ్మ
ర్షులలో నధికుం డని విశ్రుతిం గన్నవాఁ డిమ్మహాత్ముండు విగ్రహవంతం బగు తపం
బును వీర్యంబునకుఁ బరాయణుండును ధర్మపరుండు నని పల్కి శతానందుం
డూరకున్న నతని పలుకులు విని రాముండును దదనుజుండును జనకాదులైన

సభాసదులును బరమానందరసపూరితహృదయులై సాధువాక్యంబుల నభినం
దించి విశ్వామిత్రునిం బూజించి రంత జనకుండు విశ్వామిత్రు నవలోకించి
యిట్లనియె. 1167

క. కాకుత్స్థసహితముగ మీ, రీకరణి మదీయమఖము • నీక్షించుటకు
న్శ్రీకరగతి వచ్చినందున, నే కడుధన్యుండ ననుగ్రహీతుఁడ నైతిన్. 1168

తే. తాపసోత్తమ నీదుసందర్శనమున
బహువిధగుణంబు లిపుడు ప్రాప్తంబు లయ్యెఁ
బరఁగ మీచేత నెంతయుఁ • బాలితుండ
నైతి నిష్టార్థసంసిద్ధి • యయ్యె నేఁడు. 1169

తే. మానితంబుగఁ బరికీర్త్యమానమైన, నీమహాతప మంతయు • నిరుపమగతి
నేఁడు నాచేత నీరఘునేతచేత, నింపుసొంపార నిచట నాలింపఁబడియె. 1170

తే. కుశికకులవర్య మీబహుగుణము లిప్పు, డీసదస్యులచేతను • నింపుమీఱ
వినఁబడియె నీదుగుణములువీర్యబలము,లప్రమేయంబులునుతింపనలవియగునె.

చ. అనఘచరిత్ర పుట్టినది • యాదిగఁ బెక్కువిచిత్రసత్కథల్
వినఁబడె నెద్దియేని కడు • వేడుక నీకథ యట్లనెమ్మనం
బునకు నొసంగ దీశ్రుతులు • పుట్టినయందుకు నీచరిత్రము
న్వినుట ఫలంబు గాదె పృథివిం గడుధన్యుఁడ నైతి నెంతయున్. 1172

క. ఇనుఁ డస్తగిరిసమీపం, బునకుం జనె నుత్కర్మముం దీర్పఁగ నా
కనఘాత్మ సెల వొసంగుము, ఘనముగ రేపకడఁ జూడఁగా రమ్ము కృపన్.

వ. అని పలికి పురోహితామాత్యబంధుసహితంబుగా విశ్వామిత్రునకుం బ్రదక్షి
ణంబుఁజేసి యనుజ్ఞాతుండై యనిచిన నమ్మహర్షివరుం డచ్చటిమునులచేతఁ బూ
జితుండై జనకునిం బ్రశంసించి రామలక్ష్మణసహితంబుగా నిజనివాసంబునకుం
జనియె నంతఁ బ్రభాతకాలంబున జనకుండు కృతకర్ముండై రామలక్ష్మణసహితుం
డైనవిశ్వామిత్రుని రావించి శాస్త్రదృష్టం బైనకర్మంబుచేత నమ్మునిపతిం బూ
జించి పదంపడి రామలక్ష్మణుల నుచితసత్కారంబులఁ బ్రీతచేతస్కులం జేసి
విశ్వామిత్రు నవలోకించి మహాత్మా మీరాక మాకు శుభం బయ్యె నా కెయ్యది
కర్తవ్యంబు మీచేత నాజ్ఞాపింపం దగినవాఁడఁ గావునఁ గర్తవ్యకార్యం బాన
తిమ్మని యడిగిన నవ్విశ్వామిత్రుండు జనకున కిట్లనియె. 1174

జనకుండు విశ్వామిత్రునకు శివధనుర్మాహాత్మ్యంబుఁ దెల్పుట.

మ. ఇన వంశోత్తము లిందుసన్నిభులు ధాత్రీశాత్మజుల్ సాధుస
జ్జనసంస్తుత్యులు మన్మథాకృతులు భాస్వద్వీర్యులై యొప్పు వీ
రనఘా నీగృహమందుఁ బొల్చుహరువి • ల్లానక్తితోఁ జూడఁగా •
నను వొందం జనుదెంచినారు నృపవర్యా దానిఁ జూపింపుమా. 1175

క. అనిన జనకుఁ డప్పలుకులు, విని విస్మయ మొంది వింటి•విధ మెల్లను గ్ర
క్కునఁ జెప్పఁ బూని యిట్లనె, మునినాథునితోడ నపుడు • ముద మొదవంగన్.
తే. అనఘ మద్వంశకూటస్థుఁ • డైననిమికి
నాఱవతరంబువాఁడు మ•హాభుజుండు
దేవరాతుండు గలఁ డాధ•రావిభునకు
నమరు లొసఁగిరి చాపంబు • న్యాసపణితి. 1177
సీ. అనఘాత్మ మును దక్ష•యాగవిధ్వంసనకాలంబునందు శం•కరుఁడు గినిసి
విల్లు సజ్యముఁ జేసి • వేల్పుల నందఱ నటుసూచి భాగార్థు•లైన నాకుఁ
గర మర్థి భాగంబుఁ • గల్పింపరైతిరి గాన మీయుత్తమాం•గములు దునిమి
వైచెద నని యిట్లు • పటురోషమునఁ బల్క విని సురలందఱు • భీతి నొంది
తే. కరములు మొగిడ్చి ప్రార్థింప • హరుఁడు కోప
మంతయును వీడి సంప్రీతుఁ • డగుచుఁ గరుణ
మీఱ నీచాపరత్నంబు • వారి కిచ్చె
నిచ్చినఁ బ్రతిగ్రహించి సం•హృష్టు లగుచు. 1178
క. మెచ్చుగ దేవత లందఱు, నచ్చుపడఁగ న్యాసరూప • మగునాధనువుం
జెచ్చెర మత్పూర్వకునకు, నిచ్చిరి వాత్సల్య మలర • నినసమతేజా. 1179
క. అదిమొదలుగ మాయింటం, గొదువ పడక యుండఁ బూజఁ•గొనుచు శుభదమై
పొదలుచునున్నది యావిలు, త్రిదశాలయమందరక్షి•తిధరసదృశమై. 1180
సీ. కౌశిక యేను యా•గము సేయఁగాఁ బూని గురుబుద్ధి భూశుద్ధి•కొఱకుఁ బుడమి
గడఁగి దున్నింప నాఁ•గటిచాలులో నద్భుతంబుగా నొక్కమం•దసము వొడమె
దడయక దాని ము•ద్రాభంగ మొనరింప రాకానిశాకరు•రేక వోలె
జలదంబు నెడఁ బాసి • జగతికి వచ్చిన మెఱుఁగారు క్రొక్కారు•మెఱుఁగు వోలె
తే. నొక్కకన్నియ దోఁచె నం•దక్కజముగ
దానిఁ జేకొని యేను సం•తసమెలర్ప
సీత యనుపేరువెట్టి యా•చిన్నికూన
నబ్బురంబుగఁ బెంచితి • ననుదినంబు. 1181
వ. ఇట్లు దినదినప్రవర్ధమాన యైన యక్కన్య యయోనిజ గావున వీర్యశుల్క
యనం బరఁగె నాసమయంబునఁ జారులక్షణలక్షితయు ననన్యసామాన్యలావ
ణ్యయు దేవతారూపిణియు వీర్యశుల్కయు నైనమత్కుమారిం బెండ్లియాడ
నమందానందంబున ధరణీపురందరనందను లెందఱేనియుం జనుదెంచి తమ
తమబిరుదాంకంబులు వక్కాణించి కన్య నిమ్మని యడిగిన వారలకెల్లఁ బ్రత్యు
త్తరంబుగా నే నిట్లంటి. 1182
ఉ. కన్నియ వీర్యశుల్క యటు • గావున నీఁ దగ దిప్పు డూరకే

పన్నగ మన్నిశాంతమునఁ • బర్వతభంగిఁ జెలంగు చున్నయా
పన్నగరాజభూషణునిభవ్యశరాసన మెక్కు వెట్టినన్
సన్నుతగాత్రి నిత్తు నిది • సత్యము వల్కినవాఁడ నెంతయున్. 1183

వ. అనిన నమ్మహీవరు లంద ఱు ముందుముందుగాఁ దల మిగిలి తమతమభుజాబలం బులకొలంది లెఱుంగక బహువిధంబులం జోరి యవ్విల్లు నిట్టట్టు గదల్పఁ జాలక వెంగుపడి సిగ్గునం దల యెత్తక నిరాశు లై తమతమదేశంబులకుం జని.

తే. తరుణి నిచ్చెద ననుచుఁ గోదండ మొకటి
ఘనత నెప మిడి గారించె • మనల జనకుఁ
డతని నేచందమున నైన • నాజి గెలిచి
యన్నెలంతను గొని వత్తు • మనుచుఁ గడఁగి. 1185

మ. సకలక్ష్మావరకోటు లద్భుతభుజా•సంరంభ మేపారఁగా
సకలానీకముతోడ వచ్చి విలస•చ్ఛౌర్యాతిరేకంబునం
బ్రకటప్రక్రియ మత్పురీవరణము • ల్సన్నాహు లై చుట్టి ప
ర్వి కఠోరంబుగ నాక్రమించుటయు నే•వీక్షించి యత్యుద్ధతిన్. 1186

క. చతురంగంబులు గొల్వఁగ, నతులితవిభవంబు మెఱయ • నాహవనిపుణో
ద్ధతి వెడలి తీవ్రబాణ, ప్రతతులఁ బరఁగించి భుజబలం బలరారన్. 1187

వ. నానాప్రకారంబుల నొక్కసంవత్సరంబు రణంబుఁ జేసి మదీయసాధనంబు లన్నియు సంక్షయించిన భృశదుఃఖితుండ నై సమాహితచిత్తంబున వేల్పుల నారాధించిన వారు ప్రత్యక్షం బై చతురంగబలంబుల నిచ్చి చనిన దేవదత్త చమూసమేతుండ నై క్రమ్మఱ రణంబునకుం జని బహువిధశరపరంపరలు నిగు డించిన. 1188

క. కొందఱు దెస చెడి పాఱిరి, కొందఱు మద్బాణనిహతిఁ • గూలిరి మఱియుం
గొందఱు శరణము నొందిరి, యందముగా నిట్లు విజయ • మందితిఁ గడిమిన్.

క. అనఘాత్మ పరమభాస్వర, మనుపమసారోద్ధతంబు • నగునా ధనువున్
మునుకొని తెప్పించి యిఁకం, గనిపించెద రాఘవునకుఁ • గడు మోదమునన్.

క. ఆవిల్లు నీరఘూత్తముఁ, డేవిధమున నైన బలిమి • నెక్కిడ నేనిన్
నావరపుత్రిక నిచ్చెదఁ, బావకగగనాంబుభూమి • పవనులు గుఱిగాన్. 1191

క. నా విని విశ్వామిత్రుఁడు, భూవల్లభుఁ జూచి పలుకుఁ • బోలుపుగ ధనువున్
వావిరి దెప్పించి ముదం, బావహిలం జూపు మిానృ•పాత్మజున కొగిన్. 1192

క. అనిన విని జనకుఁ డమ్ముని, యనుమతమున గంధమాలి•కార్చిత మగుత
ద్ధనువును దెప్పింపుం డని, పనివడి మంత్రులకుఁ జెప్పెఁ • బ్రాభవ మలరన్.1193

జనకుఁడు విశ్వామిత్రునకు శివధనువు దెప్పించుట.

వ. ఇట్లాజ్ఞాపించిన వారు రయంబునఁ బురంబులోనికిం జని. 1194

సీ. కమనీయసుమనఃప్ర•కాండసంకీర్ణమై కనకాచలముభంగిఁ • దనరు దాని
నగరాజనందినీ•నాథాంకయుక్తమై యపరజతాద్రియ • ట్లలరు దానిఁ
జటులవేగోద్ధత•చక్రసందీప్తమై యుదయాచలముమాడ్కి • నొప్పు దాని
నసదృశశ్రీగంధ•రసఘుమంఘుమితమై గంధమాదనముట్ల • గ్రాలు దాని
తే. ననుపమాయసనిర్మితం•బైనదాని, మహితగతి నొప్పుదాని నా•మందసమును
గాంచి కడుదీర్ఘదేహు లై•క్రాలునమిత,బలులఁ బంచసహస్రవీ•రులను బంచి.

వ. వారిచేత దాని నతిప్రయత్నంబున నెత్తించుకొని వచ్చి సురసదృశుం డైనజనకునిముంగలఁ బెట్టించి రాజేంద్ర సర్వరాజులచేతఁ బూజితం బైనయిమ్మహాకార్ముకరత్నం బాసీతం బయ్యె నిదె విలోకింపుఁ డనిన నమ్మంత్రివాక్యంబులు విని జనకుండు విశ్వామిత్రునిం జూచి బద్ధాంజలి యై రామలక్ష్మణుల నుద్దేశించి యి ట్లనియె. 1196

క. మునివర మాపెద్దలచే, ననిశముఁ బూజింపఁ బడియె • నతిశయభక్తిన్
వినుఁ డీచాపము దీనిన్, మునుకొని పూరింప లేక•పోయిరి నృపతుల్. 1197

చ. నరసురయక్షకింపురుష • నాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యకి
న్నరవసురుద్రభాస్కరవి•తానము లైనను జూడ నెక్కిడం
గరమున నంటఁగా నలవి • గానిది యీమహనీయచాపముం
బనివడి దీని నెక్కిడఁగ • మానవు లెంతటివారు చూడఁగన్. 1198

రాముఁడు శివధనువు భగ్నముఁ జేయుట.

వ. ఇమ్మహాధనుశ్శ్రేష్ఠంబు నిట్టట్టు గదల్చుటకుఁ బూరించుటకు నారోపణంబు సేయుటకు శరంబుఁ గూర్చుటకు నాకర్షించుటకు ముల్లోకంబులయందు నెవ్వండు నమర్థుండు లేఁ డట్టిదాని భవద్వచనప్రకారంబున నతిప్రయత్నంబున నిచ్చటికిం దెప్పించితి దీనిని రాజపుత్రులకుం జూపు మని పలికిన ధర్మాత్ముం డగు విశ్వామిత్రుండు జనకునివాక్యంబు విని రామునిం జూచి వత్సా ధనువు విలోకింపు మనిన నమ్మహర్షివాక్యప్రకారంబున నమ్మనువంశతిలకుండు మంజూషాముద్రాదళనం బొనరించి తన్మధ్యనిక్షిప్తం బైనమహాకార్ముకం బవలోకించి విశ్వామిత్రున కి ట్లనియె. 1199

తే. మునికులోత్తమ యీధను•ర్ముఖ్య మేను
గరముచే సంస్పృశించితిఁ • గడఁగి దీని
నశ్రమంబున మోపిడి • యనుపమగతి
వెస సమాకర్షణంబుఁ గా•వించువాఁడ. 1200

వ. అని పలికి విశ్వామిత్రజనకులయనుమతంబు వడసి సభాసదు లయినమహర్షులు మహీపతు లందఱుఁ జూచుచుండ రాముం డవలీల నమ్మహాకార్ముకంబు పయి కెత్తి గొనయుం బెక్కించి యాకర్ణపూర్ణంబుగాఁ దిగిచి విడిచిన. 1201

తే. ఆరఘుస్వామి సత్త్వ మే ♦ మనఁగ వచ్చుఁ
బగిలి పేడెత్తి జగములు ♦ పల్లటిల్లఁ
గరికరాహతి విఱిగిన ♦ చెఱకువోలె
ఘనరవంబునఁ దచ్ఛరా♦సనము విఱిగె. 1202

చ. విఱిగెఁ గులాచలంబు లట ♦ బీఁటలు వాఱె దిగంతకుడ్యముల్
పఱియలు వాఱె భూతల మ♦పాన్నిధులుం గలఁగెన్ వెసన్ దిశా
కరులు వడంకె భూతతతి ♦ గందెఁ గుశాన్వయుఁ డావిదేహదా
శరథులుఁ దక్క సర్వజన♦సంఘము మూర్ఛ మునింగె నత్తఱిన్. 1203

ఆ. అంతఁ గొంతవడికి ♦ నమ్మహాశబ్దంబు, శాంతి నొందెఁ బిదప ♦ సభ్యు లెల్ల
మూర్ఛ దేఱి చాల♦మోదంబు నొందిరి, జనకవిభుఁడు సాధ్వ♦సంబు విడిచె.

క. అత్తఱి జనకక్షితినా, థోత్తముఁ డత్యంతసమ్మ♦దోత్కర్షమునం
జిత్త మిగు రొత్త నమ్ముని, సత్తమునిం జూచి పలికె ♦ సవినయుఁ డగుచున్.

క. జగతీసుర దశరథసుతుఁ, డగు రాముఁడు దృష్టవీర్యుఁ ♦ డయ్యె నితనిదో
ర్యుగగతవీర్య మచింత్యం, బగణ్య మమితం బమోఘ ♦ మత్యద్భుతమున్.

క. జనవినుతుఁ డైనరామునిఁ, బెనిమిటిఁగాఁ బడసి సీత ♦ పృథుగుణయు కీర్తిన్
జనకకులంబున కెంతయు, ఘనతరయశ మాహరింపఁ ♦ గలదు మహాత్మా.

తే. సుగుణమండన విను వీర్య♦శుల్క యనుచుఁ
బట్టిన ప్రతిజ్ఞ సత్యమై ♦ పరఁగె నేఁడు
ప్రాణబహుమత యగుసీత ♦ రాఘవునకు
నిచ్చితి భవాదృశులు సూచి ♦ మెచ్చి పొగడ. 1208

జనకుఁడు దశరథునియొద్దకు దూతలఁ బంపుట.

చ. అనఘచరిత్ర శీఘ్రగతు ♦ లైనయమాత్యుల నయ్యయోధ్యకుం
బనిచి కుమారభద్రమును ♦ భర్గధనుర్దళనంబు వీర్యశు
ల్కను ముదమార నిచ్చుటయుఁ ♦ గౌశికురాకయుఁ దెల్పి పెండ్లికై
యనుపమవైభవున్ దశర♦థాధిపునిం బిలిపింతు నీయెడన్. 1209

క. నా విని సంతోషము మది, నావిర్భవ మందఁ గుశకు♦లాధిపుఁ డను నో
భూవల్లభ నీ పట్టుల, గావింపుము తడవు సేయఁ♦గా వల దింకన్. 1210

వ. అనిన నమ్మహీవల్లభుండు వికసితముఖుం డై శీఘ్రంబుగ మంత్రుల రావించి యొక్క కాంచనపట్టికయందు యథాక్రమంబున శుభవాచకాక్షరంబుల లిఖించి కుంకుమం బలఁది మంత్రులచేతి కొసంగి మీ రతిత్వరితగమనంబున నయోధ్యకుం జని దశరథు నుచితభంగి సందర్శించి రామలక్ష్మణులకుశలంబుఁ దెల్పి యిచ్చటిశుభప్రసంగం బంతయుఁ బ్రకటించి కుటుంబపరివార

సమేతంబుగా నమ్మహీపతిని సీతారాముల పరిణయంబునకుఁ దోడ్కొని రండు
పొం డని పనిచిన. 1211

ఉ. వారు మరుజ్జవంబు లగు•వాహనరాజము లెక్కి వేడుకల్
మీఱఁ బథంబునన్ శుభని•మిత్తములం గనుఁగొంచుఁ గౌతుకం
బార దినత్రయంబునకు • నద్భుతవేగముతో నయోధ్యకుం
జేరఁగఁ బోయి రాజగృహ•సీమ రయంబునఁ జొచ్చి యచ్చటన్. 1212

తే. కనకమండపమునఁ బెద్ద • గద్దెయందు
నలసుధర్మాసనాసీనుఁ • డగుబలారి
పగిదిఁ గొలు వుండి కొడుకుల•పై నొకింత
కూర్మిఁ దలపోయు చున్న కా•కుత్‌స్థవరుని. 1213

వ. సముచితంబుగా సందర్శించి బద్ధాంజలిపుటు లై మధురాక్షరవ్యక్తంబుగా
ని ట్లనిరి. 1214

చ. అలమిథిలేంద్రుఁ డై నజన•కాధిపుఁ డెంతయు సంతసంబునం
బలుమఱు మంజులోక్తుల భ•వత్కుశలంబు పురోహితప్రధా
నులకుశలంబు బాంధవమ•నోజ్ఞసతీకుశలంబు వహ్నికౌ
శలమును సర్వమున్ దెలియ • సమ్మతితో నడిగెన్ నృపాగ్రణీ. 1215

ఆ. మఱియుఁ గౌశికాను•మతిచేత నమ్మహీ,విభుఁడు సెప్పు మన్న•వృత్త మెల్ల
వేడ్కతోడ మీకు • విన్నవించెద మిపు, డింపు మీఱఁ జిత్త•గింపు మధిప.

సీ. పృథ్వీశ మత్పుత్రి•వీర్యశుల్క యటంచుఁ జెలఁగి యేను బ్రతిజ్ఞ•సేయుటయును
జనపతు లరుదెంచి • శంభునిచాపంబు మోపిడలేక వై•ముఖ్య మంది
తెరలి నిర్వీర్యు లై•యరుగుటయును మీకు విదిత మై యున్నది•గద మహాత్మ
మానుగ నక్కన్య • మద్భాగ్యవశమునఁ బరగఁ గౌశికువెంట • వచ్చినట్టి

తే. భూరివిక్రముఁ డగుభవ•త్పుత్రుచేతఁ
జాల నిర్జిత యయ్యె నా•చంద్రమౌళి
కార్ముకంబు సభాసదుల్ • గనుఁగొనంగఁ
గడిమి మెఱసి రాముండు భ•గ్నంబుఁ జేసె. 1217

తే. అనఘచరిత మహాత్ముఁ డై•నట్టిరామ, భద్రునకు వీర్యశుల్క యై • పరఁగు సీత
నిచ్చెదనటంచుఁ బల్కితి • నింపుతోడ, సమ్మతించి యనుజ్ఞ యొ•సంగవలయు.

వ. మహాత్మా నీవు పురోహితోపాధ్యాయబంధుమిత్రామాత్యసహితుండ వై కుమా
రులపరిణయంబునకు శీఘ్రంబునఁ జనుదెంచి మదీయసమ్మదంబునకు సార్థ
క్యంబు సంపాదించి కుమారకల్యాణోత్సవసమాలోకనసంజాతపరమానందం
బనుభవింప నర్హుండ వని యిట్లు జనకుండు విశ్వామిత్రశతానందానుమతిస్థి
తుం డై పల్కె నని విన్నవించిన నజ్జనకామాత్యులవచనంబు విని యద్దశరథుండు

పరమహర్షసహితుండై వసిష్ఠవామదేవులను దక్కినమంత్రుల నవలోకించి యిట్లనియె. 1219

→ దశరథుఁడు కుమారకల్యాణంబునుగూర్చి ప్రశంసించుట. ←

క. మనరామలక్ష్మణులు నెమ్మనమున సంతోష మొదవ • మానినసహితులై
జనకమహీపతిసదనంబున శోభిలుచున్నవారు • పొలుపుగ వింటే. 1220

ఉ. ఆనరనాథునింటఁ జెలువారుచు వేల్పుల కైన దుస్సహం
బైనపురారిచాపము రయంబున రాముఁడు ద్రుంప మెచ్చి సు
శ్రీనిధి నాత్మపుత్రికను • సీతను రామున కీఁ దలంచి యు
ష్మానవభర్త పెండ్లి కిటు • మమ్మును రమ్మని పంచె మంత్రులన్. 1221

తే. అనఘచారిత్రులార మహాత్ముఁడైన, యవ్విదేహునిసంబంధ • మరయ మీకు
నభిమతంబయ్యెనేని రయమున నచటి, కరుగుదము కాలయాపన • మనుచితంబు.

క. అన విని మంత్రులు మునివరు, లనుపమహర్షమునఁ బోద • మని పల్కిన న
జ్జనపతి సుప్రీతుండై, యనువుగ రేపకడఁ బయన • మని పల్కె దగన్. 1223

క. జనకునిమంత్రుల నందఱ, ననుపమగతి సత్కరించె • నప్పుడు వార
ల్ఘనసర్వగుణాన్వితులై, యనువుగ నారాత్రి యుండి • రచ్చటఁ బ్రీతిన్. 1224

→ దశరథుండు ఋత్విగుపాధ్యాయసహితుఁడై మిథిల కరుగుట. ←

వ. అంతఁ బ్రభాతకాలం బగుటయు నద్దశరథుండు హర్షవికసితాననుండై యుపాధ్యాయబాంధవపరివృతుండై సుమంత్రునిం జూచి యిప్పుడ ధనాఢ్యులందఱుఁ బుష్కలంబుగా ధనంబు గొని నానారత్నసమన్వితులై సుసమాహితులై యగ్రభాగంబునం జనువారుగా నియోగింపుము చతురంగబలంబును ననుత్తమంబులైనయానంబులును యుగ్యంబును సత్వరంబునం జనునట్లు గావింపుము వసిష్ఠవామదేవజాబాలికశ్యపకాత్యాయనమార్కండేయప్రభృతిమహర్షు లందఱు ముంగలం జనువారుగా విజ్ఞాపనంబు సేయుము జనకామాత్యులు వేగిరపడి పలుకుచున్నవారు గావున నింకఁ దడవు సేయుట యుక్తంబు గాదు మదీయరథం బాయితంబు సేయు మని పలికిన నతం డట్ల గావింప రథారూఢుండై ఋత్విగుపాధ్యాయసహితంబుగాఁ జనియె నమ్మహీపతి వెనుకొని చతురంగబలంబును దక్కినవారును బరమానందంబున నరిగిరి యిత్తెఱంగునం గదలి దశరథుండు నాలుగుదినంబులకు మిథిలానగరంబుఁ జేరం బోయె నంత. 1225

చ. ముదమున నవ్విదేహపతి • పుణ్యచరిత్రకుఁడైనయాజిక
ల్గెదురుగ వచ్చి ప్రేమయు నహీనకుతూహల మాత్మలోపల
న్గదుర హితోపచారము లొనర్చి బహూకృతు లాచరించుచుం
సదమలచిత్తుఁడై కుసుమసన్నిభమంజులసూక్తి నిట్లనున్. 1226

క. జనవర మాభాగ్యంబునఁ, జనుదెంచితి వీవు వీర్య • సముపార్జితనం
దనసంప్రీతిని బొందితి, వనుపమపుణ్యమున నేఁ గృ • తార్థుఁడ నైతిన్. 1227
క. సురపరివృతుఁ డగుశక్రుని, కరణి సమంచితమహర్షి • కలితుం డై మ
ద్గురుతరపుణ్యవశంబున, నరుదారఁగ నీవసిష్ఠుఁ • డరుదెంచెఁ గృపన్. 1228
తే. ఈమునీంద్రులఁ గూడి మ • హీశవర్య, నీవు విచ్చేయుకతమున • నెగడె శుభము
విఘ్నము లడంగెఁ గోర్కులు • విస్తరిల్లె, నన్వయం బది పావనం • బయ్యె నేఁడు.
ఉ. తోయజమిత్రవంశజులు • తోఁ దగ వియ్యము గల్గె సంతతం
బాయతకీర్తి నైతి మను • జాధిప యెల్లి ముహూర్త మింక మీ
రేయెడ నెల్లకార్యముల • కెంతయుఁ జాలి ప్రసన్నచిత్తులై
పాయక యుండుఁ డంచు నిటు • పల్కి న నయ్యజసూనుఁ డిట్లనున్. 1230
క. అనఘచరిత్ర ప్రతిగ్రహ, మనిశము దాతృవశ మనిరి • యటు గావున నీ
వానరింపు మనినకార్యం, బానరించెద నిఁక స్వతంత్ర • మున్నదె మాకున్.
క. నిర్మలకీర్తికరంబును, ధర్మిష్ఠం బైనయట్టి • దశరథువాక్యం
బర్మిలి విని జనకుఁడు నృప, ధర్మవిదుఁడు మిగుల నద్భు • తము నొందె రహిన్.
ఆ. అచట నున్నమాను • లంద అన్యోన్యస, మాగమంబునందు • హర్షయుక్తు
లగుచు నతిసుఖముగ • నారాత్రి వసియించి, రుచితపదములందు • నొప్పు మీఱి.
క. మనుకులుఁ డగుదశరథనృపుఁ, డనఘుల నందనులఁ జూచి • హర్షం బలరన్
జనకునిచేఁ బూజితుఁ డై, ఘనమతి సుఖలీల నుండెఁ • గౌతూహలి యై. 1234
వ. అంత మహాతేజుం డగుజనకుం డవశిష్టయాగకర్మంబు నిర్వర్తించి యారాత్రి వివాహాంగభూతం బైనయంకురార్పణాదికంబుఁ గావించి యథాసుఖంబుగా వసియించి ప్రభాతకాలంబున సమాప్తయజ్ఞక్రియుం డై పురోహితుం డైన శతానందు నవలోకించి యిట్లనియె. 1235

జనకుండు దనతమ్ముం డగుకుశధ్వజుని రావించుట.

సీ. అనఘాత్మ నాతమ్ముఁ • డలకుశధ్వజుఁ డతిధార్మికుఁడు జగన్ను • తప్రభుండు
గరిమ వార్యాఫల • కప్రాంత మై యొప్పునిక్షుమతీజల • మింపుతోడఁ
గ్రోలుచు స్వర్గంబు • లీల విమానంబు కై వడి నలరుసాం • కాశ్యయందు
నలరారు చున్నవాఁ • డతఁడు నాచందానఁ జెలఁగి యీప్రీతి భు • జింప నర్హుఁ
ఆ. డతఁడు యజ్ఞగోప్త • యతని విలోకింపఁ, గౌతుకంబు చాలఁ • గలదు నాకుఁ
గానఁ దగినవారిఁ • గడుపడిఁ బుత్తెంచి, పిలువ నంపు మతనిఁ • బెండ్లిఁ జూడ.
ఆ. అనుచుఁ బలికి ప్రీతి • నప్పుడే చారుల, నతనిపాలి కనుప • హయము లెక్కి
సత్వరమున నేగి • సముచితగతిఁ గుశ, ధ్వజునిఁ గాంచి కుశల • వార్తఁ దెలిపి.
ఆ. ఇంద్రునాజ్ఞచే నుపేంద్రునిఁ దోడ్కొని, వచ్చిన ట్లనంత • వైభవమున
జనకునాజ్ఞచేఁ గుశధ్వజుఁ దోడ్కొని, వచ్చి రపుడు వేగ • వంతు లగుచు.

క. ఘనుఁడు కుశధ్వజుఁ డీగతిఁ, దనయాద్వయయుక్తుఁ డగుచుఁ ♦ దడయక వేగం
బున వచ్చి గౌతమజునకు, జనకునకును మ్రొక్కి వారి♦సమ్మతి నొకచోన్. 1239

తే. శిశిరకరకాంతపీఠి నా♦సీనుఁ డయ్యె
నట సుదాముఁ డనుమంత్రి ♦ కనియె జనకుఁ
డాజిని సుతాప్త గురుబాంధ♦వాన్వితముగఁ
దోడుకొని రమ్ము పొమ్ము సం♦తోష మెసఁగ. 1240

వ. అని పలికిన నతండు రయంబున. 1241

క. చని దశరథునకు నతుఁడై, జనవర మిమ్ముఁ బిల్వ నంపె ♦ జనకుఁడు నన్నుం
దనయగురుమంత్రియుతముగఁ, జనుదేరఁగ వలయు మీరు ♦ సమ్మద మలరన్.

క. అన నౌఁ గాక యని దశరథుఁ, డనుపమసంతోష మలర ♦ నందఱితోడం
జని భర్మాసనగతుఁ డగు,చును నిట్లనె జనకుతోడ ♦ సొం పలరారన్. 1243

చ. నరవర యీవసిష్ఠముని♦నాథుఁడు మత్కులదైవతంబుఁగా
నెఱుఁగుము సర్వకృత్యముల ♦ కీయన వక్త గురుండు దేవతా
గురునిభుఁడై నకౌశికునిఁ ♦ గూడి మహర్షులసమ్మతంబునన్
సరసత మత్కులక్రమము ♦ సర్వము మీ కెఱిఁగించు నింపుగన్. 1244

వసిష్ఠుఁడు జనకునికి దశరథాన్వయక్రమం బెఱింగించుట.

ఉ. నా విని యవ్వసిష్ఠముని♦నాయకుఁ డాజనకక్షితీశుతో
నావనజాప్తవంశవిధ ♦ మంతయుఁ జెప్పఁగఁ బూని యిట్లను
న్భూవర సత్యవాక్యగుణ♦భూషణ వేడుక సర్వలోకసం
భావిత మైనసూర్యకుల♦పద్ధతిఁ జెప్పెద నాలకింపుమా. 1245

సీ. అవ్యక్తసంభవుం ♦ డవ్యయుఁ డజుఁడు శాశ్వతుఁడు చతుర్ముఖ♦బ్రహ్మ దనరు
నతనిమానసపుత్త్రుఁ ♦ డై మరీచి జనించె నతనికిఁ గశ్యపా♦హ్వయుఁడు పుట్టె
నతఁడుసూర్యునిఁగాంచె♦నతఁడు వైవస్వతుఁడనుమనువుఁగాంచె♦నమితయశుని
నాతఁ డిక్ష్వాకునుమ♦హారాజుఁ గాంచె నాతఁడు కుక్షిఁ గనియె నా♦తఁడు వికుక్షి

తే. నతఁడు బాణునిఁ గనియె న♦య్యధిపతి యన
రణ్యుఁ డనువానిఁ గనియె నా♦రాజు పృథునిఁ
గాంచె నతఁడు త్రిశంకునిఁ ♦ గనియె మఱియు
నాతనికి దుందుమారాఖ్యుఁ ♦ డవతరించె. 1246

క. అతఁడు యువనాశ్వుఁ బడసెను, నతనికి మాంధాత పుట్టె ♦ నన్నరపతికిన్
సుతుఁడై సుసంధి వొడమెను, నతనికి ధ్రువసంధి వొడమె ♦ నవనీనాథా.

వ. అతనితమ్ముండు ప్రసేనజిత్తుఁ డనంబడు. 1248

చ. చతురత నొప్పునట్టి ధ్రువ♦సంధికి నల్ భరతుండు పుట్టె నా
స్తుతచరితుండు గాంచె నసి♦తుం డనువాని నతండు ధాత్రి న

తృతులవిభూతి నేలఁ గని • యాతని శత్రులు హైహయు ల్మహో
గ్రత శశిబిందు లాజిక సం•ఖర్వగతిం జనుదెంచి యుద్ధతిన్. 1249

వ. అయ్యసితుని రణంబునకుం జీరిన నతండు వారలతోడ నోపినకొలంది సంగ్రామంబుఁ గావించి యల్పబలుం డగుట వారల నోర్వం జాలక పలాయితుం డై మంత్రిసహితంబుగా హిమవంతంబుఁ జేరి యందు భృగుప్రస్రవణంబున నివసించి కొంతకాలంబునకు మృతుం డయ్యె నతనిపత్న్యు లిరువురు భర్తృమరణకాలంబునకు గర్భిణు లై యుండి యం దొక్కతె యొక్కదాని చూలుఁ జెఱుప గరంబుఁ బెట్టిన నక్కాళింది విషవేదన సహింపం జాలక యమ్మహాపర్వతంబుమీఁదఁ దపంబుఁ గావించుచున్న వాని భృగువంశశ్రేష్ఠుం డైన చ్యవనుం జేరి పుత్రార్థిని యై యమ్మహాత్మునకు నమస్కరించి శరణంబు వేఁడిన. 1250

చ. కరుణ దలిర్ప నమ్మునిశి•ఖామణి యుత్తరలాక్షిఁ జూచి యో
తరుణి విపక్షశిక్షకుఁడు • ధార్మికుఁ డుత్తముఁ డర్కతేజుఁ డ
త్యురుతరపుణ్యుఁ డొక్కసుతుఁ • డొయ్యన నీ కుదయించు నంచుఁ జె
చ్చెరఁ గరుణింప నత్తరుణి•శీతకరాళిక సంతసంబునన్. 1251

క. మునినాథుని పాదంబులు, దనఫాలము సోఁక మ్రొక్కి • తప్పక పురికిం
జని యొకశుభలగ్నంబునఁ, గనియె న్నందనుని నమృత•కరసమమూర్తిన్.

తే. గరముతోడనె జన్మించెఁ • గాన నతఁడు
సగరుఁ డన నొప్పె సంతతై•శ్వర్యుఁ డగుచు
నతని కసమంజుఁ డనఁ బుట్టె • నతని కంశు
మంతుఁడు జనించె భుజవీర్య•వంతుఁ డగుచు. 1253

క. ఆవసుధేశునకు దిలీ, పావనినాథుండు పుట్టె • నానృపతికి గం
గావతరణకారణ మగు, జ్యావిభుఁడు భగీరథుండు • జనియించె నృపా. 1254

క. ఆక్ష్మానాథునకుఁ గకుత్, స్థక్ష్మానాథుండు పుట్టె • సతతప్రాలే
యక్ష్మాధరధైర్యుం డై, యాక్ష్మాపతి కుదయ మయ్యె • నట రఘువు నృపా.

క. అతనిసుతుఁడు పురుషాదకుఁ, డతఁడే కల్మాషపాదుఁ • డనఁ దగె నిలలో
నతఁ డమరశంఖణునిఁ గనె, నతనికిఁ బుట్టె న్సుదర్శ•నాధిపతి నృపా. 1256

సీ. అతనికి నగ్నివ•ర్ణాభిధుఁ డుదయించె నతనికి శీఘ్రకుం • డవతరించె
నతనికి మరువు మ•హాత్ముఁడు జనియించె నతఁడు ప్రశుశ్రుకు • నర్థిఁ గనియె
నంబరీషుని నాతఁ • డమితసమాఖ్యునిఁ గడువేడ్క నహుషునిఁ•గాంచె నతఁడు
ధన్యు యయాతి నా•తండు నాభాగుని నాతండు నజుని న•య్యమలచరితుఁ

తే. డీదశరథునిఁ దగఁ గాంచె • నితనివంశ
జలధి హరిణాంకుఁ డై యల • శంభుచాప

విదళనోచితభుజబలా • విష్టుఁ డైన
రాముఁ డుదయించె లోకాభి • రాముఁ డగుచు. 1257

జనకుఁడు వసిష్ఠునితోఁ దనవంశక్రమంబుఁ జెప్పుట.

వ. ఈరాముండు త్రిలోకవిఖ్యాతపౌరుషుండును ననన్యసామాన్యప్రతాపదీపితుండును సురాసురుల కభేద్యం బైనచంద్రమౌళిశరాసనభంగంబె సాక్షిగా నితని మహత్త్వంబు దెలిసి యిట్టిమహాపురుషశిఖామణికి నీకుమారి నీఁగంటివి కృతార్థుండ వైతివి భవదన్వయంబు శుభాంకితం బయ్యె నీద్వితీయపుత్త్రికను లక్ష్మణున కొసంగుము మీరామలక్ష్మణుల కిరువురకు వయోరూపలావణ్యగుణంబులచేత సమాను లైనసీకూఁతుల నిరువుర నొసంగు టది యతియుక్తం బై యుండు నని పలికిన విని జనకుండు ప్రీతుండై కృతాంజలియై యిట్లనియెఁ గన్యాప్రదానంబునందుఁ గులజుండు స్వకులంబు నిరవశేషంబుగా వక్కాణింపవలయు నస్మత్కులక్రమంబుఁ జెప్పెద వినుము పరమధార్మికుండై సత్త్వవంతులలో నుత్తముండై నిమి యను మహారాజశిఖామణి యొప్పుఁ దత్ప్రభావంబు మీ రెఱింగినదియె కదా యాభూపతికి వీర్యవంతుం డైనమిథి పుట్టె నయ్యచలాధీశునకు సత్యసంధుం డైనప్రథమజనకుండు పుట్టె నయ్యవనీవల్లభునకుఁ దేజోవంతుం డైనయుదావసుండు పుట్టె నారసాధినాథునకు ధర్మజ్ఞుం డైననందివర్ధనుండు పుట్టె నావిశ్వంభరాభరునకు శూరుం డగుసుకేతుండు పుట్టె నాధరారమణునకు రాజర్షి యైనదేవరాతుండు పుట్టె నాధరిత్రీవిభునకు ధర్మాత్ముం డగుబృహద్రథుండు పుట్టె నాధరణీపురందరునకుఁ బ్రతాపవంతుం డగుమహావీరుండు పుట్టె నాక్షోణీంద్రునకు సత్యవిక్రముం డగుసుధృతి పుట్టె నాసర్వంసహావరమహీకాంతునకు ధృతిమంతుం డైనధృష్టకేతుండు పుట్టె నావసుమతీనాథునకు రాజోత్తముం డైనహర్యశ్వుండు పుట్టె నావసుధాధీశ్వరునకు యశోధనుం డైనమరువు పుట్టె నావసుంధరాజంభారికి గుణవంతుం డైనప్రతీంధకుండు పుట్టె నాపృథివీధవునకు దీప్తిమంతుం డగుకీర్తిరథుండు పుట్టె నామేదినీకాంతునకు జితారి యైనదేవమీఢుండు పుట్టె నామహీవరోత్తమునకుఁ దేజోజితోషర్బుధుం డగువిబుధుండు పుట్టె నాగహ్వరీభర్తకు వంశకర్త యైనమహీధ్రకుండు పుట్టె నాధాత్రీశునకు జన్యదుర్ధర్షుం డైనకీర్తిరాతుండు పుట్టె నయ్యిలాబలారికి బలవంతుం డైనమహారోముండు పుట్టె నక్కుంభినీభృన్మణికి నీతిమంతుం డైనస్వర్ణరోముండు పుట్టె నాజగతీపతికి సాధుహాసకుఁ డైనహ్రస్వరోముండు పుట్టె. 1258

క. ఆరాజమణికి ముక్తా, హారామలకీర్తిఘృణికి • నేనును సుగుణో
దారుఁడు కుశధ్వజుఁడు సిం, పారఁగ నిరువురము సుతుల • మైతి మజసుతా.

క. అం దగ్రసుతుఁడ నగుననుఁ, బొందుగ భూవిభునిఁ జేసి • పొలుపుగ జనకుం

డందమున ఘోరవనమున, కుం దప మొనరింపఁ జనియె • గుణరత్ననిధీ. 1260

ఆ. తండ్రి చనినవెనుకఁ • దమ్మునితోఁగూడి, ప్రజలు సంతతంబుఁ • బ్రస్తుతింపఁ
దాపసేంద్ర రాజ•ధర్మంబు దప్పక, యేను బూజ్యరాజ్య • మేలుచుండ. 1261

ఆ. సైన్యయుక్తుఁ డగుచు • సాంకాశ్యపురమున, నుండి వీర్యవంతుఁ • డుగ్రతేజుఁ
డగుసుధన్వుఁ డాజి• కరుదెంచి సంరంభ, మడర వేగ మిథిల• నడ్డగించి. 1262

క. వచ్చినవాఁడు సుధన్వుఁడు, చెచ్చెర శివకార్ముకమును • సీతను వెస నా
కిచ్చిన నిమ్మను లేదని, వచ్చి రణ మొనర్చు మనుము • వదలక నాతోన్.

క. అని చెప్పి యొక్కదూతను, ఘనముగ నాకడకుఁ బంప • గ్రక్కున నేను
న్వానుఁ బడక వానితో వెస, ననిఁ జేసి వధించితి న్మ•హాశరనిహతిన్. 1264

వ. ఇట్లు సుధన్వుని వధించి సాంకాశ్యంబునందుఁ గుశధ్వజు నభిషిక్తుం జేసితి నిది మద్వంశక్రమంబు సర్వంబు నెఱింగించితి నింక మునీంద్రా సత్యంబు దప్పక యేను వీర్యశుల్క యగుసీతను రామునకును రెండవకూఁతు నూర్మిళను లక్ష్మణునకును ద్రిశుద్ధిగా నిచ్చెద నిప్పుడు రామలక్ష్మణుల కభ్యుదయంబు గలుగుటకు గోదానపూర్వకంబుగా నాందీముఖంబును సమావర్తనంబును జేయింపుఁ డెల్లుండి యుత్తరఫల్గునీనక్షత్రంబు శుభగ్రహాయుతంబై యున్నది వైవాహికంబు సేయుం డనిన నప్పుడు విశ్వామిత్రుండు వసిష్ఠసహితుండై వైదేహుని కిట్లనియె. 1265

వసిష్ఠవిశ్వామిత్రులు భరతశత్రుఘ్నులకుఁ గుశధ్వజుకూఁతుల నడుగుట.

క. ఇల నిక్ష్వాకువిదేహుల, కులము లచింత్యములు ధర్మ•గుణనిష్ఠము ల
త్యలఘుయశోనిలయంబులు, తలపోయఁగ నెందు లేదు • తత్సమ మనఘా.

క. సిరియును వీర్యము శౌర్యము,గురు తేజము యశము బలము•గుణము ధనము మీ
యిరువురకు సరియె కావున, నరవర సంబంధ మది ఘ•నంబై చెల్లున్. 1267

తే. రామునకు సీతఁ దగ సుమి•త్రాసుతునకు
నూర్మిళ నొసంగు టది చాల • యుక్త మింక
నీకుశధ్వజుకూఁతుల • నిరువురను మ
హీశభరతశత్రుఘ్నుల • కీయవలయు. 1268

ఉ. ఆతతరూపయౌవనవి•హారవచోరచనాదిసద్గుణ
వ్రాతగతిప్రమాణవిభ•వంబుల నల్వురు నొక్కభంగి వి
ఖ్యాతి వహింతు రీదశర•థాత్మజులం గడువేడ్క మీరు జా
మాతలఁగా వరించుట స•మంచితకీర్తియె గాదె చూడఁగన్. 1269

వ. అని పలికిన నవ్వైదేహుండు కృతాంజలియై యమ్మునిపుంగవుల కిట్లనియె.

సీ. మౌనిపుంగవులార•మద్భాగ్యమున రాఘవులతోడ వియ్యంబు • గలిగె నాకుఁ
జాల ధన్యుఁడనైతి • సత్కీర్తి వర్ధిల్లె నన్వయంబు పవిత్ర• మయ్యె నేఁడు

గోప్తలు శాస్తలు • గురువులు గతులును సారభూతులు మాకు•మీరె కారె
ప్రియముతో మీరు చె•ప్పినయట్ల మాకుశధ్వజునిపుత్రికల ని•ద్దఱను వేడ్క
తే. భరతశత్రుఘ్నులకు నిత్తుఁ• బ్రాభవమున, రాఘవులు నల్వురొకశుభ•రమ్యలగ్న
మందె నల్వురపాణిగ్ర•హణములు దగఁ, జలుపునట్లు ఘటింపుఁడు•శాస్త్రఫణితి.

వ. అని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1272

ఉ. తాపసులార యీదశర•థక్షితిభర్తకు మత్పురం బయో
ధ్యాపురమట్ల యై వఱలు • నాయనపైఁ దగఁ జేర్చు సత్కృపన్
నాపయిఁ జేర్చి మీరలు ఘ•నంబుగ సర్వము నిర్వహింపుఁ డే
యేపను లెట్లు సేయ నగు • నంతయు భారము మీదె సుం డీఁకన్. 1273

వ. అని పలికిన నతనిపలుకుల కలరి దశరథుండు జనకున కిట్లనియె. 1274

క. మీరన్నదమ్ము లిరువురు, వీరు లసంఖ్యేయగుణులు • విడువక మీచే
నీరాజసంఘ మంతయు, వారక నీఋషులు పూజ • వడసిరి మిగులన్. 1275

దశరథుఁడు కుమారాభ్యుదయంబుకొఱకు గోదానంబుఁ గావించుట.
భరతుని మాతులుఁ డగుయుధాజిత్తు దశరథునికడకు వచ్చుట.

వ. ఏనింక విడిదలకుం బోయెద మీకు శుభంబు గలుగుఁ గాక యని పల్కి జనకునిచేత నామంత్రణంబు వడసి వసిష్ఠవిశ్వామిత్రసహితంబుగా నిజనివాసంబునకుం జని మఱునాఁడు ప్రభాతకాలంబున విధ్యుక్తప్రకారంబునఁ బితృదేవతల నర్చించి గోదానాఖ్యకర్మంబుఁ గావించి కుమారుల యభ్యుదయంబుకొఱకుఁ గలధౌతాంచితఖురవిషాణంబులును దామ్రపుచ్ఛంబులును గాంస్యదోహనంబులునై సవత్సలైన పాఁడిమొదవుల నొక్కొక్కని కొక్కొక్క లక్షమహీసురుల కొసంగి దక్షిణార్థం బనంతధనం బొసంగి తక్కినబ్రాహ్మణులకు రత్నసువర్ణవస్త్రాదు లొసంగి కృతగోదానులైన నందనులచేతఁ బరివృతుండై సుప్రసన్నచిత్తుండైనయద్దశరథుండు లోకపాలపరివృతుండైన ప్రజాపతియుం బోలెఁ బ్రకాశించుచుండె నట్టియెడ యుధాజిత్తను భరతునిమాతులుండు తనతండ్రి యగు కేకయాధీశుండు దౌహిత్రుం డగుభరతునిం జూచు వేడ్కఁ దన్నుఁ బుత్తెంచిన నయోధ్యకుం జనుదెంచి యచ్చటఁ బుత్రసహితుండై దశరథుండు వివాహార్థంబు మిథిలకుం బోవుట యెఱింగి యతిత్వరితగమనంబున మిథిలకుం జనుదెంచి దశరథుని సందర్శించి కుశలం బరసి యాగమనప్రయోజనం బెఱింగించిన నద్దశరథుండు పూజార్హుం డగునతనిఁ బరమసత్కారంబులఁ బ్రీతునిం జేసి యథోచితవ్యాపారంబులఁ బ్రవర్తించుచుండె నంత నారాత్రి చనిన మఱునాఁ డరుణోదయంబున దశరథుండు పుత్రసహితంబుగా యథోచితకర్మంబు లాచరించి వసిష్ఠాదిమునులం బురస్కరించుకొని యుత్సవశాలకుం జనియె నంత రాముండు భ్రాతృసహితంబుగా నానావిధమణిభూషణ

వస్త్రమాల్యానులేపనంబులచేత నలంకృతుఁడై వసిష్ఠవిశ్వామిత్రాది మహర్షులచేతఁ గృతవివాహసూత్రబంధన మంగళాచారుండై విజయావహం బైన వివాహానురూపశుభముహూర్తంబునందు మహర్షిసమేతుండై యుత్సవశాలకుం జనుదెంచె నంత నద్దశరథమహీనాథుండు కృతకౌతుకమంగళు లైనకుమారులం గూడి వసిష్ఠవిశ్వామిత్రాదిమహర్షులం బురస్కరించుకొని నానావిధమంగళవాద్యఘోషపురస్సరంబుగా జనకమహీనాథునినగరద్వారంబు సేరంజనియె నప్పుడు వసిష్ఠుండు జనకునికడకుం జని యి ట్లనియె. 1276

→ వసిష్ఠుఁడు జనకునికి దశరథుఁడు నగరద్వారంబున నున్నవాఁ డని తెల్పుట. ←

క. చెలువుగఁ గృతకౌతుకమం, గళు లగుతనయులను గూడి • కాకుత్స్థవరుం
డెలమిఁ జనుదెంచి వేడ్కం, దలవాకిట నున్నవాఁడు • దాతనుజూడన్. 1277

ఆ. దాతచేఁ బ్రతిగ్రహీతచే దానప్ర, తిగ్రహాదికములు • దీర్పవలయుఁ
గాన నీవు పెండ్లి•కార్యంబుఁ గావించి, నేర్పుతోఁ బ్రతిజ్ఞ • నెఱపు మధిప.

క. అని యిటు వసిష్ఠముని పా,వనచారిత్రకుఁడు పల్కఁ • బరమోదారుం
డనుపమధర్మవిదుం డగు, జనకుం డిట్లనియె మరల • సంయమితోడన్. 1279

సీ. ఎలమితోఁ దనకడ్డ • మెవ్వాఁడు వాకిటఁ దనకాజ్ఞయొసఁగ స్వ•తంత్రుఁ డెవ్వఁ
డనఘాత్మ తనయింటఁ • దనకుసందియ మేమి యూహింప నిది తన•యూరుగాదె
మానుగఁగృతసర్వ•మంగళాచారులై మత్పుత్రికలు వేది•మధ్యమందుఁ
జెలువొప్ప దీప్తాగ్ని•శిఖలకై వడిఁ బ్రకాశించుచు నున్నవా • రంచితముగ

తే. ననఘ విను మేను నీవేది•యందె యుండి
కుతుక మలరార మీరాకఁ • గోరుచున్న
వాఁడ నెందుకుఁ గాలయా•పన మవిఘ్న
ముగ వివాహంబు సేయుఁడు • ముదముతోడ. 1280

క. అని పలుక నపుడు మునిపతి,యనుమతమున దశరథేంద్రుఁ • డఖిలమునులతోఁ
దనయులఁ దోడ్కొని గ్రక్కున, మనుకులుఁడు వివాహవేది•మధ్యముఁ జేరెన్.

→ సీతారామవివాహఘట్టము. ←

వ. అప్పుడు. 1282

క. జనకుఁడు వసిష్ఠుఁ గనుఁగొని, మునిపుంగవ మీరు సర్వ•మునియుతముగ రా
మునకు వివాహక్రియ గ్రక్కునఁ గావింపుఁ డిఁకఁ దడవు•గూడ దనవుడున్.

వ. భగవంతుం డైనవసిష్ఠుండు విశ్వామిత్రశతానందులం బురస్కరించుకొని ప్రపామధ్యంబున శాస్త్రోక్తప్రకారంబున వేదిక నిర్మించి దానిగంధపుష్పంబులనలంకరించి సువర్ణపాలికలను సాంకురంబు లగుకరకంబులును నంకురాఢ్యంబులగుశరావంబులును నధూపకఁబు లగుధూపపాత్రంబులును శంఖరూపపాత్రంబులును స్రుక్స్రువంబులును నర్ఘ్యపాత్రంబులును లాజపాత్రంబులును నక్షతపాత్రం

ఖులును సమంబు లగుదర్భలును సంఘటించి విధిమంత్రపూర్వకంబుగా వివాహ
వేదికయందు వహ్నిప్రతిష్ఠాపనంబుఁ జేసి మంగళహోమంబు లాచరించె
నంత జనకుండు సర్వాభరణభూషిత యైనసీతను రావించి వహ్నిసమక్షంబున
రామున కభిముఖంబుగాఁ గూర్చుండ నియోగించి కౌసల్యానందవర్ధనుం డగు
రామున కిట్లనియె. 1284

తే. నాతనూజాత సాధ్వి యీ•సీత నీకు
ధర్మసహచరియై సంత•తంబు ఛాయ
గతి ననుగతయై యుండు నీ•కన్యకరముఁ
గరమునఁ బ్రతిగ్రహింపుము • గలుగు శుభము. 1285

క. అని పలికి సమ్మదంబున, జనకుఁడు శుభమంత్రపూత•జలమును వెస
మునికరపంకజమున విడి,చెను సర్వజనములు సంత•సించి నుతింపన్. 1286

క. అప్పుడు సురవాద్యధ్వను, లుప్పరమున మొనసె వేల్పు • లొగి విరివానల్
కుప్పలుగాఁ గురిసిరి ముద, మొప్పఁగ నాడిరి సుపర్వ•యోషిజ్జనముల్. 1287

జనకుఁడు లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులకు నూర్మిళామాండవీశ్రుతకీర్తుల నిచ్చుట.

వ. ఇట్లు మంత్రోదకపురస్సరంబుగాఁ దనపుత్త్రి సీతను రామున కొసంగి హర్షపరి
ప్లుతుండై జనకుండు వెండియు. 1288

సీ. లక్ష్మణ రాగదె కొమ్ము • లక్షణవతియైనదాని నూర్మిళను మా• తనయ నెలమిఁ
బరమహర్షంబున • భరత చేకొను నవ్యఘనకేశి మాండవీ•కన్య నిపుడు
శత్రుఘ్న మోదం బెసంగ నీశ్రుతకీర్తికరము గ్రహింపుము • కరముచేత
నలువురు నయధర్మ•ములరఁ బత్నీవంతులై సుఖింతురుగాక • యనుచుఁ బలుక

తే. జనకువచనంబు విని రాజ•తనయులపుడు, నెమ్మితో రాజసుతలపా•ణిగ్రహణము
లర్థిఁ గావించిరి వసిష్ఠు•ననుమతమునఁ, దల్లిదండ్రులకోర్కులు • పల్లవింప.

తే. అంత సుముహూర్త మని సమ్మ•దాత్ము లగుచు
నడిమితెర దీయ రఘుకుల•నాయకుండు
సీత నెమ్మోముఁ గాంచి హ•ర్షించె రాము
మోముఁ గనుఁగొని యలరె నా•మోహనాంగి. 1290

చ. రమణుని ముద్దుమోముఁ గని • రాకసుధాంశుని నిండువెన్నెలం
గొమరు వహించు కల్వలనఁ • గోమలి వాలికచూపు లారఘూ
త్తమురమణీయదివ్యపద•తామరసంబులమీఁద నెంతయుం
బ్రమద మెలర్ప వ్రాలెఁ బతి•పాదములం బ్రణమిల్లుకెవడిన్. 1291

చ. జనకజమోముఁ జూడ మఱి • చన్గవఁ జూడఁగఁ గోరుఁ జన్గవ
గనుఁగొన నవ్వల న్నడుముఁ • గాంచఁగఁ గోరు సుమధ్యముం గనుం
గొన మఱి యూరువుల్ గనఁగఁ • గోరు నరేంద్రమనంబు భూవరుల్

దనియుక యుత్తరోత్తరప•దస్పృహాలే కద యెన్నిచూడఁగన్. 1292

తే. సరసిజానన లావణ్య•సరసి లోన, నలరువికసితాబ్జంబులో • యనఁగ రాజ
వరుని చూపులు సతిమీఁద•వ్రాలె శశిక,రములు కుముదినిపైఁ జాల•వ్రాలినట్లు.

తే. దశరథకుమారవరుని సౌం•దర్యవార్ధి
కడరి యెదు రెక్కు మీనులో • యనఁగ సీత
వాలుచూపులు పతిమీఁద • వ్రాలె నపుడు
రాజుపై వ్రాలు ఘనచకో•రములకరణి. 1294

వ. అంత. 1295

క. మంగళవాద్యరవంబులు, సంగతిగా మెండుకొనఁగ • జనవరసుతు ల
య్యంగనల యఱుతఁ గట్టిరి, మంగళసూత్రములు చతురి•మం గ్రమయుక్తిన్.

వ. మఱియుఁ గ్రమంబున నమూల్యముక్తాఫలంబులు తలఁబ్రాలుఁబోసి దారాన్వితులై యగ్నికి వేదికి జనకునకు మహర్షులకు వృద్ధరాజులకుఁ బ్రదక్షిణంబుఁ గావించి రప్పుడు వసిష్ఠవిశ్వామిత్రవామదేవాదిపరమర్షులు దీవించిరి సభాసదులు హర్షించిరి వందిమాగధులు జయశబ్దంబులం గీర్తించిరి వేల్పులు కుసుమవృష్టి గురియించిరి దేవదుందుభులు మ్రోయించిరి రంభాదు లాడిరి గంధర్వులు పాడి రప్పు డమ్మహోత్సవంబు పరమాద్భుతదర్శనంబై యొప్పె నంత నారాజనందనులు తమతమయగ్నులకుం బ్రదక్షిణత్రయం బాచరించి సాంగంబుగా వివాహశుభకర్మంబులన్నియు నిర్వర్తించి భార్యాసమన్వితులై యుపకార్యలకుం జనిరి దశరథుండును కృతోద్వాహులైనపుత్త్రుల నవలోకించుచు వసిష్ఠవిశ్వామిత్రాదిమహర్షులం గూడి బంధుసహితుండై విడిదిం జనియె నంత నమ్మఱునాఁడు.

చ. జనకుఁడు రాఘవుండు కడు • సంతస మొప్పఁగ గాధినందనుఁ
ఘనతరపూజలం దనిపి • కౌతుక మొప్ప నుతించి వేడ్కతో
ననిచిన నాతఁ డేగె హిమ•శాద్రికి నంత సమస్తరాజుల
జ్జనకుఁడు సత్కరించి వరు•సం బనిచె న్వస వారివీళ్లకున్. 1298

దశరథుఁడు జనకునిచేతఁ బూజితుం డై యయోధ్యకుఁ బోవుట.

వ. మఱియు దశరథుని వసిష్ఠాదిమహర్షులను సముచితప్రకారంబునం బూజించి తనపుత్త్రికల కనేకశతసహస్రగోవులును గంబళంబులును బెక్కుచతురంగబలంబులును నలంకారసహితంబులును దివ్యరూపంబులు నైన దాసదాసీజనసహస్రంబులును సువర్ణమయం బయినహిరణ్యం బొక్కకోటియు మౌక్తికంబు లొక్కకోటియుఁ గోటిక్షిద్రుమంబులును గన్యాధనం బొసంగి కొండొకదూరంబు తోడ నరిగి సముచితప్రకారంబుగా వీడుకొల్పి నిజనివాసంబునకుం జనియె నాదశరథుండు నై దేహు నామంత్రణంబు వడసి కొడుకులఁ గోడండ్ర ననర్ఘరత్నాందోళికల నెక్కించుకొని పురోహితామాత్యసామంతభృత్యపరిచారక

వందిమాగధవాదకగాయకనటనర్తకాదులం గూడి సైన్యోపేతుండై హృద్యం
బు లగుమంగళవాద్యరవంబులు సెలంగ మరలి యయోధ్యకుం బోవునెడ.

—దశరథుఁడు మార్గమున దుశ్శకునములఁ గని వితర్కించుట.—

క. మొదల ఖగప్రకరంబులు, భిదురకఠోరస్వరములఁ • బెల్లుగ మ్రోసెం
బదపడి సౌమ్యం బగు మృగ, కదంబము ప్రదక్షిణంబు • గాఁ దిరిగె రహిన్.
క. అత్తెఱఁగు సూచి రఘువం, శోత్తముఁ డగు నాదశరథుఁ • డూహించి మనం
బుత్తలపడ వెసఁ దాపస, సత్తముని వసిష్ఠుఁ గాంచి • చయ్యనఁ బలికెన్. 1301
క. ఇది యేమికారణంబో, మొదల ఖగము లుగ్రభంగి • మ్రోసెడు మృగముల్
పదపడి వలపటఁ దిరిగెడు, నదిఁ దహాతహవాడమె నింత • మాకుం జెపుమా.
చ. అనవిని మానినాథుఁడు నృ•పాగ్రణి కిట్లను వింటె ముంగల
న్ఘనముగ నొక్కయాపద దగ న్బొడము న్రహి నంతలోనఁ జ
య్యన మితిమెట్ట రానివిజ•యంబు ఘటిల్లును నోడకుండు మం
చనునెడ దారుణాశుగధు•తాతతధూళి జగంబు మ్రింగినన్. 1303
చ. కరిహరిసైన్య మొండొకటి • గానఁగ లేక గలంగి పాఱె న
త్తఱి రథికుల్ రథంబుల ను•దారత డిగ్గి పరిభ్రమంబునం
బరువడిఁ బాఱి రుగ్రగతి • భానుకాంతులు మాసెఁ దారక
ల్దరపయి వ్రాలె దిక్కులు గ•లంగెఁ బయోనిధు లింకె నెంతయున్. 1304
వ. ఇట్టిమహోత్పాతంబులు వుట్టినం జూచి సపుత్రకుం డైనదశరథుండును వసిష్ఠాది
మునులునుం దక్కఁ దక్కినసర్వజనంబులును దలంకుచుండిరి మఱియు
నయ్యంధతమసంబున మునింగి యేమియుం దోఁచక సమస్తసైన్యంబు భస్మచ్ఛ
న్నం బైనతెఱంగున నిశ్చేష్టితం బై యుండె నట్టియెడ. 1305

—రఘురామునొద్దకుఁ బరశురాముఁడు వచ్చుట.—

సీ. మనములోఁ బొడమిన•మహితకోపరసంబు వెలికుబ్బెనా స్వేద•జలము లొలయ
జయలక్ష్మిచే నొప్పె•సఁగుమృణాళికతోడిపద్మంబనా ఘోర•పరశు వలరఁ
దతకోపశిఖశిఖా•తతి వెలిఁ బర్వెనాఁ గన్నులఁ గెంజాయ • గడలుకొనఁగ
వీరరసాంభోధి • వేలావిధంబున వికటభయంకర•భ్రుకుటి మెఱయ
తే. సమితగతితో నొనర్చు త•పోగ్ని మిడిసి
మాళిపై నుడి గొన్నపెం•పున్మంట లనఁగ
నెగడు కెంజాయ రంజిలు • నిడుదజడలు
గ్రాల లోకభయంకరా•కారుఁ డగుచు. 1306
చ. ఇరువదియొక్కమాఱు పృథి•వీశుల నెల్లఁ గుఠారధారచే
దర మిడి త్రుంచినట్టిజమ•దగ్నిసుతుం డరుదేరఁ గాంచి యం

దఱు భయ మంది రాదశర•థక్షితిభర్త వసిష్ఠముఖ్యధీ
వరులను భక్తితో భయని•వారకమంత్రము లుచ్చరించుచున్. 1307

పరశురామునకు ఋషు లందఱుఁ బూజఁ జేయుట.

ఉ. ఈతఁడు మున్ను తండ్రిపగ • కెంతయు రోషకషాయితాత్ముఁడై
యాతతసత్కుఠారమున • నారసి యిర్వదియొక్కమాఱు ధా
త్రీతలనాథులం దగ వ•ధించి గతజ్వరమున్యుఁ డయ్యె నీ
రీతి నిదేలకో కనిక•రింపక గిన్కవహించెఁ గ్రమ్మఱన్. 1308

తే. అనుచుఁ దలపోసి బ్రహ్మర్షు • లర్ఘ్యముఁ గొని
భీమదర్శను భార్గవ•రాముఁ జేరి
దేవ మత్పూజనంబుఁ బ్ర•తిగ్రహింపు
భార్గవ యటంచు మధురోక్తిఁ • బల్కుటయును. 1309

క. మునిదత్తసపర్యను గై, కొని యట నిల్వక ప్రభూత•కోపం బడరం
గనుల హుతాశనకణములు, చినుకఁగ రఘురాముఁ జేరఁ • జిడిముడి పడుచున్.

వ. మఱియుఁ గైలాసంబుకరణి దుర్ధర్షుండును గాలాగ్నియుంబోలె దుస్సహుం
డును విద్యుద్గణసదృశుండును మహాపరశ్వధాలంకృతవిశాలస్కంధుండును శర
చాపధరుండును నై త్రిపురఘ్నుండై నసాటూర్చ్ఛంభుండునుంబోలె దుర్నిరీక్షుం
డై పావకునిభంగి వెలుంగుచు రాముని మ్రోల నిలిచి యి ట్లనియె. 1311

పరశురాముఁడు రఘురామునితో ఘోరంబుగాఁ బల్కుట.

చ. దశరథరామ నీవు బల•దర్ప మెలర్ప విదేహుపీటిలోఁ
బశుపతిఘోరకార్ముకము • భగ్నముఁ జేసినమేటి వంచు నే
విశదముగాఁగ నింత విని • వేగమె చూడఁగ వచ్చినాఁడ న
న్నృశుపతిశిష్యుఁ డైనయుల • భార్గవరామునిఁగా నెఱుంగుమా. 1312

చ. జనవరపుత్ర జీర్ణ మగు • శంభుని చాపముఁ ద్రుంచు టేఘనం
బనుపమలీల నాదువిశి•ఖాసనముం బరికింపు దీనిఁ గై
కొని వడి నెక్కు వెట్టి శర•కోటిఘటించితివేని రామ నీ
ఘనభుజశక్తిఁ జూచి వెను•కం దగ నిచ్చెద ద్వంద్వయుద్ధమున్. 1313

దశరథుఁడు పరశురాముని సవినయంబుగ ననునయించుట.

చ. అన విని భీతుఁడై దశర•థాధిపుఁ డంజలిఁ జేసి దైన్య మా
ననమునఁ దోఁపఁ బల్కె ముని•నాథునితో ననఘాత్మ భూమిభృ
జ్జనములఁ ద్రుంచి త్రుంచి తుది • శాంతుఁడవై కడు బ్రహ్మనిష్ఠచేఁ
బ్రణుతికి నెక్కి తీవు కృప • బాలుని రాముని బ్రోవఁగాఁ దగున్. 1314

ఉ భూసురవర్య భార్గవుల • పుణ్యకులంబునఁ బుట్టి భక్తితో
వాసవవహ్ని ముఖ్యసుర•వర్యులు ప్రార్థనసేయ నవ్ప్రస

న్నాల్యన మొనర్చి కాశ్యపున • కర్థి సమస్తధరిత్రి నిచ్చి యు
ల్లాసముతో మహేంద్రకుధ•రంబున కేగితి గాదె మున్నొగిన్. 1315

చ. ఇరువదియొక్కమాఱు ధర•ణీశుల నందఱఁ ద్రుంచి మేటి వై
పరఁగెడునీకు మానివర • బాలుఁడు రాముఁ డనంగ నెంత యీ
సురుచిరవిగ్రహుం గనులఁ • జూడక నే బ్రతుకంగఁ జాల ని
ష్ఠురగతి రామభద్రుఁ డెగఁ • జూడకు నీపద మాశ్రయించెదన్. 1316

వ. అని బహుప్రకారంబుల నద్దశరథుండు ప్రార్థించిన నప్పరశురామదేవుం డతని పలుకులయెడ ననాదరణంబుఁ జేసి రామున కిట్లనియె. 1317

పరశురాముఁడు రఘురామునికి శైవవైష్ణవధనువులయుత్పత్తిప్రకారంబుఁ జెప్పుట.

ఉ. మున్ను సమస్తదేవముని•ముఖ్యులు ప్రార్థనసేయ వేడ్కతోఁ
బన్నుగ విశ్వకర్మ నిరు•పాయముగాఁ దనశిల్పనైపుణం
బెన్నిక కెక్కఁ జేసెఁ బృథి•వీశ్వర చాపయుగంబు మేరుభూ
భృన్నవసారము న్నుధర•భిత్కఠినత్వముఁ గల్గునట్లుగన్. 1318

ఉ. ఏపున వేల్పు లందఱు న•హీనబలాన్వితమై తనర్చు త
చ్చాపయుగంబులోన నొక•చాపము శూలి కొసంగ నయ్యప
ర్ణాపతి దానిఁ జేకొని క•రంబు బలంబుఁ దలిర్ప లోకసం
తాపము నిర్జరార్తియుఁ జ•నం ద్రిపురంబులఁ గూల్చె నొక్కటన్. 1319

క. రెండవది యైనఘనకో, దండము నన్యున కొసంగఁ • దగ దని వెస నా
ఖండలముఖనిర్జరవరు, లండజగమనున కొసంగి • రద్భుతభంగిన్. 1320

ఉ. అంత సుపర్వు లందఱు ర•మాధిప శంకరదోర్బలాంతరం
బంతయుఁ జూడఁగోరి ముద • మారఁగ నందొకనాఁడు భారతీ
కాంతునితోడ నత్తెఱఁగు • గ్రక్కునఁ దెల్పిన నప్పితామహుం
డెంతయుఁ గల్గఁ జేసెఁ బర•మేశరమేశులకు న్విరోధమున్. 1321

వ. ఇట్లు జాతరోషులై యప్పురాణపురుషు లిరువురు కోదండంబులు గొని పరస్పరజయకాంక్షులం దలపడిన నయ్యిద్దఱకు ఘోరంబైనసంగ్రామం బయ్యె నప్పుడు. 1322

క. హుంకారంబున వెస మఱి, శంకరుఁ డటు ధనువుతోడ • స్తంభితుఁ డయ్యె
న్బంకజభవాదిసురు లా, వంకకుఁ జనుదెంచి వారి • వారించి రొగిన్. 1323

తే. అనిమిషులచేతఁ బ్రార్థితు • లై పినాక
చక్రపాణులు జగములు • సంతసింపఁ
బోరు సాలించి తమలోనఁ • బొందుఁ జేసి
చనిరి ముదమున నాత్మీయ•సదనములకు. 1324

తే. అంతఁ బరమేష్ఠివాసవా•ద్యమరవరులు, శంభుసత్త్వంబుకంటె నీ•చక్రిసత్త్వ

మెక్కుడని తలపోయుచు • నేగి రథిక, సమ్మదంబునఁ దమతమ•సదనములకు.

వ. అంత రుద్రుండు తనచాపంబు విదేహులలో నుత్తముం డైన దేవరాతుం డను రాజర్షి కిచ్చె విష్ణుండు పరపురంజయం బగుతనచాపంబు భార్గవుం డైన ఋచీకున కిచ్చె నమ్మహాత్ముండు మజ్జనకుం డైనజమదగ్ని కొసంగె నమ్ముని శ్రేష్ఠుండు న్యస్తశస్త్రుం డయి తపోవనంబునకుం జని యందుఁ గార్తవీర్యుని చేత హతుం డయ్యె నంత నేను బితృవధంబుఁ జూచి జాతరోషుండ నై వైష్ణవం బగుచాపంబుఁ గొని యిరువదియొక్కమాఱు శోధించి యర్జునాది రాజుల నందఱ నిశ్శేషంబుగాఁ బరిమార్చి జగం బంతయు నక్షత్త్రంబుఁ జేసి వసుంధర నెల్ల యజ్ఞాంతంబునందు దక్షిణార్థంబుగాఁ గాశ్యపున కొసంగి మహేంద్రకృతకేతనుండ నై తపంబు సేయుచుండి శివధనుర్విభేదనంబు విని వచ్చినాఁడ నిదె వైష్ణవం బగుచాపంబు మత్కరంబునం గ్రాలుచున్నయది దీనిఁ బ్రతిగ్రహించి క్షత్త్రియధర్మం బవలంబించి సజ్యంబుఁ జేసి శరసంధానంబుఁ గావించితివేని యవ్వల ద్వంద్వయుద్ధం బొసంగెద నని పలికిన నా రామభద్రుండు పరశురామునివచనంబు విని పితృసన్నిధిగౌరవంబువలన నియమితకథుండై నయంబున భార్గవరామున కిట్లనియె. 1326

రఘురామునిచేతఁ బరశురాముఁడు భగ్నవీర్యుఁ డగుట.

సీ. అనఘాత్మ మాతండ్రి•యగుజమదగ్నిని జలమున హైహయు•ల్చంపుటయును
దానికి నీ వల్గి • తప్పక యిరువదియొకమాఱు శోధించి • యుర్విపతుల
వరపరశ్వథముచే • నఱికి చంపుటయును వరుసతో నేను స•ర్వంబు వింటి
నెలమితోడఁ బితౄణ • మీఁగుట కబ్బంగిఁ జేయంగ సుతునకుఁ • జెల్లు ననుచు
తే. మది సహించితి క్షత్త్రియ•ధర్మంబునం ద,శక్తునిఁగ నన్నుఁ దలఁచితి•స్సేఁప నింక
నాదు తేజంబు భుజవీర్య•నైపుణంబు, నంతయును నేఁడు చూడుము•పంతమేల.

చ. వెఱవనినన్ను నింత వెఱ•పింపఁగ నేటికిఁ దెమ్ము నీధను
ర్వర మని జామదగ్న్యనిక•రంబున రాజిలు చాపబాణము
ల్బరువడిఁ గేల నందుకొని • బాణము వింట ఘటించి కన్నులం
జుఱచుట్టు కెంపు సొంపెసఁగఁ • జూచి రయంబున రాముఁ డిట్లనున్. 1328

ఆ. బ్రాహ్మణుండ వనియుఁ • బరఁగ విశ్వామిత్ర, బాంధవుండ వనియు • భక్తితోడ
మొనసి జీవితంబుఁ • గొనఁ జాలు నట్టి యీ,విశిఖ ముగ్రభంగి • విడువ నైతి.

వ. మహాత్మా యిది దివ్యం బైనవైష్ణవసాయకం బమోఘంబు గావున దీనిచేత భవదీయపాదగమనశక్తిని ఖండించెద నట్లు గాదేని తపోబలసముపార్జితపుణ్యలోకప్రాపణశక్తిని హరించెద నీ రెంటిలోన నీయభిమతం బెయ్యది యెఱింగింపు మని సంరంభవిజృంభితుం డై పలికిన దశరథరాముని రూపలక్షణం బుపలక్షించి పరశురాముండు దర్పబలోత్సాహంబులు వదలి ధైర్యంబు విడిచి చేష్టలు

మాని నిర్వీర్యుం డై చిత్రాకారంబున ఱిచ్చవడి రామునివదనంబు సూచు
చుండె నప్పు డయ్యద్భుతకర్మంబు విలోకించి యచ్చెరు వొందుచు బ్రహ్మాయు
నింద్రప్రముఖదిక్పాలకులును దక్కిన సురాసురయక్షగరుడగంధర్వకిన్నర
కింపురుషసిద్ధసాధ్యచారణాదు లంబరంబునం బన్ని బహుప్రకారంబుల శర
చాపధరుం డైనరాముని మహామహిమంబులు వక్కాణించుచుండి రంతఁ
గొంతవడికిం దెలి వొంది భార్గవరాముండు మందవాక్యంబున రామున
కి ట్లనియె. 1330

రఘురాముఁడు పరశురామునిపుణ్యలోకములపై బాణప్రయోగంబుఁ జేయుట.

సీ. బ్రహ్మణ్యుఁ డగు కశ్య • పబ్రహ్మ కిచ్చితి ము న్నుర్వి యెల్ల • నమ్మునివరుండు
తనదేశమున నుండఁ • దగదు పొ మ్మనిన నే నట్ల చేసెదువాఁడ • నని ప్రతిజ్ఞ
నెఱపి నాఁటంగోలె • వరమహేంద్రాద్రిపై వసియించి పవలెల్ల • వసుధ యెల్లఁ
దిరిగి రేలు నివాస • గిరికిఁ బోవుచు నిట్లు కాలంబు వెరువున • గడపు చున్న
తే. వాఁడఁ గాన మద్గతి నేయ • వలదు నాదు, పాలిపుణ్యలోకంబులు • లీల నేయు
మనిన నారాముఁ డట్లకా • కని రయమునఁ, గడఁగి యాతని పుణ్యలో • కంబు లేసె.

పరశురాముఁడు రఘురామునిఁ బ్రశంసించుట.

వ. అంత నప్పరశురామదేవుండు రామశరాభిహతంబు లైనస్వార్జితపుణ్యలోకం
బులు విలోకించి వెండియు రాముని వీక్షించి మహాత్మా నీవు జగద్గురుండ వైన
సుదర్శనధరుండవు భవదీయమాయామహత్త్వం బెఱుంగ నెవ్వం డోపు
రణంబున నీకోడుట నాకుఁ గొఱంతకాదు భవదీయదివ్యపరాక్రమప్రకారంబు
సూచి దేవర్షిగణంబులు గగనంబున నుండి బహుప్రకారంబుల వక్కాణించు
చున్నవారు నీవు దీర్ఘాయుష్మంతుఁడవై శిష్టప్రతిపాలనంబును దుష్టశిక్షణం
బును గావించుచు ధర్మసంస్థాపనంబు సేయుచుఁ గీర్తిమంతుండవు గమ్మని
దీవించి ప్రదక్షిణంబుఁ జేసి మహేంద్రపర్వతంబునకుం జనియె సురాసుర
గణంబులు రామునిఁ బ్రస్తుతించుచు దివంబునకుం జని రప్పుడు సుఖస్పర్శంబు
లై వాయువులు విసరె దిక్కులు కాంతియుక్తంబు లయ్యె నంత రాముండు
ప్రశాంతాత్ముం డై యమ్మహనీయబాణాసనంబును శరంబును వరుణున కొసంగి
వసిష్ఠప్రముఖపరమర్షులకు నమస్కరించి విహ్వలుం డైనదశరథు నవలోకించి
యిట్లనియె. 1332

దశరథుఁడు పుత్రులతోఁగూడి యయోధ్యాపట్టణంబుఁ బ్రవేశించుట.

క. ఘనుఁ డగుభార్గవరాముఁడు, చనియెం దగఁ జాతకాళి • జలదముఁ బోలెన్
మనసేన భవచ్ఛాసన, మును గోరెడు నానతిమ్ము • పురమున కరుగన్. 1333
క. అన విని సంతోషము మది, జనియింపఁగ నృపుఁడు రామ • చంద్రుఁ బునర్జా
తునిఁగాఁ దలఁచుచు రాగం, బునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి శిరము • మూర్కొని యంతన్.

వ. బంధుమిత్రపుత్రామాత్య సామంతపురోహితసేనాసహితుం డై మంగళవాద్య ఘోషపురస్సరంబుగాఁ గదలి యెడనెడ నెదుర్కొనుపౌరుల నవలోకించి మన్నించుచు సుముహూర్తంబున నఖిలసామ్రాజ్యలక్ష్మీనివాసం బైనయయోధ్యాపట్టణంబుఁ బ్రవేశించి సిక్తసమ్మార్జితంబును బ్రకీర్ణకుసుమోత్కరంబును బతాకాధ్వజశోభితంబును దూర్యోద్ఘుష్టనినాదితంబు నైనరాజమార్గంబునం జని శ్రీమంతు లైనపుత్రులం గూడి స్వస్తివాచనపూర్వకంబుగా హిమవచ్ఛిఖరసంకాశం బైనస్వగృహంబుఁ బ్రవేశించి సర్వవిషయభోగపరికరసమన్వితుం డై మందిరవాసు లైనస్వజనులం గూడి యానందించుచుండె నంతఁ గౌసల్యయు సుమిత్రయుఁ గైకయుఁ దక్కినరాజకాంతలును గోడం డ్రైనసీతోర్మిళామాండవీశ్రుతకీర్తులను బరిగ్రహించి క్షౌమపటంబులు దాల్చి మంగళాలాపశోభిత లై మంగళాలంకారంబులచేత దేవతాయతనంబులం బూజించి రంత సీతాప్రముఖరాజకన్యకలు గృహదేవతలకుఁ గౌసల్యాదిరాజపత్నులకు నమస్కరించి తమతమభర్తలం గూడి యేకాంతంబున యథాసుఖంబుగాఁ గ్రీడించుచుండిరి మహాత్ము లగురామాదికుమారులు వీర్యంబుచేత నప్రతిమానులై కృతదారు లై కృతాస్త్రు లై ధనవంతు లై సుహృజ్జనసమన్వితు లై యనారతంబుఁ దండ్రి యగుదశరథునకు శుశ్రూషఁ గావించుచుఁ బరమానందంబున నిష్టోపభోగంబు లనుభవించుచుండి రంత. 1335

భరతశత్రుఘ్నులు యుధాజిత్తువెంటఁ గేకయరాజునొద్దకుఁ బోవుట.

సీ. ఒకనాఁడు దశరథుఁ • డుత్సాహమునఁ బుణ్యచరితుని సువ్రతుని భ•రతునిఁ బిలిచి
యోతనూభవ నీదు•మాతామహుఁడు నిన్నుఁ గనుఁగొను వేడుక•గడలుకొనఁగ
నీమాతులునిఁ బంపె • నినుఁ దోడితెమ్మని కడుఁ బ్రీతి నీవు కాం•క్షలను గొనుచు
శత్రుఘ్నయుతుఁడ వై • చను మని పల్కి యుధాజిత్తుఁ బూజించి • తాపసీయ
తే. భూషణంబు లొసంగి వి•భూతి మెఱయ
ననుప నాతఁడు భరతుని • నతని యనుజుఁ
దోడుకొని హేమరథ మెక్కి • తొగలఱేఁడు
వోలె వెలుఁగుచు నిజపురం•బునకుఁ జనియె. 1336

వ. ఇట్లు భరతుండు తల్లితండ్రులకు రామునకు నమస్కరించి యనుజ్ఞఁ గొని శత్రుఘ్నసహితుం డై మాతులునివెంటం జనినయనంతరంబ రామలక్ష్మణులు దేవసంకాశుం డైనదశరథునిం బూజించి రంత. 1337

శ్రీరామసౌజన్యాభివర్ణనము.

ఉ. కాల మెఱింగి ధర్మమును • గామము నర్థముఁ గూడఁ బెట్టుచుం
లీల మహీప్రజం ద్రుహిణు•లీలఁ గృపావశుఁ డై నిజప్రజం
బోలె ననారతం బరసి • ప్రోచుచు నొజ్జలఁ దల్లిదండ్రులం

జాల భజింపుచు న్బొలిచె • శత్రువిరాముఁడు రాముఁ డత్తఱిన్. 1333

తే. జిష్ణుతపనచంద్రులు జయ•శీలమునఁ బ్ర,తాపమున సంతతప్రియ•దర్శనమునఁ
బరఁగ నన్వర్థులైనట్లు • ప్రకృతిరంజ,నమువలన రాముఁ డన్వర్థ•నాముఁ డయ్యె.

తే. అంశువులచేత నుజ్జ్వలుం • డగుసహస్ర
కరునిచందాన దివ్యమం•గళగుణముల
నలరి తలిదండ్రులకు గురు•వులకుఁ బౌరు
లకు ముద మెలర్ప రాముండు • లలి వెలింగె. 1340

సీతారామపరస్పరానురాగాతిశయాభివర్ణనము.

ఉ. వేడుకతోడ రాముఁడు వి•వృద్ధమనోహర మైనతావిచేఁ
గూడినపువ్వుమాడ్కి రఘు•కుంజరుఁ డాజనకాత్మజాతతోఁ
గూడి యథేచ్ఛభంగి మదిఁ • గోర్కులు మీఱ వినూతనాతను
క్రీడల సోలుచు న్వినుత•రీతి సుఖాంబుధి నోలలాడుచున్. 1341

తే. జానకీహృత్సమర్పిత•స్వాంతుఁ డగుచుఁ, దద్గతుండయి నిత్యంబు•దాశరథుఁడు
ఋతువులొకకొన్ని యమ్మహా•సతినిగూడి, యనుపమేష్టోపభోగంబు•లనుభవించె.

తే. శ్రీరఘుస్వామి నిత్యంబు • సీతఁ గూడి, భావభవకేళికాసుఖ•సేవి యయ్యుఁ
బ్రతిదినంబును నూత్నసం•గతుఁడువోలె, నిరుపమప్రేమభారసం•భరితుఁ డయ్యె.

తే. ధరణిపుత్త్రియుఁ బితృకృత•దార యగుట, దాశరథునకు నత్యంత•దయితయగుచు
గుణమువలనసౌందర్యాది•గుణమువలన, విభున కెంతయు సంప్రీతి • వృద్ధిఁ జేసె.

క. రామునికంటె ద్విగుణమై, రామామణి ప్రేమ యొప్పు • రామునిపై నా
రామవిభునియనురాగం, బామానిని మీఁద నొప్పు • నట్లు ద్విగుణమై. 1345

క. సీతాంతర్గతరాగము, ఖ్యాతిగ రాఘవుఁడు రాఘ•వాంతర్గతరా
గాతిశయము సంతతమును, సీతయు సూక్ష్మమతి నెఱిఁగి • చెలఁగిరి మిగులన్.

వ. ఇత్తెఱంగున రాజర్షిపుత్త్రుం డగురాముండు దేవతాసంకాశరూపిణియు నుత్తమ రాజకన్యయు లక్ష్మీసదృశసౌందర్యాదిసమస్తసద్గుణసమన్వితయు నైన సీతం గూడి లక్ష్మీసమేతుం డైననారాయణునిభంగిఁ బ్రకాశించె నని యిట్లు కుశలవులు బాలకాండకథాప్రపంచం బంతయు సవిస్తరంబుగా వినిపించిన విని రాముండును లక్ష్మణుండును భరతశత్రుఘ్నులును దక్కినసభాసదులును బరమానందభరితాంతఃకరణులై యట మీఁదికథాక్రమణిక యెట్లు వినిపింపుఁ డని యడుగుటయు. 1347

పుష్పమాలికాబంధము.

చ. ధరధర వీర శాశ్వత ధృ•తవ్రత మాధవ దేవదేవ మం
దరధర ధీర మోక్షద•దప్రద సుందరతారహార భా

స్వర సురవారపోష వర ♦ వల్లవశేఖర హారహార శం
కరధరసారకీర్తి కవి♦కల్పక గోకులపాలఖేలనా. 1348

క. విశ్వాధిప విశ్వోదర, విశ్వాత్మక విశ్వసాక్షి ♦ విశ్వాధారా
విశ్వమయ విశ్వరూపక, విశ్వస్థితివిలయకరణ ♦ విశ్వాతీతా. 1349

మాలిని. సరసిజదళనేత్రా ♦ సజ్జనస్తోత్రపాత్రా
నిరుపమసుచరిత్రా ♦ నీలమేఘాభగాత్రా
పరమగుణపవిత్రా ♦ పాపవల్లీలవిత్రా
హరివరసుతమిత్రా ♦ యబ్ధికన్యాకళత్రా. 1350

శా. ఈకావ్యప్రతిపాదితుం డయినసీ♦తేశుండు రామప్రభుం
డీకల్యాణకృతీశ్వరుం డయిన శ్రీ♦కృష్ణుండు సంప్రీతితో
సాకల్యంబుగ నిష్టసిద్ధికరు లై ♦ చంచత్కృపాపూర్ణత
లోకస్తుత్యకుమారయాచధరణీం♦ద్రుం బ్రోతు రెల్లప్పుడున్. 1351

గద్య. శ్రీరామచంద్రచరణారవింద మకరందరసాస్వాదనతుందిలేందిందిరాయమాన మానసగోపీనాథకులపవిత్ర కౌండిన్యగోత్ర పద్మనాభసూరిపుత్ర విద్యాసాంద్ర వేంకటకవీంద్రప్రణీతం బైన శ్రీమద్రామాయణం బనునాదికావ్యంబునందు బాలకాండము. 1352

శ్రీరామచంద్రార్పణ మస్తు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః.

గోపీనాథ రామాయణము,

అయోధ్యాకాండము.

శ్రీరాధాకుచకుంకుమ
సారాంకితతారహార • సంకలితవిశా
లోరస్థల యాశ్రితమం
దారా నవనీతచోర • నందకుమారా. 1

వ. దేవా అవధరింపుము కుశీలవు లగుకుశలవు లవ్వాలికథ యిట్లని చదువం దొడంగి రిట్లు పితృభ్రాతృనుజ్ఞానంతరంబునఁ గామాదివికారరహితుం డగు శత్రుఘ్నుండు తనయన్న యగులక్ష్మణుండు బలవంతుం డగు రామున కాశ్రితుం డయ్యె నాచేతను మహదాశ్రయుంబు కర్తవ్యం బని తలంచి కలుషబుద్ధిరహితుం డై మాతులగృహంబునకుం జను భరతునిచేత మాతులగృహవాసజనితసౌఖ్యం బే నొక్కరుండ ననుభవించుట సముచితంబు గా దనుబుద్ధిచేత నీతుం డై భరతవిషయస్నేహపురస్కృతుం డై యతనివెంటం జనియె. 2

భరతుండు శత్రుఘ్నసమేతుఁ డై తనమాతులగృహంబునకుం జనుట.

ఉ. ఆతతతేజుఁ డాభరతుఁ • డచ్చట భ్రాతృసమన్వితంబు గాఁ
జాతురి మీఱ నిత్యమును • సత్కృతి సత్కృతుఁ డై కృపాలుఁ డా
మాతులుఁ డద్భుతక్రియఁ గు • మారకవత్సలతం గడంగి వి
ఖ్యాతిగ గారవింపఁ జెలు • వారుచు నుండె ముదం బెలర్పఁగన్. 3

తే. అభిమతపదార్థములచేత • నచటఁ దర్పి
తాణు లయ్యు నయ్యిరువురు • మానసమున
వృద్ధనృపుఁ డైనతండ్రిని • వీరుఁ డైన
రాముని దలంచుచుండిరి • రమణతోడ. 4

క. జననాథుండును జిత్తం, బున నిత్యముఁ దలఁచుచుండెఁ • బ్రోషితసుతులన్
ఘనుల భరతశత్రుఘ్నుల, ననిమిషపతి వరుణనిభుల • నర్కప్రభులన్. 5

ఉ. ఆసరనాథమౌళికి నిజాంగజ బాహుచతుష్టయంబుచం
దానఁ జెలంగు నిష్టగుణధన్యకుమారచతుష్టయంబులోఁ
జానుగ వేల్పులం దజుఁడు • చక్రికిఁ బోలె ఘనుండు జానకీ
జాని యహర్నిశంబుఁ బటుసమ్మదదాయకుఁ డయ్యె నెంతయున్. 6

తే. ఆరఘూత్తముఁ డతి దుస్సహప్రతాప
కలితుఁ డగురావణునిచేతఁ • దలఁచు దివిజ
వరులచేఁ బ్రార్థితుం డయి • వసుధ నవత
రించినరమాధవుఁడు గాఁడె • యెంచి చూడ. 7

ఆ. అమితతేజుఁ డైన • యక్కుమారుని చేత, జనని ముదముఁ గాంచె • సంతతంబు
దేవవిభునిచేత • దివిజలోకమున స, మ్మదముఁ గన్న దేవమాతకరణి. 8

ఆ. అతఁడు వీర్యవంతుఁ • డనసూయకుండు రూ, పోపవన్నుఁ డెన్న • నుర్వి ననుప
మానసూనుఁ డతులమానధనుఁడు దశ, రథసముండు సుగుణరాజికలన. 9

క. ఒరులు పరుసంబు లాడిన, నురుమతిఁ బేశలసుధామయోక్తులఁ దగ ను
త్తర మిచ్చుఁ గాని కినుక, న్బరుషోత్తర మీఁడు శాంతభావుం డగుటన్. 10

క. అపకృతులు నూఱొనర్చియు, నుపకృతి యొక టాచరింప • నుత్తమమతి న
య్యుపకృతియె తలఁచుఁ గాక, య్యపకృతులఁ దలంపఁ డంచితాత్ముం డగుటన్.

తే. ఆమహీశ కుమారవుప్రాప్తిఁ డనిశ
మస్త్రయోగాంతరములయం దైన ప్రమద
మెసఁగ శీలవయోజ్ఞానవృద్ధు లైన
సజ్జనులతోడ సద్గోష్ఠి • సలుపుచుండు. 12

ఆ. బుద్ధిమత్తరుండు • పూర్వభాషియుఁ బ్రియ, భాషిమధురమంజుభాషి యైన
జానకీప్రియుండు • చటులపరాక్రమ, క్రమణశీలుఁ డయ్యు • గర్వి గాఁడు. 13

మత్తకోకిల. వృద్ధసేవియు సత్యవాదియు • విప్రపూజనతత్పరుం
డిద్ధతేజుఁడు వీర్యశాలి దినేంద్రవంశలలాముఁ డా
పద్ధరుండు ప్రశాంతచిత్తుఁడు • పండితుండును దుష్టసం
పద్ధరుండు మహానుభావుఁడు • భద్రమూర్తి దలంపఁగాన్. 14

క. నానావిధసద్గుణముల, జానుగ రంజిల్లఁ జేయు • సతతముఁ బ్రజలన్
నానావిధసంస్తవముల, మానుగ ననురక్తుఁ డగుచు • మఱి ప్రజచేతన్. 15

క. సదయుఁడు జితకోపుఁడు భూ, త్రిదశప్రతిపూజకుఁడును • దీనావనుఁడు
న్విదితాఖిలధర్ముం డతి, వదాన్యుఁడును శుచియు నియమవంతుఁడు ధాత్రిన్.

వ. మఱియు నిక్ష్వాకుకులోచితదయాదాక్షిణ్యశరణాగతరక్షణాది ధర్మైకప్రవణ
బుద్ధి యై దుష్టనిగ్రహపూర్వక శిష్టప్రతిపాలన రూపం బగు స్వకీయక్షాత్ర
ధర్మంబు బహుమానించుచు క్షత్రధర్మసంజాతకీర్తిచేత నతిశయితం బగు స్వర్గ

ఫలంబు సాధ్యం బని యెఱింగి నిషిద్ధకర్మంబునందును విరుద్ధకథలయందును సంసక్తుఁడు గాక బృహస్పతియుం బోలె నుత్తరోత్తరప్రమాణోపన్యాసచతురుండై యుండు మఱియును. 17

మ. రవితేజుండును వాగ్మియుం బురుషసా • రజ్ఞుండు లోకైకసా
ధువరేణ్యుండు నరోగుఁడుం వరుణుఁ డెం • దున్ దేశకాలజ్ఞుఁ డి
ద్ధవపుష్మంతుఁడు నైన రాముఁ డలరెన్ • ధాత్రీప్రజాశ్రేణి కా
ర్యవితానస్తుతసద్గుణంబుల బహిః • ప్రాణంబు చందంబునన్. 18

శా. వేదజ్ఞుండు తదంగపారగుఁడు సం • ద్విద్యావ్రతస్నాతుఁడున్
సాధుగ్రామణి సత్యవాది ఋజుఁడు • న్శాంతుండు దాంతుండు ని
త్యాదీనుండును మంగళాభిజనుఁ డి • ష్వస్త్రంబులందుం గృతా
మోదుం డాతఁడు తండ్రికంటె ఘనుఁ డై • భూమండలిన్ భాసిలెన్. 19

తే. వెలయ ధర్మార్థవిదు లగు • వృద్ధభూసు
రాగ్రణులచేత సంతత • మభివినీతుఁ
డమితగుణధాముఁ డినధాముఁ • డరివిరాముఁ
డవనిజాకాముఁ డంబుద • శ్యాముఁ డతఁడు. 20

క. ప్రతిభానస్మృతిమంతుం, డతులగుణుఁడు లౌకికసమ • యాచారమునం
గృతకల్పుఁడు గోవిదుఁ డు, స్నాతుఁడును ధర్మార్థకామ • తత్త్వజ్ఞుండున్. 21

తే. గుప్తమంత్రుండు మంత్రాంగ • కోవిదుండు
ఘనుఁడు నిభృతుఁడు సంభృతా • కారుఁ డమిత
సత్త్వవంతుఁ డమోఘరో • షప్రసాధుఁ
డసదృశుఁడు త్యాగసంయమా • వసరవిదుఁడు. 22

మ. పరమోదారుఁ డదుర్వచస్కుఁడు స్థిర • ప్రజ్ఞుండు సద్గ్రాహియున్
సరసుండుం బురుషాంతరజ్ఞుఁడు కృత • జ్ఞశ్రేష్ఠుఁడున్ సారశా
స్త్రరతుం డుజ్జ్వలుఁ డాత్మదోషపరదో • షజ్ఞుండు నిస్తంద్రుఁడున్
గరుణాసింధుఁడు నప్రమత్తుఁడు త్రిలో • కఖ్యాతచారిత్రుఁడున్. 23

తే. అరయ సత్సంగ్రహప్రగ్ర • హణములందుఁ
బ్రగ్రహానుగ్రహములందు • రాజనీతు
లందు న్యాయవిచక్షణుం • డనఁగ మఱియు
నిగ్రహస్థానవిదుఁ డన • నెగడు నతఁడు. 24

వ. మఱియు బుష్పంబులవలన మధుకరంబునుంబోలెఁ బ్రజలవలనఁ బీడనంబు లేకుండ నుపాయంబున ధనం బార్జించి శాస్త్రదృష్టవ్యయకర్మజ్ఞుండై యొప్పు మఱియు న్యాయవైశేషికవేదాంతాదిశాస్త్రసమూహంబులందును సంస్కృతప్రాకృతాదిభాషాత్మకకావ్యనాటకాలంకారాదులయందును నిపుణత్వంబు

నొంది యుండుధర్మార్థంబులు సంగ్రహించి సుఖతంత్రుం డై కర్తవ్య కార్యం
బులయం దుత్సాహంబు గలిగి యలరు నదియునుంగాక. 25

క. వారణతురంగచయవిన, యారోహములందుఁ జతురుఁ • డార్యనుతుఁడు వై
హారికశిల్పజ్ఞతయు, వీరోత్తముఁ డర్థభాగ•విదుఁడు దలంపన్. 26

చ. అతిరథసమ్మతుండు నిఖి•లారిహరుండు చమూనయజ్ఞుఁడు ర్
వితతధనుష్కళావిదుఁడు • వీరుల కెల్లను మేలుబంతి యా
తతసమరంబులందు సుర•దైత్యుల కెల్ల నసాధ్యవిక్రముం
డతని కతండె సాటి సుజ•నాభినుతాతతసద్గుణంబులన్. 27

క. జితకోపుం డనసూయుఁడు, మతిమంతుఁ డదృప్తకుం డ•మత్సరుఁడు జగ
ద్ధితుఁడు నయకోవిదుఁడు సు, వ్రతుఁడు బలాఢ్యుం డకాల•వశగతుఁ డుర్విన్.

క. అతులితమతిచే వాచ, స్పతికిఁ సాటి యగువాఁడు • శౌర్యమున దివ
స్పతికిం బ్రతివాది సను, న్నతసత్త్వమునం బ్రభంజ•నప్రతిముఁ డిలన్. 29

క. ధారుణికిం గలక్షమయును, సారసబాణునకుఁ గలుగు•చక్కఁదనంబు
న్మేరువునకుఁ గలధైర్యం, బారఘుపతియందుఁ బొల్చు • నద్భుతలీలన్. 30

వ. ఇట్లు సర్వప్రజాకాంతంబులును జనకునకుఁ బ్రీతిసంజననంబులు నైన ప్రసిద్ధగుణం
బులచేత నారాముండు కిరణంబులచేతఁ బ్రదీప్తుం డగుసహస్రాంశునిచందం
బున నభిరాముం డయ్యె మఱియును. 31

క. ఏవంవిధగుణగణసం, భావితునిఁ బ్రచండవిక్ర•మక్రము నఖిలా
శావరసము రామునిఁ బృ, థ్వీవనజాతాక్షి దనకు • విభుఁ డని తలఁచెన్. 32

తే. ఇట్టు లసమానబహుగుణ•హితుఁడు నైన
సుతునిఁ గనుఁగొని దశరథ• క్షితిబలారి
శేఖరుఁడు దనమదిలోనఁ • జింతఁ జేసె
సకలజనహితహేతువి•చారుఁ డగుచు. 33

క. ఘనవృద్ధుఁడు చిరజీవియు, ననయుం డగున్నృపతి కేను • సప్రాణుఁడ నై
మనియుండ సుతుఁడు స్వామిత, మను టెవ్విధిఁ గలుగు నను చు•నుదిఁ బ్రియ మొదవెన్.

ఉ. పొందుగ సర్వభూరమణ•పూజితుఁ డై సకలావని న్మహా
నందముతోడ నేలు ప్రియ•నందనుఁ గాంచి మనంబులో ముదం
బొందుట నాకు నెన్నఁ డగు•నో యనునీయధికప్రియంబులో
సందడి పెట్ట సాగె గుణ•శాలికి తేని కహర్నిశంబునున్. 35

తే. వృద్ధికాముండు జనుల కె•వ్వేళలందు, వివిధభూతహితుండును • వృష్టిమంతుఁ
డై నపర్జన్యుచందాన•నధికమోద, కరుఁడు గద లోకమునకు నా•కంటె నితఁడు.

క. ఈసర్వమహీభారం, బీనరణిం దాల్చుతనయు • నీవయసున నే
నానక్తితోడఁ గనుఁగొని, భానురసురలోక మెట్లు • పడయుం గలనో. 37

క. యమశక్రతుల్యవిక్రముఁ, డమరగురుసమానబుద్ధి • యనసీతులిత
క్షముఁడు నగోపమధైర్యుఁడు, కమనీయగుణోత్తరుండు•గద నాకంటెన్. 38
వ. అని విచారించి. 39

—దశరథుండు శ్రీరాముని యువరాజుగాఁ జేయం దలంపుఁ గొనుట.—

క. సతతము సముదితగుణుఁ డగు, సుతునిం గని రాజమౌళి • సువిహితమతియై
హితకార్యవిశారదబుధ, యుతుఁడై మదిఁ దలఁచె నతని•యువరాజుగఁ గాన్.
వ. మఱియు మేధావి యగుదశరథుండు దివియందుఁ బొడమినగ్రహనక్షత్రాది వైకృతంబును నంతరిక్షంబునం బొడమినమహావాతపరివేషసంధ్యాదిగ్దాహాదికంబును బుడమియందుం బొడమినభూకంపశిలాపాతవృక్షరక్త స్రవణాదికంబును మనుష్యాదిజాతివలన విజాతీయపశుపక్షిమృగాది సముత్పత్తియు నేతాదృశత్రివిధోత్పాత సంభూతదారుణభయంబును నిజశరీరంబునందు నూఁదినముదిమియును బరామర్శించి సచివులకుం జెప్పి సంపూర్ణచంద్రవదనుండును సకలసద్గుణసదనుండును సౌందర్యవిత్రాసితమదనుండును నిజకరోల్లసితచండకోదండవిముక్తకాండఖండితపరమహీపాలశిరోలంకృతకదనుండు నగుకుమారమదనునకుం గలప్రియత్వంబును దనకు శోకాపనోదకారణం బైనదాని నిరూపించి. 41
క. తనకును ధాత్రీప్రజలకు, ఘనభద్రముకొఱకుఁ బ్రాప్త• కాలప్రియభ
క్తినయంబులచే నృపకుల, వనజవనార్కుండు త్వరిత•వంతుం డగుచున్. 42
వ. ఒక్కనాఁడు సభామందిరంబునకుం జనుదెంచి. 43
క. నానాపురవాస్తవ్యుల, నానాజానపదపరుల • నానానృపులన్
నానాప్రధానులను మఱి, నానాహితమతులఁ దక్ష•ణమె రావించెన్. 44
క. జనకమహీశునిఁ గేకయ, జనవల్లభు నీప్రియంబుఁ • జతురత నవల
న్వానిమొదరుగాక యని య, య్యనఘులఁ బిలిపింపఁ డయ్యె • నతిశయయుక్తిన్.
క. తక్కినసకలమహీశుల, నక్కజముగ సభకుఁ బిలువ • నంపించి ముదం
బెక్కుడు గాఁగ మహీపతి, గ్రక్కున సామంతమంత్రి•గణయుతుఁ డగుచున్.
క. నానాభరణాలంకృతుఁ, డై నీరజభవుఁడు ప్రజల • నట్టులు దనచే
మానితు లైననృపాలుర, మానుగఁ గని సంతసిల్లి • మహిమ దలిర్పన్. 47
క. ఘనరత్నఖచితసింహా, సనమునఁ గూర్చుండె రాజ•సము మెఱయఁగఁ ద
క్కిననృపు లుచితాసనముల, ననువుగఁ గూర్చుండి రతని•కభిముఖు లగుచున్.
వ. ఇవ్విధంబున వినయవిధేయులును లబ్ధమానులును సుఖోపవిష్టులు నగుసమస్తసభాసదులచేత నావృతుండై యద్దశరథుండు బృందారకపరివృతుం డయినసహస్రాక్షునిచందంబునం దనరి కొంతవడికి సభ్యుల నందఱఁ గలయ విలోకించి మనోహరంబును మధురంబును దుందుభిస్వనకల్పంబును రాజలక్షణ

యుక్తంబును సరసంబును నిరుపమానంబును గంభీరంబును శ్రేయస్కరంబును నానందజనకంబును నర్థగరిష్ఠత్వంబుచేతఁ బ్రసిద్ధంబు నగు వచనంబు ప్రావృట్కాలవారివాహ గర్జాసముజ్జృంభణగంభీరస్వనంబునఁ దత్సభాంతరకుడ్యంబులం బ్రతిధ్వనులు సెలంగ నిట్లనియె. 49

దశరథుండు సుమంత్రాదులతో శ్రీరామునకుఁ బట్టాభిషేకంబుఁజేయ నాలోచించుట.

క. మును మాపెద్దలు మనుముఖు, లినకులదీపకులు దొల్లి • యీరాజ్యంబుం
దనయునివలెఁ బాలించిన, యనువెల్లను మీకుఁ దెల్ల • మైనదియె కదా. 50

తే. అట్టియిక్ష్వాకుకులమునఁ • బుట్టినట్టి
యేనును జగంబు నోపిన • ట్లింతదనుక
జాగరూకత నిత్యంబు • సత్యధర్మ
హితుఁడ నై పూర్వికులభంగి • నేలితిఁ గద. 51

తే. అట్టియేను మనుప్రము• ఖాఖిలాచ, లాధిపులచేత రక్షితం • బగుసుఖార్హ
లోకమును రామచంద్రాభి• షేకరూప, లాభయుతముగఁ జేయఁ ద•లంచినాఁడ.

తే. అఖిలలోకహితార్థి నై • యవని నేలు
నట్టినాచేత నీగాత్ర • మనవరతము
నాయతసితాతపత్రసం•చ్ఛాయయందు
సకలజనములు చూడంగ • జరిత మయ్యె. 53

శా. అశ్రాంతం బజితారిదుర్వహము రా • జౌజస్సదాజుష్టముం
సుశ్రేయం బగుధర్మభారము నతి•స్థూలంబుగా మోచి శౌ
ర్యశ్రీసంపద దీర్ఘకాలమునఁ జీ•ర్ణం బైనయిమ్మేనికిం
విశ్రాంతి న్మదిఁ గోరినాఁడ సుతు ను•ర్వీవల్లభుం జేసెదన్. 54

క. సురపతిసమవీర్యుఁడు పర, పురమర్దనుఁ డస్మదీయ•పుత్రాగ్రణి సుం
దరుఁ డగురాముఁడు నాతో, సరివచ్చుం గాదె సకల•సద్గుణములచేన్. 55

క. కావున నే నిఁక బుధసం, భావిత మగుభూసురాను•మతమున సుతునిం
భూవిభునిఁ జేసి పిమ్మట, వావిరిసుఖగోష్ఠి నుండు•వాఁడం జుండీ. 56

ఆ. పుష్యయుక్తుఁ డైన•పూర్ణచంద్రునిమాడ్కి, వఱలువాని ధర్మ•పరులలోన
నధికుఁ డైనరాము • నభినవయౌవరా, జ్యాభిషిక్తుఁ జేసి • యలరువాఁడ. 57

తే. రమణ నెవ్వనిచే జగ• త్త్రియము నాథ, వత్తరం బయి యొప్పున•వ్వసుమతీసు
తాపతిఁ దలంప మీ కను•రూపుఁ డైన, విభుఁడు గాదె తదాజ్ఞచే• వెలయరాదె.

క. ఈసర్వమహీభారం, బాసుతుపై నునిచి ధాత్రి•నతులశ్రేయ
శ్శ్రీసంయుతఁ జేసి గత, క్లేశుఁడ నై సుఖముఁ గాంతుఁ • బ్రియ మలరాగన్. 59

వ. మఱియు నీకార్యంబు మీ కనుకూలార్థం బయ్యె నేనియు నాచేత మిక్కిలి సుమంత్రితం బయ్యె నేనియు మీ రందఱు నా కనుజ్ఞ నొసంగుండు భవదనుమ

తంబు వడయక కార్యంబు నడపుట కేను సమర్థుండఁ గాను హితాహితవిచారసామర్థ్యంబునందు నీకంటె నధికుం డెవ్వం డన వలదు యీరామాభిషేకవిషయాలోచనంబు నాకు మిక్కిలిఁ బ్రియం బైయున్న దైన నంతకంటె వేఱొక్కటి హితంబు గలిగెనేని యోచింపుండు విచారంబుచేత నధికఫలం బైనమధ్యస్థాలోచనంబు స్వజనచింతావిలక్షణం బై యుండు నని పలికిన నతని విలోకించి సభామండపాగతజను లందఱు వృష్టిమేఘంబు నవలోకించి కేకారావంబులు సేయుశుక్లాపాంగంబులకరణి పరమానందరసపూరితహృదయులై దశరథునిం బ్రశంసించి రప్పుడు హర్షసమీరితం బైనజనోద్ఘుష్టసుస్నిగ్ధసన్నాదంబు రాజమండపాభ్యంతరంబు నిండి చెలంగె నంత ధర్మార్థవిదుం డగుదశరథుని యభిప్రాయం బెఱింగి బ్రాహ్మణులును రాజులును బౌరజానపదులతో నాలోచించి నిశ్చయించి యైకమత్యంబు నొంది యమ్మహీపతి కిట్లనిరి. 60

జనంబంతయు దశరథునితోఁ దమయభిమతంబుఁ దెల్పుట.

తే. అనఘ బహుకాల ముర్విపై • మనుటకతనఁ, గరము వృద్ధుండ వైతివి • కాన నీవు
ధార్మికుం డైనరాముని • ధర్మయుక్తిఁ, గడఁగి జగతికిఁ బట్టంబు • గట్టుమయ్య.

తే. విపులకాంతి శత్రుంజయ • ద్విపము నెక్కి
యాతపత్త్రావృతాస్యుఁ డై • యరుగుదెంచు
నట్టిరాము మహాబాహు • నమితసత్త్వు
నెలమి వీక్షింపఁ గోరెద • మలఘుచరిత. 62

జనులందఱు శ్రీరామునిగుణంబులఁ బ్రశంసించుట.

వ. అని పలికిన విని దశరథుండు రామునిసర్వాతిశాయిత్వంబును దదభిషేకంబు సర్వజనసమ్మతం బగుటయు నెఱింగియు నెఱుంగనివాఁడపోలె స్వాభిప్రాయంబు మాటుపఱచి ప్రజాముఖంబువలన నెఱుంగువాఁడై వారల నవలోకించి మీరు మద్వచనశ్రవణానంతరంబున నించుక యైన విచారింపక రామునకుఁ బట్టాభిషేకంబుఁ గావింపు మని పలికితిరి దీన నాకు సంశయంబు వొడముచున్నది యేను ధర్మంబునఁ బృథివీచక్రంబు బాలించుచుండ యౌవరాజ్యపట్టభద్రుం డై నమత్పుత్త్రు నీక్షింప నపేక్ష యేల పొడమె నెఱింగింపుం డనిన వా రమ్మహీపతిం జూచి దేవా యేమందఱము నీచేత మిక్కిలి పరిపాలితుల మైతిమి నీయందు దోషగంధం బించుక యైన లేదు సత్యం బైనను రామునికళ్యాణగుణబాహుళ్యంబువలన వశీకృతచిత్తుల మైనమాచేత నిట్లు పలుకంబడియె నమ్మహాత్ముండు దేవకల్పుండును గుణవంతుండును ధీమంతుండు నన విశ్రుతిం గన్నవాఁ డతనియందు మంగళస్వభావంబులును నితరపురుషదుర్లభంబు లగుసద్గుణంబు లనేకంబులు సన్నివిష్టంబులై యుండు శత్రువులకైనఁ బ్రీతిజనకం

బులును ననిష్టనివారణపూర్వకేష్టప్రాపకత్వంబునఁ బరమానందజనకంబులు నగుశౌర్యాదిగుణంబుల నెల్ల నెఱింగించెద మారాముం డిక్ష్వాకువంశజులలో నుత్తముండు నమానుషగుణంబులచేతఁ బ్రశస్తుండును సత్యపరాక్రముండును సత్పురుషుండును లోకసమ్మతుండును సత్యధర్మపరాయణుండును ధర్మజ్ఞుండును సత్యప్రతిజ్ఞుండును శీలవంతుండును ననసూయకుండును శాంతుండును సాంత్వవాదియుఁ బ్రియవచనశీలుండును గృతజ్ఞుండును విజితేంద్రియుండును మృదుస్వభావుండును నతిసంకటంబులయం దైన నంగీకృతపరిత్యాగరహితుండును భవ్యుండును దివ్యమంగళవిగ్రహుండును భూతంబులకుఁ బ్రియయాపసత్యవాదియు బహుశ్రుతవృద్ధబ్రాహ్మణోపాసకుండును దేవాసురమనుష్యులలోన సర్వాస్త్రంబులయందు విశారదుండును సమ్యగ్విద్యావ్రతస్నాతుండును సాంగవేదవిదుండును గాంధర్వశాస్త్రంబునందుఁ గృతపరిశ్రముండును గల్యాణాభిజనుండును సాధుసమ్మతుండును క్షోభహేతుసహస్రంబులయం దైన నక్షుభితాంతఃకరణుండును మహామతియు ధర్మార్థనిపుణు లగుద్విజశ్రేష్ఠులచేత సుశిక్షితుండును మహోత్సాహుండును వృద్ధసేవియు స్మితపూర్వాభిభాషియు నై యొప్పు నదియునుం గాక. 63

క. విలసితనృపధర్మము రా, జ్యలక్ష్మితోఁ గూడ రామ • చంద్రునివలనం
గలిగె నతనిచే యశ ము, జ్జ్వల తేజము కీర్తి చాల • వర్ధిల్లె రహిన్. 64

చ. అతులమనీషచే నలబృ • హస్పతితో సరి సేయఁగాఁ దగుఁ
హితఘనవిక్రమంబున సు • రేంద్రునకుం బ్రతివాది యోర్పుచే
క్షితికి సముండు ధైర్యమున • శీతగిరిప్రతిముండు సాధుస
మ్మతుఁడు ప్రజానుఖత్వమునఁ • బంకజవైరికి సాటి రాఁదగున్. 65

తే. కరుణ గలవాఁడు గావునఁ • గడఁగి పరుల
దుఃఖమునకును దానును • దుఃఖితుఁ డగు
నొరులయుత్సవమునకు మే • లోర్చువాఁడు
గానఁ దానును పరితుష్టిఁ • గాంచు నధిప. 66

వ. మఱియు నెప్పు డేనియు సుమిత్రాపుత్రసేవితుం డై పరులతోడ రణంబునకుం జని యందు వైరివధం బాపాదింపక మరలి పురప్రవేశంబుఁ జేయుట యెల్లవారికిఁ దెల్లంబు గదా యిట్లు పగతులం బఱిమార్చి విజయలక్ష్మీవిరాజమానుం డై మహోత్సవంబునం బొదలుచు రథవారణంబులలోన నిష్టం బైనదాని నారోహించి మరలి పురప్రవేశంబుఁ గావించి పౌరుల నందఱ రావించి జనకుండుఁ గుమారులం బోలెఁ బ్రసన్నుం డై నిత్యంబును గుశలం బరయు నింతియ కాక పుత్రమిత్రకళత్రాగ్నిహోత్రప్రేష్యశిష్యగణంబును యథో

చితవ్యాపారంబులం బ్రవర్తింతురు గదా యనియును గర్మసుదంశితులై
శిష్యులు నిత్యంబును శుశ్రూషఁ గావింతురు గదా యనియు నీదృశంబు
లగుకుశలప్రశ్నంబుల విప్రోత్తముల విచారించు నదియునుం గాక. 67

మత్తకోకిల. ఆర్యసమ్మతుఁ డుత్తమోత్తముఁ • డంబుజారుణనేత్రుఁ డుగ్ర
శౌర్యవీర్యపరాక్రమంబుల • శార్ఙ్గికిం బ్రతివాది స
త్కార్యశీలి ధనుర్ధరుఁ డుప • కారచిత్తుఁడు సంతతౌ
దార్యశాలి మహానుభావుఁ డ • తండు సుమ్మి మహీపతీ. 68

క. సరసుఁడు శ్రేయోవంతుం, డురువిక్రమశాలి యుత్త • రోత్తరయుక్తి
గురునంతవక్త సతతము, విరుద్ధకథలందు నతఁడు • విరతుఁడు ధాత్రిన్. 69

క. భూపాలశేఖరుఁ డరా, గోపహతేంద్రియుఁడు నరసు • రోరగలోక
వ్యాపారతజ్ఞుఁ డతనికి, భూపాలన మనఁగ నెంత • పో చింతింపన్. 70

తే. పార్థివేశ్వర యతనికో • పప్రసాద
ములు నిరర్థకములు గావు • తలఁచి చూడఁ
గోప మెత్తిన గడెలోనఁ • గూల్చు రిపునిఁ
గరుణ వొడమిన నంతలో • ఘనునిఁ జేయు. 71

తే. దాంతములు సర్వభూప్రజా • కాంతములు జ, నంబులకుఁ బ్రీతిసంజన • నంబులైన
ఘనగుణంబుల నతఁడు ప్ర • కాశ మొందె, నంశువుల దీప్తుఁ డగుసహ • స్రాంశుభంగి.

క. ఏవంవిధగుణనిధి ను, ర్వీవారాన్నిధిని ధర్మ • శేవధి నఖిలా
వావరసమానునిం బృ, థ్వీవనజాతాక్షి దనకు • విభుఁ డని తలఁచెన్. 73

క. జనవర నీభాగ్యంబున, వినుతగుణుం డైనరాము • విభుఁడు సుతుండై
జనియించెఁ బుత్రగుణములు, గనియె న్మారీచుఁ డైన • కాశ్యపుని క్రియన్.74

వ. మఱియు దేవాసురగంధర్వోరగమహర్షులును నానానగరరాష్ట్రవాస్తవ్యజనంబు
లును బాహ్యాభ్యంతరజనంబులును బౌరజానపదజనంబులును విదితాత్ముం
డగురామునకు బలాయురారోగ్యంబు నాశంసించు చున్నవారలు మఱియు
వృద్ధులును దరుణులు నగుస్త్రీలు సమాహితలయి యశస్వి యగు
రామునియభ్యుదయవిషయంబునందు సర్వదేవతల నుద్దేశించి కాలత్రయం
బున నమస్కరించు చున్నవారు గావునఁ దదీయాయాచితంబు భవత్ప్రసా
దంబువలన సఫలం బగుం గాకయని పలికి వెండియు. 75

తే. రాము నిందీవరశ్యాముఁ • రాజకులల, లాము నఖిలారివంశవి • రాము సుగుణ
ధాము నిఖిలావనీధురం • ధరునిఁ గాఁగఁ, గాంతుము కదయ్య కన్నుల • కఱవు దీర.

చ. అనఘు నుదారజుష్టు సుజ • నార్తిహరున్ మధువైరితుల్యుఁ గాం
చనగిరిధైర్యు శూరు రఘు • చంద్రుని మాకు హితంబుగాఁగ లో

కనివహ ముత్సహింపఁగ జగద్భరణాభినివిష్టుఁ గాఁగ నా
తని నభిషిక్తుఁ జేయుము ముదంబు హితంబు యశంబుఁ గల్గెడిన్. 77

క. అని యీగతి నుత్కంఠను, ననువారల ఫాలకీలి•తాంజలులం గై
కొని నరపతి గ్రమ్మఱ ని,ట్లనియెఁ బ్రియము హితముఁ దోఁప•నతులమృదూక్తిన్.

క. జనహితముకొఱకు మత్ప్రియ, తనయునిఁ బతిగాఁగ మీరు•దలఁచినకతనన్
మనమునకు ముదము చేకుఱె, ననవరతము మత్ప్రభావ•మతులం బయ్యెన్.

దశరథుండు వసిష్ఠాదులతో రామాభిషేకోచితసంభారంబు లొనఁగూర్పఁ డనుట.

వ. అని పలికి యద్ధరారమణుండు వారి నందఱ నయ్యైతెఱంగుల సంభావించి వారందఱు వినుచుండ వసిష్ఠవామదేవులను దక్కిన బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులను విలోకించి యీచైత్రమాసంబు పుణ్యంబై శ్రీమంతంబై పుష్పితకాననంబై యొప్పుచున్నది గావున మత్కుమారశేఖరుం డగురాముని యౌవరాజ్యంబునం దభిషిక్తునిం జేయ వలయు సర్వసంభారంబు లొనగూర్పుం డని పలికినఁ గర్ణరసాయనంబు లగుదశరథునిపలుకుల కలరి సభాసదులు సాధువాక్యంబుల నభినందించిన సజ్జనఘోషంబు తుములంబై చెలంగెఁ బదంపడి యమ్మహానాదంబు శాంతిఁ బొందినయనంతరంబ నరేశ్వరుండు మునిలోకగ్రామణు లైన వసిష్ఠవామదేవుల నవలోకించి యిట్లనియె. 80

క. తనయునియభిషేకార్థం, బనుపమగతి నెద్ది కర్మ•మర్హము దానిం
బనివడి సపరిచ్ఛదముగ, ననుజ్ఞ యీ నర్హులరు మహామునులారా. 81

క. అని విన్నవింప విని య,మ్మునివర్యులు రాజవరుని•ముంగల ఘనఫా
లనిబద్ధాంజలిపుటు లయి, వినయముతో నున్నవారి•వీక్షించి తగన్. 82

సీ. సర్వౌషధులును బీజ•ద్రవ్యములును గార్తస్వరముఖదివ్య•రత్నములును
మధువును ఘృతమును•బృథుకంబులును లాజలును శ్వేతమాల్యంబు•లును నఖండి
తాంబరంబులు వేగ•నాయితం బొనరింపుఁడదిగాక యరదంబు•నాయుధములు
జతగూర్పుఁ డెలమితోఁ•జతురంగ మగు మనబలమును గూర్పుఁడు•భద్రకరణిఁ

తే. జామరంబులు పాండుర•చ్ఛత్రమును స,మగ్రశార్దూలచర్మంబు•నగ్నివర్ణ
హేమకుంభశతంబును•నెల్లి యుదయ,వేళకొనగూర్పుఁడధిపాగ్ని•వేశ్మమందు.

వ. మఱియు మణిదండమండితమహోన్నతకాంచనధ్వజంబును హిరణ్యశృంగాలంకృతశృంగం బగుమహోక్షంబును శీఘ్రంబున నాయితంబు సేయింపుఁ డని పలికి వెండియు నిట్లనిరి. 84

క. అరసి సమస్తపురాంతర, పురవరణద్వారములను•భూరిసుగంధో
త్కరచందనసుమమాలా, గరుధూపంబులును వేగ•గై సేయుఁ డొగిన్. 85

వ. మఱియు దధిక్షీరసంస్కారవంతంబును గుణవంతంబును వ్యంజనోపేతంబును సరసపదార్థసంపన్నంబు నైనమృష్టాన్నంబు గావించి యెల్లి ప్రభాతకాలం

బున నపరిమితబ్రాహ్మణవరుల రావించి సత్కరించి యథేష్టంబుగా భోజనంబు సేయించి పుష్కలంబుగా దక్షిణ లొసంగుఁడు సూర్యోదయకాలంబున వేదపారగు లగువిప్రుల స్వస్తివాచనంబునకు నియమింపవలయు నానావిధ పరమాసనంబులు గల్పింపుఁడు పురంబునం దెల్లెడలఁ దోరణధ్వజంబు లెత్తుటకును రాజమార్గంబు గైసేయుటకును దగినవారి నియోగింపుఁ డదియునుం గాక తాళావచరు లగునర్తకాదు లందఱును గణికలును జతుర్విధాలంకారంబులం గైసేసి ద్వితీయద్వారంబున నుండువారుగా సంఘటింపుఁడు మఱియు దేవాయతనచైత్యంబులందు దక్షిణాన్నమోదకహస్తులై మాల్యప్రదాన యోగ్యులు వేర్వేఱ నుండునట్లు సంస్థాపింపుఁడు నిబద్ధదీర్ఘాసు లగుయోధులు సన్నద్ధులై ధౌతాంబరంబులు ధరించి మహోదయం బగుమహారాజాంగణంబున నిండియుండువారుగా నియమింపవలయు నని యధికారులకు రామాభిషేకోపయోగికార్యంబు లన్నియు నాజ్ఞాపించి రాజశాసనంబున సర్వంబునుం గావించి హర్షప్రీతియుక్తులై దశరథునకు సర్వంబు నుపకల్పితం బయ్యె నని యెఱింగించి రంత నమ్మహీపతి సుమంత్రు నవలోకించి యి ట్లనియె. 86

సుమంత్రుఁడు దశరథునికడకు శ్రీరాముని దోడి తెచ్చుట.

క. నయ మార నీవు చని సా,రయశోనయధర్మబుద్ధి•రమ్యుం డగుమ
త్ప్రియపుత్త్రుఁ డైనరాముని, రయమునఁ దోడుకొని వేడ్క•ర మ్మిచ్చటికిన్.

చ. అనిన మహాప్రసాద మని • యాతఁడు నేలినవానియానతి
న్జని రథివర్యుఁ డైనరఘు•నాథుని హేమరథస్థుఁ జేసి నె
మ్మనమున సమ్మదం బలరఁ • బౌరులు వేడుకతోడఁ జూడఁ దో
డ్కొని చనుదెంచి భూవిభుని • గొప్పహజారముఁ జేరి యచ్చటన్. 88

సీ. ఒకవంకఁ బ్రాచ్యు ల•త్యకలంకచిత్తులై జయచిహ్నములు పెక్కు•సన్నుతింప
నొకయోర దాక్షిణా•త్యులు తఱిఁగని తమదేశప్రవృత్తులఁ • దెలియఁ జేయ
నొకదెసఁ బాశ్చాత్యు • లోగిఁ దమమనవుల కిదియె కాలం బని • యెచ్చరింప
నొకక్రేవఁ దగ నుదీ•చ్యులు గరములుమోడ్చి కరములు గొనుమని•కరము వేఁడ

తే. నన్య లగుకాననమహీధ•రాంతవాసు,లైనమ్లేచ్ఛులు గొలువఁ ద•దంతరమున
దివిజపరివృతుఁ డైనవా•సవునిభంగి, నిండుకొల్వుండి దశరథ•నృపవరుండు. 89

సీ. ఇనకులాంబుధిసోము • నిందీవరశ్యాముఁ గమనీయగుణశీలు • ఘనకపోలు
సురుచిరకీర్తిని • సుకుమారమూర్తిని సద్గుణగేహు నా•జానుబాహు
రమణీయవదనుని • లావణ్యసదనుని నేత్రోత్సవప్రదు • నిత్యవరదు
నధిక తేజోలాభు • నాదిత్యరాజాభు సౌవర్ణమణిభూషు • సత్యభాషు

తే. విమతవిధ్వంసనోచిత•వీర్యయుతుని, భవ్యచారిత్రు నూతన•దివ్యహేమ
రథగతుని నతజనమనో•రథఫలదుని, రామచంద్రునిఁ గాంచె నా•రాజవరుఁడు.

క. కని తృప్తి నొందఁ డయ్యెను, మనమున ఘర్మాభితప్త•మనుజులను ముదం
బునఁ బొదలఁ జేయు పర్జ, న్యునిక్రియ నలరారు నంద•నుని సుందరునిన్. 91

వ. మఱియు గంధర్వరాజప్రతిముఁ డగువాని విఖ్యాతపౌరుషుం డగువానిఁ బౌరుషోపయుక్తసమానసత్త్వమహాదీర్ఘబాహుం డగువాని మహాసత్త్వుం డగువానిఁ దదనుగుణవిశేషమత్తమాతంగగమనుం డగువానిఁ జంద్రకాంతాననుం డగువాని నత్యంతప్రియదర్శనుం డగువాని రూపౌదార్యగుణంబులచేతఁ బురుషులదృష్టిచిత్తాపహారకుం డగువాని తనసమీపంబునకు వచ్చుచున్నవానిఁ బ్రతిక్షణదర్శనంబున నవనవప్రేమాస్పదుం డగువాని రామభద్రుని నిర్నిమేషదృష్టి నవలోకించి పరమానందభరితాంతఃకరణుం డై యుండె నప్పుడు. 92

క. అంత సుమంత్రుఁడు సీతా, కాంతుని యరదంబు దిగిచి • కడువేడుక గు
ర్వంతికమున కరుగునతని, చెంతం జనె నొసలఁ గేలు•సేర్చి ముదమునన్. 93

చ. జనకసుతావిభుండు నృప•సత్తముఁ గన్గొనువేడ్కతో గిరీ
శనగసమానవ్యఘన•సౌధముమీఁదికి నెక్కి భక్తిచే
జనకుపదాంబుజంబులకు • జాఁగిలి మ్రొక్కి తదంతికంబునం
దనుపమలీల నుండె ఘటి•తాంజలి యై వినయంబు దోఁపఁగన్. 94

వ. ఇవ్విధంబునం దనకు నమస్కరించి పార్శ్వభాగంబునం గొలిచి యున్నకుమారశేఖరు నవలోకించి బాహువుల నాకర్షించి కౌఁగిలి కొనిపు గాఢాలింగనంబుఁ గావించి పదంపడి దివ్యకాంచనమణిభూషితరుచిరపీఠంబునం గూర్చుండ నియోగించిన నాసీనుం డై విమలుం డగుసూర్యుం డుదయంబునందు సుమేరుశైలంబునుంబోలె స్వశరీరకాంతిచేత నయ్యాసనంబును భాసమానంబుఁ గావించె మఱియుఁ దత్సభామండపంబు వసిష్ఠదశరథాది బ్రహ్మర్షిరాజర్షులచేత భ్రాజమానం బయ్యును విశేషించి రామునిచేత విమలగ్రహనక్షత్రశోభిత శారదాకాశంబు సంపూర్ణచంద్రునిచేతంబోలె నుద్దీపితం బై యుండె నిట్లు సుఖోపవిష్టుం డైనప్రియకుమారు నవలోకించి యాదర్శతలసంస్థితుఁ డైన తన్ను విలోకించి యలరుమనుజునిమాడ్కి దశరథుండు సంతోషించి మందహాససుందరవదనారవిందుం డై కాశ్యపుండు పురందరునకుంబోలె గానల్యానందనున కిట్లనియె. 95

దశరథుఁడు శ్రీరాముని ధరణీభారంబు వహింప నియోగించుట.

ఆ. రామభద్ర నీవు • రమణతో ననురూప, పత్ని యగుమదగ్ర•పత్నియందు
సదృశసుతుఁడ వగుచు • జనియించితివి నాకు, సకలసద్గుణముల•సత్ప్రియుఁడుగ.

తే. ధారుణీప్రజ లెల్ల నీ•చే రమింపఁ, బడిరి కావున నింక వై•భవము మెఱయ
బుష్యయోగంబునం దెల్లి • పుడమికెల్ల, నాథుఁడవు గమ్ము జానకీ•నాథ నీవు.

తే. ప్రకృతిచేతనె మిక్కిలి • రామ నీవు
విమలగుణరాశి వైతివి • వేఱె చెప్ప
నేటి కైనను గృప నొక్క • హితము నీకుఁ
దెలియఁ జెప్పెద వినుము సం• దేహ ముడిగి. 98

తే. వినయ మూఁది జితేంద్రియ•వృత్తి గలిగి
యంగనాదికకామజ•వ్యసనములను
వాక్పరుషతాదికోపజ•వ్యసనములను
విడువు మిది నీతివిదుఁ డైన • విభునిగుణము. 99

తే. మఱియుఁ బ్రత్యక్షవృత్తిచే • మంత్రివరుల
నింపు సొంపార నెపుడు రం•జింపు మీవు
తక్షముఖసర్వజనులఁ బ్ర•త్యక్షపదముఁ
జేర్పక పరోక్షవృత్తి రం•జింపు వత్స. 100

వ. మఱియుఁ గోష్ఠాగారాయుధాగారంబులతోఁ గూడఁ బ్రశస్తవస్తునిచయంబులు
సంపాదించి. 101

క. కర మనురక్తప్రకృతిత, ధరణిం బాలించు నెవఁ డ•తనిమిత్రు లొగిన్
బరమానందము నొందుదు, రరమర లేకధిగతామృ•తామరులక్రియన్. 102

క. కావునఁ గుమారవర యీ, భావము భావంబునందు • భద్రంబుగ సం
భావించి ప్రజల నందఱఁ, బ్రోవుము జగదేకరాజ•పూజ్యుఁడ వగుచున్. 103

క. అని పలుక నతనిపలుకులు, విని యచ్చట నున్నరామ•విభునాప్తులు వే
చని కౌసల్యకుఁ జెప్పిరి, ఘనమతి రామాభిషేక•కథ ముద మలరన్. 104

క. ప్రమదారత్నం బగున, య్యమ నానారత్నకాంచ•నాంబరధేనూ
త్తమమాల్యహారములు నె,య్యము మెలర్పఁగఁ బ్రీతిఁ దత్ప్రి•యాఖ్యుల కొసఁగెన్.

క. అంత ధరిత్రీతనయా, కాంతుఁడు జనకునకు మ్రొక్కి • కాంచనరథ మ
త్యంతముదంబున నెక్కి ని,జాంతఃపురమునకుఁ జనియె • ననుచరయుతుఁ డై.

ఉ. పౌరులు మేదినీవిభుఁడు • వల్కినవాక్యము లాలకించి యా
ధారుణినాథు వీడ్కొని ముం•దంబున నిండ్లకుఁ బోయి యందు సీ
తారమణీవిభుండు వసు•ధాధిపుఁ డయ్యెడు నంచు నెంచుచున్
సారమతి న్సురార్చనలు • సల్పిరి భక్తినిబద్ధచిత్తు లై. 107

క. అట దశరథనృపరజనీ, విటుఁడు ప్రధానయుతుఁ డగుచు • వెండియు హర్షో
త్కటమున మంత్రం బొనరిచి, పటుమతి నిశ్చయముఁ జేసి • పదపడి పలికెన్.

క. ఎల్లి తగఁ బుష్యయోగం, బల్లన జలజారుణాక్షుఁ • డగుజనకసుతా
వల్లభుని నిఖిలజగతీ, వల్లభునిం జేయువాఁడ • వరమతులారా. 109

చ. అని యిటు లానతిచ్చి విభుఁ • డాత్మగృహంబున కేగి సూతునిన్

వినమితగాత్రు రాఁ బనిచి • వెండియు రామునిఁ దోడి తెమ్ము నీ
వనిన మహాప్రసాద మని • యాతఁడు రామునిదివ్యమందిరం
బునకు రయంబునం జనియె • మోమున సంతస మంకురింపఁగన్. 110

సుమంత్రుఁడు వెండియు దశరథునికడకు రాముని దోడితెచ్చుట.

వ. ఇవ్విధంబునం జని దౌవారికులచేతఁ దనరాక నెఱింగించి పుచ్చిన నారాముండు
శంకాసమన్వితుం డగుచు నతని రయంబున రావించి యి ట్లనియె. 111
క. అనఘాత్మ నీదురాకకుఁ, బని యెయ్యది యనిన రాజు • పదపడి మిముఁ గ
న్గొనఁ దోడ్తెమ్మన వచ్చితిఁ, బని గలిగిన వినఁ దగు న్నృ•పాలునివలనన్.
క. అన విని రాముఁడు గ్రమ్మఱ, జనకునిఁ గనువేడ్క మదిని • సందడిపెట్ట
న్ఘనరాజభవనమునకుం, జనియె నతఁడు వెంట నడువ • సత్వరుఁ డగుచున్. 114
క. వచ్చినతనయునిఁ గనుగొని, ముచ్చట పడి దశరథుండు • మోమున మోదం
బచ్చుపడఁగ రుచిరాసన, మిచ్చి హితము దోఁపఁ బలికె • మృదుమధురోక్తిన్.
ఉ. మించినవేడ్కతో జనులు • మెచ్చఁగఁ బెక్కుదినంబు లుర్వి జీ
వించినకారణంబునఁ బ్ర•వృద్ధుఁడ నైతి ననారతంబు న
ర్థ్యంచితభూరిదక్షిణల • సన్నవదిష్టిశతంబు లుర్విఁ గా
వించితి సంతతం బనుభ•వించితి నీప్సితభోగభాగ్యముల్. 115
తే. అట్టిసకలార్థసిద్ధుండ • నైననాకు, నిరుపమేష్టసుతుండ వై • నీవు ప్రీతిఁ
బుట్టితివి గాన నాచేతఁ•బుత్రవర్య, దత్త మగురాజ్యము భరింపఁ•దగుదువీవు.
వ. మఱియు నభీష్టంబు లగువిరసుఖంబులు నాచేత ననుభూతంబు లయ్యె యాగా
ధీతపుత్రదత్తసుఖోపభోగంబులచేత దేవర్షిపితృవిప్రాత్మఋణంబులవలన విము
క్తుండ నైతి నింక భవదభిషేకంబుకంటె నొండు కార్యం బెద్దియుఁ గొఱంత
లేదు కావున నే నెద్ది గఱపిన దానిం గా దనక చేయవలయు నని పల్కి వెండి
యు నిట్లనియె. 117
తే. అనఘ యిప్పుడు ధారుణీ•జనము లెల్ల
నిన్నుఁ బతిఁగా దలంచుచు • నున్నవారు
గాన యువరాజపట్టంబు • గట్టెదను భ
రింపుమా సర్వభూభార • మింపు మెఱయ. 118
సీ. అనఘాత్మ ఘనతారు•ణాశుభంబులు పెక్కు కలలోన నిప్పుడు• కానఁ బడియెఁ
జటులనిర్ఘాతని•స్వనమహోల్కాతతు ల్పడసాగె మత్తార•భామరాహు
రవిముఖదారుణ•గ్రహములచే నవష్టబ్ధ యయ్యె నఁటంచు • సకలదైవ
చింతకు లిప్పుడు • చెప్పిరి గావున నిట్టియుత్పాతము • లుప్పుట్టు నెల్ల
ఆ. నవనిపతికిఁ జేటు • నగుఁ గానిచో మితి, పెట్టరానివగపు • పుట్టు నింక
నిట్టి దశలలోన • నెద్ది బొందకమున్నె, ధారుణీభరంబుఁ • దాల్పు పుత్ర. 119

వ. అదియునుం గాక. 120

క. అనఘాత్మ శరీరుల నె, మ్మనములు దలపోయ నిమిష•భంగురములు గా
వునఁ దలఁచిన పని యప్పుడె, యనుకూలము చేయవలె స•మంచితబుద్ధిన్.

వ. అట్లు గావున నాలస్యంబుఁ జేయుట కర్జంబు గాదు నేఁడు చంద్రుండు పునర్వసు నక్షత్రసహితుండై యున్నవాఁడెల్లి పుష్యయోగంబు నియతం బని దైవజ్ఞులా దేశించిరి కావున నమ్మహనీయశుభలగ్నంబునందు సకలమహీరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేసెద నేఁటిరాత్రి సీతాసమేతంబుగా దర్భప్రస్తరశాయి వగుచు నుపవసింపు మేతాదృశశుభకార్యంబుల కనేకవిఘ్నంబులు సంభవించు నట్లు గాకుండ నప్రమాదు లగుసుహృజ్జను లెల్లెడలం గాఁచికొని యుండువారు గా నియోగింపు మని పలికి యద్దశరథుండు దొల్లి కేకయరాజునకు రాజ్యంబుంకువఁ జేసి కైకేయిని బెండ్లియైనవాఁడు గావునఁ దద్వృత్తాంతంబు మనంబున నిడికొని వెండియు. 122

క. భరతుఁడు గ్రమ్మఱఁ బురమున, కరుదేరక మున్నె రఘువ•రా నీవు మహీ
నరుఁడ వగు టొప్పు నని యే, నరయుదుఁ జిత్తంబునందు • ననవరతంబున్.

—•— దశరథుఁడు భరతునిగుఱించి శంకించుట —•—

వ. అని యిట్లు భరతునిసాధువృత్తంబు నెఱింగియు రామస్నేహంబువలన రాజ్యంబుకొఱకు నెట్లు తనచిత్తంబును శంకించె నట్లు భరతచిత్తంబును శంకించి పలికి సద్గుణయుక్తుండైనభరతునం దిట్టిశంక యుక్తంబు గా దని పలుకునో యని యాలోచించి తత్పరిహారంబుకొఱకు మరల ని ట్లనియె. 124

చ. అనఘుఁడు ధర్మశీలుఁడు ద•యాహృదయుండు జితేంద్రియుండు నై
తనరు నతండు సాధులప•థంబు మనంబునఁ బట్టి నీయెడ
న్ఘనతరభక్తిగౌరవముఁ • గల్గినవాఁ డగు నైన నేమి యీ
మనుజులచిత్త మస్థిరము • మాటికి నమ్మఁగరాదు తద్గతిన్. 125

తే. కుజనులమనంబె కాక య•క్రూరజనుల
మనము చపలత్వ మొందునే • యనఁగ వలదు
సత్యధర్మాభిరతు లైన•జనులచిత్త
మైనఁ గృతశోభి యగు నిక్క • మనఘచరిత. 126

వ. అని పలికి వీడుకొల్పినఁ దండ్రిచేత ననుజ్ఞాతుండై రాముండు దచ్చరణంబులకుం బ్రణమిల్లి నిజనివాసంబునకుం జని యమ్మహోత్సవంబు నిజజనని కెఱింగించుతలంపునఁ బడంపడి తదీయమందిరంబునకుం జని యందు. 127

—•— శ్రీరాముఁడు దశరథాభిప్రాయంబుఁ గౌసల్యకుఁ దెల్పుట. —•—

క. రాముండు గనియెఁ బూజా, ధామంబున క్షౌమపటముఁ • దాలిచి నియతిం
దామోదరుఁ దలఁపుచు నుద్దామశ్రీఁ గోరుచున్న • తల్లిని బ్రీతిన్. 128

వ. మఱియు నంతకుమున్న చనుదెంచి యున్నసుమిత్రా సౌమిత్రి ధరిత్రీపుత్రికలం గూడి లక్ష్మణునివలన రామాభిషేకవృత్తాంతంబు విన్న నగుట హార్షపుల కితసర్వాంగి యై కనుంగవ మూసి ప్రాణాయామంబునఁ బరమపురుషుం డైన జనార్దనుని ధ్యానంబు సేయుచున్నతల్లి నవలోకించి తచ్చరణంబులకు నియ మంబున నభివందనంబుఁ గావించి యనిందిత యగునద్దేవికిఁ బ్రియంబుగా మధురవాక్యంబున నిట్లనియె. 129

తే. అంబ రాజ్యపాలనకర్మ • మందుఁ దండ్రి
చేత నేఁడు నియుక్తుఁడ • నైతి నేను
నెల్లి పుష్యయోగమున న • హీనరాజ్య
పట్టబద్ధుఁ జేసెద నని • పలికె విభుఁడు. 130

వ. మఱియు నీరాత్రి సీతాసమేతంబుగా నుపవాసం బుండు మని ఋత్విగుపా ధ్యాయసహితుం డై రాజేంద్రుండు నన్ను నియోగించెం గావున నెల్లి మత్ప ట్టాభిషేకంబునందు నాకును సీతకు నేయేమంగళకర్మంబు లాచరింపం దగు నవి యెల్లఁ జేయింపుం డని పలికినఁ జిరకాలాభికాంక్షితం బైనతత్ప్రియ వృత్తాంతంబు విని యానందబాష్పధారాపూరితలోచన యై యిట్లనియె. 131

తే. అనఘ రామ చిరంజీవి • వగుము నీదు, రిపులు హతు లైరి నీవు సు • శ్రీయుతుండ
వగుచు నాబంధుజనముల • నలసుమిత్ర, బంధువులఁ బ్రోవు మానంద • పరులఁ జేసి.

తే. వత్స నీచేత మీతండ్రి • వరగుణముల, చేత నారాధితుం డయి • చెలఁగెఁ గాన
భవ్యనక్షత్రదినమందు • భద్రమూర్తి, వై జనించితివి గద నా • యందు నీవు.

తే. రామ యిబ్భంగి నిక్ష్వాకు • రాజ్యలక్ష్మి
యింపు సొంపార నిన్నాశ్ర • యించెఁ గాన
నచ్యుతునియందు నేఁ జేయు • నట్టినువ్ర
తంబు నేఁటి కమోఘ మై • తనరెఁ గాదె. 134

క. అని యిట్లు జనని పలికిన, విని రాముఁడు సంతసిల్లి • వినమితతనుఁ డై
తనమ్రోల నున్నలక్ష్మణుఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె హాస • కలితాననుఁ డై.

తే. అనఘ నాయంతరాత్మ వై • నట్టి నిన్ను, రమణతోఁ బొందె నిక్ష్వాకు • రాజ్యలక్ష్మి
సంతతంబును నన్నుఁ గూడి • సంతసమున, నీఁపు సొంపార ధాత్రిఁ బా • లింపు మింక.

తే. అభిమతాఖిలభోగ్యప • దార్థరాజ్య, ఫలములను బ్రీతి భుజియింపు • మలఘుచరిత
రాజ్యమునుజీవితంబును • రమణ నెపుడు, మించి భవదర్థమాత్మఁ గా • మించుచుందు.

వ. అని పలికి లక్ష్మణుమనంబుఁ గలపికొని తల్లికి నమస్కరించి సీత కనుజ్ఞ యొసంగి నిజనివాసంబునకుం జనియె నట్లు దశరథుండు వ్రతోపవాసాదికంబుఁ గావింపు మని రాముని నియోగించి పదంపడి వసిష్ఠు రావించి యిట్లనియె.

దశరథుఁడు రామునిచే నుపవాసంబుఁ జేయింప వసిష్ఠుని నియోగించుట.

సీ. అనఘాత్మ నీవు ర•యంబునఁ జని రమాబలయశోరాజ్యలా•భంబుకొఱకు
రాముని నేఁడు భా•ర్యాయుతంబుగ నుపవాసంబుఁ జేయింప•వలయు ననిన
నమ్మౌని యట్ల కా • కని బ్రాహ్మణోచితం బైనరథం బెక్కి • మానితముగ
రామునిమణిమంది•రమునకుఁ జని మూఁడువాకిళ్లు దాఁటి పో•వంగ నతని
తే. రాక ఫణిహారు లెఱిఁగింప • రామవిభుఁడు, సత్వరంబున నమ్ముని•సత్తమునకు
నెదురుగావచ్చి సంతోష•మెసఁగ రథము, డించి పూజించి నుతులుగా•వించె నప్పుడు.
వ. ఇట్లు భగవంతుఁడును మంత్రకోవిదుండు నగువసిష్ఠుండు రామునిచేత నవతా
రితుండును సత్కారసత్కృతుండు నై ప్రియార్హుం డగురామభద్రు నవలో
కించి ప్రసాదసుందరవదనారవిందుం డగుచు నమందానందంబున నిట్లనియె.
చ. నెనరున నీగురుండు గరు•ణించె రహి న్నహుషుండు వంశవ
ర్ధనుని యయాతినట్ల తగ • రాజ్యపదస్థునిఁ జేయుఁ గాక నె
ల్లి నిఖలరాజ్యభారమును • బ్రీతి వహించెద వీవు నేఁడు పా
వనగుణపత్నితోడ నుప•వాస మొనర్పుము మంగళార్థ మై. 141
క. అని పలికి మునిప్రవరుఁడు, జనకజతోఁ గూడ రామ•చంద్రుని వేగం
బున నుపవాసముఁ జేయిం, చెను విధిపూర్వకముగాఁగ • సిరి యుల్లసిలన్. 142
వ. ఇట్లు ధృతవ్రతుం గావించి రామునిచేత నర్చితుండై యామంత్రణంబు వడసి
తదీయదివ్యసదనంబు వెలువడి మరల రథారూఢుం డై రాజమార్గంబుఁ బట్టి
చనియెఁ దదనంతరంబ. 143
తే. అవనిజాపతి ప్రియవాదు • లగుసుహృజ్జ
నములతోఁ గూడ సంతఃపు•రమున కరిగె
నచట వారల కందఱ • కాత్మనిలయ
ములకు విచ్చేయుఁ డిఁక నని • సెల వొసంగె. 144
వ. అప్పుడు. 145
క. తగ హృష్టయువతిజనయుత, మగురామాలయము వికసి•తాంభోజము మ
త్తగరుత్మత్ప్రకరయుతం, బగుకాసారంబుభంగి • నలరారె రహిన్. 146
వ. ఇత్తెఱంగున నవ్వసిష్ఠుండు రాజభవనప్రఖ్యం బగు రామనివేశనంబువలన నిర్గ
మించి రాజమార్గంబు విలోకించె నది మఱియు రామాభిషేకదర్శనకుతూ
హలజనసమూహంబులచేత నభిసంవృతంబై తొలంగం ద్రోయరాక యుండె జన
బృందోర్మిసంఘర్షహర్షసంజనితం బైనతదీయనిస్వనంబు సాగరస్వనంబుభంగిఁ
జెలంగుచుండె నయోధ్యాపట్టణంబు సిక్తసంమృష్టరథంబును వనమాలియును
సముచ్ఛ్రితగృహధ్వజంబు నై చూడ్కికి వేడ్కఁ జేయుచుండె నప్పట్టణంబునం
గల స్త్రీబాలవృద్ధజనంబు లెల్ల రామాభిషేకం బనుశుభవార్త విని ప్రజాలం

కారభూతంబును సకలజనానందవర్ధనంబు నగుతన్మహోత్సవంబుఁ గనుంగొను తలంపున సూర్యోదయంబుఁ గోరు చుండిరి యిట్టిజనసంబాధం బగురాజమార్గంబు నవలోకించుచు సజ్జనౌఘంబును విభజించుచున్న వాఁడు పోలె మంద గమనంబునం జని చని సితాభ్రశిఖరప్రఖ్యం బగురాజప్రాసాదం బారోహించి శక్రునిచేత బృహస్పతియునుంబోలె నద్దశరథునిచేతఁ బ్రత్యుద్గతుం డును సమర్చితుండును గల్పితాననుండు నై యతనిచేత నామంత్రణంబు వడసి సభాసదులకుం జెప్పి నిజనివాసంబునకుం జనియె దశరథుండు నచ్చటివారల నెల్ల విడుదులకుం బోవం బనిచి దృప్తకంఠీరవంబు గిరికందరంబునుం బోలె నగ్ర్యవేషప్రమదాజనాకులంబును మహేంద్రవేశ్మప్రతిమంబు నగునిజాంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి చంద్రుండు తారాగణసంకులం బగునభంబునుం బోలె నద్దివ్యభవనంబు వెలుంగం జేయు చుండె నంత నిక్కడ. 147

క. మునివరుఁడు సనినపిమ్మట, జనకసుతావల్లభుండు • స్నాతుం డై నె
మ్మనమున నియతిన్ మధుసూ, దనుని నుపాసించె నాత్మ • దయితాయుతుఁడై.

తే. శిరమునందు హవిష్పాత్ర • నిరవుకొల్పి
మాధవునకుఁ బ్రియంబుగ • మంత్రపూత
మగుఘృతంబును బ్రజ్వలి • తాగ్నియందు
హోమ మొనరించె నతులక • ల్పోక్తసరణి. 149

మ. చెలువొప్పన్ రఘునాయకుం డలహవిః • శ్శేషంబుఁ బ్రాశించి కే
వలభక్తిన్ గృహదేవసద్మమున భా • స్వన్నూత్నదర్భాసన
స్థలిపై జానకిఁ గూడి శాశ్వతశుభా • దార్యంబు వర్ధిల్ల దో
షాలనిష్ఠన్ శయనించె మాధవగుణ • ధ్యానంబు గావించుచున్. 150

వ. ఇట్లు సుఖనిద్రఁ జేసి ప్రభాతకాలంబున మేల్కని. 151

క. వందిజనంబులు మాగధు, లందంద యొనర్చు శ్రుతిసు • ఖావహ మగువా
గ్బృందము విని రఘునాథుఁ డ, మందానందరసభరిత • మానసుఁ డగుచున్.

మ. విమలక్షౌమపటంబుఁ దాల్చి నియతిన్ • వేగంబె సంధ్యాదికృ 153
త్యములం దీర్చి నితాంతభక్తియుతుఁ డై • యంభోధిరాట్కన్యకా
రమణుం జిత్తములోఁ దలంచుచు నతు • ల్గావించి భూదేవతో
త్తములన్ మన్నన సేసె భావిశుభసం • ధానక్రియాపేక్షతన్. 154

వ. అంత. 155

క. ధరణీసురకృతపుణ్యా, హరవంబును భూరికాహ • ళార్భటి మధురో
త్కరతూర్యధ్వానముఁ డ,త్పురము ప్రతిధ్వను లెసంగఁ • బూర్ణం బయ్యెన్.

క. పురజనులు రామవిభుఁ డ,త్తఱి సీతాయుక్తుఁ డగుచుఁ • దడయక వ్రతమున్
గురుభక్తి సల్పుటయు విని, కర మామోదించి రధిక • కౌతూహలు లై. 157

రామునిపట్టాభిషేకంబునకుఁ బురజనులు పట్టణ మలంకరించుట.

క. అంతటఁ బురమునఁ గలవా, రెంతయు రామాభిషేక • మేర్పడ విని త
మ్యంతంబునఁ బట్టణ మా,ద్యంతము గయిసేయఁ దొడఁగి • రామోదమునన్.

సీ. శీతాద్రిశిఖరోప•మాతతదేవతాయతనంబులందు నం•చితనగంబు
లందుఁ జైత్యములందు • నట్టాలకములందు లలితశృంగాటక•రథ్యలందు
శ్రీమత్కుటుంబ•సమృద్ధగేహములందు సౌవర్ణమయసర్వ•సభలయందు
వివిధపణ్యసమృద్ధ•విజ్ఞనాపణములం దతులితధ్వజము లా•తతపతాక

తే. లలరె గాయకులును గణి•కలును నటులు
నర్తకులుఁ బురి సందంద • నయనహృదయ
కర్ణశర్మావహంబులు • గాఁగఁ బాడి
రాడిరి తదుత్సవజనిత•హర్షు లగుచు. 159

వ. మఱియు రామాభిషేకార్థంబు సనుదెంచి యున్నజనంబులు రమ్యచత్వర మందిరంబులం గూడికొని యన్యోన్యంబు రామాభిషేకకథాప్రసంగంబులు సేయుచుండిరి ప్రతిగృహద్వారంబునందు గుమి గూడి క్రీడావినోదార్థంబు విహరించుచున్నపృథుకజనంబులును రామాభిషేకసంయుక్తంబు లగుశుభకథాసల్లాపంబులు సేయు చుండిరి యుత్సవలక్ష్మీనృత్యరంగం బగురాజమార్గంబు గృతపుష్పోపహారంబును ధూపగంధాధివాసితంబునుం గా నాగరులచేత రచింపం బడియె రామాభిషేకమహోత్సవంబు పరిసమాప్తి నొందక మున్నె రాత్రికాలంబు వచ్చు ననుశంకచేతఁ బ్రకాశకరణార్థంబు పురవీథులందు వృక్షాకారదీపస్తంభంబులు నిల్పి రిట్లు పురంబు సర్వంబు నలంకరించి పురవాసులు రాముని యౌవరాజ్యాభిషేకంబుఁ గోరు చుండి రప్పుడు. 160

రాముఁడు రాజ్యాధిపతి యగుటను జనులు సంతసిల్లుట.

ఉ. ప్రాకటభూరిచత్వరస•బాధవనంబులయందు భూజనుల్
మూఁకలు గట్టి భూవరుఁడు • బుద్ధిని వృద్ధు నెఱిఁగి యున్న న
స్తోకమనీష రాముని వ•సుంధరకుం బతిఁ జేయుఁ బూనె నా
హా కడు సమ్మదం బని జ•నాధిపునిం గొనియాడి రెంతయున్. 161

తే. నేఁడు మనభాగ్యములు పండె • నృపుని కరుణ
మనకు రక్షకుఁడును జగ•న్మాన్యుఁడుఁ గుల
దీపకుఁడు దృష్టలోకప•రావరుండు
నగు రఘూత్తముఁ డుర్వీంద్రుఁ • డగుటఁ జేసి. 162

తే. పండితుఁడు ధర్మవంతుఁడు • భ్రాతృవత్స
లుండు సుస్నిగ్ధుఁ డగురాఘ•వుండు మిగులఁ

దనదుత్తములయెడఁ జేర్పఁ • దగినకరుణ
మనయెడలఁ జేర్చు నినుమడి • ననుదినంబు. 163

తే. ఎవ్వనిప్రసాదమున ధాత్రి • కిపుడు సమభి
షిక్తుఁ డగురామవిభుని వీ• క్షింపఁ గలిగె
నట్టిపుణ్యుండు ధర్మాత్ముఁ•డై నదశర
థాధిపుఁడు చిరజీవి యై • యలరుఁగాక. 164

వ. అని యిట్లు వొగడుపౌరులప్రశంసావచనంబులును రామాభిషేకమహోత్సవ విలోకనకౌతుకాతిరేకంబున దిక్కులనుండి చనుదెంచి యున్నజానపదజనంబులు సేయుహర్షనాదంబులు పరస్పరవచనాకర్ణనంబు గాకుండ నప్పురంబు నిండి చెలంగె మఱియును. 165

తే. ఆమహాధ్వని పర్వము•లందు దీర్ణ, రంహఁ డగుకంధివిభునివి•రావమట్ల
యావిసర్పత్ప్రజాసమూ•హంబుచేత, బంధురంబుగ నాలింపఁ•బడియె నపుడు.

చ. ననిదమై త్రివిష్టపము•చాడ్పున భాసిలునప్పురంబు ఈ
ఘ్ననతరదివ్యవైభవముఁ • గాంచుటకై చనుదెంచి యున్నభూ
జననికరంబుచేతఁ గడు•సంకుల మయ్యెఁ దిమింగిలాదిజం
తునివహసంకులం బయిన • తోయధిరాడుదకంబుచాడ్పునన్. 167

పురాలంకారంబుఁ జూచి మంథర యాశ్చర్య పడుట.

వ. ఇప్పగిది నప్పురవరంబు సకలమహోత్సవంబుల కెల్ల నాటపట్టై యొప్పుచుండె నప్పూర్వదివసంబున దశరథుండు గొలువుకూటంబున నెల్లవారలు విన నెల్లి రామాభిషేకం బని ప్రకటంబుగాఁ బలికి యంతఃపురంబునకుం జనినయనంతరంబ కైకేయీజ్ఞాతిదాసియు నవిజ్ఞాతదేశమాతాపితృకయు నైనమంథర యనునొక్కకుబ్జ స్వోదరపూరణార్థంబు కైకేయియొద్ద దాసీకృత్యంబులు సేయుచుండి యాసమయంబున నది యదృచ్ఛచేతఁ జంద్రసంకాశం బైన ప్రాసాదం బారోహించి ప్రకీర్ణకుసుమోత్కరంబును వరార్హధ్వజపతాకాభిశోభితంబును బూరితనిమ్నోన్నతప్రదేశమార్గాలంకృతంబును గృతమంగళద్రవ్యకలితహస్తప్రశస్తధరణీదేవతాభినాదితంబును సుధాధవళితదేవగృహద్వారబంధురంబును వేదఘోషాభినాదితంబును సర్వవాదిత్రనిర్ఘోషసన్నాదితంబును సంప్రహృష్టజనాకీర్ణంబును సంతుష్టనరకరితురంగంబును సంప్రణర్దితగోవృషంబును బ్రహృష్టముదితపౌరజనసముచ్ఛ్రితధ్వజవిరాజితంబునై యొప్పు నప్పురంబు నవలోకించి పరమవిస్మయావిష్టచిత్తయై తత్తఱంబునఁ దన్మహోత్సవశ్రవణజనితపరమానందరోమాంచకంచుకితశరీర యగుదానిఁ బాండురక్షౌమపటశోభితకటి యగుదాని నభ్యాశప్రదేశసంచారిణి యగుదాని నొక్క

ధాత్రి నవలోకించి ధనపర యయ్యె రామమాత యుత్తమహర్ష కలిత యై యర్థులకు ధనం బొసంగు చున్నది జనం బంతయు నతిమాత్ర ప్రహర్షం బై కానం బడుచున్నది మహీపతి సంప్రహృష్టుండై యేమి సేయందలంచి యున్నవాఁ డెఱింగింపు మని యడిగిన నది హర్షోపచితగాత్రి యై ముదంబున నిట్లనియె.

క. జనవిభుఁడు పుష్యయోగం, బున నెల్లి ప్రశాంతచిత్తుఁ బుణ్యచరితు న [నన్.
త్యనఘుఁ జితేంద్రియు రాముని, మునుకొని యువరాజుఁ జేయఁ బూనె ముదమ

మంథర కైకకు దుర్బోధ సేయుట.

వ. అని పలికిన. 170

శా. ఆపాపాత్మకురాలు మంథర ప్రశోకాపీడితస్వాంత యై
కోపోద్రేకమునన్ దహింపఁ బడి సంక్షోభంబునన్ దుస్సహ
వ్యాపారప్రతిబద్ధబుద్ధి యగుచున్ హర్మ్యంబు వే డిగ్గి శో
కాపాంగంబులు దీటుచుం బలికె వజ్రోక్తి నకైకకున్. 171

సీ. వనజాక్షి కడుమాధ్యమున నమాగత మైనభయము నెఱుంగక పవ్వళించి
నిదుర వోయెద విట్లు నిరుపమఘోరదుఃఖౌఘనిపీడిత నైతి నింక
నెయ్యది తెఱఁగు నా కేమి సేయుదు నంచుఁ బరితపింప వదేల భావమందు
సౌభాగ్య మది నాకుఁ జాలఁ గల్గని వృథాయోగంబుచే విఱ్ఱవీఁగె దీవు

తే. నీదుసౌభాగ్య మంతయు నేఁటితోడ, నిండువేసవినాఁటిధునీప్రవాహ
మట్ల శోషించి చనె నీకు నైన లెమ్ము, విభున కప్రియ వైతివి వేయు నేల.

వ. అని యిట్లు పాపదర్శినియును దుష్టస్వభావయు నగు కుబ్జ తన్నుం బదరి పలికిన నప్పలుకుల కులికిపడి విషణ్ణవదన యై కైకేయి దనపురోభాగంబున దీనముఖ యై దుఃఖించు చున్నమంథరం జూచి ప్రియసఖ యెవ్వనిచేతఁ బరాభవింపఁ బడితి వెఱిఁగింపు మనవుడు మధురాయమానం బగు కైకేయీవాక్యంబు విని క్రోధసంరక్తలోచన యై మనోవ్యథాకరంబును రామునియందు విరోధ జనకంబు నగుపరుషవాక్యంబున ని ట్లనియె. 173

క. పతి కౌసల్యకు వశుఁ డై, యతివా త్వన్నాశహేతు వగువై దేహీ
పతిని యువరాజ్యమునకుం, బతిఁ జేయఁ దలంచె నీదు బ్రతు కేటికిఁకన్. 174

క. ఈవృత్తాంతము విని మది, తా వహ్నిం గాల్పఁ బడిన దానిక్రియన్ దుః
ఖావిలమానస యై యిట, కే వచ్చితి వేగ నీకు హిత మొనరింపన్. 175

తే. దేవి నీదుఃఖమున నాకు దీర్పరాని
దుఃఖ మొదవును నీవు సంతోష మంద
నాకు మితి వెట్టరాని యానంద మొదవు
నిందులకు మది సందియ మొందవలదు. 176

క. ధారుణి రాజకులంబున, నారయ జన్మించి దశరథావనిపతికిన్

దార వయి రాజధర్మ, క్రూరత్వం బెఱుఁగ వేల • కువలయనేత్రా. 177

క. పలుకులఁ దీపును ధర్మముఁ, గలిగి హృదయమందుఁ జాలఁ•గలుషముఁ గ్రౌర్యం
బలనడఁగ నాఁటినుండియు, మెలఁగుఁ నీమగఁడు దెలియు•మిఁ వంచించెన్.

చ. జనపతి నిష్ఫలం బయిన•సాంత్వము నీపయిఁ జేర్చి యిప్పు డ
త్యనుపమ రాజ్యరూపకమ•హార్థముచేఁ బ్రథమద్వితీయనె
మ్మన మలరించెఁ గానియెడ • మామను జూచుటకై భవత్సుతుం
బనిచి ధరాసుతాపతికిఁ • బట్టముఁ గట్ట నుపక్రమించునే. 179

చ. అతివ వృథాప్రసాంత్వుఁ డగు•నానరనాథకులోత్తముం డనా
రతము సుఖోచితం బయిన•రాజ్యమునందు వసుంధరాత్మజా
పతి నభిషిక్తుఁ జేయు నిఁక • బాంధవ సంఘసమన్వితంబుగా
క్షితిని సజీవ వయ్యు గత•జీవిత వైతివి మాట లేటికిన్. 180

క. సుతునకు హితంబు నాకు, న్నతహర్షము నీకు మే లొ•నర్చుతలఁపు నీ
మతిఁ గలిగిన నభిషేకముఁ, జతురత విఘ్నితముఁ జేయఁ • జను నీ కబలా.

రామునికిఁ బట్టాభిషేకంబు జరుగుట మంథరవలన విని కైకేయి సంతసిల్లుట.

వ. బాలా దశరథుండు నీకుఁ బతివ్యపదేశంబుచేత శత్రుం డగు ఛన్నహృదయుం డగునతండు ఋజుస్వభావ వైననీచేత సర్పశిశుపోషయిత్రిచేతంబోలె హితాచరణేచ్ఛచేతఁ బ్రతిచ్ఛన్నాంతర్విషం బైనసర్పంబువోలె నుత్సంగంబునందు బరిధృతుం డయ్యె నుపేక్షితంబు లైనశత్రుసర్పంబులచేతం బోలె బాపస్వభావుండును వృథాసాంత్వుండు నగునద్దశరథునిచేత నిత్యసుఖోచిత వైన నీవు సపత్నీపుత్రాభిషేకరూపాపకారంబునఁ బుత్రమిత్రబంధుసహితంబుగా హతవైతి వింక నైన వివేకంబు గలిగి తత్కాలోచితోపాయ విచారకుశలవు గావున శీఘ్రంబున రామాభిషేకంబునకు విఘ్నంబుఁ గావించి భరతుని నిన్నును నన్నునుం బ్రోవు మని పలికిన విని యక్కేకయరాజపుత్త్రి రామాభిషేకకథాశ్రవణ సంజాతపరమానందరసపూరితహృదయ యై చంద్రరేఖాలంకృత యైనశరద్రజనియునుం బోలె నభిరామదర్శన యై యొప్పుచు రయంబున లేచి పర్యంకమధ్యంబునం గూర్చుండి వికసితమనోహరముఖారవింద యై కన్నుల నానందబాష్పధారలు గ్రమ్ముదేర సరసమణిప్రభాపటలశోభితం బై యొక్కదివ్యాభరణం బొసంగి యి ట్లనియె. 182

క. చెలియా పరమప్రియ మగు, నల జనకసుతాధినాథు•నభిషేకము సాం
పలరం జెప్పితి దీనికిఁ, గలప్రత్యుపకార మేమి • గావింతు నిఁకన్. 183

మంథర దుర్బోధనల విని సరిగా దనుచుఁ గైకేయి దానిని సమ్మతిపఱచుట.

వ. అని యుత్సాహంబు దీపింపఁ బలికి వెండియు. 184

క. ఆరాముఁడు భరతుఁడు నా, కారయఁగా నొక్కరూప • యటు గావున నా
భూరమణుఁ డతని రాజ్య, శ్రీరమణునిఁ జేయు టరయఁ • బ్రియ మగుఁ గాదే.
వ. ప్రియార్హా నా శ్రీరామాభిషేకకథనంబుకంటె నన్యం బొక్కటి యొక్కింతైన నభిమతం బగుశ్రేష్ఠవాక్యంబు నీచేతఁ గ్రష్టుఅం జెప్పుట శక్యం బై యుండు నట్లు సర్వప్రియంబులకంటె నుత్తమం బైనవేఱొక్క వస్తువు గల దేని యూరసి చెప్పుము దాని నొసంగెద ననిన నమ్మంథర యమ్మాట గీటునం బుచ్చి యద్దేవి యొసంగినయాభరణంబుఁ బాఱవైచి దండతాడితభుజంగంబు చందంబున సక్రోధ యై దుఃఖశోకంబులు పెనంగొన నిట్లనియె. 186

మంథర యతికఠినముగాఁ గైకేయికి దుర్బోధనలఁ జేయుట.

తే. దారుణాపత్సముద్రమం • ధ్యస్థ వైతి, యనుచు నిను నీ వెఱుంగక • యప్రమోద
విషయమం దిట్లు ముదముఁ గాం • వించె దీవు,వనిత నీబాలిశత్వ మే • మనఁగవచ్చు.
తే. రామభద్రసామ్రాజ్యసం • ప్రాప్తిరూప
మగుమహావ్యసనము నొంది • వగవ కిట్లు
హర్ష మొందితి కాన దుః • ఖార్త నగుచు
నిన్ను దూఱెద మది నవి • నీత వనుచు. 188
మ. మగువా నీకు సపత్నిపుత్త్రుఁ డగురా • మస్వామి మృత్యూపముం
డగుశత్త్రుండు దలంప వాని దగురా • జ్యప్రాప్తికి న్నీ వయో
పగ సాధింపక మోద మంది తిది యే • ప్రజ్ఞావిశేషంబు మె
చ్చుగునే తావకదుర్మతిత్వమున కే • నాత్మ౯ విషాదించెదన్. 189
తే. అకట రాజ్యసాధారణుం • డైనభరతు
వలన రాముని కయ్యెడుం • భయముఁ దలఁచి
మిక్కిలి విషణ్ణ నైతి ని • మ్మెయి ధరిత్రి
భీతి భీతున కొదవించు • భీతుఁ డబల. 190
వ. మఱియు మహేష్వాసుం డగులక్ష్మణుండు మనోవాక్కాయకర్మంబులచేత రామునిం బొంది యుండునట్లు శత్రుఘ్నుండును భరతునిం బొంది యుండు సన్నికృష్టం బైనపునర్వసుపుష్యనక్షత్రజననక్రమంబుచే నైనను భరతునకె రాజ్యప్రాప్తియగుఁ గనిష్ఠులై నలక్ష్మణశత్రుఘ్నులకు రాజ్యక్రమంబు వ్యవహితంబయ్యె లక్ష్మణశత్రుఘ్నులు వ్యవహితులైనను బరతంత్రులైనను రాజ్యవిషయంబు నం దభిలాషంబు రామభరతులకుంబోలె వారలకుం గలిగి యుండు నైనను మొదల రామునకుఁ బిదప భరతునకుఁ బదంపడి లక్ష్మణశత్రుఘ్నులకు రాజ్యక్రమంబు సన్నికృష్టంబై యుండు నట్లు గావునఁ బ్రథముం డగురాముండు ద్వితీయుం డగుభరతుని హింసించు గావున రామునివలన భయంబు భరతునకే కాక లక్ష్మణశత్రుఘ్నులకుం గలుగ నేర దిట్లు రాజ్యక్రమంబు సన్నిహితం బైనను రా

ముందు మొదట నేలుట కర్హుండై యుండ భరతున కెట్లు రాజ్యశంక గలుగు నని యంటి వేని వివేకశాలియు క్షత్త్రచారిత్త్రంబునందుఁ బ్రాజ్ఞుండును గాలోచిత కర్తవ్యార్థకారియు నైన రామునివలన నయ్యెడుభావ్యనర్థకరణభయంబు వలనఁ బూర్వోక్తవైశారద్యాదిరహితుం డైనభవత్పుత్త్రు నుద్దేశించి పరితపించు చున్నదాన నని యిత్తెఱంగున భరతునకు రాజ్యసాధారణ్యం బుగ్గడించి వెండియుఁ గౌసల్యకుం గలసౌభాగ్యప్రసంగంబునఁ గైకకు నీర్ష్యోత్పాదనంబుఁ జేయుతలంపున నిట్లనియె. 191

ఉ. ఎల్లి సమస్తబంధుజను • లెంతయు మెచ్చఁగఁ బుష్యయోగమం
దల్లన ధారుణీసురకు•లాఢ్యులచే నభిషిక్తుఁ డై మహీ
వల్లభు లెల్ల మ్రొక్కు లిడ • వారక గద్దియ నున్నజానకీ
వల్లభుఁ జూచి మోదమున • వాలఁగ నీసవ తేమి నోఁచెనో. 192

తే. పగతు లెల్లను సిగ్గింపఁ • బడిరి కాన, నధికవిశ్రుతి సంప్రీతి • నలరి యున్న
నీసపత్నికి దాసి వై • నెనరు పుట్టఁ,బనులు సేయంగ వలసె నీ • కనిశ మబల.

క. ఏ మెల్ల నిన్ను వీడ్కొని, రామజననిఁ గొలిచి యునికి • ప్రాప్తించెఁ దగన్
రామునకు నీకుమారుం, డోమహిళా ప్రేష్యభావ • మొందఁగ వలసెన్. 194

క. భరతునిగృహమున నీస్నుష, లరుదారఁగ నప్రహృష్ట • లై వర్తింపం
బరికించి రామయువతులు, గర మానందంబు నొంది • కిన్గొనవలసెన్. 195

వ. అని యిట్లు పాపవ్యవసాయంబునందుఁ జిత్తంబు తగులువడునట్లు బోధించు పరిచారిక నవలోకించి రామునియందు సన్నివిష్టంబు లగుసద్గుణంబు లభివర్ణింప నుపక్రమించి కైక యిట్లనియె. 196

కైక మంథరకు రామునిసద్గుణంబులఁ దెల్పుట.

మ. గురుదాంతుండు కృతజ్ఞుఁ డార్తిహరుఁ డ•క్రూరుండు ధర్మజ్ఞుఁడుం
గరుణోదారుఁడు సత్యవాది శుచియుం • గాకుత్స్థవంశేంద్రుఁ డా
ధరణీజాపతి యాజి కగ్రసుతుఁ డై • తాఁ బుట్టెఁ గానన్ ధరం
బరిపాలింప నతండె యర్హుఁడు జగ•త్ప్రఖ్యాతనీతిం జెలీ. 197

క. అనుజుల భృత్యుల బంధుల, ననవరతముఁ దండ్రివోలె • నారసి ప్రోచున్
మనరాముఁ డతనియభిషే, చనమునకు న్వగపఁ దగునె • సకియా నీకున్. 198

క. అవనిసుతావిభుఁ డేలిన, యవల మహీచక్ర మెల్ల • నస్మత్తనయుం
డువిదా పాలింపఁ గలం,డు విచారము దక్కు యూఱడుము నీ వింకన్. 199

క. ఎడఁబడక మీఁద భరతుఁడు, పుడమికి ఱేఁ డగుచు నుంట • బుద్ధిఁ దలఁప కి
ప్పుడు రామాభ్యుదయమునకుఁ, బడతీ యిప్పగిది నడలు•పడ నేటి కిటన్. 200

క. జనకతనయాకళత్త్రుం, డనిశము నిజజననికంటె • నతిశయభక్తిన్
ననుఁ జేరి కొలుచుఁ గావున, మనభరతునికంటె నతఁడు•మాన్యుఁడు నాకున్.

చ. అనవరతం బతండు తన•యట్టులె తమ్ములఁ జూచుఁ గాన న
య్యనఘునియందుఁ జెందిన మ•హాప్రియ మంతయు మత్కుమారునం
దును దగఁ జెందినట్లు తలఁ•తు న్నగువా మది కిప్డు దీనికై
మనమున నింతవట్టి పలు•మా తెఱఁ గుండఁగనేల దీనతన్. 202

వ. అని యివ్విధంబునం గైక దనమనంబున రామునియందుం గలవాత్సల్యంబు తేటపడం బలికిన నక్కుబ్జ శోకశిఖిశిఖాదందహ్యమానస యై నిట్టూర్పువుచ్చి యొక్కింతసే పూరకుండి వెండియుఁ గైక కిట్లనియె. 203

ఆ. వినుము వ్యసనశోక•విస్తీర్ణ మగుదుఃఖ, వనధి మగ్న నైతి • ననుచు నిన్ను
మది నెఱుంగలేవు • మౌర్ఖ్యంబువలన న,నర్థదర్శినివి గ•దా లతాంగి. 204

మంథర కైకకు నానాప్రకారంబుల బోధించుట.

వ. అని యిట్లు కైకయభిప్రాయం బనాలోచితం బని నిందించి రామరాజ్యానంతరంబున నైన భరతునకు రాజ్యంబు లేమి తెల్లంబుగా బోధించుతలంపున నిట్లనియె. 205

సీ. ధరణీశ్వరులు రాజ•తంత్రంబులను జ్యేష్ఠసుతునందె ఘటియింతు•రతిగుణాఢ్యు
లైనతక్కినవారి•యందుఁ జేర్పరు రాజునకుఁ గలసుతు లెల్ల • నరపతిత్వ
మొందలే రబ్బంగి • నొందినచోఁ జాల ననయంబు వాటిల్లు • నగ్రపుత్రుఁ
డగు రాముఁ డేలిక • యైనపిమ్మట వానితనయుండె భూపతి•త్వము వహించు
తే. రాజవంశంబు వలన వా•రక సుఖంబు
వలన నత్యంతనిర్భగ్నుఁ • డగుచు నీదు
సుతుఁడు భరతుం డనాథుఁ డై • సొంపు సెడి య
రణ్యమున కేగఁ గలఁ డిప్పు•రంబు విడిచి. 206

ఆ. కాంత నీదు మేలు • ఘటియించుతలఁపున
హితముఁ గఱప వచ్చు • టెఱుఁగ కిట్లు
సవతిభాగ్యమందు • సంతసించెద వయో
యెంత చెనటి వైతి • వే మొనర్తు. 207

తే. రాముఁ డధినాథుఁ డైన నీ•రాజ్యమునకు
హాని లేకుండ నీపుత్త్రు • నన్యదేశ
మునకు నైన లోకాంతర•మునకు నైనఁ
బనుచు నిక్కువ మీచంద • మనుపమాంగి. 208

వ. దేవీ బాలుం డగుభరతుని మాతులగృహంబునకుం బుచ్చితి విది యవివేకంబు నేఁ డతండు సమీపంబున నుండె నేనియు మహీపతికి రామభరతాదులయందు సమానసౌహార్దంబు సంఘటిల్లుఁ దృణగుల్మలతాదిస్థావరంబులయుం దైనను నత్యంతసన్నిధానంబువలన నన్యోన్యసంశ్లేషరూపసుహృద్భావంబు

జనించుఁ బ్రాజ్ఞులైన రామభరతాదులయందు జనించుట కేమి యరిది యట్టి సన్నికర్షంబు నీచేత విఘటితం బయ్యె లక్ష్మణుండు రామునకుం బోలె శత్రుఘ్నుండు భరతునకు వశుండై యుండు నతండైన సమీపంబున నున్నఁ దనయస్నేహంబువలన భరతునియందు సౌహార్దంబు గలుగు నతండును బ్రస్థాపితుం డయ్యె వనోద్భూతతృణకాష్ఠజీవు లగువ్యాధాదులచేత ఛేత్తవ్యం బగుకొండొకవృక్షంబు కంటకప్రచురవేత్రతృణలతాదులచేత సన్నికర్షంబువలన ఛేదనరూపభయంబువలన నమోచితంబగునని వినఁబడుం గావున సన్నికర్షంబు రక్షణకారణం బై యుండునది నీచేతఁ బరిహృతం బయ్యెనని విందుముగాదె యని పలికి వెండియుఁ గుబ్జ యిట్లనియె. 209

తే. రాఘవుఁడు లక్ష్మణునిఁ బ్రోచు • లక్ష్మణుండు, బ్రోచు రాముని నశ్వినీ•పుత్రులట్లు
వారిసౌభ్రాత్ర మఖిలభు•వనమునందు, నధికవిశ్రుతమై యుండు • నట్టు లగుట.

క. సౌమిత్రిపై రఘూత్తముఁ, డేమియుఁ బాపంబు సేయఁ • డించుక యైనన్
లేమా మనభరతునిఁ బెనుఁ, బాముపగిదిఁ గినుకఁ బూని • బాములఁ బెట్టున్.

వ. కావున భవత్కుమారుండు మాతులగృహంబున నుండి వనంబునకుం జనుం గాక భరతుండు ధర్మంబు దప్పక పిత్ర్యం బగు రాజ్యంబుఁ బరిపాలించెనేని నాకుఁ బరమహితంబును నీకత్యంతహర్షంబును భవదీయజ్ఞాతుల కధికోదయంబును సంభవించు నదియునుం గాక. 212

తే. అతిసుఖోచితుఁ డగుభవ•త్సుతుఁడు రామ
చంద్రునకుఁ జూడఁ గేవల•సహజశత్రుఁ
డతఁడు సతతసమృద్ధార్థుఁ • డగుచు నుండ
నితఁడు నష్టార్థుఁడై యెట్లు • బ్రతుకుఁ దన్వి. 213

క. వనితా బలుసింగముచే, వనమున వెస నాక్రమింపఁ • బడినకరివిధం
బున రామునిచేఁ బొదువఁ, బడినభరతునిఁ బ్రోవు మతని • డెందం బలరన్.

మ. రమణీ మున్ను విభుండు నీకు వశుఁడై • లాలించునాఁ డీవు గ
ర్వమునం జేసినయొగ్గు లన్నియును దాఁ • బల్మాఱు చింతించి గి
న్క మదిన్ డాఁచిన నీసపత్ని యగుస•త్కౌసల్య రాముండు రా
జ్యము బాలించుచు నుండె నేనియు నినున్ • సాధింపదే క్రమ్మఱన్. 215

తే. రామచంద్రుండు సకలసా•మ్రాజ్యమునకు
నాయకుం డయ్యె నేని నీ • నందనునకు
నీకు నీబంధుజనుల క•స్తోకదైన్య
వృత్తి వాటిల్లు నిక్కువ • మివ్విధంబు. 216

క. కావున భరతుని రాజ్య, శ్రీ విభునిఁ గాఁ బగతుఁడైన • శ్రీరాము నర
ణ్యావాసునిఁ గాఁ దలఁపుము, భావంబున సుతుఁడు నీవు • బ్రతుకఁ దలఁచినన్.

వ. అని బహుప్రకారంబుల నమ్మంథర తననేర్పుకొలంది వ్యాపాదంబునందుఁ జిత్తంబు తగులువడునట్లు బోధించిన నక్కైకేయి యెట్టకేలకు నీయకొని క్రోధానలజ్వలితవదనయై నిట్టూర్పు నిగిడించి క్రమ్మఱ నక్కుబ్జ కిట్లనియె. 218

చ. అనుపమబుద్ధి నీకఱపి•నట్టులె రాము నరణ్యభూమికిం
బనిపెద మత్కుమారునకుఁ • బట్టముఁ గట్టుతెఱం గొనర్చెదన్
మనమున దీనికిం దగిన•మంచియుపాయముఁ జూచి చెప్పు మీ
వనిన మదిన్ ముదం బలర • నప్పరిచారిక వల్కెఁ గ్రమ్మఱన్. 219

ఉ. ఓయెలనాగ నీదుతల • పొప్పిద మయ్యె వసుంధరాసుతా
నాయకుఁ డుగ్రసత్త్వభయ•దాటవియందుఁ జరింప నీసుతుం
డాయతరాజ్యవైభవస•మంచితుఁడై తనరారు నట్టిసూ
పాయముఁ జెప్పెదన్ విను మ•పారసుధీరచనాధురీణవై. 220

మంథర కైకకు రామవివాసన భరతాభిషేచనముల కుపాయం బెఱింగించుట.

వ. దేవీ నీచేత బహుప్రకారంబుల నుచ్యమానం బైనయాత్మప్రయోజనంబు నావలన వినం గోరితివి దీనికిం దగినయుపాయంబు నీవెఱుంగక యడిగితివో యెఱింగి ప్రకటంబు గానీక మనంబున నిడుకొని యడిగితివో యెఱుంగరాదు నాచేతఁ బలుకం బడినదాని విన నభిలాషం బగునేని యెఱింగించెద దాని నాకర్ణించి యవ్వల విమర్శింపు మని పలికిన నమ్మంథరావాక్యంబు విని యక్కైకేయి స్వాస్తీర్ణం బైనశయనంబుననుండి యొక్కింత లేచి మంథర కిట్లనియె. 221

ఆ. ముదిత యేయుపాయ•మున మత్కుమారుండు
రాజ్య మధిగమించు • రామభద్రుఁ
డడవి కిప్పు డరుగు • నట్టియుపాయంబు
జెప్పు మీవు తడవు • సేయ నేల. 222

క. అని పలికిన నమ్మంథర, ఘనతరరామాభిషేక•కార్యవిఘాతం
బొనరించుచుఁ గైకేయిం, గనుఁగొని యిట్లనియె మరలఁ • గడుహర్షమునన్.

వ. దేవి తొల్లి దేవాసురసంగ్రామంబునఁ బురందరాదిబృందారకులు రాక్షసుల కోడి పోడిమి సెడి నీమగనిం దమకుఁ దోడుపడుమని ప్రార్థించిన నతండు నిన్నుం దనకు బాసటగాఁ గొని రాజర్షిసమేతుండై దక్షిణదిశకుం జని దండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి యందు వైజయంతం బనుపురంబున కధివిభుం డైన తిమిధ్వజుం డగుశంబరుం డనుమహారాక్షసుని మహామాయునిం దాఁకి వీఁక శరాసారఘోరంబుగాఁ బోరి పోరి ప్రొద్దుగ్రుంకినఁ దదీయశూలాభిసంజాతక్షత వేదనాపనోదనార్థంబు నిదురించి యుండ నప్పు డప్పూర్వగీర్వాణులు నిశాసమయంబున సుప్తులైనవారి నందఱ నానావిధప్రహారణంబులం బ్రహరించిన

నక్కైకాదువులతాకున కోర్వక దశరథుండు మేల్కాని నిజస్యందనంబు గడవ నిన్ను సారథిగా నియోగించుకొని రాక్షసులతోడ దారుణప్రకారంబున రణంబుఁజేసి రాక్షసప్రయుక్తశూలపట్టిసప్రాసాదిసాధనంబుల నొచ్చి నష్టచేతనుం డైన నీ వప్పు డద్దశరథుని రణంబునకుఁ దొలంగించి దానవకృత్యంబులం బడి మడియకుండ రక్షించితి పదంపడి రాక్షసులు పైనెత్తివచ్చినఁ దత్తత్ప్రహారంబులం బొలియకుండఁ గాచితి విట్లు ద్వివారంబులు నీచేత రక్షితుండై యతండు మెచ్చి వరంబులు రెండొసంగెద వేఁడు మనిన వలసినయపుడు గోరెద నొసంగు మన నద్దశరథుం డట్లయ్యెడు నని నీయకొనియె నీవృత్తాంతంబు తొల్లి యొక్కనాఁడు స్నేహబలంబున నాకుం జెప్పితి నేను నాఁటనుండి మనంబున నిడుకొని తద్వినియోగసమయాన్వేషణంబు సేయుచుండఁ బెద్దకాలంబునకుఁ దగినసమయంబు దొరకొనియెఁ బదునాల్గువత్సరంబులు రాముని కరణ్యవాసంబును భరతునకు రాజ్యాభిషేకంబు నుంగా నివ్వరంబు లొసంగ వలయునని మగని బలాత్కరించి యడిగి రామాభిషేకసంభారంబులు నివర్తింపు మట్లైన భరతుండు ప్రజాభిప్రాయసంప్రాప్తస్నేహుండై సుస్థిరుండగు దానంజేసి నీకు వశులై సపత్నులెల్లఁ బనులు సేయుచుండ మాబోంట్ల నెల్ల రక్షించుచు నీశ్వరివై యుండెద వని సౌభాగ్యంబునం దాశాకల్పనాపూర్వకంబుగా రామవివాసంబునకుం దగినయుపాయం బెఱింగించి వెండియు నిట్లనియె. 224

క. చెలువంబు దక్కి బలువడి, మలినపటముగట్టి క్రోధ•మందిరమున సొ
మ్ములు డుల్చి నేలపైఁ గ,ట్టలుకం బడియుండు మిపుడె • యధిపుఁడు వచ్చున్.

క. వచ్చిన మగనిం గన్నులు, విచ్చి గనుంగొనక పూర్వ•విధమునఁ బ్రేమ
న్ముచ్చట లాడక తగ మన, సిచ్చి గలియు కేష్టుచుండు • మెంతయుఁ గినుకన్.

వ. అట్లైన భర్తృపరిత్యాగరూపానర్థంబు వాటిల్లు నని తలంచితేని వినుము. 227

క. మానిని మగనికిఁ గూర్చిన, దానవు గావున నతండు • త్వత్కృతమం దెం
తో నెనరు గలిగి ప్రజ్వలి, తానలమం దైనఁ జొచ్చు • నది నిక్కమగున్. 228

తే. నెనరు గలవాఁడు గావున • నీఁకుగండు
నెలఁత నినుఁ గడదానిఁగాఁ • దలఁచి దారు
ణోక్తిఁ గోపింపఁ జాలఁడు • యుష్మదగ్ర
మాన సేయుట ననువుల • నైన విడుచు. 229

క. పాటలగంధిరో విను నీ, మాటకు జవదాఁట లేఁడు • మానవపతి యి
ప్పాట భవదీప్సితార్థము, వాటముగాఁ జేకుఱుఁ ధ్రువం బది నీకున్. 230

వ. ఇట్లలుక వొడమినడెందంబుతో నీవు క్రోధాగారంబుఁ బ్రవేశించి శయ

నించి యున్న సమయంబున నీవిభుం డరుదెంచి నీచిత్తంబు వడయుటకు బహు రత్నసువర్ణభూషణాంబరమాల్యాదు లొసంగం జూచు మనోవిభ్రమకారణంబులైన యప్పదార్థంబులం దాస నేయక తొల్లి దేవాసురసంగ్రామసమయంబున సంప్రీతుండై యొసంగెద నన్నవరంబు లిచ్చునంతకుఁ గోపంబు డింపకుండు మట్లైన నతండు మోహవిశేషంబున నవ్వరద్వయం బొసంగువాఁడై కోర్కికిం దగినప్రయోజనంబు లెఱింగింపు మని యడుగు నప్పుడు నీవు భయంబు విడిచి యమ్మహీవిభుని సత్యంబునందు సంస్థాపించి పదునాల్గువత్సరంబులు రామునకు వనవాసంబును భరతునకు రాజ్యాభిషేకంబును గోరు మతం డివ్వరంబు లనుమానంబు దక్కి యొసంగు నంతట రాముండు వనంబునకుం జనిన భరతుండు సామ్రాజ్యపదవిం గైకొని వశీకృతమూలబలుం డై పగతులం బరిమార్చి సంగృహీతమనుష్యుం డగుచు నిష్టజనంబులఁ గూడి మహీభారధారేయుండై యొప్పు నవ్వేల నారాముండు చతుర్దశవత్సరంబులు వనవాసంబు సల్పి గ్రమ్మఱఁ బురంబునకుం జనుదెంచెనేని భరతుని జయింప సామర్థ్యంబు లేమింజేసి యూరకుండు నంతట రాముండు రాముం డయ్యెడు భరతుండు చతుర్దశవర్షవ్యతిరిక్తపురుషాయుఃకాలం బంతయు నేకచ్ఛత్రాధిపత్యంబుగాఁ బుడమి నేలుం గావున నెల్లభంగుల సందియంబు దక్కి నిర్బంధంబున దశరథుని స్వాధీనుం గావించుకొని రామాభిషేకంబునకు విఘ్నంబు సేయుమిదియె భరతునకుఁ బ్రాప్తకాలం బని పలికిన నక్కుబ్జపలుకుల కలరి యక్కైకేయి యనుకూలార్థరూపంబునం బ్రతిబోధితయైనయయ్యనర్థంబుంబరిగ్రహించి సంతసించి యమార్గగత యైనకిశోరిచందంబున నవశయై మిక్కిలి విస్మయంబు నొంది మంథర కిట్లనియె. 231

కైక మంథరను శ్లాఘించుట.

తే. బుద్ధినిశ్చయమందు నీ•పుడమిలోనఁ, గలుగు కుబ్జలలో నగ్ర•గణ్య వైతి
వింత హితమతి వనుచు ని•న్నెఱుఁగ నైతి, నెంతశ్రేష్ఠాభిధాయిని•వే మృగాక్షి.
క. సతతము మదర్థములయం, దతులితముగఁ గూడి యుందు • పటుగావున భూ
పతి పూనిన కార్యం బెఱిఁ,గితి నే నెఱుఁగంగ నైతిఁ • గేవలజడతన్. 233

వ. ప్రియసఖి దారుణస్వభావలును వక్రరూపిణులును దుష్టావయవ సంస్థానవిశేషసంయుక్తలు నగు కుబ్జలు పెక్కండ్రు గలరు నీకు వారల సాటిసేయం దగదు ప్రియదర్శన వగునీవు పద్మంబుకరణి వాతంబుచేత నమ్రవైతి వైననేమి సహజసుందరం బయినపద్మంబు వాతంబుచేత నమ్రం బైన నెట్లనింద్యం బైయుండు నట్లు సహజసౌందర్యశాలిని వగునీవు వాతోద్రేకంబువలన వక్రత్వంబు నొందియు ననింద్య వైతి వని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 234

తే. స్కంధపర్యంతమును నొప్పు • గలిగి యుభయ
పార్శ్వముల నొత్తికొని యున్న • ప్రబలమయిన
యురముఁ గని సిగ్గువడి సునా•భోదరంబు
శాతత వహించె ననఁ జాల • సన్నమయ్యె. 235

క. పరిపూర్ణజఘనమును లస, దురుకుచములు విమలహిమక•రోపమవక్త్రం
బరుదార నీకె కలిగెను, వరవర్ణిని యెంతరూప•వతివే తలఁపన్. 236

చ. ఘనరవకింకిణీకలిత•కాంచియుతం బగునీనితంబముల్
గనకనిషంగకాహళవి•కాసము లైనత్వదీయజంఘిక
లున్విచిత్రభంగి దీర్ఘమయి • శోభిలు నీదుపదద్వయంబు కాం
చనరుచిశోభితావయవ•సౌష్ఠవ మింత పొసంగునే చెలీ. 237

క. క్షౌమాంబరంబుఁ దాలిచి, కామిని నీవాయతోరు•కాండంబులచే
నాముంగలఁ జను బిసభు, గ్భాముపగిదిఁ జూడ్కి కింపు • గావించె దిఁకన్. 238

క. ఘనమాయుఁ డైనశంబర, దనుజునియందుఁగల బహువి•ధస్ఫుటమాయ
ల్వనజాతనేత్రి నీయం, దనవరతము నొప్పు శతగు•ణాధికములునై. 239

తే. సకియ యే నీస్థగుప్రదే•శంబు దీర్ఘ, మగుచు రథఘోణమువలె నా•యతత గలిగి
యలరు నచ్చోటరాజనీ•తులు మతులు వి, చిత్రతరయుక్తి శక్తులు • జేరి నిలిచె.

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబులఁ గుబ్జారూపంబు కురూపంబైనను సురూపంబుగాఁ గొనియాడి తదీయవాక్యంబులు లోకగర్హితంబు లని యెఱుంగక కార్యసాధకంబు లని తలంచి హర్షోత్కర్షంబునఁ గైకేయి వెండియు నిట్లనియె. 241

చ. తలకొని మత్సుతుం డఖిల•ధారుణి నేలఁగఁ గల్గెనేని యో
నెలఁత మహోన్నతంబయిన • నీస్థగువందు సుగంధిచందనం
బలఁది సువర్ణకంచుకము • నర్మిలి నిచ్చెద నీమొగంబునం
దిలకము దిద్దెద న్విమల•దివ్యవిభూషణపఙ్క్తి నిచ్చెదన్. 242

తే. పూర్ణచంద్రునిఁ గేరు నీ•ముఖము నాదు, లోచనేందీవరములకు • రుచులొసంగ
ధౌతకాంచనపరిధాన•ధారుణిపయి, నచ్చర బలెం జరించెద • వతివ నీవు. 243

తే. నీవు నాకెట్లు దాసివై • నెనరు వుట్ట, సేవఁ జేసెద వారీతిఁ • జెలియ నీకు
సకలకుబ్జలు విమలభూ•షణవిభూషి, తాంగులై సేవఁ గావింతు • రనుదినంబు.

క. అని యిటు తనుఁ గొనియాడుచుఁ, దనబుద్ధికిఁ జిక్కి వేది•తలగతశిఖిచా
డ్పునఁ దల్పముపై శయనిం, చినకైకం గాంచి కుబ్జ • చెచ్చెరఁ బలికెన్. 245

మంథరోపదేశంబునఁ గైకేయి క్రోధంబుఁ బూనుట.

చ. అతివ వృథాప్రసంగ మిపు • డర్హమె శాత్రవుఁ డైనరాముఁ డా
తతసకలావనీభరముఁ • దాల్చినపిమ్మట నీప్రయత్నముం

గతజలసేతుబంధనము • కై వడి శూన్యనివాసదీపసం
గతి యగుఁ గాన నావనుపుఁ • గైకొని వేగమె సేయు మిత్తఱిన్. 246

ఆ. అనిన నట్ల కాక • యని కైక రయమునఁ, గుబ్జతోడఁ గూడి • క్రోధగృహము
సొచ్చి మైలఁ గట్టి • సొమ్ము లుర్వర వైచి, ధర వసించి మరల • దాని కనియె.

చ. క్షితితనయావిభుండు వన•సీమకుఁ బోవుచునుండ మత్సుతుం
డతులితపూజ్యరాజ్యవిభుఁ • డయ్యె నటం చల కేకయావనీ
పతి కెఱఁగింపు కానియెడఁ • బ్రాణసఖీ మది నుక్కు దక్కి నా
మృతి నెఱిఁగింపుమా దశర•థేశున కాతని యుల్ల ముబ్బఁగన్. 248

వ. అని యి ట్లతిక్రూరంబుగాఁ బలికిన నక్కుబ్జ తనతలం పీడేఱె నని మనంబున నుబ్బుచు రాముండు రాజ్యస్థుండైన నీకుఁ జేటు వాటిల్లుం గావున నెల్లభంగుల నతండు వనంబునకుం జను నంతకు నిమ్మార్గంబు విడువ కుండవలయు నని యక్కైకకు నొత్తి చెప్పిన నద్దేవి మహాక్రూరంబు లగుతదీయవచశ్శిలీముఖంబుల ముహుర్ముహుర్లుఠితాంతరంగ యగుచు హస్తంబు లురంబున నిడి కొని యమ్మంథరమతంబునకు బహువారంబులు కైవారంబులు సేయుచు సీతావల్లభున కరణ్యావాసం బొండె నాకు జీవితాంతం బొండె నందాఁక నీయలుక డింపక యుండు దాన నదియునుంగాక నిక్కార్యం బొడఁబడు నందాక భోజనమజ్జనపానశయనాదు లుడిగి స్రక్చందనాదిపదార్థంబులం దాన మాని దివ్యాంబరాభరణాదులం గైసేయ కుండెద నని నిష్ఠురంబుగాఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసి సర్వాభరణంబులు పుడమిం బడవైచి పుణ్యాంతంబునందు దివంబున నుండి నేలం బడిన కిన్నరాంగన తెఱంగున ననాస్తరణసంవృత మేదినివయిం బడి యుండె నప్పు డప్పడంతి యుదీర్ణసంరంభతమోవృతముఖియును విముక్తముక్తామాల్యవిభూషణయునై యస్తమితతారకంబై తమశ్ఛన్నంబైన నభంబు నను కరించె నప్పు డక్కుబ్జ మణికాంచనవిచిత్రంబులైన తదీయ దివ్యాభరణంబులు కేలుడిపి యెల్లకడలం జల్లె నవి నక్షత్రంబులు నభంబునుం బోలె నచ్చటి వసుంధరను బ్రకాశింపం జేసె ని ట్లేకవేణియును విముక్తభూషణాంబరయు నై కేకయరాజపుత్రి విపరీతార్థబోధిత యై యొంటి నేలం బడి నాగాంగనభంగి నూర్పులు వుచ్చుచు మంథరోపదిష్టకార్యంబు యుక్తం బని నిశ్చయించి మన చేత నాలోచితంబైన సర్వంబు సమీచీనం బని మెల్లన మంథరకుం జెప్పుచు నిజోద్యోగం బగునో కాదో యని నిశ్చయాభావంబువలన దీనయై సారెసారెకు నాత్మసుఖావహం బైన తన్నిశ్చయోపాయం బొక్కముహూర్తంబు చింతించి నిశ్చితార్థయై భ్రుకుటిబంధోదీర్ణవదనయై యుండె నప్పు డక్కుబ్జ కైకేయీకృతనార్యనిశ్చయం బెఱింగి రససాధనాదిసిద్ధి నొందినదాని తెఱంగునఁ బరమప్రీత యయ్యె నంత. 249

—॥ దశరథుఁడు కైకేయీగృహంబునకు వచ్చుట. ॥—

చ. ఇనకులవార్ధిశీతకరుఁ • డెల్లి జనుల్వన రాఘవాభిషే
చన మని తెల్పి యవ్వలను • సభ్యుల వీడ్కొని తెల్పియప్రయో
జనముఁ బ్రియార్హ మైనగుణ•శాలికిఁ గైకకుఁ దెల్పువేడ్కఁ జ
య్యనఁ జనియెం దదీయవిపు•లాయతనంబున కాత్మఁ దున్నతిన్. 250

వ. అది మఱియును. 251

సీ. క్రౌంచమరాళసా•రసనాదయుక్తంబు శుకపికశారికా•శోభితంబు
చంపకాశోకర•సాలప్రసవగంధమిళితలతాగృహా•విలసితంబు
తపనీయరాప్యవి•తర్దికాలంకృతరమ్యనిశాంతవి•రాజమాన
మమృతోపమానభ•క్ష్యాన్నపానాదికసరసపదార్థోప•సంభృతంబు
తే. నిత్యపుష్పఫలోపేత•నిఖిలతరువి
కాసితోద్యానసహితంబు • కనకరత్న
భూషణవిభూషితంబు నై • పొసఁగ నింద్ర
కాంతసదనంబు క్రియ మనః•కాంత మగుచు. 252

క. వాపీకూపంబులచే, నా పాండురదాంతరాజ•తాసనములచే
నేపారెడు కుబ్జలచే, దీపించెడుదాని రుచులఁ • దేలెడుదానిన్. 253

క. కైకేయిగృహముఁ గనుఁగొని, ప్రాకటముగ రాహుయుక్త•పాండుఘనచ్ఛ
న్నాకాశముఁ జేరెడు దో,షాకరుగతి నమ్మహార్హ•సదనముఁ జేరెన్. 254

వ. ఇట్లు ప్రవేశించి. 255

ఆ. కామబలయుతుండు • గావున సురతను, ఖంబుఁ గోరి తృష్ణ•గదుర శయ్య
కడకుఁ బోయి యందుఁ•గైకేయిఁ గానక, మనుజవిభుఁడు తనదు•మానసమున.

—॥ దశరథుఁడు కైకేయిఁ గానక పరితపించుట. ॥—

సీ. రమణి నిత్యము మదా•గమనవేళ యెఱింగి మాల్యచందనచేల•మండనములఁ
గయిసేసి మోహనా•కారయై నారాక కెదురు సూచుచునుండు • నిప్పు డేల
తొల్లింటిచందానఁ • దొయ్యలి చూపట్ట దని విషాదమునొంది • యచటనున్న
ప్రతిహారిఁ గనుఁగొని • భామిని యెక్కడఁ జెప్పు మీ వన నది • చేతు లళిక
తే. భాగమునఁ జేర్చి దేవర•వారిదేవి, యలుక వొడమినదెందాన • నల్లక్రోధ
సదనమున నొంటిఁగఠినభూ•శయ్యమీఁద, దీనయయిపడియున్నది• దేవయనిన.

వ. విని యదర్శనమాత్రంబున మొదల సంప్రాప్తవిషాదుండై యున్నయన్నర
పతి క్రోధాగారప్రవేశశ్రవణంబువలన ద్విగుణీకృతవిషాదుండై లుళితవ్యాకు
లేంద్రియుం డగుచు మెల్లనఁ గ్రోధాగారంబులోనికిం జని యందు వినిష్కృత్త
మైనలతికపగిదిఁ బుణ్యక్షయంబువలన స్వర్గంబున నుండి పుడమిం ద్రెళ్లిన

దేవతవిధంబున ధరణికిం జనుదెంచిన వేల్పువెలయాలిచందంబునఁ బరమోహ నాస్త్రంబు ప్రయోగింపం బడినమాయకరణిఁ బరిమ్లాన యైనపుష్పమాలిక కైవడి వాగురాదికంబులచేత నిబద్ధయైనహరిణిపోలిక వేఁటకానిచేత వనాంతరంబున విషదిగ్ధబాణంబున నభిహతయైనకరిణిభంగి వసంవృతమేదినిపయిం బడియున్నదాని నతథోచిత యగుదానిఁ బ్రాణంబులకంటె గరీయసి యగుదాని రామాభిషేకవిఘాతానుకూలసంకల్ప యగుదానిఁ దరుణి యగుదానిఁ గైకేయి నవలోకించి యపాపుండును వృద్ధుండు నగుదశరథుండు పరమదుఃఖితుండై డాయం జని యరణ్యమధ్యంబున మహాగజంబు పూర్వోక్తవిశేషణయుక్తయైనకరిణిం బోలె స్నేహంబున నద్దేవిం బరామర్శించి కరంబులచేతఁ బరిమార్జనంబుఁ గావించి మదనబాణబాధితుండు గావున మిక్కిలి సంత్రస్తచేతనుండై యిట్లనియె. 258

దశరథుండు కైకేయిని నానాప్రకారంబుల ననునయించుట.

ఉ. ఎవ్వనిచేత భంగపడి • తే మృదుకోకిలవాణి నీమనం
బెవ్వఁడు నొవ్వఁజేసె పాప • గేటికిఁ దప్పె మనోహరాంగి నీ
కివ్విధి నాపయిం గినుక • యేల జనించినదో యెఱుంగ నా
కవ్విధ మంత వే దెలుపు • మా కమలాయతచారులోచనా. 259

ఉ. ముద్దులగుమ్మ నాదుమని • ముక్కున నూపిరి గల్గియుండ నీ
విద్దురవస్థ నొంది తపి • యించుచు ధాత్రి వసింప నేల నీ
ముద్దుమొగంబు పాంసుకణ • పూరితమై యిటు లుండఁ గాంచి నా
కెద్దిసుఖత్వ మేటిబ్రతు • కేగతిఁ దాళుదు నింకఁ జెప్పుమా. 260

క. రాకేందువదన భూతము, సోఁకెనొ శారీరరుజలఁ • జొక్కితొ దానిన్
వాకొని చెప్పుము వేగమె, చేకొని దివ్యౌషధంబు • సేయింతు నొగిన్. 261

మ. వనజాక్షీ యటు గాకయున్నఁ బరుఁ డె • వ్వాఁడైన నీ కప్రియం
బొనరింపంగఁ దలంచెనే మఱియుఁ గో • పోద్వృత్తి నెవ్వాని కై
నను నీ వప్రియముం ఘటింప మదిలో • నం బూనితే తెల్పు మె
వ్వని శాసింపుదు నెవ్వనిన్ సుఖినిగాఁ • బాలింతు నే నిట్యెడన్. 262

ఉ. మానిని యిట్టులుండఁ జల • మా భవదిష్టముఁ దెల్పు మెట్టిఱం
గేని యవధ్యునైన వధి • యించెద వధ్యుని నైనఁ గాచెదం
బూని దరిద్రునైన ధన • పూర్ణునిఁ జేసెద విత్తవత్తముం
డైన దరిద్రుఁడై నగచు • నట్లొనరించెద సిద్ధ మింతయున్. 263

క. జలరుహపత్రేక్షణ నా, బలమును నాధనము నాదు • పత్నులు నామి
త్రులు నేను నాకుఁ గలబం, ధులు నీయాజ్ఞం జరింపు • దుము గాదె రహిన్.

ఆ. బిసరుహాక్షి నీయ • భిప్రాయ మింతైనఁ, గాదనంగ రాదు • గాన నాదు

జీవితానిలంబు♦చే నైన నొకటెద్దిఁ, గలిగ నేని దానిఁ ♦ దెలియఁ జెపుమ. 265

తే. రమణి నీమీఁదఁ గల యను♦రాగబలము
నెఱిఁగియును మది శంకించు ♦ టిది యుచితమె
జలజనేత్ర మత్సుకృతంబు ♦ సాక్షి గాఁగఁ
జెలఁగి నీకోర్కిఁ దీర్చెదఁ ♦ జెప్పు మిపుడు. 266

మ. జలజాక్షీ సకలాబ్ధిముద్రితధరా♦చక్రంబు నాయాజ్ఞచే
మెలఁగు న్వంగకళింగమత్స్యకురుకా♦శ్మీరాది దేశాధినా
థులు నాకు న్వశులై చరింతు రెద నెం♦తో భీతి నచ్చోటులం
గల వస్తుప్రకరంబు లెవ్వియయినం ♦ గామించినం దెల్పవే. 267

వ. దేవి నాయందుం గల సామర్థ్యంబును నీపయింగల ప్రేమాతిశయంబును విచారించిన భవన్మనోరథంబు సిద్ధించుటకు సందియంబు లేదు ప్రయాసంబు విడిచి శయనస్థానంబునం గూర్చుండి స్వస్థచిత్తవై నీకు సంప్రాప్తం బైనభయంబుఁ దెలుపుము సూర్యుండు నీహారంబునుం బోలె దాని నపనయించెద నని బహుప్రకారంబుల నమ్మహీవల్లభుం డద్దేవిచిత్తంబు పడయుటకుఁ దగిన తెఱంగున ననునయించిన నమ్మత్తకాశిని రామాభిషేకవిఘ్నరూపం బైనయప్రియం బెఱింగింప నిశ్చయించి ప్రతిజ్ఞాకరణంబుచేతఁ గ్రమ్మఱ నిర్బంధింప నుపక్రమించి మన్మథశరవిద్ధుండును గామవేగవశానుగుండు నగుదశరథు నవలోకించి దారుణవాక్యంబున నిట్లనియె. 268

కైకేయి దశరథునిచే శపథంబుఁ జేయించుట.

తే. మానవేశ్వర యేను నె♦వ్వానిచేతఁ, బరుషతఁ బరాభవింపంగఁ ♦ బడినదానఁ
గాను నాకొక్క కార్యంబు♦గలదు దానిఁ, గూర్మిపెంపునఁ దీర్ప ద♦క్షుఁడవు నీవు.

క. మోసము సేయక యప్పనిఁ, జేసెద నని నీవు బాసఁ ♦ జేసితి వేని
న్వాసంక్రందన యవ్వలఁ, జేసెద వని నమ్మి తలఁపుఁ ♦ జెప్పెద నీకున్. 270

వ. అనిన విని యద్ధరారమణుండు భవదాజ్ఞాకారి నైన నాయందు శపథాకాంక్ష పరిభృతం బయ్యె నని యుద్గతస్మితుం డై యద్దేవిశిరంబు నిజాంకంబున నిడికొని స్వాభిముఖీకరణంబుకొఱకుఁ జికురబంధంబునం గరం బిడి యిట్లనియె.

క. నాకుం గల స్త్రీపురుషుల, నో కాంతా జానకీప్రి♦యునకంటెఁ దగన్
నీకంటెం బ్రియు లెవ్వరు, లేకునికి యెఱుంగ వొక్కొ ♦ లేమా యితరుల్. 272

సీ. కమలాక్షి యెవ్వాని♦గానక యొక్కముహూర్తమైనను మని ♦ యుండఁ జాల
ఘనుఁ డెవ్వఁ డసువుల♦కంటెఁ దక్కినపుత్రకులకంటె నిలఁ బ్రాణి♦కోటికంటె
నట్టిముఖ్యుఁడు జీవ♦నార్హుఁ డజయ్యుఁడు సదయుఁడు నగు రాము♦చంద్రుతోడు
రమణి త్వద్వచనక♦రణము నుద్దేశించి శపథంబుఁ జేసితి ♦ శంక విడిచి

తే. నీకు హిత మాచరింపంగ ♦ నిశ్చయించి, యున్న నాబుద్ధిఁ దిలకించి♦ యుష్మదిష్ట

కథనమున నన్నుఁ బ్రోవుము • కల్ల గాదు, సత్యమాడితిఁ బుణ్యంబు • సాక్షి గాఁగ.

వ. అని పలికిన నద్దేవి దశరథుండు తనవలని మోహంపుటురిం దగులువడియె నని యూహించి రామశపథపూర్వకస్వవచనక్రియావాక్యంబున సంహృష్ట యగుచు నిజపుత్రపక్షపాతంబువలనను సర్వప్రకారంబుల విభుండు తనకార్యంబు సఫలంబుఁ గావించు ననెడుహర్షంబువలనను శత్రువుల కైన వచించుట కశక్యం బైనదాని నభ్యాగతాంతకునిచందంబున నతిఘోరం బగుదానిఁ బుత్రాభిషేచన రామవివాసన రూపాభిప్రాయం బెఱింగించెదఁ గాక యని నిశ్చయించి రాజప్రతిజ్ఞ దుష్కరదారుణప్రయోజనవిషయం బగుటవలన విఫలత్వంబు నొందునో యని శంకించి దాని నశేషసాక్షీకరణంబున సుస్థిరత్వంబు నొందింపం దలంచి భర్త నుద్దేశించి దేవా యిప్పుడు సకలభూతంబులును జంద్రాదిత్యాదిగ్రహంబులును నగ్నిపురోగము లైనదేవతలును భూమ్యంతరిక్షదివంబులును దిక్కులును నహోరాత్రంబులును గంధర్వరాక్షసాది దేవయోనివిశేషంబులును నిశాచరభూతంబులును గృహదేవతలును సాక్షిగాఁ బ్రియపుత్రసుకృతాదిపరిగ్రహక్రమంబున శపథంబుఁ జేసితివి తత్పూర్వకం బగువరంబు నాకొసంగితివి నీవు సత్యసంధుండవు ధర్మజ్ఞులలో నుత్తముఁడవు మహాతేజుండవు సకలభూతసమక్షంబున నీపలికినపలుకు లర్థవంతంబులు సేయుటకు సందియంబు లేదు గదా యని యిట్లు దశరథుని స్వమతంబునందు సంస్థాపించి సత్యసంధాదివిశేషణంబుల స్వవచనకృతిస్థైర్యంబుకొఱకుఁ బ్రశంసించి నిజాభిప్రాయంబు దేటపడ నిట్లనియె. 274

సీ. అవనీశ తొల్లి దే•వాసురసంగ్రామమున శంబరుం డను • దనుజవరుని
చే నష్టసంజ్ఞుఁడ • వైననీ వపుడు నాచే రక్షితుండ వై • చిత్తమందు
మెచ్చి వరద్వయ • మిచ్చెద నంటివి తఱి యగునంతకుఁ • గరము నమ్మి
నీయొద్ద డాఁచితి • నేఁ డవ్వరంబులు దయ సేయు మటు గాక • తక్కెనేని

తే. నేఁడె మదుపేక్షకుఁడ వైన • నీవు చూడ
జీవితంబులు విడిచెద • సిద్ధ మట్లు
గాన నను దక్కఁ గొనుకోర్కి • గలిగెనేని
వరము లొసఁగి యభీష్టము • ల్వడయు మిపుడు. 275

వ. అని పలికిన నద్దశరథుండు విశేషంబుగాఁ బరస్వరూపం బుక్తంబు గాకున్నను బూర్వదత్తవరస్మారకవచనమాత్రంబునఁ గైకేయీవశీకృతుం డై మృగశబ్దానుకరణలుబ్ధకవాక్యంబున వశీకృతం బైనమృగంబు వాగురాదిపాశంబునం దగులువడినచందంబున ననుకూలవరప్రదానాభ్యుపగమసంజ్ఞం బగుపాశంబునం దగులువడియె నిట్లమ్మహీపతిని సత్యపాశబద్ధుం గావించి కైకేయి వెండియు నిట్లనియె.

కైకేయి దశరథుని భరతాభిషేచనరామవివాసనరూపవరద్వయం బడుగుట.

సీ. భూనాథ యొకవరం•బునకు మత్సుతునకు ఘనరాజ్యపట్టంబుఁ • గట్టవలయు
వినుము రెండవవరం•బునకు రాముఁడు జటాజినచీరధారి యై • సిరికిఁ బాసి
తాపసవేషంబుఁ • దాల్చి చతుర్దశవర్షము ల్దండకా•వనమునందుఁ
జరియింపవలయు ని•త్తెఱఁగున ఘటియింపు మిదియె నామనమున • నిరువుకొనిన
ఆ. కార్యమట్లు గానఁ • గడఁగి నీ విప్పుడు, రాఘవాభిషేక•లగ్నమందె
పూజ్యయౌవరాజ్య•మునకు నాతనయుని, విభునిఁ జేయు మవని•విభులు పొగడ.
చ. అఱమర దక్కి యివ్వరము • లర్థి నొసంగుము సత్యసంగర
స్థిరుఁడవు గమ్ము జన్మ కుల•శీలములం దగఁ గాచి కొమ్ము భూ
వరులకు సత్యమే సిరియు • వైభవముం బరలోకసాధనో
త్కర మని తాపసు ల్బహువి•ధంబులఁ బల్కుచు చాటి చెప్పరే. 278

వ. రాజేంద్రా యేను నీచేత దత్తంబైనవరంబునే యడిగితిం గాని నూతనవరం బడిగినదానఁ గా నని యిట్లు కర్ణశూలాయమానం బగుదారుణవాక్యంబు వలికిన విని కొండొకసేపు నిశ్చేష్టితుం డై చిచ్చుతాఁకునం దపించుమహాగజంబుపోలిక నేలం బడి పొరలుచు నిజాంతర్గతంబున. 279

దశరథుండు నానాప్రకారంబులఁ గైకేయిని దూఱుట.

క. ఊహింప సూక్ష్మకారణ, దేహావస్థ లొకొ రుజయొ • తీఱనిచేతో
మోహంబొ గాక తక్కిన, నాహా యే నింతవెఱ్ఱి • నగుదునె యకటా. 280
మ. అని చింతించుచు గేహినీవచనవ•జ్రాభోగ్రనారాచదు
ర్దినసమ్మూర్ఛితమానసుం డగుచు ధా•త్రీనాథుఁ డొక్కింతసే
పునకుం దేఱి యసంవృతావనిపయిం • బొ ల్పేది కూర్చుండి మో
మున దీనత్వము గానుపింప విపదం•భోరాశి నిర్మగ్నుఁ డై. 281
మ. ఘనమంత్రౌషధరుద్ధవిక్రమమహా•కాలాహిమాడ్కిం గడం
గిననిట్టూర్పు నిగిడ్చి యొంటిమెయి వ్యా•ఘ్రిం గన్నపెన్నిఱ్ఱిచా
డ్పున భార్యం గని భీతి నొంది మరల • న్మూర్ఛాగతుం డై చిరం
బునఁ దెల్వొంది సుదుఃఖితుం డగుచు నం•పూఁబోఁడితో ని ట్లనున్. 282
తే. పుత్రగర్ధిని దుష్టచా•రిత్ర కులవి, నాశిని నృశంస జానకీ•నాథుచేతఁ
బరఁగ నాచేత నేమి పా•పం బొనర్పఁ,బడియె నిట్టిదుర్వాక్యంబుఁ•బలికె దేల.
చ. సతతముఁ దల్లినట్ల బలు•చందముల న్నినుఁ గొల్చుజానకీ
పతి కహితంబు నేయ మదిఁ • బట్టితి వేమినిమిత్త మేను దు
ర్మతి వగునిన్ను దీక్ష్ణగర•లప్రథితోరగినట్ల యిల్లు సే
ర్చితి జడబుద్ధిచేఁ జనువుఁ • జేసితి నాత్మవినాశనార్థ మై. 284

ఆ. సకలజనులు రాముఁ • డకలంకగుణధాముఁ, డనుచు సన్నుతింతు • రట్టిపుణ్యు
నందు నేమి నేర • మొందించి ఘోరకా, ననమునం జరింపఁ • బనుపువాఁడ.

ఆ. పుడమి నైన రాజ్య•భోగసంపద నైన, బలము నైనఁ బ్రాణ•పవను నైన
నానుమిత్ర నైనఁ • గౌసల్య నైనను, విడుతుఁ గాని యతని • విడువఁ జాల. 286

ఆ. అగ్రపుత్త్రుఁ డైన•యవనిసుతాపతిఁ, గనిన నాదుప్రీతి • ఘనత కెక్కు
నతనిఁగాన కున్న•నబల మచ్చిత్త మా, నందరహిత మగుచుఁ•గుందుచుండు.

తే. పన్నగ సరోజసఖుఁడు లే•కున్న జగము
నీరు లే కున్న సస్యంబు • నిలుచుఁ గాని
రమణి రాముఁడు లే కున్న • నిమిషమయిన
నాదుతనువునఁ బ్రాణంబు • పాదుకొనదు. 288

క. అటుగావున నీపదములు, పటురయమున శిరము సోఁకఁ • బ్రణమిల్లెద నీ
విటు క్రూరచింత సేయక, కుటిలాలక యొండుకోర్కిఁ • గోరు మొసఁగెదన్. 289

తే. పరమదారుణ మయినయీ•పాప మెట్టు
లకట నీచేతఁ జింతితం • బయ్యె నేఁడు
పుణ్యవర్ధనుఁ డైనరా•మునకు నెగ్గుఁ
దలఁచుదానికి నిహపరం•బులును గలవె. 290

వ. దేవి నీ విప్పు డాడినవాక్యంబు భరతప్రియాప్రియవిషయంబునందు మచ్చిత్తంబుఁ బరీక్షించుట కని తలంచెద నదియె భవదభిప్రాయం బేని భరతాభిషేకంబే కోర వలయుం గాని రామునివివాసనంబుఁ గోర నేల తొల్లి నీవు రాముండు నాకు జ్యేష్ఠపుత్త్రుండు ధర్మజ్యేష్ఠుం డని పలికితి వది ప్రియవాదిని వగునీచేత రామకృతశుశ్రూషార్థం బొండె మదీయచిత్తంబు భవదాయత్తం బై యుండుటకు నొండెఁ గథితం బయ్యె నని యిప్పు డూహించెద నట్లుగా దేని రామాభిషేకంబునకు సంతసింపక శోకసంతప్తచిత్త వై యిత్తెఱంగున నన్నేల పరితపింపం జేసెద వైనను శూన్యగ్రహంబు సోఁకి తత్పారవశ్యంబున ని ట్లప్రియంబుఁ బలికితివి గావలయుఁ దొల్లి యొక్కింతైన భవదీయచిత్తం బధర్మాయత్తంబు గా కుండునట్టివినయసంపన్న వైన నీ విప్పు డీయధర్మకార్యం బవలంబించుటవలన ధర్మిష్ఠం బైనయిక్ష్వాకువంశంబునం దనివార్యం బైనయనర్థంబు సంప్రాప్తం బయ్యెనని తోఁచుచున్నది ము న్నొక్కింతైన లోకవిరుద్ధం బగుప్రతికూలవాక్యంబు నీవలన విని యెఱుంగనికారణంబున నేఁ డివ్వాక్యంబు నమ్ముట కనర్హం బై యున్నది నాకు రాముండు భరతసముం డని బహుప్రకారంబుల నాకుం జెప్పుచుండు నట్టిసమచిత్త వైననీకు రామునియందు విరోధభావం బిత్తెఱంగున నుత్పన్నం బయ్యె. 291

దశరథుఁడు కైకేయికి రామునిసద్గుణంబు లభివర్ణించి బోధించుట.

చ. అనిశము ధర్మమార్గరతుఁ • డై యశ మెల్లెడఁ గూడఁబెట్టి వా
రనిసుకుమారత న్వఱలు • రాముఁడు నీపయిఁ జేయుభక్తి నై
నను దలపోయ కిట్లు పదు • నాలుగువర్షము లుగ్రకాననం
బునఁ జరియింపఁ బంపు మన • మూఢమతీ మది నెట్లు సైఁచితే. 292

తే. కౌసలేయుండు భరతున • కంటె నధిక,భక్తి శుశ్రూషఁ గావించుఁ • బరఁగ నీకు
నారఘూత్తముకంటె నీ • యందు భరతు,నకుఁగలవిశేష మేమిఁగా • నములతాంగి.

తే. కమలలోచన నీకు రా • ఘవునకంటె, నన్యుఁ డెవ్వాఁడు వచనక్రి • యాప్రణామ
వినయగౌరవసేవాది • వృత్తులందుఁ, జతురుఁ డెందైనఁ గలఁడె ము • జ్జగములందు.

తే. తరుణి కాంతోపజీవిత • తంబులోన, రమణి యొక్కరిచే నైన • రామునందు
బలుకఁబడు పరివాదాప • వాదములు ద,లంప లే నట్టిఘను వని • కంప నేల.

తే. రాఘవుఁడు శుద్ధబుద్ధిచేఁ • బ్రాణికోటి, నెపుడు రంజిల్లఁ జేయుచు • నిష్టకామ
దానములచేత స్వవశీకృ • తస్వదేశ, వాసిజనుఁడై ప్రకాశించు • వనజనేత్ర. 296

తే. దానమున దీనజనుల స • త్యమున లోక,ములను శుశ్రూషచే గురు • వులను వింటి
చే రణంబున దుస్సహ • వైరివరుల,ననిశముజయించి యున్న వాఁ • డతఁడు తన్వి.

వ. మఱియు సత్యంబును దానంబును దపంబును ద్యాగంబును మిత్రత్వంబును శుచిత్వంబును నార్జవంబును విద్యయు గురుశుశ్రూషయు నివి మొదలగు సకలగుణంబు లక్కుమారునందు సన్నివిష్టంబులై యుండు నట్టిశమాదిగుణ సంపన్నుండును దేవతుల్యుండు నగురామునియం దెవ్విధంబునఁ బాపంబు దలంచితివి లోకప్రియవాదియును మహాప్రియుండు నగురాముని వివాసము గుఱించి వాక్యంబు స్మరించుటకు నైన శక్తుండఁ గా నట్టియేను బ్రియుండగు నారాముని భవదర్థంబు వనంబునకుఁ బొమ్మని యెట్లు పలుకుదు నని పలికి వెండియు శోకంబగ్గలం బైన దీనవదనుం డగుచు గద్గదకంఠుండై యిట్లనియె. 298

తే. శమదమంబులు సత్యశౌ • చములు భూత
దయయుఁ దాక్ష్యంబు ధర్మ మే • ధన్యునందు
నిలిచె నట్టిధరాసుతా • నేత వనికిఁ
జనినవిమ్మట నేగతిఁ • జనుదు నేను. 299

వ. అని పలికి దుఃఖాతురుం డగుచుఁ గ్రమ్మఱ నమ్మహీవల్లభుండు ఘూర్ణమాన శరీరుండై శోకార్ణవంబునకుఁ బారంబుఁ బ్రార్థించునయ్యంగన చరణంబులకుం బడి లేచి యంజలి ఘటియించి యిట్లనియె. 300

సీ. చతురబ్ధిముద్రిత • క్షితియందుఁ గలసర్వమును నీ కొసంగెదఁ • గినుక విడిచి
తలకొని ధర్మంబు • దప్పక యుండ రాఘవునకు శరణంబు • గమ్ము పెక్కు

దినములు పుడమిపై • మనినకతంబునఁ గడువార్ధకంబున • బడలి మిగుల
దైన్యము నొంది పుత్రవియోగజనితార్తి కోర్వఁజాలక చేతు • లొగ్గి వేఁడు
తే. మామ కాంజలిఁ గైకొని • మంజువాణి, చాలఁ గారుణ్య మొనరింపఁ • జాలు దనిన
వినుచు బడబాగ్నిగతి రౌద్ర • వేషయగుచు, నలుక రెట్టింపఁ బలికె నా • వ్వెలఁది పతికి.
సీ. భూనాథ మును వరం • బు లొసంగి క్రమ్మఱఁ బరితపించెదవు నీ • పాటినృపులు
విన్న మెత్తురె వారు • విన నీదుధార్మికత్వం బెట్లు వాక్రుచ్చి • పలుకఁ గలవు
మఱియు నాభూపతు • లు ద్వరదాన ప్రసంగంబుఁ జేసిన • సమత వారి
కుత్తరం బెయ్యది • యొనరఁ జెప్పుదు వీవు భయద దేవాసుర • భండనమున
తే. నన్నుఁ గాచిన కేకయ • నాథపుత్ర, కే నొసంగినవరములు • పూని మిథ్య
యనుచుఁ బల్కెదవో నృప • జనుల కెల్ల, నపయశం బొడఁగూర్చితి • వధిప నీవు.
వ. అని గర్జించి పలికి క్రమ్మఱ సత్యంబు ప్రకటంబుగా నిరూపించుతలంపున
ని ట్లనియె. 303
చ. విమలవిచారు లైననృప • వీరులు మెచ్చఁ గపోతరక్షణా
ర్థము మును శైబ్యుఁ డన్ నృపుఁడు • తత్పిశితార్థియు నైనయొక్క శ్యే
నమునకు నెంత పుణ్యకల • నం దనకండలు గోసి యిచ్చి స
త్యముఁ బ్రకటంబుగా నిలిపె • ధారుణి నత్తెఱఁ గీవెఱుంగవే. 304
చ. అదియును గా కలర్కుఁ డను • నాతఁడు నేత్రము లిచ్చి పుణ్యసం
పద నిరవందఁ డే యది ధ్రు • వంబుగ నిల్చెనొ లేదొ వార్ధియుం
త్రిదశగణార్థితుం డయి తు • ది న్సమయం బొనరించి వేలఁ దాఁ
బదపడి దాఁటెనే ధరణి • పాలక సత్యము నొంది నేఁటికిన్. 305
చ. జనవర పూర్వవృత్తముఁ బ్ర • సన్నమతిం గని మున్ను నీవు చే
సినసమయంబుఁ దప్పకుము • శీలము సత్యముఁ బాయఁ బెట్టి రా
మునిఁ బృథివీశుఁ జేసి యిఁక • ముప్పునఁ దప్పక నగ్రపత్నితో
ననిశముఁ గ్రీడ సల్ప హృద • యంబున జూచితి వేమొ దుర్మతీ, 306
తే. జనవరోత్తమ నాకోర్కి • సత్యధర్మ, యుక్త మయినను దద్వ్యతి • రిక్త మైన
నిపుడు నీమ్రోల నాచేత • నెద్ది పలుకఁ, బడియె దానికి నన్యథా • త్వంబు లేదు.
తే. ఎంత లే దని క్రోచి నీ • వెల్లి పుడమి, కన్నెయగనికిఁ బట్టంబు • గట్టి తేని
గరళ మైనను గ్రోలి నీ • కనులు చల్ల, గాఁగ మేనికిఁ బాసెదఁ • గల్ల గాదు.
తే. వైభవంబునఁ బొదలు స • వతిని గాంచి, యొకనిమిష మైన నోర్వ లే • నకట దాని
విభుత కంజలిఁ జేయుచు • వినయవృత్తి, బ్రతుకుకంటెను జచ్చుట • పాడి గాదె.
క. జనవర రామవివాసన, మునకంటెను వేఱు కార్య • మున నాచిత్తం
బున కానందము కలుగదు, విను భరతునిమీఁదియాన • వే యన నేలా. 310
వ. అని యిట్లు పరమదారుణం బైనవాక్యంబుఁ బలికి యూఱకుండిన నమ్మహీరమ

ణుండు మిక్కిలి యవాచ్యం బైనరామునివనవాసంబును భరతునిరాజ్యాభి
షేకంబును విని పరమశోకాక్రాంతచిత్తుం డై కోపంబునఁ గొండొకసేపు జెప్ప
వ్రేయక యప్పుడఁతిమొగంబుఁ దప్పక చూచుచు నిశ్చేష్టితుం డై యూర
కుండి వెండియు నద్దేవివ్యవసాయంబును దాను జేసినశపథంబునుం దలంచి
యశక్యప్రతిక్రియం బగుటవలన నించుకసేపు ధ్యానంబుఁ జేసి రామా యని
నిట్టూర్పు వుచ్చి సన్నిపాతాదులచేత విపరీతప్రకృతి యైనవానిచందంబున
వ్యాధిగ్రస్తుం డైనవానిపోలిక నున్మత్తునికైవడి మంత్రాహృతవీర్యం బయిన
మహాసర్పంబుభంగి నష్టచిత్తుఁ డై పరశుచ్ఛిన్నం బైనతరువుమాడ్కి ధరణి
పయిం బడి కొండొకసేపునకు లబ్ధసంజ్ఞుం డై వెండియు దీనవాక్యంబున
నిట్లనియె. 311

క. రమణి యనర్థం బర్థా, ర్థముగా నెవ్వాఁడు గఱపె • నకట పిశాచా
క్రమగతమతివలె దుర్వా, క్యముఁ బల్కుట కోడ వెంత • యవివేకినివో. 312

క. ఈసద్వృత్తభ్రంశము, నేసరణి న్మున్నెఱుంగ • మిప్పుడు చెనటీ
యీశీలము విపరీతం, బై సర్వముఁ గానఁ బడియె • నటు నీయందున్. 313

క. నీ కీభయంబు వొడముట, కేకారణ మాత్మసుతున • కీశత్వము నీ
తాకాంతునకు వివాసన, మేకరణిం గోరితివి వి • హీనప్రజ్ఞా. 314

తే. మగఁడ నగునాకుసుతునకు • జగమునకును, దప్పక ప్రియంబుఁ గావింపఁ • దలఁచి తేని
రామవనవాసభరతసా • మ్రాజ్యరూప, మైన యీపాపభావంబు • మాను మిపుడు.

క. రామునియం దపరాధం, బేమి విలోకించి పలికి • తే నీ కిపుడే
నేమి విరోధముఁ జేసితి, నీమాటలు నీతిశాస్త్ర • నిర్గతము లే. 316

తే. అతివ నాచిత్త మెరియించు • టంతె కాని
రాముఁడు భరింపఁ దగినసా • మ్రాజ్యభార
మేల భరతుఁడు పూను నీ • వేఁడుకంబె
భరతుఁ డధికుఁడు నృపనీతి • పరతఁ జేసి. 317

తే. అసఘు వనమున కీవు పొ • మ్మనిన యంత, రాహుసంగ్రస్తుఁ డగునుడు • రాజుపగిదిఁ
గడు వివర్ణత నొందిన • కౌసలేయు, వదన మేరీతిఁ గనుఁగొను • వాఁడఁ జెపుమ.

ఆ. మఱియు సకలరాజ • మధ్యంబునఁ బ్రధాన, హితులఁ గూడి నిశ్చ • యింపఁ బడిన
దాని శత్రురాజ • దళితసైన్యమునట్ల, కలుషచిత్త యెట్లు • గ్రమ్మఱింతు. 319

వ. అదియునుంగాక. 320

సీ. జడబుద్ధి యైనదశ • రథుండు చిరకాల మెత్తెఱంగున రాజ్య • మేలె ననుచు
గుణవంతు లగురాజ • కుంజరు ల్నను వెలిఁ బెట్టరే జానకీ • ప్రియుని యుత్స
వముఁ జూడ వచ్చిన • వసుమతీధవులు రాఘవుఁ డాజిచే నేమి • కారణమున
నిర్వాసితుం డయ్యె • నే డని రాము నుద్దేశించి పలికినఁ • దిరిగి వారి

తే. కేమియుత్తర మొసఁగుదు•నిపుడు మఱియుఁ, గైకచేఁబీడితుండనై•కాననమున
కనిచితి నటంచుఁజెప్పుదు•నా యమైన, సత్యవిచ్ఛిత్తి కేనోర్వఁ•జాలు టెట్లు.

సీ. అనిశముఁ బ్రియపుత్త్ర•యును బ్రియవాదిని
ప్రియకామయును మహా•ప్రియయు నైన
కౌసల్య యయ్యయి•కాలంబులను దాసి
యనువున సఖియట్లు • జననిపగిది
భగినిచందంబున • భార్యపోలిక నొప్పు
నట్టికాంత గుమారుఁ • డడవి కేగు
చుండ నన్నే మని • యొప్పిదంబులు వల్కు-
నీదృశం బగుపాప • మేను జేసి

తే. యే మని ప్రియంబుఁ జెప్పుదు • సంతకాల
మేను నీయందుఁ జేసిన • హితము నన్నుఁ
బరితపింపఁగఁ జేసె న•పథ్యభోజ
నంబు విషరోగినిం బలె • నాతి నేఁడు. 322

వ. మఱియు సత్కారోచిత యైనయక్కౌసల్య భవద్విప్రియశంకచే నాచేత నొక్కనాఁ డైన సత్కరింపం బడినయది గా దయ్యె నదియునుం గాక. 323

క. వనసంప్రయాణరూపా, వనిజాప్రియవిప్రియంబు • వదలక విని గ్ర
క్కున నలసుమిత్ర న న్నే, మని మనమున విశ్వసించు • నక్కట చెపుమా.

వ. సకలలోకానందకరుం డైనరామభద్రునిఁ బరిత్యజింపం దలంచినదశరథుం డింక నేమి యకార్యంబుఁ గావించుటకు వెఱచు నని ధిక్కరింపదే యనివెండియు నిట్లనియె. 325

ఆ. విపినవాసి యైన • విభుని లోకాంతర, వాసి యైననన్ను • వరుసఁదోడ
జనకరాజపుత్త్రి • వినుటకు నెట్లోర్చు, నకట రెండు నప్రి•యములు గావె. 326

తే. పతివిపినయాత్రయును నాదు•పంచతయును
విని మహీసుత కృపణ యై • వెండికొండ
క్రేవఁ గిన్నరుఁ బాసిన • కిన్నరిక్రియ
వెతలఁ బొంది ప్రాణంబులు • విడువ కున్నె. 327

క. వనమునకుఁ జనినరాముని, వనగతుఁ డగువిభునిఁ గూర్చి • వగచుమహీజం
గనుఁగొని యేను ధరణిపై, వనితా చిరకాల మింక • బ్రతుకఁగఁ జాలన్.

క. జననుతుఁ డగురాముని వన,మునకుఁ బనిచి నన్ను దుఃఖ•మునఁ జంపి రయం
బున భరతుఁ గూడి మోదం, బున విధవా రాజ్య మేలఁ • బూనితొ బుద్ధిన్.

తే. అసతి వగు నిన్ను మది సతి • వనుచు నమ్మి
పిదప దుఃఖార్తి నిట్లు త•పింప వలసె

నరుఁడు మోహావశంబున • గరళయుక్త
మద్యమును గ్రోలి దుఃఖించుమాడ్కి నబల. 330

క. వనమున లుబ్ధుఁడు గీత, ధ్వనిచే మృగమును గడంగి • వంచించినచా
డ్పున శత్రుసాంత్వమున నను, దినమును వంచించి తుది వధించితి వకటా.

తే. ఎంతపాపాత్ముఁ డీనృపుఁ • డిపుడు గ్రామ్య
సుఖముకొఱకుఁ గుమారుని • సూరినుతుని
వనమునకుఁ బంచె ననుచు సజ్జనులు నన్ను
దూఱరే కల్లుఁ ద్రావిన • పాఱునట్లు. 332

వ. దుష్టచారిణీ వరదానవిషయంబునందు రాముండు జటాజినచీరధారియై ముని వేషంబున వనంబునకుం జనవలయు నని పలికితి విట్టిక్రూరవాక్యంబులు విని క్షమింపవలసెం గావున మత్పురాకృతదుష్కృతం బివ్విధం బపరిహార్యత్వంబున నవశ్యం బనుభావ్యం బయ్యె నక్కటా యిది యెంతకష్టం బెంతదుఃఖంబు చిరకాలంబున నుండి సౌఖ్యంబుకొఱకు నాచేత ననుష్ఠితం బైనభవద్రక్షణంబు గంఠలగ్నం బైనపాశంబుభంగి స్వనాశనంబుకొఱకుఁ బరిణతం బయ్యె నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 333

క. బాలుం డేకాంతంబునఁ, గాలాహిని ముట్టినట్లు • గానక జడతన్
వాలాయము సతి వని దు, శ్శీలా పాణిగ్రహంబుఁ • జేసితి నిన్నున్. 334

ఉ. కాంతకుఁ బ్రీతి సేయ ననుకంప దలంపక రాముని స్వనా
భ్యంతరసీమకుం బనిచె • నక్కట యీనృపుఁ డెంతచంచలుం
డెంతవివేకశూన్యుఁ డని • యెన్నిక వెట్టదె సర్వలోక మా
వంతయు శంక లేక యది • యంతయు నిక్కము గాదె దుర్మతీ. 335

తే. రమణి సువ్రతబ్రహ్మచర్యములచేత, గురులచేతను నృపధర్మపరులచేత
సతత ముపకర్షితుం డైన • సుతుఁడు మరల, భోగవేళదుఃఖంబులు • వొందెనకట.

క. వనమునకుఁ బొమ్ము సుత నీ, వనినంతనె యట్లుగాక • యని శీఘ్రమునం
జనుఁ గాని మరలఁ దా నొం, డనఁ జాలం డట్టిసుమతి • ననుచుట తగవే. 337

క. తనయా నీ విపుడు వనం, బునకుం బొమ్మనుచుఁ బల్కఁ • బో నని నాతో
మునుకొని ప్రతికూలముఁ బల్కిన మే లగుఁ బల్కఁ డట్లు • కేవలభక్తిన్.

తే. పాపచారిణి పరిశుద్ధభావుఁ డగుట, రామభద్రుండు నాయభిప్రాయ మించు
కైన నెఱుఁగక వనికిఁబొమ్మనినఁదడవు, సేయకప్పుడె చను నేమి • సేయఁగలను.

వ. మఱియు మహాత్ముం డగు రాముండు వనంబునకుం జనిన సర్వలోకధిక్కారంబు సహింపం జాలక యేను యమక్షయంబునకుం జనియెద రామప్రవ్రాజనమస్మరణానంతరంబు ననిష్టం బైన కౌసల్యాదిజనంబునం దేమి పాపం బాచరించెదవో యని భయంబు వొడమచున్నయది యన్వల మన్మతానుసారి

జనంబంతయు మనోవాగగోచరం బైన దుఃఖంబు నొందు నీవలన నిక్ష్వాకుకులోచితం బైనయశం బంతయుఁ బరిక్షీణం బయ్యె రామునకు సహచరుం డగుటం జేసి లక్ష్మణుం డతని విడువం జాలక వెనువెంట నరణ్యంబునకుం జను నంతఁ గుమారవనవాసంబును భర్తృమరణంబునుం దలంచి శోకించి కౌసల్య ప్రాణంబులు విడువం గల దంతట సుమిత్ర నన్నును గౌసల్యను రామలక్ష్మణ శత్రుఘ్నులం గానక శోకంబున సహగమనంబుఁ జేసి పంచత్వంబు నొందు నిట్లు కౌసల్యా సుమిత్రలను నన్నును రామలక్ష్మణశత్రుఘ్నులను దుఃఖనిమగ్నులం జేసి నాచేతను రామునిచేతను విడువం బడిన శాశ్వతం బైన యిక్ష్వాకుకులం బాకులంబుగాఁ బరిపాలించుచు సుఖం బుండుము భరతునకు రామవనవాసంబు ప్రియం బయ్యె నేని గతజీవితుండ నైననాకుఁ బ్రేతకృత్యంబు సేయుటకు నతం డర్హుండు గాఁడు మే మందఱ మరిగినపిదప నీవు లబ్ధకామిత వై పుత్రునింగూడి విధవారాజ్యంబుగాఁ బరిపాలింపు మీవు రాజపుత్రీవ్యపదేశమాత్రంబున మద్గృహంబుఁ బ్రవేశించుటం జేసి నాకుఁ బాపాత్మునకుంబోలె నపయశంబును మహాజనసమక్షంబున ధిక్కారంబును సర్వభూతంబులయం దవమానంబును సంప్రాప్తం బయ్యె నని పలికి వెండియు నమ్మహీరమణుండు శోకోద్రేకంబున నిట్లనియె. 340

మ. అతివేగాన్వితఘోటకవ్రజముతో హస్తీంద్రసంఘంబుతోఁ
జతురస్యందనరాజితో నెపుడు సంచారంబుఁ గావించు నా
క్షితికన్యాధవుఁ డుగ్రకంటకశిలాశ్లిష్టాటవీభూమి నే
గతిఁ బాదంబులచేఁ జరింపఁగలఁ డింక న్భర్తృవిద్వేషిణీ. 341

చ. సరసపదార్థము ల్వలయుచందముల న్బసనొందఁ జేయ నే
ర్పరు లగుపాచకుల్ తనకుఁ బక్వశాల్యోదనభక్ష్యభోజ్యము
ల్వరుస నొసంగ నిత్యముఁ గరం బనురక్తి భుజించు జానకీ
వరుఁ డికఁ గందమూలముఖవన్యము లెట్లు భుజించు నక్కటా. 342

ఉ. ధౌతసువర్ణవర్ణపరిధానములన్ గయి సేసి పుష్పశ
య్యాతలమందు నుండెడు మహాసుకుమారుఁడు నాకుమారుఁ డే
రీతి నమంజులాజినపరిక్షతవల్కలముల్ ధరించి ఘో
రాతతకంటకాక్తకఠినావనియందు వసించుఁ జెప్పుమా. 343

చ. మదనవసంతవాసవకుమారమహాసుకుమారమూర్తి వా
రిదనిభగాత్రు నద్భుతచరిత్రునిఁ బుత్రునిఁ జూచి నప్పు డే
ముదుకఁడ నయ్యుఁ గ్రమ్మఱ సమున్నతయౌవన మొంది నిట్లు నె
మ్మది రహియింతు నట్టి జనమాన్యునిఁ బాసి మనంగ నేర్తునే. 344

వ. మఱియు రామారణ్యగమనపూర్వకం బైనభరతాభిషేకం బతిదారుణకృత్యం

బవ్వాక్యం బెట్టి దుష్కర్మన కైన వినఁ దగియెడునది గాదు యువతులు నిం దింపం దగియెడువారని పలుకు లోకవాక్యంబు సర్వసాధారణంబైనను స్వార్థ పర వగునీయందుంగాని పతివ్రతలయం దవ్వాక్యంబు సార్థకంబై యుండదు నీవు స్వపరానర్థసాధనస్వభావసంయుక్తవు మత్పరితాపనివేశితాంతఃకరణవు స్వార్థసాధనపరవు నీచందం బిట్టిదని మున్నెఱుంగనైతి సమస్తజగద్ధితానుసారి యగు రామునియందు నాయందు నేమియుపరాధంబు విలోకించితివి రామప్ర వాసనసాధకంబైన భవద్వాక్యసారంబును వ్యసననిమగ్నుండైనరాముని నిరీ క్షించి జగంబంతయు నతికుపితంబగుఁ బితృపుత్రవధూవరులన్యోన్యంబు పరిత్య జించు సూర్యుండు తపింపకున్న నింద్రుండు వర్షింపకున్న లోకంబు జీవించుం గాని వనంబునకుఁ జనురాముని విలోకించి యననుభూతరామస్వభావుండైనను జీవింపం జాలఁ డేనెట్లు జీవింపం గలవాఁడ భార్యాకారాగతమృత్యు వని నిన్నెఱుంగక యజ్ఞానంబున నీతోడం గ్రీడించితిఁ గామభారానసన్నుండనైన యేను మహావిషంబైనసర్పంబునుం బోలెఁ జిరకాలంబున నుండి నిన్నంక భాగంబున నిడికొని తుది నిట్లు నీచేత వధియింపం బడితి దురాత్ముండ నగు నాచేత మహాత్ముఁ డగురాముం డపితృకుం డయ్యె నపుత్రకుండనైన నాచేతఁ బరిత్యక్తంబైన యీ భరసహితేక్ష్వాకురాజ్యంబును భరతుండు చేకొని సర్వ జనంబుల విడిచి బంధువుల నెల్ల వధించి భవత్సహితంబుగాఁ బరిపాలింపం గలఁడు నీవు మద్విమతులయందు స్నేహాయుక్తవై యుండుము నేఁ డిట్లు పతి పత్నీభావంబుఁ దిరస్కరించి యాపత్కాలమందు నుపద్రవకారిణివై క్రూర వాక్యంబుఁ బలికితి విప్పాపంబున భవదీయదశనంబులు విశీర్యమాణంబులై పుడమిం బడ వేల భవదీయరసన సహస్రప్రకారంబుల వ్రయ్యవేల యెన్నఁ డేనియు నప్రియంబు లగుపరుషవాక్యంబులు పలికి యెఱుంగం డట్టి యభి రామవాదియు గుణనిత్యసమ్మతుండు నగురామునియం దెవ్విధంబున దోషం బులు వలికితివి కైకేయీ గ్లాని నధిగమించిన నధిగమింపుము కోపించినఁ గోపిం పుము నశించిన నశింపుము సహస్రప్రకారంబుల విస్ఫుటితవై మహీతలంబుఁ బ్రవేశించినఁ బ్రవేశింపుము యప్రియంబైన భవద్వచనంబు సఫలంబు గావింపం జాల క్షురోపమానవు మిథ్యాప్రియవాదినివి దుష్టస్వభావవు స్వకులోపఘాతి నివి నమనోహారిణివి ప్రాణహారిణి వగునీవు జీవించి యుండుటకు సహింపంజాల నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 345

తే. రామభద్రుండు లేనిచో • రమణి నాకుఁ
బ్రాణము సుఖంబు యశమును • రతియు లేదు
నీదుపదములు మ్రొక్కెద • నెలఁత సుప్ర
సన్నవై ప్రోవు రాముని • నన్నుఁ బ్రీతి. 346

క. అని యీగతి విలపించుచు, మనుజేంద్రుఁడు దుఃఖశోక•మయనీరధిలో
మునుఁగుచుఁ దేలుచుఁ గ్రమ్మఱ, వనితపదంబులకు వ్రాలె • వ్యాధితుమాడ్కిన్.

వ. ఇట్లనాథునిభంగి విలపించుచు నతిక్రాంతమర్యాద యైనకైకేయిచేత నికృత్తమర్ముండై చిత్తమూర్ఛయు జీవితవైమనస్యంబునుం బైకొనినఁ బ్రణామపరిహారబుద్ధిచేత నొందు దిక్కులకుం బ్రసారితంబులైన యద్దేవిచరణంబులు సంస్పృశింపక యాతురునిపగిది దారుణంబుగాఁ బుడమిం బడి పుణ్యాంతంబున దేవలోకంబుననుండి ధరణిపయిం బడిన యయాతిచందంబున దీనవదనుండై యసంవృతమేదినిపయిం బడి రోదనంబు సేయుచున్నమగనిం గని యువతులకుం బ్రణామంబు సేయుట కనర్హుం డనియు నంతకుమున్న ననుభూతతాదృశవ్యసనుం డనియును బుడమిం బడియున్నవాఁ డనియుఁ దలంపక యనర్థరూపయు ననిష్పన్నప్రయోజనయు నభీతయు భయదర్శినియు నైనయక్కైక జనాపవాదశంకారహితచిత్త యగుచు వెండియుఁ బూర్వదత్తవరంబుల నుద్దేశించి దశరథుని సంబోధించుచు నిట్లనియె. 348

క. జననాథ సత్యసంధుఁడ, నని నినుఁ గడునాడుకొందు • వధికరచనమై
మును వరము లిచ్చి లోభపుఁ, దనమున నేఁడేల యీక • తప్పెద వకటా. 349

చ. మునుకొని నేఁడు తుచ్ఛజన•ముల్ వినఁ బల్కిన రాఘవాభిషే
చన మొనరింప కుండిన న•సత్యజదోషమువచ్చునంచుఁ బే
ర్కొనియెద వీవు తొల్లి యమ•రుల్ విన నిచ్చెదనన్న మద్వరం
బు నొసఁగకున్న సూనృతస•ముద్భవపుణ్యము నిన్నుఁ జెందునే. 350

చ. అన విని యమ్మహీరమణుఁ • డద్భుతశోకపరీతచిత్తుఁ డై
పనివడి కొంతకాల మటు • నల్కక యూరక యుండి వెండియు
న్వనితమొగంబుఁ జూచి వద•నంబునఁ గోపము చెంగలింపఁగాఁ
గనుఁగవ నశ్రువు ల్దొరుఁగ • గద్గదికన్ దల యెత్తి యిట్లనున్. 351

క. మానితగుణుఁ డగురాఘవుఁడు, కాననమున కేగఁ బరమ•గతి కేఁ జనఁగా
మానిని యవ్వల రాజ్యముఁ, బూనికఁ బాలింపు మొదవుఁ•బుణ్యము సుఖమున్.

ఉ. ఏనటు దేవలోకమున • కేగ సురల్ ననుఁ జూచి జానకీ
జాని సుఖాత్ముఁడే యనినఁ • జయ్యన నేమని చెప్పువాఁడ నా
ధీనిధిఁ గానకుం బనిచి•తిన్ సతికిం బ్రియమార నంటినా
దీనత నొంది కోపమున • ధిక్కృతి సేయుదు రేమి సేయుదున్. 353

వ. మఱియుఁ గైకేయి కొసంగినవరంబునకుఁ గా సత్యవశుండనై రాముని వనంబునకుం బుచ్చితినని సత్యంబుగాఁ బలికితినేని సకలజనసముఖంబున నెల్లి రాముని రాజ్యంబున కభిషిక్తునిఁ జేసెద నని పలికినవచనంబున కసత్యదోషంబు కలుగునని పలికి యప్పుడమిఱేఁ డంతకంత కినుమడించినశోకంబున నిట్లనియె.

తే. తరుణి యనపత్యతాదురి•తమునఁ బెద్ద
కాల మత్యంతదుఃఖశో•కముల బడలి
తుది నతనిఁ బుత్త్రుఁగాఁ గంటి • దుష్కరముగ
నట్టిప్రియపుత్త్రు నెబ్భంగి • ననుప నేర్తు. 355

క. శూరుండును గృతవిద్యుఁడు, వీరుండు క్షమాపరుండు • విజితేంద్రియుఁడు
న్నారసనేత్రుఁడు రాముఁడు, వారక యేలాగు విడువఁ•బడు నాచేతన్. 356

క. రాముని నీలోత్పలసమ, ధాముని నాజానులంబి•తతబాహుని ను
ద్దామబలుని నభిరాముని, భామిని యేపగిది వనికిఁ • బంపఁగ నేర్తున్. 357

ఆ. సుఖము లొసఁగ దుఃఖ•శోకంబులకుఁ బాప, నర్హుఁ డైనరాము • నకట నేఁడు
వనికి నెట్లు వుత్తు • పరమదుఃఖుని జేసి, దీన నేమి కోర్కి • దీరు నీకు. 358

తే. కమలనేత్ర దుఃఖార్హుండు • గాని రాఘ
వునికి దుఃఖంబు సేయక • తనువు విడిచి
యనిమిషేంద్రులోకమునకుఁ • జనితినేని
యొదవుసౌఖ్య మందైనఁ గా•కున్నఁ గలదె. 359

క. ఓకలుషచిత్త రాముని, నాకుం బ్రియుఁ డయినవాని • నయధర్మవిదుం
జేకొని సుజనులు దూఱఁగ, నీకరణి వనికిఁ బనిచె • దేటికిఁ జెప్పుమా. 360

క. వనితా రాముని వనికిం, బనిచిన సత్సభలయందుఁ • బరిభవము జగం
బున ననుపమాపయశము, మునుకొని నాకొదవు నిక్క•ముగఁ దోడ్తోడన్.

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబులఁ బరిభ్రమితచేతస్కుండై యార్తుండై విలపించుచుండ నమ్మహీపతికిఁ జంద్రమండలమండిత యైన యారాత్రి యతికష్టతరంబునఁ గించిదవశేషంబుగా నతిక్రమించె నప్పు డద్దశరథుండు వేఁడి నిట్టూర్పు నిగిడించి గగనాసక్తలోచనుండై యంజలిఁ గీలించి పరమార్తుండై విలపించుచు శర్వరి నుద్దేశించి యిట్లనియె. 362

సీ. విమలనక్షత్రశో•భితయైన శర్వరి యంజలి ఘటియించి • యధికభక్తిఁ
బ్రార్థింతు నినుఁ దెల్ల•వాఱిన రామున కటవీప్రయాణ మ • ట్లావహిల్లుఁ
గావున నామీఁదఁ • గరుణించి వేగకు మటు గాక వేగుట • యదియు నొక్క
హితమని గణుతింతు • నెట్లన్న నెద్దానివలన నాకిట్లని•వార్యమైన
తే. యమితదుఃఖంబు ప్రాప్తించె • నట్టి క్షుద్ర
శీలయుఁ బతిఘ్నియును దుష్ట•చిత్తయుఁ గుల
ఘాతినియుఁ గ్రూరయైన యీ•కైకయానన
నంబుఁ జూడక తలఁగి చ•నంగ వచ్చు. 363

వ. అని పలికి వెండియు నతండు శోకరోషంబు లొక్కింత తనలోనఁ దాన యుపశమించుకొని యప్పుడంతిదిక్కు మొగంబై దేవీ సాధువృత్తుండును నల్పావశేషా

యువును సత్యవశగతత్వంబున భవదధీనుండును విశేషించి వల్లభుండనై ననాకుఁ బ్రసాదం బొసంగుము నీచేత వరబలంబునఁ బ్రతిగ్రహింపంబడిన రాజ్యంబును మఱి ప్రీత్యర్థంబుగా రాముని కొసంగుము రామాభిషేకంబు నాచేత నిర్జనప్రదేశమునందు సముదాహృతం బైనది గాదు రాజసభామధ్యంబునం బలుకంబడిన యది గావున దాని కసత్యత్వంబు గలుగకుండ సార్థకత్వంబు నొందించి సత్యవశగతత్వంబువలన భవదధీనుండ నైన నన్నుం బ్రోచి కీర్తి లాభంబు వడయు మిక్కార్యంబు నాకును రామునకు లోకంబునకు గురువులకు భరతునకుఁ బ్రియంబై యుండునని ధర్మబోధంబుగాఁ బలుకుచు శోకరోదనతామ్రాక్షుండై కన్నీరు నించుచు విలపించుచున్న యద్దశరథుం గనుంగొని తదీయవిచిత్రకరుణవిలాపంబు విని యద్దేవి కోపరసాధిదేవతయుం బోలె నేత్రకోణంబులఁ దామ్రదీధితులు నిగుడ మొగంబెత్తి యతనిం దనచూపుచిచ్చునం గాల్చుచు నదత్తప్రతివచనయై యూరకుండె నప్పు డమ్మహీనాథుండు నిత్యంబును మనోనుసారిణియై యుండి తత్కాలంబున బుద్ధివైపరీత్యంబునఁ బ్రతికూలభాషణంబులు వలుకుచున్న కైకేయిమొగం బట్టె చూచి రామవివాసనరూపం బగువరంబుఁ దలంచి చిరపరిచితప్రేమంబున నద్దేవిని ధిక్కరించుటకుం జాలక ప్రియపుత్రుని వనంబునకుం బనుచుట కోర్వక మూర్ఛాక్రాంతుండై ధరణిపయిం బడియె నిట్లు విసంజ్ఞుండై పడియున్న యద్దశరథునకుఁ దెలివి దొరకొనుట కవ్విభావరి యనుగ్రహించె ననం దూర్పెట్టు నగుచు వచ్చెఁ బదంపడి బోధనసాధనమంగళగీతాదికంబు సెలంగె నప్పుడు దాని నివారించి పుత్త్రవియోగజనితశోకంబు సహింపం దరంబుగామికి నేలంబడి విచేష్టమానుండై విలపించుచున్న రాజు నవలోకించి మరల నత్తెఱవ యిట్లనియె. 364

తే. జనవరోత్తమ మును నాకు • సంశ్రవంబు, స్వీకరించియు దురితంబుఁ • జేసినట్లు
ధరణిపయిఁబడి మిక్కిలి • పరితపించె, దేల స్థితి యందు నిల్వ నీ•కిది గుణంబె.

తే. ధర్మవిదు లగువారు స•త్యంబు పరమ, ధర్మ మని పల్కి రేనును • ధర్మయుక్తిఁ
దడయ కడిగితి నీవును•ధర్మ మూఁది, వరము లొసఁగక యిబ్బంగి • వగచె దేల.

చ. మును తన మేనుఁ గోసి నృప•ముఖ్యుఁడు శైబ్యుఁడు పక్షి కిచ్చుట
ల్ప్రణుతవదాన్యశేఖరుఁ డ•లర్కుఁడు పాఱున కక్షు లిచ్చుట
ల్వననిధి వేల దాఁటి సుక•రంబుగ మేదిని ముంప కుండుట
ల్దినకరుఁ డెండ గాయుటయు • ధీవర సత్యము నూఁదయే కదా. 367

క. సత్యమునఁ గలుగుఁ బరమును, సత్యంబున నుండు ధర్మ•సంచయ మెల్లన్
సత్యంబె శ్రుతులు బ్రహ్మము, సత్యేతర మైనదొకటి • జగతిం గలదే. 368

వ. రాజేంద్రా యేను ధర్మపరిపాలనార్థంబు నిన్నుం బ్రేరేపించితి నీకు ధర్మసంరక్షణంబునందు నియతి గలదేని మత్ప్రేరణంబునఁ బుత్త్రుం డగురాముని వనం

బునకుం బంపు మిమ్మాట ముమ్మాటికిం బలికితి నట్లు సేయువేని నీయెదుట నిప్పు డే జీవితంబు విడిచెద నని యిట్లు కైకేయిచేతఁ బ్రచోదితుండై యద్దశరథుం డుపేంద్రకృతం బైనపదత్రయప్రతిశ్రవరూపం బగుపాశంబునం గట్టువడిన బలి చందంబున నాత్మవినాశనకరం బైనసత్యపాశంబునం గట్టువడి విడివడ సమర్థుండు గాక యుగచక్రాంతరంబునం జిక్కిన ధురంబు పగిది నుద్భ్రాంతచిత్తుండును వివర్ణవదనుండు నై నేత్రంబుల నశ్రుకణంబులు దొరఁగఁ గొండొకసే పూరకుండి వెండియు నొక్కింత ధైర్యం బవలంబించి యక్కైకయీయాననంబు విలోకింప రోసి యవాఙ్ముఖుం డై యిట్లనియె 369

తే. నిగమసంస్కృతమైన యేనీకరంబు, శిఖసమక్షమునందు నాచే గ్రహింపఁ బడియె నప్పాణి నిప్పుడు విడుతునాకుఁ, బ్రియసుతుం డైన భరతుఁబరిత్యజింతు.

వ. మఱియు సూర్యోదయసమయం బయ్యె నింక గురుజనంబు లభిషేకార్థంబు కల్పితంబులైన సంభారంబులచేత రామాభిషేకంబు నుద్దేశించి నన్ను వేగిర పడి పలుకుదురు గావున రాముండు కృతాభిషేకుం డై యుండఁగలం డట్లు గాక నీచేత విఘ్నంబు సంభవించెనేని యతనియాననం బాలోకింప నోడి యేను బరిత్యక్తకళేబరుండనై లోకాంతరంబునకుం జనియెద నప్పుడు మృతుండ నైన నాకు సలిలక్రియ సల్పుటకు రామభద్రుండె యర్హుం డగుం గాని సమాతృకుం డైనభరతుం డర్హుండు గాఁ డేను దొల్లి రామాభిషేకప్రారంభ వేళయందుఁ దాదృశసుఖయుక్తం బైనజనంబు నవలోకించి యిప్పుడు హతహర్షం బగుటవలన నిరానందం బై యున్నజనంబును గ్రమ్మఱ నవలోకింపం జాల నని పలికినఁ బాపచారిణి యగుకైక క్రోధమూర్ఛిత యై వెండియు నిట్లనియె. 371

చ. జనవర క్రూరశస్త్రసదృశం బగువాక్యముఁ బల్కెదేల నీ తనయుని రాము రాఁ బనిచి దారుణకాననసీమకు న్వెస న్బనిచి మదీయపుత్రునకుఁ బట్టముఁ గట్టి మహాత్మ నన్నుఁ జ య్యన ననపత్నఁ జేసి చరితార్థుఁడవై సుకృతంబుఁ గాంచుమీ. 372

వ. అని పలికిన నమ్మహీరమణుండు తీక్ష్ణంబైన ప్రతోదంబుచేతఁ దాడితంబైన హయంబుభంగి సారెసారెకుఁ గైకేయీవాక్యచోదితుండై యద్దేవి నవలోకించి యేను ధర్మపాశంబున బద్ధుండనైతి మద్బుద్ధి ప్రణష్ట యయ్యె యశస్వియు జ్యేష్ఠపుత్రుండును బ్రియుండును ధార్మికుండు నగురామునిం జూడఁ గోరెద నతని రావింపుము. 373

క. అని యిట్లు పలుదెఱంగుల, జననాథుఁడు పరితపించు సమయంబునఁ బూ ర్వనగశిఖరోపరిస్థిత, ఘనరత్నమువోలెఁ దీవ్రకరుఁ డుదయించెన్. 374

వసిష్ఠుఁడు దశరథునిమందిరంబునకు వచ్చుట.

వ. తదనంతరంబ మహాత్ముం డగువసిష్ఠుండు సరయూనదియందు స్నానాద్యనుష్ఠానంబులు దీర్చి సునక్షత్రయోగంబైన సుముహూర్తం బరసి శిష్యగణంబు లభిషేకసంభారంబులు సంగ్రహించుకొని తోడ నడువ సిక్తసమ్మార్జితపథంబును బతాకాధ్వజభూషితంబు విచిత్రకుసుమాస్తీర్ణంబును సంహృష్టమనుజోపేతంబును సమృద్ధవిపణాపణంబును మహోత్సవ సమాకీర్ణంబును సర్వరాజాభినందితంబును సమంతతశ్చందనాగరుధూపపరిధూపితంబునై పురందరపురంబునుంబోలె సమస్తకల్యాణభాజనంబై యొప్పు నప్పురవరంబుఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జని చని యందు నానాద్విజగణయుతంబును బౌరజానపదాకీర్ణంబును బ్రాహ్మణోపశోభితంబును యజ్ఞకర్మవిశారదపరమర్త్విగ్జనసదస్యసంపూర్ణంబునైన యంతఃపురంబు డాయం జని యచ్చటివారి నందఱ నతిక్రమించి రాజమందిరద్వారంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చటికిం జనుదెంచి యున్నవానిఁ బ్రియదర్శనుం డగుసుమంత్రుం డనుసూతు నవలోకించి మహీపతికి మారాక యెఱింగింపు మని పలికి వెండియు నతని కిట్లనియె. 375

వసిష్ఠుఁడు సుమంత్రునితో దశరథునికిఁ దనరాక యెఱింగింపు మనుట.

సీ. నిర్మలమందాకి•నీకంధిజలపూర్ణ కమనీయకాంచన•ఘటశతంబు
భర్మదామపినద్ధ•పాండరవృషభంబు భూరిచతుర్దంత•వారణంబు
నభినవౌదుంబరం • బగుభద్రపీఠంబు నసమానరుచిరక•న్యాష్టకంబు
కాంచనాలంకృత•ఘనకేసరాన్వితరమణీయభవ్యతు•రంగమంబు
తే. చామరంబులు శశినిభ•చ్ఛత్రమును స
మగ్రశార్దూలచర్మసిం•హాసనంబు
ఖడ్గమును గార్ముకంబును • గనకరథము
వర్ణితంబైన నరయుక్త•వాహనంబు. 376

వ. మఱియు హిరణ్మయం బగుభృంగారువును సర్వబీజంబులును గంధంబులును వివిధంబు లగురత్నంబులును క్షౌద్రంబును దధియును ఘృతంబును క్షీరంబును లాజలును సమిత్కుశప్రముఖహోమద్రవ్యంబులును సర్వవాదిత్రసంఘంబులును బుణ్యంబు లగు మృగపక్షిగణంబులును స్వలంకృత లగు యువతులును బౌరజానపదశ్రేష్ఠులును నాచార్యులును బ్రాహ్మణులును శ్రేణిముఖ్యులును ధేనువులును బార్థివులును మఱియుం దక్షిణమంగళద్రవ్యంబు లన్నియు నొడఁగూడె మఱియు సమస్తజనంబులు గుతూహలపరులై యున్నవారు గావున నీవు రయంబున రాజసన్నిధికిం జని నారాక యెఱింగించి రామాభిషేకముహూర్తసమయం బాసన్నంబయ్యె నని చెప్పు మనిన నతం డట్లకాక యని యవార్య

గమనంబున నంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి దశరథునకుం బాటిల్లిన దురవస్థ యె ఱుంగనివాఁ డగుటం జేసి యెప్పటియట్ల మహీపాలునికడకుం జని సంప్రీతచే తస్కుం డగుచు నిటలతటఘటితాంజలిపుటుండై ప్రాతఃకాలార్హంబులును బరితోషకారణంబులు నైన వాక్యంబుల నిట్లనియె. 377

—॥ సుమంత్రుఁడు దశరథుని మేలుకొల్పుట. ॥—

తే. అధిప సంపూర్ణచంద్రోద•యంబునందు
సంక్రమితతన్మనోజ్ఞ తే•జమున జలధి
చెలఁగి సుప్రీతుఁ డగుచు రం•జిల్లఁ జేయు
కరణి రంజిల్లఁ జేయుము • కరుణ మమ్ము. 378

ఉ. మాతలి జంభసూదనుని•మాడ్కి శ్రుతుల్వర మేష్ఠినట్ల య
జ్జాతసఖుండు చంద్రుఁడును • బాయక నెప్పుడు మేదినింబలె
న్భూతలనాథ యే నినుఁ బ్ర•బోధితుఁ జేసెద మేలుకొమ్ము సం
జాతకుతూహలంబునఁ బ్ర•సన్నముఖుండవు గమ్ము నాయెడన్. 379

ఉ. రాజవరేణ్య మోద మల•రం గృతకౌతుకమంగళుండవై
యోజ దలిర్ప రత్నరుచి•రోత్తమభూషణభూషితుండవై
తేజ మెలర్ప భాస్కరుఁడు • దేవనగంబున నుండి సర్వది
గ్రాజి వెలుంగ వెల్వడిన•క్రైవడి లెమ్ము ప్రసన్నమూర్తివై. 380

క. జననాథ పవనసోములు, దిననాథుఁ డుషర్బుధుండు • దేవాధిపుఁడు
న్ధనసిధివిభుండు శంకరుఁ, డనిశము జయ మిత్తు రతిద•యాయుతి నీకున్. 381

సీ. మనుజనాయక రాత్రి • చనియె సహస్రాంశుఁ
డుదయించె మేల్కాంచి • యుచితవిధులు
సలిపి రామాభిషే•చనకార్య మొనరింపఁ
గడఁగు మరుంధతీ•కాంతుఁ డఖిల
సంభారములఁ గూర్చి • పసిఁడిపాత్రాయుతుం
డై నగరద్వార•మందు నిలిచి
యున్నవాఁ డెల్లవా • రుత్సవశ్రీదర్శ
నోత్సాహులై కూడి • యున్నవారు

ఆ. చందురుండు లేని • శర్వరి కరణిఁ గాపరియు లేని పసుల • పగిది గిబ్బ
లేని మొదవుభంగి • నై నీవులేని పృథ్వీ, డొనర వేడ్క సేయు • కున్న దిపుడు.

వ. అని పలికిన నతనిస్తుతివచనంబు లాకర్ణించి క్రమ్మఱ నమ్మహీపతి శోకమూర్ఛా పరవశుం డగుచు నెఱనివిరితామరలం దెగడుకన్నులు విచ్చి సుమంత్రు నవలోకించి నష్టహర్షుండై కైకేయీక్రూరవచననికృత్తమర్ముం డైననన్ను స్తుతివాక్యంబుల

చేతఁ గ్రమ్మఱ నేల పరితపింపఁజేసెద వనిన నతం డమ్మహీవిభునిదీనస్వరంబును వదనంబునందలివైవర్ణ్యంబును బరికించి యిది యేమియొకో యని వెఱఁగందుచు నేమియుం బలుక నేరక యూరకుండె నప్పుడు స్వకార్యోచితవిచారజ్ఞ యగుకైక సూతపుత్త్రు నవలోకించి యిట్లనియె. 383

కైక రామునిఁ దోడితెమ్మని సుమంత్రు నియోగించుట.

ఉ. ఓయి సుమంత్ర రామవిభు • వోత్సుకుఁడై జననాథుఁ డీనిశ
న్నాయక నిండుజాగర మొ•నర్చుటచేఁ గడు డస్సి యుందు ని
ద్రాయుతుఁ డయ్యె నీ వరిగి • రాజకుమారవరేణ్యు జానకీ
నాయకు రామభద్రుని జ•నప్రియుఁ దోడ్కొని రమ్ము చెచ్చెరన్. 384

వ. అని వేగిరపడి పలికిన నద్దేవి పలుకులం దోఁచువిశ్వాసంబువలన నిక్కంబుగా మహీపతిశాసనంబున నద్దేవి యభిషేకార్థంబు రామునిం దోడ్కొని రమ్మనియె నని తలంచుచుఁ బ్రీతచేతస్కుండై సాగరహ్రదసంకాశం బయినయంతఃపురంబు నిర్గమించి జనసంబాధం బగుమొగసాలకడకుం జనుదెంచి యచ్చట నున్నమహీపతులను బౌరుల నుపహారపాణుల నుపస్థితుల విలోకించుచుం బోవుచుండె నప్పుడు సభాసదనంబునందు నిండి యున్నవేదపారగు లగువిప్రులును బలముఖ్యులును మంత్రులును మహీపతులును రాజపురోహితులును దక్షిణసమస్తజనంబు లొక్కట గుంపులుకట్టి తమలోన సూర్యుఁ డుదయించెఁ గర్కాటకలగ్నంబు డగ్గఱియె సముగ్రవ్యాఘ్రచర్మసమాస్తీర్ణం బగురథంబును గాంచనమయం బగుభద్రపీఠమును సాగరగంగాయమునాసరస్వతీప్రముఖముఖ్యాపగాసరోవరహ్రదకూపజలపూరితంబులై క్షీరివృక్షపల్లవోపేతంబులై పద్మోత్పలకైరవశోభితంబులైనసరస్సులచందంబునం దనరు ధౌతకలధౌతఘటంబులును దధిమధుఘృతలాజదర్భపుష్పక్షీరప్రముఖమంగళద్రవ్యంబులును సర్వాభరణభూషిత లగువారకాంతలును జంద్రాంశువికచప్రఖ్యంబును రత్నదండమండితంబును గంధపుష్పాలంకృతంబులైనవాలవ్యజనంబును సుధాకరమండలసంకాశపాండరచ్ఛత్త్రంబును బాండురవృషభంబును బాండురాశ్వంబును బ్రసన్నదద్విపంబును రాజవాహ్యంబులును స్వలంకృతం బగుకన్యాష్టకంబును సర్వవాదిత్రంబులును సూతమాగధవందిగాయకులును దక్షిణసమస్తమంగళద్రవ్యంబులును సన్నిహితంబు లయ్యె నింకఁ దడ వేల యని వేగిరపడుచుండిరి మఱియు యోగ్యానర్ఘరత్నవస్తుజాతం బుపాయనంబుగాఁ గొని రాజశాసనంబున రామాభిషేకంబునకుం జనుదెంచిన మహీపతు లందఱుఁ గూడుకొని మహీపతిం జూడ మైతిమి సూర్యుం డుదయించె రామాభిషేకనంభారం బంతయు సజ్జం బయ్యె మనరాక మహీపతి కెఱిఁగించువాఁ డెవ్వండొకో యని విచారించుచుండ సార్వభౌములైనయమ్మహీపతుల నందఱ విలోకించి

రాజసత్కృతుం డగుచు సుమంత్రుఁ డేను రాజశాసనంబున రామునిం దోడి తెచ్చుటకుం బోవుచున్నవాఁడ మీరు దశరథునకు రామునకు విశేషించి పూజ్యులు గావున దీర్ఘాయుష్మంతు లైనమీవచనంబువలన దశరథుని కుశలం బడిగి దర్శనంబునకు రాకుండుటకు నైనకారణంబు నడిగెద నని చెప్పి సామంతరాజానువర్తనరూపపురాణవృత్తాంతాభిజ్ఞుం డైనసుమంత్రుండు మరలి యంతఃపురద్వారంబు దాఁటి సదాసక్తం బైనయమ్మహనీయమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యమ్మహీపాలునివంశంబుఁ గొనియాడుచు శయనగృహంబులోనికిం జని యవనికమాటున నుండి గుణయుక్తంబు లైనయాశీర్వచనంబులచే స్తోత్రంబుఁ గావించుతలంపున నిట్లనియె. 385

సుమంత్రుఁడు మహీపతులనియోగంబున మరల దశరథునియొద్ది కరుగుట.

క. రవిసోములు వాసవవై, శ్రవణులు వహ్నియును మఱియు • జలధివిభుండున్
శివుఁడును గారుణ్యంబున, నవనీశ్వర విజయ మిత్తు • రనిశము నీకున్. 386

ఆ. అధిప రాత్రి చనియెఁ•నర్యముఁ డుదయించె, సర్వకృత్యములును•జతనుపడియె
రాజవర్య యింక • రమణతో మేల్కన, వలయుఁ గార్య మెల్ల•సలుప వలయు.

క. బలముఖ్యులు భూసురులును, జెలువుగ నైగములు వచ్చి • చిత్తంబున ని
మ్మలఘుమతిఁ జూచుకోరికఁ, దలవాకిట నున్నవారు • ధరణీనాథా. 388

క. అని పలుకునలసుమంత్రుని, ఘనబుద్ధిని మంత్రవిదునిఁ • గని యతని సుమం
త్రునిఁగా నెఱింగి వెస న, య్యినకులహారిణాంకుఁ డతని • కిట్లని పలికెన్. 389

దశరథుఁడు రామునిఁ దోడితెమ్మని సుమంత్రున కాజ్ఞాపించుట.

సీ. సూతశేఖర నీవు • సీతాధిపతిని శీఘ్రమునఁ దోడ్తెమ్మని • కైకచేతఁ
బరఁగ నియోగింపఁ • బడితి వట్లనుమాత మనిషిద్ధ మనెడున్యా•యంబుచేత
మొనసి మచ్ఛాసనం•బున వచించినకైకవచన మమోఘ మ•వ్వాక్య మేల
దీర్పక మరల నే•తెంచితి వది నాదుమత మెు కాదో యని • మానసమున

ఆ. సంశయించి యిట్లు•చనుదెంచితివొ జాగు,సేయ వలదు మరలఁ • జెప్ప నేల
రయము మీఱ నేగి • రాముని రవివంశ, తోయరాశిసోముఁ • దోడి తెమ్ము.

చ. అనిన మహాప్రసాద మని • యాతఁడు నేలినవానియాజ్ఞఁ జ
య్యనఁ దలఁ బూని భక్తి విన•యప్రమదంబులు మానసంబున
న్బెనఁగొన సంతతోత్సవన•వీకృతరాజపథంబునం బురీ
జనములు దన్నుఁ జూచి కడు•సంతస మందఁగ నేగె నున్నతిన్. 391

తే. రాజవీథుల నందంద • రమణతోడఁ, జెలఁగి శ్రీరామచంద్రాభి•షేకకథలఁ
జెప్పుకొనువారిమాటలు • చిత్తమలర, నాలకించుచు రయమున • నరిగె నతఁడు.

వ. ఇత్తెఱంగునం జని. 393

సుమంత్రుఁడు శ్రీరామమందిరముఁ జేర నరుగుట.

సీ. సురుచిరోరుకవాట • శోభితం బగుదాని వేదిశతంబుల • వెలయుదానిఁ
గాంచనప్రతిమావి • కాసితం బగుదాని శరదంబుదములీల • వఱలుదాని
రత్నప్రవాళతో • రణయుక్త మగుదాని యమరాచలగుహాభ • మైనదానిఁ
జందనాగరుధూప • సంయుతం బగుదాని మణిమౌక్తికంబుల • మలయుదానిఁ
తే. నమలకైలాసశిఖరాభ • మైనదాని, బలరిపునిమందిరముభంగి • నలరుదాని
రుచిరమగుదానిరామభ • ద్రునిమనోజ్ఞ, దివ్యమణిమయహేమమం • దిరముఁగనియె.

వ. మఱియు వరమాల్యాంతరాళవిలంబమాననూతనమణిగణాలంకృతంబును మనోహరసుగంధబంధురదర్దురశైలశిఖరసంకాశంబును సారసమయూరనినదసంకులంబును సుకృతేహామృగాకీర్ణంబును సూక్ష్మచిత్రశిల్పాభిపూర్ణంబును సకలజనదృష్టిచిత్తాపహారంబును జంద్రభాస్కరసంకాశంబును కుబేరభవనోపమంబును నానాపతత్రిసమాకులంబును సుమేరుశృంగసన్నిభంబును మహామేఘఘనప్రఖ్యంబును నానారత్నసమాకీర్ణంబును గుబ్జకైరాతకావృతంబును నుపస్థితప్రాంజలిజనసమన్వితంబును నుపాయనపాణిజానపదజనోపేతంబు నగు రామభద్రునిభద్రభవనంబు విలోకించి రథంబుతోఁ గూడఁ బ్రవేశించి పురస్థితజనంబులచిత్తంబు రంజిల్లం జేయుచు యమ్మందిరంబు మహాధనంబై మహోన్నతంబై మృగమయూరసంకీర్ణంబై మహాజనాకులంబై మహేంద్రభవనంబుకరణి నలరు చునికి నానందించుచుఁ గైలాససన్నిభంబులై స్వలంకృతంబులై త్రిదశాలయోపమంబులై యొప్పుద్వారంబు లవలోకించుచు నచ్చట నున్న రామమతానుసారు లగుప్రియజనంబుల నతిక్రమించి శుద్ధాంతంబుడాసి యచ్చట హర్షయుక్తంబులు రామాభిషేకార్థప్రయుక్తంబులును రామచంద్రమంగళప్రతిపాదనప్రయోజనంబులు నగుజనవాక్యంబులు విని యలరుచు మహేంద్రసద్మప్రతిమంబును రమ్యంబును మృగపక్షిజుష్టంబును సుమేరుశృంగోన్నతంబును మనోహరప్రభావిరాజమానంబు నగు నమ్మహనీయమణిసద్మంబు విలోకించి యందు విముక్తయానులై యుపాయనపాణులై మోరిల నిండియున్న జానపదుల నంజలికారులఁ గోటిపరార్థసంఖ్యాతుల విలోకించి వారలచేత నభిసంవృతం బైన ద్వారపథంబుఁ జూచి యచ్చట మహామేఘమహీధరసంకాశంబై మదధారాకలితగండభాగంబై యతిక్రాంతాంకుశంబై యప్రసహ్యంబై యుదగ్రకాయంబై యొప్పుచున్నదాని రామాపవాహ్యంబై నశత్రుంజయాఖ్యమహాగజంబు నీక్షించుచుం జని చని యుభయపార్శ్వంబుల స్వలంకృతులై గజాశ్వరథారూఢులై యొప్పువారి రాజప్రియుల బహుశతసంఖ్యాతుల మహామాత్యుల నందఱ నతిక్రమించి యమ్మహాద్వారంబు దాఁటి యచ్చటఁ దేరు డిగ్గి యవ్వల నసంబాధంబై ప్రాసకార్ముకహస్తులై మృష్టకుండలులై యప్రమాదులై

యేకాగ్రమనస్కులై పరస్పరానురక్తులై యొప్పుయువపురుషులచేత నభిర
క్షిత మయిన వేఱొక్కకక్ష్య డాయం జని యందుఁ గాపాయకంచుకధారులై
స్వలంకృతులై సుసమాహితులై యలరునంతఃపురద్వారరక్షకులఁ బరమవృ
ద్ధుల రామప్రియచికీర్షుల విలోకించి వారందఱుఁ దన్ను సందర్శించి రయం
బున నాసనంబుల నుండి లేచి ససంభ్రములై యెదుర్కొనినవారి నభినందించి
వినీతాత్ముండును సేవానిపుణుండు నగుసుమంత్రుం డిట్లనియె. 395

తే. చెలువు మీఱంగ మీరు లోపలికిఁ బోయి
రహి సుమంత్రుండు వచ్చి ద్వారమున నిలిచి
యున్నవాఁ డని నారాక • యొప్ప మీఱ
మొనసి రామున కెఱిఁగింపుఁ • డనిన వారు. 396

క. రయమున లోపలికిం జని, ప్రియాసహితుఁడైన రామ•విభు నుచితగతిన్
నయ మారఁ గాంచి దెల్పిరి, ప్రియ మలర సుమంత్రు రాక•వినయముతోడన్.

క. చెప్పిన నారఘుసత్తముఁ, డప్పుడు గుర్వంతరంగుఁ • డయినసుమంత్రుం
దప్పక దోడ్తెమ్మని ముద, మొప్పఁగ సెల వొసఁగ వారు • లుత్సాహముతోన్.

వ. శీఘ్రంబున మరలం జనుదెంచి సుమంత్రునకు రామశాసనం బెఱింగించిన
నతండు ప్రభూతరత్నం బగుసముద్రంబుఁ బ్రవేశించు మహామకరంబుకైవడి
మహావిమానోత్తమవేశ్మసంఘవంతం బైనయంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి యం
దొక్కసువర్ణపర్యంకమధ్యంబున. 399

—సుమంత్రుఁడు రామునికి దశరథనియోగం బెఱింగించుట.—

సీ. కటితటి శోభిల్లు • కౌశేయచేలంబు ఘనముచెంగటమించు•కరణిఁ దనర
హరిచందనార్ద్రకా•యంబు సంధ్యారాగఘనయుక్తనీలాద్రి•గతి వెలుంగ
ఘనహారకలితవ•క్షము లసన్నక్షత్రశోభితాభ్రముభంగి • సొం పెలర్ప
నిరువంక సేవించు•పరరాజకీర్తులకరణి ముత్యాలచౌ•కట్లు మెఱయ

తే. రత్నహారంబు లురమునఁ • గ్రాల వామ, భాగమున నుండి జానకి• భర్మదండ
చామరము వీవఁ దారకా•జానిభంగి, వెలయు రాఘవుని సుఖోప•విష్టుఁగనియె.

క. కని వినయజ్ఞుఁడు సూతుఁడు, మునుకొని తత్పాదమూల•ములు దల సోఁకం
బ్రణమిల్లి కృతాంజలి యై, వినయంబున నిట్లు లనియె • విశ్రుతఫణితిన్. 401

క. అనఘాత్మ నృపతి కేకయ, మనుజేంద్రకుమారికాస•మన్వితుఁ డగుచు
న్నినుఁ జూడఁ గోరి ననుఁ దో,డ్కొని రమ్మన వచ్చితి న్స•ముత్వరితగతిన్. 402

క. నా విని రాముఁడు మోదం, బావిర్భవ మొంద సూతు • నర్హవిధుల సం
భావించి వేగ సీతా, దేవికి నిట్లనియె వదన•దీధితు లడరన్. 403

క. వనితా నృపతియుఁ గైకయు, ఘనబుద్ధి మదర్థమందుఁ • గడువడి నభిషే
చనసంయుతపర్యాలో, చనమును గావించు చున్న•చందము దోఁచెన్. 404

వ. మఱియుఁ గేకయరాజనందని రాజసౌముఖ్యాదిప్రయోజనంబులకొఱకు సంతతంబు మృదుమధురభాషణపరిచర్యాభక్తియోగంబుల నమ్మహీపతిచిత్తం బెఱింగి వర్తించుచుండు నట్టిహితకామానువర్తినియు మదర్థవృద్ధ్యపేక్షిణియు నైనయద్దేవి వృద్ధుం డగుమహీపతియభిప్రాయం బెఱింగి సుదక్షిణ గావున రాజునకుఁ బ్రియంబు పుట్టఁ బరమానందంబున మదభిషేకంబును గూర్చి రంజిల్లుచున్నదని యూహించెద నట్లు గాదేనిఁ బ్రియాసహితుం డై మహీరమణుండు మదర్థకాముకరుం డైనసుమంత్రుని మత్ప్రకాశంబునకుం బుచ్చునే మదర్థైకప్రయోజనుం డగుసుమంత్రుండు చనుదెంచుటం జేసి రాజాంతఃపురంబునందు మదర్థైకప్రయోజనం బైనపర్యాలోచనంబు ప్రవర్తించుచున్నది సందియంబు లేదు మహీరమణుం డిప్పుడు నన్ను సామ్రాజ్యపట్టభద్రునిం జేయు నమ్మహాత్మునిసదనంబునకుం బోయి వచ్చెద నిచ్చట సఖీజనంబులతోడం గ్రీడించుచు సుఖం బుండు మని పలికినఁ బతిసన్మానిత యగుసీత సంతుష్టాంతరంగ యై మృదుమధురభాషణంబుల నిట్లనియె. 405

సీ. ప్రాణేశ సర్వశో•భంబులు నినుఁ బొందుఁ బరమేష్ఠి యలశచీ•పతికిఁ బోలె
నుర్వీశ్వరుఁడు నీకు • యువరాజపట్టంబుఁ గట్టువాఁ డుత్తర•కాలమందు
రాజసూయమహాధ్వ•రమున దీక్షితుఁడ వై యజనంబుఁ దాల్చి మ•హావిభూతి
పటుకురంగవిషాణ•పాణి వై యలరారు నినుఁ గాంచి భజియింతు • నెమ్మితోడఁ

ఆ. బోయి రమ్ము వజ్ర•పూర్వాశ శమనుండు, పరఁగ దక్షిణాశఁ • బాశపాణి
పశ్చిమాశ యక్ష•పాలుఁ డుత్తరదిశఁ, గాతు రెపుడు నిన్నుఁ • గరుణతోడ.

—॥ రాముండు దశరథమందిరంబునకుఁ బోవుట. ॥—

వ. అని యిట్లు మంగళం బొసంగి పతివెంట ద్వారపర్యంతం బరుగుదెంచి సముచితంబుగా వీడుకొల్పిన ననుష్ఠితార్ధమంగళుం డగునారఘుపుంగవుండు సీతచేత నామంత్రణంబు వడసి గిరిగుహాముఖంబువలన నిర్గమించుదృప్తకంఠీరవంబుచాడ్పున నిజమందిరంబు వెలువడి యంతఃపురద్వారంబునందు బద్ధాంజలి యై గాచికొని యున్నలక్ష్మణుం గలిసికొని మధ్యమకక్ష్యాంతరంబునందు వ్యాఘ్రచర్మయుక్తంబును మణిహేమవిభూషితంబును మార్తాండమండలదుర్నిరీక్షంబును మేఘగంభీరనిర్హ్రాదంబును గరేణుశిశుకల్పజవతురంగసంగతంబును నసంబాధంబును నగుసుందరస్యందనం బారోహించి దివ్యరథాధిరూఢుం డైనసహస్రాక్షునిచందంబున సందం బగుచు మహాభ్రంబువలన నిర్గమించుశశాంకునిభంగి వెలుంగుచు గగనంబునందు స్వనవంతుం డైనపర్జన్యునిసొబగున రథనేమిఘట్టనసంజాతనిస్వనంబున దిగంతంబులు పూరించుచు నానావనీపకలోకంబుమీఁదఁ దనచల్లనిచూపులు వెదచల్లుచు ఛత్రచామర

హస్తుం డై లక్ష్మణుండు పిఱుంద దెస రథంబుమీఁద నుండి బహుప్రకారంబుల రక్షించుకొనుచుం జను దేర వాయువేగంబు లగుహయంబులును గిరిసన్నిభంబు లగుగజంబులును బహుసహస్రంబులు పశ్చాద్భాగంబునం జను దేర సన్నద్ధులై ఖడ్గచాపధరులై చందనాగరుభూషితులై యోధు లనేకు లగ్రభాగంబున నడువ సూతమాగధవందిగాయకపాఠకజనంబు లమందానందంబున నభినందింప మురజమృదంగపణవశంఖకాహళనిస్సాణవేణువీణా ప్రముఖనిఖిలమంగళవాద్యరవంబులు సెలంగ హయహేషితంబులును గజబృంహితంబులును రథనేమినిస్స్వనంబులును దూర్యఘోషంబులును మాగధాదుల స్తుతినాదంబులును గాయకులగానస్వనంబులును భూసురులయాశీర్వాదనాదంబులును జనంబులహర్షశబ్దంబులును వారకాంతలచరణనూపురక్రేంకారనినదంబులును వేత్రపాణులసాహోనాదంబులు శూరులసింహనాదంబులు నొక్కటియై మిన్ను ముట్టి మ్రోయ హర్మ్యాగ్రభాగంబులనుండి పురాంగనలు పుష్పంబులు సేసలుఁ జల్ల భూసురాంగనలు కర్పూరదీపకళికల నివాళింప ననంతవైభవాభిరంజితుం డై యారఘుకుంజరుండు శ్రీమంతుం డగువైశ్రవణునిభంగి వెలుంగుచుఁ గరేణుమాతంగరథాశ్వసంకులం బగుదాని మహాజనౌఘప్రతిపూర్ణచత్వరం బగుదానిఁ బ్రభూతయానం బగుదాని బహుపణ్యసంచయం బగుదానిఁ బతాకాధ్వజసంపన్నం బగుదాని మహార్హచందనాగరుధూపవాసితం బగుదాని నానాజనసమాకులం బగుదాని మహాభ్రసంకాశపాండురమందిరోపశోభితం బగుదాని ముఖ్యచందనాగరుసంచయంబుల మహార్హగంధంబుల క్షౌమకోశాంబరవితానంబుల ననర్ఘముక్తాజాలంబుల మహనీయస్ఫటికోపలంబుల నానాపణప్రసారితనానావిధభక్ష్యపదార్థంబుల దధ్యక్షతహవిర్లాజచందనాగరునానామాల్యోపగంధంబులచేత నిరంతరాభ్యర్చితంబు లైన శృంగాటకంబుల నభిరంజితం బగుదానిఁ బాండురవిమానంబులచేత గగనంబునుం బోలెఁ గైలాసశిఖరోపమపాండురమేఘసంకాశరమణీయప్రాసాదశృంగంబులచేత నభిరామం బగుదాని రాజమార్గంబుఁ బ్రవేశించి సుందరమందగమనంబునం బోవుసమయంబున. 407

పౌరులు రాముని నానావిధంబుల నభినందించుట.

చ. లలితవిచిత్రహర్మ్యపట•లంబులపై నలరాగుపౌరకాం
తలు దమలోన నిరఘువ•తంసుఁడు రాజ్యపదప్రవిష్టుఁ డై
యిల నతులప్రభావమున • నేలఁగ నేఁటికిఁ గంటి మెంతయుం
దలఁపఁగ నస్మదీయసుకృ•తంబు గణింపఁ దరంబె ధాతకున్. 408

తే. చెలఁగి సామ్రాజ్యపట్టాభి•షిక్తుఁ డైన, సుతవరుని సిద్ధయాత్రునిఁ • జూచి నేఁడు
పుణ్యసాధ్వి గౌసల్య యం•భూతపూర్వ, ఘనతరానందకలిత యై•తనరుఁ గాదె.

తే. సోముఁ గూడినరోహిణీ♦భామపగిది
నీజగన్మోహనునిఁ గూడి ♦ యింపు మెఱయ
సర్వభోగంబులు భుజించు ♦ జనకతనయ
సకలసీమంతినీవతం♦సంబు గాదె. 410

క. ఈఘనునకుఁ బ్రియగేహిని, యై ఘనరాజ్యాభిషిక్త ♦ యగుటకు మున్నా
మేఘలసత్కచ మహిజ యు, మోఘతపం బేమి నిక్క♦ముగ సల్పె నొకో. 411

క. అని యిట్లు రామభద్రుఁడు, విను చుండఁగఁ జెప్పుకొనుచు ♦ వేడుకతోడం
గొనియాడుచు నప్పుణ్యునిఁ, గనుఁగొను చుండి రటు కౌతు♦కం బలరారన్. 412

వ. మఱియును. 413

ఉ. ప్రాకటభూరిచత్వరస♦భాభవనంబులయందు భూజను
ల్మూకలు గట్టి యీపరమ♦పుణ్యుఁడు దీనశరణ్యుఁ డిష్టరా
జ్యైకపదస్థుఁ డయ్యె నహ♦హా మముఁ బోంట్లకు నెల్ల సంతతా
స్తోకతరేష్టసంపదలు ♦ సొప్పడుఁ గాదె దలంచి చూడఁగన్. 414

ఆ. ఈమహానుభావుఁ ♦ డేలు రాష్ట్రంబునఁ, గాఁపురములు సేయు♦ఘనుల కమర
లోక మేల యన్య♦లోకంబు లేల య,భీప్సితార్థసిద్ధు ♦ లిందె గలుగు. 415

తే. అనఘుఁ డీరాముఁ డధినాథుఁ ♦ డగుచు నుండ
నప్రియము దుఃఖ మొక్కింత ♦ యైనఁ గలుగ
దింతకంటె మహీప్రజ ♦ కెద్ది లాభ
మితఁడు చిరజీవి యై ధాత్రి ♦ నేలుఁ గాక. 416

రాముఁడు దుఃఖితుం డగుదశరథునిఁ జూచి విచారపడుట.

వ. మఱియు రాముండు రాజ్యాభిషిక్తుం డగుచుండఁ బితృపితామహులచేత నుపలాలితు లైనపుత్రపౌత్రకులభంగి మన మందఱము సర్వసుఖంబులు వడయం గలవారము మన కప్పుడు భోజనంబేల పరమపురుషార్థసాధనంబు లైనతపస్స్వాధ్యాయజపహోమధ్యానాదికంబు లేల యితండు రాజ్యంబునందు సుప్రతిష్ఠితుం డై శత్రుంజయం బనుమహానాగంబు నారోహించి రాజమార్గంబునం జనుదెంచు నప్పు డిమ్మహనీయమూర్తి నవలోకించునదియె మనకు సుఖలాభం బైహికవిషయంబులచేతను దజ్జన్యసుఖంబులచేతను శ్రేష్ఠార్థంబు లైనస్వర్గాదులచేతను దజ్జన్యసుఖంబులచేతను దృప్తి నొందినవార మగుటకు సందియంబు లేదు మహాతేజుం డగురామునియభిషేకజన్యభూమానందబ్రహ్మసాక్షాత్కారసుఖంబునకంటెఁ బ్రేమాతిశయాస్పదం బగునొండుకార్యం బొక్కింత యైనఁ గలుగ నేర దదియునుం గాక యీరాఘవుండు దృష్టిపథంబు నతిక్రమించినవాఁ డయ్యును సకలజనమనోనయనసమ్మోహనాకారానుభవజనితవాసనాబలంబునఁ గట్టెదుటం గనుపట్టిన ట్లొప్పుచున్నవాఁ డమ్మహాత్మునివలనం జిత్త

వీక్షణంబులు గ్రమ్మఱించుట కొక్కపురుషుం డైన సమర్థుండు లేఁడు కాంతలం
జెప్పనేల నొక్కసారియైనం దత్సాన్నిధ్యాసాన్నిధ్యంబులయందుం జక్షుర్జ్ఞానసం
బులచేత నెవ్వండు రామునిం జూడ కుండుఁ గరుణాంతరంగితాపాంగవీక్ష
ణంబుల రాముం డెవ్వని విలోకింప కుండు నట్టివాని లోకంబు గర్హించు
నంతియె కాదే నెంత దుర్భాగ్యుఁడ నని తన్నుఁ దాన గర్హించుకొనునీపర
మోదారుండు సకలవర్ణంబులకు సకలజనంబులకు వయోనురూపం బైనదయ
నొసంగుం గావున సర్వజనంబు లితని కనువ్రతు లై యుందు రని యిట్లు పెక్కు
తెఱంగుల వినుతించువారిభద్రవాక్యంబు లాకర్ణించుచు నెల్లవారిని యథా
ర్హంబుగా వీక్షణోక్తిభ్రూవిక్షేపణాంజలులచేతఁ బూజించుచుఁ బితృపితా
మహులచేత నధిష్ఠితం బైనధర్మమార్గంబు ననుసరించి యభిషిక్తుండ వై చిర
కాలంబు రాజ్యం బేలు మనిపలుకుపరమవృద్ధుల యాశీర్వాదంబులు
వీనులం బొలయ నుత్సుకుం డై మనోహ్లాదకరంబు లైన సుహృజ్జనులహిత
ప్రసంగంబులు వినుచుఁ జైత్యాయతనదేవాగారంబులకుఁ బ్రదక్షిణంబు
సేయుచుఁ గృతపుష్పోపహారం బై నక్షత్రశోభితం బైనయాకాశపథంబు
మాడ్కిఁ జూడ్కికి వేడ్క సేయుచున్న రాజమార్గంబునం జని చని ముందఱ
రత్నజాలపరిష్కృతంబు లైన వర్ధమానగృహంబులచేత శారదాభ్ర ప్రతీ
కాశంబు లైన విమానంబులచేతఁ గైలాసశిఖరాకారంబు లైనమహోన్న
తప్రాసాదశిఖరంబులచేత నభిరామదర్శనం బై యున్నరాజభవనంబుఁ గాంచి
హర్షపులకితగాత్రుం డై యమ్మణిమయమందిరంబుఁ బ్రవేశించి కక్ష్యాత్రయం
బతిక్రమించి యచ్చట రథంబు డిగ్గి తేవనంబున నవ్వలికక్ష్యాద్వయంబు
దాఁటి సహచరుల నందఱ నచ్చట నిలువ నియమించి క్రమంబునఁ గక్ష్యాం
తరంబు లన్నియు నతిక్రమించి శుద్ధాంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించె జనం
బంతయుఁ జంద్రోదయంబు నాకాంక్షించుసరిత్పతిభంగి రాముని పునరాగమ
నంబుఁ గోరుచు మధ్యమద్వారంబున నుండె రామభద్రుం డట్లు సముచితం
బుగా నంతఃపురంబునకుం జని యందుఁ గైకేయీసహితుండై పర్యంక
మధ్యంబునం బవ్వళించి మొగంబున వైవర్ణ్యంబు దోఁపఁ గన్నుంగవ మోడ్చి
యున్నతండ్రి నవలోకించి తదీయచరణంబులకు నిజనామోచ్చారణపూర్వ
కంబుగా నభివందనంబుఁ గావించి పదంపడి కైకేయిపదంబులకు నమస్కరిం
చిన నద్దశరథుండు మెల్లనఁ గన్నులు విచ్చి కుమారువదనంబు విలోకించి
రామా యని పేర్కొని బాష్పపర్యాకులేక్షణుం డై యతని విలోకించుటకుం
జాలక గ్రమ్మఱ నేత్రంబులు ముకుళించి రామా యనెడు నక్షరద్వయోచ్చార
ణంబుకంటె నధికం బుచ్చరించుటకు భరం బై తోఁచిన నతనితోడ సంభా
షించుటకుం జాల కుండె నివ్విధంబున క్షుభితం బగుసముద్రంబుపగిది నుపప్లు

తుం డైనసూర్యునిభంగి నమృతం బాడినమహర్షిపోలిక వ్యథితాకులిత చిత్తుం డై తేజోహీనుం డై శోకసంతాపకర్శితుం డై యదృష్టపూర్వవిషాదుం డై యప్రహృష్టేంద్రియుం డై యూర్పులు పుచ్చుచున్నదశరథుం జూచి పాదంబు చేతఁ బన్నగంబును సంస్పృశించినవానిపగిది భయంబుఁ గొని యచింత్య కల్పుం బైనజనకునిశోకంబు విలోకించి పర్వకాలసముద్రునిభంగి సంరబ్ధతరుం డై పితృహితతత్పరుం డగు రాముండు తొల్లి పరోక్షంబునందు నాయందుఁ గుపితుం డయ్యును నన్ను విలోకించినప్పుడు ప్రసాదం బొసంగు నట్టిపరమదయాళుం డైనయిమ్మహీరమణుం డిపు డేలకో నన్ను విలోకించి ప్రీతి సేయక దుఃఖంబు నొంది యున్నవాఁ డని విచారించి విషణ్ణవదనుం డై దీనుండునుంబోలె శోకార్తుం డై కైకేయి కిట్లనియె. 417

—। రాముఁడు దశరథదుఃఖకారణముఁ గైకేయి నడుగుట. ।—

చ. అతులకృపాసమృద్ధి నను • నక్కునఁ జేర్చెడునట్టితండ్రి నేఁ
డతికుపితాత్ముఁ డై యునికి • కైనవిధం బెఱిఁగింపు మేను దు
ర్మతి నొనరించినట్టియప • రాధ మొకింతయు లేదు తల్లి రో
హితమతితోడ నీ వయిన • నివ్విభు వేఁడు మనుగ్రహార్థ మై. 418

చ. ఇలపయి దేహధారులకు • నెప్పు డపాయము లేనిసౌఖ్యము
ల్గలుగుట చాల దుర్లభము • గావున మానవభర్త కంగహృ
త్కలితరుజావిశేషములు • గల్గెనొ లేక నృతంబు లాడెనో
కల తెఱఁ గంతయుం దెలుపఁ • గాఁ దగు నీ కిటు దాఁచ నేటికిన్. 419

క. భరతునియందు సుమిత్రా, వరపుత్త్రునియందు మాతృ • వర్గమునందు
న్నరవరుఁ డశుభం బేమియుఁ, బరికించెనొ దానిఁ దెలియఁ • బలుకుము నాతోన్.

క. జనకునకుఁ బ్రీతి సేయక, జనకునివాక్యంబు భక్తి • సలుపక ధరలో
జననీ యొకత్రుటి యైనను, మనఁ జాలను గుపితుఁ డైన • మనుటకు వశమే.

క. తనపుట్టువునకు మూలం, బని యెఱుఁగువివేకశాలి • యగునరుఁ డేలా
జనకుని యనువర్తింపక, తన కిలఁ బ్రత్యక్షదై • వతం బగు చుండన్. 422

ఆ. జనని నీవు గర్వ • మునఁ గోపచిత్త వై, పరుషభాషణములు • వసికి తొల్లి
తండ్రిచెంత మెల్లఁ • దగఁ జెప్పకుండిన, నిమిష మైన నోర్వ • నేర నింక. 423

క. శ్రీమహితరూపుఁ డగునీ, భూమీశ్వరునందభూత • పూర్వవికారం
బేమికతంబునఁ బొడమెం, దా మతి నెఱిఁగింపు మమ్మ • యనవద్యగుణా.

—। కైక రామునికి మున్ను తనకు దశరథుఁడు వరద్వయం బిచ్చినతెఱం గెఱిఁగించుట. ।—

వ. అనిన విని యయ్యంగన శంకారహితాంతరంగ యై సిగ్గు విడిచి రఘుపుంగవు నవలోకించి పుత్త్రా భవజ్జనకుండు కుపితుండు గాఁ డతనికి వ్యసనంబు లే దొక్కింత మనోగతం బైనకార్యంబు గలదు ప్రియార్హుండ వైన నీతోడ నప్రియంబుఁ

బలుకం జాలక భయంబుం గొని యున్నవాఁడు నేను జనకునియట్ల నీకు మన్నిం చుటకుం దగినదాన నగుటం జేసి నాచేత నేది పలుకం బడు నక్కార్యంబు నీక నశ్యక ర్తవ్యంబు గదా తొల్లి యీమహీరమణుండు దేవాసురసంగ్రామంబున నన్ను మన్నించి వరద్వయం బిచ్చెద నని పలికి పదంపడి ప్రాకృతునియట్ల పరి తపించుచు సకలధర్మమూలం బైనసత్యంబు విడిచి భవన్నిమిత్తంబున నాయం దుఁ గుపితుం డై రోషదోషంబున నవ్వరంబులు వ్యర్థంబులు సేయం దలంచి యున్నవాఁడు తన్మనోగతం బైనకార్యంబు నీవు నిక్కంబుగా నెఱవేర్చెద నంటి వేని యతండు చెప్ప కున్న రాజానుమతంబున నేను దెలియఁ జెప్పెద నిమ్మహీ పతి వరంబు లిచ్చెద నని పలికి క్రమ్మఱ లోభంబునఁ దప్పించుకొనఁ దలంచు టెల్ల గతజలసేతుబంధనంబు గదా యని పలికిన రాముండు వ్యథితుం డై రాజసమక్షం బునఁ గైకేయి కి ట్లనియె. 425

రాముఁడు దశరథానుమతంబు నెఱవేర్చెద నని ప్రతిజ్ఞఁ జేయుట.

ఉ. ఇచ్చట రాజు దా నొడువ • నిచ్చఁ దలంచినమాటఁ జెప్పు మే
జెచ్చెరఁ జేయువాఁడ నృప • శేఖరు నాజ్ఞవిషంబు నైన నే
నొచ్చెము లేక గ్రోలెదఁ బ • యోధివిషాశనులందు నైన నేఁ
జొచ్చెద రాఘవుం డరసి • చూచిన నాడినమాట దప్పునే. 426

వ. దేవీ యిమ్మహాత్ముండు నాకు గురుండును దండ్రియు నృపుండును హితుండును గావున నట్టివానివాక్యకరణంబునందు సందేహవిషయీభూతునిఁగా నన్నుఁ దలంచుట నీకు యుక్తంబు గాదు. 427

చ. అన విని కైక యిట్లనియె • నాతనితో మును దేవదైత్యభం
డనమున భూవరుండు జగ • డం బొనరించి నిశాటబాణపా
తనమున మూర్ఛ వోయినఁ బ • దంపడి యేను సజీవుఁ జేయ లో
ననుఁ గరుణించి సమ్మదము • నన్ వరయుగ్మ మొసంగె మెచ్చుచున్. 428

కైక రామునికిఁ దాను వరద్వయంబునను గోరినతెఱంగుఁ జెప్పుట.

క. అనఘాత్మ యొకవరంబున, ననుపమగతి మత్తనయున • కభిషేకముఁ ద
క్కినరెండవవరమునకుం, గొనకొని నీ కడవి నునికిఁ • గోరితి నిచటన్. 429

క. జనకుని సత్యవ్రతునిఁ గ, నొనరింపఁగఁ దలఁచి తేని • యుత్తమగుణయు
క్తిని నాచెప్పెడువాక్యము, వినుము విచారంబుఁ దక్కి • విమలవిచారా. 430

సీ. జనకునిశాసనం • బున నీవు ఘనజటా • జినచీరధారి వై • సిరిని విడిచి
తాపసవేషంబుఁ • దాల్చి చతుర్దశ వర్షము ల్దండకా • వనమునందు
విహరింప వలయు నీ • విభునిచే భవదర్థ మందె భరతుఁడు గృ • తాభిషేకుఁ
డై యయోధ్యాపుర • మందు రాజ్యం బేలు నిమ్మాటఁ జెప్పుట • కీనృపుండు
తే. నేరక విషణ్ణవదనుఁడై • నిన్నుఁ జూడ, వెఱచి యున్నాఁడు గావున • విభునిమాట

దప్పకుండంగ వనమున • కిప్పు డరిగి, నృపవరుని సత్యమున నుద్ధ • రింపు మనఘ.

వ. అని పలికిన మరణోపమం బైనయద్దేవిపరుషవాక్యం బాకర్ణించి యవ్వాక్యం బప్రియం బైనను మహానుభావుండు గావున నొక్కింత యైన మనంబున శోకంబు నొందక వదనంబున వైవర్ణ్యాదిబాహ్యవికారంబు నొందక వెండియుఁ గైకేయి కిట్లనియె. 432

—॥ రాముఁడు కైకేయి చెప్పినప్రకారము సమ్మతించుట. ॥—

చ. అనఘవిచారుఁ డైనపతి • యాజ్ఞ శిరంబునఁ బూని వేడ్కతోఁ
ననుపమబుద్ధి నీకుఁ బ్రియ • మైనట్లు జటాజినముల్ ధరించి కా
ననమున కేఁగెద న్మనుజ • నాయకుఁ డేటికి నన్నుఁ జూచి న
మ్మనమున విశ్వసింపక వి • పన్నత నొందె నెఱుంగఁ జెప్పుమా. 433

క. మనమున దైన్యము విడువుము, వని కరిగెద నిపుడు జడలు • వల్కలములు గ్ర
క్కునఁ దాల్చి సంతసింపుము, పనివడి నీమాటలు నిజముఁ • బల్కితిఁ దల్లీ. 434

క. క్షితివిభుఁడు గురుఁడు దండ్రియు, హితుఁడు కృతజ్ఞుండు నమ్మ • హీశువచనము
న్వ్రాతఃసుతి విస్రబ్ధుఁ డనై, చతురతఁ గావింతుఁ గాక • జవ దాఁటుదునే. 435

క. జననీ భరతునియభిషే, చన మీనరవిభుఁడు దాన • సమ్మతితోఁ జె
ప్పనికారణమున నామన, మనలజ్వాలికల నేర్చిన ట్లయ్యె రహిన్. 436

ఆ. అప్రచోదితుండ • నయ్యును భరతున, కఖిలరాజ్య మిచ్చు • నట్టివాఁడ
జనకుచేత నిట్లు • సంప్రచోదితుఁడ నై, యిచ్చుటకు విచార • మేల గలుగు.

సీ. కావున జనని భూ • కాంతుఁ డాడినమాటఁ జెల్లించుటకుఁ బూని • యెల్ల సిరులు
భరతున కొసఁగి సం • పదోగ్భోగములు వీడి నయశాలినికి నీకుఁ • బ్రియముగాఁగఁ
బదునాల్గువర్షము • ల్వనమున నుండెద నిపుడు భూవిభుఁ డేల • హితము విడిచి
యాస్యంబు వాంచి ధ • రాసక్తనయునుఁ డై కన్నీరు నించుచు • నున్నవాఁడు

తే. మానవేంద్రుని వేగ న • న్మానయింపు, మిపుడె కేకయధరణీశు • నింట నున్న
భరతుని చటికిఁ దోడ్తేరఁ • బటురయమునఁ, జారులను బుచ్చు మనృపాలు • శాసనమున.

—॥ కైకేయి రామునితోఁ భరతాగమనపర్యంతం బుండవలదని వేగిరపడి చెప్పుట. ॥—

వ. అని పలికిన నారఘుపుంగవుండు సమ్మతించుటకు సంతుష్టాంతరంగ యై యయ్యంగన నీచెప్పినట్లు శీఘ్రగతు లగుదూతలం బంచి మాతులకులంబున నున్నభరతుని రావించెద నతం డరుగుదెంచునందాఁక నీ విచ్చట నుండవలదు రయంబున నిపుడె వనంబునకుం జను మిమ్మహీరమణుండు నిజసత్యపారప్రాప్త్యదర్శనసంజాతవ్రీడాభరంబున మొగంబు వాంచి మూర్ఛాక్రాంతుం డై సంభాషించుటకుం జాలక యున్నవాఁ డిట్టివానిసంభాషణంబునుం గూర్చి చింతించుటకు కార్యంబు గాదు నీ విలంబగమనంబున నిద్ధరాపతిదైన్యం బపనయింప వలయు నదియునుం గాక నీ వరణ్యంబునకుం జనునందాఁక భవజ్జనకుండు మజ్జన భోజ

నాదులు సలుపం డని వేగిరపడి పలికిన నక్కైకేయిదారుణవాక్యంబు విని యక్కకుత్థ్సకులతిలకుండు ధైర్యధుర్యుండు గావున నొక్కింత యైన మనంబున శోకింపక కైకేయివచనంబునకు నోయుచు శోకపరిప్లుతుం డై యూర్పులు వుచ్చుచు హేమభూషితం బైనపర్యంకంబు మీఁదం బడి పొరలు చున్నతండ్రిం గ్రుచ్చి యెత్తి సాంత్వవచనంబులం దేర్చుచుఁ గళచేతఁ దాడితం బైనవాజి చందంబున వనగమనంబునందుఁ గృతత్వరుండై వెండియుఁ గైక కిట్లనియె.

సీ. జనని నే ధనపరుం • డను గాను లోకంబు నొగి సంగ్రహించుట • కుత్సహింప
నను ముని సమునిఁ గా • నయసత్యధర్మతత్పరునిఁ గా నెఱుఁగుము • పరఁగ నెద్ది
నాచేతఁ బతికిఁ బ్రాణత్యాగమున నైన సత్ప్రియం బొనరింప • శక్య మదియుఁ
గృత మయ్యె నని నీవు • మతి నెఱుంగుముజనవిభునకుహితముఁ గా • వించుకంటెఁ

తే. దలఁప నాకుర్వి వేఱొక్క • ధర్మ మెద్ది, లేదు గావున నృపుఁడు దా • నూఁది చెప్ప
కున్న నీయాజ్ఞ శిరమున • నునిచి గహన, వాటి నుండెదఁ బదునాల్గు • వత్సరములు.

వ. తల్లి నీవు నాకత్యంతనియంత్రి వయ్యు భరతున కభిషేకంబుఁ గావించి నీవు వనంబునకుం జను మని భవద్వచనకారి నై ననన్ను నియోగింపక మహావిభుని నిర్బంధించితివి గావున నాయందు సన్నివిష్టం బైనయార్జవౌదార్యాదిగుణం బించుక యైన నెఱుంగనిదాన వని యూహించెద. 441

రాముఁడు దశరథునకు నమస్కరించి బయలుదేఱుట.

ఆ. జననివగవుఁ దీర్చి • జనకకుమారి న,నూనయించి పిదపఁ • గాననమున
కిపుడె పోవు వాఁడఁ • గృపఁ జేసి యండఁ, దడవొనంగ వలయు • ధర్మయుక్తి.

క. భరతుఁడు రాజ్యం బేలుచు, గురునకు శుశ్రూష సేయు • గుణ మగు టెట్లా
తెఱఁగున నీచే నగునో, త్కరమునఁ గర్తవ్య మది ప్ర • థమధర్మ మగున్.

క. అని పలుకుసుతునిమాటలు, విని భూపతి భూరిశోక • వివశాత్ముఁ డై
కనుఁగొనల నశ్రు లొలుకఁగఁ, గనుఁగవ ముకుళించి ఘోర • గతి దుఃఖించెన్.

ఉ. అంత మహీశుపాదముల • కారఘునేత నమస్కరించి త
త్కాంతపదద్వయంబునకు • దండముఁ బెట్టి తదీయమందిరా
భ్యంతరసీమఁ దా వెడలె • నశ్రులు నించుచు లక్ష్మణుండు దా
నెంతయుఁ గ్రుద్ధుఁ డై వదన • మెత్తక వెంబడి నేగు దేరఁగన్. 454

తే. జానకీజాని యాభిషే • చనికభాండ
మపుడు వలగొని చనియెఁ దా • నందు మిగుల
దృష్టి సొరనీక కరము సా • పేక్షుఁ డగుచు
మందగతి నిష్ట • జనములు సందడింప. 446

ఆ. రజనికాంత జగతి • రాకాసుధాంశుని, కాంతి మాపలేని • కరణి రాజ్య
నాశ మతని మోము • నం గలఘనకాంతి, నపహరింపఁ జాల • దయ్యె నహహ.

తే. అవని దిగనాడి వనమున • కరుగ నున్న, యతనిమానసవైక్లబ్య • మచటివారి
కేమిఁ గనుపట్ట దయ్యెన • దెంత చిత్ర, మఖిలలోకాతిగునిచిత్త • మట్లసమము.

క. విగతాతపత్రచామరుఁ, డగుచు రథము డిగ్గి యనుచ•రాలి విడిచి యొ
ప్పుగ నింద్రియములవెంటం, దగులక మది దుఃఖ మడఁచె • దద్దయుఁ దాల్మిన్.

క. అంతటఁ బురజనములు శ్రీ, మంతుం డగునతనివదన•మండలమున నొ
క్కింత యైనవిషాదముఁ గన, రెంత మహాత్ముండు జనక•జేశ్వరుఁ డహహా. 450

తే. శరదుదీర్ణాంశుఁ డగుపూర్ణ•చంద్రుఁ డాత్మ, తేజమును బోలె నమ్మహా•ధీరవరుఁడు
వితత మగునిజహర్షంబు • విడువఁ డయ్యె, విమలవిజ్ఞానధైర్యవి•వేకయుక్తి.

వ. అప్పుడు విపులవిక్రముం డగులక్ష్మణుండు రామునియట్ల దుఃఖంబు మనంబున నిడికొని యమ్మహాత్మునివెంటం జనుచుండె నివ్విధంబున నారఘుపుంగవుఁడు సమానశోకుం డగుసౌమిత్రితోడ నరుగుదేరఁ బ్రాణనాశశంకచేత సుహృజ్జనంబుల కభిషేకవిఘాతకథావృత్తాంతంబుఁ జెప్పక యెప్పటియట్ల మధురవాక్యంబున మన్నించుచు సాక్షాత్కృతనిత్యనిరతిశయానందాత్ముం డై కౌసల్యానివాసయోగ్యం బైనదివ్యమందిరంబునకుం జనియె నంత నిక్కడఁ బురుషశార్దూలుం డగురాముఁడు మాతృగృహంబునకుం జనినపిమ్మట దురంతచింతాభరపరిశ్రాంత లై యంతఃపురకాంత లెల్ల నొక్కట నార్తధ్వనులు సేయుచుఁ దమలో నిట్లని విలపించిరి. 452

అంతఃపురస్త్రీలందఱు విలపించుట.

ఉ. నెయ్యము మెఱర్ప నెవ్వఁ డిట • నిత్యము భూపతిచే నచోదితుం
డయ్యును రాష్ట్రకృత్యముల•యందు జితశ్రముఁ డై చరించు సా
హాయ్యము సేసి యెవ్వఁడు జ•నాలికి సద్గతి యై చెలంగువాఁ
డయ్యవనీసుతాపతి మ•హాగహనంబున కేగు నక్కటా. 453

తే. దాశరథి జన్మ మాదిగఁ • దల్లియందు, ననిశ మేరీతి వర్తించు • మనలయందు
నత్తెఱంగున వర్తించు • నమ్మహాత్ముఁ, డకట నేఁడు నిర్వాసితుం • డయ్యె నేల.

వ. మఱియు నెవ్వాఁడు శ్రుతపారుష్యుం డైనను గ్రోధింపక క్రోధహేతుకర్మంబులు పరిత్యజించి కుపితు లగువారలఁ బ్రసాదంబు నొందించునట్టిపరమదయాళుం డగురాముని వనంబునకుం బుచ్చిన యచ్చపలాత్ముఁ డగుదశరథుండు జీవలోకంబు నెల్ల హింసించుట కోర్చువాఁ డని దశరథుని నిందించుచు ననేకు లనేకప్రకారంబుల లేఁగలఁ బాసిన మొదవులచందంబున విలపించుచున్న వారల రోదనంబు విని పుత్రవియోగసంజాతశోకాభిసంతప్తుం డైన యద్దశరథుండు పర్యంకంబుమీఁదం బడి లజ్జితుం డై దుఃఖించుచుండె నంత నిక్కడ.

సీ. స్వజనదుఃఖప్రాప్తి • సంజాతఖేదుఁ డై రఘుపతి మత్తవా•రణముకరణి
నూర్పులు పుచ్చుచు• నేర్పునఁ దద్దుఃఖమపనయించుచు మాతృ•విపులగృహము

చేరంగఁ బోయి హ•జారంబునం దున్నవారిఁ గన్గొనుచు న•వ్వలిద్వితీయ
కక్ష్య దగ్గఱి యందుఁ • గడువృద్ధులగువిప్రవరులకు మ్రొక్కుచుఁ•బరఁగ నవల
తే. నలరుమూఁడవకక్ష్య డా•యంగఁ బోవ
నందుఁ గావలి యున్న స్త్రీ•బృంద మపుడు
త్వరితముగ లోపలికిఁ బోయి • తత్ప్రియంబుఁ
బ్రీతి నెఱిఁగించె నారామ • మాతతోడ. 456

రాముఁడు కౌసల్యకడకుఁ బోవుట.

వ. ఇట్లు రాముండు దనరాక యెఱింగించి పుచ్చి తోడన తానును నద్దేవి యున్న కడకుం జని యందు దేవపూజార్థంబు సంగ్రహింపఁ బడి యున్నదధ్యక్షత ఘృతహవిర్లాజంబులును మోదకంబులును శుక్లమాల్యంబులును బాయసంబును గృసరంబులును సమిత్తులును బూర్ణకలశంబులును గనుంగొనుచు సమాహితచిత్తయై యారాత్రి యుపవాసంబు సలిపి సూర్యోదయసమయంబునం గృతమంగళస్నానయై శుక్లక్షౌమచేలంబుఁ దాల్చి తనయభ్యుదయంబుకొఱకు విప్రులచేత మంత్రపవిత్రాగ్నిహోత్రంబునందు హోమంబు సేయించుచు దేవతాసంతర్పణంబుఁ గావించుచున్నజననిం గాంచి బాలాశ్వంబు నెదుర్కొనినహయాంగనభంగి తన్నెదుర్కొనినయద్దేవిచరణంబుల కభివందనంబులు గావించె నప్పు డద్దేవి సమాగతుండైనకుమారు నవలోకించి కనుంగొనల నానందబాష్పధారలు జడిగుఱియ హర్షోత్కర్షంబున నిజకరంబుల గ్రుచ్చి యెత్తి చుబుకంబు పుణికి శిరంబు మూర్కొని వదనంబు ముద్దుగొని వాత్సల్యంబు దీపింప మధురవాక్యంబున నిట్లనియె. 457

తే. అనఘశీలురు ధర్మాత్ము • లమితతేజు, లధికవిశ్రుతు లైనపూ•ర్వాధిపతుల
యశము నాయువుధర్మంబు•నఖిలహితముఁ, బొందు నీవిఁక సతతంబుఁ•బుత్రవర్య.
ఆ. సత్యవాది యైన•జనపతిఁ గనఁ జను, మమ్మహాత్ముఁ డిపుడె • యఖిలధరణి
కధిపుఁ గాఁగ నీకు•నభిషేక మొనరించు, నిఖిలనృపులు మెచ్చ • నేఁడు వత్స.

రాముఁడు తనకు సంభవించినయరణ్యగమనంబుఁ గౌసల్య కెఱింగించుట.

వ. అని పలికి యొక్కకనకాసనం బిచ్చిన నారాముండు భోజనార్థంబు తల్లిచేత నిమంత్రితుం డగుచు నయ్యాసనంబు వ్రేల ముట్టి స్వభావవినీతుం డైనను మాతృత్వప్రయుక్తగౌరవంబువలన మిక్కిలి వినీతుండై వ్రీడానమ్రవదనుఁ డగుచు దండకారణ్యగమనంబున కనుజ్ఞాకాంక్షి యై కేలుదమ్మి ఫాలంబునం గీలించి కౌసల్య కిట్లనియె. 460

క. జననీ యే మని చెప్పుదు, ననివార్యం బైనయొకభ•యంబు గలిగె నీ
కును సీతకు సౌమిత్రికి, ఘనతరదుఃఖాబ్ధిహేతు•కం బది తలఁపన్. 461

తే. కొనలుగలపంచవింశతి•కుశలనిర్మి, తాసనవిశేషసముచితం • బైనకాల
మిప్పుడుదొరకొనెదండకా•విపినమునకు,నరుగుచున్నాఁడనేలయీ•యాసనంబు.

సీ. ధరణీవిభుఁడు నన్ను • దండకాటవి కేగు మని పంచె నమ్మను•జాధినాథు
నానతి నమ్మహా• కాననంబున కేను జని పదునాల్గువ•త్సరము లందుఁ
గందమూలముల నాఁ•కలిఁ దీర్చికొనుచుఁ దాపసవేషధరుఁడ నై •పరమశాంతి
యుక్తి వానప్రస్థ•యోగ్యకర్మంబుల నాచరించుచు వల్క•లాజినములు

తే. మునివలెధరించిమాంసంబు •దినక కాన,మునికిఁ జేసెదనిపుడు రా•జోత్తముండు
భరతుని సమస్తసామ్రాజ్య•పట్టభద్రుఁ, జేయువాఁ డద్భుతదయావి•శేషమతిని.

కౌసల్య రామునిమాట విని మూర్ఛవోవుట.

వ. అని వనప్రయాణంబెఱింగించిన నద్దేవి పుత్రవియోగసంజాతశోకంబు సహింపం జాలక మూర్ఛాక్రాంత యై పరశునికృత్త యైనసాలయష్టిచందంబున స్వర్గపదభ్రష్ట యైన దేవతాంగనకైవడి మహావాతపతితం బైనకదళీద్రుమంబుపోలిక ధరణిపయిం బడియె నిట్లువశ యై పడియున్నతల్లిం దనకరంబులం గ్రుచ్చి యెత్తి యొక్కకనకాసనంబునం గూర్చుండఁ బెట్టి భారవహానంబుఁ బ్రాపించి శ్రమనివృత్తికొఱకుఁ బుడమిం బడి పొరలి క్రమ్మఱ లేచినబడబచందంబునఁ బాంసుకుంఠితసర్వాంగి యై యున్నయద్దేవిశరీరం బంతయుఁ గరంబులం బరిమార్జించి వివిధవినయవాక్యంబులం బ్రబోధించినఁ గొండొకసేపునకు మూర్ఛ దేఱి నిజకరంబున నక్కుమారశేఖరునినెమ్మేను సంస్పృశించి కనుంగొనల నశ్రుకణంబు లొలుక గద్గదస్వరంబుతో సుమిత్రాపుత్రుండు వినుచుండ రామున కిట్లనియె.

కౌసల్య రామునితోఁ దనదుఃఖంబు లన్నియుఁ జెప్పికొనుట.

సీ. అనఘాత్మ ధాత్రి వం•ధ్యకు నపుత్రక నైతి నని యొక్కటియె దుఃఖ•మన్యదుఃఖ
మది యించుకయుఁ బుట్ట•ద ట్టేను నినుఁ బ్రియపుత్రుఁ బడయక • పుట్టినట్ల
వంధ్య నై యున్న ని•వ్వాకువున నభిమతపుత్రవిశ్లేషసం•భూతదుఃఖ
మొంది కృశింపక • యుందుఁ గదా నేఁడు కొమరుఁడు లేనిదుః•ఖమునకంటెఁ

తే. బుత్రవిశ్లేషసంజాత•భూరిదుఃఖ
మెక్కు డై యుండు దాని స•హింపఁ గూడ
దకట నినుఁ బాసి యేలాగు • నసువు లొడల
నిలిపికొని యిచ్చట వసింప • నేర్తుఁ జెపుమ. 465

చ. అరయ మహీశుపౌరుషము•నందు లభించుమనోజ్ఞభోగము
లురుచిరసౌఖ్యము ల్మృదుప•చోగరిమంబు లొకప్పు డైన నే
నెఱిఁగినదానఁ గాను జగ•తీంద్రుఁ డిఁక న్నినుఁ జూచి యైన ను
స్థిరముగ నాపయిం గరుణఁ • జేర్చు నఁటంచుఁ దలంతు నెమ్మదిన్. 466

క. జనవిభున కగ్రసతి నై, కనిష్ఠ లగుసవతు లెల్లఁ • గడుగర్వమునన్
ననుఁ దూలనాడు చుండఁగ, విని యేగతిఁ దాళుదాన • విమలవిచారా. 467

తే. జననినుత పుత్త్రయుత లగు•సవతు లాడు, వివిధపరిహాసవచనము•ల్వినుటవలనఁ
బుట్టునాదుఃఖశోకంబు • లిట్టి వట్టి, వనఁగ వచ్చునె వానికి • నవధి గలదె. 468

ఆ. పాయ కెపుడు నీవు•నాయొద్ద నుండంగ, నధిపహీనవృత్తి • నడలు చుందు
నీవు గహనమునకుఁ • బోవుచుండఁగ నాకు, మరణమే నిజంబు • వరగుణాఢ్య.

వ. మఱియు నమ్మహీపతికి నగ్రపురంధ్రి నై యుండియు నతండు నన్నవమానపురస్సరంబుగాఁ జూచుటవలన నప్రధానీకృత నై కైకేయిపరిచారికాజనంబునకంటె నొక్కింత యవర నైతి నదియునుం గాక భరతుండు ప్రాప్తరాజ్యుం డైన నతని విలోకించి నిత్యంబు నన్ను సేవించుజనంబును వాని భయంబువలన నింక నన్ను సేవింప కుండు నని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

చ. అనిశము వైరిభావమున • నద్భుతకోపరసంబు ముక్కునం
గనుపడ భాగ్యగర్వమునఁ • గష్టదురుక్తులఁ బల్కు కైకయా
నన మెటుచూడి యోర్చెద ఘ•నంబుగ దుర్దశ నొంది యుండి నే
నినకులదీప మానవతు లీ•లఘుజీవన మోర్చి యుందురే. 471

సీ. మది నుక్కు దక్కి సం•స్తుదశాబ్దములనుండి యేక్షోభమునకుఁ బం•రిక్షయంబు
సతతంబు నాచేత•నతికాంక్షితం బయ్యె నాక్షోభ మక్షయం • బయ్యె నిపుడు
భాగ్యగర్వమున సం•పత్నులు గావించు విప్రకారము మది • వెగటు పఱప
హీనదశాప్రాప్తి • కే నోర్చి ధర మని యుండ లే నదియు నం•ట్లుండ నిమ్ము

తే. కమలపత్త్రంబులను బోలు•కనులతోడఁ, బూర్ణశశిబింబసదృశ మై•భూరికళల
నొప్పునీమోముఁ జూడక•యొక్కనిమిష, మైన నేగతి జీవిం•చుదానఁ దండ్రి.

వ. పట్టి నీవు భాగ్యరహిత నైననాచేత నుపవాసదేవతాధ్యానవ్రతంబులచేత నిష్ఫలం బగునట్లు సంవర్ధితుండ వైతివి భవదీయపరివర్ధనం బిప్పుడు దుఃఖంబులకుఁ బరిణతం బయ్యె గ్రీష్మకాలంబునందు మహానదీప్రవాహసలిలంబుచేతఁ దత్తీరంబు నశింపఁగది భవద్విప్రయోగశ్రవణంబున సహస్రప్రకారంబుల వ్రయ్యలై పోక యుండుటవలన మదీయహృదయం బతికఠినం బని తలంచెద. 473

సీ. వలనొప్ప కంఠీర•వంబు బిట్టెడ్చెడు మృగిని గొంపోయిన•ట్టిగిది నన్నుఁ
గ్రుద్ధుఁ డై శమనుండు • గొని పోనితమున నల దండధరలోక•మందు నాకు
స్థానంబు లే దని • తలఁచెద నా కింక జగతి నెన్నటికిని • జావు లేదు
కడువడి నిట్టిదుః•ఖంబుచే నుపహతం బయ్యును నాహృద•యంబు మేను

తే. మాన కిట వేయివ్రయ్యలై•పోసికతన, నాయసాకృతి గాఁ బోలు • ననిదలఁచెద
వందన యకాలమున నిధ•నంబు గలుగ, దేమి సేయుదు నింక నా•కేదదిక్కు.

తే. నయవిశారద విన్నట•నాఁటనుండి, యేను గావించువ్రతములు • దానములును
దపములు సపర్యలును నిర•ర్థకములయ్యెఁ,జవుట వి త్తిన విత్తుల•చందమునను.
తే. పృథివి దుఃఖకర్శితుఁ డెవ్వఁ•డేని దలఁచి, నపుడు శమనునివీటికి • నరుగునేని
యేనును భవద్విహీనసై• ధేను వట్ల,తనువు విడిచి యమక్షయం•బునకుఁబోనె.
ఉ. ధీవర నీవు న న్నిచట • దించి వనంబున కేగితేని గ
ర్వాపహచిత్తలై సవతు • లాడుదురుక్తులు విన్న మేనిలో
జీవము నిల్వ ద ట్లగుటఁ• జేసి మదిం దనివారఁ జూచుచు
న్నీ వెనువెంట వచ్చెద న•నిందితశీల యరణ్యభూమికిన్. 477

లక్ష్మణుఁడు మన్మథవశుఁడైన దశరథునిమాట వినుట యుక్తము గా దని చెప్పుట.

వ. అని యిట్లు పెక్కుతెఱంగులఁ గుమారుండు సత్యపాశబద్ధుం డయ్యె నని యెఱింగి యతనివనగమనంబు నివారించుటకు సామర్థ్యంబు లేమిం జేసి భావిసంభావితవ్యసనంబు దలంచి కిన్నరియుం బోలె విలపించుచున్న కౌసల్య నవలోకించి సుమిత్రానందనుండు మొగంబున దైన్యంబు దోఁపఁ దత్కాల సదృశం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 478
క. పడఁతుకమాటకు రాజ్యము, విడిచి రఘూత్తముఁడు ఘోర•విపినంబున కి
ప్పుడు పోవఁ దలఁచు టెంతయుఁ, దడవఁగ నామది కయుక్త•తరమై తోఁచెన్.
క. జనపతి మదనవశుండై, యనిశము సతిమాటఁ బట్టి • యనుచితముగఁ బ
ల్కినఁ బలుకఁగ ని మ్మది మన, మున గట్టిగఁ బట్టి సేయఁ•బూనఁగ నేలా. 480
క. దీమసమున మనుజవిభుం, డేమి తగనిదోస మెంచి• యిప్పుడు కినుకన్
రామునిసుగుణోద్దాముని, భూమి వెడలి ఘోరవనికిఁ • బొమ్మని పలికెన్. 481
క. ధర నెవ్వఁడు నరిమైనను,నిరస్తకుండైన నీయ•నింద్యగుణునిపైఁ
గరమొకదోసం బెన్నఁడుఁ, బరోక్షమందైన నూఁది•పలుకు టెఱుంగన్. 482
తే. ఘనుని దాంతునిధర్మవి• గ్రహునిఋజుని,నమరతుల్యునిరిపులయం•దైనఁగరుణ
గలుగునట్టికుమారునిఁ•గని యకారణమున నెవ్వఁడు ఘోరవ•నమున కనుచు.
తే. అంగభవజాతపారవ•శ్యమున మేను, మఱచి నోటికి వచ్చిన • ట్లఱచు నృపతి
యట్టిమాట మనంబునఁ • బట్టి రాజ, ధర్మ మరయక నెవ్వఁడు • దవిలి సేయు.
వ. అని పలికి యన్నదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 485
తే. అనఘ యీయర్థ మొకనరుం•డైన నేమి,యెంతలో వినఁ జాలఁ డీ•వంతలోన
మత్సహాయతవలన సా•మ్రాజ్యమెల్ల, నాత్మవశముగఁ జేసి కొ•మ్మది హితంబు.
వ. అత్తెఱం గెట్లు శక్యం బగు నంటి వేని. 487
సీ. ధనువుఁ గైకొనిపార్శ్వ•మున నేను రక్షింప నల జముమాడ్కి నీ•వలరు చుండ
నప్పు డెవ్వఁడు నీ•యాజ్ఞ దాఁటి చరింప దక్షుఁ డవ్విధిగాక • తక్కనేని
కాలసర్పాభీల•ఘనబాణముల నయోధ్యాపురి నిర్మను•ష్యఁగ నొనర్తు

భరతుఁ డీపూజ్యసా◆మ్రాజ్యస్థుఁ డగుఁగాక యని కోరువారల ◆ యమునిపుత్రికిఁ
తే. బనుతుఁ గామాంధుఁడై యాలి◆పలుకులు విని, బుద్ధి నరయక లోకవి◆రుద్ధవృత్త
మూఁదిపరిపంథిభూతుఁడై ◆యున్న నృపునిఁ, గడఁగిచంపెదఁగానిచోఁ◆గట్టివైతు.
వ. తండ్రి కపరాధంబు సేయం దలంచుట ధర్మవిరుద్ధం బని తలంచి తేని వినుము.
తే. విషయపరతంత్రుఁడై ధర్మ◆విధికిఁదప్పి, మదిననారత మిది కార్య◆మిది యకార్య
మని యెఱుంగక వర్తించు◆నతఁడు తండ్రి, యైనఁగడువధ్యుఁడనిపల్కి◆రార్యులధిప.
క. జనపతి నీ దగురాజ్యముఁ, గొనుటకు నేబలము గలఁడు ◆ గుణహీనతఁ దా
మునుకొని యేకారణమునఁ, దనమదిఁ గైకేయి కొసఁగఁ ◆ దలఁచె మహాత్మా.
తే. పరఁగ నీతోడ నాతోడ ◆ వైరముఁ గొని
యరినిషూదన కులయోగ్య ◆ మయినయట్టి
ధర్మనిధి నీవు దాల్పఁగఁ ◆ దగినసిరిని
భరతునకొసంగఁ బతి కేటి◆బలము చెప్పుమ. 492
వ. అని పలికి క్రమ్మఱఁ గౌసల్య నవలోకించి తల్లీ యేను సర్వప్రకారంబుల రా
మున కనురక్తుండ నిది యసత్యంబు గాదు సత్యచాపదానేష్టంబులచేత శప
థంబుఁ జేసి పలికెద రాముం డరణ్యంబునె కాదు దీప్తాగ్నిని బ్రవేశించిన నే నం
తకు మున్నె ప్రవేశింతు నట్టివానిఁగా నన్నెఱుంగుము. 493
చ. జననిరో నా ప్రతిజ్ఞ విను ◆ సత్యము నీవును రాఘవుండుఁ గ
న్గొని మది మెచ్చ దీప్తశర◆కోటి నరాతుల గీటడంచి మిం
చినయనురక్తిచే నినుఁడు ◆ చీఁకటినట్ల భవన్మనోవ్యథం
బనివడి తీర్చెదన్ ధరకుఁ ◆ బట్టముఁ గట్టెద రామభర్తకున్. 494

కౌసల్య రామునికి లక్ష్మణుఁడు చెప్పినట్ల చేయుమని బోధించుట.

వ. అని యిట్లు వరాలాపంబు లాడుచున్న సుమిత్రాపుత్రునివాక్యంబు లాలకించి
యదేవి రామునివదనం బుపలక్షించి దుఃఖించుచు నిట్లనియె. 495
మ. అనఘా తమ్మునిమాట వింటె విహితం ◆ బై యున్న దారీతి నీ
వనుమానింపక సేయు టొప్పు నృపవం◆శాచార మీచందమై
చనుఁ గాకీవు సపత్నిమాటకయి రా◆జద్రాజ్యభోగంబు మా
ని నను న్నెవ్వగ ముంచి పోవఁ దగ వౌ◆నే కాననక్షోణికిన్. 496
వ. మఱియు నీవు పితృవాక్యకరణరూపం బగుధర్మం బనుష్ఠించుట సమస్తధర్మం
బులలో నుత్తమధర్మం బని దలంచితి వది నిక్కంబైనను నీలోకంబున మాతృ
శుశ్రూషాపరుండై ప్రవర్తిల్లుమహాత్మున కెల్ల లోకసుఖంబులు కరతలా
మలకంబులై యుండుఁ దొల్లి గృహంబున నుండి మాతృశుశ్రూషఁ గావించి
తద్బలంబునఁ గాశ్యపుండు ప్రాజాపత్యపదంబుఁ బ్రాపించెఁ గావున నీవును నా
వచనంబుఁ బట్టి భక్తిపూర్వకంబుగా నాకు శుశ్రూషఁ గావించుచు గృహం

బున నుండు మేనును దండ్రియట్ల పూజించుటకుం దగినదాన నట్లగుటం జేసి నాయనుమతిలేక నీవు వనంబునకుం బోవుట ధర్మంబు గా దదియునుంగాక శోకలాలస నైన నన్నువిడిచి వనంబునకుం జనితేని భవద్వియోగదుఃఖంబునం బ్రాయోపవేశంబుఁ జేసి ప్రాణంబులు విడిచెద దానంజేసి తొల్లి సముద్రుండు మాతృదుఃఖంబున నరూపాధర్మంబువలన బ్రహ్మహత్య నొందినవిధంబున నీవు లోకవిశ్రుతం బైననిరయంబు నొందఁ గలవు నీవు వనంబునకుం జనినపిమ్మట నాకు సుఖజీవితంబులచేత నయ్యెడుకార్యం బేమి భవత్సహితనై యున్ననాకుఁ దృణభక్షణంబైనను శ్రేయస్కరంబై యుండు నని పలికి దుఃఖభరంబున రోదనంబు సేయుచున్నతల్లిం గాంచి మహానుభావుం డైనరాముండు ధర్మసహితం బగువాక్యంబున ని ట్లనియె. 497

రాముఁడు కౌసల్యకు సయుక్తికంబుగా సమాధానంబుఁ జెప్పుట.

క. జనకుని వాక్యము సది గా, దని మీఱఁగ నా కశక్య • మటు గాన మహా
వినయమున మ్రొక్కి వేఁడెదఁ, బని విని వనమునకు నన్నుఁ • బనుపుము తల్లీ.

ఆ. పరమపండితుండు • వ్రతచారియును ధర్మ, కోవిదుఁడు మహాను • భావుఁ డైన
కండు వనెడు మునిశి • ఖామణి జనకు వ, చనముఁ బట్టి గవిని • జంపలేదె. 499

తే. మును మదన్వయకర్తయై • తనరు సగరుఁ
డనుమహాత్మునియానతి • నతనిసుతులు
ఘనమఖాశ్వంబుకొఱకు న • ఖప్రహతులఁ
బుడమిఁ ద్రవ్వి పదంపడి • మడియ లేదె. 500

తే. విను మదియుఁగాక జమదగ్ని • తనయుఁ డైన
రాముఁ డతనియానతిని శి • రంబు నందుఁ
దాల్చి దయమాలి మనమునఁ • దల్లి యనక
పట్టి రేణుకఁ ద్రుంపఁడే • పరశుహతిని. 501

వ. మఱియుఁ బ్రాణంబులనైనఁ బరిత్యజించి పితృవాక్యంబు పరిపాలనీయం బని పండితులైన కండుముఖమహర్షులు పలికిరి పితృవాక్యగౌరవంబున గోవధమాతృవధాదికంబు మహాత్ము లగుపూర్వులచేత నాచరితం బయ్యెఁ బితృవాక్యం బెట్లలంఘనీయం బట్లు మాతృవాక్యంబు నలంఘనీయంబై యుండు నైన నేకకాలంబున నుభయవాక్యకరణంబునం బ్రవర్తిల్లుట దుర్లభం బట్లగుటం జేసి పితృవాక్యంబు ప్రథమకర్తవ్యం బని పలికి రదియునుం గాక పితృవాక్యోల్లంఘనంబునఁ బితృవధపాతకంబు వాటిల్లు నే నొక్కరుండనే కాను నాచేతఁ బరికీర్తితులైన వీ రందఱుఁ బితృశాసనంబుఁ గావించి కృతార్థులైరి గావున నాకునుం బూర్వాచారవిరుద్ధం బైనధర్మంబునం బ్రవర్తిల్లుట పాడి గాదు తొల్లి మహాత్ము లగువారిచేత నంగీకృతం బైనమార్గం బవలంబించి యెల్లభంగులఁ

పితృనిర్దేశంబున వనంబునకుం జనియెద నని పలికి లక్ష్మణు నవలోకించి యిట్లనియె. 502

రాముఁడు లక్ష్మణునకు సమాధానంబుఁ జెప్పుట.

చ. అనఘవిచార నీదగు మ•హాత్త్వము తావకతేజముం ద్వదీ
యనిబిడదోర్బలంబు భవ•దద్భుతశౌర్యము నాపయిం జనిం
చిన ప్రియమున్ సమస్తమును • జిత్తమునందు నెఱుంగుదున్ యశో
ధనులకుఁ గల్గు టబ్బురమె • తద్దయు లక్ష్మణుపాల వింతలే. 503

చ. పరమవివేక సత్యశమ•భావము భావమునం దెఱింగియుం
గర మనురక్తిఁ బ్రాకృతుని•కైవడి నీ వటు దుఃఖ మొంద దు
ర్భరతరశోకవేగమునఁ • గ్రాఁగెడు నీయమ తాల్మి దక్కి తా
మఱిమఱి చొక్కఁగాన నిఁక • మానుము తాదృశదీనవాక్యముల్. 504

తే. ధరణిఁ బురుషార్థములలోన • ధర్మ మెక్కుఁ
డట్టిధర్మంబునందు స•త్యంబు నిలిచి
యుండు నన్నిటికంటె స•త్యోత్తమంబు
గురునియానతి నడుచుట • గురుగుణాఢ్య. 505

తే. జనకవాక్యంబు జననీవ•చనము బ్రాహ్మ
ణోత్తమునిమాట ధర్మసం•యుక్త మగుట
నుచితగతిఁ జేయవలయు న•ట్లొప్పఁడేని
యలఘుతరకల్మషాత్ముఁడౌ • ననిరి మునులు. 506

వ. కావున నేను పితృశాసనంబునఁ గైకేయిచేతఁ బ్రచోదితుండనైతి నింక దానిఁ గడువం జాల నీ వశుభంబైన క్షత్రధర్మంబునందు బుద్ధిఁ జొరనీక తీక్ష్ణభావంబు విడిచి పరమశ్రేయోనిష్ఠ మైన మద్బుద్ధి ననుసరింపు మని సౌహార్దవిశేషంబునం బలికి వెండియు నక్కకుత్స్థకులదీపకుండు కౌసల్యదిక్కు మొగంబై వినయవినమితోత్తమాంగుం డగుచుఁ గేలుదోయి ఫాలంబునం గీలించి యిట్లనియె. 507

క. వేవేగ విపినసీమకు, వావిరిఁ బోవంగవలయు • వారింపకు మ
జ్జీవితము లాన గ్రక్కున, దీవన లిపు డొసఁగి పనుపు • దేవీ నన్నున్. 508

తే. గురునివాక్యంబు నెఱవేర్చి • మరల వేగ
నడవి నుండి పురంబున • కరుగుదెంతు
మును ధరకు వచ్చి మరల వి•బుధనిలయము
నొందిన యయాతిరాజర్షి • చందమునను. 509

క. జననీ నీకును నాకును, జనకజకు సుమిత్ర కట్ల • సౌమిత్రికి గ్ర
క్కునఁ బతి యానతిఁ బోవఁగ, జను నిదియె సమస్తధర్మ•సమ్మతము సుమీ.

వ. తల్లీ యభిషేకసంభారంబులు విసర్జించి మనంబున దుఃఖంబు నిగ్రహించి ధర్మంబు నవలంబించి వనవాసంబునకుం బోవ నిశ్చయించినవాఁడ నేను వనంబునకుం బోయి వచ్చునందాఁక శోకంబు దక్కి ధైర్యం బవలంబించి యుండవలయు నని పలికిన నమ్మహాత్ముని ధైర్యస్థైర్యంబుల కచ్చెరువంది యక్కౌసల్య వెండియు మనంబునఁ బుత్రవియోగంబుఁ దలంచుకొని మూర్ఛాక్రాంతయై చచ్చినదానియట్ల నేలంబడి యుండి గ్రమ్మఱ నొక్కింత సేపునకు నానావిధోపచారంబులం దెలివొంది బాష్పధారాపూరితలోచనయై గద్గదస్వరంబున ని ట్లనియె. 511

చ. అనఘవిచార యేను గురుఁ డట్లె స్వధర్మముచేత సౌహృదం
బునను సుపూజకుం దగుదుఁ • బూనికి మద్వచనంబు నెమ్మనం
బున నిరసించి దుఃఖరస•పూరితభూరిగభీరవార్ధిలో
ననుఁ బడఁద్రోచి నీకుఁ దగు•నా యిటు కాననసీమ కేఁగఁగన్. 512

సీ. విను మీవు కాననం•బునకుఁ బోయిన నాకు నింక లోకంబేల • యేల ప్రాణ
మేల సంపద్భోగ • మేల పిత్రమరలోకంబులు నేమికా•ర్యంబు సర్వ
లోకసంస్థితజీవ•లోకసాన్నిధ్యంబుకంటె నొక్కముహూర్త•కాల మైన
సరసగుణాఢ్య నీ•సన్నిధానము నాకు ఘనతరశ్రేయ మై • తనరుచుండు
తే. సిద్ధమన నాతఁ డుల్కలఁ•జే నపోహ్య, మాన మైనమహేభంబు•మార్గ మనుస
రించి నట్లు తదుక్తు లాలించి దృఢతరంబుగ స్వవంశధర్మమా•ర్గస్థుఁ డగుచు.

వ. వెండియు నారఘుపుంగవుండు విసంజ్ఞయై పడి యున్నతల్లిని దుఃఖపీడితుండైన తమ్మునిఁ జూచి యధర్మారంభంబునకు సుముఖుండు గాక ధర్మసహితం బగు వాక్యంబున లక్ష్మణు నవలోకించి రఘువరా నీవు ధర్మైకనిష్ఠారూపం బైన మదీయాభిప్రాయం బెఱుంగక పుత్రవాత్సల్యంబున వగచుతల్లిం గూడి దుఃఖించెద వీ దుఃఖంబు మచ్చిత్తంబు గలంచుచున్నయది పురాకృతపుణ్యవిశేషంబునం గలిగినభార్య యొక్కటి యయ్యును ననుకూల యై ధర్మంబును నభిమతయై కామంబును సుపుత్ర యై యర్థంబును బతికిం జేకూర్చినతెఱంగున సకలపురుషార్థమూలం బైన ధర్మం బొక్కటి యయ్యును స్వానుష్ఠానంబున ధర్మార్థకామఫలంబులు సిద్ధింపం జేయు నిది మదీయచిత్తంబునం గల యర్థంబు గావున నే కర్మంబునందు ధర్మార్థకామంబు లసన్నివిష్టంబు లగు నట్టికర్మం బుపక్రమింప నర్హంబు గా దెల్లభంగుల నెద్దానివలన ధర్మంబు గలుగు నట్టికర్మం బనుష్ఠింప వలయు లోకంబునం గేవలార్థపరుం డగువాఁడు ద్వేష్యుం డగుఁ గేవలకామపరత్వం బప్రశస్తం బగు గురుండును వృద్ధుండును స్వామియును జనకుండు నగు మహీరమణుండు కోపంబునం గాని ప్రసాదం

బునం గాని కామంబునం గాని సత్యప్రతిజ్ఞత్వరూపధర్మం బవలంబించి తత్పరి పాలనంబుకొఱకు నేకార్యంబు నేయు మని నియోగించె నక్కార్యంబు నన్నృశంసవృత్తి యగువాఁ డెవ్వాఁ డాచరింపకుండు నట్టియపాపుండ నగు నేను వరదానహేతుక భరతాభిషేక మద్వివాసనరూపకం బైన పితృప్రతిజ్ఞను యథోక్తక్రమంబున సర్వంబును గావింప కుండుటకు సమర్థుండఁ గాను నాకును భరతునకును మహీరమణుండు నియోగంబునందు సమర్థుం డగు నంతియే కాదు మజ్జనని యగు కౌసల్యకును భర్తయుఁ బరమగతియుఁ గావున నిద్దేవియును మనయట్ల పతియాజ్ఞ ననుసరించి వర్తించు టది పరమ ధర్మం బై యుండు నద్దేవి పుత్రవాత్సల్యంబున నన్ను విడువంజాలక నా తోడ వనంబునకుం జనుదెంచెద నని తలంచి యున్నది ధర్మప్రవర్తకుండును బూర్వరాజులకంటె నధికుండును స్వకులాచారధర్మసంస్థితుండు నగు మహీర మణుండు జీవించి యుండ సహధర్మచారిణియైన యిమ్మహాదేవి పుత్రుండ నైన నాతోడ నన్యయువతిచందంబున వనంబున కెవ్విధంబునం జనుదెంచుఁ బతి హీన యగువనిత పుత్రునితోఁగూడఁ జనుదెంచు టది యుచితం బగుం గాని సభర్తృక యైనయువతి చనుదెంచుట యుచితంబు గా దదియునుం గాక. 514

చ. అతివల కిందు నం దభిమ • తార్థకరుండు విభుండు తన్నొ
గతి నతియుక్తిచేఁ గని య • కల్మషభక్తి సదా మనంబులో
నతఁడె గురుండు దైవ మఖి • లార్థదుఁ డంచుఁ దలంచుచు న్నము
న్నతమతిఁ గొల్చి యుండుట స • నాతనధర్మము లాఁడువారికిన్. 515

క. కావున నీయును మగనిం, దా విడిచి యధర్మముగ వ • నంబున కిమ్మ
నావెంట రాఁ బొసంగదు, ధీవిలసితధర్మసరణి • తెలియదె నీకున్. 516

—॥ రాముఁడు కౌసల్య ననూనయించుట. ॥—

వ. అని పలికి గ్రమ్మఱ నమ్మహానుభావుం డమ్మ కి ట్లనియె. 517

క. జననీ పదునాల్గబ్దము, లనఁగాఁ బదునాల్గుదినము • లట్ల గడపి చ
య్యన వత్తు మరల వీటికిఁ, బనివడి దీవించి నన్నుఁ • బనుపు మడవికిన్. 518

వ. తల్లీ యేను ధర్మవిరహితరాజ్యకారణంబున మహోదయం బగుయశంబును దిరస్కరించుటకుం జాల జీవితం బల్పకాలం బగుచుండ నధర్మంబునకుం దలం కక తుచ్ఛరాజ్యంబుఁ గోరుట తగవు గా దని యిట్లు జనయిత్రి ననూనయించి పలికి క్రోధశోకాకులుం డగుతమ్మునికి ధర్మరహస్యం బుపదేశించి పదంపడి నిజజననికిం బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి వనప్రయాణోన్ముఖుం డై వెండియు మహా వ్యథం జెంది గుందుచు మహాసర్పంబుకరణి రోఁజుచు రోషవిస్ఫారితేక్షణుం డై

యున్నసౌమిత్రిం జూచి సౌహార్దవిశేషంబున నభిముఖుం డై ధైర్యంబునఁ జిం
తాదివికృతులు వదనంబునం దోఁపనీక మనంబున నడంచుచు నిట్లనియె. 519

రాముఁడు లక్ష్మణుని ననూనయించుట.

చ. అనుపమధైర్యముం గొని రయంబున శోకము రోషము న్మనం
బునఁ జొరనీక యెంతయుఁ బ్రమోదము నొంది మహీశుపై జనిం
చిన పెనుకిన్క మాని యభిషేకవిచారము దక్క సత్వరం
బుగ వనవాసయుక్తము ప్రభూతవివేకతఁ జేయు కార్యమున్. 520

తే. అస్మదీయాభిషేకార్థమందు నీకు, సముదితం బైనసంభారసంభ్రమంబు
తవిలి యిప్పుడు తన్నివర్తనమునందుఁ, జెల్లుఁ గాక మనంబునఁ జింతయేల.

ఆ. అనఘ మదభిషేచనార్థమం దేదేవి, మానసంబు చాల మలఁగుచుండు
నట్టితల్లి హృదయమందుఁ బుట్టినశంక, వాయునట్లుగాఁగఁ జేయు మయ్య.

క. ఆమగువ మనోగతశం, కామయదుఃఖం బొకింతకాలం బైనన్
దీమసమునఁ గనుఁగొనుటకు, నామదికిం దాల్మి లేదు నయగుణశాలీ. 523

వ. వత్సా యేను జ్ఞానంబుచేతం గాని యజ్ఞానంబుచేతంగాని తల్లిదండ్రుల కించుక
యైన విప్రియం బొకానొకప్పు డైనఁ గావించుటకు నోడుదుఁ గావున. 524

తే. తల్లిదండ్రు లొకానొకతఱి నొనర్చు
నప్రియ మొకింత యైన నే నాడుకొనుట
యెన్నఁడేనియుఁ గలదె వేయేల వినుము
హృదయమున నైన నిలుపుట యెఱుఁగఁ జుమ్మి. 525

క. సత్యుండు సత్యసంధుఁడు, సత్యపరాక్రముఁడు నైన జనకుఁడు పరలో
కాత్యంతభయమువలనను, నిత్యము విలసిల్లుఁ గాక నిర్గతుఁ డగుచున్. 526

తే. అడవి కేఁ బోకయున్న నాయనకు సత్య
హాని యగు దాన నా కసత్యాగ మొదవు
నవలఁ బలికి మనస్తాప మతిశయిల్లుఁ
బిదప నది నన్నుఁ జాలఁ దపింపఁజేయు. 527

వ. కావున నేను సామ్రాజ్యంబునం దాస సేయక శీఘ్రంబున వనంబునకుం జని
యెద సపత్నీమాత యగు కైకేయి చీరాజినజటామండలధారి నై వనంబునకుం
జనుచున్న నన్నవలోకించి పరమానందభరితాంతఃకరణ యగుచుఁ గుమా
రునిం బూజ్యరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేసి కృతకృత్యయగు మఱియు నే
జనంబుచేత నీబుద్ధి ప్రణీతయయి దీనియందు మనంబు సమాహితం బయ్యె
నాజనంబునకును దుఃఖంబు సేయనొల్ల నేను వనంబునకుం బోవకుండిన మ
జ్జనకునకు మనఃఖేదంబు గలుగు నెవ్వని శిక్షోపదేశంబులచేత మనంబునకు

సౌగుణ్యంబు జాతంబయ్యె నట్టిజనకుని సంక్లేశింపఁజేయుటకుం జాల శీఘ్రం
బున వనంబునకుం జనియెద నని ప్రవాసంబునందు మనంబు గట్టిపఱిచి కైకే
యీనిమిత్తశంకచేత నద్దేవియందు లక్ష్మణునకుఁ గ్రోధనివారణంబు సేయు
తలంపున నిట్లనియె. 528

రాముఁడు లక్ష్మణునికిఁ గైకమీఁదం గలకోపమును బోఁగొట్టుట.

క. చేవచ్చిన సిరి గ్రమ్మఱఁ, బోవుటయును ఘోరవిపిన•భూమినివాసం
బావహిలుటయును దలఁపఁగ, దైవకృతము గాక యొరుల•తరమె కుమారా.

తే. అనఘ కైకభావంబు కృ•తాంతవిహిత
మైనయది యట్లు గానిచో • మాన కిట్లు
తివిరి యనివార్య మగుచు న•ద్దేవి బుద్ధి
పరఁగ మత్పీడయం దేల • పరిణమించు. 530

వ. మఱియు నద్దేవి భావవైపరీత్యంబు దైవకారణం బని పలికి తదీయసహజభావం
బెఱింగించుతలంపున నిట్లనియె. 531

తే. అమలగుణ నాకుఁ దల్లుల•యం దొకింత
యైన వైషమ్య మెట్లు లే • దట్ల సంత
తంబు నాయందు సుతునందుఁ • దారతమ్య
మేమియును గైకకును లేమి • యెఱుఁగ వొక్కొ. 532

ఆ. అట్టి నేను గైక • యభిషేచనము మాని, భూరిగహనమునకుఁ • బొమ్మటంచు
నశనిపాతకల్ప • మైనమాటాడుట, దైవకృత మటంచుఁ • దలఁతు జుమ్మి. 533

ఉ. ఆవిధి గానిచో నరవ•రాత్మజ యింతకుమున్ను భూరిహ
ర్షావహచిత్తయై ప్రియము • లాడుచు నుండినయట్టితల్లి గో
త్రావరు మ్రోలఁ దా నిపుడు • ప్రాకృతకాంతబలెన్ మదర్థమం
దీవిరసోక్తు లేల మది • నించుక గొంకక పల్కుఁ జెప్పుమా. 534

వ. మఱియు నద్దైవంబు భూతంబుల కనివార్యంబై యచింత్యప్రభావంబై యుండు
పూర్వస్థితవాత్సల్యాపగమరూపంబునఁ గైకయందును స్వగతరాజ్యభ్రంశ
రూపంబున నాయందును విపర్యయంబు గలిగించెఁగాదె తత్స్వరూపంబు కార్య
భూతఫలంబులకంటె నొండు విధంబునఁ గానంబడ దట్టి దైవంబుతోడ నొ
డ్డారించుట కెవ్వండును సమర్థుండు గాఁడు లాభాలాభంబులును సుఖదుఃఖం
బులును భయక్రోధంబులును భవాభవంబులు నెయ్యది గలుగఁజేయు నదియె
దైవంబు విశ్వామిత్రాదితపోధనులును జితేంద్రియులయ్యును దైవప్రపీడితు
లగుచు నియమంబు విడిచి కామక్రోధాసక్తులగుట యెల్లవారికిఁ దెల్లంబు గదా
యాలోకంబునం దారబ్ధకార్యంబుఁ గ్రమ్మఱించి యసంకల్పితం బగుకార్యం బా
కస్మికంబుగాఁ బ్రవర్ధింపఁజేయు టదియె దైవకార్యం బని యెఱుంగవలయు

నిట్టి నిశ్చయబుద్ధిచేత నంతరింద్రియంబు నిరోధించి చూచిన వ్యాహతంబైన మదీయాభిషేకంబునందుఁ బరితాపంబు వుట్టదు గావున నీ వుపదిష్టబుద్ధి యోగబలంబున సంతాపంబు దక్కి మద్బుద్ధి ననుసరించి యభిషేకాలంకారాదికర్మంబులం బరిహరింపు మని పలికి వెండియుఁ గౌసల్యానందనుండు సుమిత్రానందనున కిట్లనియె. 535

తే. వినుము పట్టాభిషేకసం•భృతములైన, కాంచనమయాఖిలఘటోద•కములచేత
మహితతాపసయోగ్యక•ర్మంబునందు, మిగుల నాకు వ్రతస్నాన • మగునిజంబు.

తే. అరయ రాజ్యార్థ మానీత•మైనయట్టి, యీసలిల మేల మనచేత • నింపు మీఱ
సుసమ్భృతంబైన సలిలంబె•యొనర నాకు, వెస వ్రతస్నానమిపుడు గా•వించుననఘ.

తే. నాకుఁ జూడఁ బ్రజాపాల•నమునకంటె, నవ్విపినవాస మధికోద•యంబు గాన
ననఘ లక్ష్మీవిపర్యయ•మందు నీవు, మది విషాదంబు విడువుము • మమత దక్కి.

—లక్ష్మణుఁడు రామునితో దైవంబు ప్రబలంబు గా దనుట.—

వ. అదియెట్లనినఁ బ్రజాకృత్యాకృత్యవిచారక్లేశరాహిత్యంబునను సంతతంబుఁ దపః ప్రవృత్తిసాధనత్వంబువలనను విశిష్టపితృవాక్యపరిపాలనవిశేషప్రయోజనత్వంబువలనను రాజ్యపాలనంబుకంటె వనవాసంబు మహాభ్యుదయసాధనంబగు మఱియు మదభిషేచనవిఘ్నంబు కనిష్టమాతృనైన కైకేయివలన నయ్యె నని శంకింప వలవ దద్దేవి దైవాభిపన్నయై యనిష్టంబులుపలికె దైవం బట్టి ప్రభావంబు గలది యనియెఱుంగుదువుగదా యని యిట్లు పెక్కుభంగులం బ్రబోధించిన రాముని వచనంబులువిని సుమిత్రానందనుండు శిరంబు వాంచి దుఃఖహర్షంబులు మనంబునం బెనంగొన నొక్కింతసే పూరకుండి పదంపడి రోషం బగ్గలంబైన బొమలు ముడివడఁ బేటికాబిలస్థం బైన మహాసర్పంబుపగిది రోఁజుచు నిజ వదనంబు కోపోద్దీపితం బెనసింహముఖంబుకరణిం జూపట్టఁ గన్నులం గెంజాయ రంజిల్ల మదోద్దండవేదండశుండాదండంబునుం బోలె నిజభుజాదండంబు విదుర్చుచుఁ గ్రోధాతిశయంబున శిరోధూననంబుసేయుచుఁ దీక్ష్ణబాణంబులం బోని కటాక్షవీక్షణంబుల నిరీక్షించి దేవా పితృవచనపరిపాలనాకరణరూపధర్మ దోషప్రసంగంబుచేతను దండ్రివచనంబు గాపింపని రాముండు మనల నెట్లు రక్షించు నని జనంబునకుం బొడము శంక నపనయించు కోరికచేతను నీసంభ్రమం బేది యుదయించె నది భ్రాంతిమూలం బంతియెగాక యుక్తం బైన యది కాదు నినుబోఁటి యసంభ్రాంతచిత్తుం డిట్లనం దగదు తనంతం దాను ముంగల నిలిచి యొక్కింతయైన నెద్దియుం జేయుటకు సామర్థ్యంబు లేమింజేసి స్వాపేక్షితార్థకరణంబునం బురుషాంతరంబు నపేక్షించుచుండునట్టి యశక్తంబును కృపణంబు నగుదైవంబు ప్రబలం బని పలికెదవు దైవంబు నిరా

కరించుటకు సమర్థుండు గాని ప్రాకృతునకుం గాక శౌండీరుం డగు భవాదృశక్షత్త్రియశ్రేష్ఠునకుఁ గొనియాడం దగవు గాదని దైవాలంబనవాదంబు ప్రక్షేపించి ధర్మదోషప్రసంగంబును బరిహరించుతలంపునఁ గ్రమ్మఱ నమ్మహాను

లక్ష్మణుఁడు రామునికిఁ గైకేయి దుర్మంత్రం బెఱింగించుట.

భావు నవలోకించి. దేవా పాపాత్ము లగు కైకేయీదశరథుల విషయంబునందుఁ బాపిత్వాశంక నీ కేల గలుగ దయ్యె వా రిరువురు నిక్కంబుగా నీకుఁ బాపం బాచరింప సమకట్టి రట్టి పాపాత్ము లగు కైకేయీదశరథుల వాక్యాకరణంబునందు నీకు ధర్మహానిప్రసక్తి గలుగ నేరదు లోకంబునం గొందఱు దోషమతు లయ్యును గపటధర్మాచరణకంచుకంబుచేత స్వదోషంబునుం గప్పికొని యుందురు నీవు ధర్మైకశ్రవణస్వభావశాఠ్యంబుచే భవదభిషేకరూపప్రయోజనంబుఁ బరిహరింప నుపక్రమించి యక్కైకేయీదశరథులు గావించిన దురాలోచనం బిది యని యేల యెఱుంగ వైతి వది యెట్లనిన భరతున కవశ్యంబు రాజ్యం బాసంగం దగినయది రాముఁడు జ్యేష్ఠుం డగుటను దద్విషయం బైనయభిషేకకార్యం బారంభించెద నప్పుడు నీవు వరద్వయం బడుగుము తద్వ్యాజంబున రాముని వనంబునకుం బనిచి భరతున కభిషేకంబుఁ గావించెద నని యిట్లు కైకేయీదశరథులచేత సంకేతితం బైనకార్యం బిది యట్లు గాదేని యద్దేవి యేతావత్పర్యంతంబు వరద్వయం బేల యాచింపకున్నయది యవ్వరద్వయం బయాచితం బైనను నీతిజ్ఞుండగు దశరథుం డైన నింతకుమున్నె పరిహరింప కేల యుపేక్షించి యున్నవాఁ డెల్లభంగుల నిది వరవ్యాజంబున భవత్సంపద నపహరింపం గోరి చేసినదుర్మంత్రం బగుటకు సందియంబు లేదని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 539

శా. శిష్టాచారము మాని రాజు సుగుణుం • జ్యేష్ఠుం విసర్జించి తాఁ
గష్టుం డైనకనిష్ఠు నుర్వికి విభుం • గాఁ జేయు నేధర్మని
ర్దిష్టం బైనవిధంబు దైవమని యే • దీనుండ నై లోకవి
ద్విష్టం బైన తెఱంగు సైఁతునె మహా • వీరోత్తముల్ మెత్తురే. 540

వ. మహాత్మా యేధర్మంబుచేత భవద్బుద్ధి రాజ్యపరిత్యాగవనగమనాంగీకారరూపద్వైధంబు నొందె నేధర్మంబువలనఁ బితృవాక్యాకరణంబునందుఁ బ్రత్యవాయం బగు నని మోహంబు నొందితి వట్టి ధర్మంబు నాకు ద్వేష్యం బై యున్నది నీవు ప్రతీకారకర్మంబునందు శక్తుండ వయ్యును గైకేయీవశవర్తి యైన దశరథునివాక్యం బధర్మిష్ఠం బతిలోకనిందితం బని ద్రోచిపుచ్చక యెత్తెఱంగున నంగీకరించితి వభిషేకకార్యవిఘాతంబు వారలచేతఁ గిల్బిషంబువలనఁ గృతం బైన దని యెఱింగి పరిహరింపనికారణంబున నాకు మిక్కిలి దుఃఖంబు వొడముచున్నయది యిట్టి ధర్మాచరణంబు లోకవిరుద్ధంబు కామమన్యుపరీతచిత్తులును

బితృప్రవాదశత్రువులు నగు కైకేయీదశరథులశాసనంబు మనంబునందైన
నంస్మరింపం దగినయదియె యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 541

క. అనఘా వారలయభిషే, చనవిఘటనబుద్ధి దైవ•సంకల్పము యం
చని పలికెద వల్లనను, ననవరత ముపేక్షణీయ • మనుచుం దలంచెదన్. 542

క. విను మసమర్థుఁడు దైవం, బనుకొను సంభావితాత్ము • లగువీరులు ద్రో
చి నడుతురుగాక దైవం, బని దాని ప్రశంససేయ•రతిధీయుక్తిన్. 543

క. ధర నెవ్వఁడు పౌరుషమునఁ, దఱిఁ గని దైవమును గడవ • దక్షుం డగు న
ప్పూరుషుం డాదైవముచేఁ, గరము నిరోధింపఁ బడఁడు • కాకుత్స్థవరా. 544

క. దైవబల మెక్కుడో నృప, భావితుఁ డగుశూరవరుని•పౌరుషమె ఘనం
బో వీక్షింపుము ధీవర, దైవపురుషశక్తితార•తమ్యము దెలియున్. 545

క. ఏదైవముచే నిప్పుడు, నీదగు సిరి పరులయందు • నెఱపఁబడియె నేఁ
డాదైవమును మదీయబ, లౌదార్యాభిహతమునుగ • నరయుదు రార్యుల్. 546

వ. దేవా యే నతిక్రాంతాంకుశవ్యాపారంబై విశృంఖలవృత్తి నభిముఖంబుగాఁ
జను దెంచు మదబలోత్కటవేదండంబునుం బోలె దైవంబును బౌరుషంబునఁ
గ్రమ్మఱించెద నదియునుంగాక. 547

లక్ష్మణుఁడు తాను రాజ్యమును రామునికి లోఁబఱతు ననుట.

మ. అనుమానం బొకయింత లేక రఘువ•ర్యా నీదురాజ్యాభిషే
చనవిఘ్నం బొనరింపఁబూని పటుదో•స్సత్త్వంబుతో లోకపా
లనికాయం బరుదెంచెనేని పటుభ•ల్లవ్రాతఘాతంబునన్
దునుమం జాలుదు నట్టినాకు నరనా•థుం డెంత చింతింపఁగన్. 548

క. రవికులవర ని న్నిప్పుడు, వివాసితునిఁ జేసినట్టి•విమతులు గరిమం
దవిలి పదునాలుగబ్దము, లవిరళగతి నడవి నుండు•న ట్లొనరింతున్. 549

క. జనవిభునకుఁ గైకేయికి, ననయువిధి న్భరతరాజ్య•మందు మదిం బు
ట్టినదుర్భరాశ నస్మ, ద్ఘనబాహుబలాసిచేత • ఖండింతు నొగిన్. 550

వ. మహాత్మా మదీయంబైనమహోగ్రపౌరుషంబు విరుద్ధజనులకు దుఃఖంబుకొఱకు
నెట్లగు నట్లు దైవబలంబు సుఖంబుకొఱకుఁ గానేరదని యెఱుంగు మని పలికి
వెండియు లక్ష్మణుం డొకానొకప్పుడైన భరతునకు రాజ్యంబు లేమిఁ దెల్లం
బుగా బోధించుతలంపున ని ట్లనియె. 551

తే. అనఘ చిరకాల మీవు రా•జ్యంబుఁ జేసి
వనమునకుఁ బోవుచుండ న•వ్వేల భవత్సు
తులె ప్రజాపాల్య మొనరింపఁ•గలరు గాని
భరతునకు లేదు స్వాతంత్ర్య • మరసి చూడ. 552

వ. అని పలికి స్వోక్తవనవాసం బశేషజనసమ్మతం బని యిట్లనియె. 553

తే. వినుము సుతవత్ప్రజానుపాలననిమిత్త,మవనిభారంబు సుతులయందమర నునిచి
యవ్వల నరణ్యమున కేగుటర్హ మనుచు, వేదవిదులు వచించిరి గాదె తొల్లి.

వ. మఱియు దశరథుం డిట్లు చలచిత్తుం డగుచుంటను రాజ్యవిభ్రమశంకచేత నీవు రాజ్యం బంగీకరింపవేని భవదీయరాజ్యంబును నేను జెలియలికట్ట సాగరంబునుం బోలె రక్షించెద నట్లు సేయనైతినేని వీరలోకసుఖంబు నాకుఁ గలుగకుండుం గాక యని నిక్కంబుగా నీతోడ శపథంబుఁ జేసెద మంగళద్రవ్యయుక్తంబు లగు జలంబులచేత నభిషిక్తుండ వగు మయ్యభిషేకకర్మంబునందు వ్యాసక్తచిత్తుండ వగు మే నొక్కరుండ సకలమహీపాలుర నివారించుటకుం జాలుదు నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 555

తే. అనఘ మద్బాహువులు చాప మసియు శరము
లరయ నివి యలంకారంబుకొఱకుఁగావు
యతులపరిపంథిదురభిమానాపనోద
నార్థ మని చిత్తమునఁ జూడు మనుదినంబు. 556

వ. మఱియు నెవ్వండు నాకు మిక్కిలి శత్రుండని పక్షులచేత సమ్మతుం డగు నట్టివానియునికి సహింపం జాల. 557

తే. వాసవుం డల్క మెయినెత్తి వచ్చెనేని, వాఁడి గలఖడ్గధారచేఁ బోడిమి సెడ
నిగ్రహించెద నట్టినే నుగ్రభంగిఁ, దుచ్ఛునన్యుని సరకుగొందునె మహాత్మ.

క. నిరుపమసుగుణాకర మ,త్కరోల్లసచ్చండఖడ్గఖండితకరిరా
ణ్ణరహరిశిరములచే ధర, కరము గహనమ ట్లగమ్యకరమై యుండున్. 559

వ. మఱియు మదీయఖడ్గధారావినిపాతితంబులైనమత్తశుండాలంబులు తీవ్రవ్రణసంజాతరక్తధారాస్నపితంబులై విద్యుత్సమన్వితంబు లగుమేఘంబులకరణి గైరికాదిధాతుమండితంబులైనపర్వతంబులపోలిక ధరణిపయిం బడియెడుఁ గాక బద్ధగోధాంగుళిత్రాణుండనై శరాసనంబు కేలందాల్చి పురుషమధ్యంబున నిలిచియుండఁ బౌరుషంబు ప్రకటించి నన్నుఁ దేఱిచూడంజాలువాఁడు గలఁడె యిట్లు సంరంభవిజృంభితుండనై పెక్కండ్ర నొక్కబాణంబునను బెక్కుబాణంబుల నొక్కనిఁగాఁ గుదులు గ్రుచ్చినట్లు విచిత్రవిహారంబున రణక్రీడసలువునప్పుడు మదీయదివ్యాస్త్రప్రభావంబు మీరెఱిఁగెదరు మద్దివ్యాస్త్రప్రభావంబు దశరథునకు ప్రభుత్వంబును నీకుఁ బ్రభుత్వంబును గావించుటకు సమర్థం బైనదని యెఱుంగుఁ మిప్పుడు మదీయబాహువులు చందనపంకంబునకును గేయూరధారణంబునకును ధనత్యాగంబునకును సుహృత్పాలనంబునకును యోగ్యంబులైన నవి యన్నియుఁ బరిత్యజించి భవదభిషేచనకర్మవిఘాతంబుఁ గావించినట్టి దురాత్ముల వధంబునందుఁ బ్రవృత్తంబులు గాఁగలవు

తమ్ముండ నైననాకు నీకు హితంబు సేయుటకంటె నొండుకార్యంబు లేదు గావున గింకరుండనైన నావచనం బంగీకరించి కార్యంబు నడుపు తెఱం గానతిమ్మని ప్రార్థించుచున్న లక్ష్మణుం జూచి తదీయనేత్రగళదశ్రుబిందుసందోహంబు కొనగోట మీటుచుఁ బితృవచనవ్యవస్థితుండై యావజ్జీవపర్యంతంబును వాక్యకరణంబును బ్రత్యబ్దంబు భూరిభోజనంబును గయయందుఁ బిండదానంబు నిమ్మూఁటిచేతఁ బుత్రత్వంబు ప్రాపించుఁ గావున నెల్లభంగుల వనంబునకుం జనియెద నీవంగీకరింపవలయు నని ధర్మసంహితంబుగా బోధించుచున్న రామునిం గని బాష్పధారాపూరితలోచనయై కౌసల్య యిట్లనియె. 560

సీ. ఎవ్వఁడు ధర్మాత్ముఁ • డెవ్వాఁ డదృష్టదుఃఖుఁడు సర్వభూతప్రి • యుఁడు మహాత్ముఁ
డెవ్వాఁడు దశరథో • ర్వీశునివలన నాయందు జన్మించె సు • మంచితముగ
నెవ్వానిదాసులు • భృత్యులు మృష్టాన్న మారగింతురు నిత్య • మట్టినీవు
భీకరవనములో • నాకలంబులు దిని యేరీతి నుండెద • విట్లు రాముఁ
ఆ. డడవి కేఁగ ననఁగ • నాలించి విభుని నె, వ్వాఁడు విశ్వసించు • వసుధ సుగుణ
వనధి వైననీవు • వనమున కరుగ నే, మందు దైవ మింత • యధిక మగునె.

సీ. అనఘాత్మ భవదద • ర్శనమారుతోద్ధిత మై దేహజాతశో • కానలంబు
గాఢవిలాపదుః • ఖసమిత్సమన్విత మగుచు సమ్యగ్గళ • దశ్రుఘృతము
చే వేల్వఁబడి మహా • చింతోష్ణధూమంబు వఱల నూర్పుల సమా • వర్తనమునఁ
గడువృద్ధిఁ బొంది మ • ద్గాత్రంబు నేర్చుచు నతులదావాగ్ని హి • మాత్యయమున
తే. నెండుపొదను దహించిన • ట్లీవు నడవి
కరుగ నన్నుఁ దపింపఁ జే • యదె గడంగి
కుఱ్ఱ నెడఁబాయఁ జాలని • గోవుపగిది
నేను నీవెంట వచ్చెద • నిపుడు వనికి. 562

క. అని యీగతి విలపించుచు, మనమున సంతాపవహ్ని • మల్లడిగొనఁగాఁ
దనతోడ మాటలాడెడు, జననికి నిట్లనియె రామ • చంద్రుఁడు సూక్తిన్. 563

రాముఁడు కౌసల్యనుఁ దాను వనమునకుఁ బోవుటకు సమ్మతిపఱచుట.

మ. జననీ యే నలదావసీమ కరుగక్ • య్యానేత కైకేయి చే
సినపాపంబునకుం గృశించు మఱి నీ • చే నిప్పు డీరీతిఁ జ
య్యనఁ దా వీడ్వడెనేని ఘోరతరదుః • ఖార్తిక్ మదిం గుంది యా
యన జీవింపఁడు గాన నీ కతనిఁ బా • యం బోల దీపట్టునన్. 564

క. రమణులకుఁ బతిపరిత్యా, గము కేవలఘోరపాప • కారణ మగుటక్
సముదితగుణుఁ డగుపతి నో, రమణీయగుణాఢ్య విడువ • రా దిట నీకున్. 565

మ. జననాథోత్తముఁ డెంతకాల మిలపై • సప్రాణుఁడై యుండు నీ
వనుమానింపక యంతకాలము సము • ద్యద్భక్తియోగంబుచే

తను శుశ్రూష యొనర్పఁ బోలు నిదియు • క్తం బీవు నే నెప్పు డా
యనవాక్యం బొనరింపఁ బోలుఁ బతియున్ • త్మాధీశుఁడుం గావునన్. 566

వ. అని బహుప్రకారంబుల బోధించి యద్దేవి నెట్టకేలకు నొడంబఱిచి పితృవచన ప్రకారంబునఁ బదునాల్గుసంవత్సరంబులు వనవాసంబుఁ గావించి వచ్చి భవదీయపాదారవిందంబులు గొలుచుండువాఁడ నని పలికిన నద్దేవి వెండియుఁ గుమారుని వనవాసంబు దలంచి కనుంగొనల నశ్రుకణంబు లొలుక నక్కుమారవరు నవలోకించి యిట్లనియె. 567

చ. జనకునిమాటఁ గైకొని వెఁస న్విపినంబున కీవు పోయిన
న్వినుము సపత్నులం గనుచు • నే సరిగా మనియుండఁ జాలఁ జ
య్యన విపినంబునం బొడమి • నట్టి మృగిం బలె నన్ను వెంటఁ దో
డ్కొని చను మేగుదెంచెద న • కుంఠితభంగి నరణ్యసీమకున్. 568

వ. అని పలికి రోదనంబుఁ జేసిన తల్లిం జూచి తానును దుఃఖాక్రాంతచిత్తుం డగుచు ధైర్యధుర్యుండు గావున నొక్కింత యుపశమించుకొని గ్రమ్మఱ నయ్యమ్మ దిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 569

చ. పతియె మృగాక్షికి న్విభుఁడు • బంధుఁడు దైవత మట్లు గావునన్
క్షితిపతి నీకు నా కెపుడుఁ • గేవలపూజ్యుఁడు మహాత్ముఁ డ
ద్భుతకరుణాకరుండు నినుఁ • బ్రోవక నేటి కుపేక్ష సేయు స
మ్మతి నిటు చింతవీడి గుణ • మండనగేహమునందె యుండుమా. 570

క. ఏ నడవి కరుగ భూపతి, దా నెంతయు దుఃఖశోక • తాపముచేతన్
మ్రానుపడి యుండుఁ గావున, నీనేర్పున నమ్మహాత్ము • నెగ లుడుపఁ దగున్.

వ. అదియునుంగాక. 572

క. పరమోత్తమయై యేసతి, నెఱిగల్గి వ్రతోపవాస • నిరత యగుచుఁ దా
వరుని భజియింప దాసతి, నిరయపదంబునకుఁ బోవు • నిక్కము జననీ. 573

క. ధాత్రీసురసురపూజలు, పాత్రమెఱిఁగి సేయకున్నఁ • బతిశుశ్రూషా
మాత్రమున సాధ్వి కెంతయుఁ, జిత్రంబుగ స్వర్గపదవి • చేకుఱుఁ దల్లీ. 574

క. జననీ యేయుత్తమసతి, తననాథుని ధర్మసరణిఁ • దప్పక యెపుడున్
ఘనభక్తిఁ గొలుచు నాయమ, యనిమిషలోకైకసౌఖ్య • మందుచుఁ జెలఁగున్.

వ. వగ పెంత తనకుఁ గలిగిన, మగువకుఁ బతిసేవ శ్రుతిస • మంచితధర్మం
బగుఁ గాన దీనిఁ గనుఁగొని, మగనిఁ గొలుచుచుండు మెపుడు • మాన్యచరిత్రా.

వ. అని పలికి భర్తృశుశ్రూషయందు యద్దేవిచిత్తంబు గీలుకొల్పి వెండియు నిట్లనియె. 577

క. భరతుఁడు ధర్మరతుండును, గరుణ గలుగువాఁడు గానఁ • గైకను నినుఁ దా
సరిగాఁగఁ జూచు నారఘు, వరు నన్నుంబోలెఁ జూడు • వాత్సల్యమునన్. 578

చ. అనుపమశాంతిహోమములయందు ఘృతాహుతిచేత వేల్పులన్
వినుతధనంబులం బుడమివేల్పులఁ దృప్తులఁగాఁగఁ జేయుచున్
జనపతిరక్షణంబునకుఁ జాలి మదాగమనంబుఁ గోరుచున్
మనుకొని కాల మొక్కగతిఁ బుచ్చుచు నుండుము పోయి వచ్చెదన్. 579

వ. ఏను గ్రమ్మఱఁ బురంబునకుం జనుదెంచునందాక మహీరమణుండు సప్రాణుండై యుండెనేని సకలాభీష్టఫలంబులువడయంగలదాన వనిపలికినతల్లితోఁదరిశోకాయత్తం బగుచిత్తంబున బాష్పపర్యాకులేక్షణుఁడై వెండియు నక్కుమారుఁడిట్లనియె.

తే. వినుతగుణశీల విను నీకు విపినగమన, మందుఁ బుట్టిన బుద్ధి నావంతయైన
నిలువరింపంగ లేనైతి నేర్పు లేల, కాలము దురత్యయం బెంత ఘనున కైన.

వ. పుత్ర యేకాగ్రచిత్తుండవై నీవు చనుము నీకెల్లప్పుడు భద్రంబు గలుగుం గాక నీవు కృతార్థుండవై చరితవ్రతుండవై పితృఋణముక్తుండవై వనంబున నుండి గ్రమ్మఱ జనుదెంచినప్పుడు నిన్ను విలోకించి యేను గతక్లేశనై సుఖంబుఁ బ్రాపించెద నని పలికి వెండియు. 582

తే. దేవిప్రేరణచేతను బూని నాదు, వాక్యమును బ్రోచిపుచ్చి యిబ్బంగి నీవు
విపినమున కేగఁదలఁచెద విధిమహిమము, దుర్విభావంబు నేరికి నుర్వియందు.

క. తనయా వనమునకిప్పుడు, చనుము కుశలి వగుచు మరలఁ జనుదెంచి ముదం
బునఁ జారుసామసూక్తుల, ఘనమతి నను హృష్టచిత్తఁగాఁ జేయు మొగిన్.

కౌసల్య రామునికిఁ బ్రాస్థానికస్వస్త్యయనంబుఁ గావించుట.

వ. వత్సా నీవు వనవాసవ్రతంబు పరిసమాప్తి నొందించి జటామండలధారివై చతుర్దశవర్షాంతంబున మరలి మత్సమీపంబునకుం జనుదెంచి నన్నుం దేర్చునట్టి కాలం బిదియు కారాదా యని తలంచెద నని పలికి దుఃఖం బడంచుకొని నిర్మల జలంబు లుపస్పృశించి శుచియై ప్రాస్థానికంబగు స్వస్త్యయనం బొనంగ నుపక్రమించి శ్రీరాముఁనుద్దేశించి. 585

క. అతులితముగ నియమముచే, ధృతిచే నీచేత మిగుల నేధర్మము పా
లితమయ్యె నట్టిధర్మము, సతతము నినుఁ బ్రోచు నడవి నిర్విచారా. 586

వ. అదియుం గాక చైత్యాయతనంబులందు నిత్యంబు నీచేత నెవ్వారు వందితులగుదు రట్టిదేవతలు మహామునులం గూడి నిన్ను రక్షింతురుగాక మహాత్ముండగువిశ్వామిత్రుండు తొల్లి నీకొసంగిన దివ్యాస్త్రంబులు నీకు జయప్రదంబు లగుం గాక పితృమాతృశుశ్రూషాసత్యంబులచేత రక్షితుండవై బలాయురారోగ్యంబులు గలిగి వర్ధిల్లెదవు గాక మఱియు సమిత్కుశపవిత్రవేదికాయతనస్థండిలంబులును శైలవృక్షంబులును హ్రస్వశిఖంబు లగు శాఖావృక్షంబులును హ్రదంబులును నిన్ను నిరంతరంబు రక్షించుం గాక పతంగపన్నగసింహంబులు నీకు శుభంబు లొసంగుం గాక సాధ్యులును నాశ్వినేయులును వాయు

వులును ధాతయు విధాతయు సూర్యుండును లోకపాలకులును మహర్షిగణంబులం గూడి సుఖప్రదులై రక్షింతురు గాక భగవంతుండగు స్కందుండును సోముండును బృహస్పతియు సప్తర్షులును నారదుండును సర్వకాలంబు నీకు మంగళం బొసంగుచుండుదురు స్మృతియును ధృతియును ధర్మంబును సముద్రంబులును నదులును భూమ్యంతరిక్షదివంబులును దిక్కులును ఋతుసంవత్సరమాసపక్షంబులును నహోరాత్రంబులును గ్రహనక్షత్రంబులును సంధ్యలును గళాకాష్ఠాముహూర్తాదికాలంబులును నిత్యంబును మునివేషధరుండవై వనంబునం దిరుగు నీకు సకలమంగళప్రదములై వెలయుం గాక మఱియు భూతప్రేతపిశాచబ్రహ్మరాక్షస రక్షోయక్షప్లవంగ వృశ్చికదంశమశక సరీసృపకీట సింహశరభశార్దూలగజగవయవరాహభల్లూక మహిషాదిక్రూరసత్త్వభయంబువలన సర్వదేవతలేమఱక నిన్ను రక్షింతురుగాక యింద్రాదిదిక్పాలురు దండకారణ్యనివాసివైన నీకు సర్వోపద్రవనివారణంబు సేయుచుండుదురుగాక మార్గంబులు కందమూలమధుసంపన్నంబులై యుండుం గాక మునిముఖచ్యుతంబు లగు మంత్రంబులును నగ్నియును మారుతంబును హోమధూమంబులును నుపస్పర్శనకాలంబున నిన్ను రక్షింతురుగాక శిరంబు దివంబును శ్రోత్రంబులు దిక్కులును ముఖంబు నింద్రాగ్నులును నేత్రంబులు సూర్యుండును మనంబు చంద్రుండును బ్రాణంబులు వాయువు నాభి నంతరిక్షంబును బాదంబులు భూమియు రక్షించుం గాక యని యీదృశంబులగు మంగళవాక్యంబుల స్వస్తివచనపూర్వకంబుగా నంగరక్షం గావించి గంధపుష్పాక్షతంబులచేత దేవగణంబులం బూజించి రామునకు మంగళాభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధికొఱకు ఘృతంబును బుష్పంబులును శ్వేతసర్షపంబులు సమిత్తులుం గల్పోక్తప్రకారంబున బ్రాహ్మణునిచేత నగ్నియందు హోమంబు సేయించి మఱియు నా రామునకు మంగళంబుకొఱకు స్వస్త్యయనక్రియ లాచరించి యవ్విప్రముఖ్యునకు గోభూహిరణ్యాదిదానంబు లొసంగి వెండియు సీతావల్లభు నుద్దేశించి యిట్లనియె. 587

సీ. వృత్రనాశనమందు • నింద్రున కమరసమాజ మిచ్చిన జయ•మంగళంబు
నమృతంబుఁ దేఁబోవు•నహికులారికి వినతాంగన యిచ్చిన•మంగళంబు
నమృతంబు వడయు నాఁ•డదితి దైత్యుల గెల్వ మఘవున కిచ్చిన•మంగళంబు
బలిఁ గట్ట నరుగువాఁ•డల వామనున కింద్రమాత యిచ్చిన శుభ•మంగళంబు
తే. నీకె యగుఁ గాక యని రఘు•నేతశిరము
నందు మంత్రాక్షతలు నిడి • చందనంబు
నలఁది సుపశల్యకరణి ది•వ్యౌషధియును
గుళికఁ గావించి ముంజేతఁ • గూర్చి కట్టె. 588

వ. ఇట్లు రక్షాబంధనంబుఁ గావించి దాని వీర్యవంతంబు లగుమంత్రంబులచేత నభిమంత్రించి చుబుకంబు పుణికి శిరంబు మూర్కొని చెక్కిలి ముద్దుగొని గద్గదస్వరంబున ని ట్లనియె. 589

సీ. అనఘాత్మ పోయి రమ్ముడవికి సుఖనై యరోగుండవై యందు మాఘి మెఱయ
సమయంబుఁ దీర్చి ప్రసన్నాననుండవై మరలఁ బురంబున కరుగుదెంచి
యవనిజఁ గూడి పట్టాభిషిక్తుండవై యతులితవజ్రసింహాసనమునఁ [నిన్నుఁ
బూర్వాద్రిపైఁ బొల్చుపూర్ణచంద్రునిమాడ్కిఁ జెలఁగుచుఁ బ్రజల రక్షించు
తే. గన్ను లారంగఁ జూచెదఁ గాక యనుచు
నడవి వర్తించునిన్ను శివాదిసురులు
నమరమునులును నీకు దీర్ఘాయు వొసఁగి
కాచి రక్షించుచుందురుగాక వత్స. 590

రాముఁడు స్వగృహంబున కరుగుట.

వ. అని పలికి స్వస్త్యయనంబుఁ బ్రయోగించి రక్షార్థంబు ప్రదక్షిణంబు చేసి కొడుకుం గౌఁగిలించుకొని పోయి రమ్మని పంచిన నారఘుపుంగవుండు తల్లి పాదంబులకుఁ బ్రదక్షిణపూర్వకంబుగా సారెసారెకు నమస్కారంబుఁ గావించి దీవెనలఁ జెంది తదీయమందిరంబు వెలువడి నిజదేహప్రభాపటలసమలంకృతరాజమార్గుం డగుచుఁ బూర్వభాషిత్వప్రియవాదిత్వప్రభృత్యుక్తవిశిష్టగుణత్వంబున జనంబులచిత్తంబుల నిర్మథించుచు సంహృష్టజనాకీర్ణంబును గార్తస్వరవిభూషితంబు నగుస్వగృహంబునకుం జని యందుఁ బట్టాభిషేకవిఘాతాదికం బెఱుంగని దగుటవలన నాయౌవరాజ్యాభిషేచనంబు మనంబున నిడికొని దేవపూజాదికంబు నిర్వర్తించి యభిషిక్తభర్తృవిషయంబునందుఁ బట్టభార్యలచేతఁ జేయం దగినపాదార్ఘ్యనాదిసమాచారం బెఱింగిన దగుటం జేసి సాక్షతగంధపుష్పపాత్రహస్తయై యభిషిక్తరాజసాధారణలక్షణపాండురచ్ఛత్రచామరపురస్కృతభద్రాసనాదికంబు లెఱింగినది గావున నుక్తలక్షణవిశిష్టుం డై వల్లభుం డెప్పుడు వచ్చునో యని తదాగమనంబుఁ బ్రతీక్షించుచున్న సీతకడకుం జని యద్దేవి కెవ్విధంబున నేతాదృశవిప్రియం బెఱింగింతు నని వ్రీడానమ్రవదనుం డై యుండె నప్పుడు. 591

తే. విభునిముఖమునఁగనుపట్టువిన్నఁదనము,జిత్తమునఁగూరియుండినచింతఁజూచి
యొకవిధంబునఁజూపట్టుచున్నదనుచుఁ,గాంతచింతాకులితసర్వకరణయయ్యె.

సీత రామునిముఖంబునం గల దుఃఖమునకుఁ గారణం బడుగుట.

చ. అతివ తెఱంగుఁ జూచి హృదయంబునఁ దాలిమి నిల్పలేక దా
నతిశయదుఃఖవేగమున నశ్రులు రాల్పఁ దొడంగె నప్పు డా
పతికడఁ దోఁచులజ్జయు విపన్నతయుం బరికించి మేదినీ

సుత కడు నివ్వెఱ న్మునిఁగి ♦ శోకముతో నిజభర్త కిట్లనున్. 593
తే. దేవ నేఁడు బృహస్పతి• దేవతాక, మైనపుష్యమి నీదురా•జ్యాభిషేక
మునకుఁ దఱి యని విప్రోక్తి•ములు వచించి, రది నిరర్థక మే భంగి•నయ్యెఁ జెపుమ.
క. జలఫేనసన్నిభము శిత, శలాకికాయుతము పూర్ణ•చంద్రసదృశ ము
జ్జ్వల మగు శ్వేతచ్ఛత్రము, సులలిత మగు శిరముమీఁద ♦ శోభిల దేలా. 595
తే. నవసరోరుహపత్త్రాభ•నయన మైన, నీదువదనంబు మణిదండ•నిర్మితాచ్ఛ
చంద్రహంసప్రతీకాశ•చామరముల, చేత రంజింపఁ బడ దేల ♦ చెపుము నాకు.
తే. నిఖిలమంగళతూర్యవి•నిస్వనములు, సూతమాగధపాఠక•స్తుతిరవములు
సకలభూసురస్వస్తివా•చననినాద, మిపుడు వినఁబడ వేల ప్రా•ణేశ చెపుమ. 597
తే. వేదవేదాంగవిదు లైన ♦ విప్రవర్య, లధిప మూర్ధాభిషిక్తుఁడ ♦ వైననీదు
శిరమునందుఁ దీర్థాంబుమి• శ్రితమనోజ్ఞ, దధియుక్షౌద్రంబు నిడ రేల ♦ తపనతేజ.
క. పరిషన్ముఖ్యులు మంత్రులు, పరమర్షులు జానపదులు ♦ పౌరులు భృత్యుల్
పరమానందంబున నీ, పిఱుంద దెస రా ర దేల ♦ ప్రియ మలరారన్. 599
తే. ముఖ్యములు వేగసంపన్న•ములు మనోజ్ఞ
కాంచనవిచిత్రభాండయు• క్తంబు లైన
భూరిహయములఁ బూన్చిన•పుష్యరథము
భానుతేజ నీ మ్రోలఁ జూ•పట్ట దేల. 600
తే. నీలమేఘనిభ ప్రభా•నిరుపమాన, కుసుమపూజితసుందర•కుంజరంబు
పృథుపరిష్కారరేఖాగ•భీర మగుచు, దేవ నీ మ్రోల రా దేల• తెలియఁ జెపుమ.
క. హరిహయసన్నిభవిక్రమ, సురుచిరమణివజ్రచిత్ర•సుందరచామీ
కరభద్రాసనముఁ బుర, స్కరించుకొని రా వ దేల ♦ సముచితభంగిన్. 602
చ. సలలితచంద్రబింబసదృ•శం బగునీవదనం బ దేలకో
చెలువము దక్కి నేఁడు పెను•చింత వివర్ణత నొంది యున్న దు
ల్లలదురురాజలక్షణవి•లాసము లేమియుఁ గానరావు నా
కలవడఁ దెల్పు మింతయు మ•హాపురుషా యనుమాన మేటికిన్. 603
చ. అని విలపించు చున్న ప్రియు•రాలికి నాత్మవివాసనంబుఁ దా
మును వినిపించినం బిదప ♦ మోసము వచ్చె నటంచు బెద్దయు
న్ఘనగుణకీర్తనంబున మ•నంబు దిరంబుగఁ జేయ రాఘవుం
డనియె మహీజతోడ ముది•తాత్ముఁడుపోలె నయంబుఁ దెల్పుచున్. 604

రాముఁడు సీతకు దశరథనిదేశంబుఁ దెల్పుట.

చ. సరసిజనేత్ర తొల్లి నృప•చంద్రుఁడు కైకకు మెచ్చి వేడ్కతో
వరములు రెండొసంగె విభ•వంబున నాయమ నాఁటనుండి దా
మఱచియు నిష్టు తెల్పఁగని ♦ మానవనాథునియొద్ద నెంతయు

న్భరతున కుర్వి రాజ్యమును • నాకుఁ బ్రవాసముఁ గోరెఁ గోరినన్. 605
చ. జనపతి సత్యవాదియును • సత్యవిచారుఁడు గాన మున్ను దా
ననుమతిఁ జేసి వేడ్కమెయి • నాడినవాక్యముఁ దప్పలేక నె
మ్మనమునఁ గైకపుత్త్రునకు • మానవరాజ్యము నీఁ దలంచి న
న్వనమున నుండు పొమ్మనె న•వారణలీలఁ జతుర్దశాబ్దముల్. 606

రాముఁడు సీతకు బుద్ధులు గఱపుట.

వ. నీచేత ననుజ్ఞాతుండ నై కాదె వనంబునకుం బోవువాఁడ నై నిన్నుం జూడ వచ్చితి మఱియు భరతునిసమీపంబునం దేను నీచేత నొకానొకప్పు డైన శ్లాఘనీయుండఁ గాను సమృద్ధియుక్తు లగుపురుషులు పరస్తవంబు సహింపం జాలరు గావున మద్గుణంబులు భరతునిమ్రోలఁ గథ్యంబులు గావు సర్వప్రకారంబుల నతనిసమీపంబున ననుకూలత్వంబున వర్తించు టిది యోగ్యంబు నీవు బంధుసాధారణ్యంబున భరణీయవుగాని భర్తవ్యవుగావు సనాతనం బగురాజ్యంబు తండ్రిచేత నతనికి దత్తం బయ్యెఁ గావున నతండు నరపతి యగుటం జేసి నీచేత విశేషించి ప్రసాద్యుం డై యుండుఁ బితృవచనప్రకారంబున నేను వనంబునకుం జనియెద నావచ్చునందాఁక వ్రతోపవాసంబులు సలుపుచుఁ గాలంబు దప్పకుండ దేవతాసపర్యలు గావించుచు నిత్యంబుఁ గౌసల్యాదశరథులకు నమస్కరించుచు విశేషించి మజ్జనని యగుకౌసల్య శోకసంతాపకర్శిత గాకుండ సన్మానంబు సేయుచు స్నేహప్రణయపాలనంబుల నాకుఁ దల్లు లందఱు నొక్కరూపు గావున నద్దేవుల కందఱకు వందనంబు లాచరించుచు మఱియు నాకుఁ బ్రాణతుల్యులును భ్రాతలును బుత్త్రసములు నగు భరతశత్రుఘ్నులయెడ వాత్సల్యంబు నెఱపుచు విశేషించి భరతుండు దేశకులంబులకు రాజు గావున నతనికి విప్రియంబుఁ గావింపక ప్రియవాదిని వై యుండు మనుకూలవృత్తిచేత నాలస్యత్యాగాదులచేత నవనీపతులు లారాధితు లై ప్రసన్ను లగుదురు తద్విపర్యయంబునందుఁ గుపితు లగుదురు గుణంబు లేనియెడఁ బుత్త్రుల నైనఁ బరిత్యజింతురు గుణంబు గలచోట నన్యుల నైనం బరిగ్రహింతు రట్లు గావున నీ వీయర్థంబు మనంబున నిడికొని ధర్మంబు దప్ప కుండ భరతుని కనువర్తనివై సత్యవ్రతపరాయణవై యొక్కని కైన నప్రియం బొనరింపక ధర్మైకనిష్ఠ వై కాలంబుఁ గడపుచు మదాగమనంబుఁ బ్రతీక్షించుచుఁ గౌసల్యయొద్ద నుండు మేను వనంబునకుం బోయి వచ్చెద. 607

క. అని యీవిధమునఁ బతి పల్కినఁ బ్రణయమువలనఁ గోపఁగించినయటు లా
వనజాతనేత్ర నిజనాథునిఁ గనుఁగొని పలికె మరల • దుఃఖము గదురన్. 608

సీత రామునితోఁ దానును వెంటనే వత్తు ననుట.

తే. అనఘ యేమి వచించెద • వలఁతిమాట, లఖిలధర్మపారంగతు • లైనమీరె
తగవువిడనాడిపలుకుచెుం•తయునునాదు, మదికిఁ బరిహాసమైతోఁచె•మానవేంద్ర.
వ. అది యెట్లంటేని. 610
చ. తనయుఁడు భ్రాతయుఁ స్నుషయుఁ • దల్లియుఁ దండ్రియు నాత్మకర్మసం
జనితఫలంబులం గుడువఁ•జాలి స్వభాగ్యనియుజ్యమాను లై
మనుదురు భర్తృభాగ్యమును • మానిని యొక్కతె పొందుఁ గావున
న్మనుజవరేణ్య యేనును వ•నంబున నుక్కి యొనర్పఁగాఁ దగున్. 611
వ. అదియునుం గాక "అర్ధో వా ఏష ఆత్మనో యత్పత్నీ" యను వేదవాక్యంబు గలదు
గావున భవదర్ధశరీరభూత నైనయేనును మహీపతిచేత వనవాసంబునందు నియో
గింపంబడినదాన నైతిఁ గావున నేను నీతోఁడ వనంబునకుం జనుదెంచెద. 612
క. జనకుఁడు జననియు సఖయును, దనయుండును దనకుఁ గారు • తథ్యము ధరలో
వినుము సతి కిందు నందును, ఘనుఁ డగుపతి యొకఁడె పరమ•గతి తలపోయన్.
క. అనఘా నీ విపుడే వన, మునకుం జని తేసి నీదు•ముంగలఁ గుతుకం
బునఁ గుశకంటకముల నొగి, వని మృదువుగఁ జేసికొనుచు • వచ్చెదఁ బ్రీతిన్.
తే. రోషము నసూయయును మృషా•భాషణంబు
భుక్తశేషోదకంబును • బోలె విడిచి
కొని చనుము నన్ను నిర్విశం•కుండ వగుచుఁ
బ్రాణనాథ నాయందుఁ బా•పంబు లేదు. 615
వ. మఱియు వల్లభుండు ప్రాసాదాగ్రంబులకన్నను స్వర్లోకస్థితవిమానంబులకన్న
ను యోగబలంబువలనఁ గేవల వైహాయసగతంబులకన్నను సర్వావస్థలయందుఁ
బతిపాదచ్ఛాయయే యువతి కధికం బని విధింపఁబడియె నదియునుం గాక. 616
ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియు న్బహువి•ధంబుల బుద్ధులఁ జెప్పుచోట నా
కెల్లెడ భర్తృసేవ మది • నేమఱ కుండు మటంచుఁ బ్రీతితోఁ
దెల్లము గాఁగ ధర్మవిధిఁ • దెల్పిరి గావున నత్తెఱంగు నా
యుల్లమునందుఁ బాదుకొని • యున్నది వెండియుఁ జెప్ప నేటికిన్. 617
ఆ. పురుషవర్జితంబు • భూరిమృగాకీర్ణ
మైనవిపినమునకు • నరుగు దెంచి
తండ్రిగృహమునందుఁ • దగ వసించినమాడ్కి
నిన్నుఁ గూడి యచట • నిలుచుదాన. 618
క. అతులత్రిలోకసుఖసం, తతి యైన నదేల వినుము • ధరణీశ పతి
వ్రత లగుసతులకు నిత్యముఁ, బతిసేవ చతుర్విధేష్ట•ఫలదము గాదే. 619
ఉ. కావున జీవితేశ ఘన•కాననసీమఫలంబుల న్మదం

బావహీలన్ గ్రసించుచు స•మాహితబుద్ధి భవత్పదాబ్జముల్
వావిరిఁ గొల్చుచు న్మధుసు•వాసితభూముల నిన్నుఁ గూడి యి
చ్ఛావిధిఁ గ్రీడ సల్పెదఁ బ్ర•సన్నతఁ దోడ్కొని పొమ్ము వచ్చెదన్. 620

క. దేవా యన్యుల నైనను, బ్రోవ సమర్థుఁడవు నీవు • పొలుపుగ నన్నుం
బ్రోవఁగఁ జాలవె మునుకొని, నీవెంట నరణ్యమునకు • నిజముగ వత్తున్. 621

వ. మహాత్మా న్యాయప్రాప్తానుగమనత్వంబువలన నన్నుఁ గ్రమ్మఱింప శక్యంబు గాదన్నపానవిశేషసంపాదనంబుకొఱకు నీకు దుఃఖంబుఁ గావింపక ఫలమూలంబులాహరించి నిత్యంబు నిన్ను సేవించుచుఁ ద్రైలోక్యైశ్వర్యంబు నైన గణింపక పాతివ్రత్యంబుఁ జింతించుచుఁ దపశ్చరణశీల నై నియమయుక్త నై నిన్నుం గూడి యుండెద నదియునుంగాక. 622

సీ. మనుజేంద్ర గుహలందు•మధుగంధివనములయందుఁ బల్వలముల•యందు శైల
ములయందు శాడ్వలం•బులయందు సానుదేశములందు బకహంస•చక్రవాక
కారండవాకీర్ణ•కాసారములయందు మించి నీతోడఁ గ్రీ•డించుకంటె
నాకలోకం బైన • నామనంబున కెక్కు డగునె మహాత్మ యి•ప్పగిదిఁ బెక్కు

తే. వత్సరంబులు చరియింప • వచ్చుఁ గాక
చిత్తమున కొక్క దురవస్థ • చిక్కపడునె
నిన్నుఁ బాసినయెడ నింట • నున్న భోగ
మెంత గలిగిన సంతోష • మింత లేదు. 623

ఉ. కావున నే నవశ్యమును • గారుణికోత్తమ కాననోర్వికి
న్నీవెనువెంట వచ్చెదను • నేర్పులు దెల్పుచుఁ గాదఁటన్నచో
వావిరి దుఃఖశోకమయ•వారిధిలోన మునింగి చెచ్చెరన్
జీవితముల్ ద్యజింతు నిది • సిద్ధము పల్కులు వేయు నేటికిన్. 624

వ. దేవా మృగయుతంబును వానరవారణసమన్వితంబును సుదుర్గమంబు నగువనంబునకుం జనుదెంచి యందు భవత్పాదారవిందంబులు సేవించుచుఁ బితృగృహంబునందుం బోలె సుఖంబుగా నుండెద నిరంతరానురక్తచిత్త నై యనన్యభావ నై భవద్వియుక్త నగుదు నేని మరణంబునకు నిశ్చిత నై ప్రార్థించుచున్న నన్ను శీఘ్రంబున వనంబునకుం దోడ్కొని చను మిది నీకు భారంబు గాదు.

చ. అని యిటు సర్వధర్మకలి•తాత్మక యైనమహీకుమారి ప
ల్కిన విని రాఘవుండు వలి•కెన్ మరలన్ నిజపత్నిఁ జూచి కా
ననమునఁ గల్గు బాములు మ•నంబున నెంచుచుఁ దద్విలోలలో
చనగళితాశ్రువుల్ దుడిచి • సాంత్వమృదూక్తి ననూనయించుచున్. 626

తే. అంబుజేక్షణ నీవు మ•హాకులీన, వగుట ధర్మవిశారద • వైతి విచట
నిలిచి మనమున కింపుగా 'నిఖలధర్మ, మాచరింపుము ననుఁగూర్చి•యనుదినంబు.

శ్రీరాముఁడు సీతను వనమునకు రావల దనుట.

క. ఏ నెద్ది బుద్ధిఁ గఱపిన, దాని నొనర్పంగ నీకుఁ • దగుఁ గావునఁ బ
ద్మానన కాననసీమకు, మానుగ రావలదు నిలువు•మా నిలయమునన్. 628
ఉ. కోమలి కాననంబు లతి•కూనలకుం జొర రాదు దుర్జన
స్తోమనివాసము న్బహుళ•దుఃఖతరంబు భయస్వరూప ము
ద్దామమృగప్రకాండ మతి•దారుణ మచ్చట నెంతయు న్సుఖం
బేమియు లేదు నామతి గ్ర•హించి సుఖస్థితి నింట నుండుమా. 629
క. గిరినిర్ఝరజనితము లగు, పరుషనినాదములు భయద•బంధురగిరికం
దరవాసిసింహనినదో, త్కరములు వీనులకు దుఃఖ•కరములు గావే. 630
క. జనశూన్యము లగుఘోరవి, పినదేశములందు భూరి•భీషణఘోషం
బునఁ గ్రీడసలుపుమృగములఁ, గనుఁగొన్న నుభయమువొడముఁ•గాదె మృగాక్షీ.
క. దారుణనక్రవిహారో, దారము లై బురద గల్గి • దంతికలితసం
చారంబు లై తనర్చెడు, భూరిమహానదులు దాఁటఁ•బోలునె చెపుమా. 632
క. హరిణాంకవదన భీషణ, తరకృకవాకూపనాది•తములు లతాప్ర
స్తరకంటకయుతములు నగు, నరణ్యమార్గముల నడువ•నలవియె నీకున్. 633

రాముఁడు సీతకు వనవాసంబునం గల యిడుమలఁ దెల్పుట.

క. వనజాతనేత్ర తమయం, తనె రాలినపర్ణతల్ప•తలములయందుం
బనివడి నిద్రించుటయును, ఘనసుకుమారులకు మిగులఁ • గష్టముగాదే. 634
క. కమలాక్షి తరువు వలనం, దమయంతనె పడినఫలవి• తానముఁ దిని కా
లము పుచ్చుచు నాఁకటి కోర్చి మనంగాఁ జెల్లు నొకొ•మృగనేత్రలకున్.
మ. చలిగాలిం బడి నిత్యముం ద్రిషవణ•స్నానంబుఁ గావించుచున్
ఫలమూలంబుల దేవతాతిథిపితృ•వ్రాతంబుల న్భక్తి ని
చ్చలుఁ బూజించుచు సంతతవ్రతవిధుల్ • సంధించుచున్ దీర్ఘవ
ల్కలముల్ దాల్చి వసింప వచ్చునె వనిం • గార్కశ్యపవాసంబులన్. 636
క. వానప్రస్థోచితవిధి,చే నిత్యము వేదియందు • క్షితిజాత గళ
త్స్నానార్చులు సలుపఁగ వలెఁ, గాన నరణ్యంబు దుఃఖ•కరము లతాంగీ. 637
తే. మానినీమణి లబ్ధంబు • లైనమూల
ఫలము లవి కొంచె మైనను • బరఁగ వాని
చేతనె మనంబునకుఁ దృప్తి • సేయవలయు
గహనవాసంబు కడుదుఃఖ•కరము సుమ్మి. 638
వ. మఱియు మహావాతంబులు రజోరూషితంబు లై సుడియుచుండు రాత్రులయందు గాఢతిమిరంబు వ్యాపించి యుండు సర్వకాలంబు మిక్కిలి భోజనేచ్ఛ గలిగి యుండు గిరిసర్పంబులు బహురూపంబు లై యతికుటిలసంచారంబు లై మార్గంబు

నావరించుకొని యుండుఁ బతంగవృశ్చికకీటదంశమశకంబులు నిత్యంబును బాధిం
చుచుండుఁ గంటకవంతంబు లైనద్రుమంబులును గుళకాశంబులును వ్యాకుల
శాఖాగ్రంబు లై యుండు నదియునుం గాక యరణ్యవాసంబునందుఁ గాయ
క్లేశకరంబు లైనవ్రతోపవాసాదికంబులు గావింపవలయు నుక్తవిలక్షణంబు
లైనభయంబు లనేకంబులు గలిగి యుండుఁ గ్రోధలోభంబులు వర్జించి నిత్యం
బును దపంబునందు బుద్ధి నిలుపవలయుఁ గావున వివిధదురవస్థా ప్రాప్తిహేతు
వగు కాంతారవాసంబు నీ కశక్యం బై యుండు నెల్లభంగుల మదీయవాక్యం
బంగీకరించి వనప్రయాణం బుపసంహరింపు మని నానావిధానూనవాక్యంబుల
ననూనయించు చున్న ప్రాణవల్లభుం గనుంగొని కన్నీరు నించుచు గద్గదస్వరం
బున ని ట్లనియె. 639

తే. అనఘ మీ రాన తిచ్చిన • యటుల ఘోర
గహనమున దోషములు పెక్కు • గలుగు టదియు
నిక్క మైనను నీదుస • న్నిధివశంబు
వలన నవియు గుణంబు లై • యలరు చుండు. 640

తే. దేవ సింహాదిమృగము ల • దృష్టపూర్వ, మైనసీవిగ్రహముఁ జూచి • యధికభీతిఁ
బఱచు నెవ్వారి కైనను • భయము పుట్టుఁ, దవిలి భయహేతువస్తుసం • దర్శనమున.

క. మానక మును గఱపినగురు, నానతి నీతోడ వనికి • నరుగుట యొండెం
గాని యెడ జీవితము లు,ర్వీనాయక విడుచు టొండె • వేఱొక టగునే. 642

ఉ. మానవనాథ యింత పలు • మాఱు భయం బిటు వల్క నేల నీ
మానితబాహుదుర్గముల • మాటున నిల్చిననన్ను వాసవుం
డైనను దేఱి చూడఁ గలఁ • డా భవదీయపరాక్రమక్రమం
బే నిపు డాత్మలోఁ దెలియ • కిట్లు దలంతునె సాహసంబునన్. 643

ఆ. భానువంశవర్య • పతిహీన యగుసాధ్వి, జగతిలోన బ్రతుకఁ • జాల దనుచుఁ
బెక్కుమార్లు మీరె • ప్రీతితోఁ జెప్పితి, రిప్పు డన్యధర్మ • మెట్లు గలిగె. 644

వ. అదియునుం గాక. 645

క. మును జనకునిగృహమున స,జ్జను లగుభూసురులు పరమ • సాధ్వీ పతితో
వనయాత్ర సలుపఁ గల వని, యనఘా వచియించి రదియు • ననృతం బగునే.

వ. మఱియును. 647

ఆ. రాజవర్య సాముద్రిక • లక్షణజ్ఞు, లతివ పతితోడ వనమున • కరుగఁ గలవ
టంచు రేఖావిశేషంబు • లరసి చెప్పి, రది నిరర్థక మగునె మ • హాత్మ యిపుడు.

ఆ. వాసవాభ విప్ర • వరులచే నుపదిష్ట, మైనవిపినవాస • మనుభవింప
కేల తక్కు నాకు • హితబుద్ధి నీవెంటఁ, బూని కాననమున • కేను వత్తు. 649

క. వనవాసమందు దోసము, లనఘాత్మక పెక్కు గలుగు • టది నిక్కం బై

నను విషయలోలుపులఁ జయ్యనఁ గలఁచుం గాక నియమి•తాత్ముల కగునే.

తే. పిన్ననాఁ డేను గురునింట • నున్నవేళఁ, దల్లిమ్రోల నొకానొక•తపసివలన
విపినవాసంబు గలుగుట• వింటి నాఁట, నుండియది యె కాంక్షించుచు•నున్నదాన.

తే. అధిప మన మిద్దఱము విలా•సార్థ మర్థి, వేడ్క విహరించుటకు జాహ్న•వీతటస్థ
విపినమున కేఁగుద మె యంచుఁ• బెక్కుగతులఁ, బ్రీతితోడుతనిన్నుఁ బ్రా•ర్థింపలేదె.

తే. కాంత నేఁటికి దైవయో•గమున నదియు
దొరకొనియె మాట లింకేల • పరమభక్తి
కాననంబున నీపాద•కమలసేవ
సేయుచుండెద సంతుష్ట•చిత్త నగుచు. 653

సీత తన్ను వనమునకుఁ దోడ్కొనిపోవలయు నని నిర్బంధించుట.

వ. మఱియు నాకు భర్తకంటె నొండు దైవంబు లేదు గావున నట్టి దైవస్వరూపుండ వైననీచరణసేవావిశేషంబున విగతకల్మష నై యుభయలోకసుఖంబులం బడసెద నది యెట్లనినఁ దండ్రిచేత సలిలధారాపూర్వకంబుగా దత్త యైన యువతి యీలోకంబునఁ బతివ్రతాధర్మంబునం బ్రవర్తించె నేనియు నది పరలోకంబునందును నతనికే దయిత యై యుండు నని బ్రాహ్మణముఖనిర్గతం బైన వేదవాక్యంబువలన వినఁబడుచుండు శ్రుతిస్మృతిన్యాయంబులవలన మన కిరువురకు నిత్యసంబంధంబు సిద్ధం బగుచుండ సదాచారసంపన్నను బతివ్రతను స్వకీయ నైన నన్నుఁ బురంబుననుండి వనంబునకుం దోడ్కొని పోవుట కేల యనుమతి సేయవు సమానసుఖదుఃఖ నగునన్ను నీతోడ వనంబునకుం దోడ్కొని పొమ్ము దీని కొడంబడవేని విషాగ్నిజలంబులవలనం బ్రాణంబులు విడిచెద నని నానావిధన్యాయానుసరణంబు లగువాక్యంబులం బ్రార్థించి యతనిచిత్తంబు ప్రసాదాయత్తంబు గాకున్నం గనుంగొని యద్దేవి ప్రణయాభిమానంబుల నీషత్కుపదీప్తవదన యై వెండియు నిజవల్లభున కిట్లనియె.

విను మిథిలాధినాథుఁ డతి•విశ్రుతకీర్తి విదేహుఁ డైనమ
జ్జనకుఁడు పత్ని నైనను • సమ్మతిఁ బ్రోవఁగఁ జాల కొంటి మై
వనమున కేఁగునిన్ను విని•వారక లోపలఁ స్త్రీత్వముం వెలిన్
ఘనపురుషార్హరూపమును • గల్గినయల్లునిఁగాఁ దలంపఁడే. 655

తే. రామ మాతండ్రి జనకుండు • రమణితోడ
రూపమాత్రంబుచేతఁ బు•రుషుఁడ వైన
నిన్నుఁ స్త్రీనిఁగా నెఱుఁగక • సన్నొసంగె
నెఱిఁగి యుండినఁ గని కని • యేల యిచ్చు. 656

తే. అనఘ మాయయ్య జనకుండు • నిను మహాత్ము
నల్లునిఁగఁ గొని భువనత్ర•యంబునందుఁ

గలుగు భవదన్యపురుషవి•గ్రహము సర్వ
మాతృలో నెంచె స్త్రీ యని • యనుదినంబు. 657

క. ఆత్తబుద్ధి విదేహ, క్ష్మాతలనాథుండు మాత • యగు కేకయభూ
నేతసుతవలనఁ గలహాం, బేతఱిఁ బుట్టు నని యెఱుఁగ • కిచ్చె న్నన్నున్. 658

వ. మఱియును. 659

తే. కాంత మాతండ్రి పురుషవి•గ్రహుఁడ వనుచు
రామ జామాత వనుచుఁ గ•రంబు నిన్నుఁ
గాంచి యుభయలోకసుఖంబుఁ • గరము తుచ్ఛ
ముగఁ దలంచుచు నానంద•పూర్ణుఁ డయ్యె. 660

వ. ఏతాదృశసర్వానందకరుండ వైననీవు నన్నేల పరితపింపం జేసెద వని పలికి
వెండియు నిట్లనియె. 661

శా. ఆ స్త్రీనేతపతీవరామనృపతా•వత్యంత తేజఃపరం
చాస్తోక మ్మనుమాట సన్నిచటఁ బా•యంబెట్టి నీ వేగిన
న్నా స్త్రీనేతపతీవరామనృపతా•వత్యంత తేజఃపరం
చాస్తోక మ్మని మ్రోయు నింక భువిలో • నాద్యాస్యసందీప్తమై. 662

తే. అనఘ యేల విషణ్ణుఁడ • వైతి వీవు, నీకు భయ మెట్లు గలిగె న•నింద్యశీల
యోగ్యనై నీవెగటి యని•యున్న నన్ను, గమణవిడుచుట కేమి కా•రణము చెపుమ.

క. అనఘ ద్యుమత్సేనజుఁడును, జనసుతుఁ డగుసత్యవంతు•సతి యగుసావి
త్రినిఁ బోలె భవద్వశవ,ర్తిని నగుననుఁ జిత్తమందుఁ • దెలియు మధీశా. 664

చ. అనఘవిచార యేను బరు • నాత్మఁ దలంచి యెఱుంగ నక్కటా
పనివడి యిట్లు నన్నుఁ గుల•పాంసనినట్ల త్యజింప నేల చ
య్యనఁ గొని పొమ్ము ఘోరవిపి•నావనికి న్నను నట్ల సేయ నె
మ్మనమున నోప వేని ఘన•పాతకి నయ్యెద వింత యేటికిన్. 665

క. దేవ యనపాయఁ గొమా, రావస్థాపరిణతను మ•హాసతి ననఘున్
దేవి నగునన్ను జాయా, జీవునికరణి నొసఁగఁ దలఁ•చితివి పరులకున్. 666

తే. అధిప వంశపరంపరా•భ్యాగతయును
భర్తృయోగ్యయు సతియును • భద్రదయును
లలితకౌమారయును నగు•రాజ్యలక్ష్మి
నకట భరతాదుల కొసంగు • టర్హ మగునె. 667

ఉ. ఎవ్వరిపథ్యముం బలికె • దెవ్వరియర్థముపొంటె వేఁగె దీ
వెవ్వరికిన్ హితంబు హృద•యేశ యొనర్చెద వట్టివారికిన్
నవ్వులుగాక యెంతయు వి•షణ్ణుఁడ విష్టకరుండ వై మదిన్
నెవ్వగ మాని యుండు మిట • నిన్ను జనంబులు మెత్తు రెంతయున్. 668

వ. అని కోపంబు పెంపున నాక్షేపించి వెండియు నిట్లనియె. 669
క. తప మైన నాక మైనను, విపిన మయిన నిరువురకును • వెస నొక్కటి యౌ
విపరీత మేల పల్కెదు, చపలత లేకుండ వనికిఁ • జనుదెంతు రహీన్. 670
తే. నిన్నుఁ గూడి వనంబున • నున్న వేళ, నిడుమ లెన్నియుఁ గలిగిన • హృదయమునకు
స్వర్గభోగసమాన మై • వఱలు నాకు, దేవ తోడ్కొనిపొమ్ము సం • దియము దక్కి.
ఆ. అధిప నీపిఱుంద • నరుదెంచునాకు ను, ద్యానవనవిహార • మందుఁబోలె
నధ్వమం దొకింత • యైన నాయాసంబు, గలుగ దిడుమలనుచుఁ • దలఁప వలదు.
మ. మనుజేంద్రోత్తమ నిన్నుఁ గూడి యటవీ • మార్గంబునం బోవు నా
కనిశంబుం గుశకాశముఖ్యకఠిన • జ్యాజాతముల్ భూరిశో
భనసంధాయకతూలతల్పకసమ • స్పర్శంబు లై యుండు న
న్ననుమానింపక నీదువెంటఁ గొని పొ • మ్మా కాననక్షోణికిన్. 673
తే. అధిప ఝంఝానిలోద్ధూత • మైన యేర, జంబుచే నస్మదీయగా • త్రంబు చాల
ధూసరిత మగు నమ్మహీ • ధూళి నతుల, చందనముగాఁ దలంపుము • డెందమందు.
తే. చెలఁగి నీతోడ వనమధ్య • సీమయందు
రమణ శయనించుతఱి శాడ్వ • లములకంటె
సదనమునఁ గల్గుఘనచిత్ర • మృదులతరకు
థాస్తరణతల్పకము లంత • యధిక మగునె. 675
తే. అధిప నీవు కాంతారమ • ధ్యంబునందుఁ, గరుణఁజేసి యొసంగిన • కందమూల
ఫలపలాశాదికములు స్వ • ల్పంబు లైన, నవియె నాకు సుధాభంబు • లని తలంతు.
క. జనకుని తల్లిని గృహమును, మనమునఁ దలపోయ నెపుడు • మత్కృతమున నీ
కనిశము శోకము గలుగదు, ననుఁ దోడ్కొని పొమ్ము కాన • నంబున కధిపా.
క. నినుఁ గూడి యున్నచో టది, వన మైనను స్వర్గసన్ని • భం బగు మఱియు
న్నినుఁ బాసి యున్నచో టది, ఘనపట్టణ మైన నార • కసమం బధిపా. 678
క. కావున ననుఁ దోడ్కొని విపి, నావలికిం బొమ్ము దేవ • యటు గానియెడ
న్నీ వవలోకింప విషముఁ, ద్రావి యయిన నిపుడె జీవి • తంబులు విడుతున్. 679
ఉ. అక్కటికంబుఁ బూని హృద • యాధిప నన్విడనాడి కానకున్
గ్రక్కున నీవు పోవ నను • ఖస్థితి నవ్వల నైన మేనిలో
నిక్కడఁ బ్రాణము ల్నిలువ • వింతయు నిక్కము గాన నవ్వలన్
దిక్కఱి చచ్చుకంటె దగ • నీయెదుర న్మఱి చచ్చు టొప్పదే. 680
చ. అనఘ భవద్వియోగజని • తార్తిని నొక్కముహూర్తకాల మై
నను భరియింపఁ జాలఁ బదు • నాలుగువర్షము లెత్తెఱుంగునన్
మనమున నోర్చి యుందు నని • మానిని దుఃఖవిధూయమాన మై
తనపతిఁ గౌఁగిలించుకొని • తద్దయు నేడ్చెఁ గలస్వనంబునన్. 681

తే. మఱియు నద్దేవి విషదిగ్ధ•శరనివిద్ధ, యైనకరిణిచందంబున • నధిపవాక్య
విద్ధయై ఘనచిరసన్ని•రుద్ధలోచ, నాశ్రువులు నించె నరణి ఘో•రాగ్ని నట్ల 682
తే. స్ఫటికసమములు సంతాప•సంభవములు, నగులనద్బాష్పబిందువు•లపుడుచాల
జలజలోచనకన్నుల•వలనఁ దొరఁగెఁ, గమలదళములవలన నీ•రములుఁ బోలె.

రాముఁడు సీతను వనమునకుఁ దోడుకొని పోవుటకు సమ్మతించుట.

తే. లలిత కైరవమిత్రమం•డలసమంబు, దీర్ఘదృగ్వ్యాప్తమైనత•దీయవదన
మపుడు బాష్పముచే శుష్క•మగుచు నొప్పె, జలసముద్ధృతనవపంక•జంబుకరణి.
క. అప్పుడు రఘునాథుఁడు దయ, ముప్పిరి గొన దుఃఖవేగ•మునఁ గ్రాఁగెదు నా
కప్పురగంధినిఁ గుతుకము, కుప్పలు గొనఁ గాఁగిలించు•కొని యిట్లనియెన్. 685
చ. అమలశశాంకబింబవద•నా విను మెంతయు నీవియోగదుః
ఖమున లభించునట్టిబల•ఘస్మరుసంపద యైన నాదుచి
త్తమునకు నించుకైనఁ బ్రమ•దం బొనగూర్ప దెల్లచోటులం
గమలజసూతికిం బలెను • గల్గదు నాకు భయం బొకింతయున్. 686
ఉ. ఆయతశక్తిరక్షణము•నందు సమర్థుఁడ నయ్యు నీయభి
ప్రాయ మెఱుంగఁ గోరి వన•వాసము వల్దని యంటిఁ గాక వి
చ్చేయుము నాదువెంట వన•సీమకు నిన్నెడఁ బాయఁ జాల నీ
తోయము ద్రిప్ప నాతరమె • తోయరుహాయతచారులోచనా. 687
వ. దేవి నీవు నాతోఁ గూడ వనవాసంబుకొఱకు నిప్పుడు నిశ్చయించితివి గావున శీలవంతునిచేతఁ గీర్తియుంబోలె నాచేత విడువ నశక్య వైతివి ధర్మాత్ము లగు పూర్వరాజులచేతఁ బత్నీసమేతంబుగా వానప్రస్థధర్మం బాచరింపం బడియెఁ గావున నేనును సువర్చల సూర్యుని ననువర్తించినకైవడిఁ బూర్వరాజాచరితధర్మంబు ననుసరించెద సత్యోపబృంహితం బైనతండ్రివచనంబు నన్ను వనవాసంబుకొఱకుఁ దొరసేయుచున్నది శీఘ్రంబున వనంబునకుం బోవవలయుఁ దల్లితండ్రులకు విధేయుండై యుండు టదియె పుత్రునకుఁ బరమధర్మంబు గావున నమ్మాతాపితృవిధేయత్వరూపధర్మంబు నతిక్రమించి యేను జీవింపఁ జాల. 688

రాముఁడు సీతకు గుర్వాజ్ఞానువర్తనధర్మమును బ్రశంసించి చెప్పుట.

తే. వినుముస్వాధీనమగుమాతృ•పితృగురుస్వ, రూపదైవంబునవలెఁ బోఁ•ద్రోచితనకు
వశముగానట్టి యన్యదై•వంబు నెట్లు, మచ్చకంటి యారాధింప•వచ్చుఁ జెపుమ.
తే. ఎచటఁ బితృమాతృగురురూప • మెసఁగుచుండు
నచట లోకత్రయం బుండు • నట్లు గాన
దేవి తత్సేవచే జగ•త్త్రితయవర్త్య
శేష దేవపూజనఫల•సిద్ధి గలుగు. 690

రాముఁడు సీతతో బ్రాహ్మణులకు దానములు సేయు మనుట.

వ. కావునఁ దత్సమం బైనపవిత్రం బన్యంబు లే దక్కారణంబున మాతృపితృగురురూపత్రయంబు నవశ్యం బారాధింపవలయు మఱియుఁ బరలోకసాధనోత్తమంబు లైనపితృసేవాదులచేతం బడయంబడులోకంబులు సత్యదానమానజపతపస్స్వాధ్యాయవ్రతక్రతువులం బడయరా వదియునుం గాక గురుచిత్తప్రవృత్త్యనువర్తనంబున స్వర్గధనధాన్యవిద్యాపుత్రప్రముఖనిఖిలసంపద్విశేషంబులు సిద్ధించు మాతాపితృపరాయణు లగుమహాత్ములు దేవగంధర్వగోలోకబ్రహ్మలోకంబులు వడయుదురు గావున సత్యధర్మమార్గస్థితుం డై దశరథుండు గఱపినమార్గంబున నవశ్యంబు వనంబునకుం జనియెద భవదీయభావాపరిజ్ఞానంబువలన నిన్ను వనంబునకుం దోడ్కొని పోవుటకు మొదల మదీయచిత్తంబు ధైర్యహీనం బయ్యె నీవు న న్ననుసరించి వనంబునకుం జనుదెంచెద నని పలుకుటవలన నిప్పుడు నిన్నుం దోడ్కొని పోవుటకుఁ గ్రమ్మఱ నుద్యుక్తం బయ్యెఁ గావున నీవును గురూపదిష్టధర్మప్రవర్తకుండ నైన న న్ననుసరించి సహధర్మచారిణి వై వనంబునకుం జనుదెమ్ము పత్యనుసరణాధ్యవసాయంబు నధిగమించుటవలన నీవు సర్వప్రకారంబుల నాకును గులంబునకును సమ్మత వైతి విది నీకు సదృశంబును బరమశోభనం బై యుండు నింక విశేషించి వనవాసక్షమంబు లగుదానంబులఁ గావింపుము శీఘ్రంబున భిక్షుకులకు భోజనంబును విప్రులకు సువర్ణరత్నాదికంబు లిచ్చి పదంపడి మన కరువురకుం గలవస్త్రమాల్యాభరణశయనాసనంబులును గ్రీడార్థంబు సంగ్రహించినజాతరూపమయకృత్రిమపుత్రికాచయంబులును భృత్యుల కొసంగు మని పలికిన నద్దేవి పరమానందభరితాంతఃకరణ యై పతివచనప్రకారంబున బ్రాహ్మణులకు భృత్యవర్గంబులకు ధనధాన్యరత్నాదికంబు లొసంగుచుండె నాసమయంబున సుమిత్రానందనుం డచ్చోట నున్నవాఁ డగుటం జేసి తదీయసంవాదంబు విని యర్ధశరీరభూత యైనజానకివనానుగమనంబే బహుప్రయత్నంబున నంగీకృతం బయ్యె నా కెవ్విధంబున సంభవించు నని విరహసంజాతశోకంబు సహింపం జాలక యన్నచరణంబులకుం బ్రణమిల్లి నిజాభిమతసంసిద్ధికి సీతాశరణాగతి యమోఘం బైనయుపాయం బని యాలోచించి మదీయప్రార్థనఁ బురుషకారత్వంబున నంగీకరింపు మని సీతం బ్రార్థించుచు రామున కి ట్లనియె. 691

లక్ష్మణుఁడు నేనును వనమునకు వచ్చెదనని రామునిఁ బ్రార్థించుట.

సీ. అనఘాత్మ నన్నొక్కరుని లాఁతివానిఁగాఁ బోఁ ద్రోచి యడవికిఁ • బోవ నీకు
న్యాయంబె నినుఁ బాసి • నాకలోకాధిపత్యం బైన నమరత్వ • మైన ఘనవి
భూతి యైనను గోర • భూరి చాపముఁ దాల్చి కడఁగి మీయగ్రభాగమునఁ గాన
నావని కరుదెంతు • నచట మదీయదోర్బలఘనప్రాకార • రక్షితుండ

తే. వగుచు నీదేవిఁ గూడి నా•నాటవులను, సంచరించెదు గాక ని • సవినయోక్తిఁ
జేసి ప్రార్థించి రాముని•చే నిషిద్ధుఁ, డగుచుఁ గ్రమ్మఱ నతని కి•ట్లనియె నతఁడు.

చ. ఘనకరుణావిశేషమునఁ • గాననమేదిని నున్కి నాకు ము
న్ననుమతిఁ జేసి యిప్పు డద•యామతిఁ గాదని పల్కె దేల కో
పనివడి బాల్య మాదిగ భ•వత్పరతంత్రుఁడ నైన నన్ను న
ల్దనుటకుఁ జోద్య మయ్యెడి మ•హాపురుషా యిది యేమి చెప్పవే. 693

క. అని యిట్లు సుమిత్రానం, దనుఁడు నిటలఘటితహ•స్తనలినుం డై ప
ల్కిన విని క్రమ్మఱ రఘునం, దనుఁ డిట్లనె ధర్మసంహి•తం బగుసూక్తిన్. 694

రాముఁడు లక్ష్మణుని వనమునకు రావల దనుట.

తే. స్నిగ్ధుఁడవు వరుఁడవు ధర్మ•శీలుఁడవు ప్రి, యార్హుఁడవు నీతిపరుఁడవు•ప్రాణసముఁడ
వార్యనుతుఁడవు సఖుఁడవు•శౌర్యనిధివి, యనుజుఁడవు గావె నాకుగు•ణాఢ్య నీవు.

తే. అనఘ నీవు నాతోడఁ గా•ననధరిత్రి
కరుగుదెంచిన ఘోరదుః•ఖార్తిఁ గ్రాఁగి
బడలు కౌసల్య నిడుమలఁ • బడు సుమిత్ర
నింక భరియించువా రెవ్వ•రిచటఁ జెపుమ. 696

క. అనఘా పర్జన్యునిక్రియ, ననవరతముఁ గామవృష్టి • నర్థులమీఁదం
దనివారఁగఁ గురియించెడు, జననాథుఁడు గామపాశ•సంయుతుఁ డయ్యెన్. 697

తే. అనఘచరిత మహీనాథుఁ•డై భరతుఁడు, కైకపనుపున మాతృత్వ•గౌరవంబు
విడిచి మజ్జనయిత్రుల•వెతలఁ బెట్టు, మదిఁ దలంపఁడు వారిసే•మంబు నెపుడు.

చ. తనయునియాధిపత్యమును • ధారుణినాథువశస్థితత్వముం
గనుఁగొని కైక భాగ్యభవ•గర్వమునన్ మనయమ్మల న్సభా
వనల ననారతంబును గ•నారిలఁ జేయుచు నుండుఁ గావున
న్ననివడి వత్స నీ వయిన • వారిమనోవ్యథ దీర్ప వల్పదే. 699

తే. అనఘచరిత రాజానుగ్ర•హమున నైన
నిత్య మతిభక్తి నీయంత • నీవ యైన
నరసి రక్షింపు మిచట మా•యమ్మ నెపుడు
ధరణి గురుపూజనముచేత • ధర్మ మొదవు. 700

తే. అనఘ యిట్లు మదాజ్ఞచే • నతులభక్తి
నిచట మన్మాతృపూజన • ముచితకరణిఁ
జేయు చుండుము నాయందుఁ • జేయుభక్తి
కిదియె సార్థక్య మనుచు నే • మదిఁ దలంతు. 701

లక్ష్మణుండు సయుక్తికంబుగా రాముని వేఁడుట.

మ. అని యిట్లారఘునేత పల్క విని నెయ్యం బొప్పఁగా లక్ష్మణుం

దనియెం గ్రమ్మఱ నోదినేశకులవ • ర్యా యీయనుజ్ఞ న్భవ
జ్జననిన్ మజ్జనని న్నితాంతసముదం • చద్భక్తిచే సంతతం
బును శుశ్రూష యొనర్చుచు న్భరతుఁడే • పోషించు జాగ్రత్తతోన్. 702

తే. దేవ యే దేవికృప నుప • జీవితము
లగ్రహారశతంబుల • నధిగమించె
నట్టికౌసల్య మాదృక్స • హస్రములను
సంతతముఁ బ్రోచు స్వభరణ • మెంత చెపుఁడి. 703

క. ఆయమ్మఁ గూడి నిత్యము, మాయమ్మయు నెగులు దక్కి • మహితసుఖాప్తిం
బాయక సేవించును దేవా యీయెడ సందియంబు • వలవదు బుద్ధిన్. 704

వ. దేవా నన్ననుచరునిఁగాఁ బరిగ్రహింపు మీయనుచరత్వకరణంబునందు సేవ్య
సేవకధర్మరాహిత్యంబును వైపరీత్యసాధకంబును లేదు నారాకవలన నీకు
ఫలమూలాద్యాహరణం బనాయాసంబుగాఁ గల్పింపంబడు నేనును భవత్సేవ
వలనఁ గృతార్థుండ నగుదు నట్లు గావున. 705

క. నిరుపమఖనిత్రపిటకా, ధరుండనై సగుణమైన • ధనువుఁ గొని వెసం
దెరు వెఱిఁగించుచు ముంగల, నరుదెంచెద నట్లొనర్పు • మయ్య మహాత్మా.

చ. పవలు సమస్తవన్యఫల • పంక్తులఁ దెచ్చి యొసంగుచు న్నిశ
ల్నవినయబుద్ధి బద్ధగుణ • చాపముఁ దాల్చి సుషుప్తిఁ దక్కి క
న్గవ కటు ఱెప్ప వ్రేయక సు • ఖస్థితి నెప్పుడుఁ గాచుచుండఁగా
నవనిజఁ గూడి నీవు గిరు • లందు విహార మొనర్చు టొప్పదే. 707

క. అని యిట్లు సుమిత్రానం, దనుఁడు వివిధవినయవాక్య • నైపుణ మలరం
దను వేఁడినఁ గౌసల్యా, తనయుఁడు హర్షించి మరలఁ • దమ్మున కనియెన్. 708

రాముఁడు లక్ష్మణు వనాగమనంబున కొడంబడుట.

వ. వత్సా యేను నీవనప్రయాణంబున కొడంబడితి నాతోడం జనుదెమ్ము జనకయ
జ్ఞంబునందు మహాత్ముం డగువరుణుం డొసంగిన మహాకార్ముకంబులును నభేద్య
కవచంబులును నక్షయబాణతూణీరంబులును హేమపరిష్కృతం బగుఖడ్గద్వ
యంబును బూజార్థం బాచార్యమందిరంబున నిక్షేపించి యున్నయవి వానిఁ
గైకొని యిష్టులకుం జెప్పి రమ్మనవుడు నతండు వనవాసనిశ్చితుండగుచు సుహృ
జ్జనంబుల నందఱివలన నామంత్రణంబు నడసి సంభ్రమంబున వసిష్ఠగృహంబు
నకుం జని ధనురాదిసాధనంబులఁ గొని రయంబునఁ బఱతెంచినం జూచి కాల
విడంబనంబు సేయక చనుదెంచితి వని బహూకరించి వెండియు రఘువల్లభుం
డిట్లనియె. 709

క. అనఘాత్మ మామకం బగు, ధనమును విప్రోత్తములకు • దానము సేయం
జనుఁ గాన నిపుడె నని దో, డ్కొని రమ్ము సుయజ్ఞునిం బటుత్వరితగతిన్. 710

రాముఁడు వసిష్ఠపుత్త్రుం డగుసుయజ్ఞు రావించుట.

వ. మఱియు మననగరంబున గురుశుశ్రూషాపరాయణు లగువా రెవ్వరు గల రట్టి వారికి నుపజీవ్యులకు నధికంబుగా ధనం బొసంగ నిశ్చయించితి వారి నందఱిం దోడ్కొని రమ్ము శిష్టు లైనబ్రాహ్మణోత్తముల నందఱం బూజించి వారిచేత ననుజ్ఞ వడసి వనంబునకుం జనువాఁడ నని యాన తిచ్చిన నతం డట్లగాక యని వసిష్ఠపుత్త్రుం డగుసుయజ్ఞునినివేశనంబునకుం జని యందు. 711

తే. అగ్నిశాలాగతుం డైన • యతని భక్తిఁ, గాంచి మ్రొక్కి దుష్కరకర్మ • కారి యైన
రామభద్రు వేశ్మమునకు • రమ్ము కృత్య, మంతయును దగ వీక్షింపు • మనిన నతఁడు.

తే. సంభ్రమంబున నప్పుడే • సంధ్య వార్చి, లక్ష్మణోపేతుఁ డై శుభ • లక్షణాభి
రంజితుం డైనరాముని • రమ్యసదన, రాజమున కేగె రయమునఁ • దేజ మలర.

క. వచ్చినమునినుతుఁ గనుఁగొని, యిచ్చ నలరి రాఘవుఁడు మ • హీజాన్వితుఁ డై
చెచ్చెర నెదురుగఁ జని కొని, తెచ్చి సుఖాసీనుఁ జేసి • దృఢతరభక్తిన్. 714

రాముఁడు సుయజ్ఞాదులకు ధనధాన్యమణిగోభూషణాదుల నొసంగుట.

వ. జాతరూపమయకటకకుండలసువర్ణసూత్రగ్రథితవైడూర్యపద్మరాగమణిభూషిత కేయూరాంగదప్రముఖనిఖిలశ్రేష్ఠభూషణంబులచేతం బూజించి పదంపడి సీతాప్రచోదితుం డై ముక్తాహారహేమసూత్రరశనావిచిత్రకేయూరాంగద వరాస్తరణ నానారత్నవిభూషితహేమపర్యంకంబు లొసంగి యివి యన్నియు జానకి భవత్పత్ని కొసంగు మని పంచెఁ గావున నమ్మహాసాధ్వి కిమ్ము మాతు లదత్తం బైనశత్రుంజయాఖ్యమహానాగంబు గజసహస్రంబుతోఁ గూడ నీ కొసంగెదఁ బరిగ్రహింపు మని పలికిన నా సుయజ్ఞుండు రామదత్తం బైన తత్సర్వంబునుం బ్రతిగ్రహించి సీతారామలక్ష్మణుల నాశీర్వదించె నంతఁ బ్రియంవదుండును బరమేష్ఠిసముండు నగురాముండు ప్రియుండును వాసవసంకాశుండు నగులక్ష్మణుం జూచి నీవు శీఘ్రంబున నగస్త్యవిశ్వామిత్రపుత్త్రుల రావించి వర్షోదకంబులచేత సస్యంబునుం బోలె నానావిధచిత్రదివ్యాంబరగోసహస్రసువర్ణరజతమహాధనంబులచేతఁ బూజించి సంతుష్టులం గావింపుము నిత్యంబును గౌసల్యాదేవి నాశీర్వదించుచు భక్తుం డై యాశ్రయించి యున్నతిత్తిరీయశాఖాధ్యేత్రాచార్యుం డైనవిప్రోత్తమునకుఁ బుష్కలంబుగాఁ గౌశేయచేలంబులును మహార్హయానంబులును దాసీజనంబుల నొసంగుము చిరకాలంబున నుండి మనగృహంబున నివసించి యున్నవాని రాజసచివుం డగువాని చిత్రరథుం డనుసూతుని రావించి వేయి గోవుల నజాదికంబు నిచ్చి మహార్హరత్నవస్త్రధనంబు లొసంగి ప్రీతచేతస్కునిం జేయుము కఠకలాపిప్రోక్తశాఖాధ్యాయులును బలాశదండయుక్తులును మృద్వన్నకాములును సజ్జనసమ్మతులును నిరంతరస్వాధ్యాయశీలత్వంబువలన నన్యం బేమియు నెఱుం

గనివారు నగుబ్రహ్మచారులకు రత్నపూర్ణంబు లగునశీతియానంబులును బలీ
వర్దసహస్రంబును గర్షణప్రవీణమహావృషభంబుల నిన్నూటిని దధిఘృతాది
వ్యంజనార్థంబు గోసహస్రంబు నొసంగుము మఱియు వివాహార్థంబు కౌసల్య
నాశ్రయించి యున్నమేఖలిసంఘంబునకుఁ బ్రత్యేకంబుగా గోసహస్రంబు
లొసంగి మఱియు నయ్యంబకు మనోమోదంబు గలుగునట్లు యథేష్టంబుగా
ధనం బొసంగు మని పంచిన నతండు యథోక్తప్రకారంబున బ్రాహ్మణోత్తము
లకు ధనదునిపగిది ధనమణివస్త్రాదు లొసంగె నంత నారఘుపుంగవుండు
బాష్పగద్గదకంఠు లై తనమ్రోల నిలువం బడి యున్ననిజభృత్యులకుఁ బ్రత్యే
కంబుగా ననంతద్రవ్యం బొసంగి నా వచ్చునందాఁక నామందిరంబును లక్ష్మ
ణునిగృహంబునుం గాచికొని యిచ్చటనే యుండుం డని పలికె వెండియుఁ
బరమదుఃఖితు లై యున్నవారి నవలోకించి ధనాధ్యక్షు రావించి ధనంబుఁ దె
మ్మనవుడు నతం డట్ల కావింప రాశీభూతం బైనయమ్మహాధనంబంతయు బ్రాహ్మ
ణులకు భృత్యులకుఁ గృపణులకు బాలవృద్ధుల కొసంగుచుండెనాసమయంబున.

త్రిజటుఁ డనుబ్రాహ్మణోత్తముఁడు రామునికడ కేతెంచుట.

సీ. చతురుఁడు గర్గవం•శజుఁడు పింగళవర్ణుఁ డనఘుఁడు త్రిజటాఖ్యుఁ•డగుద్విజాన్వ
యాగ్రణి గలఁ డొక్కఁ• డాతఁడు ఫాలకుద్దాలలాంగలములఁ• దాల్చి నిత్య
ముడవిలో నుంఛవృత్తి• నాఁకలి దీర్చుచు నుండ నాతనిభార్య• యొనర నపుడు
దారకులను జూచి• దారిద్ర్యమునఁ బొక్కి తనపతితోడ ని• ట్లనియె దేవ
తే. ఫాలకుద్దాలకము లటు• పాఱవైచి
తగ వదాన్యశేఖరు రాముఁ• దడయ కిపుడు
గానఁ జనుము దారిద్ర్యంబు• గడవ నగు మ
హాత్మ నావచనంబు సత్యంబు జుమ్మీ. 716
చ. అన విని భూసురేంద్రుఁడు ర•యంబున దుశ్ఛదశాటి మేనిపైఁ
దనరఁ బ్రదీప్తపావకుశి•ఖంబున హేళిక్రియ న్వెలుంగుచున్
వనమున నుండి తద్దయు న•వార్యగతిం జనుదెంచి సజ్జన
ప్రణుతగుణాతిరేకుఁ డగు•రామునిముంగల నిల్చి యిట్లనున్. 717

రాముఁడు త్రిజటునికి బహుసహస్రంబులు గోవు లొసంగుట.

వ. రాజనందనా యేను బహుపుత్రకుండ ధనంబు లేమిం జేసి బాలకులశనాచ్ఛా
దనంబులకు దుఃఖింప వారి నూరార్చుట కుపాయంబు లేక దారిద్ర్యంబున
కంటె నొండు కష్టం బెద్దియు లే దని తలంచుచు దానిం బాపికొన వదాన్య
శేఖరుండ వైననీకడకుం జనుదెంచితి ననిన నారాముం డవ్విప్రునిం జూచి చిఱు
నగవు నగుచు నామందలోఁ గలగోసహస్రంబులలోన నొక్కసహస్రంబు

ప్రత్యేకంబుగా నే నొసంగలే దీదండం బెంత దవ్వు వైచిన నంతదవ్వు నిండి యున్న గోజాతంబు నీ కొసంగెద నని పలికిన నవ్విప్రుండు సంతుష్టుం డగుచు శీఘ్రంబునఁ గటితటంబున శాటి బిగియించి భుజాబలంబుకొలంది దండంబు విసరివైచిన నది సరయూతటంబు నతిక్రమించి బహుసహస్రసంఖ్యాతం బగు గోవ్రజంబున వృషభసన్నిధిం బడిన నారఘూత్తముండు నంతసిల్లి యమ్మహీసురుఁ గాఁగిలించికొని సరయూతటపర్యంతంబు నిండి యున్న గోవుల నన్నింటి గోపాలకుల చేత శీఘ్రంబున నతనియాశ్రమంబునకుఁ దోలించి బహూకరించుచు నిట్లనియె.

తే. దివ్య మగునీప్రభావంబు • దెలియఁ గోరి, యనఘచరిత వినోదార్థ • మంటిఁ గాక
నదటుపడి లోభబుద్ధిచే • నన్న వాఁడఁ, గాను దయ సేసి నామీఁదఁ • గనల వలదు.

క. ధనధాన్యకోశసంపద, లనవరతము బ్రాహ్మణార్థ • మగుఁ గాదొకొ నా
మన మెప్పుడు గోబ్రాహ్మణ, జనరక్షణమందుఁ జిక్కి • చతురత నొప్పున్. 720

—•— రాముఁడు దశరథదర్శనంబునకు కేగుట. —•—

వ. మహాత్మా యతివృద్ధుండ వైన భవదీయమరత్యయశక్తి నెఱుంగం గోరి నాచేత నీదండప్రక్షేపణగూహార్థంబు నుద్దేశించి ప్రచోదితుండ వైతివి గోవులకంటె నన్యం బైనదాని నెద్ది యేని వరింపం దలంచితి వేని నిర్విశంకుండ వై వరింపు మొసంగెద నివ్వాక్యం బుపచారమాత్రంబు గాదు సత్యంబుగాఁ బలికితి సంకోచంబు వలవదు నాచేత నుపార్జితం బైనధనం బంతయు విప్రప్రయోజనసంపాదనార్థం బని యెఱుంగుము భవాదృశులయందు సమ్యక్ప్రతిపాదనంబుచేత నాకు నితాంతప్రీతియశంబులు గలుగు నని పలికిన నారఘుపతివచనంబుల కలరి యవ్విప్రోత్తముండు గోసమూహంబునుం బ్రతిగ్రహించి యశోబలప్రీతిసుఖంబులు గలుగుఁ గాక యని యారఘుపుంగవు నాశీర్వదించి భార్యాసహితుం డై నిజాశ్రమంబునకుం జనియె నంత నారాముండు ప్రతిపూర్ణమానసుం డై ధర్మయుక్తపరాక్రమార్జితం బైననిజధనం బంతయు యథార్హసమ్మానవచనంబుల నుపలాలించుచు ద్విజసుహృద్భృత్యజన దరిద్రభిక్షాచరణులకు నందఱకు యథేష్టంబుగా నొసంగి సీతాలక్ష్మణసహితుం డై మాలానిచయసమాబద్ధంబులును గంధపుష్పాద్యలంకృతంబు లగుఖడ్గాదిసాధనంబుల ధరించి పితృసందర్శనోత్సుకుం డై రాజమార్గంబుఁ బట్టి తదీయమందిరంబునకుం బోవుచుండె నప్పుడు పౌరజనంబులు బహుజనాకులంబు లైన రాజమార్గంబులం జన నేరక ప్రాసాదహర్మ్యవిమానాగ్రంబు లెక్కి వర్జితాతపత్రుం డై పాదసంచారంబునం జను రామభద్రు నవలోకించి శోకవ్యాకులితచిత్తు లగుచు మొగంబున దైన్యంబు దోఁపఁ దమలో నిట్లనిరి. 721

చ. అనుపమలీలఁ బెక్కు చతు • రంగబలావలు లేమహాత్ముని
న్ననుకొని పోవు నట్టిరఘు • వీరుఁ డిటుండ సుమిత్రపట్టి దా

జనకజతోడ రా నొకఁడె • సంభ్రమి మై చను చున్న వాఁడు గ
న్గొనుఁ డకటా విరించి కఠి•నుండు గదా తలపోసి చూడఁగన్. 722

తే. అతులితైశ్వర్యసారజ్ఞుఁ•డగుచు యాచకులకు సకలేష్టఫలదాయ•కుండు నయ్యు
ధర్మగౌరవమునఁజాలఁ•దండ్రి వాక్యమనృతముగఁ జేయఁదలపోయఁ•డయ్యె నేఁడు.

తే. కాంతతోడ నేసాధ్వని • గనుఁగొనంగ, నభ్రచరభూతముల కైన•నలవి గాక
యుండు నా సీత నీక్షించు•చున్నవారు, పురములోఁ గల పురుషులం•దఱును నేఁడు.

తే. సురుచిరాంగరాగార్హయు • శోణగంధ, సేవినియు నై నసీతను • దావమందు
మొనసి శీతోష్ణములు వర్ష•మనవరతము, దీనతయును వైవర్ణ్య మొం•దింపకున్నె•

జను లందఱు రాముని జూచి పలుతెఱంగుల విలపించుట.

ఉ. ఇన్ని తలంపు లేల మనుజేశ్వరుఁ డిప్పుడు సత్యమూఁది యా
పన్నశరణ్యు నీసుజన•పాలునిఁ బల్కెడుఁ గాక యట్లు కా
దన్నను ధాత్రి నెంత కఠి•నాత్ముఁ డైన సుతుఁ సునీతిసం
పన్నునిఁ బాసి నిందలకుఁ • బొల్పడి యొంటి మనం దలంచు నే. 726

తే. పుడమి గుణహీనుఁ డైనను•బుత్త్రు విడువఁ, డెందు జనకుఁ డేఘనుని య•హీనవృత్తి
చేత సతతంబు జనము రం•జింపఁ బడిరె, నట్టి రాముని విడుచునె•యనని విభుఁడు.

తే. దమము శీలంబు శ్రుతమును • శమము దయయు
నానృశంస్యంబు ననెడునీ•యాఱుగుణము
లనవరత మీరఘుస్వామి • ననఘచరితు
నింపు సొంపారఁగ నలంక•రింపఁ జేయు. 728

ఆ. అట్టిపుణ్యపురుషుఁ • డడవికిఁ బోయిన, ఘర్మకాలశుష్క•ఘనజలాశ
యమున నున్న మీల • యట్లలోకము మిగుల, తప్తమగుచు భీతిఁ • దల్లడిల్లు. 729

చ. ఇతఁడు జగత్కుజంబునకు • నెంతయు మూలము సర్వభూతముల్
సతతము పుష్పపల్లవఫ•లంబులు గావున నీత్రిలోకస
మ్మతుపరిపీడనంబున స•మస్తగజంబు విపన్నతం బరి
ప్లుత మగు మూలఘాతమునఁ • బుష్పఫలోపగశాఖికైవడిన్. 730

మ. అతులోద్యానములుఁ గృహంబులను మా•న్యక్షేత్రవిత్తాదులం
జతురత్వంబునఁ ద్రోచి పుచ్చి మన మీ • సౌమిత్రిమాడ్కి న్సము
న్నతసౌహార్దము దోఁప నీరఘుకులో•త్తంసంబు వెంట న్సతీ
సుతవర్గంబులఁ గూడి పోద మిచటన్ • శోకింపఁగా నేటికిన్. 731

మ. లలితైణాంకసమానవక్త్రుఁ డగుసీ • రాముం డరణ్యావనీ
స్థలికిం బోయిన వెన్కఁ బాడఱినస•ద్మం బల్లని స్తేజమై
ఖలచిత్తాకృతి నొప్పునీపురములోఁ • గైకేయి దా నొంటి వ
ర్తిలుఁ గా కేటికి నిచ్చటన్ మన కసద్వృత్తిన్ బ్రవర్తింపఁగన్. 732

ఆ. రాఘవుండు లేని•రాజ్యంబు కాంతార, మమ్మహాత్ముఁ డున్న • నదియె పురము
మనము రాముఁ గూడి • మను టొప్పుఁ గైకపా, డఱిన వీటనుండి • వఱలుఁగాక.

రాముఁడు దశరథునకుఁ దనరాకఁ దెల్పుమని సుమంత్రు నియోగించుట.

వ. మఱియు సముద్ధృతనిక్షేపంబులును బ్రభగ్నాంగణంబులును నపనీతధనభూషణపశుధాన్యంబులును నపహృతశయ్యాసనాదికంబులును రజోవకీర్ణంబులును గృహదేవతాపరిత్యక్తంబులును సముద్భిన్నబిలపరిధావన్మూషకావృతంబులును నపేతోదకసేచనధూమంబులును హీనసమ్మార్జనంబులును సంప్రణష్టపూజాకర్మయాగమంత్రహోమజపంబులును డౌమరాజక్షోభయుక్తకాలంబుచేతం బోలెఁ బ్రభగ్నంబులును భిన్నభాజనంబులు నగుచు శూన్యంబులై మనచేత విడువం బడినసదనంబులం గైకొని కైకేయి శూన్యకుడ్యంబుల కాధిపత్యంబు సేయం గలయది మన మందఱము వనంబునకుం జనిన నస్మద్భయభీతంబులై గజసింహాదిమృగంబులును విహంగమంబులును సర్పంబులును వనాంతరపర్వతప్రస్థబిలంబులఁ బరిత్యజించి మనచేత సంత్యక్తంబైనయీపురంబుఁ బ్రవేశింపం గలయవి మన మాయరణ్యమధ్యంబున రామునిం గూడి సమానసుఖదుఃఖులమై పురంబునందుం బోలె సుఖాత్ములమై యుండుద మాకైకేయి సపుత్రబాంధవయై తృణమాంసఫలాదంబులైనపశువ్యాఘ్రమృగద్విజంబుల కాటపట్టయినయీనగరంబు పాలించుచుండుం గాక యని యిట్లు పురజనులు పెక్కువిధంబుల విలపించుచుండ వారిదీనాలాపంబులు వినుచు మనోవికారంబు నొందక నిశ్చలుండై మత్తమాతంగగమనంబునం జని యన్నరశార్దూలుండు కైలాసశిఖరాకారం బైనపితృమందిరంబు డాయం బోయి వినీతవీరపురుషం బైనరాజాలయంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చట దుఃఖపరిపీడితం బై కూడి యున్నజనంబును వీక్షించి తా నార్తస్వరూపుండు గాక చిఱునగవు నగుచు మెల్లనం జని ధర్మవత్సలుండు గావునఁ దండ్రిచేత ననుజ్ఞఁ గొని వనంబునకుం బోవుట యుచితం బని తలంచి ద్వారమధ్యగతుం డైనసుమంత్రు నాలోకించి నారాక మహీనాథుని కెఱింగింపు మనవుడు నతండు సంతాపకలుషేంద్రియుం డగుచు రయంబునం జని యభ్యంతరమందిరంబున రాహుగ్రస్తుం డైనసూర్యునిపోలిక భస్మచ్ఛన్నుం డగువైశ్వానరుచందంబున నిస్తోయం బగుతటాకంబువగిది దుఃఖపరిత్రస్తుం డై యున్నవానిఁ బరమాకులచేతస్కుం డగువాని రామునిం బేర్కొని విలపించువాని దశరథుం గాంచి వివిధవాక్యంబులం బ్రస్తుతించి నిటలఘటితాంజలిపుటుం డై యిట్లనియె. 734

చ. అనఘ భవత్కుమారుఁడు వ•నావనికిం జనఁ బూని రత్నముల్
ధనమును విప్రసంతతికి • దత్తముఁ జేసి కృతాభ్యనుజ్ఞుఁ డై
జననికిఁ జెప్పి మీవలన • సమ్మతిఁ గైకొని పోఁ దలంపున

న్బనివడి వచ్చిభానుకుల•నాయక వాకిట నున్నవాఁ డొగిన్. 735
తే. అధిపరశ్మిసహస్రస•మావృతుఁ డగు, భాస్కరునిచందమున సర్వ•పార్థివగుణ
పరివృతుం డయి యున్ననీ•వరకుమారు,శిష్టసమ్మతుఁ గరుణ నీ•క్షింపు మిపుడు.
తే. రాజశేఖర నీ వంబ•రంబు కరణిఁ, గరము నిష్పంకుఁడవు మహా•ఘనుఁడ వబ్ధి
సదృశగాంభీర్యుఁడవు మతి•సత్యవాది, వఖిలధర్మజ్ఞుఁడవు పుత్త్రు•నరయు మనిన.
మ. అతఁ డాసూతకుమారుఁ గన్గొని సుమం•త్రా నీవు శీఘ్రింబె మ
త్సుతులం దోడ్కొని రమ్ము పొమ్మనిన నా•తం డట్ల కావింప న
ప్రతిమార్తిక్షుభితార్ధసప్తశతభా•ర్యావేష్టితుం డై వెసం
బతి దాఁ గ్రమ్మఱ రాముఁ దోడుకొని ర•మ్మా సూత పొమ్మా యనన్. 738

రాముఁడు సుమంత్రుఁడు వెంట రాఁగ దశరథునికడ కేగుట.

క. పతిపనుపున నతఁ డారఘు, పతిని సుమిత్రాతనూజ•వసుధాతనయా
యుతముగ నెంతయు సత్వర, గతిఁ దోడ్కొని వచ్చెఁ దత్స•కాశంబునకున్.
ఉ. అంత మహీవరుండు ఘటి•తాంజలి యై చనుదెంచురాము న
ల్లంతనె చూచి కన్నుఁగవ•నశ్రులు గ్రమ్మఁగ దుఃఖశోకవి
క్రాంతమనస్కుఁ డై ధృతిదొ•లంగి కడంగినమూర్ఛతోడ న
త్యంతరయంబునం బడియె•నప్పు డిలం బెనుమ్రాను కై వడిన్. 740
చ. పతి తెలివిఁ గల్లఁ జూచి బహు•భంగుల శోకముఁ బట్టలేక త
త్సతు లతిదుఃఖవేగమునఁ•దత్సదనాంతరకుడ్యభాగముల్
ప్రతినినదంబు లీన వికలంబుగ నేడ్చుచు గాఢమూర్ఛచే
క్షితిపయి వ్రాలి తల్లడముఁ•జెందిరి వాడినతీఁగెలో యనన్. 741
ఉ. అప్పుడు రామలక్ష్మణులు•నారఘువీరునిఁ గాంచి యాత్మలో
ముప్పిరి గొన్నశోకమునఁ•బొక్కుచు డగ్గఱి గ్రుచ్చి యెత్తి నే
ర్పొప్పఁగ మంజుశయ్యపయి•నుంచి వచోమృతసేచనంబునన్
దెప్పర మైనతాపమును•దేర్చిరి తల్లులు వెంటఁ దేరఁగన్. 742

రాముఁడు వనమునకుఁ బోవ ననుజ్ఞ యిమ్మని దశరథుని వేఁడుట.

వ. ఇట్లు దశరథుండు లబ్ధసంజ్ఞుం డై వేఁడి నిట్టూర్పులం గందినముఖారవిందంబుతోఁ జెలువఱియున్నఁ దండ్రిం గని సీతావల్లభుండు కృతాంజలిపుటుం డై యిట్లనియె.
క. దేవా మాకందఱకును, దేవర వటు గాన మీరు•ధృతిఁ బూని యర
ణ్యావనికిం జనఁ బూనిన, నావంకఁ గృపావిలోక•నంబునఁ గనుఁడీ. 744
క. జానకియు లక్ష్మణుండును, బూనిక నాతోడ విపిన•భూమి నునికి డెం
దానం గోరిరి గానన్, క్ష్మానాథ యనుజ్ఞ యిమ్ము•మాముువ్వురకున్. 745
చ. అనవుడు భూమిభర్త హృద•యంబున నెవ్వగ నివ్వటిల్ల రా
మునిఁ బరికించి యోపురుష•భూషణ కైక వరప్రదానరూ

పనిబిడదీర్ఘపాశమున•బద్ధుఁడ నైతి ననుఁ జనీతిదూ
రుని వడి నిగ్రహించి యవి•రోధముగా మహి నేలు మిత్తఱిన్. 746

ఉ. నా విని రాఘవుండు రఘు•నాథున కిట్లనుఁ గేలు మోడ్చి గో
త్రావర నీయనుజ్ఞను శి•రంబునఁ బూని చతుర్దశాబ్దము
ల్లావిరి దండకాటవిని•వాస మొనర్చి కృతవ్రతుండ నై
తావకపాదపద్మములు • దప్పక గొల్వఁగ వత్తుఁ గ్రమ్మఱన్. 747

తే. రాజశేఖర పెక్కువ•ర్షములు నీవు, పుడమి యేలితి వత్యంత•పుణ్యమూర్తి
వైననిన్ను మృషావాదిఁ•గా నొనర్పఁ, జాల నిప్పుడే నడవికిఁ•జనెదఁ దండ్రి.

దశరథుఁడు రామునికి వనమునకుఁ బోవ ననుజ్ఞ యొసంగుట

క. ఒండు దలంపక నను వన, మండలికిం బంపు మోక్ష•మావర యన నా
ర్తుం డయి సీతాపతి కాం,తుం డిట్లనుఁ గైకక్రూర•తనుఁబ్రేరింపన్. 749

తే. వివిధభంగుల నిహలోక•వృద్ధికొఱకు
వితతముగఁ బారలౌకిక•హితముకొఱకు
మనుకులోత్తమ పునరాగ•మనముకొఱకు
స్వస్తి యగు మంచితెరువున • వనికిఁ జనుము. 750

చ. అతులితసత్యధర్మవిన•యాన్వితచిత్తుఁడ వైననీదుస
న్మతి నిఁకఁ గ్రమ్మఱించుటకు • మాకు నశక్యము గానఁ గాన కు
న్నతగతి నేగు మచ్చట వ్ర•తం బొకనైఖరి సల్పి వేగ స
న్మతిఁ జనుదెమ్ము సంతతశు•భస్ఫురితుండవు గమ్ము పుత్రకా. 751

ఉ. తల్లియు నేను జాలఁ బ్రమ•దంబునఁ గామితముల్ ఘటింపఁగా
నుల్లము చల్లనై సిరుల • నొందుచు భృత్యుల కెల్లఁ బ్రీతి సం
ధిల్లఁగ నీవిభావరి సు•ధీవర నాకడఁ బుచ్చి సాధ్వసం
బల్లన దేర్చి రేపకడ • నంపక మై చనుమా వనోర్వికిన్. 752

వ. పుత్రా నాకుఁ బ్రియంబు సేయుటకు సర్వైశ్వర్యంబు విడిచి హితజనంబులఁ
బరిత్యజించి వనంబునకుం బోవ నుపక్రమించితి వికార్యం బతిదుష్కరం బైన
యది గదా యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 753

మ. కలితచ్ఛన్నకృశానుకల్ప యగునీ•కైకేయిచే నెంతయుం
జలితప్రజ్ఞుఁడ నైతి నీదువనవా•సం బించుకైన న్గుణో
జ్జ్వల నాకర్థిఁ బ్రియంబు గాదు విను మే • సత్యంబుగాఁ బల్కితిం
గలకాలంబును నీ వెఱుంగవె జగ•త్కల్యాణ మద్భావమున్. 754

తే. అనఘ కులవృత్తసాదని•యైన కైక,చేత సంప్రచోదితుఁడ నై • చెలఁగి యిపుడు
పరఁగ వంచించి యడిగిన•వరము నర్థ, వంతముగఁ జేయఁ బూనితి•వెంత యరిది.

తే. ఘనత నన్ను వితాన్మృత•కథునిఁ గాఁగ, జేయు టది ధర్మరతుఁడవు•జ్యేష్ఠసుతుఁడ

వర్యవంశప్రదీపుఁడ • వలఘుమతివి, ధార్మికుఁడ వైననీకుఁ జిత్రంబు గాదు.
క. అని యీగతి విలపించుచు, మనుజవరేణ్యుండు వలుకు • మాటకు దీనా
ననుఁడై యతఁడు సుమిత్రా, తనయుఁడు వినుచుండ మఱియుఁ • దండ్రికి ననియెన్.
తే. ఇపుడు పొందెడిగుణముల • నెల్లి యెవ్వ, రిత్తురటు కానభానుకు • లేశ యిచటఁ
దడయఁగా నేల యిప్పుడే • వెడలి యడవి, కరుగుట యె నాకు నెంతయు • నర్హ మగును.
క. తరణికులోత్తమ నాచే, నిర వందఁగ విడువఁ బడిన • యీసర్వమహీ
వరము సఫల మగునట్లుగ, భరతునకు నొసంగుఁ డిపుడు • ప్రాభవ మలరన్. 759
సీ. అవనీశ వనవాస • మందు నిశ్చిత యయ్యె పరఁగ నామతి యది • దిరుగ దింకఁ
గరము సంప్రీతితోఁ • గైకకు మీచేత దత్త మైన వరంబు • దప్పకుండ
భరతుని సామ్రాజ్య • పట్టభద్రునిఁ జేసి జగతి సత్యప్రతి • శ్రవుఁడ వగుము
నీనియోగంబున • నెఱిఁ బదునాల్గేండ్లు వనచరయుతుఁడనై • వని వసింతుఁ
ఆ. గౌతుకమునఁ బ్రియసు • ఖంబులకొఱకు రా, జ్యంబు నిచ్చగింప • నధిప యేను
మీరు చెప్పినంత • మెయిఁ గొని గావించు, టదియె కోరువాఁడ • ననుదినంబు.

రాముఁడు దశరథు నూరార్చుట.

క. మనమున శోకము విడువుము, కనులఁ బాష్పములు నింపఁ • గా వలవదు మే
దినిలోఁ దటినీవల్లభుఁ, డినకులవర యెన్నఁడైన • నింకునె చెపుమా. 761
వ. దేవా యేను రాజ్యసుఖంబులును జీవితంబును సీతను సర్వకామంబులును స్వర్గంబు నైన మనంబున నిచ్ఛింప మహానుభావుండ వైన నిన్ను సత్యయుక్తునిఁ గాఁ జేయుట యొక్కటియే యిచ్ఛించెదఁ బ్రత్యక్షదైవభూతుండ వైన నీసన్నిధియందు సత్యసుకృతంబులు సాక్షిగా శపథంబుఁ జేసితి నే నొక్కక్షణం బైన నిప్పురంబున నుండ నోప సంకల్పితవనగమనోద్యోగనివృత్తి నాకుం గలుగ నేరదు నీవు శోకంబు విడువుము వనంబునకుం జనుమని యేను గైకేయిచేతఁ బ్రార్థితుండ నై యట్ల సేయం గలవాఁడ నని నీయొక్కొంటి దాని సత్యంబుగాఁ బరిపాలించువాఁడ నీ వీమనోవ్యథ విడిచి యెప్పటియట్ల స్వస్థచిత్తుండవు గమ్ము ప్రశాంతహరిణాకీర్ణంబును నానాపక్షిగణయుతంబు నగు వనంబున సీతాలక్ష్మణసహితుండనై యథాసుఖంబుగా విహరించెద లోకంబున దేవతలకైనఁ దండ్రికంటె నొండు దైవంబు లేదని యార్యులు నొడువుదురు గావునఁ బ్రత్యక్షదైవస్వరూపుం డైన తండ్రి వచనంబు యథోక్తప్రకారంబున నిర్వర్తించెద.
క. నరనాథ చతుర్దశవ, త్సరము లరణ్యమున నుండి • తడయక మరలం
బురికిం జనుదెంచిన ననుఁ, బరికించెదు నీమనమున • వగవకు మింకన్. 763
తే. అనఘ యీబాష్పగళ మైన • జనము లెల్లఁ, దగువిధంబునఁ దేర్పంగఁ • దగిన మీర
తాల్మి విడిచి యిబ్భంగి సం • తాప మొంద, నింక నినుఁ దేర్చువా రెవ్వ • రిచటఁ జెపుమ.
తే. క్షితివరోత్తమ నాచే వి • సృష్ట మైన, సాగరపురాద్రికానన • సంయుత మగు

ధరణి యంతయుఁ జేకొని • భరతుఁ డేలుఁ, గాక నీమాటకనృతంబు • గలదె యధిప.

క. ఫలమూలంబులు మెసవుచు, శైలయుక గిరినదులు వేడ్కఁ • జూచుచు సౌఖ్యం
బలరారఁ గాననంబునఁ, గలయఁగఁ జరియింతు సుఖవి • గమ్మిట నీవున్. 766

సుమంత్రుఁడు కైకేయి నధిక్షేపించి దూఱుట.

వ. అని పలికిన నద్ధరారమణుండు శోకసంతప్తచిత్తుండై కొడుకుం గౌఁగిలించుకొని మోహావిశేషంబున రోదనంబు సేయుచు నొక్కింతసేపు నష్టచేష్టితుండై యుండెఁ గైకేయిదక్కఁ దక్కిన రాజపత్ను లందఱు హాహాకారంబులు సేయుచు మూర్ఛాక్రాంతలై రి సుమంత్రుండును దుఃఖాతిశయంబున వినష్టచేతనుండై ధరణిపయిం బడియె నిట్లందఱుఁ గొండొకసేపు వివశులై హాహాకారంబులు సేయుచుండి వెండియుం దేఱినయనంతరంబ సుమంత్రుండు కటకటం బడి క్రోధాతిశయంబున శిరఃకంపంబు సేయుచు నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు బొమలు ముడివడఁ గన్నులం గెంజాయ రంజిల్లఁ గైకేయిదిక్కు మొగంబై మహీపతిమనోవిధం బంతయు నెఱింగి నిశితంబు లగువాక్శరంబులచేత నద్దేవి హృదయంబుఁ గంపింపం జేయుచు వజ్రోపమానంబు లగువాక్యంబులఁ దదీయ మర్మంబులం గలంచుచు దేవి యెద్దానిచేత భర్తయు స్థావరజంగమాత్మకంబైనసర్వజగంబునకు నాథుండు నగుదశరథుండు విడువం బడియె నట్టినీకు నింకఁ జేయరానికార్యం బొక్కింతయైనఁ గలుగదు మహేంద్రుండునుంబోలె నజయ్యుండును మహాశైలంబునుం బోలె నప్రకంప్యుండును మహార్ణవంబునుం బోలె నక్షోభ్యుండు నగుమహీపతి నీక్రూరవ్యాపారంబులఁ బరితపింపం జేయుట వలన నిన్నుఁ బతిఘ్ని వనియుఁ గ్రమంబునఁ గులఘ్ని వనియుఁ దలంచెద నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 767

తే. తనయు లోకకోటి గల్గిన • ధరణిలోన, నంబుజాక్షికి భర్తృమ • నోనుసరణ
మరయ నిఖిలార్థసాధన • మై చెలంగుఁ, గానఁ బతి నింక నేఁచక • గావు మబల.

తే. అతివ యిక్ష్వాకుకులవిభుం • డీతఁడు సుగతి, కరిగిన యనంతరంబ జ్యే • ష్ఠానుపూర్వ
కముగ రాజ్యభారముఁ దాల్పఁ • గలరు పుత్త్రు, లిపుడు తద్ధర్మమేల లో • పించెదకట.

మ. అమలుం డీనృపుఁ డట్టివానిపయిఁ బూ • ర్వాచారధర్మంబు హై
న్యము నొందింపఁ దలంచి తీవు జననిం • ద న్నీసుతుం డాధిప
త్యముఁ గావించుచు నుండనిమ్ము చెలువొం • ద న్నేము నిత్యంబు దా
వమున న్రామునిఁ గూడి నిశ్చయమతిన్ • వర్తింతు మిచ్చారతిన్. 770

ఆ. యోగ్యుఁ డైనవిప్రుఁ • డొక్కరుం డైన నీ, విషయమందు నిలిచి • వెలయఁ జాలఁ
డట్టిపాపకర్మ • మాచరించితివేనిఁ, జెట్టఁదన మిఁ కేమి • చెప్పవచ్చు. 771

తే. రామునకు నెగ్గు సేయఁ ద • లంచియున్న, నీకు బ్రహ్మర్షి వాగ్దండ • నికరమేల
హింస సేయదు నీవు కా • లిడిన పుడమి, వ్రయ్యలై పోవ దేల చి • త్రంబు గాదె.

తే. భర్త కెవ్వాఁడు భవదను•వర్తనంబు, కోమలి వృథాప్రయాసంబు•కో ఆకు నయ్యె
రమణిచూతంబుఁద్రుంచినిం•బమును బాలుఁ, బోసి పెంచినమధురిమ•పుట్టఁగలదె.

వ. అని కోపంబు పెంపునం బలికి వెండియు మర్మవచనంబుల నిట్లనియె. 774

క. తల్లి కని బోలె నీకును, నుల్లంబునఁ గ్రూరచింత • యొప్పుచు నుంకుం
గ ల్లనఁగ వలదు వేఁపకుఁ, దెల్లంబుగ విసమె కాక • తీపు గలుగునే. 775

—॥ సుమంత్రుఁడు కైకేయితల్లిదురాచారంబు లుగ్గడించుట. ॥—

వ. అది యెట్లనినఁ దొల్లి భవజ్జనకుం డగు కేకయమహీనాథుం డొక్కయోగివలన సకలభూతరుతార్థజ్ఞానవిషయకం బైనయొక్కవరంబు వడసి తత్ప్రభావంబున సర్వభూతరుతంబును దదభిప్రాయంబు నెఱింగి దానం జేసి పశుపక్షిమృగాదుల వచనం బతనికి విదితం బై యుండు నంత నొక్కనాఁ డద్ధరారమణుండు శయన కాలంబునందు నొక్కజృంభనామకం బైనపక్షిరుతంబు విని దానియభిప్రాయం బెఱింగి నవ్విన నది విని మృత్యుపాశంబు నభిలషించుచు మీతల్లి కోపించి హాసకారణం బెఱింగింపు మనిన నతండు తత్ప్రకారం బెఱింగించిన నిప్పుడు నాకు మరణంబు సంభవించు ననిన నది వినక నీ వెట్లైన లెస్స నాకు నవ్వుటకుం గలిగిననిమిత్తం బెఱింగింపు మని నిర్బంధించిన నన్నరవరుం డవ్విధం బంతయు వరదాయకుం డగుయోగి కెఱింగించిన నతండు మోహవశంబున నాలికిఁ జెప్పి మరణంబు నొందక దాని నిరసింపు మనిన నక్కేకయుండు గురువచనప్రకారంబున భార్యను నిరసించి మృత్యువుం దిరస్కరించి సుఖి యై కుబేరుండునుం బోలె యథాసుఖంబుగా విహరించె నిది మీతల్లివృత్తాంతం బెల్లవారికిఁ దెల్లం బై యున్నయది యట్టిక్రూరచిత్తకుం బుట్టిననీకు మంచి గుణం బేలదొరకొనుఁ దల్లియట్ల నీవును దుర్జనాచరితమార్గస్థిత వై మోహంబున మహీపతిం జంపం జూచితివి పుత్రులకుఁ దండ్రిగుణంబును బుత్రికలకుఁ దల్లి గుణంబును నిక్కంబుగా సన్నిహితం బై యుండు నీవును దల్లిగుణం బంగీకరించి జనాపవాదంబున కోర్చి మహీపతిచిత్తంబుఁ గలంచెద విమ్మహీపతి సభామధ్యంబునం బలికినరామాభిషేకంబునకు విఘ్నంబుఁ జేసితి వేని నితని కసత్యదోషంబు వచ్చు జ్యేష్ఠునిం బరిహరించి కనిష్ఠు నభిషిక్తునిం జేసిన రాజధర్మంబునకు హాని వాటిల్లు నిమ్మనుజపుంగవుండు దేవరాజసమప్రభుండును గీర్తిరథుండును సత్యవాదియుఁ గావున నమ్మహాత్మున కపయశంబు గలుగకుండ సత్యంబున నుద్ధరింపు మని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 776

—॥ సుమంత్రుఁడు కైకేయికి నీతులు దెల్పుట. ॥—

చ. అనఘచరిత్రుఁ డీరఘుకు•లాంబుధిచంద్రుఁడు రాఘవుండు కా
ననమున కేగుచుండ నుడు•నాథుఁడు లేనితమిస్రభంగి శో
భనరుచి దక్క దిక్కు సెడి • పాడఱి యున్నపురంబులోపల

స్మనుజుఁ డొకండు నిల్చునె వ•నంబున కేగక దుష్టచారిణీ. 777

తే. రామభద్రుండు దండకా•రణ్యమునకుఁ, జనిన నీ కపవాదంబు • సంభవించు
వంశధర్మమునకు హాని•వచ్చు మనుజ,పతికిఁ దీర్ఘంగ రానియా•పద ఘటిల్లు.

క. కావున ననేకఘనదో,షావహ మగునీవిచార • మటు వో నిడి సీ
తావిభుని సకలరాజ్య, శ్రీవిభునిఁగఁ జేయు మిపుడు • చిత్తము లలరన్. 779

శా. సీతానాథుఁ డశేషరాజ్యపదవీ • సింహాసనాధ్యక్షుఁ డై
చేతోజాతసమానమూర్తులు నృప•శ్రేష్ఠు ల్సుమిత్రాతనూ
జాతు ల్నీతనయుండుఁ గొల్వఁ బ్రజలన్ • సంప్రీతితో నేలఁగాఁ
బూతాత్ముం డగురాజు కాన కరుగుం • బూర్వాధిపప్రక్రియన్. 780

క. అని యిట్లు పెక్కుభంగులఁ, బనివడి సూతజుఁడు దీక్ష్ణ•భాషితముల మె
త్తనిమాటల న్యాయప్రవ,చనములఁ గొంతవడి ధర్మ•నరణిఁ బలికినన్. 781

క. పడఁతుక దుర్మతి మది తా, విడువక జనులాడునడికి • వెఱవక మదిలోఁ
బొడమినకోపము మత్సర, ముడుగక మఱుమాట వలుక • కూరకయుండెన్.

వ. అంత నమ్మహీనాథుండు ప్రతిజ్ఞాపీడితుం డై నిట్టూర్పు నిగిడించి కన్నుల బాష్పకణంబు లొలుక సుమంత్రు దిక్కు మొగం బై రత్నసంపూర్ణంబు లగుచతుర్విధసైన్యంబులును బరచిత్తాపకర్షణచతురవచన లగువారకాంతలును సుప్రసారితు లగువణిగ్జనంబులును ముఖ్యంబు లగువరాయుధంబులును నాగరులును శకటంబులును గాంతారగోచరు లగువ్యాధులును ధనధాన్యకోశంబులును రాముని పిఱుంద వనంబునకుం జనునట్లు సేయుము సేనాయుతుం డై కుంజరాదిమృగంబులం జంపుచు సహాయసంపన్నుం డై యారణ్యకం బగుమధువుఁ గ్రోలుచు ధనవంతుం డై పుణ్యప్రదేశంబులందు యాగంబులఁ జేసి బ్రాహ్మణులకుఁ బుష్కలంబుగా దక్షిణ లొసంగుచు మునులతోడఁ బుణ్యకథావినోదంబులం బ్రొద్దుపుచ్చుచుఁ బురంబునందుం బోలె రాముండు సుఖగోష్ఠి వనంబునందు విహరించుచుండు నిచ్చట భరతుం డయోధ్యఁ బాలించుచుండుఁ బదంపడి రాముండు వనవాసానంతరంబున సకలమహీరాజ్యభారధౌరేయుం డై ప్రజలఁ బాలింపఁగలం డని పలికినఁ గైకేయి భయభ్రాంత యై మొగంబున వెల్లఁదనంబు గదుర నద్దశరథున కభిముఖి యై యిట్లనియె. 783

క. క్రమణా గతజన మగురా,జ్యము నకటా పీతమండ • మగుమద్యమున
ట్ల మలినమతిచేఁ గడుఁ గృ,త్రిమయుక్తి నొసంగఁ దలఁచి•తే భరతునకున్.

క. దాని నతఁ డేల చేకొను, నీ నేర్పులు దెలిసె నింక • నిలువు మనిన న
మ్మానవపతి లజ్జాభయ,హీన యగు వెలంది కనియె • నెంతయుఁ గినుకన్. 785

క. విను వారి కయుక్తం బగు, పని యైనను సత్యపాశ•బద్ధుఁడ నై గై
కొని సేయఁ గడంగిన న, న్ననుమానము దక్కి యేమి•యులఁ చెద వింకన్.

తే. పాపమతి రాము నడవికిఁ • బంపు మనుచుఁ
బలికితివి గాని నా మ్రోల • బలయుతముగ
ననుప వల దని యంటివే • యపుడు నాకుఁ
దోఁచిన ట్లిప్పు డొనరింతు • దోస మేమి. 787

—— కైకేయి దశరథునితో సగరుఁ డసమంజునట్లు రాముని వనమునకుఁ బంపు మనుట. ——

క. అని పలికిన విని యమ్మా,నిని తనపతికంటె మిగుల • నెఱి గల్గిన బల్
కినుక హృదయమునఁ గదురఁగ, ననుమానము విడిచి మరల • నాతని కనియెన్.

ఉ. ఇంత విచార మేల పృథి•వీశ్వర మీకులమందుఁ దొల్లి వి
క్రాంతధురంధరుండు సగ•రక్షితినాథుఁడు జ్యేష్ఠపుత్త్రు న
త్యంతగుణప్రవీణుని మ•హాత్ముని నయ్యసమంజుని స్సుధీ
మంతునిఁ ద్రోచి పుచ్చఁడె క్ష•మావర యాతని కెగ్గు కల్గెనే. 789

వ. మహేంద్రా యసమంజునిచందంబున సీరాముండు నిర్వాసితుఁ డగుఁ గాక యనిన నప్పడంతివాక్యంబులు విన రోసి మహీనాథుం డూరకుండె జనంబంతయు వ్రీడితం బయ్యె నప్పుడు మహావృద్ధుం డగుసిద్ధార్థుం డనుమంత్రిపుంగవుండు కైకేయి కిట్లనియె. 790

క. ఆయసమంజుఁడు క్రీడా,వ్యాయామమువలనఁ దెరువు•లందు శిశువులం
బాయక కొని చని సరయూ,తోయంబుల వైచు భూరి•దుర్మదలీలన్. 791

—— సిద్ధార్థుం డనువృద్ధమంత్రి కైకేయికి నయంబుఁ దెల్పుట. ——

వ. దానిం జూచి సహింపక పౌరు లమ్మహీపతిపాలికిం జని భవన్నందనుండు దుర్మదంబున నస్మత్పుత్త్రులం గొని చని మౌర్ఖ్యంబున సరయూనదీజలంబులం బడ వైచు నిట్టిదుష్టు నొక్కనిం జేకొని మమ్ము నందఱ నుపేక్షించుట ధర్మంబు గా దని యాక్రోశించిన వారికిఁ బ్రియంబుగా సభార్యుం డైన యసమంజుని యావజ్జీవపర్యంతంబు వనంబున నుండు మని రాష్ట్రంబు వెడల ననిచిన నయ్యసమంజుండు ఫాలపిటకధరుం డై గిరిదుర్గంబుల నాశ్రయించి కందమూలఫలాశనుం డై పాపకర్మంబునంబోలె సంచరించుచుండె నక్కుమారుండు జనకంటకుం డగుటం జేసి పరిత్యజించుటకుం దగియెడువాఁ డయ్యె నక్కుమారుని యందుం బోలె రామునియం దేమి పాపంబు గంటిమి శశాంకునియందు మాలిన్యం బెట్లు లే దట్లు రామునియందు నిరయహేతుభూతం బైనదోషం బించుకయైన లే దిమ్మహాత్ముండు విడుచుటకుం దగియెడువాఁడే యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 792

క. మానిని సీతాపతిపైఁ, బూనిక నింతైన దోష•ముం గల దేనిఁ
దానిం బేర్కొను మిప్పుడె, కానకుఁ దగఁ బుత్త్రు మిట్లు•కారణ మేలా. 793

క. ముదితా సత్పథనిరతుం, డదుష్టుఁ డగువాని త్యాగ•మందుఁ దలంపం

ద్రిదశాధీశుని పటుసం,పద నైన దహించు ధర్మ•పథరోధమునన్. 794
క. మునుకొని రాముని వనికిం, బనిచిన నీకేమి ఫలము • వచ్చు మృగాక్షీ
విను మీదుర్మతి ముడుగుము, గొనకొని జన నిందఁ బాపి • కొనుము సుమతి వై.

—॥ దశరథుఁడు కైకేయికి నయంబుఁ దెల్పుట. ॥—

మ. అని యిట్లాడు ప్రధానశేఖరునిమా • టాలించి భూభర్త దా
ఘనశోకోపహతేంద్రియుం డగుచు న•క్కైకేయినెమ్మోముఁ గ
న్గొని మందధ్వని నిట్లనె జను లుప•క్రోశింప కుండన్ మహా
ఘనుఁ డీమంత్రివరుండు వల్కినయవా•క్యం బద్ధి నాలింపుమా. 796
తే. లేమ యీమంత్రివాక్య మా•లింప వేని,సారిది నీకును నాకును•సుఖము లేదు
వృజినపథ మొంది నీవు గా•వించునట్టి,కర్మ మది సాధులోకవి•గర్హితంబు. 797
చ. పలుకులు వేయు నేల కుల•పాంసిని నీవును నీకుమారుఁ డీ
యిల నవిరోధతం గుజను • లెల్ల నుతింపఁగ నేలు చుండుఁ డే
లలితగుణాభిరాముఁ డగు•రాముని గూడి వనోర్వి కేగెద
న్గలువలపొత్తుఁ బోదురె ఘ•నుం డెడఁ బాసినచో యశోధనుల్. 798

—॥ రాముఁడు దశరథుని వల్కలము లడుగుట. ॥—

చ. అని జనభర్త వల్కినపు • డారఘురాముఁడు మంత్రివాక్యము
ల్విని వినయంబు దోఁపఁ బృథి•వీపతి కిట్లను నోమహాత్మ శో
భనకరరాజ్యసంపదలఁ • బాసి వనంబున నుండువాఁడనై
చనియెడునాకు నీసకల•సైన్యసమాగమ మేల చెప్పుమా. 799
మ. నరనాథోత్తమ యెవ్వఁ డర్థి గజముం • దా నిచ్చి తత్కక్ష్యయం
దురుమోహంబునఁ గామకారి యగు నో•హో రజ్జుసంస్నేహత
త్పరత న్వానికిఁ గార్య మేమి గల దీ•దాక్షిణ్యము న్మాని చె
చ్చెరఁ దెప్పింపుము నారచీర లవియే • శ్రీ లంచు నూహించెదన్. 800
మ. అని సీతావిభుఁ డాడువాక్యములకు • న్హర్షించి కైకేయి చ
య్యన వల్కంబులఁ దెచ్చి రామ గయికొ•మ్మా యంచు నందీయఁ జే
కొని రాముం డటు సూక్ష్మవస్త్రము జను • ల్క్షోభింపఁగాఁ బుచ్చి తా
ముని వస్త్రంబులు గట్టె నాయమకు సం•మోదంబు సంధిల్లఁగన్. 801
ఉ. ఆదట లక్ష్మణుండును శు•భాంబర మల్లనఁ బుచ్చి తాపసా
చ్ఛాదనము ల్ధరించెఁ దమ•యయ్య గనుంగొను చుండ నంత రా
కాధవళాంశువక్త్రయు జ•గన్నుతశీలయు భర్తృదుఃఖవి
చ్ఛేదిని జాతరూపమయఁ•చేలయు నైనధరాకుమారియున్. 802

—॥ రాముఁడు సీతకు వల్కములఁ గట్టుట. ॥—

తే. కైక కఠినాత్మ యై కృప• లేక తన కొ,సంగిన యమంజుతాపసా•చ్ఛాదనంబు

హరిణి వాగుర నట్లు తాఁ • నందికొని సు,బాష్పపూర్ణాక్షి యై నిజ • భర్తఁ జూచి.
తే. పురుషవర యిట్టికఠినంపుఁ • బుట్టమెట్లు,మునులు దాల్పంగనోపుదు • రనుచుఁ గనుల
నశ్రువులు గ్రమ్మ వ్రీడిత • యగుచు దానిఁ, గట్ట నేరక శోకంబు • గడలుకొనఁగ.
తే. అంసమున నొక్క పరిధాన • మలవరించి, పాణిచే నొక్క వసనంబుఁ • బట్టి విభుని
మోముఁ జూచుచు మనమున • నేమి దోఁప,కూరకున్న మహీపుత్రి • నూఱడించి.
క. రాముఁడు రయమున సీతా,భామిని కనకాంబరంబు • పై వల్కల ము
ద్దామగతిఁ గట్టఁ గనుఁగొని, భూమీశ్వరుసతులు చాలఁ • బొక్కుచు నంతన్.
ఉ. రామునిఁ జూచి యి ట్లనిరి • రాజకులోత్తమ యీధరిత్రిక
న్యామణి బాల గోలయు మ • హాసుకుమారియుఁ బుట్టి యెన్నఁడు
న్యాము లెఱుంగనట్టిఘన • భాగ్యయుఁ గావున నీసతి న్వనీ
భూమికి నేఁడు దోడుకొని • పోవఁగ యుక్తము గాదు చూడఁగన్. 807
తే. ధన్యచరిత నీవచ్చునం • దాఁక నిన్నుఁ
గాంచి యానందమునఁ బొంగు • కరణి జనక
సుతను గనుఁగొని సంతోష • యుతుల మగుచు
నసువులు ధరించి యుండెద • మంచితముగ. 808
క. జనపతి నిన్నొంటిగఁ గా,ననమున కరుగు మని పంచె • నరవర యటు గా
వున జనకసుతను దోడ్కొని, చను టొప్పదు తండ్రిమాట • సత్యము కాదే.
క. మామాటఁ బట్టి సీతా,భామిని నిచ్చోట నునిచి • భద్రయశుం డీ
సౌమిత్రి వెంట రా వన, భూమికిఁ జను మిదియ నీకుఁ • బోలుఁ గుమారా.
క. అని యిట్లు తల్లు లందఱుఁ, దనకు హితముఁ బల్క వినుచుఁ • దడయక రాముం
డనుమానింపక ధాత్రీ, తనయకు వల్కలముఁ గట్టె • తత్పరమతి యై. 811
వ. ఆసమయంబున నృపపురోహితుం డగువసిష్ఠుండు సీతాదేవిని నివారించి కై
కేయి నవలోకించి యిట్లనియె. 812

వసిష్ఠుఁడు కైకేయిని దూఱుట.

తే. శీల మెన్నక మగని వం • చించి రామ,భద్రు నడవికిఁ బొమ్మని • పలికి తాఁ బ్ర
మాణ మందున నిలువ కీ • మానవతికి, సీత కిచ్చితి వేటికేఁ • జీర లిపుడు. 813
ఉ. ఆతెఱఁ గెట్లు చొప్పడు మ • హాసుకుమారి పవిత్రశీల యీ
సీత నిజాధినాథుఁ డెడ • సేయక క్రమ్మఱ వచ్చునంత కి
ట్లాతనిశాసనంబున ధ • రాధిపతిత్వము నొంది యుండుఁ గా
కాతతకంటకాశ్మకఠి • నావని కేటికిఁ బోవు నిత్తఱిన్. 814
తే. ఇంతి వినుము గృహస్థుల • కెల్లఁ బత్ని, యాత్మ యై యుండు రామున • కాత్మ యైన
ధాత్రికన్యతత్ప్రతినిధి • త్వమున నిఖల, వసుధఁ బాలించుఁ దనపతి • వచ్చుదాఁక.
ఆ. అట్లు గాక యీమ • హాసాధ్వి పతిఁ గూడి, యడవి కరిగె నేని • యతుల సుఖము

లిచట విడిచి పిదప • నే మందఱము చను, వార మత(డు వోవు • ఘోరవనికి.
తే. తండ్రిచే ధర్మయుక్తి దం • త్తంబుగాని, యుర్వి(బాలింప భరతుఁ డం • త్వాండు గాఁడు
నృపతికిఁ జనించుటది నిక్క • మేనియింకఁ, దల్లివలెనిన్నుఁ జూడఁడు • తథ్యమపుడు.
ఆ. మఱియు విషయజనులు • పురజనంబులు దండ, నాయకులు నతీసఁ • హాయులగుచు
నెచట రామభద్రుఁ • డింపార వసియించు, నచటి కిపుడె వోదు • రన్నృతశీల.

దశరథుఁడు కైకేయి యన్యాయంబు నుగ్గడించుట.

వ. దుష్టచారిణీ నీవు భూతలంబున నుండి గగనంబున కెగసినఁ బిత్రువంశచరిత్ర విశారదుం డగుభరతుండు భవన్మతం బంగీకరింపఁడు పుత్రవినాశిని వగునీచేత భరతున కప్రియంబు గావింపంబడియె మఱియు లోకంబున నెవ్వాఁడు రాముని ననుసరింపకుండు నతని లేనివానిఁగా నెఱుంగుము పశువ్యాళమృగద్విజంబులును బాదపంబులును దదున్ముఖంబులై రామునితోఁ గూడ వనంబున కిపుడె పోవఁ గలయవి తత్ప్రకారంబు విలోకింపం గలవు భరతుండును శత్రుఘ్నుండును రాముని యట్లు తాపసవేషంబులుదాల్చి దండకారణ్యంబున వసియింతు రంతట గత జనంబై శూన్యాకృతి నున్నయిప్పురంబు చేకొని విగతఫలంబులై నవృక్షంబుల కాధిపత్యంబు సేయుచుండుము మఱియు రాముండు లేనిపురం బరణ్యసమానం బగు నమ్మహాత్ముండు వసియించి యున్న నెలవు విపినంబైనను నానాజనశోభితం బైనపురంబైయుండు మఱియు నొక్కరాముని వనవాసంబె నీచేతఁ బ్రార్థితం బైనయది గాని వరప్రదానంబునందు సీతావనవాసంబు ప్రార్థితంబైనయది గాదు కావున నలంకారనియత యైనయీసీత సర్వాలంకారభూషిత యై మహార్హయానపరిచారకవస్త్రభూషణోపకరణసహితంబుగా వనంబునకుం జనియుండు రామునితోఁ గూడ నివసించి యుండం గలయది నీ వీవైదేహికి దివ్యాంబరాభరణమాల్యాదు లొసంగి వల్కలంబులు గ్రమ్మఱఁ బ్రతిగ్రహింపు మని యిట్లు కైకేయిం బదరి పలికి జానకిని నివారించిన నద్దేవి యమ్మహాత్ముఁ డెంత జెప్పిన నుడుగక పత్యనుకారకామ గావున నిజవల్లభునిరూపంబున కనురూపంబుగా వల్కలంబు ధరించె నప్పు డచ్చటిజనంబు లందఱు దుఃఖించిన నమ్మహాధ్వని విని దశరథుండు శోకవ్యాకులితచిత్తుం డగుచు యశోధర్మజీవితంబు లయందుఁ బ్రియత్వంబు విడిచి నిట్టూర్పు నిగిడించి కైకేయి నవలోకించి యిట్లనియె. 819

సీ. పుట్టి యెన్నఁడు దుఃఖ • ముల నెఱుంగక సరసాన్నంబుఁ గుడిచి చీ • నాంబరములఁ
దాల్చి మహోన్నతిఁ • బొల్చి యుండెడు నట్టియీ బాల యీగోల • యీసుఖార్హ
యీమహాసుకుమారి • యీధరిత్రికుమారి కుశచీరఁ దాల్చి యా • కులత కోర్చి
ఘోరవనావని • కేరీతిఁ బో నేర్చు గురునివాక్యంబు నిఁ • క్కువము సువ్వె
తే. ఘనసుఖోచిత యైనయీ • జనకకన్య, తనయలంకారరూప మం • తయును విడిచి

తాపసులు గట్టుపుట్టంబుఁ • దాల్పఁ జూచి, కన్నవారలమనములు • గంద కున్నె.

తే. చీరలు పరిత్యజించి యీ • క్షితికుమారి
కనకభూషణభూషితా • కార యగుచుఁ
గడుసుఖంబుగ వని కేగఁ • గలదు శ్రమణి
యగుట కే నీయకొంటినె • మగువ యిపుడు. 821

తే. అకట వల్కముఁ దాల్చి సం • భ్రాంతరమున, శ్రమణిచందాన నొప్పెడు • జనకపుత్రి
నెవ్విధంబున వీక్షింతు • నెట్లు సైఁతు, నీవెలంది యెవ్వని కేమి • యెగ్గుఁ జేసె.

తే. రమణి జానకి నారచీ • రలు ధరించి, వనికిఁ బోవుట కే నీయ • కొనుట లేదు
గావున సమస్తభూషణ • కలిత యగుచు, భూరిసుఖలీల నడవికిఁ • బోవఁ గలదు.

వ. దేవి ముమూర్షుండ నైననాచేత భవత్ప్రార్థనంబుఁ గావించెద నని శపథపూర్వకంబుగా నతిక్రూరం బైనప్రతిజ్ఞ మొదలఁ గావింపం బడియెఁ బదంపడి నీచేత నజ్ఞానంబున రామప్రవ్రాజనభరతాభిషేకరూపప్రయోజనంబు ప్రతిపన్నం బయ్యెఁ గాని సీతాప్రవ్రాజనరూప ప్రయోజనంబు ప్రతిపన్నం బైనయది గా దే నందు కీయకొనినయది లే దిప్పుడు ముఖ్యంబుగా సీతాప్రవ్రాజనంబె యారంభింపఁ బడియెఁ గావున నిక్కార్యం బాత్మపుష్పంబు వేణువుం బోలె నన్ను దహింపం గలయది యని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 824

తే. ఈమహీజాత నీ కేమి • యెగ్గొనర్చె, రాముఁ డే మింత నీకుఁ గా • రామిఁ జేసె
నీదురత్యయబుద్ధి నీ • కేల గలిగె, మంచికుల మేల నీఱు గా • వించె దకట.

తే. పరమసాధ్వి మృదుస్వభా • వయును గోల, మంజుభాషిణి హరిణీస • మాననయన
బాల సుకుమారి ధర్మైక • పరయు నైన, సీత యేమి విరోధంబు • సేయు నీకు.

వ. దుష్టచారిణీ నీకు నరకానుభవంబుకొఱకు నీరామవివాసనంబె చాలు వెండియు నింతకంటె నధికంబుగా నీచేత ననుష్ఠీయమానం బైనయీయవాచ్యదుఃఖప్రదసీతాప్రవ్రాజనరూపపాతకంబుచేత నేమి యనుభవించెద వభిషేకార్థం బిచటికి సమాగతుం డైనరాము నుద్దేశించి నీచేతఁ బలుకం బడినరామవివాసనవిషయకం బైనవాక్యం బాకర్ణించి నాచేత రామవివాసనమాత్రంబె ప్రతిజ్ఞాతం బయ్యెఁ గాని సీతావివాసనంబు ప్రతిజ్ఞాతం బైనయది గా దిప్పుడు మత్ప్రతిజ్ఞాతం బైనరామవివాసనం బతిక్రమించి యప్రతిజ్ఞాతం బైనసీతావివాసనంబునుం గోరితి విది ధర్మవిరోధంబు చీరవల్కలవాసిని యైనవైదేహి నీక్షింప నిశ్చయించితివి గావున నీవు నిక్కంబుగా నిరయగతి నొందఁ గలవు.

ఉ. లోకముతోడిదాన వని • రూఢిగ నెమ్మది నమ్మి యంతక
స్తోకముదంబునం బ్రియము • దోఁపఁ గుమారుని మేలుకార్యము
న్వాకొని చెప్ప నిచ్చి తుది • వారనిదుఃఖము నొందితిం గటా
నీకడ కేగుదెంచు టది • నేరము వచ్చెఁ దలంపు లేటికిన్. 828

మ. అని యిట్లాజనభర్త శోకమున భార్య న్దూఱుచుం గోడలం
గని శోకించుచు బాష్పతోయకణముల్ • గన్దోనలం దాల్చుచు
న్దనయు న్బాయుట కోర్వఁజాలక మనః•స్తాపంబు వాటిల్లఁ గ్ర
న్నన దుఃఖంబు సహింప లేక సొరిగెం • దల్పప్రఘాణంబునన్. 829

వ. ఇట్లు మూర్ఛితుం డై పడి యున్నతండ్రిం దేర్చి సీతావల్లభుండు గమనోన్ముఖుం డై వెండియు నిట్లనియె. 830

రాముఁడు కౌసల్యను సన్మానించుచుండు మని దశరథునిఁ బ్రార్థించుట.

సీ. అనఘాత్మ మాతల్లి • యైనయీకౌసల్య కడువృద్ధ కీర్తిసం•కలిత పుట్టి
యెన్నఁడు దుఃఖంబు • లెఱుఁగని దక్షుద్రశీల మహాధర్మ•చిత్త నన్ను
నిమిష మైనను బాసి • నిలువ నేరని దట్లు గావునఁ బుత్త్రశో•కమునఁ గుంద
కుండ సన్మానింపు • మురుసమాదరమున నట్లు గావింపక • నలఁతి గాఁగఁ
తే. జూచి తేనియు దారుణ•శోకవహ్నిఁ
గ్రాఁగి యసువులు విడిచి ని•క్కముగ యమపు
రంబునకుఁ బోవు ననిన నా•రాజవరుఁడు
మహితశోకాబ్ధిదోధూయ•మానుఁ డగుచు. 831

వ. మునివేషధరుం డైనకుమారు నవలోకించి వదనం బెత్తి యతనిం జూచుటకు నతనితోడ సంభాషించుటకుం జాలక పత్నీసహితంబుగా మూర్ఛితుం డై వెండియు నొక్కింతసేపునకుం దేఱి. 832

క. ముదమున ము న్నే మొదవుల, వదలక కుఱ్ఱలకుఁ బాపి • భంజించితినో
పదుగుర హింసించితినో, యది యెంతయుఁ గట్టి కుడువ • నయ్యె న్నాకున్.

ఉ. అక్కట కైకమాటలకు • నంగము లెల్ల మహోగ్రవేదన
న్స్రుక్కియు మౌనివేష మది • సొప్పడఁ గైకొని యగ్రభాగమం
దుక్కటి యున్నపుత్త్రుఁ గని•యు న్మనియుండుటఁ జేసి ధాత్త్రిలో
గ్రక్కునఁ జేఁటకాలమునఁ • గల్గమి నిక్కము ప్రాణికోటికిన్. 834

తే. నను విరోధించి స్వప్రయో•జనమునందుఁ
బ్రియము గలిగినకైకేయి • కృతమునందు
జనము కటకటఁ బడు చున్న • దనుచుఁ బలికి
యశ్రువులు గాఱ నంతలో • నవశుఁ డయ్యె. 835

దశరథుఁడు సీతకు దివ్యవస్త్రాభరణాదుల నొసఁగుట.

వ. ఇట్లు మూర్ఛాక్రాంతుం డై ముహూర్తమాత్త్రంబునకుఁ గ్రమ్మఱ లబ్ధసంజ్ఞుం డై రామా యని పేర్కొని క్రమ్మఱ నుచ్చరింపం జాలక కొంతసే పూరకుండి వెండియు బాష్పకణంబులు కొనగోట మీటుచు సుమంత్త్రుం జూచి నీవు రయంబునం జని యుపవాహనమాత్త్రోపయుక్తం బైనరథంబు నుత్తమాశ్వంబులం

బూన్చి తెమ్మె నాథుండును వీరోత్తముండు నగురాముండు తల్లితండ్రులచేత వనంబున కనుపం బడియె నిదియె గుణవంతు లగువారిగుణంబులకు ఫలం బని యెంచెద నని దుఃఖాతిశయంబునం బలికిన విని యతండు రాజానుమతంబున సువర్ణరత్నభూషితం బైనరథం బాయితంబుఁ జేసి తెచ్చి ముందటం బెట్టి కృతాంజలిపుటుం డై కొలిచి యుండె నప్పు డద్దశరథుండు దేశకాలజ్ఞుండును బాహ్యాభ్యంతరబుద్ధియుక్తుండును దత్తత్కాలోచితవస్తువిషయనిశ్చితజ్ఞానవంతుండు నగుధనాధ్యక్షుని రావించి మంజువస్త్రంబులును మణిభూషణంబులును బదునాల్గువర్షంబులకుం జాలు నట్లుగా వేర్వేఱ వైదేహికొసంగు మని పంచిన నతండు కోశగృహంబునకుం జని వస్త్రాభరణంబులు దెచ్చి యద్దేవి కొసంగిన నయోనిజయు సాముద్రికోక్తసర్వలక్షణసంపన్నయు నగునమ్మహీపుత్రి వివిధవిచిత్రప్రభాపటలజటిలంబు లగుమణిభూషణంబులు దాల్చి ప్రాతఃకాలంబున నంతరిక్షంబు నలంకరించు భానుప్రభయునుం బోలె నమ్మహామందిరంబు వెలుంగం జేయు చుండె నప్పు డప్పుడమికన్నె నవలోకించి భుజంబులం బరిష్వజించి శిరంబు మూర్కొని బాష్పధారాపూరితముఖి యై కౌసల్య యిట్లనియె. 836

కౌసల్య సీతకు హితోపదేశముఁ జేయుట.

క. క్షితిలోన నసతు లెంతయు, సతతము నిజవిభులచేత • సత్కృత లయ్యుం
బతి కృఛ్రగతుం డగుచో, క్షితితనయా నిగ్రహంబు • సేయుదు రంతన్. 837
తే. పార్థివాత్మజ మున్నల•భర్తవలనఁ, బెక్కు సుఖములు వడసియుఁ • బృథివిలోన
వరునకొక్కింత యాపద•వచ్చి నప్పు, డతని విడుచుట యసతుల•కాత్మగుణము.
తే. కల్ల నిజముగఁ బల్కుట • కలుషవృత్తి, కఠినచిత్తంబుఁ దాల్చుట • కపటబుద్ధి
తవిలి పురుషుని వంచించి•తనకుఁ దలఁకు,వానిఁ జేయుట యసతుల•వర్తనములు.
క. విపరీతకర్మయుక్తలు, కపటవచోరతలు కృతము • గాననికుమతు
ల్చపలాత్మలు వారి మనః,కపటత్వము దెలియ రాదు • గా పురుషులకున్. 840
తే. ధర నవిశ్వసనీయలు • దురితచిత్త, లగుటఁ గులకృతదానవి•ద్యాదికములు
సంగ్రహంబును నసతుల • స్వాంతవృత్తిఁ, గ్రమ్మఱింపంగఁ జాలవు•రాజతనయ.
క. సతులకుఁ గాంతామణి సు,శ్రుతశమదమసత్యశీల • సుగుణములందు
న్మతి సేయునట్టి వారికిఁ, బతి యొక్కఁడె గతియు నతఁడె • పరమార్థ మిలన్.
వ. కావున మత్తనయుండు ధనవంతుం డైనను నిర్ధనుం డైనను నీకు దైవం బట్లగుటం జేసి యమ్మహాపురుషునిఁ బరిచర్యాభక్తియోగంబుల నిత్యంబును సేవించు చుండు మని పలికిన ధర్మార్థసహితం బైనయకౌసల్యవాక్యం బెఱింగి కృతాంజలి యై యద్దేవి కిట్లనియె. 843
మ. క్షితిలో మెచ్చుగ నాకుఁ దొల్లి పతినం•సేవావిధం బంతయుం

జతురత్వంబునఁ దల్లిదండ్రులు మహా•సంప్రీతితోఁ జెప్పి రా
గతి మీ రిప్పుడు క్రొత్తఁ జేసితిరి వే•డ్క న్భక్తియోగంబుచేఁ
బతిశుశ్రూష యొనర్చు చుండెద జగ•త్ప్రఖ్యాతచారిత్ర నై. 844

క. ధరణి నతిదుర్జనులతోఁ, సరిగా నను దలఁచి తొంకొ • శిశఁ బాయనిత
త్పరమద్యుతిగతి నేనును, దరలక వర్తింతు నిత్య•ధర్మమువలనన్. 845

ఆ. వినుఁడు తంత్రి లేని • వీణ మ్రోయదు రథాం,గములు లేని రథము•గదల లేదు
సుతులు నూర్వు రున్నఁ•బతిభక్తి లేని తొ,య్యలి సుఖింపఁ జాల•దవనియందు.

క. జననీజనకులు దనయులు, ననుజులు మితసుఖము నిత్తు • రంతియె విభుఁ డిం
దును నం దమితసుఖదుఁ డగు, ననిశంబే సాధ్వి గొల్వ • దాతని భక్తిన్.

క. శ్రుతధర్మపరావర సం,చితపాతివ్రత్యధర్మ•శీల నయిననే
మతి నొందు తెఱఁగుఁ దలఁతునె, పతియె సతుల కేడుగడయు • బాలింపంగన్.

—॥ రాముఁడు కౌసల్య నూరార్చుట. ॥—

వ. అని పలికిన హృదయంగమంబు లగుకోడలిపలుకులు విని శుద్ధగుణాఢ్య యగు కౌసల్య గనుంగొనల దుఃఖహర్షసంభూతంబు లగుబాష్పకణంబులు నించుచు సపత్నీమధ్యంబున నుండె నప్పుడు కల్యాణగుణాభిరాముం డగురాముండు నిజజననికిం బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి కృతాంజలిపుటుండై యి ట్లనియె. 849

క. జననీ శోకింపకు మా, జనకునిఁ గనుఁగొనుము సత్య•సంధుఁడు కరుణా
వనధి సుగుణుఁ డీ మహనీ,యుని నఱమఱలేక ప్రోచు • చుండుము భక్తిన్.

క. వినుము చతుర్దశవర్షము, లనఁగఁ జతుర్దశదినంబు•లట్ల గడపి చ
య్యన వత్తు నంత దడ వీ, వనుమానము దక్క యుండు • మధిక ప్రీతిన్. 851

వ. మఱియు నేకరాత్రంబునందు నిద్రవోయెడు నీకుఁ జతుర్దశఘటిక లెట్లు చను నట్లు చతుర్దశవత్సరంబులు తృటిమాత్రంబుగాఁ జను నందాఁకఁ గనుంగవ మూసికొని దుఃఖంబు గణింప కుండు మని సవినయంబుగాఁ బలికి క్రమ్మఱఁ బ్రదక్షిణంబు చేసి పరమదుఃఖాక్రాంత లై తన్ను విలోకించుచున్నతక్కినతల్లుల నందఱ నిరీక్షించి యేను సంవాసంబువలన నొక్కింత పరుషం బాడినను నజ్ఞానంబువలన నొక్కింత యపరాధంబుఁ గావించిన నది యంతయు సంస్మరింపక కృపఁ జేసి యనుజ్ఞ యొసంగుదురు గాక యని పలికిన ధర్మయుక్తంబును సమీచీనార్థసమన్వితంబు నైనరామునివచనంబు విని శోకోపహతచిత్త లగుచు నక్కుమారుని బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించుచుఁ గైకేయి నిందించుచు బహువిధాలాపంబుల విలపించుచుండి రప్పుడు తదీయాక్రందితనినాదంబు క్రౌంచీనిస్వనంబుభంగిఁ జెలంగె మున్ను మురజపణవమేఘఘోషసహితం బై విలసిల్లు నమ్మందిరం బప్పుడు పరిదేవనాకులం బై వ్యసనగతం బై సుదుఃఖితం బై యుండె నంత రాముండును లక్ష్మణుం

డును సీతయును బాదగ్రహణపూర్వకంబుగా దశరథునకుం బ్రణామంబుఁ
జేసి కృతాంజలిపుటులై తల్లిదండ్రులకు శుశ్రూష యొనర్పక వనంబునకుం
జన వలసెఁ గదా యనువిచారంబున దీనవదనులై ప్రదక్షిణంబుఁ జేసి
యనుజ్ఞఁ గొని పదంపడి మాతృదుఃఖసందర్శనంబువలన శోకసమ్మూర్ఛితుం డై
రాముండు సీతాసహితంబుగాఁ గౌసల్యకుం బ్రదక్షిణంబును బ్రణామం
బునుం గావించి తోడనె సుమిత్రచరణంబులకుం బ్రణమిల్లె లక్ష్మణుండును
రామునియట్ల కౌసల్యకుం బ్రణామంబు లాచరించి నిజజనని యగుసుమిత్ర
చరణంబులు శిరంబు సోఁకఁ బ్రణమిల్లె నప్పు డద్దేవి దుఃఖించుచు నిజనందనుం
డగులక్ష్మణునిశిరంబు మూర్కొని ప్రేమాతిశయంబున నిట్లనియె. 852

మ. క్షితి నెవ్వాఁ డెడఁబాయ కెప్పుడును ర•క్తిఁ జ్యేష్ఠు సేవించువాఁ
డతులశ్రేయము నొందుఁ గావున సము•ద్యత్ప్రీతితో నీవు న
ద్భుతచారిత్రకుఁ డైనరామునిఁ బదాం•భోజాత సంసేవనా
రతిచే నెప్పుడుఁ గాచు చుండుము మహా•రణ్యంబునం బుత్రకా. 853

వ. పుత్రా నీవు సుహృజ్జనంబునందుఁ బరమానురక్తుండ వైనను వనవాసంబు
కొఱకు నాచేత విసృష్టుండ వైతివి రామసేవయం దనవధానంబు గావింపకు
మతండు రాజ్యాభావంబున వ్యసని యైనను రాజ్యప్రాప్తిచేత సమృద్ధుం
డైనను నీకుఁ బరమగతి యై యుండు నెవ్వండు జ్యేష్ఠవశగతుం డై వర్తించు
నతనికిఁ బరమశ్రేయంబు ప్రాప్తం బగు నిక్ష్వాకుకులంబునం బుట్టినవారికి
దానంబును యజ్ఞంబులయందు దీక్షయు జ్యేష్ఠానువర్తనంబును రణంబుల
యందుఁ దనుత్యాగంబును బితృవాక్యకరణంబును సనాతనధర్మంబు గావున
రాముని సేవించుచు వనంబునకుం జను మని పలికి వనవాసంబునందుఁ బితృ
మాతృనగరస్మరణంబున మనశ్చాంచల్యంబు గలుగునో యని శంకించి తత్ప
రిహారంబుకొఱకు వెండియు నిట్లనియె. 854

తే. తనయ శేఖర రాముని • దశరథునిఁగ, గహ్వరీపుత్రికను నన్నుఁ • గాఁగ దండ
కాటవిన యోధ్యఁగా హృద•యమున నెఱిఁగి, భూరిసుఖలీలనడవికిఁ•బోయిరమ్ము.

వ. అని పలికి మఱియును. 856

తే. రాజనందన దశరథు • రామునిఁగను
నన్ను జనకాత్మజను గాఁగ • నయముతోన
యోధ్య నటవిఁగాఁ దలఁచుచు • యుక్తభంగి
నన్నతోఁ గూడి చనుము ఘో•రాటవులకు. 857

తే. దశరథకుమారరాము మా•ధవునిఁగాఁగ, జనకపుత్రిని క్షీరాబ్ధి•తనయఁగాఁగ
భూరిగహనంబు వైకుంఠ•పురముగాఁగ, నెఱిఁగి సుఖలీలవనమున•కరుగుమీవు.

వ. మఱియు సపరిచారకాపరిచారకు లగుగురువులయం దెవ్వం డనువర్తించు టకుం దగియెడువాఁ డనియు నైహికసుఖరాజ్యభోగపారలౌకికశ్రేయస్సాను వర్తనధర్మములయం దెయ్యది గరీయం బనియు విచారించుచు నరణ్యంబునకుం బోయి రమ్మని పలికి దీవించి సముచితప్రకారంబున వీడు కొల్ప నప్పుడు సుమంత్రుండు వినీతుండును వినయజ్ఞుండును బ్రాంజలియు నై మాతలి యింద్రు నిం బోలె రామభద్రు నవలోకించి మహాత్మా నీ కిష్టం బైనచోటికిఁ గొని పోయెద నీరథం బారోహింపుము కైకేయి వనంబున కిప్పుడే చను మని పలికెఁ గావున నద్దేవిచేత నియోగింపఁబడినచతుర్దశవర్షపరిమితవనవాసవ్రతంబు నారంభించుట కిదియె మొద లని పలికె నప్పుడు రామునిచేత ననుజ్ఞఁ గొని సీతాదేవి సూర్యసంకాశం బైనకాంచనరథం బెక్కె నాసమయంబున. 859

సీతారామలక్ష్మణులు రథారూఢులై తరలుట.

క. వనవాసమునకు వేడుకఁ, దనవిభునిం గూడి యరుగఁ • దలఁచినధాత్రీ
తనయకుఁ గృపచే దశరథ, మనుజపతి యొసంగె వస్త్ర • మణిభూషణముల్. 860

వ. అంత రామలక్ష్మణులు దివ్యాయుధపరిష్కృతంబును దివ్యఖడ్గకవచసమన్వి తంబును జామీకరవిభూషితంబు నగునమ్మహారథం బారోహించి రిట్లు ముగ్గురు సముచితప్రకారంబున రథారోహణంబుఁ జేసినం జూచి సుమం త్రుండు యుగ్యంబులపగ్గంబులు వదలి యతిత్వరితగమనంబునం దోలిన నది మిన్నునం జనుభానునిరథంబు తెఱంగున దుర్నిరీక్షం బై పోవు చుండె నప్పుడు రామునివనప్రయాణంబుఁ జూచి పురంబునం గలబాలవృద్ధజనంబులును గజాశ్వాదికంబులును నుత్సవార్థం బరుగుదెంచిన జానపదులును మూర్ఛా క్రాంతు లై హాహాకారంబుల విలపించిన నయ్యాక్రందనస్వనంబును హయ శింజితనిర్ఘోషంబును గుపితమత్తద్విపబృంహితంబులును బురంబు నిండి చెలంగె నప్పుడు పౌరులు బాలవృద్ధసహితంబుగా దుఃఖపీడితు లగుచు రథంబు వెను కొని బాష్పపూర్ణవదను లై యెల్లు లెత్తి సుమంత్రు నుద్దేశించి యిట్లనిరి.

తే. విమలచారిత్రు హరులప • గ్గములు పట్టి
మందగతిఁ దోలు మయ్య యీ • స్యందనమ్ము
రామచంద్రుని మోము నే • త్రములకఱవు
దీఱఁ గని సంతసంబు నొం • దెదము గాని. 862

వ. అని పలికి మఱియును. 863

తే. దేవగర్భసమానుఁడు • ధీరవరుఁడు
రాజసమ్మతుఁ డైనయీ • రాముఁ డడవి
కేగఁ గనుఁగొని కౌసల్య • హృదయ మగల
దాయసాకృతి గాఁబోలు • నకట తలఁప. 864

క. ఈయవనికన్య రాముని, ఛాయపగిది ననుసరించి • సమరసబుద్ధిం
బాయక కొల్చుచు వనవా,సాయాసము నోర్చి ధన్య • యయ్యెడుఁ జుమ్మీ.

క. ప్రియవాది యైనరాముని, నయ మొప్పఁగఁ గొల్చి లక్ష్మణకుమారుఁడు దా
భయదాటవికిం బోవ హ్ర్య,దయమునఁ దలపోయుకతన • ధన్యుం డయ్యెన్.

ఆ. రాజపూజ్యుఁ డైన•రామభద్రుని భక్తి
ననుసరించి ఘోర•వనికిఁ బోవు
టదియ పరమసిద్ధి • యదియ మహోదయం
బదియ స్వర్గమార్గ • మదియ హితము. 867

వ. అని పెక్కుచందంబుల దీనస్వరంబున విలపించుచుఁ గన్నీరు నించుచు రాముని రథంబు వెనుకొని చను చుండి రిట దశరథుండు భార్యాసహితుం డై శోకావేశంబున రామునిం జూడఁ జనియెద నని మందిరంబు వెడల గమకించి యగ్రభాగంబునఁ బురుషకుంజరంబు నిరుద్ధం బగుచుండఁ గరేణువులు దుఃఖించిన తెఱంగున రోదనంబు సేయునంతఃపురస్త్రీలమహాధ్వని విని ఖిన్నుం డై రాహుగ్రస్తుం డైనచంద్రునిచందంబున నొప్పి యుండె నంత రఘుపుంగవుండు రథంబు రయంబునం దోలు మని యాజ్ఞాపించిన సుమంత్రుం డట్ల కావింప రథచక్రక్షుణ్ణసముద్ధూతమహీపరాగపటలంబు నీరంధ్రంబుగఁ గప్పినఁ బౌరజనలోచనగళద్బాష్పధారాసారంబున నది యడంగినఁ బదంపడి సకలజనంబులు దుఃఖపీడితు లై హాహాకారంబులతోడ విలపించి రప్పుడు మీనసంక్షోభచలితంబు లగుపంకజంబులవలనం దొరఁగుసలిలంబునుం బోలెఁ గామినీనయనంబులవలన నాయాసంభవం బగుబాష్పజలంబు సాంద్రంబుగాఁ గురిసె నంత మహీనాథుం డేకచిత్తగతం బైన పురంబు నాలోకించి దుఃఖాతిశయంబున ఛిన్నమూలం బైనపాదపంబుమాడ్కి ధరణిపయిం బడియె నప్పుడు పౌరజనంబులు భృశదుఃఖితుం డైనదశరథు నవలోకించి రామునిరథంబు వెనుకొని యుచ్చైర్నాదంబున హాహాకారంబులు సేయుచుం జను చుండిరి యంతఃపురకాంతలు రామలక్ష్మణజానకీకౌసల్యలం బేర్కొని యెక్కుపెట్టి నార్తనాదంబున రోదనంబుఁ గావించి రమ్మహాధ్వని విని రాముండు మరలి చూచి విషణ్ణుం డైన జనకుని భ్రాంతచిత్త యైనజనయిత్రి నవలోకించి తదీయదుఃఖాతిశయంబు సహింపం జాలక తోత్త్రార్దితం బైనమహాద్విపంబుచందంబున సంతప్తచిత్తుం డై పాశబద్ధం బైనబాలాశ్వంబుపోలికఁ దల్లి నుద్దేశించి ధర్మపాశబద్ధుం డై సంకుచితదర్శనవ్యాపారుం డయ్యె నప్పుడు సుమంత్రుండు రామప్రచోదితుం డై రథంబు రయంబునం దోలిన నవ్వేగిరపాటునకుఁ దలంకుచు సీతారామలక్ష్మణులం బేర్కొని దుఃఖించుచుఁ గన్నీరు నించుచుఁ గౌసల్యపుత్రవత్సల యగుటం జేసి రామవియోగంబు సహింపంజాలక గృహాబద్ధవత్స యైనగోవు గృహంబు

నకుం బోవుపగిది దుఃఖపరిత్రస్తయై రామునిరథంబు దెసకుం బాఱె నట్లు గృహంబు నిర్గమించి రోదనంబు సేయుచు వాతాందోళితవనలతభంగి నడలుచు వచ్చుచున్న నమ్మహాదేవి నచ్చటివారడ్డంబు వచ్చి మరల్చిన మరలం జాలక విలపించుచుండె నయ్యవస్థ విలోకించి రాముండు పరమదుఃఖితుండై మరలి మరలి చూచుచుం బోవుచుండె నప్పుడు నిలు నిలు మని పలుకుదశరథునివాక్యంబును రథంబు రయంబునం దోలు మనియెడు రామువాక్యంబును విని సుమంత్రుండు యెద్దియుం జేయనేరక చక్రమధ్యంబునం జిక్కినపురుషునిచందంబున దశరథరామవచనమధ్యంబునం జిక్కి యాందోళించుచున్నం జూచి రాముండు.

రాముండు సుమంత్రుని రథమును వేగముగఁ దోలు మనుట.

క. బరువడిఁ దనమదిలో నిష్ఠురగతి ననుభూయమాన•శోకంబునకుం
జిరకాలావస్థానము, కర మిది దుస్సహ మటంచు • గణుతించి తగన్. 869

వ. సుమంత్రు నవలోకించి. 870

ఆ. ఏను మాటి మాటి • కిటు నిల్వు మనఁగ నా, మాట వినక పోవ•మంచిదగునె
యనుచు రాజు నిన్ను•నాడిన రాముండు, వినఁగ నొల్లఁ డయ్యె•నని వచింపు.

మ. ధరణీశుం డెడఁబాయలేక మనలన్ • దాక్షిణ్యవిస్ఫూర్తిచే
మరలం జీరుచు నున్నవాఁడు మనకు • న్మర్యాద గా దట్టి సేఁ
త రథంబు న్వెసఁ బోవ ని మ్మనిన నా•తం డట్ల కావింపఁ ద
త్తురగవ్రాతము వాయులీలఁ జనియెన్ • ధూళిప్రతిచ్ఛన్నమై. 872

వ. ఇ ట్లతిత్వరితగమనంబునం బోవుచుఁ దన్నుం గూడి వనంబునకుం బఱతెంచెద మని ప్రార్థించుచు వచ్చువారి సామంతబాంధవమంత్రిసంఘంబుల నంతఃపురజనంబుల నుపజీవిసహస్రంబుల భృత్యులఁ బౌరజానపదజనంబుల నిలువ నియమించిన వారందఱు బాష్పధారాపూరితముఖు లై యతనిశాసనంబు నుల్లంఘింపం జాలక నంత నంత నిలువంబడియుఁ జిత్తవృత్తులం గ్రమ్మఱింపం జాలక రథమార్గన్యస్తవీక్షణు లై యుండిరి పౌరజనంబు మరలక వెంటం బోవుచుండె నప్పుడు పుత్రవియోగసంజాతశోకంబునం బెటలిపడు చున్నదశరథు నవలోకించి శాస్త్రార్థకథనంబున ననూనయించుచు మంత్రిపుంగవు లిట్లనిరి.

క. జననాథ యేమి వగచెదు, తనయుఁడు దూరంబు చనియెఁ • దడయక మరల
న్ననుదెంచినపుత్త్రునిఁ గని, మనమున నలరుదువు గాక • మననం బేలా. 874

వ. మఱియు నెవ్వనిపునరాగమనం బిచ్ఛయింపంబడు నతని దూరం బనుగమింపం జన దని యాశ్వాసించిన విని యప్పుడమితేఁడు ప్రస్విన్నగాత్రుం డై విషణ్ణముఖుం డై చేయునది లేక కన్నీరు నించుచు రామరథమార్గగతవీక్షణుం డై యుండె నంత నంతఃపురకాంతలు పరమచింతాక్రాంతస్వాంత లై యార్తనాదంబులు సెలంగఁ దమలో నిట్లనిరి. 875

అంతఃపుర స్త్రీలు రామవివాసనంబునుం గూర్చి విలపించుట.

క. దిక్కెవ్వఁడు దుర్బలులకు, దిక్కెవ్వఁ డనాథులకు న•ధీరజనులకుం
దిక్కెవ్వఁ డట్టినాథుం, డొక్కట నేఁ డెందుఁ బో•వుచున్నాఁ డకటా. 876

క. ఎంత యభిశప్తుఁ డైనను, బంతంబునఁ గ్రోధకరణ•పరివర్జితుఁ డై
సంతత మనుగ్రహమె మది, నెంతయుఁ జింతించు నాథుఁ•డెం దరిగెడినో.

తే. ఏమహాత్ముఁడు తనతల్లి•నెట్లు గొలుచు, నట్లనారత మధికభ•క్త్యాదరముల
మనల సేవించు నట్టి క్ష•మాసుతాధ,వల్లభుం డెందుఁ జనుచున్న•వాఁడు నేఁడు.

తే. మఱియుఁ గైకేయిచేఁ గ్లిశ్య•మానుఁ డైన
యవనిపతిచేఁ బ్రచోదితుం•డగుచు నెవ్వఁ
డఖిలజనులకు రక్షకుం•డట్టిరాముఁ
డుగ్రకాననమున కేగు•చున్నవాఁడు. 879

తే. అకట దుఃఖాభిసంతప్తుఁ•డయ్యె రాజు, సత్యధర్మవిచారుండు•సర్వసముఁడు
సూరినుతుఁడైన రాముఁడు•ఘోరవనికి,నొంటిఁబోవఁగనుంగొను•చున్నవాఁడు.

వ. అని బహుప్రకారంబుల వివత్సలగు ధేనువులచందంబున విలపించుచు రోదనంబుఁ జేసిన ఘోరంబైనయయ్యార్తధ్వని విని పుత్రశోకాభిసంతప్తుం డైన మహీవరుం డినుమడిగా దుఃఖించుచుండె నప్పుడు పట్టణంబునం గలగృహమేధు లగువిప్రు లగ్నిహోత్రకృత్యంబులు నన్నపానాదికృత్యంబులు మఱచి ఱిచ్చవడి యుండిరి రామశోకకర్శితుం డైనవాఁడు పోలె సూర్యుం డస్తమించినట్లుండె మృగాశ్వకుంజరధేనుకదంబంబులు కబళంబులకుం బాసి కన్నీరు నించుచు వత్సంబులం గైకొన కుండె నంగారకుండును ద్రిశంకుండును బుధబృహస్పతులును దక్కినగ్రహంబు లన్నియు వక్రగతిచేత సోము నాక్రమించి దారుణంబు లయి యుండె విశాఖాప్రభృతినక్షత్రంబులు దారుణగ్రహపీడితము లై పొగ లుమియుచు మార్గంబునకుం దప్పి యుండె మేఘంబులు వాయుహతంబు లై సముద్రంబునం బడుచుండె మఱియు సకలజంతుస్వాంతసంచారచతురుం డైన రాముండు వనంబునకుం జనుచుండ నగరంబు బాలికానిలవేగంబున నుత్థితం బైనసముద్రంబు భంగిఁ జలించినట్లయ్యె హరిదంతంబులు తిమిరసంవృతంబు లై పర్యాకులంబు లయ్యెఁ బట్టణంబునం గలసర్వజనంబులు గుంపులు కట్టి కటకటా యనువారును నింతపుట్టునె యనువారును నింక నేమి గల దనువారును దశరథుం డెంత కఠినాత్ముం డయ్యె ననువారును నింతకుం గారణంబు పాపాత్మయైనకైకేయి గదా యనువారును దైవంబునుం దిట్టువారును సతీసుతబంధుమిత్రులయందు మమత్వంబు విడిచి గృహకృత్యంబులు దలంపక రాముని మంగళగుణకీర్తనంబు సేయుచు నిరానందు లై కన్నీరు నించుచు బహుప్రకారంబుల విలపించువారు నై యుండిరి పవనుండు శీతలుం డై వీవకుండెఁ

జంద్రుండు సౌమ్యదర్శనుండు గా కుండె సూర్యుండు తపింపకుండె మఱియుఁ బౌరులు పుత్త్రమాతృభార్యాభర్తృభ్రాతలయెడఁ బరస్పరస్నేహంబు విడిచి రామునే చింతించు చుండిరి రాముని సుహృదు లందఱు శోకభారాక్రాంతులై మూఢచేతస్కులై మూర్ఛిల్లి పుడమిపయిం బడి యుండిరి సాగరసరిద్ద్వీపవనశైలసహితంబుగా మహి యెల్ల సంచలించె నప్పుడు. 881

క. అనఘాత్ముఁ డైనరాముఁడు, జనకజతోఁ గూడి వనికిఁ • జని యెడుతఱిఁ జే
తనములు దుఃఖంచె ననం, బని లేదు జడంబు లెల్ల • బ్రాన్పడి యుండెన్.

క. పొందుగ నరిగెడురాముని, స్యందనగతచక్రయుగళ•సంజాతరజం
బెందాఁకఁ దోఁచె నురువడి, నందాఁక మరల్పఁ డయ్యె • నధిపుఁడు చూడ్కిన్.

చ. అనఘుఁడు పుత్త్రదర్శనము•నందు మహాప్రమదంబు గల్గు నీ
మనుకులనేత కంచు గరి•మం దలపోసి మహీపరాగ మా
మనుజవరేణ్యుఁ డెం దనుక • మక్కువతోడ సుతు న్గుణాకరుం
గనుఁగొనుచుండె నం దనుక • గాఢతరంబుగఁ బర్వె నత్తఱిన్. 884

తే. రజముగనుపట్టునందాఁక• రాజవర్యుఁ,డనఘునిఁగుమారుఁగనుఁగొని•యంతకంత
కదియడంగినభూరిశో•కార్తుఁడగుచు, మూర్ఛపైకొననంతలోఁ•బుడమిఁబడియె.

వ. ఇట్లు మూర్ఛాపరవశుం డై నేలం బడి యున్న నిజవల్లభునిం జూచి కౌసల్య దాపటను గైక వలపటం గ్రుచ్చి యెత్తి యాసీనుం గావించినం గూర్చుండి యమ్మహీపతి శోకంబు పెంపున వ్యధితేంద్రియుం డగుచుఁ గైకేయి నవలోకించి యి ట్లనియె. 886

దశరథుఁడు కైకేయిని దూఱుట.

క. ఓకలుషచిత్త నన్నుం, దాఁకకు నీకరము సోఁకఁ • దను వంతయు న
స్తోకగతి వాఁడిసూదులు, సోఁకినయ ట్లార్తి నొంది • స్రుక్కెం గడిమిన్.

వ. నీవదనంబుఁ జూడ నొల్ల నాకుఁ బత్నివి గావు బాంధవివి గా వని పలికి కోపం బగ్గలం బగుటయు నంత నిలువక. 888

క. సువిచారుఁ డైనరాముని, నవిచారత నడవి కనిపి•నందున వంశ
ఘ్నివి బంధుఘ్నివి భర్తృఘ్నివి యైతివి నిన్నుఁ జూడ • నేర్తునె యింకన్.

తే. జగదుపక్రోశితాచార•నరణి నొంది, త్యక్తకులధర్మ వైతివి • దానఁ జేసి
యాలి వని నమ్మఁజనునె నీ•యాననంబుఁ,గన్న ద్విజుఁ జంపినంతయ•ఘంబు రాదె.

చ. పురుషులచే ధరిత్రిపయిఁ • బొల్పుగ నగ్నిసమక్షమందునం
గరము గ్రహింపఁగాఁ బడిన • కాంతలలోఁ బతికి న్నిరంతరం
బఱమఱ లేక ధర్మమును • నర్థము కామముఁ గూడఁ బెట్టునే
ర్పరి వొక నీవె కాక కుల•పాంసిని వేఱొక తెందుఁ గల్గునే. 891

వ. తొల్లి వహ్నిసమక్షంబున ధర్మార్థకామంబులయందు నీతోడఁ జరించెద నని

పలికి భవత్పాణిగ్రహంబుఁ జేసితి నింక మీఁద నిహసౌఖ్యకరంబు లైన నీతోడి క్రీడాదివ్యవహారంబులును బరలోకసాధనంబు లైన నీతోడియగ్నిహోత్రాదికర్మంబులును బరిత్యజింపం గలవాఁడ నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 892

క. భరతుఁడు రాజ్యస్థుం డై, చిరభక్తిని నాకుఁ బూజ • సేయుట కొఱకై
కర మెద్ది నొసఁగు నది నే, నరయుచు జన్మాంతరమున • కయ్యెడు ననుచున్.

దశరథుఁడు రాముని బేర్కొని విలపించుట.

వ. మఱియు భరతుండు సామ్రాజ్యంబుఁ జేకొని సంతుష్టుం డయ్యె నేని మన్మరణానంతరంబున నతండు పితృప్రీత్యర్థం బెయ్యది యొసంగు నది మత్ప్రీతికొఱకుఁ గాకుండుం గాక యని యిట్లు కైకేయి నిందించుచు రాముని పిఱుందం బోవ నుద్యోగించిన నప్పుడు కౌసల్య పతి కడ్డంబు వచ్చి మరల్చినం బ్రతిహతగమనుం డై కామాతిశయంబున బ్రాహ్మణుం జంపినవానియట్ల కరంబునఁ జిచ్చు నంటినవానిక్రియఁ గుమారునిం దలంచి సంతపించుచు రాహుగ్రస్తుం డైనభానునిచందంబున దీనవదనుం డై రథమార్గంబుఁ జూచి యెలుం గెత్తి రామునిం బేర్కొనుచు నక్కుమారుండు పురం బతిక్రమించినం జూచి శోకవేగంబున నిట్లని విలపించె. 894

చ. అరదము దూర మయ్యె జవ • నాశ్వము లద్భుతవేగలీల బం
ధురగతిఁ బోవుచున్నయవి • ధూళికతంబున నాకుమారకుం
డరసినఁ గాన రాఁడు తను • వంతయు నేర్పఁ దొడంగె నింక నే
తెరువునఁ బోదు నెవ్వ రిఁక • ది క్కకటా విధి నేమి సేయుదున్. 895

చ. సరసపదార్థము ల్గుడిచి • సన్నపుటొల్లియఁ గట్టి దీప్తహే
మరచితసౌధభాగముల • మంజులశయ్యను బవ్వళించునా
వరసుతుఁ డాకలంబుఁ దిని • వల్కముఁ దాల్చి మహీజమూలమం
దురుకఠినాశ్మతల్పమున • నొప్పఱి యెట్లు వసించు నక్కటా. 896

తే. ధూళివృతదేహుఁడై యొప్పు • దొఱఁగి పుడమి, నుండి ప్రస్రవణంబునం • దుండిమదగ
జంబునట్టు లుత్థితుఁ డయి • చనెడుదీర్ఘ, బాహుఁ గాంతు రాముని వన • వాసు లెల్ల.

చ. అడవిఁ జరించునప్పుడు మృ • గారవము ల్వినువేళ నాఁకటం
దడఁబడువేళఁ గంటకప • థంబున నేగెడువేళ నెండచే
బడలినవేళ నాకొడుకు • భావమునందు ననుం దలంచి హా
యిడుమలఁ బెట్టెఁ దండ్రి యని • యించుక యైనఁ దలంప కుండునే. 898

క. జనకసుత యెంతఁ జెప్పిన, వినక మగనిఁ గూడి ఘోర • విపినంబునకుం
జనుచున్న దతిసుఖోచిత, మనమున దుఃఖించి యెంత • మలఁగునొ యచటన్.

వ. గంభీరంబులును రోమహర్షణంబులు నగు శ్వాపదారవంబులు విని యెంత భయంపడునో యని విలపించి కైకేయి దిక్కు మొగం బై యిట్లనియె. 900

చ. అకలుషచిత్తుఁ డంచితగు•ణాస్పదుఁ డైనసుతుండు కాననో
ర్వికిఁ జనియె న్మనంబు చెయిఁ • బెట్టి గలంచినరీతిఁ జాలఁ ద్రి
ప్పఁకొనఁ దొడంగెఁ బైపయిని • మూర్ఛ ముసుం గిడు చున్న దిప్పు డం
బకములు గాన రావు ప్రస•భంబున నంగము లార్తినొందెడిన్. 901

దశరథుఁడు కౌసల్యాసదనమున కరుగుట.

వ. నీవు విధవవై పతిపుత్త్రపరిత్యక్తం బైనరాజ్యంబు పాలింపు మని బహుప్రకారంబుల విలపించుచు నచ్చోట నిలువక యుపస్నాతునియట్లు నగరంబుఁ బ్రవేశించి శూన్యచత్వరవేశ్మాంతంబును సంవృతాపణదేవతాగృహంబును గ్లాంతదుర్బలదుఃఖార్తంబును వాత్యాకీర్ణమహాపథంబు నగుపురంబుఁ గనుంగొని దుఃఖించుచు నూతికాగృహంబునుం బోలెఁ గశ్మలంబై యున్నయంతఃపురంబున కరిగి క్షోభించినమహాహ్రదంబుచందంబున సుపర్ణహృతం బైనపన్నగంబుకై వడి రామలక్ష్మణవైదేహీరహితం బై దిక్కఱి యున్నదాని నవలోకింప నొల్లక దౌవారికులం జూచి కౌసల్యాసదనంబునకు నన్నుం దోడ్కొని పొం డొండుచోట నీమనఃపరితాపంబు దీఱ దనిన వారు రయంబున వామదక్షిణపార్శ్వంబుల గ్రుచ్చి పట్టి దోడ్కొని చనిన నద్దేవిమందిరంబుఁ బ్రవేశించి తల్పంబునం దనువు వైచి యసంవృతమేదినిం బడి పొరలుచు నడ లూనిన చిత్తంబున భుజం బెత్తి దీర్ఘస్వరంబున రోదనంబు సేయుచుఁ బెక్కువిధంబులఁ గుమారునిగుణంబు లగ్గించుచుఁ బుత్త్రవియోగసంజాతశోకానలంబునం గాఱియపడు చుండ రాత్రిసమయం బయ్యె నారాత్రి దశరథునిపాలికిఁ గాళరాత్రి యై తోఁచె నప్పు డన్నరపతి కౌసల్య కిట్లనియె. 902

మ. అతివా రామునివెంటనంటినమదీ•యాలోక మాశానుష
క్తి తదీయాకృతిపై రమించుచును దృ•ష్టిం జెంద కీవేళకుఱ్
ధృతిచేఁ గ్రమ్మఱ దట్లు గావున నిను • న్వీక్షింపఁగాఁ జాల స
న్మతిచే నీదుకరంబునం దనువు సం•భావింపుమా యుత్తమిన్. 903

వ. అని నియోగించిన నద్దేవి రామగుణకథనపరవశుం డై తన్నామంబునె పేర్కొను చున్నదశరథునిదురవస్థఁ జూచి బహుప్రకారంబుల నాక్రందనంబు సేయుచుఁ గన్నీరు నించుచు వేఁడినిట్టూర్పులు పుచ్చుచు శోకభారావసన్నుం డైనయమ్మహీపతిశరీరంబు పాణితలంబునఁ బరిమార్జించుచు నిట్లనియె. 904

క. వీరోత్తమ రామునిపైఁ, గూరిమి యించుకయు లేక • కుబుసము వీడన్
ఘోరవిషము గ్రక్కెడుక్రూ, రోరగిగతిఁ గైక గనలు•చుండుం గాదే. 905

కౌసల్య పుత్త్రునిఁ బేర్కొని విలపించుట.

ఆ. అట్టిదానిఁ గూడి • యధప నాకేగతిఁ, బూని పొత్తు మనఁగఁ • బోలు నకట
క్రూరపన్నగంబు • సేరిన యింటిలో, నూహఁ జేసి మనుజు • లుండ వశమె.

తే. తవిలి రాముని ◆ గైకకు•దాసునిఁగ నొ, నర్చ వైతివి యటు లైన ◆ నగరమందు
భైక్షవృత్తిఁ జరించుచు•భవనమందె, యునికిఁ జేసిన వీక్షించు•చుండుదుఁ గద.
వ. మఱియు నాహితాగ్ని యగువానిచేత దర్శపూర్ణమాసరూపపర్వంబునందు ప్రీహింగతతుషాజాలం బెట్లు రక్షోభాగత్వంబుచేత నిర్దిష్టం బగు నట్లు కైకచేత రాముండు స్వరాజ్యావస్థానంబువలనను స్వగృహావస్థానంబువలనను వినిపాతితుం డై యథేష్టంబుగా రాక్షసభాగత్వంబున వినియుక్తుం డయ్యె నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 908
క. గజరాజగమనుఁ డమల, ద్విజరాజముఖుండు వినుత•వీర్యుండు భృత
ద్విజుఁ డగునాతనయుఁడు జన,కజతోఁ గూడి యెటు నిల్వఁ•గా నేర్చు వనిన్.
క. కట్టా కైకేయికిఁ గాఁ, బుట్టి యెపుడు దుఃఖములను ◆ బొందనివారిం
గట్టిఁడితనమున నిప్పుడు, నట్టడవికిఁ బంప నీకు ◆ న్యాయమె యధిపా. 910
వ. అని దూఱి వగచి యంత నిలువక. 911
చ. తరుణులు రూపవంతులు సు•దంచితమూర్తులు రామలక్ష్మణు
ల్వరఫలకాలమం దిటు వి•వాసితు లై రటు రత్నహీను లై
బరువడిఁ గందమూలఫల•భక్షకు లై యలకాననంబులోఁ
గర మతిదీనవృత్తి నిలుఁ ◆ గానక నెట్లు వసింతు రక్కటా. 912
ఉ. తమ్ముఁడు ప్రీతితో బహువి•ధంబుల సేవ యొనర్చు చుండ నం
దమ్ముగ సీతఁ గూడి ప్రమ•దంబున నిష్టసుఖైకశీలుఁ డై
సమ్మతితో నయోధ్యఁ గల ◆ సర్వజనంబు నుతింప నాధిప
త్య మ్మొనరించుకాలము జ•నాధిప యెప్పుడు చూడఁ గల్గెడిన్. 913
వ. అని యూసపెంపునం బలికి వెండియు. 914
ఉ. క్రన్నన రామలక్ష్మణు ల•రణ్యము వెల్వడి వీటి కింకఁ దా
రెన్నఁడు వత్తు రిష్టసుఖ ◆ మెన్నఁడు గాంతురు భానుమత్కులం
బెన్నఁడు తేజ మొందు మను•జేశ్వర మత్పృథుదుఃఖశోక మిం
కెన్నఁడు దీఱు బంధుజను ◆ లెన్నఁడు గాంతు రనంతమోదమున్. 915
క. పంకజదళనయనుని నక,లంకేందుసమానముఖుని ◆ రమణీయగుణా
లంకృతుని నాకుమారుని, నింక విలోకింపఁ గలదె ◆ యీజన్మమునన్. 916
క. వనవాసము సల్పి రయం,బునఁ దమ్ముఁడు గొల్వ సతిని ◆ ము న్నిడికొని చ
య్యన మరల వచ్చురామునిఁ, గనుఁగొనుభాగ్యంబు నాకుఁ ◆ గలదో లేదో.
ఉ. పొందుగ రామలక్ష్మణులు ◆ భూమికుమారియు రాజవీథి నా
నందముతోడ రాఁ గని మ•నంబునఁ గోర్కులు పల్లవింపఁగాఁ
జెందురుఁ గన్నయోషధుల•చందము నొంది పురీకులాంగన
ల్బృందముఁ గట్టి ప్రీతిమెయి ◆ నెన్నఁడు గాంతు రభీప్సితార్థముల్. 918

ఉ. పన్నుగ రాఘవుం డడవిఁ ♦ బాసి పురంబున కేగుదెంచి య
భ్యున్నతవైభవస్ఫురణ ♦ నుర్వికుమారికతోడ సౌఖ్యవా
రాన్నిధి నోలలాడుచుఁ ది♦రంబుగ రాజ్యము సేయుచుండ నా
కన్నులు చల్లగాఁ గని సు♦ఖస్థితిఁ బ్రీతిఁ దనర్చు టెన్నఁడో. 919

మ. రమణీయోజ్జ్వలకుండలంబు లలర ♦ న్రాముండు సౌమిత్రి ఖ
డ్గము చాపంబును దాల్చి శృంగవదగా♦కారంబులం బొల్చుచుం
బ్రమదం బొప్పఁగ విప్రకన్యకలపు♦ష్పంబు ల్ఫలంబుల్ గ్రహిం
చి మహార్ఘంబు ప్రదక్షిణంబుగఁ బురి ♦ న్సేవించు టిం కెన్నఁడో. 920

తే. ప్రాయమున శక్రతుల్యుండు ♦ ప్రజ్ఞచేతఁ, బరిణతుండు ధర్మజ్ఞుండు ♦ నిరుపమాన
తేజుఁ డగురాముఁ డెపుడరు♦దెంచి నాదు, మ్రోలమూఁడేండ్లబాలుని♦లీలనాడు.

సీ. నరనాథ తొల్లి నం♦దనులు తల్లుల పాలుఁ గ్రోలునప్పుడు తదు♦రోజములను
గప్పితిఁ గాఁబోలుఁ ♦ గాకున్న చో లేఁత దూడ గల్గినమంచి ♦ పాఁడిమొదవు
చందాన నధికవ♦త్సలత నొప్పెడు నేను మృగరాజుచే గోవు ♦ పగిది భూరి
కల్మషమతి యైన ♦ కైకేయిచే ముద్దుకొమరునిఁ బాసి శో♦కమునఁ గుందఁ

తే. గా వలసెఁ బుత్రుఁ డొక్కఁడె♦ కాని వేఱె, యొకఁడు లేఁడట్టిసుగుణాభి♦యుక్తుఁ బాసి
యెట్లు బ్రతుకుదు శోకాగ్ని ♦ యేర్చుఁ దొడఁగె, నేమి సేయుదు నెద్దిది♦క్కెందుఁ జొత్తు.

తే. రాజవర్య నిదాఘకా♦లంబునందు, నుత్తమప్రభుఁ డైనసూ♦ర్యుండు తిగ్మ
కరముల ధరిత్రినిం బోలె ♦ గాఢశోక, మేర్చుచున్నది యధిప న♦న్నెట్లు సైఁతు.

సుమిత్ర కౌసల్య నూఱడించుట.

వ. అని బహుప్రకారంబుల విలపించుచున్న కౌసల్య నవలోకించి యుపశమన
వాక్యంబుల ననూనయించుచు సుమిత్ర యి ట్లనియె. 924

ఉ. మంచివివేకి వైతి విటు ♦ మానిని ప్రాకృతకాంతయట్ల దుః
ఖించెద వేల నీసుతునిఁ ♦ గేవలమర్త్యునిఁ గాఁ దలంచితో
కాంచనశైలధీరుఁడు న♦కల్మషబుద్ధి మహానుభావుఁ డ
భ్యంచితసద్గుణాభిరతుఁ ♦ డాతని కెందును గీడు గల్గునే. 925

మ. అతులాముష్మికసౌఖ్య మెంచి ఘనశి♦ష్టాచారధర్మాధ్వసం
స్థితుఁ డై తుచ్ఛసుఖంబుఁ గోరక పితృ♦స్నేహంబున న్మేదినీ
పతివాక్యం బొనరింపఁ బూని నయ మొ♦ప్పం గాన కేగె న్భవ
త్సుతుఁ డా నీతివిచారుఁ బాయుటకు నై ♦ శోకింపఁగా నేటికిన్. 926

మ. ముదితా లక్ష్మణుఁ డన్నకుం బ్రియుఁడు నా♦ప్తుం డై తగన్ భక్తిఁ ద
త్పదపద్మంబులు గొల్చుచున్ ఫలము లు♦ద్యత్ప్రీతి నర్పించుచున్
ముద మేఁపార నహర్నిశంబు శరి యై ♦ మున్నాడి రక్షించుచుం
డ దవక్షోణి నివాస మాతనికి సం♦తాపంబుఁ గావించునే. 927

క. పతిసేవ సేయుతలఁపున, క్షితిసుత ధర్మాత్ముఁ డైన • శ్రీరాముని స
మ్మతితో వెనుకొని విపిన, క్షితికిం జనుచున్న దేల • చింతింపంగన్. 928

తే. తామరసనేత్ర సత్యంబు • దమము శమము, నార్జవము శీలశౌచంబు • లతని యందె
సన్నివిష్టంబు లై యుండు • జగములందుఁ, బరగఁ గీర్తిధ్వజంబును • బాదుకొలిపె.

చ. అతని ప్రతాప మున్నతమ • హత్త్వము శౌచ మెఱింగి కానన
క్షితి నహిమాంశుఁ డంశువుల • చేతఁ దపింపఁగఁ జేయఁ జాలఁ డం
చితగతి గాడ్పు రేఁబవలు • చిత్తహరంబుగ వీచు చుండు న
మ్మతి జలజారి రాత్రుల స • మద్యుతి వెన్నెల గాయు నిత్యమున్. 930

మ. అనిలోఁ గూలిన శంబరాత్మజుని దై • త్యశ్రేష్ఠు నీక్షించి చ
య్యన నెవ్వానికి భారతీప్రియుఁడు ది • వ్యాస్త్రంబు లర్పించె న
య్యనఘుం డాఢ్యుఁడు రాఘవుండు నిజబా • హాశౌర్యమే తోడుగా
వనదేశంబున నింట నున్నపగిదిన్ • వర్తించు నిర్భీకుఁ డై. 931

క. భువి నెవ్వని శరపథముం, గవిసి పగతు లంతకాంతి • కస్థు లగుదు రా
రవికులపతిశాసనమం, దవని యెటులు నిల్వఁ బోల • దంభోజాక్షీ. 932

తే. వనిత యెవ్వానిశౌర్య మ • వార్య మేవి, ధూతకల్మషతేజంబు • దుర్నిరీక్ష
మా రఘుస్వామి వనవాస • మర్థి సలిపి, యచలఁ గైకొను సామ్రాజ్య • మది నిజంబు.

చ. ఇనున కినుండు నీశ్వరున • కీశ్వరుఁ డగ్నికి నగ్ని కీర్తికి
న్ఘన మగుకీర్తి గహ్వరికి • గహ్వరి లక్ష్మికి లక్ష్మి పెద్దవే
ల్పున కిలువేల్పు భూతముల • లో ఘనభూతము నీకు మారుఁ డ
య్యినకులనేతకున్ విమతు • లెవ్వరు రాష్ట్రమునం బురంబునన్. 934

ఉ. మెలుపుగ లక్ష్మి తన్నధిగ • మింప మహీసుతఁ గూడి రాఘవుం
డిల కభిషిక్తుఁ డై జనుల • కేలిక గాఁ గలఁ డేల సందియం
బలికచ పౌరజానపదు • లాతని కభ్యుదయంబుఁ గోరి ని
శ్చలమతి సర్వదేవతల • సన్నుతి సేయుచు నున్నవా రొగిన్. 935

చ. అనుపమశోకవేగహతు • లై పురిలోఁ గలవార లెవ్వనిం
గనుఁగొని యశ్రుబిందువులు • గాఱఁగ నేడ్చుచు నున్నవార లా
యనఘుఁడు లక్ష్మితోడ జన • కాత్మజతోడ ధరిత్రితోడ సాం
పెనయఁగఁ గూడి రాజ్యమున • కేలిక గాఁగలఁ డెన్ని చూడఁగన్. 936

తే. అంబురుహనేత్ర వల్కల • మద్ది దాల్చి
వనమునకుఁ బోవు రామభ • ద్రునిపిఱుంద
జనకసుతమాడ్కి విడువక • చనియె రాజ్య
లక్ష్మి యాతని కెద్ది దు • ర్లభము చెపుమ. 937

తే. చాపశరఖడ్గములఁ బూని • శస్త్రభృద్వ,రుండు లక్ష్మణుఁ డుగ్రవీ • ర్యుండు మ్రోల

నప్రమాదుఁ డై ప్రోచుచు•నరుగుచుండ, రామభద్రుని కెద్ది దు•ర్లభము చెపుమ.
క. వనవాసము సల్పి రయం, బునఁ గ్రమ్మఱ నరుగుదెంచి • పొలుపుగఁ జరణం
బునకుఁ బ్రణమిల్లురామునిఁ, గనుఁగొని మది సంతసించు•కాలము వచ్చున్.
క. రమణీ మాదృశలను శో, కమున బడల కుండఁ దేర్పఁ • గాఁ దగు నీ వీ
క్రమమున శోకింపఁగ నిను, హిమకరముఖి దేర్చువార • లెవ్వా రిచటన్. 940
క. తరుణీ రామునికంటెను, బరుఁ డొక్కఁడు లేఁడు ధర్మ•పరుఁడు జగతిలో
నరుదార రాఘవునియం, దరసిన లే దించు కైన • నశుభం బబలా. 941
వ. మహానుభావుం డగురాముండు లక్ష్మణసహితుం డై యరణ్యంబుననుండి గ్రమ్మఱఁ బురంబునకుం జనుదెంచి సామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుం డై జానకిం గూడి రోహిణీయుక్తుం డైనచంద్రునిభంగి వెలుంగుచు మృదుపీనంబు లగు కరంబులచేత భవచ్చరణంబులు సంస్పృశింపం జనుదెంచు నప్పు డీవు మేఘరాజి శిలోచ్చయంబునుం బోలెఁ బరమానందసంభూతబాష్పజలంబులచేత నక్కుమారశేఖరునిం బ్రోక్షించెదవు సత్యంబుగాఁ బలికితి శోకమోహంబులు విడిచి యూఱడిల్లు మని యిట్లు సుమిత్రాదేవి పూర్వజన్మకృతభగవదారాధనజనితసుకృతపరిపాకంబున శ్రీరామునిం బరమాత్ముఁగా నెఱింగి వివిధవినయసాంత్వవాక్యోపచారంబుల ననేకప్రకారంబుల నాశ్వాసించిన నాసుమిత్రాదేవివాక్యం బాలకించి శరద్గతం బగునల్పతోయమేఘంబుభంగి నరదేవపత్ని యగునకౌసల్యాదేవిశరీరంబునందలి శోకంబు వినాశంబు నొందె నంత నిక్కడ. 942
చ. జనకుని మిత్రవర్గమును • సర్వవిధంబుల వీడుకొల్పి కా
ననమున కేగురాముని జ•నప్రియుఁ బాయఁగ లేక రక్తులై
పనివడి పౌరజానపద•వర్గము బల్విడి నమ్మహాత్ముని
న్ననుకొని యెంతఁ జెప్పినను • వీడక పోవుచు నుండి రత్తఱిన్. 943
తే. సముదితుం డైనపూర్ణిమా•చంద్రుమాడ్కి, రామభద్రుండు సాకేత•రాజధాని
పౌరు లగువారి కెల్ల ను•దారసద్గు, ణాబ్ధి గావున సత్ప్రియుం•డై తనర్చె. 944

రాముఁడు పౌరుల నూఱడించుట.

క. వనికిం జనవల దని చ, య్యన రాముఁడు వారిచేత • యాచితుఁ డయ్యున్
జనకుని సత్యాత్మునిఁ గా, నొనరింపఁగఁ బూని నిలువ • కొయ్యనఁ జనియెన్.
వ. ఇవ్విధంబునం బోవుచు నారఘువంశశేఖరుండు వారి నందఱఁ గరుణాతరంగితాపాంగవీక్షణంబుల నిరీక్షించి స్నేహాయుక్తంబు లగుమంజులవాక్యంబుల నిజపుత్త్రులం బోలె ననూనయించుచు నిట్లనియె. 946
తే. చెలఁగి మీరలు నాయందు • సలుపునట్టి, భక్తిబహుమానగౌరవ•రక్తులను వి
శేషముగ భరతునిమీఁదఁ•జేర్పుఁ డింక, మామనంబునకదియెస•మ్మద మొసంగు.

చ. అతఁ డపరాజితుండును మహాత్ముఁడు గ్రీరథుం డమర్షి ప్రా
జ్ఞతముఁడు పిన్ననాఁ డయిన • జ్ఞానముచేఁ గడుఁబెద్ద సాధుస
మ్మితుఁ డగుఁ గాన నింకఁ దగ • మీ కనురూపకుఁ డైననాథుఁ డై
తతమతిచేఁ బ్రియంబును హితంబును జేయుచు నుండు నిచ్చటన్. 948

క. జనకునిపనుపున భరతుఁడు, ఘనరాజ్యపదస్థుఁ డయ్యెఁ • గావున మన మ
య్యనఘునియానతిఁ గైకొని, యనిశము వర్తింపవలయు • నతిశయబుద్ధిన్.

వ. కావున మీరు మత్ప్రీతికొఱకు నతం డెట్లు పరితపింప కుండు నట్లనూనయిం
చుచు నతని యాజ్ఞ నుల్లంఘింపక మదాగమనంబుఁ గోరుచుఁ దద్వశవర్తు లై
యుండుం డని పలికిన నప్పు డప్పౌరజనంబులు రామభద్రుం డెట్లు పితృవచన
పరిపాలనరూపధర్మంబునందు సంస్థితుం డయ్యె నట్లు తదాధిపత్యంబుఁ గోరుచు
నమ్మహాత్ము నుద్దేశించి విలపించుచుఁ గన్నీరు నించు చుండి రప్పు డారా
ముండు సౌమిత్రిసహితుం డై బాష్పపిహితలోచను లైనపురజనంబుల రజ్జువుల
చేతం బోలె స్వగుణంబులచేత నాకర్షించుచు నతిత్వరితగమనంబునం బోవు
చుండ నప్పుడు వయోజ్ఞానతపోవృద్ధు లైనవిప్రులు వయఃప్రకంపితమస్తకు లై
మిక్కిలి వృద్ధు లగుటవలన సమీపధావనాశక్తిచేత దవ్వులం జూచి రాముని
కృపావిశేషం బుగ్గడించుటకుఁ దదీయరథకీలితహయంబుల నుద్దేశించి యి
ట్లనిరి. 950

ఉ. రామరథప్రకీర్ణహయ•రాజములార సమీరసన్నిభో
ద్దామరయంబునం జనక • దాశరథి న్వెసఁ గ్రమ్మఱింపుఁ డ
ట్లే మని బ్రాహ్మణోత్తముమ•ఖేరితసూక్తిఁ దిరస్కరించినం
దా మదిలో సహింపఁ డతి•ధార్మికుఁ డౌట రఘూద్వహుం డొగిన్. 951

తే. అవనిలోఁ గర్ణవంతంబు • లైనభూత, సంఘములయందు మిక్కిలి • శ్లాఘనీయు
లట్లు గావున మీరు ద•యాసమృద్ధి, మా మనవి బుద్ధిఁ గైకొని•మరలుఁడిపుడు.

చ. రవికులసార్వభౌమునిఁ బరాక్రమశీలుని రామునిం బురో
పవనవిహార మర్థి సలుపం గొని పోవుట మాని మీరు భై
రవతరసింహముఖ్యమృగ•రాజవిరాజిత మైనదండకా
టవి కిటు సాహసంబునఁ గడంగి వెసం గొని పోవఁ జెల్లునే. 953

విప్రులందఱు రాముని వనమునకుఁ బోవలదని ప్రార్థించుట.

వ. అని యిట్లు విలపించు చున్నయావిప్రవరులదీనాలాపంబు లాలకించి రాముండు
బ్రాహ్మణవాక్యశ్రవణానంతరంబున రథగమనంబునందు దోషం బగు నని
యును బ్రాహ్మణాశ్వాసనంబున వ్రతభంగం బగుననియును దలంచి రథంబు
డిగ్గి తదాగమనపర్యంతంబు సన్నికృష్టపదన్యాసుం డై చారిత్రవత్సలుండు
గావున బ్రాహ్మణులయం దతివిశ్వాసంబువలనఁ దాను రథారూఢుం డై యుండి

పదాతు లయినవారలఁ గ్రమ్మఱింప నుచితంబు గాదని నిశ్చయించి పాద సంచారంబున వనపరాయణుం డై మెల్లనం బోవుచుండె నప్పు డారఘుపుంగవుని డాయం జని యావృద్ధవిప్రులు సంతప్తాంతఃకరణు లై యిట్లనిరి. 954

సీ. అనఘాత్మ నీమంగళాకృతిఁ జూడక యొకనిమిషం బైన • నోర్వలేమిఁ
జేసి నీమృదువాగ్విశేషంబుచే బహూకృతుల మై వనభూమి • నతిసుఖాబ్ధి
నలరుచు నుండెద • మనునాసపెంపున వచ్చుమ మ్మిటుఁ ద్రోచి • పుచ్చి నీకుఁ
బోవంగఁ జెల్లునె • భూతదయాళుండ వైననీవె దయావిహీనబుద్ధి

తే. ద్విజవరోపేక్షఁ జేసిన • వేఱె యొకఁడు, కడఁగి రక్షింపఁ గలవాఁడు • గలఁడె జగతి
నకట యాచంద మైన నీ • కన్నధికధర్మ, నిష్ఠుఁ డని సూరిజను లాడ • నేర్తు రెట్లు.

వ. మఱియు బ్రహ్మసంబంధిసకలమంత్రతంత్రజ్ఞానోపయోగానుష్ఠానరూపంబు లైన యస్మదీయకర్మంబులును బాత్రారణిద్వారంబున ద్విజస్కంధాధిరూఢంబు లైనగార్హపత్యాహవనీయదాక్షిణాగ్నులును గౌతుకాతిరేకంబున ననుసరించి వచ్చుచున్నయవి వాజపేయసముత్థితంబు లైనయస్మదీయపాండురచ్ఛత్రంబులు శరన్మేఘంబులభంగి వెలుంగుచు నివియే వెనుకొని యరుగుదెంచుచున్న వీయాతపత్రంబులచేత ననవాప్తచ్ఛత్రుండ వైన నీకు రవికిరణంబుల వేఁడిమి సోఁకకుండ నీడఁ గావించెదము వేదమంత్రానుసారిణి యగు నస్మత్పరమధన భూతంబు లైన నస్మద్బుద్ధి భవన్నిమిత్తంబు వనవాసానుసారిణిగా నొనర్పంబడి యె వేదంబులు మాహృదయంబులయందు యున్నవి పాతివ్రత్యరక్షిత లగు నస్మత్పత్నులు గృహంబులయందు నిలువంగలరు భవన్నివర్తనంబునం దస్మద్బుద్ధి సునిశ్చిత యయ్యె నింక నీవు వనగమననిశ్చయంబు సేయం జనదు ధర్మపరాయణుండ వైననీవ బ్రాహ్మణప్రార్థనాచరణరూపధర్మనిరపేక్షుకుండ వగుచుండ నింక ధర్మం బెత్తెఱంగునం బ్రవర్తిల్లు నిభృతాచారుండ వైననీవు హంస శుక్లశిరోరుహంబులును మహీంపతనరజోవ్యాప్తంబులు నగుమాశిరంబులచే యాచితుండ వై మరలు మని పలికి వెండియు నిట్లనిరి. 956

చ. రవికులవర్య రమ్ము నగరంబునకుం జను దేర వేని భూ
దివిజులు త్వద్వియోగజవి • తీర్ణమహావ్యసనాభిపన్ను లై
తవిలి ద్విజార్హయాగము లు • దంచితభక్తి నొనర్ప రందున
న్నవనవిఘాత దోష మది • సంగత మయ్యెడు నీకుఁ జూడఁగన్. 957

క. వినుము చరాచరభూతము, లనఘాత్మక భక్తియుతములై దైన్యమున
న్నినుఁ బ్రార్థించుచు నున్నవి, సునిశితముగ భర్తులందుఁ • జూపుము కరుణన్.

రాముండు తమసాతీరంబుఁ జేరుట.

వ. మఱియు నఖిలజనహృదయనయనానందకరుండ వైననిన్ను విడువం జాలక నీవెంటం జనుదెంచుచున్నయస్మదాది పురజనుల భాగ్యంబు నాలోకించి తాము

ను వెనువెంటం బోవ గమకించి మూలంబులచేత హతగమనవేగంబులై పురజను
లకుం బోలేదమకు రామానుయానభాగ్యంబు లేదయ్యె నని చింతించి వాయువే
గంబుచేత నాక్రోశించుచున్నవానియట్లు చూపట్టుచున్న మహోన్నతంబులైన
పాదపంబులను నాహారసంచారంబులు మాని చేష్టలు దక్కి వృక్షైకస్థాననిష్ఠితం
బులై సర్వభూతానుకంపివైన నిన్నుఁ బ్రార్థించుచున్న ఖగంబులను విలోకింపు
మని యిట్లు బహుప్రకారంబుల దుఃఖించుచున్న యావిప్రోత్తములదీనాలాపంబు
లాలించి కల్యాణగుణాభిరాముండైన రాముని నివారించుట కడ్డంబు
వచ్చెనో యనం దమసానది యాసన్నం బయ్యె నప్పుడు సుమంత్రుండు మార్గ
పరిశ్రాంతంబులైన హయంబులఁ దెచ్చి యమ్మహానదీజలంబులఁ గడిగి మృదుమ
ధురఘాసంబు మేపి తద్రక్షణంబునకుం జాలియుండె నిట్లు రమ్యం బగుతమసా
తీరంబు నాశ్రయించి రాముండు సీత నవలోకించి లక్ష్మణున కిట్లనియె. 959

క. అనఘ రవి యస్తమించెను, వనవాసంబునకు నొక్క • వాసర మయ్యెన్
మునుపటివలె నీవు మనం, బున గృహసౌఖ్యాదివాంఛఁ • బొందకు మింకన్.

క. పగ లెల్ల నడవిఁ గ్రుమ్మరి, ఖగమృగములు తమకు వలయు • కందువలందుం
దగురీతిఁ జేరినందున, సుగుణాఢ్య వనములు గంటె • శూన్యము లయ్యెన్.

క. విను మిప్పు డయోధ్యాపుర, జను లందఱు బాలవృద్ధ • సహితంబుగ నె
మ్మనమున నడలుచు నుండుదు, రనఘా మనరాకఁ దలఁచి • యంధులభంగిన్.

క. అనుపమసద్గుణములచే, ననవరతము విషయవాసు • లవనీపతికిన్
మనకు భరతశత్రుఘ్నుల, కనురక్తులు గారె వారి • కడలు జనించెన్. 963

క. జననీజనకులు సారెకు, వనగమనముఁ దలఁచి తలఁచి • వారక మదిలో
ఘనశోకంబునఁ గుందుదు, రనఘాత్మ తదార్తి కాత్మ • నడలెదఁ జుమ్మీ. 964

ఆ. అయిన నేమి భరతుఁ • డఖిలధర్మవిదుండు, కరుణ జేసి యేల • గావ కుండు
నతనిభక్తిభావ • మరసి డెందంబునఁ, గుండ కున్నవాఁడఁ • గొంతధృతిని. 965

వ. మఱియు నన్ననుసరించి వనంబునకుం జనుదెంచుటం జేసి నీవుచితం బాచరించి
తివి వైదేహీరక్షణార్థంబునందు సహాయత సంపాదనీయంబు గదా నేఁడు
వనవాసోపక్రమదివసం బీతమసాతీరంబు మహాక్షేత్రంబు గావున నీరాత్రి
జలపానంబుఁ జేసి యిచ్చట నుపవాసంబు సేయుద మని పలికి సుమంత్రుం
జూచి నీ వశ్వరక్షణంబునం దప్రమత్తుండవై యుండు మని నియమించిన
నతం డయ్యశ్వంబుల బంధించి సమృద్ధఘాసవంతంబులఁ గావించి ప్రత్యాస
న్నుండై సంధ్య నుపాసించి మంజుపల్లవంబులఁ దల్పంబుఁ గావించిన నారఘు
వరుండు కృతానుష్ఠానుండై సీతాసహితంబుగా సుమంత్రవిరచితపల్లవ
తల్పంబు నధివసించెఁ బురజనంబులు మార్గాయాసఖేదంబున మైమఱచి
నిద్రించుచుండి రంత లక్ష్మణుం డన్నదిక్కుఁ గనుంగొని సూతునితో ననేక

ప్రకారంబులఁ దదీయకల్యాణగుణవిశేషంబులు వక్కాణించుచు నిద్రాసుఖంబులు విడిచి జాగరూకత్వంబున నప్రమత్తుం డై రక్షించుచుండె నిట్లు గోకులాకులతీర మైనతమసానదీతీరంబున నారాత్రి వసియించి యరుణోదయకాలంబున రాముండు మేల్కని నిద్రించుచున్న ప్రకృతిజనంబుల నవలోకించి పుణ్యలక్షణుం డైనలక్ష్మణున కిట్లనియె. 966

క. అనఘా చూచితె యీపుర, జను లెంతయు మనల విడువఁ • జాలక వనికిం
జనుదెంచెద మని కుతుకం, బునఁ బడి యున్నారు వృక్ష • మూలములందున్.

క. ఉడుగుఁ డని యెంతఁ జెప్పిన, నుడుగరు వల దనుచు నింక • నొత్తి పలికినం
గడువడిఁ దమప్రాణంబులు, విడిచెద మని యున్నవారు • వెఱ్ఱితనమునన్. 968

ఆ. వీ రెఱింగి రేని • విడువక మనవెంట, నరుగుదెంతు రదియు • భరము గానఁ
గడఁగి నిద్ర లేచు • కంటె ముంగల మన, మరద మెక్కి పోద • మతిరయమున.

రాముఁడు నిద్రితు లగుపౌరుల వంచించి వనమున కరుగుట.

వ. మఱియు నీయిక్ష్వాకుపురవాసులు నాయందు ననురక్తు లై నన్ను విడువం జాలక వృక్షమూలంబుల నాశ్రయించి నిద్రించుచున్నవారు గావున వీరల వంచించి చను టొప్పు వీ రరణ్యంబునందు సంచరించుచు నిడుమలఁ గుడువం జాల రని పలికిన సౌహార్ద్రస్వరూపుం డైనరామునిం జూచి లక్ష్మణుండు దేవా యిదియే నాకుం జూడ యుక్తం బై తోఁచుచున్నదట్లు గావింపు మనిన నారాముండు సుమంత్రుం జూచి రథంబు రయంబున నాయితంబు గావింపు మనవుడు నతండు జవసత్త్వసంపన్నంబు లైనహయంబులం బూన్చి సజ్జంబుఁ జేసి తెచ్చిన నారఘుపుంగవుండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా రథారోహణంబుఁ జేసి యమ్మహానది నుత్తరించి మహామార్గంబు నాశ్రయించి శీఘ్రంబునం బోవుచుఁ బురజనమోహనార్థంబు సుమంత్రు నవలోకించి మనపోయినతెఱంగు పౌరు లెఱుంగకుండు విధంబున నీవు కొంతదూరంబు రథం బయోధ్యాపురంబున కభిముఖంబుగాఁ దోలి క్రమ్మఱ వనమార్గంబునకు మరల్పు మనిన నతం డట్ల కావించి క్రమ్మఱ రథంబుఁ దోలుకొని రామునికడకుం జనుదెంచిన నమ్మహాత్ముండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా సపరిచ్ఛదం బైనరథం బెక్కిన నాసుమంత్రుండు తపోవనమార్గంబుఁ బట్టి హయంబుల రయంబునం దోలిన నవి వాయుజవంబునం బోవుచుండె నిట్లు రాముండు జానకీలక్ష్మణసహితంబుగా రథారోహణంబుఁ జేసి ప్రయాణానుకూలమంగళసూచకనిమిత్తదర్శనార్థం బొక్కింత రథం బుదఙ్ముఖంబు గావించి నిమిత్తస్వీకారానంతరంబున దక్షిణాభిముఖంబుగా వనమార్గంబుఁ బట్టి చనియె నంతఁ దమసాతీరంబున నిద్రించి యున్న పౌరజనంబులు ప్రభాతకాలంబున మేల్కాంచి రామునిం గానక దిక్కులు గలయం దిలకించుచు శోకోపహతచిత్తు లై కొండొకసేపు చేష్టలు దక్కి యుండి వెండియు

నొక్కింత తెలివిఁ దాల్చి కన్నీరు నించుచు విషాదవేదనావిశేషంబునఁ దమలో
నిట్లని విలపించిరి. 970

పౌరులు నిద్రలేచి రాముని గానక విలపించుట.

ఉ. అక్కట రాముఁడు న్మనల • నారట పెట్టి దయావిహీనుఁడై
చిక్కక త్రోచి పోయె దరి • చేరఁగ రానివిపత్పయోధి నిం
కెక్కడ నీఁదువార మిఁక • నెవ్వఁడు రక్షకుఁ డేది దిక్కు నేఁ
డెక్కడ వచ్చె నీనిదుర • యెంతటి మోసము వచ్చె నిత్తఱిన్. 971

ఉ. నిర్మలచిత్తుఁ డంచితసు•నీతివిదుండు దయాపయోధి స
ద్ధర్మవిశారదుం డభయ•దాయకుఁ డీశ్వరుఁ డంచుఁ జిత్తమం
దర్మిలి నమ్మి యున్నమము • నక్కట యిక్కడ నొంటి డించి యే
ధర్మ మటంచుఁ బోయె నిల • ధార్మికు లీగతి విన్న మెత్తురే. 972

ఉ. రాముని భానుమత్కులల•లాముని గోమలనీలనీరద
శ్యాముని బాసి మేన నిఁకఁ • బ్రాణము నిల్పఁగ నేల చిచ్చులో
వేమఱుఁ జొచ్చి యైన నడ•వి న్విషపాన మొనర్చి యైన నిం
కేమి యొనర్చి యైన మన • మిచ్చుటఁ జత్తము నిక్కువంబుగన్. 973

క. జాలిం బడి తనసుతులం, బోలె మనల నేఘనుండు • భూరికరుణచేఁ
బాలించు నట్టిరాముఁడు, వాలాయము మనల విడిచి • వనమున కరిగెన్. 974

క. ఏలాగు బ్రతుకుదము మన, మేలీలఁ జరింత మెచటి • కేగుద మకటా
బాళిం దల్లులఁ బాసిన, బాలులగతి నయ్యె నేఁడు • పరికింపంగన్. 975

తే. రామభద్రుండు లేనిపు•రంబు శూన్య,గృహముగతి నుండు దాని నేఁ•రీతిఁ జూత
మచటివారలు రాముఁ డెం•దరిగె ననిన,నేమి చెప్పుద మిఁకఁ దెఱఁ•గెద్ది మనకు.

వ. అని బహుప్రకారంబుల భుజం బెత్తి రోదనంబు సేయుచు రామరహితం బైన పురంబు సొర నొల్లక రథం బరిగినచొప్పునఁ గొంతద వ్వరిగి మార్గనాశం బగుట విషాదంబు నొందుచుఁ జేయునది లేక మరలి పురమార్గంబుఁ బట్టి వివత్స లయిన మొదవులచందంబున విలపించుచు దైవోపహతుల మైతి మింక నేమి సేయువార మని చింతించుచు నరిగి చంద్రహీనం బైనగగనంబుపోలికఁ దోయహీనం బైనసముద్రంబుభంగి గరుడునిచేత నుద్ధృతపన్నగం బైన హ్రదంబుపోలిక నిరానందం బైనయయోధ్యాపురంబు సొచ్చి దాని శోభాహైన్యంబునకు శోకించుచుఁ గన్నీరు నించుచు విప్రణష్టప్రమోదు లై పుత్రదారగృహక్షేత్రాదులయందు మమత్వంబు మాని యమూల్యంబు లైనస్వగృహంబులు ప్రవేశించియు దుఃఖసహితం బైనస్వజనంబు నిరీక్షించి దుఃఖోపహతు లై స్వపరవేశ్మస్వజనాన్యజనవివేకంబు లేక కొండొకసేవున కతిప్రయత్నంబునం దమవారి నెఱింగి వారలం గూర్చికొని వారికి రాముండు వంచించి

యరిగిన చందం బంతయు వినిపించి బాష్పపిహితముఖు లై కన్నీరు మున్నీరుగా రోదనంబు సేయు చుండి రప్పుడు విషణ్ణరూపులును శోకపీడితులును బాష్పవిప్లుతలోచనులును దుఃఖోపహతచిత్తులును రామపరిత్యక్తులు నగునప్పురవాసులప్రాణంబు లుద్గతంబు లయిన ట్లుండె వణిజు లంతర్బాహ్యసంతోషంబులు విడిచి బేహారంబులు సేయు టుడిగి ఱిచ్చవడి యుండిరి గృహస్థులు మజ్జనపానభోజనశయనాగ్నిహోత్రాదికంబు విడిచి ధనలాభవ్యయంబు లెఱుంగక యేమియుం దోఁచ కుండిరి చాతుర్వర్ణ్యంబులవారును దమకు నియతంబు లైనధర్మంబులకుం దప్పి చరించుచుండిరి ప్రథమజు లగుపుత్రులం బొంది తల్లులు హర్షింపక పరమదుఃఖాక్రాంత లై యుండిరి యిట్లు గృహంబులకుం జనుదెంచినభర్తలం గూడి పౌరకాంతలు దుఃఖార్త లై తోత్త్రంబులచేత ద్విపంబులం బోలెఁ దీక్ష్ణవాక్యంబులచేత గృహపతుల గర్హించుచు నిట్లనిరి. 977

పౌరకాంతలు భర్తలతోడ నానాప్రకారంబుల విలపించుట.

చ. కరుణ దలిర్ప లోకములఁ • గావ నరాకృతిఁ బుట్టినట్టియా
హరి యగురామభద్రుని మ • హామహు నెచ్చట నున్న సంభృతా
దరమునఁ జూడ కింట సుత • దారలపై రమియించు చుండు న
ప్పురుషులు కల్మషాత్ములయి • పోదురు దుర్గతికి న్నిజంబుగన్. 978

క. పరమాత్ముఁ డైనరాముని, బరికింపఁగ లేని నీతి • బాహ్యులకిల మం
దిరసుతభార్యాభోగో, త్కరసుఖములచేత నేమి • కార్యము దలఁపన్. 979

చ. రయమునఁ గాననంబునకు • రాముని వెన్కొని పోయినట్టిదు
ర్ణయయుతుఁడుం బవిత్రుఁ డయి • నవ్యశుభం బది గాంచు నన్న చోఁ
బ్రియుఁ డగురామునిం బరిచ • రించుచుఁ గానకు నేగినట్టిసీ
తయు నలలక్ష్మణుండు సుకృ • తం బది గాంతు రనంగఁ జిత్రమే. 980

క. రామునివెంట వనంబున, కామెయిఁ జనినట్టితమ్ముఁ • డతఁ డొక్కఁడె పో
ధీమంతుఁడు సత్పురుషుఁడు, శ్రీమంతుం డన్యజనులఁ • జెప్పఁగ నేలా. 981

క. సదమలచరితుఁడు రాముఁడు, పదపడి మజ్జన మొనర్చి • పానము సేయ
న్మదిఁ దలఁచునట్టికొలఁకులు, నదులు తటాకములు గడుఘ • నంబులు గావే.

క. కడు రమ్యకాననము లగు, నడవు లనూపములు సరసు • లద్రులు నదము
ల్బడబడ రఘుకులశేఖరు, నుడుగక శోభింపఁ జేయు • చుండుం బ్రీతిన్. 983

వ. మఱియు వనంబులం గలవిచిత్రకుసుమాపీడంబు లగునగంబులు రామునిం బరమాత్మగా నెఱింగి స్వనిష్ఠభ్రమరఝంకారమంత్రోచ్చారణపూర్వకంబుగా స్వశాఖాకరధృతమంజరీరూపపుష్పాంజలులచేత నమ్మహాత్ము ననుదినంబును బూజించు చుండుఁ బర్వతంబులు సమాగతుం డైనరాముని జూచి యనుక్రోశంబువలన నకాలంబునందును స్వనిష్ఠవృత్తిద్వారంబున ముఖ్యంబు లయిన

ఫలపుష్పంబు లొసంగుచు బహుధాతుమండితంబు లైననిర్ఝరంబులవలన విమలతోయంబుల నొసంగుచు నిత్యంబును సేవించు చుండుఁ బాదపంబులు స్వమూలావకీర్యమాణకుసుమపల్లవవిరచితశయ్యాతలంబులం దధివసించిన రాముని గమింపఁ జేయు చుండు మఱియు నెందెందు వసియించు నవి యెల్లఁ బ్రియాతిథిం బోలె రామభద్రుని సత్కరించుచు నుండు నమ్మహాత్ముం డెచ్చట వసియించు నచ్చట నించుక యైన భయంబును బరాభవంబును లేకుండు మహాశూరుండు మహాబాహుండు మహాతేజుం డాపుణ్యాత్ముండు సర్వభూతంబులకుఁ బరమగతియుఁ బరమపరాయణుండును గావున నమ్మహానుభావుని పాదసేవ మాకుఁ బరమసుఖసాధనభూత యై యుండు మన మిప్పుడు వనంబునకుం జని మీరు రాముని సేవించు చుండుఁ డేము సీతను సేవించు చుండెద మరణ్యంబునందు మీకు రాముండును మాకు సీతయు నిత్యంబును యోగక్షేమంబు సేయు చుండుదు రట్టిపరమస్థానంబున నుండక దుఃఖశోకంబుల బడలుచు నిరానందుల మై యమనోజ్ఞంబును నప్రశస్తంబును సోత్కంఠితజనంబును జిత్తనాశకంబు నైనపురంబున నెట్లుండుద మదియునుం గాక.

తే. అకట కైకేయి దయ్యె రాజ్యం బధర్మ, కలిత మై నాథవంతంబుగాక యుండు
నిచట మనకు వసింపంగ నెట్లు వచ్చు, ధనము జీవిత మది యేలతనయు లేల.

ఆ. రాజ్యకారణమున రమణునిఁ దనయుని, విడిచె నట్టిదుర్వివేక యైన
కైక యింక నూరఁ గలవారి నెవ్వారి, విడువ కుండు దాని విడువ వలదె.

క. జీవించి యున్న కేకయ, భూవరసుతమ్రోల భృత్యభూతల మగుచు
న్జీవించి యుండఁ జాలము, జీవితములు సాక్షిగాఁగఁ జెప్పెద మింకన్. 987

తే. పరఁగ నెవ్వతె కృపమాలిపార్థివేంద్ర,తనయు రామునిఁ గానకుఁ బనిచె నట్టి
లోకవిద్విష్టమతి యైనకైకమ్రోల, నెగులు దక్కి యెవ్వా రెట్లునిలువఁగలరు.

ఉ. రాముఁడు కానకుం జనియె రాజవరేణ్యుఁడు శోకకర్శితుం
డై మని యుండఁ జాలఁ డతఁ డంతము నొందినవెన్క నీపురం
బీమహి యాసమస్తజనబృంద మనాయక మై యుపద్రుతం
బై మితి లేనిదుఃఖమున నట్టె వినాశము నొందు నెంతయున్. 989

తే. మీరు పత్నీయుతంబుగ ఘోరవిషము
నర్థిఁ గ్రోలియు మృతి నైన నధిగమింపుఁ
డట్లు గాదేని సుగుణాఢ్యుఁ డైనరాముఁ
డర్థి వసియించువనమున కైనఁ బొండు. 990

తే. అకట మిథ్యావివాసితుండయ్యె రాముఁ, డూర భరతునిముంగల నుంటఁ జేసి
యుర్విఁ బశుమారకునిమ్రోల నున్నపశువు, లట్ల నిశ్చితమరణుల మైతిమి గద.

శా. రాజీవాక్షుఁడు గూఢజత్రుఁడు మహారణ్యుండు లోకప్రియుం

డాజానుస్థిరబాహుఁ డంచితఘన • శ్యాముండునుం బూర్ణిమా
రాజాస్యుండు మహారథుండు ఘనుఁ డా • రాముండు నానావనీ
రాజి న్శోభిలఁ జేయు చుండు నెపుడు • న్రంగ త్తనూరోచులన్. 992

తే. మఱియుఁ బూర్వాభిభాషియు • మధురభాషి
యైనరాముండు శశిభంగి • నడవియందు
సమదదంతియానంబున • సంచరింపఁ
గని విపినవాసులు ముదంబుఁ • గాంతురు గద. 993

వ. అని యిట్లు నాగరస్త్రీలు బహుప్రకారంబుల భోజనమజ్జనశయనాదు లుడిగి నానావిధదీనాలాపంబుల విలపించుచు మృత్యుభయాగమంబునందుం బోలె నాక్రందనంబు సేయుచుండఁ దదీయదుఃఖంబు సహింప లేనివాఁడు పోలె సూర్యుం డస్తమించెఁ బదంపడి రాత్రి ప్రవర్తించె నప్పుడు సాకేతనగరంబు గాఢసంతమసపరిపూర్ణం బై నష్టజ్వలనసంపాతం బై ప్రశాంతాధ్యయనపుణ్య కథేతిహాసం బై శూన్యవిపణిమార్గం బై ప్రణష్టహర్షం బై నిరాశ్రయం బై నష్ట నక్షత్రగ్రహం బై నయంతరిక్షంబు ననుకరించె మఱియు నప్పురస్త్రీలు వినయ వివేకప్రియంబులచేతఁ దమసుతులకంటె నధికుం డైనరామునిం దలంచి భ్రాతృ పుత్రసహితంబుగా రోదనంబు సేయుచుండిరి ప్రశాంతనృత్యోత్సవగీతవాద్యం బై నిరానందం బై యుపగతపణ్యావస్తుప్రసారణం బై యయోధ్యానగరంబు సంక్షుభితోదకం బైనమహార్ణవంబుభంగి నయ్యె నిట రాముండు తమసాతీరం బునఁ బురజనుల విడిచి నాఁటిరాత్రి వేఁగునంతకుం జని సూర్యోదయసమ యంబున నాహ్నికకృత్యంబులు దీర్చి పితృవాక్యపరిపాలనక్షముం డై దూ రంబు చనిచని కోసలదేశాంతంబు డాసి వికృష్టసీమాంతంబు లగుగ్రామం బులును బుష్పితకాననంబులును విలోకించుచు సీతాలక్ష్మణసహితుం డై పోవు చుండ నప్పు డచ్చటి గ్రామోపగ్రామనివాసు లగుజనంబులు రామునివన ప్రయాణంబుఁ జూచి తమలో నిట్లనిరి. 994

వనంబునకుఁ బోవురామునిఁజూచి గ్రామనివాసులు దుఃఖించుట.

సీ. అక్కటా దశరథుఁ • డాలిమాటకుఁ బ్రియపుత్త్రు నేగతి వనం • బునకుఁ బనిచెఁ
దనవంశధర్మంబు • దప్పి కైకేయి మగనికి దుర్నయ మెట్లు • గఱపె నీతఁ
డసమానబాహుబ • లాఢ్యుఁ డయ్యును దానిహితమతిఁ దా నెట్లు • నీయకొని మె
నతిసుఖోచిత ముగ్ధ • యబల మహాసుకుమారి యీధరణీకు • మారి యెట్లు

తే. భయదవనమున నిడుములు • వడఁ దలంచె, నెంతయాపద వాటిల్లె • నిపుడు వీరి
కేమిసేయంగఁ గల వార • మీశ్వరాజ్ఞ, మీఱి నడువంగఁ దరమె మె • వ్వారికైన.

క. అని యీగతిఁ గోసలవిష, యనివాసులు దుఃఖతప్తు • లై విలపింప
న్ఘనుఁ డారఘుపతి వారల, యనూనదీనోక్తి వినుచు • నటు చని మ్రోలన్.

క. సాదరమునఁ బరిమళశీ, తోదకపరిపూర్ణ మగుచు • నొప్పెడిదాని
న్వేదశ్రుతి యనువరనది, నాదశరథసుతుఁడు దాఁటి • యవ్వలఁ జనుచున్.
క. విమలోదకయై కమనీ,యమరాళరుతాభియుక్త•యై గోకులయు
క్తమనోజ్ఞానూపక యై, యమరెడుగోమతిని దాఁటి • యరుగుచు నవలన్.
క. నవరాజీవోత్పలకై, రవగతమకరందలుబ్ధ•రమ్యభ్రమరీ
రవనాదిత యై యొప్పెడు, నవజల యగుస్యందికాఖ్య•నదిని దరించెన్. 999
వ. ఇట్లమ్మహానది నుత్తరించి తొల్లి యిక్ష్వాకునకు మను వొసంగినట్టి స్యందికాఖ్య
నదీమర్యాదం బైనదాని నవాంతరజనపదావృతమగుదానిఁ గోసల దేశవిశేషంబు
వై దేహికిం జూపుచు నతిత్వరితగమనంబునం బోవుచు సుమంత్రు నవలోకించి
మత్తహంసస్వరంబున నిట్లనియె. 1000
చ. కడఁగి చతుర్దశాబ్దములు • కాననవాస మొనర్చి క్రమ్మఱం
దడయక నేగుదెంచి తలి•దండ్రులు కామితము ల్ఘటింపఁగా
నుడుగక రేపుమాపు సర•యూతటపుష్పితకాననంబునం
దడరినకౌతుకంబు చెలు•వారఁగ నెన్నఁడు వేఁట సల్పెదన్. 1001

—— రాముఁడు జనపదనివాసు లగుజనుల నూఱడించుట. ——

వ. వేఁట శిష్టాచారం బగునే యని యంటి వేని. 1002
సీ. అనఘాత్మ యాలోక•మందు రాజర్షుల కడవిలో వేఁట క్రీ•డార్థ మగుట
నవసరం బెఱిఁగి స•దాచారపరులచే మానక స్వీకృతం•బైనదానిఁ
జలవేధనార్థంబు • శరచాపధరులచే ననిశ మాకాంక్షితం•బైనదాని
సరయూనదీతీర•సంజాతవనములో నించుక వేఁటఁ గా•వించువాఁడ
తే. నరయ రాజుల కీరీతి • యవనిలోన, నతుల మై సమ్మతం బయి • యలరు చుండు
ననుచునీభంగి రాఘవుఁ•డమృతమధుర, భాషణంబులఁ బలుకుచుఁ•బ్రాభవమున.
వ. శీఘ్రంబున నగస్త్యదిశాభిముఖుం డై పోవుచు విశాలంబు లగుపురంబు లర
ణ్యంబులు గ్రామంబులు విలోకించుచుఁ గోసలదేశాంతంబుఁ జేరి యయోధ్యాభి
ముఖుం డై యారబ్ధవ్రతనిర్విఘ్నపరిసమాప్త్యర్థంబు నిర్గమనసమయంబున
శిష్టాచారప్రాప్తపురదేవతానమస్కారంబునకు సంకటంబుచేత నవకాశంబు
లేమిం జేసి యమ్మహాపురివలన ననుజ్ఞఁ గొనువాఁడై కేలుదోయి ఫాలంబునం
జేర్చి యిట్లనియె. 1004
ఉ. ఓపురరాజమా సురపు•రోపమధామమ నీకు నిత్యముం
గాపుగ నున్నదైవతని•కాయముతోఁ దగ నాన తిమ్ము మా
కీపనిఁ దీర్చి క్రమ్మఱ నం•హీనగతిం జనుదెంచి యవ్వలం
జూపులవిందు గాఁగఁ నినుఁ•జూచెద మింత యనుగ్రహింపవే. 1005
వ. అని పలికి భక్తిపూర్వకంబుగా నమస్కరించి పదంపడి దర్శనార్థం బరుగు

డెంచి దుఃఖించు చున్నజానపదుల నవలోకించి వారల దుఃఖనివారణంబు కొఱకుఁ దానును బాష్పపూర్ణముఖుండై దక్షిణభుజం బెత్తి యిట్లనియె.

సీ. అనఘాత్ములార య•థార్థంబుగాఁ దొల్లి నాయందు మీచే నొ•నర్పఁబడిన
యట్టియనుక్రోశ•మనుకంపయును గడుఁ బాపీయ మై దోఁచెఁ • బరఁగ మీకు
బహుకాలదుఃఖాను•భవముకొఱకు నిది చేకూడె నే నేమి • సేయువాఁడ
నిపుడు మీపదముల • కేగుఁ డే మర్థసంసిద్ధి కై కానన•సీమ కర్థిఁ
తే. బోయి వచ్చెద మని యిట్లు•పొసఁగ రామ, చంద్రుఁ డవతరణప్రయో•జనము రావ
ణాసురవధార్థ మని యక్షు•రార్థ మెఱుఁగ, పడ వచించినవారు సం•భ్రాంతులగుచు.
ఆ. రమ్యమూర్తి యైన • రామున కభివాద, నము ప్రదక్షిణంబుఁ బొ•నర్చి బాష్ప
పూర్ణవదను లగుచుఁ • బోవ లేకందంద,నిలిచి చూచు చుండి•రలఘుమతులు.

వ. ఇట్లు రామచంద్రముఖచంద్రామృతంబు నేత్రచకోరంబులం గ్రోలుచుఁ దనివి నొందక తదీయగుణంబులచేత నాకర్షింపఁ బడినమనంబును గ్రమ్మఱింపం జాలక విలపించు చున్నవారల కారఘువల్లభుండు సాయంకాలంబునందు సూర్యుండునుం బోలె నగోచరుం డై చక్షుర్విషయం బతిక్రమించి నిజదేహప్రభాపటలంబుల నద్దేశంబు వెలింగించుచుం జని ధనధాన్యోపేతంబులును దానశీలజనాకీర్ణంబులును శుభకరంబులును భయరహితంబులును రమ్యంబులును దేవతాయతనయాగీయపశుబంధనస్తంభసంకులంబులును నుద్యానామ్రవణోపేతంబులును సంపన్నసలిలాశయంబులును హృష్టపుష్టజనాకీర్ణంబులును గోపగోకులసేవితంబులును నరేంద్రులకు రక్షణీయంబులును వేదఘోషాభినాదితంబులును నగుకోసలదేశస్థగ్రామంబు లన్నియు నతిక్రమించి ముందట. 1009

రాముఁడు గంగానదిఁ జేర నరుగుట.

మ. కనియె న్రాఘవుఁ డభ్రమార్గవిలస•త్కల్లోలమాలామిళ
ద్ఘనహంసచ్ఛదజాతవాతనిపత•త్స్వర్వృక్షసూనాళిచే
ననిమేషుల్ త్రిజగత్పవిత్రమహిమ•వ్యాప్తి న్వితర్కించి గొ
బ్బునఁ బుష్పంబులఁ బూజఁ జేసి రసఁగాఁ • బొల్పొందుగంగానదిన్. 1010

వ. మఱియు దేవదానవగంధర్వకిన్నరోరగసేవిత యగుదాని విమలపులినవిహరమాణ విద్యాధరసుందరీసుందరకబరీసమర్పితనూతనపారిజాతకుసుమ రసాస్వాదనమత్తమధుకరఝుంకారసంకుల యగుదాని నిరంతరహోమధూమపటలఘనీభూతపుణ్యాశ్రమాభిరామరమణీయతీర యగుదాని జలక్రీడాకుతూహలసమాగత విహరమాణ దివ్యాప్సరోగణజలాశయ యగుదాని నంతర్లీనదేవోద్యానదేవక్రీడాపర్వతశతాకీర్ణ యగుదాని దేవభోగ్యపద్మిని యగుదాని దేవప్రయోజనార్థం బాకాశంబున కుద్గమించినదాని దేవసంఘాప్లుతసలిల యగుదాని సముల్లసితపద్మోత్పలకైరవషండమండలాంతర్గతవిహర

మాణముత్తమరాళచక్రవాకసారసక్రౌంచరుతాభియుత యగుదాని స్మరణమాత్రంబున సకలకల్మషహరణస్వభావ యగుదాని దర్శనమాత్రంబున సమస్తమంగళప్రదశీల యగుదానిఁ ద్రిలోకవిఖ్యాత యగుదాని సకలలోకపావని యగుదాని జలఘాతాట్టహాసోగ్ర యై మణినిర్మలదర్శన యై యాభోగపులిననితంబ యై డిండీరఖండనిర్మలహాస యై శైవాలకేశ యై నానాపుష్పపరాగపటలపటావృతయై వివిధకుసుమాలంకృతయై భూషణోత్తమభూషితయైన యువతిభంగి నలరుదాని దిశాగజవనగజదేవోపవాహ్యగజముహుర్ముహుస్స్నానాదితాంతర యగుదాని శింశుమారచక్రభుజంగనిషేవిత యగుదాని ఫలపుష్పకిసలయద్విజగుల్మలతాశతపరివృత యగుదాని నిష్పాప యగుదాని విష్ణుపాదాంగుష్ఠనఖనిష్ఠ్యూత యగుదాని శంకరజటాభ్రష్ట యగుదాని సముద్రమహిషి యగుదాని మఱియును. 1011

సీ. తిలకింప నొకచోట • స్తిమితగంభీరత్వ మొకచోట వేగజ•లోత్కరంబు
నొకచోట వేణీకృ•తోదకం బొకచోట రమణీయపులినాభి•రంజితంబు
భీషణగంభీర•ఘోషణం బొకచోట నూర్మికాసందోహ • మొక్కచోట
సముదంచితావర్త•సముదయం బొకచోట నొకచోట ఘనవాలు•కోత్కరంబు
తే. నొక్కచోటఁ గైరవపంక•జోత్పలంబు, లుభయతీరజతరుజాల • మొక్కచోటఁ
గలిగి యద్భుతవైఖరిఁ • గ్రాలుదానిఁ, గలితరంగత్తరంగను • గంగఁ గనియె.

వ. ఇట్లు జాహ్నవి నవలోకించి రాముండు దనచరణంబుపగిదిఁ బద్మరేఖాలంకృత యై తనహృదయంబుకరణి నిష్పంక యై తనదానగుణంబుకైవడి బహుజీవన యై తనవనప్రయాణంబుభంగి వసుమతీజాతాభిరామ యై యలరుట కానందించుచుఁ దత్తీరంబున శృంగిబేరపురం బనునిషాదపట్టణంబుఁ గని తత్సమీపంబునకుం జని సుమంత్రు నవలోకించి యిట్లనియె. 1013

ఉ. నూతనపుష్పపల్లవమ•నోహర మై మన కాశ్రయార్హ మై
యీతటినీతటంబుపయి • నెంతయు నొప్పెడి నింగుదీమహీ
జాతము చూచితే యిచట • సమ్మతి నేఁడు వసించి యాపగా
జాతకళావిశేషములు • సర్వముఁ జూతము గాక సారథీ. 1014

మ. అనిన న్సూతుఁడు లక్ష్మణానుమతిచే • నచ్చోటికిం దేరుఁ దో
లిన రాముండు రథంబు డిగ్గి యట నో•లిన్ సీతయుం దమ్ముఁ డొ
య్యన సేవింపఁగ వృక్షమూలమున సం•ధ్యాసీనుఁ డై యుండె భ
క్తి నిబద్ధాంజలి యై సుమంత్రుఁ డనుర•క్తి న్ముందటం గొల్వఁగన్. 1015

శృంగిబేరపురాధీశుం డగుగుహుండు రామునిం జూడవచ్చుట.

వ. అంత. 1016

ఉ. ఆపుర మేలువాఁడు సుగు•ణాభిరతుండు నిషాదలోకర

త్సాహపరతంత్రుఁ డుగ్రబల•శాలి గుహాఖ్యుం డను పేరివాఁడు ప్రా
ణోపమమిత్రుఁ డై తగురఘూత్తమురాక యెఱింగి సమ్మదో
ద్దీపితుఁ డై హితాళి చను•దేర భజింపఁగ వచ్చె రామునిన్. 1017

ఉ. ఈగతి నేఁగుదెంచుగుహు•నెంతయు నంతనె చూచి చాపదీ
క్షాగురుఁ డైనరాముఁడు ప్ర•సన్నముఖుం డయి రమ్ము రమ్మన
న్వేగమె డాయ వచ్చి కడు•విశ్రుతకీర్తిని రామమూర్తినిం
గౌఁగిటఁ జేర్చి మేనఁ బుల•కల్పొలఁగ న్వినయోక్తి నిట్లనున్. 1018

ఆ. ఓమహానుభావ•యేమికారణమున, నీతపస్విరూప•మిపుడు గలిగె
సఖుఁడ నైననాకు•సర్వంబు దయతోడఁ, జెప్పు మధిప వేఱు•సేయనేల.

క. పాయక మద్భాగ్యంబున, నీయట్టిప్రియాతిథి న్వి•నిర్మలచరితు
న్శ్రీయుతునిఁ జూడఁ గలిగెను, నాయట్టికృతార్థుఁడు భువ•నంబులఁ గలఁడే.

వ. అని స్వాగతం బడిగి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూజించి వెండియు నిట్లనియె.

మ. ఇనవంశోత్తమ యీధరిత్రికిఁ గరం•బీశుండ వీ వేము నీ
కనిశంబుం బని సేయువారము మదీ•యం బైనరాజ్యంబు గ్ర
ద్దనఁ జేపూని ధరింపు మీపుర మయో•ధ్యాపట్టణంబట్ల వే
డ్కనిరీక్షింపుము భక్ష్యభోజ్యములు వే•గైకొమ్ము నాపై కృపన్. 1022

మ. అని ప్రార్థించుచు నున్నయాగుహుని రా•జాగ్రేసరుం డైనరా
మనరేంద్రుండు దయార్ద్రదృష్టిఁ గని సం•మానంబుఁ గావించి యి
ట్లనుఁ బుణ్యాత్మక యేము సంతతము ను•ద్యత్ప్రీతి నీచేత న
ర్హణముం బొందినవార మింత యిపు డే•లా నూత్నసంబంధముల్. 1023

వ. అని మైత్రిం బ్రకటించి మృదుపీనంబు లైనబాహువులం బరిష్వజించి వెండియు
నిట్లనియె. 1024

చ. అనుపమపూర్వజన్మసుకృ•తాతిశయంబున నిన్ను నేఁడు లో
చనములు చల్లగాఁగఁ గని•చాలఁ గృతార్థుఁడ నైతి నీసుతుల్
తనయులు చుట్టముల్సఖులు•దాయులు సైన్యపతుల్కరుల్హరుల్
ఘనముగ సంతతంబును సు•ఖస్థితి నొప్పుదురే సుహృద్వరా. 1025

చ. అనఘవిచార నీ వొసఁగు•నట్టిసపర్యలు మాకు వచ్చె మ
జ్జనకునియాజ్ఞచే నియతి•సంధిలఁ దాపసవృత్తిఁ గానలోఁ
బనివడి సద్వ్రతంబు సలు•పం జనునే నిట భక్ష్యభోజ్యము
ల్గొనుట యసంగతంబు నయ•కోవిద యీవినయంబు చాలదే. 1026

వ. ఈతురంగమంబులు మార్గాయాసంబున డస్సి యున్నయవి ఘాసపానీయం
బులచేత వీనికిం దృప్తిఁ గావింపుము నన్నుం బూజించినట్ల కా సంతసించెద
ననిన నట్ల యని తగువారల నశ్వరక్షణంబునకు నియోగించె నంత నారఘు

పుంగవుండు కాలోచితకృత్యంబులు దీర్చి లక్ష్మణదత్తం బైనగంగానదీజలంబుఁ గ్రోలి సుమంత్రవిరచితం బైనపర్ణతల్పంబుఁ బత్నీసమేతంబుగా నధివసించె నప్పుడు లక్ష్మణుం డన్నచరణంబుల గంగోదకంబులం గడిగి తడి యొత్తి కొంత దడవు శుశ్రూషఁ గావించి పదంపడి ధనుర్ధరుం డై కొలిచి యుండె గుహుండు ను సూతసహితంబుగా సౌమిత్రితోడ సంభాషించుచు ధనుర్ధరుం డై కాచి యుండె నంతఁ గొంతరాత్రి చనిన యనంతరంబ భ్రాతృరక్షణాయత్తచిత్తుం డై యదంభంబున నిద్ర వేగించుచున్నలక్ష్మణుం జూచి సంతాపసంతప్తుం డై గుహుం డి ట్లనియె. 1027

గుహుండు లక్ష్మణుండు నిద్రపోకయుండుటను జూచి పరితపించుట.

చ. అతులితవైభవోన్నతి మ॰హాసుకుమారుఁడ వయ్య నీవు నీ
గతి నడురేయిఁ గాల్నిలిపి॰ కంటికి నిద్దురఁ గాచి యున్కి నా
మతికి విషాద మయ్యెడి క్ష॰మావరపుత్ర త్వదర్థ మిందుఁ గ
ల్పిత మగుపర్ణతల్పమునఁ॰ బ్రీతి సుఖస్థితిఁ బవ్వళింపవే. 1028

ఆ. అనఘచరిత కష్ట॰ మనుభవింపఁగ నాకుఁ, జెల్లుఁ గాక నీకుఁ॰ జెల్లు నయ్య
ఘనసుఖోచితుఁడవు॰ కడుసుకుమారుఁడ, వతిమృదుండ వవని॰పాత్రుఁడవు.

చ. అనవరతంబు నీదుకృప॰ నందినవారము గాని సజ్జనా
వనగుణధుర్య యేము కడ॰వారము గాము సు మయ్య యీనిశం
బనివడి బంధువు ల్సఖులు॰ భ్రాతలు జ్ఞాతులు గొల్వ నిద్ర మే
లొనియెదునంతదాఁక మిముఁ॰ గాచెదఁ గంటికి రెప్ప కైవడిన్. 1030

మ. ధర నెవ్వానికృప న్నితాంతయశము॰ న్ధర్మార్థకామంబులుం
బరమైశ్వర్యము నాకుఁ గల్గె సుఖసం॰పల్లాభముం గంటి నా
నరవర్యుం డగుజానకీప్రియునక॰న్న న్సత్ప్రియుం డెవ్వఁ డు
ర్వరలో లేమి యథార్థ మింతయు సుమి॰త్రాపుత్ర చర్చింపఁగన్. 1031

తే. నరవరాత్మజ గహనగో॰చరుఁడు నైన, నాకుఁ దెలియని దీవిపి॰నంబునం దొ
కింతయును లేదు బల మోపి॰నంతగలదు, శంకవిడిచినిద్రింపుము॰శయ్యయందు.

ఉ. నా విని లక్ష్మణుండు కరు॰ణంబుగ నాగుహుఁ జూచి పల్కె నో
భూవినుతప్రతాప విను॰ ముజ్జగ మేలుట కర్హుఁ డైనయీ
భావజసన్నిభుం డిటులు॰ పర్ణతలంబునఁ బవ్వళింప నా
కేవిధి నిద్ర వచ్చు సుఖ॰ మేటికి జీవిత మేల చెప్పుమా. 1033

లక్ష్మణుండు రామునివనవాసమును గుహునితోఁ జెప్పి దుఃఖించుట.

ఆ. అనఘ ధర్మవిదుఁడ॰ వైనసీచేత ర,క్షితుల మైనమాకు॰ మది నొకింత
యైన భీతి పుట్ట॰ దన్యుఁడ వీవు గా, వాదరింపఁ బడితి॰ నదియె చాలు. 1034

క. రణమున నేవీరుఁడు సుర, గణమునకైన నెదిరింపఁ•గా రాక బలో
ల్బణవృత్తి నలరునాయన, తృణములపై బవ్వళించె • నిప్పుడు గంటే. 1035

తే. ఘనతపముచేత వివిధయా•గములచేత, దానములచేత సకలమం•త్రములచేతఁ
బ్రాప్తుఁడైతుల్యగుణుఁడయి•పరఁగెఁగాన,జనకునకతిప్రియాత్మజుం•డనఘుయితఁడు.

ఆ. అట్టి రాఘవాన్వ•యప్రదీపకుఁడైన, యితఁడు ఘోరవనికి • నేగు చుండఁ
జూచి తండ్రియైన•క్షోణీశ్వరుఁడు మను, ననెడుమాట సంద•యంబు గాదె.

వ. పితృమరణానంతరంబున మేదిని యనాథయై యుండఁగలదు యువతులందఱు
నాక్రందనంబుఁ గావించి యలసి నిరానందలై యుందు రని పలికి వెండియు
ని ట్లనియె. 1038

చ. నిరుపమవాద్యఘోషముల • నృత్యరవంబుల గీతనిస్వనో
త్కరముల భూషణద్యుతులఁ • దద్దయు సొంపు వహించు రాజమం
దిర మది నేఁడు సంక్షుభిత•నీరధిమాడ్కి వినష్టతారకాం
బరమువిధంబున న్మిగులఁ • బాడఱినట్లుగ నుండు నే కదా. 1039

క. మాయయ్యయుఁ గౌసల్యయు, మాయమ్మయు నేఁటిరాత్రి • మహనీయగుణ
శ్రీయుతుల మమ్ముఁ గానక, పాయక నేపగిది వీట • బ్రతుకుదు రకటా. 1040

తే. అనఘ మాతల్లి శత్రుఘ్ను•నాశ్రయించి, యొకవిధంబునధరమని•యుండుఁగాని
యేకసుతయైనకౌసల్య•యెట్లు బ్రతుకఁ, గలదు తీర్పంగరానిదుః•ఖమువహించి.

క. అనురక్తజనాకీర్ణం, బును లోకసుఖావహంబు • భూరిద్యుతి యా
ఘనసాకేతము వ్యసనం, బునఁ గ్రాఁగి నశించు నింకఁ • బుణ్యచరిత్రా. 1042

తే. అగ్రతనయుండు ప్రియుఁడు మ•హాత్ముఁడైన
రామభద్రుని విడిచిన • రాజవరుని
యొడలఁ బ్రాణంబు లెబ్భంగి • నుండు నతఁడు
ప్రియకుమారుఁడు వృద్ధుఁడు • నయవిదుండు. 1043

తే. విపులయశుఁడైన రాముని•విపినయాత్రఁ
దలఁచి శోకాగ్నిచేఁ గ్రాఁగి • తనువు విడుచుఁ
గాక కౌసల్య మని యుండఁ • గలదె యింక
నాయమవితాన మాయమ్మ • యడలుఁ గాదె. 1044

క. గ్రద్దన భూమీశ్వరుఁడా, యిద్దఱముద్దియలపాటు • హృదయంబునఁ దాఁ
దద్దయుఁ జింతించి ఘనవి, పద్దశచే డస్సి మేనుఁ • బాసెడు సుమ్మీ. 1045

ఆ. ఇట్టిమాటఁ దలఁప • నెంతయు నాగుండె, యవియుచున్న దట్టి•యడలు మాని
సమ్మదమున నేఁడు • ఱొమ్మునఁ జేయిడి, నిద్ర వోవ నెట్లు • నేర్తు నయ్య. 1046

ఆ. తనయువిపినయాత్రఁ•దలపోసి మృతుఁడైన, తండ్రి సంస్కరించి•ధన్యు లగుచు
వఱలు చుందు రట్టి•భరతాదులకుఁ బోలెఁ, గలుగదయ్యె భాగ్య•గరిమ మాకు.

ఆ. తపము పేర్మి మమ్ము • ననురూపముగఁ గాంచి, పెంచినట్టిజనకుఁ • డంచితముగ
బ్రతికి యుండె నేని • గ్రమ్మఱఁ జనుదెంచి, నవుడు గాదె చూచి • యలరు టెల్ల.

వ. మఱియు మృతుం డైనదశరథుని సత్కరించి ధన్యు లై భరతాదికుమారులు రమ్యచత్వరసంస్థానంబును సువిభక్తమహాపథంబును హర్మ్యప్రాసాదసంపన్నంబును గణికావరశోభితంబును గజాశ్వరథసంబాధంబును దూర్యనాదవినాదితంబును సర్వకల్యాణసంపూర్ణంబును హృష్టపుష్టజనాకులంబును నారామోద్యానసంపన్నంబును సమాజోత్సవశాలియు నగుసాకేతనగరంబున యథాసుఖంబుగా విహరించెద రేము వనవాసంబు నిర్వర్తించి సత్యప్రతిజ్ఞుల మై సేమంబుతో నయోధ్యాపురంబుఁ బ్రవేశించి దశరథుండు జీవించి యుండె నేనియు నమ్మహాత్మునిపాదంబుల కభివందనంబుఁ గావించి సేవించెద మని సత్యంబుగాఁ బలికిన నాసుమిత్రాపుత్రునివాక్యంబు విని గుహుండు రాముని యందు గురుసౌహృదంబువలన జ్వరాతురుం డై వ్యథాతురం బగుగజంబు పోలిక సంతాపసంతప్తుం డై కన్నీరు నించుచుండె నంతఁ బ్రభాతకాలం బగుటయు రాముండు మేల్కాంచి సౌమిత్రి నాలోకించి యిట్లనియె. 1049

లక్ష్మణునాజ్ఞ గుహుండు గంగ దాఁటుట కోడఁ దెప్పించుట.

మ. కృకవాకుల్ మొఱయం దొడంగె శిఖు లుద్గ్రీవంబు లై మ్రోసె విం
టి కవు ల్గూయఁ దొడంగె నల్లదిగొ ప్రాగ్దేశం బినచ్ఛాయచే
నకలంకస్థితి నొప్పె భానుఁ డుదితుం డై రాఁ గలం డింకఁ ద
క్కక నీయాపగ దాఁటి పోద మన నౌఁగా కంచు నాతం డొగిన్. 1050

ఆ. గుహునిఁ జూచి పల్కెఁ • గొబ్బున నీవు సు,మంత్రుఁ గూడి నీదు • మంత్రివరులఁ
బనిచి గంగ దాఁటఁ • జనుటకు నోడ దె,ప్పింపు మనిన నతఁడు • పెంపుతోడ.

వ. తనమంత్రులం జూచి మీరు రయంబునం జని సువాహనసంయుక్త యగుదానిఁ గర్ణగ్రాహవతి యగుదాని సుప్రతార యగుదాని దృఢసంధిబంధ యగుదాని శోభనస్వరూప యగుదాని నొక్కనావ నవతరణమార్గంబునం దెం డనిన విని యాగుహామాత్యు లట్టినావఁ దెచ్చి గుహునకు సమర్పించిన నతండు దాని రామునకుం జూపి ప్రాంజలి యై దేవా యిమ్మహానది నుత్తరించుటకు యోగ్యం బైనసాధనం బుపస్థితం బయ్యె దీని నారోహింపుఁ డనిన నారాముండు గుహునిం జూచి నీచేతఁ గృతకాముఁడ నైతి నట్లు సేయం గలవాఁడ ఖనిత్రపిటకాదిసాధనంబులును వైదేహివస్త్రాభరణాదికంబును నోడమీఁదం బెట్టింపు మని పలికి సౌమిత్రిసహితంబుగాఁ దనుత్రాణంబులు దొడిగి తూణీరంబులు బిగించి కృపాణంబులు ధరించి కోదండపాణి యై రథారోహణంబు సేయక వైదేహిం దోడ్కొని పాదసంచారంబున నోడసమీపంబునకుం జనుసమయంబున సుమంత్రుండు నిటలఘటితాంజలిపుటుం డై దేవా యేమి సేయం గలవాఁడ

నానతిం డని వినయంబునం బల్కిన నారఘువల్లభుండు గజేంద్రహస్తప్రతిమం బైనదక్షిణకరంబున నతని సంస్పృశించి మందమధురవాక్యంబుల ని ట్లనియె.

రాముఁడు సుమంత్రు నయోధ్యకుఁ బొమ్మని చెప్పుట.

చ. భరతుఁడు వీట లేఁడు నరపాలుఁడు మద్వనయాత్ర కాత్మలోఁ
బరమవిషాద మొందుచు విపద్దశ చే నడ లూనుఁ గాన స
త్వరగతి నేగి నీ వొకవిధంబున నాయనఁ దేర్చుచుండు మో
పరమసఖా వనంబునకుఁ బాదగతిం జనువార మెంతయున్. 1053

చ. అనిన నతండు దీనుఁ డయి యాయన కి ట్లను దేవ యే మనం
జను వనితాయుతంబుగ నిజంబుగఁ గాఱడవిం జరింపు మం
చనయము నీకుఁ బ్రాకృతున కట్ల కృతాంతుఁడు సేయు చుండ న
న్యునకు మనుష్యమాత్రునకు నొక్కనికి న్వశమే మరల్పఁగన్. 1054

తే. అనఘచరిత నీయట్టిమహాత్ముఁ డిట్టి, కష్టదశ నొందు చుండఁగఁ గాంచి మార్ద
వార్జవబ్రహ్మచర్యంబు లందధీశ, మందును ఫలోదయంబు లేదని తలంతు.

వ. దేవా నీవు పితృనియోగంబున వైదేహీలక్ష్మణసహితంబుగా వనవాసంబు సలుపుటం జేసి ముల్లోకంబుల నతిక్రమించి నిక్కువంబుగాఁ బరమసిద్ధి వడసెదవు తమసాతీరంబున నిద్రాసమయంబునం దవిదితగమనంబునఁ బౌరులును బలాత్కరించి క్రమ్మఱించుటంజేసి యేనును నీచేత వంచితుల మైతి మింకఁ బాపభాగిని యగు కైకేయికడ నెత్తెఱంగున జీవించెద మని దుఃఖార్తుం డై రోదనంబు సేయుచుఁ బ్రాణసముం డైనయమ్మహానుభావుని విడువం జాలక పరిభ్రమించు చున్నసుమంత్రుం జూచి రోదనజనితాశుచిత్వనివారణార్థంబు జలస్పర్శంబు సేయించి పరిశుద్ధుం గావించి మధురవాక్యంబుల ననూనయించుచు ని ట్లనియె. 1056

క. మనువంశజులకు నీతో, నెన యగుసన్మిత్రుఁ డన్యుఁ డెఁక లేఁ డటుగా
వున దశరథజనపతి వగ,పునకుం జొర కుండునట్లు బోధింపు మటన్. 1057

తే. అనఘ మాయయ్య ననుఁ బాసి యడలుచుండు
నమ్మహాత్మునిశోకంబుఁ గ్రమ్మఱింపు
మధికవృద్ధుండు కాముభారావనన్నుఁ
డగుట ని ట్లొత్తి చెప్పంగఁ దగియె నేఁడు. 1058

రాముఁడు సుమంత్రునితో దశరథాదులకుఁ దనసమస్కారములఁ దెల్పు మనుట.

వ. మఱియు మహీపతులు స్వతంత్రులు గావున వలయు నెడల నిందాస్తుతివిచారంబు దక్క నిగ్రహానుగ్రహంబులు సలుపుచుండుదు రట్టివారి సేతకుం దెగడుట బుద్ధిమంతుల కుచితంబు గాదు దశరథుండు కైకేయిచిత్తంబు వడయు

టకు నెద్ది పంచిన దానిం గా దనక నేయుచుండుము మఱియు మహీరమణుం డే కార్యంబు నుద్దేశించి యప్రియంబును దుఃఖంబును సంతాపంబును బొంద కుండునట్టికార్యం బట్లు గావింపుము నీవిప్పుడు రయంబునఁ బురంబునకుం జని వృద్ధుండును జితేంద్రియుండును నదృష్టదుఃఖుండును నగుమహీపతిని సముచితంబుగా సందర్శించి యభివాదనంబుఁ గావించి నావచనంబులుగా ని ట్లనుము. 1059

చ. మహిరకులేశ నీకుఁ బ్రణామిల్లెద నేనును లక్ష్మణుండు భూ
దుహితయు నీయనుగ్రహము • తోడుగ శోకము దక్కి దండకా
గహనపదంబున న్సమయ•కాలముదాఁక వసించి క్రమ్మఱ
న్రహిఁ జనుదెంచి యవ్వలఁ దిరంబుగ నీపద మాశ్రయించెదన్. 1060

తే. రాజ్యహీనుల మైతి మరణ్యవాస, మావహించె నంచు మది నించు•కైన వగవ
కధిప యేనును లక్ష్మణుఁ•డవనిపుత్రి, సుఖుల మై యున్నవార మిచ్చోట నిపుడు.

వ. అనివిన్నవించి పదంపడి మజ్జనని యగుకౌసల్యాదేవి కభయంబుఁ దెలిపి సుమిత్ర ననూనయించి కైకేయిసంతాపంబు మాన్చి తక్కినతల్లుల కారోగ్యంబు దెలిపి విశేషించి మాముప్పురవచనంబులుగా మజ్జననికి మత్కుశలంబుఁ దె లిపి యభివాదనంబుఁ జేసి వెండియు జగతీపతితోఁ గార్యంబు తెఱం గి ట్లని చెప్పుము. 1062

చ. భరతుని వేగ రాఁ బనిచి • బంధువు లెల్లను సమ్మతింపఁగా
నిరుపమరాజ్యపీఠమున • నిల్పు మతండు భవన్మనోవ్యథ
న్బరువడిఁ దీర్చు నంచు నర•పాలునితో వివరింపు మమ్మలం
దఱ సమదృష్టిఁ జూడు మని • నాయనుజన్మునితోడ నాడుమీ. 1063

తే. తండ్రి పనుపున రాజ్యంబు • తవిలి యేలు
నతఁ డుభయలోకసుఖతంత్రుఁ • డగుచు నలరుఁ
గాన దశరథునానతిఁ • బూని రాజ్య
మేలు మని కైకతోడుకుతోఁ • జాల జెపుము. 1064

తే. మఱియుఁ దలిదండ్రులందు స•మానభక్తి, గలిగి వర్తింపు మనిశంబు•కైకయందు
బోలె నిశ్చలభక్తిస•ల్పుముసుమిత్ర, యందు మజ్జనయిత్రియం•దనుచుఁ జెపుము.

వ. విశేషించి దూరం బరుగుదెంచితి నింక రథంబుఁ గొని యరుగు మనిన నతండు సంతాపసంతప్తుం డై వెండియు స్నేహంబున రాముని విలోకించి యి ట్లనియె.

సుమంత్రుఁడు రామవియోగమును దలంచి దుఃఖించుట.

క. మునుకొని భక్తిస్నేహం, బున సౌహృదమున నవిక్ల•బుఁడ నై యే నా
డినమాట తప్పఁగాఁ గొన, కినవంశశ్రేష్ఠ యేలు • హృదయమునందున్. 1067

తే. అనఘ తనయునిఁ బాసిన•జననిమాడ్కిఁ, ద్వద్వియోగసంభూతదు•ర్వారదుఃఖ

మున నిరానందమై యున్న•పురవరమున, కెట్లు చనువాఁడ నానతి•యి మ్మధీశ.

తే. మిహిరకులవర్య మును భవ•త్సహితమైన
రథము గ్రమ్మఱ నిటు భవ•ద్రహితమగుచు
నుండ వీక్షించి వీటిలో • నున్నవారు
పద్మదళలగ్నజలముల•భంగిఁ గారె. 1069

తే. సూతపరిశేషమైన యీ•శూన్యరథము, వాజిహతవీరమైన సై•న్యమునుబోలెఁ
జూచి సాకేతనగరంబు•శోకతాప, యుక్తమై కడుదైన్యంబు • నొందుఁ గాదె.

తే. జనవరాత్మజ దూరదే•శమున నున్న, వాఁడవైనను నినువీటి • వారు మ్రోల
నున్నవానిఁగ మది నెంచి•యోగిరంబు, గుడువనొల్లక యుందురు•జడత నొంది.

చ. కడువడి నీవు ప్రోల్వెడలి • కాననసీమకు నేగుదెంచున
ప్పుడు నినుఁ బాయలేక బల•ముఖ్యులు పౌరులమాత్యకుల్సఖు
ల్గడయక దుఃఖశోకమునఁ • దద్దయు నాకులపాటు నొందుచు
న్జడత వహించి యుండుటయు • సర్వము నీకది దృష్టమే కదా. 1072

తే. సాధునుతశీల నీప్రవా•సనమునందు, నగరజనముచే నెద్ది యీ•సర్పఁబడియె
నట్టిరోదనశబ్ద మీ•వట్టి తేరుఁ, దేఱి చూచిన శతగుణా•ధికము గాదె. 1073

తే. ఇనకులోత్తమ యీదుఃఖ • మెల్లవారి, కొడ కేనె యొనర్చిన•వాఁడ నగుదు
నన్నియు నటుండ నిమ్ము ధ•రాధినాథ, శోకతాపంబు నాకటు•చూడ వశమె.

తే. దోషమనియెన్నకిటు నన్ను•దుఃఖవార్ధి, లోనఁబడఁద్రోచి పోవంగఁ•బూనితేమ
హాత్మ దయమాలి యట్లైన•నసువు లిపుడె, విడుతుఁ గాకేల పోదు న•వ్వీటి కధిప.

సీ. రాజవంశాంభోధి•రాజ నిన్నిటఁ బాసి యేనొంటిఁ బురమున • కేగ నచట
మీతల్లి కౌసల్య • నాతనూభవు నెందు విడిచి వచ్చితి వని • యడుగ నామె
కేమని చెప్పుదు • నోమహాదేవి నీకొడుకును మాతుల•కులమునందు
డించి వచ్చితి నూఱ•డిల్లుము నీ వని చెప్పుదునే దానఁ • దప్పు గలుగు

తే. మానితాచారు నీపుత్త్రుఁ • డైనరాము, నడవిలో డించి వచ్చితి • నంటి నేని
పిడుగువంటి యీవాక్యంబు•నొడివినంతఁ, దడయకప్పుడె యసువులు•విడువకున్నె.

క. జననుత యీహయరాజము, లనఘుని నినుఁ బాసి శూన్య•మైనరథంబుం
గొని నేఁడు మరలఁ బట్టణ, మున కేగతిఁ బోవ నేర్తుఁ • బురుషశ్రేష్ఠా. 1077

సుమంత్రుఁడు తానును రామునితోడ వనమునకు వచ్చెద ననుట.

వ. దేవా ప్రియదర్శనుండవైన నిన్నుం బాసి నిమిషంబైన జీవింపంజాల నీతోడ వనంబునకుం జనుదెంచెద ననుగ్రహింపుమట్లీయకొనవేని రథంబుతోఁ గూడ నగ్నిప్రవేశంబుఁ జేసెద నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1078

మ. అనఘా దారుణకంటకద్రుమశిలా•వ్యాప్తంబు లైనట్టియా

వనమార్గంబులయందుఁ బాదగతిఁ బోవం జాల వీస్యందనం
బనుమానింపక యెక్కుఁ డేను సుఖ మింపారంగ నెచ్చోటికిం
జన నిష్టం బగునట్టిదేశమున కిచ్ఛాభంగిఁ గొంపోయెదన్. 1079

వ. మహాత్మా కాంతారంబున మీకు నెయ్యది తపోవిఘ్నంబు గావించుచుఁ జరించు నట్టిసత్త్వంబుల నెల్ల నేను రథస్థుండ నై బాధించుచుండెద రాజ్యాభిషిక్తభవద్రథచర్యాకృతం బైనసుఖంబు భాగ్యహీనుండ నైననాచేత నలబ్ధం బయ్యె నైనను భవత్సాహాయ్యకరణంబుచేత వనవాసకృతసుఖం బైన ననుభవింప నిశ్చయించితి నరణ్యంబునందు నీ కనుకూలుండ నయ్యెద నీవు నాకుఁ బ్రత్యాసన్నుఁడ వగు మని ప్రీతిపూర్వకంబుగా నీచేతఁ బలుకంబడువాక్యం బేను వినం గోరెద హాయంబులు వనవాసి వైననీకుఁ బరిచర్య సేయుచుఁ బరమగతిం బ్రాపింపఁ గలయవి యేను నిన్నుం బాసి యయోధ్యాపురంబునకుం గాదు దేవలోకంబున కైనం బోవ నొల్ల వనంబున నీకు శుశ్రూషఁ గావించుచు సుఖ నై యుండెద నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1080

క. విను మఘుచిత్తుఁడు బలశా, ననునగరంబునకుఁ బోవఁజాలనిమాడ్కి
న్జనవర నినుఁ బాసి పురం, బున కరుగం జాల నన్నుఁ బుచ్చకు మింకన్.

క. వనవాసవత్సరంబులు, చనినవెనుక మిమ్ము నర్థిఁ జారుశతాంగం
బున నిడికొని క్రమ్మఱఁ బుర, మునకుం గొని పోవువాంఛ పొడమె నధీశా.

తే. ఘోరవనిలోన నీతోడఁ గూడి యున్న
నాకుఁ బదునాలుగబ్దము ల్నయచరిత్ర
నిమిషకాలంబు లై తోఁచు నిన్ను విడిచి
యున్న నవియె న్గూ బేక లై యుండు నధిప. 1083

వ. దేవా నీవు పరమదయాళుండవు విశేషించి భృత్యవత్సలుండవు ధర్మాత్ముండ వేను భృత్యుండ నపరాధరహితుండ రాజపుత్రాశ్రితమార్గస్థితుండ నన్ను విడనాడి పోవుట ధర్మంబు గా దని యిట్లు దీనుం డై బహుప్రకారంబుల సారె సారెకుఁ బ్రార్థించుచున్నసుమంత్రు నవలోకించి భృత్యానుకంపి యగు రాముండు మధురవాక్యంబుల నాశ్వాసించి సుమంత్రా నిన్ను భర్తృవాత్సల్యంబు గలవానిఁ గా నెఱుంగుదుఁ బురంబునకుం జను మనుటకుఁ గారణం బెఱింగించెద విను మని యిట్లనియె. 1084

రాముఁడు సుమంత్రు నయోధ్యకుఁ బొమ్మనుటకుఁ గారణముఁ జెప్పుట.

క. చెచ్చెర నగరికిఁ గ్రమ్మఱి, వచ్చిననినుఁ జూచి కైక వదలక రాముం
డచ్చుపడ వనికిఁ జనె నని, యిచ్చ నలరుఁ బ్రత్యయార్థ మేగఁగ వలయున్.

క. అనఘాత్మ యేను గానన, మున కరిగినవార్త విని ప్రమోదాన్విత యై
జనపతి మిథ్యావచనుం, డనియెడిశంక వెస విడుచు నక్కైక మదిన్. 1086

క. గురుతరభరతారక్షిత, సురుచిరసుతరాజ్యజన్యసుఖ మయ్యామకుం
దిరముగ దొరకొను టదియే, పరమసఖా నాకు మిగులఁ బ్రథమార్థ మిలన్.

క. నాకును విభునకుఁ బ్రియముగఁ, జేకొని యరదంబు గొనుచు శీఘ్రంబున న
వ్యాకులమతి వై పురి కస్తోకగతిం బొమ్ము సూత సుగుణవ్రాతా. 1088

రామలక్ష్మణులు జడలఁ దాల్చుట.

వ. నాచేతఁ జెప్పం బడినయీవాక్యంబు లన్నియు వారివారికి వేర్వేఱ నెఱిం
గింపు మని యిట్లు పెక్కువిధంబుల సారెసారెకు ననునయించుచు సుమం
త్రుని నిలువం బనిచి గుహునిం జూచి నాకు సజనం బగువనంబునందు నివా
సం బయోగ్యంబు జనపదరహితం బైనవనంబునందు వాసంబును వన్యాహారాధ
శ్శయ్యాదికంబును గర్తవ్యంబు గావున నియమంబు పరిగ్రహించి సీతా
లక్ష్మణదశరథులకు హితకాముఁడనై వనంబునకుం జనియెద నిప్పుడు జటాధార
ణార్థంబు న్యగ్రోధక్షీరంబుఁ దెమ్మని పలికిన నతం డట్ల కావింప రాముండు
లక్ష్మణసహితుఁ బుగా సముచితప్రకారంబున జడలఁ దాల్చె దీర్ఘబాహు లగు
నమ్మహానుభావులు చీరసంపన్నులును జటామండలమండితులు నై తపోనిష్ఠాగరి
ష్ఠులైనమునులచందంబున నొప్పిరి యిత్తెఱంగున రాముండు సౌమిత్రిసహితంబు
గా వానప్రస్థమార్గానుసారి యగువ్రతం బంగీకరించి వెండియు గుహు
నవలోకించి. 1089

క. బలకోశదుర్గజనపద, ములయందుఁ బ్రమాద ముడిగి పుణ్యోచిత మ
త్యలఘుతరం బగురాజ్యము, నలయక పాలించు చుండు మయ్య మహాత్మా.

క. అని యిటు నిషాదనాథున, కనుజ్ఞ యిడి రాముఁ డవనిజానుజయుతుఁ డై
పెనుపొంద నోడకడకుం, జని లక్ష్మణుఁ జూచి పలికె సంతరణేచ్ఛన్. 1091

క. జనకసుత యబల గావున, నినకుల తా నెక్కఁ జాల దీయోడపయిం
బనివడి మెల్లన నీసతి, ననఘా యెక్కింపు మనిన నాతఁడు ప్రీతిన్. 1092

క. మానుగ రామునిపనుపున, జానకి నెక్కించి పిదపఁ జక్కఁగ నోడం
దా నెక్కెఁ బిదప వీరుఁ డ, హీనపరాక్రముఁడు రాముఁ డెక్కెం గడిమిన్.

సీతారామలక్ష్మణులు నౌకారోహణముఁ జేయుట.

వ. ఇట్లు నావ నెక్కి యాత్మహితంబుకొఱకు బ్రాహ్మణక్షత్రియార్హం బైన
నావారోహణమంత్రంబు జపియించి యథాశాస్త్రంబుగా నాచమనంబుఁ జేసి
సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా నమ్మహానదికి నమస్కారంబుఁ గావించి ప్రీతిసంహృష్ట
సర్వాంగుం డై సుమంత్రుని బలసహితంబుగా గుహుని నిలువ నియమించి
నావికులం జూచి రయంబున నోడ గడపుం డనిన వా రట్లు గావింప నయ్యోడ
కర్ణధారసమాహిత యై మహార్ణవంబునం జనుమందరాచలంబుచందంబునం

బోవు చుండె నప్పుడు సీతాదేవి యంజలిఁ గీలించి యమ్మహానది నుద్దేశించి
యిట్లనియె. 1094

సీతాదేవి గంగానదినిం బ్రార్థించుట.

క. దేవీ యీయన దశరథ, భూవల్లభసుతుఁడు విపిన•భూమి కరిగెడి
న్నీ వచ్చటఁ గృప మెఱయఁగ, వారిరి రక్షించు చుండ•వలయుం జుమ్మా. 1095

క. ఈరే డబ్దంబులు వన, ధారుణి వసియించి యనలఁ • దమ్ముఁడు నేనుం
గోరిక సేవింపఁగఁ జను, దేరఁగలఁడు నిన్నుఁ జూడ • దేవీ మరలన్. 1096

తే. త్రిపథగ యనంగ సాగర•దేవి యనఁగ, నఖిలవిష్టపపావని • యనఁగ బ్రహ్మ
లోకగామిని యనఁగ సం•స్తోకమహిమ, ధాత్రి విఖ్యాతిఁ గైకొన్న•దాన వీవు.

తే. అట్టి నీకు నమస్కార • మాచరింతు, సర్వకామప్రసాదిని • సపతి నగుచు
మరల వచ్చితి నేని సం•మ్మద మెలర్ప, వివిధభంగులఁ దృప్తిఁ గా•వించుదాన.

క. పాయక మద్వల్లభుఁ డగు, నీయనఘుఁడు మరల భూమి • కేలిక యైన
న్నీయాన నీకుఁ బ్రియముగ, వేయి మొదవు లిత్తు వేద•విప్రులకెలమిన్. 1099

వ. మఱియు నరణ్యవాసంబు పరిసమాప్తి నొందించి క్రమ్మఱ నయోధ్యకుం జను
దెంచునప్పుడు సురాఘటసహస్రంబుల మాంసభూతోదనంబున నీకుఁ దృప్తి
నొందించెద మఱియు ననేకసువర్ణవస్త్రాభరణాదులు బ్రాహ్మణుల కొసంగెద
భవదీయతీరనివాసు లై భవదంతర్లీనంబు లైన ప్రయాగాదిపుణ్యతీర్థంబులను
గాశ్యాద్యాయతనంబులను సంతుష్టంబులం జేసెద నని యివ్విధంబున నపాం
సులాశిరోమణి యగువైదేహి భాగీరథిం బ్రార్థించు చుండ నయ్యోడ తద్దక్షిణ
తీరంబు సేరంజనియె నప్పుడు రాముండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా నావ డిగ్గి
తటం బెక్కి తమ్మునిం జూచి యిట్లనియె. 1100

క. సజనస్థలమున నైనను, విజనం బగుచోట నైన • వేయిగతుల భూ
మిజ నధికయుక్తిఁ గాచుట, గజవిక్రమ మనకు వలయు • కార్యము సుమ్మీ.

క. కావున ముంగలి వై చను, మీవు నడుమ జనకపుత్రి • యేతెంచెడి నే
వారిరి మీయిద్దఱకుం, గావలి వై వెనుక ప్రాపుఁ•గాఁ జనుదెంతున్. 1102

తే. పురుషశార్దూల యీగోల • పుట్టి యెన్నఁ, డిట్టికష్టంబు లెఱుఁగని•దిపుడు దారు
ణాటవీవాససంభవా•యాస మొంది, యాత్మ శోకింపఁ గల దింక•నకట కంటె.

క. జనరహితము విషమము భయ, జనకం బగుగహనమందుఁ • జను చున్నది గా
వున నేమఱ కిప్పుడు మన, మనఘా రక్షింప వలయు • నంగన యగుటన్. 1104

వ. అని యాజ్ఞాపించిన నట్ల కాక యని లక్ష్మణుండు మహాధనుర్ధరుం డై యగ్ర
భాగంబునం జనియె వైదేహి మున్నిడుకొని రాముండు పిఱుందదెసం
బోవు చుండె నంత సుమంత్రుండు భాగీరథిదక్షిణతీరంబునం బోవు చున్న
రాముని దవ్వులం జూచి కూడ ముట్టుటకు సామర్థ్యంబు లేమిం జేసి కన్నీరు

నించుచుండె నిట్లు రాముండు గంగానది నుత్తరించి శుభసస్యసమృద్ధంబు
లగువత్సదేశంబులు విలోకింపుచు వ్యాఘ్రాదిక్రూరమృగంబులం దోలుచు
నాహారయోగ్యంబు లగువరాహఋశ్యరురుపృషతసంజ్ఞమృగంబుల వధించి
వానిం గొని బుభుక్షితులై ప్రొద్దు గ్రుంకునంతకు నొక్కవనస్పతి డాయం జని
వరుణప్రియ యగుసంధ్య నుపాసించి జానకీవల్లభుండు సౌమిత్రి నవలోకించి
యిట్లనియె. 1105

క. ఏనిశ సుమంత్రవిరహిత, మై నేఁ డిట మనకుఁ దోఁచె • నారాత్రి బహి
స్థ్సాన నివాసంబున కిది, మానుగ మొదలిటిది గాదె • మనుజశరణ్యా. 1106

తే. అనఘ నేఁ డాదిగాఁగ ని • త్యంబు రాత్రు
లందు సమధిజ్యధన్వుల • మై సహస్ర
గతుల నరయుచు నిద్దురఁ • గాచి యుండ
వలయు సీతకు భయ మింత • గలుగకుండ. 1107

ఆ. మఱియు నేఁడు మొదలు • మనుకులవర్య ని, త్యంబు రాత్రులందు • స్వార్జితంబు
లైనపర్ణతృణము • లవనిపైఁ బఱచి వ, సింత మొక్కచోటఁ • జేరుదనుక.

వ. అని పలికి మహార్హశయనోచితుం డైనకౌసల్యానందనుండు సీతాలక్ష్మణసహి
తంబుగా నవ్వనస్పతిమూలంబున నధ్యాసీనుండై సౌమిత్రితోఁ బుణ్యకథాప్రసం
గంబులు సేయుచు నంతకంతకుఁ బ్రసంగవశంబునం బెక్కుతలంపు లూర
వెండియు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 1109

॥ రాముఁడు దశరథాదులఁ దలంచుకొని దుఃఖించుట. ॥

మ. అనఘా యీనిశ మేదినీవిభుఁడు శో • కాకల్పితస్వాంతుఁ డై
ననుఁ జింతించుచు నేమి దోఁపక నిరా • నందంబుగా నుండున
ట్లనె కైకేయి సపత్నిపుత్త్రుఁడు మహా • రణ్యోర్వికిం బోయె నే
ననిశం బింకఁ గృతార్థ నైతి నని యా • హ్లాదించుచుండుం గదా. 1110

తే. మఱియు నద్దేవి మాతుల • మందిరమున, నుండి వచ్చినతనపుత్త్రు • నొప్పఁ జూచి
రాజ్యకారణమున మహీ • రమణుప్రాణ, ములను నిఁకమీఁద హరియింపఁ • బూనదు గద.

తే. అకట వృద్ధుఁ డనాథుఁడు • నగునృపుండు, కామభారావసన్నుఁడు • గాన నేను
లేనిచోఁ దాను గైకకధీనుఁ డగుచు, నేమి సేయంగఁ గలఁ డిప్పు • డింకఁ జెపుము.

తే. కైకయీవాక్యరశ్మిచేఁ • గట్టువడిన
మనుజనాథునిమతివిభ్ర • మంబుఁ జూచి
రాజకులవర్య యర్థధ • ర్మములకంటెఁ
గామము గరీయ మని తోఁచెఁ • గాదె నాకు. 1113

తే. కానిచో నుర్వి నెంత దు • ష్కర్ముఁ డైన, సుతుని సుగుణాభిరతుని సు • వ్రతుని నృపుని
కరణి నెవ్వాఁడు విడుచు న • కారణముగ, లక్ష్మణా యది కామధ • ర్మంబు గాదె.

మ. అనఘాత్మా భరతుం డొకండె పితృద• త్తైశ్వర్యము న్సంతతం
బును బాలించుచుఁ బత్నిఁ గూడి సుఖస• మ్మోదాత్ముఁ డై యుండున
య్యనఘుం డేను బ్రవాసి నై దశరథుం • డంతంబు నొందంగఁ దా
ననిశం బేకముఖంబుగా నఖిలరా• జ్యశ్రీలఁ బాలింపఁడే. 1115

క. ధర నెవ్వఁ డర్థధర్మ, స్ఫురణ ముడిగి ముఖ్యకామ• మున వర్తిలు న
ప్పురుషుండు దశరథునిక్రియ, భరతానుజ తుదిని గడువి•పన్నతఁ బొందున్. 1116

క. అనఘా కేకయపతినం, దని మనయిలు సొచ్చు టెల్ల • నావనవాసం
బునకు విభునిమరణమునకుఁ, దనయుని రాజ్యమున కనుచుఁ • దలఁచెద బుద్ధిన్.

క. కైకేయి తనసుతుండు ర,సాకాంతుం డగుచు నుండ • సౌభాగ్యమద
వ్యాకులత న్మనయమ్మలఁ, జీకాకుం జేయు చుండు • సిద్ధము వత్సా. 1118

రాముఁడు లక్ష్మణు నయోధ్యకుఁ బొమ్మని చెప్పుట.

క. నాకతమున మాయమ్మకు, నీకష్టపుఁ బాటు గలిగె • నిఁక నాపనుపుం
గైకొని క్రమ్మఱఁ బురికి, వ్యాకులమతి వగుచు నరుగు • మమ్మలకడకున్. 1119

తే. ఏను వైదేహితోఁ గూడఁ • గాననమున, కెల్లి నొక్కఁడ నరిగెద • హీనవృత్తి
బడలి దిక్కెవ్వరును లేక • నడలుచున్న, మాయమను నీవు దిక్కయి • మనుపుమచట.

వ. మఱియు క్షుద్రకర్మ యగు కైకేయి ద్వేషోచితం బైనయన్యాయ్యం బాచ
రించుం గావున నీవు మజ్జననీరక్షణం బేమఱకుండు మని ధర్మజ్ఞుం డగుభర
తునకుం జెప్పుము. 1121

తే. సాధునుతశీల తొల్లి మ•జ్జననిచేత, రాజముఖులు పెక్కండ్రు పు•త్రకులచేత
నిల వియోజితులైరి గా•వలయు నట్టి, పాప మిప్పు డయ్యమకు సం•ప్రాప్తమయ్యె.

తే. రాజనందన పెద్దకా•లమున నుండి, ప్రీతితో బహువిధములఁ • బెంచినట్టి
యంబ నాచేత ఫలకాల•మందు విడువఁ, బడియెఁ దల్లికి నాయట్టి•కొడుకు లేల.

తే. మిగులసమ్మోదము నొసంగఁ•దగిన యేను, గాఢసంతాప మొసఁగిన• కారణమునఁ
బరఁగ నాయట్టితనయుఁడు• ధరణి నెంత, కలుషచారిణికైనను• గలుగవలదు. 1124

గీ. శత్రుపాదదంశము సేయు•సరగ శుకమ, యనెడు నెద్దానిపల్కు మ•దంబచేత
వినఁబడియె నట్టిశారిక•వీరజనవ, రిష్ఠ నాకంటెఁ బ్రీత్యతి•రిక్తమయ్యె. 1125

వ. వత్సా మాతృసంవర్ధితతిర్యగ్జాతిసంభూతశారికాకృతప్రియదానమాత్రం బైనను
నాచే నకృతం బయ్యెఁ బుత్రకృతప్రయోజనరహిత యై శోకించుచున్నయల్ప
భాగ్య యగుకౌసల్య కేను బుత్రుండ నై జన్మించు టంతయు నిరర్థకంబు గదా
యని మిక్కిలి వగచి వెండియు ని ట్లనియె. 1126

తే. అనఘ ననుఁ బాసి ఘోరశో•కాభిమగ్న, యై పరమదుఃఖసంతాప•మనుభవించె
నకట కౌసల్య దా నెంత•యల్పభాగ్య, యయ్యె నయ్యమ కెద్ది దిక్కరయ నింక.

చ. అనఘచరిత్ర యే నొకఁడ • నల్క వహించి యయోధ్య నుర్వర

న్సునిశితబాణజాలములఁ • జూర్ణముఁ జేసి విభుత్వ మర్థిఁ గై
కొనుటకు మేటి నయ్యు నయ•కోవిదవర్య యధర్మసాధ్వసం
బునఁ బరలోకభీతి నది • పోవుట కెంతయు సమ్మతించితిన్. 1128

క. అని యీగతి విలపించుచు, జనకసుతావిభుఁడు శోక•సంతాపముచేఁ
గనుఁగొనల నశ్రుకణములు, చనుదేరఁగ నూర కుండె • జాలి జనింపన్. 1129

తే. అంత సౌమిత్రి విగతార్చి•యైనవహ్ని, కరణి నిర్వేగ మైన సా•గరముపగిది
భూరిదుఃఖార్తి విలపించి•యూరకున్న, యగ్రజుననూనయించుచు•నప్డువలికె.

తే. దేవ మీ చెప్పినట్టుల • నీవు వెడలి, రాఁగ గతపూర్ణశశి యైన•రాత్రిభంగి
నిష్ప్రభత్వంబు నొందుట•నిజ మయోధ్య,తండ్రి పరితాప మింతని•తలఁపరాదు.

తే. నరవరోత్తమ సీతను•నన్నుఁ గూర్చి, డెందమునఁ బరితాపంబు • నొంద వలవ
దీవిచారంబు నినుఁ దపి•యింపఁ జేయు, ధైర్యవంతున కిది యుచి•తంబు గాదు.

రాముఁడు లక్ష్మణుఁడు వనమునకు వచ్చుటకు సమ్మతించుట.

క. మనుకులశేఖర యేనును, జనకజయు జలోద్ధృతాంబు•చరములభంగి
న్ఘనుని జగదేకపూజ్యుని, నినుఁ బాసి మనంగ లేము • నిమిషం బైనన్. 1133

ఆ. అధిప నీవు లేని•యలస్వర్గపద మైన, మదికిఁ దోఁచుఁ దృణస•మాన మగుచుఁ
దల్లి యనఁగ నెంత • దశరథుఁ డన నెంత, తమ్ముఁ డనఁగ నెంత • దలఁప నాకు.

వ. అని లక్ష్మణుండు పలికిన నత్యంతశ్రేష్ఠం బైనయుతనివచనంబు విని రాముండు కొం
డొకసేపు విచారించి ధర్మం బంగీకరించి తమ్మునిరాక కొడంబడి యవ్వనస్పతి
మూలంబున లక్ష్మణవిరచితం బైనపర్ణతల్పంబునందు సీతాసమేతంబుగాఁ బవ్వ
ళించె నిట్లంధకారబంధురం బైనరాత్రియందు జనసంచారశూన్యం బైనవనంబున
మహాసత్వసంపన్ను లగురామలక్ష్మణులు భయసంభ్రమంబులం జెందక గిరిసాను
గోచరంబు లగుకంఠీరవంబులచందంబున నొప్పి రంతఁ బ్రభాతకాలం బగుటయు
సాంధ్యాదికంబులు దీర్చి యచ్చోటు వాసి గంగాయమునాసంగమప్రదేశంబు
నకుం బోవ సమకట్టి మహారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి వివిధంబు లగుభూభాగంబు
లును మనోరమంబు లగువస్సు దేశావాంతర దేశంబులును నదృష్టపూర్వంబు
లగువృక్షంబులును నంత నంత విలోకించుచుం జని చని దివసంబు నివృత్త
మాత్రం బగు చుండ రాముండు సౌమిత్రి కిట్లనియె. 1135

చ. అనుపమలీలఁ గ్రాలెడు ప్ర•యాగమునంతట నిండి మ్రోల న
య్యనలుని కేతు వై యలరు • నధ్వరధూమము మింటఁ బర్వె నూ
తనఘనత న్వహింప శిఖి•తాండవనాదము లొప్పెనో యన
న్మునికృతవేదమంత్రరవ•ము లివ్వెన నయ్యెడు వింటె లక్ష్మణా. 1136

క. ఇం దొకమునిపతి మన కా, నందంబుగ నేఁడు దర్శ•నం బొసఁగఁ గలం
డిందులకు నీమనంబున, సందియ మందంగ వలదు • జననుతశీలా. 1137

సీతారామలక్ష్మణులు భరద్వాజాశ్రమముఁ జేరుట.

క. గంగాయమునాతటినీ, సంగమదేశంబుఁ గంటె • శైలతనూజా
ధ్రాంగుఁ డగువృషభరాజతు, రంగునిగాత్రంబువగిదిఁ • గ్రాలెడి వత్సా. 1138
క. సుశ్రీయుత మై బహుతరు, మిశ్రిత మై ప్రశ్రితు లగు• మేటిమునులకు
న్నాశ్రమ మగుభారద్వా, జాశ్రమ మిది దీనిఁ జూడు • మనఘవిచారా. 1139
వ. అని భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జూపి యమ్మహానుభావుండు మహాధనుర్ధరుం డై మృగపక్షిసంఘంబుల వెఱపించుచు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా ముహూర్త మాత్రంబున కయ్యాశ్రమంబు సేరం బోయి గంగాయమునాసంధిదేశంబున బ్రహ్మస్థానంబుపగిది నొప్పు చున్నయమ్మునియాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి యందు శిష్యగణోపాసితుండును దపోలబ్ధనేత్రుండును సంశితవ్రతుండును నేకాగ్ర చిత్తుండును గృతాగ్నిహోత్రుండును మహాత్ముండు నగునమ్మహాముని సముచిత ప్రకారంబున సందర్శించి సీతాలక్ష్మణసహితంబుగాఁ దదీయచరణంబులకుం బ్రణమిల్లి కేలుదోయి ఫాలంబునం జేర్చి త్రైకాలికసకలజగద్వృత్తాంతాభిజ్ఞుం డగునమ్మునిగ్రామణి కిట్లనియె. 1140
తే. సూరినుత యేనుదశరథ•సుతుఁడ రాముఁ, డండ్రు నా పేరు వీఁడు నా•యనుజుఁడితని
లక్ష్మణుం డందు రీగోల • రమణి నాకు, జనకపుత్రిక జానకి • యనఁగ నొప్పు.
సీ. మునినాథ తండ్రి శా•సన మాదల ధరించి వనమున విహరింపఁ•జనెడు నన్ను
విడువక యీలక్ష్మ•ణుఁడు మహీపుత్రియు నాతోడఁ జనుదెంచి•నారు వీరిఁ
గూడి వ్రతంబుఁ గై•కొని తపోవనముఁ బ్రవేశించి మూలఫ•లాశనులము
ధర్మమార్గప్రవ•ర్తనులము నై విహరించెద మని విన్న•వించు రాజ
తే. వంశవరుమాట విని భర•ద్వాజుఁ డర్ఘ్య, పాద్యముల గోవుబహువిధ•పక్వమూల
ఫలములనొసంగి మృగపక్షి•కలితుఁ డగుచు, వివిధభంగులఁ బూజఁ గా•వించి పలికె.
క. వినుము చిరకాలమున కిట, నినుఁ జూడఁగఁ గల్గె నాకు • నిష్కారణ మి
ట్లనఘాత్మ నీకు గహనో, ర్వి నివాసము గలుగు టెల్ల • వింటిమి గాదే. 1143
క. ఇది పుణ్యదేశము మహా, నదులు గలయుచోటు పావ•నము భూరిసుఖా
స్పద మటు గావున విచ్చట, ముదితుఁడ వై యునికి సేయు•ము రఘుప్రవరా.
చ. అన విని రాముఁ డి ట్లనియె • నాయన కిచ్చట నుంటి నేని యీ
మునివర పౌరజానపద•ముఖ్యులు చాల సుదర్శుఁ డంచు న
న్ననవరతంబుఁ జూచుటకు • నర్మిలి వచ్చుచుఁ బోవు చుందు రీ
యనువున నుండఁ బోలదు ర•హఃపద మొండొక టాన తీఁ గదే. 1145
వ. అని యిట్లు రావణవధార్థంబు గూఢంబుగా నవతరించిననన్నుఁ బ్రకటంబుగాఁ జేసితి రేని సర్వజనంబు నన్ను నారాయణుం డనియును వైదేహి నిందిర యని యుఁ దలంచి మమ్ము సందర్శించుటకు సులభంబుగా వచ్చుచుందురు గావున

నిట్టి ప్రకటావస్థానంబు నొల్ల నెచ్చట మత్స్వరూపంబు ప్రకటంబుగా కుండు నెచ్చట వైదేహి హృద్యంబుగా విహరించు నట్టియేకాంతస్థానంబు నాలోచించి చెప్పుం డనియెడుతాత్పర్యంబునం బలికిన నర్థగ్రాహకం బైనరాముని వచనంబు విని కాలత్రయాభిజ్ఞుం డగుభరద్వాజుండు మహాత్మా యిచ్చటికి దశక్రోశమాత్రంబు దవ్వులఁ జిత్రకూటం బన నొక్కపర్వతంబు గల దది మహర్షిగణసేవితంబును సమంతతస్సుఖదర్శనంబును ఋక్షవానరగోలాంగూలప్రముఖనిఖిలమృగవ్రాతోపేతంబును బుణ్యంబును గంధమాదనసన్నిభంబునై యొప్పు చుండు నందుఁ బెక్కువర్షంబులు నిరాహారులై తపంబుఁ జేసి తన్మహిమవిశేషంబునఁ గపాలావశిష్టశిరంబులతోఁ గూడి దివంబునకుం జనిన మహాసిద్ధులు పెక్కండ్రు గలరు మఱియు నగ్గిరికూటంబులు విలోకించువారికిఁ గల్యాణంబు లొదవు వారలచిత్తంబులు వికారంబులం బొరయక నిర్మలంబులై యుండు నది వివిక్తంబు గావున నీకు నివాసయోగ్యస్థానం బై యుండు నచ్చట నివసింపు మట్లు గాదేని యిచ్చట మత్సహితంబుగా నివసింపు మని పలికి యమ్మునీంద్రుండు ప్రియాతిథి యైనరాముని సర్వకామంబుల సంతుష్టునిం జేసిన నారఘుపుంగవుండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా మునికృతసపర్యలఁ బ్రతిగ్రహించి మహర్షికథితంబు లైనపుణ్యకథేతిహాసంబులు వినుచు నారాత్రి యచ్చట వసియించె నుభయమహానదీకల్లోలమాలాసంఘట్టనసంభూతజలకణసిక్తుం డై యాశ్రమస్థవివిధపక్వఫలకుసుమసౌరభంబు సంగ్రహించి మందమారుతంబు మనోహరంబుగా విసరె నంతఁ బ్రభాతకాలంబున రాముండు మేల్కాంచి కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి సముచితంబుగా భరద్వాజుని సందర్శించి వినయంబున ని ట్లనియె.   1146

తే. అర్కనిభ నేఁటిరాత్రి మీ॰యాశ్రమంబు
నందు సద్గోష్ఠి సుఖ ముంటి ॰ మతిహితముగ
నింక భవదుపదిష్టమ॰హీధరేంద్ర
గమనవాసంబుల కనుజ్ఞఁ ॰ గరుణ నిమ్ము.   1147

వ. అనిన మునీంద్రుం డి ట్లనియె.   1148

తే. అనఘచారిత్ర చిత్రకూ॰టాచలమున, కరుగు మది మధుమూలఫ॰లాన్వితంబు
కిన్నరవిహగగంధర్వ॰పన్నగేంద్ర, భాసురము నీకు యుక్తని॰వాస మధిప.1149

క. పుణ్యము తపస్విలోకశ,రణ్యము బహుతరమృగాభి॰రాజితరమ్యా
రణ్యము ధృతఫలజలరా, మణ్యక మాభూధరంబు ॰ మనుకులవర్యా.   1150

క. అన్నగవనాంతభూములఁ, గ్రన్నన మృగయూథములును ॰ గరియూథంబు
ల్పన్నుగఁ జరించు చుండు జ,గన్నుతగుణ వానిఁ జూడఁ ॰ గల వీ వచటన్.1151

భరద్వాజుఁడు రామునకుఁ జిత్రకూటమునకుఁ బోవుదారి యెఱింగించుట.

ఉ. అచ్చటిసానుదేశముల • నచ్చటిప్రస్రవణంబులం గరం
బచ్చటిపుణ్యతీర్థముల • నచ్చటినిర్ఝరకందరంబుల
న్మెచ్చుగ సీతఁ గూడి తమి • నిండ రహిన్విహరించు వేళ నీ
యిచ్ఛకు నమ్ముదం బొదవు • నింత యథార్థము రాజనందనా. 1152

క. పికబర్హిణకోయష్టిక, శుకనాదనినాదితంబు • సురుచిరమృగయూ
థకలిత మగునగ్గిరిపై, నకలంకస్థితి వసింపు • మతిరమ్యముగన్. 1153

భరద్వాజవచనప్రకారమున రాముఁడు చిత్రకూటమున కరుగుట.

వ. అని పలికి ప్రాస్థానికం బగుస్వస్త్యయనంబుఁ బ్రయోగించిన నారాముండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా నమ్మహర్షి కభివందనంబుఁ గావించి యనుజ్ఞ గొని చిత్రకూటశైలనిరీక్షాపేక్షుం డై యరిగె నప్పు డమ్మునీంద్రుండు జనకుండు సుతులవెంట నరిగినభంగి రామలక్ష్మణులవెంట నొక్కింత దూరం బరిగి యారాజనందనులం జూచి మీరు గంగాయమునాసంగమంబు డాసి యచ్చట నుండి యొక్కింత పశ్చాన్ముఖాశ్రిత యగుకాళిందియుత్తరతీరంబునం జని యమ్మహానదిరేవు చేరి గమనాగమనంబులచేత నతిక్షుణ్ణంబును బురాణంబు నగు నయ్యవతరణప్రదేశంబునఁ గాష్ఠసంఘాతవిరచితప్లవంబున నాసూర్యనందని నుత్తరించి యవ్వల బహువృక్షనిషేవితంబును హరితచ్ఛందంబును దీర్ఘశాఖాశిఖోల్లసితంబును సిద్ధోపసేవితంబును శ్యామనామకంబు నగునొక్కన్యగ్రోధవృక్షంబు గల దావృక్షంబు డాయం జని యమ్మహాపాదపంబునకు సీతాదేవిని మ్రొక్కించి మాకు శీఘ్రంబునఁ బునరాగమనంబు గలుగుం గాక యని సీతాపురస్సరంబుగాఁ బ్రార్థించి తదాశీర్వాదంబులు గైకొని యచ్చట నివసించి మైన నతిక్రమించి మైన నవ్వలఁ గ్రోశమాత్రంబు దూరంబున యమునాతీరసంభూతవంశవిరాజితంబును బలాశబదరీమిశ్రంబు నగునీలకాననం బవలోకించి యవ్వల రమ్యంబును గంటకపాషాణవర్జితంబును దావపాకరహితంబు నగుమార్గంబుఁ బట్టి చిత్రకూటపర్వతంబుఁ బ్రవేశింపుఁడే నీమార్గంబున బహువారంబులు చిత్రకూటంబునకుం బోయి వచ్చినవాఁడ నని మార్గక్రమం బెఱింగించి వారిచేత నమస్కృతుం డై దీవించి యనుజ్ఞ గొని మరలి యాశ్రమంబునకుం జనుదెంచె నిట్లు భరద్వాజుం డుపావృత్తుం డైనయనంతరంబ రాముండు తదుపదిష్టమార్గంబునం బోవుచు సౌమిత్రి కిట్లనియె. 1154

తే. అనఘ మునినాథకరుణార • సానుభూతి, నతికృతార్థుల మైతి మం • య్యనఘమూర్తి
చెప్పినవితాన నమ్మహా • చిత్రకూట, శిఖరిశిఖరాగ్రమున నుని • సేయ వలదె.

చ. అని యిటు రాజపుత్రు లగు • నయ్యనఘు ల్దమలోఁ దలంచుచున్

జనకజ నొల్లిల నుంచికొని • సత్వరలీలఁ బవిత్రతోయ న
య్యినసుత డాయ నేగి మన • మేక్రియ దాఁటుద మత్యగాధమై
తనరెడు నీలతోయములఁ • దద్దయు శోభిలుచున్న దెంతయున్. 1156

మ. అని చింతించుచుఁ దీర్ఘదేశ మటు డా • యంబోయి సౌమిత్రి గ్ర
ద్దన నత్యున్నతశుష్కవంశములచే • తం దెప్పఁ గావించి లే
నవలం బీట యొనర్చ దానిపయి వి • న్నాణంబుగా రాముఁ డా
య్యనఁ గూర్చుండఁగఁ బెట్టె జానకిని లం • జ్జాలోలదృక్పంకజన్. 1157

తే. సీతనిటు రాఘవుఁడు సుఖా • సీనఁ జేసి, యిరుదెసల భూషణంబు లం • బరములునిచి
కఠినకాజంబులునుజాప • ఖడ్గబాణ, ములుకుదురుకొల్పి తానుఁద • మ్ముఁడును బ్రీతి.

సీతారామలక్ష్మణులు యమునానది నుత్తరించుట.

వ. అమ్మహాప్లవంబుఁబరిగ్రహించి యభంగతరంగమాలికాడోలికాచకితచక్రమరాళ
బాలికామధుకర మధురశబ్దాయమానం బైనయమునానదీమధ్యంబునం బోవు
నప్పుడా సీతాదేవి ఘటితాంజలిపుటయై యమ్మహానది నుద్దేశించి యిట్లనియె.

క. దేవీ రాముఁడు దశరథ, భూవల్లభసుతుఁడు విపిన • భూమి కరిగెడిన్
నీవధికకరుణ నచ్చట, వావిరి రక్షించుచుండ • వలయుం జుమ్మా. 1160

క. ఈరేడబ్దంబులు వన, ధారుణిఁ జరియించి పిదపఁ • దమ్ముఁడు నేనుం
గోరిక సేవింపఁగఁ జను, దేరఁగలఁడు నిన్నుఁ జూడ • దేవీ మరలన్. 1161

క. ఓయమ్మ నీకు మ్రొక్కెద, నీయనఘుఁడు మరలఁ బుడమి • కేలికయైనన్
నీయాన నీకుఁ బ్రియముగ, వేయి మొదవు లిత్తు వేద • విప్రుల కెలమిన్.

వ. అని సవినయంబుగా నక్కాళిందిం బ్రార్థించుచుం బోవుచుండ నయ్యేటి దక్షిణ
తీరం బాసన్నం బగుటయు రాముండు లక్ష్మణుండును సీతాసహితంబుగాఁ
బ్లవంబు డిగ్గి యమునాతీరప్రాంతకాంతారసంతానంబులు విలోకించుచుం జని
చని యవ్వల శ్యామనామకం బైనన్యగ్రోధవృక్షంబు డాయం జని రప్పుడ
వైదేహి రామునియనుజ్ఞ వడసి యవ్వనస్పతికి నమస్కరించి యిట్లనియె.

సీత శ్యామనామకం బైనన్యగ్రోధవృక్షంబునకు నమస్కరించుట.

తే. పాదపోత్తమ నాపతి • వ్రతము పార, మొందఁ జేయుము కౌసల్య • నొగి సుమిత్ర
నర్థిఁ గ్రమ్మఱ వీక్షించు • నట్లొనర్చు, మతిదయాళుఁడవై నమ • స్కృతి గ్రహించి.

క. అని యాగతిఁ బ్రార్థించుచు, జనకసుత ప్రదక్షిణంబు • సలిపె నవుడు రా
మనరేంద్రుఁడు సౌమిత్రిం, గనుఁగొని యిట్లనియెఁ బ్రీతి • గడలుకొనంగన్.

క. నీ విఁక ముంగలివై చను, మా వెంబడి జనకపుత్రి • యరుదెంచెడు నే
వావిరి మీయిద్దఱకుం, గావలివై వెనుకఁ బ్రాపు • గాఁ జనుదెంతున్. 1166

తే. త్రోవ నెద్దాని యందు సీ • దేవిమనసు, దగ రమించుచునుండు నె • ద్దానిఁ గోరు
నది కుసుమమైన ఫలమైన • ననఘచరిత, చెచ్చెర మహీకుమారికిఁ • దెచ్చి యిమ్ము.

తే. అనిన నతఁ డగ్రభాగమం • దరుగుచుండె, వెనుక రాముఁడు చనుచుండె • విల్లుఁ బూని
పుడమికన్నియ య్యిద్దఱి • నడుమ నొప్పె, దంతియుగమధ్యగతనాగ • కాంతఁ బోలి.

వ. ఇత్తెఱంగున నం బోవుచు నమ్మహీపుత్త్రి కుసుమకిసలయఫలోపేతంబు లై యదృష్ట
పూర్వంబు లైన తరులతాగుల్మంబులు విలోకించి తదీయసుషమావిశేషం
బులు నిజనాథునకుం జూపి చెప్పిన నద్దేవి యభిప్రాయం బెఱింగి తత్తత్తరు
లతాగుల్మాధిష్ఠితంబు లైన ఫలకుసుమంబులు గోసి తెచ్చి లక్ష్మణుండు సీతా
వచనసంరబ్ధుం డై యొసంగిన నం గైకొని యాహ్లాదించుచుఁ గుముదకైరవనీలో
త్పలపుండరీకషండమండలాంతర్గతమకరందబిందురసాస్వాదనతుందిలేందిందిర
బృందఝుంకారసంకులంబు లైన యమునాసరోవరతీరంబులం గ్రీడించుచు
నవ్వలఁ గ్రోశమాత్రంబు దూరం బరిగి యుండు. 1169

ఉ. గ్రద్దన వింట్లు నమ్ములును • గైకొని బల్లిదు లన్నదమ్ము లా
యుద్దఱు శౌర్యవిస్ఫురణ • మేర్పడఁ గ్రూరమృగాళిఁ ద్రుంచుచుం
బ్రొద్దటు గ్రుంకునంతకును • బొందికతో విహరించి యొక్కచో
నొద్దిక మీఱ నుండి రల • యుర్విజకుం గుశలంబుఁ దెల్పుచున్. 1170

వ. అంత మేధ్యంబు లగు పెక్కుమృగంబుల వధించి యాహారంబుగావించి రిట్లు విచి
త్రవాలుకజలవిహరమాణహంససారసనినాదంబు లాకర్ణించుచు నిర్మలసరో
వరసలిలకణసంవర్ధితపుష్పి తైలాలతావాసనావాసితశీతలానిలంబు పై పీవ
వానరవారణయుతం బైన యమునాతీరవనంబున నా రాత్రి వసియించి. 1171

ఆ. అంత రాత్రి చనిన • ననఘుండు రాఘవుఁ, డనుజు మేలుకొల్పి • యనియె వింటె
శుకపికాదిపక్షి • నికరనినాదంబు, ప్రొద్దు పొడిచె నింకఁ • బోవ వలదె, 1172

తే. అనుచు లక్ష్మణు బోధించి • యతఁడు తాను, సవితృజావారిలోఁ గ్రుంకి • సంధ్య వార్చి
చిత్రకూటాద్రి కరుగుచు • సీతఁ జూచి, రాముఁ డిట్లని పల్కె గా • రవముతోడ.

రాముఁడు సీతకు వనంబులయందలి చిత్రంబులను దెల్పుట.

క. కాంతా పలాశవృక్షము, లంతటఁ జాలుఁ గొని నిజసు • మావళిచేతన్
దంతురితము లై యొప్పె వ, సంతసమయ మగుటఁ గంటె • సంతస మలరన్.

ఉ. కాతరనేత్ర చూచితివె • కమ్మనివాసన లుల్లసిల్లు భ
ల్లాతకవృక్షపంక్తులు ప • లాశిఫలప్రసవప్రకాండవి
ద్యోతితమూర్తు లై కడు భ • రోద్ధతి నేలకు వీఁగి చిత్రవి
ఖ్యాతిఁ జెలంగుచున్నవి మృ • గద్విజకోటి కనాశ్రయంబు లై. 1175

ఆ. మధురవాణి కంటె • మధుమక్షికాభిసం, భృతము లగుచు భరము • కతన వ్రేలి
తూలుచున్న వివిగొ • ద్రోణప్రమాణంబు, లైన తేనెపెరలు • మ్రానులందు.

తే. ప్రసవసంస్తరసంకట • రమ్యవిపిన
దేశములయందుఁ దనుఁ గాంచి • ధీరఫణితి

మ్రోయు దాత్యూహమున కాభి•ముఖ్య మొంది
నెమిలి గూసెడిఁ గంటివె • నీరజాక్షి. 1177

వ. అని బహుప్రకారంబుల నవ్వనవిలాసంబు లవ్వైదేహికిం జూపుచుం జని
చని దవ్వులఁ జిత్రకూటంబుఁ జూచి రాముండు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 1178

క. కరియూథానుసృతంబై, గురుతరవిహగప్రణాద•ఘోషితమై సుం
దరశిఖరంబై యొప్పెడు, నరవరసుత చిత్రకూట•నగముం గంటే. 1179

క. అతిరమ్యము బహుతరమి, శ్రితము సమతలంబు పుణ్య•శేవధి యగు నీ
క్షితిధరకాంతారంబున, జితవైరీ మనము వసతి • సేయుదము రహిన్. 1180

మ. వనదంతావళకర్ణచామరలస•ద్వాతంబులన్ మార్గసం
జనితాయాసముఁ దీర్చుచు న్భుజగభు•క్శబ్దంబుల న్సంస్తుతి
ధ్వనిఁ గావించుచు నిర్ఝరాంబువుల పా•ద్యం బిచ్చుచున్ లక్ష్మణా
కనుఁగొంటే గిరిరాజు తా మనకు స•త్కారంబుఁ గావించెడిన్. 1181

మ. రుచిరామూల్యఫలోపభోగకుతుక•ప్రోద్యచ్ఛుకశ్యామమై
యచలద్భూరితమాలమేచకఘనం•బై ధాతుసంరక్తమై
ప్రచురాబ్జాకరతీరశోభిసితప•త్రస్వచ్ఛమై చూడు మీ
యచలోత్తంసము చిత్రకూట మనుట • న్సార్థక్య మొందించెడిన్. 1182

శా. నానాపక్షిరుతాన్వితంబు మృగస•న్నాదాన్వితం బున్నతా
హీనానోకహపుష్పశోభితలతా•హేలాయుతం బుజ్జ్వలా
స్థానాలంకృత మాత్తమూలఫలము • న్స్వాదూదకంబు న్ఘనో
ద్యానప్రావృత మైనయీశిఖరిమీఁ•ద న్నిల్వఁగాఁ బోలదే. 1183

క. ఇది మనకు యోగ్యవాసం, బిది రమ్యం బిది మనోజ్ఞ • మిచ్చటఁ బుణ్యా
స్పదు లగుమునులు వసింతురు, సిదిరము లేదిచ్చట సుఖ•జీవన మబ్బున్. 1184

మ. అని చింతించుచు నమ్మహాశిఖరి డా•యం బోయి యప్పట్టునన్
మునినాథేరితవేదమంత్రనినదం•బు ల్మింగిపైఁ బర్వఁగా
ఘనహోమానలధూమసంకలితమై • గన్పట్టు వల్మీకజ
న్మునిపుణ్యాశ్రమముం గనుంగొనిరి త•ద్భూపాలవంశోత్తముల్. 1185

రాముఁడు వాల్మీకిమహామునియాశ్రమముఁ జేరుట.

వ. ఇట్లు వాల్మీకిపుణ్యాశ్రమంబుఁ జూచి సీతాసహితంబుగా నమ్మహామునికడకుం
జని తదీయచరణంబుల కభినందనంబుఁ గావించిన నమ్మహర్షిశ్రేష్ఠుండు సమా
దరసంభృతాత్ముండై యమ్మువ్వుర నతిథిసత్కారంబుల సంప్రీతులం జేసి స్వా
గతం బడిగిన నమ్మునికి రాముండు నిజవృత్తాంతం బంతయుఁ దెల్లంబుగా విన్న
వించి సౌమిత్రి నవలోకించి యిట్లనియె. 1186

క. భూరిశ్రేష్ఠములగు దృఢ, దారువులం దెచ్చి తగువిధంబున మనకున్

వారక నిలువఁగఁ జిత్రా, కారంబుగఁ బర్ణశాలఁ • గావింపు మిటన్. 1187

క. అనవుడు లక్ష్మణుఁ డగుఁ గా, కనుచుఁ గవాటాభిరామ • మగునట్లుగఁ జ
య్యన నాకుటిల్లుఁ గట్టిన, ననుజుని నేర్పునకు మెచ్చి • యధిపతి వల్కెన్.

సీతారామలక్ష్మణులు పర్ణశాలాప్రవేశము చేయుట.

వ. వత్సా గృహాధిష్ఠితశిఖిపర్జన్యప్రముఖపంచచత్వారింశత్సంఖ్యాకవాస్తుదేవతలకు శాస్త్రచోదితవిధిప్రకారంబున బలిహోమనైవేద్యాదిపూజనంబుఁ గావింపవలయుఁ జిరంజీవు లగువారిచేత నీవాస్తుశమనం బవశ్యకర్తవ్యంబు గావున నీవు విధిధర్మంబు సంస్మరించుచుఁ దదర్థంబు కృష్ణమృగంబును వధించి తెమ్మి దివసంబు శుభదివసం బిమ్ముహూర్తంబు శుభముహూర్తంబు మన మిప్పుడె పర్ణశాలకు శాంతిఁ గావింత మనిన నాలక్ష్మణుండు మేధ్యంబైన కృష్ణమృగంబును వధించి యుపరతశోణితనిష్యందం బగుదాని వహ్నియందుఁ బక్వంబుగాఁ దప్తంబుఁ గావించి తెచ్చి రామునకుం జూపి దేవా కృష్ణమృగం బన్యూనాంగంబై యవైకల్యదగ్ధత్వంబువలనఁ గృష్ణవర్ణంబైన మృగంబుచందంబునం జూపట్టుచున్నది యీమైణేయం బగుమాంసంబుచేత వాస్తుదేవతాసంతర్పణంబుఁ గావింపుం డనిన సమ్మహాత్ముండు నిర్మలోదకంబులం గ్రుంకి నియతుండై గృహదేవవినియుక్తంబు లైనమంత్రంబులు సంగ్రహించి సంగ్రహంబుగా వాస్తుశాంత్యాదికంబుఁ గావించి పూర్వోక్తగృహాధిష్ఠితపంచచత్వారింశద్దేవతాగణంబులఁ దృప్తులం గావించి శుచియై సంతుష్టాంతరంగుండై పర్ణశాలఁ బ్రవేశించి వాస్తుదోషశమనీయంబు లైనపుణ్యాహవాచనాదిమంగళకృత్యంబులు నిర్వర్తించి క్రమ్మఱ స్నానపూర్వకంబుగా రౌద్రంబును వైష్ణవంబు నైన వైశ్వదేవబలిఁ గావించి నద్యంబువులఁ గ్రుంకి వీర్యవంతంబు లైన మంత్రంబులు జపించి పావనంశమనీయం బైనయుత్తమబలిఁ గావించి యష్టదిగ్వర్తి బలిహరణవేదిస్థలంబులును గణపతివిష్ణుప్రముఖదేవతాయతనంబులును నిర్మించి తత్తద్దేవతల కందంద సూక్ష్మమార్గంబున నవస్థానంబులు కల్పించి వన్యంబు లైనఫలమూలమాల్యపక్వమాంససలిలదర్భసమిద్గణంబులచేత వేదోక్తప్రకారంబున సర్వభూతంబులఁ దృప్తి నొందించి రాముండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా సుముహూర్తంబున సంతర్బహిఃప్రాకారభిత్తిప్రతిష్ఠిత యగుదాని విశాల యగుపర్ణశాలఁ బ్రవేశించి సుధర్మాభ్యంతరస్థుం డైన దేవేంద్రుని చందంబునం దేజరిల్లుచు. 1189

సీ. కమనీయఫలభరోన్నమితమాకందనింబానోకహవ్యాప్త • సానువులను
నేడాకులనఁటుల • నెలమావికానలఁ బుష్పితద్రుమకుంజ • పుంజములను
సమదదంతావళ • శార్దూలముఖసత్త్వనినదఘూర్ణితమహా • వనములందు
రమణీయపుళినాభి • రామమాల్యవతీనదీతీరపుణ్యప్ర • దేశములను

తే. వేడ్క విహరింపుచునుదాను • వీరుఁడయ్యు, లక్ష్మణబలాభిగుప్తుఁడై • రమణమెఱసి
సీతతోఁ గూడి సుఖలీల • జెలఁగుచుండెఁ, గరము పురవిప్రవాసదుః • ఖంబు విడిచి.

—॥ సుమంత్రుం డయోధ్య కరుగుట. ॥—

వ. ఇచ్చట గుహుండు జాహ్నవీతీరంబున రాముండు దృష్టిపథం బతిక్రమించునందాఁక నచ్చటనుండి తదీయకల్యాణగుణగణవిశేషంబులు సుమంత్రునితో వక్కాణించుచు నతనిచేత నామంత్రణంబు వడసి నిజనివాసంబునకుం జనియె నంత సుమంత్రుండు గుహునిచారులవలన రాముని భరద్వాజాభిగమనంబును యమునాతీరప్రాంతకాంతారప్రవర్తనంబును జిత్రకూటప్రవేశనంబును సవిస్తరంబుగా నెఱింగినవాఁడై యరదంబుఁ దోలుకొని గాఢదుర్మనస్కుండై సుగంధబంధురంబులైనవనంబులను సరిత్సరోవరంబులును నగరగ్రామంబులును విలోకించుచుం జని మూఁడవనాఁటిసాయాహ్నసమయంబునకు శీఘ్రవేగంబున నయోధ్యాపట్టణంబు సేరం జని నిరానందంబై నిశ్శబ్దంబై శూన్యాకారంబై యున్నయప్పురంబుఁ గలయం గనుంగొని శోకవేగసమాహతుండై నిజాంతర్గతంబున. 1191

మ. కరులుం దేరులు గుఱ్ఱము ల్సుభటసం • ఘంబు ల్పురీసుందరుల్
పురసంవాసులు దేశవాసు లెపుడా • మోదంబుతో నిండియుం
డ రహిం గ్రాలెడుపట్టణం బిపుడు సీ • తానాథుఁడు న్లేమిఁ బొం
పిరి శోకానలహేతిఁ గాలినక్రియ • న్వీక్షింపఁగా నయ్యెడిన్. 1192

క. అని చింతించుచు మెల్లన, జనుచుండఁగఁ బౌరజను ల • సంఖ్యులు రథముం
వెనుకొని రాఘవు నెచ్చట, ననఘాత్మక విడిచి వచ్చి • తని యడుగుటయున్.

క. వారికిఁ గ్రమ్మఱ నిట్లను, శ్రీరాముని జాహ్నవీస • రిత్తీరమునన్
దూరమున విడిచి యారఘు, వీరునిచే సెలవుఁగొని ని • వృత్తుఁడ నైతిన్. 1194

తే. అనుచు వినిపింప విని పౌరు • లధికశోక, వేగమున వ్రాలి కన్నీరు • వెడల నూర్పు
సెగలఁగందుచు నందంద • చిత్తమెరియ, హారఘూత్తమ యనిపొక్కి • రార్తులగుచు.

క. పున్నమనాఁటికళానిధి, కెన్నిక యగు రామచంద్రు • నీయరదముపైఁ
గన్నారఁ జూడ దొరకమిఁ, బన్నగ నేఁ డిట్లు చంపఁ • బడితిమి గాదే. 1196

తే. దానయజ్ఞవివాహాది • ధర్మకర్మ, ములను మహనీయనుసమాజ • ములను రామ
చంద్రుగుణసాంద్రుధార్మికు • సత్యనిరతుఁ, డనెడి భాగ్యంబుమనకింకఁ • గలుగునెట్లు.

చ. తపములు సల్పియైన బహు • దానము లర్థుల కిచ్చియైన ని
శ్చపలతఁ బెక్కుజన్నములు • సమ్మతితో నొనరించియైన నీ
యపరిమితప్రభావుని న • నంతగుణాఢ్యునిఁ బోలునాథునిన్
నిపుణత నన్యునిం బడయ • నేర్తుమె యింక జగత్త్రయంబునన్. 1198

తే. రమణ జనకునిచేఁ బోలె • రాముచేత, నూఁరు పరిపాలితం బగు•చుండె నేని
యీపురంబునఁగలవారి•కింతకంటెఁ, బ్రియముసుఖముసామర్థ్యంబు•పెంపుగలదె.
తే. అనుచుఁ బౌరులుదుఃఖార్తి•నాడుమాట, లాలకించుచు సౌధవా•తాయనస్థ
పుణ్యపుణ్యాంగనాశోక•మున కడలుచు, రాజవరుఁ డున్ననగరు సే•రంగఁజనియె.

— సుమంత్రుఁడు దశరథుని సందర్శించుట. —

వ. ఇట్లు సుమంత్రుండు పిహితాననుండై రాజమార్గంబునం జని చని రాజమందిర ద్వారసమీపంబునం దేరు డిగ్గి మహాజనసమాకులంబు లైన సప్తకక్ష్యాంతరంబు లతిక్రమించి చను నప్పుడు రామరహితుండై హర్మ్యప్రాసాదవిమానమాలిని యగు నయోధ్యఁ బ్రవేశించి వచ్చుచున్న సుమంత్రునవలోకించి యంతఃపురకాంతలు రామాదర్శనకర్శితలై బాష్పవేగపరిప్లుతంబు లైనవిమలాయతనేత్రంబుల చేత నొండొరుల నిరీక్షించుచు హాహాకారంబులఁగావించుచు రాజసాన్నిధ్యంబు వలన మందంబుగా రోదనంబు సేయుచు రామశోకాభిభూతలై గుసగుసలు వోవుచు నీసుమంత్రుండు తొలుత రామసహితం బైనరథంబుఁగొని చని యిప్పుడు రామరహితం బైనరథంబుఁ గొని యొంటిమెయిం జనుదెంచు చున్నవాఁడు పుత్రశోకాభిపీడిత యైనకౌసల్య కేమిచెప్పఁ గలవాఁ డీదేవిపుత్త్రుండు నిర్యాతుం డగుచుండ సహించి జీవించు ననియెడునది మిక్కిలి దుష్కరజీవనం బిట్టి జీవనంబు సుకరంబుగాదని సత్యంబుగాఁ దలంచెద మని విలపించుచుండఁ బరమార్థభూతం బైనవారలవాక్యం బాలకించుచుం జని యష్టమకక్ష్యం బ్రవేశించి శోకంబుచేతఁ బ్రదీప్తం బైనదానిపగిదిం జూపట్టునట్టి యొక్క పాండర గృహంబునఁ గుమారునిం దలంచికొని కొండొకసేపు కన్నీరు మున్నీరుగా రోదనంబుఁజేసి యలసి దీనుండై శోకనిద్రాపరవశుండై నేలం బడియున్న దశరథు నుచితభంగి సందర్శించి మేల్కొల్పి నమస్కరించి రామవృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించిన నతం డారక యవ్వాక్యంబు విని యేమియుం దోఁపక విభ్రాంతచేతనుండై శోకమూర్ఛాపారవశ్యంబునఁ గ్రమ్మఱ ధరణిపయిఁబడియె నప్పు డంతఃపురజనంబు లెల్ల మహీపతి పాటంతయుం జూచి భుజం బెత్తి యుచ్చైర్నాదంబున రోదనంబు సేయుచుండి రప్పుడు కౌసల్య సుమిత్రయుం దానును మూర్ఛితుండై పడియున్నమగనిం గ్రుచ్చి యెత్తి యాసీనుం గావించి శోకగద్గదస్వరంబున నిట్లనియె. 1201

సీ. లోకేశ నీయాజ్ఞఁ • గైకొని రాముని దారుణారణ్యమ•ధ్యమున విడిచి
వచ్చిన సూతుని•వంకఁ గన్గొని మన సిచ్చి సంభాషింప • వేటి కింత
యనయంబుఁ జేసితి • నని సిగ్గు నొందితో యల్లల వినుము నీ • కధికసుకృత
మగుఁ గాక యటురిత్త•వగచినఁ బని యేమి యధిప యెద్దాని భ•యంబువలన
తే. సుతుని వార్త విచారింపఁ•జూడ వైతి, వట్టికైకేయి యిచట లే• దడలు మాని

కూర్మి భాషింపు మని పల్కి • కొండవంటి, శోకభరమున నవశయై • సొలసి వ్రాలె.
తే. ఇట్లు మూర్ఛిల్లి పరితాప • మెదఁ జెలంగ, నవని వ్రాలినకౌసల్య • నట్లు చూచి
యంతిపురమున విలపించు • కాంత లెల్ల, సుస్వరంబుల నేడ్చిరి • చూడలేక.
తే. అంత నంతఃపురసముత్థి • తార్తనాద, మూలకించి పురింగల • బాలవృద్ధ
జనము తరుణీజనంబు రో • దనముఁ జేసె, నారవంబునఁ బురమెల్ల • బోరు కలఁగె.
తే. అప్పు డుపచారముల బోధి • తాత్ముఁ డగుచుఁ
బుడమిఱేఁ డాత్మజుని వార్త • నడుగఁ దలఁచి
సూతు దిక్కు మొగంబైనఁ • జూచి యతఁడు
ఫాలమున హస్తయుగ్మంబు • గీలుకొలిపి. 1205
తే. భూరిశోకాభితప్తుఁడై • పొగులు వాని, భుజగపతిభంగి నూర్పులు • పుచ్చువాని
ధ్యానశోకపరీతాత్ముఁ • డైనవాని, నధికవృద్ధుని నృపుని డా • యంగఁ జనియె.
వ. మఱియు నవసూత్రబద్ధం బైనకుంజరంబుభంగి నస్వస్థుం డైనదశరథుని సమీపంబున కరిగి యప్పుడు. 1207

దశరథుఁడు సుమంత్రుని రామవృత్తాంతం బడుగుట.

తే. వేఁడి యూర్పులు సెలఁగంగ • విన్నవాటు
వదనమునఁ దోఁప ఘనరజో • ధ్వస్తగాత్రుఁ
డగుచు శోకసంతప్తుఁడై • పొగులుచున్న
వాని సూతునిఁ జూచి భూ • వరుఁడు పల్కె. 1208
క. సూతా తరుమూలాశ్రితుఁ, డై తాపసవృత్తిఁ దాల్చి • యాపదలకు వి
ఖ్యాతిగ సహించి యెచ్చట, సీతాపతి యున్నవాఁడు • చెప్పుము నాకున్.
మ. అనఘా భూరిసుఖోచితుం డతఁడు క • ల్యాణాభిజాతుండు నా
తనితమ్ముండును మేటిసౌఖ్యముల నొం • దం జాలువాఁ డాయశో
ధను లామంజులతూలతల్పములమీఁ • దం గూర్కువా రావనా
వనిలో నెట్లు వసింప నేర్తు రిపుడీ • నైక్లబ్య మెట్లోఁగుదున్. 1210
చ. అనుదిన మేఘనుండు తమి • నాటకు సంగడికాండ్రఁ గూడి గ్ర
క్కునఁ జనువేళ నేనుఁగులు • ఘోటకముల్ రథముల్ పదాతులున్
వెనుకొని పోవు నట్టిరఘు • వీరుఁడు నిర్జన మైన ఘోరకా
ననమున నొంటి నేవిధము • నం జరియించు సుమంత్ర చెప్పుమా. 1211
ఉ. క్రూరమృగప్రకాండ మగు • ఘోరవనంబున నేఁడు పాదసం
చారమునం బవిత్రకుల • జాత మహాసుకుమారి యైనయా
ధారుణిపుత్రిఁ గూడి బలు • తావుల నాఁకటిబాధ కోర్చి నా
కూరిమిపుత్త్రు లెట్లు నయ • కోవిద గ్రుమ్మరువారు చెప్పుమా. 1212
ఉ. ప్రేమ దొఱంగి యాలికటు • ప్రీతిగఁ గావలె నంచుఁ బుత్త్రునిం

దా మును కావకుం బనిచి • తద్వ్యథ నిప్పుడు కుందిన న్థలం
బేమి సుమంత్ర యైన వినుమీ విటు క్రమ్మఱ వచ్చువేళఁ దా
నే మని రాఘవుం డనుజుఁ • డేమని నేమని సీత చెప్పుమా. 1213

తే. అశ్వినులభంగి సుందరు • లమితతేజు, లైన మన్నందనులు ఘోర • కాననమున
కరుగునప్పుడు వీక్షించి • నందువలన, సూత నీవు సిద్ధార్థుండ • వైతివి కద.

తే. అమరపదతుల్య మైనరా • జ్యంబు విడిచి
సాధుగతిఁ బూని యడవికిఁ • జనిన సుతుని
విధము వినుపింపు మల్లిన • నిలుతుఁ గొంత
దడవు మేనఁ బ్రాణంబులు • దాల్తు నిపుడు. 1215

వ. మఱియు స్వర్గపదంబున నుండి సాధుమధ్యంబునం బడినయయాతిరాజర్షి
చందంబున స్వర్గతుల్యరామసాన్నిధ్యవిహీనుండనై నిర్గమించి తదీయానవాది
వ్యాపారశ్రవణంబున జీవించి యుండెద నని రామవచనాకర్ణనోత్కంఠుండై
యడిగిన సుమంత్రుం డమ్మహీపతిం జూచి యెలుంగు సవరించికొని కంఠగత
బాష్పనిరుద్ధం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 1216

సుమంత్రుఁడు దశరథునికి రామవాక్యంబులఁ జెప్పుట.

సీ. వసుధేశ నే నిట • వచ్చునప్పుడు రామచంద్రుండు నయధర్మ • సంహితముగ
మాతోడ నను మని • ప్రీతితో నాతోడఁ జెప్పిన వాక్యంబు • చిత్తగింపు
మందంద శిరముచే • వందనీయుం డగుమాయయ్య కిపుడు నా • మాఱుగాఁగ
నంజలిఁ గావించి • యభివాదన మొనర్చి యడుగులఁ బడియెత్తు • మనియె మఱియు

తే. నంతిపురమునఁ గలవారి • కధికభక్తి
వందన మొనర్చి వేర్వేఱ • వరుసతోడ
నేమ మభివాదనంబును • జెప్పు మనుచుఁ
బ్రియముతోఁ జెప్పె నాతోడ • నృపవరేణ్య. 1217

వ. మఱియు మజ్జనని యగుకౌసల్యకుఁ బ్రణామంబుఁ జేసి నావచనంబులుగా
నద్దేవితోడం జెప్పు మని నాతోఁ జెప్పినతెఱంగు వినుము. 1218

క. ధర్మము వదలక నిత్యము, నిర్మలమతి వగుచు వహ్ని • నిలయము తఱియం
దర్మిలి సేవించుచు న, త్కర్మునిఁ బతిఁ గొలుచు చునికి • దగు నీ కెపుడున్.

క. మానాభిమానముల గతి, మాని నవతులందు సూడు • మాని నృపునికై
మానుగఁ గైకేయిని స, న్మానించుచు నుండు నుతిస • మంచితబుద్ధిన్. 1220

వ. తల్లి భరతునియందు రాజత్వప్రయుక్తగౌరవంబుఁ జేస్పుము రాజు లర్థజ్యేష్ఠు
లగుటం జేసి రాజధర్మంబు సంస్మరించి భరతునియెడ వైముఖ్యంబు విడువు మని
పలికి పదంపడి భరతునితోఁ జెప్పు మనినతెఱంగు వినుము. 1221

ఉ. ఏ నిట వచ్చునప్పుడు మ•హీవరనందన నీవు వీటిలో
లేనికతంబున న్మతులఁ • బ్రీతిగఁ జెప్పుట లేక పోయె న
మ్మానవనాథునానతి స•మంచితరాజ్యముఁ బూని ధర్మము
న్మానక తల్లు లందఱ స•మస్థితిఁ జూచుచు నుండు మెప్పుడున్. 1222

వ. మఱియు మహీనాథుండు వయోవృద్ధుండు గావున నమ్మహాత్ముని రాజ్యస్థునింగా భావించి పాలించుచు యావద్రాజ్యపదస్థుండ వై రాజశాసనంబున జీవింపుము మఱియుఁ బుత్రాభికాంక్షిణి యైనకౌసల్యను గైకేయినట్ల సన్మానించుచుండుము. 1223

సుమంత్రుఁడు దశరథునికి లక్ష్మణువాక్యంబులఁ జెప్పుట.

క. అని చెప్పు మనుచు నాతో, మనుజేశ్వర రాఘవుండు ! మాటికి వినయం
బునఁ బల్కి దుఃఖవశమున, కనుఁగవ సాంద్రముగ బాష్ప•కణముల నించెన్.

ఉ. రాముఁడు పల్కుమాట విని • లక్ష్మణుఁ డూర్పులు వుచ్చి క్రుద్ధుఁ డై
నా మొగ మట్టె చూచి ఘన•నాదనిభార్భటితోడ ని ట్లనున్
ఈమహానీయమూర్తి యిపు • డేయపరాధముచే నిరంతరో
ద్దామపురీసుఖస్థితులు • దక్కి వివాసితుఁ డయ్యెఁ జెప్పుమా. 1225

తే. దోస మెంచక కైక యా•తుచ్ఛశాస, నంబు శిరమున నిడికొని • నరవరుండ
కార్య మైనను మది నొక్క•కార్యబుద్ధిఁ, జేసి పంచిన నప్పని• సేయఁ దగవె.

చ. కపటపుధర్మముం దవిలి • గ్రక్కున రాముని లచ్చి నెంతయున్
నిపుణత సంగ్రహించుటకు • నేఁడు వరద్వయ మంచు నొక్కబ
ల్నెప మిడి కామదారుణ శి•లీముఖవిద్ధుఁడు గాన నాలికై
నృపుఁ డిటు కాన కీయనఘు•నిం బనిచె న్సువిచారహీనుఁ డై. 1227

వ. సుమంత్రా దశరథుండు దైవప్రేరితబుద్ధిం జేసి మిమ్ముఁ బరిత్యజించె నని యంటి వేని దైవప్రేరితుం డైన నొకానొకయపరాధంబు నిరూపించి కదా పరిత్యజింపవలయు నీరామునియం దొక్కింత యైన నపరాధంబు లే దిట్టినిరపరాధుఁ డైన రాముని నెట్లు పరిత్యజించె నిది యుక్తంబు గాదు వినుము. 1228

క. అనుచిత మిది యుచితం బిది, యనుచు విచారింప కాన్య•పాగ్రణి రఘువ
ర్యుని లోకవిరుద్ధంబుగ, వనమున కనుచుటఁ దలంచి • వగచెద బుద్ధిన్. 1229

చ. సకలజగద్ధితాచరణు • సర్వజగత్ప్రియునిం గుమారునిం
గ్రకచమువంటిచిత్తమునఁ • గానకుఁ బంచినయట్టిరాజునం
దిఁక గురుబుద్ధిఁ గూర్పఁ దగ • దేటికి వే యన నీమహాత్ముఁడే
నకుఁడు గురుండు దైవమును • సర్వము నాకుఁ దలంప సారథీ. 1230

తే. పూర్ణిమాచంద్రవదనుని• బుణ్యమూర్తి, ననఘు రాముని నిష్కార•ణముగవిడిచె
నిట్టిదుష్కర్మకారి యై•నట్టిమనుజ, విభుని నెబ్బంగి లోకంబు • విశ్వసించు.

తే. సకలలోకాభిరాముని • సత్యరతుని, రామునిఁ బరిత్యజించి భూ•రమణలోక
గర్హితుండ వై యింక నే•కరణి జగతి, నేలెద వటంచుఁ జెప్పుము•నృపునితోడ.
తే. అనుచు మీతోడ భాషింపు•మని సుమిత్ర, కొడుకు గనలుచుఁ బలికెఁ దా•తోఁపవేగ
మేమని వచింపవచ్చు శ్రీ•రామునందుఁ, గూర్మి పెంపున నతఁడంత•కుపితుఁడయ్యె.
ఉ. రాముఁడు పల్కుచందమును • లక్ష్మణుఁ డన్నవిధంబుఁ జూచి యా
భూమితనూజ యూరుపులు•వుచ్చుచుఁ జిత్రసమర్పితాకృతిన్
మోమ ఱవాంచి శోకమున • మోమున నశ్రులు గ్రమ్ముదేఱఁ దా
నేమియుఁ బల్కకుండె మను•జేశ్వర రాముని మోముఁ జూచుచున్. 1234
తే. సీతయట్టుల రాముఁడు • చిన్నవోయి, కనుల నశ్రులు చనుదేఱ • ననుజబాహు
పాలితుండయి నన్ను మీ•పాలి కరుగు, మనుచుఁ దా నెట్టకేలకుఁ•బనిచె నధిప.
వ. ఏను గృతాభ్యనుజ్ఞుండ నయ్యు నమ్మహాత్ముని విడువంజాలక హృదయంబునం బరితపించుచుఁ గొంత సేపు పురోభాగంబునఁ గృతాంజలిపుటుండ నై కొలిచి యుండి యెట్టకేలకుఁ జిత్తంబు గట్టిపఱచుకొని రథంబు దోలుకొని గుహసహితంబుగా శృంగిబేరపురంబునకుం బోయితి నప్పుడు వైదేహి భూతోపహతచిత్త యైన దాని తెఱంగున విస్మృతసర్వప్రయోజన యై ఱిచ్చపడి యభూతపూర్వవ్యసనయై కన్నీరు నించుచు దీనవదన యై సారెసారెకు రామునివదనంబు విలోకించుచు మరలి చనుదెంచుచున్న నన్ను విలోకించుచుండె నంత రామలక్ష్మణులు జటామండలమండితులై సీతాసహితంబుగా గంగానది నుత్తరించి యేను విలోకించుచుండఁ బ్రయాగాభిముఖులై చనిరి లక్ష్మణుండు రఘునందనుం బాలించుచు నగ్రంబునం జనియె నట్లు ప్రస్థితులైనవారలం జూచి యే నవశుండనై నివృత్తుఁడనైతి నప్పుడు శతమఖముఖవిబుధదుర్లభం బైన శ్రీరామసేవాభాగ్యంబు మాచేతఁ బురాకృతసుకృతపరిపాకంబున లబ్ధం బయ్యె నది యిప్పుడు దైవంబుచేతఁ గ్రమ్మఱ విఘటితం బయ్యె నింక నేమి సేయుదము మనకు వ్యర్థజీవనం బేల యని తద్దుఃఖంబున నశ్రువులు నించుచు రాముం డతికఠినహృదయుం డై యరుగుచుండ రథ్యంబులు మరలకున్న నే నతిప్రయత్నంబునఁ గ్రమ్మఱించికొని రామలక్ష్మణుల కంజలి గావించి దుఃఖము నడంచుకొని శృంగిబెరపురంబుఁ జేరి రాముండు నన్ను మరలఁ బిలుచునో యను నాశచేత నచ్చట గుహునితోఁ గూడఁ గొన్ని వాసరంబు లుండి క్రమ్మఱఁ బురంబునకుం జనుదెంచునప్పుడు మార్గంబునందు. 1236

సుమంత్రుఁడు దశరథునికిఁ దాను దారిలోఁ గన్నతెఱఁగుఁ జెప్పుట.

సీ. రమణీయపుష్పకో•రకశోభితములైన మ్రాఁకులు మలమల•మఱిఁగి పోయె
నదులు పల్వలములు • సదమలజలతటాకంబులు తప్తోద•కంబు లయ్యె
న్యువనములు • నుపవనంబులు పరిశుష్కపర్ణంబులై • సొబగు దప్పె

సత్వసంఘంబులు ♦ సంచారములు మానెఁ గమలాకరంబులు ♦ కలుషజలము
తే. లగుచుఁదప్తాంబుజంబులై ♦ హంసముఖర, ఖగవిరావంబులును లేక ♦ క్రాఁగుచుండె
రమ్యగుణమండనుండైన ♦ రాఘవుండు, కాననంబున కరిగిన ♦ కారణమున.
తే. మఱియు నావచ్చునప్పుడు ♦ నిరుపమాన, విపినములయందుఁ గీరాది ♦ వివిధవిహగ
రవము లించుకయైనను ♦ జెవికి సోఁక, వేమి చెప్పుదు నాచిత్ర ♦ మినకులేశ.
వ. ఇట్టి విపర్యాసంబులఁ జూచుచుం జనుదెంచి యయోధ్యాపురంబుఁ బ్రవేశించి రాజ
మార్గంబునం జనుదెంచునప్పుడు రామరహితం బైనరథంబుఁ జూచి నిట్టూ
ర్పు నిగుడించుచుఁ గన్నీరు నించుచు నూరం గలవారిలోన నొక్కం డైన
న న్నాశ్వాసింపం డయ్యె మఱియుఁ బురంబునం గలపుణ్యాంగనలు ప్రాసాద
హర్మ్యవిమానాగ్రంబుల నుండి హాహాకారంబులు సేయుచు బాష్పధారా
పూరితముఖు లై యన్యోన్యవదనావలోకనంబు సేయుచు దీర్ఘస్వరంబున విల
పించు చుండిరి యేను రామప్రవాసజనితార్తిత్వంబున మిత్రామిత్రోదాసీనజనుల
విశేషం బించుక యైన విలోకింప నైతి నీయయోధ్య యప్రహృష్టమనుష్యయు
దీననాగతురంగమయు నార్తస్వరపరిమ్లానయు వినిశ్వసితనిస్వనయు నిరానం
దయు రామప్రవ్రాజనాతురయు నై పుత్రహీన యైనకౌసల్యకరణిం దోఁచు
చున్న దని పలికిన నాసుమంత్రునివాక్యంబు విని యద్దశరథుండు పరమదీనుం డై
బాష్పోపహతవాక్యంబున సుమంత్రున కిట్లనియె. 1239

దశరథుఁడు తన్నుఁ దూఱుకొనుచు నానాప్రకారంబుల దుఃఖించుట.

ఉ. మక్కువతో నయజ్ఞు లగు ♦ మంత్రు లనేకులు గల్గి యుండఁగా
నొక్కనితోడ నైన నయ ♦ మొప్పఁగ యోచనసేయ కాలికై
గ్రక్కున రామునిం గటికి ♦ కానకుఁ బొమ్మని యంటి నక్కటా
యక్కడి కేల పోయితి మ ♦ హాగుణభూషణు నేల వాసితిన్. 1240
తే. మోహవశమున నాలికై ♦ మోసపోయి, కులమునకుఁ గీడు చేసితిఁ ♦ దలఁప నేల
మొదలఁ గావలె నని చేసి ♦ పిదప నిట్లు, పరితపించిన నిఁక నెట్లు ♦ పాసిపోవు.
తే. ఏమి చెప్పుదు సూత నా ♦ కించు కైనఁ, బుణ్యశేషంబు గలదేని ♦ భూరికరుణఁ
గూర్పుమల రాఘవుని నన్నుఁ ♦ గూర్పకున్న, నొడలఁ బ్రాణంబులుండవు ♦ తడవువలదు.
చ. అనఘచరిత్ర యిప్పటికి ♦ నైన మదాజ్ఞఁ జరించెదేని పు
త్రుని మరలింపు మత్తెఱఁగు ♦ దుర్ఘట మేని రథస్థుఁ జేసి గొ
బ్బున రఘువర్యుఁ డున్నవన ♦ భూమికి నన్గొని పొమ్ము సూత యా
ఘను నెడఁబాసి యొక్కత్రుటి ♦ కాల మిల న్మనఁజాల నెంతయున్. 1243
ఉ. చందురువంటి నెమ్మొగము ♦ చాఁగెడుకన్నులు వృత్తదంష్ట్రికల్
సుందరపల్లవాధరము ♦ సోఁగకురు ల్మణికుండలప్రభా

బంధురకర్ణయుగ్మమును • బారెఁడుచేతులు గల్గురాము నిం
పొందఁగఁ జూడ కున్న నిలు•పోవఁ దరంబె సుమంత్ర యిత్తఱిన్. 1244
చ. గుఱుతుగ రాముఁ డున్నయెడ•కుం గొని పోవుట యొండెఁ గానిచో
సురుచిరలీల నయ్యనఘు•సుందరరూపము నాత్మలోపలం
దిరముగ నిల్పి చూచుచు న•తిత్వరితంబుగ ధర్మరాజమం
దిరమున కేగు టొండె నిఁక • నిల్వఁగ నేర్తునె యీజగంబునన్. 1245
తే. ఇట్టిదురవస్థ నొంది యే • నిపుడు రామ, చంద్రు సద్గుణసాంద్రు వి•శాలయశుని
సూర్యవంశప్రదీపకుఁ•జూడ నేని, యింతకంటెను ఘనదుఃఖ•మెద్ది నాకు. 1246
వ. అని నిర్వేదించి యంత కంత కగ్గలం బగుశోకవేగంబున. 1247
శా. ఆభూనాయకుఁ డొంటి నన్నిచట దుఃఖాంభోధిలోఁ ద్రోచి మీ
రీభంగి న్వనసీమ కేగఁ దగ వా•నే కావరే రారె శో
కాభీలాంబుధి నుద్ధరింపఁ గదరే • హారామ హాలక్ష్మణా
హాభూపుత్రిక యంచు నించుఁ గనుల • న్వ్యాకులోలబాష్పాంబువుల్. 1248
వ. అని యివ్విధంబునఁ గొండొకసేపు రామునిం బేర్కొని విలపించుచు నద్దశ
రథుండు కౌసల్యదిక్కు మొగం బై దేవి రామశోకమహావేగంబును సీతావిరహ
పారగంబును శ్వసితోర్మిమహావర్తంబును బాష్పఫేనజలావిలంబును బాహు
విక్షేపమీనౌఘంబును విక్రందితమహాస్వనంబును ప్రకీర్ణకేశశైవాలంబును
కైకేయీబడబానలంబును మదశ్రువేగప్రభూతంబును కుబ్జావాక్యమహా
గ్రహంబును నృశంసావరవేలంబును రామప్రవ్రాజనాయతంబు నగునపార
శోకసాగరంబున నిమగ్నుండ నైతి నింకఁ దరణిభూతుం డగురాముండు లేకు
న్నని మ్మహాసముద్రంబు దాఁటి దరి చేరుట కేయుపాయంబు లే దని పల్కి
శోకాయాసవిశేషంబున దుఃఖసమర్పితచేతనుం డై వివశత్వంబు నొంది శయ
నంబునం బడియె నప్పు డక్కౌసల్య మహీపతిపాటంతయుం జూచి భయంబుఁ
గొని ద్విగుణీకృతశోకతాప యై భూతావిష్ట యైనదానితెఱంగున వేపమాన
యై గతప్రాణ యైనదానిపగిదిఁ బుడమిం బడి సుమంత్రు నాలోకించి యి
ట్లనియె. 1249
ఉ. నాకొడు కున్నచోటి కటు • నన్ను రహిం గొని పొమ్ము తన్ముఖా
లోకన మబ్బ దేని మహి•లోఁ దృటి యైనను నిల్వఁ జాల నం
దాఁక సుమంత్ర వేగ యర•దంబు మరల్పుము రాఘవుండు నక
గ్గైకొనఁ డేని తత్క్షణమె • గ్రక్కున నేగెదఁ గాలుప్రోలికిన్. 1250

సుమంత్రుఁడు కౌసల్య నూఱడించుట.

క. నా విని సుమంత్రుఁ డెంతయు, భావంబునఁ జాల వగచి • ప్రాంజలి యగుచుం
దా వెండి వాకు తడఁబడ, దేవికి నిట్లనియె వగపుఁదీఱఁగ నంతన్. 1251

మ. తుములంబై కుల మెల్ల మాన్పడఁగా • దుఃఖించె దిక్కీల సం
భ్రమము న్శోకము దైన్యము న్విడువుమా • రాముం డరణ్యంబులో
నమితస్నేహము భక్తియు న్వినయ మొప్పారంగ సౌమిత్రి యు
ల్లము రంజిల్లఁగఁ గొల్చుచుండ సుఖలీలం బొల్చి యుండుం జుమీ. 1252
క. ధర్మజ్ఞుఁ డైనలక్ష్మణుఁ, డర్మిలి రాఘవునిపదము • లర్చించుచుఁ దా
నిర్మలమతి యై వనమున, శర్మకరాముష్మికంబు • సాధించు రహిన్. 1253
క. జనకసుత విజన మగు కా, ననమున కేగియును దనమ • నంబున భయముం
గొన కెప్పటివలె శ్రీరా, మునిపయి రమియించుచుండు • ముదితహృదయ యై.
క. ఆనెలఁతనెమ్మొగంబున, దీనత్వం బించుకైనఁ • దెలియనికతనం
బూని ప్రవాసము సేయఁగ, మానుగఁ దగు ననుచు నాదు • మదికిం దోఁచెన్.
క. జానకి మున్నారామో, ద్యానంబులఁ గ్రీడ సల్పి • నట్లుగ విజనం
బైనగహనంబునందును, జానుగఁ గ్రీడించు రామ • సమ్మానిత యై. 1256
తే. పూర్ణచంద్రనిభాస్య యా • భూమిపుత్రి, విజన మగుకాననంబున • విభునిమనముఁ
బాయ కెప్పుడు రంజిల్లఁ • జేయుచుండు, సాధ్వి వారి నుద్దేశించి • శంక వలదు.
క. చిత్తము జీవితము తదా, యత్తంబుగఁ జేసి గృహము • నందుంబలె న
య్యుత్తమసతి వనమునఁ బతి, చిత్తము రంజిల్లఁ జేయు • సేవాక్రియలన్.
ఆ. విపిన మైన వీడు • వీ డైన విపిన మా, యుర్విసుతకు రాముఁ • డొద్ద యున్న
నెలవు నొద్ద లేని • నెలవు క్రమంబున, సాధ్వి యిత్తెఱంగు • సత్య మరయ.
వ. మఱియు నద్దేవి మార్గంబునం బోవుచు నెడ నెడ గ్రామంబులు నగరంబులు
నదీనదంబులు పాదపంబులు విలోకించి తత్తద్విశేషంబు లన్నియు రామలక్ష్మ
ణుల నడిగి వారివలన నెఱుంగుచు నగరోపవనంబునం గ్రీడింపం బోవు
చందంబున నుత్సాహోపేత యై సుఖలీలం జనియె నీవైదేహిసంబంధ మైన
యీప్రస్తుతవృత్తాంతజాతంబు సంస్మరించెదఁ గైకేయి నుద్దేశించి సీతచేతఁ
బలుకం బడినవాక్యంబు సంస్మరించుటకుం జాల నని యిట్లయోధ్యానిర్గమన
కాలికం బైనసీతోక్తకైకేయీవిషయకపరుషవచనంబు కౌసల్యకుఁ బ్రియం
బని చెప్పుట కుపక్రమించి వృద్ధు లగువారలకు జీవనైరాశ్యహేతుత్వంబు
వీక్షించి ప్రమాదంబునం బలికితి నిది గోపనీయంబు దీని నెఱింగింప నర్హంబు
గా దని తలంచి పర్యుపస్థితం బైనతద్వాక్యంబునుం బ్రచ్ఛాదించి యద్దేవికి
సంతోషహేతుభూతం బైనవాక్యంబున వెండియు నిట్లనియె. 1260
తే. దేవి యే మని చెప్పుదుఁ • ద్రోవ నేగు, నపుడు వాతాతపోద్ధతి • నమ్మహీజ
మించువంటితనుచ్ఛాయ • యించుకైన, దఱుగదది యేమిచిత్రమో • యెఱుఁగరాదు.
క. తమ్మికి నెన యై పున్నమ, తమ్మిపగతుఁ బోలు చాయఁ • దనరెడు సతియా
స్యమ్మించుక యైనను మా, యమ్మా వసి వాడ దెంత • యాశ్చర్యంబో. 1262

క. ఆరామచరణములు లా, క్షారసవర్జితము లయ్యు • సలలితరక్తాం
భోరుహకోశసమప్రభ, నారూఢిం బొల్చు చున్న • వమ్మా చూడన్. 1263
వ. మఱియు నద్దేవి వనగమనసమయంబునందు భూషణవిషయస్నేహంబునం జర
ణాద్యవయవసమర్పితసర్వభూషణ యై నూపురాదిశింజితస్వనానుకారిలీలా
యుక్త యైనపగిది సఖేలంబుగాఁ బోవు చున్న దదియునుం గాక. 1264
ఆ. వారణాదిఘోర•వన్యమృగంబులఁ, గాంచి యించు కైన • గాసిపడదు
రామబాహుసాల•రక్షిత యగుచు త, మ్మా కుమారి విపిన•మార్గమందు.
వ. దేవి సీతారామలక్ష్మణులు శోచింపం దగినవారు కారు మనమును శోచింపం
దగినవారము గాము దశరథుండును శోచింపం దగినవాఁడు గాఁ డీపితృవచన
పరిపాలనరూపచరిత్రంబు లోకంబునం దాచంద్రార్కంబుగాఁ బ్రతిష్ఠితం బై
యుండు నీవు శోకంబు విడిచి స్వస్థచిత్తవు గమ్ము మహర్షిజుష్టం బైనమార్గం
బునందు సువ్యవస్థితు లై కందమూలాశను లై శుభం బైనపితృవాక్యంబు పరి
పాలించుచు వనంబున నివసించెద రని యిట్లు సుమంత్రుండు పలికిన యుక్తవాది
యగునతనిచేత నివార్యమాణ యయ్యు సుతశోకకర్శిత గావున నెంత
చెప్పిన నుడుగక ప్రియపుత్ర రాఘవా యని పేర్కొని బహుప్రకారంబుల
విలపించుచు నిజభర్త నవలోకించి యకౌసల్య యిట్లనియె. 1266

—॥ కౌసల్య దశరథుని నిందించుట. ॥—

శా. సానుక్రోశుఁడు సత్యవాదియు వదా•న్యశ్రేష్ఠుఁ డింద్రాభుఁ డీ
క్ష్మానాథుం డని నీయశం బఖిలలో•కస్తుత్య మై యుండు మ
త్సూనునుం గానకుఁ బంచి కామపరతం • దోషంబు నార్జించి ధా
త్రీనాథోత్తమ కాముకుం డనఁగఁ గీ•ర్తిం గాంచి తీ వెంతయున్. 1267
ఉ. చిన్నటనాఁట నుండియును • బెక్కు సుఖంబులచేఁ బ్రవృద్ధు లై
వన్నియఁ గన్నపుత్రు లిటు•వంటియవస్థల కెట్లు లోర్చువా
రన్ని యటుండని మ్మతిసు•భార్య మహాసుకుమార సద్గుణా
భ్యున్నత యైనసీతఁ దల•పోసిన గుండియ చాలఁ దల్లడిన్. 1268
క. చిన్నది పెక్కుసుఖంబులు, గన్నది మున్నెన్నఁ డిట్టి • కష్టంబులు దాఁ
గన్నయది గాదు కానం, బన్నుగ నెట్లోర్చు నాత•పమునకుఁ జలికిన్. 1269
శా. సారాన్నంబు భుజించి గీతకలని•స్వానంబుఁ దా వించు వి
స్తారామంజులతూలతల్పములమీఁ•దం గూర్కువై దేహి నై
వారాహారము మెక్కి కేసరిఘన•ధ్వానంబుల న్వించుఁ జె
న్నారం గర్కశపర్ణతల్పములపై • నాసీన యౌ నెట్లొకో. 1270
క. తమ్మికి నెన యై పున్నమ, తమ్మిపగతుఁ బోలి కమ్ము•తావిపలుకులం
గ్రమ్ముకొను రాఘవుని వ, క్త్ర మ్మెన్నఁడు గాంతుఁ గనుల•తమి దీఱంగన్.

తే. కరికరోపమపరిఘసం•కాశ మైన
కరము తలగడ నిడుకొని • కఠినభూమి
శయ్యపై నాకుమారుఁ డె•చ్చట వసించి
యున్నవాఁడొ యరణ్యమ•ధ్యోర్వియందు. 1272

తే. అధిప యే మందు నాగుండె•యశనిపాత, కల్ప మగుభూరిశోకంబు•గాఁడి యైన
వేయి పఱియలై పోవదు• వితతవజ్ర, సారమయము గాఁబోలు ని•స్సంశయముగ.

వ. దేవా సుఖార్హు లైనరామలక్ష్మణులు సీతాసహితంబుగా ననాదరింపంబడి
నీచేత నిరస్తులై దారుణారణ్యంబునం జరించుచున్నవా రనియెడునక్కర్మంబు
శోచనీయంబు గాదె కరుణారాహిత్యంబున నీచేత నిది కృతం బయ్యె నని
వగచి వెండియు ని ట్లనియె. 1274

క. హృదయేశ్వర రాముఁడు పం, చదశాబ్దమునందు మరలఁ • జనుదెంచిన ను
న్నదుఁ డై రాజ్యము కోశము, పదపడి రాఘవుని కేల • భరతుం డిచ్చున్.

క. చెచ్చెర రాముఁడు సమయం, బచ్చుపడం దీర్చి మరల • నరుదెంచినఁ దా
నిచ్చునె భరతుఁడు రాజ్యం, బిచ్చినఁ గైకొనునె యతఁ డ•హీనగుణాఢ్యా.

వ. అది యె ట్లనిన వినుము. 1277

చ. గుఱుతుగ శ్రాద్ధకర్త లగు • కొందఱు విప్రులు బంధుకోటికిఁ
స్థిరమతిచే నిమంత్రణముఁ • జెప్పినపాఱులకంటె మున్నె య
క్కఱపడి భోజనం బిడినఁ • గ్రమ్మఱ వారలయింట్ల నమ్మహీ
సురవరు లర్థిమైఁ గుడువఁ • జూతురొకో సుధ నైన వల్లభా. 1278

వ. మఱియు ననిమంత్రితబ్రాహ్మణులు తృప్తు లగుచుండ గుణవంతులును సురసమా
నులును బ్రాజ్ఞులును వృద్ధులు నగునిమంత్రితబ్రాహ్మణోత్తములు వృషభంబులు
శృంగచ్ఛేదంబునుం బోలె నిజావమానహేతుకం బైనభోజనంబు గ్రహింప
నొల్ల రత్తెఱంగున. 1279

క. జగతీశ వృకము భక్షిం, పఁగఁ దక్కినవన్యసస్వా•మాంసము పిదప
న్వగ చెడి యుపయోగింపఁగ, మృగపతి చిత్తమునఁ దలఁచు•నే హీనమతిన్.

తే. మనుజనాయక యాతయా•మంబులు హవి, రాజ్యకుశపురోడాశయూ•పాదికంబు
లన్యమఖమునవినియోగ•మాచరింప, నర్హములు గా వటన రె మ•హార్హవరులు.

క. హృతసార మైనసురక్రియ, గతసోమం బైనమఖము • గతిఁ గైకేయీ
సుతభుక్తవర్జితం బగు, క్షితిరాజ్యము రాముఁ డేల • చేకొను నధిపా. 1282

క. నిరుపమబలవద్వ్యాఘ్రము, నరవర వాలాభిమర్శ•నంబును బోలె
న్గురుమతి యిట్టియసత్కృతి, నసుదార సహింపఁ జాలఁ • డతిబలుఁ డగుటన్.

చ. మనుజవరేణ్య రాముఁడు స•మంచితధర్మవిదుండు గాన దు
ర్జనులను బ్రీతితో నయవి•చారులఁ జేయఁగఁ బూని నీదుశా

సనమున దండకాటవికి • సమ్మతి మీఱఁగ నేగెఁ గాక యా
యనకు సురాసురప్రముఖు • లైనను గీడొనరింప శక్తులే. 1284

చ. అనఘ యముండు భూతముల • నట్ల శరార్భులచే సమస్తతో
యనిధుల నైనఁ గాల్పఁ దగు • నంతపరాక్రమశాలి యయ్యు మ
త్తనయుఁడు తండ్రిచేఁ దనకుఁ • దానె సమాహతుఁ డయ్యె నక్కటా
మనమునఁ జూడఁ ద న్ననిన • మత్స్యముచేఁ జిఱుమీను కైవడిన్. 1285

క. సనయుండు సత్యరతుఁ డిమ్మనుజవిభుం డనుచుఁ బొగడు • పడయఁ దలఁచి ధ
ర్మనిరతుని నయవినీతా, త్ముని రాముని వెడల ననిచి•తో నృపతిలకా. 1286

తే. అనఘుఁడు సుతుండు వనమున • కరుగ నీకు
శాస్త్రదృష్టంబు రాజర్షి•చరితమును బ్ర
ధానము సనాతనం బగు • ధర్మ మయ్యె
నేని యుక్త మాధర్మంబు • గాన మట్లు. 1287

సీ. రాజేంద్ర విను పతి•వ్రత యగుసాధ్వికి గణుతింపఁ బ్రథమర•క్షకుఁడు భర్త
రెండవగతి నంద•నుండు మూఁడవగతి దాయ లీమువ్వురు • దక్క నొండు
శరణంబు లేదని • శాస్త్రంబు లెఱిఁగింప నదియు నాపుట్టున•కొదవ దయ్యెఁ
గలకాలమును నీవు•కైకకు వశుఁడవై యుంచుకయును మది•నెంచ వైతి

తే. విపుడు ఫలకాలమున మహా•విపులయశుని, సుతునిఁ గానకుఁ బనిచితి•వితరులైన
చుట్టలెల్లను జుల్కఁగాఁ•జూచు నట్లు, చేసితివి వేఱె యిఁక నూఱు • చెప్ప నేల.

చ. జనవర క్రూరమన్మథవ•శంబున నెయ్యము దక్కి పుత్రుని
న్ఘనవని కంపి యిట్లు వెను•కం బరితాపము నొందె దేల యీ
నినపులి యూఁకట) దెలియ • నేరక పుట్టిన చిన్ని కూనలం
దనియఁగ మెక్కి యావెనుకఁ • దద్వ్యథచేతఁ గృశించుచాడ్పునన్. 1289

క. జననాయక నీచేఁ బుర, జనులు సఖులు మంత్రివరులు • సతులును భృత్యు
ల్తనయులు బాంధవు లాదిగ, జనులు నిహతులైరి కులము • సంక్షోభించెన్.

దశరథుఁడు తాను మున్ను చేసిన మునికుమారవధముఁ దలంచుకొనుట.

వ. అని యిట్లు శోకాతిశయంబునఁ బరుసంక్రుద్ధయై పరుషంబుగాఁ బలికిన దారు
ణశబ్దసంశ్రితం బైనతద్వాక్యం బాలకించి యద్దశరథుండు పరమదుఃఖితుం డై
దురంతచింతాభరంబున నొల్లం బోయి కొండొకసేపునకుం దెలిసి యేతా
దృశదుఃఖంబునకు నిదానభూతం బైనదుఃఖం బెయ్యది పూర్వకృతం బయ్యె
నో యని సంస్మరించి యీ దేవిచేతఁ గథితం బైనసర్వంబు సత్యం బిట్టి దురవస్థ
దొరకొనుటకుఁ బూర్వభవంబునం దేమి యకృత్యంబు గావించితినో యని
క్రమ్మఱ విచారించి వెండియు శోకవ్యాకులేంద్రియుం డై మూర్ఛ నొంది దీర్ఘ
కాలంబున కతిప్రయత్నంబునం దేఱి వేఁడినిట్టూర్పు నిగుడించి తనపార్శ్వ

భాగంబునఁ దనయట్లు దుఃఖించు చున్న కౌసల్య నవలోకించి యత్యుత్కటంబు లైనపుణ్యపాపంబులచేత నిప్పుడే ఫలం బనుభవింపంబడు ననియెడిన్యాయంబునఁ బ్రియపుత్రవిశ్లేషదుఃఖం బే ననుభవించు చున్నవాఁడ దీనికి హేతుభూతం బైనకర్మం బెద్ది యని పదంపడి విచారించి తొల్లి శబ్దవేధి యైనతనచేత నజ్ఞానంబువలనఁ గృతం బైనమునికుమారవధరూపదుష్కృతకర్మంబు ప్రతీతం బైననమ్మహీపతి నిజకుమారవియోగజనితశోకానలంబు మునికుమారవధజనితదోషస్మరణవాతంబునం బ్రజ్వలితం బై శరీరంబు దహింపం దొడంగిన సహింపం జాలక మొగంబు వాంచి యంజలిఁ గీలించి ప్రసాదంబు వేఁడుకొను తలంపున నక్కౌసల్య కి ట్లనియె. 1291

ఆ. దేవి నీగుణంబు • దేవాదులకు నైనఁ, బ్రస్తుతింప వచ్చు • భర్తృభక్తిఁ
జేసి ఘోరపాప•చిత్తుఁడ నగునా మొగంబు రోయ కిపుడు • గాంచుకతన.

దశరథుఁడు నమ్రుఁడై కౌసల్య ననూనయించుట.

క. రిపులయం దైనఁ గినియక•కృప యొనర్చు, నంత శాంతియుఁ గలదాన•వింత యేల
నన్ను విడనాడెదవు నాదు•విన్నపంబుఁ, గైకొని యనుగ్రహింపుము•కమలనేత్ర.
తే. జలజలోచన ధర్మవి•చార యైన, సాధ్వి కెంతయు జగతిలో•నగుణుఁ డైన
నిర్గుణుం డైన శాస్త్రోక్త•నియతిఁ జూడ, దయితుఁ డొక్కఁడె ప్రత్యక్ష•దైవతంబు.
ఆ. సాధ్వి నీవు దృష్ట•జనపరాపరవు న, యజ్ఞ వార్తధర్మ•వార్తి నొంది
తూలు చున్న నన్ను • దుఃఖిత వయ్యును, దారుణోక్తి నింత•దూఱఁ దగదు.

వ. అని యివ్విధంబున దీనుం డై ప్రార్థించు చున్నయమ్మహీపతివాక్యంబు విని యద్దేవి జలనిర్గమనమార్గంబు నవోదకంబునుం బోలె శోకబాష్పజలంబులు నించుచు నతనియంజలిపుటంబు పద్మంబునుం బోలె శిరంబునం గదియించి రోదనంబు సేయుచు శోకసంభ్రమభయంబులు మనంబున ముప్పిరి గొన ని ట్లనియె. 1296

క. ధరణీశ భూరిశోకము, దరికొన స్థైరింప లేక • తాపము పేర్మిం
బరుషోక్తు లంటిఁ గా కిటు, తర మెఱుఁగక దూఱ • నంత ధర్మేతరనే. 1297
క. జనవర నిను యాచించెద, ననుగ్రహింపు మని పలికె • తమ్మాటకు నె
మ్మనమున దుఃఖించి రయం, బునఁ బుడమిం బడినదాన • మోహావశమునన్.

కౌసల్య దశరథు ననూనయించుట.

వ. దేవా నీచేత యాచిత నగుటవలన హత నైతి నేను హంతవ్యను గానె యుభయలోకంబులయందు శ్లాఘనీయుం డైనపతిచేత నేయువతి ప్రసాదింపంబడు నది యుత్తమయువతి గానేరదు దాని కైహికాముష్మికసుఖంబులు గలుగ వదియునుంగాక. 1299

సీ. అవనీశ పతిబుద్ధి • ననుసరించెడు సాధ్వి కుభయలోకసుఖంబు • లొంద వచ్చు

నను ధర్మ మెఱుఁగుదు • నిను సత్యవాదిఁగాఁ దలఁతుదుఁ దెలియని • దానఁగాను
పుత్రశోకార్త నై • పొగిలి మై మఱచి పల్కినమాట తప్పుగాఁ • గొనకుఁ డిపుడు
శోకంబు ధైర్యవి • వేకాదుల నడంచుఁ బూని శోకసమానుఁ • డైనరిపుఁడు
తే. మఱి యొకఁడు లేఁడు ధాత్రి ని • ష్ఠురరిపుప్ర, హార మైన సహింప శ • క్యంబుగాని
కటికికార్చిచ్చువంటిశో • కంబు చాలఁ, గొంచె మైనను సైరింపఁ • గూడ దధిప.
వ. జితేంద్రియు లైనయతులును శోకంబున మూఢచేతస్కు లై మోహితు
లగుదురు. 1301
క. తనయుఁ డగు రామభద్రుఁడు, వనమునకుం జనినపంచ • వాసర మిది నా
మనమునకుఁ దోఁచె నెంతయు, జననాయక పంచవర్ష • సదృశం బగుచున్.
క. నరవర పుత్రవియోగజ, నిరుపమశోకంబు నాదు • నెమ్మనమున దు
ర్భర మై పెంపగు చున్నది, సరిదురువేగమున జలధి • సలిలము మాడ్కిన్. 1303
వ. అని యిట్లు కౌసల్య పతితోడఁ దగిన తెఱంగున మాటలాడు చుండ సూర్యుండు
పశ్చిమమహీధరకందరాంతర్గతుం డయ్యెఁ బదంపడి గాఢసంతమసపరిపూ
ర్ణం బై రాత్రికాలంబు ప్రవర్తించె నంత దశరథుం డొక్కింత శోకనిద్రావర
వశుం డై తల్పంబునం బడి యుండి వెండియు ముహూర్తమాత్రంబునకుం
దెలి వొందె నప్పుడు శోకోపహతచేతనుం డైనయమ్మహీపతిని రామలక్ష్మణ
వివాసనసంజాతశోకమోహోపద్రవంబు స్వర్భానుండు సూర్యునిం బోలె
ననివార్యం బై యధిగమించె నిట్లు దురంతదుఃఖతాపంబున బడలు పడుచు నిస్తే
జుం డై యద్దశరథుండు పూర్వకృతం బైనమునికుమారవధరూపదుష్కృతం
బంతయుఁ దెల్లంబుగా నెఱింగించువాఁ డై యాయవనాఁటినిశాసమయంబున
శోకపీడిత యైనకౌసల్య కి ట్లనియె. 1304
తే. ధరణిలోపలఁ బురుషుఁ డె • ద్దానిఁ జేయు, నది యశుభ మైన మఱిశుభ • మైనఁ గాని
సందియము లేదు తత్కర్మ • జాతఫలము, నిక్కువంబుగఁ బ్రాపించు • నీరజాక్షి.
తే. కర్మములు సేయఁ దలకొను • కాలమందె
కొనరి గురులాఘవంబులు • గుణము దోష
మరయు కుర్వి నెవ్వాఁడు కా • ర్యంబు నడుపు
నట్టిమనుజుఁడు బాలిశుం • డనఁగఁ బరఁగు. 1306
వ. అది యె ట్లనిన వినుము సూక్ష్మతరపుష్పం బైనయామ్రవణంబు సూక్ష్మతరఫలం
బుం బుట్టించు నను మోహంబున దాని ఛేదించి వర్ణంబుచేత నాపాతరమ
ణీయంబు లగుపృథురపుష్పంబుల నొప్పుపలాశవనంబు విలోకించి పుష్పం
బున కనురూపం బైనపృథుఫలంబు గలుగు నని ఫలంబునం దాసక్తుం డై తత్ప
లాశారోపణంబుఁ జేసి జలసేచనంబుఁ గావించునతం డనుభోగప్రాప్తిసమయం
బున స్వోత్ప్రేక్షితఫలాభావంబువలనఁ బరితపించు నెవ్వండు భావిఫలంబు

విచారింపక కర్మంబు సేయు నతండు ఫలకాలంబునందుఁ గింశుకసేచకుని
పగిది దుఃఖించు చుండు నత్తెఱంగున నేనును రామాభిషేకరూపం బైన శుభ
కర్మంబుఁ బరిత్యజించి దుఃఖరూపం బైన యాగామిఫలం బపేక్షించి కైకేయీ
ప్రియరూపం బైన యశుభకర్మం బాచరించి కర్మఫలానుభవకాలంబున నశుభ
కర్మఫలం బగు రామవియోగంబు నొంది రామత్యాగరూపఫల మనుభవిం
చుచు దుఃఖించు చున్నవాఁడఁ గుమారుండును ధనుష్మంతుండును శబ్దవేధి
శబ్దప్రాప్తవిఖ్యాతి నైన నాచేత నీవక్ష్యమాణమునికుమారవధరూపపాపకర్మంబు
కృతం బయ్యె స్వయంకృతతన్మహాపాపకర్మఫలం బేతాదృశదుఃఖరూపం బై
యజ్ఞానంబుచేత భక్షితం బైన గరళంబుభంగి సంప్రాప్తం బయ్యె నొకానొక
పురుషుండు కింశుకపుష్పంబులు విలోకించి పుష్పం బెట్టి దట్టిఫలం బగు నని
యెట్లు మోహితుం డయ్యె నట్లేనును శబ్దవేధ్యహేతుకం బైన ఫలంబు
నెఱుంగ నైతి నిట్లు శబ్దవేధనం బెట్లు ప్రాప్తించె నంటి వేని యేనకృతవివా
హుండ నై యౌవరాజ్యంబు సేయు చున్నసమయంబున. 1307

శా. హర్షం బొప్పఁగ యౌవరాజ్యకటకా • ధ్యక్షుండ నై వైభవో
త్కర్షం బేర్పడ నేను భూప్రజల నం • దం బొప్పఁ బాలింప ను
ద్వర్షన్నీలమహాపయోధరలస • ద్గర్జాసముజ్జృంభ మై
వర్షాకాలము దోఁచె సస్యములకు • న్వైదగ్ధ్య మేపారఁగన్. 1308

దశరథుండు కౌసల్యకు మున్ను తాను జేసినమునికుమారవధముఁ దెల్పుట.

క. ఖగుఁడు నిజతిగ్మకరముల, జగతిం దపియింపఁ జేసి • సర్వరసములం
దిగిచికొని మందకరుఁ డై, యగస్త్యచరిత యగుదక్షి • ణాశఁ జరించెన్. 1309

క. ఘనములు స్నిగ్ధము లయ్యెను, వనముల దవశిఖి శమించె • వలిగా డ్పొసఁగెన్
వనముల మండూకంబులు, వనముల సారంగశిఖులు • వారక మ్రోసెన్. 1310

తే. సిక్తపక్షోత్తరము లొటఁ • జేసి ఖగచ,యములు సలిలసుస్నాతంబు • లైనమాడ్కి
వృష్టివాతావధూతాగ్ర • వృక్షసమితి,యం దధివసించెఁ గవగూడి • యత్నమలర.

తే. పతితపతదంబుసంఛన్న • భద్రదంతి
యచల మగుతోయరాశియ • ట్లలరెఁ బొండు
రారుణచ్ఛాయములు సెల • యేఱు లహుల
భంగి గిరిధాతువులఁ జేసి • పాఱెఁ దొడఁగె. 1312

వ. మఱియు నవరసాభిరామం బై యలంకారశాస్త్రంబుపగిది సమున్నతపయోధర
మండలం బై యౌవనవద్వనితారూపంబుకైవడి సుప్రసారితవాహినీసందో
హం బై జయశీలునిదండప్రయాణంబువైఖరి సమంతతోవ్యాప్తచపలం బై
కాముకునిచిత్తంబుభంగి సహస్రాక్షశరాసనవిభాసితం బై దేవాసురసంగ్రా

మంబు చాడ్పున నిరంతరామృతధారాపూర్ణం బై నాకలోకంబుకరణి నొప్పు నక్కాలంబునందు. 1313

ఉ. ఏ నొకనాఁటిరేయి రథ • మెక్కి శరాసన ముగ్రకాండముల్
మానుగఁ దాల్చి మైమఱువు • మక్కువతో ధరియించి యాత్మలో
నూనినవేడ్కతోడ సర • యూతటపుష్పితకాననంబులోఁ
బూని మెకంబులం దునుమఁ • బోయితి సాహసరేఖ దోఁపఁగన్. 1314

ఉ. ఈకరణి న్వనావనికి • నేగి యనేకమృగవ్రజంబులన్
వీఁక నమోఘబాణముల • వేమఱు సోమరునట్లు చేసి యా
చీఁకటిప్రొద్దునం దటిని • చేరువ నొక్కెడఁ బొంచి యుంటి న
వ్యాకులమానసుండ నయి • వాఁడిమెకంబులఁ ద్రుంచువేడుకన్. 1315

ఉ. అప్పుడు తన్మహాతటిని • యం దొకభూరిగభీరనిస్వనం
బప్పులలో వినంబడిన • నప్పుడు దంతి జలంబుఁ గ్రోలఁగా
నొప్పినచప్పు డంచు మది • నూహ యొనర్చి శరంబు మౌర్వితోఁ
దప్పక గూర్చి యేసితిని • దద్ధ్వని లక్ష్యముగాఁగ నుద్ధతిన్. 1316

సీ. ఆసమయంబున • నక్కటా నడురేయి సలిలముఁ గొని పోవ • సత్వరముగ
నేగుదెంచితిని న • న్నెవ్వాఁడు కరుణ లే కమ్మునఁ గ్రుమ్మెఁ జీ • రాజినములఁ
దాల్చి వన్యంబులఁ • దక్కక మెసవుచు దండనబాధకుఁ • దప్పి యున్న
నాయట్టితపసి క • న్యాయంబుగాఁ నిట్టిపాటు వాటిల్లె నేఁ • పాటి గలదు

తే. తల్లిదండ్రులు వృద్ధులు • తపసు లట్టి, వారి కింక దిక్కెవ్వఁడు • బాల్య మాది
గాఁగఁ బెక్కువిధంబుల • గాఢభక్తిఁ, గొలిచి నేఁ డిట్లు వాసి పోఁవలసె నాకు.

వ. ఏ నెవ్వని కేమి పాపంబుఁ జేసితి నాయట్టియజాతశత్రునియందు శస్త్రం బెట్లు ప్రయుక్తం బయ్యె న్యస్తపరపీడనుండ నైననాయట్టిఋషికి శస్త్రంబుచే వధం బెట్లు విధింపంబడియెఁ గేవలానర్థసంహితం బంతియె కాని మద్వధంబువలన వాని కయ్యెడుఫలం బేమి గురుతల్పగమనునకుం బోలె నాకిట్టిదుర్మరణం బేల కలిగె మద్వధంబునకు దుఃఖింప నింక నాతల్లిదండ్రు లెట్లు జీవించెదరో యని వగచెద వృద్ధు లగునాజననీజనకులు చిరకాలమునుండి నాచేఁ బోషింపఁ బడుచుండి రేను బంచత్వము నొందిన నిఁక వారల కేమి గతి నన్నును వృద్ధు లగు మజ్జననీజనకులను మువ్వుర నొక్కబాణంబుననే బుద్ధిహీనుఁడు వధియించె.

క. అని పలుకుదీనవచనము, విన వచ్చిన నదరి పడి వి • వేకిత నయ్యో
మునిసుతుఁ డొక్కఁడు నాచే, వినిహతుఁ డయ్యె నని యేను • వెఱఁగు జనింపన్.

తే. శరములోఁ గూర్చినట్టిప్ర • చండచాప, మవనిఁ బడ వైచి పాపభ • యంబువలన
మేను కంపింప నయ్యేటి • పానయోగ్య, దేశ మటు చేరఁ బోయితి • దీనమతిని.

వ. ఇట్లరిగి.

క. అవకీర్ణజటాభారునిఁ, బ్రవిద్ధకలశోదకునిఁ బ•రాగక్షతజ
ప్రవిలిప్తగాత్రు మద్విశి,ఖవిభిన్నాంగు మునిపుత్రుఁ • గనుఁగొని భీతిన్. 1321
తే. ఏను మెల్లన డాయంగ•నేగనపుడు,పుడమిఁ బడియున్న యమ్మహా•మునిసుతుండు
గాఢకోపాగ్ని హేతులఁ•గాల్చుచున్న,వాఁడు పోలె నన్గాంచికం•పమునఁ బలికె.
సీ. అవనీశ వన్యమా•హారంబుగాఁ గొని ఘనతపోవృత్తిచేఁ • గాన నున్న
యేను నీకపకార • మేమి గావించితిఁ దల్లిదండ్రులకును • దప్పిఁ దీర్ప
నంబువు ల్గొని పోవ • నరుగుదెంచిననన్ను నిష్కారణంబుగ • నిశితబాణ
విద్ధుఁ జేసితి వేల • వృద్ధులంధకులు దుర్బలులు నాతల్లిదం•డ్రులు పిపాసఁ
తే. గొని మదాగమనంబును • గోరుచుందు, రట్టివా రేను బోకున్న • నధికతృష్ణ
నలసి యసువులు విడువంగఁ•గలరు తెలియ,కెంత పాపంబు చేసితి•వేమి గలదు.
తే.ఇనకులేంద్ర మాతండ్రి యే•నిచటనిపుడు,దారుణశరాభిహతుఁడనై•ధాత్రిఁ గూలి
యున్నచందం బెఱుంగక • యున్నకతన, శ్రుతతపఃఫలయోగమీ•క్షోణి లేదు.
క. ఎఱుఁగఁ డని వగవ నేటికి, నెఱిఁగిన మజ్జనకుఁ డిచట • నేమి యొనర్చుం
బరిసంచారాక్షము లి,ద్ధరలో గిరికి గిరిఁ బ్రోవ • దక్షత గలదే. 1325
చ. జనవర నీవు వేగ చని • సర్వము మన్నిధనప్రవృత్తి మ
జ్జనకునితోడఁ జెప్పుము ప్ర•శాంతి వహించి యతండు నిన్ను గొ
బ్బున శపియింప కుండునటు•పోక యుపేక్ష యొనర్చి తేని చ
య్యన ననలుండు గాఁ డవి•నట్ల వడి న్నిను నీఱు చేసెడిన్. 1326
క. లోకేశ తదాశ్రమమున, కేకపదిఁ దీన నేగు•మి ట్లరిగి కృపా
లోకనుఁ డగుమజ్జనకునిఁ, గైకొని ప్రార్థింపు మీవు • కడు దీనుఁడవై. 1327
తే. సలిలవేగ మత్యున్నతి • సహితమృదున,దీతటంబును బోలె ని•శాతశరము
కరము నాదుమర్మంబును•గలఁచుచున్న,యదివిశల్యునిఁ గావింపు•మవనినాథ.
వ. అనిన విని యే నిమ్మునిసుతుండు సశల్యుండై బాణక్షతవేదన సహింపం జాలక
కంపించుచున్నవాఁడు విశల్యునిం జేసితి నేని ప్రాణంబు విడువం గలవాఁ డేమి
సేయుదు నని దుఃఖితుండనై దైన్యంబు నొంది శోకాతురత్వంబున నేమి
యుం జేయఁ జేతు లాడక యున్న మచ్చింతాప్రకారం బెఱింగి యమ్మునినంద
నుండు పరమార్తియుక్తుండై యతిప్రయత్నంబున నా కిట్లనియె. 1329
సీ. మానవనాయక • కానక చేసినపనికి దుఃఖించిన • ఫలము గలదె
ధైర్యంబుచే శోక•తాపంబు నణఁగించి స్థిరచిత్తుఁడవు గమ్ము • చిత్తమోహ
మింతయు నాకు లే•దేను శూద్రకు వైశ్యువలన జనించిన•వాఁడఁ గాన
బ్రహ్మహత్యాప్రాప్త•పాపంబు నీకు లే దని పల్కి బాణవే•దన సహింపఁ
తే. జాలక విఘూర్ణితాత్ముఁడై•జగతి వేష్టి,తాంగుఁడై మాటలుడిగి బిట్టలసియున్న
యమ్మునికుమారుఁ గాంచి యే•నుమ్మలించి,కడుభయంబుననడలుచుఁ•గదియనేగి-

వ. మహావ్యథచేత సంకుచితాంగుం డై పుడమిం బడి యున్నమునికుమారునిశరీ
రంబున నాటి యున్నశరంబుఁ బెఱికిన నతండు తత్క్షణంబ సంప్రాప్తమరణుం
డయ్యె నని పలికి యద్దశరథుండు శోకవేగంబునఁ గన్నీరు నించి వెండియుఁ
గౌసల్య కిట్లనియె. 1331

తే. బుద్ధి నరయక చేసిన • పుణ్యపాప, ఫలము గుదువక తీఱ దఁ•త్యలఘుతరము
చిన్ననాఁ డేను గానక • చేసినట్టి, పాపఫలము నేఁ డనుభవిం•పంగ వలసె.

వ. అంత దీని సమీకరింప నెద్ది యుపాయం బని చింతించి యేను. 1333

క. మునిసుతుఁడు సనినపిమ్మట, వనితా జలఘటముఁ గొనుచు • వారనివేగం
బునఁ దదుపదిష్టమార్గం,బున నయ్యాశ్రమము సేరఁ•బోయితి నంతన్. 1334

క. పెనుముదుసళ్లై కన్నులు, గన రాక విలూనపక్ష•ఖగములమాడ్కిం
దన రెడునాదంపతులను, గని యేను గడిందినివ్వె•గ న్మనిఁగి వెసన్. 1335

వ. మఱియు సంచారాక్షములును సంచారసహాయభూతుం డగుపుత్త్రుండొద్ద
లేమిం జేసి వానికథలనే చెప్పుకొనుచుఁ బ్రయత్నశూన్యు లై పుత్త్రునిరాక కె
దురుచూచుచు మరల మన్నిమిత్తంబునఁ బుత్త్రాశారహితు లైనవారు నగుముని
దంపతుల నవలోకించి శోకోపహతచిత్తుండను భయసంత్రస్తచేతనుండను నై.

ఆ. వారిఁ గొనుచు నేను • వారి డాయఁగఁ బోవు, నంతఁ జరణశబ్ద • మాలకించి
యధికతృష్ణఁ బుత్త్రుఁ•డనుతలంపున న,మ్మహామునీంద్రుఁ డిట్టు•లనియె నపుడు.

తే. పుత్త్ర తడ వేల చేసి తం•బువులు దెమ్ము,సరవినిందాఁక జలకేళి•సలిపి తొల్కొ
దప్పిగొని యున్న దిదిగొ మీ•తల్లి వేగ,యాశ్రమంబుఁ బ్రవేశింపు•మనఘచరిత.

క. ఏనును మీతల్లియు మదిఁ, గానక యపరాధ మేమి • గావించిన నీ
మానసమున నది యంతయు, మానుగ క్షమియింప వలదె • మాన్యచరిత్రా.

తే. హీననేత్రుల మై గతి•యింత లేక,యున్న మే మీవె గతి యని • కన్న లనుచు
నమ్మి నీమీఁదమనసుప్రా•ణములఁ జేర్చి,యుంటి మీలాగు పేక్షింప•నుచిత మగునె.

వ. అని పుత్త్రుండు మసలుటకు వేగిరపడి కరుణంబుగాఁ బలుకు చున్నయమ్మునివా
క్యంబు విని యేను శోకవ్యాకులచిత్తుండ నై పుత్త్రమరణం బెఱింగించుటకు
భయంబుఁ గొని యాకంపించుచు మానసవ్యాపారంబును శరీరవ్యాపారంబు
లను వాగ్బలంబును సంస్తంభించి యిట్లు నియమితకరణత్రయుండ నై పుత్త్ర
వ్యసనజం బైనభయంబు నెఱింగింప నెట్టకేలకు సాహసించి సజ్జమానంబును
నస్పష్టాక్షరయుక్తంబును నవ్యక్తంబు నగువాక్యంబున మెల్లన నిట్లంటి. 1341

సీ. అనఘాత్మ యేను నీ•తనయుఁడఁ గాను మిత్త్రకులసంజాతుండ • దశరథాభి
ధానుండ విను ధనుః•ర్ధరుఁడ నై నడురేయి సరయూతటంబున • సలిలపాన
యోగ్యస్థలంబున • నురుమృగంబులఁ జంప నేఁ గాచి యుండ నం•న్నీటిమధ్య
మునఁ గుంభమున కంబుఁ•బూరించు చప్పుడు విన నైన నిది మద•ద్విరద మొకటి

తే. నీరుఁ గ్రోలెడునప్పటి•నినద మనుచు,నదియె లక్ష్యముగా విష•ప్రదర మొకటి
దాఁక నేసిన దానిచే•నీకుమారుఁ, డార్తరవమున నిహతుఁడై•యవనిఁ బడియె.
క. ఏ నారవంబు విని యను, మానించుచు నచటి కరిగి • మద్బాణహతుం
డై నేలం గూలిన నీ,సూనునిఁ గని తీవ్రశోక•శోషితమతి నై. 1343
క. ఒక్కింత సేపు చింతిలి, గ్రక్కునఁ దద్వచనసరణిఁ • గాండముఁ బెఱికెన్
మిక్కిలి కృపచే నను మీ,చక్కటి కేగు మని చెప్పి • చనియె మహాత్మా.
తే. అధికవృద్ధు లంధు • లతిదీను లమితతప, పోనుషక్తచిత్తు • లైనమీకు
వేచి యింత పాప • మాచరించిన నన్నుఁ, దాల్మిఁ జేసి ప్రోవఁ•దగు మహాత్మ.
వ. ఇంకఁ జిత్తంబులోలంది నవధరింతురు గాక యని విన్నవించిన యశనిపాతకల్పం
బైననావచనంబు విని భగవంతుం డైనయత్తాపసోత్తముండు శోకానల
జ్వాలాజాలదందహ్యమానమానసుం డై బాష్పంబులు నించుచుఁ దీర్ఘాయాసం
బు నడంప నశక్తుం డై బహువిధంబుల సంతపించుచుఁ గృతాంజలిపుటుండ
నై యున్ననా కిట్లనియె. 1346
సీ. మనుజేంద్ర నీ వొన•ర్చినయీమహాఘంబు నేర్పున నీయంత • నీవె వచ్చి
చెప్పుటవలన నీ•శీర్షంబు పదివేలు వ్రక్క లై పోవక • తక్కె నేఁడు
నరపతిచేత వా•నప్రస్థసంయమివధ మనజ్ఞానపూర్వముగఁ జేయఁ
బడె నేని హరి నైనఁ • బదగఁ బద భ్రష్టుఁ గావించు బ్రహ్మని•ష్ఠావిధజ్ఞుఁ
తే. డై తపము సల్పుమునివరు•నందు శస్త్ర, మెఱిఁగి విడిచినఁ దన్మూర్ధ•మేడువ్రక్క
లై చనదె కనిసేయని•దగుట మంటి, వెఱిఁగి చేసినఁ గుల మెల్ల•మఱిఁగి పోదె.
చ. జనవర మత్సుతుండు శర•సంహతుఁ డై పడి యున్నచోటికిన్
ననుఁ గొని పొమ్ము వేగ పితృ•నాథవశంగతుఁ డై విసంజ్ఞుఁ డై
పనుపడ నెత్తుటం దడిసి • పశ్చిమదర్శనుఁ డై ధరిత్రిమీఁ
ద నొరగి యున్నవాని గుణ•ధన్యునిఁ బుత్త్రునిఁ జూడఁ గోరెదన్. 1348
తే. అనుచు మునిపతి పల్క నే•నాత్మనడలు,గూరనచటికివారిఁదో•డ్కొనిరయమునఁ
జని కుమారునిఁ జూపినఁ•దనువుమీఁద, వ్రాలి శోకంబుచే మౌని•వరుఁడుపలికె.
ఉ. ఓయి కుమారవర్య మము • నొంటిగ నిచ్చట డించి పోవఁగా
న్యాయమె నీకుఁ దల్లివగ•పాఱఁ బ్రియోక్తులు పల్కు వేల తం
డ్రీ యని మ్రొక్కు వేల నయ • మేర్పడఁ గౌఁగిటఁ జేర్ప వేల యే
లా యిలపై వసింపఁ గుపి•తాత్ముఁడ వైతి వదేల చెప్పుమా. 1350
క. ఇఁక నపరరాత్రమందును, సకలామ్నాయములు సకల•సద్వృత్తంబుల్
సకలాధ్యాత్మకథలనుం, బ్రకటంబుగఁ జదువు చుండు•వాఁ డెవ్వఁడికన్. 1351
క. శీలంబు భక్తి నియమము, గ్రాలఁ బవిత్రాగ్ని వేల్చి • గారవ మెసఁగన్

గాలంబు దప్పక నను, వాలాయము గొలుచుచుంటి వాఁ డెవ్వఁ డికన్.

వ. పుత్రా సంచారాక్షముండ ననుష్ఠానాశక్తుండ నీవారాదిసంగ్రహరహితుండ ననాయకుండ నైన నన్నుఁ బ్రియాతిథినట్ల నిత్యంబును గందమూలాదికంబులచేత నెవ్వాఁడు సంతుష్టునిం జేయు లోచనహీన యై జరాభారంబున డస్సి బుత్రశోకంబునం బొగిలెడిభవజ్జనని నెవ్విధంబున భరింతు మహాగుణమండ నుండ వైననిన్నుం బాసి యనాథుల మై కన్నులు గానక యివ్వనంబున నెట్లు జీవింపం గలవార మెల్లి తెల్లవాఱిన నేము నీతోడ యమక్షయంబునకుం జనుదెంచెద మందాఁక నీకుం బోక యెప్పుడు నీమనలుటకు యముండు గినిసె నేని తల్లిదండ్రుల మైనమమ్ముం దోడ్కొని వచ్చుటకు మనలె ననుగ్రహింపవలయు నని యతనితోడం జెప్పెదము ధర్మాత్ముం డగుయముండు మాయట్టి యనాథుల కభయదానం బొసంగఁడే యని యుత్తెఱంగున విలపించుచుఁ బాపకర్ముం డగునృపునిచేత నిహతుండ వైతివి గావున నప్పాపంబున నిరయగతికిం బోక యపాపుండ వై సగరశైబ్యదిలీపజనమేజయదుంధుమారాదులు చనినలోకంబులకుం జనుము మఱియు శస్త్రయోధులును శూరులును సాధులును స్వాధ్యాయసంపన్నులును దపోనిష్ఠులును భూదానపరులును నాహితాగ్నులును నేకపత్నీవ్రతులును గోసహస్రప్రదాతలును గురుసేవారతులును బరలోకప్రాప్తిసాధనార్థంబు గంగాయమునాసంగమాదియందుం గాని జలంబులందుం గాని వహ్నియందుం గాని తనుత్యాగంబుఁ గావించినవారు నగుపుణ్యాత్ముల లోకంబులు నీకుం గలుగుఁ దపోనిష్ఠుల మైనమాకులంబునం బుట్టినవారికి నిరయగతి లే దెవ్వనిచేత నీవు నిహతుండ వైతి వట్టినృపుండే దుర్గతికిం జనుఁగాక యని పలికి యక్కుమారున కుదకప్రదానంబుఁ గావించిన నప్పు డమ్మునిపుత్రుండు దివ్యదేహధారి యై శక్రసహితంబుగాఁ దల్లితండ్రుల నాశ్వాసించి మీకటాక్షంబున నేను బరమస్థానంబు నొందితి మీరును శీఘ్రంబున నాయొద్దకుం జనుదెంచెద రనిపలికి దివ్యతేజోజాలంబు దిక్కులం బిక్కటిల్ల దివ్యవిమానాధిరూఢుం డై యింద్రసహితంబుగా సురలోకంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబ యమ్మునివరుండు కృతాంజలిపుటుండ నై కొలిచి యున్ననన్నుం జూచి యి ట్లనియె. 1353

సీ. ఘోరాత్మ యేకపుత్రుండ నైననుఁ బుత్రహీనునిఁ జేసితి • వింక నిధన
మందు నాకించుక • యైన దుఃఖము లేదు హింసింపు మదయత • నిపుడె నన్ను
మునుకొని యజ్ఞాన • మున మత్కుమారునిఁ జంపితి గాన నా • చందమునను
బోడిమి సెడి నీవు • పుత్రశోకంబునఁ జచ్చెద వజ్ఞాన • జనిత మగుట

ఆ. వలన బ్రహ్మహత్య • వావిరి నినుఁ జెంద, దని యనుగ్రహించి • యపుడె తపసి
పత్నితోడఁ గూడి • పావకశిఖలందు, నపగతాసుఁ డగుచు • నరిగె దివికి. 1354

వ. దేవి యిత్తెఱంగునం దొల్లి శబ్దవేధ్యాభ్యాసి నైననాచేత మౌఢ్యంబువలనఁ
గృతం బైనయిమ్మహాపాతకం బిప్పుడు స్మృతివిషయం బయ్యె నమ్మహాపాప
కర్మఫలం బిప్పు డపథ్యవ్యంజనంబులతో నన్నరసంబు భుక్తం బగుచుండ రోగం
బుపస్థితం బైనమాడ్కి సముపస్థితం బయ్యె నమ్మహాత్మునివచనప్రకారంబున
మరణపర్యవసాయిపుత్త్రశోకంబు సంప్రాప్తం బయ్యె ననిరోదనంబు సేయుచు
వెండియు నమ్మహీరమణుండు కౌసల్య నవలోకించి దేవి పుత్త్రుండు దుర్వృత్తుం
డైనను వాని విచక్షణుం డగువాఁ డెవ్వాఁడు పరిత్యజించుఁ బ్రవ్రాజ్యమానుం
డయ్యును సుతుం డెవ్వాఁ డట్టితండ్రియం దసూయ సేయకుండు రాముని
యందు నాచేత నెయ్యది కృతం బయ్యె నది నాకు సదృశం బై యున్నది
నాయందు రామునిచేత నెయ్యది కృతం బయ్యె నది రామునకు సదృశం బై
యున్నది రాముం డిప్పు డొక్కసారి యైనమదీయనేత్రంబులకుం జూపట్టిన
మదీయగాత్రంబు సంస్పృశించిన సప్రాణుండ నై యుండుట శక్యం బై
యుండు నది పరమదుర్ఘటంబు గావున నింక జీవింపం జాల యమక్షయంబు
నకుం జనియెద జీవితంబు మేనిలోఁ జలించుచున్నయది నేత్రంబులు గాన
రావయ్యె శమనకింకరులు వేగిరపడుచున్నవారు కల్యాణగుణాభిరాముఁ డగు
రాముఁ డరణ్యంబునకుం జనిననాఁటనుండి తద్విరహసంజాతశోకంబు ఘనా
తపం బల్పజలంబుం బోలె మత్ప్రాణంబుల శోషింపం జేయుచున్న దింద్రి
యంబులు విషయంబులకుం దప్పెఁ జిత్తమోహంబు పైకొనియె నింక నీతోడ
సంభాషించుటకుం జాల క్షీణస్నేహదీపసంసక్తరశ్ములుం బోలెఁ జిత్తనా
శంబువలన సర్వేంద్రియంబులు శోషించుచున్నయవి జీవితక్షయకాలంబు
నందు సత్యపరాక్రముండును ధర్మజ్ఞుండు నగురామునిం జూడకున్నవాఁడ
నింతకంటె నాకు దుఃఖకరం బెద్ది కనకకుండలవిరాజితంబును బద్మపత్రనిభే
క్షణంబును శరాసనసౌందర్యగర్వనిర్వాపణచాతురీవిశిష్టభ్రూయుగసంశోభితం
బును సుదంష్ట్రంబును జారునాసికంబును శరత్కాల రాకానిశాకరమండల
ప్రియదర్శనంబును సుగంధినిశ్వాససంయుక్తంబు నైనరాముని వదనంబు
నెవ్వారు విలోకింతు రట్టివా రెల్ల ధన్యు లయ్యెదరు మఱియు నివృత్తవన
వాసుం డై పంచదశవర్షంబునఁ గ్రమ్మఱ నయోధ్యాపురంబునకుం జను
దెంచినరామచంద్రుని మౌఢ్యంబు విడిచి స్వోచ్ఛమార్గగతుం డైనశుక్రునిం
బలె వీక్షించి సకలజనంబులు సుఖు లయ్యెద రిప్పు డాత్మభవం బైనశోకంబు
సదీరయంబు కూలంబుం బోలె నచేతనుండ నైననన్ను శోషిల్లం జేయుచున్న
దని పలికి వెండియు నద్దశరథుండు. 1355

దశరథుఁడు పుత్త్రశోకమున మృతుఁ డగుట.

శా. హా కాకుత్స్థకులాగ్రణీ గుణమణీ • హా రామచంద్రా నినుం

కైకేయీకృతపాపబోధనకథా•క్రాంతుండ నై పాసితిఁ
శోకం బేర్పఁ దొడంగె నింకఁ బిత్రరా•జుం గొల్వఁగా నేగెదన్
హా కౌసల్య సుమిత్ర హాజనకక•న్యా హాసుమిత్రాసుతా. 1356

క. అని విలపించుచు దశరథ, జననాథుఁడు రామజనని•సన్నిధియందుం
దనయునిఁ జింతించుచుఁ జ, య్యన నడురేయిఁ బరమార్తి•ననువులు విడిచెన్.

వ. అంతఁ బ్రభాతకాలం బగుటయుఁ బరమసంస్కారు లగుసూతులును నుత్తమశ్రుతు లగుమంగళపాఠకులును స్తుతిశీలు రగుగాయకులును వేర్వేఱ రాజవేశ్మంబునకుం జనుదెంచి స్తుతినాదంబులు గావించిన నుదాత్తాభిహితాశీర్వాదు లగువారల స్తుతిశబ్దంబు ప్రాసాదాభోగవిస్తీర్ణంబై మ్రోసెఁ బదంపడి పాణివాదకులు వృత్తాద్భుతకర్మంబు లుదాహరించి పాణివాదంబులు గావించి రమ్మహాశబ్దంబు విని గృహారామవృక్షశాఖాపంజరస్థితపారావతాదిపతత్త్రిప్రకరంబు మేల్కని సుకలంబుగాఁ గలకలధ్వని గావించె నంత వ్యాహృతంబు లైనహరినారాయణాదిపుణ్యశబ్దంబులును బుణ్యశ్లోకపురుషకీర్తనంబును వీణానిస్వనంబును నాశీర్వాదరూపగానంబును రాజచరిత్రపాఠకశ్లోకశబ్దంబులును మృదంగభేరీశంఖకాహళాదివాద్యరవంబులును సాంద్రం బై రాజమందిరాభ్యంతరంబు నిండి చెలంగె నప్పుడు కాలోచితపరిచర్యావిచక్షణులును శుచిసమాచారులు నగుపరిచారకు లంతఃపురసంచారార్హస్త్రీజనవర్షధరసహితు లై హరిచందనసంపృక్తపరిమళోదకంబు కాంచనఘటంబుల సంగ్రహించుకొని స్నానార్థం బవసరం బెఱింగి కాచికొని యుండఁ గొందఱు యువతులు మంగళరూపానులేపనతైలోద్వర్తనంబులును బ్రాశనీయంబు లైనసంపిష్టతిలనారికేళజీరకాదిద్రవ్యవిశేషంబులును దర్పణవస్త్రాభరణాద్యుపస్కరంబులునుం జేకొని వచ్చి యనేకకన్యాయుత లై కాచికొని యుండిరి యిట్లు సర్వపరిజనజాతంబును సర్వలక్షణసంపన్నం బై యథాయోగ్యంబుగా బహూకృతం బై రాజస్వీకారయోగ్యం బై సుగుణవంతం బై లక్ష్మీవంతం బై సముత్సుకం బై నిండి సూర్యోదయసమయం బయ్యె మహీరమణుం డేలకో మేల్కాన కున్నవాఁ డని శంకించుచుండె నాసమయంబున. 1358

సీ. మానవనాథుని•మరణం బెఱుంగక యవరోధ మచ్చటి • కరుగుదెంచి
క్షితినాథబోధనో•చితమృదువినయవాక్యంబుల బోధించి • యతనిమేను
పరికించి ముక్కుఁగ్రోల్లఁ•బ్రాణసమీరసంచారంబు లేకున్న•శంక నొంది
గాత్రంబు నిట్టట్టు • గదిలించి ఱొమ్మునఁ జేయిడి ధాతువి•శేష మరసి
తే. ప్రాణలక్షణ మేమి చూ•పట్టకున్న, నృపుఁడు మృతుఁ డయ్యె ననిమది•నిశ్చయించి
యేటివెల్లువ కెదురైన•తృణముఖముల, కరణిఁ గంపించి రారాజు•కాంత లపుడు.

మృతుండగు దశరథునిఁ జూచి యంతఃపురస్త్రీ లందఱు విలపించుట.

సీ. జనపతిచెంతఁ గౌసల్యయుఁ దత్సమీపమున సుమిత్రయు బాధపుత్ర
శోకపరాజితలై కాలయుతలైనచందాన ఘననిద్రఁ జెంది మేని
కాంతియంతయుమాయఁగడు వివర్ణతనొందితిమిరసమావృతగ్రహములమాడ్కిఁ
గనుపట్టుచు దృగశ్రుకణలులితాస్యలై పడియుండుటయు వారిపాటుఁ జూచి
తే. విగతజీవితుఁడైనభూవిభునిఁ గాంచి, యంతిపుర మెల్లఁ గెడసినయట్ల తోఁచె
నడవి విభ్రష్టయూథపలైన దంతి, సతులగతి విలపించి రాచారుముఖులు.
తే. వారియార్తనినాదంబు ఘోరభంగి, వీనులకు సోఁక విని లేచి వెఱఁగు గదురఁ
దలరికౌసల్యయునుసుమిత్రయుగతాసుఁడైనపతిఁగాంచివిలపించిరార్తలగుచు.
వ. అప్పు డక్కౌసల్య నుగనిమరణం బెఱింగి శోకావేశంబున. 1362
చ. మును తనమానసంబున సముత్థితమై పొగ లెత్తియున్ననం
దనవిపినప్రయాణజనితం బగుదారుణశోకవహ్ని య
మ్మనుజవరేణ్యుపాటుఁ గనినంతనె మండినయట్లయై దహిం
చినఁ గడు సైఁప లేక ధృతి చేడ్పడ నేడ్చుచు వ్రాలె నేలకున్. 1363
మ. గగనప్రచ్యుతమైనతారపగిదిం గ్రవ్యాదవిద్వేషిలో
కగళత్కిన్నరకాంతరీతి విమదగ్ధక్రూరఖడ్గప్రహా
రగతైరావణియట్ల నిష్ఠురకుఠారచ్ఛిన్నమూలక్షమా
జగతి న్వ్రాలి కలంగె వాతహతచంచద్వల్లిచందంబునన్. 1364
శా. ఈరీతి న్మహి వ్రాలి శోకదహనుం డేఁచ న్సరు ల్పెన్నరుల్
జారన్ బోరున నేడ్చు చున్నయలకౌసల్య న్విలోకించి శో
కారావంబునఁ గైకయీప్రముఖసర్వాంతఃపుర స్త్రీజనం
బారూఢి న్విలపించెఁ దత్సదనకుడ్యంబు ల్బదు ల్మ్రోయఁగన్ 1365
వ. ఇట్లు రాజాంతఃపురం బేనాదంబున మొదలఁ బూరితం బయ్యె నమ్మహానాదం
బనంతరప్రవిష్టకైకేయ్యాదులచేత నభివర్ధితం బై వెండియు మిక్కిలి నాదవం
తంబుం గావించె మఱియుఁ బర్యుత్సుకజనాకులం బగుతన్మందిరంబు దశరథ
మరణంబున సంత్రస్తసంభ్రాంతం బై తుములాక్రందం బై పరితాపార్తబాంధ
వం బై సద్యోనిపతితానందం బై దీనవిక్లబదర్శనం బై సొబగు దక్కి యుండె
మృతుం డైనదశరథుం గౌఁగిలించికొని తత్పత్ను లంద ఱొండొరులకరంబులు
పట్టుకొని యుచ్చైస్స్వనంబున రోదనంబు సేయుచు దీనస్వరంబున విలపించు
చుండి రాసమయంబున. 1366

కౌసల్య కైకేయిని దూఱుట.

మ. హతభానుం డగుభానురీతి గతతోయాంభోధిభంగి న్విని
ర్గతతేజుం డగువహ్నికైవడి గతప్రాణానిలుం డైనభూ

పతి నీక్షించి కడిఁది శోకమునఁ గం•పం బొంది కౌసల్య యు
ద్గతశోకంబునఁ దచ్ఛిరంబు గొనుచుం • గ్రైకేయితో ని ట్లనున్. 1367

క. నీకోర్కికిఁ దగునట్లు మ, హీకాంతుఁడు దివికిఁ జనియె • నింకవిధవ వై
లోకం బకంటకముగాఁ, జేకొని పాలింపు మొంటిఁ • జిక్కి నృశంసా. 1368

చ. నను విడనాడి ఘోరవిపి•నంబునకుం జనియెం గుమారుఁ డా
తని నెడఁబాసి శోకమున • ధారుణినాథుఁడు దీఱెఁ గానలోఁ
జనియెదుసార్థహీన యగు•నాతిక్రియం బతిహీన నై మహిఁ
మనుటకుఁ జాల నమ్మనుజ•నాథుగతిం జనుదాన నెంతయున్. 1369

క. తన కేడుగడయు నై తగు, మనోవిభుఁడు చనినపిదప • మన నేసతి నె
మ్మనమునఁ దలంచు సంత్య, క్తనిజాచార వగు నీ వొ•కర్తెవు దక్కన్. 1370

తే. పరఁగ లుబ్ధుండు విషమిశ్ర•పాక మాహ, రించి దోషం బెఱుంగని•రీతిఁ గైక
చేరిఁ కుబ్జానిమిత్తంబు•శీలయుక్త, మైనరఘువంశ మది నేఁడు•హత మొనర్చె.

మ. అని రోగంబున ధారుణీవిభుఁడు భా•ర్యాప్రేరితుం డై సుపు
త్త్రుని నిష్కారణ మంగనాయుతముగా • దూరస్థునిం జేసినాఁ
డని విన్నంతనె పుత్త్రహీన నగునా•య ట్లమ్మహోదారుఁ డా
జనకక్ష్మాపతి నెవ్వగ న్మునుఁగఁడే • సంతాపసంతప్తుఁ డై. 1372

మ. ధరణీనాథునిజీవనాశనము మా•ద్వైధవ్యము స్వన్న వి
స్ఫురదంభోరుహతామ్రనేత్రుఁ డగునా•పుత్త్రుండు రాముండు దు
స్తరశోకంబునఁ గుంద కున్నె పతిచం•దాన న్మహీపుత్త్రి దు
ర్భరసంతాపమున న్మలంగుచు విప•త్త్రిస్త్రాత్మ గాకుండునే. 1373

క. రే లధికభీమఘోష, వ్యాలోలమృగద్విజార•వాకర్ణనసం
కీలితసాధ్వస వై సతి, జాలిం గొని మగనిచెంత • సంకటపడదే. 1374

క. తనకూఁతుపాటు నెమ్మన, మునఁ బలుమఱుఁ దలఁచి యల్పు•పుత్త్రుఁడు వృద్ధుం
డనఘుఁడు వత్సలుఁ డగున, జ్జనకుఁడు పెను వగలఁ దగిలి • చావక యున్నే.

ఉ. ఈనరనాథమౌళి తను•వెంతయుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి చిచ్చులో
మానక సొచ్చి ప్రాణ మను•మానము లేక త్యజించుదాన నం
చా నృపపత్ని బోరునఁ గ•రాంబుజము ల్వెస నెత్తి రోదన
ధ్వాన మొనర్చె యంఁతిపురి•వారు మృదూక్తి ననూనయింపఁగన్. 1376

వ. అంత నమాత్యులు వసిష్ఠాదులచేత నాజ్ఞప్తు లై పుత్త్రుం డొక్కరుం డైన సమీపంబున లేకుండుటవలన దహనాదిక్రియలు గావింపక యమ్మహారాజకళేబరంబు తైలద్రోణియందు నిక్షేపించి సర్వప్రయత్నంబులం గాచికొని యుండం దగువారల నియమించి దుఃఖాపనోదకంబులు గావించి రనంతరంబ యంతః

పురకాంతలు పరమదుఃఖాక్రాంతలై కన్నీరు నించుచు బాహువు లెత్తి దీనస్వ
రంబున నిట్లని విలపించిరి. 1377

ఉ. హా మనువంశతోయధిశశాంక సదాప్రియవాది యైనశ్రీ
రామునిఁ బాసి చాలవగల న్నిగులం బొగ లొంది యున్నమ
మ్మీమహి నొంటి డించి చననేగతిఁ జిత్తము వచ్చె మాకు న
య్యో మము నింక నెవ్వరు నృపోత్తమ దేర్చెడువారు సెప్పుమా. 1378

అస్తోకశోకభరమున, దుస్తామసి యైన కైకతోఁ గూడి యిటఁ
స్వస్తి గలిగి మని యుండుట, దుస్తర మగుఁ గాదె మాకు దుర్జనదూరా.

సీ. మముఁ గావం దగునంతధీశరధి రామస్వామి రాజ్యేందిరఁ
సమతం బాసి యరణ్యసీమ కలయోపాయుక్తుఁడై యేగె నీ
వమరస్థానగతుండ వైతి వీఁక దుష్టాచారపాపాతిరే
కమునం గ్రాలెడుకైకచెంగట మనంగా నేర్తుమే వల్లభా. 1380

తే. ప్రాణవల్లభ నీవును రాఘవుండు, జానకియు లక్ష్మణుండు నెడ్డానిచేతఁ
గరము విడువంగఁ బడితి రాకైకయింకఁ,బుడమిలో నన్య నెవ్వానివిడువకుండు.

అని పెక్కుచందముల న, జ్జనపాలపురంధ్రు లధికసంతాపమునం
గనుఁగొనల బాష్పకణములు, చినుకఁగ విలపించి రతనిచెంగట గుములై.

ఉడుహీన యైన యామిని, వడువునఁ బతిహీనయైన వనితపగిది న
ప్పుడు రాజహీన యై దెస, చెడి యప్పురి కంటి కింపు సేయక యుండెన్.

మఱియు నప్పురవరంబు బాష్పపర్యాకులజనంబై హాహాభూతకులాంగనానందో
హంబై శూన్యచత్వరవేశ్మాంతంబై నవాస్రకరాకులమార్గచత్వరంబై యాక్రం
దితనిరానందంబై పాడఱి నట్లుండె నప్పుడు మిహిరకులనాథుండు పుత్రశోకం
బున మృతుం డగుటయు నృపాంగనలు మహీతలగత లగుటయు నివృత్తకిరణ
సంచారుండై సూర్యుం డపరశిఖరిశిఖరాంతర్గతుం డయ్యెఁ దోడనె కైకే
యీకృతం బగుపాపంబు వెల్లి విరిసినచందంబున గాఢనంతమసంబు రోదసీ
కుహరంబు నిండి యుండె నప్పురంబునం గలనరనారీజనంబులు గుంపులు
గట్టి యార్తనాదంబులు సేయుచుఁ గైకేయి నిందించుచు గాఢదుర్మనస్కులై
యుండి రారాత్రి దుఃఖవశంబున దీర్ఘభూత యై తోఁచె నంతఁ బ్రభాతకాలం
బగుటయుఁ బూర్వమహీధరమండలంబునకు మండనంబై పుండరీకవనబంధుం
డుదయించిన యనంతరంబ. 1384

గౌతమాదిమునులు వసిష్ఠునితో రాజ్యమునకు రాజు నేర్పఱుపవలయు ననుట.

విదితవివేకశీలు రగు విప్రులు గౌతమకణ్వకాశ్యపు
ల్మొదలుగ రాజకర్తలగు ముఖ్యు లమాత్యులతోడఁ దత్సభా
సదనముఁ జేరి చక్కఁగ విచారము సేయుచు నక్తలై సభా

నదులు వినంగ ని ట్లనిరి • సమ్మతి మీఱ వసిష్ఠమౌనికిన్. 1385

క. ఈరాజు పుత్రశోకము, చే రాయిడి నొంది విగత•జీవితుఁ డగుచో
నూఱేడు లయ్యెఁ గద మన • కీరాతిరి తెల్లవాఱు • టెంతయు ననఘా.

చ. జనపతి పుత్రశోకమున • స్వర్గతుఁ డయ్యెను రామలక్ష్మణు
ల్వనమున కేగి రాభరత • లక్ష్మణసోదరు లశ్వరాణ్ణికే
తనమున నున్నవారు వసు•ధాభర మొక్కఁటఁ దాల్చి రాజ్యపా
లన మొనరింపఁగాఁ దగిన•రా జొకని న్నియమింపవల్వదే. 1387

ఆ. రాజులేనిపురము • రాజులేనినభంబు, పగిదిఁ గాంతిహీన • మగుచు నుండు
రాజహీన మైన • రాష్ట్రంబునకుఁ గీడు, పౌరయు జనులు మేలు • పొంద రకట.

క. గర్జితము లెసఁగ జపలా, స్ఫూర్జితుఁ డై విమలవారి • భువి నెల్లెడలం
బర్జన్యుఁడు గురియఁడు సుగు, ణార్జనుఁ డగురాజులేని • యా దేశమునన్.

క. మునివర యరాజకం బగు, జనపదమున బీజముష్టి • చల్లరు తగ నం
దనులు గురుని మన్నింపరు, వనితలు పతివశత నొంది • వర్తింప రిలన్. 1390

క. పెరుఁగవు శుభములు వ్యాధులు, దొఱఁగవు జనములకు వృద్ధి•దొరకొనదు నిరం
తరము నరాజక మగున, ప్పురమున ధనధాన్యవస్తు•పుంజము లధిపా. 1391

క. అత్యాహితంబు గలుగును, నిత్యానందంబు యశము • నిరతిశయసుఖం
బత్యంతహితము గలుగదు, ప్రత్యహమును రాజులేని•రాష్ట్రమునందున్. 1392

క. మాని గ్రామణి రాజవి, హీనం బగురాష్ట్రమందు • హృద్యము లగును
ద్యానంబులు ఫలపల్లవ, సూనసమృద్ధంబు లగుచుఁ•జూపట్ట విలన్. 1393

వ. మఱియు నరాజకం బగు దేశంబున నరులు మనస్స్వాస్థ్యభావంబున సభ గావిం
పరు యజ్ఞశీలు రగువిప్రులు సంశ్రితవ్రతు లై దీర్ఘసత్రంబులు గావింపక యథోక్త
దక్షిణ లొసంగక పరిత్యక్తవిధికలాపు లై యుందురు మహోద్యానంబులు పుణ్య
సంపాదకగృహంబులు రమ్యంబులు గా కుండుఁ బ్రభూతనటనర్తకు లుల్లాసంబు
నొందరు రాష్ట్రవర్ధనంబులగునుత్సవంబులు సమాజంబులువృద్ధినొందవు వ్యవహా
రులు పరస్పరంబు కుతర్కవాదంబు సేయుచు నిర్ణీతార్థులు గాకుందురు వణిగ్జనం
బులు క్రయవిక్రయాదివ్యాపారంబులం దసిమ్పన్నప్రయోజను లగుదు రితిహాస
పురాణాదికథాకథనశీలురు కథాప్రియజనంబులచేత ననురంజితులు గా కుందురు
మఱియు హేమభూషిత లై కుమారికలు సాయాహ్నకాలంబున సఖిజనంబులం
గూడి క్రీడార్థం బుద్యానంబునకుం బోవరు నకాము లగుయువపురుషులు విలాస
వతులం గూడి జవయుక్తంబు లైనవాహనంబు లెక్కి విహారార్థం బుపవనంబులకుం
బోవ కుందురు కృషిగోరక్షజీవు లగుధనవంతులు వివృతద్వారు లై సురక్షితులు
గాక బద్ధకవాటు లై యుందురు విషాణవంతంబు లై షష్టిహాయనకుంజరంబులు
బద్ధఘంటాకలాపంబు లై రాజమార్గంబులందుఁ జరింప కుండు నివ్వస్త్రాభ్యాసం

బునందు జనించుశింజినీరవంబు వినంబడ కుండు దూరగాము లగువణిజులు
బహుప్రియార్హవస్తుసహితులై క్షేమమార్గంబునం జనరు జితేంద్రియుం డగు
యతీంద్రుండు శుచి యై యెచ్చట సాయంకాలంబగు నట్టిచోట నివసించి స్వస్వ
రూపావలోకనంబు సేయుచుం జరింప కుండుఁ జతురంగసమృద్ధం బగుసైన్యంబు
పగతులం బరిమార్చి విజయంబు నొంద కుండు జనంబులకు యోగక్షేమంబు
గలుగ నేరదు రథవాజివారణంబు లారోహించి పురుషులు మృగయార్థంబు
వనంబునకుం జనరు శాస్త్రవిశారదు లగు నరులు వనోపవనంబులందు హేతు
వాదంబు గావింపరు నియతియుక్తు లగుజనంబులచేత దేవతాభ్యర్చనార్థంబు
మాల్యమోదకాదిపదార్థంబులు కల్పితంబులు గా కుండు రాజకుమారులు
చందనాగరుభూషితులై వసంతసమయవృక్షంబులమాడ్కిఁ జూడ్కికి వేడ్క
సేయకుండు రదియునుం గాక. 1394

ఆ. కనవు లేనివనము • కైవడి సదమల, జలము లేనినదుల • చందమునను
గోపహీన లైన • గోవులకైవడి, రాజహీన మైన • రాష్ట్ర మొప్పు. 1395

తే. అనలునకు ధూమ మలరథం•బునకు ధ్వజము, జ్ఞాపకంబైనభంగి నే•ఘనుఁడు మనకు
నిత్యమును కేతుభూతుఁడై • నెగడె నట్టి, వనజసఖవంశవరుఁడు దే•వత్వ మొందె.

తే. విను మనాయక మైనట్టి•విషయమందు, మనుజు లన్యోన్యపశుదార•ధనగృహాప
హారులై యొండొరులఁ బట్టి•దారుణముగ, మ్రింగుదురు జలచరముల•భంగి ననఘ.

తే. వసుధ నాస్తికు లెవ్వరె•వ్వరు వివేక, రహితు లెవ్వారు భిన్నమ•ర్యాదు లట్టి
వారు నృపతిదండప్రభా•వమున సాధు, భావము వహింత్రు గాదె యో•బ్రహ్మపుత్త్ర.

తే. మేని కక్షి ప్రవర్తక•మైనభంగి, రాజు రాష్ట్రంబునకుఁ బ్రవ•ర్తకుఁడు గాన
నట్టి నరపతి లేని రా•జ్యంబునందు, నురుభయోపద్రవము పుట్ట•కున్నె చెపుమ.

తే. నృపుఁడె సత్యధర్మములకు•నిలయమతఁడె, జగతిఁ గులవంతులకుఁ గులా•చారసరణి
యతఁడె తల్లియుఁ దండ్రియు•నతఁడె ప్రజకు, హితకరుఁడు సంతతంబు ము•నీంద్రతిలక.

క. వరుణయమపాకరిపుకి, న్నరనాథప్రభృతిదిగధి•నాథులు సద్వృ
త్తిరతుం డగునరపతిచేఁ, గరము నధఃకృతులు గారె • ఘనగుణశాలీ. 1401

క. తగవును దగమియుఁ దలిపెడు, జగతీపతి లేక యున్న•సంయమివర యీ
జగ మినుఁడు లేనిదివసము, పగిదిఁ దమోభూత మగుచుఁ•బస చెడి యుండున్.

వ. మునీంద్రా మహీపతి మని యున్నయపుడె సముద్రంబు చెలియలికట్ట నతిక్రమిం
పం జాలనికైవడి నే మందఱము భవద్వచనంబు నతిక్రమింపం జాలక యుందు
మిప్పు డెత్తెఱంగున నతిక్రమింపంగలవార మీవు మాస్థితియును మహీపతి లే
మిం జేసి యరణ్యభూతం బైన రాష్ట్రంబుం బరికించి వదాన్యుం డైన యిక్ష్వాకు
పుత్త్రునిఁ గుమారు నొక్కనిఁ బూజ్యుం బైనసామ్రాజ్యంబున కభిషిక్తునిఁ గావిం
పు మనిన నట్లు కాక యని యమ్మునివరుండు జయంతాదిమంత్రుల నవలోకించి.

ప్రయత్నంబున రాత్రి సమయంబున గిరివ్రజపురంబుఁ బ్రవేశించి యంతఃపురంబున విశ్రమించి యున్నంత. 1408

భరతునికి దుస్స్వప్న మగుట.

చ. భరతుఁడు నాఁటిరేయి యొకభంగిని నిద్దుర వోవుచుండి దు
ష్కరమగు నొక్కకీడుకలఁ గాంచి దిగుల్గొని నిద్రలేచి ని
వ్వెఱపడి వేగునంతకును వేగుచు వేగిరపాటులో నినుం
డఱిముఱిఁ దోఁచినంతనె సంభ్రాంతరసీమకు వచ్చి యచ్చటన్. 1409

క. అక్కఱపడి చనుదెంచిన, మక్కువచెలికాండ్రతోడ మాటాడక యే
దిక్కును జూడక గ్రక్కున, చెక్కటఁజెయిఁ జేర్చి చింత సేయుచు నుండెన్.

తే. అప్పుడు విషణ్ణవదనుఁడై నట్టిభరతుఁ,జూచి ప్రియవాదులగువయస్యులుతదీయ
చిత్తఖేదంబుఁ బాయ వించిత్రపుణ్య,కథలఁ జెప్పిరి కొందఱు కౌతుకమున.

క. మఱియుం గొందఱు మురళీ, కరతాళమృదంగములును ఘనముగ వాయిం
చిరి వారయువతు లెంతయు, సరసత నాట్యములు మీఱ సల్పిరి వరుసన్.

తే. మఱియు సంస్కృతప్రాకృత మాగధాది, గద్యపద్యాత్మకము లైన కావ్యనాట
కములు చదివిరి కొందఱు కరము హాస్య,ములు వచించిరి పరిహాసకులు చెలంగి.

తే. ఇవ్విధంబున హితమతు లెవ్వ రెన్ని,ప్రమదజనకంబు లగువినోదము లనేక
గతుల సలిపిన నమ్మహీపతినుతుండు, చిత్తమున నించుకయు సంతసింప కుండె.

భరతుఁడు తనప్రియసఖునికి స్వప్నప్రకారముఁ జెల్పుట.

వ. అప్పు డొక్క ప్రియసఖుండు దీనుండై మొగంబు వాంచి యున్నభరతు నుపలక్షించి యేమికారణంబున ని ట్లున్నవాఁడ వని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 1415

క. ఇష్టసఖా యే మందు న, రిష్టం బగుస్వప్న మొకటి రేయాత్మకు సం
దృష్టం బైనకతంబున, నష్టమహాుఁడ నైతి నెమ్మనంబు గలంగెన్. 1416

వ. అత్తెఱం గెఱింగించెద వినుము. 1417

సీ. అచలాగ్ర మెక్కి మాయయ్య క్రమ్మఱి పీడ గోమయహ్రదములోఁ గూలినట్లు
గోమయహ్రదములోఁ గూలి తైలముఁ గ్రోలి ఘనతైలవాపిలో మునిఁగినట్లు
తైలంబు తల నంటి తైలాన్నము భుజించి నగము బ్రద్దలు వాఱ నవ్వినట్లు
రక్తగంధముఁ బూసి రాసభస్యందన మెక్కి దక్షిణదిశ కేగినట్లు

ఆ. వికృతవేష మైన యొకరాక్షసాంగన, రక్తపటముఁ దాల్చి రాజవరుని
నెలమిఁ ద్రాటఁ గట్టి యీడ్చినట్లుగ స్వప్న, మందుఁ గానఁ బడియె నాప్తవర్య.

క. అసితాంబరధరుఁ డై యా, యసపీఠంబున విమన్యుఁ డగుదశరథు న
త్యసితపిశంగప్రమదలు, వెనఁ జూచుచు నవ్వినట్లు వీక్షింపఁబడెన్. 1419

ఆ. వార్ధిఘు ఇంకినట్లు శశి వార కిలం బడినట్లు చిచ్చు చ

ప్రయత్నంబున రాత్రిసమయంబున గిరివ్రజపురంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కచోట
విశ్రమించి యున్నంత. 1408

→ భరతునికి దుస్స్వప్న మగుట. ←

చ. భరతుఁడు నాఁటిరేయి యొక • భంగిని నిద్దుర వోవుచుండి దు
ష్కరమగు నొక్కకీడుకలఁ • గాంచి దిగుల్గొని నిద్రలేచి ని
వ్వెఱపడి వేగునంతకును • వేగుచు వేగిరపాటుతో నినుం
డఱిముఱిఁ దోఁచినంతనె సం • భ్రాంతరసీమకు వచ్చి యుచ్చటన్. 1409

క. అక్కఱపడి చనుదెంచిన, మక్కువచెలికాండ్రతోడ • మాటాడక యే
దిక్కును జూడక గ్రక్కున, చెక్కిటఁ జెయిఁ జేర్చి చింత • సేయుచు నుండెన్.

తే. అప్పుడు విషణ్ణవదనుఁడై • నట్టిభరతుఁ, జూచి ప్రియవాదులగు వయ • స్యులు తదీయ
చిత్తఖేదంబుఁ బాయ విం • చిత్రపుణ్య, కథలఁ జెప్పిరి కొందఱు • కౌతుకమున.

క. మఱియుం గొందఱు మురళీ, కరతాళమృదంగములును • ఘనముగ వాయిం
చిరి వారయువతు లెంతయు, సరసత నాట్యములు మీఱ • సల్పిరి వరుసన్.

తే. మఱియు సంస్కృతప్రాకృత • మాగధాది, గద్యపద్యాత్మకము లైన • కావ్యనాట
కములు చదివిరి కొందఱు • కరము హాస్య, ములు వచించిరి పరిహాస • కులు చెలంగి.

తే. ఇవ్విధంబున హితమతి • నెవ్వ రెన్ని, ప్రమదజనకంబు లగువినో • దము లనేక
గతుల సలిపిన నమ్మహీ • పతిసుతుండు, చిత్తమున నించుకయు సంత • సింప కుండె.

→ భరతుఁడు తనప్రియసఖునికి స్వప్నప్రకారముఁ దెల్పుట. ←

వ. అప్పుడొక్క ప్రియసఖుండు దీనుండై మొగంబు వాంచి యున్నభరతు
నుపలక్షించి యేమికారణంబున నిట్లున్నవాఁడ వని యడిగిన నతం డతని
కిట్లనియె. 1415

క. ఇష్టసఖా యే మందు న, రిష్టం బగుస్వప్న మొకటి • రేయాత్మకు సం
దృష్టం బైనకతంబున, నష్టమహుఁడ నైతి నెమ్మ • నంబు గలంగెన్. 1416

వ. అత్తెఱం గెఱింగించెద వినుము. 1417

సీ. అచలాగ్ర మెక్కి మా • యయ్య క్రొమ్ముడి వీడ గోమయహ్రదములోఁ • గూలినట్లు
గోమయహ్రదములోఁ • గూలి తైలముఁ గ్రోలి ఘనతైలవాపిలో • మునిఁగినట్లు
తైలంబు తల నంటి • తైలాన్నము భుజించి నగము బ్రద్దలు వాఱ • నవ్వినట్లు
రక్తగంధముఁ బూసి • రాసభస్యందన మెక్కి దక్షిణదిశ • కేగినట్లు

ఆ. వికృతవేష యైన • యొకరాక్షసాంగన, రక్తపటముఁ దాల్చి • రాజవరుని
నెలమిఁ ద్రాటఁ గట్టి • యీడ్చినట్లుగ స్వప్న, మందుఁ గానఁ బడియె • నాప్తవర్య.

క. అసితాంబరధరుఁడై యా, యసపీఠంబున విషణ్ణుఁ • డగుదశరథు న
త్యసితపిశంగప్రమదలు, వెసఁ జూచుచు నవ్వినట్లు • వీక్షింపఁబడెన్. 1419

ఉ. వారిధు లింకినట్లు శశి • వార కిలం బడినట్లు చిచ్చు చ

ఉ. ఆమునిరాజు వల్కె విన • యాన్వితుఁ డాభరతుండు నేఁడు మా
తామహునింటఁ దమ్ముఁడును • దాను సుఖస్థితి నున్నవాఁడు శ్రీ
రామునితమ్ముఁ డాతనిఁ జి • రంబుగఁ దోడ్కొని రండు విస్ఫుర
త్కామగమంబు లైనతుర • గంబుల నెక్కి చనుండు గ్రక్కునన్. 1404

వసిష్ఠుఁడు భరతశత్రుఘ్నులఁ దోడ్కొని రమ్మని మంత్రుల నియోగించుట.

క. రామునివివాసనంబును, భూమీశ్వరుమృతియుఁ గైక • బూనెను లతనితో
నేమియుఁ జెప్పక యూరక, నామాటగఁ దోడి తెండు • నయ మలరారన్.

ఆ. ఎల్లవారు కుశల • మిచ్చట నని పల్కి, పటువిభూషణము లు • పాయనములు
వారివారి కెల్ల • వేఱువేఱు నొసంగి, భరతుఁ దోడి తెండు • ప్రాభవమున.

క. అని పయనముఁ జేసిన న,మ్మునినాథుని యాజ్ఞ మౌళిఁ • బూని మనమునం
బెనువగలు పొగలుకొనఁ జ,య్యనఁ జనిరి హయాధిరూఢు • లై శీఘ్రగతిన్.

వసిష్ఠనియుక్తు లగుచారులు గిరివ్రజపురంబుఁ జేరుట.

వ. ఇత్తెఱంగున నచ్చారులు పుష్కలంబుగాఁ బాథేయంబుఁ గొని చని మొదలఁ బశ్చిమాభిముఖంబుగా నిర్గమించి దక్షిణోత్తరభాగాయతంబు లైన యపరతాలప్రలంబనామగిరిద్వయమధ్యంబుఁ బ్రవేశించి మాలినీనదీతీరమార్గంబున నుత్తరాభిముఖు లై యొక్కింతదూరం బరిగి యవ్వలఁ బ్రలంబపర్వతోత్తరభాగంబు నధిగమించి హస్తినపురసమీపంబునందు గంగానది నుత్తరించి యంతట నుండి ప్రత్యఙ్ముఖు లై కురుజాంగలదేశమధ్యమార్గంబునం జని పాంచాలదేశంబుఁ బ్రవేశించి సంఫుల్లకమలసుగంధబంధురంబు లైనసరోవరంబులును విమలోదకంబు లైననదీసంఘంబులును విలోకించుచుఁ బ్రసన్నసలిలోపరివిహారిహంససారసాదినానావిహంగరుతాభిరామ యై జనాకుల యగుశరదండ యనుదివ్యనది నుత్తరించి యమ్మహానదిపశ్చిమతీరంబుననున్న సత్యోపయాచనం బైనపుణ్యవృక్షంబుకడకుం జని దానికిఁ బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబునుం గావించి యవ్వలఁ గులింగాఖ్యపురంబు దాఁటి యభికాలాఖ్యగ్రామంబు గడచి బోధిభవనాఖ్యపర్వతంబు డాసి దశరథవంశానుభూత యైనయిక్షుమతి యనుపుణ్యనది నుత్తరించి యంజలిప్రమాణజలమాత్రాహారుల బ్రాహ్మణుల వేదపారగుల నిక్షుమతీతీరవాసుల విలోకించుచు బాహ్లీకదేశమధ్యంబునం జని సుదామాఖ్యపర్వతం బతిక్రమించి యచట విష్ణుచరణాంకితస్థానంబు విలోకించుచు విపాశానామనది నుత్తరించి తత్తీరవర్తిశాల్మలీవృక్షంబు విలోకించి యవ్వలఁ సరిత్సరోవరతటాకవాపీకూపానూపంబులు నిరీక్షించుచు సింహవ్యాళమృగద్వీపిసంపూర్ణంబు లైనమహారణ్యంబు లుత్తరించి మహామార్గంబుఁ బట్టి చని శ్రాంతవాహను లై కులరక్షణంబు కొఱకును నృపతిప్రియంబు కొఱకును భర్తృవంశపరిగ్రహంబు కొఱకును బహు

ప్రయత్నంబున రాత్రి సమయంబున గిరివ్రజపురంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కచోట విశ్రమించి యున్నంత. 1408

భరతునికి దుస్స్వప్న మగుట.

చ. భరతుఁడు నాఁటిరేయి యొక•భంగిని నిద్దుర వోవుచుండి దు
ష్కరమగు నొక్కకీడుకలఁ•గాంచి దిగు ల్గొని నిద్రలేచి ని
వ్వెఱపడి వేగునంతకును•వేగుచు వేగిరపాటుతో నినుం
డఱిముఱిఁ దోఁచినంతనె స•భాంతరసీమకు వచ్చి యచ్చటన్. 1409

క. అక్కఱపడి చనుదెంచిన, మక్కువచెలికాండ్రతోడ•మాటాడక యే
దిక్కును జూడక గ్రక్కున, చెక్కిటఁజెయిఁ జేర్చి చింత•సేయుచు నుండెన్.

తే. అప్పుడు విషణ్ణవదనుఁడై•నట్టిభరతుఁ, జూచి ప్రియవాదులగువయ•స్యులుతదీయ
చిత్తఖేదంబుఁ బాయ విం•చిత్రపుణ్య, కథలఁ జెప్పిరి కొందఱు•కౌతుకమున.

క. మఱియుం గొందఱు మురళీ, కరతాళమృదంగములును•ఘనముగ వాయిం
చిరి వారయువతు లెంతయు, సరసత నాట్యములు మోహ్రిల•సల్పిరి వరుసన్.

తే. మఱియు సంస్కృతప్రాకృత•మాగధాది, గద్యపద్యాత్మకము లైన•కావ్యనాట
కములు చదివిరి కొందఱు•కరము హాస్య, ములు వచించిరి పరిహాస•కులుచెలంగి.

తే. ఇవ్విధంబున హితమతి•నెవ్వ రెన్ని, ప్రమదజనకంబు లగువినో•దము లనేక
గతుల సలిపిన నమ్మహీ•పతినుతుండు, చిత్తమున నించుకయు సంత•సింప కుండె.

భరతుఁడు తనప్రియసఖునికి స్వప్నప్రకారముఁ జెల్పుట.

వ. అప్పు డొక్క ప్రియసఖుండు దీనుండై మొగంబు వాంచి యున్నభరతు నుపలక్షించి యేమికారణంబున ని ట్లున్నవాఁడ వని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 1415

క. ఇష్టసఖా యే మందు న, రిష్టం బగుస్వప్న మొకటి•రే యాత్మకు సం
దృష్టం బైనకతంబున, నష్టమహుఁడ నైతి నెమ్మ•నంబు గలంగెన్. 1416

వ. అత్తెఱం గెఱింగించెద వినుము. 1417

సీ. అచలాగ్ర మెక్కి మా•యయ్య క్రమ్ముడి పీడ గోమయహ్రదములోఁ•గూలినట్లు
గోమయహ్రదములోఁ•గూలి తైలముఁ గ్రోలి ఘనతైలవాపిలో•మునిఁగినట్లు
తైలంబు తల నంటి•తైలాన్నము భుజించి నగము బ్రద్దలు వాఱ•నవ్వినట్లు
రక్తగంధముఁ బూసి•రాసభస్యందన మెక్కి దక్షిణదిశ•కేగినట్లు

ఆ. వికృతవేష మైన•యొకరాక్షసాంగన, రక్తపటముఁ దాల్చి•రాజవరుని
నెలమిఁ ద్రాటఁ గట్టి•యీడ్చినట్లుగ స్వప్న, మందుఁ గానఁ బడియె•నాప్తవర్య.

క. అసితాంబరధరుఁ డై యా, యసపీఠంబున విషణ్ణుఁ•డగుదశరథు న
త్యసితపిశంగప్రమదలు, వెసఁ జూచుచు నవ్వినట్లు•వీక్షింపఁబడెన్. 1419

ఉ. వారిధు లింకినట్లు శశి•వార కిలం బడినట్లు చిచ్చు చ

ల్లాఱినయట్లు భూమి నిబి•డాంధతమోవృత మైనయట్లు రా
ఢ్వారణశృంగము ల్వ్రిఱిగి • వ్రాలినయట్లు కుజంబు లెండిన
ట్లూరక కొండలందుఁ బొగ•లూరిన యట్లుగఁ దోఁచె నెంతయున్. 1420
తే. ఇట్టిదుస్స్వప్నమొకటి•చూపట్టెనాకు,నదియ మొదలేమియునుదోఁప•దమ్యెనెట్టి
మాట వినఁబడునో యని•మనుజనాథుఁ,డన్నదమ్ములు వీట నెట్లున్నవారొ.
తే. రాసభంబులుఁ బూన్చిన•రథము నెక్కి, యేసరుం డేని స్వప్నమం • దేగినట్లు
దోఁచునట్టిమనుష్యుని•ధూమము చిత,యం దచిరకాలమునఁదోఁచు•నదినిజంబు.
క. కావున నదికారణముగ, భావంబు గలంగి యొక్క•భంగిగ నుండె
న్నావిరి విషణ్ణవదనుఁడ, నై వగచెద నృపతి కేమి•యగునో యనుచున్.1423
క. ఏమిట భయ మెఱుఁగని నా, కేమో దిగు లగుచుఁ జిత్త•మెరియఁగఁ జొచ్చెన్
రామునకు లక్ష్మణునకును, భూమివిభున కేమి కీడు•పుట్టునొ యనుచున్. 1424
తే. ఏమిహేతువొ తెలియదు • హృదయమునకు
మందత ఘటిల్లెఁ దనుకాంతి • మాసె నాస్య
మునకు దైన్యంబు వాటిల్లెఁ • బుట్టె యెన్నఁ
డిట్టి వైక్లబ్య మెఱుఁగ నే • నించు కైన. 1425
క. మున్నెన్నఁ డిట్టి కల నేఁ, గన్నది లే దేమి చెప్పఁ•గల నిఁక ధాత్రీ
భృన్నుతుఁ డగుమజ్జనకు గు, ణోన్నతుఁ జింతింప భీతి•నొందితి ననఘా. 1426
క. అని సచివునితోఁ దాతిరి, గనుపట్టినయట్టికీడు•కల యంతయుఁ దా
వినిపించి వెఱఁగుపడి నె, మ్మనమునఁ దలపోసి వెగడు•పడు చున్నంతన్. 1427

—॥ అయోధ్యనుండి వచ్చినదూతలు భరతుని సందర్శించుట. ॥—

క. పురినుండి యరుగుదెంచిన, పరమహితులు దూత లతని•పాలికిఁ జని త
చ్చరణములకు నతు లిడి యక్కఱపడి యిట్లనిరి వగపు•గన్పడ కుండన్.1428
క. అనఘ పురోహితుఁడు నమాత్యనికరము శుభంబు దెలిపి•తడయక మిముఁ దో
డ్కొని రమ్మని మముఁ బనిచినఁ, జనుదెంచితి మచటిపనులు•సమకూర్చుటకున్.
క. మా తెచ్చిన మణిభూషణ, ధౌతాంబరములు గ్రహించి • తడయక యుష్మ
న్మాతామహునకు సఖులకు, మాతులున కొసంగు మతిస•మంచితబుద్ధిన్.
వ. మఱియు మాతామహునకు వింశతికోటిమూల్యంబులును మాతులునకు దశ
కోటిమూల్యంబులును వేర్వేఱ నొసంగు మని సమర్పించినం గైకొని వారి
నభిమతకామంబుల సంతుష్టులం జేసి యిట్లనియె. 1431

—॥ భరతుఁడు తనమాతామహుని నయోధ్య కరుగుటకు సెల వడుగుట. ॥—

సీ. మాతండ్రి దశరథో•ర్వీతలనాథుండు సేమమె మాయన్న•రామభద్రుఁ
డానందభరితాత్ముఁ• డై యున్నవాఁడె లక్ష్మణునకు మేలె ధ•ర్మజ్ఞ ధర్మ
దర్శిని ధర్మాఢ్య • ధర్మవిచారిణి లక్షణలక్షిత • రామజనని

కౌసల్య కుశలమె • కమనీయగుణశీల యగుసుమిత్రకు భద్ర•మగుని క్రూర
తే. చిత్త నిజకార్యతత్పరో•ద్వృత్తశీల, యైనమాతల్లి సుఖయుక్త•యగునె మఱియు
దక్కినన్నృపాంగనలకు భ•ద్రంబె యూర, నున్నవారెల్లఁ గుశలులై •యున్నవారె.
క. అని యడిగిన నచ్చారులు, విని భరతునితోడ ననిరి • వెండియు దేవా
విను మూ రిపు డడిగినవా, రనువుగ నున్నారు సమ్మ•దాత్మకు లగుచున్. 1433
క. ఆవంత లేదు భయము సు,ధీవర పద్మకర లక్ష్మి • దేవరవారిం
గాపలె నని వరియించుం, గావున విచ్చేయు వలయు • గ్రక్కునఁ బురికిన్.
వ. అని వేగిరపడి పలుకుచున్నచారులవాక్యంబు విని భరతుండు శంకాకళంకిత
స్వాంతుం డై మాతామహున కిట్లనియె. 1435
క. అనఘా సాకేతపురం, బున కరిగెదఁ దండ్రిఁ జూడ • ముసుకొని మీర
ల్మనమునఁ దలంచినప్పుడె, చనుదెంచెద నాకు సెల వొ•సంగఁగ వలయున్.

మాతామహమాతులులు భరతునకుఁ గానుక లొసఁగుట.

చ. అనుటయుఁ గేకయక్షితిత•లాధిపుఁ డెంతయుఁ జిత్రకంబళా
జినములు వారణాశ్వములు • చీర లనేకధనంబుఁ బ్రీతితో
మనుమని కిచ్చి తచ్చరము • మక్కువ మూర్కొని సత్కరించి మిం
చినయనురక్తి నంపకము • చేసి ముదం బిగురొత్త వెండియున్. 1437
మ. అనఘా పీటికిఁ బోయి రమ్మ చటివృ•త్తాంతంబు సర్వంబు మా
కనుమానింపక చెప్పి పంపు మని సం•య్యాటంబుగాఁ బల్కి నూ
తనహారంబులు ధౌతచేలము లమా•త్యశ్రేణి కర్పించి సం
జనితానందముతోడ వీడ్కొనియె వా•త్సల్యంబు దీపింపఁగన్. 1438

భరతుం డయోధ్య కరుగుట.

వ. ఇట్లు మాతామహుండు ద్విసహస్రవక్షోభూషణంబులును షోడశాశ్వశతంబులును నపరిమితధనంబును భరతున కొసంగి గుణవంతు లగువారిఁ గొందఱ మంత్రుల నిచ్చి సముచితంబుగా వీడుకొల్పిన నతనిమాతులుండును రూపసంపన్నంబులు నిరావదింద్రశిరాఖ్యపర్వతోత్పన్నంబులు నైనగజంబులను వాయువేగంబు లైనసైంధవంబులను సుసంయుక్తంబు లైన ఖరంబులను నంతఃపురసంవృద్ధంబులును వ్యాఘ్రవీర్యబలాన్వితంబులును దంష్ట్రాయుధంబులును మహాకాయంబులు నగు శునకంబుల నొసంగి యనంతధనం బిచ్చి యనిచె నిట్లు కృతప్రయాణుం డై భరతుండు మాతామహమాతులదత్తధనాదుల నభినందింపక స్వప్నదర్శన భయంబువలనను దూతప్రేరణంబువలనను ద్వరమాణుం డై మాతామహునకు మాతులునకుం జెప్పి గమనసంవిధానంబుఁ గావించి శత్రుఘ్నసహితంబుగా రథారోహణంబుఁ జేసి రాజగృహంబు వెలువడి యింద్రలోకంబు వెలువడినపరమసిద్ధుంబుంబోలెఁ దేజరిల్లుచు రాజమార్గం

బునం జనియె నప్పుడు భృత్యులు మండలాకారచక్రంబు లగు పరిష్కృత రథంబులను గోహయ ఖరోష్ట్రంబులనుం గొని వెంటం జనిరి యిట్లు భరతుండు మాతామహబలాభిగుప్తుం డై ప్రాణసఖు లైనయమాత్యులం గూడి ప్రాఙ్ముఖంబుగాఁ బోవుచు మార్గంబున సుదామాఖ్యనది నుత్తరించి దూరపార యగుహ్లాదినీనది దాఁటి యేలాధాననగరసమీపంబునఁ బశ్చిమాభిముఖప్రవాహతరంగయుక్త యైనశతద్రూ తరంగిణిం దాఁటి యపరపర్పటాఖ్య దేశవిశేషంబు లతిక్రమించి శిలాపకర్షణస్వభావ యగుకల్లోలిని దాఁటి యాగ్నేయశల్యకర్తన సంయుజ్ఞకం బైనగ్రామద్వయం బతిక్రమించి శిలావహానది నవలోకించుచుఁ జైత్రరథం బనువనంబును లక్ష్యంబుఁ జేసి మహాశైలంబుల నతిక్రమించి పార్శ్వద్వయంబునఁ బ్రవహించు గంగాసరస్వతీనదుల విలోకించుచు వీరమత్స్యోత్తరదేశంబు లతిక్రమించి తదుత్తరంబున భారుండాఖ్యవనంబుఁ బ్రవేశించి పర్వతాభిసంవృత యైనకులింగాఖ్యనదిని యమునాసమీపంబున దాఁటి యమునానది డాయం జని యమ్మహానదియందు సుస్నాతుం డై తజ్జలపానంబుఁ జేసి జలావగాహనాదికంబునఁ గ్లాంతంబు లైనహయంబుల గాత్రంబులు శీతీకరించి యాశ్వాసించి నిర్మలజలంబులు సంగ్రహించికొని యన్నది నుత్తరించి భద్రజాతీయగజంబు నారోహించి గంధవాహుం డాకాశంబుం బోలె రయంబున నిర్జనం బైనమహారణ్యం బతిక్రమించి యంశుధానాఖ్యపురంబు దాఁటి ప్రాగ్వటాఖ్యపుణ్యపురతీర్థంబున భాగీరథి నుత్తరించి యవ్వలఁ గుటికోష్ఠికాఖ్యనిమ్నగ దాఁటి ధర్మవర్ధనగ్రామంబు గడచి యవ్వలఁ దోరణగ్రామంబునకు దక్షిణభాగంబునం బొల్చుజంబూప్రస్థాఖ్యం బగుగ్రామంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చటం గదలి రమ్యం బైనవరూథగ్రామంబునకుం జని తత్సమీపవనంబున నారాత్రి నివసించి యవ్వలఁ బ్రాఙ్ముఖుం డై యరిగి యవ్వల నుజ్జిహానాఖ్యపురసమీపంబునఁ గదంబవృక్షశోభితం బైనమహోద్యానంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చటి మహోన్నతప్రియకంబులు విలోకించుచు రయంబున నవ్వనంబు దాఁటి సర్వతీర్థగ్రామంబున నొక్కరాత్రి నివసించి యవ్వల వెనుకొని రమ్మని సేనల కనుజ్ఞ యొసంగి తాను రథారూఢుం డై చని యుత్తానికాప్రభృతి పుణ్యనదు లన్నియు నుత్తరించి హస్తిపృష్ఠకగ్రామసమీపంబునఁ గుటికాఖ్యనదిం గడచి యవ్వల లౌహిత్యాఖ్యనగరసమీపంబునఁ గపీవతీతటిని దాఁటి యేకసాలగ్రామంబున స్థాణుమతి నుత్తరించి వినతాఖ్యనగరంబున గోమతీనది దాఁటి కళింగనగరప్రాంతసాలవనంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చట నొక్కింత సేపు విశ్రమించి యవ్వనంబు దాఁటి యవ్వలం జని చని యెనిమిదవనాఁటిసూర్యోదయంబున మనునిర్మితం బైనయయోధ్యాపురంబుఁ గనుంగొని భరతుండు సారథి నవలోకించి యిట్లనియె. 1439

ఉ. సారథి కంటె దవ్వుల వి౹శాలరసాలమహీరుహాళిచే
భూరిగభీరమై పొలుచు ౹ పుణ్యవనోపవనంబుల న్మర
న్నీరదపఙ్క్తిఁ బోలు మణి౹నిర్మితశర్మద హర్మ్యపాళిఁ జె
న్నారెడురాజమార్గముల ౹ నద్భుతభంగి వెలుంగు మత్పురిన్. 1440

చ. మఱియు సమాహితాగ్నుల స౹మానగుణాకరు లైనభూసురు
ల్గర మనురక్తి సేయు సక౹లశ్రుతిమంత్రరవంబు లొక్కటం
దఱుచుగ నిండి మ్రోయు విత౹తద్యుతి నొప్పెడుదాని రాజశే
ఖరపరిపాలితం బగుచుఁ ౹ గ్రాలెడుదాని నయోధ్యఁ గంటివే. 1441

శా. మున్నీపట్టణరాజమందు సతతం౹బుం బౌరనారీనరో
త్పన్నం బైనరవంబు మానసరుజ ౹ ల్వాయంగ వీతెంచుచుం
డు న్నేఁడేల వినంగరాదు పురిచు౹ట్టుం బొల్చునుద్యానపా
ళి న్నారీయుతు లై విలాసపురుషు ౹ లీక్రీడింప రా రేలకో. 1442

—— భరతుం డయోధ్యను జూచి యందలిదుర్నిమిత్తముల సారథికిఁ జూపుట. ——

తే. అనుదినంబును సాయాహ్న౹మందుఁ గ్రీడ,సలిపి యుపరతి నొందిన౹జనులచేత
నలరునట్టియుద్యానంబు౹లరయఁ జాల,నిష్ప్రభత నొంది యున్న వి౹నేఁ డిదేల.

క. వారణతురంగశకటర, థారోహకు లర్థి నీవ ౹ లావలి కిపు డే
లా రారు పోరు సారథి, యూ రడవిం బోలెఁ దోఁచు ౹ చున్నది మదికిన్.

వ. మఱియు ఫలపల్లవకుసుమమకరందరసాస్వాదమత్తశుకపికశారికాభ్రమరమరాళ విహంగమకూజితస్వనసంకులంబులును నాలవాలకరణదోహనసేచనకందళితంబులును వివిధకుసుమలతాగృహాదిక్రీడాపర్వతాదిశోభితంబులును రమ్యంబులు నగుమహోద్యానంబులు స్రస్తపర్ణద్రుమసంయుతంబు లగుటంజేసి నిరానందంబు లై సొబగు దప్పి యున్న వదియునుం గాక. 1445

ఉ. కోకిలశారికామధుర౹కూజితము ల్వినరావు వేణువీ
ణాకలనిస్వనంబులు వి౹నంబడ వేలకొ కుందచందనా
నోకహసారభాంచితమ౹నోహరసుందరగంధవాహుఁ డే
లా కలయంగ వీవఁడు స౹ఖా వినఁ గానము వాద్యఘోషముల్. 1446

క. ఈకష్టనిమిత్తంబు ల,నేకంబులు దోఁచుకతన ౹ హృదయంబున న
స్తోకపరితాప మొదవెను, దేఁకువ సెడి బుద్ధి చాల ౹ భ్రమ్మటగొనియెన్. 1447

తే. ఎల్లభంగుల మావారి౹ కెల్ల మేలు, దుర్లభం బని యాత్మకుఁ౹దోఁచు చున్న
దనుచు వెలవెలఁ బోవుచు౹మానసు గలఁగ, భరతుఁ డల్లన నప్పురీ౹వరము సొచ్చె

క. ఈరీతి వైజయంత, ద్వారంబునఁ బురము సొచ్చి ౹ త్వరితంబునఁ ద
ద్ద్వారపరిపాలకులు త, న్నారఁ మొగముఁ బెట్టి సూచు౹చుండఁగ నరిగెన్.

వ. ఇవ్విధంబున భరతుండు విషణ్ణశ్రాంతానేకాగ్రహృదయుండును లుళితేంద్రి

యుండును శ్రాంతవాహనుండునై రయంబునఁ బురంబు సొచ్చి రాజమార్గంబు నం బోవుచుఁ బథిశ్రమక్లాంతుం డైనసూతు నవలోకించి వెండియు నిట్లనియె.

క. సూతా నిష్కారణముగ, మాతామహు విడిచి మాని • మాటకు దూతా నీతుఁడ నై యే నేలా, యే తెంచితి నిట్టియశుభ • మేటికిఁ దోఁచెన్. 1451

క. నృపనాశమ్మున నేయే, నెపములు మును చెప్పఁ బడియె • నేఁ డవి యెల్ల న్విపులతరంబుగఁ గనుఁగవ, కిపు డెల్లెడఁ దోఁచుచున్న • వెంతయు వీటన్. 1452

వ. మఱియుఁ గుటుంబిభవనంబులు సమ్మార్జనవిహీనంబు లై యసంయతకవాటంబు లై ప్రభాహీనంబు లై బలికర్మరహితంబులై ధూపసమ్మోదనశూన్యంబు లై యభోజితకుటుంబంబు లై శోభాహీనజనాకులంబు లై యలక్ష్మీకంబు లై సొబగు దక్కి యున్నవి మఱియు దేవాగారంబులు వ్యపేతమాల్యశోభంబు లై యసమ్మృష్టాంగణంబు లై ప్రవిద్ధంబు లై శూన్యంబు లై యున్నవి యజ్ఞగోష్ఠులు పాడఱి యున్నయవి మాల్యాపణంబులందుఁ బణ్యంబులు ప్రకాశితంబులు గాకున్న వదియునుం గాక. 1453

ఆ. ఎవ్వ రేమి చెప్ప • రేలకొ పాడఱి, నట్లు దోఁచు చున్న • దకట పురము వణిజు లెల్ల సర్వ • వస్తువిక్రయవృత్తియుతులు గానిపగిది • నున్నవారు. 1454

క. సౌరాలయచైత్యంబులఁ, బారావతశుకపికాది • పక్షిగణము సంచారంబు దక్కి యేలకొ, యూరక కన్నీరు నించు • చున్నది కంటే. 1455

తే. ఆననమునందు వైవర్ణ్య • మడర నశ్రు, కణము లురలఁగ ధ్యానమూ • కత వహించి విక్లబత నొంది యున్నదీ • వీట నున్న, నరసమూహంబు కంటె వే • నర్మసచివ.

క. అని భరతుఁడు సారథితో, ననిష్టశకునంబు లన్ని • యటు పేర్కొనుచు న్మనమున దైన్యం బడరఁగఁ, జనియెం దొలుతొ త్త రాజ • సదనంబునకున్. 1457

—ॱ భరతుఁడు కైకేయిని సందర్శించుట. ॱ—

వ. ఇట్లు శూన్యశృంగాటకమందిరరథ్యంబును రజోరుణద్వారకవాటయంత్రంబును నగుపితృమందిరంబు విలోకించి యందు దశరథుం గానక యప్రియంబు లైన దుర్నిమిత్తంబు లనేకంబులు గనుంగొనుచు దీనమానసుం డై భయకంపితశరీరుం డై మాతృమందిరంబునకుం జని సముచితంబుగా నిజజనని సందర్శించి తచ్చరణంబుల కభివందనంబుఁ గావించె నప్పుడు కైకేయి సంప్రాప్తుం డైనకుమారు నవలోకించి రయంబునఁ గనకాసనంబు డిగ్గి యొక్కింతసేపు పుత్రవాత్సల్యంబున గాఢంబుగాఁ బరిష్వజించి నిజోత్సంగంబున సుఖాసీనుం గావించి చుబుకంబు పుణికి శిరంబు మూర్కొని చెక్కిలి ముద్దుగొని చిరకాలంబునకు సమాగతుం డగుటవలన నానందపరిపూరితాంతఃకరణ యై ప్రేమగద్గదస్వరంబున నిట్లనియె.

ఆ. అనఘ యెన్నిదినము • లయ్యె మాతామహు, మందిరంబు విడిచి • మమత మాని నిన్ను విడువఁ జాలె • నే యతండు పథిశ్ర, మంబు దీర్చికొనుము • మాన్యచరిత.

మ. తనయా వచ్చితె మామయి ల్విడిచి యె•న్నాళ్లయ్యె మాయయ్య తా
ననునిత్యంబు మనంబునం దలఁచునే • నాయన్న సంతోషియే
నినుఁ దా నంపెడువేళ నేమనియె రా•జశ్రేష్ఠ మాతల్లి నా
యన నిన్బాసిననాఁటనుండి కను చె•డ్డట్లయ్యె నా కెంతయున్. 1460

చ. అని ప్రియమారఁ బల్కు తన•యన్నను గన్గొని యాతఁ డిట్లనున్
జననిరొ తాత నిత్యము మ•నంబున నిన్నుఁ దలంచు చుండు న
య్యనఘుఁడు మాతులుండు సుఖి • యై సదనంబున నున్నవాఁడు న
న్ననుపమలీల నేగు మని • యంపె బహూకృతిఁ జేసి వేడుకన్. 1461

తే. మామ యొసఁగినగజవాజి • మణిధనంబు
లధ్వమునఁ జిక్కె నేను గ•యమున నేగు
దెంచితి నృపాలదూతచో•దితుఁడ నగుచుఁ
దద్గృహముఁ బాసి సప్తరా•త్రంబు కడచె. 1462

సీ. పగడంపుఁగోళ్ల సొం•పగునీదుశయనీయపర్యంక మేలకో • పాడుదోఁచె
మాయయ్య దశరథ•క్ష్మాభర్త కుశలియై యున్నచందము దోఁప•కున్న దేమి
యెప్పుడు నీయిల్లు•నెడఁబాయఁ జాలని తండ్రి నేఁ డెచటికిఁ • దలఁగిపోయెఁ
గృతకాముఁడై యగ్ర•సతి యగుకౌసల్యయున్నతాలయమున • నున్నవాఁడొ

తే. యమ్మహాత్ముని పాదప•ద్మముఁ గొలువ, వలయు నెచ్చటయున్నాఁడొ • తెలియఁ జెప్పు
మనిన నక్కైక భరతునా•ననముఁ జూచి, యిట్లనుచుఁ బల్కె సందియ•మింత లేక.

భరతుఁడు పితృమరణం బెఱింగి దుఃఖించుట.

క. చతురుండు యాయజూకుఁడు, జితేంద్రియుఁడు సత్యరతుఁడు • క్షితివల్లభుఁడో
సుతభూతంబుల కెయ్యది, గతి యై తగు నట్టిచరమ•గతికిం జనియెన్. 1464

క. నావుడు భరతుఁడు జనయి, త్రీవాక్యం బాలకించి • పృథుపరశుహతం
బై వసుధఁ బడినవిటపము, కైవడి మహి వ్రాలె శోక•కంపితుఁ డగుచున్.

శా. ఈరీతి న్మహి వ్రాలి శోకదహనుం • డేఁచ న్భుజం బెత్తి దీ
నారావంబున నేడ్చెఁ గన్నుఁగవ బా•ష్పాంబుల్ జడిం గాఱఁగా
హా రాజోత్తమ హా మహాగుణమణీ • హా తండ్రి మ మ్మొంటిని
ష్కారుణ్యంబునఁ బాసి పోవఁ దగవే • క్ష్మానాథ యంచున్ రహిన్. 1466

క. అని యీగతి భరతుం డా,ననమునఁ బట మొత్తి ఘోర•నాదమునఁ బ్రతి
ధ్వను లీనఁగ నేడ్చుచు మే,దినిఁ బడి విలపించెఁ జాల • ధృతి వాయంగన్.

ఉ. శారదపూర్ణిమారజని•చంద్రవిరాజితమైనవారిద
ద్వారముభంగిఁ బొల్చు నృప•తల్పము భూపతి లేమిఁ జేసి నేఁ
డారయఁ జంద్రహీన మగు • నాకసముం బలె శుష్కతోయ మా
వారినిధానముంబలెను • బాడఱి యున్నది కాంతిహీనమై. 1468

చ. అని బహుభంగుల న్నముది•తా ర్తరవం బడరంగ నిష్ఠురా
వనిఁ బడి యేడ్చు చున్నహరి•వారణసన్నిభు నిందుతుల్యుని
న్వనరుహబాంధవప్రతిము • వారణవైరినిభుం గుమారునిం
గనుఁగొని లెమ్ము లెమ్మనుచుఁ • గైకయి కౌఁగిటఁ బట్టి యి ట్లనున్. 1469
మ. అమలాత్మా నినుబోఁటిప్రాజ్ఞు లిటు శో•కాక్రాంతు లై విక్లబ
త్వమునం బ్రాకృతులట్లు దైన్యమున సం•తాపింతురే యిట్లు దుః
ఖమునం దూలినఁ జన్నవారు మరలం • గాంక్షించి యేతెంతురే
క్షమలోఁ దొల్లిఁటిరాజు లందఱును బం•చత్వంబుఁ బ్రాపింపరే. 1470
తే. అనఘచారిత్ర నీబుద్ధి • యనవరతము, సవనదానతపశ్శ్రుతి•సత్యశౌచ
శీలములయందు మిక్కిలి• చేరి యుండు, నర్కగుచి మందరనగంబు•నందుఁ బోలె.
క. అనవుడుఁ గొండొకసే ప, య్యనఘుఁడు కఠినోర్వి నొరిగి • యారాటమునం
బెనువగలఁ బొగిలి క్రమ్మఱ, జననిం గని యిట్టు లనియె • సంతాపమునన్.
ఉ. ఉల్లమునందుఁ బ్రేమ దళు•కొత్తఁగ రాముని రాజ్యలక్ష్మికి
న్వల్లభుఁ జేయుఁ దా నొకహా•వం బొనరింపఁ గలండు తండ్రి యం
చుల్లమునందు నమ్మి రయ • మొప్పఁగ వచ్చితిఁ గాని యిట్లు మా
కెల్ల దురంతదుఃఖ మిడి • యీగతిఁ బోవు టెఱుంగ నక్కటా. 1473
ఉ. సాధుచరిత్రుఁ డార్జవవి•చారుఁడు సూనృతవాది యైనభూ
నాథుఁ డమేయధైర్యగిరి•నాథుఁడు నాచనుదెంచునంతలో
వ్యాధి నశించెనో తెలియ •నాడుము నాయన సంస్కరించి రా
మాదికుమారు లెంతయుఁ గృ•తార్థకు లైరికదా తలంపఁగన్. 1474
ఉ. మాతులునింట నుండి గరి•మం జనుదెంచిననన్ను మున్ను వి
ఖ్యాతకృపానురాగములఁ • గౌఁగిటఁ జేర్చి రజంబు నూడ్చి సం
భూతముదంబున న్శిరము • మూర్కొని వేడ్కలు సేయుచుండు నేఁ
డాతనియంగసంగమమ•హాసుఖముం గన నైతి నక్కటా. 1475
ఉ. ఎవ్వఁడు భ్రాత తండ్రిసముఁ • డెవ్వఁడు రక్షకుఁ డెవ్వఁ డింక నా
కెవ్వని కేను దాసుఁడ మ•హీస్థలి నారఘురాముతోడ నా
నెవ్వగ లెల్లఁ దెల్పి జన•నీ రయ మారఁగఁ బిల్వ నంపు దా
దవ్వులఁ జూచి తచ్చరణ•తామరసంబులమీఁద వ్రాలెదన్. 1476
క. ధర్మవిదుఁడు ధర్మాత్ముఁడు, ధర్మపథగరిష్ఠుఁ డైన • ధరణీనాథుం
డర్మిలిఁ గడచనుచో నయ, ధర్మా సందేశ మేమి • దడవెం జెపుమా. 1477
వ. అనిన నక్కైకేయి యిట్లనియె. 1478
శా. ఆభూనాథకులోత్తముం డలసతన్ • హా రామ హా లక్ష్మణా
హా భూపుత్రిక యంచుఁ బేర్కొని తదీ•యానూనరమ్యాకృతు

ద్రా భావంబున నిల్పి తద్గుణగణ•ధ్యానంబుఁ గావించుచు
నొశ్భాహీనత నొంది మేను విడిచెం • క్షోభంబు వాటిల్లఁగన్. 1479

తే. జానకీలక్ష్మణులఁ గూడి•సంభ్రమమున, విపినమున నుండి క్రమ్మఱ • వీటి కరుగు
దెంచినరఘూత్తమునివిలో•కించి యెల్ల, జనులుసిద్ధార్థు లయ్యెద• రనుచుఁబలికె.

వ. అని పలికిన నద్దేవివచనంబు విని ద్వితీయాప్రియశంసనంబువలన మిక్కిలి విష
ణ్ణవదనుం డై వెండియు నద్దేవి కిట్లనియె. 1481

భరతుఁడు కైకేయిని రామవివాసనంబునకుఁ గారణం బడుగుట.

క. జననీ కౌసల్యానం, దనుఁ డవనీపుత్రిఁ గూడి • తమ్ముఁడు గొలువ
న్ననపురము విడిచి యెచ్చట, ననిశం గావించె దాని • నొయ్యనఁ జెపుమా.

చ. అన విని వేడ్కఁ గ్రాలుహృద•యంబున నజ్జగడాఁగ కూర్మి ని
ట్లను నిసుమంత గొంకక జ•టాజినము ల్ధరియించి భూమినం
దనియు సుమిత్రపట్టియు ము•గంబునఁ దోఁ జనుదేర దండకా
వనమున కేగె రాముఁడు ధ్రు•వంబుగ రాజ్యముఁ బాసి పుత్రకా. 1483

ఉ. నా విని విన్నవాటు వద•నంబునఁ దోఁప నతండు బాష్పము
ల్వావిరిఁ గ్రమ్ముదేర బలు•వంతలఁ గుందుచుఁ ద్రస్తచిత్తుఁ డై
భూ వియదంతరాళపరి•పూరితకీర్తిని రామమూర్తినిర్
భావమునందు నిల్పి నిజ•వంశసముంచితసూక్తి నిట్లనున్. 1484

ఉ. ఎన్నఁడు విప్రసొమ్ము భుజి•యింపఁ డధర్మము త్రోవఁ • బోఁడు తా
నెన్నఁడు నన్యకాంతపయి • నించుకయైన మనంబు సేర్పఁ డా
పన్నశరణ్యుఁ డంచితకృ•పాలుఁడు ధర్మవిధిజ్ఞుఁ డైనమా
యన్నయ దేల భ్రూణహాని•యట్ల వనంబున కేగెఁ జెప్పుమా. 1485

చ. అన విని యానృశంసిని ని•జాత్మజునిం బరికించి తా నొన
ర్చినకొఱగానికార్యములఁ • జెప్పినఁ జాలఁ గృశించునే కదా
యని జగడాఁగ యాట హృద•యంబున నించుక శంక నొంద కా
యనువున స్త్రీస్వభావమున • నాతనితో ముద మంది యిట్లనున్. 1486

కైకేయి భరతునకు రామవివాసనంబునకుఁ గారణంబుఁ దెల్పుట.

ఉ. ధర్మము దప్పి కాదు పర•దారధనాదులఁ గోరి కాదు దు
ష్కర్మ మొనర్చి కాదు ద్విజ•సత్తముని న్వధియించి కాదు స
ద్ధర్మవిశారదుండు నృప•ధర్మవిధిజ్ఞుఁడు నైన రాఘవుం
డర్మిలిఁ గానకుం జనుట • కైన తెఱం గెఱిఁగింతుఁ బుత్రకా. 1487

చ. అఱమఱ యింతలేక వినుమా మును మీజనకుండు నాకుఁ దా
వరములు రెండొసంగె నవి • వాకొని నీకు నరాధిపత్యముం

బరువడి రామభద్రకుఁ బ్ర•వాసముఁ గోరితిఁ గోరిన న్మహీ
వరుఁ డగుఁ గాక యం చతని • వారక పొమ్మని పంచెఁ గానకున్. 1488
ఉ. పంచిన మంచి దంచు నర•పాలశిఖామణి యైనరాముఁ డ
భ్యంచితలీల వల్కలజ•టాజినము ల్ధరియించి యాత్మలో
నించుక యైన స్రుక్కక మ•హీజయు లక్ష్మణుఁ డంటి వెంట రా
వంచన యింత లేక వన•వాటికిఁ బోయెఁ బితృవాజ్ఞ మీఱఁగన్. 1489
ఉ. ఈగతి రాఘవుం డడవి • కేగినపిమ్మటఁ దాల్మి వీడి లో
రాగము గూర నివ్వటిలు • రామవియోగజతాపవహ్నిచేఁ
గ్రాఁగుచు రేపవ ల్వగలఁ • గంటికిఁ గూరుకు రాక వంతల
న్వేఁగుచు మేదినీవిభుఁడు • వే చనియె న్సురరాజువీటికిన్. 1490
ఉ. రాముఁడు దాల్పఁగాఁ దగిన•రాజ్యము నేర్పునఁ జేసి నీకుఁ గా
భూమివరేణ్యుచేతఁ బలు•పోకల వంచనఁ జేసి తెచ్చితి
న్నామది చల్లఁ జేయుచు జ•నంబులు సన్నుతి సేయఁ జుట్టము
ల్బాములు వీడ నింక నర•పాలనశీలివి గమ్ము పుత్రకా. 1491
ఉ. ఈపుర మీయనామయమ•హీతల మీమణిరత్నకాంచనం
బీపలుమూఁక లీధనము • లెంతయు నీయది గాన నాత్మలో
భూపతిపోకకు న్వగలఁ • బొందక ధైర్యము నూఁదు మింక ని
న్నేపున సర్వరాజ్యమున • కేలికఁ జేసెద రెల్లి సద్విజుల్. 1492
క. అని పితృమరణము భ్రాతల, వనగమనముఁ జెప్ప విని య•వార్యచరితుఁ డా
యన పిడుగు వడినవానిం, బెనుగొఱవిం గాల్చినట్లు • బిమ్మిటి గొనుచున్.
వ. కొండొకసే పొల్లం బోయి మెల్లనఁ దెలిసి నిజజనని నవలోకించి యిట్లనియె.

భరతుండు కైకేయిని దూఱుట.

ఆ. అకట తండ్రిచేత • నల తండ్రి కెన యైన, భ్రాతచేత విడువఁ•బడి స్వధర్మ
హతుఁడనై కృశించు•నట్టినాకీరాజ్య, మీధనంబు నగర • మేలచెపుమ. 1495
క. భూరమణుఁ జంపి రాముని, వారక తాపసునిఁ జేసి • వ్రణమందు ఘన
క్షారము బలె దుఃఖము నం, దారయ దుఃఖం బొనర్చి • తతికఠినమతిన్. 1496
క. మావంశము నిర్మూలముఁ, గావింపఁగఁ గాళరాత్రి•గతి వచ్చితి వా
భూవిభుఁడు నిన్ను భస్మ, వ్యావృతశిఖికణము వనుచు • నరయక చెడియెన్.
క. జనపతి నీచే గతచే, తనుఁడై దివి కనుపఁ బడియె • దాన రఘుకులం
బునఁ గలధర్మంబు నయం, బును వృత్తము సుఖము యశముఁ•బొలిసెఁ గులఘ్నీ.
తే. నీకరగ్రహ మొనరించి • నిత్యసత్య, ధర్మరతుఁడైనమాయయ్య • దశరథుండు
తీవ్రదుఃఖాభితప్తుఁడై • తీఱి పోయె, ఫణినిఁ జేనంటి యజ్ఞుఁడు • పడినపగిది.
చ. అనుపమసత్యధర్మరతుఁ•డైనరఘూత్తము నుగ్రకాననం

బున కనుపంగ నేల తన•పుత్త్రునివైభవ మక్షి కింపుగాఁ
గనుఁగొనువేడ్క నున్నమహి•కాంతునిఁ జంపఁగ నేల యక్కటా
కని కని దీన నేమి యొషి•గట్టఁ దలంచితివే నరాదినీ. 1500

మ. చిరకాలం బనపత్యతాపమున గా•సిం జెంది నేఁ డింతక
క్కఱతో నమ్మహనీయులం గని యభం•గప్రీతితో నున్న ని
త్తఱిఁ గౌసల్యకు నాసుమిత్త్రకు ననం•తక్షోభ మిట్లీవు మ
త్సరితం జేసితి వింకఁ దన్ముఖము లే•చందంబునం జూచెదన్. 1501

క. గురువృత్తివిదుఁడు ధర్మో, త్తరుఁ డగురఘునాయకుండు • తనతల్లిపయిం
గుఱిఁ జేయుభక్తి నిన్నుం, బరికించుం గాదె యతనిఁ • బాపుట తగవే. 1502

మ. కరుణం జెల్లెలఁ జూచుకైవడి నినుం • గౌసల్య దా సంతతం
బరుదారం బరికించు నాయమసుతుం • డైశ్వర్యభోగార్హుఁ డి
త్తఱిఁ జీరాజినము ల్ధరించి మునిచం•దాన న్వనక్షోణి క
ట్లరుగం జూడఁగ నెట్లు సైఁచితివి వం•శాచారవిద్వేషిణీ. 1503

ఉ. శూరుఁ డపాపచిత్తుఁడు వి•శుద్ధచరిత్త్రుఁడు కీర్తిమంతుఁ డం
భోరుహతామ్రలోచనుఁడు • ధన్యుఁడు సర్వశరణ్యుఁ డంచితా
కారుఁడు నైనరాముని జ•గన్నుతశీలు నకారణంబుఁగా
దారుణకాననంబునకుఁ • దప్పక పంచితి వేల చెప్పుమా. 1504

తే. కరము రాజ్యార్థ మన్యాయ•గతి ననర్థ, మరయ నీచేత నాసీత•మగుటవలన
నన్న కేఁ జేయుభక్తిలా•భ్యమునఁ జేసి, నీకు విదితంబు గా దని•నేఁ దలంతు.

క. లలితయశోధను లినకుల, లలాము లుత్తములు రామ•లక్ష్మణు లటవీ
స్థలి కేగి రింక నే నే, బలమున సామ్రాజ్య మెల్లఁ • బరిపాలింతున్. 1506

తే. మేరుధాత్రీధరంబు స•మీపవనము, నట్ల బలవంతుఁ డైనసీ•తాధినాథు
నాశ్రయించి బలోన్నతుం•డయ్యె దశర, థాధిపుఁడు సేమమునరాజ్య•మర్థి నేలె.

వ. అట్టిమహాత్ముం డగుదశరథునిచేతఁ దాల్పం బడినమహీసామ్రాజ్యభారం బే
బలంబునం దాల్పువాఁడ మహాబలీవర్దంబుచేత సముద్ధృతం బైనభారంబు
వత్సతరంబు మోవం జాలునె యది యట్లుండ నిమ్మపాయబలంబునఁ గాని
బుద్ధిబలంబునఁ గాని యొక్కింత రాజ్యభారధారణంబునందు సామర్థ్యంబు
నాకుఁ గలిగి యున్నను బుత్త్రగర్ధిని వగు నిన్నుఁ గామితసిద్ధిచేత వెలయింపం
జాల రామునకుఁ గౌసల్యయందుం బోలె నీయందు సంతతంబు మాతృత్వ
ప్రయుక్తగౌరవంబు గలుగ కుండె నేని నిన్నుం బరిత్యజింప వచ్చు నతం డంత
కంటె నీయెడ వినయగౌరవంబులఁ బాటించుం గావున నత్తెఱం గవలంబించుట
కయుక్తం బై యున్న దని పలికి భరతుండు వెండియు నిట్లనియె. 1508

తే. సాధుచారిత్త్రవిభ్రష్ట•సత్యరహిత, కులవినాశని పాపసం•కలితచిత్త

మూఢ పండితమానిని • పూర్వరాజ, గర్హితం బైనమత మెట్లు • గలిగె నీకు.
తే. వంశపాంసని యీరఘు • వంశమందుఁ, బూర్వకులలోన జ్యేష్ఠుండు • భూమికధిపుఁ
డగుచు నుండఁ గనిష్ఠుల • య్యనఘు ననుస, రించివర్తించు టదిధర్మ • వృత్తివరణి.
తే. స్వప్రయోజనపరవు నృ • శంస వగుట, నీవు శాశ్వతమైనట్టి • నృపతిధర్మ
మును నృపాచారపద్ధతి • యనుపమాన, సాధువృత్త మెఱుంగవు • సత్య మింత.
తే. వంశపాంసని జ్యేష్ఠాను • వర్తనంబు, వివిధపార్థివవంశసం • భవుల కెల్ల
ధరణి సాధారణం బైన • ధర్మ మందు, రాఘవులకు విశేషధ • ర్మంబు దలఁప.
తే. అట్టికులశీలయుతులు ధ • ర్మైకరతులు, లైనయిక్ష్వాకుకులజధ • రాధిపతుల
ధర్మచారిత్రగర్వితత్వంబు నిన్నుఁ, బొంది సర్వంబు శిథిల మై • పోయె నేఁడు.
క. మునుకొని మీమాతృకులం, బునఁ బుట్టినవారు రాజ • ముఖ్యులు జ్యేష్ఠుఁ
జనపతిఁ జేయరె నీ కీ, యనర్థమతి యెట్లు గలిగె • నన్వయహారిణీ. 1514
తే. యశము కులమును జెఱిచితి • వట్టినీకుఁ, గామమునఁ దృప్తి సేయక • రామభద్రు
నివుడె దోడ్తెచ్చి పుడమి క • ధిపునిఁ జేసి, యతని కతిభక్తిదాసుండ • నై చరింతు.
క. అని యిట్లు విప్రియము లగు, సునిశితవాక్యములు పల్కి • శోకంబున రో
దన మొనరించుచుఁ గ్రమ్మఱ, జననిం గని యిట్టు లనియె • సక్రోధుం డై. 1516
తే. పాపచారిణి రాజ్యలో • భమునఁ జేసి, ధర్మ మంతయు విడిచిన • దాన వైతి
వింక నిన్నన నేల ని • శ్శంక నన్ను, మృతునిఁ గా నెంచి రోదన • యుతవు గమ్ము.
క. పతి దివమున కలసీతా, పతి కాననమునకు నీదు • పంపునఁ జనుచు
న్మతిలోన నిను సతీగుణ, యుత వని నిక్కము దలంచి • యుండురె చెపుమా.
క. కులమును నశింపఁ జేయుట, వలనం దగ భ్రూణహత్యఁ • బ్రాపించితి వా
కలుషమునఁ బతిసలోకత, నలరారక నిరయగతికి • నరిగెద వింకన్. 1519
తే. సకలలోకప్రియుని రామ • చంద్రు నడవి, కనిచి విభుని నాకమునకుఁ • బనిచి నాకు
నెల్లవారికి భయ మావ • హిల్లఁ జేసి, పాపభాగిని వై నిల్వఁ • బడితి వీవు. 1520
క. నీచేత ఘోరకర్మ, ప్రాచుర్యముచేత నెద్ది • పాప విటులు నేఁ
డాచరిత మయ్యె నది న,న్నేఁచుటయే కాదు జగము • నేఁచఁ దొడంగెన్. 1521
వ. మఱియు దుష్టచారిణి వైననీకతంబున మహీరమణుండు లోకాంతరగతుం డయ్యె రామభద్రుండు వనంబునకుం జనియె నేను వంశపాంసని వగునీకుం బుట్టినకతంబున లోకంబునం దుపక్రోశమలీమసుండ నైతి మాతృరూపంబునం జూపట్టుమృత్యువ కా సిన్నుఁ దలంచెద దురాచారసంపన్న వగుని న్నవలోకించుటయు నీతోడ సంభాషించుటయు మహాపాతకం బని తోఁచుచున్నది పతిఘాతిని వైన నీవలన సుశీల లగు కౌసల్యయు సుమిత్రయుఁ దక్కిన యంతఃపురకాంతలు దుస్సహం బైన దుఃఖంబు నొంద వలసె నిరయగామిని వగునీవు ధర్మాత్ముం డగునశ్వపతివంశవినాశనార్థంబు పుట్టినరాక్షసివి గాని యమ్మహా

త్మునకుం బుత్రికవు గావు పరమ ధార్మికుండును నిత్యసత్యపరాయణుండు నగు రాముని వనంబునకుం బనిచి పుత్రవత్సలుం డగుమజ్జనకుని దివంబునకుం బంచి యేపాపకర్మం బాచరించితి వాపాపకర్మంబు పితృభ్రాతృపరిత్యక్తుం డగుటవలన లోకవిద్వేష్యుండ నైననాయందు సమారోపితం బయ్యెఁ గట్టిడితనంబున రట్టున కొడిగట్టితివి ధర్మసంయుక్త యైనకౌసల్యాదేవినిఁ బుత్రహీనం జేసి యేలోకంబుఁ బడయం గోరితివి బంధుసంశ్రయుండును నియతుండును జ్యేష్ఠుండును బితృసముండు నగుకౌసల్యానందనునియందు నాకుం గలభక్తిస్నేహంబులు మూఢచిత్త వగుటం జేసి పరామర్శింప వైతి వని పలికి పుత్రవిశ్లేషంబు దల్లి కసహ్యతరం బని యెఱింగించువాఁడై యంగాదంగా దని యెడు శ్రుతియర్థంబు మనంబున నిడికొని వెండియు నిట్లనియె. 1522

భరతుఁడు కైకేయికిం బుత్రశోకము దుస్సహమని యెఱింగించుట.

క. విను మంగప్రత్యంగజుఁ, డనురాగస్థానభూత • మగుహృదయమునన్
జనియించెఁ గాన నౌరసుఁ, డనఁ దగి నతఁ డమ్మ కెక్కు•డార్వురిలోనన్. 1523

వ. అని పలికి పుత్రశోకంబు దుస్సహదుఃఖకారణం బని సూచింపం జేయువాఁడై యొక్కయితిహాసంబు నిట్లనియె. 1524

సీ. వినుము నృశంస త్రి•విష్టపంబున వన్నె కెక్కిన సురభి దా • నొక్కనాఁడు
పుడమిపై నాఁగలిఁ • బూని యామద్వయపర్యంతమును దున్ని•బడలి దారు
ణాతపంబున డస్సి•యడుగులు తడఁబడఁ దూఁగాడు చున్నయ•త్తుంగవృషభ
ముల రెంటిఁ గని తన•కులమునఁ బుట్టిన వౌట నందనుల కా•నాత్మఁ దలఁచి
తే. పుత్రశోకంబుచేఁ జాలఁ • బొక్కి యేడ్వ
దానికన్నీటి చినుకు లం•ధఃప్రచారి
యగుసురేంద్రునిపైఁ బడ్డ • నతఁడు చూచి
మోడ్పుఁ గేలొప్పఁ బలికె న•మ్మొదవుతోడ. 1525

క. దేవతతికి భయ మయ్యెనె, భావంబునఁ గలఁగి యేల • పరితాపింప
న్నావుడు నిర్జరధేనువు, దేవపతిం జూచి పలికె • దీనత వెలయన్. 1526

వ. సురేంద్రా యుష్మద్భయాగమనశంకాహేతుభూతం బైనపాపంబు లేదు కర్షకునిచేత దండితు లై యెండం బడి కృశించుచు మొగంబుల దైన్యంబు దోఁప భూరిభారపీడితు లౌటకతంబున దుఃఖించుచు మహీతలంబున విషమస్థలంబునం జరించు చున్నమత్పుత్రులం జూచి పుత్రునిం బోలినప్రియవస్తు వన్యం బెద్దియు లేమిం జేసి శోకించు చున్నదాన నని పలికిన నయ్యమరవిభుం డెద్దాని పుత్రసహస్రంబులచేత లోకంబు వ్యాప్తం బయ్యె నట్టిదాని రోదనంబుఁ గావించుదానిఁ గామధేనువు నవలోకించి పుత్రునకంటెఁ బ్రియుం డన్యుండు లేఁడని తలంచి పరిమళోపేతంబు లైనతదీయాశ్రుకణంబులు కొనగోట మీటుచు

మృదుమధురవాక్యంబుల ననూనయించె నిత్యం బప్రతిమవృత్తియు లోక
సంరక్షణేచ్ఛయు గుణనిత్యయు సంపత్ప్రదయు శీలపరిపూర్ణయు బహుపు
త్త్రయు నైనకామధేను వొక్కనికిఁ గా శోకించె నని శాస్త్రంబు లెఱింగించు
చుండ నేకపుత్త్ర యగుకౌసల్య యతం డొక్కరుండును వనంబునకుం బోవు
చుండ దుఃఖంబునం బరితపించు చున్న దనుట కేమి సందియం బని పలికి వెండి
యు నిట్లనియె. 1527

మ. చిరకాలం బనపత్యతాఘమున గా•సిం జెంది నేఁ డింతకుఁ
కరుణోదారునిఁ గాంచి కాంచితిఁ గదా • కల్యాణమం చుండ ని
త్తఱిఁ గౌసల్యకు దుస్సహం బయినసం•తాపంబుఁ గావించి తీ
దురితం బుద్ధతిఁ గాల్ప కున్నె నిను నెం•దు న్జన్మజన్మంబునన్. 1528

తే. పాపదర్శిని సుగుణసం•పన్న యైన, పుణ్యసాధ్వి కౌసల్యకు • భూరిశోక
మాత్మ నరయక కావించి•నందువలన, నిరయగతి కేగఁ గల వీవు•నిక్కువముగ.

తే. అఖిలరాజవిగర్హిత•మైననీదు, బుద్ధిఁ గైకొన కేను సం•పూర్ణకీర్తి
వర్ధనం బైనజానకీ•వల్లభాంఘ్రి, పూజనం బర్థి సలిపెద • బొంకు గాదు. 1530

మ. నిను వేభంగుల దూఱ నేటికిఁ గుల•ఘ్నీ యిప్పుడే పోయి రా
మునిఁ గల్యాణగుణాభిరాము నిటకుం • బొల్పొందఁ దోడ్తెచ్చి గ్ర
క్కున సామ్రాజ్యమునందు వేడ్క నభిషి•క్తుం జేసి యప్పూనికన్ గై
కొని యే నేగెద దండకాఖ్యగహన•క్షోణీస్థలిం ద్రిమ్మరన్. 1531

ఆ. బాష్పకంఠు లైన • పౌరులచే నిరీ, క్షితుండ నగుచు నీవు • చేసినట్టి
యీదురంతపాప • మించుక యైన స,హించి యుండఁ జాల • నిచట నిపుడు.

భరతుం డమాత్యమధ్యమునఁ బ్రమాణము సేయుట.

వ. మహాత్ముం డగురామునకును బుణ్యసాధ్వి యైనకౌసల్యకు బుద్ధిపూర్వకంబుగా
మహాపకారంబుఁ గావించితి వీపాపంబునకు మరణంబు దక్క నొండు ప్రాయశ్చి
త్తంబు లేదు చిచ్చులో నుఱికి యైన గరళంబుఁ గ్రోలి యైన దండకారణ్యం
బున కరిగి యైనఁ బాశంబున నురిగొని యైన నెట్లయినఁ గళేబరత్యాగంబుఁ జేసి
యీదుష్కృతంబుఁ బాపికొను మేను సత్యపరాక్రముం డగురామునిఁ గోసల
రాజ్యపట్టాభిషిక్తునిం జేసి యపనీతకల్మషుండ నై కృతకృత్యుండ నయ్యెద నని
పలికి భరతుండు సంక్రుద్ధం బైన పన్నగంబుభంగి రోఁజుచుఁ గాంతారమధ్యస్థిత
గర్తంబునందుఁ దోమరాంకుశవిద్ధం బైనమహాగజంబుపగిది నాకంపించుచు రోష
రోదనతామ్రాక్షుండును శిథిలాంబరుండును విధూతసర్వాభరణుండు నై యుత్స
వాంతంబునందుఁ బుడమిం బడినశక్రధ్వజంబుపోలిక ధరణిపయిం బడి కొం
డొకసేపునకు లబ్ధసంజ్ఞుం డై లేచి నేత్రంబుల నశ్రుకణంబులు దొరుఁగ రక్తాంత

వీక్షణంబులఁ గైకేయి నిరీక్షించి గర్హించుచుఁ దత్కాలసమాగతు లైన య మాత్యులమధ్యంబున నిలువం బడి భుజం బెత్తి రామోపభోజ్యం బైన సామ్రా జ్యం బేను గాంక్షింప లేదు కపటంబున రాజ్యగ్రహణార్థంబు కైకేయిం బ్రేరే పించి యిట్టిఁగ రాజుచేత మదర్థంబె యభిషేకంబు సమీక్షితం బయ్యె నయ్యా భిషేకంబు నెఱుంగ శత్రుఘ్నసహితుండ నై దూరదేశంబున నుండుటవలన రా మలక్ష్మణులవివాసనం బెఱుంగ నని ప్రామాణ్యంబుగాఁ బల్కి దీర్ఘస్వరంబున రోదనంబుఁ గావించిన నతనికంఠశబ్దం బాకర్ణించి కౌసల్య సుమిత్ర నవ లోకించి యిట్లనియె. 1533

ఆ. కలుషచిత్త యైనఁ కైకేయితనయుండు, వచ్చి యుండఁ బోలు • వాఁడు దీర్ఘ
దర్శి గాన వానిఁ • దడయక వీక్షింపఁ, బోద మనుచు వేగ • పోయె నటకు.

క. ఆభరతుఁడు మనమున సం, క్షోభించుచు సుతవియోగ • శోకముచే సం
క్షోభించు చున్నకోసల, భూభృత్సుత యున్న యెడకుఁ • బోయె రయమునన్.

కౌసల్య శోకావేశంబున భరతుని దూఱుట.

క. ఈగతి నేగి కుమార వి, యోగజశోకశిఖఁ గ్రాఁగి • యుడికెడుతల్లి
న్వేగంబె కాంచి యాప, త్సాగరమున మునిఁగి భరత • శత్రుఘ్ను లొగిన్. 1536

క. పరశునికృత్తం బగునుగ, తరువుంబలె నేలఁ బడిన • తల్లిని వంతం
బరిరంభించుచు నడలిరి, మరుచ్చలితకచ్ఛగుహాల • మాడ్కిం బెలుచన్. 1537

వ. ఇత్తెఱంగున నాక్రందించు చుండ నప్పు డక్కౌసల్య శోకావేశంబున. 1538

ఉ. కన్నుల నశ్రువు ల్దొరుఁగఁ • గన్నుల నశ్రుల సంచువాని నా
పన్నత నొందుచుం గడు వి • పన్నత నొందెడువాని మోమున
న్విన్నఁదనంబు దోఁపఁ గడు • విన్నఁదనంబున నొప్పువాని నా
చిన్నికుమారుని న్భరతుఁ • జి చ్చురలం బరికించి యిట్లనున్. 1539

క. దుర్మతి కైకేయీసుతు, మ్మఁర్మంబున రామురాజ్య • కాముఁడ వగునీ
కర్మిలి నకంటకం బలి, శర్మద మగురాజ్యపదము • నసఁకూడెఁ గదా. 1540

ఆ. నారచీర లిచ్చి • నాపుత్రు మీయమ్మ, ఘోరకాననంబుఁ • జేరఁ బనిచెఁ
దనకు దీన నేమి • ఘనత వాటిల్లునో, తెలియ దింత పనికిఁ • దెగియె నపుడు.

తే. దారుణప్రజ్ఞ యైన మీ • తల్లి కైక, భూవిభునిఁ జంపుటయును మ • త్పుత్రుఁ డైన
రామభద్రుని దారుణా • రణ్యసీమ, కనుచుటయు నిన్ను నీకొఱ • కాచరించె.

క. ఆలస్య మేల చేకొని, పాలింపుము రామరాజ్య • పదము సభల నీ
శీలము మీయమశీలము, వాలాయముఁ బెద్ద లైన • వారు నుతింపన్. 1543

ఉ. చారుహిరణ్యనాభుఁడు వి • శాలయశుండు ప్రశాంతచిత్తుఁ డ
జ్ఞారిసమానతేజుఁడు గు • ణాఢ్యుఁడు మత్ప్రియపుత్రుఁ డెచ్చటం
గోరి వసించె నచ్చటికి • గొబ్బునఁ గైకకుఁ జెప్పి నన్ను పొ

ల్పారఁగఁ బంపు మయ్యనఘు • నాస్యముఁ జూడక యుండ నేర్తునే. 1544
ఆ. అట్లు సేయ వేని • యగ్నిహోత్రంబు పు, రస్కరించుకొని క•రంబు భయము
దొలఁగ నిడి సుమిత్ర•తోఁ గూడి యిప్పుడే, పుత్త్రుఁ డున్నయెడకుఁ•బోవుదాన.
ఉ. నాయెడ నీకు భక్తియు వి•నమ్రతయుం గృప గల్గె నేని సు
శ్రీయుతుఁ డైనరాఘవుని • చేరువకు న్నను నీవ పంచి భ
ద్రాయతమూర్తి వై సఖుల • కమ్మకు సంతస మంకురింప న
న్యాయవిధార్జితం బగున•నామయ రాజ్యము నేలు మిత్తఱిన్. 1546

భరతుఁడు కౌసల్యముందర తాను రాజ్యరామవివాసనములఁ గోరలేదని శపథముసేయుట.

వ. అని యివ్విధంబున దారుణంబు లైనబహువిధవాక్యంబుల గర్హించుటయు
నవ్వాక్యంబులు తీవ్రవ్రణంబునందు వాఁడిసూదులఁ జొనిపిన ట్లయిన నతండు
తీక్ష్ణవ్యథాబాధితుం డై శోకమూర్ఛాపారవశ్యంబునఁ దదీయచరణంబుల
పయిం బడి కొండొకసేపునకు లబ్ధసంజ్ఞుం డై బహుప్రకారంబుల విలపించుచుఁ
గేలుదోయి ఫాలంబునంగీలించి దుస్సహపుత్త్రశోకబలార్దితయై విలపించుచున్న
కౌసల్యచేతఁ దనయందు సమారోపితం బైనదోషంబు పరిహరించుటకు శపథ
వాక్యంబుల నిట్లనియె. 1547
క. జననీ యకల్మషుఁడ నగు, నను గర్హించెద వి దేల • నా కారఘునా
థునిమీఁదం గలభక్తియు, వినమ్రతయు మున్ను నీకు • విదితము గాదే. 1548
క. ఏపాప మెఱుంగనిన, న్నీపగిదిం దూఱ నేటి • కింతకు మును నీ
తాపతి పదారవిందా, రోపిత యగుభక్తి నీ వెఱుంగవె తల్లీ. 1549
క. జననీ రాఘవుఁ డెవ్వని, యనుమతమున నడవి కరిగె • నాతని కాచా
ర్యనిగదితశాస్త్రశిక్షిత, ఘనబుద్ధియుఁ గలుగ కుండుఁ • గాక గుణాఢ్యా.
సీ. వృజినాత్మునకుఁ బ్రేష్య•వృత్తిఁ బూనినహానియఘముమార్తాండున•కభిముఖముగ
మూత్రంబు విడిచిన•మూఢునిదురితంబు పడి యున్నమొదవును•బాదనిహతిఁ
దన్నినవానిపా•తకము భృత్యునిచేతఁ బని గొని కుడువని•య్యని నృపాలు
పాపంబు పుత్త్రుల•పగిది భూతంబుల నరయుభూపతికి ద్రో•హంబు సేయు
తే. వానికలుషంబు రాముఁ డె•వ్వాని యనుమ
తమున రాజ్యంబు విడిచి సీ•తాయుతముగ
దారుణారణ్యదేశమ•ధ్యమున కరిగె
నతని కగుఁ గాక భూతసం•తతులు గుఱిగ. 1551
క. కరషడ్భాగముఁ గైకొని, కర మనురాగమునఁ బ్రజలఁ • గావనిధాత్రీ
వరుని మహాకలుషము నీ, వరసుతునకుఁ గీడుఁ దలఁచు • వానిది గాదే.
సీ. విను మిత్తు ననియు ఋ•త్విజులకధ్వరమందు యజ్ఞదక్షిణయీని•యతనిదురిత
మశ్వగజస్యంద•నాకులంబగు యుద్ధమందుఁ బాఱినవాని•యఘఫలంబు

నుగురూపదిష్టమా•నూత్నార్థశాస్త్రంబు విస్మరించినదుష్టు•వృజినఫలము
గురువుల కిడక కృ•సరముభాగము పాయసము దిన్న నిర్ఘృణు•స్వాంతుగతియు

ఆ. గురుజనావమాన•మరయక కావించి, నట్టిపాపచిత్తు • నతులపాప
మొందుఁగాక రఘుకు•లేందుకాననవాస, మాత్మఁ గోరినట్టి•యతని కంబ.1553

తే. వ్యూఢబాహ్వంసుఁ బుష్పవ•ద్గాఢతేజు, రాజ్యసింహాసనాసీను•రామవిభునిఁ
గాంచుభాగ్యమేదినిఁ•గలుగకుండుఁ, గాక రామ వివాసన • కాంక్షి కింక.

క. గురువులఁ దిట్టుట గోవులఁ, జరణహతిం దన్నుటయును • సఖునకు ద్రోహం
బరయక సేయుట రామున, కురుదుర్మతిఁ గీడొనర్చు • టొక్కటి గాదే.1555

క. అకటా రహస్యమును దాఁ, పక మైత్రిం జెప్పినట్టి • పరివాదముఁ దాఁ
బ్రకటముఁ జేసినదురుపా, తక మార్యద్వేషి కవిత•థంబుగ రాదే. 1556

క. శ్రీరామున కపకృతి ని, ష్కారణముగఁ జేసినట్టి•కష్టుఁడు శిష్టా
చారద్వేష్యుఁడు జగదప, కారి యగుచు నాత్మహంత•గతికిఁ జనియెడిన్. 1557

తే. ఆర్యునకుఁ జాలఁ గీడెవ్వఁ • డాచరించె
నతఁడు పుత్రకళత్రభృ•త్యాదికపరి
వారితుం డయ్యు నొక్కండె • స్వగృహమందు
మృష్టము భుజించునట్టిని•కృష్టుఁ డగును. 1558

క. అకృతోపకారుఁ డగుణుం, డకృతజ్ఞుం డాత్మహంత • యపగతలజ్జుం
డకృతార్థుం డగుభాగిత క,పకృతిం గావించునట్టి•పాపాత్ముఁ డిలన్. 1559

తే. సత్యసంధుండు శ్రీరామ•చంద్రుఁ డతని, కెగ్గుఁ జేసిననీచాత్ముఁ • డిజ్జగమునఁ
బుత్రదారగృహక్షేత్ర•భూరిధర్మ, హీనుఁ డై దుఃఖమరణంబుఁ•బూనుఁ గాదె.

వ. మఱియు రాజస్త్రీవృద్ధబాలకులం జంపినదురితంబును భృత్యత్యాగదోషంబును లాక్షామధుమాంసలోహవిషవిక్రయంబులచేత నిత్యంబును గుటుంబముం బెంచినపాపంబును శత్రుపక్షభయంకరం బైనసంగ్రామంబున నిరాయుధుం డై బెదరి పాఱువాని వధించినవృజినంబు నుభయసంధ్యాకాలంబులందు నిద్రవోయినవానికల్మషంబును వహ్నిదాయకుకిల్బిషంబును గురుతల్పగమనుని పంకంబును మిత్రద్రోహం బాచరించినవానిపాతకంబును బితృమాతృశుశ్రూషఁ గావింపనివానిదుష్కృతియును దేవతాపితృపూజనంబు సేయనివాని కలుషంబును నాశంసమానులును దీనులును నూర్ధ్వలోచనులు నగుయాచకుల కామితంబు విఫలంబుఁ జేసినవానియఘంబును సకలలోకపవిత్రచరిత్రుం డగు భవత్పుత్రున కెగ్గుఁ జేసిన దుష్టాత్మున కగుం గాక యెవ్వానియనుమతంబున రాముండు వనంబునకుం జనియె నట్టిపాపాత్ముండు బహుపుత్రుండును దరిద్రుండును జ్వరరోగసమన్వితుండును సురాపానరతుండును నపాత్రవర్షియుఁ గామక్రోధాభిభూతుండును నున్మత్తుండును సంత్యక్తకులధర్ముండును మూఢుం

డును ధర్మదారపరిత్యాగియును బరదారాపహారణుండును మాయావాదియుఁ గపటాత్ముండు నై సత్పురుషులలోకంబువలనను సజ్జనులకీర్తివలనను సదాచారులకర్మంబువలనను విడువఁబడి కపాలపాణి యై యమంగళుం డై భిక్షాచరణంబు సేయుచు మహీచక్రంబునఁ బరిభ్రమించు చుండుఁగాక మఱియు నతనినానావిధసంపాదితవిత్తం బంతయు దస్యులచేత నపహరింపం బడుఁ గాక మఱియు నతనికి స్వపత్నులయందుఁ బుత్రోదయంబు లేకుండుం గాక మాతృశుశ్రూషాపరుండు గాక స్వల్పాయు వై దుర్గతికిం జనుఁ గాకయని పలికి వెండియు భరతుండు. 1561

తే. విప్రులు ప్తసంతతి యగు • విప్రుపాత, కంబు పానీయదూషకు • కల్మషంబు
గరగునియఘంబు రాముఁ • డేకతినచిత్తు, ననుమతంబునఁ జనియె నా • తనిది గా దె.

క. పాఱున కొసఁగుసపర్యను, వారించినయఘము బాల • వత్స యగుగవిం
గోరికఁ బిదికినదురితము, శ్రీరాముని కెగ్గు సేయు • చెనఁటిది గా దే. 1563

క. దప్పిం బడి గ్రోలుటకై, యప్పు లడుగ నతని కిడక • యతిలోభమునం
దప్పించినక్రూరునిగతి, కిప్పుడె చనువాఁడ నన్ను • కెగ్గుఁ దలఁచినన్. 1564

వ. వాదిప్రతివాదులు వివాదంబుఁ గావించు చుండ నొక్కనియందు స్నేహంబుచేతఁ బక్షపాతంబున జయోపాయంబు నుడువు కలుపాత్మునకుం గలదురితంబు రామవిద్వేషి కగుం గాక యని యేతాదృశంబు లగుదారుణశపథంబులఁ బలికి నిట్టూర్పులు వుచ్చుచుఁ బతిపుత్రవిహీన యై దుఃఖించు చున్నకౌసల్యచరణంబులపయిం బడి యుచ్చైర్నాదంబున రోదనంబు సేయు చున్నభరతు నవలోకించి యద్దేవి యి ట్లనియె. 1565

కౌసల్య దుఃఖసంతప్తుం డగుభరతు నాశ్వాసించుట.

మ. భరతా నీశపథోక్తిసంజనితశుం • భద్దుఃఖతాపాగ్ని న
న్మరలం గాల్పఁ దొడంగె నీమదికి స • మ్యగ్భ్రాతృధర్మంబు సు
స్థిర మై యున్నది నీయెడ న్దురితసం • దేహంబు లే దింతయుం
గరణం బేటికి లెమ్ము సజ్జనులలో • కం బింక నీ కయ్యెడిన్. 1566

క. అని యూఱడించి వెస నా, తని భుజములఁ గ్రుచ్చి యెత్తి • తనయుత్సంగం
బునఁ జేర్చి తనువు నివురుచు, జనపతిమృతి నొడివి చాల • సంతాపించెన్.

తే. మాతృరోదనరూపక • మారుతమున, నిజమనోగతశోకాగ్ని • నివ్వటిల్లి
యేర్చఁ జొచ్చిన నతఁడు స • హింప లేక, లుళితచేతస్కుఁ డై చాల • మలఁగు చుండె.

వ. ఇట్లు లాలప్యమానుండును విచేతనుండును భ్రష్టబుద్ధియు దీర్ఘనిశ్వాసమారుతమ్లానవదనుండును మేదినీపరిపతితగాత్రుండు నై బహుప్రకారంబుల దుఃఖించు చున్నయమ్మహారాజనందనున కప్పిభావరి యొక్కచందంబున నతిక్రమించె

నంత సూర్యోదయానంతరంబున మునిశ్రేష్ఠుం డగువసిష్ఠుండు శోకతప్తుం డైన
భరతున కిట్లనియె. 1569

క. ఆలింపుము నామాటలు, చాలింపుము వేఱె యొకవిచారము ధరణీ
పాలకునకు సంయానము, కాలం బది దప్పకుండఁ గావింపు మిఁకన్. 1570

తే. అనవుడు వసిష్ఠవాక్యంబు లాలకించి, భరతుఁ డెంతయు స్వస్థస్వభావుఁ డగుచు
ధర్మపద్ధతిఁ బ్రేతకృత్యంబు లన్ని, శిష్టసమ్మతి నృపునకుఁ జేయఁ గడఁగి. 1571

ఆ. నూనెచేతఁ బక్వ మైనది గాన నా, పీతవర్ణవదన మై తనర్చు
నృపునిమేను రత్ననిర్మిత మగుశయ్య, యందుఁ జేర్చి యిట్టు లనుచు వగచె.

మ. అనఘా రాముని లక్ష్మణు న్విపినదేశావాసులం జేసి చ
య్యన నే నీటికి రాకమున్నె ఘను నత్యక్లిష్టకర్మున్యశో
ధనుని న్రామునిఁ బాసి ఘోరతరసంతాపంబునం బొక్కు నీ
జనముం బాసి సుపర్వలోకమునకున్ క్ష్మానాథ యిట్లేగితే. 1573

భరతుండు దశరథునికి దహనసంస్కారముఁ గావించుట.

క. రాముఁడు కాననసీమకు, భూమీశ్వర నీవు దివికిఁ బోయిన నిఁక నీ
భూమికి నెవ్వఁడు యోగ, క్షేమముఁ గావించువాఁడు చెప్పు మధీశా. 1574

ఆ. తండ్రి నీవు లేనిధర విధవాంగన, భంగి నున్న యది భవద్విహీన
మైన నగరి చంద్రహీన మై చూపట్టు, రాత్రిభంగిఁ గాంతిరహిత మయ్యె.

క. అని బహుభంగుల శోకం, బున సంక్లేశించు రాజపుత్త్రుం గని య
మ్ముని యింత వగవ నగునే, జనకున కొనరింపు ముచితసంస్కారవిధుల్.

వ. అని యుపదేశించిన నవ్వసిష్ఠువచనంబులం దేఱి భరతుండు ఋత్విక్పురోహితాచార్యులును దక్షిణపరిచారకుల నయ్యైకృత్యంబులయందు యథార్హంబుగా నియోగించినఁ దత్క్షణంబ యాజనకులు నుపద్రష్టలును హవిరాజ్యహోమపవిత్రం బైనగార్హపత్యాద్యగ్నిహోత్రంబులు సంగ్రహించుకొని పురోభాగంబునం బోవుచుండఁ గొందఱు పరిచారకులు విగతచేతనుం డయినమహీపతికళేబరంబు శిబికయం దిడి తదీయదీర్ఘదండంబులు భుజంబులపై నిడికొని విమనస్కు లై కన్నీరు నించుచుం జను చుండిరి. సువర్ణంబును రజతంబును రత్నంబులును నానావిధవస్త్రంబులును రాజమార్గంబున వెదచల్లుచుఁ గొందఱు ముంగలి యై నడువ నివ్విధంబునఁ బురంబు వెలువడి యుత్తర దిగ్భాగంబునఁ జందనాగరుసర్యాసనరళపద్మకదేవదారుదారువినిర్మితం బైనచితామధ్యంబున విగతప్రాణుం డైనమహీపతి నునిచి యుచ్చావచంబు లైన గంధంబు లొసంగి ఋత్విజులు వహ్నియందు హోమంబుఁ గావించి ఋగ్యజుస్సామమంత్రంబులు జపియించి యనలు దరికొల్పి సవ్యాపసవ్యప్రదక్షిణంబుఁ గావించి రాసమయంబున దురంతచింతాభరంబునఁ గౌసల్యాది

సర్వాంతఃపురకాంతలు వృద్ధకాంతాసమేతంబుగా యథార్హంబు లగుశిబికా యానంబు లారోహించి పురంబు వెలువడి చితామధ్యంబున వహ్నిశిఖాపరం పరాదందహ్యమానదేహుం డైననిజవల్లభు నశ్వమేధాదియజ్ఞకర్త నాలో కించి శోకసంతప్తచిత్తలై గుంపులు గూడి యొండొరులం బట్టుకొని క్రౌంచాం గనలచందంబున నుచ్చైర్నాదంబులఁ గొండొకసేపు దుఃఖాయాసభరంబునఁ గన్నీరు మున్నీరుగా రోదనంబుఁ జేసి యనంతరంబ భరతునితోఁ గూడి సరయూ జలంబుల నమ్మహీపతి కుదకక్రియలు నిర్వర్తించి భరతశత్రుఘ్నమంత్రిపురోహి తసహితంబుగాఁ గ్రమ్మఱఁ బురంబుఁ బ్రవేశించి బాష్పపరీతనేత్రలై దశరాత్రం బు విశేషశాస్త్రానుసారంబున నాశౌచం బంగీకరించి రంత దశరాత్రంబు లతి క్రమించినయనంతరంబు భరతుండు కృతశౌచుం డై ద్వాదశదివసంబున నేకా దశదివసకర్తవ్యశ్రాద్ధకరణపూర్వకంబుగా శ్రాద్ధకర్మంబు లన్నియు నిర్వర్తించి పరలోకక్రియ నుద్దేశించి రత్నంబులును ధనంబును బుష్కలం బైనయన్నం బును దానార్హం బైనఛాగసమూహంబును వస్త్రంబులును గోసహస్రంబు లును గృహంబులును దాసదాసీజనంబులును శయ్యాశకటాద్యుపకరణంబులును బ్రాహ్మణుల కొసంగి పదుమూఁడవనాఁడు భరతుండు శోకవిశేషంబున రోదన శబ్దాపిహితకంఠుం డై విలపించుచు నస్థిసంచయనార్థంబు చితామూలంబున కుం జని యందు బితృమరణసంజాతమహాక్షోభక్షుభితాంతఃకరణుం డై యిట్లని విలపించె. 1577

—— దగ్ధం బగుదశరథునిశరీరంబుఁ జూచి భరతశత్రుఘ్నులు విలపించుట. ——

తే. దేవ యెవనికి నన్నునంధీనుగాఁగ, నొసఁగి తాజ్యేష్ఠు రాఘవుం వెస నడవికిఁ
బంపి యిచ్చట దిక్కుఱింవనరు చుండు, నన్ను విడిచితి వకట శూన్యంబునందు.
క. తనకూర్మిపట్టి రాముని, వనగమనముఁ దలఁచి పగవుంవదలక తాపం
బునఁ గ్రాఁగు చున్నకౌస, ల్యను విడిచి త్రివిష్టపమున • కరిగితె తండ్రీ. 1579
వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబుల దుఃఖించుచు భస్మారుణంబును బితృశరీర నిర్వాణంబును దగ్ధాస్థియు నైనచితాస్థానమండలం బవలోకించి రోదనంబు సేయుచు రజ్జువులచేత నుత్థాప్యమానం బై పరిచ్యుతం బైనమహేంద్రునియం త్రబద్ధధ్వజంబుచందంబున ధరణిపయిం బడియె నప్పుడు మహర్షులు పుణ్య క్షయకాలంబునందు స్వర్గచ్యుతుం డైనయయాతినిం బలె నమాత్యులు శుచివ్రతుం డైనభరతునిం గ్రుచ్చి యెత్తి తత్కాలోచితవాక్యంబుల ననూన యించు చుండి రాసమయంబున. 1580
శా. కైకేయీసుతుపాటుఁ జూచి యెడ లాంకంపింప శత్రుఘ్నుఁ డ
స్తోకవ్యాకులచిత్తుఁ డై పిపశుఁ డై • క్షోణీస్థలి న్వ్రాలి గో
త్రాకాంతుం దలపోసి తద్గుణగణంధ్యానంబుఁ గావించుచు

న్శోకం బెంతయు నంతకంతకు మనః•క్షోభంబుఁ గావింపఁగన్. 1581
వ. ఇట్లని విలపించె. 1582
సీ. రాజేంద్ర మంథరా•ప్రభవంబు కైకయీగ్రాహసంకులము దు•ర్వారఘోర
వరదానమయ మైన•నిరుపమశోకసాగర మిట్లు మము దీవి•కరణి ముంచెఁ
జాల నీచే నుప•లాలితుం డగుసుకుమారుండు బాలుండు • మానధనుఁడు
గురుభక్తియుతుఁ డగు•భరతుని విడనాడి యెక్కడఁ జనితి న•రేంద్ర శయన
తే. పానభోజనమజ్జనా•భరణవస్త్ర, ధారణంబులయెడ మమ్ముఁ • దగినభంగి
నరయుచుండుదు వింకస•త్కరుణఁ బూర్వ, భంగి నెవ్వాఁడు రక్షించు•వాఁడు తండ్రి.
తే. సకలధర్మవిదుండవు•సౌఖ్యకారి, వైననినుఁ బాసినప్పుడే• యువని వేయి
పఱియ లై పోవకున్నది• ప్రళయవేళ, వచ్చి నప్పుడైనఁ గ్రుంగిపో•వదు నిజంబు,
క. క్షితినాథుఁడు లోకాంతర, గతుఁ డయ్యె రఘూత్తముండు • కాననమునకు
న్వ్రతి యై చనె నిఁక నాకుఁ, బ్రతు కేటికి నగరమేల • పడియెద నగ్నిన్.
వ. ఏను బితృభ్రాతృవిహీనుండ నై శూన్యం బైనపురంబు సొర నొల్ల నిచ్చట
నుండి వనంబున కరిగెద నని యిట్లు భరతశత్రుఘ్ను లేకప్రకారంబునఁ గవ
గూడి దుఃఖించు చుండఁ దదీయరోదనశ్రవణసంజాతశోకవిశేషంబున నచ్చటి
జనంబు లెల్ల హాహాకారంబులు సేయు చుండ రప్పుడు భగ్నశృంగంబు లైనమ
హోక్షంబులకైవడి నేలం బడి పరితపించు చున్నయక్కుమారులం జూచి
వంశగురుండును సర్వజ్ఞుండును బ్రశస్తస్వభావుండును దీర్ఘదర్శియు నగువసి
ష్ఠుండు భరతునిఁ గ్రుచ్చి యెత్తి యాసీనుం గావించి తత్కాలసదృశంబు లగు
వాక్యంబుల ననూనయించు చు నిట్లనియె. 1586
తే. అనఘ మీయయ్య దశరథుం • డమరపదవి
కరిగి దినములు పదియు మూఁ • డయ్యె నిపుడు
సావశేషాస్థిసంచయ•మందు నీవు
కడఁగి యాలస్య మిటు సేయఁ • గార్య మగునె. 1587
క. జనులకు జన్మము మరణం, బును లాభాలాభములును • మోదము ఖేదం
బును భావ్యము లని యెఱిఁగియు, ననఘా నేఁ డిట్లు వగవ•నగునే నీకున్. 1588
క. అని మునిపతి యీగతి న, మ్మనుకులునిం దేర్చునెడ సు•మంత్రుఁడు శత్రు
ఘ్నుని గ్రుచ్చి యెత్తి యట్లనె, జనుఃభవాభవముఁ దెల్పి • సమ్మతిఁ దేర్చెన్.
వ. ఇట్లు వసిష్ఠసుమంత్రబాహాసముత్థితు లై యన్నరకంఠీరవులు వర్షాతపపరి
మ్లానంబు లగుశక్రధ్వజంబులపోలిక వేర్వేఱఁ బ్రకాశించి రప్పు డమాత్యు
లు పరమార్తులును బరిమార్జితబాష్పులును రక్తాక్షులును నైనయమ్మహా
రాజనందనులం జూచి యపరక్రియ నుద్దేశించి వేగిరపడి పలికినఁ దద్వచ
నానురూపంబుగాఁ గ్రియాశేషం బంతయు నిర్వర్తించి గృహంబుఁ బ్రవేశించి

రంత లక్ష్మణానుజుం డగుశత్రుఘ్నుండు రామానయనవిచారడోలాందోళిత
చిత్తుం డై నభరతున కిట్లనియె. 1590

శత్రుఘ్నుఁడు మంథరాకైకేయులఁ బట్టుకొని బెదరించుట.

సీ. సకలభూతములకు•సంకటం బరుదెంచి నవు డేమహామహుం • డరసి ప్రోచు
నట్టిరాఘవుఁ డొక్క•కట్టిడిమగువచే వనవివాసితుఁ డయ్యెఁ • దనకు నింత
చెల్లునే జనకవా•క్యోల్లంఘనముఁ జేసెఁ గానలేయుఁడు రాజ్య•కాంక్షఁ జేసి
యని దుష్టజను లాడు•కొనుసన్నసడి కోడి యతఁ డీయకొనియెఁ బో•వితతవీర్య
తే. నిరతుఁ డగులక్ష్మణుఁడు తండ్రి•నిగ్రహించి,యన్న నేటికి వారింపఁ•డయ్యె భరత
యాలిమాటలు విని నీతి•మాలి తిరుగు,నవనిపతి నిగ్రహించుట•యంతతప్పె.
మ. అని యుబ్బంగి సుమిత్రపట్టి ఘనవీ•రాలాపముల్ గైకయీ
తనయాదు ల్విన నాడుచుండ మయిపూఁ•తన్ బుష్పహారంబులన్
ఘనవస్త్రంబుల నవ్యభూషణములన్ • గైసేసి యాళీజను
ల్దను సేవింపఁగఁ గుబ్జ యన్నగరిప్రా•గ్ద్వారంబునం దోఁచినన్. 1592
క. అచ్చటికావలివారలు, గ్రచ్చఱ నప్పాపురాలిఁ • గట్టికొని వెసం
దెచ్చి సుమిత్రాసుతుతో, హెచ్చినకోపమునఁ బల్కి • రిట్లనుచుఁ దగన్.
క. రామునివనవాసమునకు, భూమీశ్వరుమరణమునకుఁ • బుట్టినమూలం
బీమంథర దీనిం దగ, నీమదికిం దోఁచినట్లు • నెఱపుము శిక్షన్. 1594
ఉ. నా విని కెంపుడాలు నయ•నంబులఁ గన్పడఁ గ్రుద్ధుఁ డై సుమి
త్రావరపుత్త్రుఁ డెల్లరను • దాఁ బరికించి సుఖార్హుఁ డైన సీ
తావిభుఁ డేదురాత్మకక•తంబునఁ గానకు నేగె దాని నేఁ
డీవిధిఁ దత్ఫలంబు భుజి•యింపఁగఁ జేసెదఁ జూడుఁ డిందఱున్. 1595
మ. అని యిట్లుద్ధతి లక్ష్మణానుజుఁడు క్రూ•రాలాపము ల్పల్కి గ్ర
క్కున నమ్మంథరఁ బట్టెఁ బట్టుటయు నా•క్రోశించుచుం దత్సఖీ
జన మత్యంతభయంబునం బఱచి కౌ•సల్యామహాదేవి నో
య్యన భక్తి న్శరణంబు నొందె ననుకం•పాయత్త యాఁ గావునన్. 1596
సీ. అప్పుడు శత్రుఘ్నుఁ•డధికరోషంబున నారక్తనేత్రుఁ డై • ఘోరభంగిఁ
గుబ్జ నాకర్షించి • కుంభిని వ్రేసి కేల్మోడ్చి కావవె యని • యేడ్చుచుండ
నీడ్చుటయును దానిఁ•బృథుచిత్రభూషణమణు లుర్విఁ బడిన న•మ్మందిరంబు
శారదగగనంబు•చందాన నొప్పె నిక్కరణిఁ గుబ్జను బట్టి • మరలఁ గ్రోధ
తే. బలము పెంపునఁ గైకేయిఁ•బట్టుకొనఁగ, దారుణోక్తుల బదరినఁ•దనువు వడకఁ
బ్రాణభయమున నేడ్చుచుఁ•బరువు వీడి, సత్వరంబుగ భరతుని•శరణ మొందె.
క. భరతుం డీగతి భయమున, శరణాగత యైనయాత్మ•జననిం గని యి
ద్ధర సర్వభూతములలోఁ, దెఱవ యవధ్య మది దీనిఁ•దెగఁ జూడకుమీ. 1598

క. అని క్రుద్ధుఁ డైనతమ్ముని, దనధర్మసమగ్రవాక్సు•ధాధారానే
చనమునఁ బ్రశాంతుఁ జేయుచు, నినసంతతిసముచితోక్తి • నిట్లని పలికెన్.
క. మన మీకైకను గుబ్జను, జనదూషితవృత్త లనుచుఁ • జంపితి మేని
న్ఘనధార్మికుఁ డగురాముఁడు, గని విడువఁడె మనల మాతృ•ఘాతుకు లనుచున్.
క. అనవుడు భరతునివాక్యము, విని శత్రుఘ్నుండు ఘనవి•వేకముతో న్గ్ర
క్కునఁ గైకేయిని గుబ్జను, దనవంశోచితనయంబుఁ•దలఁచుచు విడిచెన్. 1601
క. విడిచిన నప్పుడఁతుక వగ, పడరఁగ నశ్వపతిపుత్రి•యంఘ్రిద్వయిపైఁ
బడి నిట్టూర్పులు పుచ్చుచుఁ, గడువడి విలపించె శోక•కంపితమతి యై. 1602

భరతుఁడు రాజాభిషేకకర్తలతో రామునకే యభిషేకముఁ గావించెద ననుట.

వ. ఇట్లు శత్రుఘ్నవిక్షేపమూఢసంజ్ఞ యై భయత్రస్త యైనక్రౌంచాంగనభంగి
నార్తరూప యై దీనస్వరంబున దుఃఖించుచున్నమంథరం జూచి కైకేయి
బహుప్రకారంబుల నాశ్వాసించె నంత బదునాలవనాఁడు సూర్యోదయసమ
యంబున రాజాభిషేకకర్తలు భరతునొద్దకుం జనుదెంచి యిట్లనిరి. 1603
ఉ. భూపతి రాముని న్విపిన•భూమికిఁ బంచి తదీయశోకసం
తాపమహావ్యథం బిడపఁ • దాఁ ద్రిదివంబున కేగె నింక గో
త్రాపరిపాలనవ్రతముఁ • దాల్పు మనాయక మయ్యె రాజ్య మి
ట్లేపున నింతదాఁక నశి•యింపకయున్నది దైవికంబునన్. 1604
ఉ. ఎప్పుడు వచ్చుఁ గైకకొడు • కెప్పుడు మాకు విభుండు గల్గు నం
చెప్పుడు నీదురాక పురి•నెల్ల జనంబులు గోరుచున్నవా
రిప్పుడె సర్వరాజ్యపద • మింపుగఁ గైకొని పూర్వవృత్తముం
దప్పక యుండ నింక మము • దాశరథీ కృప నేలు మిత్తఱిన్. 1605
వ. అనిన దృఢవ్రతుం డగుభరతుండు పట్టాభిషేకోపయుక్తమంగళద్రవ్యజాతంబు
వలగొని వారల కిట్లనియె. 1606
క. రాజకులమునకు జ్యేష్ఠుని, రాజత్వం బుచిత మని తి•రంబుగ మీర
ల్రాజచరిత్రం బెఱిఁగి యు, రాజితఁ డని నన్ను మిదిఁ ద•లంచుట తగవే.
ఆ. రాజసమ్మతుండు • రఘుకులతిలకుండు, రాముఁ డన్న యగుట • రాజు ధరణి
కతనిపూన్కిఁ బూని • యడవిలో నొక్కఁడ, నధివసించువాఁడ • నన్నియేండ్లు.

భరతుఁడు వనమార్గాదికంబులఁ బరిష్కరింపఁ బ్రజల కాజ్ఞాపించుట.

చ. అఱమఱ యింతలేక చతు•రంగబలంబులఁ గూర్పుఁ డెల్లి త
త్త్వరత ఘనాభిషేచనిక•భాండముఁ గైకొని కాన కేగి సు
స్థిరమతి నందె రాము నభి•షిక్తునిఁ జేసి కడంగి వీటి క
ధ్వరముననుండి పావకు ధ్రు•వంబుగఁ దెచ్చినభంగిఁ దెచ్చెదన్. 1609
తే. రాము నీరీతిఁ బుడమికి • రాజుఁ జేసి, యేను వనదుర్గమున వసి•యింతు నింక

మీఁదఁ గైకను గామసంమేతఁ గాఁగఁ, బూని కావించుకోరిక • లేనికతన.

క. తెరువులు సుకరంబులు గాఁ, దరంగిణీగణము సుప్రతరముగ వనము
ల్గరము ప్రకాశములుగ సత్వరముగఁ గావింపుఁ డిపుడు • తడ వేమిటికిన్.

క. అని శ్రీమంతము హృద్యం, బనుత్తమము సుప్రసన్నమగుభాషిత మీ
యనువునఁ బలికిన భరతున, కనియె నచటిజనము సంభ్రమానందమునన్.

క. అనఘా జ్యేష్ఠుం డగునృప, తనయునకు ధరిత్రి నొసఁగఁ • దలఁచినకతనన్
నినుఁ బొందు నిక్కువంబుగ, వనరుహపాణి యగులక్ష్మి • వారనికరుణన్. 1613

క. అని యిట్లు పూర్ణసమ్మద, జనితము లగుబాష్పబిందు • సందోహము లా
తనిపైఁ గురియఁగఁ గౌతుక, మున నగ్గించెం దదీయ • ముఖ్యగుణంబుల్. 1614

భరతనియుక్తు లగుకర్మకారులు సనంబున రాజమార్గంబుఁ గావింపుట.

వ. అంత భరతునిశాసనంబున నమాత్యప్రచోదితు లై సర్వంబును సమకట్టి భూమిప్రదేశజ్ఞులును శిబికాదినిర్మాణంబునందు సూత్రగ్రహణకుశలురును దంతువాయులును స్వకర్మాభిరతు లగుఖననోపజీవులును మృగపక్షిసాధన యంత్రకర్తలును భృతిజీవులును స్థపతులును రాజపురుషులును క్షేపణీయాది యంత్రకరణాభిజ్ఞులును జలయంత్రాదినిర్మాణచతురులును వర్ధకులును మార్గ సమీకరణసమర్థులును మార్గనిరోధకవృక్షచ్ఛేదకులును గూపకారులును సుధాకారులును వంశకర్మకారులును మార్గప్రదర్శకులును మొదలుగాఁగల సకలజనంబులు రామసందర్శనకుతూహలత్వంబువలనఁ బర్వకాలంబునందలి సముద్రునిమహావేగంబుకరణి శోభిల్లుచుఁ దమవారిం గూడికొని వివిధపిటక ఖనిత్రకుఠారాదిసాధనంబులు పరిగ్రహించుకొని రామాధిష్ఠితప్రదేశంబు నుద్దేశించి ముంగలం జని రందుఁ గొందఱు మార్గనిరోధకంబు లగుశాఖాల తాగుల్మస్థాణువృక్షంబులు కుఠారటంకదాత్రంబుల నఱకుచు వృక్షరహిత ప్రదేశంబుల వృక్షంబులఁ బ్రతిష్ఠించుచుఁ గొందఱు బలవంతులు విషమ భూప్రదేశంబులకుం జని తత్రత్యరూఢమూలవీరణస్తంబంబుల ఛేదించుచుఁ గొందఱు మిట్టపల్లంబు సమతలంబు సేయుచుఁ గొందఱు వాపీకూపంబులు పూడ్చుచుఁ గొందఱు బంధనీయంబు లైనక్షుద్రనదీదుర్గమప్రదేశంబుల సేతువుల బంధించుచు క్షోద్యంబు లైనక్షుద్రశిలాభూయిష్ఠప్రదేశంబులు చూర్ణంబులు సేయుచు భేదనీయంబు లైననదీతటాకాదిజలప్రదేశంబుల జలదుర్గమార్గంబు భేదించుచుఁ గొందఱు స్వల్పప్రవాహంబుల బంధనంబుల చేత బహుసలిలంబులం గావించుచుఁ గొందఱు నిర్జలప్రదేశంబులయందు బహువిధవేదికాపరిమండితకూపంబులు ద్రవ్వుచు ని ట్లనేకప్రకారంబుల నన్యో ప్రదేశంబులు రమ్యంబులు గావించిన నాసేనామార్గంబు సుధాలిప్తనిబద్ధ భూప్రదేశంబును బుష్పితమహీరుహంబును మత్తోద్ఘుష్టద్విజగణంబును ధ్వజ

పతాకాలంకృతంబును జందనోదకసంసిక్తంబును నానాకుసుమభూషితంబునై స్వర్గపథంబుచందంబున నొప్పె నంత భరతునిశాసనంబున శిబిరాదికరణనియుక్తులు పరస్పరసంగతులై బహుస్వాదుఫలోపేతంబులైనరమణీయప్రదేశంబులయందు మహాత్ముం డగుభరతుండు నివసించుటకు శుభనక్షత్రముహూర్తంబులయందు శిబిరంబులు నిర్మించిన నవి భూషణసదృశంబులయ్యెను వితానకలశధ్వజాదులచేత మిక్కిలి భూషితంబులై దృష్టిచిత్తహరంబులై పాంసుసదృశసికతామయపరికాలంకృతంబులై యింద్రకీలాద్రిప్రతిమంబులై ప్రతోళీపరిశోభితంబులై ప్రాసాదమాలాసంసక్తంబులై సౌధప్రాకారసంవృతంబులై పతాకాధ్వజశోభితంబులై సునిర్మితమహాపథంబులై గృహాకపోతపాలికోపరివినిర్మితమహోన్నతశిరోగృహాలంకృతంబులై యొప్పె నివ్విధంబున వివిధద్రుమకాననశీతనిర్మలపానీయమహామీనసమాకులయైనజాహ్నవీనదిపర్యంతంబు శుభశిల్పినిర్మితంబైనరాజమార్గంబు చంద్రతారాగణమండితంబైనరజనీనభంబుభంగి నతిరమ్యంబై ప్రకాశించె నంత. 1615

క. నాందీముఖ యగుయామిని, యందు రహి న్సూతమాగ•ధాదులు పరమా
నందమున భరతునిఁ బొగడి, రందంద శుభస్తవముల • నతివైచిత్రిన్. 1616

తే. స్వర్ణదండాభిహతములై • చటులయామ
దుందుభులు మ్రోసె మురిరొద • ల్గ్రిందుకొనియె
మఱియు నుచ్చావచస్వనో•త్కరము లైన
వాద్యములబోరు కలఁగె న•వ్యక్తఘణితి. 1617

క. ఆతూర్యరవము సకలా, శాతలముల నిండి శోక•సంతాపముచే
పీతధృతి యైనభరతుని, నాతతదుఃఖమున మరల • నారట పెట్టెన్. 1618

తే. అంత భరతుండు నేను•మీ కధివిభుండఁ, గాను మీ 'రేల నన్నింత•గలఁచెద రని
వారి వారించి శ్రుతకీర్తి•వరునిఁ గాంచి,కనుల నశ్రులు గాఱ ని•ట్లనుచుఁ బలికె.

క. పాపపుఁ గైకయి చేసిన, పాపంబున వ్యథయు మహాదు•పక్రోశంబు
న్నాపై నిడి తా నక్కట, భూపాలుఁడు నాకమునకుఁ • బోయెం గంటే.1620

క. సుగుణుండు ధర్మరతుఁ డగు, జగతీపతి రాజ్యలక్ష్మి • జలమధ్యమునం
దగఁ గర్ణధారహీనం, బగుతపోముకరణి ని ట్లు•హా సుడి వడియెన్. 1621

క. మన కెన్నాఁడు విభుం డ, య్యనఘుం డగురామభద్రుఁ • డాకైకయిచేఁ
దనకుం దానె వనంబున, కనుపం బడియెఁ గద యపగ•తైశ్వర్యుం డై. 1622

వసిష్ఠుఁడు భరతునితో రాజ్యం బంగీకరింపుమని చెప్పుట.

వ. అని బహుప్రకారంబుల విలపించుచు మూర్ఛితుం డైనభరతునిం గని యంతఃపురకాంతలు సుస్వరంబుగా రోదనంబు చేసి రంత రాజధర్మవిశారదుం డగు వసిష్ఠుండు శాతకుంభమయంబును రమ్యంబును మణిరత్నసమాకులంబు నగు

నిక్ష్వాకునాథునిసభామండపంబునకు శిష్యసహితంబుగాఁ జనుదెంచి యందుఁ బరార్ధ్యాస్తరణసంవృతం బైనకాంచనపీఠంబున నధివసించి బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యులను మంత్రిసేనానాయకులను భరతశత్రుఘ్నసుమంత్రులను దోడ్కొని రమ్మని దూతలం బంచిన వా రట్ల కావింప గజాశ్వరథసంఘటనసంజాతమహా ఘోషంబు భూనభోంతరాళంబు నిండి చెలంగె నప్పుడు ప్రకృతిజనంబులు సభామండపంబునకుం జనుదెంచు చున్నభరతునిం జూచి దేవతలు శతమ ఖునిం బోలె నభినందించి రానమయంబునఁ దిమినాగసంవృతంబును స్తిమిత జలంబును మణిశంఖశర్కరంబును నగుహ్రదంబుచందంబున నందం బై తత్స భాసదనంబు దశరథసుతశోభితం బై తొల్లి దశరథశోభితం బైనయట్ల ప్రకా శించు చుండె నంత భరతుం డార్యగణసంపూర్ణ యగుసభను బూర్ణచంద్రుండు శుక్రబృహస్పతిప్రముఖప్రకృష్టగ్రహాయుక్త యైనశర్వరిం బోలె వెలింగించె నిట్లు రుచిరాసనాసీనులగునార్యులవస్త్రాంగరాగప్రభాజాలంబులం బ్రద్యోతిత యై యీసభ ఘనాపాయంబునందుఁ బూర్ణచంద్రప్రద్యోతిత యైనరాత్రి చందంబునం దేజరిల్లె నప్పుడు మునిశ్రేష్ఠుం డగువసిష్ఠుండు సభాసదు లందఱు విను చుండ భరతున కి ట్లనియె. 1623

సీ. ధరణీశనందన • ధనధాన్యవతి యైనధారుణి నీ కిచ్చి • దశరథుండు
విఖ్యాత మగుశక్ర • విష్టపంబున కేగె రాముండు రాజధ • ర్మజ్ఞుఁ డతని
యానతి వనమున • కరిగె నీవిఁకఁ బితృభ్రాతృదత్తం బైన • రాజ్య మిష్టు
గై కొని వినిహత • కంటకంబుగ నేలు మనఘ ప్రత్యేకసిం • హాసనాధి
తే. నాథు లగుప్రాచ్యులును దాక్షి • ణాత్యులును బ్ర
దీచ్యులు నుదీచ్యులు సముద్ర • దేశవాసు
లమితధనరత్నరాసుల • నధికభక్తిఁ
గరము లర్పించి గొల్చు చుం • దురు మహాత్మ. 1624

ఉ. నావుడు ధర్మవిత్తముఁ డ • నం బొగడం దగుకైకయీసుతుం
డావచనంబు కర్ణపుట • మంటిన యంతనె శోకమూర్ఛితుం
డై వెసఁ దెల్విఁ దాల్చి గురు • నర్మిలి దూఱుచు ధర్మకాంక్ష నీ
తావిభునిం దలంచుచుఁ బం • దంపడి కన్నుల నీరు నించుచున్. 1625

వ. శోకగద్గదకంఠుం డై కలహంసస్వరంబునఁ గొండొకసేపు విలపించి పురోహితు నుద్దేశించి. 1626

సీ. అనఘ విద్యాస్నాతుఁ • డాచరితబ్రహ్మచర్యుండు ధీమంతుఁ • డార్యవినుతుఁ
డర్థధర్మవిచారుఁ • డగురామవిభునిరాజ్యంబు మాదృశుఁ డెవ్వఁ • డపహరించు
దశరథునకుఁ బుట్టి • ధర్మంబునకుఁ దప్పి భ్రాతృరాజ్యంబు నే • భంగిఁ గొందు
రాజ్య మేనును లచ్చి • రాముని సొమ్ముగా భావించి ధర్మంబుఁ • బలుక వైతి

తే. జ్యేష్ఠుఁడును ధర్మసంవేది• శ్రేష్ఠుఁ డాది, రాజనహుషోపముం డగు• రాఘవుండు
దశరథునియట్ల యాధిపత్యంబు సేయ, వలవదే శాశ్వతంబుగ•వసుధకెల్ల•
ఆ. విను మనార్యజుష్ట • మనుచితం బగుపాప, మేను జేయ నోప • నీయకొనిన
రఘుకులప్రభూత•రాజులలో వంశ, పాంసనుండఁ గానె • పలుకు లేల. 1628
తే. కైక చేసిన యపరాధ• కార్యమునకు, నీయకొనఁ జాల నిప్పుడె • యిచటనుండి
దారుణారణ్యగతుఁ డగు• దాశరథికిఁ,జాఁగిలినమస్కరింతుహ• స్తములుమోడ్చి.
క. రాముని దోడ్కొని వచ్చుట, కీమెయిఁ జనువాఁడ నతఁ డ•హీనగుణాఢ్యుం
డీముల్లోకము లైన న, సామాన్యప్రౌఢి నేలఁ • జాలు మహాత్మా. 1630

భరతుఁడు వసిష్ఠునితో శ్రీరాముఁడే రాజ్యాధిపతి కావలయు ననుట.

క. అని ధర్మ మూఁది పలుకుచుఁ, దనవాక్యము లాలకించి • తద్దయుఁ బరిష
జ్జనము పులకించు చుండఁగ, మునిపతి కనియెం బ్రసన్న•ముఖుఁ డై మరలన్.
ఉ. వర్ధితధర్మకీర్తి రఘు•వర్యుని రాముని సాధుసన్నిధిం
బ్రార్థన సేసి క్రమ్మఱఁ బు•రంబునకు న్వెసఁ దోడితెత్తు న
య్యర్థము గాక తక్కిన జ•టాజినము ల్ధరియించి కానలో
సార్థకవృత్తి లక్ష్మణుని•చాడ్పున రామునిఁ గొల్చి యుండెదన్. 1632
వ. పురోహితామాత్యబాంధవు లందఱు విను చుండ నానేర్చువిధంబున సర్వో
పాయంబుల బలాత్కరించి రామునిఁ బురంబునకుం దోడ్కొని వచ్చెద.1633
క. ఇంతకు మును ఖనికులు క, ర్మాంతికులును మార్గశోధ•కాదులు నాచే
నెంతయుఁ బ్రయుక్తులై చను, టంతయు మీ రెఱుఁగ రయ్యు•యాత్రాభిరతిన్.
వ. అని యిట్లు వసిష్ఠునితోఁ దగినతెఱంగునఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చి సమీపం
బున నున్నమంత్రకోవిదుం డగుసుమంత్రు నవలోకించి నీవు మదీయశాస
నంబునఁ బురంబులోన యాత్ర సాటించి బలంబుల నాయితంబు గావింపు
మనిన నతం డట్ల కావించినఁ దత్క్షణంబ బలాధ్యక్షులును పౌరులును సమా
జ్ఞప్త మైనబలయాత్ర నాకర్ణించి సంప్రహృష్టచిత్తులై రప్పుడు యోధాంగన
లందఱు యాత్రాగమనంబు విని పరమానందభరితాంతఃకరణ లై సత్వరం
బుగఁ దమతమవల్లభులం బ్రయాణంబున కుద్యుక్తులం జేసిరి బలాధ్యక్షులు
హయగోరథస్యందనశకటమాతంగంబులచేత సజ్జం బైనచమూసమూహంబు
నుం బ్రచోదించి రంత భరతుండు గురుసన్నిధియందు సుమంత్రుం జూచి రథం
బాయిత్తంబుఁ జేసి తెమ్మనిన నతండు తద్వచనానురూపంబుగా జవసత్వసంప
న్నంబు లైనహయంబులం బూన్చి సజ్జంబుఁ జేసి తెచ్చిన దానిం బ్రదక్షిణ
పూర్వకంబుగా నారోహించి రామదర్శనలాలసుం డై సైన్యసమేతంబుగా
వెడలె నప్పుడు సుమంత్రచోదితు లై పురంబునం గలబ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్య
శూద్రులును బుత్రమిత్రకళత్రభ్రాతృసమేతంబుగా యథార్హయానంబు లెక్కి

యతనివీఁపుండం జనిరి మంత్రిపురోహితసామంతబంధుసుహృజ్జనంబు లనేక
శతాంగమాతంగతురంగంబు లెక్కి భరతునియగ్రభాగంబునం బోవు చుండిరి
కౌసల్యయు సుమిత్రయుఁ గైకయుఁ దక్కినయంతఃపురకాంతలు రామా
నయనసంహృష్ట లై భరతనియోగంబునం జను చుండి రివ్విధంబున. 1635

భరతుఁడు సైన్యసమేతంబుగఁ బయనంబై వెడలుట.

తే. భరతశాసనమున రామభద్రుఁ జూడఁ, గలిగె నని మేనఁ బులకలు గ్రమ్ము దేర
వేయిభంగుల భరతుని వెంటఁ జనిరి, వీరు వా రన కప్పేటివీటివారు. 1636

సీ. సజలనీలాంబుదశ్యామకోమలగాత్రు రాకాసుధాకరోల్లాసివదను
రవికరోద్దీపితరాజీవతామ్రాక్షు నాజానుబాహు మహానుభావు
రమణీయగళు మహోరస్కు మహేష్వాసు సుకపోలు సులలాటు సుగుణజాలు
స్థిరసత్త్వుఁ జారునాసికు దృఢవ్రతు గూఢజత్రు సుదంష్ట్రుఁ బ్రసన్నతేజుఁ
తే. గౌసలేయుని నెప్పుడు గాంచఁ గలుగు, నెపుడు భాషింపఁ గలుగు నవ్విపులయశునిఁ
జూచినంతనె చనుఁ గాదె శోక మనుచుఁ, గాంచినంతనె విరియుఁ జీఁకటుల కరణి.

భరతుఁడు గంగానదిఁ జేరుట.

వ. అని బహుప్రకారంబుల రాముని మహిమంబులు వక్కాణించుచుఁ దద్దర్శ
నలాలసు లై హర్షవిశేషంబున నన్యోన్యాలింగనంబుఁ గావించుచుఁ బెన్నిధి
కడకుం జను పేదలచందంబునం జని రప్పుడు పురంబునం గలగజంబులలోనఁ
దొమ్మిదివేలగజంబులు నఱువదివేలరథంబులును లక్షగుఱ్ఱంబులును భరతుని
వీఁపుండం జనియె ముక్తాపద్మరాగాదిమణిసంస్కారకులును గుంభకారులును
సూత్రకర్మకారులును శస్త్రనిర్మాణోపజీవులును మయూరపింఛచ్ఛత్రవ్యజనాది
కారులును గరపత్త్రోపజీవులును దంతికుడ్యవేదికాదికాంత్యుత్పాదకులును
దారురత్నాదిరంధ్రకారులును దంతమయపుత్త్రికాపీఠశిబికాదికారులును సుధా
లేపనకర్మకారులును జందనకస్తూరికాదిసుగంధిద్రవ్యోపజీవులును దైలాభ్యం
గాదిస్నానకారులును గంబళధావకులును నుద్వర్తనకారులును వైద్యులును
ధూపాదివాసకులును మద్యకారులును రజకులును గ్రామప్రధానులును
ఘోషప్రధానులును శైలూషులును గైవర్తకులును వేదవిదు లైనబ్రాహ్మణు
లును మొదలుగాఁ గలనాగరు లందఱుఁ దామ్రమృష్టానులేపనులును శుద్ధ
వస్త్రధారులును సువేషాఢ్యులు నై పుత్త్రదారాదులం గూడికొని గోరథాది
యథార్హయానంబు లెక్కి సుందరగమనంబున భరతుని వెనుకం బోవు చుండిరి
యిత్తెఱంగునం జని చని యెచ్చట రామసఖుం డగుగుహుండు బంధుసహి
తంబుగా నివసించి యుండు నట్టి శృంగిబేరపురసమీపంబునకుం జని యందుఁ
జక్రవాకోపశోభితం బగుగంగానదీసమీపంబున సైన్యంబు విడిసె నప్పుడు
గంగానది విలోకించి భరతుండు సచివుల కి ట్లనియె. 1638

చ. బలముల నిచ్చటన్ విడియఁ • బంపుఁడు నేఁ డిట విశ్రమించి స
ల్లలితజలంబులం దగ నిలాపతి కౌర్ధ్వ్యక మాచరించి ని
శ్చలమతి నెల్లి వేకువనె • చయ్యన నీనది దాఁటి పోద మ
త్యలఘుపరాక్రమక్రము న•నర్ఘశిలీముఖు రాముఁ జూడఁగన్. 1639

చ. అన విని యట్లకాక యని • యందఱుఁ బావనజాహ్నవీతటం
బునఁ జతురంగసైన్యముల • మోదముతో విడియించి మించి భా
రనిరతు లై యథార్హ శిబి•రంబుల నుండిరి కార్యచింత న
మ్మనుకులవర్ధనుం డుచిత•మందిరమందు వసించె నెంతయున్. 1640

వ. అంత భరతునిరాక యెఱింగి నిషాదనాథుం డగుగుహుండు తనవారి నందఱ రావించి గంగాతీరంబున సైన్యంబు సాగరసంకాశం బై యనంతం బై మనంబున కై ననచింత్యం బై యున్నది రథంబునందుఁ గోవిదారధ్వజంబు గనుపట్టుచున్నది గావున. 1641

మ. ధనకోశంబును దుర్గము ల్బలము హృ•ద్యం బైనసామ్రాజ్యముం
దనపా ల్చేసి పితృప్రాణ మీఁగుటకుఁ గాం•తారోర్వి వర్తింపఁ బో
యిననామిత్త్రుని రామభద్రు మరల • న్హింసింప సాటోపుఁ డై
పనిగా నేగెడు సేనతో భరతుఁ డీ•పాపాత్మునిం గంటిరే. 1642

గుహుఁడు భరతునిఁగూర్చి శంకించి తనవారితో నాలోచించుట.

చ. ఇతఁడు దురంతవిక్రముఁ డ•హీనభుజాబలశాలి వీని ను
ద్ధతభుజసత్త్వయుక్తి నరి•కట్టఁ దలంచితి మేని క్రుద్ధుఁ డై
యతులశరోద్ధతి న్మనల • నందఱఁ గాఱియపెట్టుఁ గాన మీ
రతిశయయుక్తి నొక్కమొగి • నడ్డము కట్టుఁడు గంగ రేవులన్. 1643

చ. అనఘుఁడు సత్యవాది చరి•తార్థుఁడు రాఘవుఁ డెల్లభంగుల
న్ననకు విభుండు మిత్త్రుఁ డతి•మాన్యుఁడు గావున నాత్త్రిలోకపూ
జ్యున కొకహానియుం బొరయ • కుండువిధంబునఁ గావఁ బోలు మీ
రనుపమబుద్ధి నాకఱపి•నట్ల యొనర్పుఁడు కర్ణధారకుల్. 1644

వ. మఱియు మాంసమూలఫలాశను లగునదీరక్షకులు బలవంతులు గూడికొని యేనూఱోడలయుం దొక్కొక్క యోడకుఁ బ్రత్యేకంబుగాఁ గైవర్తకశతంబు నిలుచునట్లుగా సంఘటించి స్వబలంబులం గూడి పోతారోపితమధుమూలఫలాదికు లై తీర్థప్రదేశంబుల రక్షించు చుండుఁడు భరతుండు రామునియెడ నదుష్టుం డగునేని యిప్పుడ యీసేన క్షేమంబున గంగానదిం దరింప నిత్తును.

గుహుండు భరతునిఁ జూడ నరుగుట.

క. అని వారి వారి నయ్యై, పనులకు నియమించి రుచ్య•ఫలములు మధువున్
ఘనమాంసముఁ గానుకఁ గొని, పనివడి తానరిగె గుహుఁడు • భరతునిఁ జూడన్.

తే. ఇత్తెఱంగునఁ దమకడ • కేగుదెంచు, గుహుని నల్లంతటనె చూచి • గురుమనీష
నంజలి ఘటించి నయవిన•యజ్ఞుఁ డైన, సూతపుత్త్రుండు భరతునిఁ • జూచి పలికె.

క. అనఘా యీవచ్చునిషా,దనాయకుఁడు రామసఖుఁడు • తడయక మిముఁ గ
న్గొన వచ్చుచున్నవాఁ డీ, యనచేఁ బతి యున్నకందు • వది దెలియ నగున్.

క. నా విని భరతుఁడు సంతో,షావిష్కృతచిత్తుఁ డగుచు • నతని రయమునన్
రావింపు మనవుడుఁ దదా, జ్ఞావిధి సూతుండు సమ్ము•ఖంబు ఘటించెన్. 1649

వ. ఇవ్విధంబున ననుజ్ఞాతుం డై గుహుండు జ్ఞాతిసమేతంబుగా భరతునొద్దకుం జనుదెంచి నమస్కరించి దేవా యీదేశంబు మీకు గృహారామభూతంబు భవద్గమనానివేదనంబున వంచితుల మైతి మే మందఱము భవదధీనులము గావున స్వకీయం బైన దాసకులంబునందు నివసింపు మని విన్నవించెద మనిపలికి వెండియు ని ట్లనియె. 1650

తే. ఆర్ద్రశుష్కముచ్చావచం•బగు పలలము, మృష్టఫలములమధువుఁ బ•రిగ్రహించి
యిచట నేఁడెల్ల వసియించి•యెల్లి తెల్ల, వాఱినంత నెయరుగుము•బలయుతముగ.

క. అని సౌహార్దవిశేషం, బునఁ బలికెడుగుహునివచన•ములు విని వదనం
బున దైన్యము దోఁపఁగ నా, తనితో హేత్వర్థసంహి•తంబుగఁ బలికెన్.

వ. పరమసఖా నీ వొక్కండవె యీదృశం బగుసైన్యంబు నభ్యర్చింప నిశ్చయించితివి గావున రామునియందు నీకుం గలభక్తిస్నేహంబు లెల్లవారికిఁ దెల్లం బయ్యె నీయాదరణంబుచేతనే యే మందఱము నీచేత నర్చితు లైన వార మైతి మిది దురత్యయం బగుగంగానూపం బీదేశంబు దుష్ప్రవేశం బే మార్గంబున భరద్వాజాశ్రమంబునకుం జనియెద మనిన విని గహనగోచరుం డగుగుహుండు కృతాంజలిపుటుం డై నరేంద్రా యేను ధనుష్మంతు లైనమదీయజ్ఞాతులం గూడి నీపిఱుంద నరుగుదెంచెద నీవు సేనాసమేతుండ వై చనుటకుఁ గారణం బేమి మహాత్ముం డైనరాముని కపకృతి సేయుటకుం బోవుచున్నవాఁడ వని సందియంబు వొడము చున్నయది యనవుడు గగనంబు మాడ్కి నిర్మలుం డగుభరతుండు వెండియు గుహునిం జూచి శ్లక్ష్ణవాక్యంబుల ని ట్లనియె. 1653

భరతుఁడు గుహునకు నిజాగమనకారణముఁ దెల్పుట.

సీ. అనఘు రాఘవుఁడు నా•కన్నయుఁ బితృతుల్యుఁ డాచార్యవరుఁడు ని•యామకుండు
వందనీయుఁడు సదా•వర్ణనీయుఁడు గురుం డమ్మహాత్ముని చర•ణాబ్జములకు
భక్తితోఁ బ్రణమిల్లి • ప్రార్థనఁ గావించి దండకారణ్యమ•ధ్యమునుండి
మరలఁ దోడ్కొని వచ్చి • మహితరాజ్యపదస్థుఁ జేయంగఁ గోరి యీ• సేనఁ గూడి

ఆ. పోవుచున్నవాఁడ • బొంకు గా దీమాట, నమ్ము మదికి సంది•యమ్ము వలదు
కలియుగంబు గాదు • కల్లలాడుటకు నీ, డెందమందు శంక • నొంద వలదు.

వ. అని పలికిన సంప్రహృష్టచిత్తుం డై భరతున కి ట్లనియె. 1655

ఆ. అప్రయత్నలబ్ధ మైనసామ్రాజ్యంబు, నవల ద్రోచి పుచ్చి • నందువలన
దశరథేంద్రతనయ • ధన్యుండ వైతివి, త్వత్సమానుఁ డొరుఁడు•ధరణి లేఁడు.

తే. గహనమునఁ గృచ్ఛ్రగతుఁ డైన•కౌసలేయు
మరలఁ దోడ్కొని వచ్చుట • కరుగు చున్న
వాఁడ నని పల్కితివి గాన • వసుధలోన
నీయశము శాశ్వతం బయి • నెగడు నధిప. 1657

ఆ. అని బహూకరించె•నంతసూర్యుఁడుగ్రుంకె, రాత్రిదోఁచెఁదమము•గ్రమ్మెభరతుఁ
డచట సంధ్య వార్చి • యనుజయుతంబుగాఁ, బర్ణతల్పమందుఁ • బవ్వళించె.

వ. అప్పుడు శోకానర్హుండును శోకమూలపాపశూన్యుండును మహాత్ముండు నగు భరతునకు వాగగోచరం బైనరామచింతామయశోకంబు సముపస్థితం బయ్యెఁ బదంపడి కోటరసంసక్తవహ్నివనదాహాభితప్తం బైనపాదపంబుంబోలె శోకాగ్ని యంతర్దాహంబున భరతునిఁ దపింపఁ జేయు చుండె నిట్లు భరతుండు సూర్యాంశుసంతప్తుం డైనహిమవంతుండు హిమంబుం బోలె శోకాగ్నిసంభవం బైనస్వేదోదకంబును సర్వగాత్రంబులవలన నించుచు ధ్యాననిర్దరశిలాసమూహంబును వినిశ్శ్వసితధాతుసంకులంబును దైన్యపాదపసంఘంబును శోకాయాసాధిశృంగంబును బ్రమోహానంతసత్త్వంబును సంతాపౌషధివేణువు నగుశోకశైలంబుచేత నాక్రాంతుం డై నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు లోకాపవాదంబునకుఁ దలంకుచుఁ గైకేయి చేసినదుర్మంత్రంబునకు నిందించుచు దశరథునిం దలంచి కన్నీరు నించుచు రామభద్రు నెవ్విధంబునం జూతు నని తనలోనఁ దాను లజ్జించుచు నతనిచిత్తంబు వడయుటకుఁ దగినయుపాయం బూహించుచు హాతయూథం బైనవృషభంబుభంగి నాకంపించుచు హృదయజ్వరార్దితుం డై సుఖం బెఱుంగక యేకాగ్రచిత్తుం డై గృహపరివారసహితంబుగా దుఃఖించుచు ని ట్లనేకప్రకారంబుల విలపించు చున్నసమయంబున గహనగోచరుం డగు గుహుండు భరతునిఁ దగినతెఱంగున నాశ్వాసించుచు రామునిమహానుభావత్వంబుఁ బ్రశంసించుచు నంత కంతకుఁ బ్రసంగవశంబున లక్ష్మణునిసుహృద్భావంబు వక్కాణించుతలంపున ని ట్లనియె. 1659

గుహుఁడు భరతునికి లక్ష్మణుని సౌహార్దం బభివర్ణించి చెప్పుట.

మ. అనఘా రాముఁడు పర్ణతల్పమున భా•ర్యాయుక్తుఁ డై పవ్వళిం
చినఁ దద్రక్షణ మాచరించుటకుఁ బ్రా•స్ఫీతాంబకాను ల్బరా
సనముం గైకొని కన్ను మూయక మహా•సంరంభి యై యున్నన
జ్జనసన్మాన్యు సుమిత్రపట్టిఁ గని నే • సంతాపతప్తుండ నై. 1660

వ. ఇ ట్లంటి. 1661

తే. భానుకులవర్యచూడుమీ•వర్ణతల్ప, మింపుమెఱయనీకొఱకుఁ గ•ల్పింపఁబడియె
నిందుసుఖనిద్ర సేయుము•సందియంబు, వలదుసుకుమారుఁడవుపిన్న•వాఁడవీవు.

చ. అనఘచరిత్ర నీదుకృప • నందినవాఁడను గాని సజ్జనా
వనగుణధుర్య యేను గడ•వాఁడను గాను సు మయ్య యీనిశిం
బనివడి బంధువు ల్సకులు • భ్రాతలు సైన్యము గొల్వ నిద్ర మే
ల్కనియెదునంతదాఁక మిముఁ • గాచెదఁ గంటికి ఱెప్పకైవడిన్. 1663

తే. నాకు రామునకంటె మ•నఃప్రియుండు
వసుధలోపల నన్యుఁ డె•వ్వాఁడు లేఁడు
దేవ యీయర్థమందు సం•దియము వలదు
పరఁగ నీమ్రోల బొంకులుఁ • పలుకఁ గలనె. 1664

క. రామునియనుగ్రహంబున, నీమహిలో యశము సౌఖ్య • మీసంపదయు
న్నేమంబు గలిగెఁ బ్రియసఖు, భామాయుతు నిమ్మహాత్ముఁ • బరిపాలింతున్.

తే. గహనసంచారకుశలుండు • గాన నాకుఁ, దెలియని దొకింత లే దిందు • ధీరవర్య
భండనంబునఁ జతురంగ•బలము నైన, సరకుగొనక వారించెద • సత్య మింత.

ఉ. నా విని యాకకుత్స్థకుల•నాథుఁడు న న్వరికించి పల్కె నో
భూవినుతప్రతాప విను • ముజ్జగ మేలఁగఁ జాలునట్టియీ
భావజసన్నిభుం డిచటఁ • బర్ణతలంబునఁ గూర్కు చుండ నా
కేవిధి నిద్ర వచ్చు సుఖ • మేటికి జీవిత మేల చెప్పుమా. 1667

తే. సంగరంబున నెవ్వాఁడు • సకలనిర్జ
రాసురుల కైన లక్షింప • నలవి గాక
యలరునారామవిభుఁడు సీ•తాన్వితముగ
నేఁడు తృణతల్పములఁ గూర్కి•నాఁడు కంటె. 1668

తే. ఘనతపముచేత వివిధయా•గములచేత
దానములచేత సకలమం•త్రములచేతఁ
బ్రాప్తుఁ డై తుల్యగుణుఁ డయి • పరఁగెఁ గాన
జనకున కతిప్రియాత్మజుం•డనఘ యితఁడు. 1669

ఆ. అట్టిరాఘవాన్వయప్రదీపకుఁ డైన, యితఁడు ఘోరవనికి • నేగు చుండఁ
గాంచి తండ్రి యైన • గవ్వారీపతి మను,న నెడుమాట నంది•యంబు గాదె. 1670

వ. పితృమరణానంతరంబున మేదిని యనాథ యై యుండఁ గలదు. 1671

తే. సాంద్రభంగి నంతఃపుర•సతులు ఘోర, శోకరోదన మొనరించి•సొలసి యూర
కున్న నుపరతనాద మై • యుండు రాజ,సదన మిపు డని తలఁచెద • సచివవర్య.

క. మాయయ్యయుఁ గౌసల్యయు, మాయమ్మయు నేఁటిరాత్రి • మహనీయగుణ
శ్రీయుతుల మమ్ముఁ గానక, పాయక యేపగిది వీట • బ్రదుకుదు రకటా. 1673

తే. వీరవరుఁ డైనతనయుని • విపినయాత్రఁ
దలఁచి శోకాగ్నిచేఁ గ్రాఁగి • తనువు విడుచుఁ
గాని కౌసల్య మని యుండఁ • గలదె యింక
నాయమవితాన మాయమ్మ • యడలుఁ గాదె. 1674

క. గ్రద్దన భూమీశ్వరుఁ డా, యిద్దఱముద్దియలపాటు • హృదయంబునఁ దాఁ
బెద్దయుఁ జింతించి ఘనవి, పద్దశఁ బ్రాపించి మేనుఁ • బాయు నిజముగాన్. 1675

ఆ. ఇట్టిమాట దలఁప • నెంతయు నాగుండె, యవియుచున్న దట్టి • యడలు మాని
సమ్మదమున నేఁడు • ఱొమ్మునఁ జెయ్యిడి, నిద్రవోవ నెట్లు • నేర్తు నయ్య.

తే. ఏను లేకున్న మజ్జన • యిత్రి పిన్న, కొడుకు నీక్షించి జీవించు • నడలు దక్కి
యీమహాత్ముఁడు లేకున్న • హితసరేణ్య, యేకసుతమైనకౌసల్య • యెట్లు బ్రతుకు.

తే. రామభద్రునిఁ గోసల • రాజ్యపట్ట, భద్రుఁ జేసి మనోరథ • ప్రాప్తి గాక
మున్నె భూపతి పరలోక • మునకుఁ బోవుఁ, గార్య మంతయు వ్యర్థమై • కడచె నకట.

వ. అమ్మహాత్ముండు మావచ్చునందాఁక మని యుండఁ డేని యతని సంస్కరించి భరతాదులు సిద్ధార్థులై రమ్యచత్వరసంస్థానంబును సువిభక్తమహాపథంబును రమ్యప్రాసాదసంపన్నంబును సర్వరత్నవిభూషితంబును గజాశ్వరథసంబాధంబును దూర్యనాదవినాదితంబును సర్వకళ్యాణసంపూర్ణంబును హృష్టపుష్టజనాన్వితంబును నారామోద్యానసంపన్నంబును సమాజోత్సవసంకులంబు నగుసాకేతనగరంబున సుఖంబు లనుభవించుచుండుదు రేను సమయకాలం బతీతం బగుచుండఁ గృతప్రతిజ్ఞుం డై సేమంబున నున్నరామునిం గూడి మరలఁ బురంబుఁ బ్రవేశించుభాగ్యంబుఁ గాంతునా యని యేతాదృశంబు లగు దుఃఖాలాపంబులు నాతో నాడుచుండ నంతలోనఁ బ్రభాతకాలం బయ్యె నంత రాముండు మేల్కాంచి తానును లక్ష్మణుండును నిమ్మహానదీతీరంబున జటావల్కలంబులు ధరించి బాణబాణాసనకృపాణంబులు ధరించి వ్యపేక్షమాణులై సీతాసహితంబుగా నిమ్మహానది నుత్తరించి గజయూథపులచందంబున సుఖలీలం జని రని యిట్లు గుహుండు రామవృత్తాంతంబును లక్ష్మణుని పరిదేవనంబును సవిస్తరంబుగా నెఱింగించిన విని సుకుమారుండును మహాసత్త్వుండును సింహస్కంధుండును మహాభుజుండును బుండరీకవిశాలాక్షుండును దరుణుండును బ్రియదర్శనుండు నగుభరతుండు స్వాభిలషితకార్యసంకటంబు సంజాతం బయ్యె నని చింత నొంది ముహూర్తమాత్రంబు పరమదుర్మనస్కుం డై పదంపడి తోత్రవిద్ధం బైనమహాద్విపంబుకైవడిఁ బుడమిపయిం బడియె నతని దురవస్థఁ జూచి యాసన్నస్థితుం డైనశత్రుఘ్నుండు శోకకర్శితుం డై యతనిం గౌఁగిలించికొని యుచ్చైర్నాదంబున రోదనంబుఁ జేయుచుండె నయ్యిద్దఱం బరికించి భర్తృవ్యసనకర్శిత లగురాజకాంతలు హాహాకారంబులు సేయుచు

ధరణిపయిం బడి దీర్ఘస్వరంబున విలపించు చుండి రప్పుడు తపస్విని యగుకౌస
ల్య శోకలాలసుం డై నభరతు ననుసరించి యుపగూహనంబుఁ జేసి శోకా
యాసవిశేషంబున విలపించుచు నిట్లనియె. 1679

కౌసల్య భరతు నూఱడించుట.

చ. అనఘచరిత్ర సీతనువు • నంటవు రోగము లిప్పు డీకులం
బునకు విభుండు నీవు తలఁ•పోయఁగఁ బ్రాణము నీయధీన మా
మనుజవిభుండు పోయినఁ గుఁ•మారుఁడు కానకు నేగిన న్రహి
న్నినుఁ గని యింక మాకు గతి • నీవె యఁటంచుఁ దలంచి నెమ్మదిన్. 1680

తే. ఒడలఁ బ్రాణంబులు ధరించి•యున్న దాన, నట్టిధీరుండ వీవె ధై•ర్యంబు విడిచి
యివ్విధంబున దుఃఖింప•నేమి గలుగు, నిచట నమ్మాదరించువా•రెవ్వ రింక.

ఆ. అనఘచరిత లక్ష్మ•ణునకుఁ గీ డేమేని, వినగఁ బడెనె యేక•తనుజ నైన
నాదుపుత్త్రికునకు • నాతిసీతకుఁ గాని, కష్ట మేమి వింటె • కాననమున. 1682

క. అని యిట్లు పెక్కువిధముల, జననులు పలవింప నాశ్వా•సన మించుక పొం
ది నితాంతశోకుఁ డై గుహుఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె నతఁడు • గద్గదఫణితిన్.

ఉ. ఓయి నిషాదనాయక స•మున్నతవిక్రమ నాఁటిరేయి తా
నేయెడ నుండె రామవిభుఁ • డెచ్చట నుండె మహీజ లక్ష్మణుం
డేయెడ నుండె నేమి భుజి•యించిరి యెట్లు వసించి రెంతయు
న్నాయెడఁ గూర్మిఁ జేసి కరుఁణ న్వినిపింపఁ గదయ్య నావుడున్. 1684

ఆ. గుహుఁడు హృష్టుఁ డగుచుఁ•క్షోణీశసుతుఁ జూచి, యోమహానుభావ•రాముఁ డిచట
కరుగు దేర నతని • కాహార మిడుటకు, నన్నము ఫలంబు • లర్థిఁ గొనుచు.

తే. సఖులతోఁ గూడి యేనట్లు•చని ముదంబు, వెలయ నా తెచ్చినపదార్థ•విసర మెల్ల
భక్తినర్పించుటయు ధర్మ•యుక్తి నన్ను, గరిమ మన్నించియవి యన్ని•పరిహరించి.

వ. మేము దానంబు సేయవలయుంగాని ప్రతిగ్రహింప రా దని నన్ను ననయించి.

గుహుండు భరతున కింగుదీతరుమూలంబునందు రామశయ్యఁ జూపుట.

తే. లక్ష్మణుఁడు తెచ్చి యిచ్చిన•రమ్యగాంగ, తోయమింపారఁ గ్రోలి సీ•తాయుతముగ
నాపవాస్యంబు సలిపి త•మోరి గ్రుంకు, నపుడుసంధ్య నుపాసించి•యంత మీఁద.

వ. సౌమిత్రివిరచితకుశతల్పంబుమీఁద సీతాసమేతంబుగా నధివసించె నంత
లక్ష్మణుండు విమలజలంబులఁ దదీయచరణంబులు గడిగి తడి యొత్తి కొండొక
సేపు నానావిధశుశ్రూషలు గావించి పదంపడి జ్యాఘాతవారణాంగుళిత్రాణ
వంతుం డై శరసంపూర్ణంబు లైనతూణీరంబులు ధరించి సజ్యం బైన కార్ముకంబు
కేలం దాల్చి శయననిద్రాహారంబులు వర్జించి రామునిసమీపంబునం గొలిచి
యుండె నేనును జాపబాణధరుండ నై యతంద్రితుండ నై యాత్తకార్ముకు లైన
జ్ఞాతులం గూడి మహేంద్రకల్పుం డగురామునిఁ బరిపాలించుచుఁ దదంతికం

బునం గొలిచి యుండితి రాముండు పవ్వళించుటకు రచించినతృణతల్పం బిదె యింగుదీతరుమూలంబున నొప్పుచున్నది విలోకింపు మని భరతునకుం జూపిన నతండు మంత్రిసహితంబుగా నమ్మహీరుహమూలంబునకుం జని యచ్చట నున్న తృణశయ్య నవలోకించి కన్నీరు నించుచు జనయిత్రుల కిట్లనియె. 1689

చ. గుఱుతుగఁ దల్లులార కనుఁ • గొంటిరె రాముఁడు నాఁటిరేయి తా
నిరుపమధర్మయుక్తి శయ • నించిన కర్కశపర్ణతల్ప మ
ప్పరమసుఖార్హుఁ డంచితకృ • పాలుఁడు పఙ్క్తిరథాత్మజుండు సుం
దరసుకుమారుఁ డిట్టికఠి • నక్షితిపైఁ బవళింప నర్హుఁడే. 1690

భరతుఁడు శ్రీరాముఁడు శయనించినతృణతల్పంబుఁ జూచి దుఃఖించుట.

చ. సరసపదార్థము ల్గుడిచి • సన్నపుటొల్లియఁ గట్టి దీప్తహే
మరచితసౌధభాగముల • మంజులశయ్యలఁ బవ్వళించు న
ప్పరమసుఖోచితుండు జల • పానముఁ జేసి మహీజమూలమం
దిర వగుపర్ణతల్పమున • నేకరణి న్వసియించె నక్కటా. 1691

సీ. పుష్పసంచయచిత్ర • ములు చందనాగరుపరిమళయుతములు • పాండరాభ్ర
సందీప్తములు శుక • సంఘరుతంబులు మంజులాస్తరణస • మంచితములు
కృతహేమకుడ్యంబు • లతిగీతవంతము ల్హైమరాజత రమ్య • భూము లద్రి
కల్పంబు లగునవ్య • కాంచనప్రాసాదసౌధవిమానరా • జములయందుఁ

తే. గాహళవిచిత్రరవమృదం • గస్వనముల, సూతమాగధగాయక • స్తుతిరవముల
సంప్రబోధితుఁ డగు రామ • చంద్రుఁ డిట్టి, కఠినధారుణిపై నెట్లు • గా వసించె.

తే. లలితసుకుమారతనుఁ డైన • రాముఁ డేడ, రేయిఁ గఠినోర్విపైఁ బవ్వ • ళించు టేడ
నుదకములఁ గ్రోలియుపవాస • ముండు టేడ, నకటస్వప్నంబుగాక య • థార్థమగునె.

తే. మూఁడులోకంబులు భుజాగ్ర • మున ధరింపఁ, జాలినట్టియినాన్వయ • స్వామి కిట్లు
కఠినమేదిని వసియింపఁ • గలిగె నకట, కాలము దురత్యయం బెంత • ఘనున కైన.

వ. ఇది మహాత్ముం డగు రాముండు పవ్వళించినతృణతల్పంబు కఠినస్థండిలంబుమీఁద రచింపంబడియున్న దిచ్చటితృణం బంతయుఁ దదీయగాత్రంబులచేత విమర్దితం బై యున్న దని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1695

ఉ. పోఁడిమితో విదేహపతి • పుత్రిక నై యజరాజసూతికి
న్గోడలి నై జగజ్జనమ • నోహరు రామునిఁ జెట్టఁ బట్టియుఁ
నేఁ డిటు కష్టముల్ పడితి • నే నని జానకి యేడ్వఁ బోలు నీ
జాడనె యంత నంతఁ గను • పట్టెఁ దదంజనమిశ్రితాశ్రువుల్. 1696

క. ఆభూసుత యిచ్చట ది, వ్యాభరణోపేత యగుచు • నటు నిద్రింపం
గాఁ బోలు నంత నంతన, శోభిల్లెడుఁ దత్సువర్ణ • సుందరబిందుల్. 1697

తే. మఱియు నిచ్చోటభూపుత్రి • మగనిఁగూడి, ధౌతకౌశేయపరిధాన • ధారుణిపయిఁ

బవ్వళింపఁగఁ బోలు త•త్పటనివిష్ట, తంతుసంతాన మంతంతఁ•దలఁచుదోఁచె.
ఆ. చాల గోల ముద్దు•రాలు మహాసుకు, మారి మేదినీకు•మారి యిట్టి
కఠినభూమియందు • గాత్రంబు వైచిన, గండుశిలలు దాఁకి • గంద కున్నె.
క. పుట్టినది మొదలు బంగరు, తొట్టియలో నూఁగుసతికి • దుస్తరముగ నేఁ
డిట్టి దురవస్థ దొరకొనెఁ, గట్టా దుశ్చిత్త మైన•కైకకతమునన్. 1700
తే. సతియు సుకుమారియును సుఖో•చితయు నైన
జనకనందని నిజనాథ•సహిత యగుచుఁ
బరఁగ నీతృణశయ్యపైఁ • బవ్వళించెఁ
గాంతలకు భర్తృశయ్య సు•ఖంబు గాదె. 1701
క. ఆరాముఁడు మత్కృతమున, దారయుతుం డగుచు నిట్టి•తల్పముమీఁదం
గూరికెఁ గావున హాయీ, కారణమునఁ గడునృశంస•కర్ముఁడ నైతిన్. 1702
చ. సరసుఁడు సార్వభౌమకుల•జాతుఁడు సర్వజగత్ప్రియుండు పు
ణ్యరతుఁడు పద్మనేత్రుఁడు సు•ఖార్హుఁడు సత్ప్రియదర్శనుండు సుం
దరతనుఁ డైనరాఘవుఁ డ•నామయరాజ్యసుఖంబు మాని తా
నఱమఱ యింత లేక కఠినా•వని నెట్లు వసించె నక్కటా. 1703
వ. మఱియు విషమకాలంబున సన్న యగురామభద్రు ననువర్తించి ప్రియదర్శనుండును మహాభాగుండు నగులక్ష్మణుండు ధన్యుం డయ్యెఁ బత్యనుసరణంబున వైదేహి కృతార్థ యయ్యె మనము రామవిహీనుల మై లోకవిద్వేష్యుల మైతిమి రాఘవుం డరణ్యగతుం డగుచుండ విశ్వంభర కర్ణధారహీనయైన నావచందంబున నాయకరహితయై తోఁచుచున్నది దశరథుండు స్వర్గగతుం డగుచుండ రాముండు కానకుంబోవుచుండ నివ్వసుంధరాధిపత్యంబు సేయుటకే పాపాత్ముండు సమ్మతించు రాముండు వనవాసగతుం డయ్యును విశ్వంభర తదీయభుజవీర్యాభిరక్షిత గాఁ దలంచెద విహీనప్రాకారరక్షయు నసన్నద్ధాశ్వమాతంగయు నపావృతపురద్వారయు నరక్షితయు నప్రహృష్టబలోపేతయు సాధనవిహీనయు దుర్దశాపనయు ననావృత్తయు నైనరాజధాని శత్రువు లైన విషకృతం బైనభక్ష్యంబుం బోలెఁ బరిహరింతురు గాక కైకొనం దలంతురే యవి యన్నియు నట్లుండనిండు నేఁడు మొదలుగ నేను జటావల్కలధరుండ నై నిత్యంబును ఫలమూలంబు లుపయోగించుచుఁ దృణశయ్యమీఁదం బవ్వళించుచు రామకృతవనవాసప్రతిజ్ఞను నాయం దారోపించుకొని రామార్థంబుగాఁ జతుర్దశవర్షాత్మకకాలంబున రామానుష్ఠితవ్యతిరిక్తోత్తరకాలంబు వనంబున వసించెద నందువలన నారఘుపుంగవుని ప్రతిశ్రవంబు మిథ్యాభూతంబు గాకుండు శత్రుఘ్నుండు నాయట్ల వ్రతం బంగీకరించి యనువర్తించి యుండు రాముండు లక్ష్మణసహితంబుగా ద్విజశ్రేష్ఠుల చేత సామ్రాజ్యంబున నభిషిక్తుండై యయోధ్యాపురంబుఁ బరిపాలింపం గలం

డేతాదృశం బైనమన్మనోరథంబు దేవత లందఱు సఫలంబుఁ గావింతురు గాక రాముండు నాచేత బహుప్రకారంబులఁ బ్రసాద్యమానుం డయ్యును మత్ప్రార్థన నంగీకరింపఁ డేని యమ్మహాత్మునితోఁ గూడ వనంబునఁ జిరకాలంబు వసించియుండెద నద్దయాళుండు నన్నేల యుపేక్షించు నని యీదృశంబు లగుశపథంబులఁ బల్కుచు నంతలోనఁ బ్రభాతకాలం బగుటయుఁ గాల్యకరణీయంబులు దీర్చి శత్రుఘ్ను నవలోకించి యి ట్లనియె. 1704

మ. కమలాప్తుం డుదయించె నింక మసలం • గా నేటి కిచ్చోట వే
గమె యివ్వాహిని దాఁటి పుణ్యరతునిం • గాకుత్స్థునిం గానఁ బో
దము ప్రాణోపమమిత్త్రుఁ డైనగుహు నం•దం బొప్పఁ దోడ్తెమ్ము ని
క్కము నా కీనిశ నిద్ర లేదు మిగులం • గార్యాతురత్వంబునన్. 1705

వ. అని యిట్లు భరతునిచేతఁ బ్రచోదితుం డై శత్రుఘ్నుండు నదీసంతరణార్థంబు వేగిరపడు చుండె నట్టిసమయంబున. 1706

క. ప్రాంజలి యై గుహుఁ డారఘు, కుంజరుకడ కరుగుదెంచి • గుణరత్ననిధీ
కొంజక నీచే నిచ్చట, రంజిత యై యొప్పెఁ గాదె • రాత్రి సుఖద యై. 1707

క. నా విని భరతుఁ డతనితో, నీవాడినయట్ల యయ్యె • నిఁక నన్నుఁ గనం
బోవఁగవలె సత్వరముగ, నావికులం బిలువ నంపు • నది దాఁటుటకున్. 1708

క. అన విని గుహుఁ డాతనిశా, సనమునఁ బురమునకుఁ బోయి • జ్ఞాతుల వెన న
ప్పనికి నియమించుటయు వా, రనుపమచాతుర్యమహిమ • నందఱుఁ బెలుచన్.

భరతుఁడు సేనాసమేతంబుగ నోడలెక్కి గంగానది దాఁటుట.

వ. గుహువచనప్రకారంబునఁ దొల్లింటియేనూఱు క్షుద్రనావలను మఱియు విచిత్రపటసందీపితధ్వజాలంకృతదృఢసంధిబంధపర్యాప్తకర్ణధారయుక్తచారుఫలకభిత్తిసమావరణపరిమితవాతమహాఘంటాధరవరాస్తరణోపేతస్వస్తికాఖ్య నౌశతంబును సన్నద్ధంబుఁ జేసి తెచ్చి రంత గుహుం డయ్యోడలలోనఁ బాండుకంబళసంవృతయు హర్షజనకకింకిణీఘోషయుక్తయుఁ గల్యాణియు నైన స్వస్తికవిజ్ఞేయనావ నాకర్షించి తెచ్చిన భరతుండు శత్రుఘ్నసహితంబుగా దాని నారోహించె నంతకు మున్న సమాగతు లైనపురోహితులును గురువులును బ్రాహ్మణులు నారోహించిరి పదంపడి కౌసల్యాప్రముఖరాజకాంత లారోహించి రనంతరంబ శకటంబులు నాపణస్థపదార్థంబులునుం దగినయోడలయందునిచి రప్పుడు సేనాసన్నివేశంబు గావించువారికలకలంబులును నవతరణప్రదేశంబున డిగ్గువారిఘనారావంబులును నుపకరణంబు లందుకొనువారిమహానాదంబులును నింగి ముట్టి చెలంగె ని ట్లయ్యోడలు కొన్ని నారీజనంబును గొన్ని హయంబులను గొన్ని మహామూల్యంబు లగురథశకటాదియానంబులను గొన్నియుష్ట్రాశ్వతరాదియుగ్యంబులను గొన్ని నానావిధజనంబులను గొన్ని

రాజనందనపురోహితాంతఃపురకాంతలను వహించి పతాకావంతంబు లై స్వస్వదాశాధిష్ఠితంబు లై మహావేగంబున నమ్మహానది నుత్తరించి యవ్వలితీరంబున నందఱ డించి నివృత్తంబు లయ్యె నప్పుడు దాశశ్రేష్ఠులు నివృత్తిసమయభారావరోపణలఘుత్వజనితసౌకర్యంబున జలంబులందు నౌకలఁ జిత్రగమనంబుల నడపించుచు మరలించిరి సపతాకంబు లైనగజంబులు గజారోహకులచేతఁ బ్రచోదితంబు లై సధ్వజంబు లైనజంగమపర్వతంబులచందంబున నందంబగుచు నమ్మహానది నుత్తరించి చనియె నప్పుడు కొంద ఱోడలచేతను గొందఱు ప్లవంబులచేతను గొందఱు కుంభఘటంబులచేతను గొందఱు బాహు

—— భరతుఁడు వసిష్ఠఋత్విగ్జనమాత్రసహితుండై భరద్వాజమహర్షిని సందర్శించుట. ——

వులచేతను గంగానదిని దాఁటి రిట్లందఱు సుఖంబుగా నమ్మహానది నుత్తరించి మైత్రముహూర్తంబున కనుత్తమం బైనప్రయాగవనంబునకుం జని యంత మహాత్ముం డగుభరతుండు బలంబుల నాశ్వాసించి యథాసుఖంబుగా నొక్కచోట నిలువ నియమించి రమ్యోటజవృక్షషండం బైనభరద్వాజాశ్రమంబు దవ్వులం జూచి ధర్మజ్ఞుండు గావునఁ గ్రోశమాత్రదూరంబున రథంబు డిగ్గి న్యస్తశస్త్రపరిచ్ఛదుం డై క్షౌమపరిధానసంవీతుం డై పురోహితు మున్నిడికొని ఋత్విగ్జనపరివృతుం డై పాదసంచారంబున నమ్మహామునిసమీపంబునకుం జనియె నప్పుడు బృహస్పతినందనుం డగుటవలన దేవపురోహితుం డగుభరద్వాజుండు వసిష్ఠుని దవ్వులం జూచి శీఘ్రంబున దర్భాసనంబు డిగ్గి శిష్యు లర్ఘ్యంబుఁ గొని వెంట నరుగుదేర సంభ్రమంబున నెదురుగాఁ జని వసిష్ఠునితోడ సుహృత్సల్లాపంబుఁ గావించి భరతునిచేత నభివాదితుండై యతని దశరథపుత్త్రునిఁగా నెఱింగి యయ్యిద్దఱ కర్ఘ్యపాద్యంబు లొసంగి ఫలంబు లిచ్చి దశరథునివృత్తం బెఱింగినవాఁ డగుటవలన నతనికుశలం బడుగక కులబలపురకోశమంత్రిమిత్రబాంధవులయందుఁ గుశలం బడిగిన నవ్వసిష్ఠుండును భరతుండు నందఱుఁ గుశలం బని పలికి వెండియు శరీరాగ్నిశిష్యవృక్షపక్షిమృగంబులయందుఁ గుశలం బడిగిన నమ్మహాత్ముండు సర్వంబును గుశలం బని పలికి రామవిషయస్నేహబంధంబున భరతున కిట్లనియె. 1710

—— భరద్వాజమహర్షి భరతుని దూఱుట. ——

ఉ. అగ్రజుఁ డైనరాముని య•నామయరాజ్య మధర్మయుక్తిచే
వ్యగ్రతఁ జేసి పుచ్చుకొని • యంతటఁ బోవఁగ నీక ఘోరస
త్త్వోగ్రవనంబులోఁ దిరుగు•చుండెడియమ్మహనీయమూర్తిపై
నాగ్రహవృత్తిఁ బోవఁ దగు•నా నినుఁ జూచిన శంక దోఁచెడిన్. 1711
క. పుడమియు రాష్ట్రము నగరముఁ, గడువడి మీయమ్మ మున్నె • కైకొనియెఁ బదంపడి యాతనిజీవితమును, గడిమి న్నీ వపహరింపఁ•గా వచ్చితివో 1712

క. కాంతానియుక్తుఁడై భూ, కాంతుఁడు కాంతారమునకుఁ • గఠినతఁ జనుమ
న్నంతనె వచ్చినసీతా, కాంతుని దే కాక తప్పు • కైకదె చెపుమా. 1713

క. అని పెనుగోఱవిం గాల్చిన, యనువున నిట్లాడ భరతుఁ • డారాటమునం
గనుఁగొనల నశ్రుకణములు, చినుకఁగ నిట్లనియెఁ దల్లి • సేఁత కడలుచున్.

చ. అనఘ కృతఘ్ను నట్ల యకటా నను దూఱఁగ నేల నాతెఱం
గనిశము మీ రెఱుంగరె మహాత్ముఁడు పుణ్యచరిత్రుఁడైన రా
మునివనయాత్ర నించుకయు • భూతతతు ల్గుఱిగా నెఱుంగఁ గా
దని మది నమ్మ వేని భవదంఘ్రిసరోజము ముట్టి చెప్పెదన్. 1715

చ. అనిశము సత్యధర్మముల • యందనురక్తుఁడ నయ్యు నాజికిం
దనయుఁడ నయ్యు రాముఁనకుఁ • దమ్ముఁడ నయ్యు వసిష్ఠమౌనిచే
ననవరతంబు శిక్షితుఁడ • నయ్యునుఁ గైకకుఁ బుట్టినందునం
బనివడి యిట్టినిందలకుఁ • బాత్రమ నైతి నిఁ కేమి సేయుదున్. 1716

భరతుఁడు భరద్వాజమహర్షికిఁ దనయనపరాధత్వముఁ దెల్పుట.

క. వగ పేల లోకనిందకు, జగతీపతిమౌళిరత్న • చారుపదాబ్జం
డగునన్నకెగ్గుఁ జేసిన, భగవంతుఁడె యెఱిఁగి యుండు • భవ్యగుణాఢ్యా. 1717

వ. మహాత్మా నీవు త్రికాలజ్ఞుండ వయ్యును నన్నిట్టివానిఁగాఁ దలంచుటవలన నేను వ్యర్థజీవితుండ నైతి నాయందు దోషగంధం బించుకయైన లేదు మీ రిట్లు కర్ణకఠోరంబుగాఁ బలికితిరి దీని కే నేమి మాఱు పల్కువాఁడ మద సాన్నిధ్యంబునందు మదంబ యగుకైకేయిచేతఁ బలుకంబడినవాక్యంబు నాకిష్టంబైనయది గాదు దాని నంగీకరించినయదియు లే దే నిక్కార్యంబుచేత సంతుష్టుండ నైనవాఁడఁ గా నని యీదృశంబులైనశపథవాక్యంబులచేత స్వారోపితదోషం బపనయించికొని స్వాగమనకారణం బెఱింగించు తలంపున వెండియు భరతుండు భరద్వాజున కిట్లనియె. 1718

చ. అఱమఱ యింత లేదు విను • మయ్య మునీంద్ర వనస్థుఁడైన భా
స్కరనిభ తేజు రాముని బ్ర • సన్నునిఁ జేసి యయోధ్యకమ్మహా
పురుషుని వెండి దోడుకొని • పోవుతలంపున వచ్చినాఁడ న
త్తెఱఁగు సమస్తముం గరుణఁ • దెల్పి ప్రసాద మొసంగు మిత్తఱిన్. 1719

భరద్వాజమహర్షి భరతునిం గొనియాడుట.

వ. అనియిట్లు భరతుండు వసిష్ఠాదిమహామునిసహితంబుగా రామవృత్తాంతం బడిగిన. 1720

చ. మునిపతి సంతసిల్లి కృప • మోమున నింపెసలారఁ గైకయీ
తనయునిఁ జూచి పల్కె నృప • ధర్మవిశారద రాఘవాన్వయం
బున నవనప్రసాదమునఁ • బుట్టిననీ కిది యుక్త మివ్విధం

బున గురువృత్తియుక్తి దమము • పుణ్యున కాచరణీయమే కదా. 1721
చ. రవికులవర్య నీ విపుడు • రామునిపైఁ గలభక్తిపెంపున
న్నవినయబుద్ధి వచ్చుటది • సర్వ మెఱింగియు నీదుకీర్తి యీ
భువనములందు నిత్యపరి•పూర్ణము సేయఁ దలంచి యీగతిం
బవినిభతీక్ష్ణవాక్యములు • పల్కితి నింతియె గాక వెఱ్ఱినే. 1722
చ. ఎఱుఁగుదు రాఘవుం డడవి • కేగినచందము సర్వ మమ్మహా
పురుషుఁడు చిత్రకూట మను • భూధరమం దనుజన్మయుక్తుఁడై
యిరవుగ నున్నవాఁ డతని • నెల్లి గనం జనఁ బోలు నేఁ డిట
న్నిరుపమలీల నుండుము గుణి•ప్రవరా సపురోహితుండవై. 1723

భరతుఁడు భరద్వాజానుమతంబునఁ దదాశ్రమమునకు సైన్యములను రావించుట.

వ. రాజనందనా నీవు వాంఛితార్థప్రదానదక్షుండవు మదీయాభిమతంబు సిద్ధింపఁ జేయు మని యిట్లు ప్రార్థించిన నుదారదర్శనుండును బ్రశస్తకీర్తియు నగు భరతుం డారాత్రి యచ్చట నివసించుట కియ్యకొనియె నిట్లు భరద్వాజుండు భరతుని నిలువ నియమించి పదంపడి భోజనపర్యంతాతిథిసత్కారంబుకొఱకుఁ బ్రార్థించిన నాభరతుండు వెండియు నమ్మునిశేఖరుం జూచి తాపసేంద్ర యర్ఘ్యపాద్యంబులును వనంబునం గలకందమూలాదికంబును మీ రొసంగితిరి మాకు సంతోషంబుఁ గావించుట కవియె చాలు నని పలికిన నమ్మహర్షివల్లభుం డింతకంటె విశేషం బేమి యొసంగెద రనియెడుభరతాశయం బెఱింగి ప్రహాసావేదకానుభావయుక్తుండై మద్విషయంబునందుఁ బ్రీతిసంయుక్తుండవైన వానిఁగా నిన్నెఱుంగుదు నీకొక్కనికె కాదు భవదీయసైన్యంబున కెల్ల భోజనం బొసంగఁ దలంచితి మదాశయం బంగీకరింపవలయు నీవు సబలుండవై రాక బలంబుల దూరంబున విడియించి యొక్కరుండవై యేల వచ్చితి వనిన నక్కైకేయీనందనుండు కృతాంజలి యై తపోధనా చతురంగసహితంబైనమదీయసైన్యంబు ధరిత్రి నాచ్ఛాదించి వచ్చుచున్నది యందలిగజవాజిరథపదాతు లిచ్చటికిం జనుదెంచె నేని పావనంబైనభవదీయతపోవనంబునకు సంకటంబు వాటిల్లు ననియును రాజుగాని రాజపుత్త్రుఁడుగాని విషయంబులందలి తపోధనులకడకు సేనాసహితంబుగాఁ బోరా దనియును వనభంగంబువలన భవదీయచిత్తంబున కేమికినుక వొడమునో యనియును శంకించి దూరంబున విడియించి యే నొక్కరుండ చనుదెంచితి నిప్పుడు భవదీయశాసనంబున నిచ్చటికి రావించెద ననిన నట్ల కావింపు మని పలికిన నతం డట్ల కావించె నంత నమ్మునివరుండు ప్రక్షాళితపాణిపాదుండై యగ్నిశాలఁ బ్రవేశించి మున్మా రాచమనంబు రెండుమార్లు ముఖంబు పరిమార్జించి యొక్కసారి శిరశ్చక్షుశ్శ్రోత్రనాసికాహృదయంబులు

సంస్పృశించి యాతిథ్యక్రియార్థంబు స్థిరసమాధినియుక్తుం డై భరతున కాతిథ్యం బొసంగఁ దలంచితిఁ గావున మచ్ఛాసనంబున విశ్వకర్మయుఁ ద్వష్టయు

—॥ భరద్వాజమహర్షి సైన్యసమేతుం డగుభరతునికి విందు సేయుట. ॥—

గృహాదిసంవిధానంబుఁ గావింతురు గాక యింద్రాదిదిక్పాలకులును వహ్నిపురోగము లైన దేవతలును సన్నిహితు లై యన్నపానాదికంబును రక్షింతురు గాక భూమ్యంతరిక్షదివంబులం బూర్వపశ్చిమవాహిను లగు నదులన్నియు నిక్షుకాండరసోపమంబు లైనశీతసలిలంబులును ఖర్జూరతాళాదిహేతుకం బైనమద్యవిశేషంబును గౌడీప్రముఖత్రివిధసురలను స్రవించుచు సన్నిహితంబు లగుం గాక మఱియు హాహాహూహూవిశ్వావసుప్రముఖదేవగంధర్వులును ఘృతాచియు విశ్వాచియు నాగదంతయు మిశ్రకేశియు నలంబుసయు హేమయు మహేంద్రపర్వత కృతస్వయంప్రభాబిలస్థహేమయు మొదలుగాఁ గలదేవజాతిగంధర్వజాత్యప్సరసలును నింద్రలోకంబునం గలరంభోర్వశీమేనకాదులును బ్రహ్మలోకంబునం గలదివ్యాప్సరసలును స్వలంకృత లై నృత్తగీతాద్యుపకరణసహిత లై గానశిక్షకుం డగుతుంబురునిం గూడి చనుదెంచి నృత్తగీతాదికంబులు గావింతురు గాక వాసోభూషణపత్త్రవంతం బై దివ్యనారీఫలం బై దేవభోగస్థానం బై యుత్తరకురుదేశంబునం గలకౌబేరం బైనచైత్రరథవనం బిచ్చట సన్నిహితం బగుం గాక మఱియు భగవంతుం డైనసోముండు శాల్యోదనంబును భక్ష్యభోజ్యచోష్యలేహ్యంబులును సురాప్రముఖపానీయంబులును నానావిధమాంసంబులును బాదపప్రచ్యుతంబు లైనవిచిత్రమాల్యంబులును సృజించుం గాక యని యివ్విధంబున నప్రతిమతపోలబ్ధమహిమవిశేషంబునఁ బ్రాఙ్ముఖుం డై యాహ్వానార్థంబు శిక్షాస్వరసంహితం బైనమంత్రంబు జపించినఁ దత్క్షణం బామునివచనప్రకారంబున దేవత లందఱు వేర్వేఱ నచ్చటం బొడసూపి రప్పుడు. 1724

సీ. హారి యై ఘనతాపఁహారి యై సంతోషకారి యై పవనుండు • గలయ విసరె
హృష్ట యై యుపగతాఁరిష్ట యై పరిమళోత్కృష్ట యై సురపుష్ప•వృష్టి గురిసె
నంద మై శ్రుతిపుటాఁనంద మై సంతతాస్పంద మై వాద్యము • ల్గ్రిందుకొనియె
నిత్య మై యభినయాఁద్ధత్య మై సజ్జనస్తుత్య మై యప్సరోఁనృత్య మొప్పె
తే. వల్లకీదండములఁ బూనిఁస్వరయుతముగ, నేర్పు మీఱంగ రాగంబుఁ దేర్పఱించి
లయగుణాన్విత మగునట్లుఁ రాలుగరఁగఁ, బాడి రవ్వేళ గంధర్వఁభామ లచట.
క. ఆనినదము మధురం బై, మానసహర మై లయప్రఁమాణయుతం బై
వీనులవిం దై యమృతపు, సోనలపొం దై నభంబుఁ క్షోణియు నిండెన్. 1726
తే. సారచందనోత్పత్తిబీఁజంబు లైన, మలయదుర్దరపర్వతంఁబులు స్పృశించి
వివిధగతుల యథోచితఁవృత్తిచేత, సుఖకరంబుగఁ బవనుండుఁ సుడిసె నపుడు,

ఉ. అప్పుడు రాజసైన్యములు • హర్షము నద్భుతముం బెనంగఁగాఁ
దప్పక విశ్వకర్మనివి•ధానము నంతయుఁ జూచె నంతలో
నొప్పుగఁ బంచయోజనము • లుర్వి సమత్వమునొందె దానిపైఁ
జొప్పులు దోఁచె నీలతృణ• శోభితశాద్వలసంయుతంబుగన్. 1728

ఆ. అంతలోనఁ దోఁచె • నట ఫలభూషణ, పనసబిల్వచూత•బదరినారి
కేళపూగవరర•సాలకపిత్థజం, బీరముఖ్యవివిధ•భూరుహములు. 1729

క. కమనీయోత్తరకురుదే, శములం గలదివ్యభోగ•సంయుతకాంతా
ర మొకింతలోన నచ్చట, సముచితగతిఁ దోఁచె నతివి•శాలం బగుచున్. 1730

ఆ. మఱియు నంతలోనఁ•బరికింపఁ గా నయ్యె, నచటఁ దటజబహువి•ధావనీజ
సురుచిరప్రసూన•శోభితపులినసం, యోగ మైననిమ్న•గాగణంబు. 1731

చ. ఒకనిమిషంబులో నచట • నున్నతవైఖరిఁ దోఁచె సౌధము
ల్ప్రికటితహర్మ్యము ల్మణివి•రాజితసద్మములు న్విమానము
ల్వికసితపద్మశోభితన•వీనసరోవరము ల్సువర్ణవే
దికలును మంటపంబులును • దివ్యసభాసదనంబు లొక్కటన్. 1732

క. ఆలోఁ గనుపట్టెఁ జతు, శ్శాలములు రథహయహస్తి•శాలలును ధను
శ్శాలలును జంద్రశాలలు, సాలంబులు తోరణములు • సముచితభంగిన్.

సీ. వెండియుఁ గనుపట్టె • వేయునంతటిలోన నద్భుతభంగిఁ ద•దంతరమున
సితమేఘతుల్యమై•వితతమై సుందరంబై సుతోరణయుక్త • మై మనోజ్ఞ
దివ్యగంధాఢ్యమై • దివ్యరసోపేతమై దివ్యభోజనా•చ్ఛాదనాన్న
శయనయానాసన•చ్ఛత్రచామరవంతమై చతురస్రమై • యతివిశాల

తే. మై వినిర్మలభాజన•మై సమస్త, వస్తువిస్తారపూర్ణమై • వైజయంత
సన్నిభం బగునొకరాజ•సదన మచటఁ, గన్నులకు విందొనర్చుచుఁ•గాన నయ్యె.

వ. అంత మహానుభావుం డగుభరతుండు భరద్వాజునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై రత్న సంపూర్ణం బైనయమ్మహనీయమందిరంబుఁ బ్రవేశించి తదీయసంవిధానం బున కిచ్చమెచ్చుచు నందొక్కదివ్యం బైనరాజాసనంబును వాలవ్యజనంబును ఛత్రంబును విలోకించి యమ్మూఁటికిం బ్రదక్షిణంబుఁ గావించి పూజించి మనంబున రామునిం దలంచి నమస్కరించి వాలవ్యజనంబుఁ గైకొని యొక్కనచివాసనంబుమీఁదం గూర్చుండె నంత మంత్రులును బురోహితులును గూర్చుండి రటమీఁద సేనానాయకుండు నావెనుక శిబిరాధికృతుండును గూర్చుండి రి ట్లందఱు నానుపూర్విని భరతునిం బరివేష్టించి యుచితపీఠంబుల నాసీనులై యున్నంత ముహూర్తమాత్రంబునకుఁ బాయసకర్దమంబు లగునదులు భర ద్వాజునిశాసనంబున భరతునిసమీపంబునం బ్రవహించెఁ దదుభయతీరంబు

లందు మునిప్రసాదంబువలనఁ బాండుమృత్తికాలేపనంబులైనరమ్యావసథం
బులు దోఁచె నప్పుడు. 1735

తే. వాసవుని నందనోద్యానవాటి నుండి, పరఁగ నిరువదివేలయచ్చరలు దివ్య
గంధమాల్యవిభూషణకలిత లగుచు, నచటికొయ్యనఁ జనుదెంచిరద్భుతముగ.

క. కనకమణివిద్రుమంబుల, ఘనతరనవమౌక్తికములఁ గైసేసి వెసం
జనుదెంచి రజునిశాసన, మున నిరువదివేలదివిజమోహనగాత్రుల్. 1737

తే. చెలువుమీఱంగ నెవ్వారిచేగృహీతుఁడైనపురుషుఁడు సోన్మాదుఁడనఁగఁబరఁగు
నట్టివారు యక్షేశ్వరునానుమతమున, వచ్చి రటువింశతిసహస్రవనజముఖులు.

తే. ప్రమద మెసఁగ విశ్వావసుప్రముఖనిఖిలవిబుధగంధర్వపతులు వేశ్వేఱ నార
దుండుతుంబురుఁడునుభరతునిసమీప, మునమధురభంగిఁబాడిరిఘనతమెఱసి.

తే. పుండరీకయు నయ్యలంబుసయుమఱియు, వామనయు మిశ్రకేశియువసుమతీశ
నందనునిమ్రోల సంభృతానంద లగుచు, సరసగతి నాడి రమ్మునిశాసనమున.

క. మునిపతిశాసనమున నం, దనవనమునఁ జైత్రరథవనంబునఁ గలశో
భనకరమాల్యంబులు నూ, తనరుచిఁ గనుపట్టె నపుడు తద్విపినమునన్. 1741

తే. బిల్వకలివృక్షకాశ్వత్థవృక్షచయము,లపుడు మార్దంగికులును శమ్యాఖ్యతాళ
ధరులు నర్తకశ్రేష్ఠులైవరుసఁదోఁచి, రమ్మునీంద్రుశాసనమునద్భుతముగ.

క. తిలకములు సరళతరువులు, కలగొట్టులు నక్తమాలకంబులు వరుసం
దిలకింపఁగ వామనలై, కలయం గుబ్జ లయి యకట కనుపట్టె రహిన్.

తే. శింశుపామలకీవంశకింశుకములు, మఱియుఁ దక్కినవనజాతమల్లికాది
లతలు స్త్రీరూపములఁదాల్చిలలితఫణితి,నపుడుకనుపట్టెభరతునియంతికమున.

వ. ఇట్లు కనుపట్టె. 1745

క. తమి దీఱ మధువుఁ గ్రోలుఁడు, ప్రమదంబునఁ బాయసంబు భక్షింపుఁడు మే
ధ్యము లైనమాంసములు వెస,నములుఁ డనెడుపలుకు లతిఘనంబుగఁ బలికెన్.

వ. అంత సౌందర్యవతు లగునయ్యువతులు పెక్కండ్రొక్కొకపురుషుం బరిగ్ర
హించి వల్లునదీతీరంబుల నుద్వర్తనంబుఁ గావించి విమలనదీజలంబుల మజ్జనం
బాడించి చతుర్విధాలంకారంబులఁ గైసేసి పాదసంవాహనంబు సేయుచు జలా
ర్ద్రాంగంబును వస్త్రాదికంబులచేతఁ దుడిచి యలంకరించి మధ్వాదికపానంబు
సేయించుచు యథాసుఖంబుగా సేవించు చుండిరి మహాబలు లగుమునిప్రభావ
సిద్ధవాహనపాలకులు భరతవాహనపాలకులకు గజోష్ట్రహయఖరంబులకు యథే
ష్టంబుగా నిక్షుమధులాజప్రముఖభోజ్యపదార్థంబులు గుడువం బెట్టి రాభరతసై
నికులు సర్వకామంబులచేతఁ దర్పితులై మదకరద్రవ్యసేవచేత మత్తులును మధు
పానంబునఁ బ్రమత్తులును స్రక్చందనాదిభోగాతిశయంబునఁ బ్రముదితులు నై
తమతమవాహనంబు లెఱుంగక యప్సరోగణంబులం గూడి సరసనల్లాపంబులు

సేయుచు యమునాతీరప్రాంతకాంతారంబులం ద్రిమ్మరుచుఁ బద్మోత్పలగంధియై మందానిలంబు పై వీవ శీతలసికతాతలంబులం గ్రీడించుచు భరద్వాజుం డెంత మహానుభావుం డనువారును నింక సాకేతపురంబునకును దండకారణ్యంబున కును బోవ వల దిచ్చట సుఖంబుగాఁ గాపురంబు సేయుద మనువారును భరతు నకు శుభంబు గలుగుఁ గాక రాముండు సుఖ యై యుండుఁ గాక యని దీవించు వారును నీతపోవనంబు స్వర్గతుల్యం బై యున్న దనువారు నై విహరించు చుండిరి తక్కనసమస్తజనంబులు నేతాదృశసత్కారవిధి నధిగమించి సంప్ర హృష్టచిత్తు లై స్వతంత్రు లై శుభసల్లాపంబులు సేయుచు హర్షనాదంబులు గావించుచు మాల్యోపేతు లై కార్యాకార్యవిచారశూన్యు లై నృత్యంబు సేయుచు గానంబుఁ గావించుచు హాసం బొనరించుచుఁ బరుఁగులెత్తుచుఁ బర స్పరాలింగనంబు సేయుచు లతాగృహంబులు దూఱుచుఁ బన్నీటియేటికా ల్వల నీఁదుచు బహుప్రకారంబుల విహరించుచు నమృతోపమానం బైన తదన్నంబు యథేష్టంబుగా భుజించినవా రయ్యును దివ్యంబు లైనపక్వపదార్థం బులు విలోకించి భక్షించుటకు సామర్థ్యంబు లేమిం జేసి నోరూరం జూచు నుండి కొండొకసేపునకు నానపెంపున వెండియుం గుడువ నుద్యోగించి యోపినంత గుడిచి వెక్కసం బైనఁ బరిహరించుటకుం జాలక గుడువ నోపక తెచ్చవడి చూచు చుండి రిట్లు సర్వజనంబులు సంతుష్టమానసు లై యఖండకౌశేయచేలం బులు ధరించి యీదృశం బైనసుఖం బెన్నం డేనియుఁ గంటిమే యని మనం బున మెచ్చు చుండిరి పరిచారికలును దాసీజనంబులును యోధాంగనలును మఱియు సైన్యంబునం గలవారందఱును దృప్తు లగుటవలన దృప్తులై నూతనచేల ధరు లై యథాసుఖంబుగా విహరించు చుండిరి పంజరోష్ట్రహయఖరగోవృషభ మృగపక్షిగణంబులు యథార్హపదార్థంబులు భుజించి మదవిశేషంబున మాఱు మసలు చుండె నప్పు డాభరతసైనికులలోన నశుక్లచేలుండును క్షుధితుండును మలినుండును రజోధ్వస్తకేశుండు నై నసరుండొక్కరుండును లేఁడయ్యె మఱియు భరద్వాజునిమహిమాతిశయంబున నజవరాహమాంసంబులచేతను సమ్యక్సిద్ధ న్నఫలయుక్తశర్కరాదిక్వాథరసంబులచేతను సుగంధిరసాన్వితంబు లైనసూపం బులచేతను శాల్యోదనంబుచేతను బరిపూర్ణంబు లై యలంకారార్థపరికల్పిత పుష్పధ్వజయుక్తంబు లైనసువర్ణపాత్రసహస్రంబు లద్భుతప్రకారంబునం గను పట్టె నత్తపోవనపార్శ్వంబులఁ బాయసకర్దమంబు లైనకూపంబులును సర్వకా మంబులఁ బితుకుధేనువులును మధువులం గురియువృక్షంబులును బ్రతప్తపిఠరమృ గమయూరకుక్కుటసంబంధిమృష్టమాంససంచయంబులచేతఁ బరివృతంబు లై మైరేయపూర్ణంబు లైనవాపీశతంబులును మఱియు శాతకుంభమయంబు లైన పాత్రసహస్రంబులును స్థాలీనియుతంబులును భోజనభాజనన్యర్బుదంబులును

దధిపూర్ణంబు లైన స్థాలీసహస్రంబులును గుంభీకరంభీసహస్రంబులును రసాలఫలరసోపేతంబు లైన యనతినూతనానతిపురాణగౌరకపిత్థపరిమళయుక్త శుంఠీమరిచలవంగైలానాగపుష్పఖండశర్కరాశృంగిబేరజీరకమిశ్రితతక్రపూర్ణంబు లైన హ్రదంబులును శ్వేతదధిపూర్ణంబు లైన తటాకకూపంబులును బాయసనదులును శర్కరాయావసంచయంబులును సరిత్తీర్థంబులందు భాజనంబులం దిడిన నామలకీప్రభృతికల్కంబులును జూర్ణకషాయంబులును నానావిధస్నానీయద్రవ్యంబులును స్నిగ్ధదంతధావనసంచయంబులును సంపుటంబులందుంచిన శుక్లచందనపంకంబులును బరిమృష్టంబు లైన దర్పణంబులును వాసస్సంచయంబులును బాదుకోపానత్సహస్రంబులును నంజనయుక్తకరండికలును గేశమార్జనంబులును శ్మశ్రుప్రసాదకంబులును శస్త్రంబులును ధనువులును విచిత్రతనుత్రాణంబులును శయనాసనంబులును ఖరోష్ట్రగజహయంబులచేత భుక్తం బైన పదార్థంబు జీర్ణించుటకు నెయ్యది త్రావంబడు నట్టి ప్రతిపానంబుచేత సంపూర్ణంబు లైన హ్రదంబులును నవగాహనయోగ్యశోభనజలావతరణప్రదేశంబు లై కమలకుముదకైరవమండితంబు లై యాకాశవర్ణప్రతిమంబు లై స్వచ్ఛతోయంబు లై సుఖప్లవంబు లై యలరుజలాశయంబులును నీలవైడూర్యవర్ణంబు లైన మృదుతృణసంచయంబులును విచిత్రప్రకారంబునం జూడ నయ్యె నప్పు డచ్చటిజనంబు లందఱు మహర్షిచేత భరతునకుఁ గావింపంబడిన తాదృశాతిథ్యకర్మంబు విలోకించి యదృష్టపూర్వత్వంబువలన నయత్నసిద్ధత్వంబువలన నాశ్చర్యస్థానత్వంబువలన స్వప్నకల్పంబని తలంచుచు మహాద్భుతంబు నొందుచుండి రిత్తెఱంగున నందనోద్యానంబున విహరించు దేవతలమాడ్కి రమ్యం బైన భరద్వాజాశ్రమంబున విహరించు భరతసైనికుల కారాత్రి సుఖతరంబుగా నతిక్రమించె నంతఁ బ్రభాతకాలం బగుటయు నమ్మహర్షిచేత ననుజ్ఞ వడసి గంధర్వులును దిక్పాలకులును సర్వదేవతలును నప్సరసలును నదులును దివ్యచందనంబులును దివ్యమాల్యంబులును మఱియుఁ దక్కిన తపస్సంప్రాప్తపదార్థంబు లన్నియు యథాస్థానంబులకుం జనియెఁ బదంబడి సూర్యోదయం బయ్యె సర్వజనంబులు పూర్వప్రకారంబున భోగంబులచేతఁ దృప్తు లై మదిరాపానమత్తు లై దివ్యాగరుచందనోక్షితు లై రాత్రికాలవ్యాపారం బంతయు సత్యం బని సూచింపం జేయుచుండిరి నానావిధదివ్యపుష్పమాల్యంబులు మనుజప్రమర్దితంబు లై పృథక్ప్రకీర్ణంబు లై యుండె నంత భరతుండు సపరివారుం డై రామదర్శనకామంబున భరద్వాజునిఁ గానం బోయిన నతండు తనకడకుం జనుదెంచి ప్రాంజలి యై యున్న యా రాజకుమారు నవలోకించి హుతాగ్నిహోత్రుం డై సాదరంబుగా ని ట్లనియె.

ఆతిథ్యాంతమున భరతుఁడు భరద్వాజుని సందర్శించుట.

క. భూమీశతనయ నీకీ, యామిని మాయొద్ద సుఖద•మ్మయె యొప్పెనె భృ
త్యామాత్యులు సైనికులును, నేమమున మెలంగిరే వి•సృష్టశ్రము లై. 1748

క. అన విని భరతుఁడు వినయం, బున నమ్మునిపాదములకు • మ్రొక్కి కరపుటం
బనువుగ శిరమున నిడికొని, తనవాక్యపథ్య మలరఁ•దగ ని ట్లనియెన్. 1789

తే. తాపసోత్తమ మీప్రసా•దమునఁ జేసి, విమలభంగి సమస్తకా•మములచేతఁ
దర్పితుండనై మంత్రిబాం•ధవచమూస,హితముగా నేఁడుకడుసుఖో•షితుఁడనైతి.

తే. అప్రతిమశోభనస్థాను•లై సుభత్యు, లై యపేతపరిశ్రము•లై యనంత
భోగులై ప్రేష్యయుతముగఁ•బొలుపుమీఱ,నఖిలజనులు సుఖోషితు•లైరి నేఁడు.

చ. పరమతపోధనా సుజన•బంధుని రామునిఁ గానఁ బోవలెఁ
స్థిరమతి నిచ్చటం దడవు•సేయఁగఁ బోల దపాపుఁ డామహా
పురుషుఁడు సంవసించినత•పోవన మిచ్చటి కెంత దూర మె
త్తెఱఁగునఁ బోవు టొప్పగు సు•ధీవర నాకెఱిఁగింపు మింతయున్. 1752

వ. అనిన విని. 1753

సీ. మునినాథుఁ డతని కి•ట్లనియె నిచ్చోటికి రాజనందన సార్ధ•యోజనద్వ
యంబుదవ్వుల రమ్య•మై పుణ్యవిపిన మై చిత్రకూటం బను•క్షితిధరంబు
తనరు నగ్గిరికి ను•త్తరభాగమందు మందాకినీనామని•మ్నగ చెలంగు
నారెంటినడుమఁ జె•ల్వగుపర్ణకుటియందు రాముఁ డున్నాఁడు శీ•ఘ్రమున నీవు
తే. సవ్యదక్షిణపథమునఁ • జని బలముల
భూధరప్రాంతకాంతార•భూమి నిలిపి
యవలఁ దగువారిఁ దోడ్కొని • యరిగి తేని
కౌసలేయుని నచ్చటఁ • గాంచ వచ్చు. 1754

క. అని మునిపతి వలికిన విని, జననాథపురంధ్రు లెల్ల• సవినయమున న
య్యనఘాత్మునికడకుం జని, మునుకొని తచ్చరణములకు • మ్రొక్కిరి వరుసన్.

తే. అంతఁ బుత్త్రవియోగశో•కానలార్చిఁ, జాల సంతప్త యైనకౌ•సల్య యలసు
మిత్రతోఁ గూడి పరమప•విత్రుఁ డైన, జటిపదంబులు కరముల • సంస్పృశించె.

క. పదపడి మోమున నూతన, విధవాత్వము గానుపింప • వృజినంబుల కా
స్పద మగుకైకయి యమ్ముని, పదములు తగ సంస్పృశించెఁ•బాణిద్వయిచేన్.

వ. అట్లు కైకేయి యమ్మహామునికి నమస్కరించి యతని మ్రోలఁ గౌసల్యా సహితంబుగా నిలుచుటకు సిగ్గు వడి ప్రదక్షిణవ్యాజంబున నవ్వలికి జని భరతునిసమీపంబున దీనవదన యై యుండెఁ గౌసల్యాద్యంతఃపురకాంతల నందఱ విలోకించుటకుఁ దపోవనబహిఃప్రదేశంబునకుం జనుదెంచి యున్నవాఁ డగుటం జేసి యమ్మునిశ్రేష్ఠుఁ డప్పుడు వారల నందఱఁ గలయ విలోకించి

భరతునిం జేరి రాజనందనా భవజ్జనయిత్రులలోన విశేషం బెఱింగింపుము. 1758

భరతుఁడు భరద్వాజునికిఁ దల్లుల నందఱ నిరూపించి చెప్పుట.

మ. అనినం బ్రాంజలి యై యతండు మునివంశాగ్రేసరుం జూచి యి
ట్లనుఁ బూతాత్మక పుణ్యశీల నిజవంశాచారసంసక్తచి
త్తనృపాలాగ్రణి కగ్రపత్ని యలసంధ్యాదేవికి న్సాటి యౌ
ఘనదాక్షిణ్యగుణాఢ్య ధర్మరత యీకౌసల్య వీక్షించితే. 1759

మ. అనఘా యీయమ పుణ్యశీలు మనువంశాగ్రేసరు న్సజ్జనా
వనధుర్యు న్సుగుణాలవాలు విగతవ్యాపాదుని న్సింహసం
హనను న్రాజకులైకభూషణు మనోజ్ఞాకారు ధీరు న్యశో
ధనుని న్రాముని గాంచె నయ్యదితి ధాత న్గన్నచందంబునన్. 1760

తే. గహనమున శీర్ణనవకర్ణికారశాఖ, కరణిఁ గౌసల్య వామభాగంబు నఱిమి
యతులశోకరసాధిదేవతయుఁ బోలె, మెలఁగుచున్న యీ దేవి సుమిత్ర సుమ్మి.

తే. ఇమ్మహాసాధ్వితనయు లహీననయులు, సత్యవిక్రమరతులు ప్రసన్నమతులు
వ్యాఘ్రవిక్రాంతగమనులు నరిదమనులు, ఘనులు లక్ష్మణశత్రుఘ్నులనఘచరిత.

సీ. తాపసవర్య యెవ్వానికృతంబునఁ గౌసలేయుఁడు వనవాసి యయ్యెఁ
బుత్రవిహీనుఁ డై భూవిభుఁ డెవ్వానికలుషంబునఁ దన స్వర్గస్థుఁ డయ్యె
నట్టిదుశ్చిత్త నయనార్యరూపిణి దృప్త నైశ్వర్యకామ నన్యాయ్యమతిని
గ్రోధన నతిసతీలోకవినిందితఁ గైకను మాయమ్మఁగా నెఱుంగు

తే. మెల్లపాపంబులకు మూల మిదియె దేవ, యనుచు నీరీతి గాద్గద్యమడరఁ బలికి
క్రోధమున ఫణిభంగి నూర్పులునిగిడ్చి, దీప్తముఖుఁడయ్యెఁగనుల రక్తిమచెలంగ.

కైకయీస్మరణకుపితుం డగుభరతుని భరద్వాజుఁ డూఱడించుట.

వ. ఇట్లు మాతృనామస్మరణసంజాతక్రోధవిశేషంబున దుర్నిరీక్షుం డైనభరతుం
జూచి భరద్వాజుం డర్థవంతం బైనవాక్యంబున ని ట్లనియె. 1764

క. ఊరక కైకయిపై దో, షారోపణ మాచరించి యలుగఁ దగదు నీ
కారామనివాసనమున, నారయ జగములకు సౌఖ్య మయ్యెడిఁ జుమ్మీ. 1765

భరతుఁడు సైన్యసమేతుఁడై చిత్రకూటపర్వతంబున కేగుట.

వ. వత్సా యీరామప్రవ్రాజనంబువలన దేవదానవమహర్షులకు మిక్కిలి హితంబు
గాఁ గల దని పలికిన నాభరతుండు మునివచనశమితక్రోధుండై యత్తాపసశ్రేష్ఠు
నకుఁ బ్రదక్షిణపూర్వకంబుగా నమస్కారంబుఁ గావించి తదాశీర్వాదంబులు
గైకొని యామంత్రణంబు వడసి మంత్రులం జూచి ప్రయాణం బాజ్ఞాపించిన
వారు తద్వచనప్రకారంబున నెల్లవారికిఁ బ్రయాణంబు సాటించిన యనంతరంబ
నానావిధజనంబు ప్రయాణార్థి యై హేమపరిష్కృతయుక్తవాజిరథంబు లారో

హించి చనియె హేమకక్ష్యంబులును బతాకావంతంబులు నై కరిణీగజంబులు ఘర్మాంతంబునందలిఘోషవంతంబు లై నజీమూతంబులభంగి నలరుచుం జనియె మహార్హంబు లైననానావిధగురులఘుయానంబు లెక్కి తక్కినజనంబు చనియెఁ బదాతులు పాదగమనంబునం జనిరి యానప్రవేశంబు లారోహించి రామదర్శనలాలస లై కౌసల్యాప్రభృతిరాజకాంత లరిగిరి తరుణచంద్రార్కసదృశశిబిక నారోహించి సపరిచ్ఛదుం డై భరతుండు చనియె నిట్లు గజవాజిరథాకులం బైనయమ్మహాసైన్యంబు మహామేఘంబుచందంబున నాగన్త్యం బగు దిగ్భాగంబు నావరించి మృగపక్షిజుష్టంబు లై నగిరినదీతీరంబులం గలవిపినంబు లతిక్రమించి రయంబునం బోవు చుండె నప్పుడు. 1766

చ. లలితవినీలశాద్వలచ•రన్మృగపఙ్క్తిదవాగ్నిధూమమం
చలఘుభయంబునం బరువ • నంచలు వార్షికమేఘ మంచు భీ
తిలఁగ వనాటకోటి పటు•తీవ్రతమం బని యుర్కవల్గొనం
బలుగతులం జెలంగె నల•భారతసైనికపాంసుజాలముల్. 1767

క. ఆలో సైన్యము కుతుక, వ్యాలోలం బై ధరిత్రి • నాచ్ఛాదించెన్
వాలాయము ఘనవర్షా, కాలాంబుద మాకసంబు • గప్పినమాడ్కిన్. 1768

క. హరిసామజోష్ట్రగోరథ, ఖరములచే సాంద్రభంగిఁ • గప్పఁబడి వసుం
ధర చిరకాలము జనులకుఁ, గర మద్భుతభంగి నపుడు • కనఁబడ కుండెన్. 1769

క. ఏతాదృశఘనసైన్యో, పేతుం డై భరతుఁ డిట్లు • పృథుసంరంభ
స్ఫీతుఁ డగుచు దూరము చని, పేతఃఖేదమున నవ్వ•సిష్ఠున కనియెన్. 1770

క. సదయుం డగుముని చెప్పిన, ప్రదేశ మిదె చిత్రకూట•పర్వతరాజం
బదె మందాకిని యది య, ల్లదె యదె యసితాభ్రతుల్య • మగువన మనఘా.

క. గిరితుల్యమత్తమామక, కరటిఘటాదంతకాండ • ఘట్టనమున నీ
వరచిత్రకూటసానువు, లతిముఖీఁ ద్రుటితాశ్మపఙ్క్తి • లయ్యెడిఁ గంటే. 1772

క. జలధరము లగుఘనంబులు, జలములఁ దొనలందుఁ గురియు•చందంబున ని
ట్టలముగ నగములు చరులం, దలరులు వడిఁ గురియు చున్న • వల్లదె కంటే.

క. అంబుధి మకరవితతిచే, తం బోలె నితాంతమృగవి•తతిచే వ్యాకీ
ర్ణం బగుచుఁ జిత్రకూట న,గం బొప్పెడుఁ గంటె దేవ•కాంతాలయ మై.1774

→ భరతుఁడు శత్రుఘ్నునితోఁ జిత్రకూటపర్వతము నభివర్ణించి చెప్పుట. ←

వ. అని పలికి శత్రుఘ్ను నవలోకించి. 1775

క. వాతప్రవృద్ధఘనసం, ఘాతంబు ఘనాత్యయమున • గగనమునందుఁన్
బోతిరుగు కై వడి మృగ, వ్రాతము చెలు వారె వేగ•వంతం బగుచున్. 1776

క. జలదప్రకాశఫలకం, బులచేతన్ దాక్షిణాత్య•పురుషులక్రియ నా
దలలందు భటులు తమి భా,సిలఁ గుసుమాపీడములను • జేసెదుఁ గంటే. 1777

వ. మఱియు నమ్మహాఘోరకాంతారంబు తొల్లి విజనం బైన నిప్పుడు జనాకీర్ణం
బైనసాకేతపురంబుభంగి సౌమ్యదర్శనం బై యున్నది విలోకింపుము. 1778

తే. హరిఖురోద్ధూతపటుసాంద్ర•ధరణిరజము, దావమును వ్యోమభాగంబు•నావరింప
గాడ్పుమనకుఁ బ్రియముసేయు•కరణి దాని, విరియఁ దట్టెడుఁ గంటివే•వినుతచర్య.

క. తురగోపేతము లగుసుం, దరరథములు సూతచోది•తము లయ్యును స
త్వరగతిఁ జన నేరక కడు, భరమున విపినమునఁ జిక్కు•వడియెడుఁ గంటే. 1780

చ. హరిపదవీథిపైఁ బొలుచు • నస్మదనీకపరాగజాల మి
త్తఱిఁ బరికించి వారిదక•దంబ మటం చలచిత్రకూటభూ
ధరశిఖరాగ్రభాగమునఁ • దద్దయుఁ జిత్రకలాపజాలము
ల్విరివిగఁ బాయ విచ్చి సర•వి న్శిఖు లాడెడుఁ గంటె ముంగలన్. 1781

తే. పద్మగర్భున కెన యైన•పరమమునుల, కాశ్రయం బిది గావున • ననఘ యీప్ర
దేశము త్రివిష్టపముఁ బోలె•దివ్యమై యు,నామయంబయితోఁచెడి•ననఘకంటె.

తే. భానుతేజ మంజులబిందు•భాస్వరములు
మృగములు మృగీయుతంబు లై • యివ్వనమున
ధవళకుసుమములచేఁ జిత్రి•తంబు లైన
చందమున నొప్పు చున్నవి • చాలఁ గంటె. 1783

తే. అతులితపరాక్రములు ధీరు•లతిగభీరు, లసదృశులు రామలక్ష్మణు•లధికబలులు
మనకుఁ జూపట్టునందాఁక•వనములోన,వీరభటపుంగవులు చొచ్చి•వెదకవలయు.

వ. అని భరతుం డాజ్ఞాపించినఁ దత్క్షణంబ కొందఱు యోధులు శస్త్రాస్త్రపాణు
లై యవ్వనంబుఁ బ్రవేశించి పురోభాగంబున వర్షాకాలమేఘంబుకరణి
శ్యామం బై యొప్పు చున్నధూమాగ్రంబు దవ్వులం గాంచి క్రమ్మఱ భరతు
నొద్దకుం జనుదెంచి దేవా యగ్రభాగంబున దవ్వుల ధూమాగ్రం బొప్పుచు
న్నది కృశానుండు లేనిచోట ధూమంబు బుండదు నిర్జనం బైనస్థానంబునఁ
గృశానుం డుండఁడు నిక్కంబుగా నచ్చట రామలక్ష్మణులు వసించి యుండఁ
బోలు నట్లు గాదేని రాముసమాను లయినమునులు నివసించి యుండఁ బోలు
నని యూహించెద మని పలికిన సాధుసమ్మతంబు లైనవారలపలుకులు విని
యమిత్రబలమర్దనుం డైనభరతుండు సర్వసైనికుల విలోకించి మీ రిచ్చటనె
నిశ్శబ్దులై యుండుఁడు వసిష్ఠుండును సుమంత్రుండును నేనునుం జనియెదమని పలి
కిన వారు తద్వచనప్రకారంబునఁ జిరకాలంబునకు రామసమాగమంబు దొర
కొనియెఁ గదా యని సంతసించుచు ధూమాగ్రగతవీక్షణు లై నిలిచి యుండిరి
భరతుండును ధూమాగ్రంబు విలోకించుచుం బోవు చుండె నంతకు మున్ను గిరి
వనప్రియుం డగురాముభద్రుండు తచ్ఛైలంబునందు దీర్ఘకాలోషితుం డై పురం
దరుండు పులోమజం బోలె వైదేహి నవలోకించి యద్దేవికిఁ బ్రియంబు సంపా

దించువాఁడై వనవాసపరిశ్రాంతం బైనతనమనంబున కభిమతవిషయాంతరవ్యా
సంగంబున నానందంబు సంపాదించుచు నమ్మైథిలి కి ట్లనియె. 1785

రాముఁడు సీతకుఁ జిత్రకూటమునందలి విశేషములను జెప్పుట.

క. గతసామ్రాజ్యుఁడ నయ్యును, హితజనరహితుండ నయ్యు • నీరమణీయ
క్షితిధరముఁ గాంచి మది న,ప్రతిమామోదమున నున్న • వాఁడ నతాంగీ. 1786

క. నానాకూటవిరాజిత, మై నానాధాతుకలిత • మై సాంద్రగతిన్
నానాఖగమృగయుత మై, యీనగ మలరారెడి న్మృ•గేక్షణ కంటే. 1787

వ. మఱియు ధాతుభూషితంబు లైనయీశైలదేశంబులు గొన్ని రజతసంకాశం
బులు గొన్ని క్షతజసన్నిభంబులు గొన్ని పీతమాంజిష్ఠవర్ణంబులు గొన్ని మణి
వరప్రభంబులు గొన్ని పుష్యరాగస్ఫటికకేతకీపుష్పవర్ణంబులు గొన్ని నక్షత్ర
పాదరసప్రభంబు లీశైలం బదుష్టనానామృగగణసింహవ్యాఘ్రభల్లూకసమూ
హంబులు గలిగి విచిత్రపక్షిసమాకులం బై ప్రకాశించు చున్నది మఱి
యు నామ్రాసనలోధ్రప్రియాళుపనసధవతిమిశాంకోలబిల్వతిందుకారిష్టవరుణ
మధూకతిలకబదర్యామలకీనీపవేత్రధన్వనబీజకాదినిఖిలతరువ్రాతంబులు పుష్ప
వంతంబు లై ఫలోపేతంబు లై ఛాయాయుక్తంబు లై మనోరమంబు లై
యొప్పు చున్నవి విలోకింపుము. 1788

క. రమణీయపర్వతప్ర, స్థములందు విరాళిఁ గామ•సమ్మోహితు లై
రమియించు చున్నకిన్నర, రమణీరమణులను గంటె • రాజీవాక్షీ. 1789

క. అంబుజముఖి కనుఁగొనుము ఘ, నంబుగ విద్యాధరాంగ•నాక్రీడోద్దే
శంబులు మిక్కిలి నాహృద, యంబున కానందకరము•లై యున్న విటన్. 1790

క. తరువిటపంబుల వ్రే లెడు, వరమణిమయభూషణములు • వస్త్రంబులు సుం
దరమాల్యంబులు ధనువులు, సురుచిరఖడ్గములు మోలఁ • జూడుము తన్వీ.

తే. జలజముఖి యున్నతప్రదే•శమున నుండి, దుమికెడువిశాలగిరినిర్ఝ•రములచేత
నల్పనిర్ఝరములచేత • నద్రి చాలఁ, గ్రాలెడు ప్రవన్మదం బైన•గజముకరణి.

క. ఫలకుసుమసంభృతం బగు, విలసద్గంధము గ్రహించి • విసువక గుహలం
బలుగతుల విసరుకరువలి, చెలియా యెవ్వరికి సుఖము• సేయక యుండున్. 1793

క. నీవును రాజాన్వయనయ,కోవిదుఁ డగులక్ష్మణుం డ•కుంఠితభక్తిన్
సేవించు చుండ నిచ్చట, వావిరి నిలువంగ రాదె • వర్షశతంబున్. 1794

క. అతులితఫలకిసలయసం,గతము సురమ్యంబు పక్షి•గణయుత మగునీ
క్షితిధరశిఖరాగ్రమునన్, రతిమంతుఁడ నైతిఁ జుమ్మి • రాజీవాక్షీ. 1795

క. జనకునిఋణమీఁగుటయును, గొనకొని భరతునకుఁ బ్రియముఁ•గూర్చుటయునుగా
వనవాసముచే నా కిటు, వనజాక్షి ఫలద్వయంబు • వచ్చెం జుమ్మీ. 1796

తే. నెలఁత మానసవాక్కాయ•నియతవగుచు, వివిధభావముల్ చూచుచు• వేయిగతుల

నన్నుఁ గూడి యీరమ్యకా•ననములందు, సీనగంబున గ్రీడింతేఁ•యింపుమెఱయ.
తే. రమణియన్యరాజర్షు ల•రణ్యవాస, మమృత మని పల్కి రస్మదీ•యాన్వవాయ
రాజు లెల్ల దేవత్వసం•ప్రాప్తిఁ గోఱకుఁ, గాననినివాస మని రఘు•ఘనత మెఱసి.
క. శైలోపరిభాగంబున, నీలారుణపీతధవళ•నిర్మలరుచుల
న్వ్రాలాయముఁ జూపట్టు వి, శాలశిలాపటలిఁ గంటె • చంచలనయనా. 1799
తే. చారువదన యెద్దాని కే•సరము విరుల, వృద్ధి నొందినకైవడి • వెలసె నట్టి
యీశిలాపట్ట మీాక్షింపు•మిదిగొ యుష్మ, దర్థమిడినట్లు పరికింప•నయ్యె నహహ.
వ. మఱియు నిమ్మహీంధరంబునం గలదివ్యౌషధులు సహస్ర ప్రకారంబుల స్వకాంతి సంపదలచేత భ్రాజమానంబులై రాత్రియందు హుతాశనజ్వాలలభంగి వెలుంగుచున్నవి కొన్ని దేశంబులు సదనసదృశంబులై కొన్నియెడ లుద్యానసన్నిభంబులై కొన్ని నెలవు లేకశిలారూపంబు లయి యద్భుతప్రకారంబునం జూపట్టుచున్నవి మఱియు నీచిత్రకూటపర్వతంబు ధరిత్రిని భేదించి సముత్థితం బయి సమాడ్కి నలరుచున్నది యేతత్పర్వతశిఖరంబు శుభదర్శనం బై యున్నది మఱియుఁ గుష్ఠపున్నాగసరళభూర్జపత్త్రోత్తరచ్ఛదంబు లయి కుశేశయదళయుతంబులై కాముకులయాస్తరణంబులు శోభిల్లుచున్నవి తత్పరిసరంబునఁ బరిమ్లానంబులై మృదితంబులై పుష్పమాలికాసందోహంబులు వ్రాలి యున్నయవి చిత్రకూటనగంబు బహుమూల్యఫలోదకం బై యమరావత్యలకాపురంబులను మానససరోవరసౌగంధికాఖ్యసరోవరంబుల నుత్తరకురుదేశంబుల నతిరమణీయత్వంబున నతిక్రమించిన ట్లొప్పుచున్న దిచ్చటఁ జతుర్దశవర్షవ్యతిరిక్తపురుషాయుఃకాలం బంతయు రాజర్షిసమాచరితంబులైనస్వనియమంబుల ననుసరించి లక్ష్మణుని తోడ సీతతోడం గూడి విహరించినం గొఱంత యేమి వనవాసవత్సరంబు లిచ్చటఁ గడపి యవ్వల రాజ్యసుఖం బనుభవించెద నని యీాదృశంబులైనశుభవాక్యంబులు సీతకుం జెప్పుచు నప్పర్వతంబు డిగ్గి తత్కటకంబున రమ్యజలాకీర్ణ యగు మందాకినీనది నవలోకించి రాజీవలోచనుం డగురాముండు చారుచంద్రనిభానన యగుజానకి నవలోకించి వెండియు నిట్లనియె. 1801
శా. రాజీవేక్షణ రమ్యచిత్రపులిన • న్రమ్యార్ణ జగత్పావని
న్రాజత్కైరవషండమండలయుత • న్నానాతటోద్భూతధా
త్రీజాతావృతఁ జక్రహంసముఖప•త్రివ్యాకుల న్యతీశరా
డ్రాజీవాకరతుల్య నచ్ఛజలపూ•ర్ణ న్నిమ్నగం జూచితే. 1802
సీ. ఒకవంక నవకైర•వోత్పలాంబుజవనాలంకృతంబు మదాళి•ఝుంకృతంబు
ఒకచోట దివ్యగం•ధోపేతపవనవిరాజితంబు మరాళ•కూజితంబు
ఒకదెస గగనచుం•బ్యుత్తుంగకల్లోలభావితంబు కుళింగ•సేవితంబు
ఒకయోర వనదేవ•యువతిసంగీతసన్నాదితం బలసార•సోదితంబు

తే. ఒక్కయెడ నిమ్నగావర్త • మొక్క క్రేవ, స్తనితగంభీర మొకచాయఁ • జక్రవాక
శోభితం బయి యెల్లెడఁ • జూడ నొప్పె, నబ్జలోచన యిచటిశో • భాతిశయము.
సీ. అలివేణి కంటె ది • వ్యాగణ్యఫలపల్లవోద్దీపితారణ్య • మొక్కచోటు
కలకంఠి కంటె మా • కందపల్లవభావనోన్మత్తపికనాద • మొక్కచోటు
పూఁబోఁడి కంటె సం • ఫుల్లకలాపమయూరనాట్యవిశాల • మొక్కచోటు
రాజీవముఖి కంటె • రమణీయతరమృగయూథకోలాహలం • బొక్కచోటు
తే. చెలువ యొకచోటు సిద్ధని • షేవ్యమాన, మఱియొకచోటు దేవవి • హారయోగ్య
మింతి యొకచోటు వనదంతి • దంతయుతము, దేవి చూచితె యీనదీ • తీరమందు.
తే. తామరసనేత్రి మృగనిపీ • తంబు లగుట, వలనఁ గలుషోదకంబు లై • యలరునట్టి
యీమనోజ్ఞతీర్థంబు లిం • పెసఁగ నాకు, వేడ్కఁ బుట్టించు చున్న వీ • వేళఁ గంటె.
క. ఘనవల్కలంబులు జటా, జినములు ధరియించి మౌని • శేఖరులు ముదం
బున నీనదిలో మజ్జన, మొనరించుచు నున్నవారు • యువతీ కంటే. 1806
క. రమణీ మఱికొందఱు సం, యము లిచ్చట నూర్ధ్వబాహు • లై నియమమునం
గ్రమమున నాదిత్యుని స,ర్వమయు నుపాసించుచున్న • వారలు కంటే. 1807
తే. పత్రపుష్పంబు లిన్నది • పై సృజించు, మారుతోద్ధూతశిఖరద్రు • మములచేతఁ
బరఁగ నృత్యం బొనర్ప ను • పక్రమించు, పగిదిఁ జూపట్టు చున్నది • పర్వతంబు.
తే. వారిజేక్షణ నీరమ్య • వదనజనిత, కాంతి నీక్షించి తమ కట్టి • కాంతి లేమి
వనరుహంబులు సిగ్గుచే • మునిఁగెననఁగ, జలములమునుంగుచున్నవి • చెలువ కంటె.
క. ఒకచోట మణినికాశో, దక మొకయెడ విమలసైక • తం బొకచో న
త్యకలంకసలిల మొకయెడ, వికచసరోజములు గలిగి • వెలసెడుఁ గంటే. 1810
క. శ్వసనాహతనవవికచ, ప్రసూనములు పాదపముల • పైనుండి రహి
న్వస వ్రాలి పఱచినట్లుగఁ, బొసఁగఁ బ్రవాహంబు వెంటఁ • బోయెడుఁ గంటే.
క. వనజాతపత్ర చూచితె, పనివడి జక్కవలు మధుర • ఫణితి నినాదం
బొనరించుచుఁ గమలోత్పల, వనషండములందు వ్రాలి • వరలెడు ప్రోలన్.
తే. ఇన్నదీసైకతములందు • నిన్నుఁ గూడి, వలసినట్లు క్రీడించుచు • లలితఫణితి
నిమ్మహాగిరిపై వసి • యించుకంటె, నతివ పురవాస మధికోద • యంబె నాకు.
క. అతులితతపోదమశమా, న్వితు లగుతాపసులచేత • నిత్యము విక్షో
భితజల యగునీనది సం, చితభక్తి న్నన్నుఁ గూడి • సేవింపు మిఁకన్. 1814
వ. కల్యాణి నీ విమ్మహానదియందు మత్సమేతంబుగా నవగాహనంబు సేయుము భవజ్జఘనకుచాఘాతజనితతరంగంబులచేతఁ గమలోత్పలంబులు నటనంబుఁ గావింపం గలవు. 1815
క. ఆమందాకిని శక్రుని, కోమలి కనిశంబుఁ బ్రియముఁ • గూర్చినక్రియ నేఁ
డీమందాకిని నీకును, లేమా యొడఁగూర్చు హితముఁ • బ్రియమును సుఖమున్.

క. ఈపర్వతరాజ మయోధ్యాపట్టణమట్ల యిమ్మ•హానది సరయూ
ద్వీపవతియట్ల యరయుచు, భూపుత్త్రీ నన్నుఁ గూడి • పొందుము సుఖముల్.
తే. బాలశశిఫాల నీ వను•కూల నగుచు, హితముఁ గావింప లక్ష్మణుఁ • డధికభక్తి
నస్మదాజ్ఞావ్యవస్థితుం•డగుచునుండ, ముదమునాకబ్బుటకు నింకఁ • గొదవయేమి.
క. క్రమయుక్తిఁ ద్రిషవణస్నానమొనర్చుచు వన్య మనుది•నంబు మెసవుచు
నిమ్ముఁ గూడి నామనంబున, రమణీ కాంక్షింప నింక • రాజ్యమును బురిన్.
చ. తతమృగయూథశాలినియుఁ • దామరసావృతయు న్మహామృగ
ప్రతతినిషేవితతోయయును • బాదపసేవితయు న్మహోర్మికో
న్నతయగు నిమ్మహాతటిని • స్నాన మొనర్చి గతక్లముండ నా
హితకుశలుండు గానినరుఁ • డంగన యెవ్వఁడు లేఁడు చూడఁగన్. 1820
వ. అని యివ్విధంబున రాముండు ప్రియాసహాయుండై బహువిధసంగతు లగువచ
నంబులు పలుకుచుఁ గొండొకసేపు నయనాంజనప్రభం బైనచిత్రకూటపర్వతం
బున విహరించి యనంతరంబ నిజాశ్రమసమీపంబున నొక్కరమణీయగిరిప్రస్థం
బునందు సీతాసమేతంబుగా సుఖాసీనుండై యిదిమేధ్యం బిదిస్వాదు విది వహ్ని
నిష్టప్తం బని వచించుచు మృగమాంసప్రదానంబున నద్దేవిని రంజిల్లం జేయు
చుండె నప్పుడు సమీపంబునం జనుదెంచు చున్నభరతుని సైన్యశబ్దంబును
జమూచరణోత్థితపరాగంబును నింగి ముట్టి చెలంగె నమ్మహాధ్వని విని వార
ణాదిమృగంబులు సయూథంబులై భయంబుఁ గొని పెక్కుతెఱంగులం బరు
వెత్తుచుండె నంత రాముండు సైన్యసముద్భూతశబ్దంబు విని శబ్దసంశ్రవణసం
జాతసాధ్వసంబునం బఱచుమృగంబుల నవలోకించి దీప్తతేజుండైనసౌమిత్రి
కిట్లనియె. 1821
చ. జలనిధిఘోషమట్ల ఘన•శబ్దము కైవడి నొక్కనాద మ
త్యలఘుగతి న్వినం బడియె • నద్భుతపాంసువు లెల్లదిక్కులం
గలయఁగ నాక్రమించె గజ•ఖడ్గమృగేంద్రవరాహయూథము
ల్వలుగతుల న్భయంబుఁ గొని • పాఱఁ దొడంగెఁ గుమార చూచితే. 1822
తే. జనవిభుఁడొ తత్సముండొ యీ•వనమునందు
వేఁట సలుపంగ వచ్చెనొ • వివిధము గాక
శ్వాపదం బరుదెంచెనో • సత్వరముగఁ
గలతెఱం గంతయును నీవు • తెలిసికొమ్ము. 1823
క. ఈనగము పక్షిగణముల, కైన సుదుశ్చరము లక్ష్మ•ణా యీపగిదిం
బూనికిఁ జనుదెంచెడువాఁ, డేనరుఁడో వేగ తెలియు • మెంతటిఘనుఁడో.
చ. అన విని లక్ష్మణుండు రయ • మారఁగఁ బుష్పితసాల మెక్కి యా
యనువున దిక్కు లన్ని గల•యం బరికించి యుదఙ్ముఖంబుగాఁ

గనుఁగొనియె న్నతాంగతురగద్విపవంకులము మృగాధిరా
జనిభపదాతిసంయుతము సాగరతుల్యము భూరిసైన్యమున్. 1825
క. ఈరీతిఁ గాంచి యారఘు, వీరుఁడు సాలమున నుండి వెసఁ బ్రాంజలి యై
యారామునితో సైన్య, ప్రారంభం బెఱుకపఱచి పలికె న్నరలన్. 1826
క. వీరోత్తమ వహ్ని నర, ణ్యారోపితుఁ జేసి సీత నద్రిబిలమునం
జేరిచి గ్రక్కునఁ జేయుము, దారుణశరచాపకవచధారణ మనఘా. 1827
క. అని వేగిరపడి పలికెను, ననుజన్మునిఁ జూచి పలికె నా రామవిభుం
డనఘా యెవ్వని బలమో, గనుఁగొనుము సవిస్తరంబుగా సర్వంబున్. 1828
లక్ష్మణుండు శ్రీరామచంద్రునకు భరతాగమనం బెఱిఁగించుట.
ఉ. నా విని లక్ష్మణుండు వదనంబునఁ గోపము చెంగలింపఁ గాఁ
జావకు కైవడిం గెరలి ప్రాంజలి యై తనయన్న కిట్లను
న్దేవ కృతాభిషేకుఁ డయి ధీరత నిన్ను జయింపఁ గోరి యీ
త్రోవ బలంబు గొల్వ భరతుం డరుదెంచుచు నున్నవాఁ డొగిన్. 1829
ఆ. మింటిపొడువు గలిగి ఘుంటాఘణంఘణ, నినద మెల్లదెసల నిండఁ దద్ర
థంబుమీఁద నుగ్రతస్కంధ మగుకోవి, దారకేతు వలరు ధర్మనిరత. 1830
తే. చటులగతి గల్గునారట్టజంబు లెక్కి, విచ్చుకత్తులతళతళ ల్గ్రిచ్చుకొనఁగ
సాదులరుదెంచుచున్నారుసాహసమున,వారణారోహకులుఁగంటెవాఁడిగలిగి.
క. మన మాయుధములు గొని గ్ర, ద్దన గిరిశిఖరంబుపైకి దాఁటుదమో లే
కనఘా సన్నద్ధుల మై, మునుకొని యిచ్చటనె యుందమో తెల్పు మొగిన్.
క. త్రొవ్వన మనలం దాఁకిన, నెవ్వనికృతమందు మనకు నీగతి నిడుమ
ల్నివ్వటిలె నట్టిభరతునిఁ, జివ్వకు రాఁ దిగిచి కృపణుఁ జేసెదఁ గడిమిన్.
తే. మిహిరకులవర్య యెవనినిమిత్త మీవు, నేను సీతయు దారుణమైనవ్యసన
మొందినార మాకైకయినందనుండు, నాదుకంటనుబడు నికఁ గాదు విడువ.
తే. శాశ్వతం బైననీదురాజ్యం బధర్మ,వృత్తిఁగైకొన్నదుష్టాత్ముఁ డీభరతుఁడు
భాగ్యవశమున నేఁడు సంప్రాప్తుఁ డయ్యె, వీని వధియించి పుచ్చెదవిమలచరిత.
క. వీరోత్తమ యీభరతుఁడు, వారనిపరిపంథి గాన వధ్యుఁడు నా కీ
దారుణచిత్తుని వధమం, దాగయఁ గా దోస మించుకైనం గలదే. 1836
తే. అధిప యపగతనిజధర్ముఁ డైనభరతుఁ, డార్యగణగర్హితుండు పూర్వాపకారి
సహజశత్రుండు స్వప్రయోజనరతుండు, తత్పరిత్యాగమున నీకుఁ దప్పు లేదు.
వ. మహాత్మా యేను నీచేతఁ గృతాభ్యనుజ్ఞుండ నై యీతఁడంబు భవద్రాజ్యాపహారి యైనభరతుని వధించెద నాచేత నిహతుం డైనపుత్రుని హస్తిభగ్నద్రుమంబునుం బోలె నిరీక్షించి రాజ్యకాముక యైనకైకేయి దుఃఖార్త యై విలపించుచుండఁ బదంపడి దానిం బట్టి బంధుసహితంబుగా వధించి కుష్కారణ్యంబునందు వ్రాలు తా

శనుంబోలె సైన్యంబునందు మత్క్రోధంబు నసత్కారంబును బ్రయోగించి
కరితురంగరథికపదాతుల నిశితశరంబులం గీటడంచి చిత్రకూటకాననంబు నెల్ల
రుధిరోక్షితంబుఁ గావించెద మఱియు నాచేత నిహతంబు లైన గజహయపదాతి
కళేబరంబుల శ్వాపదంబులు భక్షించుం గాక యే నిట్లు పగతురం బరిమార్చి శర
చాపంబుల ఋణంబుఁ దీర్చుకొని కైకేయీకరగతం బైన సామ్రాజ్యంబునుం
దెచ్చి నీ కొసంగి కృతార్థుండ నయ్యెద నీవు పట్టాభిషిక్తుండ వై వసుంధరఁ బరి
పాలింపుమని యివ్విధంబున నాగ్రహోదగ్రవ్యగ్రాయమానమానసుం డై సమగ్ర
బాహుబలంబున భరతునితో విగ్రహించి నిగ్రహించుటకుం దివురుచున్న లక్ష్మ
ణుం జూచి రాముండు సాంత్వవాక్యంబుల ననూనయించుచు నిట్లనియె. 1838

క. గురువృత్తివిదుఁడు ధర్మో, త్తరుఁడు మహాప్రాజ్ఞుఁ డధిక•ధైర్యుఁడు భరతుం
డరుదెంచు చుండ నసిభీ, కరశరచాపముల నేమి•కార్యము చెప్పుమా. 1839

క. నరపతికి సత్య మాడియు, వరమతిఁ జనుదెంచినట్టి•భరతు న్సుగుణా
భిరతు న్వధించి యీతు,చ్ఛ రాజ్యమున నేమి యశము • సంపాదింతున్. 1840

తే. తలఁప నెయ్యది బంధుమి•త్రక్షయంబు,నందుఁ బ్రాప్తించు నది సుధ•యైన నేమి
గరళమిశ్రితభక్ష్యంబు•గతిఁ బరిత్య,జింతుఁ గా కాత్మలోనఁ గాం•క్షింప నయ్య.

తే. ధర్మమర్థంబు కామంబు•ధరణిసిరియుఁ, గోరుటంతయు మీ మేలు•కొఱకుఁ గాదె
బాల్యమాదిగ నాబుద్ధి•భ్రాతృవత్స,లతఁ బరిణమించు టెఱుఁగవే•రాట్కుమార.

చ. ఘనమతి నాకు దుర్లభము • గాదు ధరిత్రి యధర్మమందు నా
కనిమిషలోకరాజ్యపద • మబ్బిన నైనఁ దృణీకరింతు నే
ర్పున నసిచాపబాణములఁ • బూనుట రాజ్యముఁ గోరు టెంతయు
న్మనుకొని మీకు నిచ్చలు ప్ర•మోద మొనర్చుట కంచుఁ జూడుమీ. 1843

క. ఈమాట నిజముఁ బల్కితి, సౌమిత్రీ నమ్ము మీవు • నమ్మవె యేని
న్నీమనసమున నాయుధములు, చే ముట్టి నిజంబు బాసఁ • జేసెద ననఘా. 1844

క. అసదృశచరితుని భరతునిఁ, బసచెడి దునుమాడి బృహదు•పక్రోశమలీ
మసుఁడ నయి తుచ్ఛమహిమా, నసమున గణియింతునే వి•నయగుణశాలీ.

తే. నీవు శత్రుఘ్నుఁడును బుణ్య•నిరతుఁ డైన
భరతుఁడును లేనియెడ నాకుఁ • బరఁగ నెద్ది
యేనియు నొకింత సుఖ మబ్బె•నేని దాని
వీతిహోత్రుండు నీఱు గా•వించుఁ గాక. 1846

క. కారణము లేక నా కప, కారముఁ జేయుటను జేసి • కైకను సుజను
ల్దూఱిరి నృశంస యని నను, దూఱరె యిఁక నామె నొడిసి•ద్రుంచిన యంతన్.

తే. కైక చేసినయపరాధ•కార్యమునకు, సత్యసంధుని భ్రాతృవ•త్సలుని ఋజునిఁ
బ్రాణములకంటెఁ బ్రియుఁడగు•భరతు నెట్లు, నిష్ఠురాత్ముఁడ నై త్రుంప•నేర్తు నయ్య.

సీ. పుడమియు సిరిఁ బాసి • జడలు చీరలు దాల్చి జానకీలక్ష్మణ • సంయుతముగ
వనికి నేతెంచిన • నను విని శోకసంక్షోభితకరణుఁ డై • క్రూరచిత్త
యగుతనయమ్మకు • నవమతిఁ గావింపఁ దలఁచి భూపతిప్రసా • దంబు వడసి
భ్రాతృవత్సలత సా • మ్రాజ్యంబు నాకు సమర్పించుటకు భక్తి • నరుగుదెంచు
తే. చున్నవాఁడిమ్మహా • మహుఁ డొండువిధము, పూనిగా దెన్నఁడేనియు • మున్ను భరతుఁ
డెగ్గుఁ గావించెనే మన • కించుకైన, నట్టిపుణ్యునిపై నేల • నట్టిశంక. 1849

క. భరతుఁడు మనలం జూచుట, కరుదెంచుట కాలయోగ్య • మనఘుఁడు మనయం
దరయంగ నించుకైనను, దురితము గావింపఁ డితఁడు • దుర్జనదూరా. 1850

తే. అనఘ భరతుఁడు కలనైన • నప్రియంబుఁ
దలఁపఁ డెన్నఁడుఁ బరుషోక్తిఁ • బలుకఁ డెవుడు
సకలనృపధర్మసంవేది • శ్లక్ష్ణవాది
మన మెఱుంగని దే వాని • మానసంబు. 1851

తే. కెరలి భరతునిఁ గూర్చి శం • కించె దేటి, కమ్మహాత్మునిచే మున్నొ • కప్పు డైన
నిట్టిసాధ్వసజనకోక్తి • యించుకైనఁ, బలుకఁ బడియెనె యేల యీ • తలఁపు నీకు.

తే. అనఘచరిత క్రౌర్యంబున • నప్రియోక్తు, లాకుమారు నుద్దేశించి • యాడఁ దగదు
వానియం దొకదుష్టభా • వత్వశంక, గలిగి యుండిన నేనైనఁ • గనలవచ్చు.

వ. వత్సా భరతుండు నీచేత నప్రియంబును నిష్ఠురంబు నగువాక్యంబు పలుకం
దగినవాఁడు గాఁ డతని నుద్దేశించి నీచేతఁ బలుకం బడియెడు నప్రియోక్తులు
నన్ను నుద్దేశించి పలుకంబడినయవి గాఁ దలంచెదఁ దన కొకానొకయాపద
వచ్చినప్పుడైనను వందనీయుం డగుతండ్రిని బ్రాణభూతుం డైనభ్రాత నెవ్వి
ధంబున వధియింప వచ్చు నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1854

తే. అనఘ దైవకృతంబున • నైనపనికి, ధర్మమార్గంబు విడిచి స • త్కర్ము లైన
తల్లితండ్రుల భ్రాతల • దారుణముగఁ, దుసమి జననిందలను బొంది • మనుట మేలె.

తే. కడఁగి రాజ్యంబుఁ గోరి యీ • గతి ననర్థ, మివ్విధంబున బోధింతు • వేని నీకు
సుగుణవంతుని భరతుని • జూచినంత, నంతయును రాజ్య మితని కీ • మ్మనెద నయ్య.

చ. అనుపమలీల నేలు మిలఁ • యంతయుఁ దమ్ముఁడ యంచుఁ బ్రీతిన
య్యనఘుఁడు గ్రమ్మఱ న్భరతుఁ • డంఘ్రులపైఁ బడి రామభద్ర మా
కనిశము రాజు వీఁడె సిరి • యంతయుఁ గైకొనుఁ గాక యంచుఁ దాఁ
బనివడి పెక్కుచందములఁ • బల్కునొ పల్కఁడొ చూచు చుందుమీ. 1857

వ. అని యిట్లు ధర్మశీలుం డగురాముండు పలికిన విని లక్ష్మణుండు లజ్జాతిశయం
బువలన నత్యంతసంకుచితగాత్రుం డై భ్రాతృవత్సలుండు గావునఁ గేలుదోయి
ఫాలంబునం గీలించి దేవా భవదీయచిత్తంబుకొలంది నవధరింతువు గాక
భరతుం డొక్కరుండె గాఁడు మజ్జనకుండైన దశరథుండును జనుదెంచు చున్న

వాఁ డని తోఁచు చున్న దనినఁ గౌసల్యానందనుండు వెండియు సౌమిత్రిం
జూచి పరభావజ్ఞుండు గావున నితండు ప్రీతితుం డై ప్రసంగాంతరంబుఁ బ్రస్తా
వించు చున్నవాఁ డని నిశ్చయించి యౌచిత్యంబున లక్ష్మణకృతప్రస్తావంబు నె
విస్తరించుచు ని ట్లనియె. 1858

సీ. అనఘాత్మ జనకస•మాగమం బది మన కరయ న త్యానంద•కరము గాదె
మనల వీక్షింపనో•మనకష్టముఁ దలంచి మరల నయోధ్యకు • మనలఁ దోడు
కొని పోవుటకొ లేక • కోడలిదురవస్థ చింతించి కడు సుఖ•సేవినిఁ యని
ప్రోలికిఁ దోడ్కొని • పోవుటకో వచ్చు చున్నవాఁ డవిగొ మ•హోన్నతములు
తే. పవనతుల్యవేగంబులు • జవయుతములు, గోత్రవంతంబు లైనట్టి• ఘోటకములు
రెండు శత్రుంజయాఖ్యవే•దండ మొకటి, మ్రోలఁ జూపట్టుచున్నది•పోలఁ గంటె.
తే. మూఁగి చనుదెంచు చున్నయా•మూఁకనడుమ
భూతసత్కృత మగుపాండు•రాతపత్ర
మిపుడు తోఁపనికతమున • నృపునిరాక
యందు సందియ మయ్యెడి• ననఘ చరిత. 1860

వ. అని పలికి రాముండు శంకాకళంకితస్వాంతుం డై నిరీక్షించు చుండ భ్రాతృ
సేవాయత్తచిత్తుం డై నలక్ష్మణుండు రామునిచేత నాజ్ఞప్తుం డై సాలంబు డిగ్గి
కృతాంజలిపుటుం డై పార్శ్వభాగంబునం గొలిచి యుండె నంత భరతుండు
సైన్యంబుల నమ్మహీధరపార్శ్వంబుల విడియ నియమించిన గజవాజిరథా
కులంబైన తత్సైన్యం బప్పర్వతప్రాంతంబున సార్ధయోజనమాత్రప్రదేశం బా
క్రమించి నివాసంబుఁ గావించె నిట్లు నీతిమంతుం డైనభరతుండు రఘునందన
ప్రసాదనార్థం బరుగుదెంచి ధర్మంబు పురస్కరించి సేనాసన్నివేశంబుఁ గావించి
దర్పంబు పరిహరించి పాదచారి యై యరిగి గురువచనానుష్ఠానపరుం డైన
రాముని సందర్శింతుం గాక యని నిశ్చయించి శత్రుఘ్ను నవలోకించి యి
ట్లనియె. 1861

శా. నీ వాలుబ్ధులఁ గూడి రామవిభు న•న్వేషింపఁగా నేగు మీ
త్రోవ న్వెంట గుహుండు జ్ఞాతియుతుఁ డై • తోడ్తోడ నేతెంచెడుం
బ్రావీణ్యంబున మంత్రిభృత్యగురుపౌ•రవ్రాతముం గూడి యే
నీవంక న్జనుదెంతు రామచరణ•ప్రేక్షాసమాపేక్షతన్. 1862

ఆ. ఎంతలోన రాము • నెంతలో లక్ష్మణు, నెంతలోన సీత • నిపుడు కనుల
కఱవు దీఱఁ జూడఁ•గాఁ జాల నంతలోఁ, జిత్తమునకు శాంతి • చెల్ల దనఘ.
తే. ఇందుసంకాశ మరుణార•వింద నేత్ర, మగురఘూత్తముఘనసుంద•రాస్య మెంత
లో విలోకింపలే నంత•లోన నామ, నంబునకు శాంతి గలుగ ద•నర్ఘశీల. 1864
తే. అనఘ రామునిపార్థివ•వ్యంజనాన్వి, తము లగుపదంబు లెంతలో • విమలభక్తి

నొదల ఘటింపఁగాఁజాల•నంతలోనఁ, గలుషచిత్తంబునకు శాంతి•గలుగ దిపుడు.

తే. ఇష్టరాజ్యార్హుఁ డగు రాముఁ•డెంతలోన, రుచిరసింహాసనమునఁ గూ•ర్చుండి సదభి
షేకపుష్కరక్లిన్నుండు•గాక యుండు, నంతలో శాంతి గలుగు నే•యనఘ నాకు.

ఉ. తామరసేక్షణంబు శుభ•దంష్ట్రము సుందరనాసము న్సుధా
ధామనిభంబు హాసకలి•తంబు కృపారసయుక్త మైన శ్రీ
రాముని నెమ్మొగంబు మది•రంజిల నిచ్చలు చూచుచు న్యశో
ధాముఁడు లక్ష్మణుండు సుకృ•తవ్రతుఁ డయ్యెఁ గదయ్య తమ్ముఁడా. 1867

క. జలనిధిముద్రితధాత్రీ, తలమున కధినాథుఁ డనఁగఁ•దగు నిజభర్తం
బలు దెఱఁగుల సేవించుచు, నలజనకకుమారి ధన్య•యయ్యెం గాదే. 1868

క. నందనమునందు ధనదుని, చందంబున నెందు రామ•చంద్రుఁ డమందా
నందమున నుండు నగ్గిరి, మందరగిరికంటె నుత్త•మం బగుఁ గాదే. 1869

ఆ. శత్రుభృద్వరుండు•సవితృప్రతాపుండు, రాముఁ డేవనమున•రమణిఁ గూడి
సంతతంబుఁ గ్రీడ•సల్పుచు నివసించె, నదియు నతిపవిత్ర•మయ్యెఁ గాదె.

భరతుండు పాదచారి యై శ్రీరామాశ్రమంబుఁ గనుంగొనఁ బోవుట.

వ. అని యివ్విధంబున బహువిధాలాపంబులు పలుకుచు మహాతేజుం డగు భరతుండు మహారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి పుష్పితాగ్రంబు లైన గిరిసానుసంజాత ద్రుమషండంబు లవలోకించుచుఁ దన్మధ్యంబునం జని చని పుష్పితం బైన చిత్రకూటసాలంబు డగ్గఱి తత్సమీపంబునం బొల్చు రామాశ్రమగతం బైన వహ్నిధ్వజంబు విలోకించి యచ్చట రాముండు వసియించి యున్నవాఁ డని యెఱింగి జలపారంబు నొందినవానితెఱంగున సంతోషవిశేషంబునం బొదలుచు శత్రుఘ్నునిం జూచి పుణ్యజనోపపన్నం బైన రామాశ్రమం బల్లదే యని శత్రుఘ్నునకుం జూపుచు మాతృవర్గంబునుం దోడ్కొని రమ్మని వసిష్ఠునకుం జెప్పి తాను గుహసహితంబుగాఁ బురోభాగంబున శీఘ్రంబునం బోవుచుండె సుమంత్రుండు రామదర్శనకృతాభిలాషుం డై శత్రుఘ్నసహితంబుగా నరుగుచుండె నిట్లు ద్యుతిమంతుం డగు భరతుండు సత్వరంబుగాఁ బోవుచుఁ బురోభాగంబున నాశ్రమసమీపవర్తిచిహ్నంబులు విలోకించి శత్రుఘ్నున కిట్లనియె.

క. ముదితుఁ డయి భరద్వాజుఁడు, సదయత నెఱిఁగించినట్టి•శైలోత్తంసం
బిదె దీని డాసితిమి కద, యదె సుమి మందాకినీమ•హానది వత్సా. 1872

వ. అని శత్రుఘ్నున కచ్చటివిశేషంబు లెఱిఁగించుచుం జని చని యవ్వల నొక్కింత దూరంబునఁ దాపసాలయసదృశం బైన వహ్న్యగారభూతపర్ణశాలయు బహిస్సుఖావస్థానార్థం బుపకల్పితం బైన యాశ్రమంబును విలో

కించి తత్పరిసరంబున నవభగ్నంబు లైనకాష్ఠంబులును సంపాదితంబు లైన పుష్పంబులు నందంద మార్గపరిజ్ఞానార్థంబు కుశవల్కంబులచేత రచింపం బడినయభిజ్ఞానంబును శీతకారణంబువలన మృగమహిషకరీషంబులచేత నిర్మింపంబడినబహుసంచయంబులును సర్వంబునుం జూచి వెండియు శత్రుఘ్నున కిట్లనియె. 1873

చ. ముదమున లక్ష్మణుండు ఫలములు గ్లాని కాననసీమ నుండి తాం
బడపడి యాశ్రమంబునకుఁ బాయక వచ్చుటకై పథంబునన్
సిదిలముగాక యుండ విరచించినగుర్తులఁ గంటె నీతికో
విద జగతీరుహాగ్రముల వ్రేలఁగఁ గట్టిననారచీరలన్. 1874

చ. మొనసి నగంబుక్రేవఁ జలము న్నలముం జెలువార ఘోరకా
ననగజము లన్దంబున ఘనంబులకై వడి నింగి బృంహిత
ధ్వనులు సెలంగ నొండొకటిఁ దాఁకి సముద్ధతిఁ బోరిపోరి న
ల్లనిమలలట్ల బిట్టలసి క్రాలుచు నున్నవి కంటె ముంగలన్. 1875

ఉ. కాననమందుఁ దాపసులక ల్పషభక్తి ననారతంబు నె
ద్దాని భజించి బ్రహ్మగతిఁ దారు దగం జరియింతు రాబృహ
ద్భానుని ధూమరాజి యదె భాసిలుచున్నది యందు జానకీ
జానిని బుణ్యమూర్తి నలసంయమినిం బలె నేఁడు చూచెదన్. 1876

వ. అని పలికి ముహూర్తమాత్రంబునకు మందాకినీనదిం గడచి యనుచరులం జూచి యిట్లనియె. 1877

మ. క్షితి నెవ్వాఁడు సమస్తరాజ్యపదవీసింహాసనాధ్యక్షుఁడై
సతతం బేలఁగఁ జాలు నట్టివిభుఁ డీసౌమ్యుండు రాముండు మ
త్కృతమం దీదురవస్థ నొంది సుఖముం గ్రీడించి ఘోరాటవీ
క్షితిలో నొంటిగ నున్నవాఁ డకట ఛీ జీవంబు నా కేటికిన్. 1878

క. పలుగతుల నిపుడు తత్పదములకు సీతాంఘ్రియుగ్మమునకుం బడి త
ద్విలసత్కృప నొందెదఁ గొం, దలపడక పునఃపునఃప్రణామంబులచేన్. 1879

భరతుండు రామాశ్రమంబుఁ గనుంగొనుట.

వ. అని యిట్లు విలపించుచుఁ గైకేయీనందనుండు నిజాగ్రభాగంబున సాలతాలాశ్వకర్ణపర్ణసమాచ్ఛాది యగుదాని శక్రాయుధనీకాశభారసాధనమహాకార్ముకంబులచేత సమాకీర్ణ యగుదాని శత్రుబాధకమహాసారరుక్మపృష్ఠదీప్తవదనభానురశ్మిప్రతీకాశతూణీరగతఘోరసాయకాలంకృత యగుదాని సువర్ణనిర్మితకోశశోభిత యగుదాని రుక్మబిందువిచిత్రఫలకరాజిత యగుదానిఁ గాంచనభూషణవిచిత్రగోధాంగుళిత్రమండిత యగుదాని సింహాధిష్ఠిత యైనపర్వతగుహా మృగంబులచేతం బోలె నరాతులచేత నప్రధృష్య యగుదానిఁ గాశో

దరంబులచేత భోగవతియుం బోలె నిశితనారాచంబులచేత నభిరామ యగు
దాని మృదుకుశంబులచేత యజ్ఞాయతనంబునుం బోలె నావృత యగుదాని
విశాల యగుదాని మనోరమ యగుదానిఁ బర్ణశాలం జూచి యందు నీశాన్య
భాగక్రమనిమ్నమై దీప్తపావక యగు వేదిక నవలోకించి తన్మధ్యదేశంబున.

భరతుండు దూరమున రామునిం గనుంగొనుట.

క. నిరుపమగుణనిధి భరతుం, డురువిక్రమధనుని ఘనుని • నుటజాసీనుఁ
గురుని జటాధరుని జితా, సురుని రఘూత్తమునిఁ గాంచె • సుముహూర్తమునన్.
సీ. ఇందీవరశ్యాము • నందితసుత్రాము ధవళాంశువదను సౌం•దర్యసదను
దీప్తతేజోలాభు • దేవాధిరాజాభు సరసీరుహాక్షు వి•శాలవక్షు
వల్కలాజినవాసు • వరసుగుణోల్లాసుఁ గాంచనాచలధీరు • ఘనగభీరుఁ
జటులసింహస్కంధు • శౌర్యజితస్కందు మానితదేహు నా•జానుబాహు
తే. లక్ష్మణోపేతు సీతాభి•రాముఁ బద్మ, యోనిచందాన నాసీనుఁ • డైనవాని
రాము నీక్షించి భరతుఁ డ•లంఘనీయ, శోకవార్ధి మునింగి సం•క్షుభితుఁడగుచు.
క. పలుగతుల నార్తరవమున, విలపించుచు భ్రాతృమోహ•వివశుం డై క
న్నుల నశ్రు లొలుక మనమునఁ, దలఁకుచు ని ట్లనియెఁ జాల• ధైర్యము వాయన్.
తే. అనుదినము ప్రజచే నెవ్వఁ • డభినుతింపఁ
బడియె నట్టి శ్రీరాముఁడు • భయదవన్య
దుష్టమృగములచేఁ జాల • దుష్ప్రవేశ
వని నుపాసితుఁ డై యున్న•వాఁడు నేఁడు. 1884
సీ. రమణీయచీనాంబ•రములు ధరించువాఁ డీచీరవల్కల • మెట్లు దాల్చె
విమలవిచిత్రమా•ల్యములు వహించువాఁ డీజటామండల • మెట్లు దాల్చె
మహితచందనకర్ద•మంబు మై మెత్తువాఁ డీధరిత్రీరజ • మెట్లు మెత్తె
నెండ కన్నెఱుఁగక • యింట వసించువాఁ డీఘోరవనవాస • మెట్లొనర్చె
తే. నతిసుఖోచితుఁ డగు రాముఁ•డకట మన్ని, మిత్తమున నిట్లు దురవస్థ• మెలఁగవలసె
నీచమతి నైన నాకు నిం•దితము లైన, జీవితము లేల ఛీ యెంత • చెట్ట నైతి.
తే. జగతి నెవనికి ధర్మసం•చయము సముచి, తాధ్వరంబులచే యుక్త•మయ్యె నట్టి
పుణ్యుఁడు శరీరదుఃఖసం•భూత మైన, ధర్మ మొనరించుచున్నాఁడు•ధైర్య మూఁది.

భరతశత్రుఘ్నులు రామునిపాదములపైఁ బడుట.

క. అని యీగతి విలపించుచుఁ, గనుఁగవలను దుఃఖబాష్ప•కణము లొలుక రో
దన మొనరించుచుఁ దగ రా, ముని దివ్యాంఘ్రులసమీప•మున వ్రాలె వెసన్.
క. ఈరీతి వ్రాలి భరతుం, డా రాముని జూచి యార్య • యని యొకమా టు
చ్చారణముఁ జేసి శోకవి, చారంబున మరలఁ బలుకఁ•జాలక యుండెన్. 1888

క. పదపడి శత్రుఘ్నుఁడు ద, త్పదముల కెఱఁగుటయుఁ జూచి • దారుణశోకం
బెద నెదుగ రాఘవుఁడు వా, రి దయామతి నాదరించి • ప్రియ మలరారన్.

వ. శీఘ్రంబునం గ్రుచ్చి యెత్తి గాఢాలింగనంబు గావించి కన్నీరు నించె నంత సుమంత్రుండును గుహుండును పొడ సూపిన నారామలక్ష్మణులు వారలం గూడి గగనంబునందు శుక్రబృహస్పతులతోడం గూడినదివాకరనిశాకరులచందంబునం దేజరిల్లె నిత్తెఱంగునం గూడుకొనినవారణయూథపసన్నిభు లయిన యారాజనందనుల నల్వురం జూచి యచ్చటివనచరు లందఱు హర్షంబు విడిచి కన్నీరు నించు చుండి రనంతరంబ యుగాంతకాలంబున ధరణిపయిం బడిన భాస్కరునిచందంబునఁ దనచరణంబులపయిం బడి బద్ధాంజలి యై బహువిధ శోకాలాపంబుల విలపించు చున్నవాని జటాజినవల్కలధరుం డగువాని నుపవాసకృశుం డగువాని వివర్ణవదనుం డగువాని భరతునిం జూచి యతని నతిప్రయత్నంబున భరతునిఁ గా నెఱింగి రామభద్రుండు నిజకరంబుల నతనిం గ్రుచ్చి యెత్తి శిరంబు మూర్కొని కొండొకసేపు గాఢంబుగాఁ బరిష్వజించి పదంపడి నిజోత్సంగంబున నునిచికొని యతిదుఃఖితుం డైనయతనిదుఃఖం బపనయించుటకుఁ బ్రశ్నవ్యాజంబున ధర్మంబు లుపదేశించుచు ని ట్లనియె. 1890

రాముఁడు భరతునిఁ గూర్చి ధర్మప్రశ్నములు సేయుట.

ఉ. ఎచ్చట నున్నవాఁడు కడు • వృద్ధుఁడు మజ్జనకుండు నేఁడు నీ
విచ్చటి కేల వచ్చితి వ•హీనగుణాఢ్య నృపాలు నొంటిగా
నచ్చట డించి మీ రిరువు • రక్కట యీగతి రాఁ బొసంగునే
యచ్చట నెవ్వ రింకఁ గల • రవ్విభుఁ బ్రోచెడువారు చెప్పుమా. 1891

తే. దూరమున నుండి వచ్చిన•వారి మిమ్ముఁ
గార్శ్యమాలిన్యవైవర్ణ్య•కములచేతఁ
బరమదుర్జ్ఞేయగాత్రులఁ • బరఁగఁ బెద్ద
కాలమున కిందుఁ బొడ గంటిఁ • జాల నరిది. 1892

క. విను మీ విచటికి వచ్చినఁ, దనువునఁ బ్రాణంబు లెట్లు • తాల్పఁ గలం డా
జనపతి కడు దీనుం డై, మునుకొని తత్క్షణమె నాక•మునకుం జనఁడే. 1893

క. సరసాత్మక మజ్జనకుఁ, డమరపతిసదృశుండు వీట • మని యున్నాఁడో
పరువడి లోకాంతరమున, కరిగెనొ నీ వేల వచ్చి • తడవికిఁ జెపుమా. 1894

తే. అనఘచారిత్ర బాలుండ • వౌట నీదు
శాశ్వతం బైనరాజ్యంబు • జనపదంబు
సర్వము నశింప కున్నదె • సత్యరతునిఁ
దండ్రి సేవింతువే నీవు • ధర్మయుక్తి. 1895

ఆ. రాజధర్మవిదుఁడు • రాజసూయాశ్వమే, ధాదియాగకర్త • యనఘమూర్తి

సత్యసంగరుండు • జనకుండు కుశలియై, యున్నవాఁడె సుఖముఁ • గన్నవాఁడె.

క. జనకుని సేవింతువె నీ, వనిశముఁ గులగురునిఁ బుణ్య • హారినిభ తేజు
ష్ణునకీర్తిని విద్వాంసుని, మునినాథు వసిష్ఠు నెపుడుఁ • బూజింపుదువే. 1897

తే. అనఘ కౌసల్య సుఖినియె • యలసుమిత్ర
సేమమున నున్న దే పుణ్య•శీల సాధ్వి
కైక యానందభరితయే • కడమతల్లు
లొప్పు మీఱఁ గుశలినులై • యున్నవారె. 1898

క. అనసూయుఁ డనుద్రష్టయు, ననయుఁడు గులసుతుఁడు వినయ•సంపన్నుండుగ్
ఘనుఁడు బహుశ్రుతుఁడు ఋజుం, డనఘ సుయజ్ఞుండు సత్కృ•తాత్ముం డగునే.

క. అతఁడు మతిమంతుఁ డయి సం, తతమును వేదోక్తఫణితిఁ • దప్పక వహ్ని
త్రితయమున హోమ్యమాణము, హుతమును గాలమున నీకు•నురుమతిఁ జెపునే.

క. దేవబ్రాహ్మణవృద్ధుల, వావిరిఁ బితృభృత్యమంత్రి•వైద్యుల గురుల
న్భావించుచు భయభక్తుల, సేవింతువె సంతతంబుఁ • జిరశుభలీలన్. 1901

తే. అనఘ యిష్వస్త్రసంపన్ను • నర్థశాస్త్ర
కోవిదుని హితకరుఁ గృత•జ్ఞుని సుధన్వుఁ
గార్ముకాచార్యు సవినయ•గౌరవమున
నమితభయభక్తిఁ బూజింతె • యనుదినంబు. 1902

క. శ్రుతవంతు లాత్మసము లిం, గితజ్ఞులును శూరులును సు•శ్రుతులు కులీనుల్
జితకరణులు నగుమంత్రుల, సతతము మన్నింతె నీవు • సజ్జనతిలకా. 1903

వ. మఱియు నీతిశాస్త్రనిపుణులును మంత్రధరులు నగుమంత్రులచేత నుసంవృతం బైనమంత్రంబు రాజులకు విజయమూలంబు గదా యని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 1904

క. కాలంబున నిద్రించుచుఁ, గాలంబున మేలుకొనుచు • ఘనబుద్ధి నిశా
కాలంబునందు నిత్యం, బాలోచింపుదువె నిశ్చ•యార్థనిపుణతన్. 1905

క. నిక్కము మంత్రితమంత్రం, బక్కజముగ గుప్త మగునె • యమ్మంత్రంబుగ్
బెక్కండ్రతోడ మఱి నీ, వొక్కండవు సేయఁ దగ దఁ•యుక్తం బనఘా. 1906

క. హితమతు లగుమితజనసం, యుతముగ లఘుమూలమును మ•హోదయమునుగా
మతి నిశ్చయించి కార్యం, బతిరయమునఁ జేయుదే సు•హోగుణశాలీ. 1907

వ. మఱియు సామంతమహీపతులు శీఘ్రంబున ఫలోన్ముఖంబు లయినకార్యంబులును జేయం దలంచినకార్యంబులు నెఱుంగక నిష్పన్నంబు లైనకార్యంబులె యెఱుంగునట్లుగా మంత్రగోపనంబు గావించి సర్వకార్యంబులు నడుపుదువే మంత్రులచేతంగాని నీచేతం గాని సుమంత్రితం బైనమంత్రంబులను బరులు తర్కయుక్తులచేత నింగితాదులచేత నెఱుంగకుందురు గదా మూర్ఖజనసహస్రంబుకంటెఁ

బండితుం డైనవాని నొక్కనిం బరిగ్రహించిన నతండు మహీపతి కర్థసంకటం బులయందు మహైశ్వర్యంబు గావించు మూర్ఖు లగువారిం బదివేలజనంబుల నుపాసించిన నించుక యైనసాహాయ్యంబు లేదు మేధావియు శూరుండును దక్షుండును నీతిశాస్త్రవిచక్షణుం డగునమాత్యుం డొక్కరుం డైనమహీపతిని గాని దత్సమానునిగాని లక్ష్మీసంపన్నుం జేయు నన్నికార్యంబులందు నట్టియుత్తమగుణసంపన్నునిం జేర్పం దగ దుత్తమకర్మంబులం దుత్తముని మధ్యమకర్మంబులయందు మధ్యముని జఘన్యకర్మంబునందు జఘన్యుని నియోగింప వలయు మఱియు సుపరీక్షితు లగువారి నమాత్యులం గులక్రమాగతులం గరణత్రయశుద్ధియుక్తుల గుణశ్రేష్ఠుల శ్రేష్ఠకర్మంబులందు నియోగింప వలయు నిట్లుక్తప్రకారంబునం గావింపుదు వె యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1908

తే. అనఘ మంత్రులు ప్రీతి ని • న్ననుదినంబు
తీవ్రదండంబుచే సము • ద్వేజితప్ర
జంబు గాకుండం బూజ్యరా • జ్యంబుం బ్రోచు
వానిం గాం జేయుదురె నీతి • వరుసం దెలిపి. 1909

వ. మఱియు దుర్దానంబున ధనం బుపార్జించి యాగంబు సేయ నుపక్రమించిన పతితుని యాజకులు వర్జించినచందంబున బలాత్కారంబునం బరిగ్రహింపం దలంచినకాముకునిం గాంతలు పరిత్యజించినకైవడి నుగ్రదండోపాయంబున నదండ్యు లగువారివలన ధనగ్రహణంబు సేయునిన్ను విలోకించి ప్రజలు పరిత్యజింపక యనురక్తు లై యుందురు గదా యని పలికి క్రమ్మఱ ని ట్లనియె.

తే. పార్థివనయజ్ఞు సామాద్యు • పాయకుశలు
వైద్యుని గృతఘ్ను శూరు నై • శ్వర్యకాము
నాప్తవిఘటనరతు నేధ • రాధిపతి వ
ధింపం డాతని కాపదం • దెచ్చు నతండు. 1911

క. యుక్తుని భృశానురక్తుని, శక్తుని శూరునిం గులీను • పదుపాయనమా
యుక్తుని మతిమంతుని వర, భక్తునిం గావింతె నీవు • బలపతి గాంగన్. 1912

క. బలవంతులు ముఖ్యులు పర, బలార్దనులు జనవ్యవిదులు • భక్తులు విక్రాం
తులు నైనదండనాథుల, నలఘుగుణా సత్కరించి • యలరుదె ప్రీతిన్. 1913

సీ. తఱి వచ్చినపుడు భూ • వరుండు బలంబున కన్నంబు వేతన • మర్హ్వా భంగిం
బుష్కలంబుగ నిడం • బోలు లోభంబున నొసంగక మత్తుం డై • యుండె నేని
వానిపైం గోపించి • వారు దూషింతురు దాన భూపతి కన • ర్థంబు గలుగుం
గాలయాపన మీవు • గావింప కిడుదువే వీరుల కన్నంబు • వేతనంబు.

తే. జ్ఞాతులు ప్రధానులును భృత్య • జనులు దండ, నాథు లనురక్తులై ప్రధ • నంబులందు
నీకు భవదర్థమందు జీ • వితము నైన, విడువం దలకొని యుందురే • వీరవర్య.

తే. శక్తుఁడు విచక్షణుండు య•థోక్తకారి
పండితుఁడు బుద్ధినిధి జన•పదభవుండు
ఘనుఁడు ప్రతిభానవంతుం డ•కల్మషుండు
నైనచారుండు సత్కృతుం • డగున యయ్య. 1915

వ. మఱియుఁ బరపక్షంబులందు మంత్రియువరాజపురోహితసేనాపతిదౌవారికాంతర్వంశికకారాగారాధికృతార్థసంచయకృత్యాకృత్యకార్యనియోజకప్రాడ్వివాకసేనానాయకనగరాధ్యక్షకర్మాంతికసభ్యధర్మాధ్యక్షదండపాలదుర్గపాలరాష్ట్రాంతపాలకాఖ్యలం గలయష్టాదశతీర్థంబులను స్వపక్షంబునందు మంత్రిపురోహితయువరాజులుం దక్కఁ దక్కినపంచదశతీర్థంబులను బరస్పరావిజ్ఞాతులైనమువ్వురు మువ్వురు చారకులచేత వేర్వేఱ నెఱుంగవలయు మఱియు వ్యపాస్తపునరాగతు లయినశత్రువుల దుర్బలులఁ గా నెంచక వర్తింప వలయుఁ జార్వాకులగుబ్రాహ్మణుల సేవింపం దగదు వారు బాలిశులై పండితాభిమానులై యనర్థసంపాదనచతురులై వేదమార్గవిపరీతబుద్ధులై శుష్కతర్కవిషయబుద్ధినధిగమించి నిరర్థకంబులైనపూర్వపక్షయుక్తులను సిద్ధాంతోక్తులఁ గా నుపన్యసించుచుందు రట్టివారి నేర్పఱించి పరిత్యజింప వలయు నని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 1916

సీ. రవితేజ మత్కులో•ద్భవపూర్వనృపులచే ననిశంబు రక్షితం • బైనదాని
ఘనవీరభటశతాం•గకదంబగంధేభహయసంకులద్వార • మైనదాని
నిజకర్మనిరతావ•నీసురక్షత్రియవైశ్యశూద్రులచేత • వఱలుదాని
బహువిధకాంచన•ప్రాకారహర్మ్యవిమానవిరాజితం • బైనదాని

తే. ననవరత మార్యసేవితం • బైనదాని
ధన్య మగుదాని మనయయో•ధ్యాపురమును
సత్యనామంబుగాఁ జేసి • సంతతంబుఁ
బ్రీతిఁ బాలింపుదువె నీవు • నీతిశీల. 1917

వ. మఱియుఁ జైత్యశతజుష్టంబును సుఖోపనివిష్టజనాకులంబును దేవస్థానపానీయశాలాతటాకోపశోభితంబును బ్రహృష్టనరనారీసంయుతంబును సమాజోత్సవశోభితంబును సుకృష్టసీమాంతంబును బశుమంతంబును హింసాభివర్జితంబును నదీమాతృకంబును రమ్యంబును శ్వాపదపరివర్జితంబును సర్వభయపరిత్యక్తంబును రత్నసువర్ణరజతాద్యాకరసంపన్నంబును బాపనరవిహీనంబును బూర్వరాజాభిరక్షితంబును నగుజనపదంబు సుఖం బున్నదె కృషివాణిజ్యగోరక్షజీవు లగువైశ్యాదులు సకలార్థసంపాదనంబున నభిమతులై క్రయవిక్రయాత్మకవాణిజ్యరతు లగుచు నుండ నాశ్రితలోకం బంతయు సుఖంబు

నొందు చున్నదె మఱియు నావణిజుల కిష్టప్రాపణానిష్టనివారణంబులచేత భర
ణంబుఁ గావింపుదువే యని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 1918

క. రక్షకులు లేనివారల, రక్షింతువె నృపతి కాత్మ•రాష్ట్రనిలయులన్
రక్షింప వలయు నెప్పుడు, దక్షత నిజవంశ యోగ్య•ధర్మముకలిమిన్. 1919

వ. వత్సా నీవు స్వస్త్రీలయం దనుకూలుండ వై వారల కన్యపురుషసంభాషణాది
దోషంబులు లేకుండ రక్షించుచు వారలవచనంబు యథార్థబుద్ధి నాకర్ణింపక
వారితోడ రహస్యంబు లాడక వర్తింపుదువే యని పలికి వెండియు ని ట్లనియె.

క. అనఘా గజములు వొడమెడు, వనములఁ బ్రోతువె కరేణు • వాజిగజములన్
మునుకొని రక్షింపుదువే, యనవరత ముపార్జనంబు•నందుఁ దనియకన్. 1921

ఉ. ప్రొద్దున లేచి దివ్యమణి•భూషణము ల్మెయినిండఁ దాల్చి బ
ల్గద్దియమీఁద నుండుచు జ•గజ్జనలోచనపూర్ణ పర్వ మై
తద్దయు నీప్రజాతతికి • దర్శన మిత్తువె వారు భక్తితోఁ
బెద్దయుఁ బ్రొద్దు నిగ్గొలిచి • పిమ్మటఁ బోదురె నిత్య మింద్రకున్. 1922

వ. మఱియు విష్టిప్రభృతిసీచకర్మకరులు నిర్విశంకు లై మహీపతియొద్దకుఁ బ్రత్య
క్షంబుగాఁ జనుదెంచి రేని యవజ్ఞాధిక్యంబు సంభవించు దర్శనాభావంబువలనఁ
గార్యహాని యగు నీయర్థంబునందు యథోచితసమయనిరీక్షణప్రదానంబు
ప్రయోజకం బై యుండు నట్లు గావించెదవే యని పలికి వెండియు. 1923

తే. రాజనందన సర్వదు•ర్గములు రత్న, ధాన్యధనయంత్రసలిలా•యుధములచేత
శిల్పికార్ముకపాణుల•చేత సంత,తంబును బరిపూర్ణంబు లై • తనరు నయ్యె.

తే. అనఘ విస్తార మగునె ధ•నాగమంబు
వ్యయము కడుఁ గొంచె మగునె య•పాత్రభూత
జనుల కెంతయు నీదుకో•శంబు చేర
కుండునే భృత్యులు సుఖు లై • యున్నవారె. 1925

తే. వీరవర్య యభ్యాగత•విప్రులందు
దేవతాపితృ దేవతా•తిథులయందు
సాధుజనులందు సఖులందు • యోధులందు
ద్రవిణవినియోగ మొనరింతె • ధర్మఫణితి. 1926

వ. మఱియు విశుద్ధస్వభావుండును గరణత్రయశుద్ధియుక్తుండును సజ్జనుండు యదృ
చ్ఛచేతఁ జోరుం డని పట్టువడి శాస్త్రజ్ఞులచే నశోధితుం డై ధనలౌల్యంబున
వధింపంబడ కుండునె మఱియుఁ గాలంబున సందృష్టుఁ డై గృహీతుం డై పృష్టుం
డై చౌర్యలబ్ధద్రవ్యసహితుం డైనచోరుండు ధనలోభంబున విముక్తుండు
గాకుండుఁ గదా యని పలికి వెండియు. 1927

తే. అనఘ ధనవంతునకు దరి•ద్రునకు నొకవి,వాదరూపసంకట మది • వచ్చినపుడు

వీతధనలోభు లై పక్ష•పాత ముడిగి, సత్యమాడుదు రే నీదు•సచివు లనఘ•

తే. అనఘ మిథ్యాభిశస్తుల•యశ్రుకణము, లవని రాలిన నవియు భో•గార్థ మూర్వి
పాలనము సేయునరపతి•పశుకళత్ర, మిత్రపుత్రుల హింసించు•మిథ్య గాదు.

సీ. అలబాలవృద్ధవై•ద్యులను బూజింతువె తడయక వాఙ్మనో•దానములను
గురువుల వృద్ధుల•సురలఁ జైత్యంబుల నతిథుల సిద్ధార్థు•లైనవిప్ర
వరులను మానులఁ•బరికించి నిత్యంబు•గురుతరభక్తి మ్రొ•క్కుదువె నీవు
ధర్మ మర్థంబుచే•ధర్మంబుచే నర్థ మవి రెండు నిఖిలభో•గాభికాంక్షఁ

తే. గామమునఁ జాలఁ జెడ్పాటు•గాక యుండఁ, గాతువే మఱి ధర్మార్థ•కామములను
వేఱువేఱ విభాగించి•వీరవర్య, కడమ పడకుండ సేవింతె•కాలమందు. 1930

తే. అఖిలశాస్త్రార్థకోవిదు•లైన ద్విజులు, పాడి దప్పక నిత్యంబుఁ•బౌరజాన
పదులతోఁ గూడి నీకు శు•భంబు గలుగు, నట్లు ప్రార్థింతురే నిత్య•మనఘచరిత.

వ. మఱియు నాస్తిక్యంబును ననృతంబును క్రోధంబును ననవధానత్వంబును దీర్ఘసూత్రత్వంబును సాధుజనాదర్శనంబును నాలస్యంబును బంచేంద్రియపరవశత్వంబును బ్రయోజనంబుల నేకచింతనంబును విపరీతార్థబోధకులతోడ మంత్రణంబును నిశ్చితార్థంబులం దనారంభంబును మంత్రంబు రక్షింపకుండుటయు మంగళంబు లనుష్ఠింప కుండుటయు సర్వదిగవస్థితశత్రురాజుల నుద్దేశించి యేకకాలంబున దండయాత్ర సలుపుటయు నివి పదునాల్గు రాజదోషంబులు మహీపతి వీని నన్నిటిని వర్జింప వలయు మఱియు లోభ క్రోధాలస్యాసత్య ప్రమాద భీరుత్వాస్థిరత్వ మూఢత్వాన యావమంతృత్వ రూపదశవర్గంబును మృగయా ద్యూత దివాస్వప్న పరివాద స్త్రీ మద నృత్త గీత వాద్య వృథాపర్యటనంబు లనియెడుదశకామజగుణంబులును సాపత్న్యవస్తుజ స్త్రీజ వాగ్జా తాపరాధజంబు లనియెడుపంచవిధవైరంబులును నోదకపార్వతవార్క్షైరిణధాన్వనంబు లనియెడుపంచవిధదుర్గంబులును సామ దాన భేద దండంబు లనియెడుచతురుపాయంబులును నౌరస తంతుసంబంధ వంశక్రమాగత వ్యసనరక్షితు లనియెడుచతుర్విధమిత్రంబులును న్యాయధనార్జన రక్షణ వర్ధన సత్పాత్రప్రతిపత్తు లనెడుచతుర్విధరాజవృత్తంబులును స్వామ్యమాత్యరాష్ట్రదుర్గకోశబలసుహృత్సంజ్ఞలం గలపరస్పరోపకారిసప్తాంగంబులును నిజమైత్ర సమాశ్రిత సుబంధుజ కార్యసముద్భవ భృత్య గృహీత నామకంబు లగు సప్తవిధపక్షంబులును శ్యేన సూచి గరుడ శకట మకర క్రౌంచ పద్మంబు లనియెడుసప్తవిధప్రధానవ్యూహంబులును కృషి వాణిజ్య దుర్గ సేతు కుంజర బంధన ఖన్యాకర కరాదాన శూన్యనివేశనంబు లనియెడునష్టవర్గంబులును పైశున్య సాహస ద్రోహేర్ష్యా సూయార్థదూషణ వాక్పారుష్యదండపారుష్యం

బు లనియెడి క్రోధజనితాష్టగుణంబులును నసాధ్యవస్తువులయందు సముద్యమం
బును సాధ్యవస్తువులయం దసముద్యమంబును శక్యవస్తువిషయంబునం దకాల
సముద్యమంబు ననియెడివ్యసనత్రయంబును ధర్మార్థకామంబు లనియెడి త్రివ
ర్గంబును బ్రభుత్వమంత్రోత్సాహనామకశక్తిత్రయంబును శత్రుక్షయస్థానవృద్ధు
లనియెడి త్రివర్గంబును ద్రయీవార్తాదండనీతిసంజ్ఞకవిద్యాత్రయంబును బ్రజా
పాలనమూలం బైనయింద్రియజయంబును సంధి విగ్రహ యానా సన ద్వైధీ
భావ సమాశ్రయ సంజ్ఞకం బైనషాడ్గుణ్యంబును హుతాశన జల వ్యాధి
దుర్భిక్ష మరణంబు లనియెడిపంచవిధదైవవ్యసనంబులును నాయుక్తక చోర
పర రాజవల్లభ పృథివీపతిలోభంబులవలన నయ్యెడుపంచవిధమానుషవ్యసనం
బులును నలబ్ధవేతనావమానిత కోపిత భీషితంబు లగుశత్రుసంబంధివర్గంబుల
నభిమతవస్తుప్రదానంబున భేదించుటయును బాల వృద్ధ దీర్ఘరోగి జ్ఞాతిబహిష్కృ
త భీరుక భీరుజనక లుబ్ధ లుబ్ధజనక విరక్తప్రకృతిక విషయాసక్తానేకచిత్తమంత్ర
దేవబ్రాహ్మణనిందక దైవోపహతక దైవచింతక దుర్భిక్షవ్యసనోపేత బలవ్యసన
సంకులాదేశస్థాకాలయుక్త బహురిపు సత్యధర్మవ్యపేతసంజ్ఞకులను సంధి కయో
గ్యులై కేవలనిగ్రహార్హు లగుపురుషులను రాజ్యాపహరణంబును. భార్యాపహర
ణంబును స్థానాపహరణంబును దేశాపహరణంబును జ్ఞాతిజనాపహరణంబును ధ
నాపహరణంబును మదంబును మానంబును విషయపారవశ్యంబును జ్ఞానవిఘా
తంబును నర్థవిఘాతంబును శక్తివిఘాతంబును ధర్మవిఘాతంబును దేవతాతిరస్క
రణంబును మిత్రతద్ధనావమానంబులును బంధువినాశనంబును లోకానుగ్రహరా
హిత్యంబును స్వామ్యమాత్యాదిమండలదూషణంబును స్వాభిమతవిషయాభిలా
షిత్వంబు ననియెడువింశతి విగ్రహకారణంబులను నమాత్యరాష్ట్రదుర్గకోశ
దండంబు లనియెడుపంచవిధప్రకృతులను బురోవర్తు లైనశత్రు మిత్ర శత్రుమిత్ర
మిత్రమిత్ర శత్రుమిత్రమిత్రు లనియెడువారేవురును బృష్ఠభాగస్థులైన పార్ష్ణిగ్రాహా
క్రందపార్ష్ణిగ్రాహాసారాక్రందాసారు లనియెడువారునలువురును మధ్యవర్తి
యగువిజిగీషుండును పార్శ్వభాగవర్తి యగుమధ్యముండును వీరల కందఱకు
బహిఃస్థానావస్థితుం డైనవాఁ డుదాసీనుండు నను సీద్వాదశరాజాత్మకమండలం
బును విగృహ్యయాన సంధాయయాన సంభూయయాన ప్రసంగతోయా నో
పేక్ష్యయానంబు లనియెడుపంచవిధయానంబులను యానాసనాత్మకం బైన
సంధిని ద్వైధీభావ సమాశ్రయాత్మకం బైనవిగ్రహంబును వీని నన్నింటిని నీతి
శాస్త్రోక్తప్రకారంబున నెఱింగి హేయంబులఁ బరిత్యజించి యుపాదేయంబులఁ
బరిగ్రహింతువే మఱియుఁ బెక్కండ్రు మంత్రులం గూడి కావించినమంత్రం
బునకు భిన్నత్వసంభవంబువలన నైకమత్యాభావంబువలనను సార్థక్యంబు గలు

గదు గావున శాస్త్రోక్తమంత్రిలక్షణలక్షితు లగుమంత్రుల నల్వురం గాని ముప్వురం గాని గూడి వారియందఱలోను నొక్కొకరితోను రహస్యంబుగా మంత్రంబుఁ గావింపుదు వే యని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 1932

సీ. సవనతంత్రాద్యనుష్ఠానంబుచేత వేదంబులు సఫలీకృతంబు లగునె
దానభోగంబుల ధనధాన్యరత్నాదికంబులు సఫలీకృతంబు లగునె
శాస్త్రసంశ్రవణంబు సఫలీకృతం బగునే శీలసద్వృత్తనియతివలన
దాక్షిణ్యరతి సుతోత్పాదనంబునఁ గళత్రంబులు సఫలీకృతంబు లగునె

తే. రవికులోత్తమ నీ వొక్కఁడవె భుజింప, కిష్టమృష్టాన్నమును బరితుష్టి గాఁగ
మానితాచారు లాశంసమానులైన, మిత్రులకుఁ బెట్టుదువె నీవు పాత్ర మెఱిఁగి.

క. ధర్మార్థకామయుక్తము, నిర్మలసువివేకదంబు నిత్యము శుభమర్మ
శర్మద మగునా చెప్పిన, ధర్మము మది నిలుపుదయ్య దశరథతనయా. 1934

తే. ఎయ్యది శుభంబు సుజనుల కిష్ట మెద్ది, తవిలి మనతండ్రి తాత ముత్తాత లెల్ల
నర్థి నెద్దాని సేవించి రనుదినంబు, నట్టివృత్తిని సేవింతె యనఘ నీవు. 1935

తే. యుక్తదండుఁడై ధర్మసంయుక్తబుద్ధి, నెవ్వఁ డిల యేలు నట్టిమహీవరుండు
పుణ్యజనపుంగవులచేతఁ బొగడువడసి, యైహికాముష్మికసుఖంబు లనుభవించు.

వ. అని యివ్విధంబున రాజధర్మంబు లుపదేశించు చున్నయన్నం జూచి భరతుం
డి ట్లనియె. 1937

క. కూర్మి మెఱయ మీ రిప్పుడు, నిర్మలమతిఁ జెప్పినట్టి నృపధర్మంబుల్
ధార్మికులకుఁ గాక రహిఁ, ధర్మవిహీనుండ నైన నా కేమిటికిన్. 1938

భరతుఁడు రామునికి దశరథమరణం బెఱిఁగించుట.

సీ. అనఘాత్మ మనవంశమున జ్యేష్ఠునకు రాజ్య మవలికనిష్ఠుల కతనిసేవ
యుచితధర్మం బగుచుండ నీవు భరింపఁ దగినసామ్రాజ్య మాధర్మయుక్తి
నా కిచ్చినందుకు నన్నుఁ బాత్రముఁ జేసి యీఘోరవనమున కిట్లు నీకు
రాఁ జెల్లునే దేవ రాజ్యపదం బైన నీకుఁ గానిది దాల్ప నాకు వశమె

తే. దేవ మా కెల్ల నధిపతి నీవు నన్నుఁ, గరుణఁ జూచి యయోధ్యానగరికి రమ్ము
రాజసన్నిధిఁ బూజ్యసామ్రాజ్యపట్ట, భద్రుఁడవు గమ్ము నృపసభాభవనమందు.

తే. అధిప ధర్మార్థసహిత మైనట్టి దేవ, లోకసంపాదనీయకాస్తోకవృత్త
మెవ్వనికిఁ గల్గు నట్టిమహీశుఁ డుర్వి, మానుషుండైన దేవత్వమహిమఁ గాంచు.

తే. లక్ష్మణుఁడు సీతయును వెంట రాఁగ నీవు, ప్రోలు వెడలినమాత్రాన భూవరుండు
పురికి నావచ్చుకంటెము న్నరిగె దివికిఁ, ద్వద్వియోగాగ్ని హేతినంతప్తుఁ డగుచు.

మ. నినుఁ జింతించుచు నిన్నె పేరుకొనుచు న్నీయందుఁ జిత్తంబుఁ జే
ర్చి నినుం గూర్చి బహుప్రకారముల విక్షేపించుచు న్నీముఖా
బ్జనిరీక్షాస్పృహుఁ డై భవద్విరహసంజాతాగ్నిచేఁ గ్రాఁగి నీ

జనకుం డెంతయు న స్తమించె జననీ•సంఘంబు శోకింపఁగన్. 1942

చ. ప్రియతనయుండు ప్రీతి నిడు•పిండము దత్పితృలోకమందు న
క్షయ మగు నంచు శాస్త్రములు • చాటి వచించెను నీవు తండ్రికిం
బ్రియుఁడవు గాన నాయనకుఁ • బ్రీతిగఁ బిండ మొసంగు మిప్పు డే
రయమున మున్నె చేసితిని • లక్ష్మణసోదరసంయుతంబుగన్. 1943

రాముఁడు పితృమరణమును విని దుఃఖించుట.

క. అని యీగతిఁ బితృమరణము, వినిపించిన నతనిమాట • వీనుల కనిలో
దనుజరిపూత్సృష్టం బగు, ఘనదారుణవజ్రహేతి•గతి సోఁకుటయున్. 1944

క. పరశునికృత్తం బగునుర, తరువుకరణి రాఘవుండు • దద్దయు శోకం
బెరియఁగఁ బరవశుఁ డై య, త్తఱి ధరణిం బడియెఁ జాల • ధైర్యము వాయన్.

మ. విపులాధీశునిఁ గూర్చి యీపగిది ని•ర్వేదించుచుం గూలఘా
తపరిశ్రాంతసుషుప్తదంతికరణి • న్ధాత్రీస్థలి న్వ్రాలి యు
న్నపృథూరస్కుని రాముఁ గాంచి వెస నం•తన్ భ్రాత లుద్విగ్ను లై
యుపచారంబుల సేద దేర్చి రవు డ•య్యుర్వీసుతాయుక్తు లై. 1946

ఆ. అంతఁ గొంతవడికి • నమ్మహాపురుషుండు, తెలివి నొంది కనుల•జలము లొలుకఁ
దండ్రిమరణమునకుఁ • దలఁకి దుఃఖించుచు, నిట్టు లనియెఁ గైక•పట్టితోడ.

ఉ. భూమివరుండు సద్గతికిఁ • బోయిన వెన్క నయోధ్యయందు నే
నేమియొనర్చువాఁడ జగ•తీశ్వరపాలిత మైనయప్పురం
బీమహి నింక నేపురుషుఁ • డేలఁగఁ జాలు దురంత మీ యుగా
ధామితశోకరూపమక•రాలయ మెట్లు తరింతుఁ దమ్ముఁడా. 1948

ఉ. ఆతతమద్వియోగజని•తార్తిఁ దపించుచు మృత్యు వొంది నా
చేత నసంస్కృతుం డగుచు • శీఘ్రమున న్దివి కేగెఁ గాన వి
ఖ్యాతగుణాబ్ధికి న్దశర•థావనిభర్తకుఁ బట్టి నై సుదు
ర్జాతుఁడ నైన నేను వరు•స న్జనియించుట వ్యర్థమే కదా. 1949

క. శ్రుతిచోదితగతి నీచే, క్షితినాథుఁడు మున్నె ప్రేత•కృత్యంబుల స
త్కృతుఁ డయ్యెఁ గాన నీవిపు, డతులితచరితార్థకుఁడ•వైతివి గాదే. 1950

చ. ఇనకులనాయకుండు దివి • కేగిన వెన్కఁ గృతవ్రతుండ నై
ననుఁ బురంబునం దిఁక ఘ•నంబుగ నెవ్వఁడు ప్రోచువాఁడు పా
వనగతి సన్నివృత్తవన•వాసుఁడ నయ్యును గ్రమ్మఱం బురం
బునకుఁ జనంగ నోపఁ గృత•పుణ్య యనాయకమట్లుగావునన్. 1951

క. ననుఁ జూచి సువృత్తుం డంచు నృపతి యేయేనుడుగులు • శ్రుతిసుఖములు గా
మును పలుకు నట్టిమాటలు, వినుతగుణా యింక నెల్లు • విన నగు నాకున్.

చ. అని యిటు రామభద్రుఁడు మ•హావ్యసనంబునఁ గైకపట్టితో

నని మగువా భవచ్ఛ్వశురుఁ • డంతము నొందెఁ గదా యటంచు న
జ్జనకజతోడ నాడి యనుఁజా పితృహీనుఁడ వైతె యంచుఁ ద
మ్మునిఁ గని పల్కె నెవ్వగలు • ముంపఁగ నశ్రులు నించెఁ గ్రమ్మఱన్. 1953

ఉ. అన్న తెఱంగుఁ జూచి భర • తాదులు శోకపరీతచిత్తులై
కన్నుల బాష్పము ల్గురియఁ • గా విలపించుచు సాంత్వవాక్యసం
పన్నత నాదరించి నర • పాలున కౌర్ధ్వక మాచరింప కా
పన్నత నొంది కుంద నిటు • పాడియె రాఘవ యంచుఁ బల్కినన్. 1954

తే. జానకియు స్వర్గగతుఁ డైన • శ్వశురుని విని, కనుల నశ్రులు గార రో • దనముఁ జేసె
నామహాదేవినూరార్చి • రాముఁ డపుడు, శోకమునఁ గుందు సౌమిత్రిఁ • జూచి పలికె.

క. విదితాత్ముం డగు తండ్రికి, నుదకక్రియ సలుపవలయు • నుచితంబుగ నిం
గుదిపిణ్యాకము చీరయు, కొదువపడక యుండ వేగ • గొని తె మ్మనఘా. 1956

→ రాముఁడు దశరథునకుఁ బిండప్రదానంబు సేయుట. ←

క. జనకకుమారిం దోడ్కొని, యనఘా మందాకినీమ • హానదికడకుం
జను మీవు వెంట నేనును, జనుదెంచెదఁ దండ్రి కర్థి • జల మొసఁగుటకున్.

వ. అని పలుకునాసమయంబున విదితాత్ముండును మహామతియు మృదుండును శాంతుండును దాంతుండును భృశానురక్తుండును దృఢభక్తిమంతుండును సిత్యానుగుండు నగుసుమంత్రుండు రాజకుమారులం గూడి రామభద్రు నాశ్వాసించి తదీయకరం బవలంబించి మందాకినీనదికడకుం దోడ్కొని చనియె నప్పుడక్కుమారచతుష్టయంబు సదాపుష్పితకాననంబైనమందాకినీనదీతీరంబునకుం జని యకర్దమం బైనయవతరణప్రదేశంబున కతిప్రయత్నంబున డిగ్గి తదీయపుణ్యసలిలంబులం గ్రుంకె నంత రాముండు జలంబులు దోయిట సంగ్రహించి యామ్యదిశాభిముఖుం డై రోదనంబు సేయుచు దశరథు నుద్దేశించి.

తే. క్షితివరోత్తమ పితృలోక • గతుఁడ వైన, నీకు మద్దత్త మైనయీ • లోకపావ
నోదకం బక్షయం బయి • యొప్పుఁ గాక, యనుచు నంజలి జలవిస • ర్జన మొనర్చె.

వ. ఇట్లు సలిలక్రియఁ గావించి దర్భసంస్తరంబునందు బదరీమిశ్రితం బైనయింగుదీపిణ్యాకం బిడి వెండియు దశరథు నుద్దేశించి దుఃఖపూర్వకంబుగా నిట్లనియె.

ఆ. పృథివిలోనఁ బురుషుఁ • డేయన్నము భుజించు, నతని దేవతలు త • దన్న లగుదు
రధిప నాయొసంగి • నట్టియీపిణ్యాక, మింపుతో భుజింపు • మిపుడు నీవు. 1961

→ భరతసైనికు లందఱు రామునిం జూడ వచ్చుట. ←

వ. అని పలికి విధిప్రకారంబునఁ బిండదానంబుఁ గావించి యారఘువల్లభుండు తమ్ములుం దానును సీతాసమేతంబుగా వెండియుఁ బూర్వమార్గంబున నప్పర్వతం బారోహించి పర్ణకుటీరద్వారంబు డగ్గఱి నిజబాహుదండంబులు సాఁచి భరతలక్ష్మణులం గౌఁగిలించికొని దీర్ఘస్వరంబున రోదనంబుఁ జేసిన వారును సీతా

సమేతంబుగాఁ బితృమరణభ్రాతృ ప్రవ్రాజనసంజాతశోకవిశేషంబున దుఃఖించి రంత నయ్యాక్రందనశబ్దంబు గిరిగుహాముఖంబులం బ్రతిధ్వనులు సెలంగఁ దుములం బై యొప్పె నప్పు డమ్మహాశబ్దంబు విని భరతసైనికులు భయోద్విగ్నులై భరతుండు రామునిం జేరె వారిద యీరోదనధ్వని యని నివాసంబులు విడిచి వారికభిముఖంబుగా నచిరప్రోషితుం డైనరామునిఁ జిరప్రోషితునిం గాఁ దలంచుచు ద్రష్టుకాము లై రథహయగజశకటంబు లెక్కి సత్వరంబుగం జనిరి కొందఱు తేవనంబునఁ దదీయాశ్రమంబున కరిగి రాసమయంబున ఖురనేమిసమాహతం బైనయయ్యరణ్యభూమి యభ్రసమాగమంబున నాకాశముం బోలెఁ దుములంబుగా మ్రోసె నాదారుణధ్వని విని విత్రస్తంబు లై వనగజంబులు గరేణుపరివారితంబు లై మదగంధంబున దెసలవాసించుచు నొండువనంబునకుం జనియె సింహ వ్యాఘ్ర వరాహ భల్లూక మహిష సర్ప వానర గోకర్ణ గవయపృషతాది మృగంబులును విత్రాసితంబు లయ్యె రథాంగహంస కారండవ బక క్రౌంచ శుక పిక శారికాది పతత్రిగణంబులు దీనారావంబులు సేయుచుఁ బఱవం దొడంగె నప్పుడు విత్రస్తపక్షిసంకులం బైననభంబును విత్రస్తజనసంకులం బైనభూతలంబు నుభయంబు నేకప్రకారంబునం బొల్చి యుండె నంత సర్వజనంబులు పురుషవ్యాఘ్రుండు నకల్మషుండును స్థండిలాసీనుండును యశస్వియు నగురామునిం జూచి కైకేయిని మంథరను నిందించుచు బాష్పపూర్ణముఖు లై శోకించుచుండ వారిం జూచి ధర్మజ్ఞుం డైనరాముండు తల్లిదండ్రులం బోలె సంభావించి యథార్హంబుగాఁ బ్రణామాలింగనవచోగౌరవాదుల సంప్రీతులం జేసిన వారు యథార్హస్థానంబుల నధివసించి పెక్కుచందంబుల నతనిదురవస్థం జూచి యాక్రందించుచుండఁ దదీయశబ్దంబు భూనభోంతరంబు నిండి మహీధరగుహావివరంబులు మాఱుమ్రోయ మృదంగస్వనంబుభంగి జెలంగెఁ దదనంతరంబ.

క. జనపతిభార్యల నందఱ, మునివిభుఁడు వసిష్ఠుఁ డపుడు • ము న్నిడుకొని గ్ర
క్కున నద్దేశంబునకుం, జనియె న్రాఘవునిఁ జూచు•సంభ్రమ మెసఁగన్.

తే. అమ్మహారాజపత్ను లి • ట్లరిగి జనక, కన్యకాస్నానపుణ్యోద•కయును రామ
లక్ష్మణనిషేవితయు నై సు•లక్ష్య మగుచుఁ, గ్రాలుమందాకినీనదిఁ•గాంచి రచట.

క. అప్పుడు కౌసల్యయుఁ గను, దొప్పల బాష్పంబు లాని • ప్రియతనయునిపై
నొప్పినయనురాగము తనుఁ, గప్పికొనఁగ నలసుమిత్రఁ • గని యి ట్లనియెన్.

తే. అకట నిర్విషయీకృతు•లైనరామ, లక్ష్మణు లనాథు లై త్రికా•లంబులందు
స్నాన మొనరించుటకు నజ•స్రంబు డిగ్గు, నట్టితీర్థదేశం బిది • యబల కంటె.

క. అతివ యతంద్రితుఁ డై నీ, సుతుఁ డీతీర్థమున నుండి • సురుచిరముగ మ
త్సుతునకు నర్పించుటకై, సతతము సలిలము గ్రహించి•చను చుండుఁ గదా.

సీ. అతివ నీసుతుఁడు జ•లాహరణాదిజఘన్యకర్మం బిట్లు • కడఁకతోడఁ

జేసినవాఁ డయ్యు • శిష్టజనంబుచే నిల గర్హితుఁడు గాఁ డ • దెట్టు లన్న
నన్నుఁ గైంకర్య • మర్థిఁ జేసిన నది యంతయు గుణయుక్త • మనిరి గాదె
భరతుఁ డంజలిఁ జేసి • ప్రార్థనఁ గావింప రాముండు ప్రీతి సా • మ్రాజ్యపదవిఁ
తే. జేకొనియె నేని ఘనసుఖో • చితుఁడు నీకు
మారుఁ డతిదుఃఖశోకవి • స్తార మయిన
యీనికృష్టకర్మంబు తా • నిందె విడిచి
యిపుడె సుఖియించు గృహమున • నింపు మెఱయ. 1968

కౌసల్య యింగుదీపిణ్యాకపిండములను జూచి దుఃఖించుట.

వ. అని యిట్లు లక్ష్మణునిసుహృద్భావంబు బహుప్రకారంబుల వక్కాణించుచుఁ దత్సమీపంబున దక్షిణాగ్రదర్భసంస్తరంబునందుఁ బితృప్రీత్యర్థంబుగా రామునిచేత విన్యస్తం బైనయింగుదీపిణ్యాకంబుఁ జూచి యద్దేవి వెండియు నంతఃపురకాంతల నవలోకించి యి ట్లనియె. 1969

సీ. ఇనకులదీపకుం • డిక్ష్వాకునాయకుం డతిసుఖోచితుఁడు మ • హాత్ముఁ డమర
సముఁ డైనదశరథ • క్ష్మాభర్త కిచట మత్సూనునిచే దత్త • మైనదాని
నింగుదీపిణ్యాక • మిది గనుఁగొంటిరే భుక్తభోగుం డైన • భూవరుండు
చతురంతమేదినీ • చక్రంబు గుడుచు వాఁ డిటువంటిభోజనం • బెటు భుజించె
తే. దాశరథిచేతఁ దండ్రికి • దత్త మైన, దీని వీక్షించినంత నా • మానసంబు
వేయి వ్రయ్యలైపోవదు • వితతవజ్ర, సారమయము గాఁబోలుని • స్సంశయముగ.

వ. అని యివ్విధంబున నార్త యై విలపించు చున్నకౌసల్య నూరార్చి సపత్నులద్దేవిం దోడ్కొని శీఘ్రంబునం జని స్వర్గచ్యుతుం డైన దేవేంద్రునిచందంబున సర్వభోగపరిత్యక్తుం డై స్థండిలంబునం గూర్చున్నరామునిం జూచి శోకకర్శితు లయి కన్నీరు నించుచు సుస్వరంబుగా రోదనంబు చేసి రప్పుడు రాముండు తల్లులం జూచి శీఘ్రంబున దర్భాసనంబున నుండి లేచి తదీయచరణంబులకుఁ బ్రణామంబుఁ గావించిన వారు సుఖస్పర్శంబులును మృద్వంగుళీతలంబులు నైనకరంబుల నమ్మహాత్మునినెమ్మేనిరజంబు పరిమార్జించి రంత లక్ష్మణుండునుం బ్రణమిల్లిన నక్కుమారుని రామునిం బోలె నాదరించిరి పదంపడి వైదేహి భక్తిపూర్వకంబుగా నమస్కరించి బాష్పపూర్ణముఖి యయి దుఃఖించుచు మరుచ్చలితవల్లియుం బోలె నడలుచు నుపవాసకృశాంగి యై తూలుచు దైన్యంబుతోఁ బురోభాగంబున నుండె నప్పు డద్దేవిం జూచి కౌసల్య బద్ధస్నేహ యై తల్లి కూఁతునిం బలె గవుంగిలించి వాత్సల్యంబు నెఱపుచు ని ట్లనియె. 1971

కౌసల్య సీతాదేవినిం జూచి దుఃఖించుట.

క. జనకునికూఁతురు దశరథ, జనపతి కోడలును రామ • చంద్రునిసతి భూ

తనయ యగుసీత కిటు విధి, వని నిడుమలు గుడువు మనుచు • వ్రాసె నదయుఁ డై.

మ. దిననాథాతపతప్తపంకజముఁ రీ•తి న్వారిదచ్ఛన్నచం
ద్రునిభంగి న్విరసోత్పలంబుగతి రే•ణుధ్వస్తధర్మంబుచా
డ్పున వీతద్యుతి నున్నసీతవదనం•బుం జూచుచో నన్నుఁ ద
ద్ఘనశోకానల మాశ్రయంబుకరణిం • గాల్పం దొడంగె న్రహిన్. 1973

వ. అని బహుప్రకారంబుల దుఃఖించుచున్నతల్లి ననూనయించి రాముండు సురా
ధిపుం డగుశక్రుండు బృహస్పతికిం బోలె హుతాశనసమప్రభుం డైనవసిష్ఠు
నకుఁ బ్రణామం బాచరించి యమ్మునిపుంగవునితోఁ గూడ దర్భాసనంబున
నాసీనుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ భరతుండు కృతాంజలిపుటుం డై సామంత
పురోహితసేనానాథసహితంబుగా నిజతనుచ్ఛాయావిశేషంబున నక్కాననంబు
నకు గారుత్మతచ్ఛాయ నొసంగుచుఁ బ్రజాపతి కభిముఖుం డై కూర్చున్న
పురుహూతుండుం బోలె మునివేషధరుం డైనరామున కభిముఖుం డై కూ
ర్చుండె నప్పు డచ్చటివా రందఱు రామునకుం బ్రణమిల్లి సత్కారపూర్వ
కంబుగా భరతుం డతనితో నేమిసంభాషించునో యని తద్వాక్యశ్రవణకుతూ
హలంబున యథార్హస్థానంబుల నాసీను లై యుండి రిట్లు గూడుకొనినసత్య
ధృతి యగురాముండును మహాత్ముం డగులక్ష్మణుండును ధార్మికుం డైనభర
తుండును సుహృత్సమేతు లై యధ్వరవేదియందు సదస్యులతోడం గూడిన
త్రేతాగ్నులచందంబునం దేజరిల్లుచుండి రంతఁ గొంతసేపునకు రాముండు
గురువత్సలుం డగుభరతునిం జూచి ప్రియవచనంబుల నాశ్వాసించి లక్ష్మణసహి
తంబుగా నిట్లనియె. 1974

రాముండు భరతునిజటాధారణవనాగమనకారణం బడుగుట.

చ. నిరుపమరాజ్యము న్విడిచి • నిత్యముఁ బార్థివరక్ష్య మైనమ
త్పురమును బాడు చేసి నర•పుంగవ తాపసవేషధారి వై
యఱమర లేక పక్షులకు • నైన గమింపఁగ రానియట్టియీ
గురుతరచిత్రకూటమున•కుం జనుదెంచితి వేల చెప్పుమా. 1975

క. నా విని భరతుం డాసీ, తావల్లభుచరణములకు • దండప్రణతు
ల్గావించి మధురభాషా, ప్రావీణ్యము దోఁపఁ బలికెఁ • బ్రాంజలి యగుచున్.

క. నరపతి నినుఁ బాసి సుదు, ష్కర మగుకర్మం బొనర్చి • కడపట సుతశో
కరసాబ్ధిమగ్నుఁ డై యు, ప్పురుషవరుఁడు మేను విడిచి•పోయెఁ దివికిన్. 1977

క. రయమున మాయమ యగుకై, కయిచే వినియుక్తుఁ డగుచు • తన్మనాయకుఁ డ
ట్లు యశోహర మగునీదు, ర్నయకార్యం బాచరించె • రాజకులేశా. 1978

క. లోకనుత విధవ యగు చ, కైకకయి బహుదుఃఖశోక•కర్శిత యై య
స్తోకతరరాజ్యపదమును, గైకొనక దురంతనిరయ•గతికిఁ జనియెడిన్. 1979

భరతుఁడు రాముని రాజ్యం బంగీకరింపు మని ప్రార్థించుట.

క. తడయక యిప్పుడె శకున్రిని, వడువున సామ్రాజ్యమందు • వారక యభిషి
క్తుఁడ వై దాసుఁడ నగునా, కిడుము మహానుగ్రహం బు•హీనగుణాఢ్యా.

క. అనఘా పురజనులు మహీ, జనులు సఖులు హితులు మాతృ•సంఘ మిచటికిం
జనుదెంచి యున్నవారలు, జనవర్య యనుగ్రహం బొ•సంగుము కరుణన్. 1981

క. వ్యక్తంబు నానుపూర్వీ,యుక్తము నీ వనుభవింప • నుచితము నీకే
యుక్తం బగురాజ్యం బను, రక్తిం జేకొని హితాప్తు•లం బ్రోవు మిఁకన్. 1982

క. భూరికళానిధి యగుశశి, చే రాకారజనిభంగి • శిష్టాచారో
దారవిచారుఁడ వగునీ, చే రస నాథవతి యగుచుఁ • జెలఁగెడుఁగాతన్. 1983

తే. అధిప యీయిష్టసచివస•మన్వితముగ
నర్థి నాచేత శిరముచే • యాచితుండ
వగుచు శిష్యుఁడ దాసుఁడ • ననుజుఁడ నగు
నాకు సమ్యక్ప్రసాదం బొ•నర్పు మిపుడు. 1984

క. విమలాత్మ పూజితము పి, త్ర్యము శాశ్వతము న్సమాహి•తము నిత్యంబుగ్
సుమహితచరితం బీప్రకృ,తిమండలము గడవఁ దగదు • దీనిని నీకున్. 1985

క. అని యిట్లు పలికి యశ్రులు, కనుఁగొనలం గ్రమ్ముదేఱఁ•గాఁ గైకేయీ
తనయుఁడు క్రమ్మఱఁ దత్పద, వనజంబులమీఁద భక్తి • ప్రాలెం బెలుచన్.

తే. అంత రఘుపుంగవుఁడు దుఃఖి•తాత్ముఁ డగుచు
సమదదంతావళముభంగి • సారె సారె
నూరుపులు పుచ్చుచుఁ గలంగి • యున్న భరతు
నట్టె కౌఁగిటఁ గదియించి • యిట్టు లనియె. 1987

మ. అనఘాత్మా చరితవ్రతుండు నిజవం•శాచారసంరక్షణుం
డును దేజస్వి కులీనుఁ డంచితగుణుం•డు న్సత్వసంపన్నుఁడు
న్వినయోదారుఁడు రాజధర్మవిదుఁ డౌ • నీయట్టివాఁ డివ్విధం
బున పాపంబును రాజ్యకారణమునం • బోధింపఁగాఁ జెల్లునే. 1988

క. మానుగ నీయుం దించుక, నైనను దోషంబుఁ గాన • మన్వయనయము
న్మాని భవదంబ నిట్లు,జ్ఞానంబున దూఱ నగునె • సౌజన్యనిధీ. 1989

రాముఁడు భరతునితో దశరథాజ్ఞకు లోఁబడవలయు ననుట.

వ. వత్సా గురువు లగువారికి పుత్రకళత్రశిష్యదాసాదులయందు స్వాచ్ఛందకరణంబు విధింపఁబడి యున్నది లోకంబులయందు సాధువులచేత గురువులకు నియామ్యులుగాఁ బుత్రకళత్రశిష్యాదులు పరిగణితు లైరి కావున మనము దశరథునకు నియామ్యుల మని నీ వెఱింగికొనుము చీరకృష్ణాజినాంబరుండ నై వనంబున నుండను బట్టాభిషిక్తుండ నై పురంబున నుండను నా కమ్మహానుభావుండే

నియామకుం డతనివాక్యం బలంఘనీయంబు. 1990

తే. ధర్మభృచ్ఛ్రేష్ఠ వినుమెంత • దండ్రియందు
లోకసత్కృత మయినయ•స్తోకగౌర
వం బనుష్ఠించు నంతయు • వరుసతోడ
నంబయందు ననుష్ఠించు • టది హితంబు. 1991

ఆ. అట్టిధర్మశీలు • రగుతలిదండ్రుల, చేత రామ వని వ•సింపు మనుచుఁ
బలుకఁబడిననేను • బదపడి వేఱొక్క, చంద మెవ్విధమున • సలుపువాఁడ.

సీ. అనఘాత్మ విను మయో•ధ్యాపట్టణమున నేకచ్ఛత్ర మైనజ•గత్ప్రభుత్వ
మింపారఁగాఁ గైక • యీకుమారుం డుండుఁ గాక రాముండు వ•ల్కలజటాజి
నంబులు దాల్చి ఘో•రం బగుదండకాకాననంబున నుండుఁ•గాక యనుచు
భూమీశుఁ డిట్లు స•భామధ్య మందు విభాగించి పలికి సు•పర్వగతికి

తే. నరిగె నాయన గురుఁడు స•త్యప్రతిజ్ఞుఁ
డధివిభుఁడు తండ్రి ధర్మాత్ముఁ • డట్లు గాన
నతనిచే దత్త మయినమ•హార్హభాగ
మనుభవింపుము తగ సంది•యంబు వదలి. 1993

ఉ. ఏనును వల్కలాజినము • లెంతయుఁ దాల్చి చతుర్దశాబ్దము
ల్వానికి మాని నై గహన•భూమి నివాస మొనర్చి తండ్రిచే
మానుగ దత్త మైనయస•మానయశస్కరభాగ మాత్మలో
నూనినవేడ్కతోఁ గుడుచు • చుండెద మూలఫలాశనుండ నై. 1994

వ. మఱియు దశరథుండు ధర్మాత్ముఁడును సత్యసంధుండును మహేంద్రసముండును లోకసత్కృతుండును గావున నతనిచేత నేభాగంబు దత్తం బయ్యె నదియె యమృతం బని తలంచెదం గాని తద్వ్యతిరిక్తంబుగా సంప్రాప్తం బైనసర్వలోకేశ్వరత్వం బైనఁ దుచ్ఛంబుగాఁ దలంచెద నని యివ్విధంబున రాముండు పలుకుచుండ సుహృద్గణపరివృతు లయి శోకించు చున్నయప్పురుషసింహుల కవ్విభావరి యొక్కచందంబున నతిక్రమించె నంతఁ బ్రభాతకాలంబున నారాజకుమారులు సుహృత్సమేతంబుగా మందాకినీనదికిం జని యందు సుస్నాతు లై కాల్యకరణీయంబులు దీర్చి క్రమ్మఱ పర్ణశాలకుం జని రామునిం బరివేష్టించి యందఱు సుఖాసీను లయి యూరకుండి రంతఁ గొంతసేపునకు సుహృన్మధ్యంబున భరతుండు రామభద్రు నవలోకించి యెల్లవారును విన నిట్లనియె. 1995

భరతుఁడు నానావిధంబుల రాముని రాజ్యం బంగీకరింపు మని వేఁడుట.

చ. అనఘచరిత్ర మజ్జనని • యానరనాథు బలాత్కరించి గై
కొని పెస నా కొసంగినయ•కుంఠితరాజ్యము ధర్మయుక్తి నా
యనువున నీకొసంగెద మ•హాత్మ పరిగ్రహణం బొనర్చి నా

మునము వికాస మొందఁగ నమాత్యుల భృత్యుల నేలు మిత్తఱిన్. 1996

తే. ఘనసమయనూతనాంబు వేగంబుచేత, సేతువును బోలె నీవు ప్రసిద్ధ మైన
భరతఖండంబు నీకంటెఁ బరునిచేత,శీర్ణ మగుఁ గాక రక్షణోద్దీర్ణ మగునె 1997

ఆ. హరిగతిని ఖరంబు గరుడగతిని గాక, మనుసరింప లేనియట్లు పరమ
ధర్మమూర్తి వగుచుఁ దనరెడునీగతి, ననుసరింపఁ జాల నధిప యేను. 1998

తే. చెలఁగి యన్యులచేతఁ బోషింపఁ బడెడు,వానిజీవంబు కడు సుజీవంబు కాదు
చెలువు మీఱంగఁ బరుల రక్షించునట్టి, వానిజీవంబె కడు సుజీవం బధీశ.

వ. మహాత్మా పురుషునిచేత రోపితం బైనవృక్షంబు పరివర్ధితం బై యంతకంతకు వామనునిచేత దురారోహం బగునట్లు గూఢస్కంధం బై మహాద్రుమం బై పుష్పించిన దై ఫలంబులం జూప కుండె నేని యప్పురుషుం డెట్లు ఫలాభావహేతువు వలనఁ దత్ఫలవిషయప్రీతి ననుభవింప కుండు నట్లు నీవు భర్త వై భృత్యుల మైన మమ్ముఁ బాలింప వేని యీయుపమానార్థంబున కనుగుణం బగుం గావున నస్మత్పరిపాలనరూపార్థం బెఱుంగ నర్హుండ విప్పుడు సామ్రాజ్యదీక్షితుండ వైననిన్నుఁ బ్రతాపవంతుం డైనసూర్యునిం బోలెఁ గన్నులారం గనుంగొన నీ పౌరశ్రేణులమాత్యులందఱుఁ బరమాసక్తు లై యున్నవారు తురంగమాతంగంబులు రాజ్యాభిషిక్తుం డైననిన్ను వెనుకొని హేషాబృంహితధ్వనులు సెలంగ నరుదేరం గల వంతఃపురకాంతలెల్ల సమాహిత లై సంతోషంబునం బొదలుచు నీపిఱుందం జనుదెంచెదరు నాయంజలిం గైకొని పురంబునకు విచ్చేయు మని పలికిన నతనివచనంబుల కలరి యచ్చటివార లందఱు సాధువాక్యంబుల నభినందించిరి యిత్తెఱంగునఁ గృతాంజలియు నతకుం డై దైన్యంబునం బ్రార్థించు చున్న భరతునిం జూచి సుశిక్షితమనస్కుండును ధైర్యవంతుండు నగురాముండు మందమధురాలాపంబుల నాశ్వాసించుచు ని ట్లనియె. 2000

ఆ. అనఘచరిత యాత్మకైచ్ఛికవ్యాపార, మరయ లేదు పురుషుఁ డస్వతంత్రుఁ
డతనిఁ బట్టి దైవ మట్టిట్టు నుడి వెట్టుఁ, గడఁగి పూర్వకర్మకారణమున. 2001

రాముఁడు భరతునికి ధర్మోపదేశము సేయుట.

తే. జగతి జీవితమునకు సంచయములకు స
ముచ్ఛ్రియములకు మఱియు సంయోగములకు
మరణము క్షయంబు పతనంబు మఱి వియోగ
మంత మని పల్కె రాఘవుఁ డనఘశీల. 2002

క. ఇలపైఁ బక్వఫలంబుల, కలయక పతనమునకంటె నన్యభయంబు
ల్గలుగని క్రియఁ గలుగదు మర్త్యులకు మ్మరణమున కంటె నొండు భయంబున్.

తే. అనఘచరిత దృఢస్థూణ మైనగృహము,సిదిర మై చూడఁ జూడ నశించునట్లు
ముదిమి నొందినానాఁటికిఁ బుడమిజనులు, మృత్యువశగతులై నశించుచుందు రెపుడు.

క. ఇననందనీప్రవాహము, వనధిఁ గలసి మరల రాని • వైఖరి ధరలోఁ
జనినదినంబులు రాత్రులు, చను దేరవు మరలఁ గాల•సంగతి ననఘా. 2005

వ. చను చున్నయహోరాత్రంబులు నిదాఘంబునందు సూర్యునికిరణంబులు జలంబుం బోలె నీజగంబునందు సర్వప్రాణులయాయువును హరించు చుండు నశ్వరఫలసాధనంబులయందు వ్యాపృతుండ వైననీవు నిన్నే యుద్దేశించి శోకింపుము పరుల నుద్దేశించి యేల వగచెద వేకారణంబున భవదీయం బైనజీవితకాలంబు క్షయించు చుండు నక్కారణంబునఁ బరలోకచింత గావింపుము మృత్యువు శరీరితోఁ గూడం జను శరీరితోడం గూడి యుండు సుదూరమార్గం బరిగినను శరీరితోఁ గూడ మరల వచ్చుఁ బురుషుని దేహంబునందు నానాఁటికి వళులును శ్వేతశిరోరుహంబులును సంప్రాప్తంబు లగు జరచేత జీర్ణుం డైనపురుషుం డేయుపాయంబు గావింప సమర్థుం డగు సూర్యుం డుదయించు చుండ నర్థార్జనకాలంబు సమాగతం బయ్యె సూర్యుం డస్తమించుచుండఁ గామోపభోగకాలంబు సమాగతం బయ్యె నని యిట్లు మనుష్యు లానందింపుదురు గాని ఛిద్రఘటంబునందు గ్రహింపంబడినజలంబుకరణిఁ బ్రతిక్షణంబు తమజీవితకాలంబు క్షయించు చున్న దని యెఱుంగరు మఱియు వసంతాదిఋతుసమాగమంబు విలోకించి తత్తద్భోగకాలంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నని హర్షింతురు గాని ఋతుపరివర్తనంబున జీవితక్షయం బగు చున్నదని యించుక యైన నెఱుంగఁజాల రదియునుం గాక. 2006

చ. కడువడి వార్ధిమధ్యమునఁ • గాష్ఠము కాష్ఠముఁ గూడి మారుతం
బడర వియోగ మొంది చని • నట్లు కళత్రసుతాదు లొక్కచోఁ
నుడుగక కూడి పెక్కహము • లుండి పదంపడి పూర్వసంస్కృతిం
గడచి వియోగ మొందుదురు • కాలవశంబునఁ జేసి మానదా. 2007

తే. అవని నొకఁ డైన వలసిన•ట్లు ప్రజనులఁ, గలసి యుండఁగఁజాలఁడ•క్కారణమునఁ
బరఁగ మృతుని నుద్దేశించి•వగచువాని, కరయ లేదు తన్నిరసన•మందు శక్తి.

సీ. రాజనందన శరీ•రప్రవర్తన మది యంతలోఁ గలుగు తా • నంతలోన
గుణదోషము లెఱింగి • కుత్సితకర్మంబు వర్జించి దేహి కే•వలత ధర్మ
మాచరింపఁగఁ బోలు • నంగనాపుత్రగేహారామవిత్తాదు • లతనివెంటఁ
బోవు తాఁ జేసిన • పుణ్యపాపంబులు దప్పక తనవెంటఁ • దగిలి వచ్చు

ఆ. ఎఱుక గలమహాత్ము • లీయర్థము గ్రహించి, పోవరానిత్రోవఁ • బోవ నీక
మనసు నాఁగి పట్టి • మహితధర్మమునందె, సంచరింతు రెపుడు • సత్య మింత.

వ. మఱియు మార్గగతుం డైనపురుషుండు సహచరు లైనపథికులం జూచి యేనును మీవెంట నరుదెంచెద నని పలికి యనుసరించి చనిన ట్లిది తొల్లింటిపూర్వపితృపితామహాదులు చనినమహామార్గంబు దీని ననుసరింపక తప్ప దెద్దానికి

న్యతిక్రమంబు లేదట్టిదాని నుద్దేశించి యాపన్నుండై శోకింప నేమి యగు నని వర్తియైన ప్రవాహంబుకరణి నాయుఃకాలం బరుగుచుండఁ బ్రజలు ధర్మసాధ్య సుఖాసక్తులు గావునఁ బరలోకహితచింతచేత సుఖహేతు వగుధర్మంబునం దాత్మ నియోగింపఁ దగినయది తండ్రి యగుదశరథుండు పుష్కలంబు లైన భోగంబు లనుభవించి ధర్మంబు దప్పకుండ నర్థాదానంబువలన భృత్యరక్షణ పూర్వకంబుగాఁ బ్రజలఁ బాలించి దక్షిణాపూర్ణంబు లైనక్రతుశతంబులచేత దేవతలఁ దృప్తి నొందించి విధూతకల్మషుండై చిరకాలంబు పాపప్రసంగరహితంబుగాఁ జీవించి జీర్ణం బైనమానుషదేహంబు విడిచి బ్రహ్మలోకవిహారిణి యైనతనువు ధరించి దేవసంబంధిసంపద ననుభవింపం జనియె నమ్మహాత్ము నుద్దేశించి శ్రుతవంతుండవు బుద్ధిమత్తరుండ వైననీవు ప్రాకృతునియట్ల శోకింపం దగదు దశరథమరణమద్వివాసనాదివిషయభేదంబున బహుప్రకారంబు లైన యీశోకంబులు వ్యర్థంబులు ప్రలాపాశ్రువిమోచనంబునందుఁ గార్యంబు లేదు ధీరుం డగువానిచేత సర్వావస్థలయందు నేతాదృశవ్యసనంబులు వర్జనీయంబు లై యుండు నదియునుం గాక. 2010

సీ. అనఘాత్మ మనతండ్రి • యగుదశరథుఁడు నిన్నవని సంరక్షింపు•మనుచుఁ బలికె
నను ఘోరకాననం•బున కేగు మని పంచె నమ్మహాత్ముఁడు చెప్పి•నట్ల నీవు
స్వస్థచిత్తుండ వై • సాకేతపురి కేగు మేను గాననమున • కేగువాఁడ
నీకు నాకును బోలె • నృపశాసన మలంఘ్య మట్లు గావునఁ జేయు•టది హితంబు

తే. మనకుఁ దండ్రియు దైవంబు• మాన్యుఁడఖిల,ధర్మసంవేదియమ్మహా•దారుఁ డలుకు
ధర్మగతి నేను వనవాస•కర్మమున స,మంచితంబుగ నింకఁ బా•లించువాఁడ.

చ. వరమతి ధార్మికుండు గురు•వర్తి మృదుం డనృశంసుఁ డైనవాఁ
డరయఁగ ధర్మమార్గరతుఁ • డై పరలోకజిగీషచే నతి
స్థిరముగఁ దండ్రిమాట విని • చేయఁగఁ బోలుఁ గుమార నీవు న
గ్గురువచనంబు సార్థముగఁ • గోరి యొనర్పుము రాజనందనా. 2012

క. మనతండ్రి యైనదశరథ, జనపతిశుభవృత్త మెఱిఁగి • సజ్జనవర నీ
వనిశంబు తత్స్వభావము, ననుపమమతిఁ బొందు మయ్య • యవితథభంగిన్.

వ. అని యిత్తెఱంగున రాముండు పితృనిదేశపరిపాలనంబుకొఱకు నర్థవంతం బైన వాక్యంబునఁ దమ్మునికి ధర్మరహస్యం బుపదేశించి యూరకున్న నారఘునందనుం డగుభరతుండు ప్రకృతివత్సలుం డగురాముని వీక్షించి ధార్మికంబును జిత్రంబు నగువాక్యంబున ని ట్లనియె. 2014

భరతుఁడు యుక్తియుక్తంబుగా రామునిఁ బ్రార్థించుట.

ఆ. అధిప నిన్ను దుఃఖ•మది బాధితునిఁ జేయఁ, జాల దలముదంబు • సంప్రమోద

సహితుఁగాఁగఁ జేయఁ•జాలదు నీయంత, ఘనుఁడు లోకమందుఁ•గలఁడె యొరుఁడు.
తే. విమలచారిత్రు లై త్రివిద్య•వృద్ధు లయిన, వారి కీవు సర్వజ్ఞతా•వైభవమున
సమ్మతుఁడవయ్యు ధర్మసం•శయము కలుగు, చోట వారల నడిగెదు•సురుచిరముగ.
సీ. మృతుఁడైన పురుషుఁ డే•గతి ద్వేషవిషయుండు గాఁడట్లు మనియున్న•వాఁడు ద్వేష
విషయుఁడు గాఁడు బ•ల్విడి లేనిదానిపై నెట్లు రాగము పుట్ట•దట్ల యున్న
దానిపై రాగ మిం•తయుఁ బుట్ట దిటువంటిబుద్ధిలాభము గల• పురుషుఁ డేల
పరితాప మొందు నె•వ్వఁడు పరావరవిదుఁ డతఁ డిట్టివ్యసనంబు • నధిగమించి
తే. యును బరితపింపఁ డట్లీవు•జనవరేణ్య, యట్టివాఁడవు నినుఁ గొని•యాడఁ దరమె
సకలలోకైకకర్తవు • సాధువినుత, సద్గుణుండవు శాస్త్రవి•శారదుఁడవు. 2017
వ. మహాత్మా నీవు సత్త్వగుణప్రధానుండ వమరతుల్యుఁడవు మహానుభావుండవు సత్యసంగరుండవు సర్వజ్ఞుండవు సర్వదర్శివి బుద్ధిమంతుండవు భూతప్రభవవినాశకోవిదుండ విట్టిసద్గుణయుక్తుండ వైన నీవు మాదృశుల కవిషహ్యతమం బైన వ్యసనంబు నొందియు విషణ్ణుండవు కా వని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 2018
క. సరసుఁడవు సత్యసంధుఁడ, వరయఁగఁ బుణ్యాత్ముఁడవు మ•హాత్ముఁడ వీ వి
ప్పగుసునఁ బలికిన మముబోం, ట్లరిమథనా యేమి సేయ • నర్హులు ధాత్రిన్.
ఆ. ఏను బ్రోషితుండ • నైనచో మాతల్లి, క్షుద్రశీల యగుట • సొరిది నాకుఁ
బ్రీతి సేయు నిట్టి • పాతకం బొనరించె, నేను నొల్ల నది స•హింపు మధిప.
ఉ. ఇట్టి యఘం బొనర్చిన న•యేతర నుద్ధతశీలఁ గైకయిం
బట్టి వధించు టర్హ మిటు • పాపవిచారిణిఁ జంపఁ బాతకం
బెట్టును గల్గ దైనను న•రేంద్రకులీనుఁడ నై యకార్య మే
ని ట్టొనరింతునా యని స•హించి వధింపఁగ నైతి నత్తటిన్. 2021
ఉ. కా దని తెంపుసేసి యల•కైకను జంపితి నేని దేవ నీ
వే దయమాలి యాజి కతి•వృద్ధునకు న్ఘనరాజధర్మసం
వేదికిఁ బుట్టి పుణ్యుఁ డన • విశ్రుతిఁ గాంచి కుమార తల్లి నే
లా దునుమాడి తెంత కలు•షాత్ముఁడ వైతి వటంచు దూఱవే. 2022
తే. అధిప శుద్ధాభిజనకర్ముఁ • డైన దశర, థునకుఁ బుత్త్రుఁడ నై పుట్టి • దురిత మనక
కడు నధర్మిష్ఠ మైన యీ•ధర్మ మెట్లు, సేయువాఁడ సాధుల కిది • చెల్లదయ్య.
మ. గురుఁడు న్వృద్ధుఁడు తండ్రి దైవత మరా•గుండుం గ్రియావంతుఁడు
న్ధరణీభర్తయుఁ బుణ్యమూర్తి యగుటం • దండ్రి న్విగర్హింప నా
కరయం జెల్లదు గాని యెవ్వఁడు ప్రియా•హర్షార్థి యై యిట్టిని
ష్ఠురకర్మం బొనరించుఁ బుణ్యు లగురా•జు ల్మెత్తురే యిప్పనిన్. 2024
తే. రాజవర్య వినాశకా•లంబునందు, భూతకోటికి విపరీత•బుద్ధి యనెడు
విశ్రుతం బైన మాట పృ•థ్వీతలేంద్ర, చేతఁ బ్రత్యక్షముగ నేఁడు•చేయఁబడియె.

వ. మహాత్మా క్రోధమోహసాహసంబులవలన దశరథునిచేత నాచరింపఁబడిన
ధర్మాతిక్రమణంబును సమీచీనార్థం బనుసంధించి నీవు క్రమ్మఱింపుము తండ్రి
వలనం బొడమిన ధర్మాతిక్రమణం బేపుత్త్రుండు క్రమ్మఱించు నతం డపత్యం బనఁ
బ్రసిద్ధి వహించు నట్లు గావింపఁ జేని విపరీతుం డగు నీ వట్టియపత్యంబవు గమ్ము
ధీరవిగర్హితం బైనజనకునిదుష్కృతకర్మంబు నవలంబింపం దగదు కైకేయి
రాజ్యలోభంబున ధర్మవిరోధంబుగా మహీనాథుని నిర్బంధించి మదర్థంబుగా
రాజ్యంబుఁ గైకొని దురంతం బైనపాపం బాచరించె నద్దశరథుండును
మోహంబునఁ గైకేయీవాక్యం బెం తని నిగ్రహింపం జాలక సాహసంబున
సుగుణసంపన్నుండ వైననిన్ను వనంబునకుం బనిచి పాపకారి యయ్యె నిట్లు
తల్లిదండ్రులు దురితాత్ము లై నిరయగతికిం బోవుచుండ మహానుభావుం డైన
నీయట్టిసత్పుత్త్రుం డుపేక్షించుట యుక్తంబు గాదు లోభమోహంబుల కై
మఱచి పలికినజననీజనకులశాసనంబు నిగ్రహించి రాజధర్మం బెఱింగి పితృపై
తామహం బైనరాజ్యంబుఁ గైకొని తల్లిదండ్రులను నన్నును సుహృజ్జనంబులను
బాంధవులను బౌరజానపదులను ధర్మంబున నుద్ధరింపు మని పలికి శోకావేశం
బున వెండియు ని ట్లనియె. 2026

ఆ. గహనవాస మేడ • క్షత్త్రధర్మం బేడ, జడలు దాల్చు టేడ • జగతిఁ బ్రోచు
టేడ రఘువరేణ్య • యిట్టివిరుద్ధధర్మంబు నాచరింప•రాదు నీకు. 2027

ఉ. ఉక్కున రాజ్య మేలుటకు • నోపినజేనికిఁ బట్టబంధనం
బొక్కట రాజధర్మ మగు•చుండఁగ నీ కిటు చేయఁ జెల్లునే
యెక్కడ క్షత్త్రధర్మ మది • యెక్కడ భూపరిపాలనంబు నేఁ
డెక్కడఁ గాననంబు మఱి • యెక్కడఁ దాపసవేష మారయన్. 2028

సీ. మనుజేంద్ర పరిదృశ్య•మాన మైనట్టియీత్యాగభోగాభియు•క్తప్రజాది
పాలనధర్మంబు • పరఁగ నవ్వాలఁ ద్రోచి సంశయస్థంబు ల•క్షణవిహీన
మాయతిఫలము ధ•రాధీశుచే నిది యాదిభాగంబున • నాచరింప
నెంతయు హిత మని • యేప్రమాణంబునఁ దగ ననిశ్చిత మైన•ధర్మ మెవ్వఁ

ఆ. డవని క్షత్త్రబంధుఁ • డాచరింపఁ దలంచు, నకట విధినిషిద్ధ • మైనవృత్త
మూఁద నేల ధర్మ • మొప్పార నాల్గువర్ణములవారిఁ బ్రోవు • మమలచరిత.

తే. మనుకులోత్తమ చతురాశ్ర•మములలోన, నవని గార్హస్థ్య ముత్తమం•బనిరిధర్మ
విదు లకారణముగ దాని • వృథ యొనర్ప,నేల పూనితి వీధర్మ•మెవ్వఁ డనియె.

ఉ. బాలుఁడ జ్ఞానహీనుఁడ న•పండితుఁడం గడు దుర్బలుండ భూ
పాలకిరీటరత్నరుచి•భాసితపాదయుగుండ వైననీ
వేలఁగ నర్హ మైనధర • నేలఁగ నే నెటు లోపువాఁడ నీ
శీలము నచ్చి భద్రములఁ • జెందెద రిందఱు రమ్ము వీటికిన్. 2031

సీ. మంత్రకోవిదు లైన• మంత్రులు ఋత్విజు ల్మునులు వసిష్ఠాది• మునులు ప్రకృతి
మండలం బాప్తసా•మంతులు నను(గూడి కోర్కెతో నీచిత్ర•కూటమందె
సంప్రీతితో నిన్ను • సామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుని(జేసెద • రుక్తభంగి
పీటికి(జనుదెంచి • వేడ్కతో బాంధవు లలర నిష్కంటకం • బైనపూజ్య
తే. రాజ్యమును ధర్మపద్ధతి • రమణతోడ, నేలుచు విశేషయుక్తిచే • నెల్లవారి(
దవిలి వర్ణాశ్రమస్థితు • ల్దప్ప కుండ, నరసి పాలింపు మయ్య మ•హాత్మ నీవు.

వ. దేవా యేను సద్గుణబుద్ధిరహితుండ బాలుండ స్థానహీనుండ నీమఱుంగున దాసభూతుండనై జీవింప నర్హుండ నిన్నుం బాసి యొక్కముహూర్తం బైన జీవింప నర్హుండు కానివాండ నట్టియేను భవద్విహీనుండ నై రాజ్యం బెత్తెఱంగునం బాలింప నేర్తు నీవయోధ్యాపట్టణసింహాసనాధ్యక్షుండ వై విబుధులచేత వాసవుండుం బోలెం బ్రకృతులచేత నుపాస్యమానుండ వై భుజాబలంబున లోకంబుల జయించి ఋణత్రయంబువలన విముక్తుండ వై వైరుల నందఱ నిర్జించి సుహృజ్జనంబుల సర్వకామంబులచేత సంతుష్టులం జేయుచు సాధుల కెల్ల సంతోషంబుం గావించుచుం గోసలరాజ్యంబుం బరిపాలింపు మని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 2033

ఉ. అందముగా శిరంబు భవ•దంఘ్రులు సోకంగ మ్రొక్కి వేడెదం
బొందుగ వేల్పులం దజుండుం • బోలె సుహృజ్జనకోటియందు నా
యందును బ్రీతి నేర్చి నయ • మార మదంబవివేకహీనవృ
త్తిం దగ నోర్చి యుష్టు కుగ•తిం బడ కుండంగం దండ్రిం గావుమీ. 2034
క. నామాటం గైకొనక వన, సీమకుం జని తేని రాజ•శేఖర యేను
న్నీమాడ్కి దాపసుండ నై, సౌమిత్రియుం బోలె వెంటం • జనుదెంతు రహిన్.
చ. అని యిటు కైకయీతనయుం • డంజలిం జేసి యనేకభంగుల
న్వినయ మెలర్పం దన్నుం దగ • వేండిన రాముండు తండ్రిమాట నె
మ్మనమున గట్టి చేసి దయ • మాలి పురంబు సొరంగ రాదు నా
కనఘ చతుర్దశాబ్దముల • కవ్వల వచ్చెద నంచుం బల్కెనన్. 2036
తే. అద్భుతం బైనయతనిస్థైర్యంబుం జూచి,దుఃఖితం బైనజనము సం•తోష మొందె
పీటి కిప్పుడె రా నను • మాట విని ప్ర,హర్షితం బైనజనము శో•కార్తి నొందె.
ఉ. ఆతెఱంగంతం జూచి సఖు • లమ్మలు మంత్రులు చుట్ల నున్నవా
రాతతదుఃఖశోకమున • నశ్రులు నించుచుం గైకపట్టి వి
ఖ్యాతచరిత్రుం జాలం గొని•యాడుచు నాతనిం గూడి నమ్రులై
భూతనయామనోహరునిం • బుణ్యచరిత్రుని వేండి రత్తఱిన్. 2038
తే. అద్భుతం బైనయతనిస్థైర్యంబుం జూచి

యక్కటా యింత కఠినాత్ముఁ • డగునె రాముఁ
డనుచుఁ గ్రమ్మఱఁ దత్పదం•బునకు వ్రాలి
భరతుఁ డెంతయు శోకంబు • ప్రబ్బికొనఁగ. 2039

క. సమ్మతితోడ నయోధ్యకు, రమ్ము ననుం గరుణఁ జూచి • రాజ్యం బిడె గై
కొమ్ము నృపాలనశీలివి, కమ్మని ప్రార్థించుచుండెఁ • గడుభక్తిమెయిన్. 2040

క. క్రమ్మఱ నీక్రియఁ బలికెడు, తమ్ముని వీక్షించి సుగుణ•ధాముఁడు రాముం
డిమ్మెయి ననూనమృదువా, క్యమ్మున నిట్లనుచుఁ బలికె • నందఱు వినఁగన్.

చ. అనఘచరిత్ర యాదశర•థావనిభర్తకుఁ గైకయందు స
త్తనయుఁడ వై జనించి యిటు • ధర్మవిరోధము లాడఁ జెల్లునే
పనివడి భ్రాతృవత్సలతఁ • బల్కితి దీనఁ గొఱంతలేదు నీ
వినయవివేకశీలములు • వేయివిధంబుల నే నెఱుంగనే. 2042

వ. వత్సా మనతండ్రి యగుదశరథుండు తొల్లి భవజ్జననిం బెండ్లియాడు నప్పు డీ
కైకేయికిం బుట్టినకుమారునకు రాజ్యం బొసంగెద నని కేకయునితోఁ బ్రతిజ్ఞ
గావించి వివాహం బయ్యె నాఁటంగోలె నద్దేవి రాజ్యశుల్క యనంబడియె
నదియునుం గాక దేవాసురసంగ్రామంబునందు దశరథుం డద్దేవిచేత నారా
ధితుండై సమర్థుం డగుటను సంతోషవిశేషంబున వరద్వయం బొసంగె నయ్యెమ
ప్రతిజ్ఞఁ జేసి నీకు రాజ్యాభిషేకంబును నాకు వనవాసంబునుం గా వరంబులు
రెండును యాచించె నమ్మహీరమణుండు సత్యవాది గావున ధర్మంబునకు హాని
లేకుండ నన్ను వనంబునకుం బొమ్మనియె నిట్లు తండ్రిచేత నియుక్తుండ నై పదు
నాల్గువత్సరంబులు దండకారణ్యంబున నివసింపం బూని సీతాలక్ష్మణసహితుండ
నై నిర్జనం బైనవనంబునకుం జనుదెంచితి మదీయాభిమతం బనివార్యంబు
నీవును బితృనిదేశవ్యవస్థితుండ వై రాజ్యంబుఁ గైకొని భవజ్జననికి సంతోషం
బొసంగి జనకుని సత్యవాదినిం జేసి కైకేయీఋణంబువలన విముక్తునిం
గావించి రక్షింపుము తొల్లి యశస్వి యగుగయునిచే గయాఖ్యప్రదేశంబుల
యందుఁ బితరుల నుద్దేశించి కొన్నిశ్లోకంబులు గీతంబు లయ్యె వాని తెఱం
గెఱింగించెద వినుము. 2043

తే. తలఁపఁ బున్నామనరకంబు•వలన జనకుఁ
బ్రోచుఁ గావునఁ దనయుండు • పుత్త్రుఁ డొండె
గరిమఁ దండ్రిని నాకలో•కస్థుఁ జేసి
మనుచుఁ గావునఁ బుత్త్రుఁడు • ఘనగుణాఢ్య. 2044

తే. మఱియుఁ బెక్కురఁ బుత్త్రుల • మాన్యగుణుల
ననఘులను బహుశ్రుతులను • గనఁగవలయు
నింద ఱుఁడిన వారిలో • నెవ్వఁ డేని

గయకుఁ బోవఁడె జనకునిఁ • గాచుపొంటె. 2045

చ. అని యిటు ధర్మయుక్తి గయుఁ • డాడిన నాతనిమాటఁ బట్టి ము
న్ననఘవిచారు లైననృపు • లందఱు నవ్విధ మాచరించి రీ
వనుపమధర్మశీలుఁడవు • సద్గుణుండవు పుణ్యుఁ డైనమ
జ్జనకునిఁ బ్రోవు మాయన క•సత్యజదోషము గల్గ కుండఁగన్. 2046

వ. వత్సా నీవు శత్రుఘ్నసహితంబుగా నయోధ్యకుం జని ద్విజాతిసహితుండ వై ప్రజలఁ బాలించుచు శ్వేతాతపత్రచ్ఛాయలం జరించుచు సౌధప్రాసాదహర్మ్య విమానాగ్రభాగంబుల వసియించి శత్రుఘ్నుండు హితం బాచరించు చుండ సుఖం బుండు మేను సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా దండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి మునివేషంబున మునిసహితుండ నై మృగంబులం బాలించుచు సాంద్రశీతల తరుచ్ఛాయలం జరించుచుఁ బర్ణశాలలయం దధివసించి లక్ష్మణుండు హితం బాచరించు చుండ సుఖం బుండెదఁ బుత్రుల మైనమనము నల్వురము నరేంద్రుని సత్యస్థునిం జేసి విషాదంబు దక్కి వర్తింపుద మని పలికిన నప్పుడు రామ భరతుల సంవాదంబు విని జాబాలి యనుబ్రాహ్మణోత్తముండు ధర్మజ్ఞుం డైన రామభద్రునిం జూచి వైదికధర్మరహితం బైనవాక్యంబున ని ట్లనియె. 2047

జాబాలి యను బ్రాహ్మణుఁడు రామున కధర్మ ముపదేశించుట.

ఉ. భూవర జ్ఞానహీనునకుఁ • బోలె నిరర్థకబుద్ధి నేఁడు నీ
కేవిధిఁ గల్గె సాధుజను • లీగతిఁ జూచిన యుక్త మందురే
నీవు సమస్తముం దెలియ • నేర్తువు నీకొకఁ డర్థధర్మము
ల్గావిరిఁ జెప్పఁగా వలెనె • వాసవసన్నిభ పొమ్ము వీటికిన్. 2048

ఉ. ఎక్కడితండ్రి యెవ్వనికి • నెవ్వఁడు బాంధవుఁ డేటిధర్మ మిం
దొక్కఁడు పుట్టు చుండ మఱి•యొక్కఁడె చచ్చుచు నుండుఁ గావునం
దక్కక తల్లి దండ్రి యని • ధర్మముఁ బల్కెడువాఁడు బాలిశుం
డెక్కడిమాట నిక్కముగ • నెవ్వని కెవ్వఁడు లేఁడు చూడఁగన్. 2049

మ. అరయంగా నొకవీటి కేగి పురుషుం • డారేయి వర్తించి తా
మఱునాఁ డొండొకవీటి కేగినక్రియ • న్మర్త్యాలికి న్సంతతం
బరుదారం దలిదండ్రు లిల్లును ధనం • బావాసమాత్రంబు భూ
వర సుజ్ఞానులు దీనిఁ గైకొనరు సర్వ మ్మిథ్య యంచు న్గ్రహిన్. 2050

వ. మహాత్మా పిత్ర్యం బగురాజ్యంబు పరిత్యజించి కుత్సితమార్గంబును దుఃఖప్రదంబును విషమంబును బహుకంటకంబు నగుకాపథంబు నంగీకరించుటః కర్తవ్యంబు కాదు పుణ్యసమృద్ధ యగునయోధ్యయందు సామ్రాజ్యదీక్షితుండ వై కోసలరాజ్యంబు పరిపాలించుచు మహార్హంబు లైనరాజభోగంబు లనుభవించుచు శక్రుండు త్రివిష్టపంబునందుం బోలె హర్మ్యవిమానప్రాసాదాగ్రమహో

ద్యానంబులందు సుఖలీల విహరించు చుండు మని పలికి వెండియు ని ట్లనియె.

తే. దేవ దశరథజనపతి • కీవు లేవు, నిర్మలాత్ముఁ డాజనపతి • నీకు లేఁడు
ఒక్కరా జతఁ డీవు వే • ఱొక్కరాజ, వాతనికి నీకు సంబంధ • మరయ లేదు.

తే. జనకుఁ డన బీజమాత్రంబు•జంతువులకుఁ, బరఁగ శుక్లశోణితములు•కరుడు గట్టి
తల్లియుదరంబునందు • వర్ధిల్లి పిదప, నిర్మలాత్మకరూప మై • నిర్గమించు. 2053

క. జనకుం డెచ్చట నున్నాఁ, డనఘా నీవెచట నుంటి • వతనికి నీకుం
దనుసంబంధం బెయ్యది, జనకుఁ డనుచు వానితోడఁ • జని రే తనయుల్. 2054

తే. అనఘచరిత యేభూతంబు•లందుఁగలియు,నశ్వ మగునట్టిభూతంబు•లందుఁ గలిసె
దశరథునకు నీమర్త్యసం•తతుల కెల్ల, వసుధలోపల నిది స్వభా•వంబు చుమ్మీ.

క. జనకుం డనఁ దనయుం డన, విను మంతయు భ్రాంతి గాక • విస్రుత మగునే
తనవార లనుచు వగవరు, చనినపరులఁ గూర్చి తత్త్వ•సంగతు లుర్విన్.

వ. మహాత్మా ప్రత్యక్షం బయినసౌఖ్యంబు విడిచి కేవలార్థధర్మసంపాదనపరు లెవ్వరు గల రట్టివారలఁగూర్చి వగచెద వా రీజగంబునఁ గలకాలంబు దుఃఖం బనుభవించి తుది వినాశంబు నొందుదురు కేవలప్రత్యక్షసుఖానుభవపరాయణు లగువారి నవలోకించి సంతసించెద నదియునుం గాక. 2057

తే. జనకులకు నందనులు పెట్టు•శ్రాద్ధ మదియు,వ్యర్థ మగుఁ గాకకుడిచిరే•వారువచ్చి
తనకుఁ దానెస్వతంత్రుండు•తత్త్వవిదుఁడు, చెలఁగి మిథ్యాభివాదంబుఁ•జేసె దేల.

వ. మహాత్మా యొకనిచేత భుక్తం బైనయన్నంబు వేఱొకని దేహంబుఁ బ్రవేశించెనేని మార్గంబునం జనువాని నుద్దేశించి యన్నం బొసంగ వచ్చుఁ దద్భుక్తాన్నంబు పథికునకుఁ బాథేయం బగు నిట్లు గానంబడ లేదు గావున మృతుఁ డైన జనకు నుద్దేశించి చేసినశ్రాద్ధం బతనికిఁ జరితార్థంబు గానేరదు జనం బష్టకశ్రాద్ధం బనియుఁ బ్రతిసాంవత్సరికం బనియు నెయ్యది పితరుల నుద్దేశించి చేయునది యంతయు నన్నంబున కుపద్రవం బంతియె కాని ప్రయోజనం బేమియు లేదు ద్రవ్యగ్రహణకుశలబుద్ధు లగువారిచేత దేవతారాధనంబు గావింపుము యాగదీక్షితుఁడవు గమ్ము తపంబుఁ గావింపు మర్థాదికంబుఁ బరిత్యజింపు మని దానవశీకరణోపాయంబు లయినగ్రంథంబులు విరచితంబు లయ్యె నవి వర్జనీయంబులు తత్త్వదృష్టి విలోకించిన భవం బనాదిసిద్ధంబు తనంతం దాన పొడమి తనంతం దాన నశించు దానియుత్పత్తిలయంబులకుఁ బ్రభుం డొకఁడు లేఁడు బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదులబ్రతుకులు మనబ్రతుకులట్ల వారిదేహంబులు మనదేహంబులుం బోలెఁ గాలవశగతం బెందు చుండు దేహికి సుఖదుఃఖశరీరత్యాగంబు లె స్వర్గనరకమోక్షంబు లై యుండుఁ బరమధర్మనిరూపణంబు లగునానాశాస్త్రసిద్ధాంతంబు లాలోకించి నిశ్చయార్థం బెఱుంగక జనంబులు పలసినచందంబున వాదించుచుండుదు రివియన్నియు ననుమానోపమానార్థా

ప్రతిజ్ఞానంబులై యుండు వ్యవసాయాత్మకంబైనజ్ఞానంబు ప్రత్యక్షంబు ప్రత్యక్షజ్ఞానం బెల్లవారికిఁ దెల్లంబై యుండుఁ గావున నీవు పరంబు లేదని నిశ్చయించి ప్రత్యక్షసిద్ధంబైనరాజ్యభోగాదికంబు ప్రతిగ్రహించి పరోక్షంబు పిత్రాదికిం ద్రోచి స్వజనసమ్మతంబైనమద్బుద్ధిఁ బురస్కరించుకొని భరతునిచేతఁ బ్రసాదితుండవై రాజ్యంబుఁ బ్రతిగ్రహించి సుఖంబు లనుభవింపు మని పలికిన విని సత్యప్రవణస్వభావులలో శ్రేష్ఠుండైనరాముండు ధర్మాచలితబుద్ధియై యుక్తియుక్తం బగువాక్యంబున జాబాలి కిట్లనియె. 2059

రాముఁడు జాబాలిమాటల నిరసించుట.

తే. అనఘ మత్ప్రియకామార్థ♦మరయ నెద్ది, పరమ యుక్తియుక్తంబుగాఁ♦బలికితివది
కార్యసంకాశమైనయ♦కార్య మయ్యె, పథ్యసమ్మితమైనయ♦పథ్య మయ్యె.

తే. అనఘ చరితనిర్మర్యాదుఁ♦డైనపురుషుఁ, డవని నెవ్వాఁడు గలఁడు వాఁ♦డనుదినంబు
వృజినయుక్తుండు భిన్నచా♦రిత్రదర్శ,నుం డగుచు నపచితి నొంద♦కుండు సభల.

క. ధీరునిఁ బండితమానిని, సూరిని బాలిశునిఁ బరమ♦శుద్ధుని మలిను
న్సారగ్రాహినిఁ గుత్సితుఁ, జారిత్రమె చెప్పుచుండు ♦ సంయమివర్యా. 2062

సీ. శిష్టసమ్మతుఁ డను ♦ శీలవంతుఁడ లక్షణాఢ్యుఁడ నతిశుచి♦నైనయేను
శిష్టగర్హితుఁడు దుః♦శీలుఁడు లక్షణహీనుఁడు మలినాత్ముఁ ♦ డైనవాని
వైఖరి శుభహేతు♦వైదికకర్మంబు విడిచి క్రియావిధి♦విరహితంబు
భువనసంకర మగు♦భవదీరితాధర్మ మనిశము ధర్మత్వ♦మునఁ గడంగి

తే. మాన కంగీకరించితి♦నేని ధాత్రి, శఠుని దుర్వృత్తు లోకదూ♦షణుని నన్నుఁ
గాంచి తత్త్వవిదుండును♦కర్మరతుఁడు, యుక్తకార్యుఁ డెవ్వాఁడు బ♦హూకరించు.

తే. అనఘ హీనప్రతిజ్ఞయై♦నట్టివృత్తి, నలమి తిరుగుచు భవదీరి♦తాచరణము
నెవ్వనికి నుపదేశింతు ♦ నిట్టిసాధ, నమున నెబ్భంగిఁ బడయుదు ♦ నాకసుఖము.

తే. తాపసోత్తమ లోక మం♦తయును గామ, వృత్తమై నంతతంబు వ♦ర్తించుచుండు
నృపతు లేవృత్తిఁ దాల్చి వ♦ర్తింతు రతని, జనము లావృత్తి వర్తింతు♦రనుదినంబు.

తే. అనిశ మనృశంసమును సనా♦తనము నైన, రాజవృత్తంబు సత్యమై♦రహిఁ వహించు
నట్లు గాన సత్యాత్మకం♦బయ్యె రాజ్య, మఖిలలోకంబు సత్యంబు♦నందు నిలుచు.

సీ. ఈశ్వరుండును సత్య♦మే పారఁగాఁ బద్మ యెపుడు సత్యము నాశ్ర♦యించి యుండు.
సత్యధర్మంబులు ♦ స్వర్గమూలంబులు సత్యమూలంబులు ♦ సర్వములును
వేదంబులును శాస్త్ర♦వితతులు హుతమును దపములు సత్యమై♦తనరుచుండు
నమరులు ఋషులు స♦త్యము సత్యమునకంటెఁ దలపోయఁ బరమప♦దంబు లేదు

తే సత్యవాది లోకంబునఁ♦జతురుఁ డగుచు, నాస్తి యనుచు వాదించెడు♦నరుల నెల్లఁ
క్రూరసర్పంబులను బోలె♦నేఱి వైచి, ధన్యుఁడై తుది పరమప♦దంబుఁ గాంచు.

తే. ఒకఁడు లోకంబుఁ బాలించు ♦ నొకఁడు కులముఁ

బ్రోచు నొకఁడు దుర్గతికిని • బోవు నొకఁడు
స్వర్గమున నుండు నిందఱు • వరుసతోడ
నేకభంగిఁ బ్రవర్తించి • రే మునీంద్ర. 2068

చ. మునివర సత్యసంధుఁ డగు • భూపతి న న్నిటు కాననోర్వికిం
జను మని పల్కె నేనును బ్ర • సన్నమతి న్సభ యాలకింపఁగాఁ
జనియెద నంచు నీయకొని • సమ్మతి వచ్చితి నత్య మూఁది య
జ్జనకుని శాననంబు కడు • నత్య మొనర్పక రి త్త వుత్తునే. 2069

ఆ. వేయి పలుకు లేల • వినుము తాపసవర్య, చెలఁగి తండ్రి పంపు • సేయువాఁడ
మోహలోభ కామ • ముల నైనఁ దగ సత్య, సేతువునకు హాని • సేయ నయ్య.

ఆ. వినుము మసత్యసంధు • ననభిజ్ఞ నస్థిర, చిత్తు మలిను సాధు • వృత్తిశూన్యుఁ
జూచి పితరు లఖిల • సురులును హర్షింప, రనుచుఁ బలికి రార్యు • లదియు వినమె.

వ. మునీంద్రా యేను సత్యరూపం బైనయీధర్మంబు నాత్మయందవినాభూతంబుగా నవలోకించెద సత్పురుషాచరితం బైనజటావలయాదిభారంబు సత్యరూపధర్మార్థం బభినందించు చుందు భవదుక్తధర్మంబు క్షుద్రనృశంసలుబ్ధపాపకర్ములచేత సేవింపందగిన యది గాని యస్మదాదుల కంగీకార్యంబుగా దధర్మప్రచురధర్మలేశయుక్తక్షత్రియధర్మంబుఁబరిత్యజించెద మనోవాక్కాయజం బైన త్రివిధపాతకకర్మంబు నవ్వాలం ద్రోచి పుచ్చి త్రివిధసుకృతకర్మంబు నంగీకరించి సత్యంబునం బ్రవర్తింప వలయు భూకీర్తియశోలక్ష్ములు సత్యవాది యగుపురుషునిం బ్రార్థించుచు నతని స్వర్గగతునిఁ గాఁ దలంచు చుండ్రు నీవు నిశ్చయించి యిది భద్రంబు దీనిం గావింపు మని యుక్తికరంబు లైనవాక్యంబులచేత నన్ను నియోగించితి వది యనార్యంబు దాని నంగీకరింపం దగ దేను గురుసన్నిధి యందుఁ బదునాల్గువత్సరంబులు వనవాసంబు సలిపెద నని ప్రతిజ్ఞఁ జేసి వచ్చితి నప్పుడు మద్వాక్యంబు విని కైకేయి సంప్రహృష్టచిత్త యయ్యె నిప్పుడు గురువచనోల్లంఘనంబుఁ జేసి భరతునివచనం బెట్లు గావింతు గురువాక్యప్రకారంబున వనవాసంబు సేయుచు నియతవన్యాహారుండ నై శుచి నై పుణ్యంబు లైనమూలపుష్పఫలంబులచేత దేవతలఁ బితృదేవతలఁ దృప్తి నొందించుచు సంతుష్టేంద్రియవర్గుండ నై శ్రద్ధధానుండ నై కార్యాకార్యవిచక్షణుండ నై యకృత్రిముఁడ నై పితృవచనపరిపాలనరూపం బైనలోకవర్తనంబు ననుసరించి ప్రవర్తించెద నని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 2072

క. కర్మమునఁ గలుగు భద్రము, శర్మదహితకర్మభూమి • సంజాతనరు
ల్కర్మములు సేయఁగాఁ దగుఁ, గర్మంబునఁ గాని లేవు • జ్ఞానసుఖంబుల్. 2073

చ. అనఘ ధనంజయానిలశ • శాంకులు కర్మముచేఁ బ్రదీప్తు లై
తనరిరి గాదె శక్రుఁడు శ • తక్రతువు ల్దగఁ జేసి తా దివం

బున కధినాథుఁ డయ్యె మునిపుంగవు లుగ్రతపంబుఁ జేసి బ్ర
హ్మనిరతు లైరి కర్మమున నందఁగ రా నిది యేది చెప్పుమా. 2074

వ. అని పలికి వెండియు నుగ్రతేజుం డగురాముండు తన్నాస్తికతర్కరూపవాక్యంబు
విని యమృష్యమాణుం డై యతనివాక్యంబులు గర్హించుచు ని ట్లనియె. 2075

క. సురవిప్రాతిథిసేవయుఁ, బరాక్రమము భూతదయయుఁ బరహితశీలం
బరుదార సత్యధర్మము, లరయఁగ సురలోకమార్గమనిరి మునీంద్రుల్. 2076

చ. పరహితబుద్ధి సత్యమును బాడియుఁ దప్పక యుండునట్టిను
స్థిరతరధర్మబోధనము సేయుచు రాజుల నుద్ధరింప నే
ర్పరి వగునీవె ప్రాకృతునిభంగి ననర్థకనాస్తివాద మి
ప్పరుసునఁ జేసె దింక నలబాలిశు లాడి రనంగఁ జోద్యమే. 2077

చ. అనిమిషలోకమార్గ మని యార్యులు పల్కఁ బల్కనందునం
దనుమతి విప్రు లట్లు పరతత్త్వముఁ గన్గొని యేకచిత్తు లై
మునుకొని ధర్మము న్సకలము న్బచరించుచు జాగరూకు లై
యనిశము నాకవాససుఖ మందఁగఁ గోరుచు నుందు రెంతయున్. 2078

ఆ. తా నెఱింగినంత ధర్మంబుఁ దప్పక, నడవ వలయు నొరులనడప వలయు
నార్యజనులయొద్ద నాడెడుమాటలే, చాలుఁ జాలు ధర్మసంగతంబు. 2079

తే. చూడఁ బడనియర్థంబునుఁజూపుకొఱకుఁ, గాదె సకలశాస్త్రంబులుఁగలుగు టెల్ల
ధాత్రిఁ బ్రత్యక్ష మగునట్టిధర్మమునకు, సంయమీశ్వర వేఱె శాస్త్రంబు లేల.

వ. మఱియుఁ బరోక్షధర్మంబు మిథ్య యని పరిహరించి ప్రత్యక్షధర్మం బంగీకరిం
చిన శాస్త్రంబు లప్రమాణంబు లగుఁ బ్రత్యక్షధర్మం బెల్లవారికిఁ దెల్లం బై
యుండుఁ గావున నదియె పరమార్థం బయ్యె నేని సర్వజనంబులకు సామా
న్యంబు గలుగు దానం జేసి జ్ఞానాజ్ఞానంబులు లేక వర్ణాశ్రమాచారంబులు
విడిచి జనంబు లిచ్ఛాప్రకారంబున వర్తింతు రక్కారణంబున లోకం బంతయు
సంకరం బై చెడు వైదికమార్గనిష్ఠారహితుండవు చార్వాకమతానుసారిబుద్ధి
ప్రవర్తకుండవు వీతధర్మమార్గుండవు నాస్తికుండ వైననిన్ను నమ్మానించిన
యస్మజ్జనకుండును నిందనీయుం డగుఁ జోరుం డెట్లు నిరాకరణీయుం డగు
నట్లు వేదబాహ్యత్వంబునం బ్రసిద్ధుం డైనబుద్ధుండును నిరాకరణీయుం డై
యుండు నీలోకంబునఁ జార్వాకుని సుగతతుల్యునింగా నెఱుంగం దగుఁ గావున
నతండు బహిష్కరించుటకు యోగ్యుండు బుధుం డగువాఁడు నాస్తికవాద
శీలున కాభిముఖ్యం బొసంగం దగదు నీకంటెఁ బురాతను లగునట్టిజ్ఞానాధిక
లగుజనంబులు శుభకర్మంబు లనేకంబులు గావించి యిహపరలోకంబులు
జయించి సంతతంబును గ్రహనక్షత్రాదిరూపంబులం బరిదృశ్యమాను లై
వర్తించు చున్నవారు గావున నది ప్రమాణంబుగాఁ గొని విప్రులు మంగళా

త్మకం బైనకర్మంబును యజ్ఞదానాదికంబునుం గావించుచున్నవారు దానగుణప్రధానులైనవారును ధర్మరతులైనవారును నహింసకులైనవారును వీతమలులై తేజోమయులై మునులై సత్పురుష సమేతులై లోకపూజ్యులై ప్రకాశించుచున్నవా రని పలికినఁ గ్రుద్ధుం డైనరామునిం జూచి యవ్విప్రుండు ప్రీతుం డై యనాస్తికంబును దథ్యంబును సత్యంబు నగువచనంబునఁ గోపోపశమనంబు సేయుచు ని ట్లనియె. 2081

చ. కనలకు మేను నాస్తికుఁడఁ గా నిటు నాస్తికవాక్య మేను బ
ల్కినయది గాదు ధర్మమన లేనిది గా దిది రామ నిక్కమో
దినకరతేజ యీభరతుదీనతఁ జూచి భవన్నివర్తనం
బున కిటు లంటిఁ ద ప్పనక పుణ్యచరిత్ర సహింపు మిత్తఱిన్. 2082

వ. మహాత్మా యేను నాస్తికమతం బవలంబించి నీచేతఁ దిరస్కృతుండ నై వెండియుఁ దన్నాస్తికవాదంబుఁ బరిహరించి ప్రకృతిగతుండ నైతి మదీరితం బైనయీనాస్తికవాదంబు ధర్మసంకటకాలప్రయుక్తం బని యెఱుంగుము నాచేత నాస్తికవాదం బెట్లు సముదీరితం బయ్యె నట్టిధర్మసంకటకాలం బిప్పుడు సమాగతం బయ్యె భవన్నివర్తనంబుకొఱకు భరతముఖోల్లాసనంబుకొఱకుఁ గాలానుసరణంబుగా నిట్టి వాదంబు వాదించితి నిది తప్పుగాఁ గొనకు మని యిట్లు సాంత్వవాక్యంబుల ననూనయించుచున్నజాబాలిని వారించి క్రుద్ధుండై యున్న రామునిం జూచి మునిశ్రేష్ఠుం డైనవసిష్ఠుం డి ట్లనియె. 2083

చ. అనఘచరిత్ర యేపగిది నైన సుఖార్హుఁడ వైనని న్నవా
రణవనసీమనుండి నగరంబునకు న్మరలింపఁ గోరి యీ
యనువునఁ బల్కెఁ గాక వినయజ్ఞుఁడు లోకగతాగతజ్ఞుఁడు
జ్జననుతుఁ డైనయీతపసి సత్య మెఱుంగని వాఁడె చెప్పుమా. 2084

క. లోకేశపుత్ర విను మీ, లోకసముత్పత్తివిధ మలుత్తంబుగ న
స్తోకమనీషాప్రౌఢిమఁ, జేకొని బోధింతు నఖిలశిష్టులు వినఁగన్. 2085

వసిష్ఠమహర్షి రామునికి రఘువంశక్రమం బెఱింగించుట.

మ. విను మేకార్ణవ మైనకాలమునఁ బృథ్వీభాగ మెచ్చోట వి
ష్ణునిచే నిర్మిత మయ్యె నచ్చట సురస్తోమంబుతోఁ గూడఁ జ
య్యనఁ బద్మాసనుఁ డుద్భవించె ఘనుఁ డై యయ్యుర్వి మున్నీటిలో
మునుఁగం గేశవుఁ డుద్ధరించెఁ గడిమి న్భూదారవేషంబునన్. 2086

తే. అంత నాకాశసంభవుం డవ్యయాత్ముఁ
డజితుఁ డక్షరుఁ డనఘుఁ డనామయుం డ
నంతుఁ డాబ్రహ్మ పుత్రసహాయుఁ డగుచు
ఘనత నిర్మించె సకలలోకంబు లనఘ. 2087

తే. అట్టిపరమేష్ఠికిఁ గుమారుఁ • డై మరీచి
పుట్టె నాతని కలకశ్య•పుఁడు జనించె
నమ్మహాత్మున కుదయించె • నంశుమంతుఁ
డతనికి జనించె వైవస్వ•తాఖ్యమనువు. 2088

క. అతనికిఁ బుత్రుఁడు త్రిజగ, ద్ధితుఁడు ఋజుఁడు కీర్తిమంతుఁ • డిక్ష్వాకు వనా
జితవైరి గలిగె లక్ష్మీ, పతికి విరించనుఁడుఁ బోలె • భవ్యగుణాఢ్యా. 2089

తే. మొదల నెవ్వాని కమ్మను•ముఖ్యుఁ డివ్వ
సుంధర నొసంగె నట్టివి•శుద్ధచరితు
ననఘు నిక్ష్వాకునృపు నయో•ధ్యాపురమున
కాదిరాజును గాఁ జూడు • మనఘచరిత. 2090

క. ఆయతతేజోనిధి యగు, నాయిక్ష్వాకునకుఁ గుక్షి • యనువాఁడు సుతుం
డాయనకుఁ గుమారుఁడు భ, ద్రాయతశౌర్యుఁడు వికుక్షి • యనువాఁ డనఘా.

తే. ఆవికుక్షికి సందనుం • డయ్యె బాణుఁ, డాతఁ డనరణ్యుఁ గనియె వి•ఖ్యాతకీర్తి
నతఁ డనావృష్టిచోరరో•గాద్యుపద్ర, వంబు లేవియు లేకుండ • వసుధ నేలె.

క. ఆయనరణ్యునకు సుతుం, డై యనఘుఁడు పృథుఁడు పుట్టె • నతఁడు త్రిశంకు
ధీయుతునిఁ గనియె నాతఁడు, కాయముతోఁ గూడ నాక•గతికిం జనియెన్.

క. అట్టిత్రిశంకుజనపతికిఁ, బుట్టె ఘనుఁడు దుఁదుమార•భూపుఁ డతనికిం
బుట్టె యువనాశ్వుఁ డతసికిఁ, బుట్టె న్మాంధాతృనృపతి • పూర్ణేందుఁ డనన్.

శా. ఆరాజేంద్రునకుం గుమారుఁడు సుసం•ధ్యాఖ్యుండు జన్మించె నా
ధీరుం డంతఁ బ్రసేనజిత్తు ధ్రువసం•ధిం గాంచె నాపుణ్యుఁ డా
శూరోత్తంసు మహానుభావు భరతుఁ • శుద్ధాత్మునిం గాంచె న
వ్వీరశ్రేష్ఠునకు న్జనించె నసితో•ర్వీభర్త రమ్యాకృతిన్. 2095

సీ. ఆయసితుండు రా•జ్యం బేలుచుండ హైహయతాలజంఘాదు • లధికశక్తిఁ
బయి నెత్తి వచ్చిన • భండనంబున నోడి పాఱి పర్వతగుహా•పజ్జ డాఁగె
నతనికి గర్భిణు • లగుపత్ను లిరువురు గల రం దొకర్తె యొ•కర్తెచూలు
చెఱుపంగఁ దలకొని • గరముఁ బెట్టిన నది ప్రాలేయగిరి కేగి • పరఁగ చ్యవనుఁ

తే. గాంచి మ్రొక్కిన నమ్ముని • గరళవహ్ని, నతిదయామృతధారఁ జ•ల్లార్చి దేవి
లోకవిశ్రుతుఁ డైన పు•త్రుండు నీకుఁ, గలుగు నిదినిక్క మనియను•గ్రహముఁ జేసె.

తే. అంత నక్కాంత సమ్మద•స్వాంత యగుచు
మునికిఁ బ్రణమిల్లి తనగృహం•బునకు వచ్చి
యొక్కసుముహూర్తమునఁ బుత్రు • నుగ్రతేజు
సరసిజదళాక్షుఁ బరమేష్ఠి•సమునిఁ గనియె. 2097

తే. గరముతోఁ గూడఁ బుట్టిన•కారణమున, సగరుఁ డనుపేర నొప్పి యా•చక్రవర్తి

పెక్కుహయమేధములఁ జేసి • పెంపు వడసి, ప్రజల నందఱఁ బుత్త్రుల • పగిదిఁ బ్రోచె.

వ. మఱియు నమ్మహీరమణుండు యాగదీక్షితుం డై పర్వకాలంబునందు సలిలవేగంబున నీప్రజల నందఱ భయంబు నొందించు నట్టిసముద్రంబుఁ దనపుత్త్రులచేత నద్భుతంబుగాఁ ద్రవ్వించె. 2099

క. అతనికి నసమంజుఁడను, సుతుఁ డొక్కరుఁడు పుట్టి ప్రజల • సుడి పెట్టుచు దుర్మతి యై కడపట జనహిత, రతుఁ డగుతనతండ్రిచే ని • రస్తుం డయ్యెన్. 2100

క. ఆయసమంజునకుఁ గుమా, రాయతబలశాలి పుట్టె • నంశుమదాఖ్యుం డాయనఘునకు దిలీపుం, డాయనకు భగీరథాఖ్యుఁ • డాత్మజుఁ డయ్యెన్.

తే. ఆభగీరథునకుఁ బుట్టె • నలకకుత్స్థుఁ, డతని కుదయించె రఘువు తే • దన్వయమునఁ గొమరుఁ గాంచిన వారు కా • కుత్స్థు లనఁగ, రాఘవు లనంగ వెలసిరి • రామచంద్ర.

క. ఆరఘుపుత్త్రుఁడు నత్యావి, చారుండు ప్రవృద్ధుఁ డతఁడె • సౌదాసుఁ డన స్థిరుఁడు పురుషాదకుఁ డన, నారయఁ గల్మాషపాదుఁ • డనఁ దగె నుర్విన్. 2103

వ. ఆకల్మాషపాదునకు శంఖణుండు పుట్టె నతండు వసిష్ఠశాపంబువలన రాక్షసత్వంబు నొందినకల్మాషపాదునిచేత సైన్యసమేతంబుగా భక్షితుం డయ్యె నాశంఖణునిపుత్త్రుం డైన సుదర్శనునకు నగ్నివర్ణుండు పుట్టె నతనికి శీఘ్రగుండు పుట్టె నతనికి మరువు పుట్టె మరునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండు పుట్టె నతని కంబరీషుండు పుట్టె నతనికి నహుషుండు పుట్టె నహుషునకు నాభాగుండు పుట్టె నాభాగున కజుండును సువ్రతుండు నన నిద్దఱు కొడుకులు గలిగి రయ్యజునకు దశరథుండు జన్మించె నాదశరథునకు నీవు జ్యేష్ఠపుత్త్రుండవై జన్మించితివి పరమపవిత్రం బైనయిక్ష్వాకువంశంబునం బుట్టినరాజులలోనఁ బూర్వజునకు రాజ్యాభిషేకంబును గనిష్ఠున కతనిసేవయు నుచితం బై యుండు నట్టినాతనం బైనవంశక్రమాగతధర్మంబు నిరాకరింపక స్వకీయం బైనరాజ్యం బంగీకరించి ప్రభూతరత్న యగునిమ్మహి నెల్లఁ దండ్రియుం బోలెఁ బరిపాలింపు మని యివ్విధంబునం బలికి రాజపురోహితుం డగువసిష్ఠుండు వెండియు ధర్మయుక్తం బగువాక్యంబున ని ట్లనియె.

వసిష్ఠమహర్షి రామునితో రాజ్యం బంగీకరింపు మని చెప్పుట.

క. నరనాథశిరోమణి విధి, సరణిఁ జనకుం డనంగ • జనయిత్రి యనం గర మాచార్యుం డనఁగాఁ, బురుషున కీలోకమందు • ముప్పురు గురువుల్.

క. కని పెంచుఁ దల్లి జన్మం, బునకుం గారణము తండ్రి • బుద్ధిప్రదుఁ డౌ ఘనుఁ డాచార్యుఁడు గావున, ననఘా యాచార్యుఁ డెక్కు • డాముప్పురిలోన్.

తే అట్టియేను గకుత్స్థవం • శాబ్ధిచంద్ర, చెలఁగి యిక్ష్వాకులకు శేము • షీప్రదుండ నైనయాచార్యకుఁడ నై తి • నట్లు గాన, నాదువాక్యంబు మీఱంగ • రాదు నీకు.

తే. ఈసభాసదు లై నమ • హీదివిజులు, పౌరులును జానపదులును • బంధుజనము లర్థి యాచించుచున్నవా • రనఘచరిత, వీరికోరిక వృథ సేయ • మేర గాదు.

తే. ధర్మశీలయు వృద్ధయు • నిర్మలమతి,యును గులాచారసంసక్త•యును జననియు
నైనకౌసల్యనెమ్మన • మలరఁ జేసి, పూర్వరాజులసత్కీర్తిఁ • బొందు మనఘ.
చ. అరయ గుణాకరుండు నిఖి•లార్థవిదుండు మహానుభావుఁ డీ
భరతుఁడు భ్రాతృవత్సలుఁడు • భవ్యచరిత్రుఁడు రాజధర్మ మా
ర్గరతుఁడు దానభూతుఁ డటు • గావున రాఘవ వీనియంజలిం
గర మనురక్తిఁ గైకొని య•ఖర్వదయారతిఁ బ్రోవు మిత్తఱిన్. 2110
వ. అని యివ్విధంబున మధురంబుగాఁ బలికిన వసిష్ఠునివాక్యంబు విని పురుష
శ్రేష్ఠుం డగురాముం డిట్లనియె. 2111

రాముఁడు వసిష్ఠుని సమ్మతింపఁ జేయుట.

సీ. తాపసోత్తమ తల్లి•దండ్రులు తపములు వ్రతములు దేవతా•రాధనంబు
లుపవాసములుసల్పి•యపురూపముగఁ బుత్రుఁగాంచి పుట్టినవెన్కఁ•గరముప్రీతి
నన్నవస్త్రాభర•ణాదిదానమున సంవర్ధనంబునఁ బ్రియ•వాదనమున
గారవంబునఁ బెంచి • కడుఁ బెద్దవానిఁగాఁ జేసిరి వారల•సేఁత కేమి
తే. ప్రతికృతి యొనర్పఁగానగుఁ•బరమగురుఁడు,జనకుఁడగుదశరథుఁ డెద్ది•సంతతంబు
సలుపు మనిపంచెదాని నొ•దలధరించి, సేయుదునుగాకయదిరిత్త•సేయనయ్య.
సీ. మునివంశశేఖర • మున్ను యావజ్జీవపర్యంతమును వాక్య•పాలనమునఁ
బోసఁగఁ బ్రత్యబ్దంబు • భూరిభోజనమునఁ బ్రీతితో గయయందుఁ•బిండదాన
మున మూఁటిచేతఁ బు•త్రునకుఁ బుత్రత్వంబు ప్రాప్తించు నని మీఱె•పలికియిప్పు
డన్యధర్మం బిటు • లాన తీఁదగునె మహాత్ముఁడు దశరథుం • డధివిభుండు
తే. తండ్రి గావున నానృపో•త్తముసిమాట, యనృత మేరీతి నగును స•త్యంబె కాక
తల్లిదండ్రులు పంచిన • దానిఁ జేయ,కొండు తెఱఁగూని యపకీర్తి• నొందఁ జాల.
వ. అని యివ్విధంబునం బలికిన రామునినిశ్చయం బెఱింగి యతనిచిత్తంబు
ప్రసాదాయత్తంబు గాకుండుటకు దుఃఖించుచుఁ బరమోదారుం డగుభర
తుండు పరమదుర్మనస్కుం డై సమీపవర్తి యైనసూతుం జూచి కరుణోదారుం
డగురాముండు ప్రసన్నుం డగునందాఁక నిరాహారుండ నై యవగుంఠితాన
నుండ నై ధనహీనుం డైన ద్విజునిచందంబున నిప్పర్ణశాలాగ్రభాగంబునఁ
బ్రత్యుపవేశంబుఁ జేసెద నీస్థండిలంబునందుఁ గుశాస్తరణంబు సంఘటింపు
మని పలికిన నాసుమంత్రుండు నివ్వెఱపడి యేమియుం దోఁపక రాముని
వదనంబు విలోకించుచు నూరకున్న నతనిం జూచి భరతుండు తనకుఁ దాని
ధరణిపయిం గుశాస్తరణంబుఁ బఱచికొని దాని నధివసించిన నతనిం జూచి
రాజర్షిసత్తముం డగురాముండు కరుణారసపూరితాంతఃకరణుండై యిట్లనియె.
మ. అనఘా యీదురవస్థ పాఱునకుఁ గా•కయ్యార్యరె మూర్ధాభిషి
క్తునకుం జెల్లునె లెమ్ము నావచన మెం•తో ప్రీతిఁ గైకొమ్మిఁక

జననీవర్గముతోడఁ గూడి మరలన్ • స్థానీయముం జేరి నా
యనవాక్యంబు తొలంగ కుండ ఘనరా•జ్యశ్రీలఁ బాలింపుమా. 2115

క. అన విని భరతుం డచ్చటి, జనములఁ బరికించి సత్య•సంధుం డగు రా
మునిమాటచొప్పు వింటిరె,నను దూష్యునిఁ జేయఁ దలఁచి•నాఁడు మనీషన్.

క. నా విని వారలు కైకే,యీవరనందనునిఁ జూచి • యిట్లని రనఘా
జేవరవారికి దయ రా, దేవిధి బోధించువార • మింకఁ గృపణతన్. 2117

క. ఈరఘువీరుఁడు సత్యవి, చారుఁడు పితృవాక్యమందు • సుస్థితుఁ డై రా
ప్వారెడుఁ గావున ధర్మవి, చారా మరలింప మా క•శక్యం బయ్యెన్. 2118

క. అని పలుక నపుడు వారివ,చనములు విని మరల రామ•చంద్రుఁడు భరతుం
గనుఁగొని వింటివె వీరివ, చన మల రెడి సత్యధర్మ•సంహిత మగుచున్. 2119

క. లెమ్మా యీవ్రత మేటికిఁ, బొమ్మా నామతి గ్రహించి • పురమున కటు గై
కొమ్మా కోసలరాజ్యము, గమ్మా ధన్యాత్మకుఁడ వ•కల్మషధిషణా. 2120

తే. మానితాచార యీపౌర•జానపదుల, వచనమును మత్సమీరిత•వచనము విని
శీఘ్రమున లేచి నన్నును • జీవనమును, సంస్పృశింపుము నీ విట్లు•సలుపవలదు.

వ. అని పలికి భుజంబులం గ్రుచ్చి యెత్తిన నాభరతుండు ప్రత్యుపవేశంబుఁ జాలించి శీఘ్రంబున లేచి క్షత్త్రియానర్హప్రత్యుపవేశనప్రాయశ్చిత్తార్థంబు జలంబు లుపస్పృశించి యెల్లవారును విన ని ట్లనియె. 2122

సీ. ఈసభాసదులు మ•హీసురపర్వులు మంత్రు లంద ఱాకర్ణింప • నాడువాఁడ
రాజ్య మి మ్మని దశ•రథుని వేఁడఁగ లేదు జనయిత్రి దుర్మంత్ర•మునకు నీయ
కొనుట లేదు జగద్ధి•తుని సత్యరతుని ని న్నడవికిఁ బుచ్చుట • యది యెటుంగ
జనకునివాక్యంబు • సముకూర్పఁ గర్తవ్య మేని యీ రేడేండ్లు • కాననమునఁ

తే. దత్ప్రతినిధిత్వమున నేనె • తగ వసించు,వాఁడ నీవు మత్ప్రతినిధి•త్వమున రాజ్య
మేలు మష్లిన నీ రెంట • నృపునిమాట, సార్థకత్వంబు నొందు మ•హానుభావ.

వ. అని పలికిన ధర్మాత్ముం డగురాముండు తథ్యం బైనతమ్మునివచనంబు విని విస్మితుం డై పౌరజానపదుల నందఱ వీలోకించి యి ట్లనియె. 2124

క. మని యుండి మాకు నెయ్యది, మనుజేంద్రుఁ డొసంగె దాని•మాఱిచికొనఁగాఁ
జన దిపుడు నాకు భరతున, కనఘాత్మకులార సత్య • మది యె ట్లయ్యెన్. 2125

వ. మఱియు వనవాసకరణశక్తిమంతుఁడ నైననాచేత వనవాసవిషయంబునందు జుగుప్సితం బైనప్రతినిధిత్వం బకార్యం బై యుండుఁ గై కేయి యుక్తవాక్యంబె పలికె దశరథుండు యుక్తధర్మంబె యాచరించె దశరథోద్దిష్టం బైనకార్యం బవశ్యం బేనును భరతుండును శిరంబునం బూని నడుప వలయు భరతుని గురుసత్కారశీలునిఁగా జితేంద్రియునిఁగా నెఱుంగుదు మహాత్ముం డైనజనకుండు సత్యసంధుం డగు చుండ భరతుని విషయంబునందు సర్వంబునుం గల్యా

ణం బగు నేను బదునాల్గువత్సరంబులు వనవాసంబు సలిపి క్రమ్మఱ నయో
ధ్యకుం జనుదెంచి ధర్మశీలుం డైనయీభరతునితోఁ గూడ సామ్రాజ్యదీక్షి
తుండ నయ్యెద నని పలికి వెండియు భరతున కిట్లనియె. 2126

తే. అచలసమధీర జనకుని•వచన మేను, సార్థకంబుగఁ జేసితి • సత్య మూఁది
నీవు నావచనంబున • నృపవరేణ్య, సత్యమున నుద్ధరింపుమీ • జాలి విడిచి.

వ. అని పలికె నప్పు డప్రతిమతేజు లైనరామభరతులపరస్పరాతిశయితసౌహా
ర్దకృతం బైనసంగమంబుఁ జూచి విస్మితు లై యచ్చటిసిద్ధులును బ్రహ్మర్షి
దేవర్షులును గుంపులు గట్టి యెవ్వాని కిట్టి ధర్మజ్ఞులును ధర్మమార్గప్రవర్త
కులు నగునీ రిరువురు పుత్త్రు లయి రట్టిదశరథుండు ధన్యుం డయ్యె నని మహా
త్ము లగువారిం బ్రశంసించి రందు రావణవధార్థు లగుకొందఱు మహర్షులు
రఘుశార్దూలుం డగుభరతుని కిట్లనిరి. 2128

క. ప్రవిమలచిత్త కులీనుం, డవు సువ్రతుఁడవు మహాత్ముఁ • డవు భూరియశుం
డవు రామునివాక్యము జన, కవాక్యమును బోలె నీవు • గైకొనవలయున్.

వ. మహాత్మా యీరఘూత్తమునిఁ బిత్రృణవిముక్తుం గాఁ దలంచెదము కైకేయి
ఋణంబువలన విముక్తుం డయి దశరథుండు నాకంబునకుం జనియె నని పలికి
యమ్మహర్షులును రాజర్షులును శుభదర్శనుం డగురామునిచేతఁ బూజితు లయి
యామంత్రణంబు వడసి గంధర్వసహితంబుగాఁ దమతమనివాసంబులకుం జని
రంత భ్రాతృవత్సలుం డైనభరతుండు త్రస్తగాత్రుం డై కేలుదోయిఫాలంబునం
గీలించి వెండియు గాద్గదికోక్తి నిట్లనియె. 2130

క. అనఘాత్మ రాజధర్మం, బును గులధర్మక్రమంబు • పొలుపుగ మతిఁ గై
కొని మద్వాంఛితము భవ, జ్జననీవాంఛితము కరుణ • సమకూర్ప నగున్. 2131

క. పనివడి యే నొక్కరుఁడను, ఘనమతి రాజ్యంబు నేలఁ • గా లే ననిశం
బనురక్తు లైనజనముల, ననఘా రంజింపఁ జాల • ననుపమకీర్తిన్. 2132

క. మునుకొని హాలికులు పర్జ, న్యునిఁ బోలెఁ సుహృజ్జనములు•యోధులు మంత్రు
ల్ఘనబుద్ధి నిన్ను గులపా, వన మదిఁ గాంక్షించు చున్న•వా రనిశంబున్. 2133

క. అలఘుతరధర్మకౌశల, బలమున ఘనబుద్ధియోగ•బలమునఁ గడు దో
ర్బలమున లోకజనంబుల, నలరింప సమర్థకుండ• వైతి మహాత్మా. 2134

వ. అని యిట్లు భరతుండు పరమార్తుం డై రామునిచరణంబులపైఁ బడి ప్రాంజలి
యై బహుప్రకారంబులం బ్రార్థించిన నారఘుపుంగవుం డతనిసద్భావంబుఁ
జూచి కరుణాతరంగితాపాంగుం డై యతని నిజోత్సంగంబున నిడికొని యెల్లవా
రును విన మత్తహంసస్వరంబున నిట్లనియె. 2135

ఉ. ఎంత నయంబు దెల్పిన మ•హీవరనందన సారెసారె కి
ట్లెంత కృశించె దేటికి న•హీనమహీపరిపాలనంబునం

దెంతయు నుత్సహింపుము మ•హీసురభక్తియు దేవపూజయు
న్స్వాంతమునందు నేమఱక • నల్పుము భూజనరంజనుండ వై. 2136
ఆ. బుద్ధిమంతు లైన • భూసురాచార్యుల, సుప్రసిద్ధభృత్య•సుహృదమాత్య
మంత్రివరులఁ గూడి•మంత్రంబుఁ గావించి, కార్యతంత్రములకుఁ•గడఁగుమనఘ.
తే. పార్థివాత్మజ నీవు స్వ•భావముననె, గుణగరిష్ఠుఁడ వది గాక • గురువినీత
బుద్ధినిముఁ బొందెఁగావునఁ•బుడమిఁ బ్రోవఁ, గడునమర్థుఁడ వైతివి•కడఁక యేల.
క. కమలారి కాంతి వీడిన, హిమవంతుం డాత్మనిష్ఠ•హిమము విడిచిన
న్గమలనిధి వేల దాఁటినఁ, గ్రమమునఁ బితృశాసనంబు • గడతునె యనఘా.
క. అనఘవిచారక కాముం, బున నైనను రాజ్యలోభ•మున నైన భవ
జ్జనయిత్రి నీకుఁ గా నిది, కనికని గావించె నింకఁ • గడవఁగ నగునే. 2140
వ. అది చింతింపక కేకయరాజపుత్రికయందు మాతృభక్తి విడువక వర్తింపవల
యు నని బహుప్రకారంబుల ననూనయించు చున్న విని భరతుం డెట్టకేలకు
నీయకొని పదంపడి తచ్చరణంబులు శిరంబు సోఁకం బ్రణమిల్లి యాదిత్యసమ
తేజుండును బ్రతిపచ్చంద్రదర్శనుండు నగురామున కి ట్లనియె. 2141

రాముఁడు తనపాదుకలను భరతున కొసంగుట.

సీ. తరణివంశోత్తమ • ధర్మసంహిత మైనభవదీయచిత్త మె•ట్టిభంగి నైన
మరలింప లే నైతి • వెరవులు వేయేల హలకులిశాంకుశా•ద్యఖిలదివ్య
లక్షణభూషిత•లలితకాంచనపాదు కాద్వయంబు ధరించి•కరుణ నొసఁగు
మక్షీణరాజ్యయో•గక్షేమ మనిశముం దత్పాదుకలకు వి•న్నపముఁ జేయు
ఆ. చుండువాఁడ ననినఁ•బుండరీకదళాయ, తాక్షుఁ డైనరాముఁ • డలరి యతని
కతిదయాసముద్రుఁ • డై ధరించి యొసంగె, ధర్మరచితరత్న•పాదుకలను. 2142
క. ఇచ్చినఁ గైకొని భరతుం, డిచ్చ నలరి కౌతుకంబు • హెచ్చఁగ భక్తిం
జెచ్చెరఁ బ్రణతుం డై నయ, మచ్చుపడఁగ నిట్టు లనియె • నన్నకు మరలన్.
సీ. అనఘాత్మ నీకు మా•తాడ రా దని దీని కిప్పుడు భయమున • నీయకొంటిఁ
బదునాలు గబ్దము • ల్పాదుకార్పితరాజ్యకార్యుండ నగుచు వ•ల్కలము లజిన
ములుదాల్చి ఫలమూల•ములు వేడ్క మెసవుచు నిండినపురిఁ బాసి•యొంటుచోట
మనమున భవదాగ•మనముఁ గోరుచుఁ గాల మొక రీతిఁ గడపుచు•నుండువాఁడ
తే. వాసవోపమ సమయాంత•వాసరమునఁ, గనులపండువుగా నిన్నుఁ•గాంచ నేని
సొరిదిమండెడిచిచ్చులో•నుఱుకువాఁడఁ, జంద్రసూర్యాగ్నులొక్కట•సాక్షిగాఁగ.
తే. అనినఁ దమ్మునిదృఢభక్తి•కలరి రాముఁ, డతని ప్రతిన కొండంబడి•సాదరముగ
నపుడు కౌఁగిటఁ జేర్చి మ•హానురాగ, భరితహృదయుఁ డై యిట్లని•పలికె మరల.
తే. అనఘచరిత కైకేయిన•త్యంతభక్తిఁ, బ్రోవు మనిశంబు నటుగాక•రోష మూఁది
కనలి దూషించి తేని భూ•తనయచేత, నరయ నాచేత శప్తుఁడ • వౌదు వింక.

భరతుఁడు శత్రుఘ్నసహితుం డై చిత్రకూటంబు నుండి వెడలుట.

వ. అని పలికి బాష్పపరీతలోచనుం డై యాలింగనంబుఁ జేసి భరతుని సముచితంబుగా వీడ్కొనిన నతండు స్వలంకృతం బైనతదీయపాదుకాద్వయంబు ప్రతిగ్రహించి ధర్మవిదుండు కావునఁ బ్రదక్షిణంబు గావించి శత్రుంజయనాగశీర్షంబునం బెట్టి పదంపడి నిజశీర్షంబున నిడికొని రథారూఢుం డయ్యె నంత నారఘువంశవర్ధనుం డగురాముండు శత్రుఘ్నునిం గౌఁగిలించికొని సాదరంబుగా వీడ్కొని పదంపడి గురువృద్ధమంత్రిభృత్యప్రభృతుల నందఱ నానుపూర్విమెయి సముచితప్రకారంబున సంభాషించి వీడ్కొనియె నప్పుడు బాష్పగృహీతకంఠులై తల్లు లందఱు దుఃఖంబున నతని విడిచి పోవం జాల కున్న నమ్మహానుభావుండు వారి నందఱ నభినందించి ప్రయాణంబున కొడంబఱిచి రోదనంబు సేయుచు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగాఁ బర్ణశాలఁ బ్రవేశించె నంత. 2147

క. భరతుఁడు తత్పాదుకలను, బరువడి తనశిగముఁ జేర్చి • భక్తి యలరఁగా
నరదం బెక్కి సుమిత్రా, వరసుతసహితముగ నరిగె • బలములు గొలువన్.

వ. పదంపడి వసిష్ఠుండును వామదేవుండును జాబాలియు నమోఘకార్యవిచారనైపుణ్యంబునఁ బూజితు లైనమంత్రులును యథాపూర్వయానంబు లెక్కి మందాకినీనది నుద్దేశించి ప్రాఙ్ముఖు లై చిత్రకూటపర్వతంబునకుఁ బ్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి యగ్రభాగంబునం జనిరి యిత్తెఱంగున భరతుండు ససైన్యుం డై నానావిధ మనోహరధాతుసహస్రంబు లవలోకించుచుఁ జిత్రకూటనగపార్శ్వంబునం జని చని మహాత్ముండు భరద్వాజుం డెచ్చట నివసించి యుండు నట్టిపుణ్యాశ్రమంబు సేరం జని యందు రథంబు డిగ్గి పాదచారి యై యమ్మునికడకుం జని నమస్కరించిన నతండు సంతుష్టాంతరంగుం డై భరతున కి ట్లనియె. 2149

క. అనఘాత్మ పోయి వచ్చితే, ప్రణుతగుణుం డైనరామ• భద్రునకాశం
బున కచ్చటివృత్తాంతము, వినిపింపఁ గదయ్య మాకు • విన నగు నేనిన్. 2150

భరతుఁడు రామానుమతంబు భరద్వాజున కెఱింగించుట.

ఉ. నా విని యత్తపస్వికుల•నాథునితో భరతుండు పల్కు నో
పావనశీల యేనును నృ•పాలపురోహితుఁ డీవసిష్ఠుఁడు
న్వేవిధుల న్రఘూత్తముని • వేఁడిన నానృపధర్మవేది సం
భావనఁ జేసి యి ట్లనియె • మక్కువతోడ వసిష్ఠమౌనికిన్. 2151

క. గురువర్య యొంటుగాథలు, గఱపెద రిట్లేల తండ్రి • గఱపినకరణి
న్దిరముగఁ బదునాల్గబ్దము, లరణ్యమున నుంటువాఁడ • నతిధీయుక్తిన్. 2152

వ. అనిన వసిష్ఠుండు వాక్యజ్ఞుండు గావున యుక్తియుక్తం బగువాక్యంబున మహాప్రాజ్ఞుం డగురామున కి ట్లనియె. 2153

క. అటు లైన సకలరాజమ, కుటఖచితమహార్హరత్న•కోటిమయూఖో
ద్ఘటితమణిహేమపాదుక, లిటు దయ సేయుము మహాత్మ • కృప గలదేనిన్.
ఆ. అనిన నట్ల కాక • యని ప్రాఙ్ముఖుం డై ధరించి రాఘవుఁడు స•మంచితమణి
పాదుకల నొసంగె • నాదు రాజ్యార్థంబు, కన్నుఁగొనలఁ గరుణ•గడలుకొనఁగ.
వ. ఇవ్విధంబున నద్దివ్యపాదుక లొసంగినం బ్రతిగ్రహించి యమ్మహాత్మునిచేత ననుజ్ఞాతుండ నై క్రమ్మఱ నయోధ్యకుం బోవుచున్నవాఁడ నని సర్వంబు నెఱింగించిన శుభం బైనభరతునివాక్యంబు విని యమ్మునిపుంగవుండు సంతుష్టాంతరంగుం డై వెండియు ని ట్లనియె. 2156
తే. పరఁగ సలిలంబు నిమ్నభూ•భాగమునకు, నొడిగిల్లినపగిది గు•ణోన్నతత్వ
మనఘ నీయందుఁ జేరు నీ•యట్టి శీల, ధర్మవంతుల కిది విచి•త్రంబు గాదు.
తే. అనఘ యెవ్వాని కిట్టిధ•న్యాత్మకుఁడవు, ధర్మశీలుఁడ వీవు పు•త్రకుఁడ వైతి
వట్టిమీయయ్య దశరథ•క్ష్మాధిపుండు, వసుధఁ జచ్చియు మనియున్న•వాఁడు గాదె.
వ. అని బహుప్రకారంబుల సాదరంబుగా నభినందించి యుక్తవాక్యంబుల దీవించి యనిచిన భరతుం డమ్మహామునికిఁ బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి సారెసారెకుఁ దదీయచరణంబులకుం బ్రణతుం డై సముచితంబుగా నామంత్రణంబు వడసి చతురంగబలంబును మంత్రులును దనవెంట నరుగు దేరం గదలి రయంబునం బోవుచుఁ గల్లోలమాలిని యగుయమునానది నుత్తరించి యవ్వలఁ బావనజలసంపూర్ణ యగుగంగానది దాఁటి శృంగిబేరపురంబు నతిక్రమించి యవ్వల బహుదూరం బరిగి పురోభాగంబున. 2159
తే. దశరథునిచేత జానకీ•ధవునిచేత, విడువఁబడినకారణమున • విప్రణష్ట
నాద యై దీన యై నిరా•నంద యై వి,పన్న యై శూన్యగేహ యై • యున్నదాని.
తే. శ్వానమార్జాలఘూకసం•చలిత యైన, దాని నాలీననరగజ•మైనదాని
సాంద్రతిమిరపటలపరి•చ్ఛన్నకృష్ణ, పక్షయామినికరణిఁ జూ•పట్టుదాని. 2161
తే. భీషణాంగారకగ్రహ•పీడిత యగు, రోహిణీదేవిభంగి ను•త్సాహ ముడిగి
కంప మొందినిష్కాంతియై•సొంపుదక్కి, యున్నదాని దైన్యంబుఁగై•కొన్నదాని.
వ. మఱియు రాహుగ్రస్త యైనచంద్రచంద్రికకైవడి యల్పోష్ణక్షుబ్ధసలిల యై ఘర్మోత్తప్తవిహంగమ యై లీనమీనఝషగ్రాహ యై కృశించి యున్నగిరినది పగిదిం గనుపట్టుచున్నదాని మఱియును. 2163
తే. తొలుతఁదప్తహేమముభంగి•వెలుఁగుచుండి, వెనుకదధ్యాదికంబుచే•వేల్వఁబడిల
యంబు నొందినఘనసవ•నాగ్నిజనిత, కీలకైవడిఁ జెలువఱి • క్రాలుదాని.
తే. వినిహతాయుధకవచకే•తనపదాతి, యై వినాశితనాయక•యై విరుగ్ణ
వాజివారణరథ యై ఘ•నాజిభూమి, నొప్పు సెడినవాహినిభంగి•నున్నదాని.
తే. మొదలరవఫేనయుక్తయై•పిదప శాంత, మారుతోద్ధూత యై సొంపు•మాలి రయము

మాలి యుపగతనిస్వన•మైనసాగ, రోత్థితోర్మి•చందంబున • నున్నదాని. 2166

భరతుఁడు దవ్వులనుండి యయోధ్యం గనుంగొనుట.

వ. మఱియు సత్యాకాలంబు నివృత్తం బగు చుండ నభిరూపకులైనయాజకుల చేత యజ్ఞాయుధంబులచేతఁ బరిత్యక్తం బగుటవలన నిశ్శబ్దం బై యున్న యాగవేదికచందంబున గోవృషంబును బాసి తృణంబు మేసనక గోష్ఠమధ్యం బునం బరిభ్రమించు చున్నగోపంక్తి చాడ్పున సుస్నిగ్ధంబు లయి పద్మరాగాది జాతిరత్నంబులచేత వియుక్త యయిననూతనముక్తావళిలాగునఁ బుణ్యక్షయంబు వలన స్థానచలిత యై దివంబున నుండి పుడమిం బడి సంహృతద్యుతివిస్తార యైనతారపగిది వసంతకాలాంతంబునఁ బుష్పోపేత యై మత్తభ్రమరశాలిని యై యుండి వేగవంతం బయినదావాగ్నిచేత నీషద్దగ్ధ యై వాడి యున్నవన లతకైవడిఁ బ్రచ్ఛన్నశశినక్షత్ర యై మేఘంబులచేత నావరింపంబడి యున్న దివంబుకరణిఁ బరిక్షీణమద్యోత్తమంబు లైనభిన్నశరావంబులచేత నభిసంవృత యై సమాహతమత్తజనయై యసంస్కృతయై యనావృతప్రదేశంబునం దున్న పానభూమిమాడ్కి భిన్నపాత్రసమావృతయై భిన్నభూమితలయుయి యుపయు క్తోదక యై భగ్న యై పుడమిం గూలి యున్నపానీయశాలభంగిఁ జాపంబునందు సమారోపిత యై బద్ధకోటిద్వయపాశ యై యుండి రణమధ్యంబునఁ బ్రతివీరుల బాణంబులచేతఁ బరిచ్ఛిన్న యై వింట నుండి జాఱి పుడమిం బడినమౌర్వీరీతి యుద్ధశౌండుం డగుహయారోహకుని వేగంబున వహించి యలసి యవరోపితా శ్వభూషణ యై విడువంబడినబాలబడబయట్లు శుష్కతోయయు భిన్నతటయు హృతోత్పలయు నై బహుమత్స్యకూర్మసంవృత యగువాపిభాతి నప్రహృష్టుం డై శోకసంతప్తుం డై భూషణానులేపనవర్జితుం డైనపురుషునిగాత్రయష్టివిధం బున నిబిడం బయినప్రావృట్కాలంబునందు నీలజీమూతంబులచేతం గప్పఁబడిన భాస్కరరశ్మిపోలుపున సొంపు సెడి యున్నదాని నయోధ్య నవలోకించి భర తుండు పరమదుఃఖతుండై యప్పురంబుఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం బోవుచు సారథి కిట్లనియె. 2167

భరతుఁ డయోధ్యం బ్రవేశించి యందలిదుఃఖనిమిత్తంబుల సారథికిం జెప్పుట.

క. అనఘా యీనగరంబున, మునుపటివలెఁ బణవపటహ•మురజాద్యనువా
ద్యనినాదంబులు గీత, స్వనములు విన రావు కర్ణ•శర్మకరము లై. 2168

తే. వారుణీమదగంధంబు • భూరిమాల్య, సౌరభము చందనాగరు•చారుధూప
వాసనలు నవ్యకస్తూరి•వరపరిమళ, మింపు సొంపార నేఁడు వా•సింప దకట.

క. అనఘా రథనేమిఘన, స్వనములు హయహేషితములు • వరవారణస
న్నినదంబు లిప్పు డిప్పురి, వినరావు సఖా రఘుప్ర•వీరుఁడు లేమిన్. 2170

తే. చందన మలంది క్రొవ్విరి•సరులు దుఱిమి, పురుషులనురూపులై నను•దరులఁ గూడి

యుపవనంబులఁ గ్రీడింపఁ•నుత్సహింప, రూర రఘుపుంగవుఁడు లేని• కారణమున.

తే. అకట యీపీటిసొబగు మ•హానుభావుఁ, డైనరామునిచే వాత•మయ్యె నేఁడు
వృష్టిధారాసమన్విత•విశదపక్ష, రాత్రికైవడి నున్నది • రమణ దక్కి. 2172

వ. మఱియు నపురూపంబుగా సమాగతంబైనమహోత్సవంబుకరణి మద్భ్రీతయగురాముండు నిదాఘకాలంబునందలిమేఘంబుకైవడి సీనగరంబునం దెన్నఁడు హర్షంబుఁ బుట్టించు నీరాజమార్గంబులు చారువేషధరు లగుపురుషులమందాంచితగమనంబులచేత శోభితంబులు గా కున్నవి యని యిత్తెఱంగున బహువిధదుఃఖాలాపంబు లాడుచు సింహహీనంబైనపర్వతకందరంబు చాడ్పున రాజహీనంబై పాడఱి యున్నపితృమందిరంబుఁ బ్రవేశించి తొల్లి దేవాసురసంగ్రామంబునందు స్వర్భానునిచేత భానుండు పరాజితుండగుచుండ నభాస్కరంబైనదినంబుభంగి నుజ్ఝితప్రభంబైయున్న యంతఃపురంబు విలోకించి కన్నీరు నించి తల్లుల నందఱ స్వగృహంబులకుం బంచి మనంబున దుఃఖించి వసిష్ఠాదిగురువుల నవలోకించి యిట్లనియె. 2173

భరతుఁడు వసిష్ఠాదులతో నయోధ్యలో వాసముఁ జేయఁ జాల ననుట.

చ. నృపతి త్రివిష్టపంబునకు • నేగుచు నుండఁగఁ గౌసలేయుఁడుం
దపసివిధంబున న్వనప•దంబునకుం జను చుండ నిత్యము
న్వ్యపగతకాంతి యై భయద•మై గహనాకృతి నున్నపీటియం
దిపుడు వసింపఁజాలఁ బరి•హీనవిశాలమనోరథుండనై. 2174

క. రామాగమనముఁ గోరుచుఁ, గామితములు మాని విహిత•గతి మునివృత్తి
న్నేమంబున నలనంది, గ్రామంబున నుండువాఁడఁ • గౌతుక మలరన్. 2175

క. అని పలికినఁ గైకేయీ, తనయునికుశలోక్తి విని ప్ర•ధానులు సచివుల్
మునివిభుఁడు వసిష్ఠుండును, వినయంబున నిట్టు లనిరి • వెండియుఁ బ్రీతిన్. 2176

తే. భ్రాతృవాత్సల్యమున నీవు•పలికి నట్టి, లపిత మది శ్లాఘనీయమై•విపులమోద
కారియయియున్న దంతయు•ఘనవివేకి,వైననీకిది యనురూప • మగుటయరుదె.

తే. భ్రాతృసౌహృదస్థితుఁడవు•పండితుఁడవు, బంధులుబ్ధుఁడ వధికస•త్పథగతుండ
వైననీవచనంబు ధ•రాధినాథ, పుత్ర యెవ్వాని కైనను • బొగడఁ దగదె.

భరతుండు సైన్యసమేతముగా నందిగ్రామముఁ జేరుట.

వ. అని పలికిన యథాభిలషితంబైనవారలప్రియవాక్యంబాకర్ణించి ప్రహృష్టవదనుండై తల్లుల కందఱ కభివాదనంబుఁ జేసి శత్రుఘ్నసహితంబుగా రథం బెక్కి మంత్రిపురోహితసహితుండై రామపాదుకలు శిరంబున నిడికొని ప్రాఙ్ముఖంబుగా నందిగ్రామంబునకుం జనియె నతనియగ్రభాగంబున వసిష్ఠాదిమహామునులును మంత్రులును యథార్హయానంబులం జనిరి గజాశ్వరథపదాతులును బురవాసులు నతనివెనుకం జని రిట్లు భరతుండు నందిగ్రామంబు

ప్రవేశించి రథంబు డిగ్గి వసిష్ఠాదిగురువుల నవలోకించి యీరాజ్యంబు సమ్యఙ్నిక్షిప్తద్రవ్యంబుకరణి రామునిచేత నాకు దత్తం బయ్యె హేమభూషితంబులయినయీపాదుకలు యోగక్షేమంబు వహింపఁగలయవి యని పలికి దుఃఖితుండై వెండియుఁ బాదుకలు శిరంబున నిడికొని ప్రకృతిమండలంబు నవలోకించి యిట్లనియె. 2179

సీ. రమణీయతరచామ • రంబులు వీవుఁడు పట్టుఁడు ఛత్త్రంబు • పాదుకలకు
ననిశంబు మద్గురుం • డైనరామునిపాదకమలరజస్సిక్త • కమ్రహేమ
పాదుకాయుగళిప్ర • భావంబుచే రాజ్యమందు ధర్మంబు ని • రంతరముగ
వర్ధిల్లుచుండు నీ • వరపాదుకాప్రతినిధి రాఘవునిచేత • నిరుపమకృప

తే. వెలయ నిక్షిప్త మయ్యె నే • నలఘుభక్తి, రాఘవునిరాకఁ గోరుచు • రమణతోడ
దీనిఁ బాలించుచుండెద • మానితముగ, భక్తి గొలువుఁడు మీర లీ • పాదుకలను.

చ. కడువడి రామపాదములఁ • గమ్మఱ నీకమనీయపాదుకల్
దొడిగి తదంఘ్రిమూలములు • తోడనె యాదల సోఁక మ్రొక్కి సొం
పడరఁగ రాజ్యభారము ర • యంబున నమ్మహనీయమూర్తిపై
నిడి శ్రమ మెల్ల పీడి గురు • వృత్తిత నున్నతిమై భజించెదన్. 2181

తే. అడవినుండి యేతెంచిన • యగ్రజునకు, నీయయోధ్య నీసామ్రాజ్య • మీసువర్ణ
పాదుకాద్వయ మర్పించి • పరమభక్తి, యలరఁ గొల్చెద ధూతపా • పాలి నగుచు.

భరతుఁడు రామపాదుకలకు రాజ్యాభిషేకముఁ గావించుట.

తే. అప్పు డెల్ల ముదంబున • నలరుచుండ, రామచంద్రుఁడు పూజ్యసా • మ్రాజ్యపదవి
చేకొని సమస్తజనుల ర • క్షించుచుండు, నాఁడుగా ఫలియించుట • నాతపంబు.

తే. గరిమనభిషిక్తుఁడైన రా • ఘవునిఁ గాంచి, చెలఁగి ప్రజ లెల్లఁ గడుసంత • సించుచుండు
రపుడు నీరాజ్యము నకంటె • విపులయశము, హర్షము చతుర్గుణాధికం • బగు నిజంబు.

మునులు శ్రీరామునిఁ జూచి గుసగుస లాడుకొనుట.

వ. అని బహుప్రకారంబుల దీనుండై విలపించుచు మహాయశుండును భ్రాతృవత్సలుండును బ్రతిజ్ఞాతత్పరుండు నగుభరతుండు వల్కలజటాధారియై మునివేషధరుండై సైన్యసమేతంబుగా నందిగ్రామంబున నివసించి రామపాదుకలకు రాజ్యాభిషేకంబుఁ గావించి పాదుకాపరతంత్రుండై సర్వకృత్యంబు పాదుకలకు విన్నవించుచు నెద్ది యేని రాజ్యపరిపాలనరూపకృత్యంబును వస్త్రపుష్పఫలాదికోపాయనంబును మొదల పాదుకలకు నివేదించి పదంపడి సమస్తకృత్యంబును యుక్తప్రకారంబునం గావించుచు రామాగమనకాంక్షియై రాజ్యంబు సేయుచుండె నిక్కడఁ జిత్రకూటంబున భరతుం డయోధ్యకుం జనిన యనంతరంబ రాముండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా సుఖాసీనుండై యుండె నప్పుడు తదాశ్రమనివాసు లగుతాపసులు రాముని నుద్దేశించి

నయనభ్రూకుటివిక్షేపణంబులును బరస్పరముఖావలోకనంబులును నితరేతర రహస్యకథలుం గావించిన నారఘుపుంగవుం డింగితాకారాదులచేత వారల సభయోత్సుకత్వంబు వీక్షించి చిత్తంబున సంజాతశంకుండై యంజలిఁ గీలించి కులపతి యగుమునిపతి కి ట్లనియె. 2185

సీ. మునినాథ యిమ్మహా॰మునుల మోములఁ జూడ నొక్కచందంబున॰ నున్న వేల
పూని నావలన నే॰మైన నేరము గల్గనే ప్రమాదంబున॰ నీప్రబుద్ధుఁ
డైనసౌమిత్రి య॰న్యాయంబుఁ జేసెనే సేవఁ గావించెడు॰ సీతయందు
దోష మొక్కింతైనఁ॰దోఁచెనే సందియ మగుచున్న దాన తి॰మ్మనుచుఁ బలుక

తే. విని తపోవృద్ధుఁడునువయో॰వృద్ధుఁడధిక, తేజుఁ డగునమ్మహాముని॰తిలకుఁడపుడు
వార్ధకంబున నెమ్మేను॰వడఁక రాముఁ,జూచి యి ట్లని పలికె ను॰త్సుకత మెఱయ.

తే. అనఘ కల్యాణసత్త్వయు॰ ననుపమాన, ధర్మశీలయుఁ బుణ్యాత॰త్పరయు వంశ
శీలపరిపాలినియు నైన॰ సీతయందు, దుష్టమతి కైనఁ బొడమునె॰ దోషశంక.

కులపతి యగుమహర్షి రామునకు ఖరాసురబాధ నెఱింగించుట.

క. జడదార్మలకు వికారము, కడువడి భవదర్థమందుఁ॰ గలిగె నిశాటుల్
విడువక రొయనర్చుబాధల, కుడుకుచు గుసగుసలు వోవుఁచున్నా రనఘా.

క. ఈవనమున ఖరుఁ డనఁగా, రావణుతమ్ముం డొకండు॰ రాక్షసుఁ డతిరో
షావిష్టుఁ డై జనస్థా, నావాసుల మునుల నసిశ॰ మారట పెట్టున్. 2189

క. జితకాశియుఁ బురుషాదకుఁ, డతిదుష్టుఁడు క్రూరచిత్తుఁ॰ డవలిప్తుఁడు దు
ర్మతి యైనయన్నిశాటుఁడు, చతురత నినుఁ గని సహింపఁ॰ జాలఁ డధీశా.

మును లంతఱుఁ జిత్రకూటమును వదలి యొండు స్థలమునకుఁ బోవుట.

వ. మఱియు మహానుభావుండ వైన నీ విచ్చటికిం జనుదెంచిన నాఁటనుండి విశేషించి విరూపు లగురాక్షసులు తాపసులకు విప్రకారంబు సేయుచు జుగుప్సితంబులును దూషితంబులును నానారూపంబులును వికృతదర్శనంబులు నగురూపంబులచేత భయంబులు పుట్టించుచు మ్రోల నిలిచి యప్రశస్తంబు లగునశుచిద్రవ్యంబులు ప్రయోగించి మఱి కొందఱ మునుల వధించుచు నయ్యైయాశ్రమస్థానంబుల యందు విదితంబు గాకుండ దాఁగి యుండి యవసరం బెఱింగి తాపసులవినాశంబు నొందించి విహరించుచు హోమంబు గావించునప్పుడు కలశంబులు వోనడుచుచు వహ్నికుండంబులలోన సలిలంబు నించుచు స్రువాదిసాధనంబులు నిర్మూలంబులు సేయుచు ని ట్లనేకప్రకారంబుల దురాత్ము లగురాక్షసులు బాధించు చున్నవా రద్దానవులచేత నపవిత్రితంబు లైనయాశ్రమంబులు విడిచి యొండుదేశంబు నకుం బోవ సమకట్టి మహర్షు లందఱు నన్నుఁ బ్రేరించు చున్నవా రద్దురాత్ము లచేతఁ దాపసులశరీరంబు లన్నియు హింసితంబు లయ్యె నింక నిచ్చట నిలువం జాల మీయాశ్రమంబునకుఁ గొంచొకదూరంబున బహుమూలఫలోద

కం బైనకణ్వమహామునిపుణ్యాశ్రమం బొప్పుచున్న దచ్చటికిం జని శిష్యగణసమేతంబుగా నివసించెదము ఖరుండు మీయందును విప్రకారంబుఁ గావించుఁ గావున నీ విచ్చట నుండవలదు సమాధానం బగు నేని మాతోడం జను దెమ్ము సమర్థున కైనను గళత్రసహితునకు నిచ్చటినివాసంబు సందేహజనకంబును దుఃఖకారణంబు నై యుండు ననిన నమ్మునిపతివచనంబు విని రాఘవుం డే నుండ మీకు భయం బేమి యేను రక్షించెద నని యుత్తరవాక్యంబులచేత నిరోధించిన సమ్మతింపక యత్తాపసోత్తముండు రాము నభినందించి యామంత్రణంబు వడసి యయ్యాశ్రమంబు విడిచి ఋషిసంఘాతసమన్వితంబుగా నరిగె నంత రాముండు ఋషిగణంబుల నొండుదేశంబున కనిచి కులపతి కభివాదనంబుఁ జేసి యమ్మహాత్మునిచేత నుపదిష్టప్రయోజనుం డై క్రమ్మఱ నిజాశ్రమంబు ప్రవేశించి యయ్యాశ్రమంబు మునిశూన్యత్వంబునఁ బరిత్యాజ్యం బైనను మునివిషయప్రేమాతిశయంబున కొంతకాలంబు పరిత్యజింప కుండి పదంపడి మునిసందిష్టభావిప్రయోజనం బాలోచించి బహుకారణంబులచేత మునిరహితం బైనతదాశ్రమంబున నుండుటకు సహింపక తనమనంబున. 2191

ఆ. ఇచటనాకుభరతుఁ • డిపుడుదృష్టుండయ్యె, మంత్రిభృత్యసుహృద • మాత్యమాతృ
నగరవాసు లెల్ల • నాయున్నకందువ, దెలిసి రింక నిచట • నిలువఁ దగదు.

క. భారతభూరిస్కంధా, వారనివేశంబుచేత • వరహస్త్యశ్వో
దారకరీషంబులచే, నీరమ్యాచలము మిగుల • మృదితం బయ్యెన్. 2193

క. కావున వేఱొకచోటికిఁ, బోవలె నని నిశ్చయించి • భూమిజయు సుమి
త్రావరపుత్త్రుఁడు తోడన, వావిరిఁ జను దేర నచటు • వాసి రయమునన్. 2194

రాముఁడు సీతాలక్ష్మణసహితముగా నత్త్రిమహర్షి యాశ్రమమునకుఁ బోవుట.

ఆ. అమ్మహానుభావుఁ • డత్త్రిమహాముని, యాశ్రమమున కరిగి • యమ్మహాత్ము
చరణపంకజముల • కెఱఁగిన నమ్మౌని, కన్నకొడుకునట్లు • గారవించి. 2195

ఆ. సాదరంబు గాఁగ • నాతిథ్య మొసఁగి సౌ, మిత్రి నాదరించి • మిత్రవంశ
రాజ్యలక్ష్మివోలె • రాజిల్లు చున్నయు, ర్వీకుమారి గార • వించి మఱియు. 2196

ఉ. వృద్ధను బుణ్యశీలను బ • విత్త్రచరిత్రను ధర్మచారిణిన్
శుద్ధవివేకయుక్త నన • సూయను దాపసి నమ్మహాతప
స్సిద్ధను లోకసత్కృతను • జీరి రఘూత్తముఁ జూచి మానసా
బద్ధనవప్రమోదుఁ డయి • భవ్యచరిత్త్రుఁడు మౌని యిట్లనున్. 2197

సీ. రఘువర్య దశవత్స • రం బనావృష్టిచేఁ దగిలి లోకము దగ్ధ • మగుచు నుండఁ
గడువడి నేసాధ్వి • ఘనతపోమహిమచే ఫలమూలములు జలం • బులు సృజించె
దశసహస్రాబ్దము • ల్దారుణగతి నేతపస్విని యుగ్రత • పంబు సలిపెఁ
దగ ననసూయావ్ర • తంబుల నేసతి యంతరాయంబుల • నవలఁ ద్రోచె

తే. దేవకార్యనిమిత్త మే॰ దేవి మొనసి, తపిలి దశరాత్ర మేకరా॰ త్రముగఁ జేసె
నట్టియీపుణ్యశీల నీ॰కనవరతము, జననిగతిఁ బూజనీయ యై॰తనరు చుండు.
తే. అఖిలభూతనమస్కార్య ॰ యైనయీతపస్విని స్వకీయకర్మసం॰పదలచేత
వసుధననసూయయనఁ బేరు॰వడసెఁ బ్రీతి,జనకపుత్రి మ్రొక్కుంపుమీ॰సాధ్వికిపుడు.

సీతాదేవి యనసూయాదేవికి నమస్కరించుట.

వ. అని పలికిన నారఘువల్లభుం డమ్మహామునిపలుకుల కలరి సీత నవలోకించి దేవి మునిముఖేరితం బైనవాక్యంబు వింటివే శ్రేయస్కరం బై యున్న దట్లు గావింపు మనిన నమ్మహీపుత్రి రామవచనప్రకారంబున నమ్మునిపత్నికడకుం జని శ్లథసంధిబంధావయవసన్ని వేశయు సంజాతవలితాంగియు జరాపాండురమూర్ధజయు నక్రోధనయు ననిందితయు మహాభాగయుఁ బరమవృద్ధయు వేపమానకృశాంగియు నైనయమ్మహాసాధ్వికి నిజాభిధానంబు నొడివి నమస్కరించి బద్ధాంజలిపుటయై యారోగ్యం బడిగిన నయ్యనసూయ ధర్మచారిణి యైనసీత నవలోకించి మధురవాక్యంబున గారవించుచు నిట్లనియె. 2200
చ. తరుణిరో దైవయోగమునఁ ॰ దద్దయు ధర్మగతాగతజ్ఞ వై
వరగుణశాలి యైనరఘు॰వర్యునివెంబడి ఘోరకానన
స్థిర కిటు భర్తృభక్తి నరు॰దెంచుటఁజేసి కృతార్థ వైతి వే
నఱమఱ లేక నిన్నుఁ గని॰నంతనె సువ్రత నైతి నెంతయున్. 2201
క. బహుసుఖముల హితజనముల, నహంకృతియు విడిచి ధర్మ ॰ మరసికొని రహిన్
గహనావరుద్ధుఁ డగుపతి, నహహా సేవింప వచ్చి ॰ తతిధన్యవు గా. 2202
తే. వనిత నగరస్థుఁ డైన దా॰వస్థుఁ డైనఁ, బుణ్యుఁ డైనను గుజనా॰గ్రగణ్యుఁ డైన
ధాత్రి నెవ్వారికివిభుండు॰ దైవమట్టి,యువతులకులోకయుగము మ॰హోదయంబు.

అనసూయాదేవి సీతయొక్క పాతివ్రత్యంబుఁ గొనియాడుట.

క. ధనవంతుం డైనను నిర్ధనుఁ డైనను శీలవృత్త॰రహితుం డైనన్
ఘనకామవృత్తుఁ డైనను, వనితకు గతి పతియె సుమ్మి ॰ వారిజనేత్రా. 2204
తే. సతికిఁ బతికంటె వేఱొక॰గతియు లేదు, పతిక సతికంటె నొండొక॰ఫలము లేదు
తరుణి యిరువురు పుష్పంబు॰తావికరణి, నింపు సొంపార నేకీభ॰వింపవలయు.
ఉ. కొందఱు దుర్వివేకమునఁ ॰ గోరినవారల కెల్లఁ జిత్తముం
బొందుగ నిచ్చి భర్తయెడఁ ॰ బోడిమి సేయక నీతిబాహ్య లై
యుందురు చుట్ట లెల్లఁ దము ॰ నొక్కట ఛీ యని రోయు చుండ వా
రందఱు దుర్యశంబున మ॰హానిరయస్థిత లౌదు రంగనా. 2206
ఆ. లోకమందు దృష్ట॰లోకపరావర, లమితసుగుణవతులు ॰ విమలమతులు
నీతిశీల లైననీయట్టి॰సాధ్వులు, సురపదంబు నొందు॰దురు మృగాక్షి. 2207
వ. దేవి నీవు పతివ్రతాచరణీయం బైనధర్మంబు ననుసరించి రామునకు సహధర్మ

చారిణి వై శాశ్వతం బైనయశంబును ధర్మంబును సంపాదించితి వని బోధించిన
నమ్మునిపత్నిపలుకులు కలరి వై దేహి క్రమ్మఱ నద్దేవికి నమస్కరించి మృదు
మధురభాషణంబుల వినయంబుగా ని ట్లనియె. 2208

శా. తల్లీ నీ విపు డన్నచంద మది తథ్యం బింతయు న్సాధ్వికిం
జెల్లుం జిత్రము గాదు నాకును సతీశీలంబు మాతల్లి యుక్
దెల్లం బౌనటు లానతిచ్చెఁ గరుణోద్రేకంబు సంధిల్ల నా
యుల్లంబందును జిక్కి యున్నయది తద్యోగంబు రూఢంబుగన్. 2209

మ. మును మాతల్లి సతీగుణంబులు మహామోదంబునం జెప్పె మ
జ్జనకుం డవ్వల నాన తిచ్చెఁ గృపతో సాధ్వీగుణం బంతయున్
వనవాసంబున కేగుదెంచునపుడున్ వర్ణించె మాయత్త దా
ననురూపంబుగఁ గ్రొత్తఁ జేసితివి నీ వాయుక్రముం గ్రమ్మఱన్. 2210

క. కావున విధిదృష్టవిధిన్, వేవిధములఁ జూడ సతికి విభుఁ డొక్కండే
దైవత మనియెడువచనము, దేవీ నాహృదయమందుఁ దిర మై యుండున్.

—ॐ। సీతాదేవి శ్రీరామునిగుణంబులఁ బ్రస్తుతించుట. ।ॐ—

మ. జగతి న్సచ్చరిత్రుఁ డైనవిభుఁ డెంచ న్సాధ్వికిన్ దైవతం
బగు చుండ న్గరుణాపరుండు నిజవంశాచారధర్మజ్ఞుఁడున్
సుగుణోదారుఁడు మంజువాది ప్రియుఁడు న్శూరుండు శుద్ధాత్ముఁ డౌ
మగనిన్ దైవత మంచుఁ జిత్తమున సంభావించు టాశ్చర్యమే. 2212

శా. అక్రూరుండు దయాసముద్రుఁ డతివిఖ్యాతుండు ధన్యాత్ముఁడున్
శక్రాభుండును గన్నపుత్త్రులగతి న్సర్వప్రజ న్బ్రోచిని
ర్వక్రప్రౌఢిమ నేలువాఁడు ఘనుఁడు న్వంశోచితాచారధ
ర్మక్రీడారతుఁ డుత్తమోత్తముఁడు మత్ప్రాణేశ్వరుం డంబికా. 2213

మ. ధర నెవ్వాఁడు జితేంద్రియుండు సుగుణోదారుండు శాంతుండు సిం
ధురయానుండు దృఢానురాగుఁడును సానుక్రోశుఁ డై యొప్పు న
క్కరుణోదారుఁడు రాముఁ డేగురుత నక్కౌసల్యపైఁ జేర్చు నా
గురుతం దక్కిన మాతృవర్గముపయిం గూర్చు న్సమగ్రంబుగన్. 2214

క. క్షితిపతి యొకపరి యైనను, మతి నెంచినకాంతలందు మానము విడి తాఁ
బితృభక్తిరతుఁడు రాముఁడు, సతతంబును మాతృవృత్తిఁ జరియించు రహిన్.

సీ. పరకాంత నేత్రగోచర మైనచో దానిఁ దల్లినిబలె నాత్మఁ దలఁచువాఁడు
పరులసంతోషవిస్ఫురణంబునకుఁ దాను నంచితంబుగఁ బ్రమోదించువాఁడు
ప్రజలదుఃఖమునకుఁ బరమాప్తుఁడునుబోలెఁ గొంచక తాను దుఃఖించువాఁడు
దీనులు రక్షార్థు లైనచో జనకునిరీతి సత్కృప నాదరించువాఁడు

తే. వరమునీంద్రులఁ గన్న సేవకునిభంగి, వరుసఁ బరిచర్యఁ గావించువాఁడు వినయ

శీలకారుణ్యగుణములఁ • జెలఁగువాఁడు, రమ్యగుణమండనుం డైన • రాఘవుండు.

తే. అట్టిరాజలలామున • కెట్టిదుష్ట, కాంత యైనను వశవర్తి • గాక యున్నె
జనకుఁ డనిశంబు సహధర్మ • చారిణిఁగను, గౌసలేయున కర్పించెఁ • గాదె నన్ను.

→ సీతాదేవి యనసూయాదేవిని బ్రస్తుతించుట. ←

తే. నిరుపమసంపత్కరమును, బరమసుఖాస్పదము భూరి • భద్రప్రదము
న్గురుతరకీర్తివిశాలము, తరుణికిఁ బతిసేవకంటెఁ • దపములు గలవే. 2218

తే. సువ్రతంబునఁ బతికి శు • శ్రూషఁ జేసి, మున్ను సావిత్రి దేవతా • ముఖ్య యయ్యె
నట్లు నీవును బతిసప • ర్యావిశేష, జాతమహిమను ధన్యాత్మ • వైతి గాదె. 2219

తే. ధర్మచారిణి సర్వసుం • దరులలోన, నుత్తమయు దేవతాప్రమ • దోత్తమాంగ
మండనయు నైన రోహిణి • మగని విడిచి, నిమిష మైనను జీవింప • నేర్చె నమ్మ.

క. జగతి న్భర్తృదృఢవ్రత, లగుయువతులు దేవలోక • మందు న్స్వకీయం
బగుపుణ్యకర్మమున సౌ, భగభాజన లగుచు యశముఁ • బడసెద రెపుడున్.

క. అని యిట్లు పలుక సీతా, వనితావాక్యముల కలరి • వారనికృప న
య్యనసూయ శిరము మూర్కొని, యనురాగ మెలర్ప మరల • నవనిజ కనియెన్.

క. నానావిధనియమంబుల, మానుగ సంభూత మైన • మహనీయతపో
నూనబల మాశ్రయించి వ, రానన యాశీర్వదింతు • నడుగుము వరమున్.

→ అనసూయ సీతకు దివ్యవస్త్రమాల్యాభరణాంగరాగానులేపనంబుల నొసంగుట. ←

వ. దేవి మనోజ్ఞం బైనభవదీయవాక్యంబు విని యానందించితి నింకఁ బ్రీతిదా
నంబు గావించెదఁ గైకొను మనిన నవ్వైదేహి జాతవిస్మయ యై భవదీయ
చిత్తంబుకొలంది నవధరింపు మనిన నమ్మునిపత్ని సంతసిల్లి భవదీయ
హార్దంబు సఫలంబుఁ గావించెద నని పలికి దివ్యంబు లైనవస్త్రమాల్యాభరణం
బులును మహార్హం బైనయంగరాగంబును మహాపరిమళద్రవ్యసహితం బైన
యనులేపనంబు నొసంగి యి ట్లనియె. 2224

తే. అతివ యీదివ్యవస్త్రమా • ల్యాభరణము, లింపు సొంపార మేన ధ • రింపు మిపుడు
మహితమణిమండనప్రభా • మండితంబు, లగుచు నిత్యంబు లై యుండు • ననుదినంబు.

తే. దేవి మద్దత్త మైనయీ • దివ్యలేప, నాంగరాగంబుచే విలి • ప్తాంగి వగుచు
నబ్జవాసిని పుండరీ • కాక్షు నట్లు, కౌసలేయుని రంజింపఁ • గలవు నీవు. 2226

క. అని సాదరంబుగా ని, చ్చినఁ గైకొని మేనఁ దాల్చి • చెలువుగ వసుధా
తనయ ఫలకుసుమకిసలయ, ఘనశోభిత యైనవల్లి • కైవడి నలరెన్. 2227

వ. ఇవ్విధంబున నభూతపూర్వశోభావిశేషంబున నలంకృత యై యవ్వైదేహి
మునిపత్ని నుపాసించుచు నభిముఖంబుగా నాసీన యయ్యె నంత నయ్యన
సూయ తత్పరిణయకథావృత్తాంతం బంతయుఁ దెల్లంబుగా నాకర్ణించుతలం
పునఁ బ్రమ్మదంబున నమ్మహీసుత కి ట్లనియె. 2228

క. వైదేహి నిన్ను రాఘవుఁ, డాదరమున మున్ను పెండ్లి • యాడినవిధము
న్మోదముతో నెఱిఁగింపుము, నాదుమదికి సమ్మదము ఘ•నం బై యుండన్. 2229

—సీత తనవివాహవృత్తాంతము ననసూయాదేవికిఁ దెల్పుట.—

ఉ. నా విని సంతసంబు వద•నంబునఁ గన్పడ నమ్మహీజ వా
గ్దేవికి సాటి వచ్చుముని•దేవిని గన్గొని ప్రీతి నిట్లను
న్దేవి రఘూత్తముండు నను • ధీరతఁ జేకొనినట్టిచొప్పు సొం
పావహిలంగఁ జెప్పెద న•నన్యమతి న్వినుమయ్యుదంతమున్. 2230

చ. కలఁడు సమస్తభూవరని•కాయకిరీటమణీమరీచికా
విలసితపాదపీఠుఁడు వి•వేకవిశారదుఁ డప్రమాదుఁడు
న్సులలితకీర్తిసాంద్రుఁడు వి•శాలగుణాఢ్యుఁడు ధర్మపారగుం
డలఘుభుజాబలుండు జన•కావనిపాలుఁ డుదారశీలుఁ డై. 2231

తే. అతఁడు పుత్రార్థ మధ్వర • మాచరింపఁ
దలఁచి క్షేత్రంబు దున్నింప • హలముఖమునఁ
బుడమి భేదించి యేను సం•భూత నైతిఁ
బొడుపుమలనుండి శశిరేఖ • పుట్టినట్లు. 2232

తే. రమణ నిట్లు జన్మించి పాం•సురాంగరూపి, తాంగి నై యున్ననన్నుఁ బో•లంగఁ జూచి
త్వరితముగ ముష్టివిక్షేప•తత్పరుఁడగు,జనకుఁడతివిస్మితాత్ముఁడై •సంభ్రమమున.

క. నను నుత్సంగంబున నిడి, కొని నా కీకన్నె చిన్ని•కూఁతు రనుచు వా
కొనునెడ నిక్కము నీకుం, దనయ యనుచు గగనవాణి • తప్పక మ్రోసెన్.

ఉ. అంతఁ బ్రమోది యై జనకుఁ • డాదృతుఁ డై ననుఁ గొంచు మందిరా
భ్యంతరసీమ కేగి తన•యగ్రపురంధ్రికి నొసంగిన
న్నంతన మంకురింపఁ గొని • చయ్యన నయ్యమ మాతృసౌహృదం
బెంతయు నివ్వటిల్ల నక•లేప్సితము ల్ఘటియించి పెంపఁగన్. 2235

తే. ఈకరణి నాఁటినాఁటికి • వృద్ధిఁ బొంది, యున్న నా కిల జవ్వనం•బొదవి యొప్పెఁ
గాంచనమునకు వాసన•గలిగినట్ల, యిక్షుకాండంబునకు ఫల•మొసఁగినట్ల. 2236

వ. ఇట్లు పాణిగ్రహణమహోత్సవయోగ్య నై యున్ననన్ను విలోకించి మజ్జనకుం డైనజనకుండు తనమనంబునఁ గన్యాజనకుండు శక్రతుల్యుం డైనను గన్యాగ్రహీతృతత్సంబంధిజనంబు సదృశం బైన నీచం బైన వారివలనఁ దిరస్కారంబు నొందు నట్ల నాకును గన్యానిమిత్తంబునఁ దిరస్కారంబు వాటిల్లు నని చింతించి నన్నయోనిజఁగా నెఱింగి నిర్ధనుండు విత్తనాశంబువలన దీనుం డైనపగిది నతిదీనుండై యభిజనవృత్తాదికంబున వయస్సౌందర్యాదికంబున నాకనురూపుం డగుపతి యెవ్వం డొకో యని విచారించుచు నెందునుం గానక నానాప్రకా

రంబులఁ జింతించి మత్కుమారికి స్వయంవరంబు సేయుదుఁ గాక యని
నిశ్చయించి. 2237

సీ. అఖిలజగంబుల • కాధార మైనట్టికవకాద్రిచందానఁ • గ్రాలుదాని
యాగసంతుష్టుఁ డై • యనుపమకరుణతో నబ్ధినాయకుఁ డిచ్చి•నట్టిదాని
మానవేంద్రులు కలలో నైన గుణ మెక్కుపెట్టఁ జింతింప లే • నట్టిదాని
ననుదినంబును గును•మాదికంబులచేత నతిభక్తిఁ బూజితం • బైనదాని

తే. మఱియు బహుకాలముననుండి • మందిరమున
నలరుదాని మాహేశ్వరం • బైనదానిఁ
జాపము నొకటిఁ దెప్పించి • సంభ్రమమున
నృపుల నందఱ రావించి • యిట్టు లనియె. 2238

క. ఈనగపతిధను వెవ్వం, డేనియు సజ్యంబుఁ జేసె•నేని ముదముతో
మానక యవ్వీరునకు న, హీనమతి న్నాకుమారి • నిత్తు నిజముగాన్. 2239

క. అనిన విని వారు గౌరవ, మున గిరి కెన యైనచాప•ము గని సత్త్వం
బున సజ్యము గావింపం, జని సామర్థ్యంబు లేక • చని రటు లజ్జన్. 2240

ఆ. అంతఁ గొంత కాల • మరిగిన పిమ్మట, నీమహామహుండు • రాముఁ డనుజ
గాధిపుత్రయుతము•గా మిథిలేశుయా, గంబుఁ జూడ వచ్చెఁ • గౌతుకమున.

క. ఘనుఁ డావిశ్వామిత్రుఁడు, జనకమహీవిభునిచేత • సత్కృతుఁ డై యు
య్యనఘుని నుతించి కుతుకం, బున నిట్లని పలికె వాక్సు•మున్నతి మెఱయన్.

ఉ. వీరలు రామలక్ష్మణులు • వీరులు పంక్తిరథాత్మజు ల్మహా
శూరులు చంద్రమౌళివిలుఁ • జూడఁగ వచ్చినవారు దాని సొం
పారఁగఁ జూపుమా యనిన • నాజననాథుఁడు తత్క్షణంబ త
ద్భూరిశరాసనంబును సు•ముద్ధతిఁ దేరఁగఁ బంచె వేడుకన్. 2243

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మహనీయకార్ముకంబుఁ దెప్పించి రామునకుం జూపిన నమ్మహా
నుభావుండు. 2244

క. గుణ మెక్కు పెట్టి గ్రక్కునఁ, దృణముగతి బలంబుకొలఁదిఁ • దెగఁ దీసిన భీ
షణరవము దిశలు నిండఁగ, క్షణమాత్రములోన శంభు•చాపము విఱిగెన్.

వ. అంత సత్యాభిసంధి యగుమజ్జనకుం డనుత్తమం బైనజలభాజనంబు గైకొని
రామునకు నన్నొసంగ నిశ్చయించిన నప్పురుషశార్దూలుండు తనతండ్రి యగు
దశరథునియభిప్రాయంబు దెలియక పెండ్లి యాడుట యుక్తంబు గా దని
నన్నుఁ బరిగ్రహింప కుండె. 2246

ఆ. అంత సత్యవాది • యైనమజ్జనకుండు, రాఘవునకు నన్ను • రమణ నొసఁగఁ
దలఁచి సత్వరముగ • దశరథు రావించి, మంచిలగ్న మేర్పు•రించి తమిని.

క. మంగళతూర్యరవంబులు, సంగతిగా మ్రోయుచుండ • జనకమహీశుం
డంగము సమ్మదమున నుప్పొంగఁగ రామునకు నన్నుఁ • బొలుపుగ నిచ్చెన్.

క. నాయనుజ నూర్మిళను బద్మాయతలోచన నొసంగె • సజ్జనకుఁడు భ
ద్రాయతమూర్తికి సుజనవిధేయున కీలక్ష్మణునకుఁ • దేజం బెసఁగన్. 2249

వ. తల్లీ యిది మదీయపరిణయవృత్తాంతంబు తెల్లంబుగా వినిపించితి నని సీతాదేవి విన్నవించిన నయ్యనసూయ వ్యక్తాక్షరపదంబును జిత్రంబును మధురంబు నగుతదీయభాషితంబు విని పరమసంతోషస్వాంత యై సీతం గౌఁగిలించుకొని శిరంబు మూర్కొని చెక్కిలి ముద్దుగొని మందమధురాలాపంబుల ని ట్లనియె. 2250

క. కాంతా నీపరిణయవృత్తాంతం బంతయును నాకుఁ • దత్పరమతిచే
నెంతయుఁ దెల్పితిఁ గావున, స్వాంతమున కభూతపూర్వ • సమ్మద మొదవెన్. 2251

క. సూరుండు గ్రుంకె దినమా, హారార్ధము దిరిగి తిరిగి • యస్తమయమునన్
భూరుహములు నిద్రార్థము, చేరి విహంగములు రుతముఁ • జేసెదు వింటే.

క. సలిలాప్లుతవల్కలు లై, కలశోద్యతు లై పవిత్ర • గతి నభిషేకా
ర్ద్రిలసచ్ఛరీరు లై మును, లలరుచు నున్నారు కంటె • యంగన యిచటన్.

తే. సీత చూచితె తాపసు • లేయుహోమ, కార్యముల నుజ్జ్వలితము లై • గ్రాలువహ్ను
లందు వాతసముత్థిత • మై కపోత, గాత్రరక్తధూమంబు వి • కాస మొందె.

మ. వికలాల్పచ్ఛదవృక్షముల్ ఘనము లై • స్ఫీతంబు లయ్యె న్వనిన్
వికసించెన్ గ్రహతారక ల్దెసల నుర్విం జీఁకటు ల్పర్వెఁ ద
ప్పక రాత్రించరసత్త్వము ల్దిరిగెడి • న్నాభస్వన్మృగశ్రేణి కొం
చక చేరెన్ వరవేదికాతలములం • జంద్రుండు దోఁచెన్ దివిన్. 2255

ఆ. గగనలక్ష్మి మేనఁ • గపురంబు మెత్తిన, కరణిఁ బర్వెఁ జంద్రి • కాచయంబు
రాత్రి యయ్యె నింక • రాముని సేవింపఁ, జనుము ధర్మ మిదియ • సతుల కబల.

చ. వదలక మంజులోక్తుల వి • వాహకథ న్వినిపించి నీవు నా
మదికి ముదం బొసంగితివి • మానక యింక మదర్పితస్ఫుర
న్మృదువసనాంగరాగములు • మేన ధరించి సతీ విశేషస
మ్మద మొనగూర్పు మీ వనిన • మైథిలి తద్దయు సంతసంబునన్. 2257

క. అనసూయాదత్తము లగు, ఘనపటభూషాదికములఁ • గై సేసి నయం
బున మ్రొక్కి జనకనందిని, చనియెం గడుఁ బ్రీతి రామ • చంద్రునికడకున్.

శ్రీరాముఁడు మునులయనుమతంబున దండకారణ్యంబు ప్రవేశించుట.

వ. ఇ ట్లనసూయాసదలంకారాలంకృత యై శ్రీరామునియొద్దకుం జనుదెంచి తన
కమ్మునిపత్ని యొసంగిన వరాభరణవస్త్రమాల్యాంగరాగభూషిత యై సప్రీతి

దానంబు సర్వంబును విన్నవించిన నారఘువల్లభుండు లక్ష్మణసహితంబుగా సంతసించి యనసూయా ప్రభావంబు బహువారంబులు కైవారంబులు సేయుచు సిద్ధు లగుతాపసులచేత నర్చితుం డై యారాత్రి తదాశ్రమంబున నివసించి ప్రభాతకాలంబున మేల్కని పుణ్యతీర్థజలావగాహనంబుఁ జేసి యాహ్నికంబుఁ దీర్చి కృతాగ్నిహోత్రు లగుమునులకుం జెప్పి గమనోన్ముఖుం డై నవవీరోత్త ముని విలోకించి ధర్మాత్ము లగుతాపసు లిట్లనిరి. 2259

మ. అనఘా యీవిపినంబునం దసురు లుఁగ్రాకారు లుద్యన్మదం
బున నానాకృతుల జ్జరింతు రనిశం బు న్మానిమాంసాదు లై
యనుమానింపక వారి నెల్ల బల మేపారంగ వారించి యి
మ్మునిమార్గంబున నేగు మచ్చట ఫలంబు ల్మూలము ల్గల్గెడిన్. 2260

వ. అని పలికి దీవించి సముచితంబుగా వీడ్కొల్పిన నారఘుశార్దూలుండు పూర్వోక్తమార్గోపదేశ ప్రకారంబునఁ గృతాంజలు లగుమునులచేతఁ గృతమంగళాశీర్వాదుం డై సూర్యుండు మహాభ్రపటలంబుంబోలె సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా మహారణ్యంబుఁ బ్రవేశించె నని వ్యక్తాక్షరపదంబుగా నయోధ్యాకాండకథ యంతయు వినిపించిన నారాముండు భ్రాతృసహితుం డై యటమీఁదికథా వృత్తాంతంబు వినిపింపుం డని యడుగుటయును. 2261

చక్రబంధము.

చ. ధరణిప శ్రీవరా కనక దామ యదుప్రవరా మనోజ్ఞకం
ధర హరి మాధవా సకల దా దవభక్షక వైనతేయనుం
దరరథ దేవము క్తిఫల దా నరమిత్రక హీరహార మం
దరధర నాథ మంజులయ దానధురీణ విధాతృవందితా. 2262

క. బృందారకనుత నతజన, మందార దురంతరోగ మాయాశ్రయ సం
క్రందనవందిత పరమా, నందాత్మక యోగిరాజ నందతనూజా. 2263

స్వాగతావృత్తము:—
రాజరాజనుత రాజనిభాస్యా, భోజ రాజకుల పుణ్యచరిత్రా
రాజమండలవిరాజితకీర్తి, భ్రాజమానశతభాస్కరతేజా. 2264

గద్యము. ఇది శ్రీరామచంద్ర చరణారవిందమకరందరసాస్వాదనతుందిలేందిందిరాయమాణమానస కులపవిత్ర కౌండిన్యసగోత్ర పద్మనాభసూరిపుత్ర విద్యాసాంద్ర వేంకటకవీంద్ర ప్రణీతం బైన శ్రీమద్రామాయణం బను నాదికావ్యంబునందు రామగుణానుకీర్తనంబు నభిషేకసమారంభంబును మంథరాదుర్మంత్రంబును గైకేయీదుష్టభావత్వంబు నభిషేకవిఘాతంబును గౌసల్యాపరిదేవనంబును రామువనవాసగమనంబును బ్రకృతిజనవిషాదంబును బ్రకృతిజనవినర్జ

నంబును గుహసంవాదంబును సుమంత్రోపావర్తనంబును గంగానదీతరణంబును భరద్వాజదర్శనంబును జిత్రకూటప్రవేశంబును బర్ణశాలావస్థానంబును దశరథు శోకవిలాపంబును దశరథునిపరలోకగమనంబును భరతసమాగమనంబును రాజ ధర్మోపదేశంబును రామప్రసాదనంబును దశరథునకు సలిలప్రదానంబును బాదు కాప్రదానంబును భరతోపావర్తనంబును నందిగ్రామనివాసంబును బాదుకా స్థాపనంబు నను కథలుం గల యయోధ్యాకాండము సంపూర్ణము. 2265

శా. ఈకావ్యప్రతిపాదితుం డయినసీతేశుండు రామప్రభుం
డీకల్యాణకృతీశ్వరుం డయినశ్రీకృష్ణుండు సంప్రీతితో
సాకల్యంబుగ నిష్టసిద్ధికరులై చంచత్కృపాపూర్ణతన్
లోకస్తుత్యకుమారయాచధరణీంద్రుం బ్రోతు రెల్లప్పుడున్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః.

గోపీనాథ రామాయణము

అరణ్యకాండము.

మానినీమనోహర
సోమాన్వయజలధిపూర్ణ • సోమ జితారి
స్తోమ సమిద్భీమ పరం
ధామ సుగుణజాల శ్రీమ•దనగోపాలా. 1

వ. దేవా యవధరింపుము రాజనందను లగుకుశలవు లవ్వాలికథ యిట్లని చదువం దొడంగిరి యివ్విధంబున ధృతిమంతుండును ధుర్ధర్షుండు నగు రామ్ముండు మహారణ్యం బగుదండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి తాపసాశ్రమమండలంబు విలోకించె నదియును. 2

శ్రీరాముఁడు ఋష్యాశ్రమములకుఁ బోవుట.

క. వితతబ్రాహ్మశ్రీవృత, మతులితకుశచీరయుక్త•మై నభమున ను
న్నతి వెలయుతపనమండల, గతి నతిదుర్ధర్శ మగుచుఁ • గ్రాలుచు నుండున్.3

తే. సర్వభూతశరణ్యంబు • సకలవన్య, మృగకదంబజుష్టంబును • ఖగనిషేవి
తంబు సతతసమ్మృష్టాంగ•ణంబు నగుచు, నతివిచిత్రక్రమంబున • నలరుచుండు.

సీ. చెలువొప్ప నప్సర• స్స్రీనటనంబులు పావకశాలలు • వరసమిత్కు
శాజినస్రుక్స్రువా•ద్యనుపమయాగోపకరణంబులు సుగంధి•ఘనసుమములు
ఫలమూలములు పూర్ణ•జలకలశంబులు స్వాదుఫలోపేత•పాదపములు
వన్యపుష్పంబులు • పద్మోత్పలవినిర్మలాంబుయుక్తజలాశ•యములు గలిగి

తే. పుణ్యమై వేదఘోషనం•పూర్ణమై స,మగ్రబలిహోమపూజితం • బై నితాంత
హోమమంత్రనినాదిత•మై మనోజ్ఞ, జలజభవమందిరముభంగి• నలరుచుండు.5

మ. అనఘు ల్పుణ్యులు బ్రహ్మకల్పులు ఫలా•హారు ల్తపోలబ్ధని
త్యనితాంతద్యుతు లర్కపావకనిభు • ల్దాంతు ల్పురాణు ల్జటా
జినధారుల్ ద్రుమచీరయుక్తులు తప•స్సిద్ధు ల్పరబ్రహ్మత
త్త్వనిబద్ధాత్ములు తాపసుల్ గలిగి ని•త్యశ్రీల నొప్పుఁ గరహిన్. 6

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ రామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

గోపీనాథ రామాయణము

ఆరణ్యకాండము.

మానినీమనోహర
సోమాన్వయజలధిపూర్ణ • సోమ జితారి
స్తోమ సమిద్భీమ పరం
ధామ సుగుణజాల శ్రీమదనగోపాలా. 1

వ. దేవా యవధరింపుము రాజనందను లగుకుశలవు లవ్వాలికథ యిట్లని చదువం దొడంగిరి యివ్విధంబున ధృతిమంతుండును ధుర్ధర్షుండు నగురాముండు మహారణ్యం బగుదండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి తాపసాశ్రమమండలంబు విలోకించె నదియును. 2

శ్రీరాముఁడు ఋష్యాశ్రమములకుఁ బోవుట.

క. వితతబ్రాహ్మశ్రీవృత, మతులితకుశచీరయుక్త • మై నభమున ను
న్నతి వెలయుతపనమండల, గతి నతిదుర్దర్శ మగుచుఁ • గ్రాలుచు నుండున్. 3

తే. సర్వభూతశరణ్యంబు • సకలవన్య, మృగకదంబజుష్టంబును • ఖగనిషేవి
తంబు సతతసమ్మృష్టాంగ • ణంబు నగుచు, నతివిచిత్రక్రమంబున • నలరుచుండు.

సీ. చెలువొప్ప నప్సరః • స్త్రీనటనంబులు పావకశాలలు • వరసమిత్కు
శాజినస్రుక్స్రువా • ద్యనుపమయాగోపకరణంబులు సుగంధి • ఘనసుమములు
ఫలమూలములు పూర్ణ • జలకలశంబులు స్వాదుఫలోపేత • పాదపములు
వన్యపుష్పంబులు • పద్మోత్పలవినిర్మలాంబుయుక్తజలాశ • యములు గలిగి

తే. పుణ్యమై వేదఘోషనం • పూర్ణమై స, మగ్రబలిహోమపూజితం • బై నితాంత
హోమమంత్రనినాదిత • మై మనోజ్ఞ, జలజభవమందిరముభంగి • నలరుచుండు. 5

మ. అనఘు ల్పుణ్యులు బ్రహ్మకల్పులు ఫలా • హారు ల్తపోలబ్ధని
త్యనితాంతద్యుతు లర్కపావకనిభు • ల్దాంతు ల్పురాణు ల్జటా
జినధారుల్ ద్రుమచీరయుక్తులు తపః • సిద్ధు ల్పరబ్రహ్మత
త్త్వనిబద్ధాత్ములు తాపసుల్ గలిగి ని • త్యశ్రీల నొప్పుం రహిన్. 6

తాపసులు పరమానందంబున సీతారామలక్ష్మణుల నెదుర్కొనుట.

వ. అట్టితాపసాశ్రమసమూహంబుఁ బ్రవేశించి శ్రీమంతుం డగురాముండు తపో
వనవర్తిమృగపక్షిత్రాసనివృత్తికొఱకుఁ జాపంబు నవరోపితగుణంబుఁ గావించి
నిజతేజంబున నమ్మహారణ్యంబు వెలుంగం జేయుచు మందాంచితగమనంబునం
జనుచుండ నప్పుడు ధర్మచారులును దివ్యజ్ఞానోపసంపన్నులు నైనయచ్చటి
మహర్షులు రామలక్ష్మణులను యశస్విని యగువైదేహి నవలోకించి ప్రీతిసం
హృష్టసర్వాంగులై వారల కభిముఖంబుగా నరిగి సంపూర్ణచంద్రుండునుంబోలె
సకలజనానందకరుఁ డైనరామచంద్రునిఁ గన్నులారం గనుంగొని మంగళాశీర్వా
దంబులు గావించుచు స్వేష్టదేవతాత్వంబున స్వీకరించి తదీయరూపవిశేషం
బును సర్వావయవసుశ్లిష్టసంధిబంధంబును లావణ్యంబును సౌకుమార్యం
బును సముచితశృంగారసంపన్నత్వంబును విలోకించి విస్మితాకారు లైరి యచ్చ
టిపశుపక్షిమృగాదితిర్యగ్జంతువులు వైదేహీలక్ష్మణసహితుం డైనరాము నవ
లోకించి పద్మభవాదులకగోచరుం డగుభగవంతుండు పంగూపరిగంగాప్రవా
హంబుకరణి మనముంగలఁ బ్రాదుర్భవించె నని జగన్మోహనదివ్యమంగళ
విగ్రహదర్శనానందవిచ్ఛేదభయంబున నిమేషరహితంబు లైననేత్రంబులచేతఁ
బరమాశ్చర్యవంతంబు లై విలోకించుచుండె నప్పు డమ్మహర్షులు సర్వభూతహిత
రతుం డైనరామునిఁ బ్రియాతిథినింబలెఁ బర్ణశాలకుం దోడ్కొని చని నివాస
స్థానంబు నివేదించి పరమపురుషుండ వైననీసందర్శనంబున నేము ధన్యుల
మైతి మని ప్రియవచనంబుల సత్కరించి సలిలాదిపూజాద్రవ్యంబుఁ గొని
తెచ్చి సలక్ష్మణుం డైనరాముని విధ్యుక్తప్రకారంబునం బూజించి వన్యంబు
లైనపుష్పంబు లర్పించి యీవస్తువు లన్ని భవదీయంబు లని పలికి రాముండు
పరమపురుషుం డైననారాయణుం డను నిశ్చయబుద్ధిచేత సముద్భూతభక్తి
రసంబున బద్ధాంజలు లై యిట్లనిరి. 7

ఋషులు రాముని నానావిధంబుల స్తుతించుట.

సీ. అనఘాత్మ నీవు మా•కందఱకును శరణ్యుండవు భూరియ•శుండ వఖిల
వర్ణాశ్రమాచార•నిర్ణయవిదుఁడవు ఖలజననిగ్రహా•కర్త వాది
నారాయణునియవ•తారరూపంబున గురుఁడవు సకలార్థ•కోవిదుఁడవు
పూజనీయుఁడవు • రాజరూపంబున మాన్యుఁడ వార్యసం•మ్మతుఁడ వైతి
తే. పుడమి నింద్రచతుర్థాంశ•భూతుఁ డైన, రాజు మునుకొని ప్రజలధ•ర్మంబు దప్ప
కుండ రక్షించుఁ గావున•నొప్పు మీఱ, నఖిలలోకనమస్కృతుం•డై వెలుంగు.
తే. విపులవిక్రమసామాన్య•నృపున కిట్టి, మహిమ గలుగుచు నుండ స•మస్తలోక
పాలనార్థంబు పుట్టిన•పరమపురుష, నామునకు నీకుఁ గల్గుట • కేమి యరిది. 9

వ. దేవా నీవు వనంబున నున్న నగరంబున నున్న మా కధినాథుండవు గావున భవ

దీయమూర్తిధ్యానానందానుభవాంతరాయరూపరాక్షసనివారణపూర్వకంబుగా రక్షింపం దగుదు మితరరాజులు బుద్ధిబలంబున స్వరాజ్యమాత్రరక్షణంబునందు శక్తు లగుదురు సకలలోకరక్షణధురంధరాసహాయశూరుండ వైన నీకు నగరవాసంబునం దేమి బలవృద్ధియు స్వాభావికనిత్యనిరతిశయజ్ఞానశక్తిసంపన్నుండ వైన నీకు వనవాసంబునం దేమి బలహానియుఁ గలుగు నేము నీయందు విన్యస్తసకలరాక్షసశిక్షాభారుల మై పరిత్యక్తశాపాదిశాసనుల మై జితక్రోధుల మై జితేంద్రియుల మై తపోధనుల మై యున్నవారము మమ్ముఁ దల్లిగర్భంబునం బోలె నతిప్రయత్నంబున రక్షింపు మని పలికి ఫలమూలపుష్పనీవారదర్భాదులచేత సలక్ష్మణుం డైన రాముని బూజించి మంగళస్తుతివచనంబుల నభినందించి సకలజగత్స్వామి యగుటవలన యథావిధిఁ దృప్తి నొందించిరి యిట్లు మహాత్ముండు తాపసులచేతఁ గృతాతిథ్యుం డై యిష్టకథావినోదంబుల నా రాత్రి యచ్చట వసియించి మఱునాఁ డరుణోదయంబునఁ గాల్యకరణీయంబులు దీర్చి సాదరంబుగా నమ్మునిపుంగవులచేత నామంత్రణంబు వడసి సీతాలక్ష్మణసహితుం డై. 10

రామునకు విరాధుండు గనఁబడుట.

శా. నానాఘోరమృగప్రకాండయుతము • న్నానాఖగవ్రాతము
న్నానాధ్వస్తలతాంతకుంజమును నా•నాజంతునిశ్శబ్దము
న్నానాగాధజలాశయావృతము నా•నాక్రూరఝిల్లీగణ
ధ్వానం బైనయరణ్యమధ్యమునఁ బో•వం బోవఁ గా నొక్కెడన్. 11

శా. ఘోరాకారుఁడు దీర్ఘజిహ్వుఁడు మహా•క్రూరుండు శూరుండు గం
భీరాక్షుండు మహోదరుండు వికటా•భీలాస్యుఁ డుగ్రస్వన
స్ఫారుండు న్విషముండు రాక్షసుఁడు బీ•భత్సుండు మాంసాసృగా
హారుం డద్రినిభుండు మత్తుఁడు విరా•ధాఖ్యుండు దోఁచె న్రహిన్. 12

విరాధుఁడు సీత నెత్తికొనుట.

వ. మఱియు నన్నిశాచరుండు సింహత్రయంబును వ్యాఘ్రచతుష్టయంబును వృకద్వయంబును బృషద్దశకంబును వసాదిగ్ధం బై విషాణసహితం బైనదాని నొక్కగజశిరంబును నిశాతశూలాగ్రంబునం గ్రుచ్చికొని వసార్ద్రం బైనవ్యాఘ్రచర్మంబు గప్పికొని రుధిరోక్షితశరీరుం డై సర్వభూతభయంకరుం డై బ్రహ్మాండంబు బ్రద్దలు వాఱ నార్చుచుఁ బాతాళసదృశం బైనవక్త్రంబు విచ్చికొని ప్రళయకాలంబునందు సంక్రుద్ధుం డై యంతకుం డెట్లు ప్రజల నుద్దేశించి పరువెత్తు నట్లు మహీతలంబు కంపింప నతిశీఘ్రంబునం బఱతెంచి వైదేహి నాక్రమించి కటిప్రదేశంబున నిడికొని ప్రళయకాలమేఘస్వనంబున రామలక్ష్మణుల నాక్షేపించుచు నిల్లనియె. 13

శా. మీ రెవ్వారు జటాజినంబు లిటు నెమ్మిం దాల్చి యీదుష్ప్రవే
శారణ్యంబున సంచరించెదరు చాపాస్యంబకంబు ల్మునుల్
ధీరత్వంబునఁ దాల్ప నేర్తురె భవద్వేషంబులం జూడఁగా
వేషత్రై యున్నది మానిదూషకులు మీవృత్తంబుఁ దెల్పం దగున్. 14

క. దారుణవన మిది దుర్గం, బారూఢి విరాధుఁ డనుమహాసురవరుఁడ
న్వారక తాపసమాంసా, హారుఁడ నై సంచరింతు నని శం బిచటన్. 15

క. దురితాత్ము లైనమీరాయి, ద్దఱ శూలాగ్రమునఁ దునిమి తడయక రుధిరం
బఱ లేక క్రోలి వెస నీ, గఱితం గైకొందు భార్యగా నిపుడు తగన్. 16

వ. అని పలుకు చున్నదురాత్ముం డగువిరాధునిసగర్వితం బైనదుష్టవాక్యంబు విని
వైదేహి సంభ్రాంతచిత్త యై ప్రవాతంబునందుఁ గదలియుం బోలె భయశోక
వేగంబున నాకంపించె నప్పు డారఘువల్లభుండు విరాధాంకగత యై భయంబున
వడఁకు చున్నసీత నవలోకించి దీనవదనుం డై లక్ష్మణున కి ట్లనియె. 17

రాముఁడు కైకేయీకృత్యమును దలంచి దుఃఖించుట.

ఉ. భూరిసుఖార్హ పుణ్యములప్రోవు మనస్విని నిత్యమంగళా
చార విదేహరాజసుత సర్వసతీమణి మత్పురంధ్రి యీ
ధారుణిపుత్త్రి భీతిఁ గొని దైన్యము మీఱఁగఁ గంపితాంగి యై
ఘోరనిశాటునంకమునఁ గుందుచు నున్నది కంటె లక్ష్మణా. 18

తే. అకట కైకేయిమనకేదుఃరంతదుఃఖ, మటవి నొనగూర్చుటకునింత యూచరించె
నదిరయంబున నిపుడె సంప్రాప్తమయ్యెఁ, గాలముదురత్యయం బెంత ఘనునకైన.

సీ. కేవలజడత నే దేవి సుతార్థంబు రాజ్యాభిషేకమాత్రమునఁ దనివి
సనక సమస్తభూతనివహంబున కనారతమును మిక్కిలి హితుఁడ నైన
యనుపమచిత్తుని వినయవిధేయునిఁ దనయు రాజ్యస్థిరత్వంబుకొఱకుఁ
దావనుఁ జేసి బాంధవు లెల్ల దుఃఖంపఁ గట్టిఁడితనమునఁ గాన కనిచె

తే. నట్టి మధ్యమజనయిత్రి యైన కైక, సీత దనుజాధమునిచేతఁ జిక్కు చుండ
నేఁడుచాల సకామయై నెగడుఁ గాదె, ముదితసంకల్ప మెంతయు మోఘమయ్యె.

తే. అకట మనయయ్య దశరథుఁ డన్యలోక, గతికిఁ బోవుటకంటె నఖండరాజ్య
హరణమునకంటెసీతయీపరునిచేతఁ, జిక్కుటకుఁజాలమనమునఁ జింతవొడమె.

లక్ష్మణుఁడు రాముని నూరార్చుట.

వ. అని పలికి కన్నీరు నించిన నారఘుపుంగవునిం జూచి లక్ష్మణుండు కైకేయి నుద్దే
శించి సంక్రుద్ధుం డై మహానాగంబుకరణి నూర్పులు వుచ్చుచు ని ట్లనియె. 22

ఆ. సాధుచరిత నీవు సర్వభూతములకు, నాథుఁడవు సురేంద్రునకు సముఁడవు
వినుతబాహువీర్యఘనుఁడ వనాథుని, పగిదిఁ బరితపింప నగునె యధిప. 23

ఉ. క్రచ్చఱఁ జాప మెక్కిడి యఖండశరంబుల వీనిగుండియల్

ప్రచ్ఛేద నుత్తమాంగ మటు • వ్రయ్యలు చేసెదఁ గాలుప్రోలికి
న్బుచ్చెదఁ గైకపట్టివయిఁ • బుట్టినకిన్కకు నీదురాత్మపై
నొచ్చెము లేక నేఁడు విని • యోగ మొనర్చెద నీవు మెచ్చఁగన్. 24
ఆ. అధిప యీదురాత్ముఁ • డస్మచ్ఛరాహతి, వజ్రివజ్రనిహతి • వ్రాలునగము
భంగిఁ గూలుచుండఁ • బదపడి వీనిర, క్తంబు నిపుడు పుడమి • ద్రావుఁ గాక. 25
తే. అనుచు లక్ష్మణుఁ డన్నతో • నాడుచుండ, నవ్విరాధుఁడు భయదాట్ట • హాస మెసఁగ
వారి నీక్షించి మీరలె • వ్వారలెచటి, కేగెదరు చెప్పుఁ డన రాముఁ • డిట్టు లనియె.
ఆ. క్షత్రియులము వృత్త • సంపన్నులము మను, కులుల ముగ్రగహన • గోచరులము
క్రూరు లైనదైత్య • వీరుల దండింప, మీఁటి తిరుగుచున్న • వార మిపుడు. 27
క. నీ వెవ్వఁడ వొంటిగ నీ, దావంబున నేల దిరిగె • దవు నీచరితం
బే విధము నామ మెయ్యది, లా వెంత యెఱుంగఁ జెప్పు • లలిఁ బాపాత్మా. 28
క. అన విని వాఁ డిట్లను మ, జ్జనకుఁడు జయుఁ డనెడువాఁడు • సత్యరతుఁడు మ
జ్జనని శతహ్రద నా పే, రనుపమవైఖరి విరాధుఁ • డండ్రు నిశాటుల్. 29
క. ఘనతపమున మును వనజా, సనునకుఁ బ్రమదం బొనర్చి • శస్త్రహతిం జా
వనివగము వడసి విక్రమ, మునఁ ద్రిమ్మరుచున్నవాఁడ • ముల్లోకములన్. 30
వ. మఱియు నవ్విరించివలనఁ బ్రాణవియోజనకారణఖండనవిదారణానర్హత్వంబు నొందినవాఁడ నా బారిం బడి తొలంగి పోవుటకు నిలింపపతి యైన సమర్థుండు గాఁడు మీకుఁ బ్రాణంబులదెస నాసగల దేని యివ్వెలంది నిచ్చటం బరిత్యజించి యథేచ్ఛం జనుం డని పలికిన నారామభద్రుండు రౌద్రరసోల్లాసమూర్తి యై నేత్రకోణంబులం దామ్రదీధితులు నిగుడ నవ్విరాధు నీక్షించి మేఘగంభీరభాషణంబుల ని ట్లనియె. 31

రామలక్ష్మణులు విరాధునిపై నానావిధశరంబులఁ ప్రయోగించుట.

తే. నీకు ధిక్కార మొనరింతు • నీచచరిత, తవిలి మిత్తి నన్వేషించె • దవు నిజంబు
తలఁప నాజికి డాసితి • నిలువు మింక, జగతి నామ్రోల బ్రతికి పోఁ • జాల వీవు.
క. అలవి యెఱుంగక రజ్జులు, పలికిన వది నీకు బంటు • పంతమె నాతోఁ
గలసి పెనంగెదు నప్పుడు, దెలిసెదవు మదీయబాణ • తీవ్రస్ఫూర్తిన్. 33
క. అని పల్కి వైరిసంత్రా, సన మగుబాణాసనంబు • చక్కఁగ సజ్యం
బొనరించి నిశితశరములు, దనుజునిపై గాఁడ నేసె • దారుణభంగిన్. 34
ఉ. అంత రఘూద్వహుండు ప్రళ • యాంతకుకై వడిఁ బేర్చి వింట న
త్యంతగుణప్రణాద మొల • యం బటుకాంచనపుంఖ ముగ్రస
ర్వాంతకవాతవేగ మగు • నంబకనత్తక మేసె వానిమే
నంతయుఁ జించి తీవ్రరుధి • రాప్లుత మై చనె భూమి గాఁడఁగన్. ౩౫
ఉ. అంతట వాఁడు భూమిసుత • నక్కడ డించి మహోగ్రరూపక

ల్పాంతకుఁడో యనంగ భయ•దాకృతిఁ గైకొని ఘోరభంగి రో
దోంతర మెల్లనిండ వడి • నార్చుచు శూలముఁ గేలఁ దాల్చి య
త్యంతరయంబునం గవిసె • నారఘువీరులమీఁది కుగ్రతన్. 36

వ. ఇట్లుదరినం జూచి. 37

రాముఁడు విరాధునిశూలమును ఖండించుట.

శా. జంట న్రాముఁడు లక్ష్మణుండు మది నిః•శ్శంక న్రణారంభు లై
వింటన్ ఘంటలు మ్రోయ నిష్ఠుర రయా•విర్భూతవాతాహతి
న్మింట న్మబ్బులు విచ్చి పాఱ విశిఖా•నీకంబుల న్వేఁకతో
వెంట న్వెంట నిగిడ్చి రా దివిజవి•ద్వేష్యంగము ల్దూలఁగన్. 38

వ. ఇట్లుఖండకోదండపాండిత్యంబుఁ జూపుటయు నక్కాండంబులు తండోపతండంబులై కాలవ్యాళంబులకరణి నవ్విరాధునిమర్మంబులం గలంచిన నతండు వరదానబలంబున బలవృద్ధిగాంచి హృదయంబునం బ్రాణంబులు నిరోధించుకొని.

శా. విద్యుద్వల్లికభంగిఁ గ్రాలుచటుల•స్ఫీతోగ్రశూలంబు వాఁ
డుద్యత్పౌరుషుఁడై బూన్చి వ్రేయ నది ధూ•ర్యోగంబున న్మింట నూ
ర్యద్యుత్యాకృతి రాఁగఁ జూచి కడిమి • న్రాముండు సంక్రుద్ధుఁడై
సద్యోనాశము నొందఁ జేసె దృఢచం•చత్కాండయుగ్మాహతిన్. 40

చ. ఇటు రఘువీరబాణహతి • నెంతయుఁ జూర్ణిత మైనశూల మ
క్కుటిలనిశాటుచేవ యనఁ • గూలె రయంబున భూతలంబునం
బటుతర దేవరాడ్భిదుర•పాతమున న్బడి యై శిలాతలం
బటు కనకాద్రినుండి సర•యాహతి వ్రాలినచంద మేర్పడన్. 41

విరాధుఁడు రామలక్ష్మణులఁ దనభుజంబుల నెత్తికొనిపోవుట.

ఉ. క్రమ్మఱ నమ్మహాభుజులు • కాలభుజంగములట్ల గ్రాలుఖ
డ్గమ్ములఁ బూని వాని నెన•కంబున వ్రేయఁ గడంగునంతలో
నమ్మనుజాశి బాహువుల • నారఘువీరులఁ జిక్కఁ బట్టి శీ
ఘ్రమ్మునఁ గానలోని కలు•కం జులుకం గొని పోవఁ జూచినన్. 42

ఉ. వానితలం బెఱింగి రఘు•వర్యుఁడు లక్ష్మణుఁ జూచి పల్కు నో
మానితబాహుశౌర్య వినుమా మనలం గొని పోవఁ జూచె నీ
దానవవీరుఁ డంతకు నుదగ్రతఁ జాలినవాఁడు వీనిచే
మానక చిక్కకుండ నస•మానబలస్థితి నూఁది యుండుమీ. 43

వ. మఱియు నీదురాత్ముం డగురాక్షసుండే తెరువునం బోవు నదియె మనకు మార్గంబు గావున నితండు మనల నెత్తుకొని మన మరుగం దలంచినమార్గంబునం గాని తా నరుగం దలంచినమార్గంబునం గాని యేమార్గంబునం జనినను. మన కది సమ్మతం బై యుండు. 44

చ. అనుసమయంబున న్భుజబ•లాఢ్యుల రాఘవవంశవర్యులం
బ్రణుతబలుండు వాఁడు పసి•బాలుర నట్ల నిజాంసభాగముం
దనువుగఁ జిక్కఁ బట్టి భయ•దార్భటి దిక్కులఁ బిక్కటిల్ల ధా
వనమున దారుణాటవి క•వార్యగతి న్వెసఁ బోవు చుండఁగన్. 45

ఉ. ఆవిధ మంత చూచి జన•కాత్మజ తాల్మి వహింప లేక శో
కావిలచిత్త యై సముది•తార్తరవంబున సర్వలోకసం
భావితుఁ డీరఘూత్తముఁ డ•మందపరాక్రమశాలి శేముషీ
శేవధి దుష్టదైత్యునకుఁ • జిక్కె సహోదరసంయుతంబుగన్. 46

క. నను శార్దూలవృకాదులు, తనియఁగ భక్షింప నేల • దశరథనృపనం
దనులను విడిచి ననుం గొని, మునుకొని చను మసురనాథ • మ్రొక్కెద నీకున్.

రామలక్ష్మణులు విరాధుని బాహువులు రెండును నఱకుట.

క. అని యీగతి విలపించిన, విని రాముఁడు లక్ష్మణుండు • వేగంబున న
ద్దనుజుని వధింపఁ దలకొని, యనుపమనిశితాసియుగ్మ • మంకించి రహిన్. 48

తే. బలిమి సౌమిత్రి వాని డా•పలికరంబు, నఱకె రాముఁడు వలపటి•కరము నఱకె
భగ్నకరుఁ డై విరాధుండు•పవివిలూన, ధారుణీధ్రంబు చందాన•ధరణిఁ గూలె.

వ. ఇత్తెఱంగునం బడినయన్నిశాచరు నాక్రమించి యవక్రపరాక్రమంబున జానుకూర్పరముష్టిఘాతంబుల మర్దించుచు సారెసారెకు మీఁది కెత్తి శిలాతలంబుమీఁదం గూల వైచుచు ఖడ్గంబుల నఱకుచు నిట్లనేకప్రకారంబులఁ జిత్రవధక్రమం బాపాదించిన నవ్విరాధుండు నానావిధప్రహరణవిద్ధుం డై పుడమిం బడియును సజీవితుం డై యున్న వానియవధ్యత్వంబు విలోకించి నిజశ్రవణకీర్తనధ్యాననిష్ఠపురుషసకలభయాపహారి యగురాముండు లక్ష్మణున కిట్లనియె.

తే. వరతపంబున దైత్యుఁ డ•వధ్యుఁ డయ్యె, శస్త్రహతి సంగరంబునఁ•జంపఁ గూడ
దనఘ వీని నిక్షేపింత•మవనిలోన, ననుచుఁ బలికిన నవ్వాక్య•మాలకించి.

విరాధుఁడు రామునితోఁ దనపూర్వవృత్తాంతంబుఁ జెప్పుట.

వ. విరాధుం డిట్లనియె దేవా శక్రతుల్యబలుండ నైననీచేఁ నేను నిహతుండ నైతి భవదీయసచ్చిదానందఘటనజగన్మోహనశ్రీమూర్తిసంస్పర్శభాగధేయంబు కంటి మున్ను నిరవధికకరుణచేత మదీయశాపవిమోచనార్థం బావిర్భూతుండ వైన శ్రీరాముండవు నీ వని యజ్ఞానంబువలన నాచేత నజ్ఞాతుండ వైతి వట్టి పరమేశ్వరుండ వైననీ విప్పుడు రామరూపంబున నవతీర్ణుండ వైతి వని నాచేత విదితుండ వైతివి గావున. 52

క. జననుత నినుఁ గౌసల్యా, తనయునిఁ గా లక్ష్మణునిఁ బ్ర•తాపనిధిని నీ
యనుజన్మునిఁ గా సీతను, జనకజఁ గా నిపుడు తెలియఁ • జాలితి బుద్ధిన్. 53

క. అనఘా మున్నే తుంబురుఁ, డనుగంధర్వుండఁ గిన్న•రాధిపుశాపం
బున నీయసహ్యరాక్షస, తనువుం గైకొనినవాఁడ • దారుణభంగిన్. 54

వ. ఇట్లు రంభాసక్తుండ నైనయేను వైశ్రవణునిచేత నభిశప్తుండనై వదంపడి యమ్మ
హాత్మునిం బ్రార్థించిన నతండు ప్రసన్నవదనుం డై. 55

ఉ. ఓరి దురాత్మ యెన్నఁడు ర•ఘూత్తముఁ డుగ్రత నిన్నుఁ బట్టి బల్
దారుణసంగరంబున శి•తప్రదరాహతిఁ ద్రుంచు నప్పు డీ
ఘోరనిశాటరూప మది • గోల్పడి తొంటిమనోజ్ఞరూప మిం
పారఁగ నొందెదు దివిఁ జను • మంచుఁ బ్రసాద మొసంగె నాకొగిన్. 56

రామలక్ష్మణులు విరాధుని గుంటఁ ద్రవ్వి పూడ్చి వేయుట.

వ మహాత్మా కుబేరుం డానతిచ్చినచందంబున నింతకాలంబునకు నీచేత నాకు శాపమోక్షణంబు సిద్ధించెఁ గృతార్థుండ నైతి నింక స్వర్గంబునకుం జనియెద నిచ్చటికి సార్ధయోజనమాత్రంబు దవ్వుల బ్రహ్మజ్ఞాననిబిడీకృతాంతరంగుం డగు శరభంగుం డనుమునిపుంగవుండు వసియించి యున్నవాఁ డమ్మహాత్మునిఁ గానం జను మట్లైన నీకు స్వస్తి యయ్యెడు నన్నవటంబున నిక్షేపించి కుశలివై యరుగుము గతసత్వులైన రాక్షసుల కిది సనాతనధర్మంబు బిలనిక్షిప్తు లగు రాక్షసులకు సనాతంబు లైనయుత్తమలోకంబులు సన్నిహితంబు లై యుండు నని పలికి తత్క్షణంబ యవ్విరాధుండు బాణక్షతవేదన సహింపం జాలక సన్నశ్రస్తదేహుం డై దివంబునకుం జనుట కుద్యుక్తుం డయ్యె నంత రాముండు విరాధువచనంబు విని లక్ష్మణు నవలోకించి వత్సా రౌద్రకర్ముం డైనయీ రాక్షసునకుఁ గుంజరంబునకుం బోలె యివ్వనంబున నొక్కమహాగర్తంబు ద్రవ్వు మని పలికి గర్తంబు ద్రవ్వునందాఁక విరాధుని కంఠంబుఁ బాదంబునం ద్రొక్కి పట్టి యుండె నంత లక్ష్మణుండు ఖనిత్రంబుఁ గొని విరాధుని పార్శ్వభాగంబున నొక్క ప్రదరంబు ద్రవ్విన నారఘుపుంగవుండు విరాధుని చరణపీడనంబున శిథిలీకృతకంఠుం గావించి బిలప్రక్షేపంబుకొఱకు శస్త్రవధంబు నిషేధించి బిలప్రక్షేపవధంబు వానిచేత నివేదితుం డై మిక్కిలి కార్యవిశారదుఁ డగుటను వానియవధ్యత్వంబుఁ జూచి బిలనిక్షేపవధంబుకంటె నితరోపాయంబున విరాధునకు మరణంబు లేదని నిశ్చయించి పరమేశ్వరుం డైన రామునిచేత వధంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నతిధన్యుండ నైతి నని హర్షంబున నాదంబుఁ గావించువాని సంగరనిర్జితుం డగువాని శంకుకర్ణుం డగువాని నవ్విరాధుని భుజబలంబునం బట్టి యెత్తి బిలంబులోఁ బడవైచి శిలలచేత నమ్మహాబిలంబుఁ బూడ్చి మహాపరాక్రముం డగురాముండు లక్ష్మణసహితంబుగా వీతభయుం డై పరమానందభరితాంతఃకరణుం డై చంద్రుండునుం

బోలెఁ గళాసంపన్నుండై సూర్యుండునుం బోలెఁ బ్రతాపవంతుండై విరాధు
వలనిభయంబునఁ బరితపించు చున్న జానకిం గౌఁగిలించుకొని మృదుమధుర
భాషణంబుల నాశ్వాసించి దీప్తతేజుం డగులక్ష్మణున కి ట్లనియె. 57

క. అనఘా ఘోరవనం బిది, మన కిచ్చట నింక నొంటి • మసలఁ దగదు గ్ర
క్కున శరభంగమునీంద్రునిఁ, గనఁ బోవలె ననుచుఁ బలికె • గాఢప్రీతిన్. 58

తే. అతనియనుమతిఁ గొని రాముఁ • డతిరయమున
భావితాత్ముఁడు దేవప్ర • భావయుతుఁడు
నై నశరభంగమునియాశ్ర • మాంతికంబుఁ
జేరఁ జని కాంచె నందు వి • చిత్ర మొకటి. 59

వ. అది యెయ్యది యన. 60

—— రాముండు దేవేంద్రునిరథంబుఁ జూచుట. ——

సీ. తపనీయకేతన • దండాగ్రపటవాతఘాతంబు మబ్బులఁ • గడలి కొత్త
రణితఘంటాఘణం • ఘణితనినాదంబు లవ్యక్తమధురంబు • లై చెలంగ
మణిరథాంగసహస్ర • ఘృణిపరంపరలు నభంబున నరుణాత • పంబు నింపఁ
జంద్రమండలనిభ • స్వచ్ఛాతపత్రంబు పాండరాభ్రఖ్యాతిఁ • బరిఢవిల్ల
తే. హరితసత్తమవాజిస • హస్రకంబు, మహితముక్తావళిప్రభా • మండితంబు
నిరుపమానవిచిత్రమ • ణిశతాంగ, మల్ల మొకటి గనె నభో • మండలమున. 61

వ. మఱియు నవ్విమానమధ్యంబున. 62

సీ. మాళిఁ జుట్టినదివ్య • మాలికాసౌరభం బళికులంబునకుఁ బే • రాసఁ గొలుప
జెప్ప వ్రేయక చూచు • దృక్సహస్రవిభూతి సర్వతోముఖవిచ • క్షణతఁ దెలుప
నరుణకటాక్షవీ • క్షారూఢి గొండలఁ బిండిఁ జేసిననాఁటి • బిఱుసుఁ జూప
వృత్రజంభకులఁ జం • పిననాఁటిశౌర్యంబు చారణు లొకట జో • హారు సేయఁ
తే. దనకు సములైనదివిజులు • తన్నుఁ గొల్వ, నమరనారీకరాందోళి • తాచ్ఛదండ
చామరవ్యజనానిల • చలితచూర్ణ, కుంతలుం డైన యలశచీ • కాంతుఁ గనియె.

వ. అప్పు డయ్యింద్రుండు రథావతరణంబుఁ గావించి శరభంగునిపాలికిం జను
దెంచి మహీతలంబు సంస్పృశింపక కొండొకపొడువున నుండి యమ్మునిపుంగ
వునితోడ సంభాషణంబుఁ గావించి రామాగమనం బెఱింగి క్రమ్మఱ రథా
రూఢుం డయ్యె నప్పు డారఘువల్లభుండు శరభంగునితోడ సంభాషించి మరల
రథారూఢుం డైనయింద్రునిం జూచి తదీయదివ్యరథంబు నంగుళీనిర్దేశంబున
లక్ష్మణునకుం జూపి యి ట్లనియె. 64

క. సౌమిత్రి కంటె దవ్వులఁ, గామగ మైనట్టి దివ్య • కాంచనరథము
న్వ్యోమంబునఁ గార్యానవ, ధామముక్రియ భూరికాంతిఁ • దనరెడుదానిన్. 65

క. అనఘా యాదివ్యరథంబునకుం బూన్చినతురంగ • ములసొబగు నురేం

ద్రునిహాయములకుం గల దని, మును వింటిమి గా తదీయ • ములె గాఁ బోలున్.

వ. మఱియు నిమ్మహనీయరథంబుచుట్టునుం బరివేష్టించి ఖడ్గపాణులై విస్తీర్ణవిపులోరస్కులై పరిఘాయతబాహులై పద్మరాగసదృశవసనులై వ్యాఘ్రంబులుం బోలె దురాసదులై పంచవింశతివార్షికవయస్కులై జ్వలనార్కప్రతీకాశహారశోభితవక్షులై ప్రియదర్శనులై కుండలాలంకృతకపోలభాగులై ప్రకాశించుచున్నవారు సువర్వు లిప్పుడు యాదృగ్వయస్కులై చూపట్టుచున్నవా రిది యె వారలకు నిత్యంబై యుండు నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 67

ఉ. చందురువంటినెమ్మొగము • చల్లనిచూపులమేటి యెవ్వఁడో
యిందఱిలోన భాసిలెడు • నీతనిచంద మెఱుంగఁ బోయెదన్
బొందుగ నీవు మైథిలియు • మూరుత మిచ్చటఁ దామసించి యుం
డం దగు నంచుఁ బల్కఁగ నొ • డంబడె లక్ష్మణుఁ డన్నమాటకున్. 68

తే. అంతశరభంగ మునియాశ్ర • మాంతికమున; కేగుదెంచుచు నున్న సీ • తేశుఁ జూచి
శక్రుఁ డమ్మునిచే ననుఁ • జ్ఞాతుఁ డగుచు, నింపు సొంపార మెల్లన • నిట్టు లనియె. 69

ఉ. వేడుకతోడ రాముఁ డతి • వేగమున న్ననుఁ జూడ వచ్చుచు
న్నాఁ డిట కమ్మహాత్ముఁడు ఘ • నం బగుకార్య మొనర్పఁ బూని యు
న్నాఁ డిఁక మీఁద నప్పని యొ • నర్చినపిమ్మటఁ గంటి కింపుగాఁ
జూడఁగఁ బోలు నా కిపుడు • చూచుట కార్యము గా దనిందితా. 70

వ. మదభిభాషణంబునకంటె ముందఱ నీరామునిచేత రావణవధరూపంబైన కర్మంబు కర్తవ్యంబనంతరంబ నన్ను విలోకింపం గలండు రావణవధానంతరంబున విజయలక్ష్మీవిరాజమానుండై కృతదేవప్రయోజనుండై యున్న యీమహాత్ముని విలోకించి కృతార్థుండ నయ్యెద. 71

సీతారామలక్ష్మణులు శరభంగమహర్షిని సందర్శించుట.

క. అని పలికి వజ్రధరుఁ డ,మ్ముని నామంత్రణముఁ జేసి • మును లనిమేషు
ల్దను సేవింపఁగ శీఘ్రం, బున దివ్యవరూథి నెక్కి • పోయెం దివికిన్. 72

తే. అంత రఘువంశనేత కృ • తాగ్నిహోత్రు, ననఘు శరభంగమౌని డా • యంగ నేగి
యవనిజాలక్ష్మణోపేతుఁ • డై తదీయ, పాదపద్మంబులకు భక్తిఁ • బ్రణతిఁ జేసి.

తే. అతనియనుమతి నొక్కెడ • దర్భాసనమునఁ, బరఁగఁ గూర్చుండి తనకుఁ గ • న్పడినపురుషు
చంద మేర్పడ నడిగిన • సర్వ మతని, కెఱుకపడఁ జెప్పి వెండియు • నిట్టు లనియె.

వ. మహాత్మా యద్దివ్యపురుషుండు శక్రుండు వరదుండై తపోబలసముపార్జితంబైన బ్రహ్మలోకంబునకు బ్రహ్మచేత ననుజ్ఞాతుండై నన్నుం దోడ్కొని పోవుటకు వచ్చినవాఁ డేను దపోబలవిశేషంబునం ద్రైకాలికసకలజగద్వృత్తాంతాభిజ్ఞుండఁ గావునఁ జిరకాలంబు మనోమార్గంబున వెదుకంబడి యిప్పుడు నాభాగ్యవశంబున బాహ్యంబున సమీపంబునందు వర్తించుచున్న ప్రియాతిథివైన

నిన్ను సందర్శింపక నిత్యనిరతిశయనిర్మలానందస్వరూపుండవు భక్తమందారుండవైన నీ సందర్శనానందంబు విడిచి బ్రహ్మలోకంబునకుం బోవుట యుక్తంబుగా దని యున్నవాఁడ భక్తసంరక్షణధర్మశీలుండవు మహాత్ముండవు పరమపురుషుండవు నైన నీతోడ సమాగమంబుఁ జేసి బ్రహ్మలోకంబునకుం జనియెద నాచేత జయింపంబడి యక్షయంబులై బ్రహ్మలోకస్వర్గలోకసంభవభోగప్రదేశవిశేషంబులు సమృద్ధంబులై యున్నవి మామకంబులైనవానిం బ్రతిగ్రహింపు మని సర్వేశ్వరుండైన శ్రీరామునియందు సమర్పణాభిప్రాయంబునం బలికిన సర్వశాస్త్రవిశారదుం డగురాముండు మునీంద్రా యేనె సర్వలోకంబు లాహరించు చున్నా నని సమర్పితఫలస్వీకరణాభిప్రాయంబును క్షత్రియునకుఁ బ్రతిగ్రహానర్హత్వాభిప్రాయంబును దేటపడం బలికి యివ్వనంబున నాకు నివాసయోగ్యం బైనప్రదేశం బానతిం డనిన నమ్మునిపుంగవుం డట్లని యిచ్చటికి సమీపంబున ధార్మికుం డైనసుతీక్ష్ణుం డనుమునీంద్రునియాశ్రమంబు గల దమ్మహాత్మునిఁ గానం జను మతండు మీకు శ్రేయం బొనగూర్చు నిమ్మందాకినీనది ననుసరించి పశ్చిమాభిముఖంబుగాఁ జను మీయాపగ పుష్పపల్లవోడుపంబుల వహించి యుండు నిది మార్గక్రమం బిక్కడ నొక్కముహూర్తంబు నిల్చి యితండు కృతార్థుం డగుఁగాక యని కరుణాకటాక్షవీక్షణంబున నన్ను విలోకింపు ముర గంబు జీర్ణం బైనచర్మంబునుం బోలె సర్వావయవం

—॥ శరభంగుఁ డగ్నిప్రవేశముఁ జేసి బ్రహ్మలోకమున కరుగుట. ॥—

బులు పరిత్యజించెద నని పల్కి తత్క్షణంబ గార్హపత్యవహ్నిం బ్రణయించి మంత్రపూర్వకంబుగా నాజ్యహోమంబుఁ గావించి మహాతేజుం డగుశరభంగుం డప్పావకమధ్యంబునం బ్రవేశించిన నయ్యగ్నిదేవుం డామహర్షిముఖ్యునిరోమంబులును జీర్ణం బైనచర్మంబును సశోణితం బైనమాంసంబును శల్యంబులును దిగ్ధశిఖాపరంపరల దగ్ధంబులు గావించె నంత నారఘుపుంగవుం డచ్చెరువడి సూచు చుండ నమ్మునిపుంగవుండు దివ్యదేహంబు ధరియించి పంచవింశతివత్సరవయస్కుం డై యయ్యనలునితేజంబుఁ దస్కరించెనో యనం బొలుపొందుదివ్యతేజంబుఁ దాల్చి యక్కుండంబువలన నిర్గమించి దివ్యయానం బెక్కి స్వర్గలోకాదిసర్వలోకంబు లతిక్రమించి శాశ్వతం బైనబ్రహ్మలోకంబునకుం జని సానుచరుం డగుపితామహుని సముచితప్రకారంబున సందర్శించి పరితుష్టుం డైనయవ్విరించిచేత స్వాగతం బడుగం బడినవాఁడై యమ్మహనీయమూర్తిం గొల్చి యుండె నిట్లు శరభంగుండు దివంబునకుం జనిన యనంతరంబ.

—॥ వాలఖిల్యాదిమహర్షులు శ్రీరామునిం జూడవచ్చుట. ॥—

సీ. అనుదినంబును ఫలాహారులై పెక్కండ్రు తప మాచరించిన ♦ ధన్యమతులు
సలిలపాన మొనర్చి ♦ శాఖావలంబులై పెక్కండ్రు నిష్ఠ సల్పినమహాత్ము

లతిజీర్ణపర్ణాశు • లై బహుకాలంబు వినుతసమాధిఁ గై•కొనినతపసు
లొడలు పుట్టలు గట్ట • నిడుదకాలము గాడ్పు మెసవి తపోనిష్ఠ• నెసఁగుమౌని
ఆ. వరులు వాలఖిల్య • వైఖానసాత్రేయ, భార్గవాదిసకల•పరమమునులు
దేవనుతులు దండ•కావనవాసులు, వరుస రాముఁ జూడ • వచ్చి రపుడు. 76
వ. మఱియు భగవత్పాదప్రక్షాళనజాతమహాహర్షులును బ్రతిదినంబును జీవసాధనంబు సంపాదించి సర్వంబునకును వినియోగంబు సేయునట్టివారును ఇంద్రికాపాయులును భక్షణార్థంబు ప్రియంగుప్రముఖంబుల కర్శంబునందుఁ గుట్టనంబుఁ గావించునట్టివారును జీర్ణపర్ణాశనులును వ్రీహ్యాదికంబు దంతంబులచేత ఖండించి భక్షించునట్టిదంతోలూఖలులును గంఠదఘ్నజలంబునందు నిలువంబడి తపంబుఁ గావించునట్టియున్మజ్జకులును నసంవృతమేదినియందు శయనించునట్టిగాత్రశయ్యులును నానావకప్పుడైన శయనం బెఱుంగనియశయ్యులును వాతాతపవర్షంబులందు మిక్కిలి యనావరణదేశంబునందుఁ దపంబుఁ గావించు నట్టియభ్రావకాశులును సలిలాహారులును వాయుభక్షులును వాయుధారణబలంబున గగనంబునందు విలీనులగునట్టియాకాశనిలయులును గుశాద్యావృతభూతలంబునందు శయనించునట్టిస్థండిలశాయులును వ్రతోపవాసనిష్ఠులును నార్ద్రపటవాసులును సంతతాధ్యయననిష్ఠులును నిరంతరజపపరాయణులును బంచాగ్నిమధ్యసమాచరితతపశ్శాలులును మొదలుగాఁగల మహర్షు లందఱు బ్రహ్మతేజోనిష్ఠులై స్వప్రకాశపరబ్రహ్మంబు రఘువంశంబునం దవతీర్ణం బై యస్మద్భాగ్యవశంబున మనకు దృష్టిగోచరం బయ్యె నేఁ డస్మత్తపోదానాదికంబు ఫలితం బయ్యె నని దర్శనానందంబునఁ గృతార్థు లగుటకు నిర్ధనుండు ధనలాభంబు నొందినచందంబునఁ బరమానందనిర్భరు లై నానాదేశంబులనుండి చనుదెంచి రక్షఃపీడితు లై నతమ కనన్యగతికత్వంబును జగద్రక్షణార్థం బవతీర్ణుం డైన రామునిసర్వలోకశరణ్యత్వంబును నిశ్చయించి స్వరక్షణంబుకొఱకు దయోత్పాదకంబు లగువాక్యంబుల ని ట్లనిరి. 77

మునులందఱు రాముని నభయంబుఁ గోరుట.

సీ. అనఘాత్మ వేల్పుల • కలశచీపతివోలె యిక్ష్వాకుకులమున • కీధరిత్రి
కధినాథుఁడవు మహా•రథుఁడవు యశమున విక్రమంబున జగ•ద్విశ్రుతుఁడవు
పితృభక్తియును సత్య•వితరణంబులు సత్వ మధికధర్మంబు నీ•యంద యుండు
ధర్మవత్సలుఁడవు • ధర్మజ్ఞుఁడవు మహాత్ముఁడ వైననినుఁ జేరి • మునుల మెల్లఁ
తే. జాల నర్థిత్వబుద్ధి వి•జ్ఞాపనంబుఁ, జేసెదము మాప్రయత్నంబు • చిత్తగించి
సాధుసంరక్షణంబు ప్ర•శస్తధర్మ, మని తలంచి రక్షింపుము • వినుతశీల. 78
వ. అని పరమార్థంబుగా విన్నవించి వెండియు లోకరీత్యనుసారంబున రాజధర్మంబు తేటపడ ని ట్లనిరి. 79

శా. షష్ఠాంశంబు కరంబుఁ బుచ్చుకొని యే • త్క్ష్మాభర్త దేశప్రజ
న్హ్లాదిష్టస్వాంతముఁ జేయఁడా న్నృపతి యూ • హింప న్గతశ్రేయుఁడై
కష్టాత్ముం డగుఁ దండ్రి వోలెఁ బ్రజ సం • త్కారుణ్యుఁడై ప్రోచువాఁ
డిష్టావాప్తి వహించు శాశ్వతయశం • బేపార లోకంబునన్. 80

క. యతచిత్తుఁడై సదావన, హితుఁడై భూప్రజల నధిపుఁ • డిష్టతనయజీ
వితములకైవడిఁ బ్రోచిన, నతనికిఁ జిరకాల మబ్బు • నాయువు యశమున్.

మ. అనఘా యెవ్వఁడు రాజధర్మవిహిత • వ్యాపారధౌరేయుఁడై
యనుమానింపక ప్రోచు నాతఁడు తదీ • యం బైనపుణ్యంబులో
ఘనత న్నాలవపాలు గైకొని సమ • గ్రశ్రేయుఁడై సంతతం
బును లోకేశ్వరలోకనివసుఖతం • బొల్పొందు నిత్యోన్నతిన్. 82

వ. బ్రాహ్మణభూయిష్ఠం బైనయీవానప్రస్థగణంబు భవన్నాథం బయ్యు ననాథం
బైనచందంబున మిక్కిలి రాక్షసులచేత వధియింపం బడు చున్నది భవదధీన
చిత్తుల మై యున్నమచ్ఛరీరంబులు బహుప్రకారంబుల రాక్షసపీడితంబు లై
యున్నవి విలోకింపుము మహాత్మా పంపానదీతీరంబునఁ జిత్రకూటపర్వతంబున
మందాకినీనదీప్రాంతకాంతారంబులఁ జిరకాలంబుననుండి నివసించి యున్నపర
మర్షుల దురవస్థ కొలంది వెట్ట నలవి గాదు బహుప్రకారంబుల భీమకర్ము లగురా
క్షసులచేతఁ గ్రియమాణం బైనవిప్రకారంబు సహింపం జాలక సర్వలోకరక్షణ
సమర్థుండ వైననిన్ను శరణంబు నొందుటకుం జనుదెంచితిమి సర్వలోకంబుల
యందు నీకంటె నైహికాముష్మికసాధనదేవతాంతరం బన్యం బెద్దియు లేదు
గావున ననన్యశరణ్యుల మైనమమ్ము రాక్షసబాధవలన విముక్తులం జేసి కృపా
ళుండ వై రక్షింపుమని బహుప్రకారంబుల దీను లై ప్రార్థించు చున్నయత్త
పోధనులవాక్యంబు లాకర్ణించి ప్రసాదసుందరవదనారవిందుం డై కౌసల్యా
నందనుం డిట్లనియె. 83

రాముఁడు మునుల కభయం బొసంగుట.

ఉ. ఓజటివర్యులార వినుఁ • డున్నతవైఖరిఁ గైకయీవర
వ్యాజమున న్నిశాచరుల • నందఱఁ ద్రుంచి మిముం గృపాగుణ
భ్రాజితశక్తిఁ గాచుట క • రణ్యపదంబున కేగుదెంచితి
న్రాజితకీర్తులార యిటు • ప్రార్థన సేయుట యింత యేటికిన్. 84

ఉ. మంచిది మీరు నన్ను బహు • మానపురస్సరదృష్టిఁ జూచి ప్రా
ర్థించితి రట్లు గాన నిఁక • దేవవిరోధులబాహుశక్తి మ
ర్దించెద నీవనంబు కడుఁ • బ్రీతి దలిర్ప నరాక్షసంబు గా
వించెద మీకు హర్ష మొద • వించెద నించెదఁ గీర్తి దిక్కులన్. 85

ఉ. చెచ్చెరఁ జాప మెక్కిడి ప్ర • సిద్ధశరంబుల రాక్షసావళిఁ

ప్రచ్చినవేళ నాదుశర • బాధకు నోర్వక దైత్యు లాజిలోఁ
బచ్చినవేళ నాదుబల • సంపద లక్ష్మణుబాహువిక్రమం
బచ్చువడంగఁ జూచి మది • నచ్చెరు వందెద రింత యేటికిన్. 86

వ. అని పలికి సాదరంబుగాఁ దపోధనుల కభయదానం బొసంగి వారు తనవెంటం జనుదేర సీతాలక్ష్మణసహితుం డై సుతీక్ష్ణమునీంద్రునాశ్రమంబునకుం బోవ సమకట్టి యచ్చోటు వాసి కొండొకదూరం బరిగి యంత నంత బహూదకంబు లైననదులు పెక్కులు గడచి యొక్కచోట గగనోల్లిఖితశిఖరం బైనయొక్క శైలంబు పొడగని తత్ప్రాంతంబున బహుఫలపుష్పద్రుమశోభితం బైనయొక కాంతారంబుఁ బ్రవేశించి తన్మధ్యభాగంబునఁ జీరమాలాపరిష్కృతం బైన యొక్క మహనీయాశ్రమంబు నిరీక్షించి యందు శాశ్వతుం డైనబ్రహ్మచందంబున సుఖాసీనుం డై మలపంకజటాధరుం డై యున్నసుతీక్ష్ణుని సముచితంబుగా సందర్శించి తచ్చరణంబులకు వందనం బాచరించి వినయపూర్వకంబుగా నిట్లనియె.

శ్రీరాముఁడు సుతీక్ష్ణమహామునిని సందర్శించుట.

క. అనఘాత్మ యేను దశరథ, తనయుఁడ రామాహ్వయుండఁ • దగ మిముఁ జూడం
జనుదెంచితి ప్రేమెక్కఁ, దనమ్మనమున నాశీర్వదించి • మన్నింపఁ దగున్. 88

క. నా విని మునినాథుఁడు సీ, తావల్లభుఁ జూచి కరుణ • దళుకొత్తంగ సం
భావించి యిట్టు లనియెను, బ్రావీణ్య మెలర్ప మధుర • భాషాప్రౌఢిన్. 89

క. సురపతి కెన యగునీ విభు, డరుదెంచుటకతన నిమ్మహావని సుశుభో
త్కర మై పావన మై యలరు, మఱి లే కిట నాధవత్త్వ మం బయ్యెఁ గదా. 90

ఉ. రట్టడి కైకచెయ్దముల • రాజ్యము గోల్పడి భూమిపుత్త్రితోఁ
బుట్టువు వెంట రాఁ దపసి • పూనికఁ గైకొని చిత్రకూట మ
న్నట్టున నున్నవాఁడ వనఁ • గా విని యెన్నఁడు చూతు నంచు ని
ష్ఠట్టున నున్నవాఁడ నస • హాయకుతూహల ముల్లసిల్లఁగన్. 91

వ. మహాత్మా యింతకు మున్ను చటికి సురేంద్రుండు చనుదెంచి ఘోరాంక యత్తింగించి చనియె నేను భవద్దర్శనాకాంక్షి నై దేహంబుఁ బరిత్యజించి దేవలోకంబునకుం బోవకున్నవాఁడఁ దపోబలవిశేషంబునఁ బుణ్యలోకంబుల నన్నింటిని జయించితి దేవర్షిజుష్టంబు లైనతత్తల్లోకంబులందు జానకీలక్ష్మణసహితుండ వై మత్ప్రసాదంబున విహరింపు మనిన నారఘువల్లభుండు మునీంద్రా యేనును సమస్తలోకంబు లాహరించెద నిక్కాననంబున నాకు వసియించుటకుం దగిన యాశ్రమం బానతిమ్ము సర్వభూతహితుండవు మహాత్ముండ వైననీకుశలంబు గాత ముండైన శరభంగునిచేత నాఖ్యాతం బయ్యె ననిన విని లోకవిశ్రుతుం డైన యమ్మునిపుంగవుండు పరమానందభరితాంతఃకరణుం డై మంజుభాషణంబుల నిట్లనియె. 92

చ. అనుపమరమ్యమూలఫల • మై సుకృతంబులకు న్నివాస మై
మునులకు నాటపట్టయి స•మున్నతి నొప్పెడునీవనంబు నీ
కనఘ నివాసయోగ్య మగు • నైనను వన్యమృగంబు లెల్లెడన్
బనివడి నీతపంబునకు • భంగము సేయుచు నుండు నిచ్చటన్. 93

వ. మహాత్మా యివ్వనంబునకు మృగసంఘంబులు చనుదెంచి యకుతోభయం బులై యథేష్టంబుగా సంచరించి నానావిచిత్ర వేషంబులఁ దపోభంగంబుఁ గావించి గ్రమ్మఱం జను చుండు నిచ్చట మృగప్రలోభనరూపదోషంబుకంటె నన్యదోషం బేమియు లే దని పలికిన విని రామభద్రుం డమ్ముని కిట్లనియె. 94

చ. ఇనసమతేజ యేను ధను • వెక్కిడి ఘోరమృగావళి న్మహా
శనినిభశాతబాణములఁ • జంపితి నేని తదర్థమందు నీ
మనమునకు న్విషాద మగు • మా కది మిక్కిలి పీడ సేయు ని
వ్వనమున దీర్ఘకాలము ని•వాస మొనర్పఁగఁ జాల నెంతయున్. 95

వ. అని పలికి రాముండు సీతాలక్ష్మణసహితుం డై యమ్మునీంద్రునాశ్రమంబున నివాసంబుఁ గల్పించుకొని పశ్చిమసంధ్య నుపాసించి మునిపతి యొసంగినతాపసభోజ్యం బైనయన్నంబు భుజించి యతనిచేత సత్కారంబు వడసి మునులతోడ నిష్టకథావినోదంబుల నారాత్రి పుచ్చి మఱునాఁ డరుణోదయంబున సీతాసహితంబుగాఁ బద్మకైరవసౌరభోల్లసితం బైనశీతసలిలంబున మజ్జనంబుఁ గావించి యగ్నిదేవు నారాధించి సురలం బూజించి మహర్షుల సత్కరించి సుతీక్ష్ణమునీంద్రునకు వందనంబుఁ గావించి సవినయవాక్యంబుల ని ట్లనియె. 96

→ రాముఁడు సుతీక్ష్ణుననుజ్ఞని మునులయాశ్రమంబుఁ జూడ ననుజ్ఞఁ బడుగుట. ←

ఉ. ఓమునివర్య నేఁడు సుఖ • మ్ముంటిమి నీకడ నీతపోధన
గ్రామణు లొక్కరీతి నను • రమ్మని పిల్చుచు నున్నవార లెం
తో ముద మొప్ప వారిఁ బరి•తుష్టులఁ జేయుట మేలు గాన నా
నామహనీయతాపసవ•నంబులు గన్గొనఁ బోయి వచ్చెదన్. 97

చ. అనఘచరిత్ర దుర్నయస•మాగతసంపద నొందినట్టిదు
ర్జనుఁ డగురాజుభంగి నవి•షహ్యఘనాతపుఁ డైనయాత్రయీ
తనుఁడు నభంబునం గడుఁ బ్ర•తాపము నొందకమున్నె లక్ష్మణు
జ్జనకజఁ గూడి తాపసవ•నంబులకుం జనువాఁడ నెంతయున్. 98

క. అని పలికి సుమిత్రానందన సీతాసహితుఁ డగుచుఁ • దత్పదములకున్
వినతి యొనరింప నతఁ డక్కునఁ జేర్చి ముదం బెలర్ప • గురుమతి ననియెన్. 99

ఉ. తమ్మునిఁ గూడి నీవు సుప•థంబున నేగుము భూమిపుత్రి యం
దమ్మున వెంట రాఁగ విపి•నంబున నుక్కి యొనర్చి యున్నపు
ణ్యమ్ములప్రోవు లైనముని•నాథుల రమ్యతరాశ్రమప్రదే

శమ్ములు వేడ్కతోడ వరుసం దగఁ గన్గొని రమ్ము రాఘవా. 100

వ. మఱియు ఫుల్లపంకజమండితప్రసన్నసలిలయుతహంసకారండవాకీర్ణంబు లగు సరోవరతటాకంబులు గలిగి దృష్టిరమ్యంబు లగుగిరిప్రస్రవణంబులచేత నావృతంబు లై పరస్పరవైరవిరహితప్రశాంతమృగపక్షిగణంబు లై మయూరాభిరుతంబు లై యొప్పురమణీయారణ్యంబులు విలోకించుచు దండకారణ్యనివాసు లగు మహర్షులచేత సత్కృతుండ వై క్రమ్మఱ మదీయాశ్రమంబునకుం జనుదెమ్మని పలికిన నట్ల కాక యని రాముండు లక్ష్మణసహితంబుగా నమ్మహర్షి చరణంబులకుఁ బ్రణామంబుఁ గావించి యుపాంసులాశిరోమణి యగువైదేహి యొసంగిన శుభతరతూణీరంబులును దీర్ఘంబు లగుచాపంబులును గనకత్సరుఖడ్గంబులును దమ్ముండునుం దానును సముచితంబుగా ధరించి నిజదేహప్రభాపటలం బకాంతారంబునకు గారుత్మతచ్ఛాయ సంపాదింప శీఘ్రంబునఁ బ్రయాణంబున కభిముఖుం డయ్యె నాసమయంబునఁ దదీయసహధర్మచారిణియు నిత్యానపాయినియు దివ్యమంగళస్వరూపిణియు నగుసీతాదేవి నిజభర్త నవలోకించి హృద్యంబగుస్నిగ్ధవాక్యంబున నిట్లనియె. 101

సీత రాముని సత్యసంధత్వపరదారపరాఙ్ముఖత్వాదుల నభినుతించుట.

సీ. ప్రాణేశ శాస్త్రోక్త • భంగి నేయుత్కృష్టధర్మ మీమునికులో • త్తమునిచేతఁ
దప్పక ప్రాప్తించెఁ • దద్ధర్మ మీలోకమందుఁ గామోద్భవం • బైనయట్టి
వ్యసనంబువలనఁ జ • య్యన నివృత్తుండ వైననీచేత నిత్యంబు • నేర్పువలన
నాచరింపఁగ శక్య • మై యుండు మిథ్యాభివాదంబు పరసతీ • వర్తనంబు

తే. ధాత్రి నైరంబు లేని రౌ • ద్రత్వ మనఁగఁ, బొసఁగ నిమ్మూఁడు కామజ • వ్యసనములగు
నందు మొదలి మిథ్యాభివా • క్యంబు కంటెఁ, దక్కినవి రెండు నతిగురు • త్వమువహిం

చ. పరవనితాభిలాషయును • బల్కులబొంకును ధర్మనాశ మం [చు.
డ్రరయఁగ నీకు లేవు పురు • షాధిప మున్నవి రెండు మీఁదటన్
దొరకొనఁ బోవు నేఁ డిచటఁ • దోడ్పడె నంచు వచింప నెట్లగుం
గర మురుధర్మశీలికిఁ ద్రి • కాలమునందును గల్ల నేర్చునే. 103

వ. అని పలికి యారెంటిలోనఁ బరదారాభిగమనాభావంబునం దతిశయం బెఱిం గించుతలంపున వెండియు నిట్లనియె. 104

తే. భావమున నైనఁ గల నైన • భ్రమసి యైన
నన్యకాంతాభిగమన మా • వంత యైన
నధిపకాలత్రయంబునం • దరయ నీకు
లే దనుట కించుకయు శంక • లేదు నాకు. 105

వ. అని పలికి పరదారాభిగమనమిథ్యావచనాభావంబులందుఁ గ్రమంబున హేతుద్వయం బుపన్యసించుతాత్పర్యంబున నిట్లనియె. 106

తే. అనఘచరిత ధర్మిష్ఠుండ • వగుచుఁ బ్రీతి, ననిశము స్వదారనిరతుండ•వైతి నీవు
సత్యసంధుండ వగుచు నా•జనకవాక్య, కారకుఁడ వైతి వింత ని•క్కంబు సువ్వె.
క. సత్యము ధర్మము సర్వము, నిత్యము నీయందు నిలిచి • నెగడుచు నుండుఁ
సత్య మజితేంద్రియుల కివి, యత్యంతభరంబు లగు మ•హాగుణశాలీ. 108

సీత రామునితో జీవహింసచేయఁ దగ దని చెప్పుట.

వ. మహాత్మా నీకు మిథ్యావాక్యపరదారాభిగమనరూపవ్యసనద్వయప్రసక్తి లేదు భవదీయవశ్యేంద్రియత్వం బెఱుంగుదు నెయ్యది మూఁడవది యగునిర్వైరపరప్రాణాభిహింసనరూపవ్యసనంబు గల దది మోహంబువలన రౌద్రత్వరూపాధర్మాంతరంబు సంపాదించు నది యిప్పుడు నీకు సముపస్థితం బయ్యె దండకారణ్యనివాసిమహర్షిరక్షణార్థం బిప్పుడు రాక్షసవధంబు నీచేతఁ బ్రతిజ్ఞాతం బయ్యెఁ గైకేయీవరవ్యాజంబున రక్షోవధార్థంబు శరచాపంబులు గైకొని భ్రాతృసహితంబుగా దండకావనంబునకుం జనుదెంచితి వని యూహించెద రాక్షసవధార్థంబు ప్రస్థితుండ వైననిన్ను విలోకించి భవదీయసత్యప్రతిజ్ఞత్వస్వదారైకసనిరతత్వాది సద్వృత్తంబు విచారించి యుభయలోకసుఖకాంక్షిణి నైననాకు మనఃఖేదం బగు చున్న దని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 109

తే. రఘుకులోత్తమ దండకా•రణ్యగమన, మరయ నీకు హితంబుగా•దని తలఁచెదఁ
గరము నీయర్థమం దొక్క•కారణంబు, గలదు వినిపింతు వినుముని•శ్చలతమించి.
క. ధనువును శరములుఁ గైకొని, జననాయక నీవు భ్రాతృ•సహితుఁడ వై యు
వ్వనమునకుఁ జనితి వేనియు, దనుజులఁ గని శరము విడువఁ•దలఁపు వొడము దే.

సీత రామునకు ధనుర్ధారణము వికారహేతు వని నిరూపించుట.

తే. అధిప ముంగల నున్న శ•రాసనంబు, వినుము నృపులకుఁ దేజోభి•వృద్ధి నొసఁగు
నెంతయుసమీపమునను న్న•యింధనములు, శ్వసనసఖునకుఁ దేజం బొ•సంగినట్లు.
వ. ఇందులకు నొక్కయితిహాసంబుగల దెఱింగించెద వినుము. 113
శా. దేవా ము న్నొకపుణ్యకాననమునఁ • ధీరోత్తముం డాత్మవి
ద్యావరిష్ఠుఁడు విప్రుఁ డొక్కఁడు తపం • బారూఢిఁ గావింపఁగా
దేవాధీశుఁడు తత్తపంబుఁ జెఱుపఁ • దీపించుఖడ్గంబుఁ గొం
చావిప్రోత్తముఁ డున్నచోటికి భటుం • డై వచ్చె దంభాకృతిన్. 114
తే. శక్రుఁ డిభ్భంగి నతనియా•శ్రమపదంబుఁ, జేరి తనచేతిఖడ్గ మ•ప్పాఱుచేతి
కిచ్చి మునివర్య దీని నా • వచ్చునంత, దాఁక రక్షింపు మనిచెప్పి•తడయకరిగె.
వ. అంత నవ్విప్రుండు శక్రదత్తశస్త్రంబు పరిగ్రహించి న్యాసరక్షణతత్పరుం డై స్థాపితవస్తువిషయవిశ్వాసంబువలన నేమఱక ఫలమూలహరణార్థం బరుగు నప్పుడును ఖడ్గంబుఁ గొనిపోవుచు నతిప్రయత్నంబున దాని రక్షించుచు వనంబునం జరించుచు నంతకంతకుఁ గ్రమంబున నత్తపోధనుండు శస్త్రసంవాసంబు

వలనఁ దపంబు విడిచి క్రూరబుద్ధి నధిగమించి ప్రమత్తుండై యధర్మకర్శితుండై రౌద్రాభిరతుండై నిరయగతికిం జనియె నిది శస్త్రసంయోగకారణం బైనపురావృత్తాంతంబు వహ్నిసంయోగంబెట్లు వస్తువునకు వికారహేతు వగు నట్లు శస్త్రసంయోగంబును శస్త్రధారికి వికారహేతు వగు నని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

చ. ఘనుఁడవు నీవు నీమతము • గా దని పల్కఁగఁ జాల నైన బ
ల్పనవున స్నేహదర్శితబ•లంబున నాడితి దీనిఁ దప్పు గాఁ
గొన కిది యెంత యంచు మదిఁ • గుర్కుక నావచనంబుఁ బట్టి నే
ర్పునఁ బలలాశికోటిపయిఁ • బుట్టినరౌద్రత నుజ్జగింపుమీ. 117

క. పగఁ గొనినవారిఁ జంపం, దగుఁ గాక నృపాలచంద్ర • తడయక నీకున్
బగఁ గొననివారి దైత్యులఁ, దెగజూడం దగదు గలవె • దీన శుభంబుల్.

తే. అధిప దైత్యవధారంభ•మంతకంత, కఖిలలోకహింసాబుద్ధి • నవలఁ గలుగఁ
జేయు నేయపరాధంబుఁ • జేయనట్టి, సర్వజనుల హింసించుట • కోర్వఁ జాల.

సీత రామునికి వనవాసులకుఁ బరహింస దగ దని చెప్పుట.

సీ. క్షత్రధర్మోచిత • సాధురక్షణవృత్తు లైనవీరుల కర•ణ్యప్రవాసి
హానిసంరక్షణ•మాత్రంబు ధనువుచేఁ గార్యంబు సర్వరా•క్షసులఁ జంపి
మునుల రక్షించుట • మనకుఁ గార్యము గాదు రాజ్యపాలనశీల • రాజధార్య
మైన శస్త్రం బేడ • మానితరాజ్యంబు విడిచి యిప్పుడు ము•నివృత్తిఁ బూని
తే. వచ్చి సొచ్చినవన మేడ • వసుమతీశ, కార్యహింసాభిలక్షణ•కర్మ మేడ
మఱియు హింసారహితతప•శ్చరణ మేడ, బుద్ధి నరయు నన్యోన్యవి•రుద్ధ మయ్యె.

తే. దేవ మనచేత నిప్పుడు • దేశధర్మ, మాచరింపంగఁ దగుఁగాక • యన్య మేల
శస్త్రసేవనమునఁ గలు•షంబు గలుగు, క్షత్రధర్మం బయోధ్యలోఁ•జలుప వచ్చు.

తే. రాజ్యముఁ బరిత్యజించి య•రణ్యమునకు, వచ్చినందుకుఁ బరహింస•వదలి మౌని
వృత్తిఁ బూని వర్తించెద•మేని దేవ, తల్లిదండ్రుల కధికము•దంబు గలుగు. 122

క. ధర్మమున ధనము దొరకొను, ధర్మంబునఁ బరమసుఖము • దనరుచు నుండున్
ధర్మమునఁ గలుగు సర్వము, శర్మద యీజగము ధర్మ•సారము సుమ్మీ. 123

వ. మహాత్మా కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదికంబు లైననియమంబులచేత శరీరంబు కృశింపం జేసి నిపుణు లగువారిచేత ధర్మంబు ప్రాపింపం బడు సుఖాధిష్ఠానానువర్తనంబున సుఖంబు గలుగదు గావున రాక్షససంహారోద్యోగంబు కర్తవ్యంబు గాదు నీవును నిత్యంబును శుచిమతి వై తపోవనంబున నేతత్కాలసదృశం బైన ధర్మంబు ననుసరించి వర్తింపుము త్రిలోకాంతర్వర్తిజనధర్మాధర్మాత్మకం బైన సర్వంబును మీకు విదితం బై యుండు మీకు ధర్మం బుపదేశించుట కెవ్వండు సమర్థుండు స్త్రీచాపలంబున నిది నాచేత సముదాహృతం బయ్యె భార్యసహి

తుండవై బుద్ధిచేత విచారించి చిత్తంబునకుం దోఁచినభంగి నవధరింతు
గాక యని పలికిన భర్తృభక్తి యగునాదేహివాక్యంబు విని రాముండు ము
పరిపాలనాత్మకధర్మసంస్థితుం డై యద్దేవి కిట్లనియె. 1

రాముఁడు సీతతో రాజులకు సాధురక్షణం బావశ్యకం బని చెప్పుట.

చ. చకితమృగాక్షి నీపలుకు • సత్యము క్షత్త్రియవీరధర్మదీ
పకము హితంబు పథ్యము శు•భంబు వరంబు మనోహరంబు నై
ప్రకటిత మయ్యెఁ గార్ముకముఁ • బట్టినభూపతి కార్తరక్షత
ప్పక దగు నంచు నీవె యిటు • పల్కితివే యిఁకఁ జెప్ప నేటికిన్. 1

ఉ. వారిజగర్భతుల్యు లగు• వారు మహర్షులు సంతతంబు దు
ర్వారపటుప్రతాపబల•వద్రజనీచరబాధితాంగు లై
వారక యేగుదెంచి జిత•వైరిని నన్శరణంబు నొంది రం
భోరుహగంధి యమ్మునులఁ • బ్రోవనినాకు యశంబు గల్గునే. 1

చ. నరపిశితోపజీవులు ఘ•నాఘన దేహులు క్షుద్రయామినీ
చరు లతిఘోరభంగిఁ దము • సారెకుఁ గాఱియపెట్టి సంతతాం
తరితమఖాదికార్యకల•న న్గనుదోయికిఁ గూర్కు లేక ది
క్కఱి మునిపుంగవు ల్గడు సు•ఖస్థితిఁ గానక యున్నవారొగిన్. 1

తే. నిత్య మీదండకారణ్య•నిలయు లైన, మునులు రాక్షసపీడిత•మూర్తు లగుచ
దపము లన్నియుఁ జాలించి•తమకురంత, చింత లన్నియు నాతోడఁ•జెప్పుకొని

తే. ఏను నత్తాపసేంద్రము•ఖోక్తి, విని తదంఘ్రుల కెఱఁగి యో•విప్రులార
యింత వగ పేల నాకు మీ•చింత లెల్లఁ, జెప్పుఁ డెంతటిపనినైన•జేయువాఁడ

క. అని యేను బలుక విని యి, ట్లనిరి రఘూత్తంస దండ•కారణ్యమునన్
దనుజులు మము బాధించుచుఁ, గనారిలుచు నున్నవారు • గావుము కరుణన్

క. ఎచ్చోట నుండి వత్తురో, విచ్చలవిడి పర్వహోమ•వేళల శాలల్
చొచ్చి శుచికుండముల బలు, మచ్చరమున నింతు రస్థి•మాంసంబు లొగిన్.

క. దనుజులరాయిడి కోర్వక, దినకరకులవర్య నీవె • దిక్కని దైన్యం
బున శరణ మొందినారము, ఘనకృప రాక్షసులఁ ద్రుంచి•కావుము మమ్మున్.

సీ. భూరితపోబలం•బున దైత్యుల వధింప శక్తుల మైనను • జనవరేణ్య
బహుకాలమున నుండి • పడసినఘనతపంబునకు హాని జనించు•ననుచు ఘో
దనుజబాధితుల మ•య్యును వారి శపియింప నోడి యున్నాము త•దుగ్రబా
నడఁచి ప్రోవుము కరు•ణాంభోనిధి యటంచు గురుదైన్యమున వేఁడు•కొనిరి గా

ఆ. దీను లైనమునుల•దీనత్వ ముడుపుట, కంటె వేఱె ఫలము • గలదె నాకుఁ
గ్రూరు లైనదైత్య•వీరులఁ జంపినఁ, బాప మేల గలుగు • పంకజాక్షి. 13

వ. దేవి రాజత్వం బంగీకరించుటకు సాధుసంరక్షణంబు ఫలంబు గదా మునిరక్ష

ర్థంబు ప్రాణంబు లొసంగినం గొఱంత లే దేను గై కేయీవరవ్యాజంబున వనం
బునకుం జనుదెంచుటయు దండకారణ్యనివాసిమునిరక్షణార్థం బని యెఱుం
గుము నాయందు సౌహార్దస్నేహవిశేషంబున హితంబుఁ జెప్పితివి దానం దప్పు
లేదు ప్రాణంబులకంటె గరీయసివి గావున నీపలుకులకు సంతోషించితి నిది
మొదలు సాధుసంరక్షణార్థంబు రాక్షసవధంబున కుపక్రమించెద నని నానావిధ
ప్రియాలాపంబుల నమ్మైథిలరాజనందని గారవించి యద్దేవి నడుమ నిడుకొని
లక్ష్మణుండు పిఱుందదెసం జనుదేరఁ దాను ముంగలి యై యచ్చోటు వాసి
మహారణ్యమార్గంబుఁ బట్టి పోవుచు. 134

చ. అటఁ జని కాంచె రామవిభుఁ • డంబరచుంచిరసాలభూర్జరీ
కుటజతమాలతాలవట•కుందకురంటకకోవిదారవి
స్ఫుటకరవీరలోధ్రతరు•చూతమధూకవిశాలశింశుపా
పటలవిరాజితం బయిన•భాసురదానము భూరిరావమున్. 135

వ. మఱియు నమ్మహాగహనంబునందు. 136

సీ. పల్వలోత్తీర్ణకిటి•భద్రవరాహంబులు గుంపు లై సెలయేళ్లు • రొంపి సేయ
సెలయేటియిసుకతి•న్నెలసింహపోతంబు లురుసామజములపై • నురువడింప
సెలవుల రురుడింభ•పలలసారము గాఱఁ గ్రోల్పులు ల్పొదరిండ్ల• గుఱక లిడఁగ
సలలితఘూసశా•ర్దూలచరన్మృగపంక్తి భిల్లాగమనభీతిఁ • గ్రేళ్లు దాఁటఁ

తే. జండగండకవేదండ•శరభభల్ల, శల్యసారంగచమరికా•శశకఖడ్గ
భూరికాసరమహిషదు•ర్వార మైన, యమ్మహారణ్యమధ్యమం • దరిగియరిగి. 137

రాముఁ డొకానొకతటాకంబునందు వాద్యధ్వనుల వినుట.

మ. ఒకచో రాముఁడు కాంచె నభ్రపదసం•యుక్తోర్మిసంచారము
న్వికసత్సారసచక్రవాకబిసభు•గ్వేదండరాడ్వారముం
బ్రకటామోదమరాళసేవితలస•త్పంకేరుహోదారముం
బకుళాబ్జాకరతీరముఁ సువిలస•ద్ద్వారంబుఁ గాసారమున్. 138

వ. మఱియు నాసరోవరంబు యోజనాయతంబును వనవారణాలంకృతంబును గమఠ
మీనగ్రాహపాఠీనాభియుతంబును నై యొప్పె నందు. 139

క. హృద్యం బై శ్రోత్రములకు, వేద్యం బై నీటిలోనఁ • బృథుసుందర మై
సద్యస్సుఖసూచక మై, వాద్యధ్వని దోఁచె దుర్ని•వారస్ఫూర్తిన్. 140

క. విని రామభద్రుఁ డిచ్చట, జను లెవ్వరు లేరు వాద్య•శబ్దము నీటన్
వినఁబడుట కేమిహేతువొ, యని యచ్చెరు వడరఁ గౌతు•కాన్వితమతి యై.

క. అచ్చెరువడ గాఢతపం, బచ్చుగఁ డం జేయుచున్న•యనఘుఁ దపస్వి
న్సచ్చరితు ధర్మభృత్తుని, నచ్చిన కుతుకమునఁ జూచి • యిట్లని పలికెన్. 142

శా. ధ్యానం బొక్కటి పుట్టె నిమ్మడువులో • వర్ణింపఁ జేత స్సమా

ధ్వానం బై విన నయ్యెడిం జెవుల కింద్రా నిర్జనం బైనచో
స్వానం బేల జనించెఁ గౌతుకము దైవా! యింగ నీచందము
న్మౌనిగ్రామణి తెల్పు నా నతఁడు సమ్మానించి తా నిట్లనున్. 143

ధర్మభృతుండు రామునకుఁ దటాకమందలివాద్యధ్వనులకుఁ గారణం బెఱింగించుట.

సీ. అనఘాత్మ వినుము పంచాప్సరం బనుతటాకం బిది మును మాండకర్ణియనెడు
మునిపతి తపముపెంపున దీని నిర్మించెఁ బది వేలవర్షము ల్పరమనిష్ఠఁ
గరువలి భుజియించి ఘనతపం బొనరింపఁ దత్తపోవహ్నిసంతప్తు లగుచు
వేల్పులు దలపోసి విఘ్నంబుఁ గావింప వంచించి యప్సరఃపంచకంబు
తే. ననుప వారలు వలపుల నతని ధైర్య, మహిమ లోఁగొన నమ్ముని మదనవశత
దేవకాంతలఁ బత్నులఁగా వరించి, యింపు దళుకొత్తఁ జాలఁ గ్రీడింపఁదలఁచి.

వ. ఈతటాకంబునం దంతర్గతగృహంబు సృజించి యిందు నిత్యంబు నవ్వేలందులం గూడి యథేచ్ఛావిహారంబునం గ్రీడించుచుండు నీనిస్వనంబు సంక్రీడమానలైన యత్తలోదరుల భూషణస్వనోన్మిశ్రం బైనగీతవాదిత్రశబ్దం బిచ్చట వర్తించు వారికి మనోహరంబుగా వీతెంచుచుండుననిపలికిన రాముండు పరమాద్భుతంబు నొంది యమ్మునిమహత్త్వంబు కొండొకసేపు వక్కాణించి సీతాలక్ష్మణసహితం బుగా నచ్చోటువాసి కుశచీరపరిక్షిప్తంబును నానావృక్షసమావృతంబు నై యమ్మహారణ్యంబునం జెలువొందు తాపసాశ్రమమండలంబుఁ బ్రవేశించి. 145

చ. దిన మొకయాశ్రమంబున నతిప్రమదంబున నున్కి సేయుచున్
మునికృతహోమమంత్రరవము ల్వినుచుం బ్రతిపూజనంబుఁ గై
కొనుచుఁ గుశాస్తరంబుపయిఁ గూర్కుచు మూలము లారగించుచున్
మునులకు విందయై రఘువిభుండు చరించెను దండకాటవిన్. 146

చ. ప్రమదముతో నెదుర్కొని తపఃఫలముం బలె రాముని న్మునుల్
దమతమయాశ్రమంబులకుఁ దప్పక దోడ్కొని పోయి వేడ్క న
క్లమముగఁ బాద్య మర్ఘ్యము ఫలంబు కుశాస్తరణం బొసంగి ని
త్యము మముఁ గావు మోరఘువతంస యటంచు నుతించి రెంతయున్. 147

క. చెలువుగ నీగతి రాఘవుఁ, డలయక దినదినము దండకారణ్యమునం
గల తాపసాశ్రమంబులు, గలయఁగఁ జరియించె ననుజకాంతాయుతుఁడై. 148

క. ఈరీతి ఘోర మగు కాంతారంబునఁ దిరుగుచుండ దాశరథికి సొం
పార సమయాబ్దములలో, నారూఢిగ వర్షదశక మయ్యెం బెలుచన్. 149

వ. ఇట్లు రాముండు వనంబున నొక్కచోట నిఱువదిరెండునెలలును నొక్క చోటఁ బదునాల్గునెలలును నొక్కచోటఁ బదియేనునెలలును నొక్కచోటఁ బదియాఱు మాసంబులును నొక్కయెడ నర్ధాధికదశమాసంబులును నొక్క యెడ నర్ధాధికైకాదశమాసంబులును నొక్కయెడఁ బదుమూఁడుమాసంబు

లును నొక్కయెడఁ బదునెనిమిదిమాసంబులును గా నిట్లు దశవర్షంబులు గడపె నంత నారఘువల్లభుండు సీతాలక్ష్మణసహితుం డై వెండియు నెప్పటి సుతీక్ష్ణమునియాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి యతనిచేతం బ్రతిపూజితుం డై యచ్చటం గొన్ని దినంబు లుండి యొక్కనాఁ డమ్మునిం జేరి యి ట్లనియె. 150

సుతీక్ష్ణమహర్షి రామున కగస్త్యాశ్రమమునకు దారిఁ దెల్పుట.

సీ. మునినాథ యీవనం • బున భగవంతుండు కనకగర్భాభుం డ • గస్త్యమౌని
యున్నవాఁ డని వింటి • మున్నా మునిశ్రేష్ఠుఁ డెచ్చట నున్నవాఁ • డెఱుఁగఁ జెప్పు
మమ్మహాత్ముని ప్రసా • దమ్ముఁ గై కొనునట్టితలఁపు జనించెఁ ద • త్పాదములకు
నెప్పుడు మ్రొక్కుదు • నెపుడు భాషింపుదునో యనితమిఁ బూని • యున్నవాఁడ

తే. ననిన నమ్మౌనినాయకుఁ • డనఘ యేను, గఱపఁ బూనినదాని నా • కంటె మున్ను
నీవె నొడివితి వాముని • నెలవు తెఱఁగుఁ, దెలియఁ జెప్పెద వినుము సం • దేహ ముడిగి.

వ. మహాత్మా యిచ్చటికి యోజనచతుష్టయమాత్రదూరంబున నగస్త్యభ్రాత యగు సుదర్శనముని తపోవనంబు గల దయ్యాశ్రమంబు పిప్పలీవనశోభితంబును బహుపుష్పఫలోపేతంబును రమ్యంబును నానాశకునినాదితంబును స్థలప్రాయంబును హంసకారండవచక్రవాకోపశోభితప్రసన్న సలిలభాసుర సరోవరతీరవికసత్పద్మకైరవకుముదషండమండలాంతర్గతమకరందపానమత్తమధుకరఝుంకారసంకులంబు నై యొప్పుచుండు దక్షిణాపథంబున నయ్యాశ్రమంబునకుం జని యందు నారేయిగడపి మఱునాఁ డరుణోదయంబునఁ గదలి దక్షిణదిశాభిముఖుండ వై యొక్కయోజనం బరిగిన నచ్చటఁ గుంభసంభవాశ్రమంబు బహుపాదపసంవృతం బై రమణీయం బై యుండు నందు వై దేహి హృద్యంబగునట్లుగా భవత్సహిత వై విహరించు నట్లు గావున. 152

క. ఇనవంశశేఖర యగ, స్త్యునిఁ జూడఁ దలంచితేని • సుముహూర్తమునం
జను మిప్పు డనుచుఁ బలికిన, విని రాముఁడు మ్రొక్కి యతని • వీడ్కొని పెలుచన్.

వ. సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా నచ్చోటు గదలి రమ్యంబు లగువనంబులును మేఘసంకాశంబు లగుపర్వతంబులును నిమ్నంబు లగుసరోవరంబులును దీర్ఘప్రవాహంబు లగునదీనదంబులు నెడనెడ నవలోకించుచు సుతీక్ష్ణోపదిష్టమార్గంబున దూరంబు చని సంహృష్టహృదయుం డై లక్ష్మణున కి ట్లనియె. 154

రాముఁ డగస్త్యతమ్ముఁ డగుసుదర్శనునాశ్రమముఁ జేర నరుగుట.

ఉ. తమ్ముఁడ కుంభసంభవుని • తమ్మునియాశ్రమభూమికంటె యుం
ద మ్మగుచున్న దెంతయు ను • దగ్రఫలప్రసవప్రకాండభా
రమ్మున సన్నతంబు లగు • మ్రాఁకులు వ్యోమము నంటి చాల మా
ర్గమ్మున నెల్లెడ న్దఱచు • గా బహుభంగుల నిండి యుండఁగన్. 155

చ. విరిసినపిప్పలీఫలని • విష్టమనోహరభూరిసౌరభం

బురుగతి గాడ్పు రేఁపఁ గటు • కోదయమై వనభూమి నిండ బ
త్తిరముగ నెల్లెడం బరిమ • ళించుచు నున్నది కంటె యమ్ముసీ
శ్వరుగుణసౌరభోత్కరము • చారుతరంబుగ వీచెనో యనన్. 156
తే. నరవరాత్మజ కంటె లూ • నంబులైన, లలితవైడూర్యవర్ణ దః • ర్భలు నవాంబు
జములు సంతీర్థకాష్ఠసం • చయములంత,నంతఁజూపట్టుచున్న వి • యాశ్రమమున.
క. శ్యామాభ్రశిఖరనిభమై, ధూమాగ్రం బివ్వనమునఁ • దోఁచెడిఁ గంటే
యీమునితపోగ్నిసంభవ, ధూమం బీవగిది నున్న • దో యన దళమై. 158
క. రమణీయము లగుఘనతీ, ర్థములఁ గృతస్నాను లగుచు • ధరణీదివిజో
త్తములు సమార్జితసుమముల, సుమోపహారం బొనర్పఁ • జొచ్చిరి కంటే.159
తే. నిత్యతపమున మిత్తిని • నిగ్రహించి, భువనహితకాంక్ష నేమహా • పుణ్యుఖ్యాతి
చేత నీదిక్కు లోకప్ర • సిద్ధికెక్కె, నట్టి మునియాశ్రమం బిది • యనఘచరిత.

రాముఁడు లక్ష్మణున కగస్త్యకృతవాతాపీల్వలసంహారప్రకారంబుఁ దెల్పుట.

క. అనఘా ము న్నీవనమున, ననిశము వసియించి యుందు • రతిపాపమతుల్
దనుజులు వాతాపీల్వలు, లను వారలు దేవభూసు • రాంతకు లగుచున్. 161
తే. వారిలో నిల్వలుం డను • వాఁడు మిగులఁ, గృత్రిమమహీసురత్వ మం • గీకరించి
వేదభాష భాషించుచు • సాదరముగఁ, దాపసుల శ్రాద్ధ మని నిమం • త్రణము చేసి.
ఆ. పూని మేషరూపుఁ • డైనవాతాపిని, నడిచి చంపి వండి • కుడువఁ బెట్టి
వారు దిన్నపిదప • వాతాపి రమ్మని, ప్రీతి నిల్వలుండు • పిలుచు నంత. 163
క. భీషణరవమున బెట్టుగ, ఘోషించుచుఁ గడుపు సించి • కొని శీఘ్రమునన్
మేషాకృతితో నప్పుడు, దోషాటుఁడు వెడలి వచ్చుఁ • దోరపుబలిమిన్. 164
క. అంత మృతు లైనవిప్రుల, నెంతయు గృధ్రములపగిది • నిద్దఱు దనుజుల్
వంతుల బడి భక్షించుచు, సంతోషింపుదురు దుర్వి • చారస్ఫూర్తిన్. 165
ఉ. ఇంపుగఁ దారకాసికర • మెన్నఁగ వచ్చు మహీరజంబు లె
క్కింపఁగ వచ్చు నీరనిధి • కిం గలయూర్ములు నెంచ వచ్చు నా
కంపము లేక నిల్వలుఁడు • గాఱియపెట్టి నికృష్టవృత్తిచేఁ
జంపిన తాపసోత్తముల • సంఖ్య యొనర్పఁగ రాదు యేరికిన్. 166

రాముఁడు సుదర్శనమహర్షిని సందర్శించుట.

వ. ఇట్లు దుర్వారగర్వాతిరేకంబున నప్పూర్వగీర్వాణులు ధరణీసుపర్వుల వధించు చుండు నంతఁ గొంతకాలంబునకు దేవమునిప్రార్థితుండై యగస్త్యమునీం ద్రుం డిచ్చోటికిం జనుదెంచుటయు నెప్పటియట్ల నయ్యిల్వలుం డమ్మహాత్ముని బ్రాహ్మణార్థంబు నియమించి మేషరూపుం డైనవాతాపిం జంపి తన్మాంసంబుఁ బక్వంబుఁ జేసి పెట్టి యతండు గుడుచు నంతఁ దొల్లింటిచందంబున వాతాపిం జీరిన నమ్మునీంద్రుండు ప్రహసించుచు నిల్వలుఁ జూచి యెక్కడ వాతాపి మదీయ

జాఠరానిలశిఖాపరంపరల భస్మీభూతుం డై బహుకాలసంచితదురితవిశేషంబున యమక్షయంబునకుం జనియె నని పలికిన నన్నిశాచరుండు క్రుద్ధుండై యగస్త్యునిం బ్రధర్షించిన నమ్మహానుభావుండు రూక్షప్రేక్షణంబుల నిరీక్షించుటయుం దత్క్షణం బా రాక్షసుండు శుష్కతృణంబుపగిది దందహ్యమాన దేహుండై నిధనంబు నొందె నివ్విధంబున లోకహితార్థంబు దుష్కరం బైనకర్మంబుం జేసి నట్టిమహానుభావుం డగస్త్యుం డమ్మహామునిభ్రాతపుణ్యాశ్రమం బిది యని పెక్కువిధంబుల నమ్మహర్షిప్రభావంబు వక్కాణించుచు సూర్యుండు గ్రుంకిన పశ్చిమసంధ్య నుపాసించి సీతాలక్ష్మణసహితుండై రాముండు రమ్యం బగుతదీయాశ్రమంబుం బ్రవేశించి సముచితంబుగా నమ్మహర్షి సందర్శించి తచ్చరణంబులకు నమస్కరించి యతనిచేతం బ్రతిపూజితుం డై ఫలమూలంబు లుపయోగించి యారాత్రి యచ్చట వసియించి మఱునాఁడు సూర్యోదయసమయంబునం గాల్యకరణీయంబులు దీర్చి తగినతెఱంగున నమ్మునీంద్రునిచేత నామంత్రణంబు వడసి సుతీక్ష్ణోపదిష్టమార్గంబుం బట్టి జానకీలక్ష్మణోపేతంబుగాఁ బరమానందంబునం జని చని. 167

రాముం డగస్త్యాశ్రమముఁ జేరుట.

చ. ఇనకిరణాలికిం జొరవ • యీని మహాగహనంబున న్రయం
బునఁ జనుచు న్రఘూత్తముఁడు • పొల్పుగఁ గాంచె మదద్విపేంద్రహ
స్తనిహతసాలసంగతపతంగవిరావవిరాజితంబుఁ బా
వనకపిశోభితంబు ఫలవంతము నైన తరుప్రతానమున్. 168

వ. అప్పుడు. 169

చ. మిహిరసమానతేజుఁడు సమీపగతుండును బూజనీయుఁ డౌ
మిహిరకులావతంసుపయి • మేడలనుండి పురాంగన ల్ప్రహృ
ష్టహృదయలై ప్రసూనములఁ • జల్లినభంగి మరుత్ప్రయుక్తభూ
రుహగతనూత్నవల్లికలు • రూఢిని జల్లె లసత్సుమంబులన్. 170

చ. అనుపమదీర్ఘచాపధరుఁ • డైనను దత్కరుణార్ద్రభావసూ
చనమగు స్నిగ్ధగాత్రము నశంక మనంబునఁ జూచుచు న్ముదం
బనుపమరాగముం జెలఁగ • నవ్వలఁ బోవక నిల్చి శంబరాం
గనలు విశాలనేత్రములు • గ్లులుటకు న్భల మొందె నెంతయున్. 171

క. ఈవిధమున రఘుపుంగవుఁ, డావనసౌభాగ్యగరిమ • లటుబహుగతుల
న్భావమునకు సమ్మోదముఁ, గావింప సుమిత్రపట్టిఁ • గని యిట్లనియెన్. 172

రాముఁడు లక్ష్మణున కగస్త్యాశ్రమవిశేషముల నభివర్ణించి చెప్పుట.

క. కనుఁగొంటె కుంభభవపా, వనపుణ్యాశ్రమముఁ జేర • వచ్చితి మిచట
న్ఘనమృగఖగములు దిరిగెడి, వనవీథుల విగతజాతివైరము లగుచున్. 173

క. తరుణులతోడఁ బెనంగెడు, పురుషులచందాన నిచట • భూరుహచయము
ల్తరుణలతలతోఁ బెనఁగొని, కర మొప్పుచు నున్న వీవు • కంటె కుమారా.
తే. చారుపత్రంబులై నవవృ • క్షములు శాంత, ఖగమృగంబులు గలిగి శృం • గారఘణితిఁ
దనరు చున్నవి గాన నీ • వ్వన మగస్త్య, మునివరాశ్రమమగు నిక్క • మనఘచరిత.
తే. అనఘుఁ డెవ్వాఁడు లోకంబు • లందునైజ, కర్మమునఖ్యాతివడసెన • గస్త్యుఁ డనఁగ
నట్టిపుణ్యునియాశ్రమ • మదిగొ గంటె, కన్నులకు విందు సేయుచు • నున్న దివుడు.
చ. కమలభవప్రభుం డగున • గస్త్యమహామునినాథుపావనా
శ్రమ మిదె రమ్మటంచు విల • సత్కిసలాంగుళిసాలహస్తముల్
క్రమమున నెత్తి యున్న దఖ • గధ్వనుల న్నను బిల్చు చున్నచం
దమునఁ జెలంగు చున్నయవి • తమ్ముఁడ కంటివె యివ్వనావళుల్. 177
వ. మఱియు నిమ్మహాని యాశ్రమంబు ప్రాజ్యధూమాకులవనంబును జీరమాలాపరి
ష్కృతంబును బ్రశాంతమృగయూథంబును నానాశకునినాదితంబు నై యొప్పు
చున్నది విలోకింపుము. 178
తే. నిత్యతపమున మృత్తిని • నిగ్రహించి, యఖిలహితకాంక్ష నెవ్వఁడీ • యామ్యదేశ
మనుదినంబును మునిశర • ణ్యముగఁ జేసె, నయ్యగస్త్యునియాశ్రమ • మదిగొ గంటె.
క. మేరుముఖభూమిధరభూ, దారకమత శేషదిగిభ • తతులకు నెనయై
యీరమ్యాశ్రమ మతితే, జోరాజిత మగుచుఁ బొల్చుఁ • జూచితె యనఘా.
తే. అనఘ యిమ్మానివర్యుఁ డీ • యామ్యదిక్కు, నాటపట్టుగఁ గైకొన్న • నాఁట నుండి
యిచట దనుజులు వర్తింతు • రెల్లప్రొద్దు, పరమునీంద్రులభంగి ని • ర్వైరు లగుచు.
సీ. స్వారాజ్యగర్వధూ • ర్వహనహుషైశ్వర్య శోషణం బెవ్వాని • భాషణంబు
భృతమహోర్మివ్యాప్త • వితతపాథోరాశి వరజలం బెవ్వాని • కరతలంబు
చటులమేషాకార • కుటిలవాతాపిభక్షణశాలి యెవ్వాని • జఠరకీలి
భూరివింధ్యాద్రిదు • ర్వారమహోత్సేధనాశనం బెవ్వాని • శాసనంబు
తే. అట్టిపరమేష్ఠిసన్నిభుఁ • డైనకుంభ, సంభవునియాశ్రమం బిదె • స్వర్గతుల్య
మగుచు రాజిల్లు చున్నది • వికృతజాతి, వైరమృగపక్షిరాక్షసో • దార మగుచు.
వ. మఱియు భగవంతుం డైనయగస్త్యమహామునినామగ్రహణంబున నీదక్షిణ
దిశ క్రూరకర్ము లగురాక్షసులచేత ధర్షించుట కశక్యం బనియు సజ్జనాభిగమ్యం
బనియు ముల్లోకంబులం బ్రసిద్ధి వహించెఁ జిరజీవి యైనయీయగస్త్యునియాశ్ర
మంబు శ్రీమంతం బై వినీతజనసేవితం బై యొప్పు నీలోపాముద్రాకాంతుండు
విశ్రుతకర్ముండును లోకార్చితుండును సాధుజనహితరతుండును గావున సమా
గతుల మైనమనకు శ్రేయం బొసంగు నట్లగుటం జేసి. 183
ఉ. ఇల్వలభంజనుం డయిన • యీమునియంఘ్రుల కుత్సుకాత్మ లై
చెల్వుగ నిత్య మర్చనము • సేయుచుఁ బుణ్యకథేతిహాసము

ల్పల్విడఁ బ్రీతితో వినుచుఁ • బాయక తత్కృప నొంది యిందు ని
చ్చ ల్వనవాసశేషదివ•సంబులు పుచ్చుఁగ రాదె లక్ష్మణా. 184

ఉ. నిచ్చలు దేవదానవము•నిప్రభుచారణసాధ్యు లాది గా
నిచ్చట నెవ్వనిం గుతుక • మేర్పడ వేడ్క భజించు చుందు రా
సచ్చరితు న్సమ స్తముని•స త్తమునిన్ సుగుణాలవాలుని
న్మచ్చట దీరఁగా మనము • మోదమునం గొనియాడు టొప్పదే. 185

చ. నరసురయక్షకింపురుష• నాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యకి
న్నరగరుడాదు లెంతయు న•నారత మిమ్మునినాథుఁ గొల్చుచుం
బరమమునీంద్రుల న్వరవి•మానరథస్థులఁ జేసి సమ్ముదో
త్కరమున వెంటఁ దోడుకొని • గ్రక్కునఁ బోదురు శక్రువీటికిన్. 186

తే. కామవృత్తుండు క్రూరుండు • ఘాతుకుండు
పండితుఁడు గానివాఁడు శ•ఠుండు ఖలుఁడు
గూఢవిప్రియకారియు • క్షుద్రుఁ డిచట
నిలిచి జీవింపఁ గాఁ జాలఁ • డలఘుచరిత. 187

తే. మును లనేకు లివ్వనమున • ఘనతపోవి,శేషనిష్ఠలు సల్పి సం•సిద్ధు లగుచు
దివ్యదేహు లై రవినిభ• దేవయాన, మెక్కి చనుదురు హరిపురి•కక్కజముగ. 188

తే. దశరథాత్మజ యిచట భూ•తములచేత,సురలు ప్రార్థితు లయి మెచ్చి•పరమకరుణ
వెలయ యక్షత్వమ మరత్వ•మలఘురాజ్య,మిత్తురీయాశ్రమమహత్త్వ•మిట్టిదరయ.

లక్ష్మణుఁ డగస్త్యమహర్షికి రామునిరాక యెఱింగించుట.

తే. అనఘ లక్ష్మణ నీవు ము•న్నరిగి నాదు,రాక యెఱిఁగించి పుచ్చుము•రవిసమాన
తేజుఁ డగుకుంభసంభవ•దివ్యమౌని, కనవుడు నతండు త త్తపో•వనముఁ జేరి.

క. అచ్చట నొకమునిశిష్యుని, నచ్చుపడం జూచి దశర•థాగ్రతనయుఁడున్
సచ్చరితుం డగురాముఁడు, వచ్చినవాఁ డి త్తపస్వి•వర్యునిఁ జూడన్. 191

వ. ఏ నమ్మహాత్మునియనుజన్ముండ లక్ష్మణుం డనువాఁడ నిత్యంబును భృత్యమాత్రుం డ నై పరిచర్యాభ క్తియోగంబులం గొల్చి యుండుదు నట్టియేనును సీతయుఁ దనపిఱుందం జనుదేరఁ బితృశాసనంబున దండకారణ్యంబునం జరియింపఁ జనుదెంచినవాఁ డనవుడు నమ్మునిశిష్యుండు శీఘ్రంబున నగ్నిశాలకుం జని యగస్త్యుని సందర్శించి కృతాంజలి యై దేవా దశరథనందనుం డగురాముండు సీతాలక్ష్మణసహితుం డై మిమ్ము సందర్శించి మీకు శుశ్రూషఁ గావింపం జనుదెంచి యున్నవాఁ డని విన్నవించిన నమ్మహర్షిశ్రేష్ఠుం డస్మత్కులదైవతంబైన శ్రీరాముండు సీతాలక్ష్మణోపేతుం డై వచ్చి యున్నవాఁ డని శిష్యుని వలన విని శ్రవణానందం బనుభవించి శిష్యు నవలోకించి మద్భాగ్యవశంబున

రాముండు చిరకాలంబున కిప్పుడు నన్నుఁ బిలోకించుటకుం జనుదెంచె నమ్మహా
త్మునిసమాగమంబు నాచేతఁ బెద్దకాలంబున నుండి కాంక్షితం బైనయదియె
కదా కల్యాణగుణసాంద్రుఁ డైనయారామచంద్రునిం గన్నులారం గనుంగొని
యమ్మహానుభావున కతిథిసత్కారంబుఁ గావించి కృతార్థుండ నయ్యెద సీతా
లక్ష్మణసహితంబుగాఁ దోడ్కొని రమ్మనిన నతండు రయంబునం జనుదెంచి
లక్ష్మణుం గాంచి రాముం డెచ్చట నున్నవాఁడు మునీంద్రునిం జూడ నవశ్యంబు
చనుదెంచుంగాక యని పలికిన నాలక్ష్మణుం డమ్మునిశిష్యునిం దోడ్కొని చని
సీతారాములం జూపిన నతండు మునివచనం బారామునకుం జెప్పి వారలం
దోడ్కొని యాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించె నట్లు రఘువల్లభుండు సీతాలక్ష్మణ
సమేతంబుగాఁ బ్రశాంతహరిణాకీర్ణం బైనతపోవనంబుఁ బ్రవేశించి యందు
బ్రహ్మస్థానంబును వహ్నిస్థానంబును విష్ణుస్థానంబును మహేంద్రస్థానంబును
సూర్యస్థానంబును సోమస్థానంబును భగస్థానంబును గుబేరస్థానంబును ధాతృ
విధాతృస్థానంబులును వాయుస్థానంబును శేషస్థానంబును గాయత్రీస్థానం
బును వసుస్థానంబును వరుణస్థానంబును గార్తికేయస్థానంబును ధర్మస్థానంబును
మొదలుగాఁ గలదేవస్థానంబు లన్నియు విలోకించుచుఁ బరమాద్భుతంబు
నొందుచుం జని చని యొక్కచోట శిష్యగణపరివృతుం డై దీప్తతేజుం డైన
మహర్షులనడుమ శాశ్వతుం డైనపరమేష్ఠిచందంబున సుఖాసీనుం డై తేజ
రిల్లుచున్నయకుంభసంభవమహర్షిశ్రేష్ఠుని దవ్వులం జూచి వినయవినమిత
గాత్రుం డై యరుగుచుండె నమ్మహర్షిముఖ్యుండును సీతాలక్ష్మణసహితుం డై
వచ్చుచున్నరామచంద్రు నల్లంతనె విలోకించి దిగ్గునఁ బరమాసనంబు డిగ్గి
రయంబున నెదురుగాఁ జనుదెంచుచుండె నప్పు డారఘువల్లభుండు లక్ష్మణున
కి ట్లనియె. 192

క. ఇమ్ముని మన కెదురుగ క్షిప్రమ్మునఁ జనుదెంచెడుఁ దపమ్ములకు నిధా
న మ్మగునీయన నౌదార్యమ్మునఁ గుంభజుఁ డటంచు • నాత్మ నెఱిఁగితిన్. 193

రాముఁ డగస్త్యమహర్షిని సందర్శించుట.

క. అని లక్ష్మణుతో నాడుచు, జననాయకుఁ డతఁడు తాను • సంభ్రమమున భూ
తనయాయుతముగఁ జని యమ్మునిపదపద్మముల కెఱఁగె • మోదం బెసఁగన్.

క. పదపడి లక్ష్మణుఁ డమ్ముని, పదములకుం బ్రణతిఁ జేసె • భక్తియుతుం డై
సుదతీరత్నము జానకి, ముద మలరఁగ మ్రొక్కెఁ బిదప • మునిపదములకున్.

తే. అంత నమ్మునిశేఖరుం • డమ్మహాను, భావు నాలింగనముచేసి • బహువిధములఁ
బ్రేమనభినుతిఁగావించి • నెమ్మమరసి, హర్షమిగురొత్తఁగూర్చుండు • మనుచుఁబలికి.

వ. శిష్యవర్గంబున వైశ్వదేవంబుఁ గావించి మొదల బ్రాహ్మణాతిథుల నర్ఘ్యదానం
బున నర్చించి వానప్రస్థధర్మంబున వారికి భోజనం బొసంగి తానును సుఖా

63

సీనుండై తన కభిముఖంబుగా రాముని సుఖాసీనుం గావించి రఘువరా తపస్వి యగువాఁడు పూజ్యపూజాతిక్రమణంబుఁ గావించె నేని కూటసాక్షియుం బోలెఁ బరలోకంబునందు స్వమాంసభక్షకుం డగుఁ గావునఁ బ్రత్యవాయపరిహారార్థంబు నిన్నుం బూజించెద నని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 197

సీ. కనకాసనాగ్రభా•గమున నుండెడునీకు నీకుశవిష్టర • మిచ్చు టెంత
రమణీయుదానధా•రాశాలి వగునీకు నాయిచ్చు విమలార్ఘ్య•తోయ మెంత
యనుదినశాల్యోద•నాహారునకునీకు నీమూలఫలము లే • నిచ్చు టెంత
నిరుపమకాంచనాం•బరధారి వగునీకు నీవల్కలాజిన • మిచ్చు టెంత

తే. భక్తి నేనిచ్చుపుష్కర•పత్రపుష్ప, మాత్రమును గైకొనుట కాక•మనుజవర్య
తరమెటిఁగినిన్నుఁబూజింపఁ•దరమెనాకు,మిమ్ముఁగనుఁగొనుటంతియె• మేలుగాక.

వ. మహాత్మా నీవు సర్వలోకాధిపుండవు ధర్మచారివి మాన్యుండవు పూజనీయుం డవు ప్రియాతిథి వై చనుదెంచుటవలనఁ గృతకృత్యుండ నైతి నని పలికి ఫల మూలపుష్పంబుల యథేష్టంబుగాఁ బూజించి క్రమ్మఱ ని ట్లనియె. 199

అగస్త్యమహర్షి రాముసకు దివ్యంబులగు ఖడ్గబాణతూణీరకోదండంబు లొసంగుట.

సీ. తతహేమకనకభూ•షితవిశ్వకర్మ నిర్మితదివ్యవైష్ణవ•వితతధనువు
పద్మసంభవదత్త•పరమభాస్కరకిరణోపమామోఘశ•రోత్తమంబు
శక్రవిశ్రాణితా•క్షయసాయకాంబకసంపూర్ణదీర్ఘని•షంగములును
రమణీయతరమహా•రజతకోశప్రశస్తసువర్ణభూషిత•శాతఖడ్గ

తే. మర్థి నొసఁగెద విజయార్థ • మమరవిభుఁడు
కులిశమును బోలెఁ గైకొను • మలగధాంగ
పాణి యీసాధనంబుచేఁ • బగఱ గెలిచి
శతమఖునకుఁ ద్రైలోక్యరా•జ్యం బొసంగె. 200

క. అని పలికి మహాతేజుఁడు, మునిపతి సత్కరుణ మీఱ • మోదం బలరన్
ధనురాదిసాధనంబులు, ఘనమతి రాఘవున కొసఁగి • క్రమ్మఱఁ బలికెన్. 201

క. నరనాథ నీకు శుభ మగు, ధరణిసుతాలక్ష్మణాన్వి•తుఁడవుగ నన్నుం
బరికింప వచ్చినందునఁ, బరితుష్టుఁడ నైతిఁ దపము • ఫలియించె రహిన్. 202

ఉ. పిన్నటనాఁటయుండియును • బెక్కుసుఖంబుల వర్తమాన యై
వన్నియఁ గన్న దాట నిటు•వంటియవస్థల కోర్వ లేక యా
పన్నత నొంది యున్నది నృ•పాలక జానకి కంటె భక్తిసం
పన్నతయు న్పతివ్రతమ•సమానసతీత్వము మాకుఁ దెల్పుచున్. 203

చ. నరవర సద్మసౌఖ్యము మ•నంబున నెంచక యీవధూటి దు
ర్భరవనవాససంజనిత•బాధఁ దలంపక భర్తృభక్తిచే
వరుస నరణ్యసీమ కిటు • వచ్చుటఁ జేసి యపాంసులాశిరో

వరమణి యయ్యెం గాదె తన • వారికి నిత్యయశంబు గల్గంగన్. 204

క. వై దేహపుత్త్రి బాల్యం, బాడగ సుఖలీలం బెరిఁగె • నటు గాన మనః
ఖేదంబు గలుగ కుండఁగ, నాదరమున నరసి ప్రోవు • మనఘవిచారా. 205

క. ఈలోకంబునఁ బ్రకృతిఁ, స్త్రీలు పతి సమర్థుఁ డైన • సేవింతు రతం
డోలి విషమస్థుఁ డగునపు, డాలస్యముఁ జేసి విడుతు • రవహితబుద్ధిన్. 206

క. విద్యుచ్చపలత్వము శ,స్త్రోద్యత్తీక్ష్ణతయు మారు•తోరగరిపువే
గోద్యోగతయుం గైకొని, విద్యుద్గాత్రలు యథేచ్ఛ • విహరింతు రిలన్. 207

క. ఏతాదృశదుర్దోష, వ్రాతపరిత్యక్త యైన • వసుధాసుత వి
ఖ్యాతిఁ బోలు పొందు ననసూ, యాతరుణీపార్వతీర•మాదుల కెన యై. 208

క. జనవర యెచ్చట లక్ష్మణ, జనకసుతలు గొలువ నీవు • చరియించితి వా
ఘనదేశ మలంకృత మై, యనవరతం బతిపవిత్ర • మై యొప్పుఁ గదా. 209

వ. మహాత్మా సూర్యుం డస్తమించు చున్నవాఁ డీరాత్రి యిచ్చట సుఖం బుండు మని పలికిన నారఘూత్తముండు మునివచనప్రకారంబునఁ బశ్చిమసంధ్య నుపాసించి యమ్మునిగ్రామణిచేతఁ బూజితుం డై పుణ్యకథేతిహాసంబు లాకర్ణించుచు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా నచ్చోట వసియించి మఱునాఁడు సూర్యోదయంబున సానుజుం డై కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి సముచితంబుగా నమ్మునివల్లభు సందర్శించి నమస్కరించి యతనిచేతం బ్రతిపూజితుం డై యంజలిఁ గీలించి యిట్లనియె. 210

చ. అనఘ భవత్తపోవనము•నందు సుఖంచితి నేఁటిరాత్రి భూ
తనయయుఁ దమ్ముఁడుం గొలువఁ • దద్దయుఁ బుణ్యఘనుండ నైన నీ
కనుఁగొని ప్రీతిఁ బూజనముఁ • గైకొనినందున రాజకోటిలో
వినుతికి నెక్కితిన్ భువన•విశ్రుతభూరియశంబుఁ గాంచితిన్. 211

అగస్త్యుని శ్రీరాముఁడు తాము వసియింపఁ దగినప్రదేశంబు దెలియఁజెప్పఁ గోరుట.

వ. మునీంద్రా సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా నాకు వసియింపం దగినరమ్యప్రదేశం బొక్కటి యానతిమ్ము నీవు త్రైకాలికసకలజగద్వృత్తాంతాభిజ్ఞుండవు నీకు గోచరింపనియర్థంబు లే దని పలికిన నమ్మునిశ్రేష్ఠుం డొక్కముహూర్తంబు చింతించి విజ్ఞానవిలోచనంబున భావికాలవృత్తాంతం బెఱింగి ధీరుం డై రాజేంద్రా యిచ్చటికి యోజనద్వయమాత్రంబుదవ్వుల గోదావరీతీరంబున బహుమూలఫలోదకం బైనపంచవటి యనం బరఁగునొక్కపుణ్యదేశంబు గల దచ్చోట రమ్యంబుగా నాశ్రమంబు నిర్మించుకొని యందు సీతాలక్ష్మణసహితుండ వై విహరించుచు వనవాసశేషదివసంబులు పుచ్చుము తండ్రిచేత దత్తం బైనసమయకాలంబు దగ్గఱియెఁ గావునఁ దీర్ణప్రతిజ్ఞుండ వై సుఖంబుగా రాజ్యంబు నధిగమించెద దెవ్వండు జ్యేష్ఠపుత్త్రుండ వైననీచేత యయాతియుం బోలెఁ దారితుం

డయ్యె నట్టిదశరథుండు ధన్యుం డయ్యె నేను గైకేయి దుర్మంత్రంబును దశరథుని ప్రవిలాపంబును భవదాగమనంబును భావికాలవృత్తాంతంబును సర్వంబును దపఃప్రభావవిశేషంబున నెఱింగి యున్నవాఁడ గావున మత్సమేతంబుగా మదీయాశ్రమనివాసంబునం దభీష్టంబు గలవాఁడ వయ్యును బంచవటికిం బొమ్మని ధీరతరంబుగాఁ బలికితి నప్పంచవటీదేశంబు ప్రాజ్యమూలఫలంబై నానాద్విజగణయుతంబై వివిక్తంబై పుణ్యంబై రమ్యంబై శ్లాఘ్యంబై యుండు నచ్చట వైదేహి మనోహరంబుగా విహరింపం గలదు నీ వచ్చట యథాసుఖంబుగా వసియించి తాపసుల రక్షించుచుండు మట్లైన నీకుఁ గార్యసిద్ధి యగు నని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 212

→ అగస్త్యమహాముని రామునికిఁ బంచవటి వాసయోగ్య మని యానతిచ్చుట. ←

సీ. జననాథ యిచ్చటి • కనతిదూరంబునఁ గలదు సాంద్రమధూక• కాననంబు
పరఁగ నవ్వనికి ను• త్తరభాగమున నేగఁ గనుపట్టు నొకవట• తన్మ్రరుహంబు
దాని కవ్వల నొక్క • ధరణీధరం బొప్పుఁ దత్సమీపంబునఁ • దనరు నొక్క
సమతలం బైనదే•శం బదే యలపంచవటి యనువిఖ్యాతి • వఱలు దేశ
తే. మనవరతపుష్పితద్రుమ•మై చెలంగు, నచటి కేగు మటన్న న•య్యార్యకులుఁడు
మానిపతి సత్కరించి న•మస్కరించి, నమ్రుఁడై ప్రీతి నామంత్ర•ణంబు వడసి.

ఉ. తానును లక్ష్మణుండు వితతతస్ఫుటచాపశరాసితూణముల్
మానుగఁ దాల్చి మిక్కిలి స•మాహితులై రణరంగధీరులై
మానుగ సీతఁ దోడ్కొని స•ముంచితతేజము పిక్కటిల్ల న
మ్మానివరోపదిష్ట మగు•మార్గమునం జని రవ్వనంబునన్. 214

→ రామలక్ష్మణులు జటాయువుం గాంచుట. ←

క. ఇత్తెఱఁగున నేగుచు రఘుసత్తము లొకచోటఁ గనిరి • శైలనిభుఁ గృ
ధ్రోత్తముని భీమకాయు ను,దాత్తబలు వటస్థుఁ బుణ్య•తము నతివృద్ధున్.

తే. కాంచి వాని నిశాటునిఁ • గాఁ దలంచి, ధీయుతులై యెవ్వఁడవు నీవు • దెల్పు మనిన
నావిహంగమనాథుఁడ•త్యాదరమున, నినకులులఁజూచిమధురో•క్తినిట్టులనియె.

క. అనఘాత్ములార నను మీ, జనకుం డగుదశరథునకు • సచివునిఁగ మనం
బున నెఱుఁగుఁ డనినఁ బితృసఖుఁ, డని యతనికిఁ బూజ చేసి • రధికప్రీతిన్. 217

క. వానికులం బాతనియభి,ధానముఁ దెలియంగ నడుగఁ • దడయక యతఁడుం
మానుగఁ దనవృత్తాంతము,ధీనిధి రాఘవునితోడఁ • దెలియఁగ ననియెన్. 218

→ జటాయువు తనవృత్తాంతంబు శ్రీరామున కెఱింగించుట. ←

వ. మహాత్మా తొల్లి విరించికిఁ బుత్రులై కర్దముండును విక్రీతుండును శేషుండును సంశ్రయుండును స్థాణుండును మరీచియు నత్రియుఁ గ్రతుండును బులస్త్యుండును నంగిరసుండును బ్రచేతసుండును బులహుండు ననువారలు సృష్టికారణులై

జన్మించి రందు మరీచికిఁ గశ్యపాహ్వయుండు పుట్టె మఱియు బ్రహ్మదక్షిణాంగుష్ఠసంభవుం డైనదక్షునకు నఱువదిమందికూఁతులు జన్మించి రందు నదితియు దితియుఁ దనువుఁ గాళికయుఁ దామ్రయుఁ గ్రోధవశయు మనువు ననలయు నను వారి నెనమండ్రఁ గన్యకలఁ గశ్యపుండు వివాహం బై మీరు ముల్లోకంబులం బాలింపం గలవారి మత్సమానులఁ బుత్రులఁ బడయుం డనిన నం దదితియు దితియుఁ గాళియు నీమువ్వురు పతివాక్యంబున కీయకొనిరి తక్కినభార్యలు పతివాక్యం బంగీకరింప కుండి రామువ్వురిలోనఁ బతివిశ్వాసతారతమ్యంబువలన నదితి త్రయస్త్రింశత్కోటిదేవతలను ద్వాదశాదిత్యులను వసువుల నేకాదశరుద్రుల నశ్విదేవతలం బడసె దితికి బలవంతు లైనరాక్షసులు పుట్టిరి తొల్లి యీవసుంధర వారలయధీనం బని వినం బడు దను వను దానికి హయగ్రీవుం డను దానవుండు పుట్టెఁ గాళిక యనుదానికి నరకుండును గాళకుండు ననువారిరువురు గలిగిరి తామ్ర యనునది క్రౌంచియు భాసియు ధృతరాష్ట్రియు శుకియు ననునేవురఁ గూఁతులం గనియె నందుఁ గ్రౌంచి యనుదానికి నులూకంబులు పుట్టె భాసి యనుదానికి భాసంబులు పుట్టె శ్యేని యనుదానికి శ్యేనగృధ్రంబులు పుట్టె ధృతరాష్ట్రి యనుదానికి హంసకలహంసచక్రవాకంబులు పుట్టె మఱియును దానికి నత పుట్టె నతకు వినత జన్మించెఁ గ్రోధవశ యనుదానికి మృగియు మృగమందయు హరియు భద్రమదయు మాతంగియు శార్దూలియు శ్వేతయు సురభియు సర్వలక్షణసంపన్న యగుసురసయుఁ గద్రువు ననుపదుగురుకూఁతు లుద్భవించి రందు మృగి యనుదానికి మృగంబులును మృగమంద యను దానికి భల్లూకంబును నీలవాలంబు లైనసృమరంబులును శ్వేతవాలంబు లైనచమరంబులును హరి యనుదానికి సింహంబులును వానరంబులును బుట్టె భద్రమద యనుదాని కిరావతి యనుకూఁతురు గలిగె నయ్యిరావతి కైరావతం బనుమహాగజంబు పుట్టె మాతంగి యను దానికి మాతంగంబులు పుట్టె శార్దూలి యనుదానికి వ్యాఘ్రంబులును గోలాంగూలంబులును బుట్టె శ్వేత యనుదానికి దిగ్గజంబులు పుట్టె సురభి యనుదానికి రోహిణియు గంధర్వియు ననుకూఁతులిద్దఱు జన్మించి రందు రోహిణి యనుదానికి గోవులును గంధర్వి యనుదానికి హయంబులునుం గలిగె సురస యనుదానికి బహుఫణంబు లైనసర్పంబులు పుట్టెఁ గద్రువ యనుదానికిఁ బన్నగంబులు పుట్టె మను వనుదానికి బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రప్రముఖు లైనమనుష్యులు జన్మించిరి యనల యనుదానికిఁ బిండకారఫలంబు లైనవృక్షంబులు పుట్టె మఱియు సురస చెలియ లగుకద్రువకు శేషవాసుకిపురోగము లైననాగసహస్రంబులు పుట్టె నందు సహస్రశిరుం డైనశేషుండు ధరణీధరుం డయ్యె శుకిపౌత్రి యైనవినత కరుణుండును గరుడుం డన నిద్దఱు కొడుకులు గలిగి రం దరుణునకు మహాబలుం డగుసంపాతియు నేనును జన్మించి

తిమి మదుత్పత్తికథనార్థంబు సృష్టిక్రమం బంతయు నెఱింగించితి నరుణునిభార్య
వేఱొక్క శ్యేని యని యెఱుంగుము శ్యేనిపుత్త్రుండ నై ననన్ను జటాయువును గా
నెఱుంగు మేను మహాబలుండ దశరథునకు సచివుండ నీ విచ్చట వసించితి వేని
భవత్కామితంబులు దీర్చుచు ఫలార్థు లై యొండుచోటికిం బోయినప్పుడు జానకిం
బరివేష్టించి రక్షించుచుండెద సిది దుర్గమం బగుకాంతారంబు మృగరాక్షస
సేవితం బై యుండు నిమ్మహాగహనంబున మదీయసాహాయ్యం బంగీకరించుట
నీ కవశ్యకర్తవ్యం బని పలికిన నతనిపలుకుల కలరి రాముండు వానిఁ బితృసఖునిఁ
గా నెఱింగి పూజించి సంతోషించి యతనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యతనితోడ సఖ్యంబుఁ
జేసి సారెసారెకు నతనివలనఁ బితృసఖత్వవృత్తాంతంబు ముదంబున నాకర్ణించు
చు నతనిం దోడ్కొని సీతాలక్ష్మణసహితుం డై యనలుండు శలభంబులం బోలె
శాత్త్రవుల దహించుచుఁ గొండొకదూరం బరిగి నానావ్యాళసమాకీర్ణం బైనపం
చవటీదేశంబుఁ బ్రవేశించి దీప్తతేజుం డైనసౌమిత్త్రి నవలోకించి యి ట్లనియె.

శ్రీరాముఁడు సీతాలక్ష్మణసహితుం డై పంచవటిం జేరుట.

క. అగణితమహిమాస్పదుఁ డా, యగస్త్యముని చెప్పినట్టి ♦ యాలపంచవటిన్
సుగుణాఢ్య చేరితిమి గద, తగి యున్నది కంటె పుష్పి♦తద్రుమ మగుచున్.

ఉ. ఈవనమాధ్యదేశము స♦మృద్ధనవాంబుజలాశయాన్వితం
బై వివిధప్రసూనసము♦దంచితరమ్యవిశాలవృక్ష మై
పావనసంయమీంద్రపరి♦పాల్యతపోవనరాజిరంజితం
బై విలసిల్లుచున్న దన♦ఘా మన కిచ్చట నిల్వఁ గాఁ దగున్. 221

క. పొందుగ నీకాననమునఁ, గందువ లరయంగ నీవు ♦ కడు నేర్పరి వీ
సందున వేడ్క మనకు ని, ల్వం దగుచో టెద్ది దానిఁ ♦ బరికింపు మికన్. 222

ఉ. నాకును నీకు జానకికి ♦ నల్వుగ నెద్ది మనోజ్ఞ మెద్ది ప
ద్మాకరయుక్త మెద్ది విమ♦లాంబుసమిత్కుశమూల మెద్ది య
స్తోకఫలప్రసూన మయి ♦ సొంపుగ శోభిలు నట్టిచోటఁ బు
ణ్యాకరపర్ణశాల చెలు♦వార రచింపుము నేర్పు పెంపునన్. 223

చ. అన విని లక్ష్మణుండు విన♦యంబున నంజలిఁ జేసి యిట్లనున్
మనుకులవర్య మీకు గరి♦మం దగ వర్షశతంబు ప్రీతి ని
వ్వనిఁ బురమందు నొండెఁ బర♦వంతుఁడ నైతిని మీరె చూచి తోఁ
చిన రుచిరస్థలంబున ర♦చింపు మటంచు వచింపుఁ డెంతయున్. 224

తే. అనినఁ దమ్మునిమాటల ♦ కలరి రాజ
వర్యుఁ డచ్చట రుచిరని♦వాస మొకటి
గాంచి కరమున నాతని♦కరము పట్టి
యెలుఁగు మధుయుక్త మగు చుండ ♦ నిట్టు లనియె. 225

క. తమ్ముఁడ యీదేశము ర, మ్య మ్మై కుసుమితమహీరుహశ్రేణీయు
క్తమ్మై యున్నది యిట రుచి, రమ్ముగ నొకయాశ్రమంబు • రచియింపు మిఁకన్.
క. ఘనసురభిగంధిరవినిభ, వనరుహముల చేత మిగుల • వ్యాప్తృత మై యీ
యనువున నెల్లెడ నొప్పెడిఁ, గనుఁగొంటివె పద్మినీని • కాయం బనఘా. 227
చ. మునిపతి చెప్పినట్లు బహు • పుష్పితభూమిరుహప్రకాండ మై
యనుపమచక్రవాకబక • హంసమరాళవిరాజమాన మై
ప్రణుతనవాంబుసంభవత • రంగకణద్రవగంధవాహ మై
గన నగుచున్న దల్లదిగొ • గౌతమి కంటివె యమ్మహానదిన్. 228
ఉ. ప్రాంశువినీలకందరవి • భాసిత మై సితరక్తనీలపీ
తాంశుపరీతధాతునిచ • యావృత మై బహుగండశైల మై
కింశుకపాటలీవకుళ • కేతకసాలతమాలశింశుపా
వంశకరీరచిత్ర మయి • వారక పర్వతసంఘ మొప్పెడున్. 229
సీ. సాలరసాలహిం • తాలతాలతమాల చందనస్పందన • చంపకామ్ర
లుంగమాధవమాతు • లుంగనారంగలవంగపున్నాగ నీ • వారలికుచ
ఖర్జూరపనసాశ్వ • కర్ణధవాంకోలతిలకకురంటక • తినిశఖదిర
కింశుకశింశుపా • వంశపాటలనీపకేతకీబిల్వభ • ల్లాతకాది
తే. వివిధతరువల్లికాగుల్మ • విహిత మగుచు, నీవనం బొప్పుచున్నది • యిచట నిలిచి
యీఖగేంద్రునితోఁ గూడి • యెలమి సమయ, వాసరంబులు గడపంగ • వలయు మనకు.
క. అని రామవిభుఁడు పలికిన, విని ముదమున లక్ష్మణుండు • విస్తృతభంగిం
దనరారునట్లు గ్రక్కున, ఘనముగ నొకపర్ణశాలఁ • గావించె రహిన్. 231

శ్రీరామునియనుజ్ఞ వడసి లక్ష్మణుండు పర్ణశాల నిర్మించుట.

వ. అది మఱియు రమ్యయు విపులయు భిత్త్యాకారకృతమృత్తికయు శమీశాఖాసమాస్తీర్ణయు సుస్తంభయు సుశోభనయు దీర్ఘవంశకృతగృహోర్ధ్వకాష్ఠయు దృఢపాశావపాశితయుఁ గుశకాశశరపర్ణపరిచ్ఛాదితయు సమీకృతతలయుఁ బ్రేక్షణీయయు నై యొప్పె నంత లక్ష్మణుండు గోదావరీనదికిం జని యందుఁ గృతస్నానుం డై నూతనపద్మంబులు సంగ్రహించుకొని సఫలుం డై రయంబునం జనుదెంచి వాస్తుపూజఁ గావించి విధ్యుక్తప్రకారంబున శాంతికర్మం బాచరించి స్వకృతం బైనతదాశ్రమపదంబు రామునకుం జూపిన నమ్మహానుభావుండు సీతాసహితుం డై పర్ణశాలారచనావిశేషవిలోకనసంజాతసాంద్రానందపారవశ్యంబునఁ దమ్ముని గాఢంబుగాఁ బరిరంభించి దుందుభిస్వనకల్పం బగుస్వరంబున నతిస్నిగ్ధంబుగా నిట్లనియె. 232
తే. అనఘ యద్భుతకర్మ మి • ట్లాచరించి
తీవు సమ్మోద మొదవె సం • భావనార్థ

మొనఁగఁ దగినపరిష్వంగ • మొనఁగినాఁడఁ
జేకొని మనంబున ముదంబుఁ • జేర్పు మిపుడు. 233

తే. భావవిదుఁడవు కులధర్మ • కోవిదుఁడవు, ఘనుఁడవు కృతజ్ఞుఁడవు వీత • కల్మషుఁడవు
పాలకుఁడ వైననీచేతఁ • బంక్తిరథుఁడు, నాదు తండ్రి జీవించి యు • న్నాఁడు వత్స.

క. అని తా లక్ష్మీవర్ధనుఁ, డనఘుఁడు రాముఁడు ప్రియాను • జాన్వితుఁ డై చ
య్యన గృధ్రపతియుతంబుగ, వినుతగతిం బర్ణకుటిఁ బ్ర • వేశించెఁ దగన్. 235

చ. అనిశము మౌనిపూజనము • లందుచు నాకమునందుఁ బాకశా
సనుఁడును బోలె రుచ్యఫల • సంభృత మై తనరారుతత్పదం
బున సుఖలీలఁ గొన్నిదిన • ములు వశి యై వసియించె నంత నా
జనపతి కిష్ట మై పొడమె • సాంద్రగతి న్హిమకాల ముద్ధతిన్. 236

ఉ. ఆరఘువంశవార్ధివిధుఁ • డం దొకనాఁటిప్రభాతవేళ సొం
పారఁగ జానకీసహితుఁ • డై యభిషేకనిమిత్త మర్థి మై
వారక గౌతమీనది క • వార్యగతిం జను చుండ వెంట నిం
పారఁగఁ బోవు చుండి విన • యజ్ఞుఁడు లక్ష్మణుఁ డన్న కిట్లనున్. 237

లక్ష్మణుండు రామునికి హిమకాలంబు నభివర్ణించి చెప్పుట.

తే. ప్రియవచనశీల యెయ్యది • ప్రియము నీకు
వర్ష మెద్దానిచేత దు • ర్వారభంగిఁ
దగ నలంకృత మైనచం • దాన నలరు
నట్టివలితఱి సంప్రాప్త • మయ్యెఁ గంటె. 238

తే. పరఁగ లోకంబు నీహార • పరుష మయ్యె, సస్యశాలిని యై యొప్పె • జగతి యెల్ల
యాపగాంబువు లనుపభో • గ్యంబు లయ్యె, వీతిహోత్రుఁ డభీష్టుఁ డై • వెలసె నిపుడు.

తే. అనఘచరిత నవాగ్రయ • ణార్చనముల
సురలఁ బితరుల సంతుష్టి • పరులఁ జేసి
యజ్వలు కృతాగ్రయణకు లై • యుపగతాఘు
లై మిగులఁ బరిశుద్ధాత్ము • లగుదు రిపుడు. 240

క. సంపన్నగోరసము లై, సొంపారఁగ జనపదములు • శోభిలు చుండన్
పెం పెసఁగ దండయాత్రా, లంపటు లై యుందు రిపు డి • లాపతులు భువిన్. 241

క. ఇనుఁ డంతకదిగ్భాగము, ననురక్తి భజించు చుండ • నపరిష్కృత యై
ధనదాశ చెలువుఁ గోల్పడె, ననుదినము విహీనతిలక • యగుసతిమాడ్కిన్. 242

క. హిమకోశాఢ్యుం డగు నా, హిమవంతుఁడు దూరగతది • నేశ్వరుఁ డగుచున్
హిమసిక్తుం డై యిప్పుడు, నమజ్జనశరణ్య సత్య • నామకుఁ డయ్యెన్. 243

వ. మఱియు నిప్పుడు దివసంబులు కించిదుష్ణసూర్యంబు లై సావశ్యాయంబు లై
సమారుతంబు లై పటుశీతంబు లై హిమోపహతంబు లై శూన్యారణ్యంబు లై

మధ్యాహ్నకాలంబున సుఖస్పర్శంబు లై యత్యంతసుఖసంచారంబు లై సుభగా
దిత్యంబు లై దుర్భగచ్ఛాయాసలిలంబు లై యొప్పుచున్నయవి రాత్రులు నివృ
త్తానావృతదేశభోగిపర్యంకంబు లై తుషారధూసరంబు లై శీతస్పర్శమారుత
సమేతంబు లై పుష్యనీతంబు లై యతిదీర్ఘంబు లై చను చున్న వదియునుం గాక.

క. హిమధూసరమండలుఁ డై, సముదితరవికరగృహీతసౌభాగ్యం డై
కమలారి యొప్పె గగనప, థమున వినిశ్వాసమలినదర్పణముక్రియన్. 245

తే. నరవరోత్తమ పున్నమనాఁటిపండు, వెన్నెల తుషారమలిన మై విపినవీథి
నాతపశ్యామ యైనధరాత్మజాత, పగిది శోభింప కున్నది భానుతేజ. 246

క. తడయక నతిశీతలుఁ డగు, పడమటిగా డ్పడరి యిపుడు ప్రాలేయముచేఁ
దడుపంబడి వనమున నుడి, సెఁడుఁ గంటివె దేవ ద్విగుణశీతలుఁ డగుచున్.

క. నవబాష్పచ్ఛన్నంబులు, యనగోధూమాన్వితంబు లగువిపినంబుల్
రవి వొడమువేళ సారస, రవములు రంజితము లయ్యె రాఘవ కంటే. 248

క. పరిపూర్ణతండులము లై, నిరుపమఖర్జూరపుష్పనిభకణిశము లై
వరకనకచ్ఛవిశాలులు, కరము వినమ్రంబు లగుచుఁ గ్రాలెడుఁ గంటే. 249

క. రమణీయశీల చూచితె, సముదితుఁ డగుహేళిసొబగు చన దూరమునన్
హిమజాలపరీతమయూ,ఖములం జందురునిపగిదిఁ గానఁగ నయ్యెన్. 250

తే. విను ముదయవేళ నగ్రాహ్యవీర్య మగుచుఁ
బరఁగ మధ్యాహ్నమున సుఖస్పర్శ మగుచుఁ
గించిదర్జున మై సముదంచితముగ
నవనిపై వ్రాలెఁ గంటివె యాతపంబు. 251

తే. మహితముక్తాఫలసమానతుహినబిందు, జాలపరిషిక్తశాద్వలసహిత యైన
గహనభూమి బాలాతపకలిత యగుచుఁ, జిత్రగతి నున్న దిపుడు వీక్షింపు మధిప.

తే. దేవ వనగజ మత్యంతతృషిత మగుచు, సాంద్రతరశీతసలిలంబు సంస్పృశించి
చాల దుస్స్పర్శశైత్యనాశంబువలనఁ, గ్రమ్మఱించుచు నున్నది కరము కంటె.

తే. హంసచక్రాదివిహగంబు లంబుచరము, లయ్యు సరసీజలసమీపమందుఁ జేరి
యుని నశూరులవలె జలంబునఁ దగ నవ, గాహనంబు గావింపవు క్ష్మాపకంటె.

వ. మఱియు నీపవనపంక్తు లవశ్యాయతమస్సంకుచితపల్లవపుటంబు లై యుపరిపతిత
నీహారతమశ్ఛన్నంబు లై విగతపుష్పంబు లై యాంతరం బైననిద్రాతమంబుచేత
బాహ్యం బైనసిశాతమంబుచేత ముకుళితనేత్రంబు లై ప్రసుప్తంబు లైనవాని
మాడ్కిం జూపట్టుచున్న వదియునుం గాక. 255

తే. జనవరోత్తమ బాష్పసంఛన్నజలము, లై రుతజ్ఞేయవిహగంబు లై హిమార్ద్ర
వాలుకోదగ్రతటము లై గ్రాలుచున్న, వలఘుచరిత విలోకింపు మద్రినదుల.

క. అనఘా హిమపాతమ్మున, ఘనశీతత్వమున నుష్ణకరునిమృదుత్వం

బున నగముమీఁద నున్నను, వనములు రుచికరము లయ్యె • వరుస నివు డిలన్.
తే. పటుజరాజర్జరీభూత•పర్ణశీర్ణ, కర్ణికాకేసరతుషార•కణపరీత .
నాళశేషంబు లగునలి•నములచేత, నుర్వి సరసులు శోభింప • కున్న విపుడు.

లక్ష్మణుఁడు రాముసకు భరతుగుణముల నభివర్ణించి చెప్పుట.

ఉ. మానము రాజ్యభోగములు • మాని మహాత్ముఁడు కైకపట్టి సం
తానిత వంశధర్ముఁడయి • తాపసవేషముఁ దాల్చి యుత్తరీ
మానక నిన్నె నిత్యమును • మానసవీథిఁ దలంచి దుఃఖితుం
డై నేఁడు దక్కి- శీతమహీ•యందు వసించి తపంబు సల్పెడిన్. 259
తే. అనఘచారిత్ర మనయట్లు•యాభరతుఁడు, నిత్య మిక్కా-లమందున•నిద్రలేచి
ప్రకృతిపరివృతుఁడై కడు•భక్తితోడ, నరుగుచుండు స్నానార్థంబు•సరయుకడకు.
క. అతిసుఖసంవృద్ధుఁడు ఘనుఁ, డతిసుకుమారుండు భరతుఁ • డత్యంతహిమా
ర్దితుఁ డయి వేఁకువ నేక్రియఁ, గుతుకంబున సరయువందుఁ•గ్రుంకు మహాత్మా.
సీ. కంజాతనేత్రుండు • కమనీయగాత్రుండు నీరదశ్యాముండు • నిరుదరుండు
శ్రీమంతుఁడును ధర్మ • శేవధి మధురుండు హ్రీనిషేధుండు జి• తేంద్రియుండు
సత్యప్రతిజ్ఞుండు • సత్ప్రియభాషియు ననుపమభోగార్హుఁ • డార్యసేవి
సకలశాస్త్రార్థవి•శారదుండు మృదుండు వర్ణనీయుఁడు గుణ•వత్సలుండు
తే. కైకయీనందనుం డట్టి•ఘనుఁడు దీర్ఘ, కాలము సమస్తరాజభో•గములు విడిచి
నిశ్చలప్రీతి నార్యని•నిను భజించి,నందున మహాత్మ కృతకృత్యు•డయ్యెఁ గాదె.
వ. దేవా మహాత్ముం డగుభరతుండు తాపసకృత్యంబుఁ గైకొని నీవు వనస్థుండవైన ను నిన్ననుసరించి వివిధభక్తుల సేవించుచున్న కారణంబున నతనిచేత నాకం బు జయింపంబడియె నదియునుంగాక మనుష్యులు పితృస్వభావం బనువర్తింపక మాతృస్వభావం బనువర్తింతు రనియెడు ప్రసిద్ధం బైనలోకప్రవాదంబు మాతృకృతానయపరిహారంబువలన నాతనిచేత నన్యథాకృతం బయ్యె నని పలికి వెండియు.
తే. అనఘచారిత్ర దశరథు•నంతవాని, కరయఁ బతి యై భరతుని• యంతవాని
కంబ యై ఖ్యాతి వడసిన•యట్టికైక, కెలమి నీక్రూరబుద్ధి నేఁ•డేల గలిగె. 264
క. అని లక్ష్మణుండు స్నేహం, బునఁ బలికిన నావిదేహ•పుత్రీవిభుఁ డా
జననీపరివాదము విని, తనమదిని సహింపలేక • తమ్ముని కనియెన్. 265
శా. కారుణ్యాదిసమస్తసద్గుణములం • గన్పట్టు కైకేయిపై
నేరం బేల వచించె దీవు మృదునిర్ • నిర్మత్సరుం దత్సుతుర్
శ్రీరమ్యుం బ్రణుతింపు మవ్విభుని సౌ•శీల్యంబె ముఖ్యంబు గా
కారామామణిదార్ఢ్య మెన్నఁ దగ దో•యజ్ఞాప్తవంశోత్తమా. 266
తే. అనఘచరిత దృఢవ్రత•మయ్యు వన వి, హారమందు సునిశ్చిత•మయ్యు నాదు
మానసముభరతస్నేహ•మగ్న మగుచుఁ,దరలతవహించుచున్నది•మరలనివుడు.

తే. అమృతకల్పంబులు ప్రియంబు • లతిమృదులము
లమితసుఖకరములు మధు•రార్థయుక్త
ములు మనోజ్ఞంబు లద్భుతో•జ్జ్వలము లైన
భరతువచనంబు లెంతయు • మఱవఁబడవు. 268

క. పరమార్థవిదుఁడు భరతుఁడు, సరసాత్ముఁడ వైననీవు • శత్రుఘ్నుండుం
గురుమతి భజింప సంపద, యిరవందెడునట్టికాల • మెన్నఁడు వచ్చున్. 269

వ. అని బహుప్రకారంబుల విలపించుచు రాముండు ప్రియానుజసహితంబుగా గోదావరీనదికిం జని యందుఁ గృతాభిషేకుం డై తదీయపావనజీవనంబుల దేవపితృతర్పణంబులు గావించి పార్వతీవిష్ణుసహితంబుగాఁ గృతాభిషేకుం డైన భగవంతుం డగురుద్రునిచందంబున నందం బగుచు నుదితాదిత్యు నుపాసించి దేవతోపాస్తిఁ గావించి క్రమ్మఱ నిజాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి ప్రాతర్హోమాదికంబుఁ గావించి పర్ణశాలఁ బ్రవేశించి తన్మధ్యదేశంబున సీతాసమేతంబుగా సుఖాసీనుఁ డై చిత్రాసమన్వితుం డైనచంద్రునిభంగి వెలుంగుచు మహర్షిపూజ్యమానుఁ డై లక్ష్మణునితోడఁ బుణ్యకథేతిహాసంబులు వక్కాణించుచున్న సమయంబున. 270

శూర్పణఖ రామునిఁ జూచి మోహించుట.

చ. దశముఖదైత్యరాడ్భగిని • దారుణలోచన లంబజిహ్వ దు
ర్దశన దురాగ్రహప్రబల•తావికటీకృతచిత్త నీలవ
ర్ణ్ణ శిఖరితుల్యగాత్రి యొక•రాక్షసి శూర్పణఖాభిధాన యా
దశరథపుత్రునాశ్రమప•దంబునకుం జనుదెంచె లీలతోన్. 271

వ. ఇవ్విధంబునం జనుదెంచి. 272

సీ. ఇందీవరశ్యాముఁ • గందర్పసమధాము నాజానుబాహు నీ•లాభ్రదేహుఁ
గమలపత్రనిభాక్షు • విమలశోభనవక్షు నతిసుకుమారు వి•శ్రుతవిహారు
రాజచిహ్నసమేతు • రాఘవాన్వయజాతు దరహాసవదను సౌం•దర్యసదను
రమణీయగుణజాలు • విమలవిద్యాశీలుఁ గరుణాలవాలు భా•సురకపోలుఁ

తే. దరుణయౌవనకలితు సీ•తాసమేతు, ఘనజటాధారి వల్కలా•జినవిహారి
రామునందందఁ జూచి శూ•ర్పణఖ బహుళ, కామభారావసన్నయై•కదియవచ్చి.

సీ. తనదుర్ముఖత్వ మా•యనసుముఖత్వంబుఁ గాంచి రెంటికి నీడు • గాఁ దలంచి
తనమహోదరము నా•యనవృత్తమధ్యంబుఁ గాంచి రెండొకటిగా•నెంచికొనుచుఁ
దనవిరూపాక్షు లా•యనవిశాలాక్షులుఁ బరికించి సరియుకాఁ • బ్రస్తుతించి
తనతామ్రకేశ మా•యనసుకేశముఁ జూచి తగు నని డెందాన•దమక మూని

తే. తనదువార్ధక మాయన•తరుణతయును
దనవికృతమూర్తి యాయన•వినుతమూర్తి

తనదుభైరవనాద మా • యనసునాద
మరసి యజ్ఞానబుద్ధి జో • డనుచుఁ దలఁచి. 274

శూర్పణఖ రామునికిఁ దనభావంబు దెల్పుట.

ఉ. ఆరఘుభర్త కిట్లనియె • నచ్యుతచాపళ రాను లింపు సొం
పార ధరించి తాపసవ • రాకృతిఁ గైకొని పత్నిఁ గూడి యీ
ఘోర వనప్రదేశమున • కుం జనుదెంచితి వేల నీవు నీ
పేరును నీదుచందమును • బేర్కొను మింతయు నాకు నావుడున్. 275

శా. ఆరక్షోంగనఁ జూచి యి ట్లనియె రా • మాధీశుఁ డెన్నండు మి
థ్యారూపంబులఁ బల్కఁ డ ట్లగుట న • య్యార్రె విశేషించి నేఁ
డారణ్యస్థలి నాశ్రమార్హనియమ • వ్యాసక్తితో నుండి మి
థ్యారూపంబులఁ బల్కనే తగ స్వకీ • యం బైనవృత్తాంతమున్. 276

చ. కలఁ డొకమేదినీశ్వరశి • ఖామణి పంక్తిరథుండు నాఁగ న
య్యలఘుచరిత్రుపుత్త్రుఁడ మ • దాఖ్య మనీషులు రాముఁ డందు రీ
జలరుహమిత్రతేజుఁ డను • జన్ముఁడు లక్ష్మణుఁ డండ్రు వీని నీ
యలికచ నాదుపత్ని జన • కాత్మజ జానకి యందు రీబిడన్. 277

క. జననీజనకులచే ని, ట్లనుపంబడి ధర్మకాంక్షి • నై వీరలఁ దో
డ్కొని మునివేషముఁ గైకొని, చనుదెంచితి నివ్వనమునఁ • జరియించుటకున్.

క. నినుఁ జూడ రాక్షసాంగన, యని తోఁచుచు నున్న దిచటి • కరుదెంచుట కే
పని గలదు నీదుకులవ, ర్తనములు నీపేరు మాకుఁ • దడయక చెపుమా. 279

క. నా విని యారాక్షసి నీ, తావల్లభుఁ జూచి మదన • తామరసశర
వ్యావిద్ధ యగుచు వెసఁ దన, భావం బవ్విభున కెఱుక • వడ ని ట్లనియెన్. 280

చ. అనఘచరిత్ర నాదువిధ • మంతయుఁ దెల్పెదఁ జిత్తగింపు మి
వ్వనమున నొంటి మై సకల • వన్యభయంకరి నై చరింతు న
న్ననుపమశీల శూర్పణఖ • యండ్రు సమస్తనిశాటకోటిలో
వినుతికి నెక్కితి న్భువన • విశ్రుతకామగతిత్వసంపదన్. 281

చ. అనిమిషగర్వపర్వతమ • హాశనికల్పుకుఁ డైనరావణుం
డనుపమభూరినిద్రుఁ డగు • నాదిమశూరుఁడు కుంభకర్ణుఁడుం
వినుతపరాక్రముండు సువి • వేకి విభీషణుఁడుం జగన్నుతుల్
ప్రణుతపరాక్రముల్ గలరు • భ్రాతలు ముువ్వురు నాకు భూవరా. 282

చ. ఖరుఁ డన దూషణుం డనఁ బ్ర • గల్భతను నెక్కినరాక్షసేంద్రు లి
ద్దఱు గల రింక రావణుని • తమ్ములు వారిఁ బరిత్యజించి యే
నిరుపమదివ్యమంగళశు • నీలశరీరుని నిన్నుఁ జూచి య
చ్చెరువడి భర్తృవాంఛ నిటు • చేరఁగ వచ్చితి మన్మథార్త నై. 283

చ. మనుజవరేణ్య యేను బహు•మాయలు నేర్చినదానఁ గామరూ
పను బలవంతురాల నరి•భంజనశీలను గాన నన్నుఁ గై
కొని సకలేష్టభోగము ల•కుంఠితనై ఖరి నొందు మక్కటా
కనికని దీనియంతటి వి•కారపుఁ బొత్తు మనంగ నేటికిన్. 284

ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁ • జక్కనివాఁడవు నీవు నన్నుఁ బోల్
చక్కనికాంతఁ గూడి బలు•చందములన్ సుఖయించు టంతె కా
కిక్కుటిలాంగితోడఁ జన • వేటికి దీనిఁ బరిత్యజింపు మో
చక్కరవింటిసామి నెక•సక్కెము లాడెదు రాజమన్మథా. 285

చ. ఇది వికృతాస్య నీకుఁ దగ • దీసతి పై ననురక్తిఁ గూర్ప రా
దదయత నిగ్రహింపు మటు • లైనను దోసము లేదు గాన నీ
హృదయమునందుఁ గూర్మియెయి • సింత కొడంబడ వేని లక్ష్మణుం
బదపడి దీని నే నిపుడు • పట్టి గ్రసించెద నంతఁ దీఱెడిన్. 286

శూర్పణఖను రామలక్ష్మణులు పరిహసించుట.

క. అని చుప్పనాతి వలికిన, విని రాముఁడు చతురవాక్య•విదుఁ డగుట మనం
బున గర్హించుచు దానిం, గని చిఱునగ వంకురింపఁ•గా ని ట్లనియెన్. 287

క. నినువంటిరూపవతి నెం,దును గానక తొలుత తగిన•దో తగనిదో కై
కొనినాఁడ దీని వేఱొక, వనితను మది నింకఁ గోర • వచ్చునె నాకున్. 288

ఉ. కన్నుల కింపు సేయు నినుఁ • గైకొనఁ జూచితి నేని సంతతం
బన్నిట నీకు సీమగువ • కాఱనితీఱనిపోరు గల్గు సౌ
ఖ్యోన్నతి లేదు మేల్పడిన•యోష నలంచిన దోస మంటివే
నిన్నును గైకొనం దగిన•నేర్పరి నాయనుజు న్వరింపుమా. 289

చ. ఇతఁడు సుశీలవంతుఁడు న•హీనబలుండు సుదర్శనుండు నా
తతభుజవిక్రముం డకృత•దారుఁడు నీ కనురూపుఁ డై సభ
ర్తృ తనకు భార్యగాఁ దగిన•దాని నొకర్తెను గోరు చున్నవాఁ
డితని వరించి తేని భజి•యింపుదు వాఱడి లేనిసౌఖ్యమున్. 290

వ. కావున సూర్యప్రభ మేరువుంబోలె నీలక్ష్మణుని భర్తగా భజింపు మని యిట్లు
రాముండు పరమదయాళుత్వంబునఁ దనయందుఁ గామమోహంబులచేతసమా
గత యైనయువతిని శీఘ్రంబున ధిక్కరించిన దుఃఖంచు నని తలంచి క్రమంబు
నఁ దిరస్కరించువాఁ డై పరిహాసవచనంబుఁ బల్కి లక్ష్మణుం జూపిన. 291

క. మనమున హర్షం బడరఁగ, దనుజాంగన కామబాణ•దళితహృదయ గా
వున నది యొకనిజ మనిగ్ర, క్కున లక్ష్మణుఁ జూచి పల్కెఁ•గోర్కులు నిగుడన్.

ఉ. చక్కనివాఁడ వీవు నృపస•త్తమ చక్కనిదాన నేను బెం
పెక్కఁగ నన్నుఁ గూడి చరి•యింపుము కాననభూమియందు నే

నిక్కము నిన్నుఁ గూడి గిరి•నిర్ఝరకాననకందరంబులం
బెక్కువిధంబులన్ సుఖస•మృద్ధి వహించెద సొంపు మీఱఁగన్. 293

వ. అనిన విని వాక్యకోవిదుం డగు లక్ష్మణుండు చిఱునగవు నగి యుక్తంబుగా దాని కి ట్లనియె. 294

క. దాసుఁడ నగు ననుఁ గైకొని, దాసివి గా నెట్లు నీవు • దలఁచితి వోహో
నీసరస మేమి చెప్పుదు, దాశరథికి నేను గూర్పు•దాసుఁడఁ గానే. 295

క. ఏపగిది నైన నధిపునిఁ, జేపట్టిన వలయుసుఖము • చేకూరుం గా
కీపట్ల సేవకుని నరుఁ, జేపట్టిన నేమి సుఖముఁ • జెందెదవు బలే. 296

క. కావున రామునిఁ గైకొను, మీవృద్ధఁ గరాళ నసతి • నీవికృతాంగిం
గేవలత విడిచి మోదం, బావహిల న్నిన్నె వేగ • యవలంబించున్. 297

క. నీచక్కఁదనము పోలం, జూచిన నెవ్వార లైనఁ • జొక్కరె యిపు డే
లా చింతించెదు విభుఁ డే, లా చేకొనఁ డమ్మహాత్ముఁ• బ్రార్థింపు మిఁకన్. 298

క. నీరూప మిది గనుఁగొని, వారక సీతో డిపొందు • వర్జించి రయం
బార మనుజాంగనల నె, వ్వారు విచక్షణులు గోర • వత్తురు చెపుమా. 299

శూర్పణఖ సీతను మ్రింగెద ననుట.

తే. అనుచు లక్ష్మణుఁ డాడిన•యతని పలుకు, విని దనుజ పరిహాసాన•భిజ్ఞ యగుటఁ
దథ్య మని నమ్మి నిమ్నతో•దరి కరాల, కామమోహిత యై పల్కె• రాముఁ జూచి.

తే. ఈవిరూప నీయబల నీ•వృద్ధ నసతి, నిమ్నతోదరి విడువంగ • నేర కిట్టు
లమితసత్త్వను స్వచ్ఛంద•నైన నన్ను, మించినకృపారసముఁ గా • మింప వైతి.

ఉ. ఇప్పుడు నీవు గన్గొనఁగ • నీమనుజాంగన మ్రింగి పుచ్చి నే
రొప్పుఁగ నిన్నుఁ గూడి ముద• మొప్పఁగ నిందుఁ జరింతుఁ జూడు మం
చప్పుడు చుప్పనాతి రయ • మారఁగ రోహిణి నుల్కయట్ల యా
కప్పురగంధినిం బొదువ•గా గమకించినఁ జూచి యుద్ధతిన్. 302

ఉ. ఆరఘునాయకుండు జన•కాత్మజ క ట్లభయంబుఁ దెల్పి యా
దారుణరాక్షసిం బదరి • తమ్మునిఁ గన్గొని యానృశంస ని
ట్లూరక చూచు చుండఁ దగ • దుర్విసుత న్బెదరించు చున్న ద
య్యారె శితాసిధార రయ • మారఁగ దీని విరూపఁ జేయుమా. 303

లక్ష్మణుఁడు శూర్పణఖయొక్క కర్ణనాసమును ఛేదించుట.

చ. అన విని లక్ష్మణుండు భయ•దాకృతి ఖడ్గము కేలఁ బూని యా
దనుసుతకర్ణనాసిక ము•దగ్రతఁ గోసినఁ బ్రావృడంబుద
ధ్వనిగతి నేడ్చుచు న్రుధిర•ధారలు గాఱఁగ ఘోరరూప యై
తనదువిరూపతాగతికిఁ • దద్దయుఁ గుందుచు లజ్జ వుట్టఁగన్. 304

ఉ. అక్కడఁ బాసి శీఘ్రగతి • నంఘ్రియుగాహతి భూతధాత్రియున్

గ్రక్కదలంగఁ బాఱి ఘన•కాయు దురాత్ము మహోగ్రదర్శను
న్రక్కసితోఁ గ్రూరతర•రాక్షససంఘసమావృతు న్ఖరు
న్గ్రక్కున డాసి తత్పరిస•రంబున వ్రాలె మహోల్కకైవడిన్. 305

తే. ఈకరణిఁ గర్ణనాసవి•హీన యగుచు, రక్తధారోక్షితాంగి యై•వ్రాలి యున్న
భగినిఁ గన్గొని యిట్లని•పలికె రాత్రి, చరకులసరోజినిసహస్ర•కరుఁడు ఖరుఁడు.

ఉ. లె మ్మిటులార్త వై కళవ•ళించెద వేటికి సంభ్రమంబు శో
కమ్మును మోహము న్విడిచి • గ్రక్కున నీదురవస్థఁ జెప్పు నా
కిమ్మెయి నీదుముక్కు సెవు • లెవ్వఁడు గోసి విరూపఁ జేసె వ్య
క్తమ్ముగ సర్వము న్దెలియఁ•గా వినిపింపుము చింత యేటికిన్. 307

చ. ఎఱుఁగక దుర్విషంబు మది • నెవ్వఁడు గ్రోలఁగఁ జూచెఁ గుండలి
న్గరమునఁ గొట్టె నెవ్వఁ డల•కాలుని నెవ్వఁ డెదిర్చెఁ జిచ్చులో
నుఱుకఁ దలంచె నెవ్వఁ డెవఁ•డొప్పె గళంబునఁ గాలపాశ మి
ట్లురిగొన నెవ్వఁ డాసగొనె•నుద్ధతి మృత్యువుతోడి వైరమున్. 308

చ. స్థిరమతి నాకు విప్రియము • సేయఁగఁ జాలినవీరు నుర్విలో
నరసినఁ గాన మిప్పుడు న•రాసురదైవతపన్నగాలిలో
నిరుపమబాహువీర్యమున • ని న్నిటు పట్టి విరూపఁ జేయఁగా
వరుస సమర్థుఁ డైనబల•వత్తరుఁ డెవ్వఁడు వానిఁ జెప్పుమా. 309

ఉ. హెచ్చినకోపవేగమున • నిప్పుడె దారుణబాణసంహతిం
జెచ్చెర వానిగుండియలు • సించెద నెమ్ములు సర్వమర్మముల్
వ్రచ్చెదఁ దచ్ఛరీరరుధి•రంబులు కాల్వలు గట్టఁ జేసెద
న్మచ్చర మంకురింపఁ బ్రస•భంబునఁ బుచ్చెదఁ గాలుప్రోలికిన్. 310

క. భీకరశరమున నరి నొక, తాఁకునఁ గూలంగ నేసి • తత్పిశితముచే
నాఁకలిఁ దీర్చెద గ్రక్కునఁ, గాకోలూకోగ్రజంబు•కంబుల కాజిన్. 311

తే. రాజహంసంబు వేగ నీ•రంబులోనఁ, గలసి యున్నక్షీరంబు నా•కర్షణంబు
సేయుగతి వాని ప్రాణముల్ • శితశిలీము, ఖముల నాకర్షణ మొనర్తు•గాదె నేఁడు.

క. కదనంబున నాచే నటు, పొదువఁ బడిన రిపునిఁ బ్రోవఁ•బురుహూతాది
త్రిదశవరు లైన శక్తులె, విదితంబుగ వాని తెఱఁగు • వివరింపు తగన్. 313

శూర్పణఖ తనదుఃఖంబును ఖరాసురునితోఁ జెప్పికొనుట.

వ. అని గణాగ్రహోదగ్రవ్యగ్రాయమానమానసుం డై పలికినఖరాసురునివాక్యం
బులు విని శోకబాష్పధారాపూరితముఖి యై శూర్పణఖ యిట్లనియె. 314

చ. తరుణులు రూపవంతు లతి•దాంతులు మూలఫలాశను ల్మును
ల్సరసిజపత్రలోచనులు • సౌమ్యులు దాశరథు ల్స్వధర్మశీ
లురు సుకుమారు లద్భుతబ•లు ల్ఘనవల్కలు లన్నదమ్ములు

న్నరసులు రామలక్ష్మణులు • నాఁ గల రిద్దఱు దండకాటవిన్. 315

క. ఘనరాజచిహ్నకలితులు, సనయులు గంధర్వరాజ•సము లగువారి
న్గనుఁగొని వేల్పులొ మనుజులొ, యని యే నరయంగఁ జాల•నైతి సురారీ. 316

ఉ. వారిలసద్విహారములు • వారివచోరచనాచమత్కృతుల్
వారిమనోజ్ఞవేషములు • వారిసమగ్రపటుప్రతాపముల్
వారిపరాక్రమక్రమము • వారిశరాసననైపుణంబు నె
వ్వారికి లేవు ముజ్జగము • వారలలోపల నేమి చెప్పుదున్. 317

తే. దంతియుగమధ్యగతనాగ•కాంతఁ బోలి, దినని శాంతరగతసంధ్య•యనఁగ వారి
నడుమఁ గాంచనమణిభూష•ణప్రభూషి, తాంగియై యున్నయొకచకో•రాక్షిఁ గంటి.

క. వినుమా కాంతనిమిత్తం, బున నోర్వక భయదరూప•మున నను వెసలోఁ
గొని వాఁడు శాతఖడ్గం, బునఁ గోసిరి గినిసి నాదు•ముక్కుం జెవులున్. 319

క. మా యన్న ఖరుఁడు విన్నను, మీా యనుజుని కేరు వచ్చు•మీాఁదెఱిఁగి మనుం
డీ యన్న వినక హాసము, సేయుచు న న్నంగవికలఁ • జేసిరి కడిమిన్. 320

ఉ. ఇమ్మెయి నాదుముక్కుసెవు • లెవ్వఁడు గోసి విరూపఁ జేసె వాఁ
డిమ్మహి నీదుబాణముల • నెన్నఁడు గూలుఁ దదీయరక్తపూ
రమ్మును దానిశోణితముఁ • ద్రావఁగ నెన్నఁడు గల్గు నాకు నీ
యుమ్మలికంబు దీర్పు మను•జోత్తమ తోడ జనించినందుకున్. 321

చ. అన విని దుర్మదుండు ఖరుఁ • డంతకుకైవడిఁ జేర్చి క్రుద్ధుఁడై
విన విన నెట్టి వింత పృథి•వీస్థలిఁ బుట్టె ఖరాసురానుజ
న్మనుజుఁ డొకండు పట్టుకొని • మానము గోల్పడఁ గర్ణనాసముం
దునిమి విరూపఁ జేసె నహ • దోర్బల మెంత ఘనంబు వానికిన్. 322

వ. అని పలికి క్రోధమూర్ఛావిశేషంబున మై మఱచి రణాలంపటుం డై యున్నిలింప
విమతుండు. 323

క. పదివేల మదగజంబుల, కదుపునకుం గలబలంబు • గలరాక్షసులం
బదునలుగురఁ గనుఁగొని కన,లొదవఁగ నిట్లనియె ఘనక•రోగ్రరవమునన్. 324

ఖరుఁడు శ్రీరామలక్ష్మణులం జంపఁ జతుర్దశరాక్షసులఁ బంపుట.

ఉ. ఎవ్వరొ మర్త్యు లిద్ద ఱొక•యింతియుఁ గ్రొవ్వున దండకాటవిన్
దవ్వుల నున్నవారఁట యు•దగ్రబలంబునఁ గిట్టి మీారలా
ముువ్వురప్రాణము ల్గొనుఁ డ•మోఘశరంబులఁ జుప్పనాతి తా
నవ్వలఁ దత్తనూరుధిర • మంతయు దాహము దీఱఁ గ్రోలెడిన్. 325

వ. మదీయభగిని యగుశూర్పణఖయభిప్రాయం బి ట్లున్నది గావున నమ్మర్త్యుల వ
ధించి మీారు దీని సఫలంబు గావింపుఁ డని దండధరుండునుం బోలె నాజ్ఞాపిం
చిన నన్నిశాచరులు వాతప్రేరితవలాహకంబులుంబోలె శూర్పణఖాదర్శిత

మార్గంబున రయంబునం జని పర్ణశాలామధ్యంబున సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా సుఖాసీనుం డై యున్నరామునిం జూచి సముదగ్రతేజుం డగుటవలన వనద్వీపంబులు దీప్తవహ్నిం బోలె నమ్మహానుభావునిఁ జేటి చూడం జాలక నివ్వెఱపడి రివ్విధంబున శూర్పణఖాసహితంబుగాఁ జనుదెంచిన క్షుద్రరాక్షసులం జూచి రాముండు దీప్తతేజుం డై నలక్ష్మణున కి ట్లనియె. 326

క. మనచేత భంగపడి యీ, దనుజాంగన యీరసమునఁ దనవారిని దో
డ్కొని వచ్చె వీరె మనతోఁ, నని సేయఁగ వచ్చినార లసురులు కంటే. 327

క. ఒక్క ముహూర్తము జానకి, నిక్కడఁ గాచికొని యుండుమే నిపుడు సుధా
భుక్కులు మెచ్చఁగ వ్రేల్మిడి, రక్కసులం ద్రుంచి వైతుఁ బ్రదరప్రహతిన్. 328

ఆ. అనిన నట్ల కాక యని లక్ష్మణుఁడు సీయ, గొనియె రాముఁ డంతఁ గనకవలయ
[illegible]క్కు వెట్టి చటులమౌర్వీనాద, మెసఁగ వారిఁ జూచి యిట్టు లనియె.

ఉ. మా[illegible]లోపజీవులము పుణ్యచరిత్రుల మాజి నంతకుం
[illegible]బోలుదు మన్నదమ్ములము పుత్రుల మాజికి శత్రుసంపదల్
[illegible]లుచునుండు మాకు మముఁ రాముఁడు లక్ష్మణుఁ డండ్రు రీ విని
లాలకతోడఁ గూడి ముద మారఁ జరింతుము దండకాటవిన్. 330

క. మునులనియోగంబునఁ ద, న్మునికంటకు లైన మిమ్ము ఘోరాస్త్రముల
న్ననుమాడుట కై యీకాం,చనభూషితకార్ముకంబు జతనం బయ్యెన్. 331

ఖరప్రేషితు లగురాక్షసులు రామునితో యుద్ధముఁ జేయుట.

ఉ. ఇమ్మెయి మాపయిం దొడర నేటికి వచ్చితి రుగ్రభంగి మీ
కిమ్మహి జీవితేచ్ఛ గల దేని తొలంగి చనుండు గానిచోఁ
గ్రమ్మి మదీయహస్తగతకార్ముకముక్తనిశాతబాణపా
తమ్మున నాజిలోఁ దునిమి తప్పక యిప్పుడె తీర్చి పుచ్చెదన్. 332

చ. అన విని యాచతుర్దశనిశాటులు దారుణశూలపాణు లై
ఘనతరకోపవేగమునఁ గన్నుల నిప్పులు రాల రక్తలో
చనుఁ డయి యున్నరాముని విశాలపరాక్రమసోమునిం గనుం
గొని కఠినోక్తి ని ట్లనిరి కోపహుతాశుఁడు ప్రజ్వలింపఁగన్. 333

చ. దనుజకులోత్తముండు రిపుదర్పహరుండు ఖరుండు పంప ని
ఘ్నసమరంబునం దునుమఁగాఁ జనుదెంచినవార మిందఱిం
జెనకఁగ నీకు నొక్కనికిఁ జెల్లునె యించుకసేపు నీవు మా
మునుమున నిల్చి పోరుము సమున్నతసత్త్వము తెల్ల మయ్యెడిన్. 334

శా. అస్మద్ఘోరకరప్రముక్తపటుశస్త్రాస్త్రమ్ము లొక్కమ్మడి
న్విస్మేరోద్ధతభంగిఁ దాఁకి తనువు న్భేదింపఁగా దారుణా
పస్మారంబున బీరము న్విడిచి తద్బాణానలజ్వాలలన్

భస్మీభూతుఁడ వయ్యె దీవు విను మీ•ప్రాగల్భ్య మిం కేటికిన్. 335

చ. అనుచు మిడుంగుఱుల్ సెదర • నందఱు శూలము లొక్కపెట్ట రా
మునిపయి నైవ నమ్మనుజ•పుంగవుఁ డుగ్రతఁ జాపశింజినీ
ధ్వనులు సెలంగ నన్నిటిని • భర్మవిభూషితసాయకంబులన్
దునియలు గాఁగ శూలములఁ • ద్రుంచి ధరం బడ నేసె నుగ్రతన్. 336

ఉ. అంతటఁ బోక యద్దనుజు • లంతకులుం బలెఁ జేర్చి జానకీ
కాంతునిమీఁద నుగ్రగతి • గ్రావము లొక్కట వీచి నైవ న
త్యంతరయంబున న్ఘనశ•రాహతి నాయుపలప్రకాండ మిం
తింతలు తునుక లై వెస మ•హీస్థలి రాలఁగ నేసి వ్రేల్మిడిన్. 337

శ్రీరాముఁడు ఖరప్రేషితు లైనచతుర్దశరాక్షసులనుం జంపుట.

శా. జ్యావల్లి న్సవరించి దారుణభుజం•గాకారనారాచముల్
ప్రావీణ్యంబునఁ గూర్చి శీఘ్రగతిశుం•భద్విక్రమారంభుఁ డై
దేవేంద్రుండు నిశాతవజ్రములరీ•తి న్సిద్ధలక్ష్యత్వవి
ద్యావైదుష్యము మీఱ నేసె వెస నా•దైత్యప్రతానంబు పై. 338

ఉ. ఆరఘునాథుఁ డీపగిది • నద్భుతదోర్బల మంత కంతకున్
మీఱఁ జతుర్దశాసురుల•మీఁదఁ జతుర్దశసాయకంబులన్
దారుణభంగి నేయ నవి • తద్ఘనవక్షము లుచ్చి వీఁపులన్
ఘోరరవంబుగా వెడలి • క్షోణితలంబున వ్రాలె నంతయున్. 339

క. ఇమ్మెయి రఘుపతిశరపా,తమ్మున నయ్యసురవరులు • దారుణగతి మూ
లమ్ములు వోయినఘనవృ,క్షమ్ములక్రియ ధరణిఁ గూలి • చచ్చిరి వరుసన్. 340

శూర్పణఖ మరల ఖరునికడ కేగుట.

ఉ. అప్పుడు చుప్పనాతి వెస • నంతకగోచరు లైనదైత్యులం
దప్పక చూచి భీతి మదిఁ • దట్టుకొనంగ విఘూర్ణమాన యై
యుప్పరవీది నార్చుచు ర•యోద్ధతి నేగి ఖరాంతికంబునన్
దెప్పర మైనశోకమున • దీనత వ్రాలె విషణ్ణరూప యై. 341

వ. ఇట్లు కించిత్సంశుష్కశోణిత యై నిర్యాససహిత యైనసల్లకియునుం బోలెఁ దన
మ్రోలం బడినదాని సర్వరాక్షసవినాశంబుకొఱకు సమాగత యైనదాని శూ
ర్పణఖ నవలోకించి ఖరుండు క్రోధంబున ని ట్లనియె. 342

క. నీకుఁ బ్రియంబుగ నిపు డ, స్తోకభుజావిక్రమోద్ధ•తుల దనుజుల నే
భీకరులఁ బంపితిని నీ, వీకైవడిఁ బరితపించె• దేటికి మరలన్. 343

క. భక్తులు నా కనిశం బను, రక్తులు సంగరమునం ద•రాతులఁ గడప
న్శక్తులు మనపదునలుగురు, నక్తంచరు లేల చుప్ప•నాతిరొ వగవన్. 344

ఉ. నాకకులద్విపేంద్రమృగ•నాథుఁ డనం దగు నేను గల్గఁగా

నీ కిటు దుఃఖ మొందఁ దగు • నే యహికై వడి వేష్టితాంగి వై
శోకము మోహము న్విడిచి • సుస్థితినిం దగ నైన కార్యము
న్నాకు వినంగఁ జెప్పుము ఘ•నంబుగ నిప్పుడె దీర్చి పుచ్చెదన్. 345

ఉ. నా విని చుప్పనాతి నయ•నంబుల నశ్రులు గ్రమ్ముదేర ర
క్షోవిభుఁ జూచి యేమి పురి•కొల్పెద సంహృతకర్ణనాస నై
యీవిధి సిగ్గుమాలి యొక•హీనమనుష్యునిచేఁత నీకడ
న్నావని చెప్పఁ బాలయితి • నాకరిపూత్తమ సారెసారెకున్. 346

చ. తొలుత నమోఘవీర్యులఁ జ•తుర్దశరాక్షసవీరుల న్సము
జ్జ్వలగతి నీవు పంపఁ జని • వారలు రాముని రౌద్రమూర్తులై
చలమునఁ గిట్టి వాఁడి గల•శస్త్రపరంపర లొక్కరీతిగాఁ
గులగిరిమీఁద మేఘములు • క్రూరతరాశనులట్ల గప్పినన్. 347

చ. అలిగి మహోగ్రకోపమున • నక్షియుగంబునఁ దామ్రదీధితు
ల్నెలఁగఁగ నారఘూత్తముఁ డ•శేషచతుర్దశదైత్యవర్గముఁ
జ్వలితచతుర్దశాస్త్రములఁ • జావఁగ నేసిన వారు పెద్దకొం
డలక్రియ ధాత్రిఁ గూలిరి క•డ ల్వడి మ్రోయఁగ నేమి చెప్పుదున్. 348

శూర్పణఖ ఖరునితో రాముని ప్రభావంబుఁ జెప్పి దుఃఖించుట.

క. ఈకరణి నొక్క వ్రేల్మిడి, నాకారులఁ జంపినట్టి•నరనాథునియ
స్తోకబలోద్ధతిఁ జూచి వి, తాకున భయ మొంది యున్న•దాన జితారీ. 349

క. దానవులనిధనముం గని, యే నాతని మ్రోల నిలువ • కెంతయు భీతి
న్నానక నిను శరణము గొన, దీనావన మరల నేగు•దెంచితి నిటకున్. 350

మ. శరసంధానము సేయుచోఁ దివియుచోఁ • జాపంబు సారించుచో
నరిమేనం గుఱి వెట్టుచోఁ గడఁగి ప్ర•త్యాలీఢపాదస్థుఁ డై
పరుషోగ్రాస్త్రము లేయుచోఁ బరులదోః•ప్రాబల్యము ల్మాన్చుచో
ఖరుఁడా యాతని నేర్పు నెవ్వరియెడం • గానం ద్రిలోకంబులన్. 351

క. ఇక్కైవడిఁ బదునలువుర, రక్కసులం జంపి పిదప • రాముఁడు నాతో
ముక్కిఁడిరక్కసి తక్కిన, రక్కసులం గొనుచు వేగ • రమ్మని పలికెన్. 352

క. ఆమాట చెవికి సోఁకిన, హామిక వోనాడి నేఁటి • కసురులసత్త్వం
బీమాడ్కి నవ్వులాయెఁ గ,దా మనుజున కనుచుఁ జిత్త•మలమట నొందెన్.

క. నీ కొకని కేల లోకా,నీకంబుల కైనవాని•నిరుపమశౌర్యో
ద్రేకం బోకించు కైనను, బ్రాకటధృతియుక్తి సైఁప•రా దసురేంద్రా. 354

చ. పలుకులు వేయు నేల రిపు•భంజన యిప్పుడె వానిమీఁదికిం
జలమున నెత్తి పోయి పటు•సాహసవిక్రమరేఖ దోఁపఁగా
బలువిశిఖంబులం బొదివి • ప్రాణముఁ బాపినఁ గాని నీకు ని

శ్చల మగుసత్త్వము న్యశ మసహ్యపరాక్రమ ముర్వి నిల్చునే. 355

చ. దనుజవరేణ్య నాకుఁ బ్రముదం బొనఁ గూర్పఁ దలంచి నేఁడు నీ
పనుపున నేగి రాక్షసు లపారబలుం డగువానిశక్తిచే
ననిమొనఁ జచ్చి రట్టిరిపు నంతము నొందఁగఁ జేయ వేని వీఁ
డనిశము భృత్యఘాతుకుఁ డటంచు నిశాటులు నిన్ను దూఱరే. 356

చ. చెలియలిముక్కునుం జెవు లసిప్రహతి న్దెగఁ గోసి భృత్యుల
న్బలియురఁ గొందఱం దునిమి బాహుబలోద్ధతిఁ గ్రాలు చున్నయా
తులువను బట్టి బల్గతుల దోర్బలశక్తి వధించు టుండనీ
పిలిచినఁ బోవ కున్న కడుఁ బెంపొడఁ గూడునె శౌర్యశాలికిన్. 357

ఉ. రాక్షసకంటకుం డయిన రాముని నాతనితమ్మునిం జకో
రాక్షిని జానకిం దునిమి యున్నరొ నా పగఁ దీర్పు మింతకు
నక్షతఁ జాల వేని ఖర దానవశేఖర నీవు చూడఁగా
నీక్షణమందె చత్తు మన నేటికి కీర్తి న్సరివారు నవ్వఁగన్. 358

చ. అమరవిరోధి యేపగిది నైన రణంబునఁ గిట్టి యున్నరా
ఘముని సతీసహోదరయుతంబుగఁ జంపక యుంటి వేని ని
క్కముగ ధరిత్రిలోన మన కర్బురవంశము నెల్ల నేక కా
లమున వధించు నింతకుఁ దలంచినవాఁ డిఁక నంతఁ జేయఁడే. 359

వ. మఱియు రణశిరంబున రాముని నెదిరించి పోరాడునట్టివీరుండు ముల్లోకంబులం దెవ్వండును లేఁడు నీ వల్పవీర్యుండవు నిస్సత్త్వుండవు మిథ్యారోపితవిక్రముండవు శూరమాని వని యూహించెద రామునకుం గలతేజంబును శక్తియు నీకుం గలిగె నేని దండకారణ్యవాసి యైనయతని జయింపు మంతకుం జాల వేని బంధుసహితంబుగా జనస్థానంబు విడిచి యెందుకడకుం జను మిచ్చట నుంటి వేని రామతేజోభిభూతుండ వై రయంబున నశింపం గలవాఁడ వా రాముండు తేజస్సమాయుక్తుండు వానితమ్ముండు మహావీర్యుండు వారిరువురు వహ్నిమారుతకల్పు లై వెలుంగుచున్నవారు. 360

క. అని ఖరునకు మది రోసము, జనియింపఁగ నిట్లు పెక్కుచందంబుల శూ
ర్పణఖ పురికొల్పి హస్తం,బున నుదరము మోఁదికొనుచు బోరన నేడ్చెన్.

క. ఈరీతి శూర్పణఖచేఁ, బ్రేరితుఁ డై ఖరుఁడు భయద వేషంబున నా
కారులమధ్యంబున దు,ర్వారోద్ధతి దానిఁ జూచి గ్రమ్మఱఁ బలికెన్. 362

ఖరుఁడు తాను రాముదులఁ జంపెద నని శూర్పణఖ నూరార్చుట.

చ. భవదవమానసంజనిత బంధురరోషము నెమ్మనంబునం
దవిలి బహుప్రకారములఁ దాల్పఁగ నాకు నశక్య మయ్యె నా
పవిధరుఁ డైన నా యెదుటఁ బ్రస్తుతి కెక్కఁడు హీనమానవ

స్తవము సహింప నోపుదునె • సారెకుఁ గర్ణకఠోరభంగిగన్. 363

ఉ. ఇంత దురంతచింత వడ • నేటికి రాముని సానుజంబుగా
నంతకసాదనంబునకు • నంపెద నొక్కముహూర్తమాత్ర మీ
చింత దొఱంగి యుండు మటు • చేసినపిమ్మట నాజిభూమిలోఁ
బంతము మీఱ దద్రుధిర•పానముఁ జేసెదు గాక రాక్షసీ. 364

ఖరుఁడు యుద్ధమున కంతయు సన్నద్ధము చేయు మని యాజ్ఞాపించుట.

వ. మఱియు నారాముండు స్వకీయంబు లైనవిరూపకరణాదిదుష్కృతంబులచేత హతుం డై యున్నవాఁ డిప్పుడు మద్విశిఖతాడితుం డై ప్రాణంబులు విడువం గలఁడు శక్రాదిదిగీశులకు హృదయభల్లం బైనయేను మర్త్యమాత్రుం డైనరాముని సరకు గొందునె మత్ప్రబలపరాక్రమప్రకారంబు నీవె విలోకించెద వని పలికి రణోత్సాహదుర్ధరుం డగుఖరుండు వైరిభీషణుం డైనదూషణుం డనుసేనాపతిం జూచి మచ్చిత్తానువర్తులును భీమవేగులును సమరానివర్తులును నీలజీమూతవర్ణులును ఘోరదర్శనులును క్రూరకర్ములును లోకహింసావిహారులును సముదగ్రతేజులును శార్దూలదర్పులును గంభీరాట్టహాసులును భీషణఘోషులును తేజోబలసముదీర్ణులును మహాసత్త్వవంతులును దుర్నివారులు నగుచతుర్దశసహస్రరక్షోవీరుల యుద్ధంబునకు సన్నద్ధులం గావింపుము మఱియు సర్వాయుధపరిష్కృతంబును మేరుశిఖరాకారంబును మణికాంచనభూషితంబు నగురథంబు జవనాశ్వంబులం బూన్చి కట్టాయితంబు సేయింపుము దీర్ఘంబు లైనచాపంబులును దిగ్ధంబు లైనశరంబులును దృఢంబు లైనతూణీరంబులును నచ్ఛిద్రంబు లైనతనుత్రాణంబులును జిత్రంబు లైనఖడ్గంబులును నానావిధశక్తులును సుందరస్యందనోపరిభాగంబునం బెట్టింపుము రాక్షసకంటకుం డైనరాముని వధించుటకు మహాత్ము లగుపౌలస్త్యులలోన నేను బ్రథమశూరుండ నై తల మిగిలి సంగ్రామంబునకుం జనియెద నని పలికిన నతండు తద్వచనప్రకారంబున సర్వంబును సమకట్టి తానును సమరసముత్సాహవిశేషంబునఁ గట్టాయితం బై పొడసూపిన. 365

సీ. శబలాశ్వయుక్తంబు • చారువైడూర్యకూబర మసంబాధంబు • భర్మశిఖరి
శిఖరసంకాశంబు • చిత్రభానునిభంబు చటులహేమరథాంగ•సంయుతంబు
సంతతచారుకాం•చనభూషణయుతంబు సౌవర్ణకింకిణీ•సంకులంబు
రణితఘంటాసుంద•రము ధ్వజనిస్త్రింశసంపన్న మగుఘన•స్యందనంబు
తే. నెక్కి శౌర్యంబు దిక్కులఁ • బిక్కటిల్లఁ, గదనసముచితభేరిభాం•కార మడర
సమరదోహాలి యై జన•స్థానసీమ, గదలెఁ దేజోజితప్రభా•కరుఁడు ఖరుఁడు.

ఖరుఁడు సైన్యములతో జనస్థానమునుండి వెడలుట.

సీ. సంగరరంగాను•షంగశాత్రవనేత్రభీషణుం డన నొప్పు•దూషణుండు

ప్రళయజీమూతగ॥ర్జాసముజ్జృంభణభాషణుం డన నొప్పు॥దూషణుండు
సంగ్రామములయందు ॥ శక్రాదిభీకర ఘోషణుం డన నొప్పు॥దూషణుండు
సకలనిశాటవం॥శ ప్రదీపకశిరోభూషణుం డన నొప్పు॥దూషణుండు

ఆ. ఖరుని వెంటఁ జనియె॥ఖరములఁ బూన్చిన, యరద మెక్కి దిక్కు॥లదరఁ బ్రళయ
కాలవారిధరము॥ కైవడి నార్చుచు, దితిజసైన్యవదన॥తిలక మగుచు. 367

వ. మఱియు గదాముసలముద్గరభిండివాలకరవాలతోమరపరశుపట్టినప్రాసపరశ్వధచక్రశూలకుంతక్షురికాదినానాసాధనంబులం గైసేసి వెల్లివిరిసిన మహానముద్రంబుచందంబున నుప్పొంగుచుఁ బరస్పరవీరాలాపంబుల నుత్సహించుచు రోదోంతరాళంబు నిండ నార్చుచుఁ జతుర్దశసహస్రసంఖ్యాతం బగు ఘోరవర్మాయుధధ్వజం బైనరాక్షససైన్యంబు సమరోత్సాహంబున దూషణుని వెనువెంటం గదలె నప్పుడు తదీయచరణక్షుణ్ణసముద్ధూతమహీపరాగంబు నానావిధనాదంబులతోఁ గూడ గగనంబున కెగసె నివ్విధంబున ఖరుండు సేనామంత్రిదండనాథపురస్సరంబుగా రణంబునకు వెడలి చిత్రితమత్స్యవృషద్రుమశైలచంద్రసూర్యకాంచనపక్షిసంఘతారాగణాభిసంవృతం బైనరథం బారోహించి సూతు నాలోకించి రథంబు రయంబునం దోలు మని యాజ్ఞాపించిన నతం డతనిచిత్తంబుకొలఁదిఁ బగ్గంబులు వదలి వాయుజవంబు గలఘోటకంబుల దాఁటించి తనసారథ్యనైపుణ్యంబున రథంబుఁ దోలిన. 368

సీ. కాంచననేమిసం॥ఘట్టనంబునఁ ద్రోవఁ బెనుగట్టుశిల లెల్లఁ ॥ బిండి గాఁగఁ
గనకధ్వజాగ్రసం॥ఘటితపటప్రభంజనఘాతమున మేఘ॥సమితి పాఱఁ
జటులఘోటకఖుర॥పుటఘట్టనోద్ధూతధరణీపరాగ మం॥బరము నిండఁ
గనకఘంటాఘణం॥ఘణనినాదంబులు దిక్కరికర్ణము ॥ లవ్రిక్కలింప

తే. గగనమునఁ జనురవిశతాం॥గంబుపగిది
లోచనంబుల కతిదుర్వి॥లోక మగుచు
శీఘ్రభరమున శేషుండు ॥ శిరము వంప
గాఢరయమునఁ జను చుండె ॥ ఖరునిరథము. 369

ఖరుని సైన్యములో దుర్నిమిత్తము లగపడుట.

వ. ఇవ్విధంబునం జనుసమయంబున ఖరాసురున కరిష్టసూచకంబుగా గర్దభధూసరంబులైనమేఘంబులు రక్తవర్షంబు గురిసె దివాకరమండలంబుచుట్టు రుధిరపర్యంతం బై యలాతచక్రప్రతిమం బై నీలపరివేషంబు దోఁచె రథంబునం బూన్చినహయంబులు మహావేగంబునం బోవుచు నాకస్మికంబుగా ముందఱికి మ్రొగ్గతిలం బడియె సముచ్ఛ్రితహేమదండం బైనధ్వజంబు నాక్రమించి మహాకాయం బగుగృధ్రంబు దారుణప్రకారంబునం గనుపట్టె జనస్థానసమీపంబున మాంసాదంబు లగుఖగమృగంబులు విస్వరంబుగా ఖరస్వనంబులు

సేయు చుండెఁ బ్రభిన్నగిరిసంకాశంబు లై శోణితతోయధరంబు లై భీమంబు లై వలాహకంబు లాకాశంబు నిరవకాశంబు గావించె నుత్పాతవశంబువలన జాజ్వల్యమానంబు లై నదిశలయందు ఘోరంబుగాఁ దిమిరంబు గవిసెఁ బ్రాతఃకాలంబునందు గగనంబు సంధ్యాకాలంబునందుం బోలె క్షతజార్ద్రవర్ణాభం బై యుండెఁ గంకగోమాయుగృధ్రంబులు ఖరున కభిముఖంబుగా నఱచు చుండె శివాగణంబులు రణంబునం దపజయంబుఁ దెల్పుచు దుర్నిమిత్తదృష్టాంతభూతంబు లై జ్వాలోద్గారిముఖంబులచేత బలంబున కభిముఖంబుగా రోదనంబు సేయు చుండె సూర్యునిసమీపంబునఁ బరిఘసన్నికాశంబు లైన కబంధంబులు దోఁచె నపర్వకాలంబునందు స్వర్భానుండు భానునిం బరిగ్రహించెఁ బ్రతికూలంబు లై వాతంబులు సుడిసె దివాకరుండు నిష్ప్రభుండయ్యెఁ బట్టపవలు ఖద్యోతసన్నిభంబు లై చుక్కలు పొడిచె లీనమీనవిహంగమంబు లై కమలాకరంబులు చూపట్టె విగతపుష్పపత్రఫలంబు లై పాదపంబులు మోడుపడి యుండె వాయువులు లేక జలధరధూసరం బై నరజంబు సుడిసె మేఘంబులు లేక పిడుగులు వడియె శారికలు వీచి కూచి యని యసుఖకరశబ్దంబులు వలికె సాగరపర్వతకాననసహితంబుగా మహీచక్రంబు చలించినట్లయ్యె రథస్థుం డై నఖరునిసవ్యభుజంబు చలించెఁ గంఠనాదంబు హీనంబయ్యె నేత్రంబుల నశ్రువులు గ్రమ్మె లలాటంబునందు వేదన వొడమె నిట్టి మహోత్పాతంబు లనేకంబులు వొడమినం జూచి ఖరుండు ప్రహసించుచు రాక్షసుల నవలోకించి యి ట్లనియె. 370

ఖరుఁడు దుర్నిమిత్తంబులఁ జూచి ప్రహసించుట.

క. చూచితిరె మన కమంగళ, సూచకములు పెక్కుగతులఁ • జూడ్కికి వ్రేఁ గై
తోఁచుచు నున్నవి సర్వత, మీచరవరులార దుర్ని • మిత్తము లైనన్. 371

క. కడిమి గలశూరవరునకు, మిడుతశకునము లివి యడ్డ • మే పగతునిపైఁ
బడి తునుము టంతె కా కిటు, పిడుగున కొక వారశూల • పృథివిం గలదే.

క. నిక్కముగ నేను గినిసిన, నొక్కముహూర్తంబులోన • నురుబాణములం
జుక్కల నిలఁ బడ నేసెదఁ, దక్కక మృత్యువును బట్టి • తల ఖండింతున్. 373

క. వీర్యోత్సిక్తుండగు రఘు,వర్యునిఁ దదనుజునిఁ బట్టి • వరబాణములన్
వీర్యమునఁ ద్రుంప కిటకు న,వార్యగతిన్ రిత్త మగిడి • వత్తునె పెలుచన్. 374

తే. పార్థివోత్తమసుతులవి•పర్యయంబు, కడిమి నెద్దాని కొఱకు సం•ఘటిత మయ్యె
నట్టిభగిని సమాహతు• లైనవారి, రుధిరపూరంబు తమి దీఱఁ • గ్రోలుఁ గాక.

క. దురమున ము న్నెన్నఁడు నొక, పరాజయ మెఱుంగనట్టి • ప్రబలుఁడ నెందుం
గర మేను బలికి నంతయుఁ, దిర మగు నిత్తెఱఁగు మీకుఁ • దెల్లము గాదే. 376

క. దారుణకులిశముఁ గైకొని, యైరావణ మెక్కి సురబ•లాన్వితుఁ డై జం

భారి యనికిఁ బఱతెంచిన, వారక వధియింతు నెంత • వారలు మర్త్యుల్. 377

వ. అని యిట్లు దురాగ్రహంబునం బలికిన నాఖరాసురునివాక్యంబులు విని మృత్యుపాశావపాశితులై రాక్షససైన్యయోధులు సంతోషవిశేషంబున నతనిం బ్రశంసించి రాసమయంబున శ్యేనగామియుఁ బృథుగ్రీవుండును విహంగముండును దుర్జయుండును గరవీరాక్షుండును బరుషుండును గాలకార్ముకుండును మేఘమాలియు మహామాలియు సర్పాస్యుండును రుధిరాశనుండు ననుపన్నిద్దఱు మహామాత్యులు ఖరునిం జుట్టుముట్టి యగ్రభాగంబునం జను చుండిరి మహాకపాలుండును స్థూలాక్షుండును బ్రమాథియుఁ ద్రిశిరుండు నను నలువురు సేనానాయకులు దూషణునిపిఱుంద దెసం జనుచుండి రిత్తెఱంగునం గూడుకొని రాక్షసవీర్యసైన్యంబు భీమవేగంబున గ్రహమండలంబు చంద్రసూర్యులంబోలె రామలక్ష్మణులం గదియ నడిచె నిట్లు దానవశేఖరుం డగుఖరుండు రథారూఢుండై మహోగ్రసైన్యసమేతుండై కోలాహలబహులంబుగా రణార్థంబు చనుదెంచుచుండ నప్పుడు రాక్షసవినాశనార్థంబుసముత్పన్నంబులైన దారుణమహోత్పాతంబు లన్నియు విలోకించి రాముండు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 378

రాముఁడు రాక్షసనాశకంబు లగునిమిత్తంబుల లక్ష్మణునకుఁ జూపుట.

చ. అసదృశమై మహాభ్రము మహాధ్వని సేయుచు ఘోరభంగి నా
కసమున నెత్తురు ల్గురియఁగాఁ దొడగెన్ మఱి భూనభంబులం
దు సకలదుర్నిమిత్తములు • దోఁచుచు నున్నవి యిన్నియుం గరం
బసురవినాశసూచకము • లై కనుపట్టెడిఁ గంటె లక్ష్మణా. 379

మ. కనకాంశుచ్ఛట లీను మచ్ఛితశరా • ఘుంబుల్ సధూమంబులై
ఘనకోదండమునుం జలించుచును సం • గ్రామప్రహర్షంబుతో
ననువై యున్నవి నాదుదక్షిణకరం • బాసక్తితో సారెకున్
ఘనభంగిన్ స్ఫురణంబుచే మన కసం • ఖ్యక్షేమముం దెల్పెడిన్. 380

క. వనచరసౌమ్యఖగంబులు, మనమ్రోల ననేకగతుల • మన కభయంబుల్
దనుజులకు వినాశంబును, మును కొని దెల్పుచుఁ గరంబు • మ్రోసెడు వింటే.

చ. అని యొనరింపఁ బోవుజను • లందు గతాయువులైనవారి యా
ననముల నిష్ప్రభత్వము గ • నంబడు నిక్కవ మెన్ని చూచినన్
మన కది లేదు నీముఖము • మానుగ సుప్రభమై ప్రసన్నమై
గన నగుచున్న దట్లగుటఁ • గయ్యమున న్విజయంబు గల్గెడిన్. 382

క. మఱియు ననేకవిధంబులఁ, దఱచుగ నెచ్చోటఁ గన్న • దారుణతరసం
గరపదములు గనుపట్టెడు, వరగుణ మన కిపుడు పోర • వశ్యము గలుగున్. 383

క. మనకు శుభనిమిత్తము లిపు, డనేకములు దోఁచు చున్న • వటు గాన రణం
బునఁ బగతులకుఁ బరాజయ, మనఘాత్మక మనకు విజయ • మగు నిక్కముగన్.

క. దానవవీరుల సింహ, ధ్వానంబులు భూరిదండ • తాడితభేరీ
ధ్వానంబులు శ్రుతిభయసం, ధానములై మ్రోయఁ దొడఁగెఁ • దమ్ముఁడ వింటే.

వ. సంగ్రామంబునం దాపద దొలంగం ద్రోచి జయంబుఁ గోరునట్టిపండితునిచేత భావికాలసంభవ్యనిష్టంబునకుఁ బరిహారంబు కర్తవ్యంబు గావున. 386

రాముఁడు సీతతో గిరిగుహలో నుండు మని లక్ష్మణున కాజ్ఞాపించుట.

ఆ. ఎంత శూరుఁ డైన • నింతితోఁ గూడి సం, గరము సేయ రాదు • కడఁగి నీవు
సీతతోడఁ గూడి • శిఖరిగహ్వర మాశ్ర, యించి కాచి యుండు • మింపుతోడ.

క. కా దని మాఱాడిన మ, త్పాదంబులయాన యచటఁ • దడయక త్వరతో
వైదేహితోడ నుండుము, పాదపసంఘాతయుక్త • పర్వతగుహలోన్. 388

క. అనఘా నీవును శూరుఁడ, వనుపమబలయుతుఁడ వాజి • నరులఁ గడిమిమైఁ
దునుమఁగ దక్షుఁడ వైనను, దనుజుల నే నొకఁడ చంపఁ • దలఁచితి బుద్ధిన్.

వ. అని నీయకొల్పిన నాలక్ష్మణుండు తత్క్షణంబ శరచాపంబులు గైకొని వైదేహీసహితంబుగా దుర్గమం బైనగిరికందరంబు నాశ్రయించె నంత రాముండు లక్ష్మణునిచేత మిక్కిలి యుక్తకార్యంబు కృతం బయ్యె నని పలికి వహ్నిసంకాశం బైనదివ్యకవచంబు దొడిగి తిమిరంబునందు విగతధూముం డైనవైశ్వానరునిచందంబునం దేజరిల్లుచు మహనీయశరశరాసనంబులు గైకొని దిగంతరాళంబు నిండ గుణప్రణాదంబు సేయుచు యుద్ధసన్నద్ధుం డై రాక్షసుల రాక కెదురు సూచుచుండె నప్పుడు మహర్షిదేవగంధర్వసిద్ధసాధ్యులు దివ్యవిమానాధిరూఢు లై సంగ్రామదర్శనకుతూహలంబునం జనుదెంచి యంబరంబుననుండి పరస్పరంబు శుభాలాపంబులు వల్కుచు గోబ్రాహ్మణులకు శుభం బగుంగాక సర్వలోకంబులు భద్రవంతంబు లై యుండుఁ గాక రాముండు విష్ణువు సర్వాసురులం బోలె సర్వరాక్షసులజయించి విజయలక్ష్మి నధిగమించుం గాక యని యీదృశంబు లైనభద్రవాక్యంబుల నమోఘంబుగా నాశీర్వదించుచుఁ బెక్కండ్రరాక్షసులతోడ నొక్కరాముం డెవ్విధంబున సంగ్రామంబుఁ గావించునో యని జాతకౌతూహలు లై చూచుచుండిరి మఱియు సంగ్రామంబునకు సన్నద్ధుం డైనరామునిరౌద్రాకారంబు విలోకించి సర్వభూతంబులు భయభ్రాంతచిత్తంబు లై యుండె నప్పు డమ్మహానుభావునియమానుషం బైనరూపంబు క్రుద్ధుం డగువిలయకాలరుద్రునిరూపంబు కైవడి నతిభయంకరం బై యుండె నంత ఘోరవర్మాయుధధ్వజంబును గంభీరనిర్హ్రాదంబు నగురాక్షసానీకంబు కదియ వచ్చె నప్పుడు. 390

రాక్షససైన్యంబు రామునిఁ జేర వచ్చుట.

చ. దనుజులసింహనాదము లు • దగ్రచలద్రథనేమిఘట్టన
స్వనములు వీరహుంకృతులు • చాపరణద్గుణటంకృతు ల్పట

ధ్వనులును భేరిభాంకృతు ల • వార్యము లై యొకరీతి నమ్మహా
వనమున నుండి పెల్లెనఁగ • వన్యమృగంబులు భీతిఁ బాఱఁగన్. 391

వ. మఱియు నమ్మహాసైన్యంబునందు. 392

చ. పలుమఱు బంటుపంతములఁ • బల్కెడువారు నిజప్రతిజ్ఞలం
దెలిపెడువారు శూర్పణఖ • దెల్పినకై వడి రాముచందము
లలయఁగఁ జూచువా రసుర • కంటకు నేనె వధింతు మీరు ని
శ్చలముగఁ జూచు చుండుఁ డని • చాటెడువారలు నైరి యందఱున్. 393

వ. ఇట్లు బహుప్రకారంబుల వీరాలాపంబు లాడుచు వెల్లి విరిసినమహాసముద్రం
బుపోలిక ననివార్యం బై ఘూర్ణిల్లుచు సంరంభంబునం గదియ నేతెంచి. 394

క. ఆరక్షస్సైన్యము గం, భీరుని ధృతచాపముఖ్య • పృథుసాధనునిన్
ధీరుని నతిశూరుని రఘు, వీరునిఁ గనుఁగొనియె విమత • వీక్షణభయదున్. 395

క. ఆరామవిభుండును దు, ర్వారం బై వనధిమాడ్కి • వచ్చెడువిలస
ద్దారుణరక్షస్సైన్యము, నారక్తప్రేక్షణముల • నటు చూచి వెసన్. 396

క. ఘోరం బగుకార్ముకమున, సారం బగునారిఁ గూర్చి • చటులనినంగ
ద్వారంబువలన శరము ల, పారంబుగఁ దీసి కూర్చి • బంధురభంగిన్. 397

క. దనుజవధార్థము క్రోధం, బనువుగ నంగీకరించి • యలకాలహుతా
శనుక్రియ దుష్ప్రేక్షుం డై, పెనుపుగ వనదేవతలకు • భీతి నొసఁగుచున్. 398

క. దక్షమఖహరణసమయ, ప్రేక్షితుఁ డగుశూలపాణి • పెంపున రఘుహ
ర్యక్షుఁడు రాక్షసగణవధ, దీక్షితుఁ డై యొప్పెఁ దీవ్ర • తేజస్స్ఫూర్తిన్. 399

చ. దశరథనందనుం డటు లు • దగ్రతరస్ఫుటభీమణాకృతి
న్దశదిశలందుఁ దీవ్ర మగు • దారుణతేజము పిక్కటిల్లఁ గ్రూ
రశమనుకైవడి న్రణశి • రంబున నుండఁగఁ జూచి సర్వభూ
తసముదయం బపూర్వజని • తం బగుసాధ్వస మొందె నత్తఱిన్. 400

తే. కార్ముకధ్వజభూషణ • కాండచిత్ర, వర్మములచేత నపుడు దు • ర్వారనిర్జ
రారిసైన్యము సూర్యోద • యంబునందు, నీలఘనమండలముభంగిఁ • గ్రాలుచుండె.

రాక్షసవీరులు రామునిమీఁద శస్త్రింబులం బ్రయోగించుట.

వ. ఇట్లు మండలీకృతకోదండుం డై నిజతేజోజాలంబుల శాత్రవనేత్రంబులకు మిఱు
మిట్లు గొలుపు చున్నరామునిఁ బరివారసహితుం డై దవ్వులం జూచి ఖరుండు
సమధిజ్యధన్వుం డై గుణప్రణాదంబు సేయుచు రామునకభిముఖంబుగా రథంబుఁ
దోలు మని సూతు నాజ్ఞాపించిన నతండు తద్వచనానురూపంబుగా రయంబునం
దేరు దోలిన నతనిం బరివేష్టించి కాలజీమూతంబులకరణి గర్జించుచు రాక్షసు
లందఱు నేన నేన రాముని జయించెద నని బిరుదులు పలుకు చుండి రిట్లు ఖరుం
డు యాతుధానమధ్యంబున రథస్థుం డై తారాగణమధ్యంబునం బొల్చులోహి

తాంగునిచందంబున నొప్పుచుఁ దీవ్రం బగు బాణసహస్రంబున రణదుర్జయుం డగు రామునిం బ్రహరించి నింగి ఘూర్ణిల్ల సింహనాదంబుఁ జేసె నంత భీమకర్ములగు రక్షోవీరులు నిరుపమాన తేజుం డగు రామునిం జుట్టుముట్టి నిశితంబు లైన గదాశూలపరిఘపట్టిసముసలముద్గరప్రాసకరవాలభిండివాలకుంతాదినానావిధ సాధనంబులం బ్రహరించుచు నీలవలాహకంబులభంగి మహానాదంబులు గావించిరి మఱియు గజారోహకులు మదపుటేనుంగుల డీకొలిపి నిశాతతోమరంబుల నంకుశంబులం బొడిచిరి రథికులునానావిధసాయకంబులఁ బ్రయోగించిరి సాదులు హయంబుల దుమికించి నిస్త్రింశంబు లడరించి రిట్లు పెక్కండ్రు రక్కసు లుక్కుమిగిలి పెక్కువిధంబుల నక్కజంబుగా శస్త్రాస్త్రపరంపరలం గప్పిన నీలజీమూతంబులు గురియుకరకాశనివర్షధారలకుం జలింపనిపర్వతంబు కైవడి రాముండు సుస్థిరుం డై యాదారుణప్రహరణంబులచేత భిన్నగాత్రుం డయ్యును బ్రదీప్తాశనినిపాతంబులచేత వ్యథితంబు గానిమహాచలంబుకరణి వ్యథితుండు గాక సాగరంబు నదీసంఘంబులంబోలె రాక్షసప్రయుక్తనానావిధశస్త్రాస్త్రనిచయంబుల నిజవిశిఖంబులచేతం బ్రతిగ్రహించి తదీయబాణక్షతసంజాతరక్తధారాన్నపితదేహుం డై సంధ్యాభ్రపరివృతుం డైనసహస్రకరునిచందంబునం దేజరిల్లుచుండె నప్పు డనేకరాక్షసులచేతఁ బొదువంబడిన రామభద్రు నొక్కని విలోకించి దేవగంధర్వసిద్ధసాధ్య పరమర్షులు విషాదంబు నొంది రంత. 402

రాముఁడు రాక్షసులమీఁద నానావిధబాణంబులఁ బ్రయోగించుట.

శా. ఆరాజాన్వయకుంజరుం డపుడు ప్ర•త్యాలీఢపాదస్థుఁ డై
ఘోరప్రక్రియ మండలీకృతచల•త్కోదండుఁ డై చాపవి
ద్యారూఢత్వము గానుపింపఁగ రణ•న్యాయైకదక్షత్వ మే
పారం గాంచనపుంఖకాండములఁ బొ•ల్పారంగ నేసె న్వడిన్. 403

ఉ. చాపము శక్రచాపముగఁ • జండగుణధ్వని గర్జితంబుగా
దీపితసన్మణీవలయ•దీధితి చంచల గాఁగఁ గ్రవ్యభు
గ్వ్రాపదవాగ్నులాజిఁగ ర•ఘుప్రవరాహ్వయకాలమేఘ మా
శాపరిపూర్తిగాఁ గురియ • సాగె నిరంతరబాణవర్షమున్. 404

ఉ. దండిమెయి న్రఘూత్తముఁడు • దారుణదైత్యుల భండనంబునం
జండభుజావలేపమునఁ • జంపఁగలం డిఁక హర్షసంయుతు
ల్గం డనుచు న్దిగీశులకు • గ్రక్కునఁ దెల్పఁగఁ బోయినట్లు కో
దండవిముక్తసాయకవి•తానము లొక్కటఁ బర్వె దిక్కులన్. 405

ఉ. రాముఁడు జన్యరంగమున • రాక్షసుల న్వధియించు చున్నవాఁ
డోమునులార యింక భయ • మొందకుఁ డంచు నిరంతరంబుగాఁ
బ్రేమ సమస్తభూతములు • పెద్దయు మ్రోయుచు నున్నవో యనం

గా మణిఘంటికాధ్వనుల•గాఢగుణస్వన మొప్పె నవ్వనిన్. 406

చ. త్రిదశులతోడ మున్ను పటు•తీవ్రభుజాబలవైభవంబునం
గదన మొనర్చి చూచితిమి • గాదొకొ వారలచేతు లంత బె
ట్టిదములు గావు తచ్ఛరప•టిష్ఠత యే మన వచ్చు నంచు వీ
రదనుజు లప్డు మెత్తు రల•రామశరంబులు సోఁకువేళలన్. 407

సీ. ప్రళయకాలోదగ్ర • జలధరంబులనుండి పుడమిపైఁ బడెడుబ•ల్పిడుగులట్లు
సద్యస్తమోనాశ•చటులఖద్యోతమండలనిర్గతాంశుకాం•డములరీతి
క్షయకాలరుద్రలో•చనజాత సుమహోగ్రసముదగ్రపావక•జ్వాలలగతి
జంతుసారణకళా•చతురకాలాంతకసముదితకాలదం•డములపగిది

తే. నతిదురావారదుర్విష•హప్రచండ, కంకపత్త్రకరాళవ•క్త్రంబు లైన
రామశరములు రాక్షస•వ్రజముమీఁద,నిగిడెఁ దండోపతండంబు•లగుచు నపుడు.

చ. హరనయనాగ్ని వేఁడిమి మ•హాశనివాఁడిమి కాలదండని
ష్ఠురతయు హ్రాదినీఘనప•టుత్వము స్కందునిభూరిశక్తిభీ
కరత ప్రతాపవేగమును • గల్గి రఘూద్వహుబాణజాలము
ల్పరువడి వీరరాక్షసబ•లంబులపైఁ బడియె న్మహోగ్రతన్. 409

చ. ఇనకిరణాలికిం జొరవ • యీక సదాగతిరాక కైనఁ బ
ల్బున వడ కర్థి సైకతముఁ • జల్లిన రాలఁగ నీక దట్టమై
దనుజవిముక్తకాండములఁ • దట్టుచు దిక్కుల రామకాండము
ల్సునిశితభంగి నిండుటయుఁ • జూచి సుర ల్వొఱఁగంది రయ్యెడన్. 410

ఉ. రామునిదివ్యసాయకప•రంపర దాఁకునొ యంచు ఘోరసం
గ్రామమునందు దైత్యులు ధ•రాగతవీక్షణు లై భయంబున
న్మోములు వాంచి చాల హరి•ముంగలిదంతులభంగి నైరి గా
కేమియు సేయ లే రయిరి • యెంతయు నివ్వెఱపాటు గూరఁగన్. 411

చ. నలుదెస లాక్రమించి రఘు•నాథునిచాపగుణచ్యుతాంబకా
వలులు నిశాటవర్యుల న•వార్యగతి న్దనుమూఁడఁ జొచ్చె ని
ట్టలముగఁ బర్వి వహ్ని ప్రక•టంబుగ నాత్మశిఖాపరంపర
న్వ్వలసిత తేజుఁ డై కడిమి • వే శలభంబుల నేర్చుచాడ్పునన్. 412

ఉ. మించి కకుత్స్థనాయకస•మిద్ధధనుర్గుణవిచ్యుతంబు లౌ
కాంచనపుంఖకాండము ల•ఖండరయంబునఁ బోయి ఘోరన
క్తంచరకాయము ల్వ్రేస న•గల్చి గళద్రుధిరాప్లుతంబు లై
యంచితభంగి మింట దహ•నార్చులకై వడి నొప్పె నయ్యెడన్. 413

సీ. రథికసారథికేతు•రథ్యయుతంబులౌ మందరాచలనిభ•స్యందనములు
కాలజీమూతసం•ఘాతసంకాశంబు లై రొప్పుమత్తమ•హాగజములు

జవసత్త్వజితమనఃపవమానమాధవవాహనంబులు సమిద్వాహనములు
కాటుకకొండలకరణి మేనులు గ్రాల విఱ్ఱవీఁగుచు నున్నవీరభటులు
తే. మడిసి రొక్కొక్కయెడఁ బెక్కుమలలమాడ్కి
దారుణాకారరామహస్తప్రశస్త
చండకోదండనిస్సృతచటులకాల
దండమండితకాండప్రకాండహతిని. 414

ఖరసైన్యంబు రామునిపరాక్రమంబునకు వెఱఁగుపడి మరలిపోవుట.

వ. ఇవ్విధంబునఁ బ్రళయసమయజంతుపారణకళాధురీణుం డగుస్థాణునిపోలిక నిజహేతివ్రాతభస్మీభూతసకలలోకనివహుం డైనసంకర్షణాగ్ని కై వడిఁ దారకాసురసంహారసమయసముదీర్ణుం డగుకుమారునిపగిది సంక్రుద్ధుం డైనకాలాంతకుని మాడ్కి రామభద్రుండు రౌద్రరసోల్లాసభాసురమూర్తి యై యఖండకోదండపాండిత్యంబుఁ జూపినఁ దదీయసాయకపరంపర యన్నిశాచరసైన్యంబునందుఁ బరహేతిప్రఘట్టనంబున మండుచుఁ గరులం బడవైచుచు హయంబుల నఱుకుచు రథంబుల నుగ్గునూచంబులు సేయుచుఁ బదాతులం ద్రుంచుచు శిరంబులం బగల్చుచుఁ గంఠంబులఁ ద్రెంచుచు బాహువులఁ దెగవ్రేయుచు వక్షంబుల వ్రక్కలించుచుఁ బ్రక్కలఁ జెక్కుచు నడుములఁ దుండెంబులు సేయుచు నూరువుల విఱుచుచు జానువులు ఖండించుచుఁ బిక్కలు చెక్కలువాపుచుఁ బాదంబులు విలూనంబులు సేయుచు నెత్తురు లురలించుచుఁ గండలు రాల్చుచు నెమ్ములు విఱచుచు భూషణంబులు రాల్చుచుఁ దనుత్రాణంబులు సించుచుఁ జాపంబులఁ ద్రుంచుచు గదలు పొడిసేయుచుఁ గరవాలంబులు పఱియలువాపుచు ముసలంబులు గూల్చుచు ముద్గరంబులు తుముల్లుసేయుచుఁ గుంతంబులు రూపుమాపుచుఁ గుఠారంబులు చూర్ణంబులు సేయుచు భిండివాలంబులు నఱకుచుఁ దోమరంబులు పుడమి రాల్చుచు నంకుశంబులు పొడిసేయుచు ధ్వజంబుల నడిమికి నఱకుచు నిట్లనేకప్రకారంబులఁ గీలాభీలంబుఁ జేసిన నమ్మొగ్గరంబు చచ్చియు నొచ్చియు విచ్చియు సుడిఁబడియుఁ గలంగియుఁ దొలంగియుఁ జిక్కువడియును జీకాకువడియును సైన్యంబు దైన్యదశకు వచ్చినం గనుంగొని మహాబలశాలు లగుకొందఱు రక్షోవీరులు సాహసంబునం దలకడచి వీరావేశంబున రామున కభిముఖు లై శూలనిస్త్రింశపరశ్వథంబులం బ్రహరించిన నయ్యతిరథవర్యుండు తీక్ష్ణాగ్రంబు లైననాళీకనారాచంబులఁ బ్రబలహాలికుండు మహారణ్యవృక్షంబులంబోలె వారల నందఱఁ బెక్కుతుండెంబులు గావించినం జూచి తక్కినరక్కసులు సింగంబుఁ గన్న లేళ్లచందంబునఁ బ్రాణభయంబునఁ గనుకనిం బఱచి ఖరునిశరణంబుఁ జొచ్చినం జూచి శత్రుభీషణుం డగుదూషణుం డెలుం గెత్తి గంభీరఘోషణంబునం జేయి వీచి

పురికొల్పిన నందఱు నొక్కింత ధైర్యం బవలంబించి యంతవట్టునుం గూడుకొని.

సీ. అనిలునితోడ మా•ర్కొనఁ బోవుభూరినీరదములఁ బోలెడు•రథచయములు
నర్యముతోడఁ బో•రాడఁ బోయెడుపెనుచీఁకట్లకైవడి•సింధురములు
పోరు చాలక పెద్ద•పులిమీఁది కుఱికెడుకొదమలేళ్లం బోలు•ఘోటకములు
నగణితబలుఁ డైన•మృగరాజుపై కేఁగుశుండాలములభంగి•సుభటచయము

తే. వెల్లి విరిసినజలనిధి•విధము దోఁప, నొక్కమొగి ఘోరసంగరో•ద్యోగకాంక్ష
తనరఁ జెలియలికట్టచం•దమున నున్న, రామభద్రునిపై కేఁగె• రౌద్రభంగి. 416

ఉ. కొందఱు సాలతాలములు • కొందఱు భూరిశిలాప్రకాండము
ల్కొందఱు శూలకుంతములు • కొందఱు ముద్గరభిండివాలము
ల్పొందుగఁ బూని యంద ఱొక • పోఁకిఁ గ్రమ్మి కడంగి వ్రేయఁ గా
సందడికయ్యె మయ్యె నృప•చంద్రున కాఖరదైత్యసేనకున్. 417

రాముఁడు రాక్షససైన్యంబుపై గాంధర్వాస్త్రంబుఁ బ్రయోగించుట.

ఉ. ఆరఘువీరుఁ డప్పుడు భ•యానకభంగిఁ గడంగి చుట్టును
న్భూరిశిలాంబకప్రహతిఁ • బోరుచు నున్ననిశాటసైన్యము
న్బాఱఁగఁ జూచి దీర్ఘనయ•నంబుల నెఱ్ఱఁదనంబు దోఁపఁ గా
వారణయూథముం గనిన•వారణవైరిక్రియం జెలంగుచున్. 418

క. మిడుతపరి గవిసి నట్లుఁగ, నెడతెగక గడంగి యున్న • దీసేన బలే
సుడివడియున్నది యిప్పుడె, మడియింపఁగ వలయు రిత్త • మసలఁగ నేలా. 419

మ. అని చింతించి జగద్భయానకరవం • బౌ నట్లుగా శింజినీ
ధ్వనిఁ గావించుచు లోకపూజ్య మగుగాం•ధర్వాంబకం బేయఁ జ
య్యన నయ్యస్త్రమహత్త్వ మెట్టిదొ యసం•ఖ్యాతంబులై యస్త్రశ
స్త్రనికాయంబులు పుట్టె దిక్తటము లం•తన్ నిండె గాఢోద్ధతిన్. 420

క. పడుచున్న రాక్షసులచేఁ, బడినమహాదారుణులగు • పలలాదులచేఁ
బడనున్నవారిచేతను, బుడమి పరిస్తీర్ణ యయ్యెఁ • బొలుపుగ నంతన్. 421

వ. ఇట్లు తండోపతండంబులై రాముని ప్రచండకాండంబులు లెక్కకు వెక్కసంబులై పుడమి యీనినతెఱంగున నెల్ల దిక్కుల నాక్రమించి యాకాశంబు నిరవకాశంబు చేసిన సూర్యకిరణప్రసరణంబు లేమిం జేసి గాఢాంధకారంబు గప్పికొనియె నందు వెడందవాతియమ్ములతాఁకున శిరంబులు పగిలి గిఱ్ఱునం దిరుగుచు భీషణంబుగా ఘీంకారంబులు సేయుచు వజ్రప్రహారంబుల ఱెక్కలు దెగి ధరణిం బడినకులాచలంబులచాడ్పున దంతంబు లూఁతగా ముందఱికి మొగ్గతిలం బడి బాణక్షతవేదన సహింపం జాలక ప్రాణంబులు విడుచు మత్తశుండాలంబులును శుండాలోపరిభాగంబులనుండి తోమరాంకుశంబులఁ బ్రహరింప గమకించునంతలోనఁ గత్తివాతియమ్ములు కంఠనాళంబులఁ ద్రెంచిన

నదియే చందంబున ధరణిపయిం బడి కామితంబు సఫలంబు గామికి జీవితం బులు విడువం జాలక కొఱప్రాణంబులం దన్నుకొనుగజారోహకులును భల్ల బాణంబుల శిరంబులు దునిసిపడ రయంబు పెంపున నవియె పోఁగాక యని యొక్కింతదూరం బరిగి యవ్వలం జన నలవి గాక యచ్చటం బడి పొరలుచు నసువులు విడుచుహయంబులును వాఁడిగలమండలాగ్రంబులు జళిపించుచు వీరావేశంబునం దెగవ్రేయ గమకించునెడ సింహనఖశిలీముఖంబుల నుత్తమాంగంబులు దెగి క్రిందం బడియున్నహయకళేబరంబులమీఁదం బడి తోడన వేల్పులు గురియించుమందారకుసుమవర్షంబులఁ బ్రాణంబులు వచ్చి వెంటనె మింటికి నెగసి కిన్నరరూపంబులం బ్రశంసించువీరు లగురాహుత్తులును రథికసారథులు మడిసిన వాహనంబు లవికలంబు లై తమయిచ్చకొలంది నీడ్చుకొని పోవ మేదోమాంసమస్తిష్కపంకంబునం జిక్కువడి విశీర్ణంబు లై నరథాంగంబులతో నఱవఱ లై నయరదంబులును వాలుఁ బెఱికికొన సామర్థ్యంబు లేక యొక్కింతసాహసంబున నానావిధప్రహరణంబులం బొడువ నుంకించు నంతలోన నెడనెడ వాలికనారసంబులఁ జరణజానుజంఘాజఘనమధ్యోదరఖండంబులు తిలప్రమాణశకలంబు లై రాలిన రూపు సెడి పోవుపదాతులుం గలిగి సంగరాంగణంబు దారుణదర్శనం బయ్యె నందు శిరంబులు కమఠంబులును గజంబులు మకరంబులును కేశంబులు శైవాలంబులును భూషణరజం బిసుకయు బాహువులు మీనంబులును గొడుగులు శతపత్రంబులును మేదోమాంసమస్తిష్కంబులు పంకంబును శోణితంబు జలంబును గా ననేకరుధిరనదులు ప్రవహించె నందుఁ గడుపులకు వెక్కసంబుగా మాంసంబు మెక్కి రక్తంబుఁ గ్రోలి రుధిరప్రవాహమధ్యంబున నీఁదులాడుచు రామునివిక్రమంబుఁ బ్రస్తుతించుచు ననేకభంగులం గ్రీడించు భూతప్రేతపిశాచశాకినీగణంబులకోలాహలంబు బహులం బై యుండె నివ్విధంబున నొక్కముహూర్తంబులోనఁ గించిదవశిష్టంబుగా రాక్షససైన్యంబు రూపుమాపి తమంబు విరియందట్టి తేజరిల్లుమధ్యందినమార్తాండునకు రెండవమూర్తి యై రామభద్రుం డంతకంతకుఁ బ్రవర్ధమానంబు లగునుత్సాహబలశౌర్యంబులు గలిగి తక్కినరాక్షసుల నిశ్శేషంబుగా వధియింపం గోరుచుండె నప్పుడు హతశేషు లగురాక్షసులు బెబ్బులిం గన్నలేళ్లచందంబున నమ్మహావీరుని కట్టెదుట నిలువ నోపక భీతచిత్తు లై కనుకనిం బఱచినం జూచి రోషభీషణుం డై దూషణుండు. 422

దూషణుండు మఱలిన రాక్షససైన్యమును బురికొల్పుట.

ఉ. ఈగతి మీకు నేఁ గలుగ ♦ నేటికి మర్త్యున కోడి పాఱ దో
ర్వేగము మీఱ నందఱము ♦ వీని వధింతుము రం డటంచు ర
క్షోగణనాయకుండు పురి♦కొల్పినఁ బంచసహస్రయోధు లం

తాగతకాలకింకరుల • యట్ల చెలంగెడువార లుగ్రతన్. 423

చ. అతనిఁ బురస్కరించుకొని • యందఱు రామునిఁ జుట్టుముట్టి యు
ద్ధతమునఁ లోపల ప్రదర • భూరుహపట్టిసశూలవర్షము
న్వితతబలాఢ్యుఁడై నరఘు • వీరునిపైఁ గురియింప నమ్మహో
ద్ధతికిఁ గలంగ కవ్విభుఁడు • దారుణబాణహతిం దెరల్చుచున్. 424

క. వడగండ్లు గురియుదట్టపు, జడికిఁ జలింపనినగంబు • చందంబున రా
ముఁడు సుస్థిరుఁడై దైత్యుల, మడియింపఁగఁ బూని రోష • మానసుఁ డగుచున్.

క. కులిశంబుకంటె బెడిదము, గలవాలికనారసములఁ • గడువడి దోషా
టులమీఁదఁ బఱపి బలుదూ,పులు దూషణు మేనఁ జొనిపె • భుజబల మలరన్.

ఉ. తోడన శత్రుదూషణుఁడు • దూషణుఁ డంతకుభంగిఁ గ్రుద్ధుఁడై
వేఁడిమి నివ్వటిల్ల రఘు • వీరునిఁ దాఁకఁగఁ దేరుఁ దోలి క్రొ
వ్వాఁడిశిలీముఖంబు లని • వార్యగతి న్నిగిడించి రాక్షసు
ల్వేడుకతోడఁ జూడఁ దన • విక్రమ మంతయుఁ జూపె నుద్ధతిన్. 427

రాముఁడు దూషణుని వధియించుట.

చ. అతనిపరాక్రమంబునకు • నల్క వహించి రఘుప్రవీరుఁ డ
ప్రతిహతశౌర్యుఁడై యొకశ • రంబునఁ జాపముఁ ద్రుంచి నాల్గిటం
జతురత నశ్వము ల్దునిమి • సారథి నొక్కట నర్ధచంద్రసం
హతిఁ దునుమాడి వానియుర • మంటఁగ వ్రేసె నిషుత్రయంబునన్. 428

వ. ఇట్లు విరథుండును వికలసాధనుండును వినిహతాశ్వుండును వినిపాతితసారథి
యు నై యన్నిశాచరుండు గినిసి గిరిశిఖరసంకాశంబును రోమహర్షణంబును
గాంచనపట్టవేష్టితంబును దేవసైన్యాభిమర్దనంబును దీక్ష్ణశంకుసమాకీర్ణంబును
గాలాయసమయంబును బరవసోక్షితంబును వజ్రాశనిసమస్పర్శంబును బరగో
పురవిదారణంబును మహోరగసంకాశంబు నగు పరిఘంబుఁ గొని పరమసంక్రు
ద్ధుండై రామున కభిముఖంబుగా రయంబునం బఱతెంచుసమయంబున నా
రఘువీరుండు రెండుకత్తివాతియమ్ముల సహస్తాభరణంబు లైనవానిభుజంబులు
రెండును ఖండించిన ఛిన్నహస్తుండైన వానికరంబున నుండి యమ్మహాపరిఘంబు
శక్రధ్వజంబుపోలిక ధరణిపయిం బడియె నిట్లు శరనికృత్తబాహుండై దూష
ణుండు విషాణంబులు వెఱికినమహాగజంబుపోలికఁ బుడమిం గూలి తత్క్షణం
బున సంప్రాప్తమరణుం డయ్యె నతనిపాటుఁ జూచి సర్వభూతంబులు సాధు
వాక్యంబుల రామునిం బ్రశంసించి రంత. 429

ఉ. దూషణుపాటుఁ జూచి మదిఁ • దొట్టినకోపము నెత్తి కెక్కఁగా
రోషకషాయితాక్షు లయి • రోఁజుచు దానవదండనాయకు
ల్భీషణభంగి ముప్వు రతి • భీకరు లొక్కట వీర్యవచ్ఛిరో

భూషణుఁడైన రాఘవునిఁ • బోర నెదిర్చిరి సాహసంబునన్. 430

వ. ఇట్లు మహాకపాలుండును స్థూలాక్షుండును బ్రమాథియు నను వారలు మృత్యు
పాశావపాశితులై తీవ్రవేగంబునం దాఁకి. 431

చ. అలుక మహాకపాలుఁ డొక • యాయసశూలము స్థూలనేత్రుఁ డు
జ్జ్వలదురుపట్టిసంబు నొక • శాతపరశ్వధముం బ్రమాథి ని
ట్టలముగఁ బూని వ్రేసి వికటంబుగ నార్చిన నారఘూత్తముం
డలయక సాధనత్రయము • నస్త్రముల న్వడిఁ ద్రుంచి వెండియున్. 432

రాముఁడు మహాకపాల స్థూలాక్ష ప్రమాథు లను మువ్వురరాక్షసులఁ జంపుట.

చ. అనుపమహేమభూషితశ • రాహతి వేగ మహాకపాలునిం
దునిమి ప్రమాథిని న్వడఁద • తూపున గీటణఁగించి స్థూలనే
త్రుని విషదిగ్ధబాణమునఁ • ద్రుంచిన నయ్యసురత్రయంబు వ
జ్రనిహతపర్వతత్రయము • చాడ్పునఁ గూలె ధరాతలంబునన్. 433

ఉ. అంచితవిక్రముం డగుమ • హారథవర్యుఁడు రాముఁ డంతటం
బంచసహస్రరాక్షసులఁ • బంచసహస్రశిలీముఖంబులం
బంచత నొందఁ జేసి కల • భంబులఁ జంపినసింగమట్ల నే
త్రాంచలదీధితు ల్నిగుడ • నద్భుతవైఖరిఁ బొల్చి యుండఁగన్. 434

వ. అమ్మహావీరునిపరాక్రమప్రకారంబుఁ జూచి సహింపక ఘృతుండైనదూష
ణుం దలంచుకొని దుఃఖితుండై ఖరుండు వీరావేశంబున. 435

ఉ. క్రద్దనఁ గోపవేగమునఁ • గన్నుల నగ్నికణంబు లొల్కఁ బ
న్నిద్దఱ దండనాథుల న • హీనబలాఢ్యులఁ జూచి మీర లీ
ప్రొద్దున నేగి మానవుని • పొంక మడంచి వధించి రండు వే
సుద్దులఁ జెప్ప నేల మన • శూరత లెన్నటి కింకఁ గాల్పనే. 436

వ. అని బరవసంబుఁ జేసి పురికొల్పి తానును రభసాతిశయంబున రామున కభిము
ఖంబుగా రథంబుఁ దోలించె నంత ఖరాసురప్రేరితులై శ్యేనగామియుఁ బృథు
గ్రీవుండును యజ్ఞశత్రుండును విహంగముండును దుర్జయుండును గరవీరాక్షుం
డును బరుషుండును గాలకార్ముకుండును మేఘమాలియు మహామాలియు సర్పా
స్యుండును రుధిరాశనుండు ననుద్వాదశమహావీరులు హతశేషులైనసైనికులం
గూడుకొని శీఘ్రవేగంబున ఖరునిం దలకడచి శరాసారఘోరంబుగాఁ గవిసి
నానావిధహేతివ్రాతంబులఁ బరఁగించుచు రౌద్రప్రకారంబునం జుట్టుముట్టి
యట్టహాసంబుఁ జేసిన. 437

రాముఁడు పన్నిద్దఱ రక్షోవీరులఁ జంపుట.

శా. ఆపద్మాప్తకులుండు రెండవనిదా • ఘాదిత్యుఁడై చాపవి
ద్యాపాండిత్యము దోఁప సాధుముఖప • ద్మంబు ల్వికాసస్థితి

స్దీపింప ఘనచండకాండకిరణో • ద్రేకంబునం గ్రవ్యభు
గ్రూపధ్వాంతముల న్హరించె దిశల • న్రూఢప్రభ ల్గ్రమ్మఁగన్. 438

ఉ. వెండియుఁ జండకాండములు • వే పదివేలు నిగిడ్చి యొక్కటన్
గొండలఁ బోలు రాక్షసుల • నూర్వుర నూఱుశిలీముఖంబుల
న్మెండుగ నొక్కదైత్యవరు • ని న్వధియించుచుఁ జిత్రభంగి నా
ఖండలుఁ డద్రిశృంగముల • కై వడి నందఱఁ గూల్చె వ్రేల్మిడిన్. 439

క. పదిరెండునారసంబులఁ, బదపడి రాఘవుఁడు వేగ • పన్నిద్దఱ బె
ట్టిదు లగుసేనాధ్యక్షులఁ, గదనంబునఁ దునిమి పనిచెఁ • గాలునిపురికిన్. 440

చ. అనిమొన రామచండవిశి • ఖాహతిఁ గూలినముక్తకేశభృ
ద్దనుజులచేఁ బినద్ధయయి • ధాత్రి కుశావృత యైనవేదిచొ
ప్పునఁ దనరారె నవ్విపిన • భూస్థలి శోణితమాంసపంక యై
ఘనతరనారకస్థలము • కై వడి నొప్పుచు నుండె నత్తఱిన్. 441

చ. కదనమునందు రాఘవుఁ డ • ఖండపరాక్రమదుర్నివారుఁ డై
మదమున నొక్కఁ డయ్యు నర • మాత్రకుఁ డయ్యుఁ బదాతి యయ్యు ని
ట్లదయతఁ దచ్చతుర్దశస • హస్రనిశాటుల నశ్రమంబునం
జిదురుపలై ధరం దొరఁగఁ • జేసె సురల్ముద మంది చూడఁగన్. 442

క. ఖరుఁడును ద్రిశిరుం డనువా, రిరువురు రాక్షసులు దక్క • నెల్లసురారుల్
ధరణీధరములక్రియ ను, ర్వరఁ గూలిరి కదనమందు • రామునిచేతన్. 443

వ. ఇట్లు మహావాతవేగంబునం గూలుమహీరుహంబులచాడ్పున నిశాచరు లం దఱు రఘువీరునికాండప్రకాండంబులం దెగి నిశ్శేషంబుగా మడిసినం జూచి ఖరుండు కోపాటోపంబున రామునియాటోపంబుఁ జూచి సహింపక రథంబుఁ దోలించుకొని యమ్మహారథున కభిముఖంబుగా నడరిన నతని నివారించి వాహినీనాయకుం డగుత్రిశిరుం డిట్లనియె. 444

సీ. అసురేంద్ర యింత సా • హస మేల మరలుము రాక్షసాంతకుఁ డైన • రాముఁ గదిసి
వాఁడిమి గలనాదు • వేఁడిమిఁ జూపి దివ్యాస్త్రసంహతి వాని • నని వధించి
యనిలోన నింతకు • మును వానిచేఁ జచ్చినట్టివారికిఁ బ్రీతి • పుట్టఁ జేసి
వచ్చెద నది గాక • వాఁడు నాచేఁ జచ్చ నేని క్రమ్మఱ నిజ • స్థానమునకు

తే. నరుగు మటు గాక యే నమ్మ • హాత్తుచేత, నిపుడు రణమునఁ జచ్చితి • నేని మరల
యుద్ధమున కీవు దొడరి నా • యుమ్మలిక ము, తీర్చి పుచ్చుము పెక్కేల • ధీరవర్య.

—— రాముఁడు త్రిశిరునిఁ జంపుట. ——

వ. రాక్షసేంద్రా యే నాయుధంబు ముట్టి ప్రతిజ్ఞఁ జేసెద సర్వప్రకారంబుల రాక్షసులకు వధ్యుం డైనరాముని వధించెద రామునిచేత నే నైనను నాచేత రాముం డైనను బంచత్వంబు నొందుట సిద్ధంబు నీవు వెనుకకుం జని రణోత్సాహంబున

నిలువంబడి యొక్కముహూర్తంబు జయాపజయనిర్ణాయకుండ వగు మని బర వసంబుగాఁ బలికిన ఖరుండు వానికి రణంబున కనుజ్ఞ యొసంగి రయంబున రాముని కనభిముఖుంబుగా నడిచె నంతఁ ద్రిశిరుండు కృతాభ్యనుజ్ఞుం డై జవనాశ్వ సంయుతం బగుకనకరథంబెక్కి త్రిశృంగం బగుపర్వతంబుచందంబున శరీరంబు గ్రాల సలిలధారలు గురియుమేఘంబుకైవడి శరవర్షంబు గురియుచు మూఁడునోళ్ల ముల్లోకంబు లప్పళించుటకుం జాలి జలార్ద్రదుందుభినాదసదృశ నాదంబున గర్జించుచు రభసాతిరేకంబుగాఁ గవిసిన నతనియట్టహాసంబుఁ జూచి రఘువీరుండు బహుప్రకారంబు లగుశరపరంపరల వానిబాణంబుల నన్నింటినిం జదియ నడంచుచుఁ బ్రచండభంగి మార్కొనిన నయ్యిద్దఱకు భీషణం బగుసంగ్రామం బయ్యె నవ్విధంబునం దలపడి రాముండును ద్రిశిరుండును సింహము దేభంబులచందంబున వాయువలాహకంబులపగిది వాసవవృత్రుల విధంబున గరుడపన్నగంబులమాడ్కిఁ బరస్పరహుంకారంబుల నితరేతర ధిక్కారంబుల నన్యోన్యతిరస్కారంబులఁ గొండొకసేపు కన్నులపండువుగా భండనంబుఁ జేసి రాసమయంబున. 446

తే. కనలి త్రిశిరుండు తీవ్రాంబకత్రయంబు, కౌసలేయునినొసలు దాఁకంగ నేయ
నించుకైనను దలఁకక హీనబలునిఁ, గా నెఱిఁగి వానితోడ నిట్లనుచుఁ బల్కె.

ఉ. ఓరి నిశాట యెవ్వనిమహోగ్రశరంబులు మన్నిటాలమం
దారయఁ బుష్పసన్నిభము లై మృదువైఖరిఁ బొల్చె నట్టినీ
శూరత తెల్ల మయ్యె నిఁకఁ జూపఁగ నేటికి మచ్ఛిలీముఖా
సారము గ్రమ్మఱం గొనుము చయ్యన నీపని చక్క నయ్యెడిన్. 448

క. అని యుల్లసమాడుచు న, ద్దనుజునివక్షమున ఘోరతరకాలవ్యా
ళనిభశరచతుర్దశకము, సునిశితగతిఁ జొనిపి యంత సొలయక మరలన్. 449

మ. ఒకబాణంబున వానిచేతిధను వత్యుగ్రంబుగాఁ ద్రుంచి వే
ఱొకనారాచచతుష్టయంబునఁ దురంగోత్సేకము న్మాన్చి త
క్కక సూతు న్దృఢసాయకాష్టకమున న్ఖండించి తత్కేతనం
బొకకాండంబున రెండుగాఁ దునియ లై యుర్విం బడం గూల్చినన్. 450

వ. ఇట్లు విరథుం డై రథంబువలన రయంబునఁ బుడమికి దాఁటి పాదవిన్యాసంబున భూమి గ్రక్కదలఁ బఱతెంచు చున్నత్రిశిరునిశిరత్రయంబు బాణత్రయంబున ఖండించిన నవి మహావాతపతితంబు లగుతాళఫలంబులచందంబున ధరణిం బడియె వానికళేబరంబు శిఖరరహితం బైనపర్వతంబుపగిది నుర్విం గూలె నిట్లు త్రిశిరునిం దెగటార్చి రఘువీరుండు వృత్రాసురునిం దునిమినపురందరుని కైవడి నొప్పు చుండె నంత హతశేషు లగురాక్షసులు బెబ్బులిం గన్నహరిణంబులకైవడిఁ ద్రస్తచిత్తు లై కనుకనిం బఱచి ఖరునిమఱువు సొచ్చి రతండు

హాతు లైనదూషణత్రిశిరులను దక్కన చతుర్దశసహస్రరక్షోవీరులం దలంచుకొని శోకరోషంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన రాక్షసులపాలిటియంతకుం డై కన్నులకుం దేఱిచూడ రాక వెలుంగుచున్న రాముని విలోకించి మనంబునం దలంకుచు విమానాగ్రభాగంబులనుండి పెక్కువిధంబుల రామునిం బ్రశంసించు దేవర్షిమహర్షులయుత్సాహంబుం గనుంగొని క్రమ్మఱ రోషంబుం గల్పించుకొని వాసవుం జేరుసముచిచందంబున స్కందునిం జేరుతారకునిపోలిక సంరంభవిజృంభితుం డై రామునిం గదియ వచ్చి. 451

మ. బలవచ్చాపము నెక్కు వెట్టి గుణశబ్దంబు ల్ప్రచండంబుగాఁ
జెలఁగ న్నిశితభంగి ఘోరతరసంస్ఫీతోగ్రనారాచము
ల్చల మొప్ప న్నిగిడించి సర్వదిశలు న్సర్వంసహాకాశము
ల్గలయం జేసి నిమేషమాత్రమున దుర్లక్షంబుగాఁ గప్పినన్. 452

రామఖరాసురద్వంద్వయుద్ధము.

చ. కని రఘువల్లభుండు ఘనకార్ముకము న్సవరించి శింజినీ
ధ్వనులు సెలంగ దుర్విషహదారుణకాండము లొక్కరీతిగా
మునుకొని దీప్తవహ్నికణము ల్చెదర న్నిగిడించి యాకసం
బనుపమలీల నుగ్రగతి నస్త్రమయంబుగఁ జేసె గ్రక్కునన్. 453

క. ఖరరామవిసర్జితభీ, కరతరబాణములచేత గగనంబు నిరం
తర మయ్యె సర్వదిశలును, బరిపూర్ణము లయ్యె జెల్లు పఱచినభంగిన్. 454

క. నిరుపమసాయకధారా, పరివృతుఁ డై యినుఁడు గానఁబడ కుస్కఁ బ్రజ
ల్వెరవేది గేయుఁ బవ లే, ర్పఱుపఁ దరముగాక ఱిచ్చవడియుండి రిలన్. 455

వ. మఱియు నిట్లు తలపడి యితరేతరజయకాంక్షలం బోరునప్పుడు. 456

క. ఆలమున ఖరుఁడు రాముని, నాళీకవికర్ణనిశితనారాచముల
న్వాలికతోత్త్రంబుల శుం, డాలంబును బోలె నలమటం బ్రహరించెన్. 547

క. ఖరుని రథస్థుని రాక్షస, వరుని ధనుర్ధరునిఁ బర్యవస్థితు భూత్రో
త్కర మపుడు పాశధరుఁ డగు, పరేతపతినట్ల చూచి భయ మందె రహిన్.

వ. ఇట్లు దుష్ప్రధర్షుం డై ఖరుండు. 459

శా. ధీరుం బౌరుషపర్యవస్థితు సముద్దీప్తప్రతాపు న్మహా
శూరు న్సింహపరాక్రము న్సకలరక్షోభీము రాము న్బలో
దారుం గాంచి వహుతాశను న్విడుతచందాన న్వెస న్డాసి దు
ర్వారాజిశ్రమహీనసత్త్వుఁ డనుచు న్భావించి సంరంభి యై. 460

క. తనచేతిబలువు గన్పడ, ఘనశరమున రాముచేతికార్ముకగుణమున్
దునిమి వెస సప్తశరములు, సునిశితగతి నతని మేనఁ జొనిపెం బెలుచన్. 461

క. అట ఖరకార్ముకముక్త, స్ఫుటనారాచములచేత భూమీశునికం

కట మప్పుడు కుబుసము క్రియఁ, బటురయమునసడలి పుడమిఁ • బడియొఁగడిమిన్.

ఉ. అంతట రాక్షసుండు ప్రళ • యాంతకుఁ డై వడిఁ బేర్చి జానకీ
కాంతునిమీఁద సాయకస • హస్రము లొక్కట నేసి వేగ రో
దోంతర మెల్ల నిండ వడి • నార్చుచు సర్వసుపర్వ లాత్మలో
నెంతయు నుమ్మలింప ఖరుఁ • డేపునఁ దోఁచె మహోగ్రమూర్తి యై. 463

వ. ఇట్లు ఖరబాణపీడితుం డై శత్రునిబర్హణుం డగు రాముండు విగతధూముం డగు వైశ్వానరునిచందంబునం దేజరిల్లుచు నంతకంత కుత్సాహంబు రెట్టింపఁ దొల్లి తనకుఁ గుంభసంభవుం డిచ్చిన గంభీరనిర్హ్రాదం బగు వైష్ణవచాపంబు లీలం గేల నందుకొని వైరివినాశనార్థంబు సముచితంబుగా నజ్యంబుఁ జేసి గుణప్రణాదంబు సేయుచు. 464

ఉ. కాంచనపుంఖకాండము ల • ఖండగతి న్నిగిడించి వేగ న
క్తంచరుకాంచనధ్వజము • దప్పక ద్రుంచిన సర్వదేవత
ల్పొంచినఁ బద్మబాంధవుఁడు • వ్రాలినకై వడిఁ గూలె నేలఁ ద
త్కాంచనదీధితు ల్నిఖిల • కాష్ఠలయందు వెలుంగుచుండఁగన్. 465

ఉ. వెండియుఁ గ్రుద్ధుఁ డై ఖరుఁడు • వేగమె మర్మవిదుండు గావునం
గాండచతుష్టయప్రహతి • గాత్రము నొవ్వఁగఁ జేసి యార్చె ను
ద్దండరయంబున న్సమద • దంతిని దారుణతోమరంబుల
న్దండిగ వ్రేటు పెట్టినవి • ధంబునఁ గోపరసోగ్రమూర్తి యై. 466

క. ఖరకార్ముకనిస్సృతభీ, కరమార్గణవిద్ధుఁ డగుచుఁ • గాకుత్స్థకులా
భరణుఁడు రుధిరాప్లుతుఁ డై, కర మరుదుగ రోహణాద్రి • కై వడి నలరెన్. 467

వ. ఇట్లఖండసంధ్యారాగమండలపరివృతమార్తాండుండుంబోలె దివ్యప్రభాభాసమానుం డై రామభద్రుం డవష్టంభంబున. 468

శా. లోకాలోకగుహా ల్ప్రతిధ్వను లిడఁగ • లోకాధికుం డంత న
స్తోకజ్యానినదంబుఁ జేసి శరము • ల్దోడ్తోడ సంధించి వి
ల్లాకర్ణాంతముగా వడిం దిగిచి ప్ర • త్యాలీఢపాదస్థుఁ డై
పేఁక నీఁక నిగిడ్చె బాహువిలస • ద్వేగంబు దీపింపఁగన్. 469

రాముఁడు ఖరుని విరథునిఁ జేయుట.

వ. ఇట్లమోఘశరపాతనంబున ఖరునియాటోపం బడఁగించి వెగడు పఱచి క్రమ్మఱ నాలుసాయకంబులు నిగిడించి యొక్కెడందవాలియమ్మున వానిశిరంబును రెండుక్షురప్రంబుల వానిభుజశిఖరంబులును మూఁ డర్ధచంద్రబాణంబుల వానివక్షంబు నొప్పించి వెండియు సూర్యమరీచికల్పంబు లైనపదుమూఁడు నారసంబులు ప్రయోగించి యొక్కవిశిఖంబున యుగంబు నఱికి నాలుగు శిలీముఖంబుల ఘోటకంబుల గీటణఁగించి యాఱవశరంబున సారథిశిరంబు ఖం

డించి మూఁడంబకంబులఁ గూబరంబును రెం డమ్ముల నొగలును బండ్రెండవ మార్గణంబున ఖరునిచేతికార్ముకంబును బతియలు వాపి వజ్రసంకాశం బైనపదు మూఁడవపృషత్కంబున ఖరునిశిరంబు దూల నేసిన నాఖరుండు భగ్నచాపుండును విరథుండును హతాశ్వుండును హతసారథియు నై కాలదండంబుఁ బోనిగదాదండంబుఁ బుచ్చుకొని ధరణిగతుం డై నిలువంబడి యుండె నప్పుడు రామునిపరాక్రమప్రకారం బాలోకించి యంబరంబునం బన్నినమహర్షి దేవతాముఖ్యులు విమానాగ్రభాగంబుల నుండి ప్రాంజలు లై పరమానందంబునఁ బ్రశంసించు చుండిరి యిత్తెఱంగున విరథుం డై గదాపాణి యై యున్నఖరునిం జూచి రాముండు మృదుపూర్వకంబుగాఁ బరుషవాక్యంబున ని ట్లనియె. 470

రాముఁడు ఖరుని నానావిధంబుల దూఱుట.

ఉ. స్యందనవారణాశ్వభట•సంకుల మైనబలంబుతోడ నీ
కందుసఁ జేరి నీవు చిర•కాలమునుండి సమస్తసాధులం
గొందల మందఁ జేసితివి • క్రూరుఁడు పాపవిచారకుండు గ
ర్వాంధుఁడు సర్వలోకవిభుఁ • డైనను ధాత్రి మనంగ నేర్చునే. 471

క. లోకవిరుద్ధం బగుపనిఁ, గైకొని గావించునట్టి•కఠినుని విషద
ర్వీకరమునట్ల బలియుఁడు, ప్రాకటముగఁ జంపు ఘనకృ•పారహితుం డై. 472

తే. మఱియు నెవ్వాఁడు లోభకా•మములచేత, దురితమొనరించునతఁడుత•ద్దురితఫలము
వెస ననుభవించు బ్రాహ్మణి • వృష్టిశిలను, మ్రింగిపంచత్వ మొందిన•భంగిననుర.

క. ఘనదండకావనంబున, మునుకొని వసియించి యున్న•పుణ్యచరితుల
న్మునుల వధియించి యేఫల, మనుపమగతి ననుభవింప • నాసించితివో. 474

క. జనదూష్యులు క్రూరులు భూ, తనింద్యులు సమర్థు లయ్యుఁ • దడవుగ నిల్పై
మన నేరరు చర్చింపఁగ, దనుజాధమ శీర్ణమూల•తరువులమాడ్కిన్. 475

తే. కర్త యగువాఁడు నిజఘోర•కలుషకర్మ
ఫల మవశ్యంబు నొందు ను•పర్వవైరి
యురయుఁ గాలంబు సంప్రాప్త • మగుచు నుండ
నగము లార్తవ మగుప్రసూ•నమును బోలె. 476

ఆ. ఖలుఁడు తనదు ఘోర•కలుషకర్మఫలంబు, నపుడె తోడుతోడ • ననుభవించు
వెలయ భుక్తఘోర•విషమిశ్రితోదన, ఫలమునట్ల దివిజ•కులవిరోధి. 477

తే. ఘోరపాపంబు సేయుచు•మీఱిలోక, మునకుహింసఁ గావించెడు•దనుజవరులఁ
బట్టి వధియించుటకు నేను•భరతు నాజ్ఞ, దుష్టదైత్యసమాసాది•తుండ నైతి.

తే. దానవాధమ వేయేల•తడయ కెపుడు, శిష్టులకు విప్రకారంబు • సేయునట్టి
నిన్ను రణరంగమునఁజంపి•నేఁడు మొదలు, సకలభువనంబులకుమేలు•సంఘటింతు.

తే. కడిమి దీపింప నాచేత • విడువఁబడిన, హేమభూషితవిశిఖంబు • లిపుడె నిన్నుఁ

గలఁచి వల్మీకముఁబన్న • గములఁబోలెఁ, జయ్యన ధరిత్రి భేదించి • చనఁగఁగలవు.
తే. పుణ్యతర మగుదండకా•రణ్యమందు, శిష్టవిద్వేషి వైన నీ•చేత మున్ను
వరఁగ భక్షింపఁబడినట్టి•పరమమునుల, నిపుడె గలసెదు సైన్యస•హితుఁడవగుచు.
క. దనుజాధమ మచ్చరముల, ననిలోఁ దెగి నిరయగతికి • నరిగెడునిన్నున్
మును నీచే బాధితు లగు, మును లిప్పుడు చూడఁగలరు • ముదితాత్మకులై. 482
ఉ. ఓరి దురాత్మ యేటి కివు • దూరక యుండఁగ నీదుశౌర్య మిం
పారఁగఁ జూపు నీశిరము • నద్భుతతాలఫలంబుకై వడి
న్ధారుణిఁ గూల్తు నంచు సము•దగ్రత రాఘవుఁ డిట్లు వల్కఁ నా
ఘోరనిశాటుఁ డిట్లనియెఁ • గ్రోధము దోఁపఁగ రక్తనేత్రుఁడై. 483

ఖరుండు రాముని నధిక్షేపించుట.

ఉ. కొందఱఁ బ్రాకృతాసురులఁ • గూల్చితి నం చొకపోటుబంట వై
డెందమునందుఁ బొంగుచు వ•డి న్నుతియించుకొనంగ నేల గో
త్రం దగ వీర్యవంతులు న•రర్షభు లద్భుతసత్త్వయుక్తు లీ
చందమున న్స్వతేజమును • సంస్తుతి సేయుదు రే నిసుంబలెన్. 484
క. లోకంబున నకృతాత్ములు, ప్రాకృతులును రాజవంశ•పాంసను లగువా
రేకరణి రజ్జు లాడుదు, రాకరణి నిరర్థకోక్తు • లాడఁగఁ దగునే. 485
క. అనిమొన శూరుఁడు తనుఁ దా, వినుతించుకొనంగఁ దగునె • వెత్తితనమున
న్నీను మాత్మస్తుతి నాశ, మ్మొనరించుం గాదె విక్ర•మోద్ధతి కెల్లన్. 486
వ. మఱియు మృత్యుకాలసంకాశం బైనసమరంబు సంప్రాప్తం బగు చుండ నప్ర
స్తవంబునందుఁ గులీనత్వంబుఁ బ్రకటించుచు నెవ్వం డాత్మప్రశంసఁ గావించు
కొను వహ్నిబుద్ధిచేత నగ్నివర్ణం బైనయుపలంబును నంస్పృశించుపురుషుని
కొఱ కనుపలభ్యమానోష్ణస్పర్శం బైననయ్యుపలంబుచేతఁ దనయనగ్నిత్వం
బెట్లు నిదర్శితం బయ్యె నట్లు నీచేత నిన్ను వీరుం డని తలంచెడునాకొఱ
కీయాత్మప్రశంసచేత నీయవీరత్వనామకలఘుత్వంబు నిదర్శితం బయ్యె నది
యునుం గాక సువర్ణశోధకాగ్నిచేత సంతప్తం బైనసువర్ణప్రతిరూపారకూ
టంబుచేఁ గార్ష్ణ్యరూపం బైనలఘుత్వంబు నిదర్శితం బైన చందంబున నీచేత
నీవికత్థనంబున నశూరత్వరూపకం బైనలఘుత్వంబు సర్వప్రకారంబుల నిద
ర్శితం బయ్యె నని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 487
క. బహుధాతువిచిత్రిత మగు, మహీధ్రమును బోలె నన్ను • మది నచలునిఁగా
రహిఁ బరికింపుము దోర్బల, రహితునిఁగాఁ జూడవల ద•రాతిప్రవరా. 488
తే. తివిరి ముల్లోకములను వ•ధింపఁ బూని, దండము పరిగ్రహించిన•దండధరుని
పోల్కిఁనని నిన్నువధియింపఁ•బూనిగదను, జేకొనిగడంగినాఁడ వీ•క్షింపునన్ను.

ఆ. ప్రొద్దు గ్రుంక వచ్చె • సుద్దులు వే యేల, కదనమునకు హాని • గలుఁగ కుండ
నేఁడు నిన్నుఁ జంపి • నీచేతఁ జచ్చిన, దితిజవరులవగవు • దీర్చి వుత్తు. 490

రాముఁడు ఖరప్రయుక్తగదను ఖండించుట.

వ. అనియివ్విధంబునఁ బిఱు సనక మఱుమాటలాడి ఖరుండు సంరంభవిజృంభితుం
డై కాలదండసదృశం బైనగదాదండంబు జరజరం ద్రిప్పి కనకవలయరోచులు ది
శలం జెదర దీప్తాశనిం బోలె రామునిపై వైచిన నది మహావేగంబున వృక్షగు
ల్మంబులు భస్మంబు గావించుచు నంతరిక్షంబునఁ బఱతెంచు చున్నం గనుం
గొని యారఘువీరుండు నిశితాగ్రంబు లైనబహువిధశరంబు లడరించి దాని ఖం
డించిన మృత్యుపాశసంకాశ యగునమ్మహాగద రామకార్ముకముక్తకాండంబుల
చేత విభిన్న యై మంత్రౌషధబలంబులచేతఁ బుడమిం బడినవ్యాళికరణి ధరణి
తలంబునం బడియె నిట్లు ఖరాసురప్రయుక్తం బైన గదాదండంబు చూర్ణంబు
చేసి ధర్మవత్సలుం డగురాముండు స్మయమానుం డై వెండియు ససంరంభంబుగా
వాని కి ట్లనియె. 491

ఉ. ఓరి నిశాట నీ దగుబ•లోద్ధతి సర్వముఁ జూపి తిట్లు నీ
శూరతయు న్గభీరతయు • సొంపును బెంపును డెల్ల మయ్యె బ
ల్దారుణభంగి నొప్పగద • తప్పక మచ్ఛితసాయకాహతి
న్దారుణిఁ గూలె నీకు ఖర•నామము గల్గుట వ్యర్థమే కదా. 492

ఆ. నేఁడు నిన్నుఁ జంపి • నీచేతఁ జచ్చిన, దితిజవరుల వగవుఁ • దీర్చివుత్తు
ననుచు నీవు కడఁక • నాడినవాక్యంబు, వ్యర్థ మయ్యెఁ గద ని•శాటవర్య. 493

క. వధ్యుఁడవు నీచుఁడ వస, న్మిథ్యావృత్తుండ వైన • నీజీవితముం
దథ్యము హరియింతు సుధ న, సాధ్యుం డగుగూఢచరణ•శత్రుఁడుఁ బోలెన్.

తే. దానవాధమ యిపుడు మ•ద్బాణనిహతి, భిన్నకంఠుండ వై కూలి•యున్న నీదు
ఫేనబుద్బుదశోభితం • బైనరుధిర, మిమ్మహీదేవి గ్రోలు నం•దమ్ము గాఁగ. 495

తే. స్రస్తవిన్యస్తభుజుఁడవు • సాంద్రపాంసు, రూషితుండ వై దుర్లభ•యోష నట్ల
పృథ్విఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి ని•ద్రింపఁ గలవు,యడిచి పడనేటి కింతలో • నమరవైరి.

తే. దానవాధమ నీవు మ•ద్బాణహతివి, దారితావయవుండ వై • ధాత్రిఁ గూలు
చుండ నేఁ డాదిగా నొప్పు•చుండు నీయ,రణ్య మశరణ్యకులకు శ•రణ్య మగుచు.

క. ఇమ్మున నేఁడు జనస్థా, న మ్మస్మద్బాణపాత•నమున హతస్థా
న మ్మగు చుండఁగ మునులు వ, నమ్మునఁ జరియించెదరు ఘ•నమ్ముగ సుఖులై.

క. హతబాంధవ లై బాష్పా, ప్లుతలోచన లై విషణ్ణ•ముఖు లై రక్ష
స్సతు లన్యభయావహముగ, గతి లేక భయార్తి నేడ్వఁ • గల రిఁక మీఁదన్.

తే. ఏసతుల కిట్టినీవు ప్రా•ణేశ్వరుండ, వట్టియనుగూపకులభార్య • లంద ఱాత్మ
హర్షములు దక్కి విధవలై • యనుదినంబు, నుచితశోకరసజ్ఞలై • యుందు రింక.

తే. ఓరి క్రూరాత్మ తుచ్ఛాత్మ • యోరి నీచ, యోరి బ్రాహ్మణకంటక • యోరి ఖలుఁడ
పలుకులింకేలయిపుడు మ • ద్బాణనిహతిఁ, గూల్చి పుచ్చెద శమనుని • కూటమునకు.

రాముఁడు ఖరాసురునిఁ జంపుట.

వ. అని బహుప్రకారంబుల ధిక్కరించి పలుకుచున్న రామునివచనంబులు విని రోషావేశంబున వికటభ్రుకుటిదుర్నిరీక్ష్యుం డై ఖరుండు ఖరతరస్వనంబున నట్టహాసంబు సేయుచు మహాగజంబునకు మదం బెక్కించినచందంబునఁ గ్రూరవాక్యంబుల నాకు రోషోత్పాదనంబుఁ గావించితివి ప్రాణసంశయకరం బగుసమరంబునందును నిర్భయంబున నవలిప్తుండ వై మృత్యువశ్యుండ వైతి నని యెఱుంగక పలుకందగని మాటలాడెదవు కాలపాశపరిక్షిప్తు లగుపురుషులు నిర్గతజ్ఞానేంద్రియాంతఃకరణవ్యాపారు లై కార్యాకార్యంబు లెఱుంగక వర్తింతు రిప్పుడు నిన్నుఁ బరిమార్చెదఁ జూడు మని పలికి యచ్చేరువ నున్న యొక్క విశాలసాలంబు నిరీక్షించి ప్రహారార్థంబు కరంబుల దాని నుత్పాటించి తెచ్చి రోదోంతరంబు నిండ వికటధ్వనిఁ గావించుచు సందష్టదశనచ్ఛదుం డై దీనం జావు సిద్ధించు నని సంరంభంబున వీచి వైచిన నారాముండు నిశాతసాయకంబు లడరించి యమ్మహీరుహంబు నింతింతలు తునుక లై ధరణిం బడ ఖండించి యరివధార్థంబు తీవ్రం బగురోషం బంగీకరించి చిఱుచెమట మొగంబునం గ్రమ్ముదేఱ రక్తాంతలోచనుం డై ప్రచండకాండసహస్రంబున వానిసర్వమర్మంబులు గలంచె నప్పుడు ప్రస్రవణాఖ్యపర్వతంబువలనం దొరఁగుసెలయేళ్లపోలిక వానిశరీరంబుననుండి బహుప్రకారంబుల రక్తధారలు స్రవించుచుండ నిట్లు జర్జరితాంగుం డై విహ్వలుం డై రుధిరగంధోపలక్షితుం డై మత్తుం డై ఖరుండు నానావిధాట్టహాసంబుల గర్జించుచుఁ గదిసినం జూచి రఘువల్లభుండు శస్త్రసంధానావకాశార్థంబు త్వరితపాదవిక్షేపుం డై తిర్యగ్గమనంబున నొక్కింత వెనుకకుం జని త్వరితవిక్రమాటోపుం డై. 502

క. తడవేల యీదురాత్మునిఁ, గడురయమునఁ ద్రుంచి దండ • కనివాసులకుం
బడయంగ రానిసౌఖ్యము, లొడఁగూర్చెద మునులఁ బ్రోచు • టొప్పగుఁ గాదే.

మ. అని చింతించి ఖరు న్వధించుటకు నం • న్యబ్రహ్మదండం బొకో
యనఁ జెల్వొందుచుఁ దీక్ష్ణమై శుచినిభం • బై గోత్రభిద్దత్త మై
ఘనమై యొప్పుప్రచండకాండము సమ • గ్రక్రోధుఁ డై కూర్చి జ్యా
ధ్వనిఁ గావించుచు వేగ దీసి విడిచెం • దర్పంబు శోభిల్లఁగన్. 504

వ. ఇట్లాకర్ణపూర్ణంబుగాఁ దిగిచి విడిచిన. 505

క. రామధనుర్ముక్తం బగు, భీమాస్త్రం బపుడు వేయి • పిడుగులమ్రోఁత
న్వ్యోమమున నేగి గ్రక్కున, తామసుఁ డగుఖరుని యురముఁ • దప్పక సొచ్చెన్.

తే. అంబకము వక్షమునఁ దూఱు • నంతలోనఁ, దత్కృశానునిచే విని • ర్దగ్ధుఁ డగుచు

ఖరుఁడు ధరఁ గూలెమును శ్వేత • గహనమందు, హరద్పగగ్ని దగ్ధాంధకా • సురునికరణి.

⟶ పరమమునులు రాముని బ్రస్తుతించుట. ⟵

క. కులిశముచే వృత్రుని క్రియ, జలఫేనముచేత నముచి • సరణి నశనిచే
బలునిగతి రామశరమున, బలవంతుఁడు ఖరుఁడు ధరణిఁ • బడియె నిహతుఁడై.

వ. ఇట్లు పాపాత్ముం డగుఖరుండు గూలినయనంతరంబ మహర్షి బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షిగణంబులు పరమానందంబున నచ్చటికిం జనుదెంచి విజయలక్ష్మీవిరాజమానుం డై యున్నరఘువీరుని సముచితంబుగా సందర్శించి మృదుమధుర వాక్యంబున ని ట్లనిరి. 509

క. అనఘాత్మ యేతదర్థము, పనివడి సురనాథుఁ డైన • పాకారి రహిఁ గ
ఘన మగుశరభంగాశ్రమ, మునకుం జనుదెంచె మున్ను • మునులకుఁ జెప్పన్.

క. అనివార్యశౌర్యు లగునీ, దనుజులఁ జంపుటకు నీవు • తపసులచేత
న్వినయోపాయంబునఁ జ, య్యన నానీతుండ వైతి • వధిప యిచటికిన్. 511

క. జనవర నీచే నిప్పని, మునుకొని మద్రక్షణార్థ •ము కృతం బయ్యెం గ
ఘనదండకములఁ దాపస, జనములు సుఖధర్మయుక్తిఁ • జరియింతు రిఁకన్. 512

చ. అని కొనియాడుచున్నసమ • యంబునఁ జారణసంయుతంబుగా
ననిమిషసిద్ధసాధ్యవరు • లచ్చటికిం జనుదెంచి చిత్రము
న్ఘనకుతుకంబు హర్షముఁ బెం • నంగొన దుందుభినాద మొప్ప న
య్యినకులవర్యుమీఁదఁ గురి • యించిరి కల్పకపుష్పవర్షముల్. 513

క. ఆడిరి రంభాదులు దగఁ, బాడిరి గంధర్వవరులు • పరమమునీంద్రు
ల్వేడిరి భయములు గ్రహములు, గూడిరి శుభరాసులందుఁ • గ్రూరత దొలఁగన్.

వ. ఇట్లు పరమోత్సవంబుఁ గావించి. 515

సీ. దోషాచరుల ఖర • దూషణముఖ్యులఁ గామరూపుల మహా • కలుషమతులఁ
గ్రూరుల దారుణా • కారుల ఖలజనస్థానవాసులఁ జతు • ర్దశసహస్ర
గణితుల నర్ధాధి • కముహూర్తమున రామచంద్రుఁ డొక్కఁడు శాత • సాయకముల
ననిలోనఁ దునుమాడె • నహహా యే మన వచ్చు నిమ్మహాత్మునివీర్య • మితని దాక్ష్య
తే. మితనిచాతుర్య మితనియ • హీనసత్వ, మచ్యుతున కట్లు గన నయ్యె • ననుచు నిట్లు
వేయి నోళ్లఁ గీర్తించుచు • విబుధవరులు, చనిరి గ్రమ్మఱఁ దమతమ • సదనములకు.

ఆ. అంతలోనఁ వీరుఁ • డగులక్ష్మణుఁడు సీత, తోడఁ గూడ శైల • దుర్గపథము
వలన నిర్గమించి • వరుస సుఖంబుతోఁ, బర్ణశాలఁ జేరె • భద్రయశుఁడు. 517

తే. అంతజయశీలుఁడగు రాముఁ • డచటిమునుల, చేతఁబూజితుఁడై సుమి • త్రాతనూజు
చేత సంపూజ్యమానుఁడై • సీతఁగూడి, పర్ణశాలఁ బ్రవేశించె • భాసురముగ. 518

వ. అప్పుడు. 519

ఉ. ఇంచుక యైన స్రుక్కక య • హీననిశాటుల నశ్రమంబునం

ద్రుంచి మహర్షిముఖ్యపరితోషణుఁ డైనరఘుప్రవీరు న
భ్యంచితమూర్తిఁ గన్గొని మహాప్రమదం బిగిరింప సీత నే
త్రాంచలదీధితుల్ నిగుడ • నట్టె కవుంగిటఁ జేర్చె నెంతయున్. 520

వ. మఱియు ఖరాసురునిసైన్యంబునందు జితకాశు లగువా రెవ్వ రెవ్వరు గలరట్టిరాక్షసులతోఁ గూడఁ దాత్కాలికస్వేచ్ఛాపరిగృహీతచతుర్దశసహస్రదివ్యమంగళవిగ్రహంబు గలవాఁ డగుటవలన నొక్కొక్కరాక్షసున కొక్కొక్కరాముం డై కనుపట్టి శక్రాదుల కైన నసాధ్యు లగువారి బలవంతులఁ జతుర్దశసహస్రరక్షోవీరుల నొక్కండె ఘటికాత్రయంబులోన సంహరించి మహాత్ము లగుపరమర్షులకు జగన్మోహనదివ్యమంగళస్వమూర్తిసాక్షాత్కారంబునఁ బరమానందంబు సంపాదించుచు విజయలక్ష్మీవిరాజమానుం డై లతాప్రతానోద్గ్రథితజటామండలుం డై దృఢబద్ధకక్ష్యత్వంబున స్కంధావలంబితతూణీరుం డై రణావసాననిర్వాపితకోపాగ్ని యగుటవలనఁ బ్రసన్నముఖుం డై సీతాలక్ష్మణమార్గావలోకనుం డై నిర్వర్తితవీరకృత్యుం డై వీరవ్రతుం డై విగళద్రుధిరాప్లుతశరీరుం డై ఘర్మపయఃకణౌఘకలితలలాటుం డై కోదండదండంబు నవలంబించి తనముంగల నున్నరామభద్రునిం గనుంగొని సీత "ఆత్మా వై పురుషస్య దారా" యనెడు నియమంబున శ్రీరామసత్తచేత తానును సత్త్వవతి నైతి నని తలంచి "రామజామాతరం ప్రాప్య స్త్రియం పురుషవిగ్రహ" మ్మని యజ్ఞానంబున మున్ను తా నాడినవాక్యాపరాధం బపనయించుకొనుటకును నాయుధవ్రణంబులకుఁ గుచోష్మముచేతఁ బరిహారంబు గావించుటకును గ్రమ్మఱ గాఢంబుగాఁ బరిరంభించి ప్రీతిసంహృష్టసర్వాంగి యై వదనంబు రాకాశశాంకునిచందంబున నందం బై యొప్ప శశాంకునిం గూడినరోహిణికై వడి నలరుచుండె. 521

అకంపనుఁడు జనస్థానమందలి రాక్షసవినాశమును రావణునకుఁ దెల్పుట.

క. అంత నకంపనుఁ డనువాఁ, డెంతయు శీఘ్రమున లంక • కేగి నిశాంతా
భ్యంతరమున రావణుఁ గని, స్వాంతంబున నెగులు దోఁప • జయ్యనఁ బలికెన్.

క. దనుజేంద్ర జనస్థానం, బున నున్ననిశాటు లెల్లఁ • బొలిసిరి త్రిశిరుం
డును ఖరుఁడును దూషణుఁడును, ఘనరణమునఁ జచ్చి రేమి • గణుతింతు నిఁకన్.

వ. ఏ నొక్కరుండ నతిప్రయత్నంబునం దప్పించుకొని నీకడకుం జనుదెంచితి. 524

క. నా విని సంక్రుద్ధుం డై, రావణుఁ డటు కన్నుఁగొనల • రక్తిమ నిగుడన్
దావాగ్నికరణి మండుచు, మోవి యదర వానితో స • ముద్ధతి ననియెన్. 525

సీ. దారుణం బగుజన • స్థాన మెవ్వానిచే హత మయ్యె నెవ్వాఁడు • హాలహలము
కానక ద్రావె లోకంబులలో నాకు విప్రియ మొనరించి • వితతసుఖముఁ
బడయు శక్రుని కైనఁ • బౌలస్త్యునకునైన శమనుని కైనను • శౌరి కైన

నలవిగాదె నల•యమునకు యముఁడ వాలు తాళనుఁ గాల్చువాలు• తాళనుండ
తే. మృత్యువును జంపుమృత్యువ•నత్యమోఘ, తేజమునవహ్ని భానులఁ• దెగడువాఁడ
బలము పెంపున వెనమహా•బలుని వేగ, మడఁచిభృత్యునిఁ గాఁగొని•యలరువాఁడ.
క. అని యిటు మోమునఁ జిడిముడి, గనుపడ సంక్రుద్ధుఁ డైన•కైకసిపట్టిం
గని భీతి నకంపనుఁ డో,య్యన యభయము వేఁడె దర్శి•తాంజలి యగుచున్.
క. దానవవిభుఁ డగురావణుఁ, డానరభోజనున కప్పు • డభయ మొసఁగిన
న్నానక విస్రబ్ధుం డై, వానికి ని ట్లనియె మరల • వాఁ డభయోక్తిన్. 528
ఉ. మానితబాహుశౌర్యుఁ డస•హానుఁడు వైరికులాంబుముగ్గగ
త్ప్రాణుఁడు సింహసంహననుఁ • డాయతబాహుఁడు వీరుఁ డాజికిఁ
సూనుఁడు రామనాముఁ డొక•శూరుఁడు శోభిలు వానిచే జన
స్థానము నాశ మొందె ఖర•దానవదూషణసంయుతంబుగన్. 529
క. అన విని దశకంఠుఁడు న్నిమ్మనమునఁ గ్రోధంబు పెరుఁగ • మదమున నాగేం
ద్రునిగతి రోఁజుచు వానిం, గనుఁగొని గంభీరభంగిఁ • గ్రమ్మఱఁ బలికెన్. 530
క. సురపతి నిర్జరయుతుఁ డై, యురుగతిఁ దోడుపడ వచ్చె•నో గా కున్న
న్నరుఁ డొక్కఁ డింతఁ జేసెనె, కర మరుదుగ వానితెఱఁగు•గణుతింపు మిఁకన్.

అకంపనుఁడు రావణునికి రామునిపరాక్రమప్రకారము దెల్పుట.

క. నా విని యకంపనుం డా,రావణునితలం పెఱింగి • రామునిబలముం
బ్రావీణ్యము శౌర్యము సు, శ్రీవిభవము దెలియ నిట్లు • చెప్పఁ దొడంగెన్.
సీ. దశకంధర వినుము • దశరథరాముండు విలుకాండ్రలో నతి•విశ్రుతుండు
నమితతేజుండు ది•వ్యాస్త్రసంపన్నుండు నాలంబులో జిష్ణుఁ • బోలువీరుఁ
డమ్మేటియనుజన్ముఁ • డతిబలవంతుండు రక్తాంతనేత్రుఁడు • రాజముఖుఁడు
దుందుభినాదుఁ డ•మందవిక్రమశాలి యనురూపకుఁడు లక్ష్మ•ణాఖ్యుఁ డతని
ఆ. తోడఁ గూడి గాడ్పు•తోడఁగూడినచిచ్చు, కరణి రిపులమీఁదఁ•గనలుచుండు
మేటిరాముచేత • గీటణంగిరి జన, స్థానవాసు లైన•దైత్యు లెల్ల. 533
క. అనిమిషుల కంత సత్త్వము, వినుతపరాక్రమము శౌర్య•విస్ఫురణము గ
ల్గునె దనుజులతో వైరము, గొనుటకు మది సందియంబు•గొనఁ డనురేంద్రా.
క. రామధనుర్ముక్తము లగు, హేమమయమహోగ్రశరము • లెంతయు హేతి
స్తోమములకరణి నసురుల, భీసుపరాక్రములఁ గాల్చె • భీషణభంగిన్. 535
క. అనిలోనఁ బ్రాణభయమునఁ, గనికని వడిఁ బఱచునట్టి•క్రవ్యాదులకుఁ
విను మేదిక్కునఁ జూచినఁ, బ్రణుతగుణా దోఁచు రామ•భద్రుఁడు గడిమిన్.
వ. మఱియు భయకర్శితు లై రాక్షసులు రాక్షసత్వగోపనార్థం బేయేరూపాం
తరంబునఁ జరించుచు రాయాపరిగృహీతరూపాంతరంబున మ్రోల నున్న దాశ
రథినే విలోకించు చుదియునుఁ గాక రణసాధనత్వబుద్ధిచేత నేయేవస్తువు గొనం

జూతు రాయావస్తువు నెల్ల రామాకారంబుగా విలోకింతు రివ్విధంబున. 537

తే. రాక్షసేశ్వర రణమున • రాముచేత, నలజనస్థాన మభిహతం • బయ్యె ననిన
మానసంబునఁ గోపించి • వానితోఁ ద, శాస్యుఁ డిట్లనె నుద్వృత్తి • నట్టె లేచి. 538

క. ఏమి యకంపన యిప్పుడె, రాముని లక్ష్మణయుతముగ • రణమునఁ దునుమం
గామించి పంచవటి కే, నీమెయిఁ జనువాఁడ శౌర్య • మింపారంగన్. 539

క. నా విని యకంపనుం డా, రావణువాక్యమున కులికి • రక్షోవర యా
భూవరు పౌరుషసత్త్వ, ప్రావీణ్యము వినుమటంచుఁ • బలికెఁ గృపణుఁడై. 540

సీ. అధిపరాముఁడు మహా • యశుఁడు రువిక్రమంబున నసాధ్యుఁడు శౌర్య • ధనుఁడు కుపితుఁ
డంబుసంపూర్ణ మ • హాపగావేగంబు నైన మహోద్ధతి • నడ్డగించు
సగ్రహతారన • క్షత్రమైన నభంబు నిరవకాశము సేయు • నేర్పు కలిమి
నుదకమగ్నావని • నుద్ధరింపఁగఁ జాలుఁ గడువడి గాడ్పు వే • గము నడంచుఁ

తే. దివిరి జలనిధి వేల భే • దించి మించి, ముజ్జగంబుల నీటిలో • ముంపఁ గలఁడు
కడిమిమై వారినిధి నరి • కట్ట నేర్చు, ధరణిధరముల మోవంగ • దక్షుఁ డతఁడు.

ఆ. సంహరించి మరల • సర్వలోకంబులఁ, గడఁగి విక్రమమునఁ • గలుగఁ జేయు
సృష్టము లయినట్టి • విష్టపంబుల నెల్ల, నడఁప శక్తుఁ డమ్మ • హాయశుండు. 542

సీ. దశకంఠ నాకపాదం బపుణ్యులచేతఁ గడిమి మీఱఁ జయింపఁ • బడనిమాడ్కి
విష్టపత్రయనుత • విక్రమాధికుఁడైన రాముండు నముచిహి • రణ్యకశిపు
శంబరబలివృత్ర • జంభాదివిఖ్యాతదనుజులచే నైన • నని జయింపఁ
బడఁ డట్టిఘనుఁ డెట్లు • పరఁగ నీచే జయించుటకు శక్యుం డగు • సారిది నతఁడు

తే. వాసవాదులకైన న • వధ్యుఁ డనుచు, మదిఁ దలంచెద నమ్మహా • మతిని గెలుచు
నట్టిసదుపాయ మెఱిఁగింతు • నసురనాథ, మానసం బెందుఁ బోనీక • దాని వినుము.

అకంపనుఁడు రామునిం జంపుట కుపాయము రావణునికిఁ దెల్పుట.

వ. అని యిట్లకంపనుండు రాక్షసుం డయ్యు ననేకజన్మాంతరకృతసుకృతపరిపాకంబునఁ దత్కాలసముత్పన్నశ్రీరామస్వరూపవిషయజ్ఞానంబు గలవాఁడై రాముం డని పలుకుటవలన రామునికోపంబున కసంహార్యత్వంబును విక్రమంబున నసాధ్యుఁ డని పలుకుటవలన విక్రమంబు ప్రవృత్తం బగుచుండ నివారించుట కశక్యుం డను తాత్పర్యంబును నుపపదరహితం బైనయసాధ్యశబ్దంబున బ్రహ్మేంద్రాద్యసాధ్యత్వంబును గుపితుం డనుశబ్దంబున మర్యాదోల్లంఘనవిషయనిగ్రహనిష్ఠుం డనునర్థంబును మహాయశుం డనుశబ్దంబున లోకంబునందు సుప్రసిద్ధవిభవుం డనుభావంబును మహాపగావేగంబు నైన నడ్డగించు నని పలుకుటవలన భవిష్యత్కృష్ణావతారవృత్తాంతంబును నభంబు నిరవకాశంబు సేయు నని పలుకుటవలనఁ ద్రివిక్రమావతారవృత్తాంతంబును నుదకమగ్నావని నుద్ధరింపఁగ జాలు నని పలుకుటవలన వరాహావతారవృత్తాంతంబును సంసార

సముద్రంబున మునింగినజనంబునకుఁ బరమపురుషార్థరూపమోక్షప్రదుం డని యెడునభిప్రాయంబును ముజ్జగంబుల నీటిలో ముంపఁగలం డని పలుకుటవలన సంహారకారణత్వంబును వారినిధి నరికట్ట నేర్చు నని పలుకుటవలనఁ గరిష్యమాణసేతుబంధనకార్యంబును గాడ్పువేగము నడంచు నని పలుకుటవలనఁ బంచభూతవిలయపూర్వకప్రళయకర్తృత్వంబును ధరణీధరముల మోవంగ దక్షుఁ డని పలుకుటవలనఁ గూర్మావతారవృత్తాంతంబును సంహరించి మరల సర్వలోకంబుల విక్రమంబునఁ గలుగఁజేయు నని పలుకుటవలనఁ బూర్వకల్పసంహారపునస్సృష్టికర్తృత్వంబును వెండియు మహాయశుం డని పలుకుటవలన షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నత్వంబును శక్తుం డని పలుకుటవలన ననంతశక్తిత్వంబును సృష్టములయినట్టివిష్టపంబుల నణంచు నని పలుకుటవలన వర్తమానసృష్టిసంహారకర్తృత్వంబును దశకంఠ యని సంబోధనంబు సేయుటవలన రావణునిదశవదనత్వంబును నల్పశక్తిత్వంబును రాముని సహస్రశీర్షత్వంబును నపరిమితానంతశక్తివిశిష్టత్వంబును సూచింపం జేసి వెండియు ని ట్లనియె. 544

ఉ. అతనిపత్ని నూత్నకమ • లాయతలోచన మేఘవేణి జై
వాతృకమండలాస్య వర • వర్ణిని పల్లవకోమలాంఘ్రి య
బ్జాతనుపాణి యర్ధశశి • ఫాల మనోహరసుందరాంగి యు
సీత యనంగఁ జెల్వొసఁగుఁ • జేసినపుత్తడిబొమ్మకైవడిన్. 545

ఉ. ఆమెలనాగచక్కఁదన • మాలికుచస్తనిరూపవైభవం
బాయహిగోమరాజిపలు • కామదవారణయానమోవితీ
రాయలివేణిమోముసొబ • గామృదుకోకిలవాణిమేనిబా
గేయుగమందు నెవ్వరికి • నెందును గానము రాక్షసేశ్వరా. 546

తే. సురసతులయందు గంధర్వ • సుదతులందు,నురగసతులందు దానవ • యోషలందు
నవ్వెలందికి సరియైన • యతివ లేద,నంగ నరసతులందుఁ జెప్పంగ నేల. 547

తే. ఆనెలఁత రామునకుఁ బ్రాణ • మట్లు గాన, దానివంచనఁ గైకొంటి • వేని యతఁడు
తద్వియోగాగ్నిచేఁ గ్రాఁగి • తత్క్షణంబ,చచ్చు నిది దక్క వేఱొక్క • జాడ లేదు.

క. అనిన నకంపనువాక్యము, విని దశకంఠుండు చాల • వెఱఁగుపడి మనం
బునఁ జింతించి రయంబున, ఘనరవమున వానితోడఁ • గ్రమ్మఱఁ బలికెన్. 549

క. అటులైన నేమి యఘటన, ఘటనాచతురుండ నేను • గాల్యంబున న
చ్చటి కేగి సీతఁ జేకొని, యిటు దోడ్కొని వత్తుఁ బలుకు • లిం కేటి కిటన్. 550

రావణుఁడు మారీచునికడ కేగుట.

క. అని ఖరములఁ బూన్చిన కాం, చనమయ మగునరద మెక్కి • సర్వదిశలు గ్ర
క్కున వెలిఁగించుచుఁ జనియెను, దనదుర్మంత్రమున కలరి • దైత్యులు మెచ్చన్.

వ. అప్పుడు. 552

క. ఆరాక్షసనాథునిరథ, మారయ సంచార్యమాణ • మై యుడువీథిం
భూరిద్యుతి నేగుచు నొ, ప్పారె వలాహకములోని•హారిణాంకుక్రియన్. 553

వ. ఇట్లు గదలి దశగ్రీవుండు రయంబునం దాటకేయుం డగుమారీచునియాశ్ర
మంబునకుం జని యతనిచేత నమానుషంబు లగుభక్ష్యభోజ్యంబులచేత నర్చితుం
డై సముచితాసనంబున నాసీనుం డయ్యె నప్పుడు మారీచుం డర్థగంభీరం బైన
వాక్యంబున ని ట్లనియె. 554

క. దనుజోత్తమ నీకును నీ, తనయులకును రాజ్యమునకుం • దగుణులకు సుహృ
జ్జనులకు నేమమె నీవ,చ్చినకార్యం బెద్ది దానిం • జెప్పుము నాకున్. 555

మారీచుండు రావణునకు హితోపదేశముం జేయుట.

వ. రాక్షసేంద్రా లోకంబులకు నేమంబు లే దని శంకించెద ఘనప్రయోజనంబు
లేక భవదాగమనంబు దొరకొనదు గదా యని పలికిన నా రావణుం డమ్మా
రీచున కి ట్లనియె. 556

క. అనఘుం డే మని చెప్పుదు, ననుపమభుజవీర్యయుక్తుం • డగు రామునిచే
వినిహతు లై రి జనస్థా, ననిలయు లగురాక్షసులు ఘ•నం బగునాజిన్. 557

ఆ. రాక్షసారి యైన • రాముని ప్రియభార్య, నపహరింప మైత్రి • నీవు నెఱపు
నానతెందు దైత్య•నాథునితోడ ని, ట్లనియె హిత•ము నయము•వినుతి కెక్క.

ఆ. మిత్రరూపుం డైన • శత్రుం డెవ్వాండు నీ, కీయనర్థకార్య • మిట్లు గఱపె
సామదానకలన • సత్కృతుం డైనవాం,డిట్టియశుభ వాక్య • మేల చెప్పు. 559

ఉ. సీతను ముచ్చిలింపు మని • చెప్పినదుష్టునిం బట్టి కత్తిచే
వే తలం గొట్టరాదె యహి•వేకతిం గ్రూరతరాహినోటిలోం
జేతులు పెట్టం జూచెదవు • శిష్టుల కీ తెఱం గొప్ప దయ్యో యో
పాతకరూపకర్మమున • భవ్యయశంబును లచ్చి వోవదే. 560

క. కడువడి నెవ్వండు సుఖను, ప్తుండ వగునీయుత్తమాంగ•ము కరంబునం జే
డ్పడం బ్రహరించెను రావణ,తడయక యెవ్వాండు చెఱుపం•దలకొనెం గులమున్.

చ. సురవినుతప్రతాపమద•శుద్ధకులాభిజనాగ్రహస్తనుం
దరతరదివ్యలక్షణవి•తానవిభాసితదోర్విషాణ మై
వఱలెడు రాఘవాఖ్యబల•వద్ఘనగంధగజంబు పోరిలో
నరుదుగం దేఱిచూచుటకు • నర్హము గాదు నిశాచరేశ్వరా. 562

మ. సమరాంతస్థితిసంధివాలము నమ•స్తక్రూరరాత్రించరో
గ్రమృగధ్వంసనశీలము న్నిశితఖ•డ్గస్ఫారదంష్ట్రంబు ను
ప్తము బాణావయవప్రపూర్ణ మగుశుం•భద్రామహాసింహ ముం
గ్రమము న్గానక మేలుకొల్పం దగునే• క్రవ్యాదవంశోత్తమా. 563

చ. ఘనభుజవేగవంక మయి • గాఢతరప్రదరోర్మిజాల మై
ధనురవహార మై విమత•దారుణ మై సుమహాహవౌఘ మై
యనుపమ మై యగాధ మయి • యద్భుత మై యనిశం బపార మై
తనరెడు రాఘవాబ్ధిఁ బడ • దానవనాథ తలంపఁ జెల్లునే. 564

రావణుఁడు మారీచు వచనప్రకారంబున మరలి లంక కేగుట.

వ. రాక్షసేంద్రా నీవు మహాత్ముం డగు పులస్త్యబ్రహ్మవంశంబున బుట్టినవాఁడవు భుజవీర్యంబునం బ్రసిద్ధికి నెక్కినవాఁడవు నీకుఁ బరదారాభిమర్శనంబు యుక్తంబు గాదు దానివలనఁ బౌరుషంబునకు హాని సిద్ధించు నావచనంబుఁ బట్టి ప్రసన్నుండ వై లంకాపురంబుఁ బ్రవేశించి సర్వాంతఃపురకాంతలం గూడి సుఖంపుము రాముండు దండకారణ్యంబునందు సీతాసహితుం డై యిష్టోపభోగంబు లనుభవించుచు విహరించు చుండుఁ గాక యని పలికిన నద్దశాననుండు మారీచునిచేత నివారితుం డై క్రమ్మఱ లంకాపురంబునకుం జనియె నంత నిక్కడ శూర్పణఖ రామునిచేత నిహతు లైన చతుర్దశసహస్రరక్షోవీరులం జూచి ఖర దూషణ త్రిశిరులనిధనంబునకు దుఃఖంచుచుఁ దనయంగవికలత్వంబునకు లజ్జించుచు ననన్యసాధారణం బైనరామునిపరాక్రమప్రకారంబునకు భయంబు నొందుచు శోకవిషాదరోషంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన నచ్చోట నిలువక మేఘంబుకరణి మహానాదంబు సేయుచు శీఘ్రంబున రావణపాలితం బైనలంకాపురంబుఁ బ్రవేశించి యందుఁ గైలాసశిఖరసంకాశం బైనపుష్పక విమానాగ్రభాగంబున. 565

క. తరణినిభం బగుచామీ, కరవరసింహాసనమునఁ • గర్బురవృతుఁ డై
సురపరివృతుఁ డగుశక్రుని, కరణిం గొలువున్న పంక్తి•కంఠునిఁ గనియెన్. 566

తే. కాంచనమయేష్టకాపరి•కలితయాగ, వేదిమధ్యంబుఁ బ్రాపించి • వివిధమంత్ర
వివిధపృషదాజ్యమునఁ జాల•వృద్ధిఁ బొంది, నట్టిపావకుచందాన•నలరువాని.

క. వరగంధర్వామరకిన్నరచారణసిద్ధసాధ్య•నాగనభస్వ
ద్వరుల కజయ్యుని శూరునిఁ, బరేతపతిభంగిఁ గ్రాలు•భయదాకారున్. 568

శూర్పణఖ రావణునికడ కేతెంచుట.

క. బలభిత్సంగ్రామంబునఁ, గులిశకృతవ్రణుని నభ్ర•కుంజరదంతా
వలిసంఘృష్టకిణాంకో, జ్జ్వలనూతనరత్నహార•సంభృతవక్షున్. 569

క. పదితలలజోడుఁ దగ ని, ర్వదిచేతులమీటి రాజ•వరలక్ష్మాఢ్యుం
ద్రిదశభయంకరరూపునిఁ, బ్రదీప్తతేజుని సమస్త•రాక్షసరాజున్. 570

క. గిరినిభుని మహాస్యునిఁ బాం, డరదశనుని దీర్ఘభుజుని • నద్ధకనకభా
సురకుండలు స్నిగ్ధకడూ, రరత్నసంకాశు దేవ•రాజప్రతిమున్. 571

క. నరసురసంగ్రామంబుల, హరిచక్రనిపాతనమున • నన్యాస్త్రసము

త్కారమునఁ దాడితదేహునిఁ, బరమభుజావిక్రమమునఁ • బరఁగెడువానిన్.

క. అక్షోభ్యసమస్తసము, ద్రక్షోభుని శైలదళన•దక్షుని నుగ్ర
ప్రేక్షణుని సురవిదారిని, రక్షోగణవిభుని ధర్మ•రహితాత్మకునిన్. 573

ఆ. యజ్ఞవిఘ్నకరుని • నన్యదారాభిమ, ర్శనుని సర్వదివ్య•శస్త్రబాణ
యోక్తనమితసత్త్వ•యుతుని స్వహస్తార్జి, తప్రవీరశబ్దు • దైత్యవిభుని. 574

క. కడువడి భోగవతీపురి, కడకుం జని సర్పవిభునిఁ • గడచి ప్రతాపం
బడరఁగఁ దక్షకుభార్యను, గడిమిం గొని తెచ్చినట్టి • ఘనశౌర్యనిధిన్. 575

క. మునువడిఁ గైలాసాచల, మునకుం జని యందు ధనదుఁ • బోర గెలిచి త
ద్ఘనకామగపుష్పకముం, గొని తెచ్చినవీరు నసుర•కులదీపకునిన్. 576

క. అనిమిషపతినందనమును, ధననాథునిచైత్రరథము • తక్కిన దేవ
ప్రణుతోద్యానవనంబులు, వినశింప నొనర్చినట్టి • విక్రమశాలిన్. 577

క. తపనుని తేజముఁ దారా, ధిపుశైత్యము వహ్ని దేవు•తీక్ష్ణత భుజస
త్త్వపటిష్ఠత్వంబున నే, యపరాజితుఁ డడఁచె నట్టి•యచలాకారున్. 578

క. పదివేలవర్షములు వన, పదమునఁ దపమాచరించి • పదపడి విధికి
న్ముదము జనింపఁగఁ దనతల, లదరక యుపహార మిచ్చి•నట్టి మహోగ్రున్. 579

క. నరుఁ డొకఁడు తక్కఁ దక్కిన, గరుడామరసిద్ధసాధ్య•గణములచే నం
గరమునఁ జావక యుండఁగ, వర మెవ్వఁడు వడసె నట్టి • వ్రతసంసిద్ధున్. 580

క. నిరనుక్రోశునిఁ గర్కశు, నరిభంజను లోకములకు • నహితకరుని దు
శ్చరితుని భయదాకృతి లో, కరావణుని వికృతముఖునిఁ • గాపథవర్తిన్. 581

సీ. గరుడగంధర్వకి•న్నరసిద్ధసాధ్యసుందరుల నేవీరుండు • చెఱలఁ బట్టెఁ
దనకడ్డమైనశం•భుని కాటపట్టగుకైలాస మెవ్వాఁడు • గాసి చేసె
నలకూబరునితోడఁ•గలయంగఁ జనెడురంభను బట్టి యెవ్వాఁడు• బలిమిఁ జెఱిచెఁ
గాంచనమయవిశ్వ•కర్మనిర్మితలంక కమరనేశూరుండు • రమణుఁ డయ్యె

తే. నట్టిశూరుని దానవ•పట్టభద్రుఁ, దతమణీభూషణప్రభా•షిశశరీరు
దివ్యమాల్యోపశోభితు•దీప్తవదను, మణివిమానాధిరూఢు రా•వణునిఁ గనియె.

వ. మఱియు నధ్వరంబులందును హవిర్ధానంబులందును బ్రాహ్మణులచేతఁ బ్రాతర
నువాకగ్రావస్తోత్రాదిమంత్రంబులచేత నభిష్టుతం బైనసోమంబు నెవ్వఁ డపహ
రించె నట్టిదశగ్రీవునిఁ బావకసంకాశలోచనుని మంత్రిమధ్యంబున విలోకించి
యభీతచారిణి యగుశూర్పణఖ భయమోహమూర్ఛిత యై తనవైరూప్యంబు
దర్శింపఁ జేసి క్రోధోద్రేకంబున బొమలు ముడివెట్టుచు దారుణవాక్యంబున
ని ట్లనియె. 583

శూర్పణఖ రావణుని నానావిధంబుల దూఱుట.

చ. అలయక కామభోగములయందుఁ బ్రమత్తుఁడ వై నిరంకుశో

జ్జ్వలుఁడవు మందశేముషివి • స్వైరవిహారుఁడ వట్లు గావునన్
దెలియఁగఁ జాల వీవు తల • ద్రెంపఁగ వచ్చినవైరి నైన నీ
కిల నొకరుండు సాటి గలఁడే దనుజాధిప బుద్ధిహీనతన్. 584

చ. సతతము గ్రామ్యభోగపరి • షక్తుఁడు లుబ్ధుఁడు కామవృత్తుఁ డౌ
క్షితిధవుని బ్రజ ల్విరతిఁ • జెంది శ్మశానవహ్నితాశనుం బలెన్
మతిఁ బరికింతు రెవ్వఁ డభి • మానము దక్కి మెలంగు నట్టిదు
స్థితుఁడు సజీవుఁ డయ్యు గత • జీవుఁడు గాఁడె దలంచి చూడఁగన్. 585

క. కాలమునం దెవ్వఁడు తా, నాలస్యముఁ జేసి కార్య • మరయం డా భూ
పాలుం డకార్యములతో, వాలాయము చెడు నపేత • వైభవుఁ డగుచున్. 586

క. జను లస్వాధీనుని దు, ర్జను దుర్దర్శుని నయుక్త • చారుని ధాత్రీ
శుని దవ్వుల విడుతు రధీ, శ నిమ్నగాపంకమును గ • జంబులు వోలెన్. 587

మ. అరయ న్మేదినిలోన నేనృపతు లస్వాధీను లై దేశముల్
బరిపాలింపఁగఁ జాల రట్టినృపతు • ల్నానాప్రకారంబులన్
స్థిరసంపన్మహిమప్రభుత్వములచే • దీపింపఁగాఁ జాల రా
సురవంశోత్తమ వార్ధిమగ్నపృథుల • క్షోణీధరప్రాయు లై. 588

ఆ. చపలమతి నయుక్త • సంచారుఁడవు జడా, త్మకుఁడ వైననీవు • ధైర్యవంతు
లైనదేవదాన • వాదులతో విగ్ర, హించి రాజ వైతి • వెట్టు లకట. 589

క. మతిహీనునిఁ గాముకసం, గతునిఁ దెలియఁ దగినయట్టి • కార్యము దెలియ
స్మృతి లేని నిన్ను రాక్షస, పతిఁ జేసిన నలువ యెంతఁ • బాలిశుఁ డొకో. 590

వ. మఱియుఁ జారుండును గోశంబును నయంబు నెవ్వారికి స్వాధీనులు గా రట్టినరేం
ద్రులు మూర్ఖజనులతోడ సమాను లగుదు రదియునుంగాక. 591

క. చారులచే విషయసమా, చారంబుల నెఱిఁగి యుచిత • సరణి మెలఁగు ధా
త్రీరమణుఁడు దైత్యేశ్వర, యారయఁ గా దీర్ఘదర్శి • యనఁ దగు నుర్విన్. 592

తే. ధరణి నెవ్వాఁడు ఘనజన • స్థానమందుఁ, జచ్చిన ఖరాదుల నెఱుంగఁ • జాలఁ డట్టి
నిన్నుఁ బ్రాకృతసచివసం • పన్ను నధిక, కామభారానసన్నునిఁ • గాఁ దలంతు.

ఆ. భీమకర్మము లగు • యామినీచరచతు, ర్దశసహస్రములును • ద్రిశిరుఁడును ఖ
రుండు దూషణుండు • దండిరాక్షసు లొక్క, రాముచేత మడిసి • రేమి గలదు.

తే. రాక్షసోత్తమ నృపుఁడైన • రాముచేతఁ, దాపసుల కెల్ల నభయంబు • దత్తమయ్యె
ధర్షితం బయ్యె నలజన • స్థానపదము, దండకంబులు సుకృతభ • ద్రంబు లయ్యె.

క. విను మీవు స్వదేశంబున, జనియించిన భయ మెఱుంగఁ • జాల వయితి గా
వున మత్తుండవు లుబ్ధుఁడ, వనవరతము బాలబుద్ధి • వనుచుఁ దలఁచెదన్. 596

క. ధర కఠినుఁ బ్రమత్తుని దు, ష్కరు నల్పునిఁ దీక్ష్ణకరుని • గర్వితుని మహీ
వరుని సమస్తజనంబులు, నిరసింతురు వ్యసనమందు • నిందితచరితా. 597

క. అతిమానియు నగ్రాహ్యుఁడు, సతతముఁ గ్రోధనుఁడు నాత్మ•సంభావితుఁ డా
క్షితిపతిని స్వజన మైనను, బ్రతతమతి వ్యసనమందు • వధియించునిలన్. 598
క. తనవారిసేమ మరయక, తనయిచ్ఛఁ గాలందిఁ దిరుగు•ధాత్రీశుఁడు గ్ర
క్కున వారలచేఁ దృణముక్రియ నెన్నఁబడు వ్యసనసమయ•మం దసురేంద్రా.
ఆ. పరఁగశుష్క-కాష్ఠ•పాంసులోష్టంబుల, వలనఁ గార్య మొకటి•గలుగుఁ గాని
దానవేంద్ర వినుము • స్థానపరిభ్రష్టు, లైననృపులచేత • నదియు లేదు. 600
తే. రాజ్యపదహీనుఁ డైనట్టి • రాజు చతురుఁ, డైన నేమి నిరర్థకుఁ • డై నశించు
దానవేశ్వర యుపభుక్త•మైనపటము, మాడ్కి-నామ్లానకుసుమదా•మంబుకరణి.
తే. నయనముల నిద్రితుం డయ్యు • నయవిలోచ
నముల సర్వంబుఁ బరికించు•నరవిభుండు
వ్యక్తకోపప్రసాదుఁ డై • వఱలువాఁడు
సంతతముఁ బూజ్యుఁ డగు సర్వ•జనులచేత 602
వ. మఱియు నెవ్వండు విజితేంద్రియుం డై యప్రమత్తుం డై కృతజ్ఞుం డై ధర్మశీలుం డై స్వరాష్ట్రపరరాష్ట్రవృత్తాంతాభిజ్ఞుం డై ప్రవర్తించు నట్టిమహీపతి చిరకాలంబు రాజ్యంబు పరిపాలించు నీవు జనస్థాననివాసు లగురక్షోవరుల వధప్రకారం బెఱుంగనికతంబునఁ బూర్వోక్తసుగుణవర్జితుండ వనియును విషయాసక్తుండ వనియును దేశకాలవిభాగనిర్ణయంబులయం దసమర్థుండ వనియును గుణదోషనిశ్చయంబునం దయుక్తబుద్ధి వనియును జనంబులచేత నెన్నంబడుదువు లోకాపవాదంబువలన నాయుర్భాగ్యంబులు నశించు నని యివ్విధంబున స్వదోషంబు లుగ్గడించి దూఱు చున్నశూర్పణఖవాక్యంబులు విని నిశాచరవల్లభుండును ధనదర్పబలాన్వితుండు నగురావణుండు క్రోధమూర్ఛితుం డై మారీచుండు సమరంబు యుక్తంబు గా దని నిషేధించె నీశూర్పణఖ సమరంబునం దుత్సాహకల్పనంబు సేయు చున్నది యెయ్యది కర్తవ్యం బని కొండొకసేపు విచారించి యమాత్యమధ్యంబునఁ గోపోద్దీపితముఖ యై పరుషంబులు పలుకు చున్నశూర్పణఖ కిట్లనియె. 603
సీ. రాముఁ డెవ్వఁడు తత్ప•రాక్రమం బేచంద మెంత శౌర్యము గల•దెట్టిరూప
మేటికి ఘనదండ•కాటవి కరుదెంచె లా వెంత చల మెంత • యూఁకిభునకు
నాయుధం బెద్ది ఘో•రాజిలో ఖరదూషణాదినిశాచరు • లతిసమర్థు
లెట్లు రామునిచేత • నిందఱు హతు లైరి శౌర్యంబు ప్రకటింపఁ•జాల రైరి
తే. యనుచు రాక్షసవిభుఁడు ద•శాననుండు, తెలియ నడిగిన విని క్రోధ•దీప్తవదన
యగుచు ముక్కుఁడిరక్కసి•యున్నతోఁడ, నమ్మహాత్మునివృత్తాంత•మంతఁ జెప్పె.

శూర్పణఖ రావణునికి రామునివృత్తాంత మంతయుఁ దెల్పుట.

ఉ. రాముఁడు బాహువిక్రమప•రాజితభార్గవరాముఁ డంబుద

శ్యాముఁడు దీర్ఘబాహుఁడు జ•టాజినచీరధరుండు ధీరుఁడుం
గామసమానరూపుఁడు జ•గజ్జనలోచనరంజనుండు సు
త్రామనిభుండు పంక్తిరథ•రాజకుమారుఁడు రాక్షసేశ్వరా. 605

క. ఘనశక్రచాపనిభ మగు, కనకాంచితదివ్యకార్ము•కం బెక్కిడి గ్ర
క్కున నారాచవితానము, పనివడి దొరఁగించు ఘోర•ఘనశితతిని బలెన్. 606

క. విలుసవరించుటయును శరములు గుణమునఁగూర్చుటయును•మునుకొని సైన్యం
బులపై నేయుటయును ననిఁ, దెలియఁగ రా దయ్యె నాది•తేయవిరోధీ. 607

క. శరవృష్టిచేతఁ గూలిన, సురారిసైన్యమును బోలఁ•జూచితి ననిలో
సురవిభునియశ్మవృష్టిని, సరయూవాతి నుర్విఁ బడిన•సస్యము బలెన్. 608

క. పదునాల్గువేలదనుజులు, పదాతి యగునొక్క రామ•భద్రునిచే దు
ర్మదఖరదూషణయుతముగఁ, గదనావనిఁ బడిరి మూఁడు•గడియలలోనన్.

ఆ. మునుల కభయ మొసఁగి•మునుకొని ఖరదూష, ణాదిదనుజవరుల•నాజిఁ జంపి
విపినపథము నెల్ల•సుపథంబుఁ గావించె, నతనిబాహుశౌర్య•మరిది పొగడ. 610

తే. వితతరణరంగధీరుఁ డై•వెలయునట్టి, రామభద్రునిఘోరశ•రములచేతఁ
దెగక యే నొక్కఁడాన నం•తిప్రయత్న, మున విముక్తనై వచ్చితి•దనుజవర్య.

చ. అతనికిఁ దమ్ముఁ డుజ్జ్వలుఁ డ•హస్కరతేజుఁడు బుద్ధిమంతుఁ డ
ప్రతిముఁడు వీర్యవంతుఁ డను•రక్తుఁడు భక్తుఁడు తుల్యవీర్యుఁ డా
శ్రితపరిపోషణుండు భయ•శీలుఁ డమర్షియు దుర్జయుండు న
ద్భుతబలుఁ డొప్పు రాత్రిచర•పుంగవ లక్ష్మణనామధేయుఁ డై. 612

వ. అమ్మహాత్ముండు రామునకు దక్షిణభుజమాత్రుం డై బహిశ్చరం బగుప్రాణంబు
చందంబున నొప్పుచుండు నదియునుం గాక. 613

శూర్పణఖ రావణునికి సీతారూపవైభవంబుఁ బ్రస్తుతించి చెప్పుట.

ఉ. ఆతనిపత్ని భీతహరి•ణాక్షి మనోహరచారుగాత్రి య
బ్జాతసుపాణి యర్ధశశి•ఫాల సుకేశి సునాస రూపవి
ఖ్యాత యశస్వినీమణి జ•గజ్జనసన్నుతశీల పూర్ణిమా
శీతకరోపమానముఖి•చెల్వగు సీత యనాఁ బ్రసిద్ధ యై. 614

తే. కమలవైరిని బాయని•కౌముదిగతిఁ, గాయ మెడఁబాసి యుండని•ఛాయపగిది
దనుజవర పువ్వుఁ బాయని•తావికరణి, భర్త నెడఁబాయ కుండు న•ప్పద్మనేత్ర.

ఉ. ఆజనకావనీశసుత•కాశతపత్రవిశాలనేత్ర కా
రాజనిభాస్య కాభుజగ•రాజమనోహరరోమరాజి కా
రాజితరూపవైభవతి•రస్కృతనూతనరత్నపుత్రికం
భోజనివాసినీకుధర•పుత్రిక లైనను సాటి వత్తురే. 616

చ. మును ఫణిలోకసుందరుల•మోహనరూపవిలాసవిభ్రమం

బనిమిషలోకవాసిహరి•ణాక్షులశోభనదేహసౌష్ఠవం
బనుపమమర్త్యకామినుల•యందము చందముఁ బోలఁ జూడమే
దనుజవరేణ్య కాన మల•దానికి సీడగుదాని నెందునన్. 617

ఉ. ఆమదిరాక్షిచక్కఁదన• మాయలికుంతలయాటపొంక మా
శ్యామవచోవిలాసవిధ • మాలికుచస్తనిచూడ్కిచంద మా
రామవిలాస మాయువతి•రాజితలక్షణ మాలతాంగిసొం
పేమని చెప్పుదాన ననుజేశ్వర చూచినఁ గాని దీరునే. 618

క. ధరలో నెవ్వని కాసతి, యిరు వందఁగ భార్య యయ్యె • నెవ్వానిఁ దమిం
బరిరంభించె సతం డా, పురుహూతునకంటె నధిక•పూజ్యుఁడు గాఁడే. 619

శా. ఆనీలాలక యాగజేంద్రగతి యా•యంభోజపత్రాక్షి యా
పీనశ్రోణి సురారి నీకుఁ దగు నా•పృథ్వీజకు న్నీవు ని
త్యానందంబు నొసంగ నర్హుఁడవు మీ • కన్యోన్యముం జిత్తసం
ధానం బైన నభూతపూర్వవిభవా•న్నత్యంబు చేకూడదే. 620

ఉ. దానిమనోజ్ఞవేషమును• దానివచోరచనాచమత్కృతుల్
మానుగఁ జూచి నీకుఁ దగు•మానిని యంచుఁ దలంచి వేడ్కతో
నేను గడంగి బల్విడి గ్ర•హింపఁగఁ బోయి సుమిత్రపట్టిచే
దానవనాథ యిట్లు లసి•ధార విరూపిత నైతి నెంతయున్. 621

క. మదనునియాజ్ఞావశర మగు, సుదతీమణిచంద మీవు • చూచితివేనిం
ద్రిదశారి యేమిచెప్పుదు, మదనజ్వరతాపవార్ధి•మగ్నుఁడు గావే. 622

క. ఆగజయానను భార్యం, గాఁ గైకొనుతలఁపు నీకుఁ • గలదేని నము
ద్యోగివయి యిపుడె చెచ్చెర, నేగుము విజయార్థి మీఁవ•హీనగుణాఢ్యా. 623

క. రాముని రణభీముని సు, స్థేముని వధియించి యతని•చే మున్నవమి
ద్భామిని జచ్చిన దనుజ, స్తోమమునకుఁ బ్రియ మొనర్పు•దోషాటవరా. 624

తే. దైత్యకంటకు లైనయీ•దాశరథుల, నిరువుర వధించి తేని యా•ధరణిపుత్రి
యొంటి మైఁ జిక్కు నవ్వలఁ•దుంటవిల్తు, మచ్చరించుచు భోగింప•వచ్చు నీకు.

క. నావచనం బొనగూర్పఁగ, భావించితి వేని దనుజ•పాలక యిపుడే
వేవేగ దండకాటవి, కీవెంటం జనుము రాము • నెక్కటి గెలువన్. 626

రావణుఁడు సీతాపహరణమునకై బైలుదేఱుట.

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబులఁ బాపవ్యవసాయంబునందు బుద్ధి తగులువడు నట్లుగా బోధించిన నయ్యసురాంగనవాక్యంబు విని ఖరదూషణులమరణంబు నకు దుఃఖించి సచివముఖంబునఁ గార్యంబు తెలిసికొని వారి నందఱ నిండ్లకుఁ బోవం బంచి యద్దశగ్రీవుం డంతఃపురంబునకుం జని యనంతరంబ తన మనంబునఁ దత్కార్యపర్యాలోచనంబుఁ జేసి సునిశ్చితార్థుం డై క్రమ్మఱ దా

ర్ధ్యంబులకొఱకు నాలోచించి సీతాపహరణకార్యంబు పౌరుషంబునం జేసితి నేని గుణం బగుఁ జౌర్యంబునం జేసితి నేని దోషం బగు నైనను ఖరాదియుద్ధంబునందు రామునియచింత్యబలపౌరుషంబులు వినంబడుటవలనఁ బౌరుషంబునఁ గావించుటకు శక్యం బై యుండ దుపాయపరికల్పితచౌర్యాశ్రయణంబునందుఁ దాత్కాలికదోషంబులు పరిదృశ్యమానంబులు గావు గావున సీతాపహరణంబు చౌర్యంబునం గావించెదఁ గాక యని నిశ్చయించి స్థిరబుద్ధి యై రయంబున యానశాలకుం జని పెద్ద లెఱింగిన నివారింతు రని తలంచి రహస్యంబుగా రథంబు సన్నద్ధంబు గావింపు మని సూతు నాజ్ఞాపించిన లఘువిక్రముం డగు నతండు తత్క్షణంబ పిశాచవదనంబు లైనఖరంబులం బూన్చి కాంచనమయంబును రత్నభూషితంబును గామగమనంబు నగురథంబు బాయితంబు చేసి తెచ్చిన దాని నారోహించి శ్వేతమాల్యవ్యజనుండును శ్వేతచ్ఛత్రుండును స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశుండును దప్తకాంచనకుండలుండును దర్శనీయపరిచ్ఛదుండును దశగ్రీవుండును వింశతిభుజుండును దేవశత్రుండును మునికంటకుండు నగురావణుండు శిఖరదశకసమన్వితం బైనపర్వతంబుచందంబున నందం బై బలాకామాలాసహితంబును విద్యున్మండలవంతంబు నైనమేఘంబుపగిది నంబరంబునం జని చని రమ్యం బగుసాగరానూపంబు విలోకించె నది మఱియును. 627

సీ. బహుపుష్పఫలమహీ • రుహకదంబయుతంబు పద్మశోభితసరో • భాసితంబు
వేదిమదాశ్రమ • విసరవిశాలంబు నానాపతత్త్రిసు • నాదితంబు
నజమాషవాలఖి • ల్యమరీచిపాత్రేయ వైఖానసాదిసం • వాసితంబు
నాగసుపర్ణగం • ధర్వకిన్నరసిద్ధ సాధ్యవిద్యాధర • సంస్తృతంబు
తే. సాలతాలతమాల • హింతాలమాతు, లుంగనారంగలుంగలి • లంగబిల్వ
వంశకింశుకశింశుపా • వకుళనీప, మంజరీకుంజపుంజోప • రంజితంబు. 628

— రావణుండు మారీచునికడ కేగుట. —

వ. మఱియు నారికేళకదళీవనోపశోభితంబును నత్యంతనియతాహారపరమర్షిశతాకీర్ణంబును దివ్యాభరణభూషితదివ్యరూపక్రీడారతివిధిజ్ఞదివ్యాప్సరోజనసహస్రసంచారితంబును దేవపత్నీసంసేవితంబును నమృతాశిదేవదానవసంఘవిరాజితంబును హంసక్రౌంచసారసప్రణాదితంబును రమ్యవైడూర్యప్రస్తరంబును బాండరదివ్యమాల్యసంయుతతూర్యగీతాభిజుష్టవిశాలవిమానవిభ్రాజితంబును నగుసముద్రతీరప్రదేశంబు డాయఁ జని యందు ఘ్రాణతృప్తికరనిర్యాసరసమూలచందనాగరువనోపవనంబులును దక్కోలజాతివృక్షంబులును సుగంధిఫలంబులును దమాలపుష్పంబులును మరీచిగుల్మంబులును ముక్తాసమూహంబులును శంఖప్రస్తరంబులును బ్రవాళనిచయంబులును గాంచనరాజతశైలంబులును మనోజ్ఞ

శిలాఫలకంబులును బ్రసన్నసలిలాశయంబులును ధనధాన్యోపపన్నస్త్రీరత్నశత సంకులగజాశ్వరథసంబాధనగరంబులును విలోకించుచు సాగరతరంగసంభూతశీతవాతపోతంబులు పైసోఁక నలరుచు నీదేశంబు స్వర్గతుల్యం బైయున్నదనికొనియాడుచుం జని యం దొక్కచోటఁ దొల్లి గరుడుండు సుధాహరణార్థంబు స్వర్గలోకంబునకుం బోవుచు గజకచ్ఛపంబులఁ దన్నికొని భక్షణార్థంబు శతయోజనాయతం బైన రోహిణీశాఖ నెక్కిన నది భారంబు నోవం జాలక తత్క్షణంబు విఱుగుటయు దాని నవలంబించి తలక్రిందుగాఁ దపంబు సేయుచున్న బ్రహ్మనఖజాతు లైన వైఖానసులను వాలసంభవు లైన వాలఖిల్యులను బూతిమాషగోత్రజాతులను నయోనిజులను మరీచిపు లనుమహర్షుల నవలోకించి వారికి బాధ యగు నని యమ్మహాశాఖను సగజకచ్ఛపసహితంబుగా నొక్కపాదంబునఁ దన్నికొని యంతరిక్షంబున కెగిసి యందు గజకచ్ఛపంబుల భక్షించి శాఖాసహితంబుగా నిషాదవిషయంబునకుం జని యచ్చటి నిషాదుల నెల్ల మ్రింగి యవ్వనస్పతిశాఖ నచ్చట విడిచి యభిమతభక్షణనిషాదనాశనమునిజనరక్షణజనితసంతోషవిశేషంబున ద్విగుణీకృతవిక్రముం డై యమరావతికిం జని యందుఁ బక్షిరాజప్రవేశపరిహారార్థంబు నిబద్ధంబు లైన యయోమయశృంఖలానిర్మితజాలంబులు భేదించి రత్నగృహంబు విధ్వస్తంబుఁ జేసి యందు నిక్షేపించి యున్నసురేంద్రగుప్తం బైనయమృతంబుఁ దెచ్చె నట్టిమహర్షిగణజుష్టంబును సుపర్ణకృతశాఖాభంగరూపలక్షణంబును సుభద్రనామకంబు నైనన్యగ్రోధవృక్షంబు నిరీక్షించుచుం జని యవ్వలఁ నదీపతియగు సముద్రతీరంబున నొక్కపుణ్యకాననంబున రహస్యంబుగా నున్నయొక్క రమ్యాశ్రమంబుఁ జూచి యందుఁ గృష్ణాజినజటావల్కలధరుం డై నియతాహారుం డై తపంబు సేయుచున్న మారీచుం డనురాక్షసు నవలోకించి యతనిచేత నమానుషంబు లైన సర్వకామంబుల నర్చితుం డై సంపృష్టకుశలప్రశ్నుం డై వెండియుఁ జనుదెంచుటకుఁ గార్యం బేద్ది యని యడిగిన రావణుం డతని కిట్లనియె. 629

క. దనుజోత్తమ దీనుఁడ నగు, ననుఁ గరుణం గాచుటకు ఘ•నంబున నీవే
యనుపమగతి వటు గావున, వినిపించెద వినుము నాదు•వృత్తాంతంబున్. 630

సీ. రాముండు దండకా•రణ్యదేశమునకుఁ జనుదెంచుటయును ల•క్ష్మణునిచేత
రూఢి శూర్పణఖ వి•రూపిత యగుటయుఁ దన్నిమిత్తము జన•స్థానవాసు
లగుచతుర్దశసహ•స్రాసురులను గూడి ఖరుఁడు సంగ్రామార్థ•మరిగి యచట
రామునిచేత శ•రప్రపాతనమున సైన్యంబుతోఁ గూడఁ • జచ్చుటయును

తే. బలులు దూషణత్రిశిరులు•పొలియుటయును, రామువిక్రమ మాతని•దీమసంబు
సర్వమును దెలియంగ సు•పర్వవైరి, కడఁగి నీతోడఁ జెప్పితిఁ•గాదె తొల్లి. 631

ఉ. ఇంతటివారితోడ నొక•హీననరుం డతఁ డెంత శూరుఁడో
యెంతయు శంక లేక కల•హించిన భీరునిమాడ్కి నేఁడు నా
కెంతయు నోరకుండఁ దగు•నే యసురోత్తమ యట్టులైన జం
భాంతకముఖ్యుల న్సమర•మందు జయించినవాఁడి వోవదే. 632

ఉ. నాదుభుజాబలోద్ధతి తృ•ణంబునకు న్సరి గాఁగ నెంచి మ
త్సోదరికర్ణనాసికముఁ•ద్రుంచి విరూపిణిఁ జేసి యంతఁ బో
కాదటఁ బ్రాణమిత్రుల ఖ•రాదులఁ జంపినరాముని న్మను
ష్యాదన చంప కున్న విను•ప్రాణము మానముఁ బోవదే వెసన్. 633

ఉ. రాక్షసరక్షితం బగున•రణ్యము సొచ్చి ఖరాదిరాక్షసా
ధ్యక్షులఁ జంపినట్టి మను•జాధిపు గీ టణఁగింప కున్న చో
రాక్షసవర్య యిప్పుడె తి•రంబుగ లంకకు నేగుదెంచి శి
క్షాక్షముఁడై సమస్తసుర•కంటకుల న్వధియింప కుండునే. 634

రావణుఁడు మారీచునిఁ దనకు సీతాహరణమునందు సహాయునిఁ గమ్మనుట.

చ. అతఁడు పదాతి యయ్యు నొకఁ•డయ్యును మానవుఁ డయ్యు విక్రమో
ద్ధతుల ఖరాదిరాక్షసుల•దారుణరూపులఁ జంపె నట్టియ
ద్భుతబలశాలి డాసి పలు•పోకల వంచన నైన శత్రుసం
హాతి నెదిరించి యైన మన•మందఱ మొక్కటఁ గూల్ప వల్వదే. 635

వ. చిరకాలంబున నుండి పరమమునీంద్రుల బాధించుచు మన్నియోగంబున జన
స్థానంబున నివసించి యున్న చతుర్దశసహస్రరక్షోవీరుల నొక్కింత యైనఁ బరు
షం బాడక వాక్పారుష్యంబు శరంబులం దనుసంధించి యశ్రమంబునం బరి
మార్చి దండకారణ్యంబు సర్వజనశరణ్యంబుఁ గావించె నతండు క్రుద్ధుం డగు
తండ్రిచేత నిరస్తుండై సభార్యుండై వనంబునకుం జనుదెంచి యాకలంబు మోస
పుచు క్షీణజీవితుండై యున్నవాఁడు విశేషించి దుశ్శీలుండును గర్కశుండును
దీక్ష్ణుండును మూర్ఖుండును లుబ్ధుండును నజితేంద్రియుండును క్షత్రియపాంస
నుండును ద్యక్తధర్ముండును నధర్మాత్ముండును భూతంబుల కహితకరుండు నై
ధర్మశీలు రగుమనయట్టివీర్యవంతులచేత నిందితుండై యుండు నెవ్వానిచేత వై
రంబు లేక మద్భగిని యగుశూర్పణఖ కర్ణనాసచ్ఛేదనంబున విరూపిత యయ్యె
నట్టిదురాగ్రహుం డగురామునిభార్యను సురసుతోపమ యగుసీతను విక్ర
మించి లంకకుం గొని తెచ్చెద నక్కార్యంబునకు నీవు సాహాయ్యంబుఁ గావిం
పుము సకలోపాయజ్ఞుండవు శూరుండవు సర్వమాయావిశారదుండవు గావున
వీర్యయుద్ధంబులందును నీకుసమానుం డగువాఁడు ముల్లోకంబులందు నెవ్వం
డును లేఁడు భవత్సాహాయ్యంబునం బడయరానియర్థంబు గలదె నీవు పార్శ్వ
వర్తి వగుచుండ నిక్కార్యంబు సఫలంబు గావించెద నది యెట్లనిన వినుము.

చ. అరయ సువర్ణచిత్రితమృ•గాకృతిఁ గైకొని రాము నాశ్రమాం
తరమున సీతసమ్ముఖము•నం జరియింపుము నీవు నిన్నుఁ జె
చ్చెరఁ బరికించి యాకనక•చిత్రమృగంబును బట్టి తెమ్మటం
చఱిముఱి రామలక్ష్మణుల • నా వరవర్ణిని పంపు నత్తఱిన్. 637

చ. పనివడి యంత వారలయ•పాయము నందు విధుంతుదుండు చం
ద్రునికళనట్లు యువ్వరవ•ధూటిని బల్మి గ్రహించి రాముఁడుం
గనికని గేహినీహరణ•కర్శితుఁ డై పలవించుచుండ నె
మ్మనమున సంతసించుచు స•మస్తసుఖంబులు వేడ్కఁ నొందెదన్. 638

మారీచుఁడు రావణునకు హితోపదేశము సేయుట.

క. అని పలికిన రామునికథ, వినినంతనె తత్ప్రతాప•విదుఁ డగుమారీ
చునిముఖము వెల్ల నయ్యెను, మనం బధికభయసముద్ర•మగ్నం బయ్యెన్. 639

వ. మఱియు శుష్కంబు లైనయోష్ఠంబులు నాలుకం దడుపుచు ననిమిషంబు లైన నేత్రవ్యాపారంబులచేత మృతభూతుం డైనవానియట్ల పరమార్తుం డై చేష్టలు దక్కి రావణునివదనంబు విలోకించుచుఁ గొండొకసే పూరకుండి వెండియు నొకింత తెల్వి దాల్చి చేదోయి నిటలంబున సంఘటించి యతనికిం దనకును హితం బగునట్లుగా వినయవాక్యంబున నిట్లనియె. 640

తే. ఆపదలఁ దెచ్చునట్టి ప్రి•యములఁ బలుకు, కపటచిత్తులు పెక్కండ్రు•గలరు గాని
యాపదఁ దొలంగనిడునట్టి•యప్రియములఁ, బలుకువారలువినువారు•గలుగుటరిది.

సీ. దనుజేంద్ర నీ వయు•క్తచరుండవును జపలుండవు గావునఁ • జండవీర్య
వరగుణోన్నతు శక్ర•వరుణాభు రాముని నసమానబలునిఁగా • నరయ వైతి
సకలరాత్రించరు•లకు స్వస్తి యగుఁ గాక రాముఁ డల్గి జగం బ•రాక్షసంబు
గావింపకుండుఁ గా•క మహీజ నీపాలి కుర్విలో మిత్తి గా • కుండుఁ గాక

తే. తన్నిమిత్తంబు వ్యసనంబు•దలఁగుఁ గాక, కామరతుఁడవు దుష్కార్య•కారి వీశ్వ
రుండ వగునిన్నుఁ బొంది పే•ర్గొన్నలంక, నిండువేడుక నశియింప•కుండుఁగాక.

తే. జగతి నెవ్వాఁడు తన్ను రా•ష్ట్రమును హితులఁ, జుట్టములఁ జంపికొనఁ జూచె•నట్టిదుష్ట
తముఁడు నీయట్టిదుర్జాతి•దారుణుండు, ధర్మహీనుండు కలుషుండు•దక్కఁ గలఁడె.

సీ. రాక్షసేశ్వర విను • రాముండు లుబ్ధుఁడు గాఁడు దుశ్శీలుఁడు • గాఁ డధర్మ
మార్గనిష్ఠుఁడు గాఁ డ•మర్యాదుఁ డగువాఁడు గాఁడు భూతద్రోహి•గాఁడు పితృని
రస్తుఁడు గాఁడు దు•ర్మతి గాఁడు తీక్ష్ణుఁడు గాఁ డవిద్వాంసుఁడు•గాఁడు కర్క
శుఁడు గాఁడు కులపాంస•నుఁడు గాఁడు కైకచే వంచితుఁ డగుసత్య•వాదిజనకు

తే. నెఱిఁగి తత్ప్రియకామార్థ•మెల్లసిరులు, రాజ్యమును బాసి దండకా•రణ్యమునకు
వచ్చె నమ్మహాత్ముని ప్రభా•వంబు దెలియు, కాగ్రహంబున ననృతంబు•లాడఁదగునె.

తే. రామభద్రుండు సత్యప•రాక్రముండు, ఘనుఁడు ధర్మమూర్తి సకల•జననుతుండు

పండితుండును సురల కిం•ద్రుండపోలె, నఖిలలోకంబులకు నాథుఁ•డసురవర్య.

క. అక్షీణతేజమున నభి, రక్షిత యగురామసతిని • బ్రసభంబున లో
కాక్షిరుచినట్ల నీ వే, దక్షతచే నపహరింపఁ • దలఁచితి బుద్ధిన్. 616

తే. శరశిఖోదీర్ణ మప్రధృ•ష్యంబు రుచిర, చాపఖడ్గేంధనంబు ప్ర•చండదీప్త
మగుచు రాజిల్లు రామాగ్ని•యందుమిడుత, పగిదినుఱుకఁ దలంప నీ•కగునె యధిప.

చ. ఘనతరజీవితంబును సు•ఖంబును రాజ్యము వీటిఁ బుచ్చి నీ
వనిశము ఖడ్గపాశధరుఁ • డన్యచమూహరణుం డమర్షణుం
డనుపమబాణహేతియుతుఁ • డద్భుతకార్ముకదీప్తవహ్నిఁ డై
యను వగు రాఘవాఖ్యపిల•యాంతకునిం జెనకంగ నేటికిన్. 648

తే. అమ్మహాత్మునిఘనతేజ•మప్రధృష్య, మట్లు గావునఁ దత్కార్ము•కాశ్రయ యగు
భూమిపుత్రిని గానన•భూమియందు, సాహసంబున హరియింపఁ • జాల వీవు.

చ. అనఘుఁడు సత్యసంధుఁడు మ•హాత్ముఁడు విక్రమవంతుఁ డైన రా
మునకు మహీజ జీవితముఁ • బోలినప్రేయసి వీర్యశుల్క య
య్యనలునిహేతితో నెనయు•నాహరిణేక్షణ నాకలాంగనం
బనిపడి నీకు వేగతుల • బల్మి గ్రహింపఁగ రాదు రావణా. 650

క. ఏటికిఁ దలఁచితి విప్పని, మాటికి లోకమున నింద్య•మానుఁడ వై దో
షాటకులేశ్వర నిక్కము, చేటొందెద వంతె గాక • చేకొన వశమే. 651

క. అక్షీణతేజమున నభి, రక్షిత యై భానురుచిక•రణిఁ గ్రాలెడు ప
ద్మాక్షిని సీతను నీ వే, దక్షతచే నపహరింపఁ • దలఁచితి బుద్ధిన్. 652

క. అతులిత మగురాజ్యము జీ, వితంబును సుఖంబు ననుభ•వింపంగఁ దలం
చితి వేని రామునకు నప, కృతి సేయక యుండు టదియొ•హిత మసురేంద్రా.

మారీచుఁడు రామునిచేఁ దాను బడినపాటు రావణునకుఁ దెల్పుట.

వ. మఱియు ధర్మిష్ఠు లగువిభీషణపురోగము లైనసచివుల నందఱం గూర్చి వారితోడ నాలోచించి గుణదోషబలాబలంబులు విచారించి స్వపరబలవిశేషం బెఱింగి హితాహితంబు దలపోసి యవ్వల మే లగునట్టికార్యంబు నిశ్చయింపవలయు నందాఁక హితుండ నైననాబుద్ధి విని రామునియందు విరోధింపక క్షమింపుము భవజ్జీవితంబు రామదర్శనావసానం బని దలంచెదఁ దొల్లి యేను బలవీర్యదర్పంబులచేత నసమానుండ నై మదనాగాయుతబలంబు గలిగి పర్వతసన్నిభం బైనమచ్ఛరీరంబు నీలజీమూతంబుచందంబునం గ్రాలఁ దప్తకాంచనకిరీటకుండలంబులు మేనం దీపింపఁ బరిఘాయుధంబు కేలం దాల్చి లోకంబునకు భయంబుఁ బుట్టించుచు మహి యెల్ల సంచరించుచు దండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి మునిమాంసంబు భక్షించుచు స్వేచ్ఛాప్రకారంబున విహరించుచుండ నన్నిమిత్తంబున విత్రస్తుం డై విశ్వామిత్రుం డను

బ్రహ్మర్షిశ్రేష్ఠుం డయోధ్యకుం జని దశరథుం గాంచి యన్న రేంద్రున కిట్లనియె.
తే. నృపకులో త్తంసమూకుమారీచువలన,నధికభయము సముత్పన్న • మయ్యెఁగాన
యాగకాలమునందు సంమాహితుండ,నైన ననుఁబ్రోచుఁగాకనీ•సూనుఁడిపుడు.
వ. అని రామసాహాయ్యంబు వేఁడిన విని యద్దశరథుండు విశ్వామిత్రున కిట్లనియె.
క. బాలుఁడు ద్వాదశవత్సరుఁ, డాలంబుల తెఱఁగెఱుంగఁ • డకృతాస్త్రుం డీ
శీలము గలరాము ననికి, వాలాయము నాకుఁ బంప • వచ్చునె యనఘా. 657
క. ఏ నిప్పుడు నానావిధ, సేనలతోఁ గూడి వచ్చి • చెచ్చెర ననిలో
మానుగ నీశత్రువులను, బూనికి వధియింతు లెండు • పోద మచటికిన్. 658
వ. అనిన నమ్మునీంద్రుం డమ్మనుజేంద్రున కి ట్లనియె. 659
క. ఆరాక్షసు వధియింపఁగ, శ్రీరామునకంటె నొరుఁడు • త్రిజగమునందుం
బేరు గలవారిలోపల, నారయఁగా లేఁడు దశర•థాధిప వింటే. 660
వ. రాజేంద్రా నీవు సమరంబులయం దాఱితేఱినశూరుండవు దేవతల రక్షించిన మహానుభావుండవు భవత్కృతం బైనరణకర్మంబు త్రిలోకవిశ్రుతం బై యుండు నీకుఁ జతురంగసైన్యంబు గొఱంత లేకుండ నధికం బై యున్న దైననిక్కార్యంబు రామునకుం దక్కఁ దక్కినవారి కసాధ్యంబు గావున నిమ్మహాత్ముండు బాలుం డైనఁ గొఱంత లేదు సముద్దీప్తం బైననిజతేజంబున రక్షోనిగ్రహంబునందు సమర్థుం డై యుండు నితనిం దోడ్కొని యరిగెద నిమ్మహాత్మునకును నీకును భద్రంబు గలుగుఁ గాక యని పలికి దశరథు నొడంబఱిచి యమ్మునీంద్రుండు రామునిం దోడ్కొని పరమహర్షంబున నిజాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి పర్వకాలంబున మఖదీక్షితుం డై యుండె నంతఁ దన్నియోగంబున శ్రీమంతుండును బద్ధపత్రనిషేకుండును మహావీర్యుండును నజాతవ్యంజనుండును నేకవస్త్రధరుండును బ్రహ్మచర్యస్థితుండును గాకపక్షధరుండును గనకమాలోపలక్షితుండు నై రాముండు చిత్రం బగుచాపంబు సారించుచుఁ బ్రదీప్తం బగుస్వతేజంబున నయ్యరణ్యంబు వెలింగించుచు నుదితుం డగుబాలచంద్రుండుం బోలెఁ దేజరిల్లుచుండె నంత. 661
క. బలవంతుఁడ నగునే నపు, డలయక వరదానమహిమ • నట కేగి చలం
బలరఁగఁ బరిఘము కరమునఁ, జెలువారఁగ బరవసంబుఁ•జేసితిఁ గడిమిన్. 662
క. ననుఁ జూచి రామభద్రుఁడు, ధనువును సజ్యంబుఁ జేసి • తలఁకక యచలం
బునుబోలె సుస్థిరుం డై, మునిపతి కభయంబుఁ దెల్పి•మొనయుచు నుండెన్.
ఆ. ఇతఁడు బాలుఁ డాజి • నెంతని బుద్ధిమో, హమున నేను గడిమి • నట్టహాస
మాచరింప నంత • నతితీక్ష్ణ మగుతూపు, వింటివలన నపుడు • వెడలి వచ్చె.
వ. ఇట్లమోఘరయంబునం బఱతెంచి యమ్మహాశరంబు నన్నుం దాఁకిన నేను శత్రునిబర్హణబాణతాడితదేహుండ నై శతయోజనంబుదవ్వులం గలసము

ద్రంబునం బడి మూర్ఛ నొందితి నప్పు డారాముండు దయాళుం డై నన్ను వధియింపక గాచి పుచ్చె నిట్లు రామునిశరవేగంబున నిరస్తుండ నై యచేత నుండ నై గంభీరం బగుసాగరజలంబునం బడి చిరకాలంబునకుఁ గ్రమ్మఱ లబ్ధసంజ్ఞుండ నై బ్రతుకు మరలఁ గంటి నని తలంచి యత్తెరువునకుం జనక లంకాపురంబుఁ బ్రవేశించితి మత్సహచరు లైన రాక్షసు లందఱు రామునిచేత నిహతు లైరి యప్పుడు రాముండు బాలుండును నసభ్యస్తాస్త్రుండు నై యంతఃజేసె నిప్పుడు యౌవనాధికుం డై యస్త్రవిద్యయం దాఱితేఱి యున్నవాఁ డమ్మహాత్మునితోడ విగ్రహంబుఁ గావించితివేని ఘోరం బైనయాపద సంభవించు సంశయంబు లే దని పలికి మారీచుండు వెండియు ని ట్లనియె. 665

తే. అరయఁ గ్రీడారతివిధిజ్ఞు • లమితబాహు, సత్వులును సమాజోత్సవ • శాలు లైన
దానవులకు ననర్థసం • తాప మేల, పొసఁగఁ జేసెద విటు బుద్ధి • పూర్వకముగ.

క. నిరుపమమణిచిత్రితసుం, దరహర్మ్యవిమానశోభి • తం బగులంకా
పుర మాసీతకతంబునఁ, గర మభిహత మగుచు నుండఁ • గాంచెద వధిపా.

తే. పాపములు సేయ కుండియుఁ • బరమశుచులు
రాక్షసోత్తమ పాపసం • శ్రయమువలన
నెపుడుఁ బరపాపముల నశి • యింతు రహిజ
లాశయమునందు మత్స్యంబు • లణఁగినట్లు. 668

క. హరిచందనదిగ్ధాంగులు, వరాభరణభూషితు లగు • వాసవరిపులం
గరము భవద్దోషంబున, ధరణిని పాతితులఁ గాఁగఁ • దలఁపుము బుద్ధిన్. 669

వ. మఱియు రామశరపాతనంబునఁ దమవా రెల్లఁ గూలిసిన హతశేషు లగురాక్షసులు తమకు రక్షకుండు లేక భయంబునఁ గనుకనిం బఱచుచుండ నిరీక్షింపఁ గల పదియునుం గాక బహువిధశరశిఖశిఖాపరంపరల భస్మీభూతం బై కూలిన లంకాపురంబు గనుంగొనియెదవు సంశయంబు వలదు పరదారాభిమర్శనంబున కంటె నధికం బగుపాపంబు వే ఱొక్కటి లేదు నీకుఁ బ్రమదాసహస్రంబులు భార్యలు గలరు నావచనంబుఁ బట్టి స్వదారనిరతుండ వై కులంబును మానంబును రాష్ట్రంబును నిష్టం బగుజీవితంబును గళత్రంబులును బంధువర్గంబును రక్షించుకొను మట్లు సేయ వైతి వేని రామశరవినాశితజీవితుండ వై శీఘ్రంబున బంధుసహితంబుగా యమక్షయంబునకుం జనియెద వది యట్లుండ నిమ్ముత్పురావృత్తాంతంబు వినిపించితిఁ గదా యిప్పుడు వెండియు నాకుం బాటిల్లిన యాపద తెఱం గెఱింగించెద నిరుత్తరంబుగా వినుము. 670

సీ. అనురేశ యేనుమ్మృ • గాకృతిఁ గైకొని మృగరూప మగుదైత్య • యుగముఁ గూడి
తీక్ష్ణశృంగంబులు • దీప్తజిహ్వాయు మహా • కాయంబు సత్త్వంబు • గ్రాలు చుండ
ఘన మగుదండకా • వనముఁ బ్రవేశించి చైత్యవృక్షములందు • శాలలందుఁ

దీర్ఘదేశములందుఁ • దిరుగుచుఁ దపసులఁ దునిమి తన్మాంసంబుఁ • దినుచు వారి
తే. రుధిరములు గ్రోలి వనగోచ•రులకు భీతి, పుట్టఁ జేయుచు రౌద్రత•మిట్టిపడఁగ
వలసినట్లుగవనమెల్లఁ•గలయరయును, మిక్కుటంబుగఁదిరుగుచు•నొక్కనాఁడు.
సీ. ధర్మవిచారుఁడై • తాపసాకృతిఁబూని సీతయు సౌమిత్రి • చేరి కొల్వఁ
దాపసోచితవృత్తిఁ•దపముఁ గావించుచు నున్న రామునిఁ గాంచి•మున్ను నాకుఁ
జేసినయపకృతిఁ • జింతించి క్రుద్ధుండనై డాయ గమకించు•నంతలోనఁ
దచ్చాపనిర్ముక్త•దారుణబాణత్రయంబు మామువ్వుర • నతిరయమున
తే. నశనిసంకాశమై తాఁకె • నపుడు తత్ప్రరాక్రమవిదుండఁ గావున•రాక్షసేంద్ర
యేను బాతిఁ దక్కన • యిరువురుగ్ర, భంగిఁ గూలిరి తద్బాణ•పాతనమున.
వ. ఏను గొండొకసేపునకు మూర్ఛ దేఱి బ్రతుకు మరలం గాంచి మాతృగర్భం
బుననుండి గ్రమ్మఱం బుట్టినవాసిఁగాఁ దలంచుకొనుచు నాఁటంగోలె నాసుర
కృత్యంబు విసర్జించి తాపసుండనై యివ్వనంబునఁ దపంబు సేయుచున్నవాఁడ
నదియునుం గాక. 673

మారీచుఁడు తనకుం గలరామభయమును రావణునకుఁ దెల్పుట.

చ. భ్రమఁ గొని నాఁటనుండి ప్రతి•పాదపమందును రామభద్రునిన్
సముదితరౌద్రుఁ గాఁగ ధృత•చాపునిఁ గాఁగ మహాత్ముఁ గాఁగ సం
యమివరుఁ గాఁగ వల్కలజ•టాజినధారిని గాఁగ రాక్షసో
త్తమ కను చున్నవాఁడ నిటఁ • దప్పక దారుణకాలునిం బలెన్. 674
క. కనులకు రామసహస్రము, లనవరతముఁ దోఁచు చున్న • వటు గావున ని
వ్వన మెల్ల రామభూతం, బని తలఁచుచు నున్నవాఁడ • నసురేశ మదిన్. 675
తే. అసురకులవర్య స్వప్నమం•దైన రామ, భద్రురూపంబు మదికిఁ జూ•పట్టె నేని
గురుభయంబున మూర్ఛిల్లి•కొంతవడికిఁ, దెలిసికలయని క్రమ్మఱఁ•దెలివిఁగాంతు.
వ. మఱియు రామవిత్రస్తుండనైననాకు రత్నరథాదికంబులైన రేఫాదినామం
బులు చెవికి సోఁకిన నధికభయంబునం గళవళించుచుండుదు వేయేల రేఫా
ద్యంబైనభవన్నామంబును వినుట కధికభయం బగుచున్నది కావున నమ్మహా
త్మునితోడఁ జివ్వకుం జోర నొల్ల నతండు బలినముచివృత్రాదులనైన లెక్కిం
పక నొక్కమాత్ర నుక్కున నుక్కడంగించునట్టిజెట్టిజోదు నీకును రాముని
తోడి విరోధంబునకుఁ జొరకుండుట క్షేమం బట్లు గాదంటివేని తగువారల
సాయంబు గూర్చుకొని నీవె యిప్పనికిఁ గడంగుము నన్నేల రామునియమో
ఘబాణంబులకు సమర్పించెదవు నాకు సేమంబుఁ గోరితివేని నామ్రోల రామ
వృత్తాంతంబుఁ జెప్పకుము లోకంబునందు సాధు లనేకులు నియతచిత్తులై
ధర్మంబు లనుష్ఠించు చుండియుఁ బరులయపరాధంబున సపరిచ్ఛదంబుగా
నాశంబునొందుదు రట్ల యేనును నీయపరాధంబున నశింపం గలవాఁడ నీతోడి

చుట్టతికం బింతకుం దెచ్చె మహాతేజుండును మహాసత్త్వుండును మహాబలుం డును మహానుభావుండు నగు రాముండు రాక్షసుల పాలిటి కంతకుం డై జన్మిం చినవాఁడు శూర్పణఖ హేతువువలన మహాబలుం డగుఖరుండు నిమిషమాత్రం బునఁ బొలిసె నతనిపాటునుఁ దలంప వైతివి నీయట్టిగట్టిమగలు పెక్కండ్రైన నమ్మహాత్మున కొక్కనికి సాటిసేయం దగదు బంధుహితార్థి నై ననావచనంబున కనాదరణంబుఁ జేసి రామునితోఁ గలహించితి వేని నిశితంబు లైనతదీ యశరంబులచేతఁ బీడితుండ వై బంధుసహితంబుగా మడిసెద వని యిట్లు బహుప్రకారంబులం బ్రబోధించిన మర్త్యకాముండు దివ్యౌషధంబుం బోలె క్షేమయుక్తం బైనమారీచునివాక్యంబుఁ గైకొనక కాలచోదితుం డై రావ ణుండు పరుషవాక్యంబున నతని కిట్లనియె. 677

రావణుఁడు మారీచుని దూఱుట.

తే. నేరిచినవానిచందానఁ • నీ వయుక్త, భంగి నా మ్రోల నెయ్యది • పలికి తిప్పు
డది విశేషించి నిష్ఫల • మయ్యె నూష, రమున నించిననూత్న బీ • జములకరణి.

తే. పాపశీలుండు మనుజుఁడు • బాలిశుండు
చపలుఁ డగు రాఘవునిపౌరు • షము ఘన మని
నీవు పలికినయంతనె • నృపునితోడి
కలను విడుతునే యిఁకఁ దాట • కాతనూజ. 679

చ. హితులను దల్లిదండ్రుల న • హీనసుఖంబును లచ్చిఁ బాసి ప్రా
కృత మగుకాంతమాట విని • యెవ్వఁ డరణ్యముఁ జొచ్చె నట్టి దు
ర్మతి యగురాజనందనుని • ప్రాణసమప్రియ యైనజానకిన్
ధృతి చెలఁగంగ నే నపహ • రించెద నిక్కము నీదుసన్నిధిన్. 680

క. ధృతిపెంపున నీగతి ని, శ్చిత మై తగ నాదుబుద్ధి • చెలఁగెడు దానిం
జతురత మరలింప దివ, స్పతిముఖదిక్పాలు రైనఁ • జాలరు తలఁపన్. 681

వ. తాటకేయా కార్యాకార్యవినిశ్చయవిషయంబునందు గుణదోషంబులును నుపాయాపాయంబులును విచారించి చెప్పు మని నిన్నడిగిన నిట్లు చెప్పవచ్చు మా కట్టిజిజ్ఞాస లేదు గావున లేనియధికారంబునొంది యి ట్లపృష్టోత్తరంబులు పలుకుట యుక్తంబు గా దెవ్వండు తనకు హితంబుఁ గోరు నట్టివిద్వాంసుం డగుసచివుం డసంపృష్టుం డై రాజుమ్రోల నిట్లనుచితప్రసంగంబు ప్రతికూలం బుగాఁ గావింపండు కావున. 682

తే. కూర్తు వనుచు నీతోడ నా • కోర్కెఁ దెలియఁ
జెప్పినందుకు హితయుక్తిఁ • జెప్ప కిట్లు
నేర్పు లేర్పడ గుణదోష • నిర్ణయంబు
నెఱిఁగినట్లుగఁ బ్రతికూల • మెన్నఁ దగునె. 683

క. తగునైఖరి ననుకూలం, బగువాక్యము విభునితోడ • నతిమృదుపూర్వం
బగునట్లు చెప్పవలయును, జగతి న్బ్రతికూల మాడఁ • జనదు హితులకున్.

వ. మఱియు మానార్హుం డగుమహీరమణుండు సమ్మానశూన్యంబును దిరస్కార
సహితం బగువాక్యంబెద్ది గలదది హితంబైనను బ్రతిగ్రహింపఁ డదియునుంగాక.

చ. అమితగుణాఢ్యులైననృపు • లగ్నిసురేశమృగాంకవార్ధిరా
ట్ఛమనులపంచరూపములు • సమ్మతిఁ గైకొని తైక్ష్ణ్యము న్నవి
క్రమమును సౌమ్యముం దగుతే•జంబున దండము సుప్రసన్నతన్
సముచితభంగిఁ దాల్చి జన•సమ్మతులై చరియింతు రెల్లెడన్. 686

క. కావునఁ బృథివీశులు స, ర్వావస్థలయందుఁ బూజ్యు • లధికులు మాన్య
లీన్న వది యెఱుఁగక యజ్ఞుని, కైవడిఁ బరుషోక్తు లాడఁ•గాఁ దగ వగునే. 687

వ. ఏనిప్పుడు గుణదోషంబులును గార్యాకార్యంబులందు యుక్తాయుక్తభావం
బులును నిన్నడుగలేదే నొక్కకార్యంబు నుద్దేశించి వచ్చితి నక్కార్యవిషయం
బునందు నీవు సాహాయ్యంబుఁ గావింప వలయు నది యెట్లనిన వినుము. 688

రావణుఁడు మారీచున కతఁడు చేయవలసినకార్యముఁ జెప్పుట.

చ. అరయ సువర్ణచిత్రితమృ•గాకృతిఁ గైకొని రామునాశ్రమాం
తరమున సీతసమ్ముఖము•నం జరియించుచు బెళ్కుచూపులన్
వరతనుకాంతులం జికిలి•వన్నెలఁ జిన్నెల నాత్రిలోకసుం
దరి కతివిస్మయంబును ము•దంబును మోహముఁ బుట్టఁ జేయుమీ. 689

రావణుఁడు మారీచుని బెదరించుట.

వ. ఇట్లు కాంచనమయమాయామృగస్వరూపుఁడవై ననిన్ను విలోకించి యమ్మహీపుత్రి జాతవిస్మయయై శీఘ్రంబున దీనిం బట్టి తెచ్చి యిమ్మని రామునిం బ్రార్థించు నతండు ప్రియురాలికిఁ బ్రియంబొనగూర్చువాఁడై నిన్నుం బట్టవచ్చు నప్పుడు నీవతనికిం జిక్కక నానాప్రకారంబులం జిక్కులు వెట్టుచు నుపాయబలంబున దూరంబునకుం బాపి కొని చని రామవాక్యానురూపకంబుగా సీతాలక్ష్మణులం బేర్కొని యెలుంగెత్తి దీనస్వరంబున విలపింపు మవ్వాక్యంబు విని సీతాప్రచోదితుండై లక్ష్మణుండు సౌహృదంబున రామమార్గానుసారియై యరుగు నంత నేను రామలక్ష్మణరహితం బైనయాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి సహస్రాక్షుండు పులోమజంబోలె నొంటియై వెలుంగుచున్నవైదేహిం జేకొని లంకకుం జనియెద నిక్కార్యంబు సఫలంబుఁ గావించితి వేని నారాజ్యంబులోన నర్ధరాజ్యంబు నీకొసంగెద మద్వచనంబు నమ్మి మనోహరం బైనమృగరూపం బంగీకరించి చను మేనును రథారూఢుండనై నీపిఱుంద దండకారణ్యంబునకుం జనుదెంచెద యుద్ధంబు గాకుండ రాముని వంచించి జానకి నపహరించి కృతకృత్యుండనై భవత్సమేతంబుగా లంకాపు

రంబుఁ బ్రవేశించెద నిట్లు సేయ వైతి వేని నిశాతం బగుకృపాణంబున భవచ్ఛి
రంబు దెగవ్రేసెదఁ బ్రాణభయంబువలన బలాత్కారంబుగా నీవె యికార్యంబుఁ గావించెదవు రాజున కనుకూలుండు గానివాఁడు సుఖం బనుభవింపఁ
జాలం డనియెడులోకప్రవాదం బెఱుఁగుదువె కదా యిప్పుడు మృగరూపం
బున రాముని డాసితి వేని నీకు జీవితహానిలాభంబులు సందిగ్ధంబు లై యుండు
నాతోడ విరోధించితి వేని నిక్కంబుగా జీవితహాని యగు దీని నెఱింగి యెయ్యది
యుక్తంబు దానిఁ గావింపు మని పలికిన నమ్మారీచుండు రాజార్హవాక్యంబున
నాజ్ఞప్తుం డై పరుషం బైన ప్రతికూలవాక్యంబున రావణున కిట్లనియె. 690

మారీచుఁడు రావణునిఁ బరుషముగా దూఱుట.

సీ. దశకంఠ పుత్రమిత్రకళత్రసహితుండ వైననీ కేకలుఁ • బాత్ముచేత
నుపదిష్ట మయ్యె నీ • విపరీతదుష్కార్య మెవ్వాఁడు నినుఁ జంప • నిచ్చగించె
సుఖ వైననినుఁ జూచి • సైరిది నేపాపాత్ముఁ డభినందితుండు గాఁ • డయ్యె నకట
దొడరి యెవ్వాఁడు మృ • త్యుద్వారమున కేగుమనిపంచెఁ గరముపా • యమునఁ జేసి
ఆ. యధిప హీనవీర్యు • లైననీరిపులు నీ,కంటె నధికుఁ డైన • కౌసలేయు
చేత నాఁగఁబడి న • శించెదునినుఁ జూడఁ, దలఁచి రిది మహాద్భు • తంబు సువ్వె.
తే. పాకశాసనవైరి యే • పగతు లాత్మ, నిర్మితోపాయమున నీవు • నిధన మొంది
చనుచు నుండ విలోకించి • సమ్మదంబు, సెలఁగ నపహాస మొనరింపఁ • దలఁచి రకట.
తే. అధిప శాస్త్రవిరుద్ధమా • ర్గానుసారి, వైననిన్ను నివారింప • నట్టిసఖులు
వసుధ నెవ్వారు గల రట్టి • వారినెల్లఁ, బట్టి నిశితాసిచేఁ దల • గొట్ట వలదె. 693
తే. కాపథరతుండు కలుషుండు • కామవృత్తుఁ, డగుమహీపతి నయవినీ • తాత్ము లైన
మంత్రసిద్ధులచేత స • మంచితముగ, నిగ్రహింపంగఁ బడు నిది • నిక్కనంబు. 694
వ. నివర్తనీయుండ వైననీ వేల నివర్తింపం బడ వైతి వదియునుం గాక. 695
తే. విమలధర్మార్థకామయ • శములు సచివ, వరులు స్వామిప్రసాదంబు • వలన మిగుల
నొందుదురు తద్విపర్యయ • మందునవియు, సర్వమును నిరర్థకంబు లై • చనుసురారి.
వ. మఱియు స్వామివైగుణ్యంబునఁ గేవలామాత్యులే వ్యసనంబు నొందుట గాదు
సర్వజనంబును వ్యసనంబు నొందు ధర్మంబును జయంబును రాజమూలంబు
గావున సర్వావస్థలయందును రాజులు రక్షితవ్యు లై యుందురు. 697
క. క్షితి నవినీతుఁడు తీక్ష్ణుఁడు, ప్రతికూలుం డైనభూమి • పాలునిచేతం
జతురంతమహీరాజ్యం, బతులితముగఁ బ్రోవ శక్య • మై యుండ దొగిన్. 698
ఆ. జగతిఁ గ్రూరమంత్రు • లగుమంత్రు లెవ్వారు, పతి భజింతు రట్టి • వారు విషమ
మందు వానితోడ • మందసూతము లైన, హయములట్ల చెడుదు • రధిప వింటె.
క. ప్రతికూలుఁడు తీక్ష్ణుఁడు దు,ర్మతి యగుభూవిభునిచేత • మనుజులు నిత్యో
న్నతి వృద్ధి నొంద నేరరు, క్షితి మేషము జంబుకంబు • చేతం బోలెన్. 700

క. నిరనుగ్రహుఁడవు క్రూరుఁడ, వరయఁగ నజితేంద్రియుండ • వగు నీ విల నె
వ్వరికిఁ బతి వట్టిరజనీ, చరు లందఱు నీకతమున • సమసెద రింకన్. 701

వ. రాక్షసేంద్రా యే నొకరుండ యాదృచ్ఛికం బైనపాపంబున నశించెదఁ గావున శోచనీయుండఁ గాను నీవు బుద్ధిపూర్వకంబుగాఁ బాపంబుఁ జేసి బంధుసహితంబుగా నశింప నున్నవాఁడవు గావున నీవే శోచనీయుండవు. 702

క. ననుఁ జంపి పిదప నిన్నుం, ఘనరణమునఁ జంపు శీఘ్ర • కాలంబున రా
మునిచేతఁ జచ్చి యిప్పుడె, యనిమిషకులవైరి నేఁ గృ • తార్థుఁడ నగుదున్.

వ. మఱియు రామసందర్శనమాత్రంబున నేను గడసెదఁ బదంపడి సీత నపహరించి బంధుసహితంబుగా నీవు పొలిసెదవు సందియంబు లేదు సీత నపహరించి కొని తెచ్చితి వేని నీవును నేనును లంకయు రాక్షసులును నశింతు రింతయు నిక్కంబు రాక్షసేంద్రా హితకాముండ నైననాచేత నివార్యమాణుండ వయ్యును మద్వాక్యంబుఁ గైకొన వైతివి క్షీణాయువు లగునరు లాసన్నమరణు లై సుహృత్సమీరితం బైనహితంబు విన నొల్ల రని యిట్లు బహుప్రకారంబుల రావణుని దౌరాత్మ్యంబునకు గర్హించి పదంపడి రావణభయంబున దీనుం డై యిట్లనియె. 704

ఉ. అంతకవిక్రముం డయిన • యా రఘువీరుని డాసి క్రమ్మఱం
బంత మెలర్ప నా కిచటఁ • బ్రాణయుతంబుగ నుండరాదు కా
లాంతకదండతాడితుఁడ • నైన నిను స్మరలింపఁ జాల నిం
కెం తని చెప్పువాఁడ నిపు • డేగెద రావణ నీకుఁ బ్రీతిగన్. 705

రావణుఁడు మారీచసహితుం డై రామాశ్రమమునకుఁ బోవుట.

వ. నీకు స్వస్తి యగుఁ గాక యని పలికిన నమ్మారీచునివాక్యంబున కలరి రావణుండు వానిం గౌఁగిలించుకొని రాక్షసోత్తమా నీచేత మదభిప్రాయానుసారంబుగా నీదృశం బైనపౌరుషవాక్యంబు సముదీరితం బయ్యె నిప్పు డెప్పటి మారీచుండ వైతి వింతకు మున్న ధైర్యావలంబనంబున వేఱొక్కరాక్షసుండ వైతివని బహూకరించి వెండియు నిట్లనియె. 706

చ. అఱిమఱి లేక జీవితస • ఖా నిను నమ్మినవాని కెంతయు
న్గొఱఁతలు గల్గునే యతిమ • నోహరనూతనహేమభూషిత
స్ఫురదురురాసభంబులను • బూన్చినచారుమణీశతాంగముం
బరువడి నెక్కు మిప్పుడు స • మంచితవైఖరిఁ గార్యసిద్ధికిన్. 707

వ. అని ప్రియంబుఁ బలికి దశగ్రీవుండు మారీచసహితంబుగా విమానంబుంబోని కాంచనరథం బెక్కి శీఘ్రంబున నయ్యాశ్రమంబు నిర్గమించి యంత నంతఁ బురంబులు జనపదంబులు నానావిధవనంబులును బత్తనంబులును సరిద్గిరిసమూహంబులును విలోకించుచుం జనిచని దండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి యంధు

దవ్వల రామాశ్రమంబుఁ జూచి యచ్చట నరదంబు డిగ్గి తనకరంబున నమ్మా
రీచునికరంబుఁ బట్టుకొని యి ట్లనియె. 708

మారీచుఁడు సువర్ణచిత్రమృగరూపమును గైకొనుట.

క. కదళీవనశోభిత మై, యదిగో రాఘవునిపావ • నాశ్రమపద మొ
ప్పిద మై యున్నది నీ విఁక, మదిఁ దలఁచినపనికిఁ జొరు మ • మర్త్యవిరోధీ.

క. నావుడు మారీచుం డా, రావణువాక్యంబు విని తిరంబుగ నాశ్చ
ర్యావహముగఁ గైకొనియెను, సౌవర్ణమృగత్వ మపుడు • చతురత మెఱయన్.

వ. ఇంద్రనీలరత్నాకారశృంగాగ్రంబును సితాసితముఖంబును రక్తపద్మోత్పలముఖ
పుటంబును నింద్రనీలోత్పలశ్రవణంబును మధూకపుష్పసదృశపార్శ్వద్వయం
బును గించిదభ్యున్నతగ్రీవంబును గుందేందువజ్రసంకాశపరమభాస్వరతలోదరం
బును బద్మకింజల్కసన్నిభంబును వైడూర్యసంకాశఖురంబును దనుజంఘంబును
శ్లిష్టసంధిబంధంబును నింద్రాయుధసవర్ణపుచ్ఛంబును మనోహరస్నిగ్ధవర్ణం
బును నానారత్నసమావృతంబును మనోహరంబును దర్శనీయంబును నానాధా
తువిచిత్రంబును రౌప్యబిందుశతచిత్రంబును బ్రియదర్శనంబును రాజీవచిత
పృష్ఠంబును బరమశోభనంబు నగుమృగరూపం బంగీకరించి నిజదేహప్రభా
జాలంబుల నక్కాననంబు వెలిఁగించుచు వనం బెల్లఁ గలయం దిరుగుచు శాడ్వ
లంబులం గ్రీడించుచు విటపికిసలయంబులు మెసవుచు మనోజ్ఞగంధపుష్పంబులు
మూర్కొనుచుఁ గుంజగృహంబులఁ దూఱుచు సీతాసందర్శనంబు కాంక్షించి
కదళీషండంబు సొచ్చి మందగమనంబునఁ గర్ణికారంబుల నాశ్రయించుచు
మెల్లన రామాశ్రమంబు డగ్గఱె. 711

సీ. ఒకమాటు వనమృగ • యూథంబుతోఁ గూడి క్రీడించు నొకమాటు • క్రేళ్లు దాఁటు
నొకమాటు తృణఖాద • నోద్యోగ మొనరించు వదలక యొకమాటు • బెదరిచూచు
నొకమాటు మెఱయు వి • ద్యుద్వల్లికై వడిఁజరియించు నొకమాటు • శాడ్వలముల
నొకమాటు లఘుగతి • నుద్వేగి యై పాఱు బిరబిర నొకమాటు • తిరిగి వచ్చు

ఆ. వింతచెవులు దాల్చి • విహరించు నొకమాటు, గంతు లిడుచుఁ బెక్కు • గతుల నిట్లు
కఠినరాక్షసుండు • కపటమృగాకృతి, నలరె రాఘవాశ్ర • మాంతికమున. 712

ఉ. దానిమనోజ్ఞరూపము ముదంబునఁ గన్గొని వన్యసత్త్వముల్
మానుగ వెంట నంటి పలు • మాఱు చరించుచు సారెసారెకుం
బూనిక నెయ్య మేర్పడఁగ • మూఁ పటు మూర్కొని వింతజాతి యీ
కానమెకం బటంచు బలు • కంపమునం బరుగెత్తు న త్తఱిన్. 713

ఉ. ఏడది యీమృగంబు మృగ • హింస యొనర్చెదు నంచుఁ గ్రుద్ధుఁ డై
వాఁడిశరంబునం దునిమి • వైచును రాఘవుఁ డంచు భీతిచే
తోడిమెకంబులం జనవు • దోఁపఁగ మూర్కొని పేడుఁ గాని తా

రూఢి వధింపఁ దయ్యె మృగరూపధరుం డగు దైత్యుఁ డయ్యెడన్. 714

సీత మాయామృగమును జూచి యచ్చెరు వొందుట.

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబుల సీతాప్రలోభనార్థంబు విచిత్రమండలంబులు సేయుచు రామాశ్రమపదాభ్యాశంబున నతిరమణీయంబుగా విహరించుచున్న సమయంబున. 715

సీ. శుభనేత్ర యగుసీత • సుమనంగ్రహవ్యగ్రయై శాలముంగలి • కరుగుదెంచి
కర్ణికారాశోక • కాంచనచూతప్రసూనము లోఁ-యుచు • సొంపు మీఱ
ముక్తావిచిత్రాంగ • మును హైమరాజతవర్ణ పార్శ్వంబులు • స్వర్ణ కాంతి
రుచిరవాలంబును • రూప్యధాతుతనూరుహాంబులు గలిగి ని • జాగ్రభాగ

ఆ. మం దదృష్టపూర్వమై యొప్పు చున్నమా, యామృగంబుఁ జూచి యధికవిస్మ
యంబు వొడమ దాని • యతిరమణీయాంగ, శోభ కలరి మఱియుఁ జూచునపుడు.

క. ఆకపటమృగము చిత్రతఁ, గైకొని వైదేహిఁ జూచి • క్రమ్మఱ వనమ
స్తోకగతి న్వలగించుచుఁ, బ్రాకటముగ సంచరించెఁ భ్రమ జనియింపన్. 717

ఉ. దానిమనోహరాకృతియు • దానియపూర్వవిచిత్రకాంతియుఁ
దానిగతిప్రమాణమును • దానిసమగ్రవిహారదాక్ష్యము
న్దానివిలోచనద్యుతి ఘ • నంబుగఁ జూచినయంత సీతకుం
బూనికఁ దత్పరిగ్రహణ • బుద్ధి జనించెను దైవికంబుగన్. 718

వ. ఇట్లు క్రీడార్థంబు మాయామృగగ్రహణకుతూహలిని యై మృష్టకాంచనవర్ణాంగి యగుజానకి రామలక్ష్మణులం జీరిన వా రచ్చోటికిం జనుదెంచి పరమదర్శనీయం బై యున్న యప్పుఁడిమెకం బవలోకించి రప్పుడు లక్ష్మణుండు దాని విచిత్రరూపంబునకు శంకించి రామున కిట్లనియె. 719

లక్ష్మణుఁడు స్వర్ణమృగము రాక్షసమాయ యని రామునికిఁ జెప్పుట.

ఉ. అచ్చుగఁ దాటకేయుఁడు మృ • గాకృతిఁ గైకొని కృత్రిమంబుగా
నిచ్చటఁ బూర్వవైరమున • నెగ్గొనరింపఁగఁ బూని యొంటిమై
వచ్చినవాఁడు గావలయు • వాసవసన్నిభ యట్లు గానిచో
నెచ్చట నైనఁ జూచితిమె • యిట్టివిచిత్రమృగంబు నుర్వరన్. 720

క. ఆయధముఁ డిట్లు కపటో, పాయంబున వేఁటవెంట • వచ్చిననృపులం
బాయక వధించి మెసవుచు, నాయిల్వలుఁ బోలి యుండు • వనభూత్మ యిటన్.

క. మది సందేహముఁ గొన వల, దిది మాయామృగము గాని • యినకులకలశాం
బుధిసోమ రామ నిక్కము, సదమలవనమృగము గాదు • చర్చింపంగన్. 722

వ. దేవా యిట్టిరత్నవిచిత్రం బైనమృగంబు జగంబుల నెందునుం గానము మాయావి యగుమారీచునిచేతఁ గాంతిసంపన్నంబుగా గంధర్వనగరసన్నిభంబుగాఁ గల్పింపంబడిన మాయామృగరూపం బిది యని పలికిన నప్పుడు శుచిస్మిత

యగుసీత లక్ష్మణుని వారించి చర్మమ్మాత్రచేతన యై నిజభర్తకి ట్లనియె. 723

సీత మాయామృగమును బట్టి తన కిమ్మని రాముని బ్రార్థించుట.

ఉ. జీవితనాథ యీకనక•చిత్రమృగంబు మనోజ్ఞకాంతి నిం
పావహిలంగ నాదుహృద•యంబు హరించుచు నున్న దెంతయుఁ
దీవర దీనిఁ బట్టి కొని • తెమ్ము రయంబునఁ గేళికార్థ మి
చ్ఛావిధి దీనిఁ గూడి సర•సంబుగ నిత్యముఁ బ్రొద్దుఁ బుచ్చెదన్. 724

వ. మఱియు నీయాశ్రమపదంబునందు రూపశ్రేష్ఠంబు లైనసృమరచమరభల్లూక పృషతవానరకిన్నరప్రముఖనానావిధమృగంబులు మనోహరంబు లై పుణ్యదర్శనంబు లై గుంపులుగట్టి నిత్యంబును విహరించు చుండు నింతకు మున్నిట్టివిచిత్రమృగంబు నాచేత దృష్టపూర్వంబు గా దిది నానావర్ణవిచిత్రాంగం బై రత్నబిందుసమాచితం బై చంద్రుండునుంబోలె నివ్వనంబును బ్రకాశింపంజేయుచున్నది దీని రమణీయరూపంబును విచిత్రకాంతియు స్వరసంపన్నతయు విలోకించినంత మచ్చిత్తంబు సమ్మదాయత్తం బై యున్నది గావున. 725

సీ. ప్రాణేశ యీసువ•ర్ణమృగంబు నిప్పుడు ప్రాణంబుతోఁ గూడఁ • బట్టి తెండు
గారవంబునఁ బెంచి • గరువంపుమాటల మచ్చికఁ గావించి • మరులు కొల్పి
సంతతంబును గ్రీడ • సల్పెద నది గాక విపినవాసముఁ దీర్చి • వీటి కరిగి
నప్పుడు మనకు నం•తఃపురభూషార్థ మయ్యెడి భరతున • కత్తలకును
తే. వింతఁ బుట్టించు నట్లు గా•వింపు మీకు, నలవి గా దేని శరహతి•నడఁచి దాని
చర్మమైనను గొని తెండు•సరస నాకు, వరమృగాజిన మయ్యెడిఁ•బరమపురుష.

వ. మఱియు జాంబూనదమయం బైనదీనిరుచిరచర్మంబు బాలతృణకల్పితతాపసాసనంబునందుఁ బ్రసారితం బగుచుండఁ దత్సమీపంబున భవత్సహితంబుగాఁ గూర్చుండఁ గోరెద స్వప్రయోజనార్థంబు భర్తను బలాత్కారంబున నియోగించు టది క్రూరంబు యువతుల కసదృశం బని యెఱింగి యున్నదాన నైనను దీనిశరీరశోభాసౌష్ఠవంబుచేత మనంబునకు విస్మయంబు సంజాతం బయ్యెఁ బ్రియురాల నగునన్ను దయార్ద్రదృష్టి నవలోకించి మీకును బ్రియంబు గల దేని యెల్లభంగుల దీనిం బట్టి తెం డని ప్రార్థించిన సీతావచనంబుల కలరి రాముండు కాంచనరోమంబులును మణిప్రవరశృంగంబులును దరుణాదిత్యవర్ణంబును నక్షత్రసదృశకాంతియుం గలిగి యద్భుతదర్శనం బై యొప్పుచున్నయప్పసిండిమెకంబు నవలోకించి దానియదృష్టపూర్వరామణీయకంబున కిచ్చ మెచ్చుచు జానకీప్రచోదితుం డై లక్ష్మణున కి ట్లనియె.

రాముండు లక్ష్మణునకు మాయామృగము నభివర్ణించి చెప్పుట.

ఉ. తమ్ముఁడ కంటె యీమృగము • తద్దయుఁ దప్తసువర్ణకాంతి నం
ద మ్మగు చున్న దెంతయును • నందనచైత్రరథంబులందు యు

క్తమ్ముగ సంచరించెడుమృ•గంబులలోపల నిట్టిచిత్రన
త్వ మ్మది లే దనంగ నిఁక • ధారుణి నున్న దనంగ వచ్చునే. 728

వ. మఱియు నిది రూపశ్రేష్ఠత్వంబున సామాన్యమృగంబు గా దని తలంచెద.

ఆ. జాతరూపబిందు•శతసమాకీర్ణ మై, చుట్టుఁ దిరిగి పరమ•సుందరముగఁ
దీర్చి కూర్చినట్లు • దీపించు చున్నది, రాజపుత్ర రోమ•రాజి కంటె. 730

క. అనలునిశిఖలో నెన యై, ఘనమువలన నిర్గమించి • క్రాలెడుసౌదా
మినిభంగి దీనినాలుక, గన నయ్యెడిఁ గంటివే ము•ఖవినిర్గత యై. 731

క. మఱియు మసారవినిర్మిత, సురుచిర గల్లర్క-రూప•సుందరముఖ మై
వరశంఖమౌక్తికనిభో, దర మై యొప్పెడు మృగంబు • తిమ్ముఁడ కంటే. 732

తే. పద్మకింజల్క-వర్ణంబు•పరమభాస్వ, రంబు శక్రాయుధాభవ•చ్ఛంబు గలిగి
వఱలు నీమృగరాజ మె•వ్వానిమనము, నుష్ణకరవంశ హరియింప•కుండుఁ జెపుమ.

క. నవరత్నమయము రమ్యము, సువర్ణసంకాశ మధిక•సుందర మగునీ
దవమృగముఁ గాంచి మనమున, భువి నెవ్వఁడు విస్మయంబుఁ•బొందకయుండున్.

తే. కాంచనవిచిత్ర మైనయీ•ఘనమృగంబు,విపులపురుష మానసమైన•నపహరించు
నబల కాంతయు ముగ్ధయు• నై నసీత, చిత్త మపహరించె ననుటఁ•జెప్పనేల. 735

క. వేఁటలకుఁ బోయి నృపతులు, మాటికి సంక్రీడకొఱకు • మాంసముకొఱకుం
బాటించి వనమృగంబుల, దాఁటించి వధింతు రధిక•ధర్మం బగుటన్. 736

వ. వత్సా యిట్టివిచిత్రవస్తులాభంబుకొఱకు వేఁట కరుగుట కేమి యరిది కేవల మృగహననమాత్రంబె కాదు మఱియు వజ్రాదిమణిసువర్ణరజతాద్యాకార ధాత్వాధారపర్వతప్రదేశంబులును హస్తిమస్తకముక్తాప్రభృతిధనంబులును మహావనంబునందు మృగయోద్యోగంబున రాజులచేత నన్వేషింపఁబడుఁ గావున శాస్త్రవిరోధోపాయంబున నుపార్జితం బైనధనంబు మనుష్యమన స్సంకల్పితధనం బంతయు శుక్రునికోశగృహంబు పూరింపం జేసినకైవడి మహీపతులకోశగృహంబు పూరింపఁ జేయు నపూర్వవస్తుకాముం డైనపురు షుండు విచారింపక సౌందర్యగుణలోభంబున నేవస్తువు సంపాదింపం బ్రవ ర్తించు నదియె యర్థం బని యర్థసాధనచతురు లగునీతిశాస్త్రజ్ఞులు పలుకుదు రీమృగం బట్టెదే యని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 737

క. ఈమృగరత్నపరార్థ్య, శ్రీమహితసువర్ణమయవి•చిత్రాజినమం
దీమగువ మత్సమేతము, గా ముదమున నధివసింపఁ • గాంక్షించె మదిన్. 738

తే. పార్థివాత్మజ విను మృదు•స్పర్శనమున
నావికియుఁ గాదళియును బ్రి•యకియు మఱి ప్ర
వేణియును నీమెకమునకు • వేయిగతుల
నీడు సేయంగ రా దని • యేఁ దలంతు. 739

తే. ఇనకులోత్తమ విను మీమహీమృగంబు
రమణ నభమున నొప్పు తారామృగంబు
మొనసి యీరెండుమృగములు ఘోరశోభ
నరయ దేవతాయోగ్యంబు లని తలంతు. 740

ఉ. తమ్ముఁడ నీవు చెప్పినవిధంబున నీమెక ముగ్రదైత్యకృ
త్యమ్మగు నేని నాకు నటు లైనను మిక్కిలి లెస్స యట్లు గా
నిమ్ము మునీంద్రకోటికి మహిం బెనుబాధలు సేయుచోట వ
ధ్యమ్మగుఁ గాదె చూడ హృదయంబున నింతవిచార మేటికిన్. 741

శా. ప్రాచుర్యంబున నిమ్మహాటవి మహాపాపాత్ముఁడై చేరి మా
రీచుం డుక్కునఁ బెక్కుసంయముల ధాత్రీనాథుల న్భూరిమా
యాచాతుర్యము మీఱఁ జంపె వడి నయ్యాదిత్యశత్రు న్మహా
నీచుఁ గీటడఁగించి యీవిపినము న్నిర్గోమముం జేసెదన్. 742

సీ. అనఘాత్మ యీవనంబున మున్ను వాతాపి
యనుదైత్యుఁ డొకఁడు మాయావిదుండు
తోడరి మేషాకృతితో నుదరస్థుఁడై
తగ స్వగర్భం బశ్వతరిని బోలె
మునుల వధించుచు మునుకొని పెద్దకా
లంబున నొకనాఁడు లావు మెఱసి
చతురాస్యనిభు నగస్త్యమహామునీంద్రుని
పాలికిఁ జని యత్తపస్వివరున

తే. కరయ భక్ష్యమై శ్రాద్ధాంతమందుఁ బూర్వ, రీతినిజరూప మంగీకరింపఁ దలఁచు
నతని వీక్షించి నగి యమ్మహానుభావుఁ, డినసమద్యుతి వానికి నిట్టు లనియె. 743

తే. భాను తేజులఁ బెక్కండ్రఁ బరమమునుల, నఘవిదూరుల భక్షించి నట్టిఖలుఁడ
వస్మదీయమహాజఠరాగ్నిదగ్ధ, తనుఁడ వై పోయి తేడ వాతాపి యింక. 744

—— రాముఁడు మాయామృగమును బట్టుటకుఁగా దాని వెంబడించుట. ——

వ. అని పలికెఁ గావున నిద్దురాత్ముం డగుమారీచుండు వాతాపిపగిదిఁ బంచత్వంబు నొందవలయు ధర్మనిత్యుండను జితేంద్రియుండ నైననన్నతిక్రమింపఁ జూచు నీరాక్షసుండు వాతాపివలె నశించుఁ గుంభసంభవుండు వాతాపిఁ జంపినచందంబున నే నిమ్మారీచుని వధించెద నిది నిక్కంబుగా మృగం బేని వైదేహికిం బ్రియం బగునట్లుగాఁ బట్టితెచ్చెద నట్లు గాక కపటమృగం బేని తపోధనులకుఁ బ్రియంబుగా వధించెద నికార్యంబు రెంట నధికోదయం బై యుండు మనయత్నం బంతయు నీవైదేహీసంరక్షణార్థంబె కావున నావచ్చునందాఁక నీవు ధనుఃకవచాదిసన్నాహయుక్తుండ వై సమర్థుండును మహాబలుండును బుద్ధి

మంతుండు నగుజటాయువుతోడం గూడి ప్రతిక్షణంబు సర్వదిగ్వర్తిరాక్షసుల వలన శంకితుండ వై యప్రమత్తుండ వై వైదేహి రక్షించుచుండుము పరార్ధ్య చర్మోపలక్షితం బైనయిది రాక్షసమాయాకల్పితమృగంబు గాని నిక్కంబుగా వనమృగంబు గా దైనను మృగచర్మగతస్పృహ యైనసీత నవలోకించి తన్మనః ప్రియార్థం బేను మహాధనుర్ధరుండ నై మృగంబువెంట నరిగి యుపాయంబున వంచించి పట్టి తెచ్చెదం గాదేని శితశిఖంబున దీనిం దెగటార్చి విచిత్రం బైన దీనిచర్మంబుఁ గొని రయంబునం బఱతెంచెద నని సౌమిత్రి నొడంబఱిచి రాముండు తత్క్షణంబ జాంబూనదమయత్సరుయుక్తం బైనఖడ్గంబును ద్ర్యవనతం బైనచాపంబును వజ్రమయం బైనకంకటంబును నక్షయబాణతూణీరంబులును సముచితంబుగా ధరించి వైదేహికిఁ బ్రియంబు సంపాదించుటకు నమితవిక్రమంబున నరిగె నిట్లు తన్నుఁ బట్ట వచ్చు రామునిం జూచి యప్పైఁడి మెకంబు. 745

ఉ. గంతులు వేయుచుం జెఱుతఁ • గాల్వలు చెంగునఁ జౌకళించుచు
స్రంతులు సేయుచుం దరులఁ • బ్రాఁకుచుఁ గుంజములందుఁ దూఱుచుం
బంతము మీఱఁ గన్మొఱఁగి • పల్లముల న్వన డాఁగుచు న్వనా
భ్యంతరసీమ ని ట్లినకు•లాగ్రణిఁ జిక్కులఁ బెట్టె నెంతయున్. 746

సీ. ఒకమాటు వనమృగ•యూథంబుతోఁ గూడి గుఱుతుగన్పడకుండుఁ•గొంతసేపు
ఒకమాటు విడివడి • యొక్కటఁ జూడ్కికి గోచరింపక యేగుఁ • గొంతసేపు
ఒకమాటు లఘుగతి • వ్యోమమార్గము నంటి వింతగాఁ జూపట్టు•గొంతసేపు
ఒకమాటు మృదుశాద్వ•లోపరిస్థలములఁ గ్రొత్తగడ్డియు మేయుఁ•గొంతసేపు
తే. గొప్పతిప్పలపై కేగుఁ • గొంతసేపు
కుఱుచవాఁకలలోఁ బాఱుఁ • గొంతసేపు
గహనమున నిట్లు మాయామృ•గంబు నేర్పు
మీఱ దూరంబు గొని యేగె • మిహిరకులుని. 747

సీ. కడుదూర మేగె నె•క్కడఁ బట్ట రా దని మానినచో మ్రోలఁ • గాన వచ్చు
మిగుల డగ్గఱియెఁ బ•ట్టఁగవచ్చు ననిడాయ జవమునదూరదే•శమునఁ దోఁచుఁ
బొదలమాటున బొంచి•పొంచి పట్టఁగఁబోవ నటుచూపియిటుచూపి•యవలికేగు
వలపలిదెసఁ దోఁచు•నెలమిఁ బట్టఁగఁ బోవునంతలో డాపలి•చెంత నుండు
తే. నిట్లు చిక్కక కృత్రిమ•మృగము పెక్కు, గతులనలయింప విసివిరా•ఘవుఁడుకోప
మడర మాయామృగంబని•యపుడు తెలిసి, తెంపుసొంపార దానివ•ధింపఁ దలఁచి.

చ. అనుపమశక్రచాపనిభ • మైనమహోగ్రశరాసనంబునన్
సునిశిత మై రవిద్యుతికి • జో డయి వహ్నిశిఖాసమాన మై
ఘనతరదీప్త మై నళిన•గర్భవినిర్మిత మైనబాణముం

బనివడి గూర్చి యమ్మేకము•పై నిగిడించె నమోఘువైఖరిన్. 749
వ. ఇట్లనన్యసాధనం బైనయద్దివ్యసాధనంబు రామునివింటివలన నిర్గమించి భర్గనేత్రాగ్నియుం బోలె మండుచుఁ దత్క్షణంబ పఱతెంచి మృగరూపధరుం డైన మారీచునిశరీరంబు భేదించిన శరార్తుం డై యన్నీచుండు తాలప్రమాణంబు మింటికెగసి నిబిడంబుగా భైరవారావంబు సేయుచు నల్పజీవితుం డై ధరణిం బడి యమ్మాయారూపంబు విడిచి నిజరూపం బంగీకరించి రావణునివాక్యంబుఁ దలంచి వైదేహి లక్ష్మణు నేయుపాయంబున నిచ్చటికిం బంపు జానకి నేయుపాయంబున రావణుం డపహరించు నని చింతించి రామస్వరానురూపం బగు నెలుంగున. 750

మారీచుఁడు రామస్వరానురూపముగా నఱచుట.

శా. ప్రాంచద్వైఖరి దైన్యనాద మడర • న్హాసీత హాలక్ష్మణా
యంచుం బేర్కొని యంత శాతశరబా•ధాపీడితప్రాణుఁ డై
సంచారంబులు మాని మేన నసువు • ల్సంధింపఁగా లేక వే
పంచత్వంబును బొందె నప్పుడె నిలిం•పద్వేషి వీతస్పృహన్. 751
వ. ఇట్లు మారీచుండు గూలిన యనంతరంబ. 752
మ. అనిమేషారి మదీయకస్వరముతో • హాసీత హాలక్ష్మణా
యని వాపోవుచుఁ బ్రాణము ల్విడిచె న•య్యార్తధ్వని న్విన్నచో
జనకక్ష్మాపతిపుత్రి యెంతడలునో • సౌమిత్రి తా నిప్పు డే
మని చింతించునొ యంచు రాఘవుఁడు త్రా•సాయత్తచేతస్కుఁ డై. 753
వ. లక్ష్మణుం డాడిన తెఱం గంతయు నిజం బయ్యె నని తలంచి యచ్చట నిలువ నొల్లక తత్క్షణంబ వేఱొక్కమృగంబును జంపి దానిమాంసంబు గొని శీఘ్రంబున జనస్థానమధ్యవర్తినిజాశ్రమంబున కభిముఖుం డై వచ్చుచుండె నంత నిక్కడ వైదేహి రామస్వరానురూపం బైనదీనస్వరంబు విని లక్ష్మణున కిట్లనియె.
మ. నినదం బొక్కటి పిక్కటిల్లె దిశల • న్దీనస్వరోపేత మై
వినఁగా నయ్యెడు వింటె కాన మెకముల్ • విధ్వస్తముం జేయఁగాఁ
జనియె న్దూరము కాననాంతరమునన్ • సౌమిత్రి మీయన్న య
య్యనఘుం గావఁగ నేగు మీ విపుడె సౌ•హార్దంబు సంధిల్లఁగన్. 755

సీత లక్ష్మణునితో రాముని రక్షింపఁ బొమ్మని చెప్పుట.

మ. హరిమధ్యంబున నున్న గోష్పదముచా•య న్రాఘవుం డాత్మలో
నరయం గ్రూరనిశాచరాంతరగతుం • డై చిక్కెఁ గాఁబోలు సొం
పఱి నాచిత్తము భూరిసాధ్వసయుతం • బై యున్న దీ వేగి చె
చ్చెర నన్నుం గరుణించి రామవిభునిం • జేపట్టి రక్షింపుమా. 756
చ. అన విని లక్ష్మణుండు హృద•యంబున రామునియుగ్రశాసనం

బును దలపోసి యచ్చటికిఁ • బోవక యుండినఁ జూచి నెమ్మనం
బున జనియించినట్టివగ • మోమునఁ గన్పడ భూరిదారుణా
శనిసదృశోక్తి ని ట్లనియె • జానకి దైవనియుక్తబుద్ధి యై. 757

క. మిత్త్రాకృతిచే నన్నును, శత్త్రుఁడ వై తీవు దుఃఖ•సమయంబున సౌ
భ్రాత్త్రము నెఱపనికతన ను, మిత్త్రాసుత యిట్టి సేఁత • మే లగు నయ్యా. 758

వ. మఱియు నీవు మత్కృతంబునందు లోభంబువలన భ్రాతృరక్షణాయత్తచిత్తుం డవు గాకుండుటం జేసి తన్నాశంబుఁ గోరుచున్నవాఁడ వని యూహించెద నీకు నిక్కంబుగా రామునియందు సౌహార్దంబు లేదు తద్వ్యసనంబు నీకుఁ బ్రియం బై యున్న దక్కారణంబున మహాద్యుతి యగునమ్మహాత్ముని విలోకింపక విస్రబ్ధుండ వై యున్నవాఁడ వెవ్వండు నీకుఁ బ్రధానం బయ్యె నట్టిరాముండు ప్రాణసంశయంబు నొందుచుండ నిచ్చట మద్రక్షణంబునందుఁ బ్రయోజనంబు లేదు రామరహిత నై యే నొక్కనిమిషమాత్త్రం బైన జీవింపఁ జాల నని కన్నీరు నించుచు మృగాంగనచందంబునఁ ద్రస్తచిత్త యై పలుకుచున్న వైదేహీ వాక్యంబులకుఁ గటకటంబడి లక్ష్మణుం డి ట్లనియె. 759

క. ఉల్లమున నేల వగచెదు, తల్లీ నీవిభుఁడు దేవ•దానవరక్షో
వల్లభులచేత నైనను, దెల్లముగాఁ జిక్కుపడఁడు • ధీరుం డెందున్. 760

సీ. గరుడగంధర్వకిం•పురుషకిన్నరసిద్ధచారణయక్షరా•క్షసులయందు
రామునిఁ దొడరువి•క్రమశాలి లేఁడు త్రిలోకపూజ్యుఁడు శూర•లోకనుతుఁడు
నురురణంబుల నవ•ధ్యుఁడు మహాబలవీర్యుఁ డమ్మహాత్మున కొక•హాని గలదె
యడల నేటికిఁ జింత•విడువుము మృగమును వధియించి యిప్పుడె•వచ్చు రామ

ఆ. విభుఁడు లేనిచోట • విపినమధ్యంబున, నొంటి నిన్ను విడిచి • యోజ లేక
పోవ నగునె నాకుఁ • బుణ్యాంగనామణీ, మనుజవిభుఁడు గన్న • మాట రాదె.

సీత లక్ష్మణుని నానావిధంబుల దూఱుట.

వ. మఱియు నిది గంధర్వనగరసదృశం బైన రాక్షసునిమాయ గాని రామునికంఠస్వరంబు గాదు మహాత్ముం డగు రాముండు భవద్రక్షణంబునందు నన్ను నియోగించి చనియెఁ గావున నాకు ని న్నిచట నొంటి విడిచి పోవుట యుక్తంబు గా దదియునుం గాక ఖరాసురు వధించిననాఁటనుండి జనస్థానపదంబు నుద్దేశించి మాయావు లగు రాక్షసులు మనయందు విరోధించి హింసావిహారు లై యిమ్మహావనంబునఁ బరవ్యామోహజనకంబు లైనవాక్యంబు లుచ్చరించుచున్నవారు నీవు సందియంబు వదలి రామునియనివార్యశౌర్యం బెఱింగి నెమ్మది నుండు మని యివ్విధంబున రాక్షసబాధలు తలంచి మహీపుత్త్రి నొంటి విడిచి పోవం జాలక కృతాంజలిపుటుం డై సత్యవాక్యంబులం బ్రార్థించుచున్నలక్ష్మణునివచనంబులు విని యద్దేవి కోపసంరక్తలోచన యై పరుషవాక్యంబుల ని ట్లనియె.

క. కులపాంసన వినయరహిత, కలుషాత్మక శఠ యకార్య•కరణోద్యుక్తా
యలరామునివ్యసనము నీ, కెలమిం గడుఁబ్రియ మటంచు • నెంచెద బుద్ధిన్.
క. రామునివ్యసనము ప్రియ మగు, టేమియుఁ జిత్రంబు గాదు•హితశత్రుత్వం
బీమాడ్కిఁ దగ సపత్నుల, కీభువిఁ గల్గుట నిసర్గ•మే గద తలఁపన్. 764
తే. జగతి నీయట్టి ప్రచ్ఛన్న•చారు లతినృశంసు లెవ్వారు గల రట్టి•శఠులయందుఁ
గూర్పఁ దగదు విశ్వాసంబు•గూర్చె నేని, వాని కెంతయుఁ గీడు వే•వచ్చు నిజము.
ఉ. దోస మటంచు నించుకయుఁ • దోఁపక రాఘవుఁ డొంటి నేగి దు
ష్టాసురకోటిచేత విపి•నాంతరసీమను జిక్కి దీనత
న్నాసట గాఁగ నిన్ను పలు•మా ఱటు చీరినఁ బోవ వయ్యయో
నీసరి గూఢశత్రుఁ డవ•నిం గలఁడే నృపవంశపాంసనా. 766
చ. అనయముఁ బూని భ్రాత కెటు • లైన నపాయము గల్గఁ జేసి త
ద్ఘనతరరాజ్యము న్ధనముఁ • గైకొని నన్నుఁ బరిగ్రహింపఁగా
మనమున నిశ్చయించితివి • మానవిహీన దురంతపాతకం
బునఁ బడు టంతె గాక యిది • పోలున చేకుఱునే కులాధమా. 767
మ. ఇనవంశోత్తము నంబుజాక్షుని వినూ•త్నేందీవరశ్యాము న
త్యనఘు న్రామునిఁ బాసి కోరుదునె దు•ష్టాచారు వేఱొక్కని
న్ఘనుఁ డారాముఁడు లేనిచో నిమిష మై•న న్ధాత్రి జీవింప నే
ర్తునె నీ విప్పుడు చూచు చుండఁగఁ ద్యజిం•తు న్వేగ ప్రాణంబులన్. 768
వ. అని యిట్లు కర్ణకఠోరంబుగాఁ బలికిన సీతం జూచి జితేంద్రియుం డగులక్ష్మ
ణుండు కృతాంజలిపుటుం డై యి ట్లనియె. 769

లక్ష్మణుఁడు సీత మాటలకుఁ గటకటఁ బడుట.

ఉ. తల్లిరో బిడ్డవంటినను • దారుణభంగి దురుక్తు లాడఁగాఁ
జెల్లునె నీచునిం బలెఁ బ్ర•సిద్ధనయవ్రతబద్ధ మైననా
యుల్లము రాముఁడే యెఱుఁగు • నుగ్రవనంబున నొంటి నుంచి పో
నొల్లక యుంటిఁ గాని మది • నొండు దెఱంగుఁ దలంచువాఁడనే. 770
ఉ. ఈగతిఁ బాపము ల్పలుక • నే మని యుత్తర మిచ్చువాఁడ నా
రీగుణము ల్ధరిత్రి విప•రీతము లౌట యథార్థ మయ్యె నిం
తే గద నాదుచిత్తవిధ • మెల్లను దైవ మెఱుంగు నిప్పు డే
నేగితి నేని నిక్కము మ•హీసుత యాపద వచ్చు నీ కిటన్. 771
ఉ. సత్యము సర్వదేవతలు • సాక్షిగఁ బాపము లేదు నా యెడన్
నిత్యయశు న్రఘూత్తముని • నిక్కము తండ్రిని నిన్నుఁ దల్లిగాఁ
బ్రత్యహము న్దలంచుచుఁ ద•రంబుగ భక్తి యొనర్చుచున్న చో
భృత్యుఁ డటంచుఁ జూడక మ•హీసుత పాపము లాడఁ జెల్లునే. 772

వ. దేవీ యనర్హవాక్యంబులు పలుకుటయు సతులకుఁ జిత్రంబుగాదు స్వభావం బై యుండుఁ జాపల్యంబును గాఢ్యంబును ధర్మహైన్యంబును బరస్పరస్నేహకార్యవిచ్ఛేదకరణంబును వారల గుణంబు లట్లగుటం జేసి నీవలన నిట్టికూరవాక్యంబు పుట్టె నిది వినం జాల నివ్వాక్యంబులు శ్రవణంబునకు దీప్తనారాచసన్నిభంబు లై యున్నవి సత్యవాది నై ననన్ను నీవు పరుసంబు లాడిన తెఱం గంతయు నిచ్చటివనదేవత లందఱు సాక్షిభూత లై విను చున్నవారు గురువాక్యవ్యవస్థితుండ నైన నన్ను విచారింపక యిట్టి నిష్ఠురోక్తులు శంకించి పలికితి గావున స్త్రీత్వంబు స్వభావంబున దృష్టం బయ్యె ని న్నేమని గర్హించినం దీఱు నిప్పుడ నశింపు మని కోపంబు పెంపునం బలికి వెండియు రాముని సంస్మరించి యద్దేవికి మంగళం బొసంగువాఁ డై యి ట్లనియె. 773

ఉ. పోవక యున్నచో శకునిఁ • బోలె నను న్నిరసించెదా ర్తవై
పోవఁగఁ జూచిన న్రఘువిభుం డలుకం గృప దప్పు రెంట నా
కావహిలుం దిరస్కరణ • మైనను నీవచనం బమోఘ మౌఁ
గావున నీకు స్వస్తి యగుఁ • గాక రయంబునఁ బోయివచ్చెదన్. 774

వ. దేవీ నిన్ను వనదేవతలు బహుప్రయత్నంబుల నేమఱక రక్షింపుదురు గాక ఘోరంబు లగునిమిత్తంబులు దోఁచుచున్నవి గావున నేను రామసహితంబుగాఁ జనుదెంచి క్రమ్మఱ నిన్ను విలోకింతునో విలోకింపనో యెఱుంగఁ బరిశుద్ధం బగుమనంబున మా రాక ప్రతీక్షించుచు నుండు మని పలికిన లక్ష్మణుని వచనంబులు విని యమ్మహీపుత్రి శోకబాష్పపరిప్లుత యై తీవ్రం బగువాక్యంబున ని ట్లనియె. 775

సీ. భావజసన్నిభుఁ • బరమదయానిధిఁ గౌసలేయుని రాముఁ • గానకున్న
మానక గోదావ•రీనదిఁ బడి యైన క్షోణీధ్రమునఁ నుండి • గూలి యైనఁ
నడుగక పెనుఁద్రాటి•నురిగొని యైనను వాలాయము విషంబు•గ్రోలి యైన
గర మర్థిఁ జిచ్చులో•నుఱికి యైనను మేను విడుతుఁ గాక మహాత్ము•విభునిఁ బాసి

తే. యన్యపురుషునిఁ బదమున•నైన సంస్పృశింప నేర్తునె మహనీయ•శీలు నజితు నమలుఁ ద్రిభువనసన్నుతుం•డై నరఘుకులోత్తమునిఁ బాసిజీవించి•యుండనొల్ల. 776

—— లక్ష్మణుఁడు రాముని యొద్దకు బోవుట. ——

వ. అని బహుప్రకారంబుల నాక్రోశించుచు నంత కంత కగ్గలం బైనశోకంబున నుదరతాడనంబుఁ గావించుకొనుచుఁ గన్నీరు మున్నీరుగా రోదనంబు సేయుచు శోకరసాధిదేవతయుం బోలెఁ జూపట్టుచున్న జానకిం జూచి లక్ష్మణుండు తత్కాలసదృశం బగువాక్యంబున ననూనయించిన నద్దేవి లక్ష్మణునితోడ నేమియుం బలుకక యూరకుండె నంత నా సౌమిత్రి ప్రదక్షిణంబును బ్రణామంబును గావించి యనుజ్ఞఁ గొని కలితచేతస్కుం డై జానకి నొంటి విడిచి

పోవం జాలక తిరిగి చూచుచు రామునిసమీపంబునకుం జనియె నంత
దశగ్రీవుండు నెడగని శ్లక్ష్ణకాషాయసంవీతుండును వామాంసన్యస్తయష్టికమండ
లుండును శిఖియు ధృతాతపత్రుండును సపాదుకుండును నై సీతావిశ్వాసార్థంబు
కపటపరివ్రాజకరూపం బంగీకరించి వేదఘోషంబు సేయుచుఁ బర్ణశాల
కడకుం జనుదెంచుసమయంబున. 777

ఆ. భీమకర్ముఁ డైన • యామినీచరుఁ జూచి, గాలి వీవ కుండెఁ • గడుభయమునఁ
కదలకుండెఁ దరులు • గౌతమివేగంబు, మాఱె మందసరణిఁ • బాఱుచుండె. 778

రావణుఁ డతిథిరూపధరుఁ డై సీతకడకు వచ్చుట.

వ. ఇట్లు భయదర్శనుం డగురావణుం డభవ్యరూపుం డయ్యును భవ్యరూపుం డై
పర్ణశాల సేరం జని యందుఁ బద్మహీన యైనపద్మచందంబున నొప్పుదాని
నపాంసులాశిరోమణి యగుదాని ననన్యసామాన్యలావణ్య యగుదాని రా
మార్తస్వరశ్రవణసంజాతశోక యై కన్నీరు నించుచుఁ బర్ణశాలామధ్యంబున
నాసీన యై యున్నదాని శుభస్వరూపిణి యగుదాని రుచిరదంతోష్ఠి యగు
దానిఁ బూర్ణచంద్రనిభానన యగుదానిఁ బద్మపలాశలోచన యగుదానిఁ
బీతకౌశేయవాసిని యగుదాని సీత నవలోకించి శశిహీన యైనరోహిణి
డాయుదారుణగ్రహంబుపోలికఁ జిత్రానక్షత్రంబు నాక్రమించు శనైశ్చ
రునికరణిఁ జంద్రసూర్యవిహీన యైనసంధ్య నావరించు మహాతమంబుకైవడి
రామలక్ష్మణరహిత యై యొంటి నున్నయద్దేవి డాయం జని తదీయసుష
మావిశేషంబున కచ్చెరు వందుచు మన్మథశరావిష్టుం డై ప్రశ్రితం బగువా
క్యంబున నిట్లనియె. 779

క. సలలిత మగునవపద్మిని, జలరుహమాలికను బోలె • స్వర్ణద్యుతి శో
భిలువలువఁ దాల్చి యలరెడు, కలికీ యెవ్వతవు నీవు • గహనమునందున్. 780

క. రతివో హరిణాంకునిసుద, పతివో వైకుంఠవిభుని • వరసతివో భా
రతివో యచ్చరవిన్నవో, యతివా నీచంద మతిద • యామతిఁ జెపుమా. 781

క. ఊరులు కరికరతుల్యము, లారయ జఘనము విశాల • మత్యు లసితరు
క్తారకములు రక్తాంతము, లీరీతిం దనరుచున్న • వెంతయు నీకున్. 782

చ. ధరశిఖరోపమం బుపచి • తంబు సువృత్తము సంప్రవల్గితం
బరయ మణిప్రవేకరుచి • రాభరణంబును స్నిగ్ధముఁ గ మనో
హర మతిపీనవృత్తము స • మంచితతాళఫలోపమాన మై
వఱలెడు నీకుచద్వయము • వారిజపత్రవిశాలలోచనా. 783

సీ. కలకంఠి నీమోము • కలువరాయనికాంతి లోఁ గొన్నకైవడి • బాగు మెఱసె
గోల నీపలుతీరు • కుందకుట్మలములపసఁ జూచి నవ్వెన • పగిది నొప్పెఁ
కలికి నీకంఠంబు • పలముఱె చెలువంబు చూఱఁగొన్నవిధానఁ • జూడ నయ్యెఁ

దరుణి నీనిడుదపెం•న్నెఱిగుంపు ఘనకాంతి రమణ గైకొన్న చం•దమున నలరె
తే. నళిచికుర నీదుసౌందర్య • మంతఁజూచి, నంత నాచిత్త మంతంత•కద్భుతముగఁ
గరఁగు చున్నది నూతోన్న•దకంబుచేతఁ, గడఁగి నిమ్నగాతీరంబు • గరఁగినట్లు.
తే. చారునేత్ర విలాసిని • చారు వేణి, చారునాసిక చారువి•శాలజఘన
యెట్టి తపములు గావించి • యిట్టిచెలువ, మిట్టితనుకాంతి వడసితి • విందువదన.
క. పిడికిటఁ బట్టఁగ నగు నీ, నడుము తిలసుమంబుఁ దెగడు • నాసిక బొమలు
న్నౌడవింటివానివిలుకై, వడిఁ జూడఁగ నయ్యె నహహ • వారిజనేత్రా. 786
ఉ. పన్నగకాంతల న్గరుడ•భామలఁ జారణచంచలాక్షులం
గిన్నరకామినీమణుల • ఖేచరతన్వుల సాధ్యకన్యలం
బన్నుగ మర్త్యభామినులఁ • బల్మఱుఁ జూచితిఁ గాని నీకు జో
డెన్నఁగ మూఁడు లోకముల • నెవ్వరిఁ గానము సుందరీమణీ. 787
క. వెలయుఁగ ముల్లోకంబులఁ, గలకాంతలలోన రూప•కౌశలసుషమో
జ్జ్వలసౌకుమార్యములచే, నళిచికురా యగ్రగణ్య • వైతివి గాదే. 788
చ. అతులితపుష్పపల్లవఫ•లాసవగుచ్ఛసుగంధిభూజసం
యుత మయి యొప్పురమ్యనగ•రోపవనంబుల నునికి మాని ఘో
రతరమృగాసురస్ఫురద•రణ్యమునందుఁ జరించు చున్నని
న్నతిసుకుమారిఁ జూచి హృద•యంబునఁ జాల విషాద మొందెదన్. 789
ఉ. మంచిపదార్థము ల్గుడిచి • మంజులచేలముఁ గట్టి కాంచనా
భ్యంచితహారము ల్దొడిగి • హాటకసౌధములందు సెజ్జపై
మంచివిలాసితోఁ గలిసి • మచ్చికతోడ సుఖింప కొంటి రా
త్రించరజుష్టఘోరవన•దేశమునం జరియింప నేటికిన్. 790
తే. నీవు గుడిచినయన్నంబు • నీవు దాల్చి, నట్టిసొమ్ములు నీమొలఁ • గట్టినట్టి
పుట్టమును నీవు వరియించి•నట్టిపురుషుఁ, డఖిలలోకోత్తరతఁ జాల•నలరుఁ దన్వి.
క. తరుణీ విద్యాధరివో, సరసిజముఖి యక్షసతివొ • చంద్రానన కి
న్నరివో సిద్ధాంగనవో, వరవర్ణిని లేక యిచటి•వన దేవతవో. 792
క. సరగంధర్వామరకి, న్నరచారణసిద్ధసాధ్య • నాగనభస్వ
ద్వరు లివ్వనిఁ జొర వెఱతురు, వరవర్ణిని యెట్లు నీవు • వచ్చితి చెపుమా. 793
క. వానరవాహనరిపుపం, చాననశార్దూలభల్లు•కాదిమృగంబు
ల్వాని భయపెట్ట కున్నవె, కాననమున నొంటి నుండఁ • గాతరనేత్రా. 794
క. ఘనతరమదాన్వితము లగు, వనశుండాలముల కాల•వాలం బిది యి
వ్వనమునకు నొంటి నేక్రియఁ, జనుదెంచితి వబ్జనేత్ర • సాహసబుద్ధిన్. 795
ఉ. ఎచ్చట నుండి యెచ్చటికి • నేగుచు నిచ్చటి కద్భుతంబుగా
వచ్చితి వుగ్రదైత్యపరి•వారనిషేవిత మైనకానలో

నిచ్చకు వచ్చినట్లు యిపు • డేల చరించెద వొంటిఁ జిక్కి నీ
సచ్చరితంబు నెల్ల వరు•స న్వినిపింపఁ గదే తలోదరీ. 796

వ. అని యివ్విధంబున దురాత్ముం డగు రావణుం డడిగిన వానిఁ గపటరూపునిం
గా నెఱుంగక నిక్కంబుగా బ్రాహ్మణుం డని నానావిధపూజల నతిథిసత్కా
రంబు గావించినం బ్రతిగ్రహించి. 797

క. అసదృశ మగుతత్కోమల, విశాలలావణ్యగరిమ • వీక్షించి తగ
న్దశముఖుఁ డాత్మవధార్థము, శశిముఖిహరణంబునందు • స్వాంతము నేర్చెన్.

వ. ఇట్లు జనకపుత్త్రి ద్విజాతివేషంబునఁ బాత్త్రకుసుంభధారి యై తనకడకు వచ్చిన
వాని నపహారణబుద్ధి యైనరావణుం జూచి యతిథిత్వంబున ద్వేషంబు సేయుట
కనర్హుం డైనబ్రాహ్మణాతిథినింబలె నతని సత్కరించి. 799

సీత యతివేషధారి యైన రావణున కర్ఘ్యపాద్యాదు లొసంగుట.

క. ఇది యాసన మిది యర్ఘ్యం, బిది పాద్యం బిది ప్రసూన • మిది వన్యఫలం
బిది మధుపర్క మొసంగితి, సదయతఁ జేకొనుము నీవు • సంయమివర్యా. 800

వ. అని పలికిన నారావణుండు ప్రతిపూర్ణభాషిణి యగుజానకిచేత నిమంత్ర్యమా
ణుం డై తత్ప్రీతిగ్రహణంబునందుఁ జిత్తంబుఁ జేర్చి తద్రూపసౌందర్యరేఖా
విశేషంబు విలోకించు చుండె నంత నవ్వైదేహి వానిలక్షణం బంతయు నుప
లక్షించి మృగయార్థం బరిగినశోభనాకారుం డగురామునియాగమనంబుఁ
బ్రతీక్షించుచు సారెసారెకు సముద్గ్రీవ యై శ్యామం బైనయువ్వనంబు విలో
కించుచు రామలక్ష్మణులఁ జాడఁ గానక పరివ్రాజకచిహ్నుండును నపహారణబుద్ధి
యుక్తుండును దురాత్ముండు నైనరావణునిచేత నిట్లు సంపృష్ట యై యితండు
బ్రాహ్మణుండును నతిథియుఁ గావున మద్వృత్తాంతం బెఱింగింప కున్న శపిం
చునో యని యొక్కముహూర్తంబు చింతించి తనవృత్తాంతం బెఱుకపడ ని
ట్లనియె. 801

క. అనుపమతేజోనిధి యగు, జనకునిపుత్త్రికను రామ•చంద్రునిభార్య
న్జను నెల్ల నన్ను జానకి, యని సీత యటంచుఁ బిలుతు • రనఘవిచారా. 802

క. పదిరెండువత్సరంబులు, ముద మలరఁగ నత్తయింట • మునుకొని భోగా
స్పదము లగుదివ్యసుఖములు, విదితంబుగఁ జాల ననుభ • వించితి విప్రా. 803

ఉ. అంతఁ ద్రయోదశాబ్దమున • నమ్మహికాంతుఁడు రాముని న్ధరా
కాంతునిఁ జేయఁ బూని కుతు•కంబున మంత్త్రులఁ గూడి సమ్మద
స్వాంతము తోడఁ జక్కఁగ వి•చారముఁ జేసి సునిశ్చితార్థుఁ డై
చింత దొఱంగి యున్నయెడఁ • జెచ్చెరఁ గైకయి దుష్టచిత్త యై. 804

సీతాదేవి తనవృత్తాంతమంతయు రావణునికిఁ జెప్పుట.

సీ. తనప్రాణవిభుఁ డైన•దశరథనృపుని సుకృతముచేఁ దగ వశీ•కృతునిఁ జేసి

కతిపవరంబులు • కరమర్థిఁ గాంక్షించి యొకటికి మన్నాథునకు వివాస
మొకటికి భరతున • కుర్వీశ్వరత్వంబుఁ గోరి యిప్పని సమ•కూర్పునంత
కాహారనిద్రావి•హారాదికము నొల్ల నట్లు సేయఁగ నోప • వైతి వేని

తే. రాము నభిషేకకాలంబె • ప్రాలు నాదు
జీవితాంతకాలం బని • భావమందుఁ
దెలియు మని యిట్లు దారుణో•క్తుల నలంచి
విభునిచిత్తంబు వేఱొక్క•విధముఁ జేసె. 805

వ. ఇట్లు ధర్మంబున నిర్బంధించి పలికిన సత్యప్రతిజ్ఞుం డగునద్దశరథుండు వరద్వయ
ప్రతిసిధత్వంబున నుపభోగక్షమంబు లైనసువర్ణరత్నాదికంబులు గొను మని
ప్రార్థించిన నద్దేవి యంగీకరింప దయ్యె. 806

తే. రూపవంతుండు సుగుణుం డ•పాపసమ్మ
తుండు భూతహితుండు శాం•తుండు లోక
కాంతుఁ డగునాదుభర్త య•కాలమునకు
నిరువదేనేండ్ల వయసువాఁ • డెన్నిచూడ.

క. ధరణీసుర యే నాఁటికి, బరువడిఁ బ్రాయంబుచేతఁ • బదునెనిమిదివ
త్సరములదానను విను మే, మిరువుర మిన్వయసుచేత • నెనయుచు నుండఁగ.

క. కామార్తుం డగుదశరథ, భూమివిభుఁడు సతికిఁ బ్రీతిఁ • బుట్టించుటకై
రామాభిషేచనవ్యా, యామంబునఁ జింత విడిచె • నవహితమతి యై. 809

క. మునుకొని యభిషేకార్థము, జనకునియభ్యాశమునకుఁ • జనుదెంచినరా
మునిఁ గన్గొని కైకయి యి, ట్లనియె న్సిరి కాసపడి ని•జార్థస్పృహ యై. 810

సీ. అనఘ భవజ్జన•కునిచే సమాజ్ఞప్త మైనయీనాదువా•క్యంబు వినుము
పదునాల్గువర్షముల్ • భరతుఁ డయోధ్యకు నాథుఁ డంజాఁకఁ గా•ననమునందు
మునివృత్తిఁ బూనిరా•ముఁడు వివాస మొనర్పఁ గలఁడంచు విభజించెఁ•గాననీవు
రయమున దండకా•రణ్యమునకుఁ బోయి తండ్రిని బ్రోవు స•త్యమున ననిన

ఆ. నట్లకాక యనుచు • సంబకుఁ బ్రియముగా, వ్రతముఁ బూని యా య•రణ్యమునకు
నరుగుదెంచె మత్స•మన్వితముగ నమ్మ, హాత్ముచరిత మిది ద్వి•జాగ్రగణ్య. 811

తే. ఒరుల కిచ్చుటె గాని తా • నొరులచేతఁ
గొనఁడు సత్య మాడుటె కాక • మనమునందు
బ్రమసి యైన నసత్యంబుఁ • బలుకఁ డెపుడుఁ
బృథివిలోపల మత్పతి • కిది వ్రతంబు. 812

వ. మఱియు నమ్మహాత్మునియనుజుండు లక్ష్మణుండు భ్రాతృస్నేహంబున ధనుష్పా
ణి యై రామసహాయార్థం బరుగుదెంచె నతండు శౌర్యాదిగుణంబుల సుప్రసిద్ధుం
డు సమరంబునందు సహాయుండు రాఘవుం డిత్తెఱంగునఁ దండ్రిచేత సమా

జ్ఞప్తుం డై యాచకులకు యథేష్టంబుగా ధనం బొసంగి రాజ్యాధికంబుఁ బరిత్య
జించి జటావల్కలంబులు ధరించి లక్ష్మణసహాయుం డై మత్సమేతంబుగా దండ
కారణ్యంబునకుం జనుదెంచె నై కేయీనిమిత్తం బేము మువ్వురము రాజ్య
ప్రచ్యుతుల మై గంభీర తేజంబున నివ్వనంబునం జరియించు చున్నవార మొక్క
ముహూర్తం బిచ్చట నివసించితి వేని రురుగోధావరాహంబుల వధించి తన్మాం
సంబును వన్యఫలంబులును బుష్కలంబుగా సంగ్రహించుకొని మద్విభుండు
చనుదెంచు నయ్యధిపునిచేత నాతిథ్యంబుఁ గొని యవ్వల యథేచ్ఛం జన
వచ్చు నని కపటవిప్రవేషధరుం డైనరావణునితోఁ దనవృత్తాంతం బంతయు
నుడివి వెండియు ని ట్లనియె. 813

క. ధరణీసుర యొంటిని దు, శ్చర మగునీగహనమందు ♦ సాహసభంగిం
జరియించె దేల యేర్పడఁ, దిరముగ నీచంద మెల్లఁ ♦ దెల్పుము నాకున్. 814

రావణుండు సీతాదేవికిఁ దన నిజస్వరూపం బెఱింగించుట.

ఉ. నా విని యానిశాటకుల ♦ నాథుఁడు రావణుఁ డిట్లు పల్కె నో
తన్వి వరపుత్రికామణి జ ♦ గత్త్రయ మెన్నఁదుష్ప్రధర్ష బా
హావిభవంబుచేఁ జకిత ♦ మై శరణంబును గాన దట్టి నే
రావణనామధేయుఁడ ధ ♦ రాధరధీరుఁడ దైత్యనాథుఁడన్. 815

చ. జనకతనూజ కుందనపుఁ ♦ జాయల నీనెడునీదురూపముం
గని నిజకాంతలందు రతి ♦ కాంక్ష దొఱంగితిఁ దొల్లి బల్మిచే
ననుపమలీలఁ జేకొనిన ♦ యచ్చరమిన్నలలోన నీవు నా
కనిశము నగ్రభార్య వగు ♦ మత్కృతసౌఖ్యము నీకుఁ గల్గెడిన్. 816

చ. లవణపయోధిమధ్యమున ♦ లంక యనాఁ జెలువొందు మత్పురం
బవిరళభోగభాగ్యముల ♦ కాస్పద మై గిరిమూర్ధమందు నుం
డు వలసినట్లు సంతతము ♦ నుం గడువేడుక నన్నుఁ గూడి ర
మ్యవనములం జరింప మబ ♦ లా యిటు లూరక డయ్య నేటికిన్. 817

చ. అలికులవేణి నాకు ముద ♦ మారఁగ గేహిని వైతి వేని యి
మ్ముల మణిహేమభూషణవి ♦ భూషితపంచసహస్రసుందరుల్
చెలువుగ నీకు దాస్యములఁ ♦ జేయుచు నుండఁగ రాజసంబునన్
విలసదమేయసౌఖ్యముల ♦ వీగుదు విట్లు కృశింప నేటికిన్. 818

సీతాదేవి రావణునిఁ దృణీకరించి పలుకుట.

తే. అన విని సతీశిరోమణి ♦ యైనసీత, తీవ్రకోపంబుచే వానిఁ ♦ దృణము గాఁగ
నెంచిమదినాదరింపక ♦ యిట్టు లనియెఁ, జూపుల నె వానియాయువుఁ ♦ జూఱకొనుచు.

సీ. గిరివోలె నచలుఁ డు ♦ ర్వరవోలెఁ దాలిమి గలవాఁడు హరివోలెఁ ♦ గమ్రతేజుఁ
డంబుధివోలెఁ దా ♦ నక్షోభ్యుఁ డాపూర్ణశశివదనుండు ప్ర ♦ సన్నయశుఁడు

సింహసంహననుండు•సింహవిక్రాంతగామియు నృసింహుఁడుమహా• మేచకాంగుఁ
డాజానుబాహుఁ డ•నర్గళాయుధదీప్తుఁ డతిశూరుఁ డతిధీరుఁ • డతిగభీరుఁ
తే. డధికసుకుమారుఁ డభిరాముఁ • డరివిరాముఁ
డమితగుణధాముఁ డగురాముఁ • డనవరతము
గలియు నాకమ్మహాత్ముని • వితతబుద్ధిఁ
బాయ కెప్పుడు సేవింతు • ఛాయపగిది. 820
తే. సర్వలక్షణయుక్తుండు • సత్యసంగ, రుండు న్యగ్రోధపరిమండ•లుండు గుణని
ధానము జితేంద్రియుఁడు నైన• ప్రాణవిభుని, మాన కెప్పుడు సేవించు• దాననసుర.
చ. రభసముచేత జంబుకము • రావణ సింహిని బోలె నీవు దు
ర్లభ నగునన్నుఁ గైకొనఁ ద•లంచితి వక్కట చండభానుస
త్ప్రభగతి నేను నీకును గ•రంబునఁ దాఁక నశక్య నింద్రస
న్నిభుఁ డగురాముపత్ని యొక•నీచున కబ్బునె రాక్షసాధమా. 822
తే. అర్కకులునకుఁ బ్రియపత్ని• నైన నన్నుఁ, గర మపహరింపఁదలఁచిన• కారణమునఁ
గుటిలరాక్షస క్షీణభో•గుండ వగుచుఁ, గనకతరువుల నిప్పుడ• కాంచె దీవు.
సీ. ఆఁకలి గొన్న గ•జారికోఱలు దీయఁ దలకొన్నవాని మం•దరనగంబు
నరచేతఁ బ్రహరింప • నాస చేసినవానిఁ గాలకూటవిషంబుఁ • గ్రోలఁ జూచు
వాని మంగలకత్తి•చే నాలుకను ద్రుంచుకొనఁ జూచువానిఁ బెం•న్గుండు మెడను
దవిలించుకొని వార్ధి • దాఁటఁ గోరెడువాని సూదిచేఁ గనుగ్రుమ్మఁ•జూచువాని
తే. రాజకులభూషణుం డైన • రాఘవునకుఁ
గూర్చుప్రియురాలి నగునన్ను • ఘోరభంగి
నపహరింపఁ దలంచిన•యట్టినిన్ను
దానవాధమ సరిగాఁగఁ • దలఁప వలదె. 824
సీ. రాక్షసాధమ నీవు • రాముని ప్రియభార్య నైననన్ను హరింప•నాత్మఁ దలఁచి
తది యెంత యవివేక•మాదిత్యసోములఁ గరములఁ బ్రహరింపఁ•గాంక్ష యిడిన
యట్లు నిర్ముక్తఘో•రాహిముఖంబునకోఱలఁ బెఱుకంగఁ • గోరినట్లు
వారక మండెడు•వహ్నిని జెఱఁగున ముడువంగ మదిలోనఁ • బూనినట్లు
తే. మొనసి ఘోరకాలాయస•ముఖము లైన
శాతశూలాగ్రములమీఁద • సంచరింపఁ
గాంక్షఁ జేసినయట్లగుఁ • గాదె రాము
కూర్మిపత్నిని నను మదిఁ • గోరు టెల్ల. 825
ఉ. అంబుధిపల్వలంబులకు • హంసబకంబులకున్ ఖగేంద్రకా
కంబులకున్ మృగేంద్రశశ•కంబులకు న్మదహస్తిరాడ్బిడా
లంబుల కెంత యంతర మి•లాస్థలిఁ గన్పడు నంత తారత

మ్యం బగు నాదుభర్తకు ని• శాటకులాధము నీకుఁ జూడఁగన్. 826

వ. మఱియు నమృతారనాళంబులకు మద్గుమయూరంబులకుఁ గాంచనసీసంబులకుఁ జందనవారిపంకంబులకు సారసగృధ్రంబుల కెంత తారతమ్యంబు గల దంత తారతమ్యంబు రామునకు నీకునుం గల దదియునుంగాక. 827

ఉ. వాసవసన్నిభుండు రఘు•వర్యుఁడు కార్ముకబాణపాణి యై
భాసురలీల ఘోరరణ•భాగమునం దగ నిల్చి యుండ నీ
చే సముదగ్రదోర్బలము•చే హృత నయ్యెను నన్ను లోకసం
త్రాసన మక్షికాన్వితఘృ•తంబుగతిం గొనలేవు దక్కఁగన్. 828

మ. అని యిభ్భంగి నదుష్టభావ యగున•య్యంభోజపత్త్రాక్షి దు
ష్టనిశాటుం డగుపంక్తికంధరునితో• సక్రోధ యై పల్కఁ గ్ర
క్కున వాతోద్ధత యైనరంభగతి సం•క్షోభించి కంపించెఁ ద
త్తనుసందర్శనజాతసాధ్వసమునం• దైన్యంబు వాటిల్లఁగన్. 829

వ. ఇవ్విధంబునఁ దలంకు చున్న వైదేహి నవలోకించి మృత్యుసమప్రభావుం డగు రావణుండు వికటభ్రుకుటిదుర్నిరీక్షుం డై తనకులంబును బలంబును గర్వంబును నామంబును సర్వంబునుం దేటపడ నెఱింగించి యద్దేవికి భయంబుఁ బుట్టింతుఁ గాక యని తలంచి సంరబ్ధపరుషం బగువాక్యంబున ని ట్లనియె. 830

రావణుండు సీతాదేవికిఁ దనపరాక్రమాతిశయముఁ దెల్పుట.

ఉ. మానిని మృత్యుదేవతకు• మర్త్యులు పోలె సురాసురాదు లె
వ్వానికి సంతతంబుఁ బెను•వంతఁ దలంకుదు రట్టియేను దీ
ప్తానలతుల్యతేజుఁడ ధ•నాధిపుతమ్ముఁడఁ బంక్తికంఠుఁడ
న్మానితబాహుశౌర్యుఁడ స•మస్తనిశాటకులాధినాథుఁడన్. 831

చ. రణమున గుహ్యకేశ్వరుఁ బ•రాజితుఁ జేసి యతండు భీతిఁ బ
ట్టణముఁ దొలంగి వెండిమల•తావుగఁ జేసి వసించి యుండఁ దన్
మణిమయదేవనిర్మితస•మంచితకామగపుష్పకంబుఁ గై
కొని భువనత్రయంబున న•కుంఠితశక్తిఁ జరింతు నిచ్చలున్. 832

క. మృగనేత్ర జాతరోషుఁడ, నగు నాముఖంబుఁ జూచి•నంతనె సురయ
క్షగరుడగంధర్వాదులు, మిగులఁ బరిత్రస్తు లగుచు• మొలఁగుదు రెందున్. 833

చ. కువలయగంధి యే నెచటఁ• గోరి వసింతుఁ జరింతు నచ్చటం
బవనుఁడు వీవ నోడు సిత•భానుఁడు వెన్నెల గాయ నోడు నా
రవియుఁ దపింప నోడును ధ•రాజములుం గదలంగ నోడు వ
హ్ని వెలుఁగ నోడు ధాత్రిఁ బ్రవ•హింపఁగ నోడు నదుల్భయోద్ధతిన్. 834

చ. లవణపయోధిమధ్యమున• లంక యనంగఁ జెలంగు మత్పురం
బవిరళభోగభాగ్యముల• కాస్పద మై మణిసాలసౌధ మై

ప్రవిమలపద్మకైరవవి•రాజితనవ్యసరోభిరామ మై
దివి బలభిత్పురంబువగి•దిన్ క్షితిభృచ్ఛిఖరాగ్రమండలిన్. 835

వ. అదిమఱియు రమ్యప్రాసాదసంబాధంబును మణిచత్వరసభాభవనంబును వైడూ
ర్యద్వారతోరణంబును హస్త్యశ్వరథసంకులంబును విచిత్రశిల్పనిర్మితహేమ
కక్ష్యంబును సర్వకామఫలప్రదనానావిధసురతరుఫలకిసలయకుసుమరసాస్వాద
మత్తకీరశారికాకలకంఠమధుకరమధురశబ్దాయమానమహోద్యానశోభితంబు
ను నై యొప్పు నప్పురంబునందు 836

క. ననుఁ గూడి సంతతంబును, మన మలర వసించి తేని • మానిని మనుజాం
గనలస్థితియవుడు తోఁచెడు, మనమునకుం జూడఁ దృణస•మానం బగుచున్.

వ. మఱియు నాలంకాపురంబున మత్సమర్పితదివ్యభోగంబు లనుభవించునప్పుడు
మానుషుండును గతాయుష్యుండు నగు రామునిఁ గల నైనఁ దలంచుకొన వది
యునుం గాక. 838

చ. అనుపమగాత్రి పంక్తిరథుఁ • డగ్రసుతుం డనుకూర్మి మాని రా
ముని లఘువీర్యుఁ డంచు వన•భూమికిఁ ద్రోచి ప్రియాత్ముఁ డౌ కని
ష్ఠుని నరనాథుఁ జేసె నది • చూచియు నీ విపు డట్టిహీనవ
ర్తనుఁడు జడుండు మర్త్యుఁ డగు•రామునిపైఁ దమిఁ గూర్చ నేటికిన్. 839

తే. తాపసుండును విగతచే•తనుఁడు మఱియు
భ్రష్టసామ్రాజ్యుఁ డైనయా•రాముచేత
నేమికార్యంబు మానవుఁ • డెంతవాఁడు
విడువు మాతనిపైఁ బ్రేమ • వినుతగాత్రి. 840

ఉ. ఇంతిరో నిన్నుఁ జూచి మరుఁ • డేఁపఁగ నిచ్చటి కార్తిఁ దూలి నా
యంతన వేఁడ వచ్చితి సు•రారికులాగ్రణి నైన నన్ను బ
ల్వంతలఁ బెట్టి తేని యబ•లా పరితాపము నొందె దవ్వలం
బంతముతోఁ బురూరవునిఁ • బాసినయూర్వశిభంగి నంగనా. 841

వ. మఱియు మానుషుం డగురాముండు సంగ్రామంబున నా యంగుళితో నైన
సాటి సేయం దగఁడు. 842

చ. తరుణిరో నీదుభాగ్యమునఁ • దప్పక నిచ్చట నొంటి నీకు నే
దొరకితిఁ ద్రోచి పుచ్చ కిఁకఁ • దొరపు వేడ్కఁ భజింపు నన్ను దు
ర్భరతరబాహుశౌర్యమున • వ్రాలినవాఁడిమగండ రాముఁడుం
గర మనిలోన నన్నుఁ జెన•కంగ సమర్థుఁడు గాఁడు చూడఁగన్. 843

ఉ. నా విని భూమిపుత్త్రి నయ•నంబుల నెఱ్ఱఁదనంబు దోఁపఁ గో
పావిలచిత్త యై వికసి•తానన యొప్ప రఘుప్రవీరుని
న్భావమునం దలంచుకొని • మాటికి దుర్వచనంబు లాడు నా

రావణుఁ జూచి దారుణశ•రప్రతిమోక్తులఁ బల్కె నుగ్రతన్. 844

తే. అఖిలభూతనమస్కృతు • నమితతేజు
నగ్రజుని గుహ్యకేశ్వరు • నాదిదేవ
సఖుని దురమునఁ గదిసి దు•స్సహమహోగ్ర
కలుష మొనరింప నెబ్భంగిఁ • దలఁచి తొక్కొ. 845

తే. పుడమి నెవ్వారి కిట్టిదు•ర్బుద్ధి పుట్టె, కర్కశుఁడ విట్టిజడుఁడవు•కలుషరతుఁడ
వైననీ వధినాథుఁడ•వైతి వట్టి, ఖలులు దైత్యులు నశియింపఁ•గలరు నీచ. 846

క. సురపతిసతి యగుశచి నప, హరించి బ్రతుకంగ వచ్చు • నాదిత్యకులే
శ్వరునిసతి నైనన న్నప, హరించి బ్రతుకంగఁ గూడ • దమరవిరోధీ. 847

వ. మఱియు రామభుజప్రాకారరక్షిత నైనన న్నపహరించి నీవమృతంబుఁ ద్రావి యైన బ్రతుకం జాల వని యిట్లు నిరసించి పలికిన సీతవాక్యంబులు విని రావణుండు హస్తతాడనంబుఁ జేసి ప్రావృట్కాలమేఘంబుకరణి మేనుఁ బెంచి వైదేహిం జూచి వెండియు నిట్లనియె. 848

ఉ. మానిని మత్త వాట విను • మామకవీర్యపరాక్రమంబు లిం
తైన నెఱుంగ వైతి నిఖి•లాబ్ధులు రొంపి యొనర్తు మృత్యువుం
బూని వధింతు బాణముల • భూమిని బ్రద్దలు వాపుదుం గరం
బానలినాప్తచంద్రుల శ•యంబులఁ దాళగతి న్ధరించెదన్. 849

క. భూమీశతనయ రాముని, పై మమతఁ బరిత్యజించి • భావమున ననుం
గామించి వల్లభునిఁ గాఁ, గామదుఁ గాఁ గామచరునిఁ•గాఁ దలఁపు మిఁకన్. 850

తే. అని పలికె నప్డు సంక్రుద్ధుఁ•డైనవాని, నేత్రములు భానుమండల•నిభము లై కృ
శానుకల్పంబు లై క్షుత•జప్రభంబు, లగుచుఁ బింగళోపాంతంబు • లై తనర్చె.

వ. అప్పుడు రావణుండు సౌమ్యం బైనభిక్షురూపంబుఁ బరిత్యజించి సకలభయంకరం బైననిజరూపం బంగీకరించి మహాకాయుండును సంరక్తనయనుండును దప్తకాంచనకుండలుండును నీలజీమూతసన్నిభుండును దశాస్యుండును వింశతిభుజుండును గార్ముకబాణతూణీరధరుండును రక్తాంబరుండును క్రోధావిష్టచిత్తుండు నై వసనాభరణోపేత యై సూర్యమరీచిభంగి నొప్పు చున్న స్త్రీరత్నం బైనజానకి నవలోకించి యిట్లనియె. 852

మ. వినుతాంగీ కులశీలవంతుఁ ద్రిజగ•ద్విఖ్యాతచారిత్రు భ
ర్తను గాఁ గోరితి వేని సమ్మద మెల•ర్ప న్నన్నుఁ గైకొమ్ము నీ
కనురూపప్రియవల్లభుండ భువనా•ధ్యక్షుండ నబ్భంగిఁ గై
కొన వేనిం బెనుఁగిన్కఁ బూని హృదయ•క్షోభంబుఁ గావించెదన్. 853

క. మానుషభావము విడువుము, పూనిక నిఖిలాసురో•త్తముఁడ నగునాపై
మానిని భావము సేర్పుము, మానసమున నితరచింత • మానుము తన్వీ. 854

తరల. పడఁతిమాటకు రాజ్యసంపదఁ • బ్రాభవం బెడఁబాసి యె
వ్వఁడు భయంకరకాననోర్వికి • వచ్చె నట్టిగతాయువుల్
జడుఁడు రాజ్యవిహీనుఁడుం బర • సంభృతుం డగు రాముపై
విడువ కీ విపు డేగుణంబుల • వేడ్కఁ గూర్చితి చెప్పుమా. 855

రావణుఁడు సీతాదేవి నెత్తికొని పోవుట.

వ. మఱియు దుర్మతియు నసిద్ధార్థుండు నగు రామునిమీఁద మోహంబు విడిచి భర్తను గా నన్ను వరింపు మని యివ్విధంబున విప్రలాపంబులు పలుకుచు దుష్టాత్ముం డగు రావణుండు కామమోహితుం డై వైదేహి డగ్గఱి యంతరిక్షంబు నందు బుధుండు రోహిణింబోలె బలాత్కారంబున నొక్కకరంబున శిరోజంబులును వేఱొక్కకరంబున నూరువులునుం బట్టి యెత్తి యంతలోన సన్నిహితం బై సమాయామయహేమాంగఖరయుక్తదివ్యరథం బారోహించి యద్దేవి నంకభాగంబున నిడుకొని పరుషవాక్యంబులం దర్జించుచు రయంబున రథంబుతోఁ గూడ గగనంబున కెగసె నప్పుడు తీక్ష్ణదంష్ట్రిండును మహాభుజుండును మృత్యుసంకాశుండును గిరిసన్నిభకాయుండు నగురావణుం జూచి భయార్తు లై వనదేవత లాక్రోశించు చుండిరి యివ్విధంబున నకామ యగుదాని భయార్త యై దూరగతుం డగు రామునిం జీరుదాని నురనాగాంగనభంగి వివేష్టమాన యగుదాని యశస్విని యగుజానకి బలాత్కారంబునం గైకొని దురాత్ముం డగుదశగ్రీవుం డంబరంబునం జనుసమయంబున. 856

సీతాదేవి రావణహృత యై రామలక్ష్మణులం దలంచి విలపించుట.

తే. రావణునిచే గృహీత యై • రామపత్ని, తనదుదురవస్థ కెంతయుఁ • దలఁకి చాల
వగలఁ బొగులుచు నున్మత్త • పగిదిభ్రాంత, హృదయ యగుచు విలపించుచు • నిట్టులనియె.
ఆ. కామరూపుఁ డైన • ఖలరాక్షసునిచే గృ, హీత నైననన్ను • నెఱుఁగ వైతి
హా కృపావిధేయ • హా సుమిత్రాసుత, హా గురుప్రసాద • హా సుహాత్మ. 858
తే. ధర్మహేతువువలన స • ర్థమును జీవి, తమును సుఖమును దృణముగాఁ • దలఁచితీవ
ధర్మమున ప్రియమాణ నై • తలఁకునన్ను, నృపకులోత్తమ గనుఁగొన • నేరవుగద.
క. అనఘా నీ వవినీతుల, కనవరతము శిక్షకుండ • వైతివి నేఁ డీ
యనువునఁ బాపముఁ జేసిన, దనుజుని శాసింప వేల • దయ దప్పె నొకో.
తే. పరఁగ నవినీతజనకృత • పాపమునకు, జగతి సద్యఃఫలప్రద • ర్శనము లేదు
కాల మందుకు సహకారి • కారణ మగు, సస్యపాకంబునకుఁ బోలె • సంతతంబు.
వ. అని పలికి రావణు నుద్దేశించి నీవు కాలోపహతచేతనుండ వై యీకర్మంబుఁ గావించితి వింక రామునివలన ఘోరంబును జీవితాంతకరం బైనవ్యసనంబు నొందఁ గల వని పలికి వెండియు. 862
క. ఆకస్మికముగ దానవుఁ, డీకరణిం గొనుచు బలిమి • నేగెడు నన్నుం

ప్రాకృతకర్మఫలంబులు, చేకూడెం గాక యేల • చింతింపంగన్. 863

తే. కాలచోదితుఁ డై వీఁడు • కాంతుచేత, నన్ను ముచ్చిలి గొనిపోవు • చున్నవాఁడు
వీరశేఖరుఁ డైననా • విభునిచేత, సందియము లేదు పంచత్వ • మొందఁ గలఁడు.

క. ఈపాపాత్మునిచే నే, నీపట్టునఁ జిక్కుచుండ • నిఁకఁ గైకయి దా
నేపార బంధుయుతముగ, దీపించుచు నుండుఁ గాదె • తీఱనికోర్కెన్. 865

ఉ. కాననసీమయందు దశ • కంఠుఁడు ముచ్చిలి దుర్వినీతుఁ డై
పూనిక భూమిపుత్రిఁ గొని • పోయెడు వేగమె నీవు ప్రోవ రా
వే నృప ధర్మశీల రఘు • వీర యటంచుఁ గృపారతి న్జన
స్థాననగంబులార యల • సౌరకులాగ్రణితోడఁ జెప్పరే. 866

క. రావణుఁడు జానకిం గొని, పోవుచు నున్నాఁడు వేగ • ప్రోవు మటంచు
న్నావిభునితోడఁ జెప్పుము, వావిరిఁ గృపతోడ మాల్య • వద్గిరినాథా. 867

క. నిరుపమతరంగమాలా, పరికలితమరాళచక్ర • బకసాదనవి
స్ఫురితఘనగౌతమీనది, నరనాథునితోడఁ జెప్పు • నా తెఱఁగెల్లన్. 868

చ. తిరముగ నిందయున్నవన • దేవతలార మృగంబులార ఖే
చరవరులార సిద్ధముని • సంతతులార దశాననుండు బం
ధురగతి సీత నెత్తికొని • దొంగిలి పోయెడు నంచు మీరు మ
ద్వరునకుఁ జెప్పుఁ డార్తిసత • తంబు మిముఁ శరణంబు వేఁడెదన్. 869

చ. యమునకుఁ జిక్కినట్టిసతి • నైన వెసన్ విడిపింపఁ జాలునం
తమహిమ గల్గువాఁడు రఘు • నాయకుఁ డీపని విన్నయంత వి
క్రమమున వీనిఁ దాఁకి పటు • కాండహతి న్వధియించి మించి య
శ్రమమున సీతుణంబె సుక • రంబుగ నన్విడిపింప కుండునే. 870

వ. అని బహుప్రకారంబుల విలపించుచు నమ్మహీపుత్రి పురోభాగంబున వనస్పతిగతుం డైనగృధ్రనాథుం డగుజటాయువునుం జూచి భయకంపితాంగి యై డగ్గుత్తికతో ని ట్లనియె. 871

ద. రాముఁడు లేనిచో నను న • రణ్యమునం గొనిపోవుచున్నవాఁ
డీమనుజాశనుండు పత • గేశ్వర వీఁ డతిశూరుఁ డౌట సం
గ్రామతలంబునం దగ భ • రం బగు నీకు జయింపఁ గాన సు
త్రామనమానుఁ డైనరఘు • రామున కింత యెఱుంగఁ జెప్పవే. 872

జటాయువు రావణునికి హితోపదేశముఁ జేయుట.

ఉ. నా విని యజ్జటాయువు వ • నస్పతిపై నిదురం దలంగి యా
రావణు వానియంకమున • రాముని జీరుచు నేడ్చుజానకీ
దేవిని జూచి ఱెక్కలు వి • దిర్చి శితాయతతుండుఁ డై మహా
గ్రావముభంగి గాత్ర మల • రం బరుషోక్తుల వాని కిట్లనున్. 873

ఉ. ఓరి దశాస్య యేను విహం•గోత్తముఁడ న్భుజవీర్యవిక్రమో
ద్దారుఁడ సత్యసంశ్రయుఁడ • ధర్మవిదుండ జటాయు వండ్రు నా
పేరటు పెక్కుకయ్యములఁ • బెద్దయు విశ్రుతిఁ గన్నవాఁడ సాం
పార వసించి యుండుదుఁ గ•దా బహుకాలమునుండి యిచ్చటన్. 874

తే. సర్వలోకంబునకు రాజు • సత్యసంధుఁ, డింద్రవరుణోపముం డతి• హితుఁడు లోక
ములకుశూరుండుదశరథ•పుత్త్రుఁడలరు, రాముఁడనసర్వసుగుణాభి•రాముఁడగుచు.

ఉ. ఏసతి బల్మి నెత్తికొని • యేగఁగ నీవు దలంచి తాసతిఁ
భూసుతఁ గా నమేయగుణ•పుణ్యచరిత్రనుగాఁ బతివ్రతో
ల్లాసినిగాఁ గనద్గుణవి•లాసిని గా నలరాముపత్నిఁ గా
శ్రీసమఁగాఁ బవిత్రకుల•శీలను సీతను గా నెఱుంగుమీ. 876

ఉ. రాముఁడు సూర్యవంశ్యుఁ డభి•రాముఁడు భూరిభుజాపరాక్రమో
ద్దాముఁడు కీర్తనీయగుణ•ధాముఁడు ఘోరబలాధికాసుర
స్తోమవిరాముఁ డుగ్రరణ•సోముఁడు వీర్యజితైకపింగను
త్రాముఁడు భూరిదోర్విజిత•రాముఁడు సుమ్ము నిశాచరాధమా. 877

ఉ. రావణ ధర్మశీలుఁ డగు•రాజు పరాంగన నెట్లు గోరు నా
హా విను మందు రాజసతి • యంబయుఁ బోలె సురక్షణీయ యౌఁ
గావున నీతెఱంగు గొఱ • గా దిఁక నీచమనీష మాను ము
ర్వీవరుఁ డైనరామున క•రిష్టముఁ జేసి మనంగ వచ్చునే. 878

తే. ధీరుఁడగువాఁడు పరులునిం•దించునట్టి, పనియొనర్పఁడు తనపత్ని•తనకు నెట్లు
రక్ష్యయౌనట్లు పరవిమ•ర్శనమువలనఁ, బరసతులురక్షణీయులు • పరులకెందు.

వ. రాక్షసేంద్రా శాస్త్రపర్యాలోచనంబునం దతిసూక్ష్మదృష్టిగలవారి కైనఁ బరమ దుర్బోధంబు లైనధర్మార్థకామంబులు రాజుకంటె నితరు లగువారు రాజు ననుసరించి కావింతురు కావున ధర్మోపదేశపరుం డగురాజున కధర్మప్రవృత్తి యనుచితం బై యుండు సర్వావస్థలయందును ధర్మంబె యాచరింపవలయు సద్వృత్తు లగురాజులు శాస్త్రవిరుద్ధం బైనకామాదికంబు నిచ్చగింపరు. 880

తే. యామినీచరధర్మార్థ•కామములకు, రాజు స్థానంబు గావున • రమణ•శోడఁ
బుణ్యపాపంబులునుయశం•బునుశుభంబు, రాజమూలంబులై చెల్లు• రాక్షసేంద్ర.

తే. ధరణిఁ బాపాత్ముఁ డగువాఁడు•తనకయోగ్య, మైనదివ్యవిమానంబు•నధిగమించి
నట్లు చపలుండ వగునీ వ•నర్హమైన, విభుత నెభ్భంగి నొందితి • విబుధవైరి.

తే. పరఁగ నెవ్వాని కెద్ది స్వ•భావ మదియుఁ, జాల దురతిక్రమం బగుఁ • జపలచిత్తు
లైనవారిగృహంబుల • నధివసింపఁ, జాల దిలఁ బెద్దకాల మైశ్వర్య మసుర.

ఉ. రాముఁడు నీకుఁ దొల్లి యప•రాధముఁ జేసి యెఱుంగఁ డట్టిబా
హామహిమాభిరామున క•హస్కరతేజున కెగ్గు సేయఁగా

నీమది నెట్లు చూచితివి • నిక్కము దీనఁ బొసంగుఁ జేటు సం
గ్రామమునం దదీయపటు•కాలకటాక్షనిభాస్త్రసంహతిన్. 884

ఉ. ఏమనుజేంద్రుపత్ని నిపు • డేఘన మ్రుచ్చిలి పోయె దారఘు
స్వామిపరాక్రమంబు భుజ•శక్తియు నోర్వఁగ నోపు నేఘనుం
డీమహిఁ జుప్పనాతికయి • యింతకు మున్ను ఖరాసురుండు త
ద్భీమకృతాంతదండనిభ•దీప్తశరాహతి నుర్విఁ గూలఁడే. 885

చ. కడువడిఁ గంఠలగ్న మగు•కాలునిపాశముగాఁ జెలంగున
న్నడిచినవిస్ఫులింగముగఁ • బుక్కిటఁ బట్టినదుర్విషంబుగాఁ
గడఁక నెఱింగి సీత నిట • గ్రక్కున డించి తొలంగు మట్లు గా
నొడఁబడ వేనిఁ గూలెదు త•దుగ్రశరార్చులఁ గాలి వ్రేల్మిడిన్. 886

క. హరివజ్రము నిజహేతులఁ, గర మరుదుగ వృత్రదైత్యుఁ • గాల్చినభంగి
న్నరపతి నయనోత్థితశిఖి, ఖరదహనార్చులను నిన్నుఁ • గాల్పక యున్నే. 887

వ. రావణా యేభారద్రవ్యంబు నరుఁ బీడింప దట్టిదాని మోవం దగు నేయన్నంబు రోగంబు నుత్పాదింపక జీర్ణించు నట్టియన్నంబు భుజింపం దగు నేకర్మంబుఁ జేసినఁ గీర్తియశోధర్మంబులు నశించు నట్టికర్మం బెవ్వం డాచరించుఁ బ్రమాదంబునం గావించె నేని దాన శరీరఖేదంబు గలుగు నంతియె కాని ఫలం బేమియు లేదు నా కఱువదివేలవత్సరంబు లతీతంబు లయ్యె నాఁట నుండి పితృపైతామహం బైనఖగరాజ్యంబుఁ బరిపాలించు చున్నవాఁడ. 888

చ. స్థిరచిరకాలము న్మనుట•చేఁ గడు వృద్ధుఁడ నైతి నేను నీ
వరయఁగఁ బ్రౌఢమూర్తివి శ•తాంగివి ధన్వివి ఖడ్గి వస్త్రివై
వఱలుదు వైన నేమి యని•వారణచాతురి నన్ను మీఱి యి
ప్పురుసున నీకు రాఘవుని•పత్నిని జేకొని పోవ వచ్చునే. 889

వ. మఱియు ద్రవద్రవ్యం బగుటవలన క్షీరంబు మాడ్కి సుర పేయం బనియెడునది మొదలుగాఁ గలతర్కసంయుక్తయుక్తులచేత సురపేయంబు గా దని నిషేధించునట్టి నిత్యం బైనదాని నిరపేక్షలక్షణం బైనవేదశ్రుతిని బురుషుం డెట్లు హరింప శక్తుండు గాఁ డట్లు నీవు సీత నామ్రోల బలాత్కారంబున నపహరించుటకు శక్తుండవు గావు మహాత్ము లగురామలక్ష్మణులు దూరగతు లగు చుండఁ జౌర్యంబున వైదేహిం గొని భయంబునం బరువెత్తుచున్నవాఁడవు నీవు శూరుండ వేని నాతో ద్వంద్వయుద్ధంబు సేయుము కాదేని యొక్కముహూర్తంబు నిలువుము పెక్కుమాఱు లెవ్వానిచేత సంగ్రామంబున దైత్యదానవులు పెక్కండ్రు నిహతు లై రట్టిజటావల్కలధరుం డైనరాముండు చనుదెంచి జనస్థానగతుం డైనఖరునిం బోలె నిశాతసాయకంబుల నిన్నుం బడవైచి తన పత్నిం గొనిపోవు నే నారామునకు సచివుండ నాయొడలఁ బ్రాణంబు లుండ

నీవు వైదేహి నెత్తికొని పోవం జాలవు ప్రాణంబు లర్పించి యైన రామునకు
దశరథునకు హితంబుఁ గావింపం దగినవాఁడ నోపినకొలంది నీకు యుద్ధాతిథ్యం
బొసంగెద నీకుఁ బ్రాణంబుల దెస నాస గల దేని వైదేహిం బరిత్యజించి
తొలంగి చను మట్లు సేయ వేని వృంతంబువలన ఫలంబుం బోలె రథంబువలన
నిన్నుం ద్రెళ్లవైచెదఁ జూడు మని పలికి యజ్జటాయువు రోషావేశంబున
నిలు నిలు మని యదల్చి తాఁకిన నద్దశగ్రీవుండు సక్రోధుండై వింశతిలోచనం
బుల నగ్నికణంబు లొలుకఁ గాంచనకుండలరోచులు గండభాగంబుల నిండు
కొన మండలీకృతకోదండుండై ప్రచండంబుగా నయ్యండజమండలాఖండ
లుం దలపడియె నివ్విధంబున మార్కొని పక్షవంతంబు లైన మేఘంబులపగిది
నితరేతరసంఘర్షణంబుల నన్యోన్యప్రహారణంబులఁ బరస్పరధిక్కారంబుల
నక్కజంబుగాఁ బోరుసమయంబున. 890

జటాయువు రావణునితో యుద్ధము చేయుట.

శా. ప్రాచుర్యంబుగ రావణుండు నిశితో • గ్రక్రూరనాళీకనా
రాచంబు ల్నిగిడింప గృధ్రవిభుఁ డు • గ్రక్రోధుఁ డై జన్యవి
ద్యాచాతుర్యము మీఱఁ దచ్ఛరములన్ • దాఁటించి పెన్గోళ్లన
న్నీచాగంబు వ్రణంబుఁ జేసె రుధిరో • న్మేషంబు వాటిల్లఁగన్. 891

ఉ. అంత దురంతకోపమున • నద్దశకంధరుఁ డుగ్రవృత్తిఁ గా
లాంతకకాలదండసదృ • శాంబకము ల్పది యొక్కపెట్ట య
త్యంతరయంబునం బఱపి • యద్భుతభంగి గుణస్వనంబు రో
దోంతర మెల్ల నిండఁ బత • గాధిపుగాత్రము నొవ్వఁ జేసినన్. 892

ఉ. దానికి నించుకైన మదిఁ • దత్తఱ మందక పక్షినాథుఁ డా
దానవు తేరిపై బహువి • ధంబుల నార్తిఁ గృశించుచున్న యా
జానకిఁ జూచి రోషమతి • సాహసికత్వము చెంగలింపఁ గా
లానలుభంగి మోము చెలు • వారఁ బరాక్రమదుర్నివారుఁ డై. 893

చ. అలయక వానివిల్లు చర • ణాహతిఁ ద్రుంచిన వెండి కోప మ
గ్గలముగ నొండు విల్లు గొని • కాండము లొక్కట నూఱు వేయు ల
క్షలు నిగిడింపఁ దచ్ఛరని • కాయము చేతఁ బరీతుఁ డై మహా
బలుఁడు కులాయమధ్యగత • పక్షివిధంబునఁ జూడ నొప్పుచున్. 894

తే. మేదురపతత్త్రజాతస • మీరణమున, రావణశరంబు లన్నియుఁ • బోవఁ దట్టి
కఠినవజ్రాభచరణన • ఖప్రహతుల, మరల దశకంధరునివిల్లు • విఱిచివైచె. 895

జటాయువుచేత రావణుఁడు విరథుఁ డగుట.

చ. అంతటఁ బోక పక్షివరుఁ • డంఘ్రుల వానిధ్వజంబుఁ ద్రుంచి యిం
తింతలు తునకలై వెస మ • హీస్థలి వ్రాలఁ బతాకఁ దన్ని ప

కొంతముల న్వాయంబుల రాయంబునఁ జంపి తదీయకంకటం
బంతయుఁ జించి సూతుఁ డెగటార్చి నఖంబులఁ జించె ఛత్రమున్. 896

వ. మఱియుఁ ద్రివేణుసంపన్నంబును బావకసన్నికాశంబును గామసంచారక్షమం
బును మణిహేమవిచిత్రాంగంబు నగురథంబుఁ బఱియలు వాపి గ్రాహకసహి
తంబుగాఁ జామరంబులు భంజించి పక్షీంద్రుం డక్షిణభుజావిక్షేపంబుఁ
జూపిన నద్దశగ్రీవుండు విరథుండును హతాశ్వుండును హతసారథియు నై
నిజాంకభాగంబున నై దేహి నిడుకొని శీఘ్రజవంబున ధరణిపయిం బడు
టయు నతనిపరాభవంబుఁ జూచి సకలభూతంబులు సాధువాక్యంబులఁ
బక్షీంద్రుసిం బ్రశంసించి రంత రావణుండు భూతలపతితుం డయ్యును
జరాభారంబునఁ బరిశ్రాంతుం డై యున్నజటాయువుం జూచి సంహృష్టచిత్తుం డై
క్రమ్మఱ నమ్మహీపుత్రితోడ గగనంబున కెగసి యతిత్వరితగమనంబునం బోవు
చుండ నయ్యండజశ్రేష్ఠుండు తోడనె యెగసి నిలునిలు మని యదల్చి పక్ష
విక్షేపణసంజాతవాతవేగంబున నతని సుడివెట్టుచు నోద్ధారంబుగా నడ్డంబు
నిల్చి పరుషవాక్యంబున నిట్లనియె. 897

చ. అశనిసమానబాణుఁడు మహాత్ముఁడు రామవిభుండు తత్సతిం
బసుమతిఁ జేసి బల్మిఁ గొని పాఱెద వాత్మవధార్థ మీ వయో
దశముఖ చే టెఱుంగక మదంబున మీనము మాంసబుద్ధి వె
క్కసముగ మాంసయుక్త మగుగాలము మ్రింగినచంద మేర్పడన్. 898

క. దితిజాధిప బాంధవబల, హితభృత్యామాత్యసుతసహితముగ నుపిపా
సితుఁ డుదకముఁ గ్రోలినక్రియ,హిత మెఱుఁగకవిషముఁ ద్రావి తేటికిఁ జెపుమా.

క. అవిచక్షణు లగుపురుషులు, భువిలో నాత్మీయదోషమున నష్టప్రా
భవు లై నీవిధమున వా, నవవై రి నశింతు రింత సత్యం బరయన్. 900

ఉ. ఒంటిగ నున్నచో రఘుకులోత్తము దేవిని మ్రుచ్చిలించు టే
బంటుతనంబు నీకుఁ గులపాంసన యమ్మహనీయకార్ముకుం
డంటినఁ గిన్కఁ దిగ్విశిఖాహతి నిన్ను వధించి సీత ని
క్కంటకవృత్తి వెండి కొనుఁగా కిఁక నిన్ను మనంగ నిచ్చునే. 901

క. అచ్చుపడఁగ నీ పీగతి, వచ్చుటయును సీత నిట్లు వంచించి రహిం
దెచ్చుటయు విని సహింతురె, సచ్చరితులు రాజసుతులు సంగరధీరుల్. 902

చ. కడువడిఁ గాలపాశ మురిగాఁగ మెడం దవిలించి కొంటి వె
క్కడఁ జన వచ్చు నీకు దశకంధర పుత్రబలాన్వితంబుగాఁ
దడయక రాఘవుండు నిశితప్రదరానలహేతుల న్రయం
బడరఁగ నిన్నుఁ గాల్చు భయదాజిమహి న్ఖరదైత్యునిం బలెన్. 903

క. ధర నెంతటివాఁ డైనను, దర మెఱుఁగక నీచబుద్ధిఁ దాఁ జేసినదు

ర్భరదుష్కర్మముఫలమును, గుఱుతుగఁ దోడ్తోడఁ గట్టి • కుడువక చనునే. 904

క. ధీరుఁడ వగునీచే నిటు, లారయఁ గడు నింద్యకర్మ • మది కృత మయ్యెం
జోరాచరితపథం బిది, వీరాచరితంబు గాదు • విబుధవిరోధీ. 905

క. లోకవిగర్హిత మగుపనిఁ, గైకొని కావించునట్టి • కలుషాత్ముం డా
లోకేశుఁ డైన మేదినిఁ, బ్రాకటముగ సిరియుఁ దక్కి • బ్రతుకంగలఁడే. 906

వ. దురాత్మా మృత్యుకాలంబునందుఁ బురుషుం డాత్మవినాశంబుకొఱకు నెట్టి కర్మంబు నొందు నట్టిసీతాహరణరూపకర్మంబు నొందితివి దీన నీకు మృత్యువు సిద్ధించు నేకర్మంబునకుఁ బాపానుబంధంబు గలుగు నట్టికర్మంబు భగవంతుం డగులోకేశ్వరుం డైనను గావింపం డని బహుప్రకారంబుల నుపక్రోశించుచు నంతకంతకుఁ గోపం బగ్గలం బగుటయు నప్పతంగకులపుంగవుండు శీఘ్రంబున నం బఱతెంచి రావణునివీఁపున వ్రాలి గజారోహకుండు మదవారణం బధిరోహించి యాదృశవ్యాపారవంతుం డగు నత్తెఱంగున వాని నాక్రమించి తీక్ష్ణనఖంబుల విదారించుచు నిశాతతుండంబున వ్రణంబు సేయుచుఁ గేశంబు లుత్పాటించుచు నఖపక్షముఖాయుధుం డై వెండియు బహుప్రకారంబుల నొప్పించిన నతండు బెండుపడక రోషవిశేషంబున సముద్భస్ఫురితోష్ఠుం డై కంపించుచు వైదేహిని వామాంకంబునం గ్రుచ్చి పట్టి కరతలంబున జటాయువు వ్రేసిన నతండు కడు నలిగి యన్నిశాచరు నాక్రమించి నిశితం బైనతుండాగ్రంబున వానివామబాహుదశకంబు ఖండించిన నవి క్రమ్మఱం బొడమి రక్తధారాస్నపితంబు లై విషజ్వాలావళీయుక్తంబు లైనపన్నగంబులకరణి నొప్పుచుండె నిత్తెఱంగున రావణుండు జటాయువుచేత వ్రేటుపడి తానుబ్రాధుం డయ్యును వృద్ధుం డగుజటాయువుఁ గడవంజాలక చిక్కువడి యూఁడుఁ గఱచి శీఘ్రంబున వైదేహి డించి యుతనితోడ బాహుయుద్ధంబునకుం దలపడి ముష్టిప్రహారంబులఁ జరణతాడనంబుల బడలుపడం జేసిన నవ్విహంగమపుంగవుండు వెనుదీయక రామార్థంబు శరీరాయాసజనకం బైనరణంబు సేయుచు మూర్ఛిల్లిన నసమానపరాక్రము లైనయారాక్షసనాథపక్షినాథులకుఁ గొండొకసేపు దారుణం బగుసంగ్రామంబు చెల్లె నంత నద్దశగ్రీవుండు. 907

రావణుఁడు జటాయువుయొక్క పక్షపాదంబుల ఖండించుట.

క. కడిమి మెఱయ ఖడ్గము గొని, కడుఁబడి సమరమున రామ • కార్యార్థము పో
రెడుఖగపతిపక్షంబులు, కడఁకం బాదములు రెండు • ఖండించె వెసన్. 908

వ. అంత. 909

క. పక్షివిభుఁ డిట్లు ఖండిత, పక్షుం డై యసివిలూన • పాదుం డై ర
క్తోక్షితతనుఁ డై సొలుపఱి, యాక్షణమ విసంజ్ఞుఁ డగుచు • నచలం బడియెన్.

తే. ఇత్తెఱంగున దుష్టదై • త్యేశఖడ్గ, ఖండితపతత్త్రపాదుఁ డై • కడిమి దక్కి

పుడమిఁ బడి యున్న ఖగపతిఁ బోలఁ జూచి, జనకసుత శోక మడరంగఁ జాల వగచె.

వ. మఱియు రావణభుజావేగమర్దితుం డై శాంతం బైన దావానలంబుపగిది నిస్తేజుం డై పుడమిం బడి యున్నవాని నీలజీమూతప్రకాశకల్పుం డగువానిఁ బాండురపక్షుం డగువాని మహావీర్యుం డగువాని గృధ్రపతి నవలోకించి దుఃఖార్త యై కరంబుల సంస్పృశించి శశినిభానన యగుజానకి భర్త నుద్దేశించి యిట్లని విలపించె. 912

సీతాదేవి జటాయువును జూచి విలపించుట.

సీ. పరఁగఁ బింగళ్యాది పక్షిస్వరజ్ఞాన మక్షిపరిస్పందనాదిజన్య
లక్షణజ్ఞాన మిలాస్థలి నరులకు గణుతింప సుఖదుఃఖకారణంబు
లండ్రు నేఁ డిట్లు నన్నసురుం డపహరించు టెంతయు నిచ్చటిమృగఖగములు
సూచింపఁ జేయుచు సారిది గుంపులు గట్టి చరియించు చున్నవి సంభ్రమమునఁ

ఆ. ప్రాణనాథ నాకుఁ బాటిల్లి నట్టియీ, వ్యసన మీ వెఱుంగ వైతి వేల
నరవరేణ్య నేఁడు నాయభాగ్యంబునఁ, జేసి నీదుబుద్ధి చిక్కె నొక్కొ. 913

క. ననుఁ గావ వచ్చి పాపపు, దనుజునిచే నిహతుఁ డగుచు ధరణిం బడె నీ
యనఘుఁడు పక్షీంద్రుం డీ, తనిఋణ మేపగిదిఁ దీర్పఁ దగు నీకథిపా. 914

శా. హారాజోత్తమ హాకృపాజలనిధీ హారామ హాలక్ష్మణా
ఘోరారణ్యమునందు రాక్షసుఁడు నన్ గొంపోవు చున్నాఁడు దో
స్సారోదారుని వీనిఁ జంపి ననుఁ జంచత్ప్రీతి రక్షింపరే
రారే వేగమె వీని కడ్డపడరే రమ్యాకృతు ల్చూపరే. 915

మ. అని యిబ్భంగిఁ గృశించుచు న్విభుని నువ్యక్తంబు గాఁ జీరుచున్
ఘనవృక్షంబులఁ గౌఁగిలించుకొనుచుం గంపించుచు న్బాష్పము
ల్చినుక న్బోరున నేడ్చుజానకిని యోషిద్వర్గచూడామణి
న్గని దైత్యాధముఁ డుగ్రుఁ డై పరుషవాక్యప్రౌఢిఁ దర్జించుచున్. 916

మ. కడిమిం గ్రమ్మఱఁ గైకొనం దలఁచునక్కాలంబున న్సాధ్వసం
బడరన్ దిక్కులఁ జీఁకటు ల్గవిసెఁ బద్మాప్తుండు నిస్తేజుఁ డై
జడతం జెందె సమీరణుండు వగ హెచ్చ న్వీవ కుండె న్మును
ల్కడు శోకంబున సీతపాటుఁ గని కిన్కం దూఱి రెంతే విధిన్. 917

వ. మఱియు సచరాచరం బగుజగం బంతయు నతిక్రాంతనైసర్గికావస్థానం బయ్యెఁ బితామహుండు దివ్యజ్ఞానదృష్టి నాలోచించి దేవతాకార్యంబు కృతం బయ్యె నని పలికె దండకారణ్యనివాసు లగుమహర్షులు సీతానిమిత్తంబున రావణునకు వినాశంబు వాటిల్లు నింక సకలలోకంబులకుఁ బరమకల్యాణంబు గలుగు నని గుసగుసపోవుచు నప్పటివైదేహీదురవస్థ విలోకించి దుఃఖించు చుండిరి యివ్విధంబున రావణుండు రామలక్ష్మణులం బేర్కొని విలపించు చున్నజానకిని

బలాత్కారమున నెత్తికొని శీఘ్రంబున నాకాశంబున కెగసె నప్పు డద్దేవి వస్త్రాభరణసువర్ణాంగియుఁ బీతకౌశేయవాసినియు నై సుదామాఖ్యపర్వతంబునం బుట్టినమెఱుంగుచందంబున నొప్పె మఱియును. 918

క. కమనీయం బగుసీతా, కమలేక్షణ మంజుపీత•కౌశేయము చే
నమరారి యొప్పె నప్పుడు, సమీరసఖుచేత నీల•శైలమునూడ్కిన్. 919

తే. మఱియు నయ్యింతిలోహిత•సురభిపద్మ
పత్రములు రావణునిమీఁద • బడియె నపుడు
పీతకౌశేయపట మొప్పె • నాతపమున
నినమరీచులచేఁ దామ్ర•ఘనముపగిది. 920

సీ. చారుతామ్రోష్ఠంబు • చాంపేయకుసుమోపమానసునాసా•సమన్వితంబు
పద్మగర్భాభంబు • పాండరదశనాభిరంజితం బలకాభి•రాజితంబు
శుభదర్శనంబు మం•జులకపోలతలంబు దీర్ఘలోచనసము•ద్దీపితంబు
కనకప్రభంబు శృం•గారలలాటంబు సలలితతారకా•విలసితంబు.

తే. నగుమహీపుత్రివదన మొ•ప్పారె నపుడు, శోకభరమున నొక్కింత•సొబగు దప్పి
పవలు గనుపట్టురోహిణీ•పతివిధమున, రాత్రిఁ గనుపట్టు నవతామ•రసముపగిది.

తే. మఱియు నీలాంగుఁ డగుదైత్య•వరునియంక
మున సువర్ణాంగి యగుమహీ•పుత్రి యొప్పె
విమలకాంతి శోభిల్లునీ•లమణి నాశ్ర
యించినవినూత్న కాంచన•కాంచిపగిది. 922

తే. పండియు వెడందకాటుక•కొండపగిదిఁ, గ్రాలు దేవారియంకభా•గమున దీప్త
హేమభూషణ యగునమ్మ•హీజ యొప్పె, మేచకాభ్రంబు చెంగట•మించుఁ బోలె.

—॥ సీతాదేవి ధరించి యున్న పుష్పాభరణాదులు పుడమిం బడుట. ॥—

క. దోషాచరుఁ డాజానకి,భూషణఘోషమున నలరెఁ • బుష్కరవీథి
న్భీషణముగ శంపాని,ర్ఘోషాయుతఘనము క్రియ న•కుంఠితలీలన్. 924

చ. గుణుతుగ నమ్మహీతనయ•కొప్పునఁ జుట్టిన మంజుపుష్పముల్
సురభుధరంబుపైఁ బడెను•చుక్కల కైవడిఁ గొన్ని యున్నిశా
చరుపయి వ్రాలె వ్రాలె వసు•నన్మఱి కొన్ని మహీతలంబుపైఁ
గర మవివేకి యైనదశ•కంఠుయశఃకుసుమంబులో యనన్. 925

తే. మఱియు నద్దేవికాంచన•మణివిచిత్ర,నూపురము మింట నుండి మ•నోజ్ఞఫణితి
మధురముగ మ్రోయుచునుదటి•మండలంబు,పగిదిరయమునధరణిపైఁ•బడియెనపుడు.

క. తరుణిక్కవశోభితయగు, ధరణీనందని విసీల•తనుఁ డగురాత్రిం
చరు వెలయించె నప్పుడు, కర మరుదుగ హేమకక్ష్య•గజమునుబోలెన్. 927

క. త్వరితగతి నేగుతతి న, ప్వరవర్ణినిదీప్తవహ్ని•వర్ణవిచిత్రా

భరణము లిల వ్రాలె నభోం, తరమున సంక్షీణ లైన • తారల మాడ్కిన్. 928

తే. చంద్రుచంద్రిక గతి నొప్పు • జనకపుత్రి
హారధార తదీయ స్త • నాంతర ప్ర
గళిత యై యుర్విఁ బడియె న • క్కజముగాఁగ
గగనమున నుండి పడియెడు • గంగఁ బోలి. 929

వ. మఱియు నానాద్విజగణయుతంబు లగుపాదపంబు లుత్పాతవాతాభిహతంబు లై విధూతాగ్రంబులచేత వైదేహికి భయంబుఁ దెల్పిన ట్లొప్పుచుండెఁ గమలాకరంబులు విధ్వస్తకమలంబు లై విత్రస్తమీనవిహంగమంబు లై మూర్ఛితయైనసఖిం బోలె వైదేహి నుద్దేశించి తదీయదుర్దశాదర్శనంబువలన సంప్రాప్తనిశ్శ్వాసంబు లై దుఃఖించిన ట్లుండె సింహవ్యాఘ్రమృగద్విపంబులు రావణుని దౌరాత్మ్యంబునకు నాక్రోశించుచు నిలిచినచోట నిలువక రావణవిషయరోషంబున ఛాయానుగతంబు లై పరువెత్తుచుండెఁ బర్వతంబులు జలప్రపాతాశ్రుముఖంబు లై శృంగంబు లనుసముచ్ఛ్రితభుజంబులు గలిగి గుహాముఖంబుల మొఱపెట్టిన ట్లుండె దివాకరుండు దీనుండై నిష్ప్రభుండై పాండరమండలుం డయ్యె నపాంసులాశిరోమణి యగు వైదేహిని రావణుండు ముచ్చిలికొనిపోవుచున్నవాఁడు లోకంబుల నింక నార్జవంబును నానృశంస్యంబును సత్యంబును ధర్మంబును లే దని సకలభూతంబులు గుంపులు గట్టి పెక్కుచందంబుల విలపించుచుండె మృగపోతంబులు దీనముఖంబు లై బాష్పపాతావిలేక్షణంబు లైన నయనంబుల సారెసారెకు సీత నవలోకించి రోదనంబు సేయుచుండె రామలక్ష్మణాగమనకాంక్షచేత ధరణీతలంబు నవలోకించుచు బహుప్రకారంబుల విలపించుచు రావణాంకగతయై గగనంబునం జనుచున్నజానకి నవలోకించి వనదేవతలాకంపితగాత్ర లైరి రాపణుండు సీతనపహరించుచుండఁ జరాచరం బగులోకంబంతయు మీనసంక్షోభచలితం బైనకమలాకరంబుచందంబునం జూపట్టె ని ట్లెఱంగున దురాత్ముం డగురావణుండు సమాకులకేశాంతయు విప్రమృష్టతిలకయు నగు వైదేహి నపహరించి యాత్మవినాశంబుకొఱకుఁ దనపాలిమృత్యువుం గొనిపోవుకై వడి నతిత్వరితగమనంబున నాకాశంబునం బోవ నప్పుడు శరీరంబు వడంక మొగంబునం జిఱుచెమట గ్రమ్ముదేర దీవచందంబున నదలుచు నుచ్చైర్నాదంబున రోదనంబు సేయుచు రామలక్ష్మణులం జీరుచు దిక్కులాలోకించుచు వనదేవతలం బేర్కొనుచుఁ దనదురవస్థకు దైవంబు దూఱుచు రోషరోదనతామ్రాక్షి యై యలుకవాఁడిమిన చిత్తంబున నమ్మహీపుత్రి రావణు నుద్దేశించి యశనిపాతకల్పం బైనదారుణవాక్యంబుల ని ట్లనియె. 930

సీతాదేవి తన్ను బలాత్కారముగా నెత్తికొనిపోవురావణుని దూఱుట.

క. ఓరి దురాత్మక మత్పతి, దూరంబున కేగి యుండ • దొంగిలి నను దు

ర్వారోద్ధతిఁ గొని యీగతిఁ, బాఱుట కయొ సిగ్గుగాదె • పరికింపంగన్. 931

సీ. కాంచనచిత్రమృ • గంబు వచ్చుటయును రహిఁ మీఱఁ దత్ప్రీతి • గ్రహణబుద్ధి
నాకుఁ బుట్టుటయును • నరనాయకుఁడు దాని పొలుపారఁ బట్టి తేఁ • బోవుటయును
వికృతనినాదంబు • విన వచ్చుటయును దోడనె లక్ష్మణుఁడు పోవు • టయును దలఁప
నిపుడు నీమాయగా • నెఱిఁగితిఁ గాకున్న భిక్షుఁడ వై వచ్చి • పిదప నింత
తే. పనికిఁ జొత్తువె నీచాత్మ • పక్షినాథు, నధికవృద్ధునిఁ జిరజీవి • నాహవమునఁ
గడిమి నిటు మన్నిమిత్తంబు • గావధించి, తరయ నిదిబంటుతనము గా • దసుర నీకు.

చ. పతి కడలేనిచోటఁ బర • భామను బల్మి గ్రహించి పోవు టే
చతురత నీపరాక్రమము • సత్త్వము సర్వముఁ దెల్ల మయ్యె గ
ర్హిత మగునీచకృత్య మొన • రించుట కెంతయు సిగ్గుగాదె కు
త్సితున కహంబునుం బరము • చేకుఱునే రజనీచరాధమా. 933

తే. కడిమి రామలక్ష్మణులసం • గ్రామమందు
మెచ్చుగ జయించి నను గొని • తెచ్చితేని
యపుడు నీశౌర్య మిది గొాస • యాడ వచ్చుఁ
జౌర్యమునఁ గొని తెచ్చుట • శౌర్య మగునె. 934

ఉ. ఎక్కడిసత్త్వ మేటిచల • మెక్కడిశౌర్యము బుద్ధిహీన నీ
వక్కట మేటిరక్కసుల • కందఱ కేక్రియ రాజ వైతి ని
న్నెక్కుడుగాఁగ శూరవరు • లేక్రియఁ జూచిరి యిన్నినాళ్లు నీ
వెక్కడ నన్ను బల్మిఁగొని • యేగుట యెక్కడ రాక్షసాధమా. 935

వ. దురాత్మా కులనిందాకరం బైనయీదుష్కృతకర్మం బాచరించి రామభయం
బునం బాఱెద వేను యువతి నగుటవలన నివారించుటకు శక్యంబు గాకున్నది
శూరుండ వేని యొక్కముహూర్తంబు నిలువు మల్లైన భవదీయవిక్రమం బెల్ల
వారికిఁ దెల్లం బగు నమ్మహాత్ములచక్షుష్పథంబునం బడి బ్రతికి పోవం జాలవు
ఖగాంగమంబులు దీప్తవహ్నిస్పర్శనంబునుం బోలె నద్దివ్యపురుషులశరస్పర్శనం
బు సహించుటకు యమాదు లైన సమర్థులు గారు నీవు బుద్ధిమంతుండ వై జీవితం
బునకు హితం బపేక్షించి నన్ను విడువు మట్లు సేయ వేని మత్ప్రధర్షణరుష్టుం డై
రాముండు నిన్ను నాశంబు నొందించు దానం జేసి నీవ్యవసాయం బంతయు
నిరర్థకం బై చను విబుధసమ్మతుం డగు రామునిఁ బాసి యొక్కనిమిషం బైన
జీవింపనేర్తునె నిర్ఘృణుండ వగునీకుఁ జిరకాలంబు లంకావాసంబును శుభంబు
నుం గలుగ నేరదు ముమూర్షు లగువారికిఁ బథ్యవాక్యం బనహ్యం బై యుండు
నాసన్నమరణు లగువారు మృత్యుగ్రస్తు లై విపరీతకర్మంబు లాచరింతురు మ
త్కారణంబున నీవు దుర్నివారం బైన కాలపాశంబునం గట్టువడితి వింక నెక్క

డికిఁ బోయెదవు శీఘ్రంబున హిరణ్మయవృక్షంబులను రుధిరవాహిని యగు వైతరణీనదిని భీమం బైన యసిపత్త్రవనంబును దప్తకాంచనపుష్పం బై వైడూర్యప్రవరచ్ఛదం బై కాలాయసకంటకచితం బై యొప్పు శాల్మలీపాదపంబును విలోకించెద వదియునుం గాక. 936

క. రోగార్తుఁడు మోహంబున, బాగుగ విష మానినట్లు • భర్తకు నీ వీ
లాగున నహితముఁ జేసితి, వేగతి భువిలోఁ జరించె • దింకఁ గుశలివై. 937

చ. ఒకనిమిషంబులోఁ గలన • నొక్కఁడె యెవ్వఁడు వజ్రకల్పసా
యకములచేఁ జతుర్దశస•హస్రనిశాటులఁ ద్రుంచె నట్టియ
స్త్రకుశలుఁ డుగ్రవీర్యుఁ డగు•రాఘవుఁ డిష్టసతి స్మరించి త
క్కక చని నట్టినిన్నుఁ బటు•కాండముల న్వధియింప కుండునే. 938

వ. అని యేతాదృశంబు లగు దారుణవాక్యంబుల గర్హించుచు నమ్మహీపుత్రి భయశోకరోషంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన నానాప్రకారంబుల విలపించుచు రావణాంకగతయై వడంకుచు నంబరంబునం బోవుచు నొక్కయెడ. 939

సీతాదేవి యాభరణంబుల మూటఁ గాఁ గట్టి వానరులయొద్ద వైచుట.

చ. ఒకధరణీధరాగ్రమున • నొప్పెడువానరపంచకంబు త
ప్పక పరికించి దివ్యమణి•భర్మమయాభరణంబు లుత్తరీ
యకమునఁ గట్టి నాదువిధ • మంతయు రామునితో వచింత్రు గా
క కరుణ నంచు నెంచి గుటి•గాఁ బడవైచెఁ దదంతరంబునన్. 940

ఉ. ఆవిధ మించుకైనను ద•శాస్యుఁ డెఱుంగక సంభ్రమంబునం
బోవుచు నుండె నంతఁ దము•ముంగలఁ బడ్డసువర్ణభూషణ
శ్రీవిలసన్నవీనమృదు•చేలముఁ గన్గొని యుబ్బు లెత్తి యెం
తే వడి మింట నేగుధర•ణీసుతఁ గన్గొని రావలీముఖుల్. 941

సీ. రాక్షసేశ్వరుఁ డిత్తె•ఱంగునఁ దనపాలిమృత్యువునట్ల మ•హీకుమారి
వడి నెత్తికొని ముదం•బడరఁ బంపను దాఁటి నదులు వనంబులు•నగము లంత
నంతఁ జూచుచు విశి•ఖాసనచ్యుత మైనకాండంబుకై వడి • గగనవీథి
లంకాభిముఖముగా•లక్షించి చనిచని తిమినక్రకమఠవి•స్తీర్ణ మైన
తే. వనధిఁ గన్గొని దశకంధ•రునకు దీనఁ, జేటువాటిల్లు ననియెడు•సిద్ధవరుల
పలుకు లతిఘోరభంగి వీ•నులకుఁ బోలయు, నురుజవంబున నయ్యబ్ధి•నుత్తరించె.

రావణుఁడు సీత నెత్తికొని తనయంతఃపురమున కరుగుట.

వ. అప్పు డవ్వరుణాలయంబు సంభ్రమంబునఁ బరివృత్తతరంగంబును రుద్ధమీనమహోరగంబు నై యుండె రావణుండు పయోదధి నుత్తరించి భుజంగిభంగి విచేష్టమానాంగి యైనజానకిం గొని విభక్తమహాపథం బైనలంకాపురంబుఁ బ్రవేశించి సంబాధద్వారబహుళం బైనయంతఃపురంబులోనికిం జని వ యుం

డాసురి యగుమాయనుం బోలె శోకమోహపరాయణ యగువై దేహి నచ్చట
డించి రాక్షసస్త్రీల నవలోకించి యిట్లనియె. 943

శా. నాపుణ్యాతిశయంబునన్ దొరకె నీ•నారీలలామంబు మీ
రేపార న్వినయోక్తి నేమఱక నెం•తే ప్రీతి మన్నించుచు
నేఁపు న్నాపును దివ్యభూషణమణి•శ్రీగంధమాల్యాంబర
వ్యాపారంబుల నాదరించుచు ముదం•బారంగ రక్షింపుఁడీ. 944

వ. మఱియు నెవ్వరేని జ్ఞానంబునం గాని యజ్ఞానంబునం గాని యప్రియవచనంబున
నిద్దేవికి మనఃఖేదంబు సంపాదింపుదు రట్టివారు ప్రాణాంతం బైనమదీయదండంబు
నకుఁ బాత్రు లగుదు రిక్కాంతను బురుషుండు గాని యువతి గాని నాయాజ్ఞ
లేక విలోకింపం గూడ దట్లు జాగరూక లై రక్షింపుండు. 945

చ. అని నియమించి వెండియు సు•రారి హజారముఁ జేరి యింక నే
పని యొనరించువాఁడ నని•భావమునం దలపోసి మాంసభో
జనులఁ బరాక్రమాధికుల•శైలనిభాంగుల భూరిసత్త్వులన్
దనుజులఁ గొందఱం గని ము•దంబున నిట్లని పల్కె ధీరతన్. 946

ఉ. మానితబాహుశౌర్యు లస•మానబలు ల్ఖరదూషణు ల్బల
శ్రీనిధు లొక్కమానవుని•చే హతులైరి బలాన్వితంబుగా
మానుగ వాసవాదిసుర•మండలికిం జొరరానియాజన
స్థానము సర్వరాక్షసవి•శాల మరాక్షస మయ్యె వింటిరే. 947

రావణుం డెనమండ్రు రాక్షసుల జనస్థానంబునకుఁ బంపుట.

చ. అనుజునిపాటు నేను విని•నప్పటినుండి యహర్నిశంబు గా
మునిపయి నాత్మలోఁ గినుకఁ•బూనితి నేక్రియ నైన వైరినా
శన మొనరింప కున్న నిఁక•సమ్మతిఁ గంటికి నిద్ర వచ్చునే
యనుపమసౌఖ్య మబ్బునె మ•హాసురరాజ్యపదంబు నిల్చునే. 948

చ. అరివిజయార్థ మే నిపుడు•యత్నముఁ బూనితి భీతి దక్కి సు
స్థిర మగుపౌరుషంబును వి•శేషబలంబును సంశ్రయించి భీ
కరముగ నెల్లవారు బలు•కైదువుల న్గయిసేసి మీరు సం
గరమున కింక నాయితము•గండు పరాక్రమదుర్నివారతన్. 949

వ. సంగ్రామంబున రిపుం డగురాముని వధించి ధనంబు నధిగమించిననిర్ధనునిపగిది
నేను సుఖంబు నొందెద నిది మదీయనిశ్చయంబు మీరు సురసంగ్రామంబు
లందు బహుప్రకారంబుల నాఱితేఱి యున్నవారు ముల్లోకంబులందు మీ కసా
ధ్యం బెద్దియు లేదు మీ తెఱం గంతయు నెఱింగి కాదె యిక్కార్యంబునకు ని
యోగించుచున్నవాఁడ నస్మదీయశాసనంబున మీరు కొందఱు తగుసాయం
బుఁ గూర్చికొని రాక్షసశూన్యం బైనజనస్థానంబునకుం జని యప్రమాదు లై

రామలక్ష్మణులవృత్తాంతం బరయుచు నజస్రంబును దద్వ్యథంబునందుఁ గృత
ప్రయత్నులగు గండని పలికి బలవంతు లగువారి నెనమండ్ర రక్కసులం బంచిన
వారు దశగ్రీవునిశాసనంబునఁ బ్రచ్ఛన్నవేషు లై శీఘ్రంబున జనస్థానంబున
కుం జని రంత రావణుండు వైదేహిఁ దనకుం దక్కినదానిఁ గాఁ దలంచి రాము
నితో వైరంబు సంపాదించి బుద్ధివైపరీత్యంబునఁ దన్నుం గృతకృత్యునిం గాఁ
దలంచుకొనుచుఁ గామబాణపరవశుం డై యచ్చట నిలువనొల్లక రయంబున
రమ్యం బైనయభ్యంతరమందిరంబునకుం జని యందు. 950

చ. కనుఁగవ నశ్రుబిందువులు • గాఱఁగ నేడ్చుచుదాని రాముఁ బే
ర్కొని విలపించుదాని వగ • గూరినచిత్తముదాని దైన్య మా
ననమునఁ దోఁచుదాని హరి•ణంబులఁ బాసినలేడిపోలె భీ
తి నడలుదాని రాఘవుని• దేవిని జానకిఁ గాంచెఁ జెచ్చెరన్. 951

వ. మఱియును. 952

చ. గురుతరవస్తుభారపరి•కుంఠిత మై ఘనమారుతాహతి
న్దిరిగి మహార్ణవంబున ము•నింగిన నావయుఁ బోలె శోకసా
గరపరిమగ్న యై మిగుల • గాసిలి యాస్యము వాంచి శ్వాపదాం
తరగతశంబరాంగనవి•ధంబున భీతిలుదాని నెంతయున్. 953

వ. సీత నవలోకించి పాపాత్ముం డగురావణుండు మదనబాణమోహితుం డై మెల్లన
నుపసర్పించి బలాత్కారంబున నద్దేవిం దోడ్కొని కాంచనవిచిత్రసోపానం బా
రోహించి తచ్చిత్తంబు వడయుతలంపున ని ట్లనియె. 954

—రావణుఁడు జానకికిఁ దనభాగ్యముఁ జూపుట.—

సీ. రమణీయహేమతో•రణము విచిత్రసోపానంబు నవరత్న•భాసితంబు
నానాపతత్త్రిస•న్నాదితంబు నవేందుకాంతకుట్టిమదేశ•కల్పితంబు
నారీసహస్రసం•చారంబును మనోజ్ఞసురదుందుభిధ్వాన•శోభితంబు
హాటకమణిసౌధ•హర్మ్యసంబాధంబు శక్రపాళినిశాంత•సన్నిభంబు

తే. దాంతరాజితస్ఫాటిక•తాపనీయ, నీలపురుషోపలస్తంభ•నిర్మితంబు
నగుచు నవరత్నఖచిత మై•యలరు చున్న,దంబుజాక్షి మదంతఃపు•రంబు కంటె.

తే. తరుణి యిచ్చటి దాంతిక•తాపనీయ,హరివిద్రుమరచితగ•వాక్షములును
హేమజాలకపరివృత•హీరఖచిత, సురచిరమనోజ్ఞభిత్తులు•చూడు మబల. 956

తే. కాంచనవిచిత్రభూమిభా•గములురుచిర,మౌక్తికవితానములురత్న•మండపములు
దీర్ఘికలు పద్మినులు మణి•దీప్తదివ్య,భవనములు శయ్యలును జూడు•పద్మనేత్ర.

ఉ. ముప్పను బాల్యముల్ రుజయు • మూఢత లేనిపరాక్రమోన్నతు
ల్ముప్పదిరెండుకోట్లబల•ముఖ్యులు దైత్యులు యాతవనాధకు
ల్దప్పక నన్భజింతురు ప్ర•తాప మెలర్పఁగ వారిలోన నే

నొప్పుగ నొక్కరొక్కరికి • నొక్కొకవేపుర నిల్పి యుండుదున్. 958

ఉ. నాదుబలంబు రాజ్యము ధ•నంబును నీయదిగాఁ దలంచుచు
న్నాదన కీవు ప్రాణముల•కంటె గరీయసి వౌదు గాన నా
కాదర మొప్ప భార్య వగు • మంబుజలోచన దేవదైత్యవి
ద్యాధరసుందరీమణుల • కందఱ కీశ్వరి వయ్యె దెంతయున్. 959

క. నావచనము విని బుద్ధి, ప్రావీణ్యము మీఱ నన్ను • భావజసుమబా
ణావిద్ధునిఁ గాకుండఁగఁ, గావు మనుగ్రహముఁ జేసి • కాతరనేత్రా. 960

తే. ఉదధిముద్రితమై శత•యోజనంబు, లాయతము గల్గి వరుణశ•క్రాదులకు న
గమ్యమై లంక యనుపేరఁ•గ్రాలు నిది మ, దీయపట్టణ మబ్జాక్షి • దీనిఁ గంటె.

క. నరసురవిద్యాధరఖే, చరకిన్నరయక్షసిద్ధ•సాధ్యాదులలోఁ
బరికింప నాకు జోడొ, క్కరుఁ డైనను లేఁడు ముజ్జ•గంబులయందున్. 962

ఉ. మానవుఁ డల్పతేజుఁ డవ•మాని తపస్వియు రాజ్యహీనుఁడు
న్దీనుఁడు దుర్విభావుఁ డవి•నీతుఁడు నీమగఁ డట్టివానిపై
మానిని మోహ మేటికి సు•మానుఁడ నన్ను భజింపు మస్థిరం
బౌనె కదా పడంతులకు • యౌవన మంతయు నాఁటినాఁటికిన్. 963

ఉ. రామునిఁ జూడఁ గోరకుము • రాజముఖీ యిఁక నెట్లు రాఁగలం
డామనుజాధముం డిచటి • కాశగ మెట్లులు కట్టనోపు ను
ద్దామగతిం బ్రదీప్తశిఖ•దారుణహేతిని బోలె నాకడ
న్నేమము నొందియున్ననినుఁ • జేకొన నేక్రియ వచ్చు వానికిన్. 964

క. సురలైన నిమ్మహాపురిఁ, జొర వెఱతురు రాముఁ డెట్లు • చొరఁగలఁ డిఁక నీ
వెఱపేల నాదురాజ్యము, గఱితా నీసొమ్ముగాఁగఁ • గైకొనుము రహిన్.

తే. భువనములయందుఁ గల మము•బోఁటి సత్త్వ
వంతు లగువారు దాసులై • వలయు పనులు
సేయు చుండఁగ రాజ్యాభి•షిక్త వగుచు
వనిత నను గూడి సుఖయింపు • మనుదినంబు. 966

తే. వెలఁది నీవు చేసిన పూర్వ•వృజిన మెద్ది,గలదదియరణ్యవాసంబు•వలన సమసెఁ
బొలఁతిరో యింక నీపూర్వ•పుణ్యకర్మ,ఫల మనుభవింపుమిచ్చటఁ•బంకజాక్షి.

క. ఇన్నాళ్లు కాననంబునఁ, బన్నుగఁ దప మాచరించి • బడలుటకుఁ దుది
న్ననున్న వరియించి సుఖసం, పన్నత నొప్పుటయు నీకు • ఫలమగుఁ గాదే.

తే. అంబుజేక్షణ తొల్లి మా•యన్నయైన, ధననిభుని ఘోరసంగరం•బున జయించి
తెచ్చినట్టి పుష్పకనామ•దేవయాన,మిదియె చూడుము కామగం•బిదిలతాంగి.

తే. చందన మలంది తాంబూల•మందిదివ్య, భూషణంబులఁదాల్చియీ•పుష్పకంబు
నందు ననుఁ గూడి వలసిన•యట్లు నీవు, సంతతంబును విహరింపు•చంద్రవదన.

క. విమలాంబుజంబుకై వడి, రమణీయం బగుచుం జాల • రాజిలు నీయా
స్యము మురువు దక్కి యున్నది, కమలేక్షణ వగపుచేతఁ • గందినకతనన్. 971
క. అన విని జానకి దశకం,ఠునిదుర్వచనముల కడలి • ఘోరపుశోకం
బున నేడ్చెఁ గనులనశ్రులు,చినుకఁబటాంతమున మోముఁ • జేర్చిరయమునన్. 972
క. ఇమ్మెయి ఘనశోకావే,శమ్మున విలపించు చున్న • జనకకుమారిం
గ్రమ్మఱఁ గనుఁగొని కాముక,శమ్మున నిట్లనియె రాత్రి • చరుఁ డాతురుఁడై. 973
ఉ. సన్నతగాత్రి యింక గడు • సంభ్రమ మేల విధాత యాగతి
న్నిన్ను సృజించె నాకొఱకు • నేరుపు లేటికిఁ దప్పు దింక నీ
యున్నతపాదపద్మముల • కుత్తమభక్తి నమస్కరించెదం
బన్నుగ నన్నుఁ బ్రోవు మిఁక • పశ్యుఁడ దాసుఁడ నైతి నెంతయున్. 974
చ. స్మరశరపీడితుండనయి • సారెకు నే నిపు డన్నమాట లో
కరివరయాన నీచములు • గా మది నెంచకుమా త్రిలోకమం
దరి వగునీకు వందన మొ • నర్చెను గాని దశాననక్షమా
చరవిభుఁ డెన్నఁ డేని యొక • చానపదంబులు వ్రేల ముట్టునే. 975
ఆ. పరఁగ ధర్మలోప • భయమును సిగ్గును, విడిచి యింక గారవింపు నన్ను
నెలఁత మనకు దైవ • నిష్పంద మీబంధ,మూర్ఖ మగుటఁ దప్ప • గడలవలదు. 976
చ. శతమఖముఖ్యు లెవ్వని ప్ర • సాదముఁ గోరి సముగ్రభక్తి సం
తతము భజింతు రట్టిఘన • దైత్యశిఖామణి యైన రావణుం
డతిశయభంగి వేఁడ విన • దయ్యయొ యెంత వివేకహీన యీ
సతి యని విన్నవారు వెలిఁ • జాటరె వేఱొకరీతిఁ బల్కినన్. 977
వ. అని బహుప్రకారంబులఁ గందర్పదర్పగోచరుండు గావున మైమఱచి కృతాంత
వశగతుం డై వైదేహిం దనసొమ్ముగాఁ దలంచుచు దురాలాపంబు లాడు చున్న
రావణుం జూచి యద్దేవి భయంబు విడిచి వానిఁ దృణంబునకు సరిగా భావిం
చిన తెఱం గెఱింగించుకరణి నొక్కతృణఖండంబుఁ జేతం బట్టుకొని శోకావే
శంబున నిట్లనియె. 978

—॥ సీతాదేవి రావణుని నిరసించుట. ॥—

క. దారుణచాపచ్యుతవి, స్ఫారశరానలవిదగ్ధ • శాత్రవకులకాం
తారుఁడు దశరథుఁ డనఁగా, ధారుణివరుఁ డొప్పు సత్య • ధర్మోజ్జ్వలుఁ డై 979
ఉ. ఆనరలోకపాలకున • కగ్రసుతుండు మహాభుజుండు స
న్మానితబాహుశౌర్యుఁ డసమానబలుండు జగత్ప్రసిద్ధుఁ డ
జ్ఞానముఁ డబ్జలోచనుఁ డ • హస్కరతేజుఁడు సత్యవాది పం
చాననవిక్రముండు గలఁ • డార్యుఁడు రాముఁ డనాఁ బ్రసిద్ధుఁడై. 980
క. హారునకు నును కైటభసం, హారునకు రమ పోలె నమ్మ • హారాజకులా

భరణ మగు రాఘవున కే, నరయంగా ధర్మపత్ని • నగుదు సురారీ. 981

ఉ. దోస మటంచుఁ జూడ కిటు • దొంగిలి నన్నొని తెచ్చి తీవు దు
ష్టాసుర యింక మద్విభుఁ డ•హర్పతి తేజుఁ డమోఘవీర్యుఁ డా
యాసము దోఁప కుండఁగ ఖ•రాసురునిం బలె నిన్ను లోకము
ల్వాసట యై కడంగినను • బాణహతి న్ధరఁ గూల్ప కుండునే. 982

ఉ. రామునిసాయకంబులు త•రంగము లాపగగట్టునుం బలె
న్భీమము గాఁగ సీతనువుఁ• బెద్దయు బ్రద్దలు వాపు చుండ సు
త్రామవిరోధి తీవ్రుఁ డగు•తార్క్ష్యునిచే భుజగంబుఁ బోలె నా
రామునిచేతఁ గూలెదవు • రావణ సత్త్వము వీటిఁబోవఁగన్. 983

క. దనుజాధమ నీచెప్పిన, యనిమిషరిపు లంద ఱాజి•నాథిపుమ్రోలం
బనిచెడి నిర్విషు లగుదురు, వినతాసుతుమ్రోల నున్న•విషఫణులగతిన్. 984

మ. మును నీచే నని నోడి పాఱినసురు • న్మఖ్యామరశ్రేణితో
నెనఁగా జూచితొ రాఘవప్రవరు నయ్యిక్ష్వాకువంశేంద్రుఁ డా
ర్యనుతుం డుర్వి భవద్వినాశనకరుం•డై పుట్టి నిన్నాజిలోఁ
దునుము న్నిక్కము యూపబద్ధపశువుం • దున్మాడుచందంబునన్. 985

క. ఆరఘునాథుఁడు ఘనరో,షారుణితాక్షులను జూచి•నంతనె నీవి
ద్ధారుణి నీఱై కూలెద, వారయఁ ద్రిపురారిచే న•నంగుఁడుఁ బోలెన్. 986

క. అటుగాక యమ్మహాత్ముని, పటుబాణపథంబు నొంది • బలవీర్యనమ
త్కటతను బ్రతికితి వేనియుఁ, గటకటఁబడి యోడి పాఱి•గలవు నృశంసా 987

క. ఇనవిధులు గతులు దప్పిన, వననిధు లిఁకినను హవ్య•వహుఁ డాఱిన మే
రునగము విఱిగిన రాముఁడు, నినుఁ బొరిగొన కేల విడుచు • నీచచరిత్రా. 988

తే. చెలఁగి యెవ్వాఁడు జలధి శో•షింపఁ జేయుఁ
జంద్రు నెవ్వాఁడు పడఁ గూల్పఁ • జాలు ధరణి
నట్టివాఁడు సీతను విడు • ననెడుమాటఁ
జెప్ప విన నిది మిగుల న•చ్చెరువు గాదె. 989

క. దనుజాధమ ననుఁ గొనితె,చ్చిన యప్పుడె నీదుసిరియు • జీవితకాలం
బు నశించె యశము చెడె లం,క నిజంబుగ విను మనాథ • గాఁ గలదింకన్.

చ. అనఘుఁడు మద్విభుండు చరి•తార్థుఁడు రాముఁడు దండకంబులం
దనుజసహాయుఁ డై నిజభు•జాంచితవీర్యము నాశ్రయించి నె
మ్మనమున భీతి దక్కి బహు•భంగుల ద్రిమ్మరుచున్నవాఁడు త
ద్ఘనశరవృష్టి నీబలము • గర్వము వీర్య మడంగి పోవదే. 991

తే. నాథు నెడఁబాసి యున్నచో • నన్ను నీవు, మచ్చరంబున మ్రుచ్చిలి • తెచ్చితిట్లు
దానవాధమయిది శుభో•దర్క మగునె, కడఁగినీవంశమును నిన్నుఁ•గాల్చుఁగాక.

తే. కాలనిర్మిత మైన భూత•జాలములకు, హాని యెప్పుడు సమకొను•నపుడు కార్య
మందుఁ గాలవశంగతు•లై మనుజులు, కీడు మే లని యించుక • చూడ లేరు.
తే. అట్టికాలంబు నీకు సం•ప్రాప్త మయ్యె, దనుజపాంసన నాకతం•బున సమస్త
రాక్షసక్షయ మయ్యెడి• రాముచేత, నమ్ము నావచనమ్ము ని•క్కమ్ముగాఁగ. 994
క. రామునిసతి నగునే నీ, చే ముట్ట నశక్య నైతి • క్షితి స్రుగ్ఖండా
ద్యామండిత మగుసన్నఖ, భూమియుఁ జండాలుచేతఁ • బోలె దురాత్మా. 995
తే. రాజహంసను గూడి య•శ్రాంత మబ్జ
షండములయందు సంక్రీడ • సలుపు హంసి
మఱియుఁ దృణషండగత మైన • మద్గుకంబుఁ
గాంచి యెభ్భంగి మమతఁ గా•వించు నీచ. 996
క. రాముని వైభవజితసు, త్రాముని ధర్మవ్రతాభి•రాముని సుగుణ
స్తోముని఼ బాసి నయవిదూ, రా మహి నొకనిమిష మైన• బ్రతుకంగలనే. 997
క. పొనఁగ నుపక్రోశమలీ, మస నై బ్రతుకంగవలెనె • మనుజాశన న
న్నసమునఁ గట్టినఁ గట్టుము, వెస మ్రింగిన బ్రుంగు మేను • విన నీమాటల్. 998
క. అని యీగతిఁ గ్రోధంబున, దనుజకులాధమునిఁ జాల • దారుణవాక్యం
బున దూఱ నాడి యశ్రులు, చను దేరఁగ నూరకుండె • జానకి యంతన్. 999

రావణుండు సంవత్సరములోపలఁ దనమాటకొడఁబడకున్నఁ జంపింతునని సీతను బెదరించుట.

క. సురకంటకుండు మైథిలి, పరుషోక్తుల కలిగి మరల • బంధురకోప
స్ఫురితారుణాక్షుఁడై భీ, కరరవమున నిట్టు లనియెఁ • గటము లదరఁగన్.
క. పదిరెండు నెలలు నోర్చెద, ముదితా యకాలమునకు • మొనయకయున్నం
బిదప నిటఁ బాచకులు ఖడ్గధారఁ గోయుదు రనేక•ఖండంబులుగాన్. 1001
క. అని పలికి మఱియు రావణుఁ, డనుపమకోపమున రాక్ష•సాంగనలఁ గనుం
గొని యెట్టులైన మీ రీ, వనితామణి దర్ప మణఁప•వలయుం జుండీ. 1002
ఆ. అనిన నట్ల కాక • యని రాక్షసాంగన, లతిభయంకరాస్య • లగుచు మోడ్పుఁ
గేలుదోయితోడఁ•జాలఁ బంటవలంతి, కూఁతు చుట్టుముట్టు•కొనిరి యపుడు.
ఉ. క్రమ్మఱ రావణుం డసుర•కాంతలఁ గన్గొని మీర లీబిడ
న్సమ్మతితో నశోకవిపి•నంబున నుంచి సమగ్రభక్తి ని
త్యమ్మును బ్రోచుచు న్బహువి•ధప్రియభాషల నాదరించి నా
సొమ్ముగఁ జేసి సమ్మదము • చొప్పడఁ దెండు గజాంగనం బలెన్. 1004
వ. అని యిట్లు చరణఘాతంబునం బుడమి బ్రద్దలువాఱ నిట్టట్టు చలించుచు నాజ్ఞా
పించిన నయ్యసురస్త్రీలు వైదేహి నచ్చటం బాపికొని సర్వపుష్పఫలోపేతంబు
ను సర్వాభిలషితపదార్థఫలవృక్షవిరాజితంబును సర్వకాలమదమృగపక్షినిషే

వితంబు నగునశోకవనంబునకుం దోడ్కొని చనిరి యిత్తెఱంగున నమ్మహీపుత్త్రి
రాక్షసీవశంగత యై వ్యాఘ్రీమధ్యంబునం జిక్కినహరిణిచందంబున నడలుచు
భయశోకంబులు మనంబునం బెనంగొన రామచంద్రుని దైవతంబుగాఁ దలం
చుచు ననన్యపరాయణ యై యుండె నిక్కడ దండకారణ్యంబునందు. 1005

రామునికి దుర్నిమిత్తము లగపడుట.

చ. కపటమృగస్వరూపుఁ డగు • కల్మషచిత్తునిఁ దాటకేయునిన్
విపులశరంబునం దునిమి • వెండియు రాముఁడు పర్ణశాలకున్
విపినపథంబుఁ బట్టి కడు • వేగమె వచ్చుచు నుండ వెంటనే
యపుడు వినంగ నయ్యె నశు • భావహజంబుకనాద ముగ్రమై. 1006

క. దారుణ మగుతన్నినదము, నారూఢిగ నాలకించి • యడలుచు గాత్రం
బారటపడఁ జిత్తంబునఁ, గూరిన పెనుశంక నిండు • కొన నిట్లనియెన్. 1007

తే. దారుణం బగుజంబుక • ధ్వానమరయఁ, దగ నమంగళసూచకం • బగుచుఁ దోఁచె
సీత ఘోరాసురులచేతఁ • జిక్కకుండ, దండకమునఁ గుశలినియై • యుండుఁగాక.

సీ. అక్కడమృగరూపుఁ • డగుతాటకాసుతుం డస్మచ్ఛరాహతి • నవనిఁ గూలు
నపుడు మదీయస్వ • రానుకారంబుగా నాక్రందనముఁ జేసె • నయ్యెలుంగు
విని మహీసుత నొంటి • విడిచి తదాజ్ఞచే ననుజుండు నాచంద • మరయ వచ్చెఁ
గాఁబోలు ఘోరరా • క్షసగణోపేతుఁ డై మారీచుఁ డిభ్భంగి • మాయఁ బన్ని

తే. సీతనువధించుతలఁపునఁ • జెలఁగినన్ను, దవ్వులకుఁ బాపికొని యేగెఁ • దలఁప నిదియ
థార్థమగుఁగాసిచో హాహ • తోస్మి లక్ష్మ, ణా యనుచు నాదుపలుకుగా • నఱచు టెట్లు.

క. తలఁపగ నిష్కారణముగఁ, బలువుర రక్కసులతోడఁ • బగఁ గొంటి సతీ
తిలకమున కనుజునకు మంగళము గలుగుఁ గాక ఘోర • కాననమందున్. 1010

క. ఘోరనిమిత్తము లెంతయుఁ, దోరంబుగ నాకు నిపుడు • తోఁచెడి నకటా
సారసముఖి యెట్లున్నదొ, వీరుఁడు నాతమ్ముఁ డెట్లు • విహరించెడినో. 1011

వ. అని బహుప్రకారంబులఁ జింతించుచు రాక్షసుఁడు మాయామృగస్వరూపంబునఁ దన్ను దూరంబునకుం గొనిపోవుటయును బదంపడి స్వప్రయుక్తవిశిఖాభిహతుం డై మారీచుండు మృగరూపంబు విడిచి రాక్షసరూపం బంగీకరించి తనమాటగా సీతాలక్ష్మణులం బేర్కొని ప్రాణంబులు విడుచుటయును ఘోరం బగుజంబుకనాదంబు వినంబడుటయును దీనముఖంబు లై ఖగమృగంబు లప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి భయంకరస్వనంబులు పలుపుటయును మఱియు ననేకదుర్నిమిత్తంబులు దోఁచుటయు నివి యన్నియుం దలపోసి రాముండు పరిశంకితుం డై తలంకుచు సీతాదర్శనలాలసుం డై శీఘ్రంబున నిజాశ్రమంబునకు వచ్చుచు ముందఱ. 1012

రాముఁడు తనకడ కేతెంచులక్ష్మణుఁ జూచి దుఃఖితుండై సీతాక్షేమం బడుగుట.

క. గతతేజుండై తనకడ, కతిరయమున వచ్చుచున్న • యనుజన్ముని సు
వ్రతునిం గని మోమున దీ, నత గన్పడఁ గనుల జలక • ణంబులు దొరుఁగన్.

చ. దనుజనిషేవితం బయిన • దారుణకాననసీమ నేలకో
జనకజఁ బాసి లక్ష్మణుఁడు • సంభ్రమియై చనుదెంచు చున్నవాఁ
డని ధృతి దూలి డగ్గఱి ర • యంబున నాతనిచేయిఁ బట్టి నె
మ్మనమున శోకముం గదుర • మాటలు తొట్రుపడంగ నిట్లనున్. 1014

ఉ. తమ్ముఁడ మేదినీసుతను • దారుణకాననమందుఁ బాసి నీ
కిమ్మెయి నొంటి రాక తగు • నే వెఱఁ గయ్యెడు నామృగాక్షి ని
క్కమ్ముగ ఘోరరాక్షసమృ • గంబులచేఁ బడకుండ నేఁడు నే
మమ్మున నున్నదే దనుజ • మాయఁ దలంచిన శంక దోఁచెడిన్. 1015

ఉ. అక్కట యెందుఁ జూచిన భ • యంకరవైఖరి దుర్నిమిత్తముల్
పెక్కులు దోఁచు చున్నయవి • భీషణజంబుక కాకఘూకముల్
దక్కక నొక్కరీతి భయ • దధ్వని మ్రోయఁ దొడంగె రక్కసుల్
నిక్కము నేఁడు మాయ నవ • నీజ హరించి రటంచుఁ దోఁచెడిన్. 1016

చ. అలయక సంతతంబు దను • జాధము లిందుఁ జరింతు రీవు మై
థిలి నెడఁబాసి వచ్చితివి • తెంపున దైత్యులచేతఁ జిక్కెనో
పులులు వరాహము ల్శరభ • ము ల్వారు లొక్కట హింసఁ జేసెనో
కలఁగెడి నెమ్మనం బెడమ • కన్ను చలించెడి శోక మయ్యెడిన్. 1017

ఉ. ఏరమణీమణి న్విడిచి • యిచ్చటి కీవరుదెంచి తిప్పు డే
నీరదవేణి మోదమున • నిత్యము నాకెదు రేగుదెంచు నే
కైరవగంధి ప్రాణముల • కంటె గరీయసియై తనర్చు నా
సారసనేత్ర చంద్రముఖి • జానకి యెక్కడఁ జెప్పు లక్ష్మణా. 1018

తే. సిరియు రాజ్యంబు గోల్పడి • చిన్నవోయి, కాననంబున మునివృత్తిఁ • బూనితిరుగు
నట్టినా కెంత దుఃఖస • హాయ యైన, భూమిపుత్త్రిక యేజాడ • బోయెఁ జెపుమ.

తే. ఏవెలందిని బాసి యొ • క్కింత కాల, మైన జీవింపఁగా నోప • నట్టి పంక
జాక్షి నిత్యానపాయిని • యైనసీత, యనఘచారిత్ర యేచంద • మయ్యెఁ జెపుమ.

ఆ. శక్రరాజ్యమైన • జానకి లేనిచో, నాత్మ కిం పొనర్ప • దయ్య నాకు
నవ్వెలంది కొక్క • హాని గల్గిన మన, మెత్తివచ్చు టెల్ల • రిత్త కాదె. 1021

క. సీతానిమిత్త మిచ్చట, నో తమ్ముఁడ యేను నిధన • మొందుచు నుండన్
జాతకుతూహల యై వి, ఖ్యాతిగ సుఖయించుఁ గాదె • కైకయి యింటన్. 1022

క. నృపసుత యై కౌసల్యా, సతి సుతసామ్రాజ్యవిభవ • సంజాతసుఖో
న్నతి వీఁగుకైక కిఁక నే, గతి దాస్యముఁ జేసి బ్రతుకఁ • గలదు కుమారా. 1023

తే. ఉర్వినందని కుశలినై • యుండె నేని, యచ్చుపడ నాశ్రమమునకు•వచ్చువాఁడ
నట్లు గాక వేఱొకభంగి•యయ్యె నేని, తడవుగాకుండఁ బ్రాణము•ల్విడుచువాఁడ.

ఉ. జీవితతుల్యనై తనరు•సీతను గన్నులకర్వు దీఱ హా
స్యావహభంగి నాశ్రమము•నందుఁ గనుంగొన కున్న యప్పుడే
భూవరనందనా వినుము • భూరిగభీరవిపత్పయోధిలో
సావయవంబుగా మునిఁగి • చచ్చెదఁ గాక మనంగ నేర్తునే. 1025

క. అమ్మహిపుత్రిక ప్రాణము,తమ్ముఁగ నున్నదియొ లేక • దైత్యులచేఁ దా
వమ్మున భక్షిత యయ్యెనొ, తమ్ముఁడ కలరూపు నాకుఁ • దడయక చెపుమా.

తే. హా తుఁడ నైతిని లక్ష్మణా•యనుచు దుష్ట,దైత్యుఁ డాడినమాటకుఁ • దలఁకి సీత
నిన్నుఁ బుత్తెంచెఁ గాఁబోలు•నెలఁత విడిచి,నీవు రాఁబోలు నింతయు•నిక్కువంబు.

ఆ. చాల బాల ముగ్ధ•రాలు మహాసుకు,మారి యామహీకు•మారి దనుజ
మధ్యమందుఁ జిక్కి • మద్వియోగంబున, నెంత చింతపడెనొ • క్లాంత యగుచు.

మ. ఖరునిం జంపిననాఁటఁ గోలె దనుజు • ల్కాంతారభాగంబునం
బరమక్రోధపరీతచిత్తు లగుచు • న్మాయావులై యున్నవా
రరయ న్నీవిటు రాఁగఁ జూచి జనక•క్ష్మాధీశసత్పుత్రిఁ జె
చ్చెర భక్షింపఁగఁ బోలు నిక్క మిది ని•క్షేపంబు గోల్పోయితిన్. 1029

తే. ఇంక నేమని చింతింతు • నెందుఁ జొత్తు, నెత్తెఱంగునఁ దాళుదు • నెద్ది విధము
ఘోరశోకాంబురాశిమ•గ్నుండ నైతిఁ, గాంతఁ గన్నులఁ జూడంగఁ•గలదె నాకు.

వ. వత్సా మత్కృతాపకారంబునకుఁ బ్రతీకారంబుఁ గావించుటకు రాక్షసుల కవకాశంబు నీచేత దత్తం బయ్యె నెల్లభంగులఁ గష్టంబుఁ గావించితి వని బహుప్రకారంబుల నై దేహిం దలంచి దుఃఖించుచు లక్ష్మణుని రాకకు గర్హించుచు క్షుత్పిపాసాభరంబున సోలుచు దీర్ఘంబుగా నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు వదనంబున వైవర్ణ్యంబు దోఁప నేత్రంబుల నశ్రుకణంబులు దొరఁగ సంతాప విశేషంబునఁ జెఱుచెమ్మట గ్రమ్ముదేర రయంబున జనస్థానంబునకుం జని యంత నంతఁ గొన్ని విహారదేశంబు లవలోకించుచు శూన్యంబైన నిజాశ్రమంబు డగ్గఱి శోకగద్గదకంఠుండై సౌమిత్రి కిట్లనియె. 1031

క. ననుఁ బాసి యున్నచో సీ,తను వనమున నొంటి విడిచి • తలఁగి రయమునం
జనుదెంచి తేల యీగతి, వనమున నిను నమ్మి విడిచి • వచ్చితి ననఘా. 1032

క. వన మనియు దైత్యసేవిత, మనియు నెఱిఁగి సీత విడిచి • యరుదెంచిన ని
న్గనినప్పటినుండి జగ,జ్జనవినుతా నామనంబు • శంకిత మయ్యెన్. 1033

క. ఇది యేమి హేతువో ని, న్నదటునఁ గనినంతనుండి • యనఘాత్మక నా
హృదయం బగలెడి శోకము, వొదలెడి వామాంకనేత్ర•భుజము లదరెడిన్.

లక్ష్మణుఁడు రామునికిఁ దాను సీతను విడిచి వచ్చుటకుఁ గారణంబుఁ దెల్పుట.

క. నా విని లక్ష్మణుఁ డతిశో, కావిలచేతస్కుఁ డగుచు • ననుపమఘనదుః
ఖావేశంబున నడలుచు, భావంబునఁ గుందు రామ•భద్రున కనియెన్. 1035

ఉ. ఇంతన నేల దేవ మిథి•లేశ్వరపుత్త్రిక నొంటి డించి నా
యంతనె యేను దుష్టమతి•నై చనుదెంచినవాఁడఁ గాను మీ
చెంతకుఁ బోయి రమ్మనుచుఁ • జెచ్చెర నయ్యమ తూల నాడ నొ
క్కింత సహింపఁ జాల కిపు • డీగతి వచ్చినవాఁడ నెంతయున్. 1036

మ. అనఘా నీవు మృగంబువెంట మృగయా•వ్యాసక్తచిత్తుండవై
చనినం బిమ్మటఁ గొంతసేపునకు యు•ష్మత్కంఠనాదంబు రీ
తి ననుం గావఁగ రారె హా జనకపు•త్త్రీ హా సుమిత్త్రాసుతా
యనుమాట ల్విన నయ్యె దూరమున దై•న్యధ్వానయుక్తంబుగన్. 1037

ఉ. ఆనినదంబు కర్ణపుట • మంటినయంతనె శంకితాత్మయై
జానకి నన్ను నీకడకుఁ • జయ్యనఁ బొమ్మటు లంచుఁ బల్కె నం
గాననమందుఁ బాయుటది • కర్జము గా దటులైన సీతకు
న్గ్లాని ఘటిల్లు నంచు విన•యంబున నంజలిఁ జేసి నమ్రతన్. 1038

వ. దేవీ భవద్వల్లభుం డగు రాముండు త్రిలోకఖ్యాతపౌరుషుండు విక్రమవంతుం డమ్మహానుభావున కెందును గొఱంత లేదు నీవు తప్పు దలంచితివి నాచెప్పినట్లాపైఁడిమెకంబు రాక్షసమాయ యగుటం జేసి రామధనుర్ముక్తసాయకాభిహతం బై మృగరూపంబు విడిచి దైత్యరూపంబునఁ బ్రాణంబులు విడుచుచు మనమనంబునకు విషాదంబుఁ గల్పించుకొఱకు రామవాక్యానురూపం బగు వాక్యంబున నిట్లాడె నంతియ కాక సురాసురాదు లొక్కటియై యెత్తి వచ్చిన నసహాయశౌర్యంబున వధించుం గాని రఘువల్లభుండు పౌరుషంబు విడిచి రక్షింపు మనియెడినీచవాక్యంబుఁ బల్కునే యమ్మహాత్ముండు దేవతలనైన రక్షింప సమర్థుం డిది యేటిచింత రాముండు ముల్లోకంబులయం దజయ్యుం డప్పరాక్రమధుర్యునిం దొడరి పోరునట్టిజెట్టిజోదు త్రిలోకంబులయం దింతకు మున్ను పుట్టినవారిలోన నింకఁ బుట్టెడువారిలో నైనను లేఁడు గావునఁ గునారీజనసేవితం బైనయీవిచారంబు విడిచి స్వస్థచిత్తవు గ మ్మని బహుప్రకారంబుల నే నమ్మహాదేవిని బ్రార్థించుచు ధైర్యంబుఁ దెల్పినఁ గటకటం బడి కన్నీరు నించుచుఁ గోపంబు గదిరినమనంబుతో దారుణవాక్యంబున నా కిట్లనియె. 1039

సీ. దురితాత్మ నామీఁద • దుష్టభావము నేర్చియున్నాఁడ విది నీకు • యుక్త మగునె
రాముఁడు మృతుఁ డైన•రమణితో నన్నుఁ జేకొనఁగ నీకు వశంబె • మొనసి మున్ను
దుర్విచారత భర•తుండు వరం బను నెపమున సామ్రాజ్య • మపహరించె

నన్నకు నెటులైన • హానిఁ బుట్టఁగఁజేసి నన్నుఁ జేకొనఁ గాన•నమున కీవు
తే. వచ్చితివి మీకు నిరువురు•కచ్చుపడఁగ, నిదియు సంకేత మగు నని•యిచ్చఁదలఁతు
నట్లుగాకున్న విభుఁడుని•న్నార్తిఁబిలువఁ, దోడుపడుటకుఁజనకుండె• వేడుకమెయి•
తే. అకట ప్రచ్ఛన్నచారివై •నట్టిరిపుఁడ, వైతి వీవు రంధ్రాన్వేషి•వగుచు ననుఁ బ్ర
తిగ్రహించుట కిట్లరు•దెంచినాఁడ, వేల చేకూరు నీ కది • హీనచరిత. 1041
—॥ రాముఁడు లక్ష్మణుని దూఱుట. ॥—
క. అని యాడరానిమాటల, నను దూఱిన వగల నెమ్ము•నంబుం బొగుల
న్ఘనరోషకషాయితలో, చనుఁడ నగుచు నిట్లు విడిచి• చనుదె వలసెన్. 1042
చ. అనవుడు రాముఁ డిట్లనియె • నక్కట లక్ష్మణ మత్ప్రభావము
న్ఘనతరవిక్రమంబు బల•గర్వ మెఱింగియు నింతిమాటకై
వనమున నొంటిఁ బాసి యిటు • వచ్చుట నీ కగు నయ్య మాటి కే
మనఁ గల దింక రోషమున • నాపదఁ దెచ్చితి వేమి సేయుదున్. 1043
ఆ. బాల యగుట సీత • భర్తృమోహంబున, నాడరానిమాట • లాడెఁ గాక
తాల్మి విడిచి నీవు• తామసంబున నొంటి, విడిచి వచ్చి తిది వి•వేక మగునె.
ఉ. నీ విటు రాఁగఁజూచి రజ•నీచరు లొక్కటఁ బట్టి మ్రింగిరో
పావనశీల నెత్తికొని • పాఱిరొ కాననమందు డాఁచిరో
దావమృగవ్రజంబు వని•తం గబళించెనొ యేమిఁ జేసెనో
యేవిధ మయ్యెనో యడవి • నెట్లు వసించెనొ యెంత గుందెనో. 1045
వ. సీతాప్రచోదితుండవై క్రోధవశంబున మచ్ఛాసనంబు నుల్లంఘించి వచ్చుటం
జేసి సర్వప్రకారంబుల నవినయంబు నీచేతఁ గృతం బయ్యె నాయందు రాక్షస
సంహారసామర్థ్యాభావంబు శంకించి వచ్చితి నంటివేని మదీయభుజావిక్రమవిశే
షం బనివార్యం బని యెఱింగి యున్న నీ కిట్లనుట కవకాశంబు లేదు సీతా
పరుషవాక్యంబుల లోకనిందయగు ననితలంచి వచ్చితి నంటివేని యజ్ఞానంబునం
బలికినమైథిలిక్రోధవాక్యంబుల గర్హణంబు గలుగనేరదు పరుషవాక్యశ్రవ
ణమాత్రంబున సమాగతుండ నైతి నని యంటివేని సంక్రుద్ధ లగుయువతు
లేమేమి పలుక రమ్మాట కలిగి యట్టివారి విడిచి వచ్చుట యుక్తంబు గా దెల్ల
భంగుల నయుక్తకార్యంబుఁ గావించితి వని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 1046
చ. పసిఁడిమెకంబువెంట బహు•భంగులఁ ద్రిమ్మరి పట్ట లేక నే
విసివి శితాస్త్ర మేయ నది • వేగ మృగత్వముఁ బాసి ఘోరరా
క్షసుఁ డయి మామకస్వరము•గా నిను సీతను బేరుకొంచు ఘో
రశిఖరిమాడ్కి ధాత్రిఁ బడెఁ • బ్రాణము లంగముఁ బాసి పోవఁగన్. 1047
తే. మాయరక్కసుఁ డిభ్భంగి•మాయమైన, యంత నుండియుఁ దన్నాద•మాలకించి
బ్రమసి మీ రెంతవంతలఁ•బడుచునున్న, వారొకో యనిచిత్తంబు•వగలఁ బొగిలె.

క. ఏ మనఁగ వచ్చు నీ విపు, డామానినిఁ బాసి యిచటి • కరుదెంచుటచే
నామదికిఁ దోఁచినంతయు, సౌమిత్రీ యిప్పు డిచట • సత్యం బయ్యెన్. 1049

→ రాముఁడు నిజాశ్రమమునందు జానకిం గానక పరితపించుట. ←

వ. అని పెక్కుతెఱంగులం బలవించుచుం బోవు చుండ నమ్మహానుభావునకు వామలోచనాధఃపక్షంబు చలించె శరీరంబు కంపించె మఱియు నశుభసూచకంబు లగు పెక్కుదుర్నిమిత్తంబులు దోఁచినఁ గలంకవడి వైదేహికి సేమంబు లే దని పలుకుచు సీతాదర్శనలాలసుం డై రయంబునం జని శూన్యం బైననిజాశ్రమంబుఁ గని మనస్తాపం బంతకంత కగ్గలం బగుచుండ వేగంబున నుద్భ్రాంతుం డై నవానిపగిది హస్తాద్యవయవంబులు విదుర్చుచుఁ గొండొక సేపయ్యాశ్రమం బంతయుఁ గలయం దిరిగి యొక్కచోట శోభావిరహిత యై సొబగు దప్పి యున్నపర్ణశాల నవలోకించి యందు జానకిం గానక శోకసంతాపదళితహృదయుం డై వెండియు నామ్లానపుష్పమృగద్విజంబును శోభావిహీనంబును విధ్వస్తంబును సంత్యక్తవనదైవతంబును విప్రకీర్ణాజినకుశంబును విప్రవిద్ధబ్రుసీకటంబును శూన్యంబునై వృక్షంబులతోఁ గూడ రోదనంబు సేయుచున్నదానిపగిదిం జూపట్టుచున్ననిజస్థానంబుఁ జూచి జానకి నెందునుం గానక విలపించుచు. 1050

చ. అసురులు సీతఁ జేకొని ర•యంబున నేగిరో లేక చంపిరో
మెసవిరో గౌతమీనది క•మేయగతి న్సలిలార్థ మేగెనో
కుసుమఫలప్రవాళములఁ • గోయుటకు న్వనవీథి కేగెనో
విసువక పుష్పవాటికల•వెంబడి డాఁగెనొ యెందుఁ బోయెనో. 1051

వ. అని తలపోసి నానాప్రకారంబుల జానకి నన్వేషించి యెందునుం గానక శోకార్ణవపరిప్లుతుం డై నవానిపోలిక నున్మత్తునిచందంబునం జూపట్టుచు. 1052

మ. ఘనుఁ డారాముఁడు చెట్టుచెట్టు గలయఁ•గాఁ జూచుచు న్శైలము
ల్వనము ల్పల్వలము ల్నదీనదము లా•వాసంబు వీక్షించుచు
న్వనితం గానక వెఱ్ఱిపట్టినగతి • న్వర్తించుచు న్శోకతా
మ్రనితాంతేక్షణుఁడై వని న్వదల నా•రంభించె నుద్వేగియై. 1053

→ రాముఁడు వనవృక్షాదులను జానకి పోయినతెరు వడుగుట. ←

భుజంగప్రయాతము. లతాంగి న్ధృతాగణ్య•లావణ్య నబ్జా
యతాక్షిం గదంబప్రి•య న్మత్ప్రియ న్స
న్నితంబం గదంబావ•నీజాతమా చూ
చితే చెప్పుమా యింతి•సేమంబు నాకున్. 1054

చామరవృత్తము. లోలనేత్రఁ గానవా వి•లోలసారికేళమా
సాలమా రసాలమా వి•శాలకందరాళమా

తాలమా తమాలమా మంద స్రవత్ప్రికాండహిం
తాలమా ప్రవాళమా ఘనస్ఫురద్ద్రిజాలమా. 1055
మత్తకోకిల. సారసాయతనేత్ర పోయినజాడఁ దెల్పవె నాకు మం
దారమా సహకారమా సముదగ్రరుక్కరవీరమా
సారభూతశమీరమా ఘనసారమా యటవీరమా
భూరికాంతిమయూరమా ఫలపూరమా సుకరీరమా. 1056
మత్తకోకిల. మందయానను గానవా పిచుమందమా వటబృందమా
కుందమా యరవిందమా ఘనకోమలాంబరచుంబిమా
కందమా నవకందమా ననుఁ గాంచి పుణ్యము నొందుమా
చందనావనిజాతమా వనజాతమా గిరిజాతమా. 1057
తోటకవృత్తము. ఘనపల్లవకోమలగాత్రిని గాం, చనవర్ణశరీరిణిఁ జారుముఖిన్
ఘనకేశిని సీతను గంటివె కాం, చనవృక్షమ చెప్పు ప్రసన్నమతిన్. 1058
తరువోజ. దనుజులు కాననాంతరమున నొకటఁ దరళాక్షి జానకిఁ దాఁచిరో లేక
గొని పోయిరో లేక క్రూరతఁబట్టి కొని మ్రింగిరో వన్యఘోరసత్త్వములు
మొనసి హింసించెనో మోహనపాణి ముదిత కల్యాణి భూపుత్రి మత్పత్ని
జనకనందని పుణ్యసాధ్వి యేజాడఁ జనియెనో చెప్పు మాశ్వత్థపాదపమ.1059
పృథ్వీవృత్తము. సరోజముఖి సజ్జనప్రియను జారుబింబాధర
న్నరేంద్రవరకన్యక న్ఘనరణన్మణీనూపుర
న్వరాభరణభూషితాంగి వరవర్ణిని న్సీత నీ
యరణ్యమునఁ గానవా వికసితార్జునక్ష్మాజమా. 1060
చామరవృత్తము. వరాకు మాని సైఁప రానిబాళి మీఱ వేఁడుహా
మొ ఱాలకించి యెందుఁ బోయె మోహనాంగి సీత నీ
వెఱింగి తేని వేడ్క నమ్మహీజజాడఁ జెప్పి నా
విరాళి మాన్చి ప్రోవవే ప్రవృద్ధబిల్వవృక్షమా. 1061
తరల. మదమరాళమ గానవా యలమందయానను జానకి
న్ముదితచక్రమ గానవా నృపపుత్రిఁ జక్రపయోధర
న్సదమలాంబుజపాణిఁ గానవె సంభృతాంబుజషండమా
కొదమతుమ్మెద గానవా నవకోమలభ్రమరీకచన్. 1062
వసంతతిలకావృత్తము. రంభావనీరుహమ రాజితపత్రమా యా
రంభోరు వేగిన తెఱం గెఱిఁగింపు ప్రీతిం
గుంభీంద్రకుంభకుచఁ గోమలగాత్రిఁ గంటే
కుంభీంద్రమా తెలుపు కోర్కులు మీఱ నాకున్. 1063
ద్రుతవిలంబితవృత్తము. మదవతీజనమానససంభ్రమ,ప్రదవచోరమబంధురకీరమా

మధురభాషిణి•మత్ప్రియపత్నియా, సుదతి పోయిన•చో ప్పెఱిఁగింపుమా. 1064

వనమయూరవృత్తము. చంద్రకిరణప్రతిమ•చారుదరహాసం
జంద్రముకురాబ్జవిల•సన్ముఖవిలాసం
జంద్రనిభవర్ణ నల•చంపకసునాసం
జంద్రికసమూహామ ర•సాతనయఁ గంటే. 1065

స్వాగతావృత్తము. పద్మకేసరవి•భాసితగాత్రిం, బద్మకుట్మలని•భ స్తనయుగ్మం
బద్మగంధినర•పాలకపుత్రిం, బద్మినీకమల • భామినిఁ గంటే. 1066

మందాక్రాంతావృత్తము. కాంతారోర్వి న్నను విడిచి భూ•కన్య దా నొంటి నేగెం
జింతాశోకంబులు వొడమె మ•చ్చిత్తముం గాసిలె న్నీ
చెంత న్నేఁ డట్లరుగదు గదా • చెప్పి వంశంబ నాహ్వా
త్సంతాపంబుం దొలఁగ నిడుమా • చాలఁ బుణ్యంబు గల్గున్. 1067

మాలినీవృత్తము. నిరుపమగుణరాశి • న్నీలజీమూతకేశి
న్నరవరవరపుత్రి • న్నవ్యహేమాభగాత్రి
న్సరసిజదళనేత్ర • న్జానకిం జూప రమ్మా
సరళపనసజంబు•త్భూజరాజంబులారా. 1068

మహాస్రగ్ధర. తరలాక్షిం జెప్పఁ డత్యా•దరమునఁ గుసుమో•త్తంసచూతంబులారా
హరిమధ్యం గానరే మీ • రతిదయఁ జెప్పఁ డిం•పార సింహంబులారా
తెఱఁ గొప్ప న్సీత తా నే•తెరువునఁ జనెనో • తెల్పఁ డీరంబులారా
పరపుష్టశ్రేణులారా • పలుకుఁ డిపుడు మ•త్పత్ని సేమంబు నర్థిన్. 1069

ఇంద్రవజ్ర. బాలామణిం జూపుము•పారిజాతా, హేలావతిం గానవె•యింద్రభూజా
లోలేక్షణం జూపవె•లుంగమా హా, రాలంకృతాంగిం జెపు•మా లవంగా.

ఉపేంద్రవజ్ర. వినీలమేఘోపమ•వేణి లజ్జా, వినమ్రవక్త్రాబ్జను • వీర్యశుల్క
న్మనోజ్ఞరూప న్గుణ•మండన న్రా, జనందనిం జూపుము • సారసంబా. 1071

ఉపజాతి. సౌదామినీసన్నిభ•చారుగాత్రి, న్వైదేహరాజాత్మజ • విద్రుమోష్ఠిం
గాదంబినీ సీతను • గానవా స, మ్మదంబునం జెప్పుము•మాకుఁ బ్రీతిన్. 1072

వంశస్థ. ధరాసుతం గంటె క•దంబగుచ్ఛమా, వరాననం జూపు ల•వంగమంజరీ
గురుస్తనిం జూపవె•కుందబృందమా, కరీంద్రహస్తోరువుఁ•గంటె శారికా. 1073

స్రగ్విణి. భామినిం గంటివే•బంధుబంధూకమా, భూమిజం గంటివే•పుష్పితాశోకమా
కామినిం గంటివే•కమ్రకల్హారమా, రామ వీక్షించితే•రమ్యమాయూరమా.

శా. మల్లీ కేతకి మాధవీ కురవమా • మందారమా మాలతీ
వల్లీమంజునికుంజమా కుటజమా • వామాక్షి వైదేహి నా
యుల్లం బారటపెట్టి నేఁడు చనె నీ•యుగ్రాటవీవీథిలో
ఫుల్లాబ్జాక్షి నెఱింగి తేని చెవుమా • పుణ్యంబు నీకయ్యెడిన్. 1075

వ. అని యనేకప్రకారంబుల నయ్యాశ్రమంబునం గలతరులతల ఖగమృగంబుల
వైదేహి నడుగుచు నెందునుం గానక. 1076

తే. తోయజేక్షణ నీ వేల • దూరమునకుఁ, బరువు లెత్తెదు నాకుఁ • గన్పడితి వీవు
పంతమున భూరుహంబుల • చెంత డాఁగి, యిపుడు నాతోడ భాషింప • వేల చెపుమ.

తే. కమలముఖి హాస్యశీలవు • గావు నీవు, మించి యీలాగు నన్నుపే • క్షించె దేల
కాంత నామీఁదఁ దొల్లింటి • కరుణ లేదె, నిలునిలుము పోయె దేటికి • నీరజాక్షి.

తే. చారుపీతకౌశేయవ • స్త్రంబు చేతఁ
బద్మలోచన సూచింపఁ • బడితి విప్పు
డొంటిఁ జనునిన్ను వీక్షించు • చున్నవాఁడ
నెనరు నామీఁదఁ గల దేని • నిలువు మింక. 1079

ఉ. ఎచ్చటి కేగితే కువల • యేక్షణ పల్కవ దేల కోమలీ
ముచ్చట లాడ రా వలదె • మోహనరూపిణి యల్కఁ బూని న
న్నిచ్చటఁ బాసి పోవఁ దగ • వే మధురాధర యీవనంబులో
నెచ్చట నున్నదానవో మ • హీసుత వేగమె మోముఁ జూపవే. 1080

క. అని పెక్కుగతులఁ జీరుచు, వినతాంగి మృదూక్తి చెవుల • వినఁబడ కునికి
న్మనమున నాందోళించుచుఁ, గనుంగొనల నశ్రులొలుకఁ • గా నిట్లనియెన్.

చ. పిలిచినఁ బల్క దెంతయును • భీతమృగేక్షణ యివ్వనంబులోఁ
గల దనుమాట సందియము • గావున దారుణరాక్షసాధము
ల్బలిమి గ్రసించుటో మొఱఁగి • పట్టుటయో మఱి చంపుటో రహ
స్స్థలమున దాఁచుటో యొకటి • తథ్యము గా కిఁక వేఱె యున్నదే. 1082

మ. అని నోరెండఁగఁ బాదము ల్వడఁక మే • నాకంపముం జెంద లో
చనయుగ్మం బతిశోకరోదనముచే • సంధ్యారుణచ్ఛాయతో
నెనయై యొప్పఁగ మాట తొట్రుపడ నె • త్తే చిత్తమోహంబు పై
కొన ఫాలంబునఁ జెమ్మట ల్పొడమ సం • క్షోభీకృతస్వాంతుఁడై. 1083

చ. కనుఁగవ మోడ్చు నుస్సు రను • గంపము నొందుఁ గడుం దలంకు హా
జనకకుమారి యంచుఁ బలు • చందముల న్విలపించు లక్ష్మణా
వనజసుగంధిజాడఁ గన • వా యను మాటికిఁ జీరు దైవమా
యను వనితావియోగజని • తార్తిఁ దపించుచు రాముఁ డయ్యెడన్. 1084

క. సోలుచుఁ జింతాభరమున, వ్రాలుచుఁ గైదండ యిడున • వరజుని మేనం
దూలుచు శోకాంబునిధిం, దేలుచు మూర్ఛిలుచు మరలఁ • దెలియుచు మఱియున్.

ఉ. ఎక్కడ నల్కడైనఁ దర • ళేక్షణ వచ్చు నటంచుఁ జూచు నే
యిక్కువఁ జప్పుడైనను మ • హీసుతపల్కని యాలకించు నే
దిక్కు తళుక్కుమన్న సుద • తీమణి మైజిగి గాఁ దలంచు లో

నక్కజ మైనమోహమున • నారఘునాథుఁడు భ్రాంతచిత్తుఁ డై. 1086

వ. ఇట్లు దురంతచింతాభరంబున నమ్మేదినీకాంతుండు కాంతాన్వేషణతత్పరుం డై కొండొకసే పయ్యాశ్రమసమీపంబునం గలశైలంబులును గిరిప్రస్రవణంబులును నదీనదంబులును బుష్పవల్లవోపేతంబు లై సంచారయోగ్యంబు లైనవనంబులును విషమంబు లైనకాననంబులును విలోకించి యెందునుం గానక శోకసంతప్తచిత్తుం డై రాక్షసభక్షణంబుకొఱకు నాచేత విడువం బడియెఁ గావున నమ్మహీపుత్త్రి పథికసంఘంబుచేతఁ బరిత్యక్త యైనబహుబాంధవ యగుయువతిపగిది రాక్షసులచేత నిక్కంబుగా భక్షిత యయ్యె నని తలంచి వలయకంకణాంగదభూషితంబులును జారుపల్లవకోమలంబులును వేపమానాగ్రంబులు నైనతదీయబాహువులును జంపకవర్ణాభంబును గ్రైవేయశోభితంబును గోమలంబు నైనతదీయకంఠంబును బద్మపత్రనిభేక్షణంబును సంపూర్ణచంద్రప్రతిమంబును శుభదంతోష్ఠంబును రుచిరనాసంబును జారుకుండలంబు నైనతదీయవదనంబును మనంబున సంస్మరించి యివి యన్నియు రాక్షసులచేత భక్షితంబు లయ్యె నొకో యని తలంచి నానాప్రకారంబుల విలపించుచు శూన్యం బైనయాశ్రమపదంబును సీతావిరహిత యైనపర్ణశాలయును విధ్వస్తంబు లైనయాసనంబులును విలోకించి యస్వస్థహృదయుండును ననిష్పన్నమనోరథుండు నై భుజంబు లెత్తి మాటిమాటికి నుచ్చైస్స్వరమున సీతం జీరుచు లక్ష్మణున కి ట్లనియె. 1087

మ. అనఘా యెక్కడ సీత యేవిషయమం • దాసక్తితో నున్న దె
వ్వనిచే భక్షిత యయ్యె నెవ్వఁడు వడి • న్వామాక్షిఁ గొంపోయె శో
భనచారిత్రను నన్నుఁ బ్రీతి భజియిం•ప న్వచ్చునే యింక నా
మన మానందరసప్రవాహలహరీ•మగ్నంబు నై యొప్పునే. 1088

వ. అని పలికి సీత నుద్దేశించి. 1089

క. నాచిత్తము దెలియుట కిపు, డీచాయలఁ దరులపొంత • నెక్కడ నున్నా
వో చాలును బరిహాసము, నీచక్కఁదనంబుఁ జూపి • నెఱిఁ బ్రోవు మిఁకన్.

తే. చారులోచన నిన్నుఁ గూడి • సంతతంబుఁ
గరము క్రీడించు మృగశాబ•కములు నేఁడు
నిన్నుఁ గానక కన్నుల • నీరు గ్రమ్మ
ధ్యాన మొనరించు చున్నవి • యాశ్రమమున. 1091

వ. అని పలికి వెండియు లక్ష్మణు నుద్దేశించి. 1092

ఆ. సీత లేనినాకు • సిరి యేల బ్రతు కేల, ప్రాణ మేల పూజ్య•రాజ్య మేల
తద్వియోగజనిత•తాపాగ్ని చేఁ గ్రాఁగి, మేనుఁ బాయు టిదియ • మేలు గాదె.

ఆ. జానకీవియోగ•జనితార్తిచే డస్సి, మృతుఁడ నైన నన్నుఁ • ద్రిదశలోక

మందు రాజవర్యుఁ • డైన మజ్జనకుండు, నేఁడు చూడఁ గలఁడు • నిక్కువముగ.

వ. మఱియుఁ బరలోకగతుండ నైననన్ను విలోకించి మజ్జనకుం డగుదశరథుండు చతుర్దశవత్సరంబు లరణ్యంబున నుండు మని నాచేత నియోజితుండ వైతి వక్కాలంబు పరిపూర్ణంబు గాకమున్నె మత్సకాశంబునకుం జనుదెంచితివి కామవృత్తుండ వనార్యుండవు మృషావాది వైతి వని ధిక్కరించుం గాదె యని పలికి యంతకంతకు నగ్గలం బగుశోకావేశంబున. 1094

ఉ. మానిని దుష్టచిత్తుఁ డగు•మర్త్యుని శాశ్వతకీర్తివోలె నన్
దీనుని భగ్నకాము నతి•వ్యథితాత్ముని శోకపీడితున్
గాననమందుఁ బాసి లల•నామణి యెక్కడి కేగితే నినుం
గానక యున్న నాకు బ్రతు•క న్వశమే వెసఁ బ్రోవ రాఁ గదే. 1095

వ. అని యిట్లు పెక్కుచందంబుల సీతాదర్శనలాలసుం డై పంకనిమగ్నం బైనకుంజరంబుచందంబున నిశ్చేష్టితుం డై విలపించుచున్నరఘుపుంగవుం జూచి తదీయచిత్తానువర్తి యగులక్ష్మణుండు తత్కాలసదృశం బగువాక్యంబున ని ట్లనియె. 1096

చ. ఇది బహుకందరోపలమ•హీరుహ మైనవనంబు గౌతమీ
నదికి జలార్థ మేగెనొ వ•నంబునకుం గుసుమార్థ మేగెనో
మది దెలియంగఁ బూఁబొదల•మాటున నెచ్చట డాఁగి యున్నదో
వెదకుము నన్నుఁ గూడి రఘు•వీర విషాదము నొంద నేటికిన్. 1097

క. ప్రియవనసంచారయుఁ దద్దయు వనసంచారకోవి•దయు వనవాస
ప్రియయును గావున జనకత,నయ యెచ్చట నున్నదో వ•నంబున నిపుడున్.

తే. కమలములఁ గోసి తెచ్చుట • కమలపంక, జాకరంబులచెంగటి • కర్థిఁ జనెనొ
స్నానమొనరించుటకుఁ బ్రీతి•నదికిఁజనెనొ, వెదకుదముగాకశోకింప•వెఱ్ఱితనమె.

తే. అనుచు సౌహార్దమునఁదమ్ముఁ•డాడినట్టి, మాటకొక్కింతధృతిఁబూని•మనుజనాథుఁ
డతఁడు తానును నవ్విపి•నాంతరమున, మరలవెదుకంగఁదొడఁగెన•మ్మానవతిని.

ఉ. ఆరఘువర్యు లీకరణి • నవ్విపినంబున నానగాళిలో
ఘోరమహీధ్రకందరసి•కుంజసరిత్సరసీవనాళిలో
నారసి సీతఁ గాన కపు • డార్తిఁ దపించుచు నుండి రంత నా
ధీరుఁడు లక్ష్మణుండు వగ • దేర్చుచు రామునితోడ నిట్లనున్. 1101

ఆ. ఓమహానుభావ • యీమాడ్కి శోకింప, నేల బలిని గట్టి • నేలఁ గొన్న
చక్రపాణిపగిది • జానకిఁ బడసెదు, ధైర్య ముడుగు టిదియుఁ • గార్య మగునె.

చ. అన విని రాముఁ డాస్యమున • నంటినవిన్నఁదనంబుతోడ నె
మ్మనమున శోకముం గదుర • మాటలు తొట్రువడంగ లక్ష్మణుం
గని వనశైలకందరని•కాయముఁ జూచితి నిందు నెచ్చటం

గనుఁగొన నైతిఁ బ్రాణముల • కంటె గరీయసి యైనజానకిన్. 1103

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబుల విలపించుచు సీతాహరణకర్శితుండును దీనుం
డును శోకసమావిష్టుండు నగుచు నొక్కముహూర్తంబు విహ్వలుం డై ధై
ర్యంబు వదలి గాంభీర్యంబు విడిచి గౌరవంబు దొలంగం బెట్టి చేష్టలు మాని
యెఱుక మఱచి యవసన్నాంగుం డై తత్తఱంబున సారెసారెకు దీర్ఘంబుగా
వేఁడినిట్టూర్పులు పుచ్చుచు జానకిం బేర్కొని యుచ్చైర్నాదంబున రోద
నంబు సేయుచు సంయుతాంజలి యై లక్ష్మణుండు శోకాపనోదకారణంబు లైన
యుపశమనవాక్యంబుల నెంత యనూనయించిన నూఱడిలక సీతావియోగజనిత
వ్యామోహోపహతచేతనుం డై మాటిమాటికి రోదనంబు సేయుచు దురంత
చింతాభరంబునం దూలుచు మదనపరవశుం డై జానకిం గట్టెదుట నున్నదా
నిఁగాఁ దలంచి యద్దేవి సంబోధించి శోకగద్గదకంఠుం డై యిట్లని విలపించె.

చ. వనకుసుమప్రియత్వమున • వారిజలోచన నీవు ముంగలం
బనివడి యీయశోకవిట • పంబులమాటున మే నొకింతయుం
గనఁబడ కుండ నిట్లు జన • కక్షితినాథతనూజ యుండఁగాఁ
జనునె మనంబులోఁ గడువి • షాదము పుట్టెడు రమ్ము చెచ్చెరన్. 1105

క. కదళీనిభోరుకాండము, లదటునఁ గదళీమహీరు • హంబులచెంతన్
వదలక కనఁబడుచున్నవి, సుదతీ వెస రమ్ము నాకుఁ • జూడ న్వశమే. 1106

సీ. వనిత నీకుచముల • కెన యని డాఁగితో సదమలపుష్పమం • జరులచెంత
సుదతి బాహువులకు • జో డని చేరితో వికసితనూత్నవ • ల్లికలచెంత
నింతి నీమోవికి • నీడని డాసితో రమణీయనవపల్ల • వములచెంతఁ
దరుణి పాదములకు • సరి యని చేరితో కర మొప్పుమెట్టదా • మరలచెంత

తే. యువతి పరిహాసమునకున • న్నొంటివిడిచి, విపినమునడాఁగుటిదియువి • వేకమగునె
మగువయీపరిహాసంబు • మాకు బాధ, సేయుచున్నది చయ్యనఁ • జేరరావె. 1107

తే. అంబుజేక్షణ శ్రాంతుండ • నైననాకుఁ, గరము పరిహాసమున నేమి • కార్య మిప్పు
డెలమినినుఁగూడియున్నచోఁ • నిచ్చుఁ బ్రీతి, నొసఁగునేనాకునినుఁగాన • కున్న బోటి.

క. పరిహాసప్రియ మగుటయు, నిర వొందఁగ నీదుశీల • మెఱుఁగుదు నైనం
దరుణీ యాశ్రమపథమునఁ, బరిహాసము దగదు వీటఁ • బరువడిఁ జెల్లున్. 1109

ఉ. అక్కట నన్ను నేఁడు పరి • యాచకమాడుట కేనగాళిలో
నెచ్చట నున్నదానవొ మృ • గేక్షణ నీ విట లేమిఁ జేసి నల్
దిక్కులు నిష్ప్రభత్వమున • దిక్కఱి యున్నవి పర్ణశాలకుఁ
గ్రక్కున వచ్చి మెచ్చి నను • గౌఁగిటఁ జేర్చి ముదం బొనంగవే. 1110

చ. అని పలుమాఱుఁ జీరి విభుఁ • డవ్వల లక్ష్మణుఁ జూచి తమ్ముఁడా
యనయము సీత నిక్కము ని • శాటులచే హృత యయ్యెఁ గాక యుం

డినఁ దనుఁ జేరఁ బల్కెదవు నీ మృగయూథము శోకబాష్పముల్
కనుఁగవ నించుచున్ జనకకన్యక పోయినజాడఁ దెల్పెడిన్. 1111

వ. అని వెండియు సీత నుద్దేశించి. 1112

ఉ. అక్కట నన్ను ఘోరవిపినావని నొంటిగ డించి నేఁడు నీ
వెక్కడ కేగితే కువలయేక్షణ నీ విట రాక్షసాలిచేఁ
జిక్కుచు నుండఁ గైకయి వశీకృతసద్విషయస్థలోకయై
చొక్కుచు నుండుఁ గాదె తనసూనుఁడు రాజ్యము నేలుచుండఁగన్. 1113

తే. నీవు పోయిన తెరువునఁ బోవు టంతె, గాక క్రమ్మఱఁ బురి కెట్లు నాకుఁ బోవు
టొప్పు నటులైనఁ గడు నిర్దయుండు వీర్యహీనుఁడని లోకమెల్లన న్నెన్ని కొనదె.

ఆ. వారిజాక్షి మును భవత్సమన్వితముగ, రమణ వచ్చితిని బురంబు విడిచి
నిన్ను విడిచి యకట నేఁ డెత్తెఱంగున, బురికి నేను మరలఁ బోవువాఁడ.

క. వనవాసము సలిపి పురం, బునకు మరలఁ బోయి యచటఁ బుత్రీస్నేహం
బునఁ గుశల మడుగు జనకునిఁ, గనుఁగొన నేపగిది నోపఁగాఁగల నకటా. 1116

వ. మఱియు నవ్విదేహావల్లభుండు సీతావిరహితుండ నైన నన్నువిలోకించి పుత్రి
కాస్నేహసంతప్తుండై నిక్కంబుగా మోహావశంబునొందు నని వగచి పదంపడి
లక్ష్మణు నాలోకించి. 1117

ఆ. నీరజాక్షి లేని నెలవు నాకం బైన, శూన్య మగుచు నాకుఁ జూడ నొప్పఁ
గాన వీటి కింక నేను బోవఁగఁ జాల, దేవి యుట్ల యిచటఁ బోవువాఁడ. 1118

క. జానకిని బాసి నిమిషం, బైనను జీవింపఁ జాల నటు గావున నన్
గాననమున విడిచి యయోధ్యానగరికిఁ బొమ్ము నీవు తల్లులకడకున్. 1119

క. సీతాపతిచేత నను, జ్ఞాతుఁడ వైతి వికఁ బుడమిఁ గావు మనుచు వి
ఖ్యాతిగ భరతునితోఁ జెపు, మాతతమతిఁ గౌఁగిలించి యస్మదనుమతిన్. 1120

క. జనని సుమిత్రయుఁ గైకయు, ననఘా కౌసల్యయును నయంబున నభివం
దనపూర్వకముగ నీచే, ననిశము రక్షింపఁ దగుదు రనఘవిచారా. 1121

క. కావున నావార్తయు సీ, తావృత్తాంతమును జెప్పి తగ మజ్జనని
న్నావిరిఁ బ్రోచుచు నుండుము, పావనగుణ దుఃఖమునకుఁ బాల్పడ కుండన్.

క. అని రఘుపతి దీనుం డై, జనకజ నెడఁబాసి శోకసంతాపభరం
బున విలపించుచు నుండం, గని లక్ష్మణుఁ డధికశోకకర్శితుఁ డయ్యెన్. 1123

ఉ. ఘోరవిషాదచిత్తుఁ డగు కూరిమితమ్ముని జూచి రాముఁడున్
దారుణశోకతప్తుఁ డయి దైన్యము దోఁపఁగ శోకబాష్పముల్
గాఱఁగ వేఁడియూర్పు సెలఁగ న్వ్యసనోచితభంగి నిట్లనెం
గూరినమోహతాపమునఁ గుందుచు రోదనపూర్వకంబుగన్. 1124

ఉ. ఆతతవైభవోచితుఁడ వయ్యును శోకముమీఁద శోక మీ

రీతిఁ దపింపఁజేయ నశ•రీరుఁడ నై మని యుంటిఁ గావునం
బూతచరిత్ర చూడ ననుఁ • బోలినదుష్కృతకర్మకారి క్షో
ణీతలమందు వేఱొకఁడు • నిక్కము లేఁడు క్షితీశనందనా. 1125

ఉ. తొల్లిఁటిపాపకర్మ మిటు • తోడుతఁ జేకుఱె నాకుఁ గానిచోఁ
దల్లిని జుట్టల న్విడిచి • తండ్రిని రాజ్యముఁ గోలుపోయి సాం
పెల్లఁ దొఱంగి శోకమున • నిచ్చట గాసిలు చుండ మీఁదఁ బా
టిల్లునె యి ట్లరణ్యమున • డెప్పర మైనసతీవియోగమున్. 1126

తే. కడఁగి సీతావియోగదుః•ఖంబువలనఁ, గెరలి తొల్లిటిబహువిధ• క్లేశ మంగ
మేర్చు చున్నది లక్ష్మణా•యింధనముల, చేత నుద్దీప్తుఁ డగుతీవ్ర•శిఖియుఁ బోలె.

తే. రక్కసులచేతిలోఁ బడి• రాజపుత్త్రి, తనదుసుస్వరభాషణ•త్వంబు విడిచి
సాధ్వసంబున నేఁ డప•స్వరముతోడ, నుగ్రవనమున విలపించు•చుండుఁ గాదె.

ఆ. అకట లోహితాఖ్య•హరిచందనంబున, ననుదినోచితంబు • లైనయువతి
వృత్తపీనకుచము•లెంతయు రుధిరసి, క్తంబు లగుచు సొబగు•దప్పి యుండు.

చ. కమలపలాశలోచనము • కౌముదికానిభచారుహాసయు
క్తము మణికుండలోజ్జ్వలిత•గండము కుంచితనీలకేశపా
శము మృదుభాషణంబు నగు•జానకిమో ముపరక్తచంద్రబిం
బము క్రియ నుండు నేఁ డసుర•పాలివశంగత యూట నెంతయున్. 1130

చ. ఘనతరహారశోభితము • కాంతపయోధరయుగ్మరంజితం
బనుపమహేమకంచుకస•మన్వితమై యలరారు మేదినీ
తనయయురంబు సించి భయ•దక్రియఁ దద్రుధిరంబు శోణితా
శను లగురాత్రిసాధములు • చయ్యనఁ గ్రోలుదు రేమి సేయుదున్. 1131

ఉ. ఆయతకాంతనేత్ర యగు•నాగజగామిని మద్విహీన యై
పాయక నిర్జనం బయిన•బంధురకాననమందు నొంటి దై
తేయులచేతఁ జిక్కి యతి•దీనతఁ దత్పరికృష్యమాణ యై
రాయిడి కోర్వఁజాల కల • క్రౌంచిగతి న్విలపించునే కదా. 1132

చ. ఇరవుగ నన్నుఁ గూడి తగ • సిరమణీయశిలాతలంబునం
గరము సుఖోపవిష్ట యయి • కమ్రశుచిస్మిత యై సుహాస యై
పరఁగ నుదారశీల యగు•భామిని నిన్నటు చూచి మున్ను భా
సురబహువాక్యజాతమును • సొంపు దలిర్ప వచించునే కదా. 1133

సీ. రాజకుమార యీ•రాజాస్య సలిలార్థ మలగౌతమీనది • కరిగె నొక్కొ
జలజాక్షి పంకజం•బులు దెచ్చుటకుఁ బ్రీతి సరసిచెంతకు వేడ్కఁ•జనియె నొక్కొ
చారుపుష్పితవృక్ష•షండమండిత మైన యీవిపినంబున • కేగె నొక్కొ
కమనీయతరపుష్ప•గంధబంధుర మైనపూఁబొదరిండ్లకుఁ • బోయె నొక్కొ

ఆ. అతివ చాల భీరు • వగుట మున్నెన్నఁడు, నన్ను విడిచి యొంటి • నడికి నరసి
కటవి కీరములకు • నరుగదు నేఁ డెట్లు, చనియె నాతలంపు • సత్యమగునె. 1134

ఉ. లోకకృతాకృతజ్ఞుఁడవు • లోకఋతానృతకర్మసాక్షి వ
స్తోకవిభావసుండ వజి • తుండవు వేదమయుండ వీవు పు
ణ్యాకర మిత్ర సీత హృత • యయ్యెనొ లే కిపు డందుఁ బోయెనో
శోకవశుండ నై మిగుల • స్రుక్కెడు నా కెఱిఁగింపు సత్కృపన్. 1135

చ. అవిరళభక్తి వేఁడెద న • గాహిసుపర్వజగంబులందు నీ
కవిదిత మైనయర్థ మర • యంగ నొకించుక లేదు దానవు
ల్యువతి హరించిరో గెడపి • రో వనవీథిఁ జరించుచున్నదో
పవన రయాహతోపవన • భామిని పోయినజాడఁ జెప్పుమా. 1136

వ. అని బహుప్రకారంబుల శోకాధీనదేహుండై విసంజ్ఞుండుం బోలె విలపించు
చున్నయన్నం జూచి యదీనసత్త్వుం డగులక్ష్మణుండు న్యాయసంస్థితుం డై కా
లోచితం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 1137

తే. అధిప శోకంబు విడిచి ధై • ర్యంబుఁ బూని, యుర్వినందని వెదుకంగ • నుత్సహింపు
మరయనుత్సాహవంతులు • ధరణి నెట్టి, దుష్కరపుఁబనులందైనఁ • దొట్రుపడరు.

క. అని లక్ష్మణుండు పలికిన, విని విభుఁ డచలుండు గాక • విరహజ్వరసం
జనితార్తిఁ జాలఁ దూలుచు, ననుజన్మునితోడ మరల • ననియెఁ గృపణుఁ డై.

మ. సుదతీరత్నము పద్మముల్ గొనుట కై • సొంపొందఁగా గౌతమీ
నదికిం బోయెనొ తత్సరఃపులినసం • తానంబులం జూచి వ
చ్చెదవా యన్న నతండు పోయి మదిరా • క్షిం గాన కేతెంచి గ
ద్గదకంఠుం డయి యన్న కిట్లనియె సం • తాపంబు వాటిల్లఁగన్. 1140

రాముఁడు సీతావృత్తాంతమును గోదావరి నడుగుట.

వ. దేవా తీర్థవతి యైనగోదావరికిం బోయి తత్తీర్థంబులయందు వెదకి యెందు
నుం గాన నైతి నెంత చీరినఁ దద్వాక్యంబు విని రా దయ్యె మీరు సని వెదుక
వలయును. 1141

క. నా విని రఘునాథుఁడు గో, దావరికిం బోయి చాల • ధరణీసుత న
చ్చో వెదకి కాన కతిశో, కావిలచేతస్కుఁ డగుచు • నన్నది నడిగెన్. 1142

చ. అడిగిన నెట్లు భూతచయ • మయ్యెడ పోయినచొ ప్పెఱింగియుం
గడువడిఁ జెప్ప దయ్యె నటు • గౌతమియుం గలుషాత్ముఁ డాదశా
స్యుఁడు సుడి వెట్టునో యనుభ • యోద్ధతితో వివరింప దయ్యె న
ట్లుడుగక చెప్పు మీవని స • ముద్ధతి భూతము లెంత చెప్పినన్. 1143

వ. ఇట్లు నిరుత్తరుం డై రాముండు లక్ష్మణు నవలోకించి. 1144

చ. జనకజవార్త నించుకయు • సమ్మతి నీవది సెప్ప దయ్యె నే
జనకున కేమి చెప్పుదుఁ బ్ర•సన్నతఁ దల్లికి నేమి చెప్పుదుం
గని కని దైవ మెంత యప•కారము నా కొనరించె నేగతి
న్జనియెద నెందుఁ జొత్తును వ•నంబున నెట్లు వసింతుఁ దమ్ముఁడా. 1145
చ. హితులను బాసి రాజ్యము న•హీనబలంబును గోలుపోయి యీ
గతి గహనంబులోఁ దపసి•కై వడి నాకలము న్భుజించుచు౯
ధృతిఁ గని సంచరించుచుఁ దు•ది న్సతి గోల్పడి నిద్రలేక దు
ర్గతి విలపించు నా కిచట • రాత్రులు దీర్ఘము లై చనుం గదా. 1146
క. జానకి గనఁబడనేనియు, మానుగ నీకుజములందు • మందాకినియం
దీనగములయందు జన, స్థానములం దిచ్చకోలఁదిఁ • జరియింతుఁ గదా. 1147
తే. ఈ మృగంబులు సారెకు • నా మొగంబుఁ
జూచెడు మహిజ పోయిన•చొప్పు చెప్ప
నిచ్చగించిన క్రియఁ దదీ•యేంగితములు
దోఁచుచున్నవి దుర్జన•దూర కంటె. 1148
క. అని పలికి విభుఁడు సతి పో,యినచందముఁ జెప్పఁ డనిన•మృగములు నభముం
గనుఁగొనుచు వేగదక్షిణ, మునకుం జనియె న్రఘూత్త•మునిఁ గనుఁగొనుచున్.

లక్ష్మణుఁడు రామునికి మృగంబులు సీతజాడఁ దెల్పుటను జెప్పుట.

వ. మఱియు నవ్వనమృగంబులు శీఘ్రంబున లేచి దక్షిణాభిముఖంబు లై నభస్స్థలంబు విలోకించుచు రావణుఁడు వైదేహి నెత్తికొని చనినమార్గంబుఁ బట్టి రామభద్రు నవలోకించుచు దక్షిణాభిముఖంబుగా నరిగె నేకారణంబున మృగంబులు దక్షిణదిశను దక్షిణదిగ్భూమిని విలోకించుచు దక్షిణదిశకుఁ బరువు లెత్తె నక్కారణంబున నామృగంబులు లక్ష్మణునిచేత గృహీతచేష్టార్థంబు లయ్యె నప్పు డాలక్ష్మణుండు మృగంబులచేష్టాభిప్రాయంబు వచనసారంబుగా విలోకించి యన్న కిట్లనియె. 1150

రామలక్ష్మణులు మృగసూచితమార్గమున సీతను వెదకుట.

సీ. కాకుత్స్థవర యీమృ•గంబులు మీచేత నవనిజావృత్తాంత • మడుగఁ బడిన
వగుచు దక్షిణభూమి • నందంద చూపుచు యామ్యదిశాభిము•ఖ్యంబుగాఁగఁ
బోవుచు నున్నవి • భూపుత్రి పోయిన జాడ గావలయు వి•చార ముడిగి
వెదకుద మాయన్న•విని రాముఁ డగుఁ గాక యని వేగ యనుజస•హాయుఁ డగుచు
తే. దక్షిణాభిముఖంబుగా•దావ మెల్లఁ,గలయఁజూచుచుఁబోయిమా•ర్గమున నొక్క
జాడ రాలిన క్రొవ్విరి•సరులు చూచి, మనుజవిభుఁ డిట్టు లనియె ల•క్ష్మణునితోడ.
క. మానుగ నీకుసుమంబులు, జానకి ధమ్మిల్లమందు • సవరించిన వి
కానల నాచే దత్తము, లైనవి గుఱు తెఱిఁగికొంటి • ననఘవిచారా. 1152

వ. మఱియు నిక్కుసుమంబులనమ్లానతచేత సూర్యుండు ననపనయంబుచేత సమీ
రుండును ధారణంబుచేత ధరిత్రియు నీమువ్వురు నాకుఁ బ్రియంబు సేయుటకు
నావచ్చునందాక రక్షించు చున్నవా రని తలంచెద. 1153

తే. అనుచుఁ దమ్మునితో నాడి • యధిపుఁ డొక్క, శైలమునుగాంచి గిరినాథ • జనకకన్య
సేమ మెఱిఁగింపు మని పల్కి • చెప్ప కున్న, నట్టె కోపించి దానికి • నిట్టు లనియె.

చ. గిరివర సీతచంద మెఱిఁ • గింపుము నీ వటు దెల్ప వేని దు
ర్భరశరవహ్నిచేత నిను • భస్మముఁ జేసెద నిర్ఝరంబులుం
గరము నవాంబుహీనములు • గా భవదున్నతమేదినీరుహో
త్కరములు పర్ణహీనములు • గా నొనరించెదఁ జూడు వ్రేల్మిడిన్. 1155

క. పరువడి నీసానువు లఱి, మఱిఁ ద్రుటితాశ్మములు గాక • మున్న సువర్ణాం
బరధారిణి హేమాభను, సురుచిరగాత్రిని మహీజఁ • జూపుము నాకున్. 1156

ఆ. చూప వేని యిపుడె • సునిశితశరవహ్ని, భూరితరులు శిలలు • నీఱు చేసి
చెలఁగి నిన్ను నేఁ డ • సేవ్యంబుఁ జేసెద, గౌతమీరయంబుఁ • గట్టి వైతు. 1157

క. అని పలికి విభుఁడు కన్నులు, ఘనతరరక్తాంబుజముల • కైవడి నలరం
గనుఁగొనియె మ్రోల నిడుపై, తనరుదశాననునిపదము • ధారుణియందున్.

తే. కాంచి యంతట వెండియుఁ • గలయ వెదకి, రామకాంక్షిణియును దైత్య • రాజకృష్ట
యును బ్రధావితయును బ్రీతి • యుతయు నైన, జనకనందనిపదముల • జాడఁ గనియె.

వ. ఇట్లు రాముండు ప్రవృత్తనిక్షేపంబు లైనవైదేహీరావణులచరణన్యాసస్థానం
బులు విలోకించి తత్సమీపంబున భగ్నం బై పడి యున్నచాపంబును దూణీరం
బును బహుప్రకారంబుల విశీర్ణం బైనరథంబును విలోకించి సంభ్రాంత
చిత్తుం డై ప్రియవాది యగులక్ష్మణున కి ట్లనియె. 1160

చ. అనఘ మహీశపుత్రి వివి • ధాభరణంబుల హేమబిందువుల్
మునుకొని గంధపుష్పసర • ములు ధర నంతటఁ జూడ నొప్పెడిన్
ఘనముగ రక్తబిందువులు • గానఁగ నయ్యెడి దైత్యపాళిచే
జనకజ కాననంబున ని • జంబుగ భక్షిత యయ్యెఁ జూడఁగన్. 1161

రాముఁడు జటాయువుచేత భగ్నం బైనరావణరథంబుఁ గని వితర్కించుట.

చ. గుఱుతుగ భూమిపుత్రికొఱ • కుం గలహించి నిశాటు లిద్దఱుం
బోరిఁ బోరి బాహుగర్వమునఁ • బోరినచందము దోఁచెఁ గానిచో
నురుతరహేమభూషితస • ముజ్జ్వలచాపము భగ్నదండ మై
నిరుపమఘోరభంగి నవ • నిం బడియుండఁగ నేల చెప్పుమా. 1162

క. తరుణాదిత్యనిభంబును, గురుతరవైడూర్యరత్న • గుళికాచితము
న్నిరుపమసువర్ణకవచము, ధరణిం బడి యున్న దిచటఁ • దమ్ముఁడ కంటే. 1163

తే. సురుచిరము దివ్యమాల్యోప•శోభితంబు, శతశలాకంబు నగుసిత•చ్ఛత్ర మొకటి
భగ్నమణిదండమై ధరఁ•బడి వెలుంగు, చున్నదిచ్చటఁ గంటివే•యురుగుణాఢ్య.
వ. మఱియుఁ గాంచనమయతనుత్రాణంబులును బిశాచవదనంబులును మహాకా
యంబులును భీమరూపంబులు నగుఖరంబులు గతప్రాణంబు లై పుడమిం బడి
యున్నయవి దీప్తపావకసంకాశంబును ద్యుతిమంతంబును సమరధ్వజోపేతంబు
నగుసాంగ్రామికరథంబు భగ్నం బై నేలం బడి యున్నది చతుశ్శతాంగుళ
పరిమితంబులును దపనీయవిభూషితంబులు నగుబాణంబులు ఖండితాగ్రంబు
లై యభిహతంబు లై విప్రకీర్ణంబు లై రాలి యున్నయవి శరపూర్ణంబు
లగుతూణీరంబులు విధ్వస్తంబు లై పడియున్న యవి ఖడ్గంబులును దోత్రం
బును గేలం గీలించి సూతుండు మృతుం డై పడి యున్నవాఁడు మణిరత్న
మయంబు లైనదివ్యభూషణంబులరజంబు పుడమిం గప్పి యున్నది పోష్ణీష
మణికుండలు లగుపురుషు లిరువురు విగతప్రాణు లై చామరహస్తు లై ధరణిం
గూలి యున్నవా రివి యన్నియు సురాసురోచితసాధనంబులు గాని సర్వసా
మాన్యంబులు గావు కావున. 1165
క. క్రూరాత్ము లైనదనుజులు, ఘోరంబుగ సీత నెత్తి•కొని పోవుటో లే
కారయఁ జంపుటో మ్రింగుటో, కాఱియపెట్టుటో నిజగ బో•కటి తలపోయన్.
క. కావున లక్ష్మణ యసురుల, తో వైరము మిక్కుటముగ • దొరకొనె నాకు
న్భావింపఁగ మచ్ఛరముల, త్ర్రావలయ మరాతిసంబు•గాఁ గల దింకన్. 1167
తే. పరఁగ ధర్మంబు రాక్షసా•పహృత యైన•యుర్వినందని రక్షింప•కునికి ధర్మ
మాపదలయందు రక్షకం•బనెడున్యాయ, మది విచారింప నేఁడు ని•రర్థ మయ్యె.
క. అలయక యనారతము వే, ల్పుల నారాధించు చుందు • మొనసినభక్తిం
బలలాశనహృత యగుమై, థిలిఁ గావఁ దలంపఁ డొక్క • దేవుం డైనన్. 1169
వ. వత్సా కారుణ్యపరుం డగువాఁడు సర్వలోకేశ్వరుం డైనను మహాశూరుం డై
నను వానిం జూచి సర్వభూతంబులు తత్స్వభావాపరిజ్ఞానంబువలన నశక్తుం డని
తలంచు నట్లగుటం జేసి మార్దవాదిధర్మయుక్తుండును దాంతుండును లోకహిత
యుక్తుండును గారుణ్యపరుండ నైననన్నుఁ ద్రిదశేశ్వరు లందఱు నిర్వీర్యుం
డని తలంచు చున్నవారు గావున నన్నధిగమించి మార్దవాదికంబు గుణం బైన
ననిష్టసాధనత్వంబున దోషం బై ప్రవర్తిల్లె నిప్పుడు చంద్రచంద్రికల మాపి
సముదితుం డైనసూర్యుండు దేజరిల్లినచందంబున సర్వగుణంబుల నడుగునం
ద్రొక్కి మత్పరితాపంబు సకలరక్షోభూతగణనాశంబుకొఱకుఁ బ్రకాశించు
చున్నది గావున. 1170
క. సురగరుడోరగవిద్యా, ధరచారణసాధ్యదైత్య•దానవయక్షా
సురసిద్ధతుషితు లందో, కరుఁ డైనను సుఖము వడయఁ•గాఁ జాలఁ డిఁకన్.

రాముఁడు క్రోధం బవలంబించి త్రైలోక్యసంహారంబుఁ జేసెద ననుట.

తే. శాతశరములఁ ద్రైలోక్య•చరుల గమన
ముడిపెద నభంబు నస్త్రస•ముత్కరమున
నిరవకాశంబుఁ జేసెద • నీరనిధుల
నెల్ల శోషింపఁ జేసెద • నీక్షణమున. 1172

సీ. సౌమిత్రి విను నేఁడు • సన్నిరుద్ధగ్రహ మావారితోడుని•శాకరంబు
విప్రనష్టానల•విధుమరుద్భాస్కరచ్ఛవియు సంతమసాభి•సంవృతంబు
విధ్వస్తతరులతా•విసరగుల్మంబును శోణితార్ణవమును • శుష్యమాణ
సరిదాశయంబును • శకలీకృతకులాచలాగ్రంబు నై విల•యంబు నొందు

ఆ. విష్టపత్రయంబు • విబుధులు సీతను, నా కొసంగ రేని • యాకసమునఁ
జెలఁగి తిరుగ లేక • చేష్టలు దక్కి వీ,క్షింపఁ గలరు మద్వి•శేషశక్తి. 1173

మ. అలుక న్మత్కరమండితాతతధను•ర్జ్యాముక్తనారాచపం
క్తుల్కలచే మర్దిత మై నిరంతరము నై • తోడ్తో నమర్యాద మై
శకలితధ్వస్తమృగాండజాతగణ మై • కాలోద్ధృతం బై సమా,ఘ•
కుల మై యీజగ మంతయు న్మిగుల సం•క్షోభించెడుం జూడుమా. 1174

క. ఆకర్ణపూర్ణదుస్సహ, కాకోదరకల్పశరని•కాయంబుల నీ
లోకం బరాక్షసంబుగఁ, జేకొని కావింతు నింక • సిద్ధము వత్సా. 1175

తే. సముదితమదీయభూరిరో•షప్రయుక్త,కార్ముకవిముక్తదూరాతి•గామినిశిత
సాయకబలంబుఁ జూచి ని•ర్జరులు నేఁడు,చాల విత్రస్తు లగుదురు • సంభ్రమమున.

క. గురుతరమత్క్రోధంబునఁ, బరువడి లోకంబు లెల్ల • భస్మంబు లగు
న్నరయక్షాసురకిన్నర,సురులును బొలిసెదరు నేఁడు • చూడు కుమారా.1177

తే. వినుము జరయును మృత్యువు • విధియుఁ గాల,మనవరత మప్రతిహతంబు•లైనరీతి
మహితరోషరసోద్దీప్త•మానసుండ, నైన నేనే ననివార్యుండ • నైతి నిపుడు.

వ. అని పలికి మార్తాండవంశమండనుం డగురాముండు సక్రోధుం డై నేత్రం
బులం దామ్రదీధితులు నిగుడ నధరోష్ఠంబు చలింప యుగాంతకాలంబున నొ
ప్పుసంవర్తాగ్నిచందంబున నతిదుర్నిరీక్షుం డై జటాభారంబు సవరించి వల్క
లాజినంబులు బిగించి లక్ష్మణునిచేత నున్నప్రచండకోదండంబుఁ గేల నందు
కొని సజ్యంబుఁ జేసి కాలకటాక్షసన్నికాశంబు లైననారాచంబులు సంధించి
లోకక్షోభంబుగా గుణప్రణాదంబు సేయుచుఁ బ్రత్యాలీఢపాదుం డై నిలువం
బడిన నమ్మహనీయమూర్తిమూర్తివిశేషంబు త్రిపురదహనదీక్షా దుర్నిరీక్షుం
డై నయష్టమూర్తిమూర్తిచందంబునం దేజరిల్లుచుండె నిట్లు సీతావియోగసంజ
నితశోకాతిశయంబునం బుట్టిన క్రోధంబున లోకంబుల నన్నింటి నొక్కపెట్ట
భస్మంబు సేయ సమకట్టి నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు నదృష్టపూర్వతేజోదున్న

హీనుండై యున్నయన్నం జూచి లక్ష్మణుండు వెలవెలంబోయి చేతులు మోడ్చి వినయంబున ని ట్లనియె. 1179

లక్ష్మణుఁడు రాముని మృదూక్తుల ననూనయించుట.

సీ. అనఘాత్మ నీవు ము • న్నతిదయాశాలివి మృదుఁడ వఖిలభూత • హితరతుండ [యు
వతిదాంతుఁడవు చంద్రు • నందు లక్ష్మియు నార్యునందుఁ దేజము వాయు • వందు గతి
ధరయందుఁ దాలిమి • దగి యుండు నీయందు నవి యన్ని కీర్తియు • నమరి యుండు
నట్టిమహాత్ముండ • వైన నీ వొక్కని యపరాధమున నిప్పు • డలుకఁ బూని
తే. భువనములఁ గాల్పఁదగునె యీ • భూరిరథము, నీపరికరంబు గలవాని • నెఱుఁగ మిచట
వీరు లిరువురు కలహించు • వెరవుఁ గాన, మొక్క రథమిందుఁ జూపట్టు • చున్న కతన.

వ. మహాత్మా యీదేశంబు ఖురనేమిక్షతం బై రుధిరబిందుసిక్తం బై నివృత్తసంగ్రామం బై యున్న దైనను సైన్యస్థానంబు చూపట్టనికతంబున మన కపరాధి యగువాఁ డొక్కండే యని తోఁచుచున్నది యొక్కనికిఁ గాఁ బెక్కండ్ర వధింపం బూనుట ధర్మంబు గాదు మహీపతులు శాంతి వహించి మార్దవంబున యుక్తదండు లై చరింప వలయు. 1181

ఆ. జనవరేణ్య నీవు • సర్వభూతములకుఁ, బరమగతివి సాధు • పాలకుఁడవు
నిత్యకాముఁడవు • నీపత్ని నెవ్వాఁడు, తెంపుఁ జేసి యపహ • రింపఁ దలఁచు.
చ. అరయఁగ యాగదీక్షితున • కర్థి మహామతు లైన ఋత్విజుల్
గర మపచార మించుకయుఁ • గైకొని చేయఁగ లేనిమాడ్కి భా
స్కరసురయక్షరాక్షసులు • శైలము లంబుధు లుర్వి నీకు సు
స్థిరతరశక్తి విప్రియము • సేయఁగ నోప వాకించు కేనియున్. 1183
క. భూపాలవర్య యిచ్చటి, తాపసులను నన్నుఁ గూడి • తడయక యిచటన్
భూపుత్త్రి నపహరించిన, పాపాత్ముని వెదకి కాంచి • వడిఁ గూల్పు మిలన్.
తే. అనఘచారిత్ర జానకి • నపహరించి, నట్టిదుష్టుఁడు గనుపట్టు • నంతదాఁక
గిరివనాబ్ధిసరిత్సరో • వరనరాహి, సురజగంబులు శోధింత • మురుజవమున. 1185
క. సదమలమతి సామంబునఁ, ద్రిదశులు సతి నొసఁగరేని • తెంపున నవల
న్వదలక యుత్థితకోపం, బదయత సార్థకము సేయు • మస్మదనుమతిన్. 1186

వ. మహాత్మా వినయంబున నయంబున సామంబున శీలంబున మహీపుత్త్రి వడయం జాల వేని యవ్వల సురేంద్రవజ్రప్రతిమంబు లైన సువర్ణపుంఖసాయకంబు లడరించి జగంబులు నిర్మూలంబులు గావింపుదువు గాక యని పలికి లక్ష్మణుండు తనమాటలఁ దెలివి నొందక శోకసంతప్తుం డై దురంతమోహంబున నస్వస్థహృదయుం డై పరిమ్లానవదనుం డై యనాథునిభంగి విలపించు చున్న రామునిం జూచి తదీయచరణంబులఁ బట్టుకొని కొండొకసేపు సాంత్వవాక్యంబుల ననూనయించి వెండియు ని ట్లనియె. 1187

చ. అనిమిషుఁ డాసుధం బడసి • నట్లుగఁ బంక్తిరథుండు బత్తపం
బున ఘనయాగకర్మమునఁ • బుత్త్రునిఁ గా నినుఁ గాంచి నీదుపా
వనగుణము ల్దలంచుచుఁ భ•వద్విరహవ్యసనంబుచేఁ దుదిన్
మనభరతుండు చెప్పినక్ర•మంబున నేగె సురేంద్రపీఠికిన్. 1188

క. త్వాదృశు లైనమహాత్ములె, యీదృగ్విధదుఃఖ మిటు స•హింపక యున్న
న్మాదృశులు స్వల్ప మతు లే, తాదృశదుఃఖమున కెట్లు • తాళుదు రధిపా.

ఆ. తోడరి నీవు దుఃఖి•తుండ వై జగము ల,హీనతేజమున ద•హించి తేని
యనఘచరిత యార్తు • లై భూతములు పద్మ,దళజలంబు భంగిఁ • దల్లడిల్లు.

సీ. అలనహుషాత్మజుం•డగుయయాతిసురేంద్రపదమునొందియుదుఃఖ•పరుఁడుగాఁడె
కొడుకుల నూర్వుర • గోల్పడి బ్రహ్మర్షి యైనవసిష్ఠుఁ డా•యాసపడఁడె
యఖిలభూతంబుల • కాధార మైనయీధరణి యొక్కొకమాటు • తల్లడిలదె
జగతీప్రవర్తకు • లగుచంద్రరవులకుఁ గలుగదె యొకమాటు•గ్రహణభయము

తే. శక్రముఖదేవతలుకడుఁ•జతురులయ్యు,మున్ను పెక్కువిధములవి•పన్ను లగుచు
శోక మొందరెయాత్మీయ•సుఖమువిడిచి,యిదియులోకస్వభావమై•యెసఁగునధిప.

వ. దేవా సమస్తభూతంబులు సర్వభూతాదిదేహి యగుసర్వేశ్వరునివశంబు నతి
క్రమింపం జాలవు నీవు ప్రాకృతుండుంబోలె వై దేహినిం గూర్చి శోకింప నర్హుం
డవు గావు సమదర్శనులును విషాదరహితులు నగునీయట్టిమహానుభావు
లెట్టికృఛ్రంబులం దైన శోకింపరు మహాప్రాజ్ఞు లగుపురుషులు సూక్ష్మబుద్ధియు
క్తు లై శుభాశుభంబు లెఱుంగుదురు గావున నీవును బుద్ధిచేత నీదుఃఖంబు నా
చేత నెట్లు సంప్రాప్తం బయ్యె నని యథార్థజ్ఞానంబున విచారింపుము శాస్త్రైక
సమధిగమ్యంబు లగుటవలనఁ గర్మంబులగుణదోషములు ప్రత్యక్షంబుగా విలో
కించుట కశక్యంబులు గావునఁ దత్ఫలం బిట్టి దని నిశ్చయింప నలవి గా దట్టికర్మం
బు లనుష్ఠింపకున్న సుఖదుఃఖంబులు గలుగనేరవు మున్నేను బుద్ధిమోహంబున
దైన్యంబు నొందినప్పుడెల్ల బహుప్రకారంబుల ధర్మోపదేశంబునం దేర్చినట్టి
నీవె వైక్లబ్యంబు నొందిన సాక్షాద్బృహస్పతి యైన నిన్నుం దేర్చుటకు సమ
ర్థుండుగాఁడు మముఁబోంట్లఁ జెప్ప నేల మహాప్రాజ్ఞుండ వైననీబుద్ధి దేవతల కైన
దుర్లభంబు శోకంబుచేత నంతర్హితం బైనభవదీయజ్ఞానంబుఁ బ్రబోధించెద
వధానర్హం బైనసాత్త్వికదేవగంధర్వాదిదివ్యప్రాణివర్గంబును బ్రాహ్మణాదిమనుష్య
వర్గంబును సర్వలోకసంహారసమర్థం బైననిజపరాక్రమంబు నాలోచించి వధా
ర్హు లగువారివధంబుకొఱకు సన్నద్ధుండవు గమ్ము సర్వజగత్సంహారంబునందు
మన కయ్యెడి లాభం బెద్ది సీత నపహరించినపాపాత్ముని నెఱింగి వాని వధింపు
మని బోధించిన నారఘువల్లభుండు సారగ్రాహి యగుటం జేసి మహాసారం

బైనలక్ష్మణునివాక్యం బంగీకరించి ప్రవృద్ధం బైనకోపం బుజ్జగించి చిత్రం బైనకోదండం బెక్కుడించి వెండియు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 1192

ఆ. ఎందుఁ బోద మతివ • నెచ్చట వెదకుద, మెట్లు పోవు వార • కెంద్ది తెఱఁగు
చెప్పు మనిన నతఁడు • చేతులు మోడిచి, యిట్టు లనియె వినయ•మెనకమెనఁగ.

ఉ. ఓ నరనాథవర్య యిటు • లూరక చింతిల నేల యీజన
స్థానము ఘోరరాక్షసవి•తానము గావున నిందుఁ గల్గునా
నానగదుర్గకందరవ•నంబులఁ గిన్నరమందిరంబులన్
మానుగ నంతట న్వెదకి • మానినిఁ గాంతము రాఘవోత్తమా. 1194

తే. అన్న మీఁబోటి బుద్ధిసం•పన్ను లగుమ,హానుభావులు నాపద•లందు మిగులఁ
గంప మొందరు వాయువే•గంబుచేత, శైలములుఁబోలెధృతధైర్య•సారులగుచు.

—॥ రాముఁడు ఖండితపక్షపాదుఁడై పడియున్న జటాయువుం గనుట. ॥—

వ. అని బుద్ధిమంతుం డగులక్ష్మణుండు పలికిన నారఘువల్లభుం డతనిం గూడి యధిజ్య ధన్వుం డై క్షురాకారముఖం బైనశరంబు సంధించి యావ్వనంబున నెమకుచు నొక్కచోట రక్తసిక్తాంగుం డై పర్వతకూటంబుకరణి నేలం బడి యున్నగృధ్రనాథుం డగుజటాయువుం జూచి యిద్దురాత్ముండు నిక్కంబుగా నక్కమలగంధిం బట్టుకొని మెక్కినరక్కసుండు తనమాయవలనఁ బక్షిరూపంబుఁ గైకొని యున్నవాఁడు నిశితంబు లైనఘోరశరంబుల వీనిం దెగటార్చెద నని యలుక వోడమినచిత్తంబునఁ దత్తఱించుచు నొక్క కత్తివాతియమ్ము చాపంబున సంధించి పుడమివడంకునట్లుగా నారి మ్రోయించిన నన్నరశార్దూలుం జూచి పక్షీంద్రుండు భయంబు గొని సఫేనం బగురుధిరంబు గ్రక్కుచు దీనవాక్యంబున ని ట్లనియె. 1196

తే. అధిప యోషధినట్ల నీ • వడవిలోన
వరుస నెద్దాని వెదకుచు • వచ్చి తట్టి
పరమసాధ్వి మహీజయుఁ • బరఁగ నాదు
ప్రాణ ముభయంబు హృత మయ్యెఁ • బరునిచేత. 1197

సీ. అవనీశ యేను జటాయువ గృధ్రనాథుండ నీవును లక్ష్మణుండు లేని
యెడ భవద్దేవిని•గడువడి రావణుం డనునిశాచరుఁ డొక్కఁ • డపహరించి
కొనిపోవుచుండ నేఁ • గనుఁగొని యడ్డంబు వచ్చి యాకసమున • వాఁడి మెఱసి
యుద్ధంబుఁ జేసి సం•ముద్ధతి నఖతుండహతుల వానిశరీర • మంత వ్రచ్చి

తే. రథముఁ బడఁ దన్ని రథ్యసా•రథులఁ జంపి
విలు దునిమి ఛత్రచామరం•బులును జంచి
యలసి తుది నిట్లు తన్నిశా•తాసిలూన
పక్షపాదుఁడ నై నేలఁ • బడినవాఁడ. 1198

వ. మహాత్మా మదీయనఖచంచుపుటపక్షంబులం దెగిపడినతదీయరథరథ్యసారథి
చ్ఛత్రచామరపతాకాధ్వజచాపప్రముఖపరికరంబుల నన్నింటి నవలోకింపు మి
త్తెఱంగున శత్రునిం దొడరి పోరి పోరి పరిశ్రాంతుండ నై ఱెక్కలు దెగి నేలం
గూలి యున్ననన్ను నీవును బదంపడి వధింపం బూనుట తగవే యని పలికిన
నారఘుసత్తముండు వాని జటాయువుఁగా నెఱింగి సీతావృత్తాంతశ్రవణంబున
ద్విగుణీకృతశోకతాపుం డై మహోపకారి యగుగృధ్రపతి డాయం బోయి
చాపంబుఁ బరిత్యజించి యతనిం గౌఁగిలించుకొని కొండొకసేపు కన్నీరు
మున్నీరుగా రోదనంబుఁ జేసి సంతాపవిశేషంబున నవశుం డై పుడమిం ద్రెళ్లి
యొక్కింతసేపునకుఁ గ్రమ్మఱ లబ్ధసంజ్ఞుం డై లతాకంటకసంకీర్ణం బగుటం జేసి
యెవ్వరికిం బ్రవేశింపరానియరణ్యప్రదేశంబున పరమదుఃఖితుం డై యసహా
యుం డై యతిప్రయత్నంబున నూర్పులు వుచ్చుచున్నజటాయువుం గని లక్ష్మణు
నవలోకించి యిట్లనియె. 1199

రాముఁడు జటాయువుపాటెఱింగి దుఃఖించుట.

సీ. మానదపూజ్యసా•మ్రాజ్యంబు పోవుట యటవీనివాస మి•గ్గావహిలుట
పత్నీవియోగంబు • ప్రాప్తించుటయుఁ బితృసఖుఁడు జటాయువు • చచ్చుటయును
లోకంబులో నిట్టి•శోకంబు లెవ్వాని కైనను గలవె లో • నరసి చూడ;
నాయభాగ్యం బె మ•నంగ వచ్చు సమస్తవస్తుదాహకుఁ ఢగు•వహ్ని నైన
తే. నీఱు గావింప నోపు ప•త్నీవియోగ, జనితతాపంబు వాయు నే•సలిలరాశిఁ
బడుదు నన్న మదీయదౌ•ర్భాగ్యమహిమఁ, జేసి యదియును జాల శో•షించిపోవు.
తే. జనవరకుమార నాచే న•సహ్య మైన, వ్యసన మిబ్భంగి సంప్రాప్త • మగుటవలనఁ
బరఁగ నాకంటె నన్యుఁ డ•భాగ్యతరుఁడు, వసుధలోఁ జూడ నింక•నెవ్వఁడు లేఁడు.
క. ప్రియుఁడు పితృసఖుఁడు వృద్ధుఁడు, నయజ్ఞుఁ డీగృధ్రవిభుఁడు • నాభాగ్య విప
ర్యయమున విలూనపక్షద్వయుఁ డై ధరఁ గూలి యున్న•వాఁడు కుమారా.
క. అని పలికి విభుఁడు శోకము, మనమున సైరించుటకు స•మర్థత లేమిఁ
జనకజ యెక్కడఁ జెపుమా, యని ధరణిం బడియెఁ జిత్త•మవశత నొందన్.
వ. ఇట్లు శోకమూర్ఛాపరవశుం డై కొండొకసేపునకుఁ దెలి వొంది వెండియు సౌ
మిత్రి కిట్లనియె. 1204
ఉ. ఈపతగోత్తముండు మన•కెంతయుఁ బ్రీతి యొనర్పఁ బూని తా
నేపునఁ బోరి పోరి తుది • నిట్లు విలూనపతత్రపాదుఁ డై
యాపృథివీతనూజవిధ • మర్మిలిఁ జెప్పఁగఁ బ్రాణసంయుతుం
డై పడి యున్నవాఁ డిట మ•దాస్యనిరీక్షణకౌతుకంబునన్. 1205
వ. అని పలికి జటాయువు నవలోకించి. 1206
సీ. అండజోత్తమ రావణుండు జానకి నెట్లు పంచించి కొని పోయె• వాని కేమి

వి ప్రకారంబుఁ గా•వించితి నేరూపువాఁ డెంత శౌర్యంబు•వాఁడు వాని
పట్టణం బెక్కడ• బల మెంత చల మెంత కుల మెంత దోశ్శక్తి• కొలఁది యెంత
గలవాఁడు నిన్ను సం•గ్రామతలంబున నేరీతి నిర్జించె• నెచటి కేగెఁ
ఆ. జెప్పఁ గలవి యేని• చెప్పుము జానకీ, వనితవార్త నీదు•వధవిధంబు
నావుడుం బతత్రి•నాథుండు సన్నపు, బలుఁగుతోడ విభున• కిట్టు లనియె. 1207

జటాయువు రాముసకు రావణుఁడు సీత నెత్తికొని పోయినతెఱం గెఱింగించుట.

చ. జనవర రావణుం డనుని•శాచరనాథుఁడు బల్మి జానకిం
గొని గగనంబునం జనుచు• ఘోరతరంబుగఁ దాఁకి యుద్ధమై
యని యొనరించి బి ట్టలసి• నట్టిమదీయపత్త్రము ల్రయం
బున నసిధారచే నఱికి• పోయె నగస్త్యదిగున్ముఖంబుగన్. 1208
తే. అనఘచారిత్ర యేను జ•రాన్వితుండ, నగుటవలన రణోర్వి బి• ట్టలసియుండ
వాతదుర్దినసంకులా•వార్యమాయ, నలమి నన్నిట్లు చేసి ద•శాస్యుఁ డరిగె.
వ. దేవా ప్రాణంబులు పరిక్షీణంబు లయ్యె దృష్టి చలించు చున్నది యలంకృతా
గ్రంబు లైనసువర్ణ వృక్షంబులు విలోకించు చున్నవాఁడ రావణుం డేముహూ
ర్తంబున జానకి నపహరించి గొని చనియె నమ్ముహూర్తంబు విజయనామకం
బాముహూర్తంబునందు నష్టం బైనధనంబు విభునిచేతఁ గ్రమ్మఱ లబ్ధం బగు
నని శాస్త్రప్రమాణంబు గలదు రావణుండు సీతామోహితుం డగుట నది
యెఱుంగఁడు. 1210
తే. పూని బడిశంబు మ్రింగిన•మీనముగతి, ననఘ జానకి నపహరిం•చినఖలుండు
శీఘ్రమునఁ జచ్చు నీ కింతి•చింత యేల, పగతుఁ జంపి సుఖించెదు• పడఁతిఁ గూడి.

జటాయువు మృతుం డగుట.

వ. మహాత్మా నీకుం జెప్పఁ గలయంత చెప్పితి నింక నీతోడ సంభాషింపం జాల
రావణుని విశ్రవునకుఁ దనయునిఁగాఁ గుబేరునికిఁ దమ్మునిఁగా నెఱుంగు మని•
యిట్లు భ్రాంతిహీనుం డై యుత్తరం బిచ్చుచుండ నప్పుడు సామిషం బగు
రుధిరంబు జటాయువువదనంబున నుండి నిర్గమించెఁ బదంపడి గృధ్రపతి శరీ
రంబు విడిచి ప్రాణంబులు గగనంబున కుద్గమించె నిట్లు దుర్లభంబు లైన
ప్రాణంబులు విడిచి శిరంబు ధరణిం బడ వైచి తత్క్షణంబ సంప్రాప్తమరణుం
డయ్యె నిట్లు పంచత్వంబు నొందినగృధ్రపతిం జూచి పరమదుఃఖాక్రాంత
చిత్తుం డై రాముండు లక్ష్మణున కి ట్లనియె. 1212
మ. చిరకాలంబున నుండి యీవనములో• జీవించుచు న్బల్మిచే
నురుదారన్విహరించునీపతగవం•శాధీశుఁడు న్నేఁడు నా
కొఱకుం గ్రూరనిశాచరాధమునిచే• ఘోరాజిలోఁ జచ్చె ని
ద్ధరలో నిట్టిపరోపకారమృతి యు•క్తంబె కదా యేరికిన్. 1213

ఉ. ఎక్కడఁ బట్టణంబు మన • కెక్కడఁ బూని యరణ్యసీమకుం
దక్కక వచ్చు టెక్కడఁ బొందంపడి సీత నిశాటుచేతిలోఁ
జిక్కుట యెక్కడన్ విహగ•శేఖరుఁ డీగతి నాజి వానిచే
నిక్కఁ జచ్చు టెక్కడ హ • యేమన వచ్చును దైవతంత్రమున్. 1214

తే. వృద్ధకాలంబు జీవించి • పిదప నిట్లు, నాకొఱకు నీవిహంగమ•నాయకునకు
నీవనంబున దనుజుచేఁ • జావవలసెఁ, గాలము దురత్యయం బెంత•ఘనునకైన.

రాముఁడు జటాయువునకు దహనాది సంస్కారంబులఁ గావించుట.

వ. మఱియుఁ బితృపైతామహం బైనగృధ్రరాజ్యంబుఁ బరిత్యజించి మత్కృతంబునం బ్రాణంబులు విడిచెఁ దిర్యగ్యోనిగతుం డయ్యుం డైనను సాధులును శూరులును ధర్మాత్ములును శరణ్యులు నగువార లిత్తెఱంగునం జూపట్టుచుందురు సీతావియోగదుఃఖంబునకంటె జటాయుర్మరణదుఃఖం బధికం బై యున్నది మహాయశుండు దశరథుండుంబోలె మనకుఁ బూజనీయుండు గావున నితని సంస్కరించుటకుఁ గాష్ఠంబులఁ దెమ్మనిన నతం డట్లు కావింప నారఘువల్లభుండు పావకునిం బ్రణయించి యప్పతంగపుంగవుని కళేబరంబు చితామధ్యంబునం బెట్టి యజ్ఞశీలురును నాహితాగ్నులును భూదానపరులును మొదలుగాఁ గల పుణ్యాత్ములలోకంబు లన్నియుఁ గ్రమంబున నతిక్రమించి నాచేత సంస్కృతుండ వై యనుజ్ఞవడసి పునరావృత్తిరహితు లైననిత్యముక్తులకుఁ బరమప్రాప్యం బైనవైకుంఠాఖ్యలోకంబునకుం జని యందు నిత్యనిరతిశయానందం బనుభవించుచుండు మని పలికి స్వబంధువునకుంబోలె దుఃఖించుచు జటాయువునకు మంత్రపూర్వకంబుగా నగ్నిసంస్కారంబుఁ గావించి యనంతరంబ వనంబునం జని యందు మహామృగంబుల వధించి దర్భాస్తరంబునం దిడి తన్మాంసంబులు పిండంబులు గావించి హరితశాద్వలంబునందు జటాయువుకొఱకుఁ బిండప్రదానంబుఁ గావించి మృతుం డైనమనుజున కేమంత్రజాతంబు స్వర్గప్రాపకం బని బ్రాహ్మణులు నొడివి రట్టినారాయణసూక్తయామ్యసూక్తాదికంబు జపించి గోదావరికిం జని యందు లక్ష్మణసహితంబుగా సుస్నాతుం డై శాస్త్రదృష్టం బైనవిధిచేత జటాయువునకు సలిలక్రియలు గావించె నిట్లు మహర్షికల్పుం డైన రామునిచేత సంస్కృతుం డై యప్పతంగకులపుంగవుండు నిత్యం బైనపరమగతికిం జనియె నిత్తెఱంగున నారఘుసత్తములు జటాయువునకుం బుణ్యలోకంబులు కల్పించి యనంతరంబ సీతాన్వేషణతత్పరు లై యచ్చోటు వాసి విష్ణువాసవులపగిది మహావనంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కింత దూరంబు వరుణదిశాభిముఖంబుగా నరిగి క్రమ్మఱ దక్షిణంబునకుం దిరిగి పోవుచు. 1216

సీ. చండదంతావళ•తుండాగ్రవిదళిత చటులతాలతమాల•సాలచయము
కరికుంభమాంసభ•క్షణమత్తమృగరాజ ఘోషణాఘూర్ణిత•కుంజపుం

మతులితభూరివి • ద్రాసక్తశార్దూలబృందసందీపిత • కంధరంబు
గహనగోచరచర • స్మహిషసూకరయూథకర్దమీకృతనిమ్న • గాచయంబు

తే. శల్యభల్లూకసారంగ • చమరసృమర, గోధికాసరఖడ్గప్ర • ఘూర్ణితంబు
నగుమహారణ్యపదమున • నర్కవంశ,వర్యు లరిగిరి కోదండ • పాణు లగుచు.

వ. ఇత్తెఱంగునఁ గ్రోశత్రయమాత్రదూరం బతిక్రమించి యవ్వల. 1218

క. నానాఖగమృగయుక్తము, నానావ్యాధాన్వితము ఘ • నప్రఖ్యము స
న్మానిత మగుక్రౌంచం బను,కాననమునఁ జనిరి భూరి • కార్ముకధరులై. 1219

వ. ఇట్లమ్మహారణ్యంబున నర్ధయోజనదూరం బరిగి యంత నంతవైదేహి నన్వే
షించుచు నక్కాననంబు గడిచి యవ్వల మతంగాశ్రమసమీపంబునం గల్పు
ఘోరారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి యపరిజ్ఞాతమార్గంబునఁ బోవుచుఁ దక్షిణ
దేశంబున. 1220

తే. కటికిచీఁకటికతమునఁ • గానరాక, మహితపాతాళలోకసమాన మగుచు
గ్రాలుగంభీర మగునొక్క • గహ్వరంబు, పోలఁ జూచి తదంతిక • భూమియందు

—— లక్ష్మణుండు తన్ను మోహించిన రాక్షసి కర్ణనాసికాస్తనముల ఖండించుట. ——

చ. వికటను ఘోరరూపిణి వి • వేకవిహీనను ముక్తమూర్ధజన్
వికృతముఖం గరాళను బ్ర • వృత్తహరిద్విపమాంసభక్షణం
గ్రకచసమానదంష్ట్రి నురు • కాయను దుస్త్వచ నుగ్రనేత్ర నం
దొకబలురక్కసిం గని త • దున్నతి కచ్చెరు వొందు చుండఁగన్. 1222

తే. అది రయంబునఁ జనుదెంచి • యన్నమ్రోల, నున్నలక్ష్మణుఁ గౌఁగిట • నొత్తిపట్టి
యాలిఁగానన్ను వరియించి • యచలకూట,సానువులయందు సంక్రీడ • సలుపుమిచట.

చ. అన విని లక్ష్మణుండు కపి • తాత్మకుఁ డై వెస శాతఖడ్గముం
గొని కుచకర్ణనాసికముఁ • గోసిన మేఘముభంగి నార్చుచున్
దనుజ భయంబు మైఁ బఱచె • దారుణవైఖరి నంతరాజనం
దను లతిదుర్గకాననప • దంబునఁ బోవుచు నుండ నంతటన్. 1224

ఉ. అన్నను జూచి లక్ష్మణుఁడు • ప్రాంజలి యై సుమృదూక్తిఁ బల్కు నో
సన్నుతశీల మద్వపుల • సవ్యభుజంబు చలించెఁ జిత్త మా
పన్నత నొందెడు న్మఱియు • భవ్యనిమిత్తము లెల్లఁ దోఁచెడుం
బన్నుగ వంజులాఖ్య మగు • పక్షి జయావహభంగిఁ గూసెడిన్. 1225

వ. కావున మనకు ముందఱ నొక్కయసహ్యం బైనభయంబు గలుగుఁ బదంపడి
మితి వెట్టరానిశుభంబు దొరకొను దానిం బరామర్శింప వలయు నని పలికిన
నతనిపలుకు విని రఘువల్లభుం డది యెట్లొకో యని విచారించుచుం బోవు నెడ.

తే. అడవిఁగలభూరుహములెల్లఁ • బుడమిఁ జావ, కట్టువడఁగదు మారంపు • గాలివిసరెఁ
గోటిపిడుగుల మ్రోఁతకు • సాటియగుచు, విపులశబ్దంబు ఘోరమై • వినఁగఁ బడియె.

వ. మఱియును. 1228

రామలక్ష్మణులు కబంధునిబాహుపాశమునఁ జిక్కువడుట.

సీ. పొడువు దేహమువాఁడు • వెడఁదవక్షమువాఁడు వ్యపగతగళశీర్షుఁ•డైనవాఁడ
నిశితంబు లగురోమ•నిచయంబు గలవాఁడు కడుపునఁబలుమోము•గలుగువాఁడ
నురునగేంద్రముమాడ్కి•నున్నతుండగువాఁడు కాలమేఘముభంగిఁ•గ్రాలువాఁ
నీలజీమూతంబు • లీల గర్జిలువాఁడు భయదాట్టహాససం•భ్రమమువాఁడు
పింగపక్షంబువృత్తంబు • భీషణాగ్ని,కణచయోన్మేషమగునొక్క•కన్నురము
బరఁగ నొప్పెడువాఁడుక•బంధుఁడనెడు,కఠినరాక్షసుఁడొక్కఁడు•గానఁబడి

మఱియు నారాక్షసుండు యోజనప్రమాణాయామంబు గలతనబాహు
సాఁచి లోఁబడినసింహవ్యాఘ్రతరక్షుభల్లూకవరాహాదివనమృగంబుల భ
చుచు మత్తుండై నిలిచియుండ వానిబాహువులనడుమఁ జిక్కి వెడల
యంబులేక క్రోశమాత్రం బరిగి సమీపస్థు లగుటయు వాఁడు బలాత్
బున బాహుపాశంబుల నమ్మహాత్ముల నాకర్షించిన వారు కబంధబాహు
లై వివశత్వంబు నొంది రందు రాముండు శూరాగ్రేసరుండు గావున
ధైర్యం బవలంబించి వ్యథితుండు గాక యుండె నప్పుడు లక్ష్మణుండు
స్కుండై యున్న కిట్లనియె.

మనుజనాయక మేను • దనుజునిచేఁ జిక్కి వివశుండ నైతి న • న్నీవని కిం
బలిగా సమర్పించి • ప్రాణము ల్దక్కించుకొని నీవు తొలఁగి పొ • మ్మ
యటు లైన వైదేహి • నల్పకాలంబునఁ బొంది పిత్ర్యం బైన•పూజ్య
మేలెద వపుడు న • న్నెలమి మనంబునఁ గడు సంస్మరింపుము • కరు

తే. యనఁగ నారాముఁ డింతభ•యంబు దగునె
యనుచుఁ దమ్ముని బోధించె • నంతలోనఁ
గ్రూరుఁ డగురాక్షసుఁడు ఘన•ఘోషణమున
నమ్మహాత్ములతోడ ని • ట్లనుచుఁ బలికె.

ఎవ్వరు మీర లీవనికి • నేటికి వచ్చితి రిమ్మహావనం
బెవ్వరు చూడఁగా వెఱతు • రింతకు దైవము దెచ్చె మిమ్ము మీ
క్రొవ్వడగింగఁ బట్టుకొని • గొబ్బున మ్రింగెద జీవితంబుతో
నెవ్విధి మీకు నొందుకడ • కేగఁగ వచ్చు నిఁక న్రయోద్ధతిన్.

రాముఁడు కబంధుబాహువులఁ జిక్కువడుటకు దుఃఖించుట.

నా విని రాఘవుండు వద•నంబున దైన్యము దోఁపఁగా సుమి
త్రావరపుత్రుతో ననియెఁ • దమ్ముఁడ దుఃఖముమీఁద దుఃఖ మి
క్కైవడి నుత్తరోత్తరము • గాఢతరంబుగఁ గాననంబులో
జీవితహాని గల్గునటు • చేకుఱుచున్నది యేమి సేయుదున్.

తే. కాలు మెంతటిఘను లైనఁ • గడవఁ జాల, రనఘ పౌరుష మెల్ల ని•రర్థకంబు
గాన నిన్నును నన్ను ని•క్కాలమందు, దైవ మాపన్నులఁగఁ జేసెఁ•దలఁపు లేల.

వ. వత్సా సర్వభూతంబులలోనఁ గాలంబున కే మహావీర్యంబు గల దక్కాలంబు
నకు సర్వభూతసంహారంబు ప్రయాససాధ్యంబు గాదు సులభసాధ్యం బై
యుండు. 1235

తే. ఎంత బలవంతు లైనఁ దా • రెంత శూరు, లైననెంత కృతాస్త్రు • లైనమనుజు
లవని వాలుకసేతువు • లట్ల వెన న,శింపుదురు కాలవశమునఁ • జేసి వత్స.

వ. అని యిట్లు పెక్కుచందంబులఁ దనదురవస్థకుం బొక్కుచు దృఢసత్యవిక్ర
ముండును మహాయశుండును బ్రతాపవంతుండు నగురాముండు సముదగ్ర
పౌరుషుం డగుసౌమిత్రి నవలోకించి తనచిత్తంబు స్థైర్యయుక్తంబుఁ గావించు
కొని యుండె నప్పు డాకబంధుండు నిజబాహుపాశపరిక్షిప్తు లయినదాశరథులం
జూచి దైవవశంబునం జేసి మీరు క్షుధార్తుండ నైననా బాహువులం జిక్కితి
రింకఁ దడ వేల నాకు నాహారంబు గం డనవుడు సుమిత్రానందనుండు పర
మార్తుం డయ్యును ధైర్యంబుకలిమి విక్రమంబునందుఁ గృతనిశ్చయుం డై
రామున కిట్లనియె. 12[illegible]

—— లక్ష్మణుండు రామునితోఁ గబంధుబాహువుల ఖండింప వలయునను. —— [illegible]2

అనఘా వీఁడు దురాత్మకుండు గురుబాం•హాసత్త్వయుక్తుండు లో
కనికాయంబుల నొక్కటం గడఁగి మ్రిం•గం జాలువాఁ డింక నొ
క్కనిమేషం బెడఁజేసి తేని మనలఁ • గర్వోద్ధతి న్మ్రింగు న
[illegible] బూనక ముస్నె వీనిభుజముల్ • భద్రాసి ఖండింపుమా. 1238

వ. దేవా యాగబాహ్యంబు లైనపశువుల వధించినవారికిం బోలె నకృతపరా
క్రము లైనవారి వధించినవారికిఁ బాపంబు గలుగుం గాని యిట్టిదురా
త్మునిం జంపినవారికిఁ బాపంబు లేదు గావున నాలస్యంబు సేయక వీనికరం
[illegible] ఖండింపుము. 1239

[illegible]చు లక్ష్మణుఁ డన్నతో • నాడుమాట
[illegible]కబంధుఁడు కోపప్ర•విష్టుఁ డగుచు
[illegible]రపాతాళనిభ మైన • నోరు దెఱచి
[illegible]సముతో మ్రింగ గమకించు•నంతలోన. 1240

[illegible] కాలజ్ఞు లగునమ్మహా•పురుషులు నిశితంబు లైనకృపాణంబు లంకించి. 1241

[illegible]నుజుదక్షిణ బాహువుఁ•దునిమె రాముఁ,డంతఁ దోడ్తోడ సౌమిత్రి•యసురుసవ్య
[illegible]ము నియంగ నేసెనీ•గతినికృత్త,బాహుఁ డైవాఁడురోఁ జుచుఁ•బడియెనపుడు.

[illegible]కబంధుండు విలూనబాహుం డై నెత్తుటం దోఁగి జలదంబుమాడ్కిఁ బుడ

మఱియు గగనంబు దిక్కులుం బగుల నార్చుచు మహీతలంబునం ద్రెళ్లి దీనుండై
మీ రెవ్వ రని యడిగిన నద్దానవునకు లక్ష్మణుం డి ట్లనియె. 1243

ఆ. ఇమ్మహానుభావుఁ • డిక్ష్వాకుదాయాదుఁ, డనఘమూర్తి రాముఁ • డనఁగ నొప్పు
నేను లక్ష్మణుండ • నితనికిఁ దమ్ముఁడ, నెపుడు భ్రాతృభక్తి • నెనఁగువాఁడ. 1244

ఆ. అంబచేత రాజ్య • మపహృత మగుచుండఁ, బత్నితోడఁ గూడి • భానుకులుఁడు
మత్సమేతుఁ డగుచు • మహిఁ దాటవికి వచ్చి, యొక్కచో వసించి • యుండు నంత.

క. మ్రుచ్చిలి రక్కసుఁ డొక్కఁడు, సచ్చరితుని రామవిభుని • సతిఁ గొని పోయెం
జెచ్చెర నద్దేవిని మే, మిచ్చట శోధించువార • మెంతయుఁ గడఁకన్. 1246

కబంధుఁడు రామలక్ష్మణులకుఁ దనచరిత్రం బెఱింగించుట.

వ. మా కెఱుం గిట్టిది నీ వెవ్వండ వేమికారణంబున భగ్నజంఘుండవై యురం
బున ముఖంబు గలిగి కబంధసదృశుండవై యివ్వనంబునం జరియించెద వని
యడిగిన నారక్కసుండు పరమప్రీతుండై యింద్రవచనంబుఁ దలంచి లక్ష్మణున
కి ట్లనియె. 1247

సీ. అనఘాత్మ నా భాగ్య • మున మిమ్ముఁ బొడగంటిఁ బరమకోపమునఁ గ్రొ • పాణ ధారఁ
ములఁ ద్రుంచిన • కారణంబున నాదు వెత లెల్లఁ బాసె నీ • వికృతరూప
ము బూనుట కైన • హేతువుఁ జెప్పెద విను తొల్లి యసమాన • విక్రమమున
ర్యపురందర • సోములచందాన దివ్యరూపముఁ దాల్చి • త్రిభువనమున
ఁ జరించుచు బలగర్వ • సంభ్రమమున, లోకభీకర మీరూపు • వీఁకతోడ
దాల్చి వనవాసరతులగు • తాపసులకు, నురుభయము పుట్టఁ దిరుగుచు • నొక్కనాఁడు.

వ. స్థూలశిరుం డను మునిపతి వెఱపింపం బోయిన ఘోరశాపభాషణశీలుండైన యమ్మ
హాత్ముండు కోపించి లోకవిగర్హితంబును ఘాతుకంబునైన యిట్టివికృతరూపంబున
నన్నుఁ దిరస్కరింపవచ్చితి విగావున నీరూపంబున నయుండు మని ఘోరంబగు శాపం
బిచ్చిన నేను భయంబుఁ గొని కరంబులు మోడ్చి శాపమోక్షణం బనుగ్రహింపు
మని ప్రార్థించిన నత్తాపసోత్తముండు దయాళుండై యిక్ష్వాకునాథుండగు రాముం
డెప్పుడు విజనం బైనవనంబున నీభుజంబులు ఖండించి నీశరీరంబు దహించు
నప్పు డీవికృతరూపంబు విడిచి శుభం బైనపూర్వరూపంబుఁ గైకొనియెద వని
యానతిచ్చె నన్ను దనుపుత్రునిఁ గా నెఱుంగు మదియునుం గాక యీవికృతా
కారంబు గలుగుట కింద్రకోపంబుం గారణం బై యుండు నదియునుం గొంత
యెఱింగించెద వినుము. 1249

క. ఏ నుగ్రతపంబునఁ జతు, రాననుముదితాత్ముఁ జేసి • యవ్విభుచేత
న్మానుగ దీర్ఘాయువు స, న్మానంబునఁ బడసి దురభి • మానము పేర్మిన్. 1250

వ. పురందరుండు నన్నేమి సేయం గలఁ డని తిరస్కరించి యతనితో రణంబుఁ
గావించిన నద్దేవతావల్లభుండలిగి శతపర్వం బైనవజ్రంబుఁ బ్రయోగించిన నయ్యె

మోఘాయుధప్రభావంబున మదీయకంఠంబును నూరువులును శరీరంబు సొచ్చె శక్రుండు నాచేతఁ బ్రార్థితుం డై విరించివచనంబుఁ దలంచి నాకు మృతి లేకుండఁ బ్రసాదించె నంత నేను భగ్నస్కంధశిరోముఖుండ నై యాహారంబు లేక బహుకాలం బెట్లు జీవింతు ననిన నయ్యింద్రుండు యోజనాయతంబు లైన బాహువు లొసంగి తీక్ష్ణదంష్ట్రికరాళయుక్తం బైనముఖంబు కుక్షియందుఁ గలుగు నట్లుగా సంఘటించి నీవు కాంతారంబుఁ బ్రవేశించి సింహద్వీపవరాహ వ్యాఘ్రంబుల నాకర్షించి భక్షించుచుండుము కొంతకాలంబునకు రాముండు లక్ష్మణయుతుం డై వచ్చి నిశితకృపాణంబుల నీబాహువులు ఖండించు నప్పు డీవికృతరూపంబుఁ బాసి నాకంబునకుం జనుదెంచెద వని యాదేశించె నాఁటఁ గోలె నేను వికృతదేహత్యాగకృతోద్యోగుండ నై భవదాగమనంబుఁ గోరుచు నివ్వనంబుఁ బ్రవేశించి యిది భక్ష్యం బిది యభక్ష్యం బని విచారింపక బాహువులకుం జిక్కినసత్వంబుల నెల్ల నాకర్షించి భక్షించుచుం జరియించుచున్నవాఁడ మునిశక్రులచేతఁ బలుకంబడినచందంబున నా రామభద్రుండ వీవె యని యెఱింగితి నీవు దక్క నన్యుండు నన్ను జయించుటకు శక్తుండు గాఁడు మీరు మ
వుల రగుటం జేసి నన్నుం గృతార్థునిం జేయుటకు నిచ్చటికిం జనుదెం
యభుజంబులు తునియ నేసితి రేను మీతోడ సాచివ్యంబుఁ జేసి కార
యుటకుఁ దగినమిత్రుని నెఱింగించెద ననిన నతనివచనంబులు విని ర
లక్ష్మణుండు విను చుండ వాని కిట్లనియె.

ఉ. తమ్ముఁడు నేనుఁ గాననప•దంబున దూరము పోయి యుండఁ జౌ
ర్యమ్మున జానకి న్బలిమి • రావణుఁ డాఁచికొనెం దదీయనా
మమ్మును దక్కఁ రూపమహి•మంబులు వాస మెఱుంగఁ దత్ప్రకా
ర మ్మెఱిఁగించి మమ్ము సుక•రమ్ముగ క్షేమము నొందఁ జేయుమా. 1252

క. శోకార్తుల మై దిక్కఱి, తేఁకువ సెడి యివ్విధమునఁ • ద్రిమ్మరుమమ్ముం
జేకొని కారుణ్యముతో, భూకన్యకవార్తఁ దెలిపి • ప్రోవుము దనుజా. 1253

తే. సత్వరంబుగ శుష్కకా•ష్ఠములచేత, నిను దహించెద మట్లైన • ననిమిషత్వ
మొందెదవు మది సందియ•మంద వలవ, దెఱిఁగి తేనియు జానకి• తెఱఁగుఁ జెపుమ.

వ. అనినఁ గబంధుండు రామున కిట్లనియె. 1255

ఉ. అజ్ఞానాకృతి నుంటఁ జేసి రఘువ•ర్యా శాపదోషంబున
న్విజ్ఞానం బది లేదు గావున సతీ•వృత్తాంతముం జెప్పఁగాఁ
బ్రజ్ఞాధిక్యము లేదు యీతనువుఁ గా•ల్పం బిమ్మట న్భూరిది
వ్యజ్ఞానంబునఁ జూచి చెప్పెద మహా•త్మా యట్లు గావింపవే. 1256

—॥ రామలక్ష్మణులు కబంధుని కళేబరంబు దహించుట. ॥—

వ. మఱియు సూర్యుండు చరమశిఖరిశిఖరాంతర్గతుండు గాక మున్నె మదీయశరీరం బవటంబున నిక్షేపించి విధిప్రకారంబున దహింపు మఱ్ఱెని సీతావృత్తాంతం బును రాక్షసునిచందంబును వానిం బరిమార్చుటకు సఖ్యంబు సేయం దగిన వీరోత్తము నెఱింగించెద నాచేత జెప్పంబడినవానితోడ నీవు న్యాయవృత్తంబున సఖ్యంబుం గావింపు మతండు నీకు సాహాయ్యం బాచరించు ముల్లోకంబులయందు నతనికి విదితంబు గాని యర్థం బొక్కిం తైన లే దతండు మున్నొక్క కారణంబున ముజ్జగంబులం జరించి యున్నవాఁ డని పలికిన నట్ల కాక యని రఘువల్లభుండు లక్ష్మణుం జూచి యీరాక్షసునికళేబరంబు దహింపు మనిన నతండు సమీపంబునఁ గుంజరంబులచేత భగ్నంబు లైనశుష్కకాష్ఠంబు లొక్కబిలంబులోనఁ గొండపొడువునం గుట్ట వైచి దానిమీఁద ఘృతపిండోపమం బైనకబంధునికళేబరంబుఁ బెట్టి యనలు దరికొల్పిన నయ్యగ్నిదేవుండు మేదఃపూర్ణం బగుటవలన వానిమహాకళేబరంబు మందంబుగాఁ గొండొకవేపునకు నిశ్శేషంబుగా దహించె నంతఁ గబంధుం డవిక్కృతరూపంబు విడిచి వ్యరూపధరుం డై యచ్చితామధ్యంబుననుండి గగనంబున కెగసి దివ్యమాల్యపశోభితుండును దివ్యగంధాధివాసితుండును విరజోంబరధరుండును సర్వప్రత్యంగభూషణుండు నై సూర్యునిభంగి వెలుంగు చున్నహంసయుక్తం బగు దేవయానంబునం గూర్చుండి నిజతేజోజాలంబున దశదిశలు వెలుంగం జేయుచు నంతరిక్షంబున నుండి రామున కి ట్లనియె. 1257

—॥ కబంధుఁడు దివ్యరూపముఁ దాల్చి రామునితో సుగ్రీవసఖ్యము సేయు మని బోధించుట. ॥—

సీ. భూమీశ యేగుణం•బులచేత నీసర్వ వస్తుజాతం బన•వరత మూర్వి
నతివిచారిత మగు•నట్టిసంధియు విగ్రహంబు యానం బాస•నంబు నాశ్ర
యంబు ద్వైధీభావ • మనుగుణంబులు గల నరయుంగ దురవస్థ • నధిగమించి
నట్టిమర్త్యుఁడు తన•యట్టులే దురవస్థ నొందినవానిచే • నుత్సుకముగ
తే. సేవ్యుఁ డగు దారధర్షణ • జవ్యసనము, నధిగమించుటకతన మ•హానుభావ
యనుజయుతముగ నీవు హై•న్యంబు నొంది, యధికదుర్దశాపన్నుం డ•వైతి విపుడు.
వ. కావున నవశ్యంబు సమానావస్థాపన్నుం డైనవానితో మైత్రి సేయుట యుక్తం బట్లు సేయనినాఁడు కార్యసిద్ధి దొరకొన దట్టివాని నెఱింగించెద వినుము.
సీ. అనిమిషపతిపుత్రుఁ•డగు వాలి క్రుద్ధుఁ డై దయమాలి తనుఁ బ్రోలు•దాఁట ననుప
నతనితమ్ముఁడు మహా•చతురుండు సుగ్రీవుఁ డనువానరశ్రేష్ఠుఁ • డధికభీతిఁ
బంపాసరోవర•పర్యంతశోభితం బగు ఋష్యమూకాచ•లాగ్రమందు
సచివచతుష్టయు•సహితుఁ డై వసియించి యున్నవాఁ డతఁడు శూ•రోత్తముండు

తే. సత్యసంధుండు విక్రమ•శాలి సకల, కార్యవిదుఁడు కృతజ్ఞుం డ•కల్మషుండు
వానితో నెయ్య మొనరించి• తేని నీదు, కార్య మంతయు సాధింపఁ•గలఁ డధీశ.

వ. మఱియు నతండు ప్రతాపవంతుండును నమితప్రభుండును ద్యుతిమంతుండును
వినీతుండును మతిమంతుండును మహాబలపరాక్రముండును బ్రగల్భుండును సమ
ర్థుండు నై యుండు. 1261

ఆ. మానవంతు లైన•మముబోఁటి యధికులు, హీనజాతిమైత్రి • నెసఁగుచెట్టు
లనఁగ వలదు కార•ణాంతర మదియు దు, ష్కరము గాదె జగతిఁ • గాలసరణి.

చ. అతిబలవంతుఁ డైనప్లవ•గాధిపునిం గన నేగి వానితో
నతిహితబుద్ధి మైత్రి విన•యంబునఁ జేయుము వేగ పొమ్ము నీ
వతఁడు కృతజ్ఞుఁ డాప్తుఁడు బ•లాఢ్యుఁడు దక్షుఁడు నీదుకార్య మం
చితగతిఁ జక్కఁ జేయు నృప•శేఖర నెవ్వగ దక్కు నెమ్మదిన్. 263

చ. మఱియు నతండు వైరికుల•మర్దనదక్షుఁడు కామరూపి వా
నరవరుఁడు న్సహాయము మ•నంబునఁ గోరెడువాఁడు గావునం
గర మనురక్తి మీకు నుప•కారము సేయఁ గలండు మీరునుం
బరమకృపాప్తి వానివెతఁ • బాయఁగఁ జేయుఁడు సత్య మేర్పడన్. 12

క. సిరి పోవుట కాననమునఁ, జరియించుట మొదలు గాఁగ • సర్వావస్థ
ల్నరవర యతనికి నీకును, సరి యై యున్నయవి చూడ • జతనము లగుచున్.

క. కావున మీ రన్యోన్యము, పావకసన్నిధిని మైత్రిఁ • బ్రకటించి సునం
భావితు లై ప్రాపుగ నయ, కోవిద కార్యములు దీర్చు•కొనుఁ డుచితగతిన్.

వ. దేవా యత్తరుచరశ్రేష్ఠుండు క్షీణదశాయుక్తుం డైనను హితాన్వేషణంబు
నందు శక్తుం డై యుండు నతండు కృతార్థుం డైనఁ గాకున్న భవచ్చికీర్షితకార్యం
బవశ్యంబు గావించు నతండు సూర్యునకౌరసుండు ఋక్షజునకు క్షేత్ర
జుండు వాలిచేతఁ గృతకిల్బిషుం డగుటవలన శంకితుం డై పంపాతీరంబునం
జరించు చుండు నాయుధంబు వహ్నిసమీపంబునం బెట్టి సత్యంబున నతని
వయస్యునిం గాఁ బరిగ్రహింపు మతండు లోకంబునందు రాక్షసస్థానంబు లెన్ని
గల వన్నియు నైపుణ్యంబున శోధింపం గలండు గావున. 1267

సీ. నరనాథ భాస్కర•కిరణసంచారంబు గలయంతధరణిలోఁ•గపికులేంద్రుఁ
డెఱుఁగని దేశ మొ•కింతైన లే దట్లు రూపింపఁగాఁ గామ•రూపు లైన
కపుల నద్దెసలకుఁ • గడఁకతోఁ బనిచి నదీశైలదుర్గప్ర•దేశములును
వెదకించి రావణు • వీటిలోపల నున్నఁ గనకాచలాగ్రభా•గమున నున్న

తే. వేచి పాతాళతలమున•దాఁచి యున్న, రాక్షసుల నెల్లఁ దెగటార్చి•రమణతోడ
జానకిని దోడి తెచ్చి ప్ర•సన్నభక్తి, నీకు నర్పించు మనమున • నెగులు వలదు.

వ. అని సీతాప్రాపణంబునందు రామునకుఁ దగినయుపాయం బెఱింగించి యర్థజ్ఞుం
దగుకబంధుండు వెండియు ని ట్లనియె. 1269

కబంధుఁడు రామలక్ష్మణులకు సుగ్రీవునికడ కేగుటకు మార్గముఁ జూపుట.

క. ఇదిగో మార్గము క్షేమా, స్పద మై పశ్చిమము మిగిలి • సకలద్రుమసం
పదలం బొలుపొందుచు నున్నది కంటకశిలల చేత • నరవర కంటే. 1270

వ. మఱియును. 1271

సీ. పనసభూరుహములు • ప్లక్షవృక్షంబులు కరవీరతరువులు • కర్ణికార
కుజములు వటువట • కుటజనీలాశోకతిందుకపాటలీ • చందనామ్ర
మందారపిప్పలీ • నూతంగపున్నాగపారిభద్రద్రుజం•బీరజంబు
తిలకాగ్నిముఖ్యాది • ఫలితపుష్పితపల్లవితమహాద్రుమము ల•ద్భుతము గాఁగ

ఆ. నలరుచుండు నందు•నమృతకల్పము లగు, ఫలము లవని రాల్చి•సలలితముగఁ
గాంక్షఁ దీఱ మెసవి•ఘనసత్త్వయుక్తు లై, యధికసత్త్వరముగ•నవలఁ జనుఁడు.

వ. ఇత్తెఱంగున నమ్మహారణ్యం బతిక్రమించి యవ్వల. 1273

క. నందనచైత్రరథంబుల, చందంబున రమ్య మగుచు • సర్వస్వాంతా
నందకరం బై జనులకు, నందం బై యొక్కవిపిన • మలరారు రహిన్. 1274

వ. అమ్మహావనం బుత్తరకురుదేశంబులచందంబున మనోహరం బై యలరు నందు
మేఘపర్వతసన్నిభంబులును ఫలభారవంతంబులును మహావిటపసంకులంబులును
సర్వర్తుసేవితంబులును సర్వకామఫలంబులు నగుపాదపంబులు తేనియలు
గురియుచుండు నన్నగంబు లెక్కి యమృతకల్పంబు లగుఫలంబులు కోసి తెచ్చి
లక్ష్మణుండు సమర్పించు నవి యుపయోగించి యవ్వనంబు దాఁటి యవ్వల
నదృష్టపూర్వంబు లగుదేశంబులును వనంబులును శైలంబులు నంత నంత
నవలోకించుచుఁ బోవం బోవఁ బంప యనుపేరు గలయొక్కపుష్కరిణి గానం
బడు నది మఱియును. 1275

క. కమలోత్పలసేవితయును, సమతీర్థయు నిర్మలయు న•శైవలయు నవి
భ్రమయు నశర్కరయు నక, ర్దమయు సువాలుకయు నగుచుఁ•దనరారు రహిన్.

క. క్రౌంచంబులు కురరంబులు, నంచలు కారండవంబు • లంభోజదళ
ప్రాంచన్మధుపము లనిశం, బంచితముగ మ్రోయు చుండు • నతిమధురముగన్.

వ. మఱియు నచ్చటిఖగంబులు జలచరంబులు నెన్నఁడు నొక్కింత భయం బెఱుం
గని వగుటవలన నరులం జూచి భయంబుఁ గొన వచ్చట నున్నఘృతపిండో
పమంబు లగు స్థూలవిహంగమంబుల నక్రశరోహితవక్రతుండనడమీనప్ర
భృతి మహామత్స్యంబులను లక్ష్మణుండు వధించి తెచ్చి శూలప్రోతదగ్ధంబులును
నిష్కంటకంబులునుం గాఁ జేసి ప్రియపూర్వకంబుగా నీకు సమర్పించు భక్షణా
నంతరంబునఁ బద్మగంధబంధురంబును ననామయంబును నక్లిష్టంబును సుఖ

శీతంబును శుభంబును రూప్యస్ఫటికసన్నిభంబు నగుసలిలంబుఁ బుష్కర
పత్రపుటంబునం బట్టి తెచ్చి పానార్థం బొసంగు మఱియు జలావగాహనార్థంబు
గిరిగుహాశయంబులును రూపాన్వితంబులు నగువరాహంబు లచ్చటికిం జను
దెంచి వృషభంబులభంగి గర్జించుచు నిత్యంబును సంచరించు చుండు నచ్చటి
వృక్షంబులు మాల్యాలంకృతంబు లై యుండు నీవు సాయాహ్నసమయంబున
నమ్మహాపుష్కరిణీతీరంబున సంచరించుచుఁ దదీయశీతోదకంబును దత్తీరసం
భూతపుష్పితకాననంబును సంఫుల్లకమలోత్పలంబులును బూర్వోక్తవస్తుజా
తంబును సర్వంబును విలోకించి విగతశోకుండ వయ్యెద వదియునుం గాక. 1278

సీ. ధరణీశ మున్ను మ•తంగశిష్యులు మునిశ్రేష్ఠు లాఘనసర•సీతటమున
వసియించి యుందురు • వారు గుర్వర్థంబు వన్యంబుఁ దెచ్చుచు • వన్యభార
పీడితు లగుటయుఁ•బృథుపరిశ్రమమునఁ దత్కాయములనుండి • తఱచు గాఁగ
ఘర్మజలంబులు • గంధవాహప్రేరితంబు లై వెస వ్రాలెఁ • దరువులందు.

తే. నందుఁ బూచినకుసుమంబు • లనవరతము, వాడవు నశింప వమ్ముని • వరులభూరి
తరతపోమహిమంబునఁ • దాల్ప రెవ్వ, రేమి చెప్పుదు నాచిత్ర • మినకులేశ.

క. చిరజీవిని శ్రమణియుఁ ద, త్పరిచారిణియును దపఃప్ర•భావాన్వితయుఁ
గురుమతియు శబరి యన నొక, పరమతపస్విని వసించు • బాగుగ నచటన్.

తే. దేవసముఁడవు మానిసఁ•భావితుఁడవు, మానధనుఁడవు భూతస•మస్కృతుండ
వై ననినుఁబోలఁజూచి కృ•తార్థయగుచు,శబరిస్వర్గలోకమునకుఁ•జను మహాత్మ.

వ. మఱియు నాపుష్కరిణీపశ్చిమతీరంబున గుహ్యం బగునొక్కమహనీయాశ్ర
మంబు గల దదియె శబర్యాశ్రమం బయ్యరణ్యదేశం బంతయు బహువిధగజో
పేతం బయ్యు నం దేకదేశస్థితం బైనశబర్యాశ్రమంబు తదీయతపఃప్రభావం
బున గజరహితం బై యుండు నవ్వనంబు మతంగమునినిర్మితం బగుటం జేసి
మతంగవనం బన విశ్రుతిం గన్నయది నందనచైత్రరథసంకాశం బై నయమ్మహా
వనంబున నిర్వృతుండ వై విహరింపు మదియునుం గాక. 1282

సీ. పంపాసరోవర•ప్రాగ్దేశమున ఋశ్యమూకనామకమహా•భూధరంబు
గల దది బాలనా•గములచే రక్షిత మగుట దురారోహ • మై తనర్చుఁ
గడువేడ్కతో సృష్టి • కాలంబునందు విరించి సొంపార ని•ర్మించె దాని
నెఱిఁ దచ్ఛిరంబుపై • నిద్రించి నరుఁడు స్వప్నమున నేవిత్తంబు•వడయు నట్టి

తే. దాని మేల్కొని వడయును•దాననదియు,దారమనవిశ్రుతి వహించె•ధరణినాథ
పరఁగ నది విషమాచార•పరులకిల న,సౌమ్యులకుఁ బాపరతుల క•గమ్య మరయ.

వ. నరేంద్రా విషమాచారులు పాపకర్ములు నగువా రప్పర్వతం బెక్కి నిద్రించిన
రాక్షసులు వారిం బట్టుకొని ప్రహరింతురు బాలగజంబులనిస్వనంబు ని
రంతరంబుగా వినంబడు చుండు మఱియు మేఘవర్ణంబు లగుమహాద్విపంబులు

పరస్పరాభిహతంబు లగుటవలన రుధిరావసిక్తంబు లై పృథక్కీర్ణంబు లై సంచ
రించు నొక్కొక్కవేళ జలపానార్థంబు పంపాపుష్కరిణికిం జనుదెంచి శీతోద
కంబుఁ గ్రోలి కొండొకసేపు జలంబులం గ్రీడించి యథేచ్ఛం జను చుండు
నచ్చటివిశేషంబు లన్నియు విలోకించి శోకంబుఁ బరిత్యజించెదవు. 1284

చ. జనవర యన్నగాగ్రమున • సంభృతభూరిశిలాపిధాన మై
ఘనతరదుష్ప్రవేశ మయి • గహ్వర మొక్కటి యొప్పు దాని తూ
ర్పున బహుసత్త్వ మై రుచిర•మూలఫలాన్విత మై సురమ్య మై
యనుపమశీతవారియుత • మై హ్రద మొక్కటి పొల్చు నయ్యెడన్. 1285

తే. కపిచతుష్టయయుక్తుఁ డై • తపనపుత్త్రుఁ, డైన సుగ్రీవుఁ డాగుహ • నధివసించి
యుండు నెప్పు డైన నొకవేళ•నున్న తాద్రి,శిఖరతలమునవిహరించు•క్షితివరేణ్య.

రామలక్ష్మణులు శబరిం జూచుట.

వ. అని యిట్లు సర్వంబునుం దెలియఁ బలికి కబంధుండు కార్యసిద్ధి యయ్యెడు
మని దీవించి దివ్యదేహప్రభాభాసితుం డై వారలచేత ననుజ్ఞఁ గొని యంతరి
క్షంబున యథేచ్ఛం జనియె నంత రామలక్ష్మణులు మహారణ్యంబు సొచ్చి
పశ్చిమదిశాభిముఖు లై కబంధోపదిష్టమార్గంబుఁ బట్టి గిరికందరజాతంబు
లగుక్షౌద్రకల్పఫలద్రుమంబు లందంద నిరీక్షించుచుఁ సుగ్రీవదర్శనకాంక్షు లై
చని చని పంపాపుష్కరిణీపశ్చిమతీరంబుఁ బ్రవేశించి యందు బహుద్రుమ
శోభితం బైనశబరిరమ్యాశ్రమంబుఁ జూచి యత్తపస్వినికడకుం జనుటయు
నది లేచి సంభ్రమంబున నెదుర్కొని రామలక్ష్మణులచరణంబుల కభివంద
నంబుఁ గావించి యర్ఘ్యపాద్యాదికంబు సమర్పించి కృతాంజలి యై కొలిచి
యున్న దాని నవలోకించి రాముం డి ట్లనియె. 1287

తే. తపము సెల్లునె విఘ్నముల్•తలఁగి చనునె,మృగభయంబులు దప్పునె•ప్రీతి గలదె
గురువులకుఁ బూజ సేయుదె • పరమభక్తి, గలదె నిత్యసుఖస్థితి • గలదె నియతి.

ఉ. నా విని యత్తపస్విని మ•నంబున సంతస మంది యి ట్లను
దేవసమాను నిన్నుఁ దమి • దీఱఁగఁ జూచుటఁ జేసి నాకు సు
శ్రీవిభవంబు గల్గె సుఖ•సిద్ధి చెలంగెఁ దపంబు పండె హా
ర్దావహ మయ్యె నాదుమన • మన్నియు నేఁడు ఫలించె నీయెడన్. 1289

ఆ. దేవసముఁడ వైన • నీవు నాచేత సం,పూజితుండ వగుచుఁ • బొల్చి యుండ
సకలసిద్ధు లబ్బె • జన్మంబు సాఫల్య,మొందె నెలవు దివికి • నుద్ది యయ్యె.1290

వ. భవదీయకరుణాకలితశీతలకటాక్షప్రసరణంబు గలవారికిఁ గొఱంత యేమి భవ
త్ప్రసాదంబున నింక నక్షయంబు లగుపుణ్యలోకంబులకుం జనియెద నీవు చిత్ర
కూటంబునకుం జనుదెంచినపిమ్మట మద్గురువులు సూర్యసంకాశంబు లైన
విమానంబు లెక్కి దివంబునకుం జనుచుఁ బుణ్యం బైనయీయాశ్రమంబు

నకు సౌమిత్రిసహితంబుగా రాముండు ప్రియాతిథియై చనుదేరఁ గలం డమ్మ
హాత్ముని సందర్శించి యాతిథ్యం బొసంగి యనుజ్ఞఁ గొని యక్షయంబు లగు
పుణ్యలోకంబులకుం జనుదె మ్మందాఁక నిచ్చట నిలిచి రమ్మని నాతో నొడివి
చని రేను నాఁటంగోలె పంపాతీరసంభూతంబు లగు వివిధవన్యఫలంబులు నీ
కుపాయనంబు సమర్పించుటకు సార్జించి యున్నదాన నని పలికిన విని రాముం
డు నిత్యంబును విజ్ఞానంబునం దబహిష్కృత యైనశబరి నవలోకించి యి
ట్లనియె. 1291

శబరి రామునకు మతంగమహర్షి మాహాత్మ్యం బెఱింగించుట.

చ. దనుఁ డెఱిఁగింప నీగురుని • ధర్మమహత్త్వము వింటిఁ గ్రమ్మఱం
గనుఁగొన నిశ్చయించితి ఘ•నంబుగఁ దెల్పు మటన్న నట్ల కా
కని కడువేడ్కతో శబరి • యారఘునాథున కమ్మహావనం
బనుపమభంగిఁ జూపి విన•యంబున నిట్లని పల్కె నెంతయున్. 1292

క. చూచితె సకలఫలతరు, ప్రాచుర్యం బై పయోధ•రప్రఖ్యం బై
వాచాలపక్షియుత మై, తోఁచెడు నివ్వనపదంబు • దూషణవైరీ. 1293

వ. ఇది మతంగవనం బనం బ్రసిద్ధి వహించి యుండు. 1294

తే. ధూతకల్మషు లైనమ•ద్గురువు లిచట, నిమ్మహీధరగుహాయందు • సమ్మదమునఁ
బూని మంత్రసంపూజిత • మైనయాగ, మర్థిఁ జేసిరి ఋత్విక్స•మన్వితముగ.

వ. మహాత్మా నాచేత సత్కృతు లైన మద్గురువు లుపవాసపరిశ్రమంబువలన నుద్వే
పితంబు లైనకరంబులచేత నెద్దానియందుఁ బుష్పోపహారంబులు గావించి రట్టి
యీవేది ప్రత్యక్స్థలి యై యొప్పు చున్నది విలోకింపుము. 1296

తే. విమలచారిత్ర యీయాగ•వేదు లమ్మ,హాత్ములతపోజనితమహి•మాతిశయము
వలన నమలప్రభంబు లై • యలరు చున్న,విప్పటికిఁ జూడు మిచ్చట • నినకులేశ.

శబరి శ్రీరామానుజ్ఞం బొంది దివంబున కేగుట.

వ. మఱియు నుపవాసపరిశ్రమాలసు లగుటం జేసి పోవుట కశక్తు లైనమద్గురువు
లచేతఁ జింతితంబు లై సమాగతంబు లైనసప్తసాగరంబులును జూడుము కృతాభి
షేకు లైనవారిచేతఁ బాదపంబులయందు విన్యస్తంబు లైనయార్ద్రవల్కలం
బులును దేవకార్యంబులు సేయువారిచేత విరచితంబు లైనకుసుమకిసలయమా
ల్యంబులును నేటికి శుష్కింపకున్నవి వీక్షింపు మివ్వనంబునం గలవిశేషంబు
లన్నియు నెఱింగించితి నింక నీచేత ననుజ్ఞాత నై యీకళేబరంబు విడిచి మద్గు
రువులకడకుం బోయెద ననిన విని రఘువల్లభుండు హర్షవిస్మయాకులితచిత్తుం
డై సంశ్రితవ్రత యైనశబరిం జూచి నీచేత నర్చితుండ నైతి నింక యథాసుఖం
బుగా నరుగు మనిన నది చీరకృష్ణాజినావృతంబును జీర్ణంబు నైనశరీరంబు
విడువఁ గోరినదై దాని హుతాశనశిఖలదగ్ధంబుఁ గావించి దివ్యదేహంబు

దాల్చి జ్వలత్పావకసంకాశయు దివ్యాభరణభూషితయు దివ్యమాల్యానులేపన
యు దివ్యాంబరావృతయు నై మెఱుంగుచందంబున నద్దేశంబు వెలుంగం
జేయుచు రాముని చరణంబులు శిరంబు సోఁకం బ్రణమిల్లి యనుజ్ఞఁ గొని
సుకృతాత్ము లగునమ్మహర్షు లెచ్చట విహరింతు రట్టిపుణ్యస్థానంబునకు సమాధి
యోగబలంబునం జనియె నిట్లు శబరి దివంబునకుం జనిన యనంతరంబ రా
ముండు కొండొకసేపు తత్ప్రభావంబు వక్కాణించుచు హితకారి యగు
లక్ష్మణున కిట్లనియె. 1298

సీ. వివిధవిహంగసే•వితము విశ్వస్తమృగవ్యాఘ్రమద్భుత•కరము నైన
మునిపుంగవులతపో•వనముఁ జూచితి మిందు సప్తాంబునిధుల మ•జ్జన మొనర్చి
పితృతర్పణంబు సంప్రీతిఁ గావించితి మశుభంబు తలఁగెఁ గ•ల్యాణ మొదవెఁ
జిత్తంబునకు వేడ్క • క్రొత్తయై విలసిల్లె నింక నాసుగ్రీవు • వినకుమారుఁ
ఆ. గానఁ బోద మతఁడు • గాఁడె సతీపరి,మార్గణంబునందు • మహి సమర్థుఁ
డనిన లక్ష్మణుండు • జనపతితో జాగు, సేయ నేటి కట్ల • సేయు మనుడు. 1299

తే. అనఘచరితుఁడు రాముఁ డ•య్యాశ్రమంబు
విడిచి పుష్పాఢ్య మగుమహా•విపినపథము
వివిధతరువులు సరసులు • వేడ్క నంత
నంతఁ జూచుచుఁ బంప డా•యంగఁ జనియె. 1300

చ. కుసుమితవృక్షము ల్లతలు • కోకిలకీరమయూరశారికా
దిసకలపత్రిసంఘము ల•తిప్రబలద్విపఖడ్గపోత్రిసిం
హాసృమరభల్లుకాదిక స•మస్తమృగంబులు గల్గి రమ్యమై
యసదృశకాంతిచే నలరు • నవ్వనముం గలయంగఁ జూచుచున్. 1301

చ. సలలితశీతలోదకము • చక్రమరాళబకాళిసంఘముల్
దళితమనోజ్ఞపద్మకుము•దంబులు నూతనకైరవోత్పలం
బులు ఘనమత్స్యము ల్కమఠ•ము ల్తటరూఢమహాద్రుమంబులుం
గలిగి గభీరమై పొలుచు•కమ్రసరోవరపం క్తిఁ జూచుచున్. 1302

క. జనపతి మతంగసరసం,బనుహ్రద మటు సేరఁ బోయి • యందు సుమిత్రా
తనయాన్వితముగ వెస మ,జ్జనముం గావించి యవలఁ • జనియె రయమునన్.

—— రామలక్ష్మణులు పంపాసరోవరంబుఁ జేరుట. ——

తే. అధిపుఁ డ్డీచందమున నేగి • యచటికలిక,లచటి పూగుత్తు లలరులు•నచటితావు
లచటి క్రొవ్విరు లపుడు త•న్నంగజాభి, తప్తుఁ జేయంగ జానకిఁ • దలఁచికొనుచు.
వ. శోకసమావిష్టుం డై యరిగి. 1305

సీ. పూగనారంగపు•న్నాగశోభితయును గమలసంపీడిత•విమలజలయు
మత్స్యకర్కటకూర్మ•మకరశోభితయును రమ్యోపవనరాజి• రాజితయును

స్ఫటికాచ్ఛసలిలయు • శ్లక్ష్ణవాలుకయును బ్రసవితలతికాభి•రంజితయును
గరుడగంధర్వకిం•పురుషసేవితయును బల్లవితాశోక•భాసితయును

తే. కమలతామ్రయుఁ గుముదశు•క్లయు వినూత, నోత్పలవినీలయునుదట•జోరుకుంద
మాలతీసప్తపర్ణత• మాలయుతయు, నైనపంపను గాంచె న•య్యవనివిభుఁడు.

వ. మఱియు సఖులచేతంబోలె నేలాలతలచేతఁ బరివృత యగుదానిఁ గుధయుం
బోలె బహువర్ణ యగుదానిఁ బుష్పితామ్రవణోపేత యగుదాని బర్హిణోద్ఘుష్ట
నాదిత యగుదాని మాలతీకుందగుల్మావృత యగుదానిఁ బరిమళోపేతశీతవారి
నిషేవిత యగుదానిఁ దిలకబీజపూరకకరవీరభాండీరనిచుళకేతకీప్రముఖనిఖిల
తరువ్రాతోపేత యగుదాని శైవాలశిరోజయుఁ బద్మముఖియు నీలోత్పలనే
త్రయు శంఖకంధరయు మృణాళదోర్యుతయుఁ జక్రవాకస్తనియుఁ బరిభ్రమ
నాభియుఁ బుళిననితంబయు మకరజంఘికయుఁ గూర్మచరణయు నై విలాసవతి
చందంబున నందం బగుదానిఁ బంపాపుష్కరిణిఁ డాయం జని తత్తీరంబున
నానాధాతుమండితంబును జిత్రపుష్పితకాననంబు నగుపూర్వోక్తఋశ్యమూ
కంబుఁ గనుంగొని రాముండు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 1307

తే. అనఘ యీశైలమందు మ•హాత్ముఁడైన, ఋక్షరజునినుతుండు సు•గ్రీవుఁడుండు
శీఘ్రమున నవ్వలీము•ఖశ్రేష్ఠుఁ జేర, నేగు మని పల్కి క్రమ్మఱ • నిట్టు లనియె.

క. దీనుఁడ రాజ్యభ్రష్టుఁడ, మానధనుఁడఁ దత్ప్రిసక్త•మానసుఁడఁ గరం
బే నెట్లు మనఁగఁ జాలుదు, జానకి నెడఁబాసి సాధు•జనవినుతాత్మా. 1309

వ. అని బహుప్రకారంబుల రాముండు సీతం దలంచుకొని కామార్తుండై శోక
విషాదయంత్రితుండై లక్ష్మణునితోడ సంభాషించుచుఁ గ్రమంబున నవ్వనం
బునం గలవిశేషంబులఁ గలయ విలోకించుచుఁ బంపాతీరంబుఁ బ్రవేశించి
యమ్మహాపుష్కరిణీసంజాతప్రభావిశేషనిరీక్షణంబునం గొంత శోకంబు మఱచి
యుండె నని యారణ్యకాండకథాప్రపంచం బంతయు సవిస్తరంబుగా వినిపిం
చిన విని యటమీఁదివృత్తాంతంబు వినిపింపుఁ డని యడుగుటయును. 1310

వృత్తకందగర్భితచంపకము. సురవరసూరిలోకనుత • సుందరమూర్తి నమజ్జనావనా
వరవిభవా రణప్రియ ని•వారితవైరిసమస్తభద్రమం
దిర ధరధీర విష్టపప•తీ నిరవద్య సురక్ష్యమాణ ని
ర్జరకుల జారచోరమణి • చంద్రకులేంద్ర రమామనోహరా. 1311

క. నిగమాంతవేద్య శుకవా,ఙ్నిగదితమహిమాతిరేక • నిత్యానందా
జగదేకనాథ సర్వో, పగ భగవచ్ఛబ్దవాచ్య • భద్రాత్మ హరీ. 1312

పంచచామరము. పయోజపత్రనేత్ర యోగిపాల భార్గవీమనః
ప్రియా దయాపయోనిధీ విరించివందితా జగ
త్త్రయావనా నయానయజ్ఞ తార్క్ష్యవాహనా శ్రితా
భయప్రదాయకా మహానుభావ లోకనాయకా. 1313

గద్యము. ఇది శ్రీరామచంద్రచరణావిందమకరందరసాస్వాదనతుందిలేందిందిరాయ
మాణమానసకులపవిత్ర కౌండిన్యసగోత్ర పద్మనాభసూరిపుత్త్ర విద్యాసాంద్ర
వేంకటకవీంద్రప్రణీతం బైన శ్రీమద్రామాయణం బనునాదికావ్యంబునం దన
సూయాత్రిసందర్శనంబును సంగరాగార్పణంబును దండకారణ్యప్రవేశం
బును విరాధవధంబును శరభంగదర్శనంబును సుతీక్ష్ణసమాగంబును సీతానీతి
ప్రబోధంబును సుదర్శనదర్శనంబును నగస్త్యదర్శనంబును జటాయుస్సమా
గమంబును బంచవటీప్రవేశంబును హిమవత్కాలవర్ణనంబును శూర్పణఖాసమా
గమంబును వైరూప్యకరణంబును ఖరాదివధంబును జానకీహరణోద్యోగంబును
మారీచవధంబును వైదేహీహరణంబును రామునివిలాపంబును జటాయు
వునకు సలిలదానంబును గ్రౌంచారణ్యప్రవేశంబును గబంధవధంబును బంపా
వనప్రవేశంబును మతంగశిష్యమహిమానువర్ణనంబు ననుకథలుం గలయా
రణ్యకాండము సంపూర్ణము. 1134

శా. ఈకావ్యప్రతిపాదితుం డయినసీతేశుండు రామప్రభుం
డీకల్యాణకృతీశ్వరుం డయిన శ్రీకృష్ణుండు సంప్రీతితో
సాకల్యంబుగ నిష్టసిద్ధికరు లై చంచత్కృపాపూర్ణతన్
లోకస్తుత్యకుమారయాచధరణీంద్రుం బ్రోతు రెల్లప్పుడున్.

చెన్నపురి : వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
ఆదిసరస్వతీనిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రితము.—1916.